K. Wurm.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

SEFER HA-MIZWOTH

LIBER PRAECEPTORUM

AUCTORE

R. MOSE MAIMONIDE

EX ARABICO HEBRAICUM FECIT

MOSES IBN TIBBON.

CUM TRIBUS COMMENTARIIS.

BEROLINI 1863.
VENDUNT W. ADOLF & SOCIUS.

114 - Gg.

ספר המצות

שחבר הנשר הגדול רבינו משה בן מיימון ז"ל

והחונים עליו

הרב הגדול **רבינו משה בר נחמן** ז"ל · בהשגותיו אשר השיג על מנין המצות . ואחריו יאיר נתיב . הרב כמהר"ר **יצחק די ליאון** ז"ל . מהפך בזכות הרב ומקיים דבריו בתשובותיו אשר נלקטו מספרו הנקרא

מגלת אסתר ·

ועתה הוספתי עליו ספר יקר המציאות והערך הנקרא שמו **מרגניתא טבא** מהרב המפורסם הגאון כמוהר"ר **ארי' ליב זיטל** סג"ל הורוויץ זצ"ל : מהפך בזכות הרב ומקיים דבריו בתשובותיו בגודל חריפתו :

חובר מחדש בסדר נאות ומחובר להקל על המעיינים כי ימצאו מרגוע לנפשם בראותם סביב המצוה את אשר יושג עליה ותשובתה בצדה . ויחדיו יהיו תמים בראיות מקבילות אשה אל אחותה להשכיל את הקורא לאמר זו קושיא וזו תירוצא . ואף גם זאת נוסף בו מורה מקום מהש"ס להדריכו אל המקום אשר ישכון שמה הענין :

הובא לבית הדפוס ע"י החכם כמוהר"ר **מיכל וואלף** בהרבני מו"ה **משה** נ"י .

BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS

Sefer Hamizwoth.

Druck und Verlag von Michael Wolf in Lemberg
1860.

הקדמת הרב רבינו משה בן מיימון ז"ל לספר המצות

אמר הרב הגדול מרנא ורבנא משה עבד האלהים בן כבוד מרנא ורבנא הרב ר' מיימון זצ"ל מפני שקדם לנו החבור המפורסם אשר קראנו אותו פי' המשנה והיתה כוונתינו בחבור ההוא לקצר ביאור ההלכה מן המשנה ולא היתה בו כוונתינו להשלים דין כל מצוה והביא כל מה שיצטרך מאסור ומותר וחיוב ופטור כמו שיתבאר למי שישתדל באותו החבור · ראיתי ג"כ שתתחבר חבור יכלול כל דיני התורה ומשפטיה עד שלא יהי' דבר חסר ממנו ושאעשה בו דבר שהוא מנהגי לעשותו לעזוב זכרון המחלוקת והמאמרים הנדחים ושלא אביא בו כי אם הלכה פסוקה ושיהי' החבור ההוא כולל כל דיני תורת משה מה שצריך בזמן הגלות ומה שאיננו צריך · והי' הנאות אצלי להפיל ממנו האריכות והסמיכות בזכרון בעל הקבל' עד שלא אומר דברי ר' פלו' ולא ר' פלוני אומר כך וכך בכל מאמר אבל אזכור חכמי המשנ' וחכמי התלמוד ע"ה זכרון כולל בתחלת החבור ואומר כי דיני התור' כלם והיא תורה שבעל פה מקובלים מפלוני ומפלוני עד עזרא עד משה רבינו ואזכור עם כל אחד ואחד מי שמקבלים ממנו כל זה לבקשת הקצור · וכן ראיתי שלא אחברה בלשון ספרי הנבוא' לפי שהלשון ההוא קצר בידינו מהשלים עניני הדינים בו · וכן לא אחברהו בלשון התלמיד לפי שלא יבינהו מאנשי אומתינו כי אם יחידים ומלות ממנו זרות וקשות אפילו לבקיאים בתלמוד אבל אחברהו בלשון המשנ' כדי שיקל זה לרוב ואשלים בו כל מה שהתאמת והתברר ממאמרי התור' עד שלא יחסר שום שאלה צריכה שלא אזכרה או אזכור שרש שלא ממנו השאלה ההיא מהר מבלתי עיון דק כי כוונתי בו ג"כ הקצור עם הכללות עד שימצא בו כל מה שימצא במשנ' ובתלמוד וספרא וספרי ותוספתא וכל מה שהוציאו הגאוני' המתאחרים ובארו ופרשו מאסור ומותר טמא וטהור פסול וכשר חייב ופטור משלם ואינו משלם נשבע ופטור מלישבע ובכלל שלא יצטרך עמו אחר התור' ספר אחר זולתו לדעת ממנו דבר שיצטרך בכל התור' בין מדאורייתא בין מדרבנן :

וכאשר כוונתי בדעתי התכלית הזאת שמתי מחשבתי באיזה פנים אחלוק החבור ושעריו איך ראוי שיהי' אם אחלקהו כמו חלוק המשנ' ויספיק לי דרכו או אם אחלקהו חלוק אחר ואקדים מה שיחייב העיון שהוא היותר ראוי והיותר נקל ללמוד · ונראה לי שהטוב שתהי' חלוקתו שיושם הלכות הלכות מקום מסכתות המשנה עד שיאמר בו הלכות סוכה הלכות לולב הלכות תפילין הלכות ציצית הלכות מזוזה ושאחלק כלל הפרקים וההלכות כמו שתעשה המשנה עד שיהי' דרך משל בהלכות תפילין פרק ראשון ושני ושלישי וכל פרק נחלק להלכות כדי שיהי' נקל לדעת אותו על פה למי שירצה או לזכור דבר ממנו והוא מבואר כי בהיות החלוק' כן שהמצות אחת עשה או לא תעשה אין ראוי לחלוק דיניה בשני עניינים אבל כל מה שיצטרך בה מן החלוקה יהי' בפרקים שבאותו הכלל ופעמים יהי' בכלל האחד מספר המצות אם בעבור שיהי' להם ענין אחד שיכללם או שיהיו המצות בכונה אחת ואומר דרך משל כי כשאדבר בע"א ואזכיר בזה הכלל הלכות ע"א הנה אדבר בו דיני מצות רבות מסית ומדיח ומעביר למולך ומתנבא בשמה ועובד אותה וזולת אלו ממה שהוא מן המצות בענין ע"א לבד וכן כשאומר הלכות אסורי מזבח אדבר בכלל ההוא על שאור ודבש ובעלי מומין ואתנן זונה ומחיר כלב והדומי' להם כי אלו המצות כלם יש להם ענין אחד יכללם והוא שהם דברים שנאסרי' הקרבתם : ומפני זאת הכוונה באתי וראיתי שהוא ראוי שאשים תחלה בפתיחת הספר מספר המצות כלם עשה ולא תעשה עד שתבוא חלוקת הספר על כללם ולא תמלט מצוה שלא נשלים הדבור בדיניה אם בפרט כמו סוכה ולולב וציצית כי כל אחת מהן סובלת הדבור בפרט או על כל מצות מהם כמו שזכרנו אחר שנמנה אותם ונאמר שהלכות ע"א אלו יש להם כך וכך מצות עשה והם אלו ואלו כך וכך מצות לא תעשה והם אלו ואלו זה כלו להשמר שלא יעדר ממנו דבר שלא אדבר בו ובזכרי כל המצות במספר הייתי בטוח מזה · ואשר הכשיל' לי זה הענין והשתדלתי לעשות הספר ולזכור המצות כלם זכרון מוחלט ומספרם בפתיחת הספר התעוררתי אל השרש שכבר עלה בדעתי זה שנים רבות והוא במה שמונין מן המצוה הנה נשתבשו בו רבים בעניינים לא אוכל ספר גודל גנותם כי כל מי שהשתדל למנותם או לחבר ספר מדבר מהכונה הזאת נמשכו כלם אחר דברי בעל הלכות גדולות ולא נטו מכוונתו במספרים כי אם נטיה קטנה כאלו הכהנים עמדו אצל מאמר האיש ע"ד שבעל ספר המצות המפרסם ראיתי שהרגיש על חלק קטן משבושי בעל הלכות גדולות והרחיק שימנה בקור חולים ונחום אבלים כמו שמנה בעל הלכות ומה שהרחיק הוא רחוק אבל הביא יותר רחוק ממנו ונמשך אחריו במה שהוא יותר מגונה כמו שהתבאר למי שיעיין במאמרנו זה · ויודע האל ית' ודי בו עדות כי אני כל מה שהסתכלתי בשבושם במה שימנו והיותם מונים מה שנראה בתחלת המחשבה שאין ראוי למנותו ונמשכי קצתם אחר קצתם בזה מבלתי הסתכלות גדול וזה אצלי קשי מזלנו ונתאמת אצלי חיוב יעודי אשר יעדנו ותהי לכם חזות

הקדמה

הכל כדברי הספר החתום אשר יתנו אותו אל יודע ספר לאמר קרא נא זה ואמר לא אוכל כי חתום הוא . וכן כל מה ששמעתי האזכרות רבות המספר המחוברות אצלנו בארץ ספרד נהפכו עלי צירי למה שהראה אותו מפרסום הענין והגלותו ואם אין להאשימם כי מחבריהם היו משוררי' לא רבנים והראוי להם מצד מלאכתם השלימוהו מערבות המאמר ויופי הסדור אבל במובן מהדברים נמשכו בו אחר בעל הלכות גדולות וזולתו מהרבנים המתאחרים ולאשר התבוננתי בזה וידעתי פרסום הענין הזה בידי ההמון ידעתי כי אם אזכור אני המנין האמתי שראוי שימנה זכרון מוחלט מבלתי ראי' הנה הקורא הראשון שיקראהו יחייב במחשבתו שזה טעות ותהי' ראית הטעות אצלו ראותו בחלוף מה שזכר פלוני ופלוני כי זהו שכל רוב הסגולות בזמנינו זה כי לא יבחנו המאמר בעניינו אבל בהסכימו למאמר מי שקדם בלתי בחינת המאמר הקודם כ"ש ההמון :

ולכן ראיתי שאקדים לפני החבור שזכרתי מאמר והוא הספר הזה שאבאר בו ענין המצות ואיך ראוי שימנו ואביא ראי' על זה מכתובי התורה וממאמרי החכמים בפי' ואקדים שרשים ראויים לסמוך עליהם במצות ובמספרם וכשיתאמת מספרם במאמר הזה בראי' מבוארת אין ספק בה אז יתבאר למי שיקראהו טעות כל מי שמנה חלוף מה שמנינו אנחנו ואין אנחנו צריכין להשיב על כל אחד בפרט ולא לבאר טעותו כי התועלת והתכלית המכוונת בזה המאמר תגיע למבקשיה בזולת זה · וזה כי אני אבאר המצות כלם ומספרם מצוה מצוה ואביא ראי' על כל מה שיש בו ספק ואין כוונתי בזה המאמר לבאר דין מצוה מן המצות אבל מספרם לבד ואם אבאר מהם בעת שאזכרם אבאר אותו על צד באור השם עד שיודע זה הצווי או האזהרה על אי זה דבר הוא נופל · וכשתגיע ידיעת מספרם בראי' מזה המאמר אז אזכרם זכרון מוחלט בתחלת החבור הכולל במה שזכרנו :

ואני עתה מתחיל בזכרון השרשים שראוי לסמוך עליהם במספר המצות והם י"ד שרשים אחר שאקדים כל המצות שיכללם ספר התורה אשר נתן לנו האל ית' הם תרי"ג מצות מהן מצות עשה רמ"ח מספר אברי האדם ומהן מצות לא תעשה שס"ה מספר ימי השנה השמשית . וזה המספר נזכר במצות בתלמוד בסוף גמ' מכות (דף כ"ג ע"ב) אמרו תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני שס"ה כנגד ימות החמה רמ"ח כנגד אבריו של אדם . ואמרו ג"כ (תנחומא פרשת תצא) על דרך הדרש כי היות מצות עשה מספר כל האברים כלומר כל אבר ואבר אומר לו עשה בי מצוה. והיות מצות לא תעשה מספר ימי השנה כלומר כל יום ויום אומר לו לאדם אל תעשה בי עבירה : וזה מה שלא יחלוק בו אחד ממי שמנה המצות ר"ל שזהו מספרם ، ואמנם נשתבשו בו שבוש גדול בזכרון הדברים המנויין כמו שיתבאר במאמר הזה וזה מפני שנעלם מהם עניני אלו השרשים הי"ד .

השרש הראשון מהם שאין ראוי למנות בכלל הזה המצות שהם מדרבנן : (השרש הב') שאין ראוי למנות כל מה שלמדין באחת מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן או בריבוי : (השרש הג') שאין ראוי למנות מצות שאין נוהגות לדורות : (השרש הד') שאין ראוי למנות הצווין הכוללים כל התורה : (השרש הה') שאין ראוי למנות טעם המצוה מצוה בפני עצמה : (השרש הו') שהמצוה שיהי' בה עשה ולא תעשה ראוי שימנה עשה שבה עם מצות עשה ולא תעשה שבה עם מצות לא תעשה : (השרש הז') שאין ראוי למנות משפטי התורה : (השרש הח') שאין ראוי למנות שלילות החיוב עם האזהרה : (השרש הט') שאין ראוי למנות הלאוין והעשה אבל הדברים המוזהר מהן והמצווה בהם : (השרש הי') שאין ראוי למנות ההקדמות שהן לתכלית אחת מן התכליות : (השרש הי"א) שאין ראוי למנות חלקי המצוה בפרט חלק חלק בפני עצמו כשיהי' המקובץ מהם מצוה אחת : (השרש הי"ב) שאין ראוי למנות חלקי מלאכה מן המלאכות שבא הצווי בעשיתה כל חלק וחלק בפני עצמו : (השרש הי"ג) שהמצות לא ירבה מספרם במספר הימים שתתחייב בהן המצוה ההיא : (השרש הי"ד) שאין ראוי למנות העמדת הגבולים במ"ע :

הקדמת הרב רבינו משה בר נחמן ז

להשגות שהשיג על מנין המצות

מנעורי גדלני כאב ומבטן אמי אנחנה . וגם עד זקנה ושיבה לא אניחנה · בצדקתי החזקתי ולא אזכרנה · כי לב כל נבון לב יקננה · ובכם באמור ישבחנה · ללמוד זכות על הראשונים · ולפרש דברי הגאונים · כי הם לנו בלמוד התלמוד · פנים ועמוד · הם אשר הורונו ולמדונו · הם שהעמידונו · על דרכי התורה ושבילה · ומהם שאלנו לנתיבות עולם · אי זה דרך הטובה ללכת בה והנה בדורות האחרונים השונים · כולם החכמונים · שאגת אריה וקול לבאים באים בקושיות והויות · להפיל חכמות בנויות לתלפיות · ובידם חרב פפיות להמית ולהחיות · להמית חכמות אשר לא תמותנה · ולחיות דברים אשר לא תחיינה · יחזקו ידים רפות בהלכות רפופות · יחיו את האבנים מערמות העפר . והמה שרופות · ואני הקטן בשבטי הדל באלפי · הייתי בימי חרפי · ואשמעה אחד קדוש מדבר · זהב ורב פנינים מחבר . והנה אחד השרים הראשונים מתגבר · לנתוש ולנתוץ להאביד ולשבר · לבשתי קנאות ה' אלהים צבאות · נתן לי אזנים לשמוע ועינים לראות בינותי בספרים אשר חברו · הקשבתי ואשמע לא כן ידברו · ורוח בטני הציקתני · וצדקתו היא סמכתני · עד אשר החזרתי התורה לאכסניא שלה · ונבנתה על תלה · והיום כאשר זרחו על שני כוכבי זקוני · הראני ה' והנה לפני מאמר וספר · נותן אמרי שפר · אגרת מקוטרת · מר וקדה · יקר מכל כלי חמדה · חבור לרב הגדול . מגדל ומגדול · בנין בענין אין לו חקר ומבין · עמוק עמוק מי ימצאנו · ורחוק רחוק מי יראנו · וגם הרב על הראשונים יתאמר · שאגה לו כלביא · לאיות להביא · כי בעל ההלכות רב שמעון הביט אל מעון לא עמדו במרחב רגליו · וענה תשכון עליו · בעינים סגורות וידים אסורות · ספר המצות ומנה התורות שגה בפשיטות טעה בברורות · והיו ארז בלבנון בכבוד ובגודל · עצי עדן לא דמוהו · מים גדלוהו · תהומות רוממוהו · כל סתום לא עממוהו · והשאני רוח ללמד עליהם זכות ולבי ערב · להודיע אל הרב · שלא בא עד התכלית ואל המופת לא קרב · ובמקום אשר חשב לא עמד ולא ישב · והנני עם ספרי וספקי להיות לראשונים תלמיד · לקיים דבריהם ולהעמיד · לעשות אותם לצוארי רביד · ועל ידי צמיד · לא אהיה להם חמור נושא ספרים תמיד · אבאר דרכם ואדע ערכם · אך כאשר לא יכילו רעיוני אדון לפניהם בקרקע אשפט למראה עיני · ובהלכה ברורה · לא אשא פנים לתורה · כי ה' יתן חכמה בכל הזמנים ובכל הימים · לא ימנע טוב להולכים בתמים :

הקדמת הרב כמהר"ר יצחק די ליאון ז"ל

לספר מגלת אסתר

מימי חרפי נתתי אל לבי לדרוש ולתור בעיון הגמרא לדעת איזה מקום בינה ואיזו היא דרך ישרה שיבור בה האדם לרדת לסוף דעתה של הלכה וימים רבים נסתרה מעיני ולא ידעתי מקומה איה . ואמנם עם כל זה לא נטיתי לבי מלשקוד על דלתותיו ומהתדפק בספותיו אספתי מקצת כליו יגעתי ומצאתי מעט מזער ולא חסרתי ממנו אפילו ככלב המלקק מן הים ובחשבי אחרי כן בגודל חכמת דרכי הגמרא ועומק מהלכיו ראיתי כי כל מה שקניתי הבל הבלים הוא אין בו ממש כי רבו מסערות ראשי דרכים וכללים שיצטרך האדם לדעת על נכון להבנת סוגיות ובעיות תרוצים והויות מהדרכים אשר דרכו בם חכמי המשנ' וגם חכמי הגמרא . ובעונותינו תבונת האדם חלשה ודלה מימות ר"י הנשיא הוא רבינו הקדוש אשר הי' הראשון שהתחיל לכתוב כל דבר הלכה ולפרסמה כי בתחלה היו כותבים איזו הלכה כדי שלא תשכח מהם וגם היו מסתירים אותה לפי שלא נתנה ליכתב וזו היא מגלת סתרים הנזכרת בריש פ"ק דשבת ובריש פרק הזורק ובשאר מקומות בגמרא וכראות רבינו הקדוש כי צרות רבות תמיד בכל יום היו מתוספות ובאות על ישראל והיו נודדים אנה ואנה וגם גזרות רבות לבטלם מתלמוד תורה ושלא ויירא שלא תשתכח תורה מישראל וקבץ החכמים אשר היו בימיו לאמר לו קבלתם בתורת משה וידע עת לעשות לה' הפרו תורתך והכל העלה בכתב על ספר והוא חבור המשניות באר היטב לפי שכלו הבהיר כאור מזהיר וכעצם השמים לטוהר ולא הוסיף ולא גרע בכתיבתו אפילו אות אחת מאשר קבל מרבותיו ושאר חכמיו ובוניו שאמרו לו קבלתם בלשונם ממש העלה בכתב כי

הקדמה

חייב אדם לומר כלשון רבו וראי' שלשון המשנה לא חברה מדעתו מאמרם בפ"ק דב"ק על המשנה ראשוני' שאמרה כשהזיק חב המזיק והקשו חייב המזיק מבעי לי' פי' כי חב הוא פועל עומד. והשיבו האי תנא ירושלמאה הוא דנקט לישנא קלילא. הרי מבואר כי בלשון שקבלה כתבה בלי תוספת וגרעון וכן כתב מהרי"ק בשורש קע"ז. ואחרי כן נתמעטו הלבבות ובטלו השקדנים וגם המשמשים כל צרכם ובסבת זה חלץ מהם הבנת לשון המשנה וכל אחד פירש לפי חכמתו ותבונתו. רבו בה דעות חלוקות ופנים מפנים שונים בכל דור ודור בה חלקו חכמים ונבונים עד עת בא רבינא ורב אשי אשר הם סוף האמוראים וקבלו כל החכמים אשר היו בזמנם למען תתברר משנתם וכל אחד יאמר בהם סברתו או אשר קבל מרבו ומאז שמעו את דעותם העלם בכתב וזו היא הגמר'. אמנם הם לא הספיקו להשלים לכתוב הגמרא בזמנם ומרימר ומר בר רב אשי וחביריהם הם סיימו את הגמרא כמבואר בספר הקבלה לרבינו אברהם הלוי זצ"ל ואחריהם קמו רבנן סבוראי. ואחריהם הגאונים והגאונים האלה התחילו לחבר לנו פסקים בגמרא וחברו חבורים קצרים להאיר לארץ ולדרים פסק ההלכה ופירושה על מתכונתה כי ראו חכמת החכמים בזמנם מתמעטת וכפרי החג הולכת: ואחריהם קמו חכמים ונבונים בכל דור ופירשו לנו הגמרא כרש"י והרמב"ם והרמב"ן ושאר חכמים גם כן כי ראו קצר מגע שכלנו מלהבין אפי' דברי הגמרא שנעשית לפי' המשנה והולרך פי' לפירושה. לכן אזרו גם גברו חיל לעשות שלא תשתכח התורה מפי זרענו והרחיבו בלשונם האריכו בפירושם לא הניחו דבר גדול ודבר קטן אשר לא פתחו לנו. ועליהם בודאי נוכל לומר מאמר הירושלמי במסכת שקלים פרק אלו הן הממונין אמר רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן כראשונים חרשו וזרעו וניכשו וכיסחו ועדרו וקצרו ועמרו ודשו וזורו ובררו וטחנו והרקידו ולשו וקטפו. ועם כל פירושם וביאורם עוד היו בעיני דברי הגמרא כספר חתום וסתום גם כי יצעקו וישועו בפירושיהם נסתמו דרכיו לפני מלכת בם. ואז אמרתי איך אפשר כי אחרי העריכת שלחן עם בשר וסכין אין לי לאכול. וכן חשבתי כי זה לא הי' רק מרוע הסדר ומקלקול הדרך אשר דרכתי בעיון הגמרא לבלתי עיין בראשונה בדרכי מחבר המשני' והגמרא לדעת דרכיהם. ולהבין ארחותיהם כאשר בארם בספר בעל הכריתות וגם בעל הליכות עולם התומך ידו. גם רש"י פירשם במקומות מפוזרים בגמרא ומאז חושבי כי זאת היתה סבת קצור ידיעתי והבנתי בגמרא קריתי שניתי גם שלשתי שני הספרים האלה דרכי הכריתות והליכות עולם ובכן התחילו להפקח עיני העורות ולראות קצת במאורות התורה והמצוה החקוקה בגמרא. ואמנם עם כל זה גם הלום ראיתי כי בשני ספרים אלה לא יוכל האדם להשיג כל העמוקות מדרכי הגמרא כי יש דרכים רבים סתומים ותמומים אשר לא נתפרשו בספריהם אבל תשלום כלליהם ופשוטיהם ראיתי שמתבארים מתוך דברי שני המאורות הגדולים הרב המובהק החכם הכולל הרמב"ם ז"ל בשרשיו והרב המקובל הקדוש הרמב"ן ז"ל בהשגותיו. כי הנה הרב כאשר בא למנות התרי"ג מצות הקדים י"ד שרשים בסה"ק שלו ובהם נתן כללים כוללים על הגמרא פיו הפיק פנינים ומרגליות וכמגדל דוד בנוי לתלפיות ונגה לנו דעת בה"ג וזולתו אשר נסתרה מהם דרכם במנותם המצות ואחרי כן קם הרמב"ן והשיגו אמר כי טעה ברואה פקה פליליה השמיד שרשיו מתחת ופריו ממעל השליך משמים ארץ כל יסודתיו חיל וחומה יסדיו אומללו הרבה עליו תשובות נפלאות בראיות וסברות נכוחות וישרות לפי שכלו והליץ והגין בעד בה"ג ואמר כי טוב פתר לנו התורה והמצות: והנה אשר יעיין בשני ספרים האלה דרכי הרב והרמב"ן לבבו יבין ושב להיות בריה חדשה מאשר הי' בראשונ' בידיעת דרכי הגמרא כאשר כתב בעל זוהר הרקיע בהקדמת פירושו לאזהרות אשר חבר החכם ר' שלמה ן' גבירול ז"ל. והנה אלו שני הספרים הם עמודים מזהב כל אחד מהם הראה בו כחו ומעשה תקפו וגבורתו בבקיאות הגמרא וכי הי' בפניהם כשלחן ערוך: ואני בינותי בספרים ההם וראיתים נוחים לפתאים ערמה ומי הוא חכם בעיניו ובקי בגמרא כראותו הספרים ההם יראה בעיניו ולבבו יבין כי ידיעתו קודם ראותו אותו כגרגיר חרדל בים הגדול כנגד מה שידע אחר קריאתו אותם וכל שכן אם יעמיק העיון בכל אותם הלכות שהביא כל אחד מהם בספרו במקומותיהם בגמ' ובשאר המקומות אשר מהם הוציאום ויראה עצמו כאלו הוא בריה חדשה עקב תחי' רוח אחרת עמו מהרוח הנאצל עליו מהרום אשר עליהם ויחשוב עצמו ראוי להמנות עם היושבים בשבת תחכמוני ישאל וישיבוהו ישאלוהו וישיב. אשריהם ואשרי מי שזכה לשמוע תורה מפיהם הלא במעט הדבש הזה אשר הנחילונו אורו עינינו אם זכינו לדבר פה אל פה אולי היתה עלינו רוח טהרה וזכינו לכתר שם טוב להקרא בעיר תלמידי צעירי תלמידיהם עכ"ל. ולכן גם אנכי נתתי אל לבי לקרא בשאת זה לעומת זה להסיר מסוה העורון מעל פני ולהאיר את עיני בהלכה וגם כי בהם לבי ראה הרב' מאשר בתחלה מדיין דעתי לא נחה גם לא שקטה אחרי כי חלוקים הם זה מזה בסברא לאמר דרך אחת היא

ישרים

הקדמה

ישרה ולאחר עקלתון היא בעיניו אחד בונה ואחד הורס עד כי לא ידע האדם על מה להשען ובכן נבוכו רעיוני מאז עברו אל עבר פני שני הספרים האלה ואמרתי אני אל לבי כי טוב הי' לבא השלישי להעמיק העיון בדבריהם לראות מי בהם כוון אל הנכון ודעת שפתיו ברור מללו ואז העירוני רעיוני ומורשי לבבי יעצוני ועשתונותי סבוני גם סבבוני דחקוני לבלתי היותי יושב דומם מחות דעי כאשר עם לבבי בדבריהם פתוני ואפת והכנסתי ראשי בין שני ההרים הגדולים האלה לרעות בגני דבריהם וללקוט שושני אמרותיהם · ואחר השתדל עיוני בם והעמיק סברתי בדיעותם ימים רבים נראה לעניות דעתי כי נטה הרב פרח ויצץ ציץ בסברות נכוחות אל לבי ובהשגות הרמב"ן לא נחה דעתי ואמרתי ללמד זכות על הרב ולגלות את לבי נגד השגות הרמב"ן · ואל יתמיה מתמי' עלי איך מלאני לבי לבא ולסתור דבר מדברי הראשונים והמה חכמים מחוכמים כי על זה אשיב ואומר מה שכתב החכם הרופא רבי שלמה אלמולי יצ"ו בסוף ספרו הקטן אשר קרא מאסף לכל המחנות וז"ל אפשר שידעו האחרונים וישיגו יותר מהראשונים משתי בחינות · הבחינ' האחת מטעם שכבר אפשר שאיש מה מהאחרונים לקח לעצמו לעיון בדרוש אחד מיוחד והשתדל והעמיק ושם כל שכלו ועיונו והשתדלותו באופן שהשיג בו יותר מדברי הראשונים · והבחי' השנית שהנה אנחנו האחרונים עם המעט שהתמדנו בעיון השגנו הרבה יותר בזמן מועט ממה שהשיגו הם בזמן רב וזה לפי שבימיהם היו כל החכמות נעלמות ובלתי נשלמות והיו צריכין להוציאם מדעתם בהשתדלות נמרץ אבל אנחנו מצאנו הכל כשלחן ערוך לפנינו כל דבריהם וראיותיהם מסודרים ובאור חכמתם נראה אור והיו לנו לעינים · כאשר הביא זה הרב רבי צדקיה ברבי אברהם בתחלת ספר שבלי הלקט שלו בשם הרב רבי ישעי' מטרני שחבר אחד שאלהו איך יעלה על לב איש להשיג ולחלוק על דברי הגאונים ז"ל אחר שהי' לבם כפתחו של אולם והמשיל הוא משל עליו משל אחד אשר שמע אותו מחכמי הנכרים שהפלוסופי' שאלו לגדול שבהם ואמרו הלא אנחנו מודים שהראשונים חכמו והשכילו יותר ממנו והנה אנחנו מדברים עליהם וסותרים את דבריהם והאמת אתנו ואיך יכון הדבר הזה · השיבם הפלוסוף ואמר מי צופה יותר מרחיק הננס או הענק הוי אומר הענק שעיניו עומדות במקום גבוה מאד מעיני הננס ואם תרכיב הננס בצואר הענק מי רואה יותר הוי אומר הננס לפי שעכשיו עיני הננס יותר גבוהות מעיני הענק כן אנחנו ננסים רוכבים על צוארי ענקים מפני שראינו חכמתם ואנחנו מעמיקים ומכח חכמתם חכמנו לומר כל מה שאנחנו אומרים ולא שאנו גדולים מהם עד כאן לשונו · ומלבד זה ארבעה הם מעידי ספר המה הרהיבוני חזקוני לקרב אל המלאכ' הזאת העבוד' גם כי ידעתי מך ערכי ודעתי בטלה אצל כל אדם בששים האחד כי ראיתי מאשר התבוננתי בחבורי הרב בגמרא כי חכמת ה' לעשות היתה בו עם יושר העיון וזכות הסברא כאשר הוא מפורסם מתוך דבריו בחבור ההוא כי כלו מסודר בלי קוץ ודרדר בסדור נאה אשר כמוהו לא הי' מימות רבינא ורב אשי לכן נפלאת היא בעיני כי איש כזה ישעה בשרשים הקודמים לעלים ולענפים · השני כי ראיתי כל האנשים אשר באו להפיל דבריו מחבורו הגדול ולעקר אמריו כהראב"ד וחבריו צללו במים אדירים ולא העלו בידם אלא חרס כי אחריהם קמו עליהם משיגים כמגדל עוז ומגיד משנה אשר הוכיחו בין שניהם כי דעת הרב הוא הקדוש ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע · השלישי כי כבר קדמני א' מרבנן ה"ה הרב המובהק רבי שמעון ברבי צמח ז"ל אשר התחיל לסקל לפני את הדרך בפירושו על האזהרות כי טרם אשר התחיל לפרש שם לו לעבר פניו הי"ד שרשים אשר השריש הרב בתחלת סמ"ק שלו ואמר כי דעתו הי' להסתפק בהם איזה ספק בסברת דעותיו וכן בסברות הרמב"ן אשר השיג עליו ולברר לו האוכל אשר ייטב בעיניו וגם כי לפעמים יטה מדעת שניהם לא יקפיד וגם ראיתי כי בהרב' דברים החזיק מגן וצנה בעד הרב ותהי לו למחסה חכמתו המפוארה לצנה וגם כי במקצת נטה על זה חכמת הרב לא מעט · הרביעי כי אחרי היות מלאכתי מלאכת שמים בה' בטחתי לא אמעד הוא יסובבני יבוננני שלא אכשל בדבר הלכה כאשר בא לטהר מסייעים אותו והנה הוא העד הוא דיין הוא בעל דין שלא נכנסתי בדבר להתגדר בו ולעשות לי שם כשם הגדולים אשר בארץ חברו ספרים רק לעשות לי רב כאמרם עשה לך רב בו אשען בדרכי הגמ' ולא שהי' הלכה רופפת בידי להסתפק באיזה דרך אלך אם בדרך הרב אם בדרך הרמב"ן · לכן אני הקטן שבכל תלמידי ישראל **יצחק ליאון** בן לחכם השלם הרב המובהק כמהר"ר אליעזר ברבי שלמה ספרדי ן' צור זצ"ל שמתי מחשבתי להעלות על ספר מה שהורוני מן השמים בזה הענין כי לא תשכח ממני והי' לי לעינים . וקראתי שם זה הספר **מגלת אסתר** וזה לשתי סבות · האחת כי בו יגלו ויתפרסמו הסתר סברות הרב בי"ד שרשיו אשר יסד בבואו למנות המצות · והשנית לזכר לי כל ימי עולם בכיי ויגוני מפטירת הצדקת המשכלת הורתי מרת אסתר נפשה עדן כי בהיותי טרוד בעיון

שני

הקדמה

שני ספרים אלה בוקשה מאתי ונקראת. לבא אל המלך מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא לכן אמרתי לקרות לחבורי זה · **מגלת אסתר** לשתי אלה הכוונות אשר בזה השם נכללות ובכן אתפללה לאלי לכתוב את אשר הורוני מן השמים נגד השגות הרמב"ן ולהליץ בעד הרב במלאי זכות עליו ובאשר לא השיג ידי לפלפלו אטען על בינתו של הרמב"ן כי דעתו הקנה מדעתי · ואלקי אבי יהי' בעזרי להצילני משגיאות ולהביני נפלאות מתורתו :

הקדמת בן הרב המחבר · אשר לכבוד אביו הגאון ז"ל מדבר ·

י"שמחו ה"לומדים ו"ירננו ה"חריפים · כי אור גדול נראה בארצינו · מגודל מסברת **מרגניתא טבא** על ספר שרשי המצות להרמב"ם ז"ל · שחיבר כבוד אדוני אבי מ"ו הרב הגאון המפורסם המנוח מוהרר **ארי' ליב** סג"ל הורוויץ · אשר הרביץ תורה והעמיד תלמידים הרבה בכמה ק"ק מפורסמת שבמדינות אשכנז ולבסוף ימיו נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק מינסק הי' · ותוכן החיבור הנ"ל מיוסד על אדני פז אשר שמו נפשו בכפו להציל הרמ"בם ז"ל מהשגת רבינו הגדול הרמ"בן ז"ל שהשיג עליו · **וידוע** ומפורסם לכל שכל ימי א"א מ"ו הגאון ז"ל היתה תורתו אומנתו עם תלמידים המקשיבים לקולו · וחיבר כמה חיבורים בסוגי' הש"ס ופוסקים · ובלשונות הרמ"בם ז"ל ליישב דבריו במקום שלא מלאו לב אנשי חיל את ידיהם וקרא שם החיבור על ס' הי"ד אלף המגן · ע"ש שמיישב דברי הרמ"בם מאלף השגות שהשיגו הראב"ד ז"ל · בפלפולים עמוקים ואמיתים · ועד הנה היתה התורה מונחת בקרן זוית שהי' מונחים בבית גנזי כמה מאות קונטרסים ממה שחיבר במחברתו הקודש · ומסבות טרדות שהייתי טרוד בעבידתיה על המחי' ועל הכלכלה לעסוק בפרגמטי' ומה' היתה הסיבה שנהפך עלי גלגל החוזר וירדתי פלאים מכל הטובה · שלוו הייתי בביתי ורענן בחילי ופתע פתאום פקיד עיסקא הון רב ועצום · ועמד עלי נחשול לטובעה וטבעה ספינתי עם כל אשר לי · אמרתי וכי עביד קב"ה דינא וכו' אין זה אלא בעון בל תאחר שהתרשלתי לקיים מילי דאבוהו שנוכי קודם מותי · שאעלה דבריו על מכבש הדפוס · ומאז נתתי אל לבי לתקן את אשר עויתי ולא יהא העון הזה טמון ח"ו עוד ואמרתי יעבור עלי מה לא אעבור עוד בב"ת ואולי אח"ז אבנה גם אנכי ממנה שיסור ה' חרון אפו ממני · ופניתי א"ע מכל עסקי לטלטול א"ע בטלטול הקשה עד שבאתי לכאן ק"ק פ"פ היא העיר הגדולה לאלקים בכדי להוציא מחשבתי אל הפועל · וה' נתנני לחן בעיני אדמ"ו נשיא ישראל הגאון המפורסם רבן שכל בני הגולה מוהרר **יעקב יושע** זצוק"ל שקירב אותי בכל מיני קירוב והראתי לו את חיבור א"א הגאון ז"ל והוטב מאוד בעיניו כאשר עיניכם תחזינה ביקר הסדותא אשר יצא מפיו הקדוש דקלסי' מאד בשבח המגיע לכתבי' ושם בבית הגאון הנ"ל מצאתי את שאהבה נפשי נכד אחיו ה"ה ידידי מזה מן מזה האלוף התורני הרבני המופלא ומופלג שלשלת היוחסין מוהרר **משה כהנא** מריסא בן הרב המנוח מוהרר יעקב זאב וואלף כ"ץ זצ"ל · והטיב עמי מאוד בכל מיני דמטיב . ואפריון נמטי לו ומשכורתו תהי' שלימה מאת ה' וזכות המחבר יעמוד לו לדורי דורו' אמן :

והנה אם אמנם שיש בידי שבילות כתבים וחידושי' נפלאים מחיבורי א"א זצוק"ל · אמנם לסיבת הוצאת הדפוס כי רבה היא מאוד · ואין לכסף מוצא · ולולא שהצלה פורתא היתה לי שהקרה ה' לפני מקרה טוב ה"ה התורני המופלא כמהור"ר מאנים מרגליות כדו שהי' לי לתנא דמסייע בכל הני מילי מעליתא לא היתה באפשרי להוציא לאור תעלומה · זכרה לו אלהים לטובה וזכות א"א הרב המחבר יעמוד לו ולזרעו לעולמי עולמים נס"ו · לכן תפסתי במועט המחזיק את המרובה בחיבורו על הי"ד שרשים שחיבר על הרמ"בם ז"ל · והוא מעט הכמות ורב האיכות · אמרתי הלא מצער היא ותחי נפשו להיות שפתותיו דובבת בקבר · ולעת מצוא ידי די הוצאת הדפסת שארי חיבורים עוד חזון למועד · להוציאם לאורה ברנות ה' דרכי :

והטיבה

הקדמה

והטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם . צדק ומשפט אורחותם · ה״ה שותפי אמונים בני ציו״ן היקרים הראשים הגבירים קצינים מנהיגים נגידים המפורסמים אנשי ק״ק פ״פ דמיין וק״ק אמשטרדם יצ״ו יחידי סגולה אשר בימין צדקם חזקני ואמצני הטיבו את אשר דברו ליקח כל א' וא' לכשיוגמר הדפוס את ספר הנחמד הזה ולולא זאת היתה לי להועיל · לא הי׳ ביכולתי להוציא מחשבתי אל הפועל · בכן אתה ה' כעל גמולם · ישלם אותם · ויבקע כשחר אורם · יאריכו ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעם במחניהם · ע׳ מעלי וה' יוסף לכם אלף פעמי׳ ככה אמן :

ועל הטוב יזכר שמם ה״ה הקצינים הגבירים הפרתמים האחים פרנסים ומנהיגים ה״ה האלוף הראש והקצין כהר״ר **זלמן** קליף שי׳ ואחיו ה״ה אביר הגביר האלוף הראש והקצין מפורסם התורני כהר״ר **גומפל** קליף נרו · והאחים ה״ה האלוף הראש והקצין פרנס ומנהיג כהר״ר **פייבש** בלק כ״ץ מאמשטרדם · ואחיו הקצין כהר״ר **אלי׳** · **ואחיו** הקצין כהר״ר **זיסקינד** בלק כ״ץ · וגיסם הקצין התורני המפרסם כהר״ר **יהודה ליב** רופא מומחה בכייאמעגין עם נשיהם ובניהם שי׳ ותי׳ ויהלך לפניהם צדקתם על כל הטובה אשר עשו עמי מידי יום יום · ובפרט עם א״א הגאון ז״ל שרוב תורתו למד בהיותו בק״ק כייאמעגין בבית האלוף הגביר הראש והקצין מפורסם הטפסיר והנגיד המנוח כמהור״ר בענדיט ז״ל וזכות המחבר יעמוד להם לבלות בטוב ימיהם ושנותיהם יראו זרע ויאריכו ימיהם אמן : **וזכרה** אלקים לטובה להאלוף הראש והקצין מפורסם פ״ו והנגיד כ״ש כהר״ר **משולם זוסיל** קולפא שי׳ · אף שהוא כעת אין כאן כבודו כאן · שכל בני ביתו הטיבו עמדי בכל מעליותא . **וברכתי** תעלה לברך על המוגמר ה״ה האלוף הקצין הראש הנגיד והמפרסם התורני המופלא כהר״ר **ליב כ״ץ** בן המנוח האלוף התורני הרבני המופלג החריף המפורסם ראש והקצין כמהור״ר **איצק כ״ץ** ז״ל · עם נשיהם ובניהם שי׳ ותי׳ וברך ה' חילם ידיהם תרצה כעל כל הטוב שגמלני אתי עמי בשעת הדפסת הספר · וזכות הרב המחבר ז״ל יעמוד להם ויהיה להם למליץ יושר · שגדולתם לא תופר · עד בנין בית המפואר אמן · וכעת הנני נותן לאל ב״ה שבח והודי׳ לשעבר · ומבקש על העתיד כשם שזכני שהוצאתי לאור זה המחבר כן אזכה להוציא שאר חיבורי א״א הגאון ז״ל לאור · כ״ד עתירת התולעת ולא איש ·

ה״ק **צבי הירש** בן הרב הגאון המנוח מהור״ר **ארי׳ ליב זיטל** סג״ל הורוויץ זצ״ל

וזאת לדעת כי כל ההגהות ותוספות שונות שיש בפנים ובהשגות הרמב״ן הן שנרשם בשם ס״א או בשם דפוס ויניציא הכל העתקנו מספר המלות והשגת הרמב״ן שנדפס בפתיחת ספר הרמב״ם בק״ק ויניציא שנת ש״י לפ״ק :

אמר הכותב בתחלה אוסיף באור בקצת דברים שראיתי בהקדמתו זאת של הרמב"ן שירצה למעיין בתחלת המחשבה בהם קושי · ואחרי כן אבא להציל הרב מהשגותיו כאשר עם לבבי :

(א) ראשונה על מה שהכנים במצות אשר נחלקו בהן החכמים אם הם מצוה או רשות מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון דפרק כ"ש בענין חמץ ואמר שלרבי יהודה יהיו שלשה לאוין ולרבי שמעון אחד ואם כן יחסרו לו שני לאוין מן המנין הנה מי שרצה שם הגמ' יוכל לפקפק והלא גם לרבי שמעון לא יחסרו כלל

העיקר הראשון

מן המאמר השיב הרב הגדול ז"ל על בעל הלכות גדולות ז"ל מפני שהביא במנין המצות מקרא מגלה ונר חנוכה מכלל מצות עשה · וכן מאה ברכות בכל יום וניחום אבלים וביקור חולים וקבורת מתים והלבשת ערומים ולחשוב תקופות ושמני' עשר יום לגמור בהן את ההלל לפי שאלו כולן מצות מדרבנן אינם מן התורה והשיבותיו על זה תשובות גדולות כאלו מכריחות להודות בהן :

השרש הראשון

שאין ראוי למנות בכלל הזה המצות שהן מדרבנן :

דע

וטרם שאתחיל לדבר עם לבבי בענין הזה אומר מה שנסתפק לי אף על פי שידעתי שהכל מחזיקים בו בדבר פשוט · **א** וזה במה שאמרו בסוף מכות (דף כ"ג ע"ב) דרש ר' שמלאי שש מאות ושלש עשרה מצות נאמרו למשה בסיני שס"ה כמנין ימות החמה רמ"ח כנגד איבריו של אדם ואמר רב המנונא מאי קראה תורה צוה לנו משה תורה בגימטריא הכי הוו · והקשו תורה תרי"א הוו אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום · הנה על פי זו המימרא בא בעל ההלכות ומנאן אחת לאחת למצוא חשבון ואחריו נתפשט הדבר מאד והוסכם בין כל החכמים והתלמידים ונתפרסם בהמון שזה הוא סכום המצות ונתחברו בזה שירות פיוטים ואזהרות · נעימים זמירות · מהם לחכמי ספרד רבות מאד בארץ אנדלוס כאשר הזכיר הרב ז"ל ומהם בארצות אחרות בכל פנות הגולה וכבר אמר הרב ז"ל שזה דבר שלא יסכל אותו אחד מכל מי שמנה המצות שזה הוא מניינם · ואני בעניי עם כל זה עלה בלבי ספק על זו המימרא אם היא דברי הכל או יש בה מחלוקת · וספק אחר אם היא הלכה למשה מסיני כלומר שנאמר למשה מפי הגבור' כך וכך מצות אני מוסר לך לצוות' בישראל מורשה או שהוא אסמכתא בעלמא מן הגימטריא הזו שזה החכם רבי שמלאי הדורש זה מצא המצות כן לפי המנין שמנה בהם ונתן בהם סימנין · ובא רב המנונא אחריו וסמך המנין הזה לגימטריא הזו : ומה שמביא אותי לידי ספק מפני שמצינו מחלוקת בגמרא בפסוקים רבים אם הם מצוה או רשות מהם מה שאמרו במסכת סוטה (דף ג) וקנא את אשתו רשות דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר חובה · לעולם בהם תעבודו רשות ר' עקיבא אומר חובה · לא יטמא רשות ר' עקיבא אומר חובה · הנה לדעת ר' ישמעאל יחסרון כאן שלש' מצות עשה מן רמ"ח וכן המחלוקת של הבדלת סימן אחד בחטאת העוף דלרבנן לא יבדיל הוא לאו ולר' אלעזר בר' שמעון מאי לא יבדיל אין צריך להבדיל כמו שאמר בגמרא זבחים (דף ס"ה ע"ב) : (א) וכן חמץ בפסח לאחר זמנו לדברי ר' שמעון הוא מותר מן התור' ולדברי ר' יהודה הוא לאו בפני עצמו וראוי להביאו בחשבון וכן חמץ לפני זמנו משש שעות ולמעל' הוא בלאו ולר' שמעון אין בו לאו ויהיו לר' יהודה באכילת חמץ ג' לאוין א' בחמץ לפני זמנו וא' בחמץ בפסח · וא' לאו של חמץ שעבר עליו הפסח ושלשתן ראויין להמנות מפני שזמנו של זה לא

זמנו

מרגניתא טבא

א' הרמב"ן נסתפק במימרת ר' שמלאי שדרש בסוף מכות תרי"ג מצות נאמרה למשה בסיני כו' ונסתפק הוא ז"ל אם המימרא היא דברי הכל או יש בה מחלוקת. והאריך בפלפולו וסלקא לי' כי המנין תרי"ג מצות הוא מוסכם לכולי עלמא · וכתב שבה"ג סבור שזו המימרא וכל כיוצא בה במספר הזה ספקו בחשבונו כל המצות הנוהגות לדורות בין מצוה דאורייתא בין מצוה דרבנן וקרא דמייתא רב המנונא תורה צוה לנו משה רצונו לומר והקשו' איך מצי למימר דאף המצות שחדשו חכמים המה בכלל תרי"ג מצות הא מהאי קרא משמע שכל התרי"ג מצות משה צונו כתב הוא ז"ל שהוא אינו אלא אסמכתא בעלמא ולא דרשה גמורה אלא רמז בעלמא · והביא ראי' לזה מדנקט רב המנונא מאי קראה דעל העקרים אומרים שנאמר . או מנלן או מנא הני מילי ולא תמצא שיאמר בעל המימרא בעצמו ראי' לדבריו בלשון מאי קראה אבל חכם אחר מסמיך אחריו הדבר לקראי וכו' ע"ש ולכאורה הי' נראה ליישב הא דלא נקט בעל המימרא בעצמו ראי' לדבריו מקרא דתורה צוה לנו משה וגם הא דנקיט מאי קראה ולא מנין והוא עפ"י מדרש חזית שהביא הרמב"ן בעצמו ז"ל ריב"ל אמר שני דברות שמעו ישראל מפי הקב"ה אנכי ולא יהיה לך הה"ד ישקני מנשיקות פיהו מנשיקות ולא כל נשיקות ורבנן אמרי כל הדברות שמעו ישראל מפי הקב"ה ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי

טעמון

זמנו של זה והנה הרב עצמו ז"ל מנה חמץ משש שעות ולמעלה לאו בפני עצמו והוא כדברי ר' יהודה ולר' שמעון אין בו לאו כלל כמו שמפורש (דף כ"ח) בפרק כל שעה ועוד אני עתיד לזכור זה בע"ה · ובפרק ראשון של קדושין (דף כ"א) וגאל את ממכר אחיו רשות דברי ישמעאל ר' אליעזר אומר מצוה · ובמכות (דף י"ב) ביד גואל הדם מצוה ורשות ביד כל אדם רבי עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם ואין כל אדם חייבין עליו · ונחלקו האמוראים בקריאת שמע (ברכות דף כ"א) מהם אמרו קריאת שמע דרבנן אמת ויציב דאורייתא מהם סוברין דקריאת שמע דאורייתא וכבר פסק הרב כן · וכן כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה לדברי האומר מכין ליוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי מכין שלא אמר כלום תלמוד לומר כל חרם אשר יחרם לא יפדה אינו מצוה אלא דין מדיני הערכים וכמו שביאר הרב בעיקר ט' · אבל לדברי האומר לא תשקול מניה ממונא ותפטריניה לאו גמור הוא כמו לא

כלל שהרי הוא דרש הפסוקים האלה ללאוי' אחרים שכן אמר שם ור' שמעון חד לתוך זמנו וכל מחמצת מבעי לי' לכדתניא אין לי אלא שנתחמץ מאליו מחמת דבר אחר מניין ת"ל כל מחמצת לא תאכלו לא יאכל חמץ מבעי לי' לכדתניא ר' יוסי הגלילי אומר מניין לפסח מצרים שאין חמוצו נוהג אלא יום אחד ת"ל לא יאכל חמץ וסמך לי' היום אתם יוצאים עכ"ל הגמ' שנראה מזה כי לא יחסר כלל לרבי שמעון משס"ה לאוין דסוף סוף הנה הוא מודה שהן לאוין אלא שאינם מתפרשים כדעת ר' יהודה אמנם אתה המעיין הט אזנך ושמע כי זאת אינה קושיא וזה לפי כי מנין שס"ה לאוין וכן רמ"ח עשה לא נאמר רק במצות ולא בדקדוקי המצוה כאשר יסד הרב בשורש השביעי וגם הרמב"ן מודה בו ומבוארת לי' להרמב"ן כי מאחר שרבי שמעון דרש כל מחמצת לא תאכלו לנתחמץ ע"י דבר אחר זהו תשלום אסור חמץ ולא יבא

במנין

תקחו כופר לנפש רוצח וכמו שבא כל זה בגמרא כתובות (דף ל"ז ע"ב) בפ' שלישי אלו וכיוצא בהן ולדברי האומר מוצה הן מן המנין הזה של תרי"ג מצות ודברי האומר רשות אינן נחשבין וצריך הוא להביא במנין הזה מצות אחרות במספרם ונשלים עשה במקום עשה ולא תעשה במקום לא תעשה · וצריך שיהו הדברים ההם שיבוא הוא במנין הזה אינן מצות לדברי האומר שאלו מצוה ואין כנו בתורה ענינים כאלו ועוד כי יהיו להם כפי דרכם הנהוג בתלמוד להקשות ולומר ולמאן דמני הנך נפישי להו מצות אי נמי למאן דמפיק הנך במאי משלים להו וכן ראיתי עוד שנאמרו בזה מדרשים רבים ואסמכתות הם תימא בעיני שדורשים בציצית וזכרתם את כל מצות יי' שמנין של ציצית גימטריא שש מאות ויש בציצית ח' חוטין וה' קשרים הרי תרי"ג וזה כתבו רש"י בפירושי התור' ואיני יודע אם אגדה היא ומכל מקום אינה מן התור' שהרי ב"ה אומר בחוטי' שאינן אלא שש ויספרום להם שתים מן הסימן הזה והקשרים ה' היאך ימנו בתורהשאין חיובו מן התור' אלא בשני קשרים כדאמרינן בפרק התכלת (דף ל"ט) ש"מ קשר העליון דאורייתא דאי ס"ד לאו דאורייתא כלאים בציצית דשרי' רחמנא למה לי והא קיימא לן התוכף תכיפה אחת אינו חיבור אלא שמע מינה קשר העליון דאורייתא : ואולי נאמר שזו המימרא של רבי שמלאי אינה דברי הכל ויש בה מחלוקת אלא ר' שמלאי מנה המצות לפי דעתו ולפי סברתו ומנאן במספר הזה ויסד בהן הדרשא הזו ועל כן לא הקשו ממנה לרבי ישמעאל בחסרון ג' ולרבי שמעון בחסרון שתי מצות לא תעשה אם יחסרו להם לא יודו באסמכתא הזו ובמנין הזה

אבל

מרגניתא טבא

טעמון דרבנן אחר כל הדברות כתיב דבר אתה עמנו ונשמעה מה נעבד לה רי"בל פליג שאין מוקדם ומאוחר בתורה · או אינו מדבר דבר אתה עמנו ונשמעה אלא לאחר שנים ושלשה דברות · רצה לומר כי שמא לאחר שנים וגם שלשה דברות אמרו דבר אתה · עמנו ונשמעה ומנלן למימר אחר שנים דווקא ומשני ר' עזרי' ור' יהודה ורי"בל תפסי שיטת' אמר כתי' תורה צוה לנו משה כל התורה תרי"ג מצות הוי תורה בגמטריא תרי"א · פירוש כמנין תרי"א צוה לנו משה ואי שמענו מפי הגבורה יותר משני מצות ודבר אתה עמנו לאחר שלשה דברות או יותר אמרו שמחייב מזה שיש לנו יותר מתרי"ג מצות ואנן קיי"לן שאין לנו יותר מתרי"ג מצות הוי ישקני מנשיקות פיהו · דאכתי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו ולא יותר ודבר אתה עמנו לאחר שני דברות אמרו ולא יותר עכ"ל המדרש עם קצת ביאור להקל על המעיין הרי לפניך מהמדרש הזה דאין להכריח שלא שמענו מפי הקב"ה יותר משני דברות אלא אחר הקבלה שבידינו דכל התורה אינה אלא תרי"ג מצות . אבל זולת הקבלה זו דכל התורה אינה אלא תרי"ג מצות אע"ג דתפסינן שיטתי' דתרי"א מצות מפי משה שמענו כדכתיב תורה צוה לנו משה כמנין תורה עדיין יש לומר דמפי הגבורה שמענו יותר מב' דברות ובאמת יש לנו יותר מתרי"ג מצות ודבר אתה עמנו ונשמעה נאמר אחר שלשה או יותר דברות כקושי' המדרש ולכוונה זו לא הוה מצי ר' שמלאי להביא ראיי' גמורה לדבריו מקרא דתורה צוה לנו משה דרק תרי"ג מצות נאמרו בסיני משום דיש לבעל דין לחלוק ולומר דשמא מפי הגבורה שמענו יותר מב' דברות כקושית המדרש וממשה תרי"א ובאמת יש יותר מתרי"ג מצות ורב המנונא דקאמר מאי קרא אינו בא אלא להכרי' דעכ"פ יש לנו תרי"ג מצות ולא פחות מתרי"ג דתרי"א צוה לנו משה כמנין תו"רה ולכל הפחות ב' מפי הגבורה

במנין וכן כתב בהשיגו על הלאוין שכתב הרב בלאו קנ"ח · וגם לא יאכל חמץ מאחר שדרשו על פסח מצרים שחמוצו לא נהג אלא יום אחד לא יצא במנין כאשר יסד הרב בשורש השלישי וגם הרמב"ן מודה בו שאין ראוי למנות מצות שאין נוהגות לדורות · (ב) ועתה אבא לפרש לך מדרש של שיר השירים שהביא למען יקל למעיין בו ר' יהושע אמר שתי דברות שמעו ישראל מפי הקב"ה אנכי ולא יהיה לך הב"ד וכו' עד דאמר טעמון דרבנן דכתיב ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה פי' לפי הנראה בעיני רבנן סברי כי מאחר שהפסוק של דבר אתה עמנו נכתב אחר עשרת הדברות מכלל כי אחר עשרת הדברות אמרו למשה כן וא"כ כל הדברות הקב"ה אמרם · מה עבד לי' ריב"ל פי' מזאת הראיה של רבנן שהרי כתוב היא אחר הדברות שנראה כי בסוף הדברות אמרו למשה שידבר עמהם ומשני פליג שאין מוקדם ומאוחר פי' מקומו הוא להכתב אחר שתי דברות הראשונות כי אז אמרו למשה דבר אתה עמנו ונשמעה אבל אין מוקדם ומאוחר בתורה או איכו מדבר אלא לאחר שנים או שלשה דברות פי' כי שמא לאחר שנים גם שלשה דברות אמרו דבר אתה עמנו ומנ"ל לומר אחר שתים דוקא ומשני דר' עזרי' וכו' תפסי שעתי' ואמרו כי ראיתו שפסוק זה נאמר אחר ב' דברות ולא אחר ג' היא משום שהרי כתוב תורה צוה לנו משה שפי' כמנין תורה אמר לנו משה ואם אמרו דבר אתה עמנו אחר ג' א"כ כמנין תר"י צוה לנו משה ולא כמנין תורה :

אמנם

אבל אע"פ שהביא אותם במחלוקת נודה שהיא הלכה לפי שהסוגיות בתלמוד כן כדאמרינן בשבועות (דף כ"ט) ונדרים (דף כ"ה) וכימא להו קיימו עבודת זרה וכל התור' כולה · אי נמי תרי"ג מצות ואנו למדים מזה שזה להם מנינם של מצות אע"פ שיש לומר כי הקושיא הראשונ' ע"ז וכל התורה כולה היית' לדברי הכל והשני' נאמר' לדעתו של ר' שמלאי לפי שלא הוזכר בגמרא מנין אחר ובשבת פרק אמר רבי עקיבא (דף פ"ז) שבר את הלוחות מאי דריש בי' אמר ומה פסח שהיא אחת מתרי"ג מצות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו כל התורה כולה וישראל עכו"ם על אחת כמה וכמה ובגמרא יבמות (דף מ"ז) אמרו בגעמי דאמרה לרות מפקדינן תרי"ג מצות ועוד נתפשט המנין הזה מאד באגדות כמו שאמרו בבראשית רבה אמר רבי יודן ברבי סימון ראוי הי' אדם הראשון שתנתן תורה על ידו מה טעם זה ספר תולדות אדם אמר הקב"ה יציר כפי ואיני נותן הזר ואמר שם מצות נתתי לו ולא יכול לעמוד בא' מהן והיאך אני נותן לו מאתים וארבעים ושמונה מצות עשה ובש"ה מצות לא תעשה · וכן במדרש רבי תנחומא ובמדרשי אגדה אחרים הרגלו להזכיר החשבון הזה · אבל ראיתי במדרש חזית: (ב) ריב"ל אמר שני דברות שמעו ישראל מפי הקב"ה אנכי ולא יהי' לך הה"ד ישקני מנשיקות פיהו ולא כל הנשיקות ורבנן אמרי כל הדברות שמעו ישראל מפי הקדוש ברוך הוא ר' יהושע דסכנין בשם רבי לוי טעמון דרבנין אחר כל הדברות כתיב דבר אתה עמנו ונשמעה מה עבד לה רבי יהושע בן לוי פליג שאין מוקדם ומאוחר בתורה או איכו מדבר דבר עמנו ונשמעה אלא לאחר שנים ושלשה דברות כ' עזריה ורבי יהודה בר' סימון וריב"ל תפסי' שעתיה אמר כתיב תורה צוה לנו משה כל התורה כולה שש מאות ושלש עשרה הוי תורה בגימטר' עולה כמנין תרי"א מצות דבר משה עמנו כי אנכי ולא יהיה לך לא שמענום ממשה אלא מפי הגבורה הוי ישקני מנשיקות פיהו עד כאן דברי אגדה זו והנה מדרשו של רב המנונא שמנה תורה צוה לנו משה

מרגניתא טבא

הגבורה שמענו כמשמעות ישקני מנשיקות מיעוט נשיקות שנים אבל לאו דליכא אלא תר"יג מצות מכוון כנגד שס"ה ימות החמה ורמ"ח אברים של אדם ולא יותר באמת ליכא ראי' גמורה ומשום הכי לא נקיט אלא ליטנא דמאי קראה ולא לשון מנין דבלשון הזה הוה במשמע דרלונו להביא ראי' גמורה לר' שמלאי דלא נאמרם אלא תרי"ג במכוון לא פחות ולא יותר וזה איכו מוכרח אלא דליכא פחות מתרי"ג אבל לאו דליכא יותר מתרי"ג אין הכרח כלל : **אי נמי** דמשום הכי לא קאמר ליטנא דמנין משו' דמתורה צוה לנו משה עדיין לא שמענו דנאמרו כל התרי"ג מצות בסיני ואי הוה נקט ליטנא דמנין הוה במשמע דרולה להביא ראי' לכל דברי ר' שמלאי וזה איכו דאין מתורה צוה לנו ראי' דכולן נאמרו בסיני ודוק: **אמנם** האמת יורה דרכו דגם הרמ"בם ז"ל ס"ל דקרא דתורה צוה לנו משה איכו אלא אסמכתא בעלמא ולא דרשה גמורה דהרמב"ם כתב בפ' עשירי מהלכו' מלכים הלכה ט' ב"נ שעסק בתורה חייב מיתה וכן גוי ששבת חייב מיתה · ובהלכה יו"ד כתב בן נח שרלה לעשות מלוה משארי מלות התורה כדי לקבל שכר אין מונעין אותו לעשותה כהלכתה ע"ש והא דב"נ שעסק בתורה חייב מיתה הוא מימרת ר' יוחנ' בסנהדרין דף נ"ט דאמ' ר' יוחנן ב"נ שעסק בתורה חייב מיתה שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה ולא להם ופריך התם וליחשבו גבי שבע מלות ומשני מאן דאמר מורשה לשון ירושה נכלל בכלל גזל דהרי מגזל קא גזיל כו' ואי ס"ד להרמ"בם דדרשת רב המנונא דקאמר מאי קראה תורה צוה לנו משה היא דרשה גמורה להורות דתרי"א מלות כלשונו מפי משה כמנין תורה א"כ הדין נותן לחייב בני נח מיתה אבל תרי"א מלות שנרמזים בתיבת תורה דלוה לנו משה מורשה לשון ירושה אתיבת תורה קאי ובתיבת תורה נרמזים תרי"א מלות ואבל אחת

ואחת

משה תורה בגימט' הכי הוו בכלל דברי יחיד ורבנן חלוקין עליו : (ג) ולא נתברר שם אם הם חולקים על הכל לגמרי כלומר על מדרשו של ר' שמלאי עצמו שאמר תרי"ג מצות נתנו לו למשה בסיני או שהוא מסורת בידם והכל מודים שכך הוא חשבון המצות שגם שם במדרש חזית הזכירו החשבו' הזה פעמים רבות ומפני התפשטות החשבון הזה שם ובכל מקום נאמר שהוא מסור בידם מפי משה בסיני ועם כל זה אינן נמנעין ממחלוקותיהם במצוה מן המצות שזה יאמר רשות וזה יאמר חובה כי יודע האומר רשות שיש מצוה ממלאת החשבון ולא יקפידו לשאול עליה ולמנותה מפני עומק הענין ורחוקו שיבארו כל התורה וימנו מצותיה כמו שאמרו בדבר נקל מזה וניתי ספר תורה ונמני לא בקיאין אבל מן הסתם יסמכו על זה המנין כי הוא המקובל בידם · אבל בה"ג ז"ל סבור שזו המימרא וכל כיוצא בה במספר הזה בחשבונן כל המצות הנוהגות בישראל לדורות ועשו להם סימן במנין איבריו של אדם ובמנין ימות החמה ולא היתה כוונתו של ר' שמלאי במימר' הזו אלא לדרוש מה שהוא משלים עליה בא דוד כו' והעמידן על אחת וכן רב המנונא שמלא לו ממך מאי קראה אינו אלא אסמכתא ורמז בעלמא שהרבה פסוקי' מלבד זה כתוב בהן תורה ואינן באין בחשבון אותיות וענין כזה בכמה מקומות בתלמוד נאמר על כלל האסמכתות בענייני' שהם מדברי סופרים ולשונם השגור ברמזים הוא זה מאי קראה ועל העיקרים אומרים שני' או מנא לן או מנא הני מילי ולא תמצא שיאמ' בעל המימר' עצמו מאי קראה אבל חכם אחר מסמיך אחריו הדבר לקראי רוב דבריהם יביאו בהם בלשון מאי קראה מהן פסוקי קבלה מהן מן התורה לסמוך כמו שאמרו בגמרא סנהדרין (דף צ"ז) אמר רבי יצחק אין בן דוד בא עד שתהפך כל המלכות כולה למינות אמר מאי קראה כלו הפך לבן טהור הוא וכן לשון ההגדה ברות ונעמי תפשו להם כל המצות שאין הכונה שם אלא שאמרה לה מקום המצות כולן כדי שתפרוש או שישובו שאמרה לה ברוב הקדם אפילו מצות העתידות להתחדש כמו שאמרו מפקדינן תחום שבת ויחוד מצוה מדבריהם ואני חושב שהיא תיקון שלמה ובית דינו מכלל עירובין · ואחרי זה אומר כי הרב השיב על בעל ההלכות ארבעה תשובות יפות וטובות מעוררות הלבבות ומולידות מחשבות לאשר להם עינים פקוחות ואזנים קשובות :

(ג) אמנם תמיהתי מ"מ הרמב"ן בזה המדרש כי לא נתברר לו אם רבנן חלוקי' אף על מנין המצות או לא שהרי לפי דעתי אין מקום להסתפק כלל שרבנן אינם חלוקים רק במצות ששמענו מפי הקב"ה בסיני כמה הם אבל במנין תרי"ג לא נחלקו · ואם באולי סבת הספק אצלו הי' מפני שאלו שתפשו שיטת ריב"ל הביאו פסוק של תורה צוה לנו ודרשוהו בגימטריא שנראה שרבנן לא סבירא להו דרשה זו על זה לא היה לו להסתפק כלל שהרי שם לא באו לחקור מנין המצות רק באו בחקירת סכום המצות שאמר הקב"ה כי לדעת רבנן הם עשר ולדעת ריב"ל הם שתים ולכן רבנן לא דרשו תורה צוה לנו בגימטריא מפני כי זה יהי' הפך כונתם שאמרו כי כל העשרה דברות שמענום מפי ה' וא"כ יהיה מן השקר לומר שמפי משה שמענו כמנין תורה שלא שמענו כי אם כמנין תרי"ג אבל במחלוקת מנין כל המצות לא באו וע"כ נאמר כי מנין תרי"ג הוא מוסכם מן הכל בלי ספק :

הרמב"ן מגילת אסתר

בראשונה **דע כי זה הענין לא היה ראוי לעורר עליו לבארו כי אחר שהיה לשון התלמוד (מכות דף כ"ג ע"ב) תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני**

אמר כשיהיה לשון הש"ס נאמרו למשה בסיני איך נאמר בדבר שהוא מדרבנן שהוא בכלל המנין הזה ואמנם ב"ה איננו גורס כן : (א) אבל בנוסחא שלו מצאתי כתוב דרש רבי שמלאי שש מאות ושלש עשרה מצות נצטוו ישראל והלשון הזה יכלול כל מה שנצטוו אפי' מדרבנן ובמצות של דבריהם

ונראה לי שהכונן הוא כדברי הרב לבלתי הכניס בזה מספר מצות דרבנן ואפילו תסי' הגירסא : (א) תרי"ג מצות נצטוו ישראל כמו שאמר הרמב"ן מ"מ לא יצאו במנין לפי שלא מצאנו מצות דרבנן יקראום חכמי הגמרא מצוה אלא לווי רק תקנה או גזרה וכמו שאמר בב"ק סוף פ' מרובה (דף פ"ב) עשר

מרגניתא טבא

ואחת מגזל קא גזיל ולמה לא חייבו לבן נח אלא אתורה לחודה ושארי מצות התורה הרבה להם לעשות אותם בהלכתן כדי לקבל שכר אלא ודאי דגם הרמב"ם ס"ל דהא דתורה גמטרי' תרי"א איננה אלא אסמכתא בעלמא ואע"ג

בסיני איך נאמר בדבר ההוא שהוא מדרבנן שהוא מכלל המנין אבל הערונו עליו מפני שטעו בו רבים ומנו נר חנוכה ומקרא מגלה מכלל מצות עשה · וכן מאה ברכות בכל יום ונחום אבלים ובקור חולים וקבורת מתים והלבשת ערומים והשוב תקופות וי"ח ימים לגמור את ההלל · והשתכל ממי שישמע לשונם נאמרו לו למשה בסיני וימני קריאת ההלל ששבח בו דוד ע"ה את האל יתי' שצוה בה משה וכן נר חנוכה שקבעוה חכמים בבית שני וכן קריאת המגלה אמנם היות נאמר למשה בסיני שיצונו כי כשהי' באחרית ממלכתנו ויקרה לנו עם היונים כך וכך יתחייב לנו להדליק נר

עשר תקנות תקן עזרא שקורין במנחה בשבת וקורין בחמישי ובשני וכו' ועל כרחך כל אלו מצות הן ואפי' הכי לא קאמר עשר מצות צוה עזרא וכן בע"א פרק אין מעמידין (דף לה) במתניתין שאל רבי ישמעאל את רבי יוסי כשהיו מהלכים בדרך מפני מה אסרו גבינות הנכרים וכו' ומסיק התם והשיאו לדבר אחר ולא פירש לו הטעם וקא בעי בגמרא מאי טעמא לא השיב לו הטעם ומשני גזרה חדשה היא ואין מפקפקין בה מאי גזרתה משום נקור הנה כי איסור גבינות נכרים היא מצוה דרבנן ולא קראוהו מצוה חדשה או לווי חדש · ואין לומר שקראוהו גזרה מפני שגזרוהו על איסור דאורייתא שהוא אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ודרז"ל אזהרה להורג את עצמו ולכן גזרו על הגביני' משום סכנת נפשות דהא אפילו לא באה אזהרי' על זה בתורי' פשיטא כי היו מתקנים תקנות וגזרות להשמר מנזק ולהנצל מסכנה · ועוד ראיה כי על מצות דרבנן לא יאמר לשון מצוה שהרי כשאמר שם בחולין פ' כל הבשר (דף ק"ו) אמר רב יצחק בר אשיין נטילת ידים לחולין מפני סרך תרומה ועוד משום מצוה קא מתמה גמרא מאי מצוה וזה לפי שלשון מצוה לא שייך אלא במצות דאורייתא ונטילת ידים איננה מן התורי' ומשני אמר אביי מצוה לשמוע דברי חכמים פירוש כי מה שאמר משום מצוה אין פירושו שיהא נקרא בשם מצוה משום דהוי דרבנן אלא משום דהוי מצוה מן התורי' לשמוע לאשר יגזרו החכמים עלינו שנאמר לא תסור · ועוד בפ"ב דיבמות (דף כ') קאמר במתני' אסור מצוה שניות מדברי סופרים וקא בעי התם נמי אמאי קרא ליה אסור מצוה אמר אביי מצוה לשמוע דברי חכמים · ובפ"ב דעירובין (דף כ"א) בשעה שתקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצאתה ב"ק ואמרי' בני אם חכם לבך וכו' ולא קאמר בשעה שצוה שלמה על עירובין ונטילת ידים: (ב) ומה שכתב כי דרך הגמרא לקרא למצות דרבנן תירה אמינא כי תורה מקרי ומצוה לא מקרי שאמת הוא שכל מצות דרבנן תורה יאמר עליהם לפי שהתורי' צוחה לנו לעשות ככל אשר יורנו החכמים אבל שם מצוה לא יפול בה כי לא צונו על המצו' ההיא בפרטות רק בדרך כלל לשמוע דבריהם · ובעיני יפלא כי הכניס במצות דרבנן: (ג) נסוך המים · והנא בעניותי בקשתיהו ולא מצאתיהו מוזכר בגמ' שיהא דרבנן · וכן כתבו גם כן התוספי' בזבחים (דף ק"י) סוף פ' השוחט והמעלי' דנסוך המים הוי דאורייתא · ואי משום דבריש פ"ק דתענית (דף ב') ובשבת ריש פ' הבונה (דף ק"ג ע"ב) נקט לשון רמז דקאמר התם תניא רבי יהודה ב"ב אומר נאמר בשני נסכיהם ונאמר בששי ונסכיה ונאמר בשביעי כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם הרי כאן מים מכאן רמז לנסוך המים מן התורי' ועל זה חשב כי הוא

דבריהם אנו מברכים אשר קדשנו במצותיו וצונו · ומ"מ אפי' לפי הנוסחאות שכתוב בהן נאמרו למשה בסיני אינו דבר רחוק ונפלא להביא בכלל מיעוט מצות מדבריהם משלשה טעמים: (ב) הא' מפני שהחכמים נוהגין זה תמיד להביא בענינים של דבריה' לשון תור' ולחזקם כמו אמרה תורה (ראש השנה דף י"ו): (ג) נסכו מים בחג אמר הקדוש ברוך הוא נסכו מים לפני בחג כדי שיתברכו לכם גשמים ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרו' וכו' והדבר ידוע בגמרא שאינן אלא דרבנן ושם (שם ל"ב) עוד אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר דמתנא אמר אדכר ואף על פי שהם דרבנן בלא ספק ומפורש אמרו (שם ל"ד ע"ב) הולכים למקום שתוקעין ואין

מדרבנן

מרגניתא טבא

ואע"ג דבשורש ג' בהביאו ראי' דאין למנות מצות שאין נוהגות לדורות כתב ז"ל ובביאור אמרו מאי קרא תורה צוה לנו משה ר"ל מספר תרי"א שהוא תורה ואנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום ובהם נשלמו תרי"ג מצות ירצה בזה הסימן שהדבר שמענו מפי משה היא כמספר תורה וקראה מורשה ומצוה שאינה

ואין הולכין לתקי' שמברכין פשיטא הא דאורייתא הא דרבנן וכן אמרו עוד: ב (ד) והשני כי מנהג חכמים בתלמוד וגם בתורה ובנביאים כן שלא יחושו להוציא אחד מן הכלל וידברו על הרוב כענין שכתוב אלה בני יעקב אשר יולד לו בפדן ארם והנ' ששה בנימין ולא נולד בפדן ארם רק על הרוב ידבר וכן כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה שבעי' והנה אפרים ומנשה לא באו ליעקב מצרימה גם יוסף שם הי' וכן אלה בני עדה ועמלק אינו בנה

הא מדרבנן שאם לא כן הוה לי' לגמ' לומר מניין לנסיך המים מן התורי' אין מכאן ראי' כלל שהרי לשון רמז משמע אף בהיות המלות דבר דאורייתא שכן אמר בריש פרק ראשון דמכות (דף ה' ע"ב) אמר עולא רמז לעדים זוממין שלוקין מן התורה מניין והנה הוא מן התורה ובריש מגלי' (דף ב') שאלו מגלה נקראת בי"א בי"ב היכא רמיזא ופירושו היכא רמיז' שהי' דעת מתקני המגלי' כך הכי' כי לשון רמז משמע כי הוא דעת נותן התורי' והמצו': ושמא לא הביא זה המאמר

נר חנוכה הנה איני רואה שאחד ידמה זה או יעלה במחשבתו ומה שיראה לי שהביאם אל זה היותנו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו ׃ ושאלת התלמוד (שבת דף כ"ג) היכן צונו ואמרו מלא תסור ואם מטעם זה מנו אותם הנה ראוי שימנו כל דבר שהוא מדרבנן ׃ כי כל מה שצוונו חכמים לעשותו וכל מה שהזהירונו

דנסיך המים רק משום סופו שאמר אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות ועליהן אמר שהדבר ידוע בגמרא שאינן אלא מדרבנן: והרב כתב בפי' המשניות בסוכ' סוף פרק לולב וערבה כי נסיך המים הלכה למשה מסיני ויש לו רמזים נסתרים בתור' ׃ וקשה בעיני אי קרא לנסוך המים הלכה למשה מסיני לפי כללו שכתב בהקדמת זרעים וז"ל ועל כל דבר שאין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו ואי אפשר להוציאו בדרך מדרכי הסברא עליו לבדו נאמר הלכה למשה מסיני עכ"ל ׃ וא"כ מאחר שלנסוך המים יש רמז בתור' לא הי' לו לקרותו הלכה למשה מסיני רק הי' לו לומר כי הוא מן התור' ׃ וגם בריש פרק לולב וערבה (דף מ"ד) אמר בגמרא עשר נטיעות ערבה ונסוך המים הלכה למשה מסיני וקשה בזה אל כללו ׃ ולפי דעתי שלכן האריך בלשונו שם בפי' המשנה לכתוב שנסוך המים הוא הלכה למשה מסיני ויש לו רמזים נסתרים בתורה לומר שמאחר שהרמזים ההם נסתרים יקרא הלכה למשה מסיני ׃ ומה שכתב בהקדמת זרעים כי כשיהי' לו רמז בתור' לא יקרא הלכה למשה מסיני היינו כשאותו הרמז אינו נסתר ׃ והנני כותב לך כוונתו בקצור על ענין זה למען תשכיל ׃ אמר שם בהקדמתו כי גם שכל התור' קבלנו פירושה ממשה רבינו וכלה היא הלכה למרע"ה לא נאמר הלכה למשה מסיני רק על אותם המלות שאין בהם רמז בתורה ולא נוכל להוציאם מדרך סברא כגון לוג שמן לנזיר ורביעית יין לנזיר ׃ י"א יום שבין נדה לנדה: ואמרים שהביא שם שעל כולם לא מצאנו לעולם שחקרו בהן סברות או שהביאו עליהן ראיות אלא לקיום מפי משה כמו שצוה אותם הקב"ה אבל בהיות בהם רמז בתור' או שנוכל להוציא אלו הפירושים בדרך מדרכי הסברא לא נאמר היות' הלכה למשה מסיני כי אם היותם תורה: ואל תטעה במה שאמר בפ"ק דסוכה (דף ה' ע"ב) שיעורים הלכה למשה מסיני והרי הם נרמזים בפסוק ארץ חטה ושעורה שהרי הקשוהו שם ואמר שעורין דאורייתא נינהו דכתיב ארץ חטה ושעורה ואמר רב חנן כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר חטה לבית המנוגע וכו' ותירצו הלכתא נינהו וקרא אסמכתא בעלמא הוא ׃ ופי' זה הוא כי אין לשעורין עיקר להוציא אותם ממנו דרך הסברא ואין להם רמז בכל התור' אבל נמנו' זאת המלוה לזה הפסוק לסימן כדי שלא נודע ונזכר ואינו מענין הכתוב וזה ענין מה שאמר קרא אסמכתא בעלמא בכל מקום שיזכירוהו ע"כ כונתו ׃ והנה כתבתיה לך גם כי לא היית צריך לכל זה כאן מ"מ העליתיה בספרי כי טובה היא לגלות לך דרך מדרכי הגמרא ׃ אמנם עתה נבא אל דבורנו הראשון (ד) מה שאמר כי דרך הספוק וגם החכמים לדבר על הרוב הנה טרם השיבו עליו אביא לך

מרגניתא טבא

שאינה נוהגת לדורות אינה מורשה לנו וכו' ע"ש היינו דמביא ראי' מדאסמכוהו אהאי קרא ובהאי קרא כתיב מורשה ש"מ דהיה להם קבלה לתרי"ג מלות דקחשיב היינו שנוהגין לדורות דאי לאו לדורות לא היה להם למיסמך אהאי קרא דכתיב בי' מורשה ודוק:

עוד ב שם ברמב"ן בהלילו בעד בעל ה"ג דאע"ג דנקיט ר' שמלאי בלישני' תרי"ג מלות נאמרה למשה בסיני אינו דבר רחוק ונפלא להביא בכללן מיעוט מלות דרבנן אע"ג דלא נאמרו בסיני וז"ל הרמב"ן והשני ר"ל טעם שני כי מנהג שהחכמים בתלמוד וגם בתורה נביאים וכתובים שלא יחושו להוציא

שהזהירונו ממנו רבינו ע"ה בסיני והוא אומרו על פי התורה אשר יורוך וגו' והזהירנו ית' מעבור דבר מכל מה שתקנו אותו או גזרו ואמר לא תסור וגומר :

לך קצת מהמקומות אשר דברו בהם חכמים על הרוב למען תשכיל ואידך זיל גמור בערובין ריש פ' (דף כ"ו ע"ב) בכל מערבין חוץ מן המים ומן המלח וקא בעי בגמ' ותו ליכא והא איכא כמהין ופטריות ומשני אלא שמע מינה אין למדין מן הכללות ואפי' במקומות שנאמר בהן חוץ הנה שדברו על הרוב ולכן אמר בכל מערבין וסוגיות אחרות הביאו שם בגמ' ממשניות רבות שמדברות על הרוב · אמנם אני אומר שגם כי מנהג התור' והתנאים לדבר על הרוב הנה רוק אמרת היתי' באמוראין גרועה מהם כי הם היו שלבם של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואין דרכם לסתום אלא לפרש וכן הביא בעל הליכות עולם בשם הכריתות בשער שני פ"ב

בנה · וכן ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה והם מעת גלות אברהם מארץ כנען בפעם הראשונה ועמדם בשאר ארצות רק עיקר המושב בארץ מצרים היה וכן בספר עזרא' במנינם שאמר הכתוב בעולי גולה ויקומו ראשי האבות ליהוד' ובנימין וכתב עוד וישובו לירושלים ויהודה' איש עירו ומונה שם יהודי' ובנימין וכהנים ולויים ונתינים ובני עבדי שלמ' וכתוב אמר מספרם כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות וששים ושנו בסדר עולם בפרט אינן אלא שלשים אלף ושנים עשר אלף היכן הם אלו שעלו משאר שבטים והנה לא חשב הכתוב להזכירם למיעוטן מכל

וכן כתבו התוספ' במסכת ביצה פ' אין צדין' א"כ הכא נמי יש לנו לומר שר' שמלאי שאמר תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני לא היתה דעתו רק על מצות דאורייתא דוקא ולא על מצות דרבנן שהוא אינו תנא שיוכל לסתום דבריו ולדבר על הרוב רק אמורא היה אשר דרך האמוראים לפרש ולכן לא נוסיף ולא נגרע במאמרם רק פסוק כפתרונם ומה שאמר עוד כי רבי שמלאי :

כלל

מרגניתא טבא

דבר א' מן הכלל וידברו על הרוב כו' וכבר דחה הרב בעל מגילת אסתר שזה דוקא מנהג התנאים משא"כ ר' שמלאי שהי' אמורא ודרך האמוראים לפרש דבריהם והביא ראי' מדברי הכריתות ותוספ' פ' אין צדין. שוב הוסיף הרמב"ן להביא ראי' דר' שמלאי על הרוב ידבר דהנה ב' פרשיות בתורה ובהן מצות רבות ולא נאמרו למשה בסיני אלא לאהרן נאמרו והמה פרשת שתויי יין ופ' מתנות כהונה ומשמרת כהונה ולוי' ומצות רבות לא נאמרו בסיני אלא בשעת מעשה כגון דין בנות צלפחד ומקושש וכו' וכבר דחה בעל מגילת אסתר וז"ל אני אומר דכל מצות נאמרו למשה בסיני והכי איתא בזבחים בפ' בתרא תני' ר"ש אמר כללי' נאמרו בסיני ופרטות באוהל מועד ר"ע אומר כללות ופרטים נאמרו בסיני ונשנו באוהל מועד ונשתלשו בערבות מואב וכו' הנה כי כל התורה כולה נאמרו מסיני ודרך כלל לר' שמעון וגם דרך פרט לר"ע עכ"ל ונראה דלא תכונן ישובו אלא אליבא דר"ע דס"ל כללות ופרטות נאמרה בסיני ונשנו באוהל מועד וכו' אבל לר"ש עדיין יש מקום להוכחת הרמב"ן דעל הרוב ידבר לשיטת הרמב"ם דהרי ר' שמלאי נקיט תרי"ג מצות נאמרה למשה בסיני דייקא ואלו הרמב"ם מנה בתרי"ג מצות מצות עשה ס"ב ס"ג וס"ד וכו' מעשה קרבן חטאת על סדר הנזכר וכן מעשה העולה ואיך כל אחת ואחת למצוה בפני עצמה והמה פרטות שנאמרו באוהל מועד ועיין ברש"י סוף זבחים ובשארי דוכתי ולא בסיני לשיטת ר"ש ועל כרחך צריך לומר דמנין הרמב"ם אתי כר' עקיבא דס"ל דגם פרטות נאמרו בסיני ונשנו באוהל מועד ולר' שמעון אלו לר' ישמעאל באמת צריך להשלים התרי"ג מצות שנאמרו בסיני במצות כלליות ולא פרטיות ול"ל דר"ש ור' ישמעאל לא חשיב הפרטות למצוה בפני עצמה כיון דאינם אלא פירוש וכמו שכתב הרמב"ן אמנם לפ"ז תקשי כיון דלר' ישמעאל צריכין ע"כ לומר דמעשה חטאת ועולה ואיך אינן נימנים כל אחת למצוה בפני עצמה. דא"י נמנים תקשי כיון דלר' ישמעאל צריך להשלים תרי"ג מצות כפי לשון ר' שמלאי שאמר תרי"ג מצות נאמרו בסיני. בסיני דייקא במצות כלליות א"כ יהא יותר מתרי"א שמענו מפי משה ולא תיכון לשון רב המנונא דקאמר מאי קרא תורה צוה לנו תורה בגמטריא תרי"א. וכיון דלר' ישמעאל לא נמנו אלא למצות מכלי' להרמב"ם דר"ע פליג בהא על ר' ישמעאל ומנו כל אחת למצוה בפני עצמה. לכן נ"ל דהא דקאמר ר' שמלאי תרי"ג מצות נאמרו בסיני היינו משום דס"ל כר"ע דכללות ופרטו' נאמרו בסיני. אבל לר' ישמעאל נ"ל דבאמת לא נאמר כל התרי"ג מצות בסיני ולעולם גם ר' ישמעאל מנה כל אחת למצוה בפני עצמה. ועיין מה שכתב הרמב"ן בתחילת ספר זה על מה שנחלקו החכמים במצוה מן המצות שזה יאמר שהיא חובה וזה יאמר שהיא רשות. דמסיק שם כי יודע האומר שהיא רשות שיש מצוה ממלאות החשבון וכו' ע"ש. שוב כתב בעל מגילת אסתר דמה שכתב בפ' שמיני וידבר ה' אל אהרן יין ושכ' אל תשת אין פירושו שדבר אל אהרן אלא פירושו שדבר אל משה שידבר אל אהרן. דהכי איתא בפר' פרת חטאת דף קט"ו שקיבל אהרן שכר על שתיקתו במיתת בניו. וכתבו שם בתוספ' דבת"כ איתא שבשכר זה נתיחד אליו הדבור דכת' בפרש' שתויי יין וידבר ה' אל אהרן ולא כתיב אל משה. והקשו שם בתוספת' סימא דבספרי דרש בפ' קרח דכתיב וידבר ה' אל אהרן שומע אני שהדבור אל אהרן ת"ל כאשר דבר ה' ביד משה לו בפ' מחתות השרופים הא למדנו שהדבור למשה פי' שלעולם לא הי' מדבר רק עם משה ותירצו דמשמא

זה

מכל שבט ונספחו על אלו · ובדברי חכמים רבות בתלמוד (ה) והנה שתי פרשיות בתורה ובהן מלות רבות ולא נאמרו למשה בסיני אלא לאהרן נאמרו ולא בסיני פרשת שתויי יין ופרשת משמרות כהונ׳ ולויי׳ ומתנות כהונ׳ ולא חשש להוציאם מן החשבון הזה ומלות רבות לא נאמרו בסיני

כלל מלות רבות בזה המספר ולא נאמרו למשה אלא לאהרן וגם לא נאמרו בסיני והם (ה) פרשת שתויי יין ופרשת משמרות כהונה ולויה אני אומר שכל המלות נאמרו למשה בסיני והכי איתא בזבחים פרק בתרא (דף קט״ו ע״ב) · תניא רבי שמעון אומר כללות נאמרו בסיני ופרטות באוהל מועד ר׳ עקיבא אומר כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב וכן איתא בסוטה פרק ואלו נאמרים (דף ל״ז) פרש״י שם וז״ל כללות נאמרו בסיני כשתם נאמר׳ תורה בסיני ולא נתפרשה לו כגון בסיני נאמר וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך ולא פירש מתן דמים כיצד וכו׳ הנה כי כל התור׳ נאמרה למשה מסיני ודרך כלל לר׳ שמעון וגם דרך פרט לר׳ עקיבא · ומה שכתוב בפרשת שמיני וידבר ה׳ אל אהרן לאמר יין ושכר אל תשת אין פירושו שדבר אל אהרן אלא שדבר למשה שידבר אל אהרן דהכי אמר בפרק פרת חטאת (דף קט״ו ע״ב) כיון שמתו בני אהרן אמר לו אהרן אחי לא מתו בניך אלא לסקדים שמו של הקב״ה כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום שתק וקבל שכר. וכתבו שם התוס׳ דבת״כ איתא שבשכר זה נתיחד אליו הדיבור דכתיב בפרש׳ יין ושכר אל תשת וידבר ה׳ אל אהרן ולא כתיב אל משה והקשו שם וז״ל ותימא דבספרי דריש בפרשת קרח דכתיב וידבר ה׳ אל אהרן שומע אני שהדבור אל אהרן ת״ל כאבר דבר ה׳ ביד משה לו פרשת מחתות השרופים הא למדנו שהדבור למשה עכ״ל פי׳ שלעולם לא הי׳ מדבר רק עם משה · ותירץ דשאני זה קרא נתייחד הא דכתיב אל אהרן ולא שיאמר לבני ישראל. פי׳ דבר למשה שידבר לאהרן לבד ולא לישראל הרי מבואר שפרשת שתויי יין וגם פרשת המתנות שהם

מרגניתא טבא

בפרשת

זה קורא נתיחד הדבור הא דכתב אל אהרן ולא שאמר לבני ישראל. פי׳ דבר אל משה שידבר אל אהרן לבד ולא לישראל. הרי מבואר שפרשת שתויי יין וגם פרשת המתנות שהם בפ׳ קרח למשה נאמרו שיאמר אל אהרן. עכ״ל בעל מגילת אסתר. ונראה דלא הוצרך לכל זה ליישב קושית הרמב״ן דבלאו הכי נמי לא קשה מידי דאפילו אם נאמר דפ׳ שתויי יין ופרשת המתנות לאהרן נאמרו לא קשה מידי למנינו של הרמב״ם · די״ל דהא דנתייחד הדבור אל אהרן היינו בהשנותו באוהל מועד. אבל בסיני נאמרו למשה. שהרי לשיטת ר״ע כל מלוה ומלוה נאמרו כללותיה ופרטותיה מסיני ונשנו באוהל מועד. ובשביל שכר שתיקתו על מיתת בניו זכה אהרן ונשנו אלו ב׳ פרשיות רלונו לומר פרשת שתויי יין ופרשת המתנות אליו. ולא הארי׳ ר״ל בע״ל מגילת אסתר אלא לברר האמת · דגם אלו ב׳ פרשת לא לאהרן נאמרו אלא למשה נאמרו שיאמר אל אהרן לבד ולא לכל ישראל כמנהגו בכל התורה. וזה קורא נתיחד אליו הדבור כמ״ש התוספ׳ הנ״ל. אמנם קשה לי הרי פרשת פסח שני ע״כ לא נאמרה בסיני שהרי כשקרבו אנשים הטמאים לנפש אדם אמר להם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה׳ לכם · והרמב״ם מנה מלות פסח שני למלוה בפני עצמה במלות עשה נ״ז י ור׳ שמלאי נקט בלישניה תרי״ג מלות נאמרו למשה בסיני · בסיני דייקא. ואי ס״ד דר׳ שמלאי לא על הרוב ידבר תקשי על הרמב״ם מפרשת פסח שני שלא נאמרה בסיני וקא מני בתרי״ג מלות. והנראה ביישוב קושי׳ זאת עפ״י מה שכתבו התוספ׳ בקידושין דף ל״ז בד״ה הואיל ונאמרה בתורה ביאה סתם. וז״ל בא״ד. וא״ת למה לא הקריבו ר״ל פסח כל ארבעים שנה וי״ל דק״ל כתנא דהכא. דאמר כל מקום שנאמר ביאה אינה אלא לאחר ירושה וישיבה ובפסח נאמרה ביאה · וא״ת היאך הקריבו גם פסח זה · ר״ל דפ׳ בהעלותך בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים. וי״ל דעשו על פי הדבור עכ״ל, ולפ״ז י״ל פרשת פסח שני ידע משה מסיני ולא נסתפק משה בהכך אלא משום דפסח זה עשו על פי הדבור בהוראת שעה · ולא ידע אם גם פסח שני יעשו בהוראת שעה או לא · והיינו דדייק קרא מה יצוה ה׳ לכם דייקא. כלומר דלדורות ידענא דעמאין עושין פסח שני. אבל לכם דהשתא הוא הוראת שעה לא ידענא ואשמעה מה יצוה השם לכם. והא דכתב דבר אל בני ישראל איש איש כי יהיה טמא וגו׳ לכם או לדורותיכם. דמשמע דגם על פסח שני לדורות נלטוה בש״ת מעשה · וי״ל דזה נישנית באוהל מועד ככל מעשה הקרבנות אע״ג דנאמרה לו בסיני נשנו באוהל מועד כדכתיב בפרשת ויקרא דבר אל בני ישראל מאוהל מו״ד שנשנו אחר שנאמרו בסיני ודוק. ומ״ד דלא ס״ל כל מקום שנאמר ביאה סתם אינו אלא אחר ירושה וישיבה · י״ל דס״ל דפסח שני תשלומי דראשון הוא · וא״כ אין לחשוב פסח שני במלוה בפני עצמה · ועיין במה שכתב הרמב״ם במלות עשה נ״ז הנ״ל. ותבין זה : והאי תנא לריך להשלים מנין תרי״ג מלות שנאמרו למשה בסיני במלוה אחרת שנאמרה בסיני כמ״ש לעיל בשם הרמב״ן שכתב בתחילת ספר זה. אי נמי יש ליישב למ״ד שאל שביעי שלהם ר״ל דהנך טמאים לנפש אדם. בערב פסח · ושאלתם היתה למה נגרע דיזרק הדם על הטמאין והבשר יאכל לטהורין. דבערב יכולין לאכול הפסח · כדאיתא בסיפרי וז״ל. למה נגרע. אמר להם אין קדשים קרבין בטומאה. אמרו לו יזרק הדם על הטמאין ויאכל הבשר לטהורין. והדין נותן ומה חטאת שהיא קדשי קדשים דמה נזרוק על הטמאין ובשרה נאכל לטהורי׳ פסח קדשים קלים כו׳ · אמר להם לא שמעתי עמדו ואשמעה מה יצוה השם לכם · ע״ש הביאו מוהר״א מזרחי. ולפ״ז י״ל ג״כ דכבר ידע משה מפרשת פסח שני מסיני · ושאלתם היתה להקריב פסח ראשון כמבואר בסי פרי הנ״ל מק״ו דחטאת · ועל זה שאל משה את פי השם. והשיבו דאין שוחטין וזורקי׳ על טבול יום דטמא מת אלא ידחה לפסח שני. כמו שפסק הרמב״ם בהלכות קרבן פסח

בפרשת קרח למשה נאמרו שיאמרם לאהרן · ומה שהקשה (ו) ממקושש כי לא נאמר בסיני רק בשעת מעשה זאת אינה קושיא שהרי עקר הדין הי' יודע מרע"ה עמה שנאמר לו בסיני כדאמר בהנשרפין (דף ע"ח ע"ב) תניא יודע הי' מ"ר שהמקושש במיתה שנאמר מחללי' מות יומת אלא לא הי' יודע באי זו מיתה נהרג שנאמר כי לא פורש וגו' · ומהיכן הי' יודע עיקר דין מחלל שבת שהוא במיתה אם לא מסיני וא"כ למה יגרע מהיות נמנה בכלל תרי"ג מצות שנאמרו למשה בסיני · ומפרשת (ז) בנות צלפחד גם כן לא קשה מידי שהרי בפ' יש נוחלין (ד' קי"ט) אמרו יודע הי' משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן אבל לא הי' יודע אם נוטלת חלק בכורה אם לאו וראוייה היתי' פרשת נחלות להכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן ומאיזה מקום בא לו הידיע' הזאת רק מסיני כי נאמר אליו ואף לפי מה שפירש שם רשב"ם דקאמר שהרי דינין נלטוו במרה כדאמרינן בסנהדרין (דף כ"ו ע"ב) ניחא שהרי נאמרו פעם אחרת בסיני כמו שאומר הפסוק אלה המשפטים אשר תשים לפניהם ובפי' אמרו בתורת כהנים מה ענין שמיט' להר סיני והלא כל המצות כלם מסיני נאמרו אלא מה שמיט' נאמרו כללותי' ופרטותי' ודקדוקי' מסיני אף כלן נאמרו כללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן מסיני · וגם מה שהביא ראי' ממסכת שבועות

כי

בסיני אלא בשעת מעשה כגון (ו) ג דין מקושש (ז) ובנות צלפחד ולא חששו לכך ובענין הזה אמרו דבני מערבא בראשון של ר"ה (דף כז) לענין שני מלכותו של דוד יהודי' בבבי אומר חשבון מרובי' חשבון מועט ועוד שכיון שנאמר למשה בסיני שיקבלו עליהם ישראל מצות ב"ד הגדול ובאו הם ותקנו את אלו כבר נאמרו כלם למשה בסיני אין הפרש ביניהם באמירת סיני אלא שזה בפרט וזה בכלל וכבר הראית לדעת מדברי הרב שמה שחכמים חדשים במצות העתידות להתחדש שקבלו אותן עליה' בסיני כאותה שהזכיר מפי' שבועת הדיינין (דף כ"ט) וכן מצינו כשהשביע משה את ישראל אמר להם הוו יודעין שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעתי ועל דעת המקום שנאמר ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת אין לי אלא מצות שנצטוו בסיני מצות העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה מנין כלו' מנין שהשביען משה עליהן על דעתו

ועל

מרגניתא טבא

כן. ומה שנאמרה לו בשעת מעשה פ' פסח שני היינו שנישנית בסיני וכמו שכתבתי בדרך הראשון · ומ"ד שחל שני שלהם בערב פסח צריך ג"כ לומר דפסח שני תשלומין דראשון וכנ"ל . וצריך להשלים תרי"ג מצות שנאמרו בסיני . במצות אחרת שנאמרה בסיני . ויסבור לאחת מן המצות דס"ל דהא מ"ד דפסח שני נמנית בתרי"ג מצות שנאמרו בסיני שהיא רשות שהיא חובה וכמו שמצינו הרבה שנחלקו התנאים במצות מן המצות אם הן חובה או רשות . וכבר ביאר כל זה הר"מבן בתחילת ספר זה ודוק : (ג) שוב מה שהקשה הרמב"ן ממקושש לא ידענו מה קושי' לדעת הרמב"ם שמונה כל הנסקלין מצוה אחת · וא"כ אף אם נאמר שעונש חילול שבת בסקילה לא נאמר כלל בסיני אכתי יכול למנות מצוה לסקול כל מי שחייב סקילה · כי נאמר למשה בסיני כן . לסקול כל מי שחייב סקילה : ומי הוא שחייב סקילה נתפרש אחר כך · והרי הרמב"ם אינו מונה אלא מונה לקיים דין סקילה בנסקלין · ועיין בשורש י"ד ומצות עשה רכ"ט . ואיכא למימר דוסקלתם אותם באבנים נאמר בסיני . ועונש דשאר חייבי סקילה אף אם נאמר במקום אחר ליכא קפידא . ודוק : והנני מוסיף בה דברים דיש לומר לעולם נאמר למשה בסיני דמחלל שבת בסקילה . וכן מקלל דבסקילה נאמר לו בסיני . והא דכתי' במקושש ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו . היינו משום דמשה לא פירש להם לישראל עדין דהא דכתיב . מחלליה מות יומת שהוא בסקילה . כמו שמצינו הרבה פרשיות אע"פי שנאמרו לו למשה בסיני לא אמר להם לישראל אלא בשעת מעשה שהוצרכו לאותה פרשה וכיון דישראל לא היו יודעין דעונש דחילול שבת הוא סקילה · ע"כ כשהתרו למקושש התרו במיתה סתם . ונסתפק משה אם מקושש חייב סקילה אע"פי שהתרו סתם . משום דבמיתה סתם קלה וחמורה במשמע · ומספקא קיבל עליו אפי' מיתה החמורה שבחמור' וכדמשני ר' ירמי' כן בסנהדרין דף פ' ע"ב . או כיון דלא התרו אלא במיתה סתם שמא לא קיבל עליו אלא מיתה סתם שהיא חנק הקלה · והיינו פירוש דכי לא פירש מה יעשה לו ר"ל שלא נתפרש למשה הדין במי שמתרין לו במיתה סתם . אם מקבל על עצמו כל מיתות בין קלי' ובין חמורות כת"ק דר' יהודה בסנהדרין דף הנ"ל וא"כ מקושש חייב סקילה . או אם מתרין לו במיתה סתם אינו מקבל על עצמו אלא מיתה הקלה . והמקושש אינו בסקילה · ואין להקשות לפי זה דלא הי' יודע אם מקושש חייב סקילה מפני שהתרו בו סתם . אבל שאר מחלל שבת שהתרו בו לסקילה ידע מסיני שחייב סקילה . א"כ הי' לו ג"כ להסתפק אם חייב מיתה כלל למ"ד בעינן קרא כדכתב . דבאותו הוי אמינא שאין לסקלו מפני שלא התרו בו בסקילה . א"כ מן הדין שיפטור לגמרי משום דבעינן קרא כדכתיב . ואלמא תניא יודע הי' משה שהמקושש במיתה שנאמ' מחלליה מות יומת אלא לא הי' יודע באיזה מיתה שנאמר כי לא פורש מה יעשה . יש לומר דכיון דכתיב מחלליה מות יומת ודרשינן מני' שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה שאתה יכול להמיתו בכל מיתה · ת"ל מות יומת ועיין בסנהדרין דף מ"ה ע"ב דמשני הגמ' כן על קושי' הש"ס דפריך על שמואל דאמר נקטעה יד עדים פטור מהאי ברייתא · ומשני שאני התם דכתי' מות יומת ועיין שם בתוספ' ד"ה משום דהוי רוצח וגואל הדם בא"ד וז"ל וא"ת בפרק הנשרפי' דתנן חייבי מיתות שנתערבו זה בזה ידונו בקלה . ואמר בגמרא ש"מ מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל והיכי דייק מיני' שאני התם דמיתתם בכל מיתות שיכול כיון דחייב מיתה מיתה וכו' . ולפ"ז אעפ"י שנסתפק משה אם מקושש חייב סקילה או לא מפני שהתרו לו סתם ושמא לא קבל על עצמו אלא הקלה אכתי ידע דחייב עכ"פ מיתה הקלה .

ואע"פ

ועל דעת המקום תלמוד לומר קיימו וקבלו מה שקבלו עליהם כבר הרי זה דבר מפורש (ח) שקריאת מגלה מקובלת מסיני ונכרת עליה ברית כשאר המצות ובאה בה שבועה על דעת משה ועל דעת המקום אם כן למה לא יאמרו עליה ועל כיוצא בזה נאמרו למשה בסיני ואם לא יהי' הברית אשר נאמר בה בסיני אלא שיאמינו בכל מצוה שיסדרו אותו הנביאים והחכמים אחרי כנכתו שהרב מפרש בכאן כל זה לא יפגום שלא יוכלו לומר בהם נאמרו למשה בסיני כמו שאמרו קיימו מה שקבלו עליהם כבר בסיני:

אף זה בכאן הביא אותנו משך הענין לדבר במה שהרב מתמי' אותנו הוא ז"ל סבור (א) שיש בכלל לאו דלא תסור כל מה שהוא מדברי חכמים בין שהן מצות כגון מקרא מגלה ונר חנוכה או שהן מן התקנות והסייגון כגון בשר עוף בחלב ושניות לעריות בין שהם בקום עשה כגון שלש תפלות בכל יום ומאה ברכות ולולב שבעה בגבולין ובין שהם בלא תעשה כגון כל מה שהוא משום שבות בשבת יום טוב שני בגולה ותשעי' באב כל מה שיאסור אותו

ו

(ח) כי מגלה נלטוו עלי' בסיני אם תדקדק בלשון הגמרא תראה כי אין דעתם שידעו מסיני מצות המגלה דקאמר התם אין לו אלא מצות שקבלו עליהם מהר סיני מצות העתידות להתחדש כגון מקרא מגלה מניין וכו' ואלו הי' דעתם שהמגלה נאמר' להם בסיני הי' להם לומר אין לי אלא מצות שקבלו עליהן מהר סיני מצות העתידות להתחדש מניין ואין צורך לומר כגון מקרא מגלה שהדבר ידוע כי היא מן המצות העתידות להתחדש אלא כוונתם לומר שכך קבלו עליהם בשתם לעשות מצות העתידות להתחדש והגמרא מפרשת ואומרת כגון מקרא מגלה וכו' ולא יאמר עליהם נלטוו למשה בסיני:

ונראה לי שהנכון הוא כדברי הרב שכל העובר על דברי חכמי' בין בפירושיהם על התור' בין במצותיהם או גזרותיהם (א) עובר על לאו דלא תסור והראי' שהרי בפרק הנחנקין (דף פ"ז) כשבאו למחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון בענין זקן ממרא לא נחלקו אלא על איזו הוראה

מרגניתא טבא

ואע"פ דעיקר מיתה הכתובה במחלל שבת היא סקילה. הא כתיב מות יומת ודרשינן מכפילות הלשון שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה שאתה יכול להמיתו בכל מיתה. ובאמת הוא פי' הברייתא'. יודע הי' משה שהמקושש במיתה שנאמר מחלליה מות יומת ר"ל וכיון דכתיב מות יומת דרשינן שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו וכו' וכנ"ל · ובדרך זה יש לומר ג"כ גבי מקלל. שכבר ידע משה מסיני שהמקלל במיתת סקילה. אלא שעדיין לא אמר דין זה לישראל שהמקלל במיתה. וכיון דישראל לא ידעו זה דמקלל במיתה מסתמא לא התרו כלל במיתה · וא"כ מן הדין פטור המקלל ממיתה כיון שלא התרו בו במיתה כלל. ולכך לא ידע משה אם המקלל חייב מיתה כל עיקר · ולכך כתיב לפרש להם עפ"י ה' ועיין בדף ע"ח בסנהדרי' ובאמת מקלל הוראת שעה היתה לכ"ע. ובזה נתישבו קושי' התוספ' בדף ע"ח ע"ב בסנהדרין ד"ה לא הי' יודע באיזו מיתה. והקשו בתוספ' הי' לו לדונו בחנק דמיתה סתם הוא חנק. וקושי' זו הקשו' בבבא בתרא יותר בבירור ולדרכינו ניחא. שמשה ידע שמחלל שבת בסקילה. ונסתפק במקושש מפני שהתרו בו סתם ודוק: ואם נפשך לומר היכא כתיבנא לעיל דהא דידע משה שהמקושש במיתה היינו משום דכתי' מות יומת ודרשינן מני' שאם אין אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו וכו' הא איצטרך כפילא דמות יומת לחילוק מלאכות ועיין בשבת דף ע' ושם בתוספ' יש לומר דברייתא דקתני יודע הי' משה שהמקושש במיתה אתי' כמ"ד דאפיק חילוק מלאכות מלא תבערו דלחלק יצא. והאי מ"ד דמפיק חילוק מלאכות ממות יומת באמת ס"ל דלא ידע משה שמקושש חייב מיתה כמו שצריכן לומר לר' יהודה דס"ל דמקושש הוראת שעה היתה ועיין בבב' בתרא בתוספת שכתבו דברייתא דיודע הי' משה שהמקושש במיתה לא אתי' כר"י דלר"י דס"ל הוראת שעה היתה לא הי' יודע משה שהמקושש במיתה ובכל הא דכתיבנא ניחא לי הא דקשי' לר"ע דס"ל דכללות ופרטות נאמרו בסיני. באמת למה נאמר מחלליה מות יומת דרך כלל בסיני ולא פרט שחייב סקילה. ומה נשתנה מחלל שבת מכל פרטות שנאמרו בסיני · אמנם לכל הנ"ל ניחא. שבאמת נאמר למשה בסיני דמחלל שבת בסקילה וכנ"ל. והא דלא נאמר לו בסיני גם פרט זה. דכשמתרין במיתה סתם דבין קלה בין חמורה במשמע. י"ל משום דזה יש לידע מסברא. אלא דמשה לא סמך על סברתו כיון שהי' יכול לשאול את פי השם ודוק:

שוב כתב הרמב"ן (א) והנה בכאן הביא אותנו משך הענין לדבר במה שהרב ר"ל הרמב"ם מתמי' אותנו הוא ז"ל סבר שיש בכלל לאו דלא תסור כו' עד או אסרו בהנאה בשעה חמשית הרי זה חייב מיתה וכן כל כיוצא בזה. הנה הרב בנה חומה גבוה' סביב לדברי חכמים כו'. והאריך הרמב"ן לסתור סברא זו של הרמב"ם בכמה ראיות. והרב בעל זוהר הרקיע דחה קצת ראיותיו. והרב בעל מגלת אסתר דחה כולם. ובעזרת חונן לאדם דעת אכתוב מה שחנני ה' בזה. ר"ל ביישוב סברת הרמב"ם. ובסוף ראיותיו כתב הרמב"ן ומדין זקן ממרא עצמו מתברר הענין ביאור נכון כי כל מה שחשב ודרש בו הרב אינו אמתי וכו' ת"ר כי יפלא וכו' כמו שדרשו תורות א' בכתב וא' בעל פה. ולזה החידוש נתכוונתי בהאריכי בכאן מפני שטעו רבים בזה. עכ"ל הרמב"ן ז"ל · והנה קשי' לי במאד מאד. הלא כשתרגמה רב פפא ברייתא' דכי יפלא הכי אליבא דר' מאיר תירגם ממך זה יועץ שיודע לעבר שנים. כדתנן הן העידו שמעברין את השנה כל אדר. שהיו אומרים עד הפורים. דאי להאי גיסא קא שרי חמץ בפסח ואי להאי גיסא קא שרי חמץ בפסח ע"ש בפי' רש"י. הנה רואה דלע"פי דהמחלוקת דזקן ממרא עם ב"ד הגדול הוא מחמת של דבריהם.

דפא

הורא' יתחייב מיתה שכך אמרו שם ת"ר זקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר וכו' מכלל שלענין לעבור על לאו דלא תסור הוא עובר בכל דבר מדבריהם שאם לא כן אדמפלגינן בעל איזה דבר חייב ליפלגו בעל איזה דבר פטור לגמרי אפילו בלאו · ואין לומר שכולי עלמא מודו בזה שאינו עובר כלל בדבר שהוא תקנתם או גזירותם ולכן לא נחלקו עליו שא"כ הי' להם להשמיענו כלם יסד שאין בעובר על דבריהם לאו כלל אמנם בעל זוהר הרקיע כתב בשורש זה שהביא בספרו כי יש לתמו' מסברת הרב שסובר כי העובר על מצות דרבנן עובר על לא דלא תסיר שזה הוא הפך ממה שהעלו בפ"ג משבועות (דף כ"א ע"ב) ור"פ בתרא דיומא (דף ע"גע"ב) שהם אמרו מי שנשבע שלא לאכול ואכל נבלות וטרפות חייב והקש' והא מושבע ועומד מהר סיני הוא פי' ואין שבועה חלה על שבוע' והשיבו בחצי שיעור שעל זה אינו מושבע מהר סיני וכך היא המסקנא בגמ' שמאחר שחצי שיעור אינו אלא מדרבנן לאו מושבע ועומד מהר סיני הוא וקא חייל עליה שבועה וא"כ איך יאמר הרב שמצות דרבנן הם בכלל לא תסור והלא יהיו מושבע גם על מצותיהם שהרי מושבעים הם על כל מה שבא בתורי' ובה כתב לא תסור · ועוד בריש נזיר (דף ג' ע"ב) אמרו מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ופריך יין מצוה מאי קדוש' ולאבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא ופי' ר"ת ור"י וכל רבני צרפת וכי מושבע מהר סיני הוא דאצטריך קרא לרבויי לאסור הא אינו אלא מדרבנן לקדש על היין ופשיטא שהנזירות חל עלי' מאחר שאינו מושבע עליו מהר סיני לשתיתו · ובשלישי משבועות (דף כ) ובשני דנדרים (דף י"ג) מוכח שהמתפיס באסירי

אותו התלמוד או יליה עלינו אנו מוזהרים להתנהג בדבריהם מלאו דלא תסור וזאת הדעת רמזה במאמר הגוא שכתב כל מה שהסכמים לוו לעשותו והוא אמרו יתעלה על פי התור' אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה כי מנענו ית' שלא נשנה את דבריהם בכל מה שיסדרוהו או יעשו בו היקש ואמר לא תסור מן המצוה אשר יגידו לך ימין ושמאל . וכן כתב עוד במאמר הזה בסימן קע"ד אמר שנלטוינו לשמוע בקול בית דין הגדול ולעשות כל מה שיצוו ואין הפרש בזה בין הדבר שירצוהו או שיוציאוהו בהיקש או הדבר שיסכימו עליו שהוא סוד התורה או לפי ענין מהעניינים שיראה להם שיהי' יותר ומזוק ותקון הדת ובתחלת הבורו הגדול אמר במנין המצות ויש מצו' אחרות שנתחדשו אחרי מתן תורה וקבעו אותן נביאים וחכמים ופשטו בכל ישראל כגון מקרא מגילה ונר חנוכה ותענית באב וידים ועירובין וכל אלו המצות חייבין אנו לקבלם ולשמרם שנאמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל · ומבואר מזה עוד כתוב בספר שופטים בלשון הזה אחד דברים שלמדו אותם מפי השמוע' והם תורה שבע"פ ואחד שלמדום מפי דעתם באחד מן המדות שהתורה נדרשת בהן וכו' ואחד דברים שעשו אותם סייג לתורה ולפי מה שהשע' לריכי והם הגזרות והתקנות והמנהגות בכל אחת ואחת משלשה דברים אלו מצות עשה לשמוע להם והעובר על כל אחת מהן עובר בלא תעש' הרי הוא אומר על פי התורה אשר יורוך אלו הגזירות והמנהגות שיורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם ועל המשפט אשר יאמרו לך אלו דברים שילמדו אותן מן הדין באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהם מכל הדבר אשר יגידו לך זו הקבלה שקבלו איש מפי איש

כל

תורה אינו נדר ובאיסירי דרבנן הוי נדר דלאו דבר האסור חשיב לי' פי' דקיימא לן שצריך שידור בדבר הנדור ולא בדבר האסור ואלו היו אסורין דרבנן בכלל לאו דלא תסור לא היו אומרים שלא יחשבו אסורי דרבנן דבר האסור ובפסולי עדות דרבנן נסתפק הדבר לראשונים אם האשה שנתקדשת בפניהם לריכא גט או לאו ואם הי' העובר על לאו דלא תסור אם כן אם נתקדשה בפני משחק בקוביא פשיטא כי לא תהי' מקודשת שהרי עבר על לאו שהוא לא תסיר והוי כגזלן דאורייתא והתורי' אמרה אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס ע"כ כוונתו · ואני אומר שאין מכאן

מרגניתא טבא

דהא דאין מעברין אלא עד הפורי' הוא מדרבנן בעלמא . וכמו שכתבו התוספ' בסנהדרין דף פ"ז בד"ה דאי להאי גיסא . וז"ל תימא הא מ"ד עד הפורים מודה דאם עברוה אחר הפורים מעוברת . דדווקא בניסן אמר בפ"ק זה ניסן ואין אחר ניסן . אבל מ"ד עד הפורים מדרבנן בעלמא הוא דאסור כדמפרש בפ"ק דר"ה . מ"ט דמ"ד עד הפורים כיון דאמר מר שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום אתי לזלזולי בחמץ וכיון דעברוהו כ"ע מודה דמעוברת לא קא עברי חמץ בפסח עכ"ל · ואפ"ה נעשה זקן ממרא ונהרג . ומשמע דאפי' זקן ממרא אומר מעברין . וב"ד הגדול אומר אין מעברין נהרג כדמשמע לישנא דש"ס . אי להאי גיסא ואי להאי גיסא · ואע"פ דאינו חולק אלא על גזירת דרבנן . וא"כ קשה על הרמב"ן שכתב אע"פי שהתיר דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ממש . כיון שאין מחלוקתם אלא מחמת דרבנן אינו נעשה זקן ממרא . ואין ליישב עפ"י מה שכתב הרמב"ן בהשיגו על מצות עשה קנ"ג וז"ל . אבל יראה לי שבזמן

כל אלו דברי הרב ונתחייב עוד לפי זאת השטה לומר שנעשה זקן ממרא על הגזרות והתקנות לפי שכל העובר על לא תסיר אם הורה בזדון נעשה זקן ממרא וחייב מיתה שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון וגו' ולאה הרב בדעתו כל זה שהוא כן וכתבו מפורש: (ב) וכן אם חלק בגזירה מן הגזירות שגזרו בדבר שיש בו בשגגתו חטאת וזדונו כרת כגון שהתיר את החמץ ביום ארבעה עשר בשש שעות או אסרו בהנאה בשעה חמשית ה"ז חייב מיתה וכן כל כיוצא בזה והנה הרב בנה חומה גבוה סביב לדברי חכמים אבל היא כפרץ נופל נבנה בחומה נשגבה אשר פתאום לפתע יבוא שברה לפי שהיא סברא נפסדת ברוב מקומות בתלמוד כי הנה לדעתו המשתמש במעושר כגון שנסמך על האילן או שמטלטל המחט מחמה לצל בשבת או שאמר לעכו"ם ועשה ואפי' הפסיע פסיעה גסה עובר הוא על עשה ועל לא תעשה מן התורה

תשובה נכונה על דברי הרב כי מה שהביא ממאי דאסיקו בגמ' שעל מצות דרבנן אינו מושבע ועומד מהר סיני איננה ראי' שלא יהיו מצותיהן בכלל לאו דלא תסיר דהכי נמי שעליהן אין מושבע מ"מ הם בכלל זה הלאו ולא"ת אם היו בכלל זה הלאו הרי הוא מושבע זה אינו כי מאחר שלא נאמרו בבירור בסיני לא יאמר עליהם מושבע ועומד מהר סיני כמו שכתב ג"כ הרב בשורש א' בענין תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני שאין להכניס בזה המספר מצות דרבנן אף כי הם בכלל לאו דלא תסור לפי שלא יצדק עליהם לשון נאמרו למשה בסיני לפי שלא נאמרו בבירור ובזה יתורץ גם כן מה שאמר בנזיר בענין יין של קדוש ושל הבדל' וכי מושבע מהר סיני הוא שמאחר שלא נאמר בפי' בסיני לא יאמר עליו מושבע מהר סיני. וראי' עוד לזה שהרי כשאמר שם בריש פרק יום הכפורים ואי חלי שעיר אסיר מדרבנן מושבע ועומד מהר סיני הוא ופרש"י שם משום לאו דלא תסור ואחר

כך אומר הגמרא שם וכי תימא כיון דאית לי' היתר מן התור' קא חייל עלי' קרבן שבועה פי' ולא יקרא מושבע מהר סיני ומדלא קאמר וכי תימא דמצות דרבנן אינם בכלל לאו דלא תסיר ואינו נקרא מושבע מהר סיני ש"מ שלא הי' לו ספק שהם בזה הלאו אבל הספק הי' אם יאמר עליהם מושבע מהר סיני או לא מאחר שיש להם היתר מה"ת והתם מסיק שאינו נקרא מושבע מהר סיני והיא לשבועות העדות שאני וכו' כמו שהביא שם. ומה שאמר כי כמתפים באסורי דרבנן הוי נדר אני לא מצאתי בגמרא ענין זה דהמתפים באסורי דרבנן רק המתפים באסורי תורה והוא בריש פ"ב דנדרים (דף י"ד) דתנן ואלו מותרין וכו'. וגם אם ישנו אין ראי' מזה שמצות דרבנן לא יהיו בכלל לא תסור שמה שאמר כי באסירי דרבנן הויא התפסה הוא משום שחשבו אסור הם כדבר הנדור שהוא יותר מדבר האסור וגם מה שנסתפק לראשונים אם האשה שנתקדשה בפני פסולי' דרבנן צריכה גט או לא היינו משום דשמא התור' לא פסלה רק האנשים שעוברים על מצות הכתובות בתורה בבאור אבל לאו של לא תסור שבא לצוות על כל דבר מד"ס יש להסתפק ולומר שאין זה כעובר על התור' ממש או דלמא אמרי כי לאו דלא תסור הוא מבורר בתורה הרי העובר על תקנת רז"ל הוא כגזלן ופסול לעדות ועתה נחזור על דברי הרב שכתב (ב) כי נעשה זקן ממרא על תקנותיהם וגזירותיהם שגזרו על דבר שיש בזדונו כרת ושגגתו חטאת כגון שהתיר את החמץ ביום י"ד בשעה ששית וכו' כי כן הוא בודאי ויצא לרב זה ממה שאמר בפרק הנחנקין (דף פ"ז) ת"ר זקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת דברי רבי מאיר מאי טעמא דר"מ גמר דבר דבר כתיב הכא כי יפלא ממך דבר וכתיב התם ונעלם דבר מעיני הקהל מה להלן דבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כאן דבר וכו' הרי כי לשון הגמ' משמע כדבריו שאף על גזירה של דבריהם שגזרו בדבר שיש בזדונו כרת ובשגגתו חטאת חייב שכך אמר זקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת וכו' דמשמע שיהי' באותו ענין כרת היינו בזה

הענין

מרגניתא טבא

שבית המקדש קיים שהיו ב"ד הגדול במקומם ולהם הרשות נתונה מן הכתוב שנאמר על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' לא הי' רשות לשום אדם לעבר או לקדש אלא להם או ברשותן עכ"ל ע"ש. וא"כ כשעיבר הזקן ממרא את השנה אחר פורים עיבר שלא ברשות ב"ד הגדול. שהרי ב"ד הגדול אומרים אין מעברין אחר פורים. ודבר זה שהוא מעבר שלא ברשות הוא עובר על דאורייתא' ממש ועיבורו אינו עיבור שהרי מן התור' אינו רשאי לעבר שלא ברשות ב"ד הגדול. ואע"פי שקבתם שאינן נותנין רשות לעבר היינו מכח גזירה דרבנן. עכ"פ כיון שאין נותנין רשות תיתי מהי תיתי אינו רשאי לעבר בלתי רשותם מן התורה. ובזה הי' אפשר ליישב תמיהת התוספ' הנ"ל. דאע"ג דהא דאין מעברין את השנה אחר הפורים אינו אלא מדרבנן ואם עיברום מעוברת היינו אם הב"ד הגדול בעצמם טעו ולא ידעו גזירה זו. דאין מעברין אחר הפורים ועיברו את השנה אחר פורים הוא דמעוברת כדיעבד. אבל אם ב"ד הגדול יודעין דאין מעברין את השנה אחר הפורים. בודאי אין נותנין רשות לעבר

אחר

כענין שמורה עליו הזקן להיתר שימצא איזה מקום שיהא בו כרת גם כי בהוראתו זאת אין בו כרת כענין חמץ בשעה ששית שההוראה היא בדבר שיש בזדונו באיזה זמן כרת והוא בפסח גם כי בשעה ששית אין בו כרת שאם כוונת ר' מאיר הי' שלא יעשה זקן ממרא אלא כשיהי' בהוראתו ממש דבר שיש בזדונו כרת הי' לו לומר זקן ממרא אינו חייב אלא על אסור שיש בזדונו כרת או על אסיר שזדונו בכרת אמנם באמרו על דבר שיש בזדונו כרת רצונו על ענין שיהי' בו כרת בזמן מן הזמנים ומה שאמר הרמב"ן (ג) שא"כ הוא שד"ס יהיו בכלל לא תסור העובר עליהם ילקה לדעת האומר לאו שנתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו הכי כמי הוא שלדעתו לוקה ומה בכך ׳ ומה שאמר עוד שאם כן (ד) ראוי הי' להחמיר מאד בד"ס ולא להקל בהם ונמצא ההפך לרבותינו שהלכו בהם לקולא לדעתי כי אין זה עקשות פה וגם לא לזות שפתים לומר שכך הורשו מאת -

התורה וראוי הוא ללקות מלקות ארבעים אלא שפטרו הרב שם בספר שופטים מפני שניתן לאזהרות מיתה ב"ד שכל הכם שממרה על דבריהם מיתתו בחנק והבי' לדבריו : (ג) לוקה הוא לדעת האומר בתלמוד לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד לוקין עליו כמו שהוזכר בפרק מי שהחשיך (דף קנ"ד) וראוי לפי הדעת (ד) הזו להחמיר מאד בדברי סופרים שכולן תורה הם אין ביניהם שום הפרש ואין בתורה דבר חמור יותר מן השבות של דבריהם אלא במחוייבי כריתות או מיתות לא בחייבי לאוין שכל דבריהם חייבי לאוין ועשה הם ורבותינו בכל התלמוד אומרים הפך מזה שהרי הם דנין כל דברי סופרים להקל מהן באיסורין כמו שאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא והקלו בהשם איסורין לדבריהם לומר שאני אומר בפרק ראשון של פסחים (דף ט׳ ע"ב) איסור דאמרינן שא.י אומר בדרבנן בדאורייתא מי אמרינן

מתקני התקנות וגוזרי הגזרות המה ללכת בהם לקולא כדי להפריש ביניהם לד"ת וכן כתב ג"כ הרב ׳ ויש בידי להביא ראי׳ על זה ממה שאמר בפ"ק דפסחים (דף ד׳ ע"ב) הכל נאמנים על בעור חמץ אפילו נשים אפילו עבדים אפילו קטנים והטעם אומר שם א"כ דכיון דבדיקת חמץ מדרבנן הוא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי המנוהו רבנן בדרבנן ׳ ופירושו שהראשונים שתקנו הבדיקה הקלו בה להאמין אפילו קטן שאין לפרש שהחכמים הבאים אחריהם אמרו להאמין לקטן שהרי אמרו (עדיות פ"ק) אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין ׳ ואם תאמר אין זה בטול כי אם תוספת על תקנתם ׳ זה אינו דודאי בטול גמור הוא לפי שהראשונים תקנו לבדוק ופשיטא שלא יהי׳ נאמן רק גדול הראוי להעיד דאי לא תימא הכי מאן לימא לן שנתקיימה מצותם ואיך יעמדו הבאים אחריהם להאמין אפילו קטן ׳ וכן נראה דעת רש"י שם שהפך

מרגניתא טבא

אחר הפורים ׳ והמעבר בלתי רשות ב"ד הגדול אין עיבורו עבור אמנם דבר זה לא ניתן להיאמר דהרי ע"כ צ"ל כתרגומו דרב פפא הנ"ל דאין הזקן ממרא מחולק עם ב"ד הגדול כמי בדין זה . דב"ד הגדול מורים דאסור לעבר בלתי רשותם . והזקן מורה דמותר לעבר בלתי רשותם . דא"לכ אלא דמחולק כמי בדין זה . תקשי למה לא תירגום רב פפא ממך זה יוען שיודע לעבר שנים ומחולק עם ב"ד הגדול אם רשאי לעבר בלתי רשותם . ולמה לי׳ לתרגם דמחולק אם מעברין אחר הפורים או לא . הלא בלא חילוק זה דמחולק אם רשאי לעבר בלתי רשותם או לא . פירושו דרב פפא אינו עולה כהוגן לשיטת הרמב"ן . דס"ל דאם מחלוקתם מחמת דרבנן אינו נעשה זקן ממרא . דאין לומר דבאמת אינו מחולק בדין זה . אם רשאי לעבר בלתי רשותם . והא דעשה מעשה ועיבר אחר הפורים והיינו שלא ברשותם . היינו שהי׳ שוגג בהוראה זו . דאין מ:ברין אלא ברשות ב"ד הגדול . ומזיד בהוראת מעברין אחר הפורים . דזה אינו . דלשיטתי׳ דהרמ"בן שאין נעשה זקן ממרא על מחלוקת הבא מחמת דרבנן כהי דמדאורייתי׳ אינו מעובד . כיון דעיבר שלא ברשות ב"ד . אכתי הא בדין זה לא הי׳ ממרא בזדון אלא שוגג הי׳ וכמה שהמרה בזדון הוא מחלוקת בדרבנן ואמאי יהא חייב מיתה לשיטת הרמב"ן דבשלמא לשיטת הרמ"בם שפיר יש לומר דהי׳ שוגג בדין דאין מעברין בלתי רשות ב"ד הגדול ומזיד בהוראת מעברין אחר הפורים ׳ ואפ"ה נהרג דלשיטתו אף על מחלוקת בדרבנן נהרג . ואין להקשות על רב פפא באמת למה לא תירגם דמחולקין אם רשאין לעבר השנה בלתי רשות ב"ד הגדול או לא . חדא דרב פפא נקט דמחולקי׳ בפלוגת׳ שמצינו בגמ׳ דפליגו בהו תנאי או אמוראי ׳ ובדין זה לא מצא פלוגת׳ בין תנאי ואמוראי ועיין בתוספ׳ ד"ה דין בהו : ועוד דלשיטת הרמ"בם ניחא דאגב אורחא קמ"ל . דאף דמחולקי׳ מחמת גזירה דרבנן נעשה זקן ממרא ודוק : ולריך עיון גדול ליישב סברות הרמב"ן ופליאה ממני לא אוכל לה : ומיהו אף לשיטת הרמ"בם דנעשה זקן ממרא אף על מחלוקת בגזירה דרבנן המביא לידי דבר שחייב על זדונו כרת ושגגתו חטאת תמיהת התוספ׳ קיימת . משום דסבירא להם לתוספ׳ דבעינן שיבא לידי איסור כרת מחמת גוף הדין שחולק על ב"ד הגדול ולפום מה שהוכחתי דע"כ בתרגומו דרב פפא איירי דאין הזקן ממרא מחולק כמי בדין ׳ דאם מעברים

בלתי

אמרינן שאני אומר ושאנינו הקטנים שאינן ראויין להעיד כמו שאמרו שם (דף ד' ע"ב) בדיקת חמץ דרבנן והימנינהו רבנן בדרבנן וכן בענין תחומין נאמן הקטן לומר עד כאן תחום שבת קסבר תחומין דרבנן והימנינהו רבנן בדרבנן כדאיתא בעירובין (דף ל') ובכתובות (דף כ"ח ע"ב) ומהם עוד במגלות הקלו (ברכות דף כ"א) אמרו ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ק"ש ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב מאי טעמא קריאת שמע דרבנן אמת ויציב דאוריתא ולא עוד אלא אפילו דברים הסותרים זה את זה הקלו אמרו בפרק במה מדליקין (ד' ל"ד) אמרו לו שנים לא ועירב עלינו לא' ערב עליו מבעוד יום ולאחר עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשיכה שניהם קנו עירוב ואלו מה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני קמא לא לקני אי בין השמשות לילה הוא קמא ליקני בתרא לא ליקני בין השמשות ספיקא הוא וספיקא דרבנן לקולא כלומר זיל הכא לקולא וזיל הכא לקולא ועוד עוקרין דבריהם תמיד כמו שאמרו (שבת ד' מ"ד) הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה ואמרו (שם דף קכ"ח ע"ב) ביטול כלי מהיכנו דרבנן וצער בעלי חיים דאו' ואתי דאו' ודחי ומבטל דרבנן ואף על פי שהצער הזה לא עשאו אדם זה ולא גרם אותו אלא בהמה היא שנפלה מאליה לאמת המים והנה בטל כלי מהיכנו קל בעיניהם מאד מפני שאינו מן התורה ודחי אותו בידים וזה רב מאד בתלמוד לומר אתי עשה דאוריתא ודחי ומבטל עשה דרבנן וכן במחלוקת שבין החכמים הנהיגו זה כמו שאמרו בגמ' ע"ז (דף ז') אחד אוסר וא' מתיר אם הי' א' גדול בחכמה ובמנין הלך אחריו ואם לאו בשל תורה הלך אחרי המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל וגדול' מזו שאמרו עוד (עירובין דף מ' ע"ב) בשל סופרי' עושין מעשה ואחר כך דנין ובפרק מי שהחשיך (דף קנ"ד ע"ב) אמרו נעגין שבת מהו דתימא להפסד מועט נמי חששו קמ"ל שהוא חדוש אלא כשאינם דומים דברי סופרים

אפי'

שהספק הלשון שכתוב בגמרא המנוהו רבנן בדרבנן שהי' נראה מזה הלשון שרבנן הבאים אחרי מתקני התקנה כזאת המנוהו במה שתקנו הראשונים וזהו בלתי אפשר מן הטעם שכתבנו וכתב בדרבנן המנוהו רבנן דמשמע בתקנות שלהם הם ממש המנוהו · וכן נראה מפירושו שכתב וז"ל בדרבנן המנוהו רבנן בחיובא דליתא אלא מדרבנן דהם הצריכו והם התירו וכו' · ועוד ראי' מההיא דפ' מי שמתו (דף י"ט ע"ב) מדלגין היינו ע"ג ארונות לצאת לקראת מלכים וכו' ואמר רבא דבר תורה אהל כל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ בפני הטומאה ורוב ארונות יש בהם חלל טפח וגזרו על שיש בהם משום שאין בהם ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן ומדקאמר לא גזרו בהו רבנן ולא קאמר לא גזרינן משמע שאם לא כי הראשונים לא גזרו בהם לא היינו מקילים בו · א"כ מכאן משמע שכל מה שהקלו חכמים

מרגניתא טבא

בלתי רשות ב"ד הגדול כנ"ל . ואינו חולק עליהם אלא במה שמעברין אחר הפורים ומכח המראתו זו אינו בא לידי איסור כרת דבדיעבד אם עיברו אחר הפורים מעוברת . והא דאינו מעוברת היינו משום שעיבר שלא ברשות ב"ד הגדול . ובזה לא המרה עליהם שלא חלק עליהם בדין זה . רק הי' שוגג כנ"ל ודוק היטב : ועיין בספר תורת חיים שהכריח דמאן דאסר לעבר את השנה אחר הפורים משום דלא ליזלזלו בחמץ ס"ל דמהאי טעמא אפילו אם עיברו אינה מעוברת וכתב שכן משמע בהדי' בפ"ק דף י"ב ע"ב גבי הא דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום שלשי' של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן . ובעי הש"ס עיברוה מאי אמר עולא אין מקדשין את החודש . קידשו מאי · אמר רבא בטל העיבור . רב נחמן אמר מעובר ומקודש · וקאמר לי' רבא לרב נחמן מכדי מפורים לפסח תלתין יומין הוו . ומפורים דרשינן בהלכות פסח . וכי מעי ריש ירחא מרחיקן לי' אתי לזלזולי בחמץ . ש"מ דמאן דחייש להאי טעמא דאתי לזלזולי בחמץ בפסח אית לי' דאפי' כבר עיברוהו אינה מעוברת . דהא רב נחמן דאמר מעובר ומקודש בדיעבד איירי שכבר עיברוהו ואפ"ה אקשי לי' רבא ובעי למימר דבטל העיבור כי היכי דלא לזלזלו בחמץ עכ"ל ע"ש . ודבריו נכונים וברורים למעיין היטב · נקוט מיהא מכל הנ"ל דמתרגומו של רב פפא הנ"ל מוכרח דאף אם חלק על ב"ד הגדול בגזירה דרבנן דנעשה זקן ממרא · והואיל דזכינו לדין שנעשה זקן ממרא על גזירה דרבנן . א"כ ראיי' שאין עליו תשובה . דיש בכלל לאו דלא תסור כל מה שגזרו ותקנו חכמים . כשיטת הרמב"ם : דאי אינו אלא אסמכתא בעלמא . לא הוה נעשה זקן ממרא וכמ"ש הרמב"ן עצמו לעיל וז"ל ונתחייב עוד לפי שיטה זאת ר"ל לשיטת הרמב"ם לומר שנעשה זקן ממרא על הגזירות והתקנות . לפי שכל העובר על לא תסור אם הורה בזדון נעשה זקן ממרא וחייב מיתה · הרי שהודה הרמב"ן אם נעשה זקן ממרא על התקנות וגזירות מוכרח שיהא דווקא בכלל לאו דלא תסור . ולא אסמכתא בעלמא . כדדייקא לישני' דהרמב"ן דנקט ונתחייב עוד לפי זאת ודוק היטב : אמנם חל עלינו חובת ביאור לשיטת הרמב"ם ז"ל . לבאר הברייתא שהביא הרמב"ן והיא שנוי' בספרי בסוף ברייתא השנוי' בסנהדרין ומפורשת אליבא דר"מ . וז"ל על דברי תורה הם חייבים ואין חייבים על דברי סופרים . וכמו שכתב והביאה הרמב"ן לעיל . והנראה בזה הוא עפ"י מה שכתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ה' וז"ל . כלים הנוגעים במת

ואדם

חכמים באיסורים אשר תקנו הקדמונים לא היה רק ברשותם ורצונם שכך אמרו הם והרשו להקל בכל דבריהם כדי להפריש ביניהם לד"ת אמנם החלוק שאמר (ה) באי זה מקום אמרו חכמים לנדות ובאיזה מקום לרדות במכת מרדות טוב וישר הוא. וכן כתב גם כן רבינו נסים בפרק מקום שנהגו וז"ל במלתא דהוי עקריה מדרבנן דכי עקר ליה קא עקר ליה לכולא מצוה משמתין ליה כגון האי וכדאמר נמי את מי נדו את רבי אלעזר בן חנוך שפקפק בנטילת ידים ודאמר בפ"ב דמועד קטן (דף כ"ז ע"ב) רב המנונא אקלע לדרומתא שמע קול שיפורא דשכיב חזא הנהו אינשי דעבדי עבידתא אמר ליהוו הנהו בשמתא אבל בדבר שעקרו מן התורה והוא עובר על מה שאסרו בו חכמים מכין אותו מכת מרדות כי ההוא דמבשל בשמי טבריא שבת (דף מ' ע"ב) וכי ההוא דגזינהו לגפא דפרק שלוח הקן (דף קמ"א ע"ב) עכ"ל והטעם לפי עניות דעתי שהחמירו במצותיהם לנדות מה שאין כן בגזרותיהם הוא לפי שמצותם קילא להו לאינשי ולכן צריך להחמיר עליהם. אמנם בגזרותיהם אשר גזרו כדי שלא יבא לאסור של תורה לא ינהגו קלות ראש פן יבאו לעבור על של תורה ממש ולכן הקלו עליהם במכת מרדות ומה שאמר כי הרב כתב (ו) שבכל עבירות של דבריהם מכין אותו עד שתצא נפשו אני בעניותי לא ידעתי מקומו איו כתבו אבל בודאי יש לנו לומר שכוונתו דוקא כשלא ירצה לקבל דבריהם שהרי הוא מנה בחבורו הגדול אותם שמנדין אותם בעוברם על מצותיהם והם אותם שהביא בהל' תלמוד תורה פרק ששי · וא"כ נראה דס"ל שמנדין ג"כ על דבריהם והיינו במצותיהם אבל בגזרותיהם על מצוה של תורה מכין מכת מרדות וכמו שכתב בריש פ' א' מהלכות שבת בחבורו הגדול בענין העושה מלאכ' בשבת שאמרו בו פטור אבל אסור שהוא במלאכה שגזרו
בה

אפילו משום הפסד מועט (ברכות דף י"ט ע"ב) ומטמאין כהני' את עצמן בטומא' של דבריהם לראות מלכי אומות העולם כדי שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם: (ה) ואף בעונשם של דברי חכמים אין להם אלא כמו שאמרו (פסחים דף נ"ב) מנדין על שני ימים טובים של גליות ואמרו בעושי מלאכה בפורים (מגילה דף ה') ולשמתי' מר ובמזלזל בנטילת ידים ונדוהו (ברכות דף י"ט) ובמקומות יש להם מכת מרדות והוא למי שהוא עובר על המצות של דבריה' שהם כענין תו"ר' והם כל הגזרות שגזרו בהם מדבריהם שמכין אותו עד שיקבל אותם עליו או עד שתצא נפשו כמו שמפורש בתוספתא סנהדרין לא כמו שהחמיר הרב שכותב (ו) בכל עבירות דדבריהם מכין אותו עד שתצא נפשו וכללו של דבר שדברי סופרים חלוקים הם בכל דיניהם מדברי תורי' להקל באלו ולהחמיר באלו ואם היה העובר על דבריהם או שאינו מקיים מצות שלהם עובר על עשה ועל לא תעשה היה חומר גדול בהם ולא היה ראויין לקולות הללו וכן מצינו שהן מחמירים בכל דבר שהוא מצוי' מן הקב"ה אפי' על פה והלכ' בדברים שהן הלכ' למשה מסיני להחמיר בהן כשל תור' כמו שאמרו בפרק ראשון של קדושין (דף ל"ט) ערלה בחוצ' לארץ הלכ' למשה מסיני והקשו והתניא ספק ערלה בארץ אסור ובסוריא מותר · לומר שאם היה הלכ' למשה מסיני היה ספיקא אסור · ואולי תתעקש לדעת הרב כי מ"ש בכ"מ להקל בדברי סופרי' הוא במקילי' ובתנאי מאתם שהם תקנו בגזירות ובסייגים שעשו לתור' וכן במצות שלהם שנלך בהם לקולא כדי לחלק ולהפריש בין מה שהוא ד"ת בין מה שהוא מדבריהם אע"פ שבכל אנו מצווין מן התור' ולא היו ספיקות שבדבריה' ראויות להתיר אותן אלא מפני התנאי הזה שעשו בהן בתחלתן · ואין אלו דברים הגונים ולא
של

מרגנתא טבא

ואדם בכלים וכלים באדם שלשתן טמאין טומאת שבעה הרביעי' בין אדם. בין כלים. טמא טומאת ערב. כמה דברים אמורים לענין תרומה וקדשים. אבל לחייב כרת על ביאת מקדש. או על אכילות קדשים. אינו חייב אלא על השני בלבד. הראשון שנגע במת. והשני שנגע בו כדין תורה שנאמר וכל אשר יגע בו הטמא יטמא. אבל הנוגע בכלים שנגעו באדם. או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת פטור כמו שביארנו בהלכות ביאת מקדש שהדברים הללו אע"פ שהן קבלה אין דין תורה שלא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת שהוא אב. השני הנוגע בו שהוא ראשון בין אדם בין כלים. וידוע דהרמב"ם קורא לדבר שהוא קבלה מפי משה. ולא מפורש בתורה דברי סופרים. וכמו שביארו כל נושאי כליו. וגם אני עתיד לבאר אי"ה בשרש ב' ולפ"ז הכי פירושו. על דברי תורה הם חייבים. ר"ל אם מחולקים הזקן ממרא וב"ד הגדול בטומאה שהיא מפורשת בתורה הם חייבים. משום דעל טומאה זו חייבי' כרת ע"ל טומא' מקדש וקדשיו. ולא על ד"ס. אם הם מחולקין על טומא' שהו' מקבל' ולא מפורש בתור' אין חייבין משו' דעל טומאה זו אין חייבין כרת בטומא' מקדש וקדשיו. אבל לא אתי לאפוקי גזירו' דרבנן שגזרו בדב' שיש בו כרת בזדונו וחטאת בשגגתו. ואין להקשות ל"ל הא תיפוק לי' דידעינן דאין חייבין על דברי סופרי' משו' דילפינן מפר העלם דבר דאין נעשה זקן ממרא אלא על דבר שיש בזדונו כרת ושגגתו חטאת וכיון דדברי קבלה ר"ל טומאה דדברי קבל' אין חייבין עליהם כרת נדע דאין נעשה זקן ממרא. די"ל דמכאן ילפינן דעל טומאה דדברי קבלה אינו חייב כרת בטומאת מקדש וקדשיו ודוק היטב:
עוד

של עיקר · ב ובפירוש אמרו בפ' מי שמתו דף י"ט ע"ב (ז) גדול כבוד הבריות שדוחי' לא תעש' שבתור' תרגומי' רב בר רב שבא קמיה דרב כהנא בלאו דלא תסור אחיכו עליה לאו דלא תסור נמי דאורייתא הוא אמר להו רב כהנא גברא רבה אמר מילתא לא תחיכו עליה כל מילי דרבנן אלאו דלא תסור אסמכינהו ומשום כבוד הבריות לא גזרו רבנן בי' · הרי בכאן מבואר שלאו זה דלא תסור הוא. כשאר הלאוין שבתור' אבל דבריהם על זה הלאו אסמכינהו סמך בעלמא לחזק לא שיהא בהן מן התור' אזהר' כלל באותו לאו ואמר בפ' כירה (דף מ') משרבו עוברי עביר' חזרו הכל אמר רבא ש"מ האי מאן דעבר אדרבנן (ח) שרי למקריי' עבריינא ואלו הי' העובר על דבריהם עובר על לאו ועל עשה של תור' ונהרג על המראתו לא היו צריכין

בה מדבריהם ולכן כתב להכות עליה מכות מרדות · ומה שהביא מפ' מי שמתו (ז) שמצות דרבנן אינם בכלל לאו זה כי אם אסמכתא בעלמא היא שסמכום עליו ממה שאמרו שם כל מילי דרבנן אלאו דלא תסור אסמכינהו אני אומר כי המדייק בסוגיא יראה שבודאי אין רצונם שם בלשון זה דאסמכינהו סמך בעלמא רק ראי' גמורה דאל"ה מה זה שאומר שם גדול כבוד הבריות שדוחי' את לא תעשה שבתורה כי היאך קורא לא תעשה שבתור' ללאו דלא תסור מאחר שאינו אלא אסמכת' בעלמא של דבריהם ועוד כשמקש' על זה המאמר ואמאי לימא אין חכמה ואין עצה וכו' ומשני בלאו דלאו תסור דכל מילי דרבנן אלאו דלא תסור אסמכינהו מה הי' עוד צריך להוסיף ולומר משום כבודו שרו רבנן · הרי כבר מתורץ הוא מה שהקש' לימא אין חכמה וכו' כשאמר דמה שאמר גדול כבוד הבריות שדוחי' את לא תעשה היינו דוקא במצות דרבנן שגם אין שייך לומר אין חכמה וכו' אלא שבודאי מוכרח הוא להשיב שתי קשיות · אחת מאין חכמה ואין תבונה וכו' והשנית ממה שאמר אחיכו עליה לאו דלא תסור דאורייתי הוא ועל הראשון השיב דהכא איירי במצות דרבנן ועל השניי' השיב שגם כי לאו דלא תסור מן התור' היא לשמוע לכל תקנותיהם וגזרותיהם מ"מ כבוד הבריות דוחה אותו משום שהחכמים עצמם שתקנו אותם המצות והגזרות אמרו ליקריהו במקום שיש בו כבוד הבריות ופירש רש"י כגון לטלטל בשבת אבנים של בית הכסא לקנוח או מי שנפסקי' ציצית טליתו בכרמלית לא הצריכוהו להניח טליתו שם וליכנס לביתו ערום · וגם בסוף פ' הקומץ רבה (דף ל"ח) הביאו זה המאמר ופי' רש"י שם וז"ל בלאו דלאו תסור כגון טלטול אסיר מדרבנן ואבנים מקורזלות מותר להכניס לבית הכסא משום כבוד הבריות אבל לשאת משא דכתיב בהדיא לא דחי כבוד הבריות עכ"ל : אח"כ מצאתי כי גם בעל זוהר הרקיע סובר שזה פי' אסמכינהו בזה המקום ונראי' מדבריו שגם הוא דייקו ממה שהצריך הגמרא לומר ומשום כבודו שרו רבנן שכתב בזה השורש וז"ל המין הב' מקושית הרב ז"ל בזה היא להכריח שאי אפשר שיהיו נכללין אסורין דרבנן בלאו דלא תסור והביא ראיה מההיא דפ' מי שמתו כל מילי דרבנן אלאו דלא תסיר אסמכינהו והוציא הרב מזה שאינן אלא אסמכתא בעלמא ולא שיהא עובר עליהם עובר על זה הלאו ואין מזה הכרח דכלפי מה שאמר רב בר שבא שגדול כבוד הבריות שדוחה את לאו דלא תסור ולא לאו אחר ואחיכו עליה דלאו דלא תסיר נמי דאורייתא הוא ומאי שנא משאר לאוי אמרו דלא נחכו עליה · דרבנן לאסוריהו אסמיכנן אהאי לאו דודאי רחמנא אזהר לשמוע לדבריהם בהאי לאו והאי דמקילין בי' למדחי' לכבוד הבריות טפי משאר לאוי משום דרבנן מעיקרא כי אסרי ההוא מידי ואסמכוי' אהאי קרא איתנו בהאי אסורא דנדחי מקמי כבוד הבריות עכ"ל · ומה שהביא ראיה מדהצריכו להרשות לנו (ח) לקרא עבריינא לעובר על דבריהם כבר השיב בעל זוהר הרקיע כי זו אינה ראיה דמה שהוצרך להרשות אותנו הוא משום דסד"א מאחר שמצותיהם אינם

מרגניתא טבא

עוד שם מכריח הרב הרמב"ן ב שאי אפשר שיהא נכללין תקנות וגזירות ואיסורין דרבנן בלאו דלא תסור מהא דברכות פ' מי שמתו דף י"ט וז"ל · ובפירוש אמרו בפ' מי שמתו גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה וכו' . כל מילי דרבנן אלאו דלא תסור אסמכינהו ומשום כבוד הבריות לא גזרו רבנן · (וגירסה הש"ס שלפנינו שרו רבנן וכן הביאו הגירסא הזאת בספר בעל מגילת אסתר ובעל זוהר הרקיע) הרי בכאן מבואר שלאו זה דלא תסור וכו' לא שיהא בהן אזהרה מן התורה כלל באותו לאו . וכתב בעל זוהר הרקיע ז"ל . וז"ל . ואין מזה הכרח דכלפי מה שאמר רב בר שבא שגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה דהיינו לאו דלא תסור . ולא לאו אחר . ואחיכו עלי' דלאו דלא תסור נמי דאורייתא הוא · ומאי שנא משאר לאוין · אמר דלא ליחכו עלי' דרבנן לאיסורייהו אסמכינהו להאי לאו . דוודאי רחמנא אזהר לשמוע להם בהאי לאו . והא דמקלינן בי' למדחי לכבוד הבריות טפי משאר לאוי . משום דרבנן מעיקרא כי אסרו מידי ואסמכוהו אהאי קרא . אימנו בהאי איסורא דנידחי מקמי' כבוד הבריות עכ"ל

אינם כתובים בתורה לא נוכל לקרוא אותם עברייניס קמ"ל · גם הסיא דגני שמתו שאלו (ט) נשים בבהמ"ז דאורייתא או דרבנן דמשמע התם שאם הן מדרבנן אינם מוציאות האנשים פשיטא שאפילו שיהיו מן התורי לשמוע אליהם חמורים הם מצותיו יותר ממצותיהם · ומה שאמר עוד כי (י) מדין הזקן עצמו מתברר · שאין דבריהם בכלל לאו זה שא"כ גם עליהם היו נעשה זקן ממרא · אני אומר כי גם לפי סברתו שסובר שבכלל לאו זה אינו רק פירושיהם על התורי יקשה שא"כ על כל דבר של תורה יעשה זקן ממרא · ומלאתי אח"כ בזוהר הרקיע שגם הוא הקשה עליו זאת הקושיא והשיב ואמר שיש לנו לומר כי גם שבכלל לאו דלא תסור יהיו כל התקנות והגזרות שלהם כדברי הרב מ"מ לא יעשה על כלם זקן ממרא משום שבענין זקן ממרא יש בו לאו והוא לא תסור ועשה והוא על

צריכין למאמר בזה כלל ושם בפרק מי שמתו (דף כ') גבי (ט) נשים בברכת המזון אי דאורייתא אתי דאורייתא ואפיק דאורייתא ובגמ' פסחים (ד' קט"ו) וזבחים (דף ע"ט) אמרו ואפילו למאן דאמר מצות אינן מבטלות זו את זו הני מילי דלא רייתא ודאורייתא או דרבנן ודרבנן אבל דרבנן ודאורייתא אתי רבנן ומבטל דאורייתא מפני שהוא אלא כדבר של רשות דמבטל מצוה (י) ומדין הזקן עצמו מתברר הענין ביאור נכון כי כל מה שאשבו ודרש בו הרב איננו אמת אבל דבר ברור הוא שאינו נעשה זקן ממרא על של דבריהם כלל וכך אמרו שם בפרק הנחנקין (ד' פ"ז) לדברי ר"מ שאינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וגמרי לה מפר העלם דבר של צבור והתם אין חייבין על שום איסור של דבריהם ולא על של תורה נמי אלא בדבר שהוא מתחייב ממש על זדונו כרת כדמפרש בגמרא הוריות (ד' ח) ולדברי ר' יהודי חייב הזקן אף על התפילין שהיא מצות עשה מפני שעיקרן בד"ת ופירושו מדברי סופרים דדריש (סנהדרין דף פ"ז) תורה ויורוך ולא תנין דברי סופרים שהם גזירות של דבריהם אלא הפירושין שקבלו מן המדות שהתור נדרשת בהם או שלמדו אותם על פה מסיני ומפורש הוא במשנה הזו (שם דף פ"ח ע"ב) אמרו חומר בדברי סופרים מדברי תורה האומר

מרגניתא טבא

עכ"ל . וכן כתב בעל מגילת אסתר . וכן משמע מפרש"י להדיא . דס"ל דהאי דקאמר כל מילי דרבנן אלאו דלא תסור אסמכינהו . לאו אסמכתי' בעלמא היא . אלא דאיי' גמורה היא . שפירש בזה"ל בד"ה כל מילי דרבנן וכו' וה"ק להו דבר שהוא מדברי סופרים נדחה מפני כבוד הבריות וקרי לי' לא תעשה משום דכתיב לא תסור . ודקא קשי' לכו דאורייתא הוא . רבנן אחלוה ליקרייהו לעבור על דבריהם היכא דאיכא כבוד הבריות עכ"ל . ומדפירש על הא דקא קשי' לכו דאורייתא הוא · רבנן אחלוהו כו' ש"מ דס"ל דלאו דלא תסור לאו אסמכתא בעלמא . דאי אסמכתי' בעלמא אין צריך לפרש רבנן אחלוהו . דבלאו מחילתם ליכא קושיא דאורייתי' הוא . דהרי אסמכתא בעלמא הוא . א"ו דגם רש"י ז"ל מפרש דלאו אסמכתי' בעלמא הוא אלא לאיי' גמורה ודוק הטיב :

אמנם קשה לי לפרש סוגי' זו כן לשיטת הרמב"ם דס"ל דיש בכל הדברים שעשו חכמים סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והן הגזירות והתקנות והמנהגי' עשה והוא עפ"י התורה אשר יורוך ולא תעשה דלא תסור כמו שכתב בריש הלכות ממרים . וגם במצות עשה קע"ד הבאתי לשונו לעיל · א"כ תקשי למה תני גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה ושביק עשה . הכי הוי לי' למיתני גדול כבוד הבריות שדוחה עשה ולא תעשה שבתורה . שהרי גם העשה דע"פי התורה אשר יורוך ניתן לעקור בידים בקום ועשה . דכשלובש כלאים דרבנן עוקר העשה בידים כמו הלאו דלא תסור . ומו קשה לי לפום מה שכתב בעל זוהר הרקיע משום דרבנן כי אסרו מידי ואסמכינהו אקרא דלא תסור מעיקרא איתנו בהאי איסורא דכידחי מקמי כבוד הבריות . א"כ מעיקרא לא כאמר איסורייהו במקום כבוד הבריות . מאי גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה דלא תסור דקאמר . הא כיון דמעיקרא לא אסרו במקום כבוד הבריות אין כאן לא תסור כלל . ועיין בפי' רש"י בברכו' דף כ' בד"ה שב ואל תעשה שאני . ובתוספ' ד"ה שב ואל תעשה שאני . מיהו לשון רש"י דנקט בזה"ל ודקא קשי' לכו דאורייתי' הוא רבנן אחלוהו ליקרייהו . יש ליישב בדוחק . אבל לשון בעל זוהר הרקיע דנקט מעיקרא איתנו וכו' קשה להולמו . והנראה לי ביישוב שיטת הרמ"בם לסוגי' זו דברכות הנ"ל הוא . דיש לומר דהא דכתב הרמב"ם בספרו הגדול ובמנין המצות שיש עשה ולא תעשה דאורייתי' בכל הסייגי' והגזירו' והתקנות שעשו חכמים שהיינו בגזירו' ותקנות ומנהגי' שגזרו ותקנו והנהיגו הב"ד הגדול שבירושלים וכן דקדק וכתב בריש הלכו' ממרים ב"ד הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבע"פ והם עמודי ההוראה ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל ועליהן הבטיחה תורה ר"ל על ב"ד הגדול שבירושלים . שנאמ' עפ"י התורה וגו' . וכן הא דכתב במצוה קע"ד הוא שליונו לשמוע לב"ד הגדול וכו' כוונתו לב"ד הגדול שבירושלי' משום דכתי' עשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא . ודרשו חז"ל מלמד שהמקום גורם . עיין בסנהדרין ובע"ז דף ח' ע"ב . ומטעם זה אם מלאן בבית פאגי והמרה עליהם פטור · אבל מה שגזרו ב"ד הגדול דיבנה ואושא · והכי מוסיף לדבריו דאפי' גזרו ב"ד הגדול שבירושלים חוץ ללישכת הגזית אע"פ שפשטה גזירתם ותקנתם בכל ישראל אין בכל תקנתם ומנהגם.לא עשה דעפ"י התורה אשר יורוך.ולא לאו דלא תסור מן התורה · אלא אסמכתא בעלמא היא · דאע"ג דהיי' להם דין ב"ד הגדול לשארי דברים כמו שאבאר אי"ה במצות עשה קנ"ב לענין לאו דלא תסור דאורייתא אין להם דין ב"ד הגדול משום דכתיב מן המקום ההי' לשכת הגזית . וכמו שכתבו התוס' בע"ז דף ח' ע"ב לענין דיני נפשות . ואם תרצה תוכל לקיים דברי הרמב"ם דאפי' אם תקנו ב"ד הגדול שבירושלים

כלומר אין תפילין לעבור על דברי תורה פטור ממש טוטפת להוסיף על דברי סופרים חייב שהם קבלו בפירוש הטוטפות שנלטוינו בתורה שהם ד' והם שנקראו בכאן דברי סופרים כלומר פירושם לא תקנותיהם. וכבר נתפרש זה בגמ' הוריות (דף ד') שכל דבר שהצדוקים מודים בו והם המדרשים כולם בהם הוא מתחייב ובספרי בסוף הבריתא השנוי' בגמרא אלו הן הנחנקין תנו רבנן כי יפלא וכו' שנו כך על פי התור' על דברי תורה חייבין ואין חייבים על דברי סופרים כלומר שאין חיובו אלא על פירוש של סופרים בדברי תור' לא על דבר שעיקרו דברי סופרים. ולפי שאמרו בגמרא שזו הברייתי' מספרש לדעת רבי מאיר אני אומר שאם קדש אדם בחמץ משש שעות ולמעל' ובא אחר וקדשה בקידושין גמורין והור' הזקן שהיא מותרת לראשון ואסור' לשני ולכל אדם והם הורו שהיא אשת השני אע"פ שהתיר דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ממש כיון שאין מחלוקתם אלא מחמת של דבריהם אינו נעשה זקן ממרא דלא קריא בי' ע"פ התורה אבל בהלכ' למשה מסיני תורה היא כמו שדרשו (יומא דכ"ח) תורותי ב' תורות

על פי התורה אשר יורוך ושלא כלל הכל ובא העש' אח"כ ומעט שלא הכולל הכל ואמר על פי התורה אשר יורוך דמשמע עד דאיכא תורה ויורוך לרבי יהודה ולר' מאיר שיהא על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ויליף לה מג"ש דדבר דבר. וגם לדברי הרמב"ן אף שהוא סובר שבכלל לא

מרגניתא טבא

שבירושלים חוץ ללשכת הגזית המה בכלל לא תסור דאוריית' ואע"ג דלענין שיהי' הזקן ממרא נהרג אינו נקרא מקום אלא לשכת הגזית. היינו דלדיני נפשות ילפינן מסמיכות שופטים אצל מזבח כמ"ש התוספ' אבל לענין שארי דברים ירושלים נמי איקרי מקום כמ"ש התוספ' הנ"ל. והא דכתב הרמ"בם ב"ד הגדול שבירושלים. היינו שהם ב"ד הגדול שבירושלים היושבין בלישכת הגזית. ופשיטא אם גזרו חכמי התלמוד אחר שבטלו הב"ד הגדול לגמרי כמו שכתב הרמב"ם בהקדמת חיבורו הגדול. שב"ד הגדול של שבעים ואחד בטל כמה שנים קודם חיבור התלמוד. שאינן בכלל לאו דלא תסור. אלא אסמכתא בעלמא. ולפ"ז הכי פי' לשיטת הרמב"ם. תרגומו רב בר רב שבא קמי' דרב כהנא בלאו דלא תסור. אסיכו עלי' לאו דלא תסור נמי דאורייתי'. ר"ל ממ"כ. אי לא איתנו רבנן דלידחי איסורייהו מקמי כבוד הבריות. א"כ דאוריית' הוא. ואי איתנו מעיקרא דלידחי איסורייהו מקמי כבוד הבריות. א"כ ליכא לאו דלא תסור כלל. ומאי שדוחה לא תעשה שבתורה דנקט. ועל זה אסבריניהו רב כהנא כל מילי דרבנן. ר"ל אפילו מה שגזרו ותקנו והנהיגו ב"ד הגדול או חכמי התלמוד אחר שבטל ב"ד הגדול ופשט איסורן בכל ישראל. אעפ"י שלא נתקן בלשכת הגזית ואין אני קורא עליהן עפ"י הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא שהוא לשכת הגזית ואינן בכלל לא תסור. אע"פי כן אסמכינהו אסמכת' בעלמא אהאי לאו דלא תסור וא"כ אע"ג דלא איתנו מעיקרא. ר"ל הב"ד הגדול שחוץ ללישכת הגזית שרו רבנן משום כבוד הבריות. כיון דליכא בגזירתם ותקנתם לאו דאוריית' ואינם אלא אסמכת' בעלמא. ודוחה ל"ת שבתורה דקאמר היינו אסמכת' דל"ת שבתורה. וכמו שפירש כן גם הרמ"בן ודוק:

ומעיקרא דאיתנו בליה הוי סברי דאין בכלל לאו דלא תסור אלא מה שתקנו הב"ד הגדול שבירושלים בלשכת הגזית. ושאר מילי דרבנן אינן מוסמכי' ללאו דלא תסור. ומשום הכי איתנו עלי' כנ"ל. ואסבריניהו רב כהנא דגם מה שתקנו ב"ד הגדול חוץ ללישכת הגזית. וכל שארי מילי דרבנן אע"פי שאינם בכלל לאו דלא תסור מדאוריית'. מוסמכי' הם באסמכת' בעלמא על לאו דלא תסור והאי קתני שדוחה לא תעשה. ר"ל אסמכת' דלא תסור כנ"ל. והיינו דקא גריס שרו רבנן. ולא גריס לא גזרו רבנן. דאי לא גזרו רבנן כלל. אין אפילו אסמכתא דלא תסור כיון דמעיקרא איתנו. וא"כ לא נאמר איסורייהו כלל במקום כבוד הבריות. ולא שייך לא תסור כלל כנ"ל ולעיל גבי דולגין היינו ע"ג ארונות נקט לישנא דלא גזרו רבנן. דשם אין נפקותא אפילו אם נימא דמעיקרא איתנו ושייך שפיר למימר לא גזרו. אבל הכא אי אפשר לומר לא גזרו ודוק היטב: ובזה מדוקדקי' לי דברי הרמב"ם בהשיגו על בה"ג וז"ל. ומה שיראה שהביאה ר"ל לבה"ג ולאיכך. אל זה. ר"ל למה שמנו חנוכה ומקרא מגילה בתוך תרי"ג מלות שנאמרה למשה בסיני. שיותנו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו. ושאלת הש"ס היכן צונו ואמרו מלא תסור. ואם מטעם זה מנו אותם הנה ראוי שימנה כל דבר שהוא מדרבנן. כי כל מה שצוו חכמים לעשותו. וכל מה שהזהירנו ממנו כבר צוה משה רבינו ע"ה שיצוונו לעשותו וכו' כי הנה אנחנו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו כמו שמברכי' על מקרא מגילה ונר חנוכה והכל מדרבנן וכו' עכ"ל ויש לדקדק בדבריו אחר שס"ל להרמב"ם שכל מה שגזרו ותקנו חכמים המה בכלל עשה דעפ"י התורה אשר יורוך. ובכלל לא תעשה דלא תסור מדאוריית' כמבואר בדבריו שכתב ואם מטעם זה מנו אותם הנה ראוי שימנה כל דבר שהוא מדרבנן וכו'. א"כ למה פרט בסוף דבריו וכמו שמנו נר חנוכה ומקרא מגילה הי' ראוי למנות כ"י ומצות עירוב שמברכי' וצונו כמו בנר חנוכה וכו' הוי לי' למימר סתם. הי' להם למנות כל דבר שהוא מדרבנן. כיון שהם בכלל לא תסור. א"ו דהוא הדבר אשר דברתי דאין כל תקנות חכמים בכלל לאו דלא תסור מדאוריית'. אלא כל מה שגזרו ותקנו ב"ד הגדול שבירושלי' בלישכת הגזית. וכיון שכן הי' מקום לדחות מנ"ל הכל שארי תקנות ומנהגים ב"ד הגדול שבירושלים בלשכת הגזית תקנו. דלמא תקנו אותם חוץ ללשכת הגזית. או ב"ד שביבנה ואושא ושאר מקומות. דבשלמא נר חנוכה ומקרא מגילה יש לנו ראי' שב"ד הגדול שבירושלים בלשכת הגזית תקנו דאי חוץ ללשכת תקנו א"כ איך מברכין וצונו. דהקשי' היכן צונו. דאין לומר מלא תסור דהא אם תקנו חוץ ללשכת הגזית אינם בכלל לאו דלא תסור. והא ודאי אין סברא לומר דכיון דאסמכוהו אלא תסור משום כן יברכו וצונו. דהרי הם ר"ל מתקני התקנ' אסמכוהו אלא תסור. ואיך שייך לברך וצונו

לא תסור יש כל מה שלמדו בי"ג מדות מכל מקום לא יעשה על כלם זקן ממרא מזה הטעם ממש ומה שהביא עוד ראיה כי הקלו בהם ממה שראינו

תורות א' שבכתב וא' שבעל פה ונזה הפידוש נתכוונתי בהאריכי בכאן מפני שטעו רבים בזה ׃ ומכל מקום כללי הרב משתבשין אבל הדבר האמיתי המנוקי' מכל שבוש הוא שנודיע שאין הלאו הזה לא תסור אלא במה שאמר בפי' התור' כגון הדברים הנדרשים בגזיר' שוה או בבנין אב ושאר שלש עשרה מדות שהתור' נדרשת בהן או כמשמעות לשון הכתוב עצמו וכן במה שקבלו הלכ' למשה מסיני תורה שבעל פה שאם יראו הם שזה הדבר אסור או מותר מן התורה לפי מדרש הכתוב או לפי פירושו או הלכ' מפי השמוע' ממשה ויראו' הוא הפך קיים לבטל דעתו ולהאמין במה שאמרו הם וזהו מה שאמר הכתוב כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין כלומר שנחכמי' מהם דבר ונחלקו במשפט התור' ואיסורי' ונגעי' והעובר על דברי ב"ד הגדול שבדורו וסומך על דעתו עובר על עשה ועל ל"ת הללו ואפילו אם נחלקו בית דין עלמם בדבר טולכים בהם אחר הרוב כמו שאמרו במחלוקתם (סנהדרין דף פ"ח ע"ב) אם שמעו אמרו להם ואם לאו עומדים למנין רבו המטמאין טמא רבו המטהרים טהור ומה שהסכימו עליו רובם הוא הדבר שנצטוינו עליו מן התור' והעובר עליו וסומך על דעתו שאינו כמו שהסכימו הם נעשה זקן ממרא בזמן דיני הנפשות והוא שנאמ' אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן וענשו אבד מן העולם הזה ומן העולם הבא וזו היא כת הצדוקים שמן במזרח קראין כי התור' נתנה לנו על ידי משה רבינו עליו השלום בכתב וגלוי הוא שלא ישוו הדעות בכל הדברים הנולדים ומתך לנו יתעלה הדין שנשמע לבית דין הגדול בכל מה שיאמרו בין שקבלו פירושו ממנו או שיאמרו כך ממשמעות התור' וכוונתה לפי דעתם כי על המשמעות שלהם הוא מצוה ונותן לנו התורה וזהו מה שאמרו (ספרי שא"א) אפי' אומרים לך על שמאל שהיא ימין ועל ימין שהיא שמאל שכך הוא המצוה לנו מאדון התור' יתעלה שלא יאמר בעל המחלוקת היאך אתיר לעצמי זה ואנכי יודע בודאי שהם טועים והנה נאמר לו בכך אתה מצווה וכענין שנהג ר' יהושע עם רבן גמליאל ביום הכפורי' שהל להיות בחשבונו כמו שהוזכר במסכת ראש השנה ׃ (דף כה) ויש בזה תנאי יתבונן בו המסתכל בראשון של הוריות (דף א' ע"ב) בענין יפה והוא שאם היה בזמן הסנהדרין חכם וראוי להוראה והורו בית דין הגדול בדבר אחד להתר והוא סבור שטעו בהוראתם אין עליו לשמו' דברי החכמים ואינו רשאי לעצמו להתיר הדבר האסור לו אבל יחמיר לעצמו וכל שכן אם היה מכלל הסנהדרין יושב עמהם בבית דין הגדול ויש עליו לבא לפניהם ולומר טענותיו והם ישאו ויתנו עמו ואם הסכימו כלם בבטול הדעת ההוא שאמר ושבשו עליו סברותיו יחזור ויתנהג בדעתם אחרי כן לאחר שסילקו אותו ויעשו הסכמ' בטענתו ׃ וזהו העול' מן ההלכות ההם ומכל מקום חייב לקבל דעתם אחר ההסכמה על כל פנים ׃ אבל הגזרות והתקנות שעשו חכמים למשמרת התור' ולגדר שלה אין להם בלאו הזה אלא סמך בעלמא ואין בהם דין הממרא כלל וכל שכן שהממרה בהם ועובר באמת מהן על דעת שהוא עושה איסור שאינו עובר בלאו הזה ואינו בכלל דין פרשה זו כלל לפי

שהיא

מרגניתא טבא

ולונו משום אסמכתא זו. א"ו ע"כ דב"ד הגדול שבירושלי' בלשכת הגזית תקנו ושפיר מברכין ולונו שסמה בכלל לאו דלא תסור דאורייתא. משא"כ שארי תקנות וגזירות מנ"לן דבלשכת הגזית תקנו. ומש"ה הוכרח הרמב"ם לאפרש בהשגתו שכמו שמנו נר חנוכה ומקרא מגילה הי' ראוי שימנה נ"י ועירובין שמברכין ולונו כמו בנר חנוכה ודוק היטב ׃

ואין להקשות לפי שיטתי זאת א"כ היכי פשיט רבא בריש מסכת מגילה דמ"ת ומקרא מגילה מת מצוה עדיף ומאי דתנן גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה הלא לפי שיטתי דלא דחי כבוד הבריות ל"ת שבתורה אלא דברים שתקנו ב"ד הגדול חוץ ללשכת הגזית ואינם אלא אסמכתא על לאו דלא תסור אבל מנ"לן דדחי כבוד הבריות מקרא מגילה שתקנו בלשכת הגזית מדמברכין ולונו כנ"ל (ואל תתמה הלא מקרא מגילה מרדכי ואסתר תקנו והם היו בחוץ לארץ וא"כ איך אני קורא מקרא מגילה מתקנות לשכת הגזית ׃ ז"א דהרי שלחה אסתר לחכמים קבעוני לדורות וי"ל דשלחה לחכמים שבירושלי' שיתקנו ויקבעו לדורות. ותקנו במקום לשכת הגזית דאע"ג דקדושת יהושע בטלה היינו קדושת ערי ארץ ישראל. אבל קדושת מקדש וירושלים לא בטלה לעולם כמ"ש הרמ"בם בפ' ששי ריש הלכה י"ו וז"ל ולמה אני אומר קדושה ראשונה לא בטלה לעתיד לבא במקדש וירושלים ׃ ובקדושת שאר א"י אני אומר בטלה וכו' ע"ש) די"ל דהכי פשיט רבא מדתני גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה. דקשה למה תלה הגדולה לכבוד הבריות במה שדוחה ל"ת שבתורה שהוא אסמכתא דלא תסור ׃ ולא תלה הגדולה במה שדוחה עשה דאורייתא דהרי מת מצוה דוחה פסח ומילה מולאחותו. אלא דע"כ צ"ל דיותר מסתבר לומר דתדחה עשה דאורייתא בשב ואל תעשה. משידחה לא תעשה דרבנן בקום ועשה ועיין בברכות דף כ' ע"א. וע"ז קאמר דגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת דרבנן בקום ועשה. וששפא פשיט רבא שפיר מדחזינן שדוחה ל"ת בקום ועשה אע"ג דמסתבר שלא תדחה בקום ועשה אפילו ל"ת דרבנן ׃ אע"ג דדחי עשה דאורייתי' בשב ואל תעשה. מדתלה הגדולה בדחית ל"ת דרבנן

שהיא כולה עונש הממרים לא החוטאים (יא) אבל הם דנו בממרה שלהם עונש הנדוי כמו ששנינו (ברכות דף י"ט) אמר רבי יהודה הם ושלים

שראינו (יא) שבעונשם לא לקו רק נדו ושמתו אין מכאן ראיה כלל כי אדרבא חומרא גדולה היא זאת לנדות יותר ממה שילקוהו · וכן מצינו בפ' ואלו מגלחין (דף י"ז) ומייתי לה בפסחים פרק מקום שנהגו אמר רב פפא תיתי לי דלא שמיתי צורבא מדרבנן מעולם אלא כי קא מחייב צורבא מדרבנן שמתא היכי עביד כי הא דבמערבא מימנו אנגדא לצורבא מדרבנן ולא ממנו אשמתא מאי שמתא אמר רב שם מיתה שמואל אמר שממה יהיה · ופרש"י שם מימנו אניגדא מלקות · ומלקות יפה להם יותר משמתא והוו מלקי להו · ובפסחים (דף נ"ג) ג"כ רב נתן בר אסיא אזל מבי רב לפומבדיתא בי"ט שני של עצרת שמתיה רב יוסף אמר ליה אביי ולנגדיה מר נגדי אמר ליה עדיפא עבדי ליה במערבא מימנו אניגדא דבר בי רב ולא מימנו

מרגניתא טבא

אשמתא

בקום ועשה . דין הוא שתדחה מקרא מגילה נגד כבוד הבריות אע"ג שהיא דאורייתא מק"ו שנדחית ל"ת דרבנן בקום ועשה כ"ש שתדחה עשה דאורייתא בשב ואל תעשה ודוק היטב :

ועוד הכינותי לי דרך אחר ליישב סוגי' זו דברכות לשיטת הרמב"ם · והוא אחר שאודיעך דהא דכתב הרמב"ם בריש הלכות ממרי' וז"ל אחד דברים שלמדו אותם מפי השמועה והם תורה שבע"פ ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באחד מן המדות שהתורה נדרשת בהן . ואחד דברים שעשו אותם סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והם הגזירות והתקנות והמנהגים . בכל א' וא' מג' דברים אלו מ"ע לשמוע להם · והעובר על אחד מהן עובר בל"ת . הרי הוא אומר עפ"י התורה אשר יורוך אלו הגזירו' והתקנות וכו' . צ"ל דלא כתב כן אלא לשיט' ר"מ בסנהדרין דף פ"ז . וכמו שהוכחתי מדתרגמה רב פפא ממך זה יועץ שיודע לעבר כדתנן הן העידו וכו' אי להאי גיסא ואי להאי גיסא קא שרי חמץ בפסח דאפי' אם מחולקי' בגזירה דרבנן נעשה זקן ממרא . ש"מ דגזירות דרבנן המה בכלל לא תסור דאורייתא כנ"ל . אבל לר"י דס"ל התם על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים · ומפרש הש"ס טעמי' דר' יהודה משום דכתי' עפ"י התורה אשר יורוך עד דאיכא תורה ויורוך לא תיכון דרשתו של הרמב"ם · דדריש עפ"י התורה אשר יורוך אלו הגזירות והתקנות . דהא רב יהודה דרש מע"פי התורה אשר יורוך היפך מזה עד דאיכא תורה ויורוך שהוא דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מד"ס · ואם נפשך לומר הא הרמב"ם פסק כר' יהודה . מדפסק דנעשה זקן ממרא ונהרג אם המרה והורה להוסיף על ד' פרשיות . או לגרוע מד' טוטפת והוא אליבא דר' יהודה כדאמר ר' אליעזר משמי' דר' אושעי' אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מד"ס ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע . ואין לנו אלא תפילין אליבא דר' יהודה . כדי ליישב זאת אעתיק לפניך לשון הרמ"בם בפ"ד מהלכות ממרים עם לשון השגת הראב"ד ואפרשנו לך כוונת הראב"ד בהשגתו . ואיישב שיטת הרמב"ם כדי שלא תקשה עליו קושי' השגה זו · וז"ל הרמב"ם בפ"ד מהלכו' ממרים בהלכה ב' . אחד שנחלקו בדבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת . או שנחלקו בדבר המביא לידי דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת כיצד נחלקו באשה וכו' · ובפ' הנ"ל הלכה ג' כתב ואם לא תביא המחלוקת לידי כך . ר"ל לידי דבר שיש בזדונו כרת ושגגתו חטאת פטור . חוץ ממצות תפילין בלבד . כיצד הורה להוסיף טוטפת חמשית בתפילין ויעשנה חמש טוטפת הרי זה חייב . והוא שיעשה בתחילה ד' בתים כהלכתן זה ויביא חמשית וידבק בחילון שהבית החילון שאינו רואה את האויר תעיד פסול · וחיוב זקן ממרא על דבר זה הלכה מפי הקבלה . ובהשגות אמר אברהם . זהו שיבוש דלדעת ר' מאיר הוא דבעינן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ובתפילין פטורי' . ולדעת ר' יהודה הוא שחייב בתפילי' וה"ה לולב וציצית שהתוספת פוסל את העיקר . שאם הוסיף ולא פסל אע"פי שהעביר אותם בבל תוסיף כיון שהעשה מתקיים אינו חייב . ומה שאמרו בגמר' בלולב וציצית גרוע ועומד הוא לא אמרו כדי לפוטרו עליהם . אלא שאין דומות לתפילין למוסיף גורע . שהרי אפי' קודם התוספ' לא הי' בהם מ ועלה . שהרי צריכין קשר ואגד . ור' אושעי' שאמר השמועה . ור' אליעזר תלמידו הוא שאמר אין לנו אלא תפילין כלומר שזה הלשון לא נמצא אלא בתפילין וכו' ובסוף השגה זו וי"א דווקא תפילין משום דכתי' עפ"י התורה וכתי' לא תסור מן הדבר צריך שיהא שם דבר ולא יסור ממנו שלא יפסול אותו בתוספתו . ואם היה גרוע אין שם דבר ולא ימצא זה אלא בתפילין ולדעת ר' יהודה דמחייב על הוראת עשה . ואומר אני דמודה ר' יהודה שחייב כריתות אע"פי שאין בהם הדקדוק . שאין ראוי לדקדק אלא במצות עשה דשייך בי' לא תסור מן הדבר אבל תעשה אותו . וזו היא מצות עשה עכ"ל הראב"ד ופשוט וברור דהשגתו על מה שכתב הרמב"ם דהא דזקן ממרא שהורה בתפילין להוסיף טוטפת אחת לעשות חמשה נעשה זקן ממרא וחייב מיתה הוא הלכה מפי הקבלה . וסבר הראב"ד דהא דהוכרח הרמ"בם למימר שהוא הלכה מפי הקבלה . היינו משום שלא הי' יכול להוציאו ממשמעות הכתוב שלא יהא חייב עד שיורה בדבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו כדי להוסיף ואם הוסיף גורע שאין התנאים הללו מרומזים בקרא . ולכך כתב שהוא הלכה מפי הקבלה · ועל זה כתב שהוא שיבוש · וכתב דבאמת לר"מ אם הורה בתפילין שהוא פטור . ואינו חייב אלא לר' יהודה . ולר' יהודה שפיר מרומז דאינו חייב עד שיורה בדבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים דר' יהודה דרש עפ"י התורה אשר יורוך עד דאיכא תורה ויורוך . ואי משום דהכתי אינו מרומז בקרא · תנאי דיש בו כדי להוסיף ואם הוסיף גורע כתב דבאמת אינו צריך תנאי זה לענין שיהא חייב . ולר' יהודה נמי חייב בלולב וציצית מפני שהתוספו' פוסל את העיקר והא דקאמר ויש בו כדי להוסיף ואם מוסיף גורע . לא אתי למעוטי דלולב וציצית פטור משום דגרוע ועומד הוא . אלא אתי למעוטי דאם מוסיף ואינו גורע כלל דפטור משום שאם הוסיף ולא פסול אע"פי שהעביר אותם בבל תוסיף כיון שהעשה מתקיים אינו חייב . ודבר זה אין צריך ללמוד מן הכתוב ולא מפי הקבלה אלא מסברא יש לומר כן · דאמאי יהא חייב שאע"פי שהעביר אותם בבל תוסיף אכתי הא העשה מתקיים . והא דקאמר ואין לנו אלא תפילין ואליבא דר' יהודה ע"ז פי' הראב"ד דזה אינו דברי ר' אושעי' . אלא ר' אושעי'

אמר

אמר ויש בו כדי להוסיף ואם הוסיף גורע לאשמעי' סברא הנ"ל. אם מוסיף ואינו גורע אע"פי שהעביר אותם בכל תוסיף כיון שהעשה מתקיים אינו חייב ור' אליעזר תלמידו אמר דהלשון הזה שאמר ר' אושעיא רבו לא נמלא אלא בתפילין. אבל ר' אושעי' לא בא למעט לולב וציצית · וכן שארי מצות שגורע מתחילה. ולא בא למעט אלא מוסיף ואינו גורע כיון שהעשה מתקיים. ומשכחת לה בין למ"ד לולב צריך אגד ונותן מין חמישי חוץ לאגד. ובין למ"ד לולב אין צריך אגד דאיכא בל תוסיף אבל ידי מצוה יצא. ועיין בתוספ' סוכה דף ל"א ע"ב בסוף דבור המתחיל הואיל ואמר ר' יהודה לולב צריך אגד · וכן בציצית משכחת על דרך זה ודוק: דבשלמא אם אמרינ' דדווקא בתפילין חייב ולא בלולב וציצית דגרוע ועומד הוא. אין לומר כן מסברא. דמאי שנא גרע לבסוף מגרע בתחילה עכ"פ לא קיים העשה וע"כ צריך לומר דהוא הלכה מפי הקבלה. אבל אם אמרינן דבאמת אין חילוק בין אם גרע לבסוף לגרע מתחילה. אלא אם הוסיף ולא פסל הוא דאינו חייב משום דעכ"פ קיים העשה. דבר זה שפיר יש לומר מסברא. ואין אנו מוכרחים לומר דהלכה מפי הקבלה היא ודוק היטב:

ותו קיים הרא"בד וכתב בשם י"א דאפילו אם אמרינן דדווקא בתפילין חייב ולא בלולב וציצית אפי' הכי יש להוציא כל התנאים הללו ממשמעות הכתוב משום דכתי' עפ"י התורה וכתיב לא תסור מן הדבר צריך שיהא שם דבר. ולא יסור ממנו שלא יפסול בתוספתו. ואם הי' גרוע מתחילה הרי אין שם דבר ולא ימלא זה אלא בתפילין ואין אנו צריכין למימר דהלכה מפי הקבלה היא ודוק היטב כי ברור הוא בכוונת השגתו של הראב"ד: והרב בעל כ"מ אע"פי שכתב לבסוף דהשגתו על שכתב דהלכה מפי הקבלה. לא ירד לכל זה:

אמנם מה שנראה לי ביסוד שיטת הרמב"ם שהוכרח לומר דהלכה מפי הקבלה הוא. הוא. לאחר שראה הרמב"ם דתפסי ר"ה בר חיננא ורבא לעיקר שי' ר"מ ואמר רבא לר"פ תירגמה לי' ותרגמה ממך זה יוען שיודע לעבר שנים כדתנן הם העידו שמעברין את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים אי להך גיס' ואי להך ניסא קא שרי המן בפסח וכבר הוכחתי לעיל מזה דס"ל לרב פפא ולרבא דאפי' אם היו מחולקים בגזירה דרבנן יעשה זקן ממרא ונהרג. ועיין בהגהות מיימוניות שכתב וז"ל. ונראה מה שפסק ר"ל הרמב"ם כר' מאיר משום דמתרגם התם כל הברייתא שמפרש הפסוק כי יפלא וגו' כר' מאיר כדאמר לי' רב הונא בר חיננא לרב' תרגמה להא מתניתין אליבי' דר' מאיר. וכן כתב הכ"מ דמהאי טעמא פסק הרמב"ם כר"מ. והוקשה לו להרמב"ם האיך תפסי הנך אמוראי לעיקר כר"מ דלא דריש עפ"י התורה אשר יורוך עד דאיכ' תורה ויורוך אלא דרש יורוך אלו גזירות ותקנות ומנהגים כמו שכתב הרמב"ם כנ"ל. הלא רבי קתס לן כר' יהוד' במתניתן דחומ' בדברי סופרים מדברי תורה. שהאומר אין תפילין כדי לעבור על דברי תורה פטור. חמשה טוטפ' להוסיף על דברי סופרים חייב. והיינו כר' יהודא. כדאמר ר' אליעזר משמי' דר' אושעי' ואין לנו אלא תפילין ואליבא דר' יהודא עיין בסנהדרין דף פ"ח ע"ב · ואפרש שיתתי' דהרי יש לדקדק בדברי ר' אושעי' דקאמר אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע דלמה לי למימר כלל תנאי דדבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מד"ס · לא הוה לי' למימר אלא אינו חייב אלא על דבר שיש בו להוסיף ואם הוסיף גורע · דהא דאין לנו אלא תפילין · משום דכל אינך גרועים ועומדים הם · א"כ בלא תנאי דעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס נמי הוי ידעינן דאין לנו אלא תפילין דהרי עיקר המיעוט שממעט לולב וציצית הוא תנאי דואם הוסיף גורע אבל תנאי דעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס אינו ממעט לולב וציצית. דגם לולב וציצית הם עיקרן מדברי תורה ופירושם מדברי סופרים כדפריך הש"ס. דאין לומר דבאמת הכי פי' בדברי ר' אושעי' דלדדין קתני אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מד"ס אע"פי שאין בו להוסיף. ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע א"פי שאין עיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים חדא דהרי לפום מאי דמסיק דאין לנו אלא תפילין הרי תפילין דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושם מדברי סופרים ולולב וציצית אע"פי שהם עיקרן מדברי תורה ופירושם מדברי סופרים פטורין הואיל וגרועים ועומדים הם. ועוד אי ס"ד דה"פ דיש בו להוסיף ואם הוסיף גורע אעפ"י שאין עיקרם מד"ת וכו' א"כ המקשה דפריך והרי לולב דעיקרו מד"ת וכו' למה לי' למנקט כלל והא איכא לולב דעיקרו מד"ת וכו' לא הוי לי' למנקט אלא והאיכ' לולב דיש בו להוסיף ואם הוסיף גורע ודוק:

ומה שנראה לי ביסוד דקדוק זה. די"ל אי לא הוי אמר נמי תנאי דעיקר מד"ת ופירושו מד"ס אלא תנאי דיש בו להוסיף ואם הוסיף גורע. הייתי מוציא יותר מתפילין והוא דתוספ' הקשו בסנהדרין דף פ"ח ע"ב באמצע ד"ה אי ס"ל דלולב צריך אגד וז"ל אבל קשה דמשמע דמסיק לר' יהודא דלא אמר האי לאודוי' קאי וכ"ש לרבנן. והכא משמע דלרבנן אמר האי לאודוי' קאי. ותירצו דהתם מדרבנן אסור. ר"ל אע"ג דמדאורייתא אי אייתי מיני' אחריני' ונקיט חוץ לאגד למ"ד לולב צריך אגד או למ"ד לולב אין צריך אגד אינו עובר בבל תוסיף רבנן גזרו דאסור להוסיף מיני' אחרינא אפילו חוץ לאגד וכ"ש למ"ד לולב אין צריך אגד עכ"ל. וי"ל דס"ל לר' אושעי' דאם הוסיף מינא אחרינא חוץ לאגד למ"ד צריך אגד ופשיטא למ"ד לולב אין צריך אגד פסול אפי' בדיעבד מדרבנן. דמשמע מתוך פירושם של תוספ' שתירצו דהתם אסור מדרבנן ש"מ דס"ל דפסול אפי' בדיעבד. דאי לכתחלה אבל בדיעבד לא פסול. לא הוי צריכא לומר דהתם אסור מדרבנן. אלא הוה להם לתרץ כמו שתירצו בסוכה ודוק: ולפ"ז אי לאו תנאי דבעינן עיקרו מד"ת ופירושו מד"ס. הייתי מוציא גבי ציצית נמי התנאי דיש בו להוסיף ואם הוסיף גורע מדרבנן. ואע"ג דסבירא לן דקשר עליון דאורייתא' והאי לאודוי' קאי. עכ"פ מדרבנן מוסיף הוא · ובהספתו גורע וקודם הספתו לא הי' גרוע דהרי הי' כשר ונעשה כתקונו. ואחר כך הוסיף חוץ לקשר ופסול מדרבנן. אע"ג דבלולב לא משכחת לה כמ"ש התוספ' בסוף ד"ה הנ"ל דמדאגבהי' יצא מ"מ בציצית משכחת לה. והיינו דקאמר ואין לנו אלא תפילין ואליבא דר' יהודא דדריש עפ"י התורה אשר יורוך עד דאיכא תורה ויורוך. וא"כ בציצית פטור. דאע"ג דבציצית נמי משכחת לה. דאם מוסיף גורע מדרבנן כנ"ל. אפ"ה פטור משום דבעינן דבר שעיקרו שיהא מד"ת ופירושו מד"ס. וגבי ציצית הוא גזירה מדרבנן ולא פירוש מד"ס ודוק. ולפ"ז מדקתס רבי ונקט חומר בד"ס מבדברי תורה שהאומר אין תפילין וכו' חמשה טוטפת וכו' לעבור על ד"ס חייב ש"מ דכר' יהודא קתס דבעי תורה · ר"ל עיקרו מד"ת ויורוך פירושו מד"ס. דאי כר"מ דדריש יורוך לגזירות ותקנות ומנהגים דרבנן · ה"ל למנקט רבותא עפי האומר אין ציצית וכו' ואם הוסיף על א' חוטין כדי לעבור על דברי סופרים חייב דהוי רבותא דאפי'

על

על גזירת דרבנן חייב כנ"ל . אי נמי הוי לי' למנקט הא ומר אין תפילין מן התורה פטור . והאומר להניח שני זוגות תפילין חייב . דנ"ל דהא דקאמר הש"ס בעירובין דף צ' דמניח שני זוגות תפילין איכא משום בל תוסיף · לפום האי סוגיא בתוספ' בסנהדרין שפירשו דהא דאסור להוסיף על ד' מינים אע"ג דהאי לחודא קאי היינו מדרבנן · התם בעירובין גבי מניח שני זוגות תפילין דאיכא ב"ת נמי אינו אלא מדרבנן · דאי מדאורייתא א"כ גבי ציצית נמי משכחת ואם הוסיף גורע ולא גרוע מעיקרא אפי' למ"ד קשר עליון דאורייתא . דהיינו אם מתחילה עשה ציצית כתיקונן . ואח"כ הטיל עוד ציצית בכנף בגדו שנים . ועש' על כל כנף ב' ציציות . דהוסיף וגרע מה שהי' מתוקן מתחילה · דמה בין ב' זוגות תפילין לב' ציציו' . א"ו דזה אינו בב"ת אלא מדרבנן כיון דכל ציצית לחודי' קאי ודוק היטב כי זה ברור לפיר' זה של תוספת : וכיון שכן תקשי על הנך אמוראי אמאי נקטו לעיקר כר"מ דדריש יורד לתקנות וגזירות חכמים כר"מ הלא ר' סתם לן כר' יהודא דדריש יורד לדבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס . דאל"כ הוי לי' למנקט והאומר להניח שני זוגות תפילין לעבור על גזירת דרבנן חייב כנ"ל . וכל זה אם נימא דהא דר' אושעי' דאמר אין חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מד"ס ויש בו להוסיף . ואם הוסיף גורע ממשמעותי' דקרא נפיק כמו שכתב הראב"ד בשם הי"א . אבל אם נימא דהא דר' אושעי' הלכה מפי הקבלה היא . אין כאן קושי' על הנך אמוראי . דאע"ג דסתם רבי דאין חייב בתפילין אלא בדבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס . אין סתירה לתפוס לעיקר כשיטת ר"מ דדריש יורד לגזירות ותקנות חכמים . דשאני תפילין דהוא הלכה מפי הקבלה . ובזה באמת פליגי הני אמוראי ור"א . דר"א שאמר ואין לנו אלא תפילין ואליבא דר' יהודא . סבר דר' אושעי' הוציא ממשמעות הכתוב כהיש אומרים שהביא הרא"בד . ולכך לא מצי אתי' כר"מ דדריש יורד לגזירות דרבנן . דא"כ גבי שני זוגות תפילין וגבי ציצית נמי משכחת לה . ואם הוסיף גורע ולא גרוע מעיקרא כנ"ל . והנך אמוראי סבירא להו דהא דר' אושעי' הלכה מפי הקבלה היא . ואתי' נמי כר"מ כנ"ל : ואין להקשות היכי מצי אתי' כר"מ הא ר"מ אומר אינו חייב אלא על דבר שיש בזדונו כרת וכו' . אמינא הכא וליטעמך דאתי' כר' יהודא נמי תקשי היכי קאמר ר' אושעי' אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס ויש בו כדי להוסיף ואם הוסיף גורע ואין לנו אלא תפילין . הלא ע"כ ר' יהודה נמי מודה לר"מ דחייב על הוראות לאווין אעפ"י שאין בו להוסיף וכו' כמו שהכריח בעל תורת חיים וכן כתב הראב"ד . וא"כ תקשי איך נקט אינו חייב אלא וכו' . וע"כ צריך לומר דהא דקאמר ר' אושעי' אינו חייב אלא בדבר שעיקרו וכו' ויש בו להוסיף היינו בהוראות עשה . אבל בהוראות לאווין באמת חייב . אעפ"י שאין בו להוסיף . כן יש לתרץ נמי לדר"מ . דהא דנקט ר"מ אינו חייב אלא בדבר שיש בזדונו כרת וכו' . היינו בהוראות לאווין . אבל בהוראות עשה מודה ר"מ אם יש כל התנאים הללו . דהיינו דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מד"ס ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע . אעפ"י שאין בזדונו כרת ושגגתו חטאת חייב כמקובל הלכה מפי הקבלה ודוק : וכיון שהרמב"ם פסק כהנך אמוראי דתפסי לעיקר כר' מאיר דדרש יורד לגזירות חכמים . מדתרגם רב פפא ממך זה יועץ שיודע לעבר שנים כדתנן ומחולקים בהם מעברין את השנה אחר פורים או לא שהוא גזירה כנ"ל · והוא עפ"י דרשת דר"מ . דדריש יורד לגזירות ותקנות ומנהגות חכמים . לכך כתב נמי דהא דחייב בתפילין הלכה מפי הקבלה היא . כמו שבררתי לשיטת הנך אמוראי דתפסי כעיקר כר' מאיר . דדריש יורד לגזירות חכמים ודוק היטב : ודע שאע"פי שהרמב"ם בפ' שביעי מהלכות לולב הלכה ז' חזר בו ממה שכתב שם אבל שאר המינין אין מוסיפין על מנינם ואין גורעין מהם . ואם הוסיף או גרע פסול . והגיה בסוף ימיו לא פסול . כמו שהעיד בנו של הרמב"ם הרב ר' אברהם והרא"ש . הביאם בעל כסף משנה · נ"ל דזה דווקא אם הוסיף במין מד' מינין דהיינו שלקח ד' או ה' הדסין ויותר מב' ערבות · בזה חזר הרמב"ם וכתב דאם הוסיף לא פסול . אבל אם הוסיף מין אחר אע"ג דהניח חוץ לאגד יש לומר דבזה אפי' בדיעבד פסול מדרבנן . כמשמעות לשון הברייתא . דקתני כשם שאין פוחתין כך אין מוסיפין · מוסיפין דומי' דפוחתין . מה פוחתין אפי' בדיעבד פסול אף מוסיפין אפילו בדיעבד פסול . ועיין בספר שמות בארץ בחלק כפות תמרים שדקדק ג"כ זה דמוסיפי' דומי' דפוחתין . וביותר דנקט לישנא כשם שאין פוחתין כך אין מוסיפין כשם דייקא . ועיין בהשג' הראב"ד בהלכה ז' הנ"ל ובמה שכתב בעל מגיד משנה . ותלמוד מזה ר"ל מדברי הראב"ד דיש יותר בבל תוסיף במין אחר מתוספת בד' מינין עצמן דהיינו ד' הדסין ויותר משני ערבות ודוק היטב : ובזה שכתבתי דאע"ג דבהוראת לאווין נעשה זקן ממרא בגזירה דרבנן כר"מ דדריש יורד לגזירות חכמים . אבל בהוראת עשה אינו נעשה זקן ממרא אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס ויש בו להוסיף . ואם הוסיף גורע מהלכה מפי הקבלה . יתישב מה שיש לדקדק במה שכתב בעל כסף משנה בריש פ' א' מהלכו' אישות וז"ל . והא פשיטא דאין ממנין זקן ממרא אלא א"כ הורה לעשות היפך דאורייתא . והקשו הא הרמב"ם ז"ל פסק דנעשה זקן ממרא אפילו הוא חלק על בד"הג בהמן בשנה שעיה שהיא גזירה דרבנן : ובחדושי הלכות שלי כתבתי דהנך אמוראי דתפסי לעיקר כר"מ דדרש יורד לגזירות חכמים מחולקים עם ר' אושעי' . דר' אושעי' סבר דהא דתנן כשם שאין פוחתין מהם כך אין מוסיפין עליהם . ומסיק הש"ס שם בסוכה דף ל"א ע"ב דקמ"ל אפי' לר' יהודה דס"ל לולב צריך אגד ומנח חוץ לאגד דאע"ג דהאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי · אפ"ה אסור להוסיף . היינו דאסור מדרבנן ופסלי רבנן אפילו בדיעבד ולכך הוכרח לאוקמי מתניתין דאומר בדברי סופרים מבד"ת דמוכח מינה דאין לנו אלא תפילין כמו שהוכחתי לעיל אליבא דר' יהודא דאי כר"מ גבי ציצית נמי משכחת לה ואם הוסיף גורע מדרבנן כמו שכתבתי לעיל . ולכך אמר ר' אושעי' אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע ואין לנו אלא תפילין ואליבא דר' יהודא . ר"ל דאין לנו לאוקמי מתניתין דאומר בדברי סופרים מבד"ת אלא כר' יהודא . והנך אמוראי דתפסי לעיקר כר"מ דדריש יורד לגזירות ותקנות חכמים . אע"ג דרבי סתם לן דאין לנו אלא תפילין כמו שהוכחתי לעיל . היינו משום דאינהו ר"ל הנך אמוראי סבירא להו . דסברא דהאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי אינו מועיל אלא דלא יהא כל המוסיף גורע . אבל בבל תוסיף עובר אע"ג דהאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי . וכמו שפירשו התוספת בסוכה דף ל"א בסוף ד"ה הואיל . ולפ"ז מתניתן דאומר בד"ס מבד"ת דמוכח מינה דאין לנו אלא תפילין מצי אתי' נמי כר' מאיר . משום דבציצית ואיכא בהוספתו אינו גורע . דאע"ג דעובר בבל תוסיף קיים העשה . ולא מקיים בי' תנאי דיש בו להוסיף ואם הוסיף גורע . וכתבתי גם בחידושי דהיינו טעמא דבסנהדרין פירשו התוספ' . דהא דקאמר בסוכה דאע"ג דהאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי

קאי אסור להוסיף היינו מדרבנן . ובסוכה דף ל"א ע"ב בסוף ד"ה הואיל הכ"ל תירלו בענין אחר דסברא דהאי
לאודויי קאי היינו לענין דאין זה כל המוסיף גורע . אבל עובר בבל תוסיף ומקיים העשה ע"ש . משום דבסנהדרין
תירלו לשיטת ר' אושעי' דקיימינן התם בדר' אושעי' . ובסוכה תירלו אליבא דהילכתא לפי מה שפסקו הכך אמוראי
לעיקר דברי ר"מ דדריש יורוך לגזירות ותקנות חכמים ודוק היטב : ולפ"ז יש ליישב שיטת הרמ"בם נמי בדרך זה .
דודאי אליבא דכ"ע תנאי זה דקאמר רב אושעי' ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע הוא הלכה מפי הקבלה . משום
דתנאי זה אין להוליא ממשמעות הכתוב . אלא דרא"ה ר' אושעי' דקתני לן רבי במתניתין דהומר בדברי סופרים
מבד"ת וכו' דאין לנו אלא תפילין כמו שהוכחתי לעיל . לכך נקט דאינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת
ופירושו מד"ס ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע דאין לנו אלא תפילין ואליבא דר' יהודא דלר"מ דדריש
יורוך לגזירות ותקנות חכמים משכחת לה נמי גבי ליצית מדרבנן כמ"ש לעיל . משום דסבר ר' אושעי' דהא
דתנן כשם שאין פוחתין מהם כך אין מוסיפין . ומסיק הש"ס אע"ג דהאי לאודויי קאי היינו מדרבנן ופסלי
רבנן אפי' בדיעבד . אבל הכך אמוראי דפפסי עיקר כר"מ . דדריש יורוך לגזירות ותקנות חכמי' . סבירא
להם דהא דקתם רבי במתניתין דהומר בדברי סופרים מבד"ת דאין לנו אלא תפילין . מלי אתי' נמי כר"מ .
וסברא דהאי לאודויי קאי והאי לאודוי' קאי אינו מועיל אלא דלא הוי מוסיף גורע . אבל עובר בבל תוסיף ומקיים
העשה' וא"כ אפי' אליב' דר"מ דמחייב על גזירו' ותקנו' חכמי' לא משכח'לה לתנאי זה דואם הוסיף גורע אלא בתפילין.
דבליצית ליכא מוסיף גורע . דאע"ג דעבר על בל תוסיף קיים העשה ודוק היטב : היולא מכל הלין דהא דכתב הרמ"בם
עפ"י התורה אשר יורוך אלו הגזירות והתקנות היינו אליבא דר"מ דלא דרש יורוך ע"ד שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס .
אבל לר' יהודא דס"ל על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס . ומפרש טעמא דר' יהודא דדריש עפ"י התורה אשר
יורוך עד דאיכא תורה ויורוך . לא תיכון דרשתו של הרמב"ם . דדריש עפ"י התורה אשר יורוך אלו הגזירות
והתקנות וכו' דהא ר' יהודא דרש מעפ"י התורה אשר יורוך היפך מזה עד דאיכא תורה ויורוך שהוא דבר
שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס . ולפ"ז יש לומר לשיטת ר' יהודא דלא דרש יורוך לגזירות ותקנות חכמי'
אלא לדבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס . באמת דכל גזירות חכמים אינם אלא אסמכתא בעלמא אלאו דלא
תסור . אבל לשיטת ר"מ דדריש יורוך לגזירות ותקנות חכמים וכמו שהוכחתי לעיל מדתרגם רב פפא ממך
זה יועץ שיודע לעבר שנים . ומחולקי' כאם מעברין אחר הפורים או לא . יש בכל מה שיגזרו חכמים
עלינו . לשמוע הבריהם עשה . דע"ל פי התורה אשר יורוך. ולא תעש' דלא תסור גמורה מדאורייתא'.ולפ"ז י"ל הא דאמר
רב כהנא לא תחיכו עלי' כל מילי דרבנן אלאו דלא תסור אסמכינהו . דמשמע אסמכתא בעלמא היינו לר'
יהודא . ומוקי ברייתא' דגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה כר' יהודא מב' טעמי' . חדא משום
דקתני גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה ש"מ דאתי' כר' יהודא . דאי כר"מ א"כ איכא בגזירות ותקנות
חכמים עשה ולא תעשה גמורה מן התורה . א"כ תקשי אמאי לא נקט ותני גדול כבוד הבריות שדוחה עשה
ולא תעשה שבתורה כמו שהקשיתי לעיל . ועוד דאי כר"מ ואיכא לא תעשה גמורה מן התורה לשמוע בכל
דבריהם . וע"כ צ"ל הא דכבוד הבריות דוחה אותה היינו משום דחכמים מעיקרא איתנו דלא יחול גזירתם
במקום כבוד הבריות כמ"ש לעיל בשם בעל זוהר הרקיע · תקשי מאי דוחה לא תעשה שבתורה* דקאמר הא
ליכא כלל לא תעשה . כיון דבמקום כבוד הבריות לא גזרו כלל וכמו שכתבתי לעיל ודוק : אבל לר"מ
דהפסי הכך אמוראי לעיקר כר"מ . ומ"שה פסק הרמ"בם כוותי' כמ"ש בשם הגהות מיימוניות ובעל כסף משנה
יש בכל גזירותיהם ותקנותיהם עשה ולא תעשה גמורה מן התורה : ויש לומר נמי דהא דאיפלגו רב אויא
ורב נחמן במס' שבת דף כ"ג . גבי הא דפריך הש"ס היכן לוונו . רב אויא אמר מלא תסור · ורב נחמי'
אמר שאל אביך ויגדך . היינו דרב נחמי' ס"ל כר' אושעי' דמוקי מתניתן דחומר בדברי סופרים מבד"ת
דהוכחתי לעיל מהא מתניתן דאין לנו אלא תפילין כר' יהודא . וכמו שכתבתי לעיל . ותפס לעיקר
כר' יהודא דדרש עד דאיכא תורה ויורוך משום דרבי קתם לן כוותי' דר' יהודא במתניתין דחומר בד"ס מד"ת
וכו' ולכך לא ניחא לי' למימר היכן לונו מלא תסור . דלשיטת ר' יהודא אין בכל גזירות ותקנות חכמים אלא
אסמכתא בעלמא אלאו דלא תסור ולא אזהרה גמורה מן התורה. ולא שייך למימר לונו מאסמכתא דלא תסור
כמ"ש לעיל . אבל רב אויא תפס לעיקר כשיטת ר"מ דדריש יורוך לגזירות ותקנות חכמים וכשיטת הכך
אמוראי דמוקי מתניתן דחומר בד"ס מבדברי תורה נמי כר"מ כמ"ש לעיל . ולר"מ יש בגזירות חכמים לאו
גמור שהוא לא תסור מדאורייתא · ולכך ניחא ליה למימר דלונו מלא תסור ודוק · ולכל מה שכתבתי לעיל
ניחא נמי הא דהקשה בעל זוהר הרקיע מהא דמסיק הש"ס ביומא דף ע"ג . ופ"ק דנזיר דף ג' לפי' ר"ת .
שעל גזירות דרבנן ומלות דרבנן אינו מושבע מהר סיני . ואי ס"ד כדעת הרמב"ם דיש בגזירות דרבנן
עשה ולא תעשה גמורה דלא תסור . א"כ מהראוי שיהא מושבע מהר סיני על מלות דרבנן . שהרי
מושבעים הם על כל מה שכתוב בתורה וזה כתוב לא תסור . ולפי מה שכתבתי דהא דכתב
הרמב"ם דיש עשה ולא תעשה גמורה בגזרות ותקנות חכמים היינו לר"מ דדריש יורוך לגזירות ותקנות
חכמים . אין כאן קושי' . דהרב רבינו נסים כתב בפ' ג' דשבועות וז"ל . דאף על גב דבפ' החובל
אמרינן דאין אדם רשאי לחבול בעלמו מדרשא אתי' לן וכל דליתא מן התורה מפורש לא מיקרי מושבע ועומד
לענין שלא תחול שבועה עליו כמו שפרשתי עיין שם בדפוס אמשטרדם דף רל"ז . וכיון דהא דיש עשה ולאו
בכל גזירות דרבנן לא מפקינן אלא מדרשת תיבת יורוך ולא נאמר מפורש . לא מיקרי מושב ועומד לענין
שלא תחול השבועה . וכן יין של קידוש והבדלה לא נאמר מפורש ולא מיקרי מושבע ועומד לענין שלא תחול
השבועה כמ"ש הר"ן : ואם כפשך לומר היכי ס"ד דר"מ ור"י פליגי בהא . דלר"מ יש בכל גזירות ותקנות
חכמים לא תעשה שהיא לא תסור מן התורה . ולר"י אינו אלא אסמכת' בעלמא א"כ מאי פריך הש"ס ביומא
דף ע"ג על ריש לקיש והא מושבע ועומד מהר סיני הוא . הא ריש לקיש מלי למידחי דס"ל כר' יהודא .
דלדידי' ליכא בכל גזירות דרבנן לא תעשה גמורה . ואיכה אלא אסמכת' בעלמא אלאו דלא תסור אמינא אנא
דהש"ס לא הוי בעי לאוקמי ריש לקיש דלא כהלכת' . דהש"ס תפיס להלכתא כר"מ דדריש יורוך לגזירות ותקנות חכמי'
וכמו דהפסי הכך אמוראי דסנהדרין שהבאתי ל-יל לעיק' כר"מ. ותדע דהא יש להקשו' מאי פריך הש"ס ביומ' דף ע"ד על
ריש לקיש וכי תימא כיון דאית לי' היתר מן התורה קא חייל 'קרבן שבוע' . והתנן שבוע' העדו' איכה נוהג' אלא בראוין
להעיד · והויכן בה למעוטי מאי · רב פפא אמר למעוטי מלך · רב אחא בר יעקב אמר למעוטי משחק

בקוביי

ושלום שעקביא בן מהללאל נתנדי' שאין ג עזרה ננעלת על כל אדם בישראל בחכמה ויראת חטא כעקביא בן מהללאל אלא את מי נדו את רבי אלעזר בן חנך שפקפק בנטילת ידים . והנה זה לא קבל עליו גזירה שגזרו בידים לחולין ולא נתחייב אלא בנדוי והוא על כבוד הרב כלומר על כבוד הסנהדרין בעלי התקנה כמו שאומר בשלישי של ברכות · והיה זה בזמן דיני נפשות בימי עקביא בן מהללאל עשה. מעט' בהמראתו (יב) בדבר שהוא מביא לחיוב כרת בשל דבריהם כענין בחמץ בשעה ששית ולא הגיע לו מן העונש אלא נדוי כי היא חיובו בידי אדם אבל מחמירי' בו בעונש שמים ממאמרי' ופורץ גדר ישכנו נחש · וכמו שאמרו בגמ' ערובין (דף ד"א ע"ב) בכט"י דר"ע בבית האסורין אמר לו תן לי מים ליטול ידי אמר ליה לשתות אין מגיעין ליטול ידים הן מגיעין אמר ליה ומה אעשה שחייבין עליהם מיתה מוטב שאמית עצמי ולא אעבור על דברי חברי וזה מהפלגת חסידותו כבר תמהו עליו אמרו וכששמעו חכמים בדבר אמרו ומה בזקנותו כך בבחרותו על אחת כמה וכמ' (יג) ועוד אודיעך כי המצו' שחדשו אותן חכמי' או הנביאי' כגון נר חנוכ' ומקר'

אשמתא ופרש"י וז"ל עדיפא עבדי ליה שחמורה ממכה עשיתי לו דשמתא חמורה · הרי כי עונשם במצותיהם חמור משל מצות התורה אשר אין בהם כרת או מיתת ב"ד . ומעתה דברי הרב כלם נכוחים אין בהם נפתל ועקש ואיני צריך יותר להשיב על כלליו אשר נתן ואמר כי הם אמתיי' כי כשזה קם זה נופל · אמנם זאת אשיב אל נבי מה שאמר כי רבי אלעזר בן חנך הורה (יב) בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת בשל דבריהם והיה בזמן שדיני נפשות נוהגים ומ"מ לא דנוהו במיתה כי אם בנדוי ואנכי בעניותי לא יכולתי לרדת לסוף דעתו האיך הוציא שעל שפקפק בנטילת ידים יהיה מורה בדבר שזדונו בכרת וכו' · אי משום שגזרום מפני סרך תרומה כדאמר בפרק כל הבשר · הרי אפילו באוכל תרומה בסתם ידים אין בו חיוב כרת רק עובר על גזרותם שגזרו ליטול קודם את הידים כי מה שגזרו בנ"י לא היה משום שמא נטמאו הידים ונמצא אוכל תרומה בטומאה שהוא במיתה בידי שמים · דאם כן יצטרך לטבול כל הגוף שאם נטמאו הידים נטמא ג"כ כל הגוף · אלא משום דסתם ידים עסקניות הם ונוגעות בבשרו ובמקום המטונפת ובגנאי לתרומה בכך ונמאסת לאוכליה כשנוגע בה בידים מסואבות וכן פי' רש"י בפ"ק דשבת (דף י"ד)

ואי משום שעבר על גזירתם שיש בה מיתה כמו שאמרו (ערובין דף כ"א ע"ב) כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה בידי שמים ולכן אמר שעבר על דבר שזדונו כרת וכו' הרי אין זה נקרא דבר שזדונו בכרת רק במיתה בידי שמים · ועוד כי אין כרת זה כתוב בתורה רק מדבריהם הוא · ומה שאמר עוד (יג) כי המצות שחדשו החכמים אין להם אפי' סמך בלאו של לא תסיר והוכיחו ממאמר רב נחמן דפרק במה מדליקין : הרבה תשובות בדבר ראשונה מי הגיד לו להרמב"ן שבזה תלוי מחלוקת רב אויא ורב נחמן דלמא דלהכי נקט רב נחמן פסוק שאל אביך משום שנראה לו יותר כולל לכל מצות וגזרות דרבנן · ועוד אפילו שנאמר שבזה תלוי

מרגניתא טבא

בקובי' . והא משחק בקובי' מדאורייתא מחזי חזי . ורבנן הוא דפסלוהו ולא קיימא עלי' שבועה . מאי קושי' דלמא ר"ל סבירא לי' כרב פפא דאמר למעוטי מלך . א"ו דלא בעי לאוקמי הא דריש לקיש דלא כהלכתא . דהלכתא כרב אחא בר יעקב . וכן פסק הרמב"ם בהלכות עדות ודוק : תו הקשה בעל זוהר הרקיע לשיטת הרמב"ם דס"ל דהעובר על מצות דרבנן עובר על לאו דלא תסור מדאורייתא' . א"כ למה נסתפקו הגאונים בנתקדשה בפני עדות פסולים מדרבנן אם צריכא גט או לאו . ואם הוי העובר על לאו דלא תסור · א"כ אם נתקדשה בפני משחק בקובי' פשיטא כי לא תהוי' מקודשת . שהרי עבר על לאו דלא תסור . והוה כגזלן דאורייתא' והתורה אמרה אל תשת ידך עם רשע עכ"ל · ותמהני למה לא הקשה מדברי הרמב"ם עצמו . שהוא פסק בעצמו דין דספק הגאוני' בפ' ד' מהלכות אישות הלכה ו' . דבפסולי עדות דרבנן צריכה גט מספק ודוק : ואי"ה בשרש השני ארחיב בזה הביאור ושם יתישב קושיתו :

תו הקשה הרמב"ן ב ממה ששנינו בברכות אמר ר' יהודה חס ושלום שעקבי' בן מהללאל נתנדה שאין עזרה ננעלת על כל אדם בישראל כעקבי' בן מהללאל וכו' אלא את מי נדו ר' אלעזר בן חנוך שפקפק בנטילת ידים כו' עד ולא הגיע לו מן העונש אלא נדוי ר"ל אבל לא נתחייב מיתה ועיין בספר מגילת אסתר שהקשה עליו וכתב וז"ל . ואני בעניותי לא יכלתי לרדת לסוף דעתו . האיך הוציא שעל שפקפק בנטילת ידים יהי' מורה בדבר שזדונו כרת וכו' עכ"ל : ויש ליישב דברי הרמב"ן עפ"י מ"ש התוספת בסנהדרין דף פ"ז ע"א בד"ה ורשב"ל אומר עשירי כאחד עשר . ודוק היטב : כי וודאי חולין שנטמא אינו שוה כל כך כמו חולין טהורה : אמנם מה שנראה ביישוב קושיתו הוא דשמא ר' אלעזר בן חנך לא המרה עליהם בלשכת הגזית אלא בבית פאגי . ואינו נהרג אלא עד שימרה בלשכת הגזית . כמו שדרשו חז"ל מן המקום מלמד שהמקום גורם · ולכך נדו אותו ולא המיתו . וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות ממרים פ"ג הלכה ז' וז"ל . מצאן חוץ למקומם והמרה עליהם פטור . שנאמר וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום

תלוי מחלוקתם מאן לימא לן שהלכה כרב נחמן שהוא פסק כמותו כי הנה אדרבא מצאתי שמתוך דגמרא סבירא ליה כרב אויא וזה באמרם בפרק מי שמתו כל מילי דרבנן אלהו דלא תסור אסמכינהו וכן לעולם במצות דרבנן הזכירו בגמרא לאו זה. ומה שאמ' עוד כי אמר שהרי סובר שהעובר על גזירות ותקנות דרבנן עובר על עשה ועל לא תעשה (יד) למה יכבד עליו חשבון בה"ג. אני אומר דאי משום הא לא איריא שהרי לא נאמרו לו בפי' לצוותם עלינו. ומה שהביא מפ"ק דמגלה שאמר (טו) בספר מה שכתוב במגלה הנה זה המאמר אין כוונתו שתהיה לו זאת המצוה נמסרה אלינו. שהרי הפסוק אומר תורה צוה לנו משה דמשמע מלו' כמנין תרי"ג מסר לנו משה ואין המגילה בכלל שהרי לא הוזכרה בתורה: ומה שהתחיל זה המאמר ואמר כתוב זאת זכרון כתוב זאת מה שכתוב כאן וכו' שנראה' שכל הדברים המוזכרים שם משה כתבם זהו בלתי אפשר שאם כן למה לא כתבם לנו והנה הוא מכלל הכותב כבואתו שבמיתה ק"ו. אלא בודאי רצונם במאמר ההוא כי נתן רשות מימי משה לכתוב פסוקים אחרי כן ולא יהיו נראין כמוסיפים על תורת משה. וכן נראה ג"כ דקאמר לעיל מיניה (דף ז') שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות שלחו לה הלא כתבתי לך שלשים ולא רביעים עד שמצאו לה מקרא כתוב בתורי' כתיב זכרון בספר וכו' כי הנה נראה מכאן שהפסוק הזה הביאם לומר שיוכלו לכתוב המגילה ובפרט אחר שנראה מפסוק הלא כתבתי לך שלשים שלא הי' להם להזכיר מלחמת עמלק רק ג' פעמים ועוד אם הי' פירושו שמשה כתבה הי' לו לומר עד שמצאו שמשה רבינו כתבה שלא כתוב זאת זכרון וכו' אלא בודאי הוא לא כתבם וגם לא כתבה לו לאומרה לישראל רק השם הודיעו כי באחרית הימים תכתב והורשה לכתבה ברמז הפסוק הזה מכתוב זאת וגומר. וגם מה שאמר בפ"ק דברכות (טז) מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם לוחות אלו עשרת הדברות תורה זה מקרא והמצוה זו משנה אשר כתבתי

ומקרא מגלה אינה באין בסמך הזה. שכך אמרו בפ' במה מדליקין (דף כ"ג) במדליק נר חנוכה שצריך לומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה ושאלו והיכן צונו רב אויא אמר מלא תסור רב נחמן אמר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. רצה רב אויא לומר כשם שהגזרות והסייגים של דבריהם סמוכי' על לאו דלא תסור כמו שהזכירו בפ' מי שמתו (דף י"ט) כענין כלאים שלהם. כך המצות שחדשו כגון נר חנוכה סומכין על אותו הלאו עצמו. ורב נחמן בר יצחק אמר שאין סמך באותו הלאו אלא לדבריה' שיש בהם עיקר בתורה אבל המצות המחודשות מהן אין להם סמך אלא בפסוק שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. והטעם בזה ברור לפי שהדברים שהם מוסיפין במצות התורי' עצמן כענין פירוש התורי' הוא שהם ז"ל אומרי' כל צמר ופשתים הוא כלאים וכל שבות הוא מלאכה וכיוצא בזה שאלו הי' דעתם כן היינו חייבים להאמין אותם מזה הלאו בודאי שהוא מחייב אותנו להאמין בתורי' כפי הפירוש שיפרשו הם בה. אבל כשאומרים הדליקו נר חנוכ' אין אדם יכול להסמיכו על זה הלאו בשום ענין שאין זה בא בכלל הכתוב שאמר כי יפלא ממך דבר למשפט אלא בכלל שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך שהי' רואה לקבל מן הזקנים על הכלל: ויש מחכמי התלמוד חולקין על זה וסוברין שאין אנו רשאין לומר אשר צונו במצות הזקנים. והוזכר בפרק לולב וערבה (דף מ"ו) והנה נתברר זה:

ואני תמיה על הרב שזה גמר דעתו וזאת סברא תקועה אצלו יתד שלא תמוט שהעובר על דברי חכמים בין בתקנות בין במצות המתחדשות עובר על עשה ועל לא תעשה שבתורי' ונצטוינו ממשה מפי הגבורי' לקבל כל מצוה שיסדרו אותה ולעשותה מלא תסור (יד) למה יכבד עליו חשבון בעל הלכות שמנה מצות חנוכה ומגלה שנאמרו למשה בסיני. אבל אנו עם היות דעתינו שאין בהן זכר בלאו הזה מ"מ מנהג חכמים הוא לומר בלשון הזה לפי שהורשו מאתו ית' מפי הקבלה לתקן ולסדר והם דורשים בזה רמזים וגימטריאות. ד והתימה שתמה הרב מן התורה צוה לנו משה שירמז מגלה ונר חנוכה בגימטריא איננו גדול שכבר דרשו (מגלה דף ז') כתוב זאת זכרון בספר (טו) כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה כי התורה מצוה ותפרש ותודיע ותרמוז: וכבר רמזה לגלותנו בגימטריא כמו שאמר (סנהדרין דף ל"ח) צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שהקדים שתי שנים לונושנתם. (טז) וכן אמרו בפרק ראשון של ברכות (דף ה') מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה

מרגניתא טבא

שהמקום גורם לו המיתה וכל אלו וכיוצא בהם פטורים מן המיתה יש לב"ד לנדותם וכו':

תו כתב הרמ"בן ז"ל ד והתימה שתמה הרב ר"ל הרמב"ם מן התורה צוה לנו משה שירמז מגילה ונר חנוכה כו' עד בספר מה שכתב במגילה כו' לענ"ד עדיין תמיהת הרמב"ם במקומה עומדת

והמצוה אשר כתבתי להורותם לוחות האבן זו המקרא והתורה זו משנה והמצוה כמשמעה אשר כתבתי אלו נביאים להורותם זה התלמוד מלמד שכלם ניתנו למשה בסיני. (יז) ה ובג' ירושלמי במס'

כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זה גמרא מלמד שכלם נתנו למשה מסיני · אין פירושו שכל אלה הדברים נתנו לו ליתנם לנו שאם כן למה כתב נבואתו · ועוד אם כן איפה מה הי' המחלוקת בפ"ק דב"ב (דף ט"ו) לדעת מי כתבו נביאים וכתובים הרי משה כתבם או נתנו לו כתובים מה' וא"ת שדעתם היא שחזרו וכתבום אחר השכחה א"כ למה לא הכניסום בכלל שאר הדברים שם בפ"ק דמגלה (דף ג') שאמר שכחום וחזרו ויסדום ואף מנצפ"ך ותרגום של תורה וכו' כדאיתא התם אלא פשט המאמר כי כל הדברים נתנו לו למשה ונגלה לו כל מה שעתיד להתחדש אחר זמן וגם הראה לו ה' יתי' הכל בכתב אבל לא גילם ויאמר אותם לישראל רק החומש לבדו עם פירושו נתן להראות להם בדורו · ומאמר (יז) הירושלמי גם כן שאומר המגלה הזאת נאמרה למשה מסיני : פירושו נאמר לו כי היתה

מרגניתא טבא

עומדת. דהרי הרמב"ם תמה על בה"ג שמנה מקרא מגילה בתוך תרי"ג מצות ובדרשה זו דבספר מה שכתוב במגילה אינו מרומז שיהי' מצוה לקרותה אלא לכותבה · כדאי' בגמ' דמגלה שלחה אסתר לחכמים כתבוני לדורות וכו' וע"ז מסיק עד שמצאו מקרא כתוב בתורה כתוב זאת וכו' בספר מה שכתוב במגילה והיינו לענין כתיבה אבל מקרא מגילה שמנה בה"ג היא לקרותה וזה אינו מרומז בשום כתוב בתורה ודוק :

תו הביא הרמב"ן לשון ירושלמי במסכ' מגילה וז"ל (ה) רב ור"ח ור' נתן ובר קפרא וריב"ל הוו יתבין ואמרין המגילה הזאת כו'. נראה לי דגם זה לענין כתיבה אמרו דנאמרה למשה לכתוב. אבל לא לקרותה. ותדע דהא בתלמודא דידן מביא הש"ס ברייתא תנו רבנן מ"ח נביאים וז' נביאות שנתנבאו להם לישראל לא פחתו ולא הותירו על מה שכתב בתורה אפי' אות אחת. חוץ ממקרא מגילה. מאי דרש אמ' רחב"א אמר ר' יהושע בן קרחה ק"ו. ומה מעבדות לחירות אומרי' שירה. ממות לחיים עאכ"ו. וקשה למה להו ק"ו בלאו ק"ו נמי ליכא קושי' האיך הוסיפו מקרא מגילה. הלא למשה נאמר. ואין מוקדם ומאוחר כסברת הנך אמוראי דירושלמי. א"ו דהתם לענין כתיבת המגילה נאמרה למשה ולא לענין קריאת המגילה. ולכך הוצרכו ללמוד ק"ו. דבלאו ק"ו לא היו רשאין לחדש משום דכתיב אלה המצות ודרשו שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. ועיין בספר יפה מראה. וחידושי אגדות למוהרש"א. ואי ס"ד דנאמרה למשה בסיני ואין מוקדם ומאוחר בתורה בלאו ק"ו נמי אין כאן משום אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש. כיון דכבר נאמרה למשה בסיני ודוחק לומר דהנך אמוראי דירושלמי פליגא אברייתי'. ור' יהושע בן קרחה שהוא תנא. א"ו דהנך אמוראי דירושלמי דאמרי דהמגילה הזאת נאמרה למשה בסיני היינו לענין כתיבה שיכתבו אותה. ועדיין לא שמענו שיהא מותר להם להוסיף מצוה לקרותה. דמכתיבה אין ללמוד לקריאה. עד שדרשו ק"ו. וק"ו כמאן דכתיב בתורה דמי. וא"כ הני אמוראי לא פליגי אברייתי' ור' יהושע ב"ק. דברייתי' וריב"ק לענין מקרא מגילה אמרו · והנך אמוראי דירושלמי לענין כתיבת המגילה אמרו. ועוד מבואר דהברייתי' לא ס"ל דנאמרה למשה בסיני. דא"כ לא הוה לה להברייתא לייחס ההוספה דמקרא מגילה לנביאים. כיון דנאמרה למשה בסיני ואין מוקדם ומאוחר בתורה: והואיל ואתא לידן איתא בה מילתא מה שתמיהא לי על מה שכתב מהרש"א בחידושי אגדות. על הא דשלחה אסתר לחכמים כתבוני לדורות: שלחו לה הלא כתבתי לך שלשים וכו' וכתב הוא ז"ל דבירושלמי אמרו שהשיבו לה משום דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה עד שהאיר הקב"ה עיניהם ומצאו כתובה בתורה ובנביאים וכתובים. ואיכא למימר דתלמודינו לא חש שישיבו לה כן. דאין כאן משום דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. דהא איכא ק"ו דלקמן. ומה מעבדו' לחירות אמרו שירה מחיים למות לא כ"ש. ומיהו לא סגי לן בהאי ק"ו. ואיצטריך קראי דהכא. דמשום האי ק"ו ראוי לאומרה במצות חכמים כמו השירה. אבל לקובע' בין הכתובים ליכא למיליף מק"ו אי לאו הני קראי וכו'. וקשה לי דכיון דכתב דלקובעה בין הכתובים ליכא למיליף מק"ו. א"כ הדרא קושי' לדוכתי', אמאי לא השיבו לה אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש וכו' דהרי היא שלחה שיקבעו בין הכתובים. מדלא כתבו עד שמצאו לה מקרא כתב ולא כתבו מק"ו ודוק: ויש ליישב בדוחק: והיותר נראה ביישוב קושי' זו כמו שתירץ בעל יפה מראה. דבתלמודא דידן דהשיבו לה הלא כתבתי לך שלשים ולא שלחו לה אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש. היינו דס"ל דלא ברוח הקודש נאמרה · והנני מוסיף דברים דס"ל דאסתר שלחה להם לחכמים שיכתבוה מדרבנן ר"ל שיתקנו חכמים שיכתבו את המגילה במצוה דרבנן. ואין בזה משום אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה כמו שכתב הרמב"ם בהלכות ממרים בפ"ב הלכה ט' שאין עובר על בל תוסיף אלא כגון שיאמרו דבשר עוף בחלב אסור מן התורה. אבל אם יאמרו דבשר עוף בחלב מותר מן התורה ואנו נאסר אותו ונודיע לעם שהיא גזירה. אין זה מוסיף אלא עושה סיג לתורה וכל כיוצא בזה עכ"ל · והכא נמי נוכל לומר דהא דכתיב אלה המצות ודרשי' מינה שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. היינו שאין נביא רשאי לחדש ולומר שנאמר לו בנבואה שיחדשו מצוה זו נוסף על מצות שנאמרו מפי משה. אבל החכמים רשאים לחדש מצוה ולומר שאין זה מצוה מן התורה. אלא דהמה מתקנים מצוה לחזק הדת שיזכרו נסים שעשה להם ויהיה לבם נכון ובטוח בהשם ושתהא נקראת מצוה מדרבנן. וכמו שכתב הרמב"ם עפ"י התורה אשר יורוך אלו הגזירו' והתקנות והמנהגים שיורו בהם לרבים כדי לתקן הדת. שהיא מצות עשה לשמוע להם. והעובר על דבריהם עובר בלא תעשה דלא תסור: והראי' שמברכים על נר חנוכה וצונו מלא תסור כמ"ש לעיל. והיינו דמדייק הש"ס לומר שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. נביא

דייקא

רייקא . ר"ל שאין רשאי לחדש מלוה שיאמר שנאמר לו בנבואה להוסיף איזה מלוה לדורות על תורת משה . אבל חכמים רשאים לחדש מלוה ויודיע לעם שאין זו מלוה מן התורה אלא מדרבנן . ונראה לי ראי' לזה מדברי תוספ' דמגילה דף ז' ד"ה נאמרה לקרות דכתבו דלשמואל דס"ל נאמרה לקרות ברוח הקודש ולא נאמרה לכתוב . דהא דתנן קראה על פה לא ילא היינו מדרבנן . ושלריכא שירשוע כו' הכל מדרבנן כו' . והנה לשמואל דס"ל דאין אסתר מטמא את הידים משום דלא נאמרה לכתוב . ע"כ פסק כהאי תנא דלא דרש בספר מה שכתב במגילה ; אלא כר' יהושע דדרש בספר מה שכתוב בנביאים . דאי דריש בספר מה שכתוב במגילה א"כ המגילה נתנה לכתוב מדאורייתא ואמאי לא תטמא את הידים . ועוד האיך קאמר לא נאמרה ברוח הקודש לכתוב הלא מקרא כתיב בתורה לכותבה . ואין לך רוח הקודש גדול מזה . וא"כ תקשי האיך תקנו רבנן לכותבה עד שגזרו אם קראה על פה לא ילא . הלא אין רשאים לחדש דבר מעשה . ודוחק לומר דסמכו על ק"ו דמעבדו' לחירות אומרים שירה ממות לחיים לא כל שכן . דמק"ו זה אין ללמוד אלא לקרותה . אבל לא לכותבה . א"ו דדבר שחכמים מחדשין איזו מלוה ומודיעין לעם שהיא מדרבנן . אין משום אלה המלות שאין רשאין לחדש וכו' דזה נאמרה דוקא אם רולה לחדש איזה מלוה בנבואה וברוח הקודש . והיינו טעמא דמלות נר חנוכה . שתקנו חכמים . ולא בנבואה ודלא כמ"ש מהרש"א . שכ"ש שאין חכמים רשאין לחדש דבר וכתב דהחכמים שתקנו מלות נר חנוכה מלאו איזה רמז בתורה . והיינו דכתב בעל יפה מראה . אין נביא רשאי לחדש וז"ל . ומה שחידשו נר חנוכה לא קשה . כי אין זה חידוש ע"י נבואה אלא מלוה דרבנן כעירובין וכ"י . אבל מקרא מגילה היו מחדשים מרדכי ואסתר ע"י נבואה עכ"ל ודבריו ברורים כמו שבררתי . אמנם מה שכתב בעל יפה מראה דהכך אמוראי דתלמוד בבלי דס"ל דלא אהדרו לה אלה המלות וכו' סבירא להו דלא ברוח הקודש נאמרה . וכמ"ד דאינה מטמא את הידים . לא הבנתי דבריו . דלענ"ד נראה דהכך אמוראי ס"ל דאסתר מטמא את הידים . דהא מקשי דמלאו לה מקרא כתוב בספר מה שכתוב במגילה . וכיון שהיא מלוה מן התורה לכתוב את המגילה למה לא תטמא את הידים וכ"ש לעיל . והנראה בביאור דבריו דה"פ . דוודאי גם הכך אמוראי ס"ל דאסתר מטמא את הידים משום דדרשי בספר כמו שכתוב במגילה . אלא דמקמי שמלאו מקרא זה לא שלחה אסתר לחכמים . אלא שיכתבו אותה במלות דרבנן ולא בנבואה . דלא נאמרה להם בנבואה שיכתבו את המגילה וכמו דס"ל למ"ד אסתר אינה מטמאה את הידים ודוק :

ובזה הי' נראה לי ליישב מה שהניח הגאון מוהרש"א בקלא קשה . אחר שביאר דבור התוספת דנאמרה לקרות ולא נאמרה לכתוב וז"ל . וק"ק לפי דרך זה הא דקאמר אלא למ"ד לא ניתן לכתוב היינו אפי' מדרבנן . ולא אשכחן הך דעת שלישית הכא ובשום דוכתא . דאיכא מאן דאית לי' הכי . ולפי מה שפי' בעל יפה מראה וכררתי דבריו דס"ל להכך אמוראי דתלמוד בבלי דשלחה אסתר לחכמים כתבוני לדורות · היינו שיתקנו שיכתבו את המגילה במלות דרבנן . מדלא אהדרו לה אלה המלות שאין נביא רשאי לחדש . וכמ"ש לעיל . ואפ"ה לא רלו לכותבה אפי' במלוה מדרבנן . משום מאי קרא דהלא כתבתי לך שלשים . עד שמלאו לה מקרא כתוב ודרשו בספר מה שכתוב במגילה . וא"כ ע"כ להכך אמוראי דס"ל דאפי' מדרבנן הי' אסור לכותבה אי לאו האי קרא דמלאו להם מן התורה . לריך לומר דלר' יהושע דליכא מקרא כתוב באמת אסור לכתוב אפי' מדרבנן . הרי כאן במלא המ"ד דס"ל דאסור לכתוב את המגילה אפי' מדרבנן .. והיינו ר' יהושע אליבא הכך אמוראי דס"ל דאפי' מדרבנן הי' אסור לכותבה אי לאו דמלאו לה מקרא כתוב ודוק : אמנם אחר עיון השלם נראה דלא עלתה ארוכה לקושי' מוהרש"א הנ"ל . דהכתי יש להקשות דלא מלינו דעת שלישית דאפי' מדרבנן לא ניתן לכתוב . לפום מאי דקיימינ' השתא בטעמא דלמה נמשלה אסתר לאילת השחר מה השחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים משום דאיכא למימר דאפי' להכך אמוראי דס"ל דאי לאו שמלאו לה מקרא כתוב לא היו כותבין המגילה אפי' מדרבנן . ס"ל דאף לר' יהושע ניתן לכתוב מדרבנן . ואין להקשו' א"כ למה אמרו דלא כתבו החכמים שבימי אסתר עד שמלאו לה מקרא כתוב כיון דס"ל דאפי' לר' יהושע דלי' לי' מקרא כתוב מותר לכתוב מדרבנן . די"ל דשאני השתא אף דליכא מקרא כתוב מן התורה אכתי שמעינן דניתן המגילה לכתוב מדרבנן מדנמשלה אסתר לאילת השחר שהיא סוף כל הנסים . וקשה קושי' הש"ס והא איכא חנוכה . וע"כ ל"ל דניתן לכתוב מדרבנן וכתירוץ הר"ר אלחנן בתוספת . משא"כ בימי החכמים שבימי אסתר עדין לא הי' חנוכה . ובסבורי' היו שלא יהי' שום נס אחר אסתר והיא סוף כל הנסים כפשוטה . ואי לאו דמלאו מקרא כתוב לא היו כותבי' דהי' נראה להם איסור לכתוב . מקרא דהלא כתבתי לך שלשים ולא רבעים ודוק היטב :

מגלת אסתר

היתה עתידה להתחדש המלוה הזאת בתוך בני ישראל · ומה שהשלים שם במאמר ההוא אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה רלונו כי גם שלא נלטוו עד ימי מרדכי הנה כבר קדמה מאז ומני קדם בימי משה שנגלה לו העתיד להיות לאסר זמן אבל אין פירושו שהוא הי' לו ללוות עלי' מאז ולא אמרה עד בא מרדכי שהוא לוה אותה לישראל שאם כן אתה מכניס משה בכלל כובש נבואתו ולא תהא כזאת בישראל :

הרמב"ן

במס' מגלה (דף ע' ע"ד) רב ור"ח ור' נתן בר קפרא וריב"א הוו יתבין ואמרין המגלה הזאת נאמרה למשה בסיני אלא שאין מוקדם וגאוחר בתורה :

והפליאה שאמר א הרב ז"ל והתבונן והתפלא האיך נחשוב שקריאת ההלל שתיקנו בו דוד לא"ל שמשה רבינו לוונו בה . וגם

נראה לי שהנכון הוא כדברי הרב לבלתי הכניס בזה המנין הלל לפי שבודאי הוא מדרבנן

מרגניתא טבא

שוב בהרמב"ן וז"ל א והפליאה שאמר הרב ז"ל והתבונן והתפלא כו' עד ובא דוד ותיקן להם את ההלל הזה כדי שישירו בו עכ"ל . ולא זכיתי להבין דברי הרמב"ן הללו כי נראה פשוט וברור דהשגת הרמב"ם על בה"ג דלא

וגם בעיני יפלא מאמר הרב שהוא עצמו ז"ל מנה במצות תפלה שנא' ועבדתם את י"י אלהיכם וידוע כי בתלמוד אומר תדיר . (א) תפלה דרבנן ומפורש אמרו (ברכות דף ל"ג) אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות קדושות והבדלות והנה לדעתו צריך שנפרש ונאמר שנצטוו ישראל להתפלל אל הקב"ה ושיבקשו ממנו לבדו יתעלה משאלותם ויפילו תחינתם בעת צרתם . אבל שיתחייבו בכל יום בקר וערב זה תקנת חכמים הוא וכנגד תמידים תקנום גם בתקנה זו לא פירשו מטבעה של תפלה אלא היו מתפללים כל אחד ואחד כפי צחות לשונו וחכמתו . וכבר ביאר הרב כל זה בפרק ראשון מהלכות תפלה אמר מצות עשה להתפלל בכל יום ואין מנין התפלות ולא מיוב התפלה בזאת מן התורה וכן הי' ממשה רבינו ועד עזרא (ב) ועזרא ובית דינו עמדו ותקנו י"ח ברכות כדי שיהיו ערוכות בפי הכל ותהי' תפלת העלגים שלמה כתפלת בעל לשון הצחה . וכן תקנו מנין התפלות כמנין הקרבנות . כל זה כתב הרב בלשון כמותו . ו נה הרב למדנו הענין הזה וביאר אותו לנו ביאור שלם אם כן למה יתפלא על ההלל שנצטווה למשה בסיני שיאמרו ישראל שירה במועדיהם לאל שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים והבדילם לעבודתו ובא דוד ותקן להם את ההלל הזה כדי שישירו בו . וכן שבמקדש מן התורה הוא כדברי האומר עיקר שירה בפה ושירה מעכבת קרבן והוא לדוד כמו ששנינו במס' תמיד (דף ט' ע"ב) השיר שהיו הלוים אומרים בבית המקדש בראשון היו אומרים לי"י הארץ ומלואה וכו' וכן (ברכות דף מ"ח ע"ב) בברכת הזן ויהושע תקן ברכת הארץ ושלמה תקן בונה ירושלים וכיון אין מטבען תורה אבל נצטוינו מן התורה שנברך אחר אכילתנו כל אחד כפי דעתו כענין ברכת בנימין רעיא (שם דף מ' ע"ב) שאמר

מדרבנן כאשר נוכיח לפנינו . ומה שאמר עוד הרמב"ן כי (א) מצות התפלה היא מדרבנן כמו שהזכירו פעמים רבות בגמרא הנה להיות שאין כאן מקומו לא אשיב עליו אמנם בהשיבי על מה שהשיג על מצות עשה של הרב שבתוכן היא מצות תפלה אז אביא ראיותי להוכיח שהיא מדאורייתא . ומה שאמר עוד כי אפילו לדעת הרב (ב) נוסח התפלה לא הוי דאורייתא ומכל מקום הביאה בזה החשבון נ"ל שאין הנדון דומה לראיה שהתם מצינו פסוק שצונו בתפלה והיא ועבדתם את י"י אלהיכם אמנם בהלל לא מצינו בתורה צווי עליו שמה שכתוב וביום שמחתכם ובמועדיכם ותקעתם וגו' ואמרו דעיקר שירה בפה זה אינו אלא על הקרבן ושפיל לסופיה דקרא שאומר על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם . אבל שלא בשעת הקרבן לא . אמנם קשיא לי דעת הרב שכתב כי אין למנות הלל במצות דאו' שצו' לנו משה שהרי דוד אמרו ובזה הטעם השיג על בה"ג שמנאו . כי נראה לי שאין מכאן תשובה עליו שהרי נחלקו בפ' ערבי פסחים (דף קי"ז) מי אמרו ורבו הדעות שמשה אמרו כמו שכתב הרמב"ן ולכן אני אומר שהלכתא כותי' מהרב ולא מטעמיה אלא יש לנו לומר שגם כי ההלל אמרו משה אין לנו לומר שיהא מן התורה מאחר שלא בא צווי בתורה על זה וגם החכמים לא אמרו היותו דאוריתא והנה דברים רבים עשה משה ומ"מ לא נאמרו על כל מעשיו היותם תורה כתקנה שתקן שיהיו קוראים כל ג' ימים בתורה כדאיתא בפ' מרובה (דף פ"ב) ושיהיו שואלים ודורשים בענינו של יום הלכות פסח וכו' כדאיתא סוף פ' בני העיר (דף ל"ב) גדולה מזאת כתב לנו הרב בעצמו בשורש השני כי כל מה שיוציא האדם ענפים מן השרשים שנאמר לו

צריך דסמכא מאריה דהאי פיתא ובאו הנביאים ותקנו לנו נוסח מתוקן הלשון ולא המליצה ושכינו בו אנחנו עוד בגלות ומלכות בית דוד משיחך מהרה תחזירנה למקומה ותבנה ירושלים . כי הענין תקון שלמה ובית דינו והלשון כפי הזמנים יאמר . וכן כל מה שאנחנו משבחין לאל

מרגניתא טבא

דלא הוה לי' למימר במנין תרי"ג מצות וי"ח ימים לגמור בו את ההלל . דמשמע ההלל הזה שאנו גומרי' דאין לומר הלל שהם ר"ל שירה כל אחד ואחד לפי צחות לשונו . דא"כ לא הוה לי' למימר ההלל בה"א הידיעה . ועוד מאי לשון לגמור את ההלל דנקט . דבשלמא אי אהלל שאנו קורין קא מכוין ניחא דנקט לגמור מפני שיש ימים שאין אנו גומרין בהם את ההלל . אלא מדלגין . אבל אי לשירה סתם מכוין לא שייך לישנא דלגמור הלא ליכא חיוב מן התורה אלא שיאמרו שירה ואין שיעור ונוסח לשירה זו מן התורה ודוק דלא צונו משה לגמור ההלל הזה שתיקן דוד . אלא הכי הל"ל . ולומר שירות בי"ט . דמן התורה אין קפידא רק שיאמר שירה כ"א לפי צחות לשונו . אבל נוסח ההלל דרבנן . וכן עשה הרמב"ם במצות עשה שכתב ויש בו יחוד שהוא צוה לתפלה . ולא כתב שם שום נוסח וזמני התפלה מפני שהם דרבנן . וכן כתב בפרק ראשון מהלכו' תפלה מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם וכו' ואין מנין התפלו' מן התורה . ואין משנה התפלה הזאת מן התורה ר"ל מטבע התפלה ועיין בכ"מ וק"ל . ול"ע בפליאת הרמ"בן על הרמ"בם :

לו בסיני ושם התרי"ג מצות ואפילו היה המוציא משה רבינו בעצמו אין ראוי למנותם. וא"כ כ"ש הכא בהלל שאפי' אם אמת הוא שאמרו משה שאין למנותו. ומה שאמר כי בפ' בתרא דתענית (ד' כ"ח ע"ב) אמרו (ג) הלולא דריש ירחא לאו דאוריתא דמשמע הא דמועדים הוי דאוריתא. כבר פי' לנו רש"י שם זה הלשון שכתב וז"ל אבל הלל דחנוכה כגון באחד בטבת ודאי דמי דכיון דנביאי' תקנוה שיהו אומרי' אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה שלא תבא עליהן כשנגאלו היו אומרים אותו על גאולתם כדאורייתא דמי עכ"ל. הנה שבלשונו הבהיר פי' לנו שני דברים האחד כי מה שאנו קוראים ההלל במועדי' היא תקנת נביאים וזה רמוז באמרו שהנביאים תקנוהו על כל פרק ופרק שלשון פרק ר"ל רגל וכן פי' רשב"ם בפ' ערבי פסחים וכן פי' רש"י לשון זה גבי תפלת פרקים בסוף ר"ה (דף לה) שכתב ושל פרקים מועדות אבל בתפלת ר"ה כתוב שם בגמרא כפרקים דמי אבל לא נכללו בשם פרקים דא"כ הוי למימר הא נמי דפרקי' היא. השני כי גם הלל דחנוכה היא תקנת נביאים ולא דאורייתא כאשר היה נראה מהסוגיא שם וזה רמוז באמרו ועל כל צרה שלא תבא שהלל ההוא תקנוהו על צרת היונים שנגאלו ממנה. ומה שהביא ראי' מההיא דערכין פ"ב (ד) דהשיר יהי' לכם כליל התקדש חג שאמר להם הנביא שישוררו על מפלת סנחרב כאשר רגילים לשורר בליל פסח יש לומר רגילים היו מתקנת מרע"ה ולא מצות התורה. ומה שאמר עוד שאם אמת הוא שקריאת ההלל מדבריה'
למה

לאל יתעלה כך שוא. ולמה יתמה הרב בהלל זה ביסודו של דוד יותר מכל התושבחות כולן ב ומלבד זה שאין לרב המתמי' בזה שום ראי' שיהיו המזמורים האלו של הלל זה לדוד אבל שמא למשה רבינו הם כמו תפלה למשה איש האלהים ואחד עשר מזמורים שעמו כי זה ספר תהלות מחובר מכל השירות שנאמרו בישראל ברוח הקדש וחכמים מייחסים מהם לאדה"ר ולאברהם אבינו כמו שהוזכר בגמרא בתרא (דף י"ד ע"ב) והלא בהלל זה עצמו הזכירו חכמים שאינו לדוד אמרו שם בפרק ערבי פסחים (דף קי"ז) הלל זה מי אמרו אמר רבי יוסי אלעזר בני אומר משה וישראל אמרוהו בשעה שעמדו על הים וחלוקין עליו חביריו לומר דוד אמרה ונראין דבריו מדבריהם איפשר שחטו ישראל את פסחיהם ונטלו לולביהן ואין אומרים הלל. ושם עוד הלל זה מי אמרו רבי אליעזר הגדול אומר משה וישראל אמרוהו בשעה שעמד עליהם פרעה הרשע הם אמרו לא לנו ורוח הקדש משיבה למעני למעני אעשה. ועוד שם וחכמים אומרים נביאים שביניהם תקנוהו שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבוא על הציבור ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתם. והנה לדעת רבי אליעזר הוא למשה על צרתם עם פרעה ולדברי חכמים לא על צרה ידועי' של פרעה אבל היא שירי לכל הפרקים והצרות מתקנת נביאים שביניהם. ומה שאמרו נביאים שביניהם ירמוז לדור שיצא ממצרים למשה ואהרן ומרים ואלו אצילי בני ישראל ולכל בהם רוח הקדש. או יהי' פירושו תקנוהו שייחדו להם השיר הזה לפרקים ולצרות

כמו שאמרו בברכות (דף ל"ג) אנשי כנסת הגדולי' תקנוהו אם כן אין שאלה לרב על בעל ההלכות בהלל זה כלל. ואמנם כבר הורנו שבעל הלכות מכנים בחשבון הזה מצות של דבריהם ולמדנו עליו וכתבנו ההתנצלות. אבל התעוררנו על ההלל מפני שאין לנו מפורש כהלל על שחיטת פסח ואכילתו והלל של נטילת לולב דאורייתא וראשון דפסח ועצרת בכל אלו אין לנו ראיי' שיהא מדבריהם וכבר אמרו בגמ' תענית (דף כ"ח ע"ב) (ג) הלל דראש חדש לאו דאורייתא ובמסכת ערכין (דף י' ע"ב) דרשו בו (ד) השיר יהי' לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון שירה שאינו מקודש לחג אינו טעון שירה ואף על פי שזה מדברי קבלה הוא. אבל יאמר הנביא כי ישירו לאל המושיע אותם מיד סנחריב כאשר הם משוררים בליל התקדש חג והוא ליל אכילת חג הפסח שהיו משוררים בקול גדול כמו שאמרו (פסחים דף פ"ה ע"ב) כי זיתא פיסחא והלולא פקע איגרא. ועוד אם הוא מדבריהם
למה

מרגניתא טבא

שוב שם ברמב"ן וז"ל. ב ומלבד זה שאין לרב המתמיה שום ראי' וכו' ועוד שם ר"א הגדול אומר משה וישראל אמרו וכו'. וגם בעל מגילת אסתר לא אמר כלום וכתב על הרמב"ם כי אין מכאן תשובה ר"ל על בה"ג. שהרי נחלקו בפ' ערבי פסחים מי אמרו דרבו הדיעות שמשה אמרו כמ"ש הרמב"ן ולי נראה שתפס הרמב"ם לעיקר כמו שחלקו חביריו של ר"א בר' יוסי על ר"א ואמרו דדוד אמרם מהא דדרש רבא ביבמות פ' הערל מאי דכתי' פתחת למוסרי אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע ב' מסורות שהיו עלי פתחת. רות המואבי' ונעמה עמונית. וכיון דרבא קאי בשיטתייהו דחביריו החולקים על ר"א דדוד אמרו ש"מ דהכי הלכתא וק"ל: ועוד נ"ל יותר ברור דאף הני דס"ל דמשה אמר את ההלל מודים דלאו כל ההלל אמר. שהרי בית אהרן ובית הלוי ברכו את ה' א"א לומר שאמר משה וישראל בשעה שעלו מן הים. או בשעה ששחטו פסחיהם במצרים) דהרי עדיין לא נתנה הכהונה לאהרן. וכן הקשה המהרש"א בח"א שלוו
א"

(ה) למה יתמה ר' יוסי אפשר ששחטו ישראל את פסחיהן ונטלו את לולביהן ולא אמרו הלל והלא דוד אמרו כדברי רב והוא ובית דינו תקנוהו או בית דין שלאחריהם תקנו אותו על הפסח ועל הלולב וכיון שתקנה הוא אין לו לר' יוסי קושיא על מי שיתן אותה התקנה לדוד האומר ההלל או לבית דין אחרון אבל הראוי שיהא מייחד אותה לאנשי כנסת הגדולי' שמתקנין תפלות וברכות ועל כל פנים יאמרו שהלל זה עצמו מוקדם לדוד · והנרא' מדבריהם שהוא מן התורה כמו שפירשתי ויהיה הלכה למשה מסיני או שהוא בכלל השמח' שנצטוינו בה כמו שכתוב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות כי עיקר השירה בפה וכלי לבסומי קלא הוא ונצטוינו בשמחת השיר על הקרבן ושלא בשעת הקרבן בכלל השמח' אלא שמיעטו ראשי חדשים בגבולין מפני שאינו מקודש לחג ואינו טעון שירה ושם במס' ערכין (דף י"א ע"ב) אמרו מנין לעיקר שירה מן התורה מהכא תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב הוי אומר זו שירה אם כן אפשר שנדרוש בימים טובים שכתוב ונהרבו כל מיני שמחות (ו) שתהא השירה מכללן · בשני ממסכת ברכות דף י"ד אמרו בהלל ובמגלה מהו שיפסיק מי אמרינן קריאת שמע דאורייתא פוסק הלל דרבנן לא כל שכן או דילמא פרסומי ניסא עדיף וזה נראה שהוא מדבריהם אבל אפשר (ז) שעל ימי חנוכה ועל הימים שאין היחיד גומר בהם את ההלל נאמר (ח) כיון שחלקו אם כן במימרת הסמוכה לזו דומיא דמגלה שאלו אבל הלל באכילת פסחים ונטילת לולב יהיה מה"ת כמו שנר' מפשטי שמועות הללו שהזכרנו ומ"מ בעל ההלכ' פטור מכל תביעות ותרעומות הללו :

(ה) למה תמה רבי יוסי ואמר אפשר ישראל שחטו את פסחיהם ולא אמרו שירה יש לומר שתמיהתו היא היאך הם בעצמם לא היו מתקנים לומר ההלל או איזה שירה אחרת · ומה שאמר עוד שאפשר שמצינו (ו) כי השירה נקראת שמחה וביוםטוב נתחייבנו לשמוח בכל מיני שמחות שאפשר אם כן נאמר שנתחייבנו בו מן התורה כדי שנשמח · אני אומר כי לא נתחייבנו בכל מיני שמחות שבעולם שא"כ יהיו נושאין נשים במועד ומפורש אמרו במ"ק (דף ח' ע"ב) אין נושאין נשים במועד משום שאין מערבים שמחה בשמחה . ומה שתקן ההיא דפ"ב דברכות שאמר (ז) הלל דרבנן דבהלל דחנוכ' ודימים שאין גומרים בהן את ההלל קא מיירי נ"ל שמקומו הוא מוכרח לומר שבכל זמן שקורא בו ההלל קאמר מדקאמר סתם הלל דרבנן משמע שכל קריאת הלל הוי דרבנן · ועוד מדקאמר אם כן או דילמא פרסומי ניסא עדיף וזה שייך כ"כ בהלל דר"ח כמו בהלל דג' רגלים ואדרבא כי על אותו של רגליםלבד יש לנו לומר פרסומי ניסא כי אז אנו קוראים אותו זכר לגאולת מצרים אמנם בר"ח מנהג בעלמא הוא וכדאיתא בפ' בתרא דתענית (דף כ"ח) · ומה שאמר עוד (ח) מדשמנו אליה מימרא לחלק בין ימים שגומרי' לימים שאין גומרים אדרבא משם ראיה שבמימרא הראשו' כלל כל זמני קריאת הלל מדהביאו כאן מאמר רבא החולק עליו שאין לומר שבא לפרש שא"כ הוה לי' למימר במה דברים אמורים או אימתי או איזה לשון דמשמע שיפרש וכן כתב רבינו יונה כי רבא חולק על מאמר רבי חייא וכן נראה ממה שכתב הרא"ש שהלכה כרבא :

ואסימנה כל מה שהוא מדרבנן בכלל תרי"ג מצות מפני שהכל נכנס תחת אמרו ית' לא תסור מפני מה מנו בפרט

הרמב"ן

ובתשובה ב חתם א תבנית חדש על בעל הלכות האריך למעני' אמר ז"ל אם מנה כל מה שהוא דרבנן מפני שהוא בכלל לא תסור לאיז' דבר פרטו לו להביא גם כן עירוב וכ"י אלו ·

מגלת אסתר

נראה לי כי תמיהת הרב על בה"ג במקומה עומדת כי אסרי ומצותו מצות דרבנן היה ומה שהשיב

מרגניתא טבא

א"ו אע"ג דס"ל משה אמר בשעה שעלה מן הים ובשעה ששחטו פסחיהם היינו הללויה עבדי ה' . ולא[ן] לנו אבל פסוקים כבית אהרן ובית הלוי ופתחת למוסרי . ואני עבדך בן אמתך עיין בחידושי אגדות גם[א]יכהו מודים דדוד הוסיף על ההלל שאמרו משה וישראל ודוק : ולפ"ז השגת הרמ"בם על בה"ג שנקט במנין תרי"ג מצות ולגמור ההלל · והלא משה לא אמר כל הנוסח ההלל:

שוב ברמב"ן וז"ל (א) ובתשובה ב' חתם תבנית חדש על בה"ג והאריך למעניה אמר ז"ל אם מנה כל כל מה שהוא דרבנן וכו' ומשני לא סגי דלא שחיט כו' עכ"ל ברור הוא שהשגת הרמ"בם על בה"ג דבאמת למה לא ימנה עירוב וכ"י למצוה דהרי אם רוצה לאכול חיוב עליו ליטול ידיו · ואם רוצה להוציא אינו

בפרט אלו ולא מנו זולתם וכמו שמנו נר חנוכה ומקרא מגלה היה להם למנות נטילת ידים ומצות ערוב כי הנה אנחנו מברכים אשר קדשנו במצותיו וצונו כמו שמברכין על מקרא מגל' ונר חנוכ' והכל מדרבנן ובבאור אמרו (חולין דף ק"ו) מים ראשונים מצוה ואמרו מאי מצו' אמר אביי מצו' לשמוע דברי החכמים כמו שאמרו במקרא מגלה ונר חנוכ' היכן

שהשיג הרמב"ן (א) שכתב נכלל באסור מלאכות של דבריהם אין תשובה לכאן כי תמיהת הרב איננה על כי לא מנה איסור ההוצאה ברשות המשותף רק כי לא מנה שמצו' לעשות ערוב באופן אשר הזכירו בעירובין לערב כל אחד מאכל יחד ונברך על מצות עירוב כדי להתיר להם הטילט' והכנסה ברשותם המעורב ומה שהשיב על נ"י (ב) כי מאמר שלא גזרו בה כי אם מפני הטומאה הרי היא בכלל לאו שלא לאכול תרומה בטומא' איכו נכו' בעיני שאיסו' דרבנן יכנס בכלל לאו של תורה · ועוד דלאו משום טומא' נגעו בה שא"כ הבא לאכול יצטרך טביל' אלא משום נקיות דתרומ' כדי שלא תהי' נמאסת לאוכלים

אלו יותר מזולתם וכמו שמנו נר חנוכ' ומקרא מגלה הי' להם למנו' נטילת ידים ועירוב שהרי מברך אשר קדשנו במצותיו על נטילת ידים · ועירוב על מצות עירוב כמו שמברך על מקרא מגל' ולהדליק נר של חנוכ' והכל מדרבנן ובביאור חולין דף ק"ו אמרו מים ראשונים מצוה אמר אביי מצוה לשמוע ד"ח כמו שאמרו במגל' ונר חנוכ' היכן צונו מלא תסור וזאת התשוב' השמיר בה הרב מאד ואמר כי היותם מונים קצת הדברים שהם מדרבנן ומניחין קצתם בבחירת' מהם זה דבר לא ישמעהו ולא יקבלהו בשום פנים אמרו מי שאמרו :

ואני תמיה על הרב בפליאה הזאת שיתפלא כי הטעם לבעל ההלכות בעירוב ברור הוא לפי שאין ענייני העירוב מצוה קבועה מדבריהם שתמנה (א) אלא אם אמרו במצות העירוב לאו כלומר שיהא אסור להוציא מרשות היחיד לחצר המשותף בלא עירוב הרי העובר עליו עבר על לא תעשה מלאכ' מדבריהם · ואם אמרו בעירוב שבות מהוצא' זו הרי הוא בכל שביתו' דשבות מדבריהם מלאכ' אחת היא מכמ' מלאכות של שבת וכי נביא בכלל חשבון המצו' המוציא לכרמלית שהוא מדבריהם ואין רוכבים על גבי בהמ' ואין שטין על פני המים וכל שאסרו חכמים משום שבות אלא כולן בכלל עשה ולא תעשה של שבת הן כמו שאבות מלאכות כולן לאו אחד בשבת וכן הולכת יותר מאלפים הוא הדין והוא הטעם אבל ענין נטילי' שהקש' עוד יש בו טעם על דעת בעל ההלכות (ב) שאין נטילת ידים לחולין משום מצוה שתקנו הסופרים אלא גזרה משום תרומ' כמו שאמרו (שם) בפרק כל הבשר אין נטילת ידים לחולין אלא משום סרך תרומ' ובתרומ' עצמה (שבת דף י"ג) גזירי' היא משמונ' עשר דבר שגזרו בו ביום והאוכל בלא נטילת ידים אבל תרומ' בטומאת הגוף מדבריהם וכבר נמנה בלאו של אוכל תרומה בטומא' וכל הטומאת בין של תורה בין של סופרים בכלל · ומה שאמרו ועוד משום מצוה ופירש אביי מצוה לשמוע דברי חכמים והי' המצוה הזו בעצמ' שראו להחמיר בכל בטהרו' אמר תחלה שאינו אלא סרך שנהגו ונסרכו בה מפני שראו אוכלי תרומ' נוטלין ידיהם וחזר ואמר ועוד שצוו חכמים כן משום גזיר' דתרומ' ובלא פירש יש בה עוד סמך מדרש לדברי תורה ומצוה לשמוע דברי ר' אלעזר בן ערך דכתיב וכל אשר יגע

מרגניתא טבא

רשאי בלא עירוב . ותדע מנוסח הברכה שאנו מברכין וקדשנו במצותיו וצונו על נ"י ועירוב . וכמ"ש בעל מגילת אסתר ואי"ה לקמן אאריך בזה ביותר . ומה שהביא הרמב"ן ראי' ממה שמשני הש"ס לא סגי דלא שחיט לא זכיתי להבין דהש' הכי פירוש לא סגי דלאו איהו שחיט · וכן הוא בגירסת הש"ס שלפנינו והוא ע"ש למה שאין מברך לשחוט . דמשמעות לשחוט משמע שעליו דוקא מוטל לשחוט . וזו באמת איננה מצוה שהוא ישחוט דוקא בעצמו . אבל השחיטה מצוה על כל פנים) וה"נ העירוב ונ"י מצוה עכ"פ אם ירצה לאכול ולהוציא בשבת : גם מה שכתב הרמ"בן שלא מנה בה"ג מצות נ"י ועירוב משום דאין אדם מצווה לעשותו או שלא לעשותו ואינו נכלל בקום ועשה . וכמו שמטעם זה לא מנה בה"ג מצות שחיטה תקשי א"כ לפ"ז לא הוה לי' למנות מזוזה ומעקה שאין אדם מחויב לדור דוקא בבית ולעשות מזוזה או לבנות בית בשביל מעקה . וכן כתב הרמב"ם בפ' אחד עשר מהלכות ברכות הלכה ב' וז"ל . ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית וכו' . ולפ"ז יפה השיג הרמב"ם על בה"ג על שלא מנה נ"י ועירוב אחר שמנה מעקה ומזוזה וה"ה דהוה לי' להרמב"ם להשיגו על שלא מנה מצות שחיטה . אלא דלא איירי כאן אלא במצות דרבנן ודוק : וכל זה שכתבתי הוא אלא לפי הבנת הרמב"ן בקושיותיו של הרמב"ם על בה"ג . אמנם לענ"ד אין הצלות הרמב"ן הללו כלל מקושי' הרמב"ם על בה"ג לעומד על כונת הקושי' של הרמב"ם . וכ"ש שאין מקום לתמוה על הרמב"ם .
וגם שעומד בסוד כוונת קושי' הרמב"ם יראה שגם מה שתירץ הרמ"בן לתשובה
סדי'

היכן צונו מלא תסור וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבנו הוא ג"כ מדרבנן ובבאור אמרו (ערבין דף כ"ז) בשעה שתקן שלמה ידי' וערובין יצאת' בת קול ואמרה חכם בני ישמח לבי · ובארו במקומות אחרי' שערובי' יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים :

הנה התבאר לך שכל מה שתקנו אחר משה נקרא דרבנן · ואמנם כבר בארתי לך זה כדי שלא תחשוב במקרא מגלה בעבור שהוא תקון נביאים יקרא דאוריתא · שערובין דרבנן אף על פי שהוא תקון שלמה ובית דינו · וזהו שנעלם מזולתנו ומנה הלבשת ערומי' בעבור שמצא בישעיה כי תראה ערום וכסיתו ולא ידע שזה נכנס תחת אמרית' די מחסורו אשר יחסר לו · כי ענין זה הצווי הוא בלי ספק שנאכיל לרעב ונכסה הערום

ונתן

יגע בו הזב וידיו לא שטף במים אמר רב לאוכלי' וכמו שהבאתי לעיל בשם רש"י שכתב אליעזר בן ערך מכאן סמכו חכמים לנטילת בפ"ק דשבת דף י"ד · אבל אם נאמר שאין ידים מן התורה דדרשינן הא אמר שלא שטף מדרך בה"ג להכניס במנין (ג) רק המצות שהן במים טמא · ומ"מ מפני הטומאה גזרו תדע בקום ועשה כאשר השיג הרמב"ן אמר כך עליו שהרי המתירו בדבר שטיבולו במשקין והכל מוזר לגזירות טומאה בדברים הצריכים להאכל בטהרה · ואם תאמר שראוי למנותן מצות מפני שהעירוב עצמו יקרא מצוה מדבריהם שהרי אנו מברכין עליו אשר קב"ו וכן נטילת הידים · תדע ותשכיל שאין זה אלא בעל הלכות מצות שהמנה לפי שאין אדם מצווה לעשות העירוב או שלא לעשותו ואינו בכלל בקום עשה וכן נטילת הידים אין מצותה בחיוב כלל ולא הטילו חכמים על אדם ליטול ידיו כלל ולאכול והנוטל עשרה פעמים ביום ואוכל אין לזה מצוה יותר מזה אבל אלו התר האיסור הן דומה למצות השחיטה שתקנו שם נמי ולונו על השחיטה ודקדקו בה לימא לשחוט לא סגיא דלא שחיט ואלו וכיולא בהן לאו הבא מכלל עשה ועיקר הוא הלאו שנאמר בהן כל צפור טהורה תאכלו והיאך יקפיד על בעל ההלכות שימנה מצוה כזאת מדברי סופרים והוא מונה כיולא בה מן התורה כי הלא בעל ההלכות לא בא במנין מצות עשה (ג) אלא מצות שהן קום עשה שעשייתן מצוה עלינו אבל שהן באות מכח שב ואל תעשה' ואין בשביתתן מצוה או בעשייתן אינן באות לו בחשבון אלא אם נאמרו בלאו הלאו שבהן ימנה בלאוין והוא לא מנה השחיטה :

ואז תבטל התמיהא הזאת מעליו למה לא הכנים אלה במנין · אמנם עדיין נשאר לנו מקום לתמוה עליו מדוע דרך דרך זה לבלתי הכנים מצות כאלה בזה המנין שהרי גם אלו יביאו עליו לידי חיוב בקום ועשי' וזה בבאו להוציא מרשות לרשות ובבאו לאכל כי על כרחו אז מצוה הוא ללכת לעשות עירוב קודם הוציאו וליטול ידיו קודם אכלו וכן הוא ענין השחיטי' כי בבאו לאכול בשר ב"ה כלטו' לשחטו בראשונה, ואח"כ יאכלנו והי' לו להכניסן במנין :

נראה לי שהכוון כדברי הרב לבלתי הכנים בזה המנין הדברים שנדרשו בדרשי' תיבה או מלה ומה שכתב הרמב"ן (א) כי כללו זה עוקר עקרים גדולים

והתשובה ג היא שמנה בעל ההלכות ניחום אבלים וביקור חולים וקבורת מתים והלבש' ערומי' ודברי הרב בחשובו' הזאת תמיהים . מפני שדברי בעל ההלכות עצומים . אשר שמני' הלבשת הערום מפני שהלא בישעי' כי תראה ערום וכסיתו כי אולי חשב מצות המזון ומצות המלבוש שתים מזה הכתוב בקבלה וא"כ הוא באמת סברא נפסדת שזה כולו נכנס בכלל מה שאמר יתעלה בתורה די מחסורו שהוא כולל המחסרונות כ"ש כמו שאמרו אפי' סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו וכן אפי' להשיאו אשה כמו שנתבאר במסכת כתובות (דף ס"ז ע"ב) הכל כמו שכתב הרב ז"ל וכן ניחום אבלים וביקור חולים אמר שמנה אותן מצות בפני עצמן מפני שהן נדרשות בתלמוד (מציעא דף ל' ע"ב) אשר ילכו בם זו ביקור חולים ושם הקשו היינו גמילות חסדים והשיבו לא צריכא דאפילו בבן גילו וכן דרשו בה זו קבורה והקשו היינו גמילות חסדים והשיבו לא צריכא דאפי' לזקן ואינה לפי כבודו ותשובת הרב על זה בעיקר השני (א) תשובה עוקרת עיקרים גדולים ממעטת מאמרי' גבוהות עוד

ונתן מצע למי שאין לו מצע וכסות למי שאין לו כסות ונשיא הפנוי שאין לו יכולת להנשא ונרכיב מי שדרכו לרכוב כמו שהוא מפורסם בתלמוד (כתובות דף ס"ז ע"ב) שזה כלו נכנס תחת אמרו די מחסורו · והיה לשון התלמוד אצלם מחובר בלעגי שפה ובלשון אחרת ולולי זה לא מנו מקרא מגלה והדומה לו עם המצות שנאמרו למשה בסיני · ובגמר' שבועות (דף ל"ט) אין לי אלא מצות שנצטוו על הר סיני מצות שעתידין להתחדש כגון מקרא מגלה מניין ת"ל קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו · והוא שיאמינו בכל מצוה שתקנו הנביאים והחכמים אחרי כן ·

גדולים ועתיד הוא להתוכח עליו והוא בהשגות השורש השני גם אני בהגיעי שם אכתוב את אשר עם לבבי בהלכת הרב ואהיה עליו סתרה ומה שאמר עוד (ב) כי בה"ג לא הוציא אלו המצות מהדרשא שעשו בפסוק והודעת להם את הדרך וגו' א"כ הוא אין עליו קושיא כלל שהרי גם הרב הוציא אלו המצות מוהלכת בדרכיו שפשטיה דהאי קרא בודאי הוא לעשות כל אלה המצות כדרך שהוא מתנהג עם בריותיו ברחמים אמנם בפ' י"ד מהלכות אבל אמר שכל אלה המצות הם מדבריהם שכתב וז"ל מ"ע של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים ולהוציא המת ולהכניס הכלה וללוות האורחים ולהתעסק בכל צרכי הקבורה לשאת על הכתף ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור וכן לשמח הכלה והחתן ולסעדם בכל צרכיהם ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים עשה אותם לאחיך בתורה ובמצות עכ"ל · ויש לתמוה על דבריו אלה דמאחר שהוא מודה כי הם בכלל ואהבת לרעך כמוך למה אמר שהם מדבריהם והלא אם החכמים יפרשו לנו אחת ממצו' הכתובות בתורה על זה לא נאמר כי הם גם כן דרבנן · ולפי דעתי כי הטעם שאמר בהם שהם גם כן מדרבנן הוא לפי שדרשוה אחת לאחת למצוה שבגון מפסוק והודעת להם את הדרך וגומר ולא מפסוק ואהבת לרעך כמוך ולכן אמר בהם שהם מדרבנן כי פשט הפסוק ההוא איננו כלל על מה שדרשו בו · ומה שתמ' כי הרב הזכיר בכלל תשובתו (ג) קבורת מתים שהרי הוא עצמו מנאה למצות של תורה אני אומר כי אמרי שתמיהת הרב על בה"ג

עתיד אני להתוכח בהן ב"ה: אבל בעל ההלכות (ב) הוציאן למצות האלו מוהלכת בדרכיו שהיא מצות עשה באמת כתב וללכת בדרכיו ולהלביש ערומים לקבור מתים נחום אבלים לבקר חולים ומלוה אחת הן וזה מה שאמרו בגמרא סוטה (דף י"ד) אמ"ר חמא ב"ח מאי דכתיב אחרי יי' אלהיכם תלכו וכי אפשר לו לאדם ללכת אחר הקב"ה אלא מה הקב"ה מלביש ערומים אף אתה תלביש ערומים מה הקב"ה מבקר חולים אף אתה בקר חולים מה הקב"ה קובר מתים אף אתה קבור מתים מה הקב"ה מנחם אבלים אף אתה נחם אבלים מכאן הוציא אותם ומכאן מצוה והרב מנה מצוה אחת להדמות בו ית' כפי יכלתנו והוא שנאמר והלכת בדרכיו והביא מה שאמרו ונקרא רחום אף אתה היה רחום אג"ר וכפל זאת המצוה בלשון אחר שנאמר אחרי יי' תלכו ובא בפירוש ענייני ולהדמות אליו בפעליו הטובים ואם כן למה יתמה על בה"ג היא תפש הלשון השנוי בספרי במצוה כזאת ובעל ההלכות תפש לו הלשון השנוי בגמ' · והנראה מכל זה שכל אלו גמילו' חסדים ובכלל ואהבת לרעך כמוך הם נכנסים וכל שנהרבה בגמילות החסד בזקן ואינו לפי כבודו ובזה גילו מאי זה מקום שיתרבה הכל מצוה אחת היא לגמול חסד עם האדם · ולפי דעתי עוד כי אין ראוי למנות שום מצוה משום כי אזהרת יתרו למשה רבינו בא לו להודיע אותן לישראל ולדרוש להם שיהיו זריזים באלו המצות תמיד כדי לשכן ביניהם אהבה ואחוה שלום ורעות כי בכך יתמעטו התרעומות והדינין ביניהם ולא יצטרכו למשפטים בכל עת וזה מעלתו אליו וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום כמו שהזכיר והודעת להם זו בית חייהם ופירושו שילמדו אומנות יחיו ממנה כי בה גם כן יתמעטו הגזלות והדינין ואין מי שיביא זו בחשבון המצות .

ואני ג תמיה למה הזכיר הרב בכלל תשובתו (ג) קבורת מתים כי קבורת מתים בודאי יש בה מצות עשה דכתיב כי קבור תקברנו ביום ההוא וזו מצות עשה דרשוה בספרי ומנאה הרב וכבר הביא הרב מה שדרשו (סנהדרין דף מ"ו) מן הכתוב לשאר המתים ולא

ולא עוד אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה וכמו שנלמוד לא תעשה לא תשהיר המתים כן נלמוד העשה · ובעל הלכות שלא מנה העשה הזה בכללה חייב הוא למנותו במתים שתם · ואם תאמר שמא הקפיד הרב על בעל הלכות מפני שאמר קבורת מתים ולא אמר קבורת מתו שאין מתחייב בה אלא קרובים · גם זו אינה תורה שבמקום קרובי' ודאי עליה מוטלת אבל אם אין שם קרובים יהיה מת מצוה שמצות עשה שלו דוחה פסח ומילה וכהן גדול ונזיר והחמירו בה יותר משאר המצות · אבל חשוב תקופות שמנה בעל הלכות הוא (ד) מצות עבור שנים על התקופו' דכתיב שמור את חדש האביב על פי מה שאמרו בגמ' ר"ה (דף כ"א) כד חזית דמשכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן עברה לההיא שתא ולא תיחוש דכתיב שמור את חדש האביב שמור את החדש שהוא סמוך לאביב מלמד שמעברין את השנה שיהא אביב בזמנו יכול אם היתה חסירה י"ד או ט"ו תלמוד לומר חדש לא

בה"ג היה על חשבו שהוציא המצות האלה מדרשת פסוק והודעת להם וגו' כי שם אמר גם כן בה זו קבורה לכן הוצרך להביא כל מה שדרשו בו וקשה לו למה מנאם מזה הפסוק שאינו אלא דרשה דרבנן אחרי כי יש לנו פסוקים מבוררי' עליהם שהם דאורייתי' וא"כ אין דעתו לומר שמצוה קבורת מתים לא יהא מן התורי' רק שאם הוציאנה מזה הפסוק לא תהא אלא דרבנן ומה שאמר עוד (ד) כי חשוב תקופות ומזלות שמנה בה"ג הוא לעבר שנים על התקופות א"כ הוא צריך שבמצותו היה כתוב מצות עשה על הב"ד לחשוב בתקופות כדי לעבר שנים לפי שזאת המצוה עליהם לבדם היתה מוטלת וגם צריך שלא יביא ראיה מפסוק כי היא חכמתכם רק מפסוק שמור את חדש האביב כאשר כתב הרמב"ן ואני לא ראיתי חבורו אמנם הרמב"ן שהבין בעדו בזה האופן שמא ראה חבורו וראה שם כי זו היא כוונתו ועליה דידיה קא סמיכנא :

פחות ולא יותר יכול אם היתה חסירה ארבעים או חמשים ת"ל חדש לא פחות ולא יותר וזו מצות עשה היא כמו שאמרו חכמים (מנחות דף ל"ו ע"ב) השמר דעשה עשה והנה הרב עצמו ז"ל מנה מצות קנ"ג לקדש חדשים ולחשב שנים וחדשים בבית דין בלבד שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים ואמנם הרב יחשב כל תיקוני העיבור מצוה עשה אחת · אבל בעל הלכות יעשה אותם שתים מנה קביעות ראשי חדשי' וחשוב תקופו' כלומר עיבור שנים כי אילו החדש הזה לכם מצות עשה אחת להורות על קביעות החדשים ושמור את חדש האביב או ושמרת את החקה הזאת למועדה שמירה על עיבור השנים מצות עשה אחרת · ומצאתי לו ראי' מדבריהם ז"ל אמרו בסיפרי האזינו השמים דבר אחר שלא עשו מצות שנתנו להם מן השמים ואלו הן מצות שנתנו להם מן השמים עיבור שנים וקביעות חדשים שנא' והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים ותשמע הארץ שלא עשו מצות שנתנו להם בארץ לקט שכחה ופיאה תרומ' ומעשרות שמיטים ויובלות אבל מה שחשב הרב לבעל הלכות כי חשוב תקופות ומזלות שהוא מונה הוא לידע חכמת התכונה ולחשב בה ושהיא מצוה מדבריהם שסמכו לכתוב ממה שאמרו (שבת דף ע"ה) מנין שמצוה על אדם לחשב תקופות ומזלות שנא' ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אי זו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חשוב תקופות ומזלות חלילה לבעל הלכות כי זו אינה מצוה מדבריהם אלא ליודעים בה הוא מצוה על דרך הזירוז שיסתכלו בה ויודיעו עתידות לשאר האומות כענין המימרא השנית שהזכיר ואמר (שם) כל היודע לחשב תקופות ומזלות ואינו מחשב עליו הכתוב אומר ואת פעל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו · וזו היא ששנינו (אבות פרק ג) תקיפות וגימטריאות פרפראות לחכמה ואם כן הי' חכמת הגימטריא מצוה ואם הי' דעת בעל הלכות כן הי' מזכיר תקיפות ומזלות :

והתשובה ד' לבי אליה אשית ב' וכו' נכנסתה רוח קדים חרישית אמר ז"ל והפליאה הגדולה לאיזה ענין מנו מצוי' עשה שהן מדרבנן ולא מנו כמו כן מצות לא תעשה שהן מדרבנן וכמו שמנו במצות עשה

והתמה מפני מה מנו מצות עשה שהם מדרבנן כמו שזכרנו ולא מנו ג"כ

נראה לי כי הגנת הרמב"ן את בה"ג שלא הכניס שניות במנין טובה היא מאוד

מקרא

מרגניתא טבא

הד' שהשיב הרמב"ם על בה"ג אינו מגלה ארוכה. ב וז"ל הרמב"ן בפירושו לתשובה הד' והתשובה הד' לבי אלי' אשית והנה נכנסה רוח קדים חרישית. אמר ז"ל והפליאה הגדולה (ובלשון הרמב"ם והתימה) לאיזה ענין מנו מצות עשה שהן מדרבנן וכו' ודעת בה"ג בזה לא נפלאת ולא רחוקה היא שכל גזירה וכו' וכל שמנאן

בעל

גם כן מצות לא תעשה שהם מדרבנן וכמו שמנו במצות עשה מקרא מגילה ונר חנוכה ומאה ברכות בכל יום והלל היה להם למנות גם כן בכלל לא תעשה דאוריית׳ כך כל שניה ושניה לא תעשה מדרבנן כמו שבארו ואמרו (יבמות דף כ׳) שניות מדברי סופרים וכבר התבאר בתלמיד שמאמר המשני׳ אסור מצוה רוצה בו השניות ואמרו מאי מצוה מצוה לשמוע דברי חכמים וכן היה ראוי להם למנות בכלל אחות חלוצה שהיא מדברי סופרים ובכלל אם נמנה כל עשה דרבנן וכל לא תעשה דרבנן יהיה זה עולה לאלפים רבים וזה דבר מבואר · הכלל כי כל מה שהוא מדרבנן לא ימנה בכלל תרי״ג מצות כי הכלל הזה הוא כלו כתוב בתורה כי אין בו דבר מדרבנן כמו שנתבאר· ואמנם היותם מונים קצת הדברים שהם מדרבנן ועוזבים קצתם בבחירה מהם הוא ענין אי אפשר לקבלו בשום פנים אמרו מי שאמרו הנה ביארנו ענין זה השרש ומופתיו עד שלא נשאר בו ספק כלל אל שום אדם ·

שורש

מאד ואין מקום לתפיסת הרב כלל מאחר שהשניות נתקנו לגדר וסייג על העריות של תורה הרי הן כחלק מהמצוה ואין למנותם · והנה הרב ממש אשר הוא רגיל למנות מצות דרבנן ולומר עליהם אלה הם מצות דרבנן ולא יצאו בזה המנין תרי״ג כשמנה השניות בחבורו הגדול בריש הלכות אישות לא כתב בראשונה עליהן יש כאן מצוה אחת מד״ס אשר לא תבא במנין והם השניות : ובאסור החמץ בערב פסח בשעה ששית ג״כ לא כתב בראשיתי בספרו שיש מצוה אחת מד״ס בחמץ בערב פסח ובהלכות שבת גם כן יש הרבה מצות מד״ס כהדלקת הנר כמו שכתב הוא בפ״ה וכביד ועונג כמו שכתוב בפרק ל׳ · ובכל מקום לא כתב עליהן ויש כאן כך וכך מצות מד״ס והטעם הוא כי הלך בשטה זו שלא למנות מצוה בפני עצמה אותם הדברים שנתוספו במצוה אחרת רק יש לנו לחשבה כחלק ממנו וכן בהלכות שביתת יום טוב כשהביא דיני חול המועד בפרק שביעי לא כתב יש כאן מצוה אחת מדברי סופרים שלא תבא במנין והוא אסור מלאכה בחול המועד זו היא הדרך אשר דיך שם בספרו: אבל בהלכות מגלה וחנוכה כתב על ההלכות שם וז״ל הלכות מגלה וחנוכה יש בכללן שתי מצות עשה מד״ס ואינן מן המנין עכ״ל · וכן עשה גם כן בהלכות ער בין ובשאר מקצת מצות דרבנן והטעם לפי שאלו אינם חלק ממצוה אחרת ולכן יש למנותם לעצמם · ואתה המעיין זכור ואל תשכח את אשר העירותי׳ פה מזה המנהג אשר נהג בחבורו הגדול למען לא יקשה בעיניך חלוק דרכיו והשתנות אורחותיו שם בחבורו כי לא דבר רק הוא ומה שאמר עוד (ב) שאלו השניות לא נסמכו ללאו של לא תסור אני אומר שבודאי כל הגזירות והמצות שהם מד״ס נצטוינו מלאו לא תסור לקבלם וכן

כתב

(א) כי מקרא מגלה ונר חנוכ׳ ומאה ברכות והלל הי׳ להם למנות כמו כן בכלל לא תעשה אחת ועשרים שניות באחת ועשרים ל״ת ואמות מצוה · ודעת בעל הלכות בזה לא נפלאת היא ולא רחוקה היא (א) שכל גזירות שגזרו חכמים לעשות סייג לתורי׳ דלא ליגע באיסורי׳ דאורייתי׳ אינה באה בחשבון הזה כענין שעה ששית בחמץ דעבדו רבנן הרחקה יתירא כי היכי דלא ליגע באיסורא דאורייתא זו אינה מצוה בעצמה שתהא ראוי׳ להמנות · אבל היא גדר למצו׳ של תורה וחלק ממנה והשניות כולן משום הכי הם ומטעם גזירי׳ אסרו אותן כמו שאמרו בגמרא יבמות (דף כ״ח) הכא אי לאו שניי׳ קא פגע בערו׳ ושם אמרו (שם) עוד היא גופי׳ גזיר׳ ואנן ניקום ונגזור גזיר׳ לגזיר׳ אמר רבא אטו כלהו לאו גזירה לגזיר׳ ניהו הרי שכולן גזיר׳ הן אבל מקרא מגיל׳ ונר חנוכ׳ והלל ומאה ברכות וכל שמנאן בעל הלכו׳ מצות בפני עצמן הן שנצטוינו בהן מב״ד הגדול ואין בהם משום גזיר׳ (ב) והרחק׳ משום איסורי התורי׳ ואלו השניו׳ ג״כ לא נסמכי ללאו דלא תסור שאין להם ענין במשמעו׳ התורה ואין חכמים יכולין לכלול אותם

מרגניתא טבא

בעל ה״ג מצות בפני עצמן הן שנצטווינו בהן מב״ד הגדול ואין בהם משום גזירה והרחקה משום איסורי תורה עכ״ל ע״ש . ובעל מגילת אסתר כתב כ״ל כי הצלת הרמב״ן את בעל ה״ג שלא הכניס שניות במנין טובה היא מאד . ואין מקום לתפיסת הרב כלל . כי מאחר שהשניות נתקנו לגדר וסיג על עריות של תורה הרי

הן

אותם באסור תורה אלא הן וכיוצא בהן נסמכו למצות עשה ושמרתם את משמרתי ודרשו שם במס' יבמות שם ע"א עשו משמרת למשמרתי והקשו הא דאורייתא הוא דאורייתא ופירוש' רבנן כל התורי' נמי רבנן פירשו' אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא כמו שמנכו השאר ללא תסור נמי אסמכתא בעלמא (ג) והנה פטרנו בעל ההלכות מהיות טועה בשגיאות הגדולות אשר האשים אותו בהן הרב ועכ"ז יותר דברי הרב קרובים לנו (ד) ונראה בעינינו שלא ימנה במנין הזה אלא מצות שהן מן התורה בלבד אם יהי' החשבון עולה בידינו אבל הוא אצלנו חכמה נעלמה מכמה ספקות אשר בענין וכמה מחלוקת במנין ·
וכבר

כתב הרב בהלכות ממרים פ"א אמנם שם ביבמות כשהשיב' שהרמז לשניות מן התורה הוא ושמרתם את משמרתי היה מפני ששאלו אם יש להן לחכמים המתקנים השניות רמז וסמך בתורה עליהם והשיבו שיוצאים מפסוק ושמרתם את משמרתי והקשו א"כ הוו להו דאורייתא ובסוף מפני שעל זה הפסוק אין לשניות רק סמך אבל לא שפשט הפסוק יהיה כך · והנה לא היו יכולים להביא שם פסוק לא תסור לפי שלא בא לחקור אם אנו חייבים לקבלם רק חקרו אם החכמים אשר גזרו זאת הגזירה הסמיכוה בפסוק ושמרת' את משמרתי האמור בפרשת עריות ואתה המעיין אל תחשוב מפני שאמר שם ביבמות שפסוק זה ושמרתם שפירושו עשו משמרת למשמרתי הוא אסמכת' בעלמא שיהיו א"כ החכמים המתקנים התקנות וגוזרי הגזרות עושים הדבר הזה מדעתם מבלי שבא אליהם צווי מאת ה' בתורה נעשותם זה איננו כן כי בודאי זה הפסוק היה עליהם לצווי שיגזרו גזרות ויגדרו גדרים לסייג לתורה וכן פי' הרב בהקדמת זרעים בחלק רביעי מהדינים הנזכרים במשנה · אמנם מה שאמר שם כי פסוק זה אסמכתא בעלמא הוא היינו שיהיו השניות יוצאים ממנו זה איננו אלא אסמכתא לפי שפסוק ושמרתם את משמרתי לא נאמר על השניות בלבד רק על כל הגזירות אשר יראו החכמים לעשות לגדר וסייג על התורה ולכן אין לשניות בו כי אם אסמכתא בעלמא:

ומה שאמר (ג) כי פטר בה"ג מהיות טועה בשגיאות אשר האשים אותו הרב אנכי הצעיר גם כן כתבתי את אשר עם לבבי בחזוק דברי הרב ולא אומר קבלו דעתי רק כל אחד למראה עיניו ישפוט ובסוף הסכים הרמב"ן (ד) שלא להכניס בזה המנין מצות דרבנן אם יעלה בידו החשבון זולתם ובודאי כן הוא מן הדין אחרי אמרם תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני:

נראה

מרגניתא טבא

הן החלק על המצוה עכ"ל . והביא גם הוא ר"ל בעל מגילת אסתר . שגם רבינו הרמב"ם בחיבורו הגדול שנהג לכתוב יש כאן מצוה מדברי סופרים כמו שכתב בהלכו' מגילה וחנוכה וז"ל . הלכות מגילה וחנוכה יש בכללן שתי מצות עשה מדברי סופרים ואינן מן המנין . וכן עשה ג"כ בהלכות עירובין ובשאר מקצת מצות דרבנן . והטעם לפי שאלו אינם חלק ממצוה אחרת ולכך יש למנותם לעצמם . אבל בריש הלכות אישות כשמנה השניות לא כתב בראשונה שיש כאן מצות דרבנן אשר לא תבא במנין והם השניות . ובאיסור חמץ בערב פסח בשעה ששית ג"כ לא כתב בראשונה בספרו שיש מצוה אחת מדברי סופרים וכו' והטעם הוא כי הלך בשיטה זו שלא למנות מצוה בפני עצמה אותן הדברים שנתוספו במצוה אחרת וכו' עכ"ל וע"ש . והנה בעל מגילת אסתר הוסיף תמה על תמה . א"כ שהרמב"ם נהג ג"כ כמו שתירץ הרמב"ן קושיתו על בה"ג תקשי למה יתפלא על בה"ג שנהג ג"כ כמנהגו . ודוחק לומר שחזר בו בחיבורו הגדול . ותו קשי' לי לפי הבנתם בקושי' הרמב"ם על בה"ג למה דקדק הרמב"ם ותלה קושיותיו במה שמנה בעל בה"ג מטעם היותינו מברכין וצונו ומשני הש"ס מלא תסור כמו שדקדק וכתב ואם מטעם זה מנו אותם הנה ראוי שימנו כל הדבר שהוא דרבנן וכו' . ושוב שנה כפל ודקדוק לתלות קשיתו במה שמונה בעל הלכות גדולות מפני שהכל נכנס תחת אמרו יתברך לא תסור כמו שדקדק וכתב בזה הלשון ואם ימנה כל מה שהוא דרבנן בכלל תרי"ג מצות מפני שהכל נכנס תחת אמרו יתברך לא תסור מפני מה מנו בפרט אלו ולא מנו זולתם וכו' . בקיצור ובפשיטות הוה לי' להרמ"בם להקשות קושיתו כיון שמנה מקרא מגלה ונר חנוכה שהמה מדרבנן הי' לו למנות כל מה שהוא דרבנן דמאי אולמא האי דרבנן מהאי דרבנן · ומה לו לדקדק ולתלות קושיתו במה שהוא מונה כל מה שהוא דרבנן מפני שהכל נכנס תחת סוג אמרו יתברך לא תסור . אמנם ברור כשמש כצהרים שתשובתו השני וד' של רבינו הרמ"בם על בה"ג סובבת על קוטב תשובתו הראשונה שהשיב וז"ל . והשכל ממי שישמע לשונם נאמרה לו למשה בסיני קריאת ההלל ששבח בו דוד המלך ע"ה את האל יתברך שצוה בהם משה . וכן נר חנוכה שקבעוה חכמים בבית שני וכן קריאת מגילה . אמנם היות וכו' ר"ל אמנם שיחשוב שום אדם בעולם שנאמר למשה בסיני בפירוש שיצוונו כשיהי' באחרית ממלכתינו ויקרה לנו עם היונים כך וכך שנדליק את המנורה . ולכן יש למנות נר חנוכה בתרי"ג מצות שנאמרה למשה בסיני . כתב על זה הנה איני רואה שאחד ידמה כן או יעלה במחשבתו . ר"ל שבודאי שום אדם בעולם לא יעלה על דעתו לומר שנצטוה משה בפירוש על הר סיני לצוות אותנו על נר חנוכה שנדליק בימי חשמונאי ומשם ואילך . וא"כ הדרא קושיתו לדוכתא . וכתב ומה שיראה לי שהביאם אל זה . ר"ל שהכניסו מצות נר חנוכה ומגילה בכלל תרי"ג מצות שנאמרה למשה בסיני · היינו היותינו מברכים אשר קדשנו במצותיו וצונו . ושאלת התלמוד ר"ל ומקשה הש"ס היכן צונו · ואמרו ר"ל ומשני הש"ס מלא תסור . ולפ"ז שפיר יש להכניס נר חנוכה ומגילה ואיך שמונה בה"ג בכלל תרי"ג מצות אף לפום הלשון דנקט ר' שמלאי תרי"ג מצות נאמרה למשה בסיני . דאחר שתקנו חכמים יש

עלינו

נראה לי כי גם הרב מסכים עם בה"ג בזה שלא להכניס במנין זה (א) לאו הבא מכלל עשה אבל יכלול אותו בלאוין כמו שעשה בפרק שני מהלכות מאכלות אסורות שכתב שם כי הבהמ' והחי' טמאה שאין בה סימן כלל היא אסור' בלא תעשה יתר על עשה הבא מכלל אותה תאכלו · והטעם שלא מנאו בפני עצמו כראי' בעיני לפי שאין מקום למנותו לא בלאוין ולא בעשה בלאוין שהרי אינו לאו מפורש בתור' · ובעשה לפי שאין זה מלות עשה לעשות הפועל הסוא כ"א מניע' גמור' ממנו ואסרם לאו הבא מכלל עשה פירושו יש בו אסור כעובר על העשה שאין בו מלקות · אמנם תמהתי על דברי הרמב"ן שאמר הטעם שאין למנותו בעשה הוא (ב) לפי שאם בא למנותו בעשה מלבד הלאו אשר בא בו בלאוין א"כ כך הי' לנו למנות מניע' שיש בה שנים

וכבר עוררתיך (א) על הלאוין הבאים מכלל עשה שאין בעל הלכות מונה אותם כלל וכן נראין הדברים · (ב) כי למה נמנה מניעה שיש בה לאו מפורש ולאו הבא מכלל

מרגניתא טבא

עלינו מלות עשה לקיים מאמרו ומלותו לא תסור · ומלוה זו דלא תסור בסיני נאמרה . ועל זה הקשה הרמב"ם קושיתו הב' והד' . וז"ל ואם מטעם זה מנו אותם . ר"ל משום דעל כל גזירה ותיקון דרבנן יש מלות משה הוא לא תסור ומלוה זו נאמרה בסיני . וא"כ יש למנותם ר"ל תקנות וגזירות דרבנן בכלל תרי"ג מלות אף לפום הלשון דנקט ר' שמלאי תרי"ג מלות נאמרו למשה בסיני . דהרי לא תסור בסיני נאמרה . ועל כל תקנה ותקנה דרבנן יש עלינו מלוה דלא תסור הנאמרה בסיני. תקשי הנה ראוי שימנה כל דבר שהוא דרבנן . כי כל מה שלוונו חכמים לעשותו וכל מה שהזהירנו חכמים כבר לווה משה רבינו ע"ה בסיני שילוונו לעשותה והוא אמרו עפ"י התורה אשר יורוך והזהרנו יתברך מעבור דבר מכל מה שתקנו אותו או גזרו ואמר לא תסור . ואם ימנה כל מה שהוא מדרבנן בכלל תרי"ג מלות ר"ל לפום הלשון דנקט ר' שמלאי תרי"ג מלות נאמרה למשה בסיני מפני שהכל נכנס תחת אמרו יתברך לא תסור . ר"ל ולכך שייך על תקנת דרבנן לומר נאמרו לו בסיני . כיון דכל מה שתקנו רבנן יש עליהם מלוה של סיני והיא לא תסור מפני מה מנו בפרט אלו . ולא מנו זולתם . וכמו שמנו נר חנוכה ומגילה הי' להם למנותה עירובין וכ"י . זו היא קושיתו השני' . וגם הי' להם למנות כל השניות כל אחת ואחת למלוה בפני עצמה . שהרי על כל גזירה וגזירה יש עלינו מלות משה שנלטוה בסיני לא תסור כנ"ל והשתא לא יספיק תירולו של הרמב"ן לפי שהשניות נתקנו לגדר וסיג על העריות של תורה הרי הן כחלק מהמלוה ואין למנות' וכן עירובין וכ"י דהכיחא אם היינו יכולין למנותה מלות דרבנן בכלל תרי"ג מלות מפאת ליווים של חכמים הי' עולה תירולו של הרמב"ן כהוגן דכל מה שלא תקנו רבנן מלוה חדשה שאינה נוגעת באיסורי תורה אין למנותה למלוה בפני עצמה לפי שהיא אינה מלוה שלימה אלא חלק מהמלוה . אמנם לפום הלשון דנקט ר' שמלאי תרי"ג מלות נאמרה למשה בסיני דא"א לנו למנות מלות דרבנן מפאת ליווים של חכמים עלינו . דא"כ לא תיכון הלשון דנקט ר' שמלאי נאמר למשה בסיני כמו שמוזכר ולוות הרמ"בם · וע"כ צ"ל דאנו מונים תקנות דרבנן בכלל תרי"ג מלות אף לפום הלשון דנקט ר' שמלאי נאמרו למשה בסיני · משום דעל כל תקנה דרבנן יש מלות משה לא תסור . ולא תסור בסיני נאמרה . קושיתו דהרמ"בם חזקה . דכיון שמנין תקנות דרבנן בכלל תרי"ג מלות שנאמרו למשה בסיני הוא מחמת ליווי לא תסור והיא היא ר"ל תסור שנמנית כמה פעמים לפי כל תקנה ותקנה מאחר שכל תקנות נכנסים תחת אמרו יתברך לא תסור . א"כ הי' להם למנות כ"י ועירובין ושניות כל אחד ואחד למלוה בפני עצמה · ומה תאמר שהמה חלק מן המלוה הלא אנו אין מונים תקנות חכמים בתוך תרי"ג מלות מפאת תקנות חכמים כנ"ל אלא מפאת לא תסור שלוונו משה . ולא תסור הוא מלוה על כל שיולא מפיהם לתקן ולגזור הן רב הן מעט הן כולו הן חלק והבין זה ודוק ולמה מנו המלות החדשות מפאת לא תסור ולא מנו הגזירות שהם חלקים מפאת לא תסור הלא שניהם ר"ל המלוה חדשה והגזירה שהיא חלק מהמלוה שוים בכניסתם תחת אמרו יתברך לא תסור . ודוק : אמנם הרמ"בם שמנה המלות דרבנן בפני עצמן ולא בכלל תרי"ג מלות שנאמרו למשה בסיני אלא מנה מלות שחדשו חכמי' ומנה מפאת ליווים לא מנה למלוה מדברי סופרים אלא מלוה חדשה שאינה נוגע לאיסורי תורה . אבל לא מה שגזרו לסייג שזה אינה אלא חלק מהמלוה ולא מלוה חדשה ושלימה ודוק היטב : והיינו שדקדק רבינו הרמ"בם שני פעמים לתלות קושייתיו במה שאנו לריכין ג"כ לומר לשיטת בה"ג דהא דמונה מקרא מגילה ונר חנוכה והלל ו"ק ברכות בתרי"ג מלות שנאמרה למשה בסיני היינו משום דהכל נכנס תחת אמרו יתברך לא תסור . דבלאו הכי באמת הי' לו תירץ במה שמונה אלו ולא כ"י ועירובין ושניות . כמו שתירץ הרמ"בן . וכמו שנהג הוא עצמו בחיבורו הגדול כמו שביאר בנ"ל מגילת אסתר שהעתקתי לשונו לע"ל . ולפי הגירסא שמלא הרמב"ן בנוסחא של בה"ג שגורס דרש ר' שמלאי שש מאות ושלש עשרה מלות נלטווה ישראל . ואינו גורס נאמרו למשה בסיני כמ"ש הרמ"בן בתחילת ספרו וז"ל . ואמנם בעל הלכות אינו גורס כן . באמת לא ק"מ . וכמו שביאר זה הרמב"ם בעצמו . וזה לשונו . והי' לשון התלמוד אצלם מחובר בלשון שפה ובלשון אחרת · ולולי זה ר"ל ולולי שהי' אצלם התלמוד מחובר בלעגי שפה . לא מנו מקרא מגילה ודומה לו עם מלות שנאמרו למשה בסיני . הרי לפניך דמודה הרמ"בם דאילו היתה הגירסא תרי"ג מלות נלטוו ישראל דלא הי' מקשה מידי . אמנם כל פליאותיו ותמיהותיו אזלי לפי הגירסא האמיתים שגורס תרי"ג מלות נאמרו לו למשה בסיני וכמו שבארתי ודוק היטב ותו לא מידי:

בספר מגילת אסתר הביא לשון הרמב"ם מפ' י"ד מהלכות אבל . וז"ל מלות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים וכו' ולהתעסק בכל צרכי קבורה . ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור אע"פ שכל מלות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך . כל הדברים שאתה רולה שיעשו אותם לך אחרים עשה אותם לאחיך בתורה ובמלוה . וז"ל בעל מגילת אסתר ויש לתמוה על דבריו דמאחר שהוא מודה כי הם

בכלל

מכלל עשה בשתים ולחשוב זו הביאה מכלל הלאוין וזו בכלל העשה (ס"א ולא) ולו נחשוב מכיע' שיש בה שנים ושלשה לאוין נשתים ושלש אם נלך אחר המעשה שאנחנו עושים אינה לנו אלא אזהרה אח' שנמנענו מדבר פלוני. ואם נלך אחר לואת הקב"ה לנו הרי הם כמספר הפסוקים אשר הוזהרנו בהם ואם ידענו כי מנין הרב הוא המקובל נסביל כל זה ונאמר כי שנוי האזהרי' להקב"ה מלאו נעשה כלומר מלאו

שנים ושלשה לאוין שתים ושלש מלות · והנה נראה' מדברי' שאם לא הי' מפני טעם זה הי' מכנים הלאו הבא מכלל עשה בעשה ול ידעתי איך יתישב ביניהם ובמלית עשה משכחת הרב הביא מלות ב' ומלות ג' מלהו"ם הבאים מכלל עשה והכניסן בכלל מלות עשה וכן אחרים שמה עוד אני עתיד לשום עיני עליהם בהגיעי לשם בע"ה :

גמור ללאו הבא מכלל עשה יעשה אותה שתים מלות במנין וזו האזהרי' אמורי' עם הלאוין וזו עם העשה אבל יש בדברי הרב עוד ספקות עמוקות כאשר יתבאר בעזרת האל ית' ויתעלה :

מרגניתא טבא

בכלל ואהבת לרעך כמוך למה אמר שהם מדבריה' והלא אם חכמים יפרשו אחת ממלות הכתובים בתורה על זה לא נאמר כי הם מדרבנן עכ"ל. ולי נראה פשוט דה"פ. דיש מלוה של דבריהם לבקור חולים כו' מדרשא שהיא כמו אסמכת' מקרא דוהודעת להם את הדרך וגו'. ויש למנותם מלוה מיוחדת מדבריהם. דמשום שהם כלולים בואהבת לרעך אין למנותם אלו כגון ביקור חולים ואיך דקחשיב למלות עשה מיוחדת. שהרי הם כלולים במלות עשה דואהבת לרעך כמוך. ומדין תורה אין למנות אלא מלות עשה דואהבת לרעך. אבל מדבריהם יש לאלו מלוה מיוחדת. וכמו שעשה הרמ"בם לקבורת מתים שמנה מלוה מיוחדת, אע"ג דקבורת מתים כלולה בואהבת לרעך. משום דלותה עלינו התורה קבורת מתים בפרט. כי קבור תקברנו. ה"נ מונה לאלו מלוה מיוחדת מדבריהם מפני שאסמכוהו לאלו אקרא דוהודעת להם את הדרך ודוק והוא ברור:

ואין להקשות למה הזכיר הרמ"בם קבורת מתים בכלל מלות עשה דרבנן. הלא לקבור' מתים איכא מלוה מיוחדת דאורייתא. היא כי קבור תקברנו. די"ל דמקבור תקברנו אין במשמע שיתעסק בקבורתו בעלמו. אלא אם קברו ע"י אחרים נמי קיים מלות עשה זו דקבור תקברנו אבל מלות עשה דדבריהם היא להתעסק בעלמו בגופו ובכבודו בכל לרכי קבורה · כדמשמע מלריכותא דגמר'. דפריך קבורת מתים היינו גמילות חסדים. ומשני לא נלרכה אלא לזקן ואינה לפי כבודו. והיינו כשהוא מתעסק בעלמו. אבל מתעסק ע"י אחרים מאי שייך זקן ואינה לפי כבודו ודוק: וכדנקט הרמ"בם בעלמו בלשונו הטהור להתעסק בכל לרכי קבורה לשאת על הכתף ולילך לפניו ולספוד וקיים ואלו הן גמילות חסדים בגופו:

ובזה סרה תמיהת הרמב"ן מעל הרמב"ם שתמה בתשובה ג' וז"ל. ואני ג תמי' למה הזכיר הרב בכלל תשובתו קבורת המתים. וכו' ובעל הלכות שלא מנה העשה זה כו' למנותה במתים קתם עכ"ל. ולפ י הנ"ל תשובת הרמב"ם על בה"ג פשוטה כמ"ש בספר בעל מגילת אסתר. כי אחרי שתמיהת הרמ"בם על בה"ג הי' על חושבו שהוליא המלות האלה מדרשת והודעת להם כי שם אמר ג"כ. בה. זו קבורה לכך הולרך להביא כל מה שדרשו בה. והוקשה לו. ר"ל להרמ"בם על בה"ג למה מנה קבורת מתים מזה הפסוק כי מזה הפסוק דרשו חכמים להתעסק בקבורת מתים בגופו ובעלמו ובכבודו כמו שהוכחתי לעיל מלריכותא דתלמוד' והיא מלוה מיוחדת דדבריהם. אבל מלות עשה המיוחדת דאורייתי' בקבורת מתים דהיינו כי קבור תקברנו אין במשמע שיתעסק דווקא בגופו. אלא אפי' אם קברו ע"י אחרים נמי קיים מלות עשה המיוחדת. דהיינו כי קבור תקברנו. כן נראה לי בהוספת נופך על בעל מגילת אסתר: ונראה שהיתה גירסת הרמ"בם בדברי בעל ה"ג וללכת בדרכיו ולהלביש ערומים · תיבת ולהלביש בו"יו. ולכך לא הי' נראה לו לפרש דלהלביש ערומים הוא פירוש של ללכת בדרכיו. ולפי ישוב הרמב"ן לדברי בה"ג לריך לגרוס וללכת בדרכיו להלביש ערומים תיבת להלביש בלא וי"ו. אמנם הגירסא שלפנינו בדברי בה"ג שהביאו הרמ"בן ולהלביש בו"יו:

הרמב"ן מגלת אסתר

העיקר הב' השורש הב' שאין ראוי למנות כל מה שלמדים באחת מי"ג

גזל נראה לי כי גם דו הרב שהרב ז"ל שאין כל מה שלמדו ידע שנאלו המלות אותו בא' משלש עשרה הזכירו מדות שהתורה נדרשת בהן או בריבוי ראוי למנותו בכלל המלו' ושאל למה לא מנו כיבוד בעל האם ואשת האב מלוה בפני עלמו וכמו כן כבוד האח הגדול שלמדו אותן כמו כן בריבוי אמרו את

מרגניתא טבא

זה לשון הרמב"ם כבר באר...נו בפתיחות חבורינו בפירוש המשנה שרוב דיני תורה ילאו בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן. ושהדין היולא במדה מאותן המדות הנה פעם תפול בו מחלוקת וכו' ואם לא יבארו זה ולא דברו בו הנה הוא דרבנן שאין שם כתוב מורה עליו. עכ"ל. הנה על פי זה יש ליישב מה שהביא רש"י במסכ' כתובת דף ג'. ובמסכ' גיטין דף ל"ג בשם רבותיו מה שפירשו במהו דאיפ' התם. אין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מיני'. א"ל רבינא לרב אשי תינח דקדיש בכספא. קדיש בביאה מא"ל. וז"ל רש"י ומרבותי קבלתי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דקדושי כסף דרבנן. דלא כתיב בהדיא. אלא גמרינן קיחה קיחה משדה עפרון. והיינו דפריך תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה דכתיב בהדיא כי יקח איש אשה ובעלה מא"ל. האיך יכלו לעקור דבר מן התורה. ומשני שווי' רבנן לבעילתו בעילת זנות וכו'.

ופשוטם

הזכירו בהם בגמרא (א) שהן דאורייתא מ"מ לא רצה למנותם מפני שהם כוללים בכיבוד אב ואם כאשר כתב הרמב"ן בהלכות בה"ג והראי' שזה הוא גם כן דעתו ממה שכתב במצות כבוד אב ואם בפ"ו מהלכות ממרים

את אביך לרבות אשת אביך ואת אמך לרבות בעל אמך וא"ו יתירא לרבות אחיך הגדול. וזו א ודאי שאלה היא אבל נטע ממנה הרב זה העיקר וזה משרש ועקר ועם כל זה אינו מספיק לתשובת שאלתו שהרי בגמ' כתובות (דף ק"ג) הזכירו נוסח רבי שאמר לבניו הזהרו בכבוד אמכם והקשו על זה דאורייתא היא דכתיב כבד את אביך ואת אמך אשת אב הוא אשת אב נמי דאורייתא היא דכתיב כבד את אביך זו אשת אביך ואת אמך זו בעל אמך וי"ו יתירא לרבות אחיך הגדול. הנה הרב מבקש בדברים הנדרשים בי"ג מדות או בריבוי שיזכירו הם עצמם שהוא מדאורייתי' ועם זה ימנה אותן בכלל המצות והרי (א) הזכירו הם באלו שהן מדאורייתא

מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם או מריבוי.

כבר ביארנו בפתיחת חבורינו בפירוש המשנה שרוב דיני התורי' יצאו בי"ג מדות שהתורי' נדרשת

מרגניתא טבא

ותשובות קשות יש בדבר. חדא דגז"ש גופא תורה היא. שהרי לא למדו נסקלין אלא בגז"ש. ונותר שהוא בכרת מגז"ש למדנו. ונערה המאורסה נהרגת בקידושי כסף. ואי מדרבנן מי מקטלא עכ"ל רש"י ולפי הכלל שכלל הרבינו הרמב"ם דכל היכי שביארו הם בעלמ' שהסגופי תור' יור' שפירוש זה מקובל ממש' שנא' לו כן בפירוש מסיני וזה הוה דאורייס'. לק"מ ממה שלמדו נסקלין בגז"ש ונות' שהו' בכרת' מגז"ש שזה בא להם בפירוש מקובל ממש' שקבל כן מסיני. שהרי הם ביארו בעלמא שהם גופי התורה כדאיתא במס' כריתות דף ה' ע"א ע"ש. גם מה שהקשה רש"י על רבותיו מנערה המאורסה דנהרגת בקדושי כסף יש ליישב. רק רגע אדבר. דצריך ליישב למה נקט רש"י בקושיתו נערה מאורסה דנהרגת בקדושי כסף. ולא נקט סתמא ונהרגת בקדושי כסף. דלישתמע בין ארוסה בין נשואה. אמנם מה שנראה בזה הוא פשוט וברור. דנקט נערה המאורסה. משום דלא מצינו בש"ס בהדיא דנהרגת בקדושי כסף. אלא הא דפריך הש"ס בקידושין דף ט' ע"ב על ר' יוחנן שאמר בעולת בעל מלמד שנעשה לה בעל ע"י בעילה. א"ל ר"ל לר' יוחנן כתורה זו ששנה רבי ובעלה מלמד שנקנית בביאה. ומשני אי מהתם עד דמקדש והדר בעיל. כדכתיב כי יקח איש אשה דהיינו קידושי כסף והדר ובעלה. ופריך ר"א בר ממל א"כ נערה המאורסה דאמר רחמנא בסקילה היכי משכחת לה. וכו' ש"מ דקדושי כסף נערה המאורסה נסקלת. דהרי אמר ר"א בר ממל להכריח דכי יקח דהיינו קידושי כסף בלא ובעלה גומר הקידושין. דאל"כ נערה המאורסה דבסקילה היכי משכחת לה:

אמנם אי משום הא לא קשי' מידי. דהרי יש לדקדק דקארי לי' לר"א בר ממל מאי קארי לי' הלא משכחת נערה המאורסה דנסקלת בקידושי שטר. וע"כ צ"ל כמו שכתב הרמב"ן. דקא ס"ד השתא דאי בעי' קדושי כסף ביאה. אף בקידושי שטר נמי בעי' ביאה. דמאי שנא תרווייהו קידושין נינהו. ולא גמרי בלא ביאה. כעין בבני נח דבעי בעולת בעל. אלא מדחייב רחמנא נערה המאורסה בתולה על כרחינו כי יקח איש אשה ובעלה דאמר רחמנא. לאו דבעיד תרווייהו. אלא דבעיד חד מינייהו. או כי יקח דהיינו כסף. או ובעלה. ולמדנו מכאן קידושי כסף וקידושי ביאה עכ"ל. וכיון שכן לק"מ. דלפום ס"ד דקידושי כסף וקידושי שטר שקולין הם ולא מסתבר לי' למימר דקידושי שטר עדיפא מקידושי כסף משום דגומר ומוציא גומר ומכניס. באמת תרווייהו דלוני לומר קידושי כסף וקידושי שטר דאורייס' משום דנערה המאורסה היכי משכחת לה דבסקילה. וע"כ צ"ל דאיכא קידושין דגומרין בלא ביאה מדאורייתא. וכיון דשקולין הם יבואו שניהם. אמנם לפום מאי דמסיק רב נחמן בר יצחק משכחת לה כגון שקידשה בשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס. ר"ל אי לא קרא דבעולת בעל הייתי אומר עד דמקדש והדר בעיל. כדכתי' כי יקח דהיינו כסף והדר ובעלה. והא דקאמרת דאי בעי כסף ביאה. שטר נמי ביאה בעי דשקולין הם. ז"א דאינם שקולין. דמסתבר לומר דאע"ג דקידושי כסף בעיא ביאה קידושי שטר לא בעי ביאה. דהואיל ומצינו דגומר ומוציא גומר ומכניס. אין ראי' מדנערה המאורסה דבסקילה. דקידושי כסף דאורייתי' מדמצינו שיש קידושין שגומרין מן התורה בלא ביאה. דיש לומר דקידושין שגומרין זולת ביאה המה קידושי שטר. ודקאמרת מאחר דשקולים הם יבואו שניהם. ז"א דאינם שקולין. דמסתבר לומר שהמה קידושי שטר דהואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס. וכמו שמטעם זה כתב הרמב"ם דקידושי שטר מן התורה. וקידושי כסף מדברי סופרים כמו שביאר הרמב"ם בעצמו בתשובתו שהשיב לשואליו. וכיון דליכא להוכחה מנערה המאורסה דבסקילה דקידושי כסף גומרין. א"כ אי לאו גז"ש דקיחה קיחה לא הייני יודעין דיש שום קידושין יותר על קידושי שטר. וקידושי ביאה. דהייתי אומר לפי האמת דגמרינן מבעולת בעל דביאה לחודה גומרת דכי יקח אקידושין של ביאה קאי. וקמ"ל דבעינן דוקא אמר הוא הרי את מקודשת לי בביאה זו. ולא היא. כמ"ש התוספ' בקידושין דף ד' ע"ב בד"ה כתב רחמנא יקח. והא דקאמר אי מובעלה ה"א עד דמקדש והדר בעיל היינו מקמי דקמה לי' מבעולת בעל דביאה לחוד' גומר' היינו הוספין דלמא הכי אמ' רחמנא כי יקח ובעלה עד דמקדש באיזה קיחה והדר בעיל. ובאמת דלמא איכא איזו קיחה נוסף על שטר משום דשטר גומר לחוד כדמוכח מנערה המאורסה דבסקילה. אבל בתר דקים לן מבעולת בעל דביאה לחודה גומר. אי לאו גז"ש הוה מוקמינן קרא דכי יקח אקידושין של ביאה ולא גמרינן דבעינן דוקא אמר הוא: וכמ"ש תוספ' הנ"ל. ובעלה למעוטי אמה העבריי' כדמסיק הש"ס לר' יוחנן. וכיון שכן עיקר ילפותא דיש קידושי כסף הייני מגז"ש דקיחה קיחה. או מדרשא די"וד יתירא דאין כסף. ועיין קידושין דף ד' וזה דרשא דרבנן. ומשום הכי ס"ל לרבותיו של רש"י לפי דרכם דקידושי כסף דרבנן. ודוק:

ודע דהא דלא ניחא לי לפרש לשיטתם דרבותיו של רש"י כמו שמפרש הרמב"ן א וז"ל ומ"מ מי שלבו נקפו

נדרשת בהם ושהדין היוצא במדה מאותן המדות הנה פעמים תפול בו המחלוקת ושיש שם דינין הן פרושים מקובלים ממשה אין מחלוקת בהם אבל הם מביאין ראיה עליהן באחת מי"ג מדות כי מחכמת הכתוב שהוא אפשר שימצא בו רמז מדה על הפירו' ההוא המקובל או הקש יורה עליו וכבר בארנו זה הענין שם וכשיהיה זה כן הנה לא כל מה שנמצא לחכמי' שהוציאו בהקש מי"ג מדו' נאמר שהוא נאמר למשה בסיני ולא ג"כ נאמר בכל מה שימצא בתלמוד שיסמכוהו אל אחת מי"ג מדו' שהוא דרבנן כי פעמים יהיה הפירו' ההוא מקובל ממשה בסיני לפי' הראוי בזה שכל מה שלא תמצאהו כתוב בתורה ותמצאהו בתלמוד של מדוהו באחת מי"ג מדות אם בארו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה או שזה דאורייתא הנה ראוי למנותו אחר שהמקובלים ממנו אמרו שהוא דאורייתא ואם לא יבארו זה ולא דברו בו הנה הוא דרבנן שאין שם כתוב יורה עליו וזה ג"כ שרש כבר נשתבש בו זולתנו ולכן מנה יראת חכמים עם מצות עשה ואשר הביאו לזה לפי מה שיראה לי מאמר ר"ע את יי' אלהיך תירא לרבות ת"ח חשב שכל מה שיגיע מי"ג מדות הוא מן הכלל הנזכר ואם הי' הענין כמו שחשבו למה לא מנו כבוד בעל האם ואשת האב מצוה בפני עצמה מחוברת אל כבוד אב ואם וכן כבוד אחיו הגדול כי אלו האישים למדנו שאנו חייבין לכבדם ברבוי אמרו

כבד

מדאורייתא ואם לא יספיק לו אמרם דאוריתא הוא והרי הרב עצמו דן בלשון הזה ומנה בו מצות ולקח ראי' מלשונם במצות קע"ה מנה ענין הרוב מפני שאמרו רוב דאורייתא והביא ראיה במצות לא תעשה קנ"ט שהאוכל חמץ מו' שעות ולמעלה הוא בלא תעשה ממה שאמרו (פסחים דף כ"ח ע"ב) לכולי עלמא מיהת חמץ משש שעות ולמעלה דאורייתא שכך מלא בנוסחאות מדוייקות וממה שאמרו דלא ליגע באיסורא דאורייתא ועל דעת בה"ג בין שהן דאורייתא בין דרבנן הין ראויות להמנות כמו שנתבאר מדעתו בעיקר הא' · אבל אני מבאר סברתו בזה אמרו שם בגמרא כתובות ה"מ מסיים אבל לאחר מיתה לא הנה ביארו כי זה האיש שהוא בעל אמי איני חייב בכבודו מפני כבוד עצמו אלא מפני שהיא כבוד לאמו (כי) בענין האיש ההוא ה"ז פטור ממנו כמלא שלא נכתבה כאן מצוה יתירה על כבוד האבות אלא שיכבד אותם בכל ענין ושיהיה להם כבוד · אבל

מתריסון"ל חייב אדם לכבד אשת אביו אע"פ שאינה אמו כל זמן שאביו קיים שזה בכלל כבוד אביו וכן מכבד בעל אמו כל זמן שאמו קיימת אבל אחר מיתתה אינו חייב ומד"ם שיהי' אדם חייב בכבוד אחיו הגדול ככבוד אביו עכ"ל · הרי בבירור שגם הוא סובר ששני אלו נכללו במצות כבד את אביך ואת אמך אמנם על בה"ג היתה התמיה' מאחר שהכניס במצות דאורייתא כל מה שלמדו בי"ג מדות למה לא הכנים גם כן את אלו אכן אם דעתו הי' לפי שאינם מצות יתירות על כבוד הורים שכבר בא במנין אין עליו תשוב' מהם כלל מדוע לא

מרגניתא טבא

נקפה בקידושי כסף יכול הוא לומר דמתחילה היו חוששין דלמא הכי קאמר רחמנא וכו' אלא על הסמך הזה דאין קיחה אלא בכסף שאינה דבר תורה עכ"ל. היינו משום דאי כי יקח אשטר קאי תקשי כי יקח דכתב רחמנא למה לי. דאי ללמדנו שיש קדושי שטר. הא למדנו מנערה המאורסה דבסקילה כנ"ל. ואי ללמדינו דבעינן כתב הוא השטר ואמר הוא ולא היא. להא לא אילטריך קרא. דהרי הא דאמרינן דיש קידושי שטר מן התורה אדנערה המאורסה בסקילה ולא קידושי כסף. היינו משום דהואיל והוא גומר ומוציא גומר ומכניס, כדע כמי ממקום שבאנו. מה גומר ומוציא דוקא כתב הוא ואמר הוא. אף גומר ומכניס דוקא כתב הוא ואמר הוא. ודוק:

ואין להקשות אכתי מדרבי דיליף ביאה גומרין מובעלה מוכרח דקידושי כסף וקידושי שטר שקולין הן. דאל"כ תקשי עלי' קושית ר' יוחנן דלמא עד דמקדש והדר בעיל. א"ו דס"ל דקידושי כסף וקידושי שטר שקולין הן ויש לו הכרח דביאה לחודה קונה וגומרת. דאל"כ נערה המאורסה דבסקילה היכי משכחת לה כקושי' ר"ל לר' יוחנן וכמו שפי' הרמ"בן הבאתי לשונו לעיל. וכיון דשקולין הן יבואו שניהם מנערה המאורס' בסקילה. וא"כ שניהם ר"ל קידושי כסף וקידושי שטר מדאורייתא' דיש לומר דלרבי באמת קידושי כסף נמי דאורייתא'. ורבותיו של רש"י פירשו כן לשיטת ר' יוחנן. דהתם בגיטין דף ל"ג גרסינן

ה"ר

אבל (ב) אחיך הגדול אם שחשבו הראשונים שאין המצוה כן אלא בחיי האבות לפי שהוא גנאי להם שיתבזו תולדותם והם מצטערים בזה הרבה ומהכבוד כל האנשים ליסר בניהם לנהוג כבוד בגדוליהם וכן נראה שלא נתרבה בו"ו יתירה אלא כעין שנתרבה בעיקר הכתוב ואם כן הכל חוזר אל כבוד האבות ואולי סברו שאין מדרש ו"ו יתירה עיקר דקיימא לן כמ"ד לא דרשינן ו"ו ואמנם לפי מנינם שעשו מכיבוד אב ואם מצות עשה אחת ומקלל אותם מניעה אחת מפני היותם נאמרים בכלל אחד ג"כ אחיו הגדול עמהם ימנה מצוה אחת ואפי' אם אמר כבד אביך ואמך ואחיך הגדול: ועכשיו

(כתובות דף ק"ג) **כבד את אביך לרבות אחיך הגדול ואמרו את אביך לרבות בעל אמך ואת אמך לרבות אשת אביך כמו שאמרו את יי אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים א"כ מפני מה מנו אלו ולא מנו אלו:**

מגלת אסתר

לא מנאם (ב) ובענין כבוד האח הגדול נראה בעיני כי דעת הרב הוא שקטן חייב לכבדו אפי' לאחר מיתת הוריו ממה שלא כתב בו כאשר כתב באשת אב ובבעל אם לומר כי זה יהי' דוקא בחיי ההורים:

מרגניתא טבא

ת"ר בעלו מבועל דברי רבי. רשב"ג אומר אינו יכול לבעלו ולא להוסיף על תנאו דא"כ מה כח ב"ד יפה. ופריך הש"ס עלי' דרשב"ג ומי איכא מידי דמדאורייתא בטל גיטא ומשום מה כח ב"ד יפה שרינן א"א לעלמא. ומשני אין. כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיני'. א"ל רבינא לר"א תינח דקדיש בכספא. ר"ל דבשלמא בקידושי כסף י"ל לשיטת רשב"ג דאפקעינהו רבנן לקידושי מיני'. די"ל דרשב"ג ס"ל כשיטת ר"י דיליף דקידושי ביאה גומרת מבעולת בעל. ולא מובעלה כרבי. ולשיטת ר"י קידושי כסף וקידושי שטר אינן שקולין. ואיכא למימר קידושי כסף מדרבנן כמו שבארתי לעיל. אלא קדיש בביאה מא"ל. דלכ"ע קידושי ביאה דאורייתא מא"ל. וכן פירשו בכתובות דף ג' לרבא. ר"ל דבשלמא בקידושי כסף ניחא. די"ל דס"ל לרבא כשיטת ר' יוחנן וקידושי כסף דרבנן כנ"ל ודוק היטב: היוצא מכל הלין דקידושי שטר לכ"ע בין לשיטת ר"י בין לשיטת רבי. יש ללמוד מנערה המאורסה בסקילה. אלא דלשיטת רבי דס"ל דקידושי כסף וקידושי שטר שקולין הם כמו שבארתי לעיל. קדושי כסף נמי יש ללמוד מנערה המאורסה בסקילה דכיון דשקולין הם יבואו שניהן. אמנם לשיטת ר' יוחנן דס"ל דעדיפא קידושי שטר מקידושי כסף מכח סברא דהואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס כנ"ל. א"כ אין להוציא מנערה המאורסה בסקילה דקידושי כסף דאורייתא. משום דמסתבר לומר דהמה קידושי שטר דהואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס. ובזה תבין מה שהשיב הרמב"ם בתשובה לשואל. וז"ל והתשובה על זה ר"ל על מה ששאלוהו למה כתב דקידושי שטר דאורייתא וקידושי כסף מדברי סופרי' שהודאי הייתי אומר כך שהכסף והשטר מדבריהם הואיל ומן הדין בהו לולי הא דאמרינן בהדי' בענין נערה המאורסה בסקילה היכי משכחת לה. פירש מדאמר קרא נערה המאורסה בסקילה ש"מ וודאי שיש מאורסה מן התורה בלא ביאה. וכמה שקלו וטרו ובסוף המימרא אמ' רב נחמן בר יצחק משכחת לה כגון שקידשה בשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס ש"מ שלדברי הכל השטר גומר ומכניס על זה סמכתי ופסקתי שהשטר מן התור' עכ"ל. הא דכתב מדשני רב נחמן בר יצחק משכחת לה כגון שקדשה בשטר הואיל וגומר ומוציא כו' ש"מ שלדברי הכל השטר גומר ומכניס. כוונתו למה שכתבתי דקידושי שטר לדברי הכל יש ללמוד שגומר ומכניס מנערה המאורסה בסקילה. ר"ל בין לשיטת רבי' ובין לשיטת ר' יוחנן. אלא דלשי' רבי יש ללמוד מנערה המאורס' בסקילה האף קידושי כסף מדאורייתי'. כיון דלשיטתו ל"ל דקידושי כסף וקידושי שטר שקולין הם ויבואו שניהן כנ"ל. אמנם לשיטת ר' יוחנן דקידושין כסף וקידושי שטר אינם שקולין דמסתבר לי' קדושי שטר מקידושי כסף דהואיל ושטר גומר ומוציא גומר ומכניס אין ללמוד מנערה המאורסה בסקילה אלא קידושי שטר דמסתברא לי' דהואיל ושטר גומר ומוציא גומר ומכניס משא"כ כסף דגומר באישות לא מצינו: וכיון דקידושי כסף אין ללמוד מנערה המאורסה בסקילה דגומר איכא דכ"ע. לכך כתב דקידושי כסף מדברי סופרים. כיון דלשיטת ר"י לפי האמת דכתב רחמנא ב ולא בעל אי לאו גז"ש דקיחה קיחה או דרשא די"וד יתירא דאין כסף שהוא דרשת חכמים לא הייתי יודעין דיש קידושי כסף כלל די"ל דכי יקח אקידושי ביאה קאי ולאגמרינן דבעינן אמר הוא ולא היא. כמ"ש התוספ' כנ"ל ודוק היטב: וכ"ל דהא דתפס לעיקר כשיטת ר' יוחנן ולא כשיטת רבי. היינו מדמספקין הרבה אמוראי לאגמורין דלא תהא גז"ש קלה בעיניך מכמה גופי תורה שנלמדין בגזירה שוה. כדאי' בכריתות דף ה' ולא אישתמע חד מינייהו למימר דלא תהא גז"ש קלה בעיניך דלא למדנו דנהרגין בקידושי כסף אלא מגז"ש. אלא ש"מ דקידושי כסף לאו מגופי תורה הוא אלא מדברי סופרים. אמנם יש לדחות. די"ל דלכך לא אישתמע שום אמורא למימר דלא תהא גז"ש קלה בעיניך מקידושי כסף דקידושי כסף לאו מגז"ש לחודי' ידעינן אלא ידעינן מנערה המאורסה בסקילה. וכיון דקידושי שטר וקידושי כסף שקולין הן ויבואו שניהן וכשיטת רבי וגז"ש דקיחה איצטרך דלא נימא דכי יקח אקדושי ביאה קאי. ובביאה בעינן אמר הוא ולא היא. אבל קידושי כסף אפי' אמרה היא. ואתא גז"ש לאגמורין דכי יקח קידושי כסף קאמר. ואפי' בקידושי כסף בעינן אמר הוא כמ"ש התוספת הנ"ל ועיין שם:

אמנם העיקר דפסק כר' יוחנן היינו משום דאי לאו דקים לי' לר' יוחנן דלא קיימא לן בהא כרבי לא הוה פליג עליה דרבי שהוא הלכה: זהו מה שנראה לי ברור בדברי רבינו הרמב"ם. ודלא כמו שכתב עליו הרמב"ן שטעה במה שתינוקות של בית רבן יודעין. וסבר בדעת רבינו שהוא מפרש הקושית נערה

המאורסה

המאורסה דבסקילה היכי משכחת לה שהיא קושי׳ אפי׳ לרבי דגמר ובעלה . ולר׳ יוחנן אחר שלמדינו בעולת בעל עיין בהרמב״ן במה שכתב על רבינו בספר הזה חלילה וחלילה לרבינו שנתפרסמה גודל חכמתו ורוחב בינתו לכל רואי השמש . אלא דגם רבינו הרמב״ם מפרש דלא הקשה להם מנערה המאורסה דבסקילה אלא למה שדחה ר׳ יוחנן ש״א עד דמקדיש והדר בעיל כמו שהיא שטה ברורה . ואפ״ה פסיק דקידושי שטר דאורייתא וקידושי כסף דרבנן כמו שבררתי לעיל : ולפי מה שהעלתי דגם רבינו ס״ל דלשיטת רבי י״ל דבאמת קידושי כסף המה מדאורייתא׳ דאתו מדנערה המאורסה בסקילה . משום דלשיטתו ל״ל דקידושי כסף וקידושי שטר שקולין ויבואו שניהן כמ״ש לעיל . יש ליישב הא דהקשה הרבנו הרמב״ן על שיטת רבינו הרמב״ם דס״ל דקידושי כסף המה מדברי סופרים ואינם מפורשים בגוף התורה . מהא דקידושין דף ה׳ דהשיב אביי לרבא על קנין האשה בחופה שלא שנו אותה במשנה דקאמרת שלש תנן ארבע לא תנן . דכתיבא בהדי׳ קתני דלא כתיבי בהדי׳ לא קתני ש״מ שהשטר והביאה כולן אלא תנא דמתניתן כתובי׳ בהדי׳ הם שהמדרשים אצלם בגז״ש והיקש גופי תורה הם די״ל דלעולם קידושי כסף אינם ככתוב בהדי׳ לשיטת ר׳ יוחנן כיון דלדידי׳ לא אתי׳ קידושי כסף אלא מגז״ש דקיחה קיחה או מי״וד יתירא דאין כסף · ולא מדנערה המאורסה בסקילה כמ״ש לעיל . והא דמשני אביי לרבא הכי משני . דלמא רב הונא כרבי ס״ל דיליף קדושי ביאה דגומרין מובעלה ולדידי׳ ל״ל דקידושי שטר וקידושי כסף שקולין הם ויבואו שניהם מדנערה המאורסה בסקילה כנ״ל . וא״כ קידושי כסף נמי כתובים בהדי׳ . אבל לשיטת ר׳ יוחנן גם אביי מודה דחופה אינה קונה משום קושי׳ דרבא שלש תנן ארבע לא תנן . דלר׳ יוחנן דקידושי כסף לא אתי׳ אלא מגז״ש או מיתורא די״וד ואפ״ה תני במתני׳ א״כ גם קידושי חופה הוה לי׳ למיתני ודוק . ודע דלא קיי״ל הילכתא כבתראי אלא מאביי ורבא ואילך : והנה ראיתי בס׳ לחם משנה ריש הלכות אישות שתירץ קושי׳ זו וז״ל · ונ״ל דמ״מ גז״ש מקרי כתיבא עפי ממה מצינו . דהרי עונשין ומזהירין מגז״ש . ומשום ק״ו ומה מצינו אין עונשין ומזהירין וא״כ כתיבא מיקרי בערך מה מצינו עכ״ל . ויש לדקדק על תירוצו כיון דלא בעי אלא כתיבא בערך מה מצינו א״כ לא הוה לי׳ למימר אלא דכתיבה תני דלא כתיבא לא תני ולמה נקט תיבת בהדי׳ דהרי מה מצינו לא כתיבא כלל . ודוק בלישנא דקושי׳ הרמ״בן ותראה דמדייק תיבת בהדי׳ . וגרסת הש״ס שלפנינו גריס דכתיבא בהדי׳ ודוק :

אמנם דע שאע״פי שפירשתי השטה דקידושין דף ט׳ הנ״ל לפי סברת רבותיו של רש״י וכתבתי שגם הרמב״ם מפרש השיטה הנ״ל כפי מה שפרשתי לשיטת רבותיו של רש״י . יש חילוק גדול בין רבותיו של רש״י לפי מה שהבין רש״י דעתם · ובין הרמב״ם . דלשיטת רבותיו של רש״י כפי מה שהבין רש״י בדעת׳ . כל מה שנלמדו בגז״ש יש לו דין דרבנן לגמרי ויש להקל בו ככל תקנות וגזירות דרבנן . אבל לשיטת הרמ״בם אעפ״י דס״ל דכל מה שנלמד בי״ג מדות וברבוי ושאר מדרשי חכמים נקראים דברי סופרים ודרבנן וכבר האיר עינינו הרב ר׳ שמעון בעל זהר הרקיע והכריח בראיות ברורות הביא לשונו בספר בעל מגלת אסתר שגם הרמב״ם ס״ל דכל דבר הנלמוד בי״ג מדות הוא מן התורה ודינו כדין הדברים המפורשים בתורה רק שלא יבואו במנין תרי״ג מצות . ולא קראם דרבנן על היותו סובר כי יש להקל בהם כדברי תקנותיהם וגזירותיהם . אבל קראם דרבנן מפני שהם פרשוהו לנו ולא בא בתורה בפירוש . וכן כתבו בעל מגיד משנה וכסף משנה ריש הלכות אישות עיין שם . ועיין לשון בעל זוהר הרקיע בספ׳ מגילת אסתר שהעתיק לשונו אות באות ושם תראה ראיות ברורות מדברי הרמ״בם שכן דעתו והוא מריש הלכות אישות שפסק דנהרגת בקידושי כסף וכן הביא הראי׳ זו הרב בעל מגיד משנה ריש הלכות אישות . ומפתיחתו לסדר טהרות שביאר הרמב״ם בפי׳ שקורא דרבנן לפי שלא בא בתורה בביאור . אבל דינו דין תורה ממש . ע״ש במה שכתב בנבילת עוף טהור . וממה שכתב בספר זה בשורש זה וז״ל · אולי תחשוב שאני בורח מלמנותן להיותן ר״ל דברים הנלמדים בי״ג מדות בלתי אמתיות והיות הדין היוצא מן המדה ההיא אמת או בלתי אמת אין זו סיבה , אבל הסיבה כי כל מה שיוציא האדם ענפים מן השרשים שנאמרו לו למשה בסיני בביאור והם תרי״ג מצות . ואפי׳ אם הי׳ המוציא משה בעצמו אין ראוי למנותם . וממה שכתב עוד בשורש הזה וז״ל הנה כבר נתבאר כי תרי״ג מצות שנאמרו למשה בסיני לא ימנה בהם כל מה שילמוד בי״ג מדות ואפילו בזמנו ר״ל בזמן משה ע״ה . כ״ש שלא ימנה בהם מה שהוציאו אותו באחרית הימים . אבל אמנם ימנה מה שהי׳ בפי׳ מקובל ממנו ע״ש בספר בעל מגילת אסתר באריכות באופן שלפי זה אין על הרמ״בם תשובה כלל מכל ראיות הרמב״ן כאשר ביאר בעל מגילת אסתר . וכאשר עתיד אני לבאר על כל תשובה ותשובה של הרמב״ן שהשיב על הרמב״ם ועיין בכסף משנה ריש הלכות אישות שכתב שגם רבותיו של רש״י ס״ל כן דקדושי כסף שקראו דרבנן היינו משום שאילולי שקבלו רבנן פירושו לא היינו מבינים כך . אבל לעולם דאורייתא׳ הם וז״ל בעל כסף משנה שם ובהכי ניחא מאי דקשי׳ לי׳ לרש״י בריש כתובו׳ על המפרשים הא דקאמר גמר׳ כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש תינח דקידש בכספא קדיש בביאה מא״ל דהיינו לומר דקידש בכספא דקידושי דרבנן נינהו · והקשה עליהם דא״א לומר כן חדא דדבר הלמד בג״ש כמו שכתב מפורש הוא . ועוד דאי דרבנן נינהו היאך סוקלין על ידו · ומביאין חולין לעזרה על שגגתו . ולדרך רבינו לק״מ דהא דבר הנלמוד בג״זש דבר תורה ממש הוא . וסוקלין על ידו ומביאין קרבן על שגגתו ככל הדברים המפורשים בתורה . ולא קרי להו דרבנן אלא לומר שאלמלא שהם קבלוהו כן מסיני לא היינו מפרשים אותו כך . ומאחר שהוא כן שייך לומר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש עכ״ל . ויש לדקדק כיון דגם המפרשים ס״ל כשיטת הרמ״בם דקאמר שקידושי כסף יש להם דין תורה ממש א״כ מאי תינח דקידש בכספא קדיש בביאה מא״ל . דמאי חילוק יש בין קידושי כסף לקדושי ביאה הלא שניהם הם מדאורייתא אלא שזה מפורש וזה פירושו חכמים . ומה שנראה בזה הוא דה״ק דבשלמא בקידושי כסף שייך לומר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש משום כיון דקידושי כסף אינם מבוארים בתורה אלא פירשו חכמים וכי היכא דסומכין על פירוש דרבנן מקדשין נמי אדעתא דרבנן וכפרש״י . אבל בקידושי ביאה אין סומכין על פירוש דרבנן שהרי קידושי ביאה מבוארים בתורה . א״כ כשמקדשין בביאה לא מקדשי אדעתא דרבנן . ובזה מיושב מה שיש לדקדק בלשון שהביא רש״י בגיטין בשם רבותיו וז״ל · ומרבותי קבלתי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דקידושי כסף דרבנן ולא כתיב בהדיא אלא גמרינן קיחה קיחה משדה עפרון והיינו דפריך תינח קידש בכספא די״ש לדקדק למה פירשו אלישנא דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דקידושי כסף דרבנן והוצרך האריך והיינו דפריך דקדיש בכספא . לא הוה להם לפרש דקידושי כסף דרבנן . אלא אקושי׳ דתינח דקדיש

בכספא

בכספא דהם לריך לפרש דקידושי כסף דרבנן. אבל בלישנא דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש עדיין אין הכרח לפרש דקידושי כסף דרבנן. אמנם לפי מה שפרשתי בכוונת תיבה דקדיש בכספא לשיטת בעל כסף משנה ניחא. דלכך פירשו רבותיו של רש"י אלישנא דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דקידושי כסף דרבנן. לגלות דקוש' תיבה דקדיש בכספא הכי קא קשי' לי' דאע"ג דקידושי כסף נמי דין תורה ממש יש לו. מ"מ מפני דקידושין כסף אינם מבוארי' בתורה אלא דהחכמים פירשו כנמקיחה קיחה כי היכא דסמכום על פירוש חכמים מקדשים נמי אדעתם דרבנן. ובזה מדוקדק נמי דכתב והיינו דפריך תיבה דקדיש בכספא ודוק: אלא דלפי זה ל"ל דבלשון זה שפירש רש"י שמע מפי רבותיו. ולא הבין כוונת רבותיו ולכך הקשה מה שהקשה. ודבר זה קשה עלי לאומרו:

והנה ראיתי בספר סדר אליהו רבה וזוטא שחיבר החכם הכולל הרב המובהק כמהורר אלי' אלפאנדרי בדיני עיגונא דאיתתא בדף נ'. שרולה לחלוק עלינו את השווין לשיטת הרמ"בם דדבר שנלמוד בגזירה שוה ס"ל להרמ"בם דיש לו דין תורה ממש אלא שאין נמנה במנין המצות. אבל מה שנלמד משאר י"ג מדות וריבוי ס"ל להרמ"בם דאין לו דין תורה. אלא דין דרבנן ממש כתקנותיהם וגזירותיהם. ומכריח מדכתב הרמ"בם בפ"יג מהלכו' עדות הקרובים פסולים לעדות מן התורה כו' אבל שארי הקרובים מן האם או מדרך האישות כולן פסולין מדבריהם. ובפ"ד מהלכו' אישות כתב המקדש בפסולי עדות של תורה אינה מקודש' בפסולי עדות של דברי סופרים אם רלה לכנוס חוזר ומקדש בכשרים. ואם לא רלה לכנוס לריכה גט ממנו מספק עיין שם. ואם איתא שעיקרן מן התורה כדנפקא לן בגמרא מיתורא דקרא למה הלריכה גט ממנו. ואם קדשה אחר לא יכול לכונסה עד שתתגרש מן הראשון ומ"ם מקידושי כסף שהם קידושין גמורין לדעתו ר"ל לדעת הרמ"בם. אע"ג דנפקי מגז"ש דקיחה קיחה אם עמד וקידשה אחר אין קידושיו כלום. א"ו דפסולין אלו אין להם עיקר מן התורה כלל לדעתו של הרמ"בם אע"ג דנלמדים בגמרא מיתורא דקרא. ומדאורייתא כשרים גמורים נינהו. אלא שהחכמים פסלינהו ומש"ה משום הקידושין בספק לחומרא. ומתאמץ לתת טעם לחלק בין גז"ש לשארי מדות שהתורה נדרשת בהן ע"ש. וגם מכריחים לחלק בלשון הרמ"בם שבספרו הגדול בין מקום שכותב הרמ"בם מדברי הסופרים. למקום שכותב הרמ"בם מדבריהם · שלשון דברי סופרים כולל בין דבר שאין עיקרו מדברי תורה כלל· אלא כל גופו הוא מדרבנן. ובין דבר שעיקרו מן התורה אלא שלא בא במפורש בהדי' אלא שחכמים חדשוהו מכח הדברים שהתורה נדרשת בהם שנמסרו למשה בסיני מפי הגבורה. אמנם לשון דבריהם לא יפול על הדברים שעיקרן מן התורה כלל. כי אם על הדבר שעיקרו מתקנות חכמים. או סייג. או קנס. או גזירה. מהא דכתב הרמ"בם בפ"ב מהלכות אבל. שהבעל מטמא לאשתו מדברי סופרים ומדבריהם שיתאבל האיש על אשתו הכשוא' עיין שם באריכות וכן דקדק זה בעל כנסת הגדולה ברמזים אשר לו סוף חלק א"ח.

אמנם כלע"ד אפי' אי יהבינן להו כללייהו שכללו דכל היכא דנקט הרמ"בם בלשונו מדבריהם דלא יפול על דבר שעיקרו מן התורה כלל כ"א על דבר שעקרו מתקנות חכמים. וגם אם נקבל ההכרח שהכריח דקרובי האם לשיטת הרמ"בם אין להם עיקר מן התורה אלא עיקר מתקנות חכמים אע"ג דנפקי לן בגמרא מיתורא דקרא. אכתי אין להכריח מזה דמחלק הרמ"בם בין דבר הנלמד בגז"ש לבין דבר הנלמד בשאר י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם ובריבוי. אלא כולהון לשיטת הרמ"בם יש להם דין תורה ממש ולא קראם דרבנן אלא משום שאינן מבוארים בתורה בהדי' ולא בא בפירוש מקובל ממשה רבינו ע"ה אלא פירשו לנו חכמים במדות התורה נדרשת בהן. ולכך אין ראוי למנותם במנין תר"יג מצות כמו שביאר בשורש הזה. דשאני קרובי האם דיש לו להרמ"בם הכרח דהא דמפיק בגמרא מיתורא דקרא אינה אלא אסמכתא בעלמא כדבעינן למימר לקמן. ותחילה אסיר מהרמ"בם כל תלונות וקוש' חזקות שהקשו עליו בתשובה הביאה בעל שלטי הגבורים בפ' זה בורר. דמפני מה עשה הרמ"בם קרובי האב דאורייתא' וקרובי האם דרבנן דהרי קרובי האב נמי נפקי מדרשות חכמים. שהרי פשט הכתוב אינה שלא יומתו אבות בעדות בנים. ובנים שלא יומתו בעדות אבות אלא שלא יומתו אלו בחטא אלו וכמו שכתב בדברי הימים ואת בניהם לא המית ככתוב בתורת משה לא יומתו אבות לבנים ובנים לא יומתו על אבות. וכן לא יהיו קרובי האב פסולין מן התורה לזכות אלא לחוב. שהרי לא יומתו כתיב ולזכות לא למדו אלא מדכתיב לא יומתו תרי זימני. ומה הפרש יש בין יומתו יומתו תרי זימני. ובין מדרש אבות אבות תרי זימני עיין שם:

ותו קשה לי במה שכתב במצות לא תעשה רפ"ז הזהיר הדיין שלא לקבל עדות הקרובי' קצתם על קצתם. והוא אומרו לא יומתו אבות על בנים. ובא הפי' המקובל בספרי שלא יומתו אבות בעדות בנים ובנים בעדות אבות וה"ה לדיני ממונות וכו' ולפיכך לקח למשל הא' שבקרובים וגדול האהבה. והוא אהבת האב לבן ובן לאב. ואפי' לחייב מיתה. לא כ"ש שארי הקרובים שלא יקובלו וכו' דלמה כתב לפיכך לקח למשל הא' שבקרובי' וגדול האהבה האב לבן וכו' דמשמע דמפרש לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות. היינו בעדות אביו ממש ובעדות בן על אביו ממש. וכן מבואר מפירושו בפי' המשנה שכתב בסנהדרין במשנת אלו הן הקרובים וז"ל והטעם שלא מנה אותו במשנה ואמר אביו לפי שהוא מבואר במקרא ולא למדנו אסור עדות הקרובים אלא ממה שהזכיר השם יתעלה מלהעיד האב על הבן או הבן על האב כמו שנאמר לא יומתו אבות על בנים וגומר כלומר לא יומתו בעדות. והא בגמרא מפרש דלא יומתו אבות ובנים על אבות באחי אביו ובני אחיו מדלא נקט קרא לא יומת בן על אב ונקט אבות על בנים לשון רבים עיין שם בפרש"י. ותו כתב בעל מגילת אסתר על מ"ש הרמ"בם בפ' י"ג מהלכות עדות הקרובים פסולים לעדות מן התורה שנאמר לא יומתו וגו' מפי השמועה למדו וכו' וז"ל אבל האמת כי לא ידעתי היכן הוזכר שכך היתה בקבלה אצלם ממשה רבינו ע"ה כי בפ' זה בורר וגם בספרי שאמרו שם זה המאמר לא אמרו שם כלום. והנראה ביסוד כל הנ"ל הוא דהרמ"בם פי' בפירוש המשנה בפ' זה בורר במשנת אלו הן הקרובים וכו' אמר ר' יוסי זו משנת ר"ע אבל משנה ראשונה דודו ובן דודו· וכל הראוי ליורשו וכו' דהאי וראוי ליורשו לא ממשנה ראשונה הוא אלא תשלום משנתו של ר"ע היא. וכן פי' ר"ע מברטנורה. וכתב מהר"של בס' חכמת שלמה וז"ל שם במתני' וכל הראוי ליורשו הרמ"בם כתב שזו היא מדברי ר"ע ואינה ממשנה ראשונה ונראין דבריו יותר מפרש"י עכ"ל. וכתב בעל תוספ' י"ע דודו ובן דודו לאפוקי אחי האם וקרובי האישות עיין בנימוקי יוסף. ויש לדקדק דהא בעל נימוקי יוסף כתב היפך מזה. דלמשנה ראשונה כל קרובי האישות כשירי' הן אבל קרובי

הלב

האלו אחי האם פסולין עיין שם והנראה פשוט בכוונת בעל תי"ע הוא . דכ"י קיים שם וז"ל ואי תני דודו ובן דודו ה"א מן האב ולא מן האם צריכא . ר"ל צריכא וכל הראוי ליורשו לרבות קרובי האם וכמ"ש לעיל דכיון דבן אחותו יורש אותו ראוי ליורשו מיקרי וכו' עיין שם הרי לפניך דהא דכת' כ"י דלמשנה ראשונה אף אחי האם פסול היינו מדקתני וכל הראוי ליורשו . הא אם לאו וכל הראוי ליורשו לא הוה במשמעות דודו ובן דודו אלא מן האב . וא"כ לפירוש הרמ"בם וברטנורה דוכל הראוי ליורשו לאו ממשנה ראשונה הוא אלא תשלום משנת ר"ע . א"כ הא דקתני במשנה ראשונה דודו ובן דודו לאפוקי אחי האם כדמשמע בכ"י דבלישנא דדודו ובן דודו לחוד בלא דוכל הראוי ליורשו אין במשמע אלא מן האב . והיינו דצונו בעל תי"ע לעיין בכ"י . וראיתי בתי"ע שנתן טעם למה שכתב רש"ל שנראין לו דברי הרמ"בם יותר מפר"ש וז"ל ופשיט הוא דהא בכלל דודו ובן דודו אף מן האם ואינם ראוים ליורשו וכי תימא דאדרבה וכל הראוי ליורשו פירושו דודו ובן דודו דדוקא מן האב . א"כ לא לתני דודו ובן דודו כלל עכ"ל . וקשה לי בדבריו אלה . חדא דאי לא הוה תני אלא כל הראוי ליורשו ה"א אפי' רחוקים כמה כל שהמה משבט אחד כמ"ש בעל כ"י עיין שם . ואף לפי מה שכתב הרמ"בן בס' מלחמות בפ' זה בורר בהשיגו על בעל המאור וז"ל דאי כל הראוי ליורשו אינון פסולים אין אדם בישראל כשר וכו' ע"ש . אכתי איצטריך דודו ובן דודו לאפוקי ראשון בשלישי ודלא כרב דפוסל ראשון בשלישי מיתורא דוי"ו ובנים . ותו דסותר דבריו הראשונים שכתב דדודו ובן דודו לאפוקי אחי האם ודוק : ועוד תמיהא לי טובא לפי מה שפי' הברטנורא כהרמ"בם דהאי וכל הראוי ליורשו מדברי ר"ע הוא ולא ממשנה ראשונה ופירש דכל הראוי ליורשו דהיינו קרובי האב . אבל קרובי האם כגון אחי אמו שהזכרנו כשר לו שהרי אין אחי אמו ראוי ליורשו אבל הוא ראוי לירש אחי אמו לפיכך הוא פסול להעיד לו עכ"ל . מהא דפרי' הש"ס בסנהדרין דף כ"ח ע"ב ובעל אמו הוא ובנו וחתנו . בנו היינו אחיו . ומשני ר' ירמי' לא נצרכה אלא לאחי האם . ור"ח משני קתני אחיו מן האב וקתני אחיו מן האם . בין לשינוי' דר"י ובין לשינויי דר"ח הא אינם ראויי' לירש זה את זה כלל . דאחיו מן האם אינו יורש אותו וכן הוא אינו יורש את אחיו מאמו וכ"ש אחי האח מן האם ואפ"ה קתני במשנתו של ר"ע שהמה פסולין זה לזה . ותמהני על בעל תי"ע שלא נתעורר בזה . והנראה בכוונת הרמ"בם שפירש דוכל הראוי ליורשו הוא תשלום משנת ר"ע ולא ממשנה ראשונה הוא . דרש"י בסנהדרין דף כ"ח ע"ב . פי' בד"ה ברייתא ר"י אפיק גיסו וחורגו . הוו ח' אבות ובניהם וחתניהם . ואית דמוקמי להאי בן גיסו דקא מכשיר ר"י בכן שיש לו לגיסו אשה אחרת כי היכי דלא ליפלוג ר"י אבעל אחות אמו כו' עד אחי האח מבעי' עכ"ל והנה הר"יף והרמ"בם מפרשים כאית דמוקמי שהביא רש"י . והביא הר"יף ראי' מהירושלמי שפירש כן בהדי' . וכדי ליישב קושי' רש"י הנ"ל . ועוד קושי' שקשה לי לשיטתם של הר"יף והרמ"בם מאי פריך הש"ס אלא מתניתן דקתני גיסו הוא ובנו וחתנו מני לא ר"י ולא ר"י . הא מצי אתיי' כתרווייהו . ומתני' איירי בגיסו שיש לו בנים וחתנים מאותו אשה . ור"י ור"י בברייתא איירי מגיסו שיש לו בנים מאשה אחרת לפי פירוש הרמ"בם דוכל הראוי ליורשו הוא תשלים משנת ר"ע ובזה יתישבו כל הקושי' הנ"ל . דלפום דבעינן למימר דוכל הראוי ליורשו הוא ממשנת ר"ע תקשי מאי אתי לאתוי' ומאי אתי למעוטי . דה"א לומר דאתי למעוטי אחי האם כפרש"י וברטנורא משום דמנחיל ואינו נוחל . הא תני אחיו מן האם דאינם ראוין לירש זה את זה כלל דפסול . כ"ש אחי האם דמנחיל דיהא פסול . וכמו שהקשיתי לעיל . ועכ"ל דוכל הראוי ליורשו אתי לאתויי בנים שיש להם מאשה אחרת הראוים ליורשו כגון בעל אחותו מן האב שיש לו בנים מאשה אחרת דפסולים לו משום דאף בנים מאשה אחרת ראוים לירש מעזבונו . כיצד אם מת הוא בלא בנים ואין לו אח · אחותו יורשת אותו . ואם הי' לבעל אחותו בן או בת מאחותו ומת בעל אחותו ואחר כך מתה אחותו בנים שהי' לבעל אחותו עם אחותו יורשים עזבונו . ואם מתו גם בני אחותו שעה אחת אחר מיתת אחותו שהיא אם בני בעל אחותו שיש לו מאשה אחרת יורשים עזבונו · שבאים בכח בני אחותו שהמה לבני בעל אחותו שיש לו מאשה אחרת אחים מן האב ויורשים זה את זה . נמצא שבנים שיש לבעל אחותו מאשה אחרת ראוין לירש עזבונו . א"כ כשמתה אחותו שעה אחת אחר מיתתו . ואח"כ מת בעל אחותו שעה אחת אחר מיתתה . בנים שיש לו מאשה אחרת יורשים עזבונו . ואע"ג דהבנים שיש לו מאשה אחרת אינם יורשין אותו . אלא את אביהם או את אחיהם מאביהם . אפ"ה ראוי ליורשו מקרי כיון דעכ"פ יכולין לירש עזבונו . וכמו שכתב בעל המאור בפ' זה בורר וז"ל אבל חמיו אפי' ר' יוסי מודה שאע"פי שחמיו אינה ראוי ליורשו . הוא ראוי ליורש את חמיו עכ"ל . הרי לפניך דקורא לחתנו ראוי לירש את חמיו אע"ג דחתנו אינו יורש את חמיו אלא את אשתו הוא יורש ומידה הוא זוכה . שהרי אם מתה קודם לאביה או נתגרשה אינו יורש כלום . א"ו כיון דעכ"פ יכול לירש עזבון חמיו מקרי שפיר ראוי ליורשו . ותדע שכן . דאל"כ אטו דודו ובן דודו ואחיו מן האב נמי נימא דאינם קרוין ראוי ליורשו . שהרי אינו יורש אלא את אביו בקבר ע"י משמוש נחלה ולא אותו ודוק : ומה שחילק הרמ"בן בס' מלחמות בהשיגו על בעל המאור וז"ל שאף בקרובי עצמו כגון בן דודו אינו נקרא ראוי ליורשו מפני שאביו יורשו . ואם מת אביו לאחר שזכה בירושה זו בנו יורשו שזה את אביו הוא יורש ולא את דודו . אלא לפיכך נקרא ראוי ליורשו מפני שאם מת אביו ואח"כ מת דודו ירושה באה לו מידו שהנחלה ממשמשת משא"כ בכל קרובי אישות עכ"ל . ובעניותי חילוק זה אנכי מכיר דהא גם בקרובי אישות משכחת שתבא ירושה מידו לידו . כגון חתנו שמתה אשתו שעה אחת אחר מיתת אביה ועדין לא הגיע לידו עזבון חמיו בחיי אשתו אפ"ה החתן יורש עזבונו של חמיו · והרי ירושה באה מיד חמיו ליד חתנו . וכן תמצא בבנים שיש לבעל אחותו מן האב מאשה אחרת שתבא עזבונו מידו לידם על אופן זה וכן בגיסו בעל אחות אשתו מן האב תמצא שבניו שיש לו מאשה אחרת ראוים לירש את אשתו מידה לידם ואע"ג דאינם ראויי' לירש אותו מ"מ כיון דראוים לירש את אשתו פסולים לאשתו ולו . משום דכללא הוא בראשון בשני בעל כאשתו וכל הפסול לאשתו פסול לו . ודוק : משא"כ בבעל אמו לא תמצא שבנים שיש לו מאשה אחרת ראוים לירש את עזבונו . וכן בכל אחות אמו לא תמצא שבנים שיש לו מאשה אחרת ראוים לירש עזבונו ודוק : וזהו שכת' הרמ"בן לרבות בוכל הראוי ליורשו דהיינו בעל אחותו מן האב ובעל אחות אביו מן האב וגיסו בעל אחות אשתו מן האב שאפילו בניהם וחתניהם שיש להם מאשה אחרת פסולים לו משום שראוין לירש עזבונו מידו לידם על אופן הנ"ל . ולהוציא בעל אמו ובעל אחות אמו ובעל אחות אביו מאמו ובעל אחותו מאמו . שבניהם שיש להם מאשה אחרת כשרים לו מפני שאינם ראוים לירש עזבונו ואע"ג שבניהם שיש להם מאותו אשה פסולים

אעפ"י

אעפ"י שאינם ראוים ליורשו . שאני הכי דהמה קרובי עצמו שאר בשר ואע"פי שאינם ראוים ליורשו פסולים . ולא בעינן תנאי דיהא ראוים ליורשו אלא בבנים שיש להם מאשה אחרת שאינם פסולי' מחמת קרובי עצמו אלא משום קרוב מחמת קרוב ודוק הטיב : ובזה יש ליישב כל הקושי' שיש להקשות על הרי"ף והרמב"ם דהא דהקש' רש"י דתקשי לרב חסדא דאכשר באחי האח דהשתא בן גיסו פסול משום אחי בן אחות אשתו אחי האח מבעי' לפי מה שפירש הרמב"ם דהאי וכל הראוי ליורשו הוא תשלום משנת ר' עקיבא וכפי שפרשתי וביררתי . לק"מ . דשאני אחי בן אחות אשתו דראוי לירש את אשתו כמו שפרשתי וביררתי לעיל ולכך פסול לאשתו ולו . ואע"ג דאינו ראוי ליורשו הא כללא הוא בראשון בשני דבעל כאשתו וכל הפסול לאשתו פסול לו משא"כ אחי האח אין ראוי ליורשו דהא הוא עם בן בעל אמו שיש לו מאמו אחים מן האם ודוק היטב : וגם קושיתו הראשונה שהקשה רש"י דכל בניהם דמתני' מאותה אשה קאמר . היינו דדייק הכי מדמקשה הש"ס בנו היינו אחיו ועיין בפירוש הגאון שהביאו האלפסי ובתשובת האלפסי הביאה בעל מלחמות . נ"כ לק"מ . די"ל דקמא דגמרא כמי ס"ל דהאי וכל הראוי ליורשו הוא תשלים משנת ר"ע . וא"כ בעל אמו ובנו וחתנו ע"כ שיש לו מאותה אשה דהיינו אמו דאל"כ אמאי פסולין לו הא אינם ראוין ליורשו ור' ירמי' דמתני לא נלרכה אלא לאחי האח באמת לריך לפרש דוכל הראוי ליורשו הוא ממשנה ראשונה ולא תשלום משנת ר"ע . אמנם ר"ח דמתני יהודה דמקשי הש"ס בנו היינו אחיו דקתני אחיו מן האב ותני אחיו מן' האם ומכשיר באחי האח ל"ל דלא ס"ל הכי אלא ס"ל דוכל הראוי ליורשו הוא תשלום משנת ר"ע מדמוקי סתמא דתלמודא מתניתי' ר' יהודה ובריית' ר' יוסי ובברייתא חשיב בעל אחות אמו דהיינו בן גיסו ועיין ברי"ף ובתוספ' ד"ה גיסו לבדו וכ"ש חורגו וע"כ לריך לחלק דהא דמכשיר ר' יוסי בן גיסו היינו מאשה אחרת ועל זה תקשי קושי' רש"י א"כ הכא דמתני' פוסל בגיסו ובנו וחתנו מאשה אחרת ותקשי על ר"ח דמכשיר באחי אח כנ"ל . ועל כרחך לריך ליישב דרב חסדא מפרש דוכל הראוי ליורשו הוא תשלום משנת ר"ע ולא קשה מידי כמו שפרשתי וביררתי לעיל ודוק :

וקושיתי שהקשיתי דמאי פריך הש"ס אלא מתניתי' דקתני גיסו הוא ובנו וחותנו מני לא ר"י ולא ר"י . הא מלי אתי' כתרווייהו ומתני' איירי מגיסו שיש לו בנים וחתנים מאותה אשה ור' יהודה ור' יוסי דברייתא איירי מגיסו שיש לו בנים מאשה אחרת . כמי לק"מ . דסתמא דגמ' נקיט לעיקר דוכל הראוי ליורשו הוא תשלום משנת ר"ע ומרבה אפי' בנים שיש להם מאשה אחרת מפני שראוי' ליורשו : זהו מה שנ"ל ברור בכוונת הרמב"ם שפי' דוכל הראוי ליורשו הוא תשלום משנת ר"ע ולא ממשנה ראשונה . ובחידושי' שלי האריכתי ליישב כל מה שיש לדקדק על שיטת הרי"ף והרמב"ם בדברים ברורים ואמנם די בזה מה שלריך לעניננו : והואיל וזכינו לדין דהאי וכל הראוי ליורשו הוא תשלום משנת ר"ע ולא ממשנה ראשונה . ובמשנה הראשונה לא תני אלא דודו ובן דודו . ולא קתני דודיו ובני דודיו לאגמרן דדודיו אחי האם כמי פסול . א"כ למשנה הרשונה אינם פסולין אלא קרובי האב ולא האם . כ"ש בעל תי"ט ע"פ ניונו בנמוקי יוסף . וע"ז הוקשה למשנה הראשונה דמכשיר קרובי האם אבות אבות דכ"ר בלשון רבים ל"ל וע"כ ל"ל למשני' הראשונה דלא משמע להו לדרוש מדכתב רחמנא אבות לשון רבים על אחי האב אלא אבות . אבות דעלמא משמע ולאגמורין הא גופא דאב פסול לבן ובן פסול לאב . דאי ילמוד מדפסל אב לבן שיהא פסול בן לאב דפסולי עדות מחמת קורבה גזירות הכתוב הוא בלא טעמי' ועיין בס' תורת חיים מ"ש על יומתו יומתו תרי זימני . ועל זה קשה א"כ כיון דאבות אבות דעלמא במשמע א"כ מנ"ל דבנים להדדי ואחים להדדי פסולי' דלמא גם בנים בנים דעלמא . וא"ל דבנים ע"כ לדרשה אתי דאל"כ תקשי ובנים לא יומתו על אבות למה לי לכתוב והם לא יומתו על אבות כדדייק רבא הכי ע"ש . דאכתי תקשי א"כ בנים ואחים לעלמא מנ"ל דפסילי' דהשת' אלטר' ובנים לאגמורי לבנים להדדי דבלא"ה ה"א בנים בנים דעלמ' ועוד דאי דריש בנים ה"ל כמי למידרש אבות דמדהאי לדרש' האי כמי לדרשה כדאי' בהשוכר א"ה גבי רך ועוב ומשום קו' זו ילא להרמב"ם דבא בזה פי' מקובל ממרע"ה דדודו ובן דודו פסולין בין זה על זה בין לעלמא והא דנקט קרא אבות היינו דלקח הא' שבקרובי' וגדול האהבי' למשל כמ"ש הרמב"ם במלות ל"ת רפ"ז והא דדריש הש"ס אבות לשון רבים דקאי על אחי האב וגם הא דקאמר הש"ס אשכחן אבות לבנים בנים לאבות מנ"ל וכו' אשכחן בנים להדדי בנים לעלמא מנ"ל וכו' י"ל דהוא הוא שכתב הרמב"ם בתחילת שורש זה וז"ל ושיש שם פירושים מקובלין ממשה רבינו ע"ה אין מחלוקת בהם וכו' או הקש יורה עליו וכו' כנ"ל והיינו שכתב במלות ל"ת רפ"ז דלקח הא' שבקרובי' וגודל האהבה למשל משום דמשמעות אבות אבות דעלמא והא דידעינן קרובי האב הוא מפי' המקובל שקבלנו בפיר' מפי משה רבינו עכ"ל והנה לפ"ז דבא בפי' מקובל ממשה רבינו דקרובי האב פסולין ולא בא בפירוש [?]דקרובי האם כמי פסולין דאי בא בפירוש דקרובי האם כמי פסולין לא הי' משנה הראשונה חולקת על זה דכל שבא בפי' מקובל מפי משה אין מחלוקת בהם כמ"ש הרמב"ם בתחילת שורש זה הנ"ל . ש"מ דקרובי האם כשרים מן התורה דאל"כ למה פירש משה קרובי האב והניח קרובי האם . וע"כ הני דרשות דאבות אבות תרי זימני אינם אלא אסמכת' בעלמא ודוק היטב : ולפ"ז נתיישבו כל הקושי' שהקשו בתשובה שהביאה בעל ש"ג הנ"ל . דמה שהקשו למה עשה הרמב"ם נדות קרובי האב דאורייתא וקרובי האם דרבנן דהא קרובי האב נמי כפקי מדרשות הכתיב לק"מ דהא בררתי דילא לו להרמ"בם סמכה ממשנה הראשונ' דבא בפי' מקובל דקרובי האב פסולין כמו שהארכתי . גם מה שהקשו דלא יהא קרובי האב פסולין מה"ת לזכות אלא לחוב שהרי לא יומתו כתי' ולזכות לא למדו אלא מלא יומתו תרי זימני ומה הפרש יש בין יומתו יומתו תרי זימני ובין מדרש אבות תרי זמני נמי לק"מ דלאבות אבות לשונרכים תרי זמני הכרחתי לעיל דאינם אלא אסמכתא בעלמא ופשיטא דקרא אבות אבות דעלמא : משא"כ יומתו יומתו תרי זמני דרשה גמורה היא דיומתו תניינא מיותר לגמרי ודוק : גם מה שהקשו שהרי פשט הכתוב אינו אלא שלא יומתו אבות בחטא בנים ובנים בחטא אבות כמ"ש בדברי הימים . לענ"ד י"ל דבלאו זה נכללים שניהם א' בפשט הכתוב וא' שבא בפי' מקובל שלאו זה כולל נמי קרובי האב והוא לאו שבכללות שכולל פירושים רבים . ובפ"י מהלכ' עדות כתב הרמ"בם וז"ל ומפי השמועה למדו שבכלל לאו זה שלא יומתו אבות בעדות בנים הרי שלא כתב מפי השמועה שלא יומתו אבות בעדות בנים אלא כתב בכלל לאו זה ש"מ שלאו זה כולל נמי דבר אחר וג"כ הא דלא יומתו בעדות בנים נמי בכלל לאו זה והוא כמ"ש ודוק : ומעתה מה שרולה בעל ספר סדר אלי' רבא ונוטה להכריח מדכתב הרמ"בם בפ"ד מה"א המקדש בפסולי עדות של תורה אינה מקודשת . בפסולי נדות של ד"ם אם רולה לכנום הוזר ומקדש בכשרי' וכו' ולא חילק בין פסול עדות דרבנן שהנה

מסקנות

מסקנות חכמים ובין קרובי האם שלא מדרשות חכמים ש"מ דס"ל להרמב"ם דכל דבר שנלמד בי"ג מדות כריבוי חוץ מגז"ש דיש לו דין דרבנן ממש כתקנותיהם וגזירותיהם. לע"ד נפל בבירא כי שאני דרשי דאבות אבות פרי זמני דמוכרח מכל מה שהארכתי לעיל דאינם אלא אסמכתא בעלמא · אבל שארי דרשות חכמים בודאי גם להרמב"ם ס"ל דיש להם דין תורה ממש אלא שאין ראוי למנותם בתרי"ג מצות וכמו שהאיר עינינו בעל זוהר הרקיע: ועוד נ"ל ליישב הא דהקשו מדברי הימים דמשמע דפשטא דקרא דלא יומתו אבות על בנים שלא נהרוג · אבות בעון בנים ובנים בעון אבות. ועוד הקשה בעל מגילת אסתר מיבמות דף ע"ט דפרי' סתמא דגמ' על דוד שמסר בני שאול לסריגה על עון אביהם והא כתיב לא יומתו אבות על בני' שנראה מכאן שפשט הכתוב הוא כמשמעו. דאפי' אם נאמר דאין בפשט הכתוב אלא כמו שבא בקבלה מפי משה דלא יומתו בעדות בנים נמי לק"מ דאורחא דתלמודא בהכי דמייתי לא יומתו אבות על בנים משום דאי לאו דכתיב איש בחטאו יומתו ואי לאו הקבלה מפי משה הוה מוקמינן קרא דלא יומתו אבות על בנים כמשמעו ועיין בתו' במס' סוכה דף למ"ד ד"ה כי יקריב מכם א"ר דמייתי התם תוס' הרבה שנוהג הש"ס כן ודוק:

ויש לומר דגם אורחא דקרא כן ונהג קרא דדברי הימים כאורחא דתלמודא ודוק: ולשלמות החיבור של רבינו הרמב"ם ספר קדמי' להעתיק מקום מוצאו שהוציאו הרמב"ם ז"ל מה שכתב בתשובה הביאה הרמב"ן שאפי' דבר שהוא בקבלה מפי משה הלכה למשה בסיני מד"ס קרינן ולא דבר תורה. והוא אחר שאבאר מ"ש הרמב"ם בפ"ג מה"ל ביאת מקדש הלכה י"ג וי"ד ובה"ל טומאת מת הלכה ה' ואחר שאבאר לשון הרב בעל כסף משנה. וזה לשון הרמב"ם בפ"ג מה' ב"מ הלכה י"ג ואי זהו טמא שחייב כרת על המקדש כל שנטמא בטומאה מן המת שהנזיר מגלח עלי' שכבר נתפרש בנזירות. או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באוהל הטומאות שהנזיר מגלח עליהם. שהרי הוא שני לראשון שנגע במת. או שנגע בשאר אבות הטומאה של תורה שיתפרשו במקומן. ובהלכה י"ד כתב וז"ל כללו של דבר כל הטעון ביאת מים מן התורה חייב כרת על ביאת מקדש ואפי' אחר שטבל עד שיעריב שמשו. וז"ל הרא"בד בהלכה י"ג או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באוהל הטומאות שהנזיר מגלח עליהן וכו' אמר אברהם שבוש הוא זה שאין הנזיר מגלח על מגע כלים שנגעו במת ואפי' על חרב וכן אינו חייב על מגען על ביאת מקדש. וז"ל הרא"בד בהלכה י"ד זה הכלל כל הטעון ביאת מים מן התור' חייב כרת על ביאת מקדש. אמר אברהם דבריו סותרי' זה את זה. ועיין בכסף משנה ביאור השגתו. וז"ל הרב בעל כ"מ ומ"ש או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באוהל טומאות שהנזיר מגלח עליהן וכו' כתב הרא"בד שיבוש הוא זה. שאין הנזיר מגלח על מגע כלים שנגעו במת ואפי' על חרב וכן אינו חייב על מגען על ביאת מקדש עכ"ל ואני אומר פשטן של דברים כדברי הרא"בד. דתנן במס' נזיר פרק כה"ג שאין הנזיר מגלח על כלים שנוגעין במת ותנן נמי כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עלי' אין חייבים על ביאת מקדש. ומאחר שאין הנזיר מגלח על כלים הנוגעים במת אין חייבים על ביאת מקדש. אבל רבינו מפרש דהא דתנן כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עלי אין חייבי' על ביאת מקדש לא לענין הנוגעים במת איתניא אלא לענין טומאה הפורשת מן המת כגון רביעי' דם ורבע עצמות אבל כלים הנוגעין במת אע"פי שאין הנזיר מגלח עליהם חייבין עליהם על ביאת מקדש. מדגרסינן בירושלמי נזיר פרק כה"ג וכו' עכ"ל בעל כ"מ. ועתה תדע מקום מוצאו של הרמב"ם הנ"ל אעתיק לשון הירושלמי בפי' כה"ג עם פירוש הנ"ל ואדקדק מה שיש לדקדק על פירושו ואחר אעתיק לשון בעל כ"מ בפיר' הירושלמי הנ"ל לשיטת הרמב"ם ואדקדק על פירושו מה שיש לדקדק עליו ואבארנו. ואסיר מפירושו כל יתידות הדרכים וממוצא הדברים יתברר לך מקום מוצאו של הרמב"ם הנ"ל. וז"ל הירושלמי במס' נזיר פרק כהן גדול הביאו הר"ש בפי' המשניות ריש מס' אהלות מתני' ב' תמן תנינן שנים טמאים במת א' טמא טומאת שבעה וא' טומאת ערב. ג' טמאים במת. שנים טמאים טומאת שבעה וא' טמא טומאת ערב. ד' טמאים במת. ג' טמאים טומאת שבעה וא' טמא טומאת ערב. כיצד שנים. בני אדם הנוגעי' במת טמא טומאת ז' ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב. כיצד ג' כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמא טומאת שבעה. השלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב. כיצד ארבעה כלים הנוגעין במת ואדם בכלים וכלים באדם טמא טומאת שבעה. הרביעי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב. ר' יוחנן בשם ר' ינאי וכולהון תורה הם אבל תרומה. אבל על ביאת המקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון. מה טעם ואיש אשר יטמא ולא יתחטא הטעון חטוי חייב על ביאת מקדש. ושאינו טעון חיטוי אינו חייב על ביאת המקדש. הסיכון הרי אדם הנוגע בכלים הנוגעי' במת טעון חיטוי והוא שני. א"ר אבין ב"ח בטומאת איש באיש ולא בטומאת איש בכלים. וכו' עד א"ר בר בון משום ר' יוחנן לטומאת הפורשת מן המת וכו' חצי לוג דם וחצי קב עצמות שהנזיר מגלח עליהם לוקין עליהם עכ"ל הירושלמי. וזה לשון פרושו של הר"ש על הירושלמי הנ"ל. וזה פירושו ר"ל של הירושלמי על הראשון אדם שנוגע במת או כלים שנגעו במת והכניסו למקדש ומשום מכניס כלים נקט לשון על דהמכניס כלי טמא למקדש כדאי' שני שנגע בראשון מה טעם כלומר ולמה הוא פטור אם נכנס למקדש וכן המכניס למקדש למה אינו חייב ודריש לה מקרא דאיש אשר יטמא ולא יתחטא דלא מחייב אלא הטעון חיטוי (וכ"ל דהר"ש גריס בדברי ר' יוחנן בשם ר' ינאי אבל על ביאת מקדש אינו חייב אלא על הראשון שני שנגע בראשון מה טעם ולא כמו שהיא גירסא לפנינו ודוק) ופריך מאדם הנוגע בכלים הנוגעי' במת דטמא טומאה חמורה ובעי הזאה וכו' עד וסדר מסיק מתניתא מסייעא לתניי קדמייא דהיינו לר' יוחנן בשם ר' ינאי ור"י ור"י גופי' דוחה סייעת' זו וכולה פשוטה עד סוף עכ"ל פי' הר"ש והנה יש לקיים פסקו של הרמב"ם שפסק דנוגע באדם או בכלים שנגעו במת דחייב כרת על ביאת מקדש אפי' לפי פירושו של הר"ש בירושלמי. די"ל דיש לפסוק כן מדאסותב ר' אילא שרצה לחלק בין נוגע באדם שנגע במת לאדם שנגע בכלים שנגעו במת מהא דכלי שחליו מן החלמא הא כולו מן החלמא חייב · וזה ר"ל הא דכלי שחליו מן החלמא הוי ג"כ תיובתא לר"י בשם ר' ינאי לפי' הר"ש דר' יוחנן אינו מחייב אלא אדם הנוגע במת או כלי שנגע במת. אבל אדם שנגע בין באדם בין בכלי שנגע במת פטור והלא מן כלי שחליו מן החלמא משמע שאדם הנוגע בכלי שנגע במת חייב על ביאת מקדש כדמסיק בירושלמי ומי הוא חייב לא האדם הנוגע בו ומסיק דה"א לומר כדבעי לשנויי דחייב דקתני היינו אדם הזורקו למקדש דאי כשזרקו למקדש וכי על זה שנינו על רחילם גופו ענש כרת ועל בגדים בארבעים א"ר בנוגע איירי כמו שפי' הר"ש. וסייעת' דבעי הש"ס ירושלמית לאתוי' לר' יוחנן בשם ר' ינאי דמה ר' יוחנן בעצמו ודוק: אמנם נראה בעליל דהרמב"ם אינו מפרש הירושלמי הנ"ל כר"ש אלא מפרש

כמו שפי' הרב בעל כסף משנה וכפי הגירסא שלפנינו. מדקיים הרמ"בם בפ"ג מהלכ' ביאת מקדש הלכה י"ג או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באותן הטומאות שהנזיר מגלח עליהן שהרי הוא שני לראשון שנגע במת ואי פסק על פי פירושו של הר"ש בהירושלמי וכמו שכתבתי. תקשי למה תלי ויהיב טעמא שהרי הוא שני לראשון שנגע במת. הא שום אחד מהנך אמוראי דירושלמי לא תלה במפני שהוא שני שנגע בראשון. אמנם לפירוש של הרב בעל כסף משנה שהעתיק לשונו קמן ניחא. שהן הן הדברים של ר' יוחנן בשם ר' ינאי דקאמר אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון ודוק: גם קשי' לי לפי פרושו של הר"ש למה א' רב זריקא בשם רב המנונא תני תנויי תמן פליג על ר' אילא כלי שהאליו מן המלאה וכו' ולא קאמר כמי דפליג על ר' יוחנן בשם ר' ינאי לפי מה שפירש הר"ש דלר"י אדם הנוגע בין באדם בין בכלים שנגעו במת אינו חייב על ביאת מקדש הא מהא דכלי שהאליו מן המלאה הוה כמי תיובתא לר' יוחנן כמ"ש לעיל ודוק. וזוהי הקושי' בעצמה שהקשה הרא"בד על הרמ"בם בהלכה י"ד וכתב דבריו סותרין זה את זה ע"ש ודוק: ותו קשי' לי לפירוש הר"ש תקשי על ר"י בשם ר"י ממתני' ד' דפ' י"א ממס' פרה דתני כל הטעון ביאת מים מן התורה אסור על ביאת מקדש. וחכמים אומרים וכו' ואם בא אל המקדש בין לפני ביאתו ר"ל ביאת מים בין לאחרי ביאתו חייב הרי שמחייבין על ביאת מקדש כל אותן הטעוני' ביאת מים מן התורה בין לפני ביאתן בין לאחר ביאתן ולא ראשון שנגע במת לבד ותקשי על ר' יוחנן לפי' הר"ש ודוק: דבשלמא על ר' אילא לפי' הר"ש ל"ק ממתני' דכל הטעון ביאת מים מדברי תורה חייב על ביאי' מקדש אע"ג דפטר ר' אילא אדם שנגע בכלי שנגע במת על ביאת מקדש והוא טעון ביאת מים מדברי תורה. דיש ליישב דהא דתני כל הטעון ביאת מים מדברי תורה חייב על ביאת מקדש היינו בטומאת איש באיש וה"ק כל הטעון ביאת מים מד"ת בטומאת איש באיש חייב על ביאת מקדש. משא"כ לר' יוחנן לפי' הר"ש קשיא. ומיהו קושי' זו יש ליישב די"ל דהא דקאמרי חכמים דכל הטעונים ביאת מים מד"ת חייבין בין לפני ביאתן במים בין לאחר ביאתן על ביאת מקדש· היינו חייבים מלקות קאמרי ולא כרת די"ל דלא מחייבי כרת אלא על הראשון שנגע במת והיינו דקאמר בסוף הסוגי' דירושלמי שהביא הר"ש והעתקתיו לעיל א' ר' ירמי' הוינן סברין מימר מה פליגן לקרבן אבל למלקות לוקי' אפי' על הג' ועל הד'· דר' ירמי' אתי לתרולי מתני' דפרה דקתני כל הטעון ביאת מים מן התורה חייב על ביאת מקדש אליבא הנך אמוראי דירושלמי דלא מחייבי כרת אלא על הראשון שנגע במת והוא ר' יוחנן בשם ר' ינאי. או שני שנגע בראשון והוא ר' אילא לפי' הר"ש דלא תקשי עלייהו דתני מתני' כל הטעון ביאת מים מד"ת חייב על ביאת מקדש. ואינהו לא מחייבי אלא ראשון בלבד לר"י ולר' אילא שני שנגע בראשון בלבד ולכך קאמר סברין מימר מה פליגי' לקרבן אבל למלקות לוקין על הג' ועל הד' וא"כ מתני' דפרה דקתני כל הטעון ביאת מים חייב על ביאת מקדש. י"ל דהיינו חייב מלקות ולא כרת דכרת אינו חייב אלא על הראשון שנגע במת או על השני שנגע בראשון למר כדאי' לי' ולמר כדאי' לי'. ולפ"ז י"ל הא דמלאה קפידא לנוח על הא דדחי ר' יוחנן בעצמו סייעת' דמייתי' הש"ס לסברתו מהא דכל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבי' על ביאת מקדש וכו'. וי"ל מה ראה ר' יוחנן לדחות הסייעת' שמביאין לסברתו. אמנם לפי הנ"ל ניחא משום דקשה על סברת ר"י דאינו מחיי' כרת על ביאת מקדש אלא ראשון שנגע במת לבד לפי גירסת ופי' הר"ש ממתני' דפרה דתני כל הטעון ביאת מים מד"ת חייב על ביאת מקדש וע"כ צריך ר' יוחנן ליישב דחייב דקתני חייב מלקות כסברת ר' ירמי' דמחייב מלקות אפי' על הג' ואפי' על הד'· אך על זה תקשי מהא דכל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה' חייבין על ביאת מקדש וכל טומאה שאין הנזיר מגלח עלי' אין חייבין עלי' על ביאת מקדש כדפריך הכא ר' יוסי ליידכיי' קומי ר' ירמי' ופליג על ר' ירמי' עיין בסוף הסוגי' דירושלמי הנ"ל שהעתקתי ולכך משני ר' יוחנן לטומאה הפורשת מן המת כצרכה וכמו דמשני התם בסוף הסוגי' ר' יוסי בר בון בשם ר' יוחנן על קושי' ר' יוסי ליידכיי' הנ"ל. ושפיר י"ל דחייב מלקו' אפי' על הג' ואפי' על הד' ולא תקשי מידי על ר' יוחנן בשם ר' ינאי ממתני' דפרה דכל הטעון ביאת מים מד"ת חייב על ביאת מקדש דיש לומר דחייב מלקות קאמר ומפני שר"י בעל הקורה נכנס בעובי הקורה להסיר מעליו הקושי' ממתני' דפרה דכל הטעון ביאת מים מד"ת חייב על ביאת מקדש· ואוקמה הא דכל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליו חייב על ביאת המקדש וכו' בטומאה הפורשת מן המת וכנ"ל ודוק היטב: וז"ל הרב בעל כסף משנה בפי' הירושלמי הנ"ל לשיטת הרמב"ם מדגרסינן בירושלמי פרק כהן גדול תמן תנינן וכו' עד מילתי' דר' אבין בר חייא אינו חייב אלא על הראשון בלבד. מאחר שאילו אדם באדם אינו חייב אלא על הראשון בלבד וה"פ דלגבי ביאת מקדש אינו חייב אלא על השני שנגע בראשון דהיינו הנוגע במי שנגע במת. אבל הג' שנגע בשני דהיינו הנוגע במי שנגע בנוגע במת פטור· ויהיב טעמא משום דכתי' ואיש אשר יטמא ולא יתחטא וכו' וכיון דאדם הנוגע באדם שנגע במת אינו טעון חיטוי שהרי אינו טמא אלא טומאת ערב הנוגע בו אינו חייב על ביאת מקדש ולפ"ז ה"פ דקרא ואיש אשר יטמא במי שטעון חיטוי ולא יתחטא ונכרתה אבל אם יטמא במי שאינו טעון חיטוי לא. התיבון הרי אדם הנוגע בכלים הנוגעי' במת טעון חיטוי שהרי הוא טמא טומאת שבעה. ולפ"ז יהי' אדם הנוגע בו חייב על ביאת מקדש אע"פ שהוא שלישי בשני והאיך אמרת שאינו חייב אלא שני שנגע בראשון. ושני ר' אבין בר חייא אמר בטומאת איש באיש ולא בטומאת איש בכלים. ולפי שאלו דברים סתומים בלי טעם דמשמע דאתי לפלוגי בין טומאת איש באיש בין טומאת אדם בכלים. וקשה שזה סותר מאמר ר' יוחנן שאמר סתם אינו חייב אלא על השני שנגע בראשון וכללא הוא אף לטומאת איש בכלים לכך הצריך לפרש דבריו ואמר מילת' דר' אבין וכו' כלומר לאו כדקא ס"ד דמפליג בינייהו: דלעולם אינו חייב אלא הנוגע בראשון ולא הנוגע בשני אפי' נוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת וטעמא משום דלית לן לפלוגי בינייהו וכיון דאדם הנוגע באדם שנגע במת אין הנוגע בו חייב על ביאת המקדש מפני שנגע במי שאינו בר חיטוי כן האדם הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת אע"פ שנגע במי שהוא בר חיטוי פטור על ביאת מקדש כיון שהוא שלישי בשני ואין לנו לחייב אלא שני בראשון בלבד ומשום דקשה דעפי הוה עדיף למתלי כולה מילתא במי שטעון חיטוי דאידכר בקרא ולא למתלי בשני שנגע בראשון דלא אידכר בקרא לכך הקדים ר"י ואמר כולהון תורה הם כלומר דברי קבלה הם וקאי גם למאי דאמר אבל על ביאת מקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון וזהו שכתב רבינו שדברים אלו הלכה מפי הקבלה. ואע"פי שר"ש בפ"ק דאהלות מפרש ירושלמי זה בדעת אחרת. לדעת רבינו צריך לפרשו כמו שפירשתי ונתבארו דבריו. ואע"ג דבתר הכי קאמר בירושלמי אמ' ר' אילא הוא עצמו שנגע במת חייב כלומר אבל הנוגע במי שנגע במת פטור כבר הביאו גם ברייתי' המחולקת עם ר' אילא וכיון דתני'

כוותי'

כוותי' דר' יוחנן הכי נקטינן . ודע דהא דהכי מייתי בירושלמי לסיועי לר' יוחנן מדתנן כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליו חייבי' עליו על ביאת מקדש וכו' ראשון. שהנזיר מגלח עליו חייבי' עליו על ביאת מקדש · שני שאין הנזיר מגלח עליו אין חייבין עליו על ביאת מקדש . וה"פ לדעת רבינו . ראשון דהיינו הנוגע במת שהנזיר אם נוגע במת מגלח עליו חייבין עליו על ביאת מקדש כלומר הנוגע באותו ראשון ונכנס למקדש חייב . שני דהיינו הנוגע במי שנגע במת שאם הנזיר נגע במי שנגע במת אינו מגלח עליו אין חייבי' עליו על ביאת מקדש כלומר הנוגע באותו שני ונכנס למקדש פטור עכ"ל בעל כ"מ · והנה לפי פירוש בעל כ"מ נתישבה קושיתי שהקשתי לשיטת הרב רבינו שמשון הנ"ל · דלפירוש הרב בעל כ"מ אין מהא דכלי שחליו מן החלמאה וכו' שום קושי' לר' יוחנן בשם ר' ינאי · דרבי יוחנן ס"ל דשני שנגע בראשון שנגע במת חייב . בין שהראשון שנגע במת אדם בין כלים שני הנוגע בו חייב כרת על ביאת מקדש ולא קשי' מהא דכלי שחליו מן החלמאה אלא לר' אילא · בין אם נפרש הא דר' אילא כמו שמפרש הרב בעל כ"מ · בין אם נפרש הא דר' אילא כמו שמפרש הר"ש וכמו שאכתוב לקמן דנ"ל עיקר בפירוש הא דר' אילא לשיטת הרמ"בם כפי' הר"ש וגם קושי' השני' שהקשיתי מהא דמס' פרה דתני כל הטעון ביאת מים מן התורה חייב על ביאת מקדש נתישבה לשיטת ר' יוחנן לפי' הרב בעל כ"מ כמו שיתבאר לקמן ולפום שאכתוב שהעיקר כפי' הא דר' אילא כשיטת הר"ש יתישב גם לשיטת ר' אילא והתבוננה על מקומו : אמנם מה שפי' הרב בעל כ"מ בהא דר' אילא הוא עצמו שנגע במת חייב כלומר אבל הנוגע במי שנגע במת פטור · לא זכיתי לירד לסוף דעתו . כי בעניותי פירושו תמוה · דהרי ע"כ צ"ל דר' אילא ס"ל נמי דהזורק כלי שנגע במת חייב כדמשני ר' פנחס קומי ר' יוסי על הקושי' שהקשו לר' אילא מהא דכלי שחליו מן החלמאה . תיפתר בשזרקו · וכיון שכן דר' אילא מחייב על הראשון בין אדם בין כלים א"כ מאי האי דקאמר הש"ס ירושלמים התם א' ר"א בר יוסי קומי ר' יוסי אוף אנן תנינן הדא מסייעא להדין תנייא קדמייא · ופי' הר"ש ובעל כ"מ לר' יוחנן בשם ר' ינאי מהא דתנן ר"א אומר משום ר' יהושע כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליו חייבין על ביאת מקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליו אין חייבין על ביאת מקדש . מאי סייעת' לתנייא קדמייא דהיינו לר' יוחנן · אדרבא לר' אילא איכא סייעת' טפי . דפשטא דמתני' דכל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליו חייבין על ביאת מקדש משמע כר' אילא דאינו חייב אלא על הראשון דלר' יוחנן צריך לדחוק בפירושה כמו שפי' בעל כ"מ . ולר' אילא ניחא כפשיטות טפי לפירושו של בעל כ"מ בהא דר' אילא וכמו שפי' הר"ש סייעת' זו לר' יוחנן לפי פרושו בדר' יוחנן . ואף אם ניחא דלפי המסקנא אינו חייב על זריקת כלי שנגע במת כרת כמ"ש הרמ"בם בפ"ג מה' ביאת מקדש הלכה י"ו וז"ל . אבל הזורק כלים טמאים למקדש אפי' היו כלים שנגעו במת פטור מן הכרת · אבל חייב מלקות וכו' עכ"ל . אכתי מתניתן דכל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליו חייבין על ביאת מקדש מיתפרשא בפשטא לשיטת ב"ל כ"מ בדר' אילא דכל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליו חייבין על ביאת מקדש כרת על טומאת גופו ועל טומאת בגדיו מלקות ודוק : דהא גם ר' יוחנן מודה דעל זריקת כלים אפי' שנגעו במת אינו חייב אלא מלקות ולא כרת כמ"ש הרמ"בם הנ"ל ול"נ · לכן נ"ל בפירוש הא דר' יוחנן בשם ר' ינאי כפירושו של הרב ב"ל כ"מ · ובפירוש הא דר' אילא כפירושו של הרב רבינו שמשון . וה"פ הוא עצמו שנגע במת חייב כלומר חייב אדם הנוגע בו אבל כלים הנוגעין במת פטור אדם הנוגע בהן · ופליגא דר' יוחנן . דר' יוחנן לא חילק בכל שני שנגע לראשון שנגע במת דחייב ור' אילא מחלק · דשני שנגע באדם שנגע במת חייב · ושני שנגע בכלים שנגעו במת פטור . והשני מפרש הא דמסיק ר' אילא הוא והוא שליש' כדר' אבין בטומאת אדם באדם אדם חייב על טומאת מקדש · דה"פ א"נ דס"ל לר' אילא דאדם שנגע בכלים שנגעו במת פטור אפ"ה אם נגע אדם באדם שנגע בכלים שנגעו במת השלישי חייב על ביאת מקדש כדר' אבין בטומאת אדם באדם אדם חייב . ר"ל כיון דטומאת אדם הם ולא שלישי מכח טומאת אדם דבעי חיטוי קאתי · ואל תתמה דאדם שני שנגע בכלים שנגעו במת יהי' פטור על ביאת מקדש ואדם שהוא שלישי שנגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת יהי' חייב · דהרי הר"ש פירש וז"ל ופריך כלים ואדם וכלים דליחייב אכלים שניים אם הכניסם למקדש דמכח אדם קאתו עכ"ל · ומאי קושי' השתא אדם עצמו שנגע בכלים פטור לר' אילא כמו שפי' הר"ש על הא דאמר ר' אילא הוא עצמו חייב כלומר חייב אדם הנוגע בו אבל כלים הנוגעי' במת פטור אדם הנוגע בהן · כלים שנגעו באדם שנגע בכלים שנגעו במת ליחייב בתמי' · אלא ע"כ צ"ל דס"ל להמקשה לפי' הר"ש דאע"ג דאדם הנוגע בכלים שנגעו במת פטור דלאו מכח טומאת אדם קאתי כלים נוגעי' באדם שנגע בכלים ליחייב דמכח טומאת אדם קאתי דנזירות הכתוב הוא דאינו חייב על ביאת מקדש אלא בטומאה הבאה מכח טומאת אדם ודוק : כן אני מפרש באמת סברת ר' אילא דס"ל דאע"ג דאדם הנוג' בכלים שנגעו במת פטור על ביאת מקדש דלא אתי מכח טומאת אדם אדם הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת חייב דאדם שהוא שלישי מכח טומאת אדם הטעון חיטוי קאתי וכמו שפי' הר"ש סברת המקשה . וע"ז פריך כיון דס"ל לר' אילא דאע"ג דאדם הנוגע בכלים שנגעו במת פטור אדם הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת חייב משום דהשלישי מכח טומאת אדם קאתי . כלים ואדם וכלים אכלים שניים נמי לחייב דמכח טומאת אדם קאתו ועל זה משני בטומאת אדם באדם ולא בטומאת אדם וכלים ר"ל דנזירות הכתוב דווקא טומאת אדם באדם דאינו חייב כרת על ביאת מקדש אלא אדם שנטמא באדם ולא אדם שנטמא בכלים ולא כלים שנטמאו באדם טמא מת והא דמחייב ר' אילא על כלים ראשונים שנגעו במת כדבעי לשנוי' על קושיא דכלי שחליו מן החלמאה תיפתר בשזרקו י"ל דשאני כלים שנגעו במת עצמו משא"כ הנוג' בטמא מת אינו חייב על ביאת מקדש כרת אלא על טומאת אדם הבאה מכח אדם כדדרים ואדם אחר יטמא ודוק היטב . והשתא מייתי שפיר סייעת' לר' יוחנן בשם ר' ינאי לפי' הרב בעל כ"מ מהא דכל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליו חייבין על ביאת מקדש וכמו שפי' בעל כ"מ משא"כ לר' אילא קשי' דאפי' אם נפרש הא דכל טומאה שהנזיר מגלח עליו כמו שפי' הרב בעל כ"מ אכתי תקשי לר' אילא דהוא מחייב אדם שנגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת והלא נזיר הנוגע במי שנגע במת אינו מגלח הדין נותן שאדם הנוגע באותו שני ונכנס למקדש יהי' פטור וכמו שפי' הרב בעל כ"מ ודוק היטב כי הוא ברור ולשיטה זו ר"ל לשיט' הרב בעל כ"מ ולפ"מ שפרשתי בדר' אילא כשיטת הרב רבינו שמשון נתישבה הקושי' שהקשיתי מהא דפרה כל הטעון ביאת מים מד"ת חייב על ביאת מקדש . בין לשיטת ר' יוחנן בין לשיטת ר' אילא . והוא דהרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות טומאת מת וז"ל נמצאת אומר אדם שנגע במת ואדם באדם אחר הראשון טמא טומאת

שבעה והשני טמא טומאת ערב . כלים הנוגעים במת וכלים בכלי' שניהם טמאים טומאת שבעה . הג' בין
אדם בין כלים טמא טומאת ערב . כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם שלשתן טמאי' טומאת
שבעה . הרביעי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב . בד"א לענין תרומה וקדשים אבל לחייב כרת על
ביאת מקדש או על אכילת קדשים אינו חייב אלא על השנים בלבד הראשון שנגע במת השני שנגע בו כדין
תורה שנאמר וכל אשר יגע בו הטמא יטמא . אבל הנוגע בכלים שנגע באדם או הנוגע באדם שנגע בכלים
שנגעו במת פטור כמו שבארנו בהלכו' ביאת מקדש . שהדברים הללו אעפ"י שהם דברי קבלה אינן דין תורה
שהרי לא נתפרשה בתורה אלא זה שנטמא במת שהוא אב הטומאה והשני הנוגע בו שהוא ראשון בין אדם בין
כלים עכ"ל . והשתא לר' יוחנן דמחייב על השני שנגע בראשון שנגע במת ה"פ במתני' דפרה כל הטעון
ביאת מים מדברי תורה ר"ל מדברי תורה שמפורשת בתורה ממש דהיינו הראשון שנגע במת והשני שנגע בו
כדכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא . אבל הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת או הנוגע באדם שנגע
בכלים שנגעו במת הרי זה פטור על ביאת מקדש שהדברים הללו הלכה מפי הקבלה ומאחר שאינם מפורשים
בתורה אינם בכלל כל הטעון ביאת מים מדברי תורה ודוק : וכן כתב הרב בעל כ"מ ביסוד דברי הרמ"בם
ממה שהשיגו הרא"בד בהלכה י"ד על מה שכתב הרמ"בם כללו של דבר כל הטעון ביאת מים מן התורה
חייב כרת על ביאת מקדש · וכתב הוא ז"ל ר"ל הרא"בד דבריו סותרים זה את זה עיין שם . וגם על ר'
אילא ל"ק . ואפי' למה שפרשתי דר' אילא מחייב באדם שנגע בכלים שנגעו במת שהוא שלישי .
דר' אילא הכי מפרש כל הטעון ביאת מים מן התורה בטומאת אים באים חייב כרת וקורא טעון ביאת מים מן
התורה אפי' לשלישי דהיינו אדם שנגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת מטעם שאכתוב לקמן ואפרש במה
מחולקים ר' יוחנן ור' אילא בקריאת לשלישי דהיינו אדם שנגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת דר' אילא
קרי לי' מדברי תורה ור' יוחנן לא קרי לי' מד"ת אלא מד"ס עיין שם ודוק : וכיון שכן נתברר מקום מולא מה
שהרמ"בם אינו קורא אפי' להלכה למשה מסיני אלא דברי סופרי' ולא דברי תורה . והיינו ממה שפסיק ר'
יוחנן בשם ר' ינאי דאינו חייב על ביאת מקדש אלא שני שנגע בראשון שנגע במת בלבד . והוקשה לו ממתני'
דפרה דתני כל הטעון ביאת מים מדברי תורה חייב על ביאת מקדש וע"כ הוכרח לפרש דאינו קורא התנא
טעון ביאת מים מדברי תורה אלא מה שמפורש בתורה ממש ולא מה שהוא הלכה מפי הקבלת הלכה למשה
למש' מסיני ודוק . ולא ניחא לי' להרמ"בם לתרולי הא דכל הטעון ביאת מים מדברי תורה חייב על ביאת
מקדש דחייב מלקות קאמר כמ"ש לעיל לשיטת הר"ש . משום דחייב על ביאת מקדש סתמא קתני ומשמע
בכל חייב על ביאת מקדש דנקט בכל הש"ס דהוא כרת וחטאת והראי' דהרמ"בם כתב בפ"ג מהלכות ביאת
מקדש הלכה י"ו אבל הזורק כלים טמאין למקדש אפי' היו כלים שנגעו במת פטור מן הכרת אבל חייב מלקות
שנאמר ואם לא יכבס בגדיו מפי השמועה למדו על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדיו לוקה ארבעים .
וכתב הרב בעל כ"מ וז"ל ומ"ש אבל הזורק כלים טמאים למקדש אפי' היו כלים שנגעו במת פטור מן הכרת
אבל חייב מלקות בירושלמי פ' כהן גדול עכ"ל . והיינו מה שפריך על רב אילא שאמר הוא עצמו שנגע במת
חייב אבל כלים שנגעו במת פטור אדם הנוגע בהם על ביאת מקדש כמו שפי' הר"ש מהא דכלי שחליו מן
החלמא וחליו מן הגללים אין חייבי' על ביאת מקדש אבל אם היו כולו מן החלמא חייב הכי חייב לא הנוגע
ר"ל לא הנוגע בכלי שנגע במת ותקשי על ר' אילא דאמר שהנוגע בכלי שנגע במת פטור על ביאת מקדש .
ובעי ר' פנחס לשנוי' תיפתר בשזרקו כלומר דהא דאם הי' כולו מן החלמא חייב לא משום שני שנגע בכלים
שנגעו במת אלא דחייב על הכלי גופו כשזרקו למקדש והכלי הוא ראשון שנגע במת וע"ז פריך אי בשזרקו
בדא תני על רחילות גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדיו במ' . וע"כ ל"ל דהא דפריך בדא תני על רחילת גופו ענוש
כרת ועל כיבוס בגדיו במ' מפרש הרמ"בם הכי היכי מלית אמרת דהא דקתני דאם הי' כולו מן החלמא חייב
היינו חייב על זריקת הכלי הא על זריקת הכלי אינו חייב כרת דה"ל כיבוס בגדים בארבעים . ומאי קושי'
דלמא לעולם על זריקת כלי שכולו מן החלמא וכאמת הא דקתני ואם הי' כולו מן החלמא חייב היינו חייב מלקות
א"ו דמשמע לי' לש"ס דחייב על ביאת מקדש דנקט סתמא משמע כרת וחטאת ודוק : דא"ל דהרמ"בם מפרש
הא דפריך אי בשזרקו בדא תני על רחילת גופו דהא דתני על רחילת גופו היינו דעל הדין זה דכלי שחליו
מןהחלמ' וכו' הא כולו מןהחלמ' חייב תני על רחיל' גופו ענוש כרת ועל כבוס בגדיםבמ' ר"ל מי שנגע בכלי שכולו מן
החלמא שנגע במת ונכנס למקדשחייב על רחילת גופו כרת ועל כיבוס בגדיו במ' דא"כ מנ"ל להרמ"בם דהזורק
כלים טמאים למקדש אפי' היו כלים שנגעו במת הלא אם מפרש בדא תני על רחילת גופו ענוש כרת ועל
כיבוס בגדים דתני על הדין דאם הי' כולו מן החלמא ונגע בכלי זו ונכנס למקדש דעל גופו ענוש כרת ועל
בגדיו בארבעים אינו מוכרח דעל בגדיו בארבעים אלא בכלים שנגעו באדם שנגע בכלים שנגעו במת או בכלים
שנגעו בכלים שנגעו במת אבל בכלים שנגעו במת מנלי' להרמ"בם מהירושלמי דאינו חייב כרת אלא מלקות
א"ו דמפרש הקושי' כמ"ש לעיל ומשום דמשמע לי' להש"ס דחייב על ביאת מקדש דקתני סתמא משמע כרת
וחטאת כנ"ל ודוק : ועוד דאי ליכא ליישב הא דכל הטעון ביאת מים מד"ת חייב על ביאת מקדש אלא בהא
דחייב מלקו' קאמר א"כ תקשי על ר"א בר יוסה ועל ר' יוסי ליידכייא דלא סלקא אדעתן דהא דכל הטומאו'
מן המת שהנזיר מגלח עליהם חייב על ביאת מקדש נצרכה לטומאו' הפורשות מן המת איך תירלו רומי'
דמתני' דכל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליו חייב על ביאת מקדש אמתני' דפרה דתני כל הטעון ביאת
מים מד"ת חייב על ביאת מקדש דהא כל כמה דלא מוקמי מתני' דכל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליו
חייבין על ביאת מקדש לטומאו' הפורשת מן המת . א"א לומר דחיי' מלקות אפי' על הג' ואפי' על הד'
כקושי' ר' יוסי ליידכיי' א"ו דמדברי תורה לא קרינן אלא למה שמפורש בתורה ממש ולא הלכה למשה מסיני .
ולפ"ז לא הוה קשי' להו מידי אפי' למאי דלא סלקא אדעתן דלטומאת הפורשת מן המת נצרכה · דהוי מפרשי
הא דכל הטומאו' מן המת שהנזיר מגלח עליו חייב על ביאת מקדש כמו שפי' הרב בעל כ"מ לשיט' הרמ"בם
בסיעת' דמייתי הש"ס ירושלמית לר' יוחנן בשם ר' ינאי מהא דכל טומאות מן המת שהנזיר מגלח עליו
וכו' דחייב על ביאת מקדש על השני שנגע בראשון ומפרשים הא דתני כל הטעון ביאת מים מד"ת חייב
על ביאת מקדש היינו מה שמפורש בתורה ממש והיינו כמו שני שנגע בראשון בלבד כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל'
טומאת מת הנ"ל אבל הג' והד' אינו אלא קבלה מפי משה הל"מ ודוק היטב : אמנסק' לי מה שהרמ"בם
אינו קורא ; אלא השנים בלבד והוא הראשון שנגע במת והשני שנגע בו שנאמר וכל אשר יגע בו

סטמא יעמא . אבל הג׳ והד׳ קורא דברי קבלה ולא ד"ת דבשלמא הד׳ דהיינו אדם שנגע בכלים שנגעו באדם שנגע בכלים שנגעו במת אע"ג דבספרי מפיק מקרא דוכבסתם בגדיכ׳ ביום השביעי דכלים שנגעו באדם שנגע בכלים שנגעו במת עמאים טומאת שבעה וכמו שהביא הרמ"בם עלמו בפ"ה מהלכו׳ טומאת מת הלכה ג׳ י"ל דאזיל לשיטתו כמ"ש בתחילת שורש זה וז"ל לא כל מה שנמלא לחכמים שהוליאו מהקש מי"ג מידות נאמר שהוא למשה מסיני וכו׳ ואיכא למיתר דהא דהוליאו חכמים תוכבסתם לא אמר להם משה ע"ה הפירוש ההוא או שדרשו בו בקרא דוכבסתם אלא משה אמר להם הלכה למשה מסיני דכלים שנגעו באדם שנגע בכלים שנגעו במת עמאים טומאת שבעה אלא שהם ר"ל חכמינו ז"ל הביאו ראי׳ על הלכה זו שאמר להם משה מפי הקבלה להראות חכמת התורה שאפשר שימלא בה רמז לקבלה הסיא כמ"ש הרמ"בם בסוף שורש זה והקדמתו לפי׳ המשניות מסד׳ טהרות אלא הא דקרא לשלישי ר"ל לאדם שנגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת דברי קבלה ולא ד"ת קשי׳ דהרי כתב בפ"ה מהלכו׳ טומאת מת הלכה ג׳ הנ"ל וז"ל כלים שנגעו במת בין במגע וכו׳ הן לנוגע בהן כנוגע במת עלמו מה המת מטמא הנוגע בו בין אדם בין כלים טומאת שבעה אף כלים שנטמאו במת הם והכלים והאדם שיגע בהן טמאים טומאת שבעה שנאמ׳ בחלל חרב או במת מפי השמועה למדו שהחרב כמת וה"ה לשאר כלים וכו׳ הרי דמפי משה למדו הפירוש בהא שנאמר בחלל חרב או במת שהחרב כמת כהוראת לשון הרמ"בם מפי השמועה למדו שזה מורה שהפי׳ הזה קבלו מפי מר"עה כמו שכיא׳ זה הרב בעל מגילת אסתר בשורש זה בהלילו בעד הרמ"בם ממה שהשיג עליו הרמ"בן מלאו דקבלת עדות הוא לא יומתו אבות על בנים ע"ש וזה מוכרח למעייני׳ ויודעים בטיב ס׳ המיימוני וס׳ זה ר"ל ספר מנין המלות להרמ"בם א"כ הי׳ ראוי לקרות זה דהרב כמת דברי תורה כמ"ש הרב בעל מגילת אסתר שם וז"ל ואל תשיבני ממה שכתב הרב בתשובתו שהבאתי לעיל כי אפי׳ הדבר שהוא הלכה למשה מסיני נקרא דברי סופרים ולא יבא במנין כי זהו דווקא כשאין פסוק יורה עליו רק הכל הוא בקבלה אמנם בבא פירוש איזה פסוק בקבלה אלנלינו הנה הוא יקרא דבר תורה והראי׳ ממ"ש בשורש השני וז"ל ולא ג"כ נאמר בכל מה שימלא בגמ׳ שיסמכוהו אל אחת מי"ג מדות שהוא דרבנן כי פעמי׳ יהי׳ הפי׳ ההוא מקובל מתשה בסיני עכ"ל הנה שהוא סובר שכל מה שבא בקבלה בפי׳ איזה פסוק אינו דרבנן וא"כ דבר תורה עכ"ל בעל מ"א וכיון שכן דהא דהרב הרי הוא כמת הוא מדברי תורה א"כ הא דאדם שנגע באדם שנגע בכלים ג"כ ד"ת כמו שהוא ד"ת באדם שנגע באדם שנגע במת ודוק : והנראה ביסוב קושי׳ זו הוא דס"ל להרמ"בם דהא דלמדו מפי השמועה בפי׳ הפסוק דבחלל חרב או במת דבא הכתוב להקיש חרב למת לאו לגמרי למדו מפי השמועה שהוקש חרב למת להיות כמת ממש מה מת אבי אבות הטומאה אף חרב אבי אבות הטומאה שאדם הנוגע בכלים שנגעו במת נעשו אב הטומאה לטמא אדם אלא לא למדו מפי השמועה אלא דהוקש חרב למת מה מת הנוגע בו טמא טומאת שבעה אף כלים שנגעו במת הנוגע בהם טמא טומאת ז׳ והוא מדוקדק בלשון הרמ"בם בהלכה ג׳ דוק ותשכח . ועדיין י"ל דאדם הנוגע בכלים שנגעו במת אע"ג דטמא טומאת ז׳ אינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם אלא נעשה ראשון לטומאה ומגזירות הכתוב הוא באדם שנטמא בכלים שנגעו במת שאע"ג שהוא ראשון ולא אב טמא טומאת ז׳ אלא דמפי הקבלה אמר הלכה למשה מסיני דכלים הנוגעים במת נעשים אבי אבות הטומאה והוקשה להם א"כ דכלים הנוגעים במת נעשים אבי אבות הטמאה א"כ למה פי׳ להם חרב הרי הוא כמת לענין טומאה ז׳ ולא אמר להם סתמה דהרב כמת א"ו דאינם אבי אבות הטומאה אלא לקדשים אבל לא לביאת מקדש והכרח שיש על זה דלא לגמרי למדו מפי משה בפי׳ היקש דהרב למת ולא למדו אלא לטומאת ז׳ ולא לטומאת אבי אבות הטומאה הוא מהא דנזיר פ׳ כהן הגדול דאין הנזיר מגלח על כלים שנגעו במת ואי ס"ד דלגמרי למדנו מפי השמועה דהרב כמת למה אין הנזיר מגלח וכמ"ש ר"ת בתוספ׳ שם (דף כ"ד ע"ב) בד"ה ומשני כי קתני אשארי וכו׳ וז"ל ואומר ר"ת דע"כ לא מתוקמי מתני׳ בכלי מתכו׳ דא"כ הנזיר מגלח דהרב ה"ה כחלל עכ"ל והנה לשיטת הני רבוואתי׳ דס"ל דלאו דווקא כלי מתכות אלא ה"ה כלי שטף המה כחלל תקשי אמאי אין הנזיר מגלח כיון שהמה כמת מג"זה א"ו הא דנאמר מפי השמועה חרב הרי הוא כחלל לאו סתמא נאמר דנימא דלכל דבר המה כמת מה מת אבי אבות הטומאה אף כלים שנגעו במת נעשה אבי אבות הטומאה אלא נאמר להם בפירוש דהרב ה"ה כחלל מה מת הנוגע בו טמא טומאת ז׳ אף הנוגע בכלים טמא טומאת ז׳ ועדיין י"ל ראשון לטומאה היא אבל לא נעשה אב הטומאה כמ"ש לעיל וכיון דלא לגמרי למדנו מפי השמועה בפי׳ חרב ה"ה כחלל משום הכי אין הנזיר מגלח על כלים שנגעו במת משום דלא לגמרי המה כמת עלמו ודוק : אמנם כ"ז הוא לשיטת הני רבוואת׳ דס"ל דלאו דוקא כלי מתכות המה כחלל אלא ה"ה כלי שטף . אמנם לשיטת ר"ת ודקאי בשיטתי׳ דדווקא כלי מתכות המה כחלל אבל לא כלי שטף אין ראי׳ מהא דתנן דאין הנזיר מגלח על כלים שנגעו במת דלאו לגמרי חרב ה"ה כמת די"ל דלעולם לגמרי שמענו דהרב הרי כמת לכל הלכותיו ובאמת הנזיר מגלח על כלי מתכות והא דתנן דאין הנזיר מגלח על כלים שנגו במת היינו בכלי שטף וכמו שפי׳ ר"ת הבאתי לשונו לעיל . וכ"ל דבזה מחולקין ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי ור׳ אילא . דר׳ יוחנן אינו קורא לשלישי טעון ביאת מים מד"ס משום דר׳ יוחנן ס"ל דהא דהרב ה"ה כחלל לאו דווקא כלי מתכות אלא ה"ה כלי שטף והוקשה לו א"כ אמאי אין הנזיר מגלח על כלים שנגעו במת אלא ע"כ דלאו לגמרי למדנו מפי השמועה דחלל הרי כמת שיהא כמת לכל הלכות אלא שיהא הנוגע בכלים שנגע במת טמאים טומאת שבעה ולא שיהא אבי אבות הטומאה כמת עלמו והא דנעשין אבי אבות הטומאה אמרם משה הלכה למשה מסיני ולא בפי׳ דהרב ה"ה כמת ולא אהני אלא לקדשי׳ כנ"ל ולכך אין שלישי נקרא טעון ביאת מים מן התורה ור׳ אילא ס"ל דדוקא כלי מתכות המה כמת אבל לא כלי שטף וא"כ אין ראי׳ להא דתנן דאין נזיר מגלח על כלים שנגעו במת דלאו לגמרי למדנו מפי השמועה דהרב כמת . אלא דלעולם לגמרי למדנו דהרב ה"ה כמת לכל הלכותיו ובאמת הנזיר מגלח על כלי מתכות ומשכחינן בכלי שטף כמו שפי׳ ר"ת ה"ל וא"כ שפיר קורא לשלישי טעון ביאת מים מד"ס ודו"ק : והא ואחוי לך שיטות החולקים בגמרא לפי הרבה מפורשי׳ דלאחדא שיטתי׳ מוכרח דלאו דוקא כלי מתכות המה כחלל אלא ה"ה כלי שטף . ולאידך שיטתא אין הכרח אלא איכא למימר דדוקא כלי מתכות המה כחלל ולא כלי שטף ואיכא למימר דר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי ספים שיטתי׳ דמינה מוכרח דלאו דוקא כלי מתכות המה כחלל אלא ה"ה כלי שטף . ור׳ אילא ספים לאידך שיטתי׳ דלאוותה שיטה אין הכרח דה"ה כלי שטף אלא י"ל דוקא כלי מתכות המה כחלל

ולא

ולא כלי שטף והלא המה שיטה א' בנזיר דף מ"ב דפריך וטומאה בחיבורין דאורייתא הא א' ר"י לא אמרו טומאה בחיבורין אלא לתרומה וקדשים . אבל לנזיר ועושה פסח לא . וא"א דאורייתא מ"ט . כאן בחיבורי אדם באדם כאן בחיבורי אדם בכלים ופרש"י כאן כלומר מ"ד ההוא בחיבורי אדם באדם שזה נוגע במת וזה נוגע בחבירו ומ"ה לא חשיבא לי' טומאה בחיבורין לענין נזיר ועושה פסח הרי לשיטת רש"י טומאה בחיבורין לאו דאורייתא ובמס' ע"ז דף ל"ז אמר מר זוטר' ברי' דר"כ דאורייי' דיקרב בדיקרב בחיבורין טמא טומאת ז' שלא בחיבורין טומאת ערב . ואמו איכהו ונזור אפי' שלא בחיבורין טומאת ב"ש ואמאי איהו ואוקמוה אדאורייתא הרי משיטה זו מוכרח דטומאה בחיבורין דאורייתא וכבר הקשו משיטה זו על מה שפסק בפ' ה' מהלכות טומאת מת סוף הלכה ב' וז"ל אבל לנזיר ולעושה פסח בין בשעת חיבור בין אחר שפורש אינו טמא אלא טומאת ערב כדין תולה ותירץ הר"י קורקוס שטעם הרבינו משום דבתר הכי א' בגמ' א"ר לאו אמינא לכו לא תיתלו בוקי סריקא בר"כ וכו' ומאחר שאמר רבא כן ממילא נתבטל כל מה שאמרו תחילה משמי' דר"כ וכו' עיין בכסף משנה שהביא לשונו . ופי' הגאון החכ' השלם מוה' יהודא רוזאנים בספרו הנחמד משנה למלך שדחקו לרבינו לומר דרבא סתר כל מה שאמרו תחילה משמי' דר"כ הוא מהכרח סוגי' דפ' ג' מינים דמוכח מהתם דטומאה דחיבור' דאדם באדם לאו דאורייי' עד שהקשו מזה למאן דאמר דחבורי אדם במת דאורייי' ואם איתא דרבא מודה בעיקר הדין שאמ' משמי' דר"כ סוגי' דפ' דג' מינים היא תמוה עד מאד . אבל כפי פי' זה הסוגיא דנזיר אתי' כרבא דאמ' לא תיתלו בוקי סריקא בר"כ ע"ש באריכות . הרי לפניך דלמר זוטרא שאמ' משמי' דר"כ טומאה בחיבורין דאורייי' ולשיטה דנזיר ולשיט' רבא כפי שפי' מהר"י קורקוס טומאה בחיבורין לאו דאורייתא' . והנה הרא"בד בפ"ה מהלכות טומאת מת בהלכה ג' השיג על מ"ש הרמב"ם מפי השמועה למדו שהחרב כמת וה"ה לשאר כלים בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים הרי הוא אומר כל הורג נפש וכו' וז"ל א' אברהם אנו אין לנו אלא חרב או בחיבורין בשאר כלים וכל המקראות אינן אלא בחיבורין וכן דחה הר"ש מקינון ריש מס' אהלות מה שהביא רבינו יצחק מסימפונט ראי' דלאו דוקא חרב הרי כחלל אלא ה"ה כלי שטף ובגדים מקרא דוכבסתם בגדיכם כמו שהביא הרמ"בם ודחה הוא ז"ל דאין מקרא דוכבסתם בגדיכם ראי' כלל דהתם טמא משום דהיא טומאה בחיבורין כדאמרי' בפ' אין מעמידי' דיקר' בדיקרב מאהב . הרי לפניך דלסוגי' דע"ז דטומאה בחיבורין דאורייי' אין ראיי' מקרא דוכבסתם בגדיכם דלאו דוקא כלי מתכות כמת אלא ה"ה כלי שטף ובגדים כדמוכח מקרא דוכבסתם בגדיכם משום דקרא דוכבסתם בגדיכם מוקמינן בטומאה בחיבורין . משא"כ לסוגי' דנזיר דס"ל דטומאה בחיבורין לאו דאוריי' א"כ ע"כ מוכרח מקרא דוכבסתם בגדיכם דחרב הרי כחלל לאו דוקא כלי מתכות אלא ה"ה כלי שטף ובגדים ודוק : ולפ"ז י"ל דר' אילא תפיס כשיטת' דע"ז דטומאה בחיבורין דאוריי' וא"כ אין הכרח דחרב ה"ה כחלל לאו דוקא ור"י בשם ר' ינאי ס"ל כשיטתיה דנזיר דטומאה בחיבורין לאו דאוריי' וא"כ מוכרח מקרא דוכבסתם בגדיכם דחרב כחלל לאו דווקא אלא ה"ה כלי שטף ובגדים . וראה גם ראה דר' ינאי לפום מה שפירשתי הירושלמי לשיטת הרמ"בם ס"ל דחלל כחרב הוא לאו דוקא אזיל לשיטתי' דס"ל טומאה בחיבורין לאו דאוריי' דהא ר' ינאי הוא דאמ' לא אמרו טומאה בחיבורין אלא לקדשים אבל לא לנזיר ועושה פסח וש"מ דטומאה בחיבורין לאו דאוריי' כדדייק הש"ס דנזיר מדברי ר' ינאי האלו ודוק . ובזה רגיל אני ליישב הקושי' החזקה שהקשו לשיטת הרמ"בם ולדקאי בשיטתי' דחרב כחלל לאו דוקא אלא ה"ה כלי שטף מהירושלמי דפסחים גבי מתני' של כהני' לא נמנעו לישרוף הבשר שנפסל בטבול יום בכר שנטמא בטמא מת אית תניי תני בטמא מת ואית תניי תני בטמא מת מ"ד טמא מת בכלי שטף ומ"ד בטמא מת בכלי מתכות ופירושו דמאן דתני טמא מת דהכר שנגע במת והוא טמא מת אב הטומאה והיינו בכלי שטף ומאן דתני בטמא מת שכר נגע באדם שנגע במת ואעפ"כ אב הטומאה בכלי מתכות דמתני' בשליש' לטמאתו ראשון הוא כדמוקי לה נמי בגמ' דילן . הרי מהירושלמי הזה נראה בהדי' דכלי שטף הנוגעין במת אינן כמותו ועיין בחידושי הרמ"בן במס' ב"ב בפ' לא יחפור (דף כ') שהקשה קושי' זו ולא תי' כלום ומה שנראה ביישוב קושי' זו הוא . דאחרי שבררתי דלפי סוגי' דמס' ע"ז דטומאה בחיבורין דאורייתא' אין הכרח דחרב הרי כחלל לאו דוקא כנ"ל ולפי סוגי' דנזיר דטומאה בחיבורין לאו דאורייתא' מוכרח מקרא דוכבסתם בגדיכם דחרב ה"ה כחלל לאו דוקא אלא ה"ה כלי שטף י"ל דהירושלמי ס"ל כסוגי' דע"ז דטומאה בחיבורין דאוריי' וא"כ איכא למימר דחרב כחלל דוקא כלי מתכות והרמב"ם פסק כסוגי' דנזיר דטומאה בחיבורין לאו דאוריי' ומוכרח מקרא דוכבסתם דחרב הרי הוא כחלל לאו דוקא אלא הוא הדין כלי שטף ומה שתמה ל יקר סוגי' דנזיר היינו משום דא' רבא לא תתלי בוקי סריקא בר"כ וכמו שפי' מהר"י מקורקוס ואחריו האיר נתיב הגאון החכם השלם מהר' יהוד' רוזאנים כמו שהבאתי לשונו לעיל ודוק ואין להקשות אי ס"ד דס"ל להרמ"בם דיש שיטות חלוקי' בגמ' אי חרב כחלל דוקא כלי מתכו' או לאו דוקא כלי מתכות אלא ה"ה כלי שטף א"כ למה נדחק לפרש הא דקאמר בנזיר (דף נד ע"ב) ומאן דנגע בכלי. בר הזאה הוא דיראה לו דמה שאמרו דמאן דנגע בכלים לאו בר הזאה בנזיר בלבד אמרו ולמה לא מוקי דשיטה זאת ס"ל כמ"ד חרב כחלל דוקא כלי מתכות י"ל דלא רצה לאוקמי סתמא דתלמודא דלא כהילכתא ודוק : ועיין ברמב"ם בפ' לא יחפור :

והביאני משך הענין לתעלי' כאן מ"ש בחידושי ליישב הא דאמ' מר זוטרא ברי' דר"כ קמי' דרבא משמי' דר"כ דאורייתא' דיקרב בדיקרב בחיבורין טמא טומאה ז' וכו' ואמר להו רבא לא אמינא לכו לא תתלי בוקי סריקי בר"כ הכי אמ' ר"כ ספק טומאה ברשות הרבים התיר לאן . וקשה כיון דלא אמ' ר"כ מעולם דברי' שאמ' מר זוטרא משמו כדא' רבא לא תתלו בוקי סריקי ברב נחמן הכי אמ' ר"כ ספק טומאה בר"ה וכו' האיך אמר מר זוטר' משמו דברי' שלא שמע ממנו וכי חלילה שקר ענה בו . ומה שנראה בזה הוא עפ"י מ"ד בפסחים (דף י"ז) בעית דרב אמר אטמבם כהני ושמואל אמר לא אטמבם ופריך התם ה"ט ויען חגי ויאמר אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא בשלמא לשמואל מדהכא לא איטמבם התם נמי לא איטמבם . אלא לרב מ"ש הכא ר"ל בשאלה דטמא שרץ דאיטמבם ומ"ש התם ר"ל בשאלה דהיגע טמא נפש דלא איטמבם אמ' ר"כ אר"בא בקיאין הן בטומאת מת ואין בקיאין הן בטומאת שרץ רבינא אמ' התם רביעי הכא שלישי ונדחק רש"י לפרש דרבינא אמר לא היו בקיאין ברביעי בקודש כלל וגבי מת ג' בקודש בעא מינייהו דהא טמא מת דקרא לאו טמא מת אלא מת ממש כלומ' טומא' מת וגם התוס' נדחקו לפרש האי טמא מת דקרא מת נ"למו . אמנם הרמב"ם בהקדמתו לסדר טהרו' הביא לשונו קמן פי' דהבגד נגע בשרץ והבגד אל הלח' והלח' אל הנזיד והנזיד אל היין והיין אל השמן והשמן אל כל מאכל דהשתי' בטומאת שרץ הי' היין רביעי משא"כ בטומא'

אם דהבג' נעשה אב הטומאה' דהרב ה"ה כחלל לאו דוקא אלא ה"ה כלי שטף ובגדים וא"כ נעשה היין שלישי דהבגד אב והלחם ראשון והנזיד שני והיין שלישי ובזה יתבאר דמר זוטר' שמע מאביו ר"כ מה שתירץ על קושי' דמ"ש הכא דאיסתפק ומ"ש בשלה דטמא מה דלא איסתפק דבקיאין הן בטומאה מה ולא בקיאין בטומאה סרך והוקשה לו למר זוטר' אמאי לא משני כמו שתירץ רבינא דגבי שאלה דטמא מה נעשה היין שלישי משום דהבגד נעשה אב הטומאה דהרב כחלל לאו דוקא כלי מתכות אלא ה"ה כלי שטף ובגדי' ועל כרחו הכרים דאביו ר"כ ס"ל דהרב הוא כחלל דוקא כלי מתכות והוקשה לו שלא מוכרח מקרא דוכבסתם בגדיכ' דהרב כחלל לאו דוקא כלי מתכות אלא ה"ה כלי שטף ובגדי' וניחא לי' דאביו ס"ל טומאה בחיבורן דאורייי' ומוקי קרא דוכבסתם בגדיכ' בטומאה בחיבורן כמ"ש הרא"בד והר"ש מקינון והיינו דאמ' משמי' דאביו ר"כ דיקרב כדיקרב בחיבורן טמא טומאה ז' דאורייתא' וכ"ז אמר רבא לא אמרו כולו פריקי בר"כ דלאו היינו טעמא דר"כ שלא הי' הפס ג' הכא ד' משום דס"ל טומאה בחיבורן דאורייתא' והרב כחלל דוקא כלי מתכות אלא י"ל דטעמו דמפר' כמו שפי' רש"י הפס דכנף היינו סרך מכח ההוכחה שכתב וז"ל וע"כ הכי הוא דאי משום כנף שהוא ראשון כולי' בגד נמי ראשון הוא ומאי אריי' דנקט כנף אלא משום שהסרך עצמו נגע אל הלחם ע"ש כרש"י ד"ה ונגע בכנפו . ולעולם ס"ל דטומאה בחיבורן לאו דאורייתא' והרב כחלל לאו דוקא כלי מתכות אלא ה"ה כלי שטוף ובגדים ודוק : והואיל ואתא לידן מה שפי' הרמ"בם בשיט' זו דאיסתפק כהני אעתיק לפירושו שפי' בשיטה זו בהקדמתו לסדר טהרות ואסיר מפירושו כל מה שיש עליו מן הקושי' ונמגומים שבלאורה פירושו תמוה מאד . ואין מכוא בשיט' זו דאיסתפקו כהני לפירושו . וזה פי' של הרמ"בם בהקדמתו לסדר טהרות והוא לשיטתו דס"ל דכלי שטף ובגדים הרי הם כחלל . הנביא שאל מהם ר"ל מן הכהנים אם סרך נגע בכנף והכנף בלחם והלחם בנזיד וא"כ הוי הנזיד שלישי ונגע הנזיד אל היין או אל השמן או אל כל מאכל · ומלבד הדין הי' להם להשיב דהיין והשמן נעשים תחילה כדין כל המשקי' שגזרו עליהם שיעשו תחילה ועל המאכל הי' להם להשיב שהוא פסול וס"ל לרב שנסתפקו הכהנים דרביעי בקדש קא בעא מינייהו והם לא ידעו דשלישי פוסל את הרביעי ושמואל ס"ל דלא איסתפקו דבכנפו כמה שנגע בכנפו ונמלא הי' הנזיד רביעי ועל חמישי קא בעא מינייהו והשיבו שפיר לא יקדש . ובשאלה שני' ס"ל לרב דלא איסתפק ובקיאין היו . ולשמואל אע"ג דבסדר דשאלת טומאה סרך חמישי קא בעי מינייהו בסדר שאלת טמא מת רביעי בקודש בעיא מינייהו משום דכלי שטף הרי הם כחלל וא"כ הכנף שנגע בטמא מת נעשה אב הטומאה ואותו דבר שנגע בכנף נעשה ראשון לטומאה והלחם שני והנזיד שלישי וקא בעי מינייהו על היין ועל השמן ועל כל מאכל שהמה רביעי ורבינא הוא דעת שלישית וס"ל דבשאלה שני' נמי איסתפקו משום דהוא מפרש בכנפו כמו שמפרש רב ומה שהשיבו בשאלה שני' דטמא מת יטמא היינו דבקיאין היו בטומאה מת דרביעי פסול אך דבזה טעו דהמה טמאו מלבד שהוא רביעי בקודש ובאמת הוא שלישי וה"פ רבינ' אמר התם רביעי ר"ל התם בשאלת טומאה סרך טעו ברביעי ואמרו לא יקדש ולא ידעו דרביעי בקודש פסול והכא גבי שאלת טומאה טמא מת טעו בשלישי שאמרו שטמא היין משום שהוא רביעי ובאמת הוא שלישי משום דהכנף ה"ה כחלל והם לא ידעי דין זה דכנף ה"ה כחלל ע"כ פירושו ושניתי לשונו כדי להקל על המעיין והנה לפי' הרמב"ם דפי' בין בשאל' ראשונ' בין בשני' דהנזיד לשמואל הי' בשאלה ראשונה רביעי ובשאלה שני' הי' הנזיד שלישי וקבעא מיניהו על היין או על השמן או על כל מאכל קשה א"כ מאי קאמר הש"ס ולולי הניחא אי ס"ל כשמואל ומשכחת דנגע כולהו כראשון למה לי כראשון הא א"כ נגעו בשלישי כמו לשמואל נמי ניחא דהא שאלה הנביא היתה על היין או על השמן ושפיר השיבו יטמא דטומאה עלמן אית להן דבס למאי לשיטת רש"י דשאלה הנביא הי' על שמן שנגע בו היין וכן לשיטת ר"ת דשאלה הנבי' היתה' על מאכל שנגע בו היין או השמן מוכרח לאוקמי ללוי דנגעי כולהו בראשון דאי על הסדר כמו שפירש שמואל הוה להם להשיב גם בשאלה שני' דטמא מת לא יטמא כיון דטומאה משקי' לטמא אחרי' דרבנן ולוי תני מדבחי' מש"אכ לשיטת הרמב"ם קשה . הו קשה מאי קאמר הש"ס ולשמואל הניחא אי ס"ל כרב דתני משקי בי' מטבחי' אבל בי מדבחי' אחריני נמי מטמא רביעי הוא דלא עביד חמישי הא שלישי עביד רביעי אלא אי ס"ל כלוי דתני מדבחי' מ"מ רביעי דלא עביד ה' אפי' ד' וג' נמי לא עבדי . הא לשיטתו ע"כ הי' מוכרח שמואל לומר ה' בקדש בעא מינייהו ומטעם דרביעי לא עביד חמישי והנביא ג"כ הוכרח למינקיטהו בסדר הזה כיון דהרמב"ם מפרש דהנזיד הוא רביעי וקא בעא מיניהו אי עושה לשמן או ליין ה' ולטמא טומאה עלמן א"כ השתא דהוה הנזיד רביעי שפיר ענהו הכהני' לא יקדש לא היין ולא השמן אפי' טומאה עלמן כיון דהיין ה' בקדש ואין ה' בקדש מטמא אפי' טומאה עלמן הא אי הוה היין רביעי בקדש ה"ל לטמוי' טומאה עלמן לשמואל דאית לי' טומאה עלמן אית להן מן התורה ואמאי השיבו לא יקדש . דבשלמא לשיטת רש"י דמפרש לשמואל דהשמן הוא חמישי ו"ל השמן קא בעא הנביא מינייהו אי מתטמא מן היין פריך הש"ס שפיר מאי אריי' דהשמן חמישי לא מיטמא מן היין רביעי אפי' הי' היין שני לא הי' יכול לטמא השמן להיות שלישי דמשקי בי' מדבחי' אחריני לא מטמא וגם לשיטת ר"ת דמפרש דאכל מאכל בעא מיניהו אי מיטמא מן היין או מן השמן ג"כ משא"כ לשיטת הרמב"ם קשה :

והנראה ליישב קושי' הללו הוא דקושי' הש"ס אזלא למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל אפילו בקדשים וכיון דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא אם כן אפילו לשמואל דס"ל טומאה עלמן אית להן מדאוריי' אפ"ה היכא דניטמאו משקי בי' מדבחי' למאן דתני בי' מדבחי' באוכל שנטמא באוכל טהורין לגמרי אפי' מטומא' עלמן דכיון דהני משקין אינן טמאין טומאה עלמן אלא מדרבנן דהרי נטמאו מאוכל שנג' באוכל ואוכל שנגע באוכל גופי' אינו טמא אלא מדרבנן וכיון דלא גזרו במשקי בי מדבחי' טומאה דרבנן אפי' טומאה עלמן דרבנן לא גזרו עלייהו ר"ל על משקי מדבחי' ודוק : והשתא שפיר הוכרח הש"ס למימר ללוי דנגעי כולהו בראשון דאי נגעי בשלישי כמו שפי' לשמואל אליבא דלוי דתני מדבחי' הוה להו למימר לא יטמא כיון דבסדר השאלה נטמאו המשקי' טומאה עלמן באוכל שנגע באוכל ולא הוו אלא טומאה משקין דרבנן וכיון דבמשקי מדבחי' לא גזרו טומאה דרבנן הוה להו למימר לא יטמא ודוק : וגם לשמואל אי הוה ס"ל כלוי דתני מדבחי' פריך הש"ס שפי' כיון דבסדר השאלה נטמאו המשקין באוכל שנגע באוכל ואינן טמאין אלא מדרבנן ומאחר דלא גזרו על משקי מדבחי' שום טומאה דרבנן א"כ אפי' הי' הנזיד שני או שלישי לא יכול לטמא היין משום דהנזיד נטמא בלחם שהוא אוכל שנטמא באוכל ולא הוה אלא טומאה דרבנן ועל משקי בי' מדבחי' לא גזור שום טומאה דרבנן ודוק היטב :

אמנם

אמנם בחידושי הלכות שלי העליתי דתני' לא ס"ל הא . אלא ס"ל דאפי' למ"ד דתני משקי בי' מדבחי' ולמ"ד אין אוכל מטמא אוכל אפי' בקדשי' אם נגע משקה בי' מדבחי' באוכל שנגע באוכל טמא טומאה עלמן למ"ד טומאת עלמן אית לאן מדאורייתא דאע"ג דהשתא שנגעו באוכל שנגע באוכל לא הוה טמא אלא מדרבנן אפ"ה גזרו רבנן טומאה לטמא עלמן כיון דאיכא טומאת עלמן דאורייתא לא פלוג רבנן . והא דלא גזרו טומאה על משקי מדבחי' היינו לטמא אחרים משום דלית להו טומאה לטמא אחרים בשום פנים מדאורייתא ובזה ישבתי כל הקושי' שהקשה מהרש"א לפי' רש"י : אך עדיין אל עלינו חובת ביאור לשיט' הרמב"ם דס"ל דשאלינהו הנביא אם נגע הנזיד ביין או בשמן או בכל מאכל כנ"ל א"כ מאי פריך הש"ס לעיל לרב ת"ש הן ישא איש בשר קודש בכנף בגדו ונגע בכנפו וגו' ויענו הכהנים ויאמרו לא יקדש ואמ' רב אישתבשים כהני · מאי קושי' אפי' אי ס"ל לרב משקי מדבחי' דכן ממש אכתי אישתבש כהני בשאלה ראשונה שהשיבו על כל מאכל שהוא רביעי שנגע בנזיד שלישי לא יקדש ודוק : והנראה ביישוב קושי' זו הוא דהא יש להקשו' גם לשיטת רש"י ור"ת מאי פריך לעיל לרב ת"ש הן ישא איש בשר קודש וכו' לא יקדש ואמר רב אשתבש כהני מאי קושי' דאפי' אי ס"ל לרב משקי בי' מדבחי' דכן ממש אכתי שפיר הכריח רב דטעו ולא ידעו דרביעי בקודש פסול דא"ל דידעו דרביעי בקודש פסול והא דאמרו לא יקדש היינו משום דמשקי בי' מדבחי' דכן דא"כ דמשום משקין בי מטבחי' דכן אמרו לא יקדש א"כ מ"ט ענו בשאלת טמא מת יטמא הלא משקי מדבחי' דכן ממש · וע"כ צ"ל דלא ידעו הדין דמשקי מדבחי' דכן אם כן מה טעמא ענו ואמרו בשאלת שרץ לא יקדש א"ו דלא ידעו דשלישי עושה רביעי בקודש ולכך אמרו לא יקדש משא"כ בשאלת טמא מת או שבקיאין היו דרביעי פסיל בקדש או דהתם שלישי הי' כתירוץ רבינא ודוק : וע"כ צ"ל דהמקשה לא אסיק אדעתי' משאלה שני' דטמא מת וה"ה דהוה הש"ס מצי לשנויי מהכרח דשאלה שני' דלא ידעו דשלישי עושה רביעי בקדש כמ"ש אלא דעדיפא משני דהאמת דרב תני משקי מטבחי' ולא מדבחי' · ובזה מיושב גם לשי' הרמב"ם דהכי פריך לרב לפום מאי דס"ד דרב תני מדבחי' מאי דוחקי' דרב לדרוש בגנותם של כהנים דאישתבש כהנים ולפרש ואל היין ואל השמן או אל היין או אל השמן ה"ל לפרש ואל היין והיין נגע בשמן או אל כל מאכל . ובעי הנביא למיבעינהו אי ידעי דמשקה מדבחי' דכן או לא דאי לא ידעו דמשק' מטבחי' דכן א"כ יטמאו גם את השמן ואת הכל מאכל אע"ג שהוא חמישי משום דמשקה נעשית לעולם תחילה וא"כ הוה היין ראשון וגם השמן ראשון וכל מאכל שני ואם ידעו דמשקי בי' מדבחי' דכן יענו לא יקדש ואם השיבו כהוגן דידעו דמשקי מדבחי' דכן א"ו דרב ס"ל דמשקי מדבחי' מסאב והשתא אפי' אי הוה מפרש דהיין נגע בשמן אכתי אשתבש דכיון דהיין הי' רביעי וטמא נעשה תחילה והשמן ג"כ תחילה וכל מאכל שני והמה ענו לא יקדש . והשתא א"ל דע"כ רב הוכרח לומר דהפי' ואל היין ואל השמן או אל היין או אל השמן ואשתבשו באל כל מאכל · דאי הי' מפרש ואל השמן דהיין נגע בשמן א"כ לא אישתבשו בטומאת שרץ כלל ובטומאת מת אישתבשו והסברא נותנת שיהיו יותר בקיאין בטומאת מת מטומאת שרץ כדמסיק ר"כ · דהרי הוכחת לכל הפירושים בין לרש"י בין לר"ת דהמקשה לא אסיק אדעתא משאלה שני' דטמא מת דא"כ לא הוי פריך מידי והש"ס באמת הוה מצי לשנויי ולהכריח משאלה שני' כנ"ל אלא דעדיפא משני כנ"ל וגם צ"ל דלא אסיק אדעתי' הא דקאמ' הש"ס התם בשלמא לרב היינו דקאמר טמא דאי אסיק אדעתי' לא הוה מקשי מידי דדלמא מש"ה הוכרח לומר דאישתבש דאל"כ אמאי קאמר טמא ודוק היטב : ובחידושי הלכות שלי ישבתי קושי' זאת בדרך אחר חריף ועמוק מאד ולא העליתי פה על הכתב מפני יראת האריכות : תו הקשיתי בחידושי הלכות אשר לי לאחר שהוכחתי דע"כ צ"ל דעדיין לא נגזרה גזירה בימי הנביא חגי דהמשקין יעשו תחילה . דאי נגזרה מקשי' מנ"ל לרב אפי' לפי האמת דתני רב בי' מטבחי' ולא מדבחי' דברביעי ד: בקדש אישתבשו הכהנים . דלמא לעולם ידעו דרביעי בקודש פסול וגם ידעו דמשקי מדבחי' אינם דכן והפי' דואל היין ואל השמן דהיין נגע בשמן והי' השמן חמישי וטעו ולא ידעו דמשק' נעשית תחילה ולכך טהרו את השמן וטמאו את דהי' היין שלישי והשמן רביעי אע"ג דלא ידעו דמשקה נעשה תחילה טמאוהו משום דידעו דרביעי בקדש פסול . ומשום הא דלא ידעו דהמשקה נעשית תחילה איקפד עלייהו הנביא וקאמר להו טמא א"ו דס"ל לרב דלא נגזרה גזירה זו עדין דיעשו המשקין תחילה וא"כ אי ס"ד דהפי' דאל היין ואל השמן דהיין נגע בשמן והי' השמן חמישי א"כ לא טעו כלום בין בשאלה ראשונה בין בשאלה שני' דבשאלה שני' הי' השמן רק רביעי משום דשאלה שני' היתה בטמא מת תקשי אמאי איקפד עלייהו הנביא וקאמר טמא (ומש"ה פירש דואל היין ואל השמן או אל היין או אל השמן וגם בשאלה שני' רביעי בקדש בעא מינייהו ואישתבש כהני והיינו דקאמר להו טמא . א"כ קשה על מ"ש הרמב"ם בפירושו למשניות ז"ל ושאל מהן מזה הנזיד אשר הוא שלישי כאשר נגע ביין ונגע בשמן ונגע במאכל מה דין זה המאכל וזה השמן וזה היין אם כל זה יטמא או לאו . ואין ספק שהיין והשמן והמאכל כל א' מהן רביעי אבל היין והשמן עשוי תחילה כמו שנתבאר והמאכל פסול ואינו מטמא והכל טמא . והי' תשובתן בזה לא יקדש הנה הן טעות וזה דעת רב באשר אמר אישתבש כהני מדבריו אלה משמע שכבר נגזרה גזירה בימי חגי דהמשקה נעשית תחלה לעולם) ובאמת תיקן בזה הרבה דבזה מיושב קושי' התוספ' שהקשו לשיטת רש"י ז"ל בד"ה רביעי בקודש ועוד למה דחק שמואל לתרץ במה שנגע בכנפו לימא אל כל מאכל דוקא . וקושי' זו קש' נמי לשיטת הרמב"ם דמאי דוחקא דשמואל לתרץ במה שנגע בכנפו לימא אל השמן דוקא ר"ל דנגע היין בשמן . אמנם בהא דכתב דהמשקה נעשית תחילה לעולם סרה מעליו קושי' התוספ' דהוכרח לתרץ במה שנגע בכנפו דהשתא הי' היין חמישי ושפיר ענוהו לא יקדש . משא"כ אלו הי' היין רביעי והשמן חמישי לא ענוהו שפיר לא יקדש דהיין אע"ג שהוא רביעי נעשה תחילה וגם השמן נעשה תחילה וכל מאכל שני ודוק : אלא דקשה שכבר הוכחתי משיטת רב דעדיין לא נגזירה גזירה זו בימי חגי דיעשו המשקין תחילה לעולם ודוק : והנראה ביישוב קושי' זו הוא . דודאי מסתמא דגמ' מוכרח דכבר נגזרה ד: גזירה זו בימי חגי דהמשקי' יעשו תחילה לעולם . דאל"כ מאי מקשה אלא לשמואל חמישי מנלי' הא יש להשיב דאל השמן דוקא ר"ל ד: דהיין נגע בשמן או בכל מאכל כנ"ל . וגם המתרץ היה לו להשיב כן א"ו דכבר נגזרה גזירה זו בימי חגי דהמשקין יעשו תחילה לעולם) כנ"ל . וא"ל א"כ מנלי' לרב דטעו ברביעי בקדש דלמא ידעו רביעי בקדש דפסול וגם ידעו דמשקי' בי' מדבחי' אינם דכן ודלמא אל השמן דוקא וחמישי בקודש בעא מינייהו ואף על פי כן היה להם להשיב יטמא כיון דהמשקה נעשית תחילה לעולם אלא דטעו ולא ידעו דהמשקה נעשית תחילה ולכך השיבו על השמן ואל מאכל לא יקדש דלפי דעתם הי' חמישי בקודש ובשאלה דאם יגע טמא נפש ענו יטמא משום דבשאלה שני' הי' השמן רביעי דבגד נעשה כחלל ולכך איקפד עלייהו

הנביא

סנכיא ואמר כל מעשה ידיהם טמא משום דלא ידעו דהמשקה נעשית תחילה ככ"ל די"ל דהא דמפרש הש"ס
רב אמר איפתכם כהכי רביעי בקודש בעא מינייהו לאו קמא דגמ' מפרש כן אליבא דרב אלא כך שמיגא
להו מרב גופי' דמפרש דרביעי בקודש בעא מינייהו וס"ל לרב כשיטת ר"ת וסייעתי' דאין נעשה כחלל אלא
כלי מתכות ולא כלי שטף ובגדים וככר כתבתי לעיל דזה תלוי בשיט' חלוקי' בגמ' אי טומאה בחיבורן
דאורייתא' או דרבנן דלשיט' דע"ז דטומאה בחיבורן דאורייי' אין נעשה כחלל אלא כלי מתכות ולא כלי שטף
ובגדים . ולשיט' דנזיר דטומאה בחיבורן דרבנן א"כ מוכרח מקרא דוכבסתם בגדיכם דלאו דוקא כלי מתכות
כחלל אלא ה"ה כלי שטף ובגדים והמה שיטות חלוקים בגמ' וכיון שכן ניחא לי' לרב למימר דרביעי בקדש
בעא מינייהו דהשתא לא טעו אלא בחדא דלא ידעו דרביעי בקדש פסול בטמא שרץ אבל הא דמשקה נעשית
תחילה ידעו שפיר וגם ידעו דאין נעשה כחלל אלא כלי מתכות ולא כלי שטף ובגדים משא"כ אי חמישי
בקודש בעא מינייהו הוה ל"ל דטעו בתרתי חדא דלא ידעו דהמשקה נעשית תחילה לעולם ועוד דלא ידעו
דאין נעשה כחלל אלא כלי מתכות ולא כלי שטף ובגדים דאי ידעו דאין נעשה כחלל אלא כלי מתכות ולא
כלי שטף א"כ אמאי ענו בשאלה שני' דטמא מת יטמא הלא גם בשאלה שני' הי' השמן חמישי ולפי טעותם
דלא ידעו דהמשקה נעשה תחילה לעולם הוה להם להשיב לא יטמא . וא"ל דהכתי תקשי דלמא לעולם ידעו
דאינם נעשים כחלל אלא כלי מתכות ולא כלי שטף ובגדים והא דענו בשאלה שני' דטמא מת יטמא היינו
דבטומא' מת ידעו דהמשקין נעשים תחילה ובקיאין היו בטומאת מת ולא היו בקיאין בטומאת שרץ . עיין
לזה ישוב לקמן בסמוך במקום ליור (א) כזה · ובזה מיושב מה שיש להקשות לשיטת הרמ"בם דס"ל
דהבגד נעשה כחלל ובשאלה דטמא שרץ הי' היין חמישי ובשאלה דטמא נפש הי' היין רביעי לשמואל
א"כ מאי פריך הש"ם אלא לרב מ"ש הכא דאיסתכי' ומ"ש התם דלא איסתכם הלא הפירוק בזה מבואר
דבטמא שרץ הי' היין רביעי לשיטת רב ולא ידעו דרביעי בקדש פסול משא"כ בשאלה דטמא נפש הי' היין
שלישי ושלישי היו יודעין . אמנם לדרכינו ניחא דכבר הוכחתי דע"כ ל"ל דס"ל לרב דאין נעשה כחלל אלא
כלי מתכות ולא כלי שטף ובגדים דאל"כ תקשי קושיתי הנ"ל מגלי' דרביעי בקדש בעא מינייהו כנ"ל וכיון
דס"ל לרב דכלי שטף ובגדים אינם נעשים כחלל א"כ בין בשאלה דטמא שרץ בין בשאלה שני' דטמא מת
הי' היין רביעי פריך שפיר לרב מ"ש הכא דאיסתכים ומ"ש התם דלא איסתכם כיון דבתרווייהו רביעי בקודש
בעא מינייהו ודוק : וא"ל לפ"ז דרב ס"ל בע"כ דכלי שטף אינם כחלל א"כ מגלי' להרמב"ם לפרש הא
דרבינא דקאמר התם שלישי הכא רביעי דטעו בשני השאלות דלמא ס"ל לרבינא דלא טעו אלא בראשונה
דבשלמא אי הוה ס"ל להרמ"בם דבהא דכלי שטף ליכא מאן דפליג דהוה כחלל וא"כ מעיקרא דפריך הש"ם
על רב מ"ש הכא דלא איסתכם ומ"ש התם דאיסתכם ע"כ אזלא הקושי' מ"ש דבטומאת מת היו בקיאין
כיון דתרווייהו עמאין מן הדין בין שלישי בין רביעי מ"ש הכא דאיסתכם וכו' כמו שפי' מוהרש"א לשיטת
ר"ת בד"ה רביעי בקודש · וע"כ ל"ל דרבינא ס"ל דבטמא מת נמי איסתכם דאי במת לא איסתכם הדרא
קושי' לדוכתי' מ"ש הכא דלא איסתכם וכמו שפי' מהרש"א לשיטת ר"ת ודוק : וע"כ לריך לתרץ כמו שפי'
ר"כ בקיאין היו בטומא' מת ולא היו בקיאין בטומאת שרץ וא"כ מאי האי דקאמר רבינא הכא ג' והתם ד'
א"ו ל"ל דרבינא קאמר דטעו בתרתי שאלות וכמו שפי' הרמ"בם משא"כ לפי מה שפרשתי לשיטת הרמ"בם
דקושי' הש"ם מ"ש הכא דאיסתכם ומ"ש התם דלא איסתכם היינו משום דרב לא ס"ל דכלי שטף ובגדים
המה כחלל וא"כ בתרווייהו בין בשאלה ראשונה דטמא שרץ בין בשאלה שני' דטמא מת רביעי בקודש בעא
מינייהו קשה מגלי' להרמב"ם דרבינא מפרש דבשאלה דטמא מת נמי טעו ודוק היטב : והנראה לי בישוב
קושי' זאת . הוא דלריך לתרץ מה שהקשיתי לעיל במקום ליור (א) כזה לרב דדלמא לעולם ידעו דאינו
נעשה כחלל אלא כלי מתכות ולא כלי שטף ובגדים והא דענו בשאלה דאם יגע טמא נפש וגו' יטמא
היינו בטומאת מת היו בקיאין דהמשקין נעשים תחילה ובטומאת שרץ לא היו בקיאין דהמשקין נעשים תחילה
ומש"ה ענו על השמן ועל כל מאכל לא יקדש דסבורין היו דהמה חמישי בקודש ככ"ל : ומה שנראה לי
בזה הוא דאי ס"ד דפי' דאל השמן דוקא ר"ל דהיין נגע בשמן או בכל מאכל א"כ בטמא מת דהיו בקיאין
ויודעין דהמשקין נעשים תחילה לעולם א"כ השמן נעשה תחילה וכל מאכל נעשה שני א"כ אמאי ענוהו
יטמא הוה להם לענותו יטמא דהרי השמן וכל מאכל מטמאין כמי אחריכא . דבשלמא אי רביעי בקדש בעא
מינייהו וא"כ הפירוש ד: דהנזיד נגע או ביין או בשמן או בכל מאכל א"כ המאכל שהוא רביעי אינו מטמא
אחרים דאין רבי' עוש' חמישי אפי' בקדש שפיר ענוהו יטמא על כל המאכל דהמאכל טמא ולא מטמא אחרים ואע"ג
דהיין והשמן דנעשו תחילה מטמאין כמי אחריכא די"ל ד: דבאמ' ענוהו דהיין והשמן מטמאין כמי אחריכא ומרומז זה
בפסוק דבטמא מת ויענו יטמא וי"ל כמו שמדקדק הש"ם בשיטות ר"ע עיין בפסחים (דף י"ח) וברש"י שם
ד"ה לא מלינו טומאה ד: שעושה כיולא בה וז"ל הש"ם דרש ר"ע וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל
תוכו יטמ' אינו אומר טמא אלא יטמ' יטמ' אחרים וכו' ומדלא קרינן יטמא אלא יטמא משמע דלא מטמא אחרים
דריש הש"ס התם דאין טומאה עושה כיולא בה ודרוש הקרי ד: דהכתו' יד והכתי' דהכתו' יטמ' ולא טמא
אתי לאגמורין דמטמא אחרים והקרי דקרינן יטמא ולא קרינן יטמא אתי לאגמורין דאין טומאה עושה כיולא בה כמ"ש
רש"י בד"ה דלא מלינו עושה כיולא ד: בה כדאמרינן ד: לקמן יטמא למימר דהוא טמא ואין עושה כיולא
בה עכ"ל וא"כ ה"כ י"ל מדענוהו יטמא ולא טמא ש"מ דמטמא ד: כמי אחרים ומדקרינן יטמא ולא יטמא
משמע דלא מטמא אחרים . הא כילד . אלא דעל היין והשמן ענוהו יטמא דמטמאין אחרים ד: כיון ד:
דנעשו תחילה ולזה מרמז הכתוב שענו יטמא ולא טמא ועל כל מאכל ענהו טמא ולא מטמא אחרים ולזה
מרמז הקרי דקרי' יטמא ולא קרינן יטמא ומדוקדק ממש כמו שמדקדק הש"ם בדרשת ר"ע ודרוש הקרי
והכתי' כן כמי הכא ד: אלא דבדרשת ד: ר"ע דרש הקרי לאין טומאה עשה כיולא בה וכאן אני אומר דמרמז
למה שכתבתי : וכיון שכן מיושב כמי מה שהקשיתי לעיל דאי ס"ד דרבינא קאמר דהכא ג' ולא איסתכם
והתם ד' ואיסתכם א"כ אמאי ענוהו יטמא דמשמע דלא מטמא אחרים הלא שלישי עושה רביעי בקודש הוה
להם לענות יטמא א"ו דלפום מאי ד: דמשני הכא שלישי כמי איסתכם דהמה טמאו את המאכל משום רביעי
ולכך ענוהו ד: יטמא לרמז דהמאכל אינו מטמא אחריכא ובאמת המאכל שלישי ומטמא כמי אחרים וקוש
להם לענות יטמא ד: כיון דהיין והשמן והמאכל כולהון מטמאין כמי אחריכא דבשלמא לשמואל דס"ל דחמישי
בקודש בעא ד: מינייהו והכא בשאלה דטמא מת רביעי בעא מינייהו א"כ על המאכל הולרכו לענות יטמא
דלא מטמא אחרים וכן לרב לפי מה שפרשתי דס"ל דגם בשאלה שני' דטמא מת רביעי בקדש בעא מינייהו ד:

דאין כלי שטף ובגדים נעשים כחלל הוצרכו לשנות אבל מאכל יטמא דאינו מטמא אחרים שפיר דלא איתקשו בהפי׳ . ואע״ג דעל היין והשמן ה״ל להם לשנות יטמא י״ל ד׳ דבאמת על היין והשמן שנוהו יטמא וזה מרומז בקרי וכתיב כמ״ש לעיל . משא״כ לשיטי׳ ד׳ ראיה דס״ל דבשלה דטמא מה הי׳ ד׳ המאכל שלישי א״כ גם המאכל נמי מטמא אחריתא הוה להם לשנותו יטמא א״ו דאיתקש גם בשלה שניה דטמא מה שהם טימאו המאכל משום רביעי והיין והשמן תחילה ד׳ ומש״ה שנוהו יטמא להורות דהמאכל אינו מטמ׳ אחרים והיין והשמן מטמאין נמי אחריתא ודרשי׳ הקרי והכתיב כנ״ל ובאמת שנו ד׳ דהו׳ להם לשנות יטמא דגם המאכל נעש׳ שלישי דכלי שטף ובגדים כחלל וא״כ גם המאכל מטמא אחריתא ודוק היטב: ודע דכלישנא ד׳ דקרא אע״ג דאינו מטמא אחריתא אלא פוסל אחריתא שייך למימר יטמא מדדרים ר״ע יטמא יטמא שהשני עושה שלישי בחולין אע״ג דהשני אינו מטמא השלישי בחולין אלא פוסל ד׳ ולשון תורה לחוד ד׳ ולשון חכמים לחוד ועוד דממקומו הוא מוכרע לרב דס״ל רביעי בקודש בעא מנייהו וכן לשמואל ובשאל׳ השניה לא איתקש כלל ושפי׳ שנו יטמא ואע״ג דאחריתא לא מטמא ואינו נעשה אלא פסול ואפ״ה קאמרי רב ושמואל דלא אתקש׳ בשלה שני׳ כלל בהשיב׳ יטמא א״ו דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד ודוק : וא״ל ללוי דל״ל לדידי׳ דנגעי כולהו בראשון וא״כ בהשיבם יטמא ולא יטמא א״כ שנו בשני׳ ואמאי לא קהשיב דעת לוי לדעת רביעי׳ דלשיטת לוי דס״ל דהכימדבחי׳ ד׳ וטומא׳ ד׳ עלמן איש לכן ואחריני לא מטמאי לא איתקשו בהשיבם יטמא ולא יטמא אפי׳ נגעי כולהו בראשון דהשתא דרשינן הקרי והכתיב הכי דמש״ה כתיב יטמא ולא טמא ד׳ דמשמע ד׳ דמטמ׳ אחרי׳ היינו משום המאכל דהמאכל מאחר שנגע בראשון נעש׳ שני ומטמא אחריתא ולשיט׳ הרמב״ם כ שה המאכל נראשון משום דהבגד נעשה כטמא מת אב הטומאה והקרי יטמא ולא יטמא משום דהיין והשמן אע״ג דנגעי בראשון אחריני לא מטמאין משום דהני כי׳ מדבחי׳ ודוק ד׳ ד׳ היטב :

ובזה י״ל הקושי׳ שהקשיתי לשיטת הרמב״ם לעיל דלמה לי׳ לש״ס לדחוקי ללוי דנגעי כולהו בראשון ה״ל לפרש כשמואל דהיין והשמן רביעי כיון דטומאה עלמן איש לכן באופן שני . די״ל דאי הוה מפרש כשמואל א״כ אכתי היו משתבשין במה ששנוהו יטמא ולא טמא כיון דללוי דהני מדבחי׳ אחריני לא מטמאי וא״כ השתא היין לא מטמא אחריתא ולא המשקין ולא המאכל א״כ אמאי שנוהו יטמא ולא טמא ולכך מוקי דנגעי כולהו בראשון דהשתא שפיר שנוהו יטמא לאגמורין בכתיב דהמאכל מטמא אחריני ודוק היטב :

ואע״ג דיש לאוקמי ללוי בשי׳ רביעי׳ וא״כ המאכל הי׳ שלישי ושפיר מטמ׳ אחרינ׳ והמשקין לא מטמאי אחריני ושפיר שנוהו יטמא בקרי וכתיב די״ל דלא בעי לאוקמי ללוי בשי׳ דאיתקש כהני אפי׳ בשלה ראשונה ד׳ ודוק היטב .

כללו של דבר שרבינו הרמב״ם אינו קורא דבר תורה או דאורייתא או גופי תורה אלא מה שבא מבואר בתורה או שבא למשה רבינו ע״ה פי׳ מקובל בסיני מפי הגבורה באיזה פסוק אעפ״י שהפירוש ההוא אינו במשמעות פשטי׳ דקרא ואפי׳ בגז״ש או באחד מי״ג מדות שהתורה נדרשת בהן או בריבוי אם בא לו למשה רבינו ע״ה בסיני בקבלה מפי הגבורה שהגזירה שוה או אחד מי״ג מידות או הריבוי ההוא אתי לאגמורין כך וכך קורא לגז״ש או א׳ מי״ג מידות או הריבוי ההוא גופי תורה ובמלות לא מעטה שלו הביא הרמב״ן ראי׳ על זה מלשון הגמרא דכריתות (דף ה׳) וז״ל ולשון הגמ׳ דכריתות אל יהי גז״ש קלה בעיניך שהרי בתו א׳ מגופי תורה ולא למדה הכתוב אלא מגז״ש אפי׳ הנה הנה זמה זמה והכן אמרם לא למדה תורה ולא אמר לא למדוה כי אלו הדברים כולם קבלה מפי הנביא ע״ה פי׳ מקובל עכ״ל . אמנם מה שלא בא למרע״ה בפי׳ מקובל מפי הגבורה בסיני ולמדו חז״ל באחד מי״ג מידות שהתורה נדרשת בהם א״פ שדרשה משה רבינו בעצמו אינו קורא דבר תורה ודאורייתא וגופי תורה אלא מדברי סופרי׳ ולא שהוא מדברי סופרים בגזירותיהם ותקנותיהם אלא אעפ״י שכל דבר שנלמוד באחד מי״ג מדות שהתורה נדרשת בהן או בריבוי ואעפ״י שלא קבל מרע״ה בסיני מפי הגבורה שהגז״ש או א׳ מי״ג מידות או הריבוי אתי לאגמורין כך וכך אלא שדרשו מעצמן שהגז״ש וא׳ מי״ג מידות והריבוי אתי לאגמורין כך וכך דין תורה ממש יש להם ולוקין וממיתן וסוקלין עליהם אפ״ה קורא מדברי סופרים לפי שהדרשה שדרשו מהגז״ש ומא׳ מי״ג מידו׳ ומריבוי לא קבל מרע״ה בסיני מפי הגבורה אלא המה דרשו הדרש ההוא מסברתם ואפי׳ להלכה משה מסיני שאין לה רמז בכתוב קורא ד״ס לפי שהוא קבלת סופרים ולא נרמז בכתוב וכן כתב הרמב״ם בפי׳ המשנה בפ׳ י״ז דכלים הביא לשונו הרב בעל תי״ט במשנה ג׳ פ׳ ז׳ לאהלות וז״ל בתי״ט וראה זה מלאתי שאת׳ הרמב״ם בפי׳ המשנה פ׳ י״ז דכלים וז״ל בתוספ׳ כזית מן המת וכעדשה מן השרץ ספק יש בהם כשיעור וכו׳ ספיקו טמא שכל דבר שעיקרו מד״ת ושיעורו מד״ס ספיקו טמא ולא יעו״ד אומרו שיעורו מד״ס עם השורש אשר בידינו שכל השיעורי׳ הלכה למשה מסיני לפי שכל מה שלא התבאר בלשון התורה יקרא מד״ס ואעפ״י שהדברים מן הלכה למשה מסיני לפי שמאמר מדברי סופרים יכלול שיהי׳ הדבר קבלת סופרי׳ כמו הפרושי׳ והלכות המקובלי׳ מן משה מסיני או תיקון סופרי׳ כמו התקנות והגזירות וכ״כ עוד בפי׳ משנה ז׳ פ׳ ו׳ דמקואות ועיין במשנה ח׳ פ״ד דטהרות כתבתי סיוע לדבריו עכ״ל הרב בעל תי״ט . ודע מ״ש הרמב״ם לפי שמאמר מד״ס יכלול שיהי׳ הדבר קבלת סופרים כמו הפירושי׳ והלכות המקובלי׳ מן משה מסיני שאינם תיבות המקובלות מן משה מסיני מוסב על תיבות כמו הפירושין שאלו הפירושים בכתוב או אפי׳ בגז״ש או בא׳ מי״ג מידות או בריבוי המקובלים מן משה רבינו מסיני וקראו להרמב״ם ד״ת וגופי תורה ולא ד״ס כמו שביארתי לעיל בשם בעל ספר מגילת אסתר וכמוכרח ומבואר ליודעי טוב ספרו הגדול היד החזקה וס׳ מנין המצות הזה . אלא שאין תיבות המקובלים מן משה מסיני מוסבים אלא על תיבות הלכות והפירושי׳ פי׳ מה שפירשו החכמים איזה פסוק או גז״ש או א׳ מי״ג מידות או הריבוי מדעתם וסברתם . וגם דע שלשון לפי שמאמר מד״ס יכלול שיהי׳ הדבר קבלת סופרי׳ תיבת קבלת אינה לשון הרמב״ם כי בלשון הרמב״ם ראיתי שכתב בז״ל יכלול שיהי׳ הדבר דעת סופרי׳ והנכון שחסר מלשון הרמב״ם תיבת קבלת וכן צרי׳ להיות לפי שמאמר מדברי סופרי׳ יכלול שיהי׳ הדבר דעת וקבלת סופרי׳ כמו הפירושי׳ והלכות המקובלי׳ מן משה מסיני שתיבת דעת מוסב על תיבת הפירושי׳ ותיבת קבלת מוסב על תיבת הלכות ודוק היטב :

הרי לך בבירור מדברי הרמב"ם אלא שלכך קורא לדברי' הנדרשי' בי"ג מדות וריבויים דברי סופרי' לפי שהסופרי' דרשוהו בא' מי"ג מידות וריבוי מקראות ולא שמע משה בסיני מפי הגבורה פי' התיבה שנאמרה בכתוב או פי' המדה מי"ג מידות אבל משום כן אינו כגזירותיהם ותקנותיהם אלא דין תורה ממש יש לכן שהרי ניתנו י"ג מדות לדרוש בהם התורה בסיני אלא שכל מ"ה שלא קיבל מרע"ה בסיני מפי הגבורה בפי' הכתוב שאינו מורה עליו פשטה דקרא או בפי' גז"ש או א' מי"ג מידות שהתורה נדרשת ודרשו מקראות אינו נקרא גופי תורה אלא ענפים היוצאים מן השרשים כמו שביאר הרמב"ם בשרש זה ומאחר שאינם גופי התורה אלא ענפים היוצאי' מן השרשים אין מן הראוי למנותן במנין המצות כמו שהביא עליו הרמב"ם ראי' בשרש זה מגמ' דתמורה (דף י"ו) אלף ושבע מאות קלין וחמורי' וגז"ש ודקדוקי סופרי' שנשתכחו וכו' וכמו שהאיר עינינו הרשב"ן זכרונו לברכה ודוק היטב :

וגם מהאסמכת' שדרש ר' שמלאי תרי"ג מצות נאמרה למשה מסיני וכו' מאי קרא תורה צוה לנו משה מורשה וכו' מדאסמכינהו כל קרא דתורה צוה לנו משמע דאין למנות במנין המצות אלא מה שנקרא תורה ולא דברי סופרים ועיין בר"ה (דף ה') תוס' בד"ה אמרה תורה מנה ימי' וקדש חודש שכתבו בשם הר"ר משולם דרוצה למחוק גירס' הזאת וגורס אמרה תורה מנה שנים וקדש יובל משום דמנה ימי' וקדש חודש נפקא לן בפ"ק דמגילה מדכתי' עד חודש ימים ימים אתה מונה לחדשים ולא שעות והוא מדרש חז"ל ולא שייך למימר אמרה תורה אלא בדבר שהצדוקין מודים בו כי ההיא דתני בתר הכי אמרה תורה הבא עומר בפסח ושתי לחם בעצרת דבהדי' כתי' וכו' ואע"פ שהקשו התוס' מהא דמלינו לקמן אמרה תורה נסכו לפני מים בחג אעפ"י שאין הצדוקי' מודים בו שרגמוהו באתרוגיהן . כבר תירצו התוספו' במנחות (דף ס"ה) וז"ל ומיהו יש לחלק דהתם קאמ' מ"מ אמרה תורה אע"ג דבר"ה לא מסתבר להו לחלק בהכי . ושוב מה שהקשו תוס' מהא דאשכחן דדרשינן מלא חודש בחדשו ואמרה תורה חדש והבא מתרומה חדשה ואין הצדוקי' מודים בו שהיו אומרים מתרומה חדשה כבר קיימו מ"מ יש סעד לדבריו דלאפוקי מדבריהם של ביתוסים הי' ר' יהושע מביא דרשה זו ואי לא מודו בה מה תשובה היא זו . אמנם לדברי רבינו אין אנו צריכין לתירץ זה כמו שאכתוב לקמן ואע"ג שם וכן הקשו במנחות על גירסת רבינו משולם . וגם כאן בר"ה . ומקיימין הגירסא אמרה תורה מנה ימי' וקדש חודש אכתי אין קושי' לרבינו הרמב"ם שאינו קורא מדרשי חכמים דבר תורה אלא ד"ס דלפום הנחה שהניח רבינו דכ"מ שאית' בגמ' דאורייתא היא תורה שבזה בא פי' מקובל ממשה בסיני לק"מ דאף בכאן נימא מדאמר בגמרא אמרה תורה מנה ימי' וקדש חודש שבא זה בפי' מקובל מפי משה רבינו ע"ה מסיני וראוי לקרות דבר תורה ובזה נתישבה גם קושיתם מחדש והבא מתרומה חדשה ודוק :

אבל במקום שלא בא בפירש מקובל ממשה בסיני ודרשו חכמים ופירשו חכמים מקראות כל שאין הצדוקים מודים בו אין נקרא דבר תורה . אמנם בהא שהקשו מאמרה תורה נסכו מים לפני בחג צריכין אנו לחלק כמו שחלקו התוספ' במנחות דשאני התם דקאמר מפני מה אמרה תורה משום דהרמב"ם בפי' המשנה סוף פי' לולב וערבה פי' כי ניסוך המים הלכה למשה מסיני יש לו רמזים נסתרו' בתורה וגם בריש פ' לולב וערבה אמר בגמ' עשר נטיעות וניסוך המים הלכה למשה מסיני הרי שניסוך המים הלכה למשה מסיני ורבינו קרא להלכה למשה מסיני דברי סופרים ותקשי איך קאמר בגמר' דר"ה מפני מה אמרה תורה נסכו לפני מים בחג וע"כ צריך לחלק כמו שחילקו התוספ' במנחות הנ"ל אמנם כ"ז כתבתי לשיטת בעל ספר מגילת אסתר בשרש א' שתפס במושלם דרבינו קורא לניסוך המים הלמ"מ גם לענין לקרות ניסוך המים מדברי סופרים ע"ש כי כן מוכח מדבריו אמנם לי נראה דאע"ג דבגמ' אמרי דניסוך המים הלכה למשה מסיני היינו דקראו הלכה למ"מ משום דהרמז שרמזה התורה על ניסוך המים הוא נסתר מאד וכן כתב בעל ספר מגילת אסתר בשרש א' אמנם אין לקרות הלכה למשה מסיני דניסוך המים דברי סופרי' כיון דעכ"פ בא רמז בתורה להלכה זו וקיבל משה פי' של רמז זה בסיני ולכך יש לקרות הלכה זו דבר תורה ואע"ג דבר"ה (דף י"ו) מסיק ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג אמ' הקב"ה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי השנה ואמרו לפני בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות וכו' נ"ל דתיבות דמ"מ אמרה תורה אינם מוסבים אלא על ניסוך המים אבל לא על אמרו לפני זכרונות ושופרות אלא דהש"ס מסיק טעמא גם לזכרונות ושופרות דדמי לטעמא דניסוך המים מה ניסוך המים משום כדי שיתברכו גשמי השנה גם זכרונות ושופרות כדי שתעלה זכרוניכם לפני לטובה ובזה נדחית הראי' שהביא הרמב"ן בשרש הראשון שהחכמים נוהגין תמיד להביא בניינים של דבריהם לשון תורה ולחזקם כמו אמרה תורה נסכו מים לפני בחג אמ' הקב"ה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמים ואמרו לפני בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות וכו' עכ"ל דלפי הנ"ל אין כאן ראי' ודוק :

ובכל הנ"ל יתישב כל הקושיו' שהשיג והקשה הרמב"ן על הרמב"ם בשורש זה כאשר ישב קצתן בעל ספר מגילת אסתר בטוב טעם וכאשר אי"ה אבא לבאר על סדר השגותיו של הרמב"ן . ועכשיו אבא לבאר על סדר השגותיו של הרמב"ן . כתב הרמב"ם וזה ג"כ שרש כבר נשתבש זולתינו ולכן מנה יראת חכמים עם מצות עשה ואשר הביאו לזה לפי מה שיראה לי מאמר ר' עקיבא את ה' אלהיך תירא וכו' עד א"כ מ"מ מנו את אלו ולא מנו אלו עכ"ל הרמב"ם וז"ל הרמב"ן ז"ל וזו ודאי שאלה היא אבל נטע ממנה הרב זה העיקר וזה משרש ועקר ועם כל זה אינו מספיק וכו' אלא שיכבד אותם בכל ענין ושיהי' להם כבוד וכו' עכ"ל . הנה ביאור הסברא שכתב הרמב"ן טובה היא מאד לתת טעם למה שלא מנה הרמב"ם כבוד בעל האם ואשת האב למצוה בפני עצמה אעפ"י שהם ר"ל חכמים בעצמם הזכירו שהוא מדאורייתא וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות ממרים וז"ל חייב אדם לכבד אשת אביו אעפ"י שאינה אמו כל זמן שאביו קיים שזה בכלל כבוד אביו וכן מכבד בעל אמו כ"ז שאמו קיימת אבל אחר מיתתה אינו חייב ומד"ם שיהי' אדם חייב בכבוד אחיו הגדול ככבוד אביו . הרי שבכלל כבוד אשת אביו בכלל כיבוד אביו וגם ביאר שהוא דאורייתא כמו שהזכירו בש"ס שהרי גבי כבוד אחיו הגדול כתב ומד"ם מה שלא כתב כן גבי כבוד אשת האב ובעל האם ודוק :

והנני מבאר השגת רבינו הרמב"ם על בה"ג . כי נראה לו שגם הא שמרבינן מאת ה' אלהיך תירא לירא מפני חכמים הוא ג"כ כלול בכלל יראת השם שאין חייב לירא מפני ת"ח אלא מיראת השם לירא מפני לומדי ועוסקי תורתו וא"כ כשמנה יראת השם למצוה לא ה"ל למנות יראת ת"ח שהוא ג"כ כלול ביראת השם

נראה לי כי כמה מעלת טובות להרב רבי שמעון ז"ל בעל זוהר הרקיע עלינו שפי' לנו בזה השורש כונת הרב באופן כי אין עליו תשוב' כלל מכל ראיות הרמב"ן שהנה הוא כתב והוכיח בזה השורש שגם זו היא כונת הרב שכל דבר הנלמד בי"ג מדות הוא מה"ת ודינו כדין הדברים המפורשים בתור' רק שלא יבאו במנין תרי"ג מצות ולא קראם דרבנן על היותו סובר כי יש להקל בהם כדברי תקנותיהם וגזרותיהם אבל קראם דרבנן מפני שהם פירשוהו לנו ולא בא בפירוש בתור' ולמען תדע והשכיל כל ראיותיו בברור הנני מעתיק לך לשונו אות באות וז"ל ואני למדתי זכות על רבינו ז"ל לחכמי אשכנז בתשוב' אחת אשר השקרתי ודרשתי בדעתו של רבי' ז"ל שכן הוא והוא מעולם לא סבר רבינו ז"ל בדבר הנלמד מהדרשות שיהי' דינו כדין דבר שהוא מדרבנן ללכת בספקו להקל ולא תשתכי' סברתו מסבר' זולתו בהן בשוסדין מדיניהם ולא קראם מדרבנן אלא לענין שאינו בפירוש בתור' וכיון שאינו בפירוש בתור' ולא באו אלא מדרש' א"כ לענין מנין המצות אין ראוי שיכנם דבר הנלמד מי"ג מדות שהתור' נדרשת בהן בכלל מנין המצות אלא א"כ יפרשו החכמים ויאמרו שהן גוף התור' ולמדתי שדעתו הוא זאת מלשונו שכתב בזה השורש לפי הראוי בזה שכל מה שלא תמצאהו כתוב בתור' ותמצא בגמרא שנמדוהו באו' מי"ג מדות אם בארו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה או שזה דאורייתא הוא ראוי למנותו שהמקובלי' ממנו אמרו שהוא דאורייתא ואם לא יבארו זה ולא ידברו הנה הוא דרבנן שאין שם כתוב יורה עליו · עוד כתב אחר זה אולי תחשוב שאני בורח מלמנותן להיותן בלתי אמתיות והיות הדין היוצא במדה ההיא אמת או בלתי אמת אין זה סבה · אבל הסבה כי כל מה שיוציא האדם ענפים מן השרשי' שנאמרו לו למשה בסיני בביאור והם תרי"ג מצות ואפילו הי' המוציא משה בעצמו אין ראוי למנותם עכ"ל · עוד כתב הנה כבר התבאר כי תרי"ג מצות שנאמרו לו למשה בסיני לא ימנה בהם כל מה

ועכשיו ב אני חוזר אל הכלל הזה אשר הוי' אלל הרב שני שכל דבר הנלמד במדות שהתורי' נדרשת בהן יהי' מדרבנן ואפי' הי' המוליא משה רבי' והולם מה שיהי' פי' מקובל ממנו והוא שבארו הסופרים שזה הדבר נאסרי' פעולתו ואיסורן מדאורייתא אז ימנה אותו מפני שהוא נודע בקבלה' לא בהיקש ופליאי' דעת ממני נשגבי' לא אוכל לה שאם נאמר כי אין המדות הנדרשות מקובלות מסיני וגם נצטוינו לדרוש ולפרש בהן את התורי' א"כ הרי הן בלתי אמתיות והאמת הוא פשטי' דקרא בלבד לא הדבר הנדרש כמו שהזכיר ממאמרם אין מקרא יוצא מידי פשוטו ועקרנו שורש קבלתנו בי"ג מדות שהתו' נדרשת ורוב התלמוד אשר יוסד בהן והרב חוזר ומודי' שאין הטעם מפני שאינן אמתיות ואם אמתיות הן מה בין המקום שהן מזכירין זה בפירוש או בסתם שאם נאמר כיון שלא נכתב הדבר בתורי' אינן בכלל המצות אף המוזכרות מהן בתלמוד לומר בהן דאורייתא הוא מג"ש או מריבוי אף הן לא נכתבו · ומה שאמר מפני שהוא נודע בקבלה' לא בהיקש אם המדות אמתיות הכל נודע בקבלה' מאתו ית' ועוד שהלכי' למשה מסיני אלל הרב דברי סופרים היא וא"כ הדבר המקובל לא יקרא דבר תורה מצד הקבלי' אלא מצד היותו נדרש מן המדות הוא דבר תורה והנה הרב מערבב דבריו וחזר ונתן טעם אחר וסבה אחרת והסבה שאמר מפני היות כל מה שיוציא אדם ענפים מן העיקרים אשר נאמרו למשה בסיני בביאור והם תרי"ג מצות ואפילו הי' המוליא מרע"ה בעצמו לא ימנו · ואם הם ענפים מן העיקרים כגון שיהיו חלק מהם אפילו היו כתובים בפי' לא ימני לעצמן וראוי הוא לקרותםד"ת אלא שלא ימנו בחשבון תרי"ג לא לומר עליהן

לו למשה בסיני בביאור והם תרי"ג מצות ואפילו הי' המוליא משה בעצמו אין ראוי למנותם עכ"ל · עוד כתב הנה כבר התבאר כי תרי"ג מצות שנאמרו לו למשה בסיני לא ימנה בהם כל מה

מרגניתא טבא

ואי משום שהכריח בה"ג שע"כ שהיא מצוה מיוחדת ואינה נכללת בכלל מצות יראת השם · דאל"כ אלא שהוא בכלל יראת השם למה הוצרכו לדרוש אתא הא בלאו את היא כלולה ביראת השם ע"ז הקשה א"כ מהסכרח הזה הי' לו להכריח שכבוד אשת האב ובעל האם היא מצוה מיוחדת מדהוצרכו לדרוש אתא אביך ר"ל מריבוי דאת ודוק :

ושני השגות השיג על בה"ג חדא שהדרשה את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים שהיא דאורייתי' וא"כ אין ראוי למנות במצות כאשר השרים לנו רבינו שכל דבר שאינו קרוי ד"ת אלא ד"ס אין ראוי להכניס במנין המצות כמו שבארתי לעיל · ועוד אפי' נניח לו למנות גם דרשה חכמים במנין המצות למה מנה אלו ולא מנה מצות כבוד אשת האב ובעל האם וכמו שביארתי . ודברי בעל מגילת אסתר בהללת רבינו מהשגת הרמ"בן הזאת אין להם מובן :

ותו השם בהשגת הרמ"בן ב וז"ל ועכשיו אני חוזר אל הכלל אשר הוא אלל הרב שני שכל דבר הנלמד בי"ג מדות וכו' או גוף התור' אין בהן הפרש ולא מלד שהן מסופקי' באמיתתן וכו' עכ"ל והנה כבר נתבאר דעת רבינו הרמ"בם שכל דבר שהוליאו חכמינו ז"ל בי"ג מידות שהתורה נדרשת בהן דין תורה ממש יש להם אלא שכל שלא באה הקבלה למשה בסיני מפי הגבורה שהנז"ש או שארי מהמדות אתו לאגמורין כך וכך אינו נקרא גוף התורה וכמו שדקדק רבינו מלשון הגמ' שהרי בתו מאנוסתו מגופי התורה ולא למדה תורה ולא אמר ולא אמרו חכמים אלא למדה תורה הבאתי לשונו לעיל ש"מ שיש גוף יהתורה והמה שבאה הקבלה מסיני מפי הגבורה שהגז"ש

אתי

שאינן שהן מדרבנן אבל אם יוציאו בג״ש או ברבוי דבר מיוחד כגון ערל בתרומ׳ וערוה מן העריות כגון ג׳ דורות למעלה למה לא ימנו ואין אלו ענפים אלא עיקרים וראוי לקרותם עוד ד״ת ולמנותם כמו שהוא מונה אותם שהזכירו בהם בתלמוד שזה דאורייתא או גוף תורה אין בהם ספרם ולא מלד שיהיו מסופקית באמיתתן · ואולי יסבור שהדין הנדרש במדה מן המדות עם היותו אמת אבל אין לו רמז בכתוב ולא נכתב המקרא אלא לפשוטו ולא להוציא ממנו הדין ההוא והרי הוא נקרא דרבנן · וכשנשמע אותם אומרים שהוא מדאורייתא או שיאמרו שהוא גוף תורה נמנה אותו מפני שהוא נודע בקבלה כי הרבוי או הג״ש בפסוק ההוא נכתבו להוציא בו הדין ההוא הנלמד מ״מ באותן שלא הזכירו שהן דאורייתא הרי אמתת הדין אצלו בספק אם הוא מדברי סופרים לגמרי שסדרו אותו בב״ד אז שלמדו אותו מפי מרע״ה ונקרא ד״ס לפי שאין לו רמז בכתובי התורה ואינו בכלל תורה גוה לנו משה כלומר תרי״ג מצות ואנו לא מצינו דעת חכמים בזה שהמדות כלן אצלם כדבר מפורש בתור׳ ודורשים אותו מדעתם ובג״ש הצריכו בו קבלה מפורש׳ מפני שהוא דבר שיכול אדם לדרוש בו כל היום ולסתור בו כל דיני התור׳ כי התיבות יכפלו בתור׳ כמה פעמים אי אפשר לספר גדול להיות כלן במלו׳ מחודשית ונתפרש זה מן התלמיד שאמרו אדם דן ק״ו מעצמו ואין דן ג״ש מעצמו אלא א״כ קבלה מרבו כמו שהוזכר בשני

מה שילמוד בי״ג מדות ואפילו בזמנו ע״ה כ״ש שלא ימנה בהן מה שהוציאו אותו בספרית הימים אבל אמנם ימנה מה שהיי בפי׳ מקובל ממנו עכ״ל · עוד למד ממה שאמרו בתמור׳ שכל מה שלא שמעו בסיני בבאור הנה הוא מד״ס ועוד האריך בזה · וכן נראה דעתו ז״ל בפי׳ מה שהקש׳ על בה״ג ז״ל נמה לא מנה כבוד אשת אב מרבוי את כמו שמנה מורא ת״ם וכבוד אשת אב בגמרא דכתובות (דף ק״ג) אמרו בפי׳ שהוא דאורייתא וא״כ אינו חולק עליו בזה לענין דינם אלא לענין המנין · למה מנה אלו ולא מנה אלו וכלל דבריו הוא שלא קראם דרבנן לענין דינם אלא לענין מנינם ועל זה כתב בחבורו הגדול שהאש׳ מתקדשת בשלש׳ דרכים בכסף בשטר ובביא׳ ושלשתן דין תור׳ עם היותו אומר שקדושי׳ כסף דרבנן הנה למדנו שלא לענין דינם קראם דרבנן אלא לענין שלא באו בפי׳ בתור׳ אלא בהקש ומה שמגל׳ בפי׳ זו דעתו ז״ל בפי׳ המשני׳ שלו בסדר טהרות בפתיחתו לאותו סדר במשני׳ אבות הטמאו׳ מנה מהן מה״ת ומנה מהן מדרבנן ובכלל אותן שהן מה״ת מנה נבלת עוף טהו׳ ואחר שמני׳ אותם בכלל אותן שהן מדרבנן כתב ז״ל שנבילת העוף בין טמא בין טהור אין לו טומא׳ מן התור׳ בביאור ולזה מנו האבות דרבנן ואמר התאמת אצלי שהיא אב של תור׳ ואם לא בא בביאור וראיתי זה היותו חייב עלי׳ כרת על ביאת מקדש וקדשיו וסמכו זה לאמרו יתי׳ נבילה וטרפי׳ לא יאכל לטמאי׳ בה עכ״ל: ובסוף דבריו אחר שכתב זה מנה אבות טומאות דרבנן ובכללן נבלת עוף טהור עם היותו גוזר שהוא אב הטומא׳ דאורייתא הנה נתבאר מדעתו כי היותו מונה נבלת עו׳ טהור אב הטומא׳ דרבנן אינו מפני שיהא דינו כדין שאר אבות הטומאה

מרגניתא טבא

אתי לאגמורין דבר זה · אבל מה שלמדוה חכמינו ז״ל מגז״ש או שארי מדות מסברתם אע״ג שנתנו לנו הי״ג מדות לדרוש בהן את התורה מאחר שלא פירש הקב״ה בפי׳ למשה מה אתו המדות הללו לאגמורין כמו שפי׳ בכתב מאנוסתו גזרה חכמתו יתברך שיהיו אלו ענפים היוצאים מגוף ושרשי התורה אע״פי שדין תורה יש להם כגופה התורה ואין ראוי למנותם במנין המצות כמו שהביא רבינו הרמ״בם ראי׳ מגמ׳ דתמורה (דף ע״ז) אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים שנשתכחו שאין ראוי למנות אלא גופי התורה והמה מה שנתפרשו בסיני מפי הגבורה אבל מה שלא נתפרשו בסיני מפי הגבורה נקרא דברי סופרים שהחכמים פירשו מסברתם אעפ״י שהמה דין תורה ממש שהרי נתנה להם רשות לפרש עפ״י הי״ג מדות וריבוין ומיעוטין מסיני עכ״פ כיון שלא פירש הקב״ה בעצמו למשה בסיני נקראו ד״ס ולא גופי תורה שאין נקראין גופי תורה אלא מה שנתפרש בתורה מפי הגבורה בסיני וא״כ אין למנותם במנין תרי״ג מצות והלכה למשה מסיני שאין לה רמז בתורה א״א לקרותם גופי תורה שהרי אין להם רמז בתורה ולכן קראוהו דברי סופרים ר״ל קבלת סופרים כמ״ש הרמ״בם בפי׳ המשנה בפ׳ י״ז דכלים הבאתי לשונו לעיל וכמו שהאיר עינינו הרמ״בן וכמו שהארכתי לעיל. ותמהני מהרמ״בן שחשד לרבינו שאינו מונה במנין המצות מדרשות חז״ל עפ״י המדות שהתורה נדרשת בהן מפני שהוא מסתפק אם אמתיות הן. א״כ יהי׳ מנינו שמנה רבינו במנין המצות שלו מסופקי׳. כי אולי המדרשות שדרשו חכמינו ז״ל אמת וצריך להכניסם במנין המצות ולהוציא המצות שהכניסם הרמ״בם שאל״כ יהיו יותר על תרי״ג מצות. ולע״נד הראי׳ מהא דכריתות דקאמר אל תהא גז״ש קלה בעיניך שהרי בתו מאנוסתו אחד מגופי התורה ולא למדה הכתוב אלא מגז״ש וכן מאיך שמביא שם הש״ס אין עלי׳ תשובה. שע״כ צ״ל שיש גופי תורה וענפי תורה שאל״כ מה מביאי׳ ראי׳ מבתו מאנוסתו ומאיך לשלא תהא גז״ש קלה יותר מכל מה שנלמד מכל גז״ש שבתורה הלא לשיטת הרמ״בן כל מה שנלמד בי״ג מדות הוא גופי תורה · ומאי אולמי׳ דהאי גז״ש מכל גז״ש דעלמא. אמנם לשיטת רבינו הרמ״בם ניחא ודוק:

ולרווחא דמילת׳ אימא בה טעמא דלכך גזרה חכמתו ולא פי׳ כל הי״ג מידות בפי׳ כמו שפי׳ גז״ש דבתו מאנוסתו ואיך דחשיב שם הש״ס ובשארי מקומות שמפור׳ שהמה מדאורייתי׳ לשיטת הרמ״בם כי היכא דלהוי הכיר׳ שאינם גופי תורה אלא ענפי תורה ויהי׳ נפקא מיני׳ לענין קדשי׳ שאין למידן למד מלמד וגם הלכה למשה מסיני שלא נתפרשו בתורה כי היכא דלא לילפו מינייהו קל וחומר כמו שהעיקר אצלינו אין למידן ק״ו מהלכה:

ולפ״ז

שהטומאות דרבנן כגון ע"א ומשמשי' וכיוצא בהן חיוב כרת אבל היא כשאר אבות דאורייתא לענין זה אלא שקראו' דרבנן לפי שלא באה בפירוש בתורה אלא מהמדות שהתורה נדרשת בהן · מ"מ דין תורה היא וכמו שקדושי כסף נקרא מד"ס מפני שבאו מהקש קיחה קיחה משדה עפרון · ועם כל זה כתב שהם דין תור' והבא על אשה שנתקדשה בכסף הוא במיתה ואילו היו מדרבנן לא היו דנין אותו במיתה כן הוא כל דבר הלמד מהמדו"ת אבל רז"ל דין תורה אע"פ שהוא קורא אותם מד"ס וכן בפי' המשנה בפי' י"ז ובמסכת כלים כתב כי מאמר ד"ס יכלול שיהא הדבר דעת סופרים כמו הפירושים וההלכות המקובלים ממשה והולכין בספק להחמיר כמו ספק שעורים ויכלול התקנות והגזרות וכן בפ"ב מהלכות טומאת מת כתב כי טומאת עצם כשעורה כיון שהיא הלכה היא דין תורה ולא ד"ס וכן נראה דעתו מפורש במ"ש במצות ל"ת שהוא לא מנה טומאת כהנים הדיוטים שהן לאוין לא יבא ולא יטמא כמו שמנה אותן בה"ג לפי שלא למדנו זה בהן אלא בג"ש וכתב שם כי מפני זה השורש עשה כן והרי זה מפורש שכל כונתו ז"ל בזה הוא לענין מנין המצות לא שהוא דין מצות דרבנן וכן כתב במצות טריפה שפשטי' דקרא בטריפות ארי אלא שבא' הקבל' מבשר שיוצא חוץ ממחיצתו ודרשות אחרות נאמרו שהוא לוקה עליהן מן התורה אע"פ שבאו בדרשה ומ"ש בטריפות שמנו חכמים שלוקה מכת מרדות מדרבנן הוא מפני שסבר בכאן דרשות ממקרא זה ולא דרך אסמכתא וכבר חזר בו בחבורו ובזה נסתלקו מעל רבי' כל הקושיות שהקשו עליו וכמ' שהם עברו שלא נתגלה טעמו של רבינו ז"ל אל הראשונים ובעניותינו נתגל' לנו מה שלא נתגלה להם עכ"ל וכן כתב גם כן המגיד משנה בתחלת הלכות אישות בזכות הרב ז"ל ודע שאף לדברי רבי' אע"פ שהכסף מדברי סופרים הרי הוא גומר בה לכל דבר כמו השטר והביא' ובבירור כתי' כאן שכיון שנקנית האשה באחד מג' דברים אלו נעשה מקודשת והבא עליה חוץ מבעלי' חייב מיתת ב"ד וכן כתב פ"ה מהלכות תרומות ומעשרות שארוסי' בת ישראל לדבר תורה אוכלת בתרומ' בין נתארס' בכסף או בשטר וכן משבאר בהרבי' מקומות ושאין קדושי' אחר תופסים בה אחר הכסף ואפי' קדש' בשטר והטעם לכל זה

שאע"פ

בשני של נדה . (דף י"ט ע"ב) ובמקומות אחרים והם אומרים ג' לישתוק מיני' וליתו בק"ו ולפעמים מתרצין מילתא דאתיי' בק"ו טרח וכתב לה קרא : ובפ' איזהו מקומן (דף מ"ט ע"ב) אמרו סמיכ' גופה לשתוק קרא מיני' ותיתי במה מצינו ושם אמרו סד"א ליתי בק"ו מגבן כאן · ובפרק ואלו הנשרפין (דף פ"ד ע"ב) הקשו אלא היקשא למה לי · ולענין שחיטת פסח שדוחה שבת אמרו (פסחים דף ס"ו) שאמר להם הלל לזקני בתירא כהי דנ"ם לא גמריתו ק"ו איבעי לכו למידן ק"ו מעצמו · אמרו לו ק"ו פריכא הוא · מאשים חכמתם מפני שלא דרשו מעצמם ק"ו לחלל שבת בשחיטת הפסח בק"ו מן התמיד שהמדות האלה כדבר מפורש בתורה הם · ועוד שהרי בתלמוד בכ"מ שמביאין מקרא למדר' מהמדרשין כגון שיאמ' בעל המאמר עלמ' מנא לן ה"מ ויוציאו מן המדרש דין מן הדינין בכלם יחשבו בתלמוד שהוא דאו' ויקשו ממנו עד שיתרץ המתרץ ויאמר דמדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא : וכן אמרו עוד בגמ' ביצה דף ג' משקין לענין שביעית דאזמירי' ובצירי' חייב אשאר תולדות לא ופריך והא תניא וכו' ומתרץ מדרבנן וקרא אסמכת' בעלמא וכן בפרק א' דסוכ' דף ו' ובפ' אחרון דיומא דף ע"ד ובמקומות הרבה : ובגמ' יבמות דף ע"ב אמרו דברי תורה משוך אוכל בתרומ' מדבריהם גזרו עליו : והקשו מיתיבי משוך צריך שימול ומתרץ מדרבנן : ושאלו ודקארי לה מאי קארי לה הא צריך קתני טעו בסיפי' דקתני את בריתי הפר לרבות את המשוך וכו' הוא סבר מדקא נסיב לה קרא דאורייתא' היא ולא היא דרבנן הוא וקרא אסמכת' בעלצ' : ובמקומות ישאלו קרא למאי אתא אצטריך כמו שאמרו בפ"ק דחגיג' דף ד' כל זכורך לרבות את הקטנים והעמידו' מתוך המחקר בקטן שהגיע לחנוך והקשו קטן שהגיע לחנוך דאוריתא הוא אה"נ וקרא אסמכת' בעלמא ושאלו אלא קרא למאי אתא לכדאחרים : וכן בגמ' פסחים בפ' מי שהיה דף צ"ו ע"ב אתיביה אביי אם כשב מה ת"ל אם כשב לרבו' תמורת הפסח אחר הפסחי' שקריבי' שלמים עד לעולם שנמצא אחר שחיטה

והמיר

מרגניתא טבא

ולפ"ז דכל מה שהוציאו חז"ל מי"ג מדות וריבוי' דין תורה ממש יש להם מה שהקשה ממה שאומרים ג' לשתוק קרא מיני' וניליף בק"ו ומאיזה מקומן שאמרו סמיכ' גופי' לשתוק קרא וממה שהאשים הלל לבני בתירי' שלא דרשו ק"ו מעצמם ומכל מקום שמביאים בתלמוד שום דרשא ויקשו ממנה עד שיתרץ המתרץ דרבנן וקרא אסמכת' בעלמא . לא קשי' לרבינו הרמ"בם מידי שהרי גם הוא מודה שכולן דין תורה ודאורייתא' ממש אית להן אלא מאחר שלא פי' הק"בה למשה בפי' והניח לחכמים לפרש מסברתם עפ"י הי"ג מידות שנאמרו בסיני ובשביל זה נקרא דברי סופרים ר"ל שהניח לסופרים לפרש אין נקראי' גוף התורה אלא ענפים היוצאים מגרשי התורה ואין למנוס במנין המצות שאין למנות במנין המצות אלא גופי התורה שנקרא דבר תורה שנתפרש מפי הגבורה למשה בסיני כמ"ש לעיל ודוק :

וכן

והתיר בו אסר שהיתה וקרא אסמכתא בעלמ' ולא קרא למאי אתא כדתניא כתב לרבות הפסח לאליה כשהוא אומר אם כתב הוא מקריב להביא פסח שעברה שנתו ושלמים הבאין מחמת פסח לכל מצות שלמים · ורבות כן ולפי זה הראוי הוא שני בהספק שכל דבר הנדרש בתלמוד בא' מכל י"ג מדות הוא מדאורייתי' עד שנשמע אותם שיאמרו ש:וא אסמכתא :

והנה רואינו לו לרב שכתב בספ' נשים בתחלת הלכות אישות האשי' נקנית בכסף או בשטר או בביאה בביא' ובשטר מן התור' ובכסף מדברי סופרי' ומן הענין הזה שכתב בכאן יצא לו שאע"פ שמצא בגמ' (קדושין דף ב') בכסף מנ"ל ומייתי לה כי יקח אין קיחה אלא בכסף · וכן הוא אומר נתתי כסף השדה קח ממני · גזר הרב שהוא מן הדברים הנדרשים בהקש שהם אלו מדברי סופרי' וכבר מצאתי לו תשובת שאלי' ששאלו ממנו ז"ל מפני מה אמרת קידושי ביא' ושטר דאוריתא וקידושי כסף דרבנן והא כלהו ילפי' להו מנהתורה בכסף מנ"ל גמר קיחה קיח'וכו': בלשון הזה השיב יש לי חיבור בענין מנין המצות ויש בו בתקלתו י"ד פרקים בכללות גדולות בענין עיקרי המצות צריך אדם לידע אותם ואחר כך יתברר לו טעות כל מי שמנה המצות חוץ ממני מבעל הלכות ועד עכשיו · ובאותן פרקים ביארתי שאין כל דבר שלמדו אותו בהקש או בג"ש או במדה מי"ג מדות שהתור' נדרשת בהן דין תורה עד שיאמרו חכמי' בפירוש שהוא מן התור' והבאתי על זה ראיות ושם ביארתי שאפי' דבר שהוא הלכה למשה מסיני מדברי סופרים קרינן ליה · ואין שם דבר שהוא מן התור' אלא דבר שהוא מפורש בתורה כגון שעטנז וכלאים ושבת ועריות או דבר שאמרו חכמים בפירוש שהוא מן התור' והן כמו שלשה וארבע' דברים בלבד ובאותו ספר ביארתי הכל : וכאן יש לשאול בודאי ולומר לו הבעיל' ודאי מן התור' שהרי לא למדום במד' משלש עשר' מדות (קדושין דף ט' ע"ב) אלא ובעל' מלמד שנקנית בביא' אלא הכסף והשטר בהקש למדו אותן למה אמרת שהשטר מן התורה והכסף מדבריהם · והתשובה על זה שודאי כך הייתי אומר שהכסף והשטר מדבריהם הואיל ומן הדין באו לולי הא (א) דאמרינן בהדיא (שם) בענין נערה המאורס' בסקיל' היכי משכחת לה פי' מדאמר קרא נערה המאורסה בתולה שמע מינה ודאי שיש מאורס' מן התור' בלא ביאה וכמה שקלו וטרו בסוף המימרא אמר רב נחמן בר יצחק משכחת לה כגון שקדש' בשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס ש"מ שלדברי הכל השטר גומר ומכניס ועל זה סמכתי ופסקתי שהשטר מן התורי' אלו דברי הרב ויוצא מדבריו (ב) שהמתקדשת בכסף אינה בסקילה שאין גומר בה אלא שטר וראוי לומר לדעתו שקדושי שטר תופסין בה ובתחלה יש לפרש השיטה הזו והיא פשוטה וברורה דקאמר בביאה מנא לן אמר רבי אבהו אמ"ר יוחנן בעולת בעל מלמד שנעש' לה בעל על ידי בעילה אמר לי' רבי זירא לרבי אבהו כעורה זו ששנה רבי ובעלה מלמד שנקנית בביאה אי מהתם הוה אמינא עד דקדים והדר בעיל קמ"ל כלומר כיון דכתיב כי יקח איש אשה ובעלי ואין קיחה אלא

שלאע"פ שהוא סבור שהכסף מד"ס אינו מכלל תקנת חכמים אלא מדברי תורה שבעל פה והוא דבר נאמר למשה ולא נכתב בפי' בתורה אלא שנאמר בג"ש ולזה נקרא ד"ס לדעתו ז"ל וכבר כתב הוא שאף הדברים שנאמר בהם הלכה למשה מסיני נקראים ד"ס ומ"מ דינן ממש כדין תורה לגמרי וזה נרא' לי מבואר מדבריו עכ"ל :

נראה לי בראשונ' ל. וסיף מעט ביאור בתשובת הרב לאשר שאלוהו ממנו ואחרי כן אבא להליץ בעדו כתב בתשובתו (א) דמדאמר בגמרא משכחת לה ארוס' בתול' כגון שקדש' בשטר לכן פסק שהשטר מן התורה וזהו פירושו דמאחר שאמרו בגמ' כי ארוס' בתול' דכתב רחמנא משכחת לה בשטר ולא בא אללכו ספק אלא בענין קדושי כסף אי הוי עם ביאה או דילמא אפי' לחודיהו א"כ אף שלמדו קדושי שטר בג"ש הוה ליה כמי שהזכירו החכמים בו היותו דאורייתא מאחר שכך אמרו בפי' בגמרא דארוס' דקרא היא בשטר ולכן פסק שהשטר הוא מן התור' ע"כ ומה שאמר הרמב"ן שיוצא מדבריו (ב) שהמתקדשת בכסף אינה בסקיל' הכל נמשך אחר טעותו שלא הבין דעת הרב בלשון הזה של ד"ס וכבר כתבתי למעלה כונתו בזה הלשון אשר השגות בו יהיה ליתרון ואני תמה ממנו כי אף שלא הבין לשונו זה מן היאך אמר שלדעתו המתקדשת בכסף וזכתי' לא תהא בסקיל' שהרי הרב פי' דעתו בביאור בתחלת הל'

בכס'

מרגניתא טבא

וכן כתב זוהר הרקיע הוא הר"שבן ובעל מגילת אסתר והמגיד משנה והב"י וכל האחרונים : שוב כתב הרמ"בן ד ז"ל והנה ראינו לו לרב שכתב בספר נשים בתחילת הלכות אישות האשה נקנית וכו' והביא תשובת שאלה לרבינו . והשיג עליו . כבר ביארתי לעיל העיב שיטת רבינו בביאור נכון וכן סברת רבותיו של רש"י ויפה כח רבינו מכח רבותיו של רש"י לפי הבנת רש"י בסברת רבותיו . אמנם כבר הסכי' הרב הב"י

הל' אישות כי היא בקיאי' וז"ל ובא' מג' דברים אלו האשה נקנית בכסף או בשטר או בביאה בביאה ובשטר מן התורי' ובכסף מד"ס ולקוחים אלו הן הנקראים קדושין או ארוסין בכל מקום ואשה שנקנית באחת מג' דברים אלו היא הנקראת מקודשת או מאורסת וכיון שנקנית האשה' ונעשית מקודשת אע"פ שלא נבעל' ולא נכנס' לבית בעלה הרי היא אשת איש והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת ב"ד ואם רצה לגרש' צריכ' גט עכ"ל הרי מבואר שבכל אחת מהשלש דרכים שזכר היא בקיאי' · ומה שאמר (ג) שלא הוקשו להם מנערי' המאורסי' דבסקיל' אלא למה שדרש' רבי יוחנן דהוה אמינא עד דקדים והדר בעיל אבל לרבי דגמר ובעלי' לא קשיא כלל ולא לרבי יוחנן אחר שלמדנו בעולת בעל · נראה' לי שאין מכאן תשוב' על דבריו כלל דגם שלא הוקשו להם אלא על מה שדרש' רבי יוחנן סוף סוף כשהוקש' להם השיבו דמשכחת לה בשטר ואם לא הי' אמת שמן התורי' מתקדשת בשטר בלבד לא היו מתרצים כך וגם נ"ל שדעת כולי עלמ' הוא כך שאם לא כן היו מקשים עליו מהסוגיי' כנגד סברא זו' ומה שאמר (ד) כי קדושי כסף מאכיל ארוסה בת ישראל בתרומה פשיטא שזהו גם כן דעת הרב כאשר כבר הורנו בעל זוהר הרקיע כי אמרו דרבנן אין כונתו שתהי' תקנה או גזרה דרבנן רק

שהם

בכסף אילו לא נאמר פסוק אחר ללמוד ממנו קידושי ביאה הייתי אומר דהכי קאמר רחמנא כי יקח איש אשה בכסף ובעל' ובפחות משתיהן אינה נקנית לפיכך הוצרך לבא בעולת בעל ללמד על הביא' בפני עצמה שהיא קונה ולמדנו אף קידושי כסף מעתה דכי יקח איש ובעלה קאמר רחמנא והקשה רבי אבא בר ממל על הסברא הזו שאי אפשר לנו בשום פנים לומר דיקח ובעל' תרוייהו קאמר רחמנא ובפחות מכן לא תהא נקנית דאם כן נערה המאורסה בתולה דקאמר רחמנא בסקיל' היכי משכחת לה וקא ס"ד השתא דאי בעיא בקידושי כסף ביאה אף בקידושי שטר נמי בעי ביאה דמאי שנא תרויהו קידושין נינהו ולאגמרי בלא ביאה כענין בבני נח דבעי' בעולת בעל אלא מדחייב רחמנא נערה המאורס' בתולה על כרחינו כי יקח איש אשה ובעלה דאמר רחמנא לאו דעבד תרוייהו אלא דעבד חד מינייהו ולמדנו מכאן קדושי כסף וקידושי ביאה ופריק רב נחמן בר יצחק דעדיין אנו צריכין לדרוש קידושי ביאה מבעולת בעל דאי מקרא דובעל' הוה אמינ' עד דקדים והדר בעיל כדאמר רבי יוחנן . ודקא קשיא לך א"כ נער' המאורס' דבסקיל' היכי משכחת לה כגון שקדש' בשטר' שאם תאמר והלא כסף קונ' ושטר קונה למה נצריך אותו' אחר הכסף לבעיל' ולא אחר השטר מפני שהשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס אבל כסף נאמר שצריך אחריו

בעילה לפי שאין הכסף והבעיל' מוציאין כלל לפיכך הוצרך הכתוב ללמד בעולת בעל לומר שהביא' קונה בפני עצמה והכסף למד מאליו דכי יקח איש אשה ובעלה קאמר רחמנא · וזו שטה ברורי' הוא (ג) שלא הוקשו להם מנערה המאורס' דבסקיל' אלא למה שדרש ר' יוחנן הוה אמינא עד דקדים והדר בעיל לומר היאך הי' זה עולה על דעתך כלל ולמה הוצרך לך מקרא אחר לומר שאינו כן אבל לרבי דגמר ובעלה לא קשיא כלל ולא לרבי יוחנן אחר שלמדנו בעילת בעל : (א) זה הסי' א' שייך לסי' א' שהביא במרגניתא טבא לעיל ד' ך' ע"ב :

ומכל מקום מי שלבו נוקפו בקידושי כסף יכול הוא לומר דיתחלי' היו חוששים דילמא הכי קאמר רחמנא כי יקח ובעלה דקדים והדר בעיל באי זה דבר שתהיי' בו קיחה או בכסף או בשטר או אפילו בדבר אחר ואחר כך אמרו שהשטר גומר הוא ומכניס כשם שגומר ומוציא אבל קיחה אחרת אינה גומרת אלא קיחה אחרת עושה תחלה ליקוחין וביאה גומרת בהן ולא שנתפרש קיחה זו מהביא ועכשיו למדנו מבעולת בעל שאף ביאה לבדה קונה וכי יקח או בעלה קאמר רחמנא אלא שהקיחה' הוא השטר כשם שהוא מוציא כך הוא מכניס אבל קידושי כסף אין להם אלא בסמך הזה ואין קיחה אלא בכסף שאינו דבר תורה וכל אלו שיבושין ה ועוד שהרי הוא בסוגיא שאחר זו (שם דף י' ע"ב) בשמוע' של רבי יוחנן בן בג בג ורבי יהוד' בן בתירא מפורש (ד) דקידושי כסף מאכילין ארוס' בת ישראל לתרומ' ואם אינו קונה למה מאכיל ובפרק

ההוא

מרגניתא טבא

הב"י בריש הלכות אישות באופן שרבותיו של רש"י עומדי' ממש בשיטת רבינו הרמ"בם ופרשתי כוונת הב"י שלא הקשה על פירושו מהא דקאמר הש"ס בריש כתובות ובגיטין תינח דקדיש בכספא קידש בביאה מא"ל והדברים ברורים . ודברי בעל מגילת אסתר בהלכתו בו"ד הרמ"בם במה שהשיג הרמ"בן בתשובת שאלתו אינם מובנין

שוב מה שהשיג הרמ"בן ה וז"ל ועוד שהרי בסוגי' שאחר זו בשמועה של ר' יוחנן בן בג בג כו' ואם אינו קונה למה מאכיל וכו' כבר השיב בעל מגילת אסתר יפה וז"ל ומה שאמר כי קידושי כסף מאכיל ארוסה בת ישראל בתרומה פשיטא שזהו ג"כ דעת הרב ר"ל הרמ"בם כאשר כבר הורנו בעל זוהר הרקיע כי אמרו דרבנן אין כוונתו שתהי' תקנה או גזירה דרבנן רק שהם פירשו לנו כי זו היא כוונת התורה עכ"ל ר"ל וכיון שלא באה הקבלה בפי' בסיני מפי הגבורה יקרא ענפי התורה היוצאים מהשרשי' ואין להכניסם במנין המצות עכ"ל :

שוב

הסוא (ד' כ' ע"ב) (ה) אמרו בביאור ך על קנין האשה בחופה שלא שנו אותה במשנ' דקאמרת שלש תנן ארבע לא תנן דכתיבא בהדיא קתני דלא כתיבא בהדיא לא קתני שמע מינה שהכסף והשטר והביאה כולן אלא תנא דמתניתין כתובין בהדיא הם שהמדרשים אלה בגזירה שוה והיקש גופי תורה הם : וכן זו שאמרנו שאין קדושי שטר וביאה תופסין לשני במקום קדושי כסף דראשון דבר ברור הוא ואין בו בית מיחוש . ומכל מקום אע"פ שנתברר דבר זה עדיין אנו בצער גדול עם כללו של הרב שעדיין יש לו פתחון פה לומר בשאר הדברים שלמדין בהיקש שאינן תורה מן הסתם ותהי' זו מן המפורשות בדבריה' שהן תורה אע"פ שלמדי' בג"ש כמו שקידושי השטר אלו דאורייי' אף על פי שלמדום בהיקש ויצא' והיתה מה

שהם פירשו לנו כי זו היא כוונת התורה · ומה שאמר ג"כ כי בפ"ק דקדושין (ה) יקראו לקדושי כסף וקדושי שטר וקדושי ביאה מילתא דכתיבא בהדיא גם שהשתים למדו בי"ג מדות · הנה בכל זה מודה הרב אמנם על זה אין לנו להכניס את כלם במנין המצות מאחר שאינם מפורשים בתור' וגם לא אמרו חכמים כולם בבירור היותם דאורייתא והכלל שנתן ואמר כי (ו) הוא עיקר שרשי הגמרא שכל דבר הנלמד בי"ג מדות יהי' מן התור' הנה גם הרב מודה בזה אמנם לא יבא במנין רק אותם הדברים שהזכירו בהם חכמים שהם תורה או גו' תורה ולכן טומאת דם השרץ יבא במנין גם שלמדוהו מרבוי מפני שהזכירו בו שהוא מגופי תורה · וכן מגילת שטר

יציא' בשטר אף הוי' בשטר אבל אין זה עיקר אבל (ו) עיקר שרשי התלמוד שכל הנדרשין בתלמוד בא' מי"ג מדות כולן דברי תורה וכן פירוש תורה שנאמר למשה בין שנאמר שקבלו אותן בפרט כגון שלמדנו מפי הגבור' דקדושין הן בכס' ושהם נרמזים בתורה מקיש' קיחה ובשטר ושהם נרמזים מויצא' והית' . וכן בבשר בחלב נאמר לו בסיני שאסור באכילה ובהנאה בין גדי בחלב אמו בין שאר בהמה בחלב אחר ונאמר לו שהן באין בכתוב מרבוי המקראות ובין שנאמרו לו הדברים סתם ונלמדו לדרוש התור' בכללה במדרשי' שלש עשרה מדות והסכימו החכמים במדרש כל מלוה ומלוה ואף על פי שבאו במקומות אסמכתות כבר אמרנו שהם מקשים ומתרצים שם בפירוש . ואם יש מהם סתומות במקראות במקומות מועטים אינם נעלמים מלומדי הגמרא ז וכבר אמרו לעולם אל תהי גזיר' שוה קלה בעיניך שהרי נותר וכו' וכן אמרו בבתו מאנוסתו . וכן אמרו עוד שהרי הנסקלין הם גופי התור' ולא למדם הכתוב אלא בג"ש כולם כמו שאמורים ובגמרא כריתות (ד' ה) הרי הג"ש כתור' שלימ' ולא לענין פירוש מה שכתוב בתור' בלבד אלא אף להביא דבר מחודש שאינו כתוב כגון בתו מאנוסתו ושאר העריות הנלמדות בה כגון אם חמותו ואם חמיו בת בנו ובת בתו ומאמרם לעולם אל תהי גזיר' שוה קלה בעיניך יורה שמזהירין על כל גזיר' שוה הנדרשת להם לא שאלה בלבד הן עיקר כבר ח הלקו בן סורר ומורה מדין ג"ש בת ג"ש אמרו (ד' ע"א ע"ב) מלקות דבן סורר ומורה מנין כדרי' אבהו דא"ר אבהו למדו ויסרו מויסרו ויסרו מבן ובן מבן וגם הרב מודה

מרגניתא טבא

שוב מה שהקשה ן ממה שאמרו בקידושין דף ה' על קנין אשה בחופה שלא שנו אותה במשנה דקאמרת שלש תנן ארבע לא תנן כו' והיקש גופי תורה הם עכ"ל כבר ישבתי לעיל בביאורי לתשובת שאלה שהשיב הרמ"בם ישוב נכון וגם הבאתי שם מ"ש בעל לחם משנה ביישוב השגה זו של הרמ"בן . ודברי בעל מגילת אסתר בהלכתו בעד הרמ"בם מהשגת הרמב"ן הזאת אינם מעלים ארוכה ואיני יודע מה הוא סח :

שוב כתב הרמ"בן וז"ל ז וכבר אמרו לעולם אל תהא גז"ש קלה בעיניך שהרי נותר וכו' וכן אמרו בבתו מאנוסתו כו' יורה שמזהירין על כל גז"ש הנדרשת להן לא שאלה בלבד הן עיקר וכו' עכ"ל וכבר כתבתי שאדרבה מן הדא ראי' שאין עלי' תשובה לדברי רבינו הרמ"בם כנ"ל וא"ל דמ"ש ומאמרם לעולם אל תהא גז"ש קלה בעיניך יורה שמזהירין על כל גז"ש ר"ל כמו שבתו מאנוסתו נזהרה מג"זש דהנה הנה אכתי תקשי מאי ראי' מנסקלין הנלמדי' בגז"ש לשלא תהא קלה שהרי שם לא נאמרה אזהרה שלהן מגז"ש . ואין לומר דגבי נסקלין קאמר אל תהא גז"ש קלה בעיניך שיורה שעונשין על כל גז"ש . דז"א דאין זה נקרא עונשין מדין גז"ש כיון דבכל הנסקלין כתיב מות יומת אלא דלא ידעינן באיזה מיתה וילפינן מגז"ש באיזה מהם לא הוה אלא גילוי מלתא . וזה אפי' מק"ו ילפינן כדיליף הש"ס בסנהדרין דף נב ע"ב סייף גבי רוצח בק"ו מעבד אע"ג דאין עונשין מ"ה . דשאני הא משום דעיקר מיתה כתיבא בתורה הא דילפינן באיזה מיתה לא הוה אלא גילוי מילתא ודוק היטב. ולדברי הרמ"בם מתישב הכל שפיר ודוק :

שוב כתב הרמ"בן וז"ל ח וכבר הלקו בן סורר ומורה מדין גז"ש כו' כדר' אבוהו כו' וגם הרב מודה וכו' עכ"ל . כבר כפלנו כמה פעמים שגם הרמב"ם ס"ל שגז"ש וכל שארי י"ג מדות וריבוין דין תורה ממש הן ולוקין וממיתין וסוקלין עליהם . אלא שאין ראוי להכניסם במנין המצות לפי שלא נאמרו בפי' למה אתי הגז"ש מפי הגבורה בסיני והניחו לחכמים לדרוש עפ"י הי"ג מדות שנאמרו בסיני ולכך נקראי' דברי סופרים כנ"ל ואין ראוי להכניס במנין המצות אלא מה שנאמרה בפי' מפי הגבורה למשה בסיני שהג"זש או שארי י"ג מדות או רבוי אתי לאגמורין כך וכך שזה נקרא גופי תורה כנ"ל והלא רבינו לא מנה דין מלקות דבן סורר ומורה למצוה מיוחדת ודוק .

שער נשיאי' שלמדוהו מרבוי לא בשרו יצא מודה שחייבי מלקות כולן דבר תורה הן ובלשון במנין כי הם אמרו בו דאורייתא הוא · ומה בזה אמרו עוד במדרש דבראשית רבה שאמר א"ר יפה שיחת עבדי בתי אבות מתורתן של בנים שפרשתו של אליעזר בשנים ושלשה מקומות היא אמורה והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא וזה לכם הטמא זה וזה י וכן בשאר שלש עשרה מדות כולן כמו שאמרו שאבות של שבת ארבעים חסר אחת שכולם נלמדו בהיקש ממשכן ואמרינן התם מלאכת מחשבת אסרה תורה יא ומליצו להם מדרש בזה שהלעיג בו הרב על בעל ההלכות מן האתים אמרו בגמרא סוכה (דף ו') חלילין דאורייתא ניכהו כי אתאי הלכתא לשערו הא נמי דאורייתא הוא דכתיב ורחץ את בשרו את הטפל לבשרו ומאי ניהו שערו ואמר' כי אתאי הלכתא לרובו ולמיעוטו למקפיד ולשאינו מקפיד כלומר שפירש' ההלכה למשה בסיני ענין החלילה שנתרבי' בכתוב מהיכא והנה אומרים על זה שהיא דאורייתא ובגמרא סנהדרין (דף כ"א ע"ב) שנו יב א"ל רבי עקיבא ישמעאל אחי בת ובת אני דורש א"ל וכי מפני שאתה דורש בת ובת נוציא

זו

מרגניתא טבא

שוב כתב הרמב"ן וז"ל ט ובלשון הזה אמרו עוד במדרש רבה דבראשית א"ר יפה שיחתן של עבדי אבות וכו' וזה לכם הטמא כו' עכ"ל ותמהני מאי קא קשי' לי' הא כבר כתב הרמב"ם דכל מקום שהזכירו חכמינו הם עלמם שהוא מגופי התורה הוא תורה שזה בא בפי' מקובל למשה מסיני וזה ראוי לקרות דבר תורה כמ"ש לעיל . ואם כוונת הרמב"ן בהשגתו דלא משמע לי' שתיבות דמגופי התורה מוסב על דם השרץ אלא מוסב על השרץ ודם השרץ אתי מריבוי המקרא בלא קבלה ואכתי מכריח שהוא דאורייתא מאי דאמר ר' יפה שיחתן של עבדי אבות דאי דם השרץ דרבנן ולא דאורייתא אין ראיה דיפה שיחתן דהרי התורה לא דברה כלל מדם השרץ כבר יתבאר שגם הרמב"ם מודה שכל דבר הנלמד מריבוי הוא דין תורה ממש אלא שאין להכניסם במנין המצות כנזכר לעיל כמה פעמי' :

שוב כתב הרמב"ן וז"ל י וכן בשאר י"ג מדות כולן כמו שאמרו שאבות של שבת מ' חסר אחת וכו' מחשבת אסרה תורה עכ"ל מאי ראי' מייתי הלא כבר נתבאר לעיל שרבינו הרמב"ם כפל כ"פ שכ"מ שהזכירו הם עלמם שהוא גופי התורה או דאורייתא שזה תורה שבא להם בקבלה בפי' מפי הגבורה בסיני וראוי לקרות דבר תורה ומדאמרינן מלאכת מחשבת אסרה תורה הרי הם הזכירו עלמם שהוא דבר תורה ושבא להם זה בפי' מקובל למשה בסיני . ועוד דבמס' חגיגה (דף יו"ד) תנן הלכות שבת חגיגות והמעילו' הרי הם כהררים התלוים בשערה שהן מקרא מועט והלכות מרובות הדיני' והעבודות הטהרות והטמאות ועריות יש להן על מה שיסמכו והן הן גופי תורה ומפרש בגמ' מאי כהררים התלוים בשערה מלאכות מחשבת אסרה תורה ומלאכת מחשבת לא כתיבי . ופי' רש"י וזה רמז מועט דהלו מלאכת מחשבת בשבת לא כתיב' אלא במשכן הוא דכתי' ולפי שסמך בפ' ויקהל פ' שבת לפי' משכן אנו למידין מלאכת מחשבת לשבת עכ"ל . ועוד שם (דף י"ב ע"ב) הן הן גופי תורה פריך הש"ס הני אין איכך לא אלא אימא הן והן גופי תורה הרי דגם הלכות שבת הזכירו הן עלמן דהן גופי תורה כדמסיק הש"ס הן והן גופי תורה וכבר כתב הרמב"ם דכל מקום שהזכירו בש"ס שהוא מגופי תורה תורה שבא להם פי' מקובל מפי הגבורה למשה בסיני וזה ראוי למנות · ולשיטת הרמב"ם לריך לפרש הא דפריך הש"ס הני אין איכך לא דקים לי' לסתמא דתלמודא דכל הני נמי גופי תורה הם שבאו כולם בפי' מקובל מפי משה ולכך פריך הני אין ותו לא . וע"ז משני דאין ה"כ דהן והן גופי תורה ודוק :

שוב כתב ומליצו להם מדרש בזה יא שהלעיג בו הרב על בה"ג מן האתים אמרו בגמרא סוכה (דף ו') חלילין דאוריי' ניכהו כי אתאי הלכתא לשערו הא נמי דאורייתא היא דכתיב ורחץ את בשרו את הטפל לבשרו ומאי ניהו שערו . ומתרץ כי אתאי הלכתא לרוב' ולמעוטו למקפיד ולשאינו מקפיד . כלומר שפירשה הלכה למשה מסיני ענין החלילה שנתרבה בכתוב ממהיכא . כבר כתבתי דגם הרמב"ם מודה היכא שהזכירו חז"ל עלמם שהוא דאורייתא וזה תורה שבא בזה פי' מקובל למשה בסיני שזה נקרא דבר תורה ולכך לא כתב גבי כבוד אשת האב ובעל האם שהוא מדברי סופרים לפי שהזכירו הם עלמם דכבוד אשת האב דאורייתא אע"ג דאתא מדרשא דאת דכל שהזכירו הם עלמם דדרשא זו דאורייתא תורה שבא להם זה בפי' מקובל ממשה מסיני וגבי כבוד אח הגדול כתיב שהוא מדברי סופרים משום דאתי מיתורא דוי"ו ולא הזכירו הם עלמם שהוא דאוריי' . ולא הקשה על בעל הלכות אלא במה שמנה יראת החכמים דאתי' מדרשא דאת ולא הזכירו הם עלמם שהוא דאורייתא כמ"ש לעיל . והנני מוסיף ביאור בקושי' הש"ס דמקשה על שערו הא נמי דאוריי' דכתי' ורחץ את בשרו את הטפל לבשרו והיינו שערו הוא דכבר הבאתי לשון בעל מגילת אסתר דכל דבר שקבל משה מסיני ויש לו רמז במקרא ר"ל שקבל פי' הרמז ההוא בסיני לזה קורא דבר תורה וכל שקבל הלכה למשה מסיני ואין לו רמז במקרא זה קורא הלכה למשה מסיני ודברי סופרים ר"ל קבלת סופרים ולא דבר תורה שאין לו רמז בתורה ועיין לעיל שהבאתי גם לשון הרמב"ם בזה וכן כתב הרמב"ם הביא בעל מ"א לשונו דהלכה למשה מסיני נקרא מה שאין לו רמז . ולפ"ז הכי קא קשי' לי' דהאיך קרית לחלילין הלכה למשה מסיני ואפי' אי קאי אשערו כיון דבא בפי' מקובל מסיני ויש רמז בתורה את לרבות שערו אין ראוי לקרותו הלכה למשה מסיני וע"ז משני דאתי לרובו ומקפיד עליו חולן ושיעור זה לא נרמז בתורה אע"ג דגוף חלילה נרמזת בתורה השיעור לא נרמז ולכך קאמר דשיעורין דחלילין הלכה למשה מסיני ולפ"ז לריך לגרוס דאמר ר' ילחק דין תורה רובו ומקפיד עליו חולן ולא דבר תורה ודוק היטב :

שוב הקשה יב מסנהדרין (דף כ"א ע"ב) א"ל ר"ע ישמעאל אחי בת ובת אני דורש וכו' וכן מסנהדרין (דף ס"ז ע"ב) בן עזאי אומר מכשפה לא תחיי' ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו ענין לו

לומר

זו להקיל לפי שהיה הלשון הזה כמסתפק בריבוי הזה להוציא ממנו האשה נסקילה שאלו בגת' ורבי ישמעאל הא' בת ובת מאי דריש בי' מיבעי לי' לכדתאני אבוהו דרבי אבין וכו' לומר שזה לא הי' לו מדרש אחר בדבר הי' אף רבי ישמעאל היקל אותה מדין ריבוי זה אע"פ שלא ניתה הקילה שלה מקובלת בידו וכן אמרו (שם ס"ז ע"ב) בן עזאי אומר מכשפ' לא תחיה ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו ענין לו לומר לך מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשפ' בסקילה א"ל רבי יהודה וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא זו לסקילה ופירשו בגמרא מי שמתו (דף כ"א ע"ב) רבי יהודה לא דריש סמוכים בכולי שאין לו קבלה במדרש המדה הזו בתורה שלא הי' דורש אותי' אלא במשני

שאמר (ז) כי יש במדות האלה תנאים הנה בכל זה יסכים הרב כי דעת נכונה היא ומבוארת בגמרא במקומות רבים · אמנם מה שכתב בג"ש (ח) כי לא נלמד למשה המלות וגם המקומות אשר יעש' בהם הג"ש רק שנאמר לו בסתם דין פלוני ילמד מדין פלוני ואף כי יש הרב' דינים דומים זה לזה בענין ההוא לא פירש לו מאיזה מהם ילמד כמו שהביא מענין שחיטה שאיני ראוי' אני אומר כי בזה יש דעת אחרת והיא לרש"י בפ"ק דקדושין (דף י"ז) במחלוקת כמה מעניקים לעבד פי' שם וז"ל . מינה מינה ג"ש אין האדם דן ג"ש מעצמו מסורה היא להם מרבותיהם מסיני איזו תיבה נכתב' לג"ש בכל דבר הלמד מחבירו

תורה ולפיכך הוא אוסר אנוסת אביו ומפותת אביו ומביא אותה בכלל והוא רבי יהודה מוציאה למכשפ' בסקיל' ממדרש אחר מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא אמר אלא אוב וידעוני בכלל מכשפים היו למה יצאו לומר לך מה אלו בסקיל' אף שאר מכשפים בסקילה · ושם בגמרא מי שמתו (דף כ"א) היו דנין שמברך אדם על המזון מדין ק"ו והיה להם זה מן התורה והקשו ע ליי' ממאי דתנן בבעל קרי ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו תיובתא רבונא לומר שלפניו הוא מדרבנן ואינו מהתורה אלא לאחריו והעלו הדבר בתיובתא למי שדרשה בק"ו שאלו היה בק"ו הזה עיקר הי' מברך מה"ת אלא כל הנלמד לחכמים בי"ג מדות תורה היא (ז) אבל יש עם המדות האלו תנאים ותנאי הג"ש כמו שהזכרנו שאין אדם דן ג"ש מעצמו אבל אחר שלמדו אותה הרי הוא כגוף תורה לכל דבר ותנאי הק"ו שאין עונשים בו לא מלקות ולא מיתת ב"ד והוצרכו בזה מדרש מן הכתוב כמו שהוא מבואר במס' מכות (דף ה' ע"ב) אלמלא כן היו עונשין וממיתין בו ומפורש אמרו בגמרא סנהדרין (דף ע"ג) אלא רודף אחר חבירו נהרגו ניתן להצילו בנפשו מנ"ל מק"ו מנערה המאורס' הוא וכו' וכי עונשין מן הדין הקישא הוא דתנא דבי רבי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה למדנו לרוצח מנערה כו' · ועוד אמרו בשני של פסחים (דף כ"ד) ומה מעשר הקל אמרה תורה ולא בערתי ממנו בטמא בשר קדש חמור לא כל שכן לומר שהאוכל קדשים בטומאת בשר לוקה וכי תימא אין מזהירים מן הדין הקישא הוא דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וגו' · מאלו ומכיוצא בהן נלמוד שההיקש אצלם כדבר מפורש ועונשין בו מלקות ומיתה מבלתי קבלה אחרת ועם כל זה יש בו תנאי שדבר הלמד בהיקש איני חוזר ומלמד בהיקש במוקדשין אבל בכל התורה למד מן הדין למד מלמד וכמו שהוא מפורש בפרק איזהו מקומן (דף נ' ע"ב) והוי יודע שזה אמרו שאין אדם דן גזירה שוה מעצמו (ח) אין כונתם לומר שכל גזירה שוה מבוארת להם מסיני ונמסרת להם מפי משה רבינו תלמדו מלה פלונית שבפסוק פלוני ותשוו דין שניהם לענין פלוני אין הדבר כן שהרי מצינו אותם חולקין תמיד בהרבה' מקומות בענין הזה כאותה ששנינו שאמרו בגמרא חולין (דף פ"ה) מ"ט דר"מ באותו ואת בנו נאמר שחיטה שחיטה משחוטי חוץ מה להלן שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אף כאן שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ורבי שמעון מאי טעמיה גמר מן וטבוח טבח והכן מה להלן שחיטה הראויה אף כאן שחיטה הראוי' והקשו ור"מ ליגמר מן וטבוח טבח והכן דנין שחיטה משחיטה ואין דנין שחיטה מן טביח' ושאלו לימר שאף זו גזירה שוה היא אמרו מאי נפקא מינה והא תנא דבי ר' ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה ומתרץ הכי מילי היכא דליכא דדמי לי' אבל היכא דאיכא דדמי לי' מדדמי לי' ילפינן וכן הקשו על ר"ש ליגמר משחוטי

מרגניתא טבא

לומר מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשפה בסקילה · וכן מפרק מי שמתו (דף כ"א) היו דנין שמברך על המזון מדין ק"ו וכו' כבר כפלתי כ"פ שאין מכל כיוצא בזה שום קושי' על הרמב"ם שמודה שכל דבר שבא כא' מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן ומריבוי דין תורה ממש יש להם ומלקין וממיתין וסוקלין על ידם אלא שאין ראוי להכניסם במנין המצות כמו שהארכתי כ"פ ע"ש ודוק :

מחבירו ועד השתא דהוה אמרינן דרבי שמעון גמר מרביה דנתינת העבקה נדרש לג"ש הוה פרכינן גזרה שוה מנא לי' דגמרי מנתינה דערכין נגמר מנתינה דעבד משום הכי אצטריך לתרוצי ג"ש דרבי שמעון לאו ג"ש דנתינה גמור אלא דמיכה כתיב בעבד כי ימוך וכתיב בערכין ואם מך הוא עכ"ל · הנה שדעת רש"י הוא שנאמר למשה בסיני באיזה תיבה תלמוד הג"ש אבל לא נאמר לו מאיזה מקום ילמד ובעל הליכות עולם כתב בשער ד' פ' ה' כי הגזרות שוות הם משני המינים שזכרנו וז"ל ועתה דע והבין שרשו של דבר דכל ג"ש נמסרו למשה מסיני סתם ומסרן הכתוב לחכמים איזו ג"ש נדון אלא שלא נמסרו בשוה פעמים נמסרו המקומות לבד כלומר פלוני ילמד מפלו' ונשארו תיבות הג"ש לחכמים לדון איזו הן כגון הך דפ' אלו נערות (דף ל"ח) גבי אונס ומפתה דילפי אהדדי בג"ש דאשר לא אורשה ומקשה ואימא בתולה לג"ש משמע שקבלו מרבם דאונס ומפתה למדין זה מזה לג"ש אבל לא קבלו מאיזו תיבה ולכך חוזר הגמרא לידע ולעמוד על התיבות המופנות לג"ש ההיא ופעמים נאמרו התיבות סתם מלה פלונית תלמוד ממלה פלונית כגון טומאתו טומאתו לג"ש בפ"ק דשבועות ולא נמסרו המקומו' והחכמי' מבקשו מקום לתיבות אשר ייטב להם לדורשם בהם זהו העיקר שעליו סובבת כל הג"ש שבגמרא עד כאן לשונו :

נראה לי כי מה שאמר הרמב"ן שהרב מנה לאו (א) דקבלי עדות הקרובים קצתם על קצתם ולא בא אלא מרבוי זה איננו כי רבוי נקרא אתין וגמין או ואו נוספת אמנם חצי פסוק או שלישו או אפי' תיבה אחת זולת אתין וגמין לא נקרא רבוי ואף אם הייתי מודה שזה נקרא רבוי מ"מ כבר הסכים בשורש השני כי כל דבר הנלמד בי"ג מדות ואמרו בו החכמים כי הוא גוף תורה שראוי למנותו ובזה בא הפי' המקובל נמצא שזה פירושו שכן כתב הרב בסה"מ שלו באותו הלאו וכן כתב ג"כ בחבורו הגדול בפרק י"ג מהלכות עדות וז"ל הקרובים פסולים לעדות מן התורה שנאמר לא יומתו אבות על בנים מפי השמועה למדו שבכלל לאו זה לא יומתו אבות על פי בנים ולא בנים ע"פ אבות וה"ה לשאר [קרו]בים עכ"ל ·

משחוטי חוץ ונתן טעם דכין חולין משולין ואין דכין חולין מקדשים ואילו היתה לר"מ קבלה מסיני דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה והדבר נלמד משחוטי חוץ ולרבי שמעון היתה לו קבלה מרבותיו שאין שמה שחיטה וההוא נלמד מן וטבוח טבח והכן לא הי' מקום לשאלות הללו ולתשובות שאמרו בגמרא וכיוצא בזו בתלמוד רבות מאד · וכן יש קושיות הרבה בתלמוד וכיוצא בהן שאומרים וניליף גזרה שוה ממקום פלוני ומתרץ מסברא מהכא ילפינן דדמי לי' בכך וכך ולא מהתם ופורכין ומקשין אדרבה מהתם ה"ל למילף וכו' ומסיק הכך נפישין אלה הורגלנו בתלמוד ואין צורך לכתוב מהן מפני רובן · ועוד אמרו בגזירה שוה כל גזירה שוה שאינה מופנה כל עיקר אין למדין הימנה מופנה מצד אחד למדין הימנה ומשיבין ומופנה משני צדדים למדין ואין משיבין כמו שאמור בשלישי מנדה (דף כ"ב ע"ב) ובמקומות אחרים והם מחזירים לאפנויי אותה ביתורין ומדרשין מן הסברא ונחלקים בכך כפי דעת החכמים אבל הכוונה בגזירה שוה שהוא מסיני לומר שהיא בידם קבלה שדין שחיטה שאינה ראויה נלמוד מגזירה שוה דשחיטה שחיטה והית' סברתו של רבי מאיר שהנכון ללמוד אותה משחוטי חוץ ויהי' שמה שחיטה ורבי שמעון ראה בדעתו שיותר נכון ללמוד אותה מן וטבוח טבח והכן ולא תהיי' שחיטה שאינה ראויה כדונית כשחיטה וכן כולם ואומר באמת כי זה בכלל מה שנשתכח באבלו של משה בגזירות שוות :

ואני חוזר א עוד לגלות על דברי הרב שכמ' דברים בגמ' למדו אותם במדות האלו שהתור' נדרשת בהן וכוונתם בכולם שהם תורה שלימ' והרב מנה מצות רפ"ז לאו (א) בעדות אבות על בנים והיא באה מדין רבוי כמו שמפורש בפרק זה בורר (דף כ"ז ע"ב) וכן בנים להדדי פסול שלהן מן התור' ורבו אותה ממה שאמרו (שם כ"ח) אם כן ליכתוב רחמנ' אבות על בן מאי בנים · אפי' בנים להדדי וכן בנים לעלמא פסולין ופסולין נחשב גוף תורה וכל אילו מדרשות מן הרבויים עם היות פשטיה דקרא שלא נהרוג אבות בעון בנים ובנים בעון אבות וכמו שמפורש

אבל אמת הוא כי לא ידעתי הי[ך] הוזכר שכך היה בקבלה אצלם כי בפ' זה בורר (ד' כ"ז ע"ב) וגם בספרי שאמרו שם זה המקרא לא אמרו שם כלום · ואל תשיבני ממה שכתב הרב בתשובתו

שהבאתי

מרגניתא טבא

שוב כתב הרמב"ן וז"ל **א** ואני חוזר עוד לגלות על דברי הרב כו' והרב מנה מצות רפ"ז לאו אבות על בנים וכו' רק את בניהם לא המית ככתוב בתורת משה לא יומתו אבות על בנים עכ"ל כבר ישבם קושיה הללו לעיל בטוב טעם ודעת ע"ש ותמצא נחת :

טוב

שמפורש נשנקבלי רק את בניהם לא המית ככתוב בתורת משה לא יומתו אבות על בנים · ב ובמצות ש"ג מנה לאו (ב) שאין מיתת בית דין דוחה שבת וכיא בלא מדין ריבוי ממה שאמרו בגמרא סנהדרין בפ"א דיני ממונות (דף ל"ה ע"ב) הכא מושבות קא קשיא ליה (ג) ועיקר הכתוב הבערה לחלק יצאת ולא הוזכר בגמרי׳ באלו שהן תורה אבל תפסן מן הסתם בשל תורה ג (ד) ג ומנה אכילת חטאת ואשם חוץ לקלעים לאו וכן

שהבאתי לעיל כי אפי׳ הדבר שהיא הלכה למשה מסיני נקרא ד"ס ולא יצא במנין · כי זהו דוקא כשאין פסוק יורה עליו רק הכל הוא בקבלה אמנם בבא פירוש איזה פסוק בקבלה אצלינו הנה הוא יקרא דבר תורה · והראיה ממה שכתב בשורש השני וז"ל · ולא ג"כ נאמר בכל מה שימצא בגמרא שיסמכוהו אל אחת מי"ג מדות שהוא דרבנן כי פעמים יהיה הפירוש ההוא מקובל ממשה בסיני עכ"ל הנה שהוא מובר שכל מה שבא בקבלה בפי׳ איזה פסוק אינו מדרבנן וא"כ הוא דבר תורה ·

אכן קשיא לי בזה הפסו׳ של לא יומתו אבות על בנים שמלשון הגמרא דפרק זה בורר נראה שפשוטו הוא בעדות שכן אמר שם ת"ר לא יומתו אבות על בנים מה ת"ל אי ללמד שלא יומתו אבות בעון בנים ובנים בעון אבות הרי כבר נאמר איש בחטאו יומתו · אלא לא יומתו על בנים בעדות בנים ובנים לא יומתו על אבות בעדות אבות · וביבמות פרק הערל (דף ע"ט) מקשי׳ שמתא דגמ׳ על דוד שמסר בני שאול להריגה על עון אביהם והא כתיב לא יומתו אבות על בנים וגו׳ שנראה מכאן שפשט הפסוק הוא כמשמעו וא"כ מה זה שאמר שם בפ׳ זה בור׳ מה ת"ל אי ללמד וכו׳ והלא פשוטו דקרא על כך הוא ויהי׳ לעבור עליו בלאו ועשה וכן נראה ג"כ מדברי הימים כי פשוטו כמשמעו ולפי דעתי כי כשאמרו בגמר׳ מה ת"ל וכו׳ רלוגס הוא אי ללמד בלבד שלא יומתו אבות בעון בנים הרי כבר נאמר איש בחטאו יומתו לפי שדוחק הוא לומר שהכל יהיה מ יעה אחת והוכפל הלווי בה לעבור עליה בלאו ועשה אבל אין כונתם שלא יהיה לו פשט אחר זולתי זה של עדות ומה שאמר עוד שמנה לאו (ב) שאין מיתת ב"ד דוחה שבת וכיא בלא מדין רבוי כבר כתבתי למעלה מה נקרא רבוי ומאמר שזהו פשטי׳ דקרא ממש בדין הי׳ למנותו וכן נראה מפ׳ א׳ דיני ממונות (דף ל"ה ע"ב) ומפ"ק דיבמות (דף ו׳ ע"ב) כי זהו פשוטו של פסוק שכן אמר שם מושבות מה ת"ל מכדי שבת חובת הגוף היא וחובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ מושבות דכתב רחמנא למה לי משום דבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפי שנאמר כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת שומע אני בין בחול בין בשבת והא מה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתות ב"ד או אינו אלא אפי׳ מיתת ב"ד ומה אני מקיים והומת בחול אבל לא בשבת או אינו אלא אפי׳ בשבת ת"ל לא תבערו אש בכל מושבותיכם ולהלן הוא אומר והיו לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם מה מושבות האמור להלן ב"ד אף מושבות האמור כאן ב"ד ואמר רחמנא לא תבערו אש בכל מושבותיכם · הנה מכאן נראה שהם חקרו על פשוטה של זאת התיבה והוכרחו לומר כי זהו פשיטא ׳ ומה שאמר עוד (ג) כי עיקר הכתוב הבערה לחלק יצאתה נ"ל שאין מכאן קשיא כלל על הרב שאף אם יצאה לחלק על זה לא יגרע מהיות באותו פסוק אשר יצא לחלק איזה פשט שהרי גם כאן כשדרשוהו לחלק אמרו מה הבערה היא אב מלאכה אחת וחייב עליה אף כל וכו׳ א"כ בזה הפסוק יש איזה פשט שהוא ההבערה · ואין לומר שהדין הזה משריפת ב"ד בשבת יהיה נלמד במדת דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד וכו׳ וא"כ לא יצא בחשבון שהיא אחת מי"ג מדות כי זה הוא דוקא בהיותינו למדים הדין ממה שלמד על הכלל אבל כאן למדנו הדין הזה מפשט הפסוק אשר יצא מן הכלל ולא ממה שלמד על הכלל · ומה שאמר כי הרב מנה מצות קמ"ה (ד) אסור אכילת חטאת ואשם חוץ לעזרה ובמצות קמ"ו מנה אזהרה לא כל עולי׳ בשום מקום ובמצות קמ"ז מנה אסור אכילת קדשים קלים קודם זריקה ובמצות קמ"ט מנה אזהרה לכהנים שלא יאכלו הבכורים קודם הנחה בעזרה וכל אלו בלאו ממדרשו של ר"ש בפי׳ אלו הן

הלוקין

מרגניתא טבא

שוב כתב הרמב"ן ב ובמצות ש"ג מנה לאו שאין מיתת ב"ד כו׳ הנה מושבו׳ קא קשי׳ ליה וכו׳ . מה שנראה בזה הוא . דכבר הבאתי מתני׳ דחגיגה הלכות שבת וכו׳ הרי הם כהררים התלוים בשערה שהן מקרא מועט והלכות מרובות הדינין והעבודות וכו׳ הן הן גופי תורה . ומפיק הש"ס הן והן גופי תורה ר"ל דגם הלכות שבת גופי תורה . הרי שהזכירו חז"ל שהלכות שבת אעפ"י שנלמד ממקרא מועט המה גופי תורה וכל מקום שהזכירו גופי תורה כבר הורנו הרמב"ם שמורה שבא בקבלה למשה בסיני מפי הגבורה בפי׳ הכתוב וזה ראוי למנות במנין המצות כאשר כבר נתבאר . והנה הא דמיתת ב"ד אינו ד"ש הוא מהלכות שבת . ולע"ג דמפרש בגמ׳ הלכות שבת מאי ניהו מלאכת מחשבת אסרה תורה ולא כתיב . י"ל דהדא מינייהו

נקט

נקט וה"ה לכל הלכות שבת ונקט מלאכות מחשבת היינו משום דמלאכת מחשבת הוא יותר מקרא מועט שאינו נלמד אלא מהקישא דשבת למלאכת המשכן וזה ר"ל הא דאין מיתת ב"ד ד"ש נלמד מיתורא דקרא שהוא יותר מקרא בערך ההיקש ודוק :

שוב כתב הרמב"ן ג ומנה אכילת חטאת ואשם חוץ לקלעים לאו . כו' למה לי ליחודי לאוי לכל חד עכ"ל · והנה רגע אדבר דע"כ איני משיג עליו מדמנה כל א' וא' מכל הני ללאו בפני עצמו והמה כלולים בלאו א' ולדעת הרמב"ם הוא לאו שבכללי' מאחר שכולם עעופו' על לאו אחד ואי משום דהדר ומיפרע בהו ש"מ ליחודי לאווי אתי הנה זה נלמד מדרשת ר"ש ולא ה"ל למנות כל א' וא' בפני עצמו . דלסברת הרמב"ם כל מה שבא ממדרש חכמים אינו ראוי למנות . דא"כ תקשי למה אינו משיג עליו ממה שמנה אוכל מעשר דגן ותירוש ויצהר חוץ לחומה כל אחד אומר ללאו בפ"ע וגם למה אינו משיג עליו ממה שמנה אוכל לחם קלי וכרמל קודם לעומר כל א' ללאו בפני עצמו ולא יחדוהו בחם לאו לכל א' וא' אלא מיתורא דקראי והוא דרשת חז"ל : א"ו דאין מזה קושי' משום דגופי האיסורי' מבוארים בקרא אלא שכלולים בלאו אחד אע"ג דלא יחדוהו חכמים לאו לכל א' אלא מיתורא דקרא ראוי למנותם במנין המלות כל א' וא' ללאו בפני עצמו דלא הוה אלא גלוי מילתא בעלמא וכמו שכתבו נושאי כלי הרמב"ם כמה פעמים בכיולא בזה . אמנם עיקר השגת הרמב"ן דגופי האיסורי' הא דאסור לאכול חטאת ואשם חוץ לקלעים ואכילת עולה בין בחוץ בין בפנים וקדשים קלים קודם זריקה ובכורים קודם הנחה אינם מבוארים באיסור לאו זה דלא תוכל לאכול בשעריך ואינם נלמדים גופי האיסורים הנ"ל באיסור לאו דלא תוכל לאכול בשעריך אלא מדרשת ר"ש מיתורי' דהדר מיפרע למה לי וכיון דגופי האיסורים אינם נלמדים אלא מיתורא דקרא שהוא מדרש ר"ש לא ה"ל להרמב"ם למנותם במנין המלות לשיטתו שכל מה שהילאו חז"ל בא' מי"ג מדות וברבויים דברי סופרים קרי' להו ואינם מכניסם במנין המלות . זו היא השגתו והוא ברור :

אמנם כבר כתב הרמ"בם בפ' י"א מהלכות מעשה הקרבנות כי אלו המלות ר"ל הא דאוכל חטאת ואשם חוץ לקלעים וכו' שהוליאנו מזה הפסוק ר"ל דלא תוכל לאכול בשעריך וגו' מפי השמועה למדום וזה מורה ר"ל לשון הרמ"בם שכתב מפי השמועה למדום שבא זה בפירוש מקובל למשה בסיני וא"כ סרה מעליו תלונת הרמ"בן שכבר הוא מוכח מה שבא בפי' מקובל בתיבות הכתובי' בתורה מפי הגבורה למשה בסיני בתוך מנין המלות :

והנה ראיתי לבעל מגילת אסתר שכתב על הא דכתב הרמ"בם בפ' י"א מהלכות מעשה הקרבנות הנ"ל דאלו המלות שהוליאנו מזה הפסוק מפי השמועה למדום . וז"ל והנה אנכי לא ראיתי בשום אחד מהמקומות שהוזכרו אלו המלות שיאמרו עליהן כי מפי השמועה קבלו שזהו פשט הכתוב הזה של לא תוכל עכ"ל . והנני מראה לך מקום שהוליא רבינו הרמ"בם דהמלות האלו שהוליאו מפסוק לא תוכל לאכול בשעריך מפי השמועה קבלו . והוא · במס' מכות (דף י"ז ע"ב) דפריך התם על דרשת ר' שמעון הנ"ל וכי מזהירין מן הדין ופרש"י דקאמר אם לאכלו חוץ לחומה ק"ו ממעשר כו' ותו אם לפני זריקה ק"ו מתודה דלמא כולהו חוץ לחומה אתו ודקאמרת ק"ו אין מזהירין מן הדין ואין כאן אם אינו ענין . ומשני הש"ס איסורא בעלמא . פרש"י הא דמייתי בכולהו אזהרה בק"ו לאסור' בעלמא קאמר ולא למלקות עכ"ל . והדר פריך והאמר רבא זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה לר"ש לוקה חמש ומשני חמשה איסורין הוו ופריך והא אנן תנן אלו הן הלוקי' אלא קרא יתירה הוא מכדי כתיב והבאת שם ואכלת לפני ה' אלהיך במקום וגו' לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם מיהדר מיפרש בהו רחמנא למה לי אלא ליחודי להו לאווי לכל חד וחד ועיין פרש"י שם . והנה התוספ' שם בד"ה איסור בעלמא הקשו על פרש"י קושי' חזקות . ופירשו בזה שיטה חדשה דלא כפי' הקונטרים ע"ש . וכ"ל דרבינו הרמ"בם מיאן בפרש"י משום קושי' התוספ' שקשה על פירושו . וגם מיאן בפי' התוספ' משום דקשי' לי' על פירושם מאי קא משני הש"ס אלא קרא יתירא הוא מכדי כתי' וכו' לכתוב רחמנא לא תוכל לאכלם וכו' דאי לא הוה כתי' אלא לא תוכל לאוכלם לא הייתי דורש דבר חדש דודאי אין בהן ייתור לומר מה בא זה ללמדינו מק"ו דתודה שהרי אין במקרא אריכות יותר . מש"ה הי' מפרש תודה לבדה וכן בבכור הא ליכא שום יתור אריכות לשון דהא כולהו נפקא בחדא מלא תוכל לאוכלם כמו שהקשה מש"א שם בסו' ד"ה איסור בעלמא הנ"ל . לכן פירש הרמ"בם זכרונו לברכה שבא בפי' מקובל למשה מפי הגבורה בסיני לכל איסור חדש כמו שביאר בפ' י"א מהלכות מעשה הקרבנות ובזה תעלה הסוגי' כהוגן בלא שום גמגום . וא"ל אי ס"ד דכל איסור חדש בא בפירוש מקובל א"כ מאי קאמר ר"ש ותרומת ידך אלו בכורים מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן חוץ לחומה ק"ו ממעשר וכו' הא לא בא הכתוב אלא לאוכל בכורים עד שלא קרא עליהן וכן בכולן דמשמע הא דמכריח דבא הכתוב לאוכל בכורים עד שלא קרא עליה' וכן כל איסו' החדשי' משו' דאיסורי' הישנים אתו בק"ו ואי בא בפי' מקובל לא היה לריך להכריח מכח ק"ו . דאין אחר הקבלה כלום . דיש לפרש אע"ג דבא בפי' מקובל דתרומת ידך אלו בכורי' להזהיר לאוכל בכורים עד שלא קרא עליהם וכן כדבותיך דבא בפי' מקובל להזהיר לאוכל בתודה ושלמים לפני זריקה וכן כולם אכתי יש לפרש כמי מפשט' דקרא דלא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ובכורות בקרך ולאכך וגו' דאתי להזהיר נמי לאוכל כולן חוץ לחומה כמשמעות בשעריך ולפ"ז אילו הייכו אומרים כן א"כ אזהרות תרומת ידך אתי להזהר על שני דברים על חוץ לחומה ממשמעות פשט' דקרא ועל אוכל מהן עד שלא קרא עליהן מקבלת משה מפי הגבורה וכן כולן וא"כ הוה כל א' ואחד לאו שבכללות שכולל ב' איסורים ואפי' למ"ד דעל לאו שבכללות חדא מיהא לקי הייכו לאו הפורט דברים רבים כגון כל שאור וכל דבש לא תקטירו לא יבא עמוני ומואבי וכן אל תאכל ממנו נא ובשל מבושל לשיטת רבינו הרמב"ם . אבל הלאו הכולל דברים רבים אין עניינם ואיסורן שוה והכתוב אסרום כולם בלאו א' ושם אחד ולא פרט האיסורים בפי' לכ"ע אין לוקין עליו אפי' חדא · וכמו שביאר הרמב"ן בשורש התשיעי . והנה אם הייכו אומרים דתרומת ידך אתי' ממשמעו' פשטא דקרא לאוכל בכורים חוץ לחומה ומקבלה לאוכל בכורים עד שלא קרא עליהן א"כ נאסרו שני איסורין בשם אחד לא תוכל לאכול בשעריך תרומת ידך ולא נפרטו האיסורין והוה לאו שבכללי' שאין לוקין עליו אפי' חדא ודוק היטב :

א"נ דקאי תיבת בשעריך גם אאיכך אמנם לא אתי' לאגמורין דאיכא לאו באוכלן חוץ לחומה אלא דאתי לאגמורין דאינו חייב באוכלן בטומאה אלא בירושלים ועיין בפירושו במשניות פ' אלו הן הלוקין במשנה האוכל בכורי' . והשתא לא הוה לאו שבכללות דהרי בשעריך לא אתי ללאו אלא אתי למעט דלא

הימא

וכן אוכל עולה בין בפנים בין בחוץ לאו וכן אוכל קדשים קלים קודם זריקה וכן בכורים קודם הכנסה בעזרה לאוין והם כולם באים מדרשו של ר"ש דקאמר (כריתות דף ה') קרא

הלוקין (דף י"ז) דאמר קרא יתירא הוא לכתוב רחמנא וכו' · אני אומר שגם מכאן אין תפיסה עליו שאין כאן שום מדרש רק פשטיה דקרא ממש הוא כן שהרי אמרו שם בגמרא אחרי אשר דחו סברת ר"ש שרצה להוכיח אלו האסורים מדין ק"ו אמר אלא קרא יתירא הוא מכדי כתיב ואכלת לפני ה' אלהיך במקום וגו' לכתוב רחמנא לא תוכל לאכלם מיהדר מפרש בהו רחמנא למה לי אלא ליחודי להו לאוי לכל חד וחד · הנה שמן ההכרח הוצרכו לפרש כי זהו פשוטו של מקרא זה שאם לא

מרגניתא טבא

תימא דלוקין על אכילתן בעזרה בכל מקום כמשמעות פשטא דקרא דלא בעינן ממנו בטמא דמשמע בכל מקום ואתי בשעריך לאגמורין דאינו חייב אלא בירושלים מיתורא דבשעריך ודו"ק היטב : **ובא** ר' שמעון להכריח בדרשתו דע"כ היכא בשעריך לא קאי אלא אמעשר דגנך ותירושך ויצהרך ולא אבכורות בקרך ולאנך ולא אאיך ולא קאי אאיך אלא תיבות לא תוכל לאכול ולא תיבת בשעריך וה"ק מאי בא ללמדינו ותרומת ידך אם לאוכלם חוץ לחומה ר"ל דאתי נמי לחוץ לחומה כדמשמעו' פשטא דקרא וע"ז קאמר דמסתבר לומר דלא קאי בשעריך אלא אמעשר ולא אבכורות דע"כ לבכורו' לא איצטרך לאגמורין להזהיר שלא לאוכלן חוץ לחומה דאתי' מק"ו דמעשר הקל ולא מסתבר לאוקמי בלאוי יתירי וכמ"ש התוספ' . ולשיט' זו ניחא עפי מלשיטו' התוספ' · דעל שיטות התוספ' קשי' קו' מהרש"א ז"ל בא"ד . דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי ק"ק דלא שייך הכא לומר דאתא ללאו יתירא באוכל חוץ לחומה כיון דאין עונשין מן הדין וכו' עכ"ל אמנם לשיטה זו ניחא דאי הוה מוקמינן בשעריך אבכורו' ואיך להזהיר נמי אחוץ לחומה א"כ הוה כל אחד וא' לאו שבכללות ואין לוקין עליו · א"כ אין סברא לאוקמי בלאוי יתירא כיון דאין לוקין עליו ודוק :

אלא ע"כ דבשעריך לא קאי אלא אמעשר ולא אביכורי' ולא אתי' ותרומת ידך אלא לאוכל בכורי' עד שלא קרא עליהן ולא לאוכל חוץ לחומה ולוקין עליו דהשתא לא הוה ותרומת ידך ולוקין עליו · והיינו דקאמר ר' שמעון הא לא בא הכתוב אלא לאוכל בכורי' עד שלא קרא עליהם . ר"ל ולא נמי לחוץ לחומה וא"כ לא הוה לאו שבכללות ולוקה עליו ודוק .

וכן הפירוש ובכורו' זה הבכור א' ר"ש מה בא זה ללמדינו אם לאוכל חוץ לחומה ק"ו ממעשר הקל כו"ל ואי לאוכל לפני זריקת דמים ר"ל דלעולם בשעריך קאי אבכור ואם אינו ענין לחוץ לחומה דאתי בק"ו ממעשר תנהו ענין לאוכל בכור לפני זריקת דמי' כמו שפרש"י בד"ה ה"ג מיהדר פרושי בכל חד למה לי ש"מ ליחודי לאוי לכל חד וחד כאלו חזר וכתב בכל א' לאו דחוץ לחומה וכיון דאינו ענין לו תנהו ענין לדבר אחר וכו' עכ"ל ע"ש ומסיק דגם לפני זריקה בבכור אתי' בק"ו מתודה ובלאוי יתירא לא מוקמי' כו"ל וע"כ בשעריך לא קאי אבכור לאסור לפני זריקה ולא בא הכתוב דובכורו' אלא לאוכל בכור אחר זריקת דמים לחוד ולא הו' לאו שבכללות ולוקה עליו כו"ל: **וכן** בכולן על דרך זה ודוק היטב :

ואע"ג שכתב הרמ"בם במנות ל"ת קמ"ד וז"ל הנה כבר התבאר לך שזה הלאו כולל ב' אזהרת אזהרת הזר שאוכל תמים . ואזהרת הכהן חוץ לירושלים וכו' והיינו לפי המסקנא דמסיק הש"ס בשמעתין אלא קרא יתירא הוא מכדי וכו' כמו שאבאר באר היטב לקמן ופריך והא אין מזהירין מן הדין דהמקשה סבר כפשוטה דהא דמוקי' ר"ש כל חד וחד לאיסור לאו מפי הקבלה אמר · אלא דיליף מדלא איצטרך לאיסורי' ישנים דאתו בק"ו . וע"ז פריך והא אין מזהירין מן הדין כפרש"י . ומשני דר"ש לא מפיק אסור' מכח יתורי דקראי · אלא מפי הקבלה למשה מסיני מפי הגבורה ולא יליף בק"ו אלא לגלויי דהאיסורי' ישנים ידעינן מק"ו וא"כ לא מסתבר לאוקמי בשעריך אכל חדא וחדא כמשמעו' פשטה דקרא ולא הוה כל חד וחד לאו שבכללות ודוק היטב :

ופריך מרבא . ומשני דרבא חמש איסורין קאמר . והדר פרי' והא אנן תנן אילו הן הלוקין ומקדשי' קלים חוץ לחומה פריך כמו שפירשו התוספ' · וע"ז משני אלא קראי יתירא הוא מכדי כתיב והבאת שם ואכלת לפני ה' אלהיך במקום וגומר וכולהו בהאי קרא כתיבי לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם דהרי ע"כ אחר דהדר ופרט לכולהו בלא תעשה דלא תוכל לאכול בשעריך · וכל א' וא' המפורש בעשה דוהבאת שם אתי לאיסור חדש דהרי עשה מייתינן בק"ו כמ"ש רש"י בסוף פרק קמא דחגיגה בד"ה לבתו מאנוסתו וז"ל רש"י בא"ד הכ"ל דיני ממונות ומ"ע והלכות עבודה ופסולי קדשים אתה למד בק"ו אבל לא אזהרו' ועונשים וכו' ע"ש . וכיון שכן לכתוב רחמנא לא תוכל לאכלם אחר והבאת שם והוה לי' לפרש למשה מפי הגבורה דכל א' וא' מהמפורשים בעשה דוהבאת שם אתי לאיסור חדש כמו שפי' למשה בסיני מפי הגבורה דכל א"וא מהפרטים בלא תעשה דלא תוכל לאכול בשעריך אתי לאיסור חדש . כיון דגם השתא לפי האמת דהדר פרט כל א' וא' בלא תעשה דלא תוכל . כל א' וא' המופרט בעשה דוהבאת אתי לאיסור חדש מאחר דמייתינן עשה בק"ו כו"ל מיהדר ומיפרט בהוא בלא תעשה דלא תוכל לאכול בשעריך למה לי . אלא ליחודי לאו לכל א' וא' וכמו שפיר' ר"י בתוספ' הכ"ל וז"ל ור"י מפרש ליחודי לאו לכל חד וחד דאהכי היתור לגלויי לן דעל כל איסורין שאנו שומעין בכולם מקלים וחמורי' הללו שבכולן יש בהן חיוב מלקות · ולפ"ז לוקה חמש דקאמר רבא חמש ממש כו"ל · אלא דאי לאו דאשמעינן ר"ש דבלא יתורא אין כל א' וא' לאו שבכללי' לא הייתי מוקים היתור דאתי לגלויי לן דעל כל איסורים שאנו שומעין בכולם מקלים וחמורים שבכולן יש חיוב מלקות · אלא הייתי מוקים היתור על כל איסור חדש דלא להוי לאו שבכללי' ר"ל דהייתי אומר דלכך כתב רחמנא היתור כי היכי דלהוי בכל פרט ופרט כמו שני לאוין אחד אחוץ לחומה כמשמעו' פשטה דקרא דבשעריך וא' לאיסור החדש וכדי דלא להוי כל פרט ופרט לאו שבכללי' כו"ל

לא כן תכבד עליהם הקושיא ממסדר ומפרש בהו רחמנא למה לי · אמנם הרב כתב בפ' י"א מה' מעשה קרבנות כי אלו המצות שהוציאנו מזה הפסוק מפי השמועה למדום והנה אנכי לא ראיתי בשום אחד מהמקומות שהוזכרו אלו המצו' שיאמרו עליהן כי מפי השמועה קבלו

קרא יתירא הוא ליכתוב רחמנא לא תוכל לאכלם ומיהדר מופרש בהו ל"ל ליחודי לאו לכל חד וחד ד והוא הרב ז"ל למ"ד (ה) כל הנהנה מן ההקדש שמועל שהוא חייב מלקות מן האוכל עולה שאמרנו והאמת שהוא נלמד מן התרומה בגזירה

שזהו פשט פסוק זה של לא תוכל · ולפי דעתי כי הרב הולך לשטתו שכתב בהקדמת זרעים כי כל התורה כלה נתפרשה לנו ממשה אבל מחכמת התורה הכתובה לנו ניכל להוציא ממנו אלו הפרושים בדרך מדרכי הסברות והאסמכתות והראיות והרמזים המצויים במקרא וא"כ מאחר שמשה פי' לנו כל התורה נוכל לקרא כל פי' שאומרים לנו החכמים באיזה פסוק שיהיה מפי השמועה ובלבד שלא יהי' בו מחלוקת כי בהיות בו מחלוקת הוא מהדיניה שהוציאו החכמים על דרך הסברא כי בקבלה לא נפלה מחלוקת כאשר כתב הרב שם · ומה שהשרים הרב בשרש השני שאם החכמים בעצמם לא יאמרו על הדבר הנלמד מי"ג מדות כי הוא גוף תורה או תורה אין למנותו זהו בדבר שאין בו פסוק יורה עליו אבל אם הי' בו בפסוק והם פירשוהו באופן מה ולא נפלה בו מחלוקת יש לנו לקבל אותו הפי' כאלו שמענוהו מפי משה כי האמת · כן הוא ויבא במנין המצות · וכן נראה מלשונו שכתב וז"ל לפיכך הראוי בזה שכל מה שלא תמצאהו כתוב בתורה ותמצאהו בגמרא שלמדוהו באחת מי"ג מדות אם בארו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה או שזה דאורייתא הנה ראוי למנותו אחר שהמקבלים ממנו אמרו שהוא דאורייתא ואם לא יבוארו זה ולא דברו בו הנה הוא דרבנן שאין שם כתוב יורה עליו עכ"ל · והנה א"כ אלו המצות שפירשו לנו החכמים בזה הפסוק ולא נתרבו מאחד מי"ג מדות וגם לא נפלה בהם מחלוקת אין ספק שיבואו במנין אף שלא יעוררונו היותם דאורייתא · ובאופן זה יתורץ גם כן מה שהוקשה בעיני למעלה בענין עדות כי גם בו לא הוזכר בגמרא היותו מפי השמועה והרב מנא ושמור זה העקר כי הוא יקר לדעת דרך הרב במנין מצות התורה · ומה שכתב עוד שהרב מנה (ה) הנהנה מן ההקדש שלוקה מן האוכל עולה והוא נלמד בג"ש דחטא חטא מתרומ' · אני אומר כי זהו לדעת רבי שהי' אומר הזיד במעילה שהוא במיתה ויליף ליה בג"ש מתרומה אמנם לדעת חכמים שאומרים שהוא באזהרה לא ילפינן ליה מתרומה ואין לנו מקום אחר ללמוד הימנו כ"א מהאזהרה שבאה בעולם · וגם כי רש"י פי' שם במה שאמרו חכמים בו ולא במעילה שממית' לחודה הוא דאמעיט אבל האזהרה מגמר גמיר להזיד במעילה מג"ש דחטא חטא מתרומה · מ"מ זה איכו

מרגניתא טבא

כנ"ל . אבל בתר דאגמרן ר' שמעון דאף בלא יתורא הייתי יודע דכל פרט ופרט אתי לאיסור חדש גרידא כנ"ל ולא הוה לאו שבכללו' אפי' בלא יתורא · ע"כ אתי היתור לגלויי לן דעל כל איסורין שאנו שומעין בכולן מקלים וחמורים שבכולן יש בהם חיוב מלקות וכמו שפי' ר"י בתוספת הבאתי לשונו לעיל ודוק היטב :

שוב כתב הרמ"בן וז"ל ד והוא הרב ז"ל למד כל הנהנה מן ההקדש שמועל וכו' מ"מ מן המדרש הוא שלוקין אותו וכו' עכ"ל הנה למה שכתב מ"מ מן המדרש הוא שלוקין אותו כבר מלאתי אמורה כמה פעמים שרבינו הרמ"בם סובר בבירור ‏: שכל דבר הנלמד ממדרש חכמים דין תורה ממש יש לו ולוקין וסוקלין ע"י אלא שאין ראוי להכניסם במנין המצות אמנם אני רואה בכאן השגה אחרת במה שמביא רבינו הרמ"בם אזהרה למועיל בהקדש מן האוכל עולה . והרמ"בן משיג עליו שהאמת שהוא נלמד בגז"ש דחטא חטא מתרומה בסנהדרין · וכן השיגו הראב"ד בריש הלכות מעילה . והנה אוליפך תורה מה ראה רבינו הרמ"בם לומר כן · דאזהרת מועל בהקדש מן האוכל עולה · ולא מגז"ש דחטא חטא מתרומה כדמשמע לפום ריהטא בכמה מקומות בש"ס · והוא דתוספ' בסנהדרין (דף פ"ד ע"א) בד"ה גמר חטא חטא מתרומה כתבו וז"ל תימא דמשמע בפ' בתרא דמכות דאיכא מלקות בקדשי בדק הבית וכו' ואמאי כיון דמתרומה ילפינן לא הוה לן למילף אלא דומי' דתרומה דקדים קדושת הגוף כדאשכחן בזבחים וכו' וקצת יש לדחות וכו' אבל ק' ממעילה פ' הנהנה דממעט מחובר ממעילה משום דגמרה מתרומה אלמא ילפינן קדשי בדק הבית מתרומה וכו' ונדחקו התוספ' ליישב קושי' זאת בסנהדרין וגם בזבחים (דף מ"ה) והנה הרמ"בם בספרו הגדול ריש הלכות מעילה כתב וז"ל ואזהרה של מעילה מזה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ונדריך מפי השמועה למדו שזו אזהרה לאוכל מבשר העולה הואיל וכולו לשם והוא הדין לשאר כל קודש שהוא לשם לבדו בין מקדשי מזבח בין מקדשי בדק הבית עכ"ל · והנראה פשוט מלשונו דגם הא דה"ה לשאר כל קודש שהוא להשם לבדו בין מקדשי מזבח בין מקדשי בדק הבית ג"כ בא מפי השמועה · ולפ"ז נתישבה קושי' התוספ' הנ"ל . דודאי עיקר אזהרת מעילה בקודש בין מקדשי מזבח בין מקדשי · בדק הבית למדנו מפי השמועה מקרא דלא תוכל וגומ' ונדריך זה עולה כמ"ש הרמ"בם הנ"ל . ולא איצטרכא גז"ש דחטא חטא מתרומה · אלא ללמד על פרטי דיני מעילה · כגון למעט קדשי עכו"ם דלא מועלין בהן ולמעט מחובר ממעילה . ולהביא להזיד במעילה מיתה לרבי . ובזה סרו כל קושי' התוספ' שהקשו · הנה הראיתך טעמו

בגזירה שוה דפשא פטא בסנהדרין (דף פ"ד) מכל מקום מן המדר' הוא שמלקין אותו ומנה לאו (ו) ה בערל שאכל תרומ' וקדשים והיא בגזיר' שוה מן הפסח והתכלל בו שהוא מפי השמוע' ואני רואה אותם בגמ' יבמות (דף ע' ע"ב) מסתפקים בדבר מאד וש אלו שנביא בג"ש זו האוכן ונוציא הערל ומסתברא ערלות הוה ליה לרבויי · ומקש' בה אדרב' ומסיק הכך נפישין כמנהגם בשאר מקומות ולא תלו עלמן בשמועה הזו אשר הרב מסכים

אינו מוכרח מהגמ' שם וסברא מדעתו היא · והרב לא יודה לדבריו רק יסבר שרבנן לא ילפי כלל ג"ש זו ולכן כללו בלאו דהאוכל עולה שם בסמ"ק שלו בלאו קמ"ו · ומה שאמר שמנה (ו) אסיר אכילת הערל בתרומה אשר נלמוד בג"ש ושם לא הוזכר היותו דאורייתא הנה כך נראה בעיני ג"כ שלא הוזכר בגמ' היותו דאורייתא אמנם נוכל לומר שיבא לו לרב זה ממה שאמר שם ריש פ' הערל דף ע"ב אמר ר"ה דבר תורה משוך אוכל בתרומ' ומדבריהם גזרו עליו מפני שנראה כערל ע"כ לשון הגמ'

ואם איתא שמן התור' גם הערל הי' יכול לאכול בתרומ' למה אמר משוך הא אפי' ערל ממש מותר לאכול בתרומה מה"ת אלא ודאי מן התור' ערל אסור · וכן נראה מלשון בעל זוהר הרקיע בלאו קל"ט שסובר שמכאן יש לנו לדון כי הוא מן התור' שכתב וז"ל וכפי שאמר ב במות שהמשוך מותר מן התור' ואסור מדבריהם מפני שנרא' כערל נראה שהערל אסור מן התורה ואינו אסמכתא עכ"ל · ושמא שלזה ממש כוון הרב שכן כ' בלאו זה של ערל בסמ"ק שלו סימן קנ"ה וז"ל · הנה כבר התבאר לך שערל אסור בתרומה מן התורה והמשוך אסור מדבריהם והבן זה ושם אמרו צריך שימול מדבריהם עכ"ל ומדהביא כאן ענין המשוך נוכל לומר שהי' כדי להוציא ממנו שהערל הוא מן התור' כאשר כתבנו ולכן האריך בלשונו ואמר והבן זה · ומה שהפלגו המחקר בזה בגמרא ואמר להביא אונן ולהוציא הערל לא הי' מפני שנסתפק להם איזה מהניהם יש להביא כי כולי עלמא ידעו היות הערל דאורייתא אבל התוכחו לראות אם נוכל לסמכו בזאת הג"ש או לא כי כן דרכם תמיד להוכיח מה שיש להם בקבל' מן התורה וי"ג מדותי' כי זה מחכמת התור' שנוכל להוציא ממנה כל הפירושים שקבלנו כאשר כתב לנו הרב בהקדמת זרעים · ומה שמסיק שם בגמרא שיש להרבות ערל ולא אונן משום דהכך נפישין פירושו כי דין הערל המקובל אצלינו בודאי נוכל לסמכו בזאת הג"ש משום דהכך

מרגניתא טבא

טעמו של רבינו שמוציא אזהרת מעילה מפסוק וכדריך זו עולה ומפרש בחבורו הגדול דמפי השמועה למדו בין מקדשי מזבח בין מקדשי בדק הבית ודוק היטב : וה' יראנו מתורתו נפלאות :

ועיין בתוס' בזבחים (דף מ"ה) בד"ה רואה אני בכולן מה שתירלו על דלא איפרך מהכא על ר' ינאי דאמר אין חייבי' מעילה אלא על קדשי בדק הבית . ול"ל לשיטת רבינו הרמ"בם שכרחתי . דמתרץ קושי' זאת כתי' הב' של התוס' דר' ינאי לא איירי אלא בדבר הניתר לטהורים אבל באימורי' ועולה דמעילה לא פקעה פשיטא דאיכא מעילה דאורייתא' ודוק היטב :

שוב כתב הרמ"בן וז"ל ה ומנה לאו בערל שאכל את התרומה וקדשים וכו' ולא תלו בשמוע' הזו אשר הרב מסכי' עליו עכ"ל . הנה יפה תירץ בזה הרב הגדול בעל זוהר הרקיע בלאו קל"ט . ואחריו האיר נתיב בעל המחבר ס' מגילת אסתר ובאשר שסוף דבריו המה עיקר גדול בחבורו של רבינו הרמ"בם וכמעט עליו סובב כל הסרש הזה . אעתיקנו פה . וז"ל בעל מגילת אסתר · הנה כך נראה בעיני ג"כ שלא הוזכר בגמ' היותו דאורייתא' אמנם נוכל לומר שיבא לו לרב זה ממה שאמר ריש הערל (דף ע"ב) אמר ר"ה דבר תורה משוך אוכל בתרומה ומדבריהם גזרו עליו מפני שנראה כערל עכ"ל הגמ' ואם איתא שמן התורה גם הערל הי' יכול לאכול בתרומה למה אמר משוך הא אפי' ערל ממש מותר לאכול בתרומה מן התורה א"ו מן התורה ערל אסור . וכן נראה מלשון בעל זוהר הרקיע בלאו קל"ט שסובר שמכאן יש ללמוד כי הוא מן התורה שכתב וז"ל ולפי שאמ' ביבמות שהמשוך מותר מן התורה ואסור מדבריהם מפני שנראה כערל נראה שהערל אסור מן התורה ואינו אסמכתא עכ"ל · ושמא שלזה ממש כוון הרב שכן כתב בלאו זה של ערל בסמ"ק שלו סי' קנ"ה וז"ל הנה כבר התבאר לך שערל אסור בתרומה מן התורה והמשוך אסור מדבריהם והבן זה ושם אמרו צריך שימול מדבריהם . עכ"ל . ומדהביא כאן ענין המשוך נוכל לומר שהי' כדי להוציא ממנו שהערל הוא מן התורה כאשר כתבנו ולכן האריך בלשונו ואמר והבין זה · ומה שהפליגו המחקר בזה בגמר' ואמר להביא אונן ולהוציא הערל לא הי' מפני שנסתפק להם איזה משניהם יש להביא כי כ"ע ידעו היות הערל דאוריית' אבל התוכחו לראות אם נוכל לסומכו בזאת הגז"ש או לא · כי כן דרכם תמיד להוכיח מה שיש להם בקבלה מן התורה וי"ג מדותי' כי זה מחכמת התורה שנוכל להוציא ממנה כל הפרושים שקבלנו כאשר כתב לנו הרב בהקדמת זרעים · ומה שמסיק שם בגמ' שיש לרבות ערל ולא אונן משום דהכך נפישי פירושו כי דין הערל המקובל אצלינו בודאי נוכל לסומכו בזאת הגז"ש משום דהכך נפישין עכ"ל בעל מגילת אסתר ז"ל :

דהנך כפישין · ומה שמנה (ז) באופה שיורי מנחות חמץ הי' לפי שזה פשטי' דקרא וכן אמר שם במתני' דמנחות (ד' נ"ה) פרק כל המנחות באות מצה כל המנחות נלשות בפושרים ומשמרן שלא יחמצו ואם החמילו שירי' עובר בלא תעשה שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ ופי' רש"י שנאמר כל המנחה וגו' ארישא קאי דקתני ומשמרן שלא יחמצו ·

מסכים עליה וכן (ז) ו אופה שיירי מנחות חמץ מנה אותו לאו למלקות במנות קכ"ד ולמדו אותו בגמ' (מנחות ד' נ"ה) בדין ריבוי (ח) ויורה בה הרב שהיא דבר תורה ממה ששנינו שם וחייבין על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה (ט) ז וקרבן ומלקות באכיל' דיום הכפורים אין כנו בתורה ונלמד בגמרא (יומא ד' ע"ד ע"ב)

מג"ש

וקא בעי בגמרא מה"ת שגם שיריה הנאכל לכהנים אחרי תתו מלא קמצו על המזבח צריך שיזהר בו לבל יחמיצנו · אמר רבי לוי דאמר קרא לא תאפה חמץ חלקם אפילו חלקם לא תאפה חמץ ומקשה א"כ בגמרא והאי להכי הוא דאתא וכו' עד דקאמר אנן מחלקם קא אמרי' ואימא כוליה להכי הוא דאתא א"כ לכתוב חלקם לא תאפה חמץ מאי לא תאפה חמץ חלקם שמעת מיני' תרתי · פי' משמע לא תאפה חמץ חלק המזבח וגם חלקם · ואין זה בא משום רבוי אות או תיבה רק מן הפסוק עצמו שפירושו כך · ומה שאמר (ח) כי הורה הרב שהיא דבר תורה ממה ששנינו שם במשנה וחייבים על לישתה ועל עריכתי' ועל אפית' · לא ידעתי איך הוציא זה מדברי הרב שאין בכל דבור שם רמז כלל לזה כי כן כתב שם וז"ל הזהירנו מאפות שיורי מנחות חמץ והיא אמרו לא תאפה חמץ חלקם נתתי וכו' כאילו יאמר שחלקם שהם שירי מנחות לא יאפה חמץ ומי שאפה אותה חמץ חייב מלקות כמו שבא לשון המשנה ואמרו וחייבין על אפייתה עכ"ל · הנה כי לא הביא ראיי' מן המשנה רק לומר שהאופי' חייב מלקות ולא לדבר אחר · ועוד אם כוונת הרב היתה שאחרי שהוזכרו במתניתין יהיה מן התורה א"כ הי' לו למנות מלוה בפני עצמה גם כן שלא ללוש שירי מנחות חמץ וגם שלא לערכם חמץ שגם הם הוזכרו במתני' אלא ודאי מעולם לא עלה בדעתו לומר כזאת ולכן לא הביא לישה ועריכ' כי אזיל לשיטתו שלא למנות דבר הלמד במדה מן המדות ואלו נלמדו שם מדבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל להקיש דתניא לא תאפה חמץ מה ת"ל והלא כבר נאמר לא תעשה חמץ לפי שנאמר לא תעשה חמץ יכול לא יהא חייב אלא אחת על כולם ת"ל לא תאפה אפיה בכלל היתה למה יצאה להקיש אליה מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחייבים עליה בפני עצמה אף אני אביא לישתה ועריכתי' וכל מעשה יחידי שבא לאתויי קט"ף שהוא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה עכ"ל הגמרא התם ולכן ברח הרב להביאם במנין המצות אחר היותם נלמדים באלו המדות אבל אפייה המפורשת בתורה לא היתה משפט הבחירה להכנס במנינם · וא"ת כי גם אזהרת אפיית שירי מנחות חמץ לא היה מן הראוי לשומה בכלל המצות שהרי נראה דפשטי' דקרא אתא לומר שהחלק הנותר אחרי הרים ממנה בקמצו נתנה לכהנים שיאכלוה · הא לא קשיא שאם על זה נאמר לא הי' צריך שהרי כבר אמור למעל' והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו ויותר מבואר הוא שם ממה שיכפול אותו עתה ויסתום אלא על כרחך פשטיה דקרא להזהיר על אפיית שירי מנחות חמץ הוא דאתא · ומה שאמר עוד (ט) כי קרבן ומלקות לאוכל בי"ה נלמדו מג"ש בראשונ' אני אומר כי לפי דעתי טעות נפל בספר במה שכתוב מלקות כי לא מצאתי בעונש י"ה רק

מרגניתא טבא

שוב כתב הרמ"בן ו וכן אופה שיורי מנחות חמץ מנה אותו לאו למלקות במנות קפ"ד ולמדו אותו בגמרא בדין ריבוי במנחות (דף נה) וכו'. כבר כתב בזה ליישב דברי רבינו הרמ"בם הרב בעל מגילת אסתר ודבריו מספיקין והנני מוסיף בה דברים דמדפריך התם הש"ס ואימא כולי' להכי הוא דאתי פרש"י וז"ל ואימא כולי' לשריים הוא דאתא כדכתי' חלקם ולישה ועריכה ואפייה דליהוו חייב על הקומץ דשיריים מהיכא ילפת לה. ומשני הש"ס א"כ לכתוב חלקם לא תאפה חמץ מאי לא תאפה חמץ חלקם שמעת מיני' תרתי. הרי לך מבואר דמשמע לי' לתלמודא דמשמע עפי דכל המקרא לשיריים הוא דאתי מדפריך ואימא כולי' להכי הוא דאתי ולא מפיק כמי לישה ועריכה ואפייה דלהוי חייב על הקומץ אלא מדלא אקדמי' לחלקם. וא"כ לישה ועריכה ואפי' דקומץ אתי' מדרשא ושיריים אתי' מפשטה דקרא ודוק הטיב:

שוב כתב הרמ"בן ז וקרבן ומלקות באכילה דיום הכיפורי' אין לנו בתורה ונלמד בגז"ש במס' יומא (דף ע"ד) ע"ב והרב מנה אותו מדין ק"ו במלות קל"ו. וכתב בזה בעל מגילת אסתר וז"ל ואני אומר שאף גם זאת כי חיוב קרבן נלמד בג"ש או בק"ו כאשר כתבו הרב. מ"מ על זה לא יגרע כח זאת המצוה ליכנוס במנין כי מלות שלא לאכול ביום הכפורי' כתובה בתורה בפירוש. אמנם שיתחייב קרבן האוכל בשוגג זה בא במדה מן המדות ואותו לא נביא במנין אבל נוכל לחייבו קרבן על שגגתו כי כבר פירשנו שהדברים הנלמדים

מג"ש והרב מנה אותו מדין ק"ו במצות קל"ו וכן ח (י) טבול יום שעבד בלאו ומיתה ואין לו מקרא ובאו מייתור הכתוב באם אינו ענין ואח"כ בג"ש והרב מנה אותו וכבר מנה הרב גם זה (יא) ט ובענין בעלי מומין למזבח יש לאוין הרבה בל תקדיש בל תשחט בל תזרוק בל

רק כרת וקרבן ומדות כאשר כתב הרב בפרק ראשון מהלכות שביתות עשור וזאת הג"ש שלמדנו בה קרבן לאוכל בי"ה בשוגג השנתי שהיא שהביא רש"י ברים פ"ק דכריתות (ד' ט') על מה שאמר במתניתין על אלו חייבים על זדונם כרת ועל שגגתם חטאת וקא מני עם הל"ו כריתות האוכל והעוש' מלאכ' בי"ה וכתב

שם רש"י ז"ל על שגגתו חטאת דנפיק ליה מע"א דכתיב בה וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה ואמר מר שקולה ע"א כנגד כל התורי' דהא כתב בה מצוה וכתיב בה קרבן והקריב' עז בת שנתה וגו' מה ע"א שחייבין על זדונה כרת חייבין על שגגתו חטאת אף כל שחייבין על זדונו כרת חייבין על שגגתו חטאת כגון הני כריתות עכ"ל ואני אומר שאף גם זאת כי חיוב קרבן נלמד בג"ש או בק"ו כאשר כתבו הרב מ"מ על זה לא יגרע כח זאת המצוה ליכנס במנין כי מצות שלא לאכול בי"ה כתובה בתורה בפי' אמנם שיתחייב קרבן האוכל בשוגג זה בא במדה מן המדות ואותו לא נביא במנין אבל נוכל לחייבו קרבן על שגגתו כי כבר פירשנו שהדברים הנלמדי' בי"ג מדות אלל הרב דבר תורה הם רק שלא יבאו במנין עד כי יאמרו החכמים על הדברים הנלמדים בהם שהם גוף תורה · ומה שאמר עוד (י) כי גם טביל יום לא באו בו פסוק מבואר ונלמד באם אינו ענין והרב מנאו · הנה אמת הוא כי לא נתפרש בפסוק ענין זה וכבר התנצל הרב בסמ"ק שלו בלאו ע"ז שכן הוא מקובל אצלם שפסוק זה של ולא יחללו את קדשי בני ישראל וגו' לומר שבא בכהן טבול יום שמתם שחייב מיתה ואני כבר הוריתי לך דעתי למעלה בזה השורש במצות שהוצאנו מפסוק לא תוכל לאכול בשעריך בכ"נת הרב באמרו על פי' איזה פסוק כי כך הוא מקובל אצלם אעפ"י שלא נמצא שהזכירו כן בגמרא ואיני צריך לשנותה · וגם שאמר עוד (יא) כי בענין בעלי מומין למזבח יש לאוין וכלן נלמדו מדין רבוי אני אומר כי

לא

מרגניתא טבא

הנלמדים בגז"ש או בשארי י"ג מדות אלל הרב דברי תורה הם רק שלא יבואו במנין עד כי יאמרו החכמים על הדברים הנלמדים בהם שהם גוף התורה עכ"ל . ותמהני שכתב כי מלות שלא לאכול ביום הכפורי' כתובה בתורה בפירוש . ואינו כן אלא ילפינן דעינוי הנאמר ביום הכפורי' הוא אכילה מגז"ש או משארי למודים הנזכרים ביומא (דף ע"ד ע"ב) וזהו כוונת הרמ"בן בהשגתו שכתב ונלמד בגז"ש ר"ל שאף גוף איסור אכילה נלמד בגז"ש ודוק :

אבל הנראה בזה . הוא כיון דאיסור העינוי כתוב בתורה וראוי למנות העינוי ביום הכפורי' כדכתי' והנפש אשר לא תעונה וילפינן האזהרה בק"ו שאחר שגילה לן הכתוב בפי' עונש בעינוי והעיקר אלאינו לא ענש הכתוב אלא א"כ הזהיר וילפינן מאזהרה אפי' מק"ו כאשר השרים לנו רבינו הרמ"בם וכמו שמביא הספרי דיליף האזהרה בק"ו אע"פ שאיסור האכילה בא בגז"ש או משארי למודי' יש למנות שאינם אלא גילוי מילתא בעלמא מה הוא העינוי האמור בתורה . וכמו שתירלו כיולא בזה שארי נושאי כליו . והיינו טעמא שהולרך הרמ"בם להביא האזהרה מק"ו דאין מכל הלמודי' אזהרה להעינוי אלא שהמה פי' מה הוא העינוי והנפש אשר לא תעונה הוא עונש ולא אזהרה . ולכך הביא הרמ"בם במלות קל"ו הספרי שלומד אזהרת העינוי בק"ו והדברים ברורים ודוק היטב :

שוב כתב הרמ"בן ח וכן טבול יום שעבד בלאו ומיתה ואין לו מקרא ובא מייתור הכתוב באם אינו ענין ואח"כ בגז"ש והרב מנה אותו . כבר התנצל רבינו הרמ"בם במלות ל"ת ע"ו שכן מקובל הוא אצלם שפסוק זה של ולא יחללו את קדשי בני ישראל וגו' מיירי בכהן טבול יום שמתם שחייב מיתה והכי מבאר לך גם כאן מהיכן הוליא רבינו שכן הוא מקובל אצלם והוא דתוספ' בסנהדרין (דף פ"ג) בד"ה ויליף חילול חילול מתרומה הקשו וז"ל הקשה הר"ר חיים כיון דטבול יום יליף מתרומה א"כ טבול יום שאכל תרומה יהא במיתה ולעיל גבי ואלו הן במיתה קתני טמא שאכל תרומה ואלו טבול יום שאכל תרומה לא קתני וכו' עד ולא יתכן כלל דלענין תרומה ממעטינן טבול יום ממיתה מדכתיב ולענין טמא ששימש דהיא גופא מתרומה ילפא לא ממעטינן וכו' עכ"ל . וי"ל דלרבינו הרמ"בם הוקשה קושי' התוס' הנ"ל ולא הוה ניחא לי' במה שתירלו התוספ' למימר דס"ה טבול יום שאכל תרומה במיתה כיון דלא חשיב באלו הן במיתה טבול יום שאכל תרומה . וניחא לי' למימר שכך בא להם בפירוש מקובל למשה בסיני שפסוק זה של ולא יחללו את קדשי בני ישראל וגו' מיירי בכהן טבול יום ששימש ושחייב מיתה מגז"ש דחילול חילול מתרומה . וא"ל א"כ דנאמר להם בפי' מקובל ללמוד גז"ש דחילול חילול מתרומה א"כ למה נסתפקו בגז"ש דחילול חילול גבי טמא ששימש . והקשו בגמ' ונילף חילול חילול מנותר ומסיק חילול דרבי' עדיף ולא הלו בקבלה זו דבפירוש נתקבלה הגז"ש דחילול חילול למילף מתרומה . וי"ל בזה כמ"ש בעל מגילת אסתר הבאתי לשונו לעיל . וכן כתב הרמ"בם בהקדמתו לסדר זרעים כי כן דרכם של חז"ל תמיד להוכיח מה שיש להם בקבלה כי זה מהכמת התורה שנוכל להוליא ממנה כל הפירושים שקבלנו ועיין לעיל במה שהבאתי בזה לשון בעל מגילת אסתר . ובזה סרה קושי' התוס' הנ"ל דאין אחר הקבלה כלום כמאמרם אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה :

שוב כתב הרמ"בן ט ובענין בעלי מומין כו' וגם הן מנאן הרב וכו' עכ"ל כבר בא התנצלותו של רבינו הרמ"בם בחבורו הגדול ריש פ' ראשון מהלכו' איסורי מזבח שכולן מפי השמועה למדו : שוב

לא נלמדו רק מפסוקים מבוררים שכך העלו שם (דף ס' ע"ב) בפ"ק ת"ר כל אשר בו מום לא תקריבו מה ת"ל אם בלא תשחטו הרי כבר אמור למטה אלא מה ת"ל בל תקריבו ובל תקדישו מכאן אמרו המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח עובר משום חמשה שמות משום בל תקדישו ומשום בל תשחטו ומשום בל תזרקו ומשום בל תקטירו כולו ומשום בל תקטירו מקצתו משום רבי יוסי ברבי יהודה אמרו אף קבלת הדם עכ"ל הגמרא · פרש"י המקדיש בעלי מומין הקטירן כלן לעולה עכ"ל · הנך רואה בעיניך שאין כאן רבוי מצות או תיבה לבדה אשר ממנה הוציאו אלו הדינים רק מקרו ודרשו היטב מה היתה כוונת הפסוק מכל אשר בו מום לא תקריבו וראו כי א"א ביאורו רק על המקדיש בעלי מומין ומעלם למזבח . וכל הלאוין שהביאו שם הם לאוין הכתובים בתור' באר היטב וא"כ למה לא ימנה בכלל המצות אחת לאחת למצות חשבון · ומה שאמר עוד (יב) כי אוכל בשר בחלב וכן הכהנה ממנו לוקה וזה לא הוזכר בתורה שהרי לעולם כתב לשון בישולגם בזה אני אומר שבא בקבל' כי פי' זה הפסוק הוא אחד לאסור אכיל' ואחד לאסור הנאה ואחד לאסור בשול כמו שדרשו רז"ל . ומה שאמר עוד (יג) כי לקברות מת מצוה דחו פסח ומילה וזה לא נלמד רק מיתורי' · אני אומר שזה פשט גמור הוא שכן אמרו שם ולאחותו מה ת"ל וכו' הרי שסקרו ודרשו היטב על פשט הפסוק והסיקו שאי אפשר שיתפרש באופן אשר מאשר פירשוהו הם ומה שמנו החכמים (יד) אותם העשרה במיתה ולא נלמדו רק מג"ש ולא הוזכר בהם היותם גוף תורה אני אומר כי גם שנלמדו בג"ש יכולים לדונם במית' כי כבר פירשנו כוונת הרב באמרו על דבר הלמד במדה מן המדות היותו דרבנן שדעתו הוא שהחכמים הוציאוהו מן התורה ולמדוהו בדרכים אשר התורה נדרשת בהם ולא שיהא תקנה או גזרה מדבריהם ומה שפטרו (טו) חמש עשרה

בל תקטיר כולו בל תקטיר מקצתו ולוקין בהן וכולן נלמדים מדין רבוי כמו שמפורש בראשון של תמור' (דף ה' ע"ב) וגם הן מנאן הרב י וכבר ילא התנין ליותר מעשרי' בהודאת הרב וכן (יב) אוכל בשר בחלב והנהני' ממנו לוקין הן ואינן נזכרים בתורה יא ואני תמיה ומתפלא על הרב שהי"ל ללמוד מאלו על האחרו'שהרי לא פירשו הכמי' באלו לומר שהן דבר תורה בקבל'ולא הזכירו בהן שום חידוש אלא שנו אותן במשנ'בכל הנדרשי' ומאליהו אנחנו מכירין מדבריהם שהם מן התורה ונלמוד שהמדרשים להם דבר תורה הם אללם וענין כזה בכל מקום מפורש מלמד על הסתום ובכל המצות אין לנו גדולה (יג) מקבורת מת מצוה שדחו בו הפסח ומילה אפי' בכהן גדול ונזיר ולא בתורה ומקרא כזה כלל אבל פשוטו של מקרא אוסר כן דכתי' על כל נפשות מת לא יבוא והוא נדרש (זבחים ד' ק')מייתורי הכתוב לאביו ולאמו לא יטמא אבל מטמא הוא למת מצוה עד שדבו מכל אחד והביא כ"ג ונזיר והולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמטמא למת מצוה . ועוד מנו חכמים (יד) ואלו שבמיתה והם עשרה כולם ולא למדו אותם אלא מדין גזרה שוה בגמרא ואלו הן הנשרפין (ד' פ"ג ע"ב) ויליף חלול חלול מתרומה וכו' והם הקשו כמה פעמים ואמרו ונילוף חלול חלול מנותר להיותן בכרת ומתרץ מסתברא מתרומה ה"ל למילף וכו' אדרבא מנותר ה"ל למילף וכו' מכל אלה נלמד שהגזירה שוה כהן כדבר תורה מן המדרש לא מן הקבלה ובאותו הפרק (ד' פ"ד) במאי קא מיפלגי רבי עקיבא סבר דנין יומת מיומת ואין דנין יומת מיתות ורבי ישמעאל סבר דנין הדיוט מהדיוט ואין דנין הדיוט מנביא הנה רבי עקיבא מוציא הזר שיומת לסקילי' מן הגזירה שוה כאשר פירשתי שהיתה בידו קבלה שדינו נלמד בג"ש ממלת יומת וסבר שהנכון בו ללמוד יומת מיומת לא ללמוד מיתות לפטרו מדיני אדם ולהניחו לדיני שמים והנה רבות עמנו (טו) וכבר פטרו (יבמות חמש

מרגניתא טבא

פיס הרמ"בן י וז"ל וכבר ילא המנין ליותר מכ' בהודאת הרב עכ"ל . וכבר ביארתי שכל מה שמנה רבי' הרמ"בם היינו מה שהכריח שנלמדו מפי השמועה למשה בסיני אבל מה שאין לנו הכרח שבאו בפירוש מקובל אינו מונים במנין המלות שכל מדרשות חכמים אעפ"י שדין תורה ממש יש להם ולוקין וסוקלין על ידן אין ראוי להכניסם במנין המלות כאשר הכריח רבינו בשרש הזה מגמ' דתמורה (דף י"ז) אלף ושבע מאות קלין וחמורי' וגז"ש ודקדוקי סופרי' שנשתכחו בימי אבלו של משה ואעפ"כ החזירן עתניאל בן קנז מפלפולו וכו' ע"ש הרי לך מכל מה שבארתי שאין כאן הודאת רבינו הרמ"בם אפי' במקלת . ומעתה מה שתמה הרמ"בן על רבינו הרמ"בם וז"ל יא ואני תמי' ומתפלא על הרב שהי' לו ללמוד וכו' ובענין כזה בכל מקום מפורש מלמד על הסתום עכ"ל אין תמיהתו קיימת שמאחר שהכריח רבינו הרמ"בם מהא דתמורה שאין להכנים במנין המלות מדרשות חכמים אעפ"י שיש להם דין תורה ממש כמו שביאר בעל זוהר הרקיע והרב המגיד וכל האחרונים כנ"ל . בלתי אפשרי הי' להכנים במנין המלות אלא מה שהזכירו הם עלמם ר"ל חז"ל שהם מפי תורה או דאורייתי' או מה שיש הכרח שבא בפירוש מקובל מפי השמועה למשה בסיני כמו שביאר רבינו באר היטב בריש שורש זה ודוק היטב :

ד' ב) שמש עשרה נשים מן הקלילה ומן היבום ולרותיהם ולרת לרותיה' לדעת בית הלל ויולא עבינם מן המדרס ובית שמאי היו מסייבין אותם חלילה וכן אשת אחיו שלא היי בעולמו ואחיו מן האם מדרשים הם (טז) וכבר טהרו דמים באשה וטמאו ד' בלבד ממדרש דמיה (נדה דף י"ט) וכן טמא ר' מאיר שם דף כ"א המפלי מין בהמה חיה ועוף כדין יולדת ונותן לה ימי טוהר מדין ג"ש וחכמים סבורי' דכל שאין בו מלורת אדם אינו ולד ומתירין את האשה בזריקת גט לחלירה מדין ריבוי ופשטיה דקרא ונתן בידה (גטין דף ע"ז) וכן (יז) התירו שבת המפורה לקבוע החדש כמו ששנינו (ר"ה דף כ"א ע"ב) על שני חדשים מחללין שבת יב וכשבית המקדש קיים מחללין על כולם והוליאו ההיתר הזה מריבוי ממדרש אשר תקראו אותם במועדם :

עשרה נשים מן החלילה ומן היבום וכו' כל זה בא להם בקבלה ומחכמת התורה הסמיכוהו למקרא · וכן (טז) ענין טומאת וטהרת מקלת דמי' באשה כ"ז בא להם בקבל' ואח"כ סמכוהו למלת דמיה וכן כולן · ומ"ש עוד (יז) כי על שני חדשים מחללים את השבת וזה נלמד מרבוי כבר כתבתי מה נקרא רבוי ובזה אין בו רבוי כלל רק פשט הפסוק הוא שכן אמרו שם מנין שמחללים עליהם את השבת ת"ל אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם יכול כשם שמחללים עד שיתקדשו כך מחללים עד שיתקיימו ת"ל אשר תקראו אותם על קריאתם אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומן · ופי' רש"י ז"ל וז"ל אשר תקראו אותם במועדם הזהיר שלא יעבור המועד של זמן קריאתם מקרא קודש היינו קידוש ב"ד עכ"ל הרי בבירור פשט פסוק זה משמעותו הוא כך מדכתיב במועדם שלא היה לריך · וגם בזה נוכל לומר שכן בא בקבלה אללם ואח"כ סמכוהו לתיבה זו :

וראיתי לו א נרב עוד בהקדמ' שהקדים לפרט המלות שאמר כשיהי' עונש פעול' מן העבירות מבוארת בתורה ואין האזהר' מפרש' כגון במכה אביו ואמו ומקלל אותם שלא נאמר בתורה לא תקלל אביך אלא שחייב מיתה למי שהכה או קלל שנוליא להם ולדומיהם האזהר' ממקומות אחרים בדרך היקש וזה אינו הפך אמרם אין מזהירין מן הדין ואמרם תמיד וכי מזהירין מן הדין · שאנחנו לא נאמר אין מזהירים מן הדין אלא כדי שנאסר מה שלא התבאר לו איסור על דרך היקש · אבל כשנמצא העונש בביאור נדע בהכרח שהוא מעשי' נמנע מלעשותו ואולם נוליא המניע' בשביל שיתחזק לנו עיקר אמרם לא ענש אלא אם כן הזהיר · וזה כולו טעות ופשרה משובשת שהקדימ' לקיים דבריו שהוא מספקק במדרש המדות לפי שהם לא רלו זה באמר' אין מזהירין מן הדין כמו שנתבאר במקומות רבות מסנהדרין ומכות ואפי' הי' העונש מבואר מפורש לא יוליאו לו אזהר' מן הדין רלוני לומר מק"ו בשום פנים · וכן אמרו (א) בראשון של מכות (ד"ה ע"ב) בת אביו ובת אמו כמנין ת"ל ערות אחותך בת אביך או בת אמך א"ל אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו מניין ת"ל אחותך היא לא תגלה ערותה עד שלא יאמר יש לי בדין אם הזהיר על בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו לא כ"ש הא הולרך להם מקרא להביא אזהרה לה מפני שאין מזהירין מן הדין ואפי' אחר שמלאנו העונש וזה כולו בדין הקל וחומר בלבד · אבל על ההיקש מזהירין ועונשין ואע"פ שלא יהי' העונש מפורש כלל כמו שביארנו למעל' ממאמרם סנהדרין דף ע"ג) וכי תימא אין עונשין מן הדין היקישא הוא וכן בגזירה שוה כמו שלמדו לשלשה דורות בעריות אבל (ב) אזהרת מקלל אביו

נראה לי כי הקדמת הרב אמתית ונכונה · ומה שהביא מפ"ק דמכות (א) שהצריכו פסוק לאזהרה אפי' אחרי מלאם העונש מפורש לפי דעתי כי מה שהולרך שם פסוק הוא מפני שאין עונש אחותו בת אביו ובת אמו מפורש בתורה שהרי היא בלא מיתור ערות אחותו גלה ולכן הלריכו פסוק לאזהר' ועל זה ועל דומה לו אמרו אין מזהירין מן הדין · ומה שאמר עוד (ב) כי אזהרת מקלל אביו ואמו הוליאוהו מלא

מרגניתא טבא

שוב מה שהקשה הרמ"בן יב מאוכל בשר בחלב והנהנה ממנו וכו' וכשבית המקדש קיים מחללין על כולם וכו' עכ"ל. הנה כבר כפלנו כ"פ שרבינו הרמ"בם סובר שכל מדרשות חכמים דין תורה ממש יש להן וסוקלין על ידם אלא שאין להכניסם במנין המצות כמו שנתבאר כ"פ אין מכל אלו שום קושי' כלל על רבינו ודוק הטיב :

שוב כתב הרמ"בן א וז"ל וראיתי להרב ר"ל להרמ"בם עוד בהקדמה שהקדי' לפרט המלות שאמר כשיהי' עונש פעולה מןהעבירות וכו' הא הולרךלהם מקרא להביא אזהרה לה מפני שאין מזהירין מה"ס ואפי' אחר שמלאנו העונש עכ"ל וקודם שאבא ליישב קושי' זאת אליגה לפניך מ"ש הרב הגדול החכם השלם מוהר"ר יהודה

אלא תקלל חרש ואלהים לא תקלל שמכניסין בה כל אדם · הנה זה אמת שמשם הוציאו אמנם בבנין אב דנוה שם והרי אם כן שלמדוה במדה מן המדות · גם מה שאמר (ג) כי אזהרת מכה אביו ואמו למדוה ממכה כל אדם וכונתו נראה שהיה לומר שלא נלמד בק"ו רק שהוא בכלל מכה כל אדם שאותו דוקא למד

אביו ואמו הוציאו' בגמ' (שם דף ס"ו) מדרשת לא תקלל חרש ואלהים לא תקלל שמכניסין בה כל אדם וכן (ג) אזהרת המכי' אותם למדה ממכה כל אדם שהיא אגלם בלאו כמו שאמרו (שם דף פ"ה) הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה ליקה :

והנה

בק"ו זה אינו שהרי ע"כ מאחר שנעשה הק"ו להוכיח כל אדם א"כ גם אביו ואמו בכלל הק"ו · ועוד שהרי מפורש אמרו בספרי ובירושלמי ריש פרק אלו הן הנחנקין (דף ל' ע"א) ומכה אביו ואמו עונש שמענו אזהר' מניין ת"ל ארבעים יכנו לא יוסיף והרי דבריו ק"ו ומה אם מי שמצוו' להכותו הרי הוא מוזהר שלא להכותו אביו ואמו שאינו מצוו' להכות אינו דין שיהיו מוזה' שלא להכות' · הרי בבירור שאביו ואמו ממש למדו ממנו · וכן כתבו ג"כ התוס' ריש פרק הנחנקין (דף כ"ה) ולכן אחרי שהרב ראה כי פעמים אנו מזהירין מן הדין נתן זה הכלל · ואמר כי מה שאמר דאין מזהירין ממנו היינו כשאין העונש מפורש בתורה אבל בהיות העונש מפורש בתורה נוכל להוציא האזהר' בכל אחת מדרכי הסברות הלמודיות והעיד עליו עדים נאמנים מכה ומקלל :

אמר

מרגניתא טבא

יהודא ראזנים בספרו הגדול משנה למלך בפ' ב' מהלכות מאכלים אסורי' וז"ל פ"ב הלכה א' מכלל שנאמר וכל בהמה מפרסת פרסה וגו' שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה ולאו הבא מכלל עשה וכו' ובגמל ובחזיר ובארנבת ובשפן נאמר את זה אל תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה וכו' הרי למדת שהן בלא תעשה ואע"פ שיש בהן סימן אחד וכ"ש שאר בהמה טמאה והי' טמאה שאיסור אכילתם בלא תעשה יתר על עשה הבא מכלל אותה תאכלו · כתב הרב המגיד ז"ל בבא זו מפורשת בסיפרא ואין לתמוה ממ"ש אין מזהירין מן הדין לפי שאלו כבר נאסרו בלאו הבא מכלל עשה מן התורה וכיון שכן אפשר ללאו שלהן לבא מק"ו ורבינו עלמו כתב כן בפירוש במנין המלות והרמ"בן ז"ל בהשגותיו בשרש השני סתר זה העיקר בראי' מפורשת מסיפרי גבי אחותו מאביו ומאמו מיהו מהא דספרא גבי מפרסת פרסה ע"כ מוכח כדברי רבינו הרמ"בם ודוק :

ועיין במ"ש רבינו הרמ"בם בפ"ה מהלכו' איסורי מזבח דין ו' המקטיר אברי בהמה טמאה שדבריו אין להם מובן אלא עפ"י דברי הרב המגיד הללו · ובזה ניחא לי הא דאמרינן בפ"ו דב"מ (דף פ"ח) ויהא אדם מלווה על חסימתו מק"ו משור וקשי' לי דהא אין מזהירין מן הדין וכ"ת דלאו להלקותו הוא אלא לאיסורא בעלמא וכמ"ש מרן בכללי התלמוד דאף דאין מזהירין מ"ה היינו דוקא להלקותו אבל איסורא איכא מק"ו וכי אתא מיעוטא דכנפשך הוא לומר דאפי' איסורא ליכא · הא ליתא דפשיטא דבלאו ק"ו נמי איכא איסורא מקרא דכתי' כי תבא בכרם רעך ופסוק זה לאו לנתינת רשות בלבד אתא לומר שאין באכילת הפועל משום גזל אלא עשה זה לבעל הבית הוא דמזהר קרא ואם לא הניחו שכירו לאכול ביטל עשה זו וכמ"ש הרב החינוך פרשת כי תצא · ונראה שלא כוון הר"מה ז"ל שהביא הטור ח"מ סימן של"ז דאיסורא איכא אם חסמו בע"כ ונדחק שם הרב בעל ב"ח דאיסור זה מהיכן הולידו הרמ"ה · ולפי דעתי איסור זה הוא מן העשה דכי תבא בכרם וגו' וכסברת החינוך שעולה ממ"ש דאיסור' לעולם איכא וא"כ הק"ו הי' להלקותו והדרא קושי' לדוכתא דהא אין מזהירין מ"ה · אך כפי דברי הרב המגיד ניחא דכיון דבלאו ק"ו הי' מלווה על חסימת האדם מן העשה שפיר מייתינן לאו מק"ו · ואפשר לייחס לזה מ"ש רבינו הרמ"בם בשרשיו שרש י"ד בהא דאמרינן לא ענש הכתוב אא"כ הזהיר דכשהעונש מפורש יכולין אנו להוציא האזהר' מן הדין ואין זה סותר אומרי' אין עונשין מ"ה כיון שהעונש מפורש ועי"ש ולדידי מי שיסבור סברת הרב המגיד מכ"ש שיסבור סברת רבינו הרמב"ם והרמב"ן שסתר דברי רבינו הללו בשרש השני נראה דפשיטא שיחלוק על דברי הרב המגיד · ודע שראיתי לרבינו הרמב"ם במנין המלות מלות ל"ת סי' קע"ב שכתב דמה שלוקה על אכילת בהמה שיש לה שני סימני טומאה אף שהוא מק"ו משום דק"ו זה גילוי מלתא בעלמא דומי' דבתו מאנוסתו יע"ש וזה סותר דברי הרב המגיד הללו מדאילטריך להאי טעמא עכ"ל הרב הגדול מהו' יהודא ראזנים בספרו משנה למלך · והנה מ"ש ודע שראיתי לרבינו הרמב"ם במלות ל"ת קע"ב וכו' משום דק"ו זה גילוי מלתא בעלמא דומי' דבתו מאנוסתו וזה סותר דברי הרב המגיד מדאילטריך להאי טעמא · נראה לי דליכא שום סתירה · והוא דרש"י בסנהדרין (דף ע"ו ע"א) ד"ה גילוי מילתא בעלמא היא פירש וז"ל ואין זה עונש מ"ה דהא בת בתו מקורבה דבתו היא דאתי' וה"ד עונש מ"ה כגון ערות אחותך בת אביך או בת אמיך א"ל אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו ואם באתה להביא בת אביו ובת אמו מק"ו זה עונש מ"ה דהא לאו מכח קורבה דהא אתי' דזו קורבה מחמת עלמה וזו קורבה מחמת עלמה אבל הכא על בת בתו איכה קרובה לו אלא משום בתו עכ"ל · וכן כתבו התוספ' בסנהדרין (דף ע"ד ע"א) בד"ה ק סבר עונשין מ"ה וז"ל לא דמי לעונשין מ"ה דאיפלגו בה אביי ורבא לקמן בפ' הנשרפין כדפרש"י וכו' ע"ש וא"כ לפ"ז תקשי על רבינו הרמ"בם היכי מדמה הק"ו דבהמה שיש לה שני סימני טומאה לק"ו דבתו מאנוסתו דהא לא דמי הק"ו דבהמה שיש לה שני סימני טומאה אלא לאחותו שהיא בת אביו ובת אמו וזה לא הוה גילוי מילתא בעלמא כמ"ש רש"י ותו' שהזכרתי · אמנם מה שנראה לי בזה הוא · דה"פ בדברי רבינו הרמ"בם דמאחר שכבר נאסרה הבהמה שיש לה שני סימנים מלאו הבא מכלל עשה שפיר ילפינן מק"ו דהשתא לא הוה הק"ו אלא גילוי מלתא בעלמא והיינו דהקדים רבינו הרמ"בם בספרו הגדול ובמנין המלות דבהמה שיש לה ב' סימני טומאה שהיא בלאו הבא מכלל עשה ודוק היטב :

וכל

וכל היכא דלא הוה הק"ו אלא גילוי מילתא בעלמא ילפינן האזהרה בק"ו דומי' דבתו מאנוסתו דילפינן לסברת אביי בק"ו משום דלא הוה הק"ו אלא גילוי מילתא בעלמא ודוק היטב ודברי הרמ"בם והרב בעל מגיד משנה עולים בקנה אחד :

היוצא מכל הלין דסברת רבינו הרמ"בם במה שכתוב דכשהעונש מפורש יכולין אנו להוציא האזהרה מן הדין יש לה שורש מהספרא ומסוגי' דבבא מציעא (דף פח) דכיון דמוכח מהספרא ומסוגי' דב"מ הנ"ל דכל היכא דשמעינן האיסור מלאו הבא מכלל עשה או מעשה מייתינן האזהרה מק"ו א"כ כ"ש סברת רבינו דכשהעונש מפורש דיכולין אנו להוציא האזהרה מק"ו כמ"ש הרב ר' יהודה ראזנים ז"ל · דהרי ע"כ מוכרחים אנו לומר בספרא ובב"מ הנ"ל סברת הרב המגיד דהא ליכא למ"ד דמזהירין מן הדין כמו שאי' במס' מכות (דף י"ז ע"ב) ובשארי דוכתי בש"ס דפריך התם והא אין מזהירין מן הדין הא אפילו מאן דס"ל עונשין מן הדין אין מזהירין מן הדין ודוק :

הנה הראיתיך דסברת רבינו הרמ"בם אינה טעות ופשרה משובשת כמו שחשדו הרמ"בן · ועתה אבא ליישב קושיתו של הרמ"בן שהקשה מהא דמכות (דף ה' ע"ב) הנ"ל והוא דאיצטריך להביא מקרא לאזהרה אע"פ שהביא כבר מקרא לעונש משום דקאמר התם מדאיצטריך למכתב אחותך היא לעונש ש"מ אין עונשין מ"ה בכל התורה כאמרו שם הא למדת שאין עונשין מ"ה ואי לא הוה מייתי מקרא לאזהרה לא היינו יכולין ללמוד במדאיצטריך מקרא לעונש דבכל התורה אין עונשין מ"ה דהייתי אומר דלעולם בכל התורה כולה עונשין מ"ה היכא דאיכא מקרא לאזהרה והא דכתב רחמנא גבי אחותו שהיא בת אביו ובת אמו מקרא לעונש היינו משום דליכא מקרא לאזהרה ואי לאו דכתב עונש בהדי' לא היינו למידין האזהרה בק"ו משום דאין מזהירין מ"ה ולכך כתב מקרא לעונש דכשיש מקרא לעונש אנו למידין האזהרה בק"ו כמו שהסברים לנו רבינו הרמ"בם · משא"כ השתא דכתב רחמנא מקרא לאזהרה ילפינן שפיר במדאיצטריך רחמנא לכתוב מקרא לעונש ש"מ דבכל התורה כולה אין עונשין מ"ה . והמשך לשון הסיפרי שמביא הש"ס במכות (דף ה') הא למדת אין עונשין מ"ה עונש שמענו אזהרה מנין · ר"ל והא אין עונשין אלא א"כ מזהירין · ומביא מקרא לאזהרה · ועפ"ז מקשה עד שלא יאמר יש לי בדין . ועפ"ז משני הא למדת אין מזהירין מ"ה וא"כ כיון דאין מזהירין מ"ה אי לאו דכתב מקרא לאזהרה לא היינו יכולין ללמוד במדאיצטריך מקרא לעונש דבכל התורה אין עונשין מ"ה · דהיינו אומרים לעולם עונשין בכל התורה מ"ה · ושאני הכא דאיצטריך מקרא לעונש משום דאין כאן מקרא לאזהרה ואי לאו מקרא דעונש לא היינו למידין האזהרה בק"ו כנ"ל . ולכך כתב רחמנא מקרא לאזהרה דהשתא שפיר ילפינן במדאיצטריך מקרא לעונש ש"מ דבכל התורה כולה אין עונשין מן הדין ודוק היטב :

אמנם צריך ביאור הא דנקט רבינו הרמ"בם לעיקר דהיכא דהק"ו אינו אלא גילוי מילתא דמזהירין מ"ה כדמשמע מלשונו במלות ל"ת קע"ב וז"ל אבל הק"ו זה אמנם הוא לגילוי מילתא בעלמא כמו שביארנו בבתו מאנוסתו לפי מה שנתבאר במקומו . וכן כתב במלות ל"ת של"ו וז"ל הזהירנו מגלות ערות הבת עלמה וזה לא התבאר בפי' בתורה ולא בא בכתוב ערות בתך לא תגלה · ואמנם ממה שהזכיר בת הבן או בת הבת תקח מן הראי' לבאורה הדבר והגלותו כי הוא אסור בת הבן ובת הבת וכ"ש הבת עכ"ל · וזהו לשיטת אביי אמנם רבא פליג עליו וס"ל דאע"ג דאינו אלא גילוי מלתא אין מזהירין מ"ה · ועיין בסנהדרין (דף ע"ו ע"א) ובתוספ' בסנהדרין דף ע"ד ע"א בד"ה קסבר עונשין מ"ה וז"ל ולא דמי לעונשין מ"ה דאיפלגו בה אביי ורבא לקמן בפ' הנשרפין · ואם כן קשה האיך תפס לעיקר דברי אביי במקום רבא . והא קיי"מלן אביי ורבא הלכה כרבא . והנה על דרך הפשוטה יש ליישב דרבא לא פליג על סברא זו דהיכי דהק"ו לא הוה אלא גילוי מילתא דמזהירין כגון היכא דבלא האיסור באיסור עשה או בלאו הבא מכלל עשה וכ"ש דבלא העונש מפורש בכתוב כדמוכח מהספרא שהביא רבינו הרמ"בם במלות ל"ת קע"ב ובמ"ש החכם מוהרר יודא ראזנים כנ"ל . אלא דפליג על אביי בבתו מאנוסתו דאין זה נכנס בגדר גילוי מילתא . ולא ניחא לי' לרבא בהאילוק שפי' רש"י ד"ה גילוי מילתא בעלמא בסנהדרין (דף ע"ז) וע"ש ודוק :

והא דהביא הרמ"בם גבי בתו מאנוסתו סברת אביי במלות ל"ת של"ז . י"ל דלרווחא דמילתא הביא והרי הביא שם גם גז"ש דהנה הנה ודוק :

והנה הביאני משך הענין ליישב מה ששאלני הרב המופלא מהורר הילל מטיקטין במכתבו לאמור וז"ל . תמי' לי על הרב המגיד שכתב בפ' שני מהלכות מאכלי' אסורים . ודע שאין לתמוה על מה שאמרו שאזהרת בהמה טמאה שיש לה ב' סימני טומאה באה מק"ו . הלא אין עונשין מ"ה . לפי שאלו כבר נאמרו בלאו הבא מכלל עשה . וכיון שכן אפשר ללאו שלהן לבא בק"ו . וקשה הלא אי' בפסחים (דף כ"ד) אלא אמ' ר"פ מהכא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש תשרף שאין ת"ל לא יאכל מה ת"ל לא יאכל אם אינו ענין לגופו דהא נפקא לי' ממעשר הקל בקל וחומר וכו' וכ"ת אין מזהירין מ"ה הקישא הוא מאי קאמר וכ"ת אין מזהירין מ"ה הלא האיסור ילפינן התם גבי קודש מדכתיב באש ישרף והלאו דלא יאכל מיותר כמ"ש התוס' ולפי דבריהם אמאי אין מזהירין מ"ה לכתוב רחמנא באש ישרף ולא בעי לא יאכל דהשתא דנדע האיסור מבאש תשרף יכולין אנו ללמוד הלאו בק"ו ממעשר הקל לשיטת הרב המגיד ודוק עכ"ל הרב הנ"ל :

והשבתי לו דלשיטת הרב המגיד ה"פ בגמרא דודאי כל זמן שאין לנו למוד דאין מזהירין מ"ה היכא דהאיסור בא בעשה או בלאו מכלל עשה מהיכי תיתי נימא דאין מזהירין כיון דלא הוה אלא גילוי מילתא דהרי הא דילפינן דאין מזהירין מ"ה היינו במדאיצטריך גבי אחותו בת אביו ובת אמו אחותך היא לאזהרה ש"מ אין מזהירין מ"ה ומשם ליכא הוכחה דאין מזהירין מ"ה היכא דבא האיסור בעשה או בלאו הבא מכלל עשה ואע"ג דגם שם כבר שמענו מקרא כתו' לעונש ואפ"ה כתב רחמנא קרא לאזהרה וכמו שהקשה באמת קושי' זו הרמ"בן ע"ל רבינו הרמ"בם כבר ישבתי דאיצטריך מקרא לאזהרה דאי לאו הכי לא הוה מלינן למילף במדאיצטריך מקרא לעונש דבכל התורה כולה אין עונשין מ"ה ועיין לעיל במה שישבתי קושי' הרמ"ב הנ"ל והכא ה"פ וכ"ת אין מזהירין מ"ה ר"ל דלמא כתב רחמנא לאו יתירא דלא יאכל לאגמורין דאין מזהירין מ"ה אפי' היכא דבא האיסור בפירוש בכתוב בעשה או בלאו הבא מכלל עשה במדאיצטר' לא יאכל דלא ה"ל לכתוב אלא באש ישרף · א"ו דאתי לאגמורין דאין מזהירין מ"ה אפי' היכא דבא האיסור בעשה או בלאו הבא מכלל עשה · ועפ"ז משני הש"ס הקישא הוא ר"ל דיכולין אנו ללמוד שלאו בהקישא . והשתא ליכא

ליכא למימר דאתי לאגמורין דאין מזהירין מ"ה אפי' במקום שבא האיסור בלאיסור עשה · דהא תינח אם לא הייתי יכולין ללמוד הלאו אלא בק"ו שפיר הוה מצינן למילף במדאיצטרך לא יאכל דאין מזהירין מ"ה אפי' במקום שבא האיסור בלאיסור עשה · משא"כ השתא דיכולין אנו ללמוד הלאו מהקישא לא שייך לומר במדאיצטרך לא יאכל שאין מזהירין מדין ק"ו · והא ליכא להקשות דאכתי תקשי שמא אתי לא יאכל לאגמורי' במדאיצטרי' דאין מזהירין מהקישא דקים לי' דודאי מזהירין מהקישא · וגם אין להקשות נילף במדאיצט ר' הקישא דאין מזהירין מ"ה אפי' היכא דבא האיסור בעשה · דהקישא איצטריך כמי להרבה שארי דרשא אחריכא ודוק היטב :

ובזה מיושב נמי הא דקאמר אם אינו ענין לגופו דהא נפקא לי' מק"ו והדר קאמר וכ"ת אין מזהירין מ"ה דלבכורה קשה כיון דאין מזהירין מ"ה למאי נפקא מיני' הביא הק"ו כלל ובזה ניחא. ודוק היטב :

אמנם קשי' לי' מהא דמס' מכות (דף י"ז) דפרי' הש"ס על דרשת ר' שמעון וכי מזהירין מ"ה והלא הש"ס כל האיסורי' בלאו בלאיסור עשה כמו שפרש"י בדף הנ"ל ע"א בד"ה לפני זריקה ובד"ה לאחר זריקה וכו' ע"ש · וכן כתבו התוספ' באמצע ד"ה איסור בעלמא וז"ל ועוד ק' דכיון דמרבינן איסורין בעלמא כדפי' הקונטרס למה לי תיפוק לי' דכל חד וחד נידמו לאיסור כדפרש"י ע"ש · והתם ליכא ליישב על דרך הנ"ל ודוק :

לכן נ"ל דהתם פריך וכי עונשין מ"ה היינו לשיטת רבא דס"ל דאפי' היכא דהק"ו לא הוה אלא גילוי מלתא בעלמא אין מזהירין מ"ה ולשיטתו אפי' היכא דאיסור בא בלאיסור עשה לא מייתינן האזהרה בק"ו דהרי כל עלמו שאנו אומרין דהיכא דהאיסור בא בלאיסור העשה דילפינן האזהרה בק"ו היינו משום דאחר דבא האיסור בעשה לא הוה הק"ו אלא גילוי מלתא בעלמא והלא רבא פליג וס"ל דאע"ג דהק"ו לא הוה אלא גילוי מילתא אין מזהירין מ"ה ומסיק שם לרבא אלא קרא יתירא מכדי כתיב והבאת וגומ' לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם : ובאמת לשיטת אביי דס"ל דכל היכא דהק"ו גילוי מלתא בעלמא מזהירין מ"ה מעיקרא ליכא כאן התחלת קושי' על דרשת ר"ש וכי מזהירין מ"ה כיון דהאיסורים באו בלאיסור עשה כמו שפרש"י מייתינן שפיר האזהרה בק"ו כמו שכתב הרב המגיד . והא דתפסו לעיקר כשיטת אביי ולא כרבא היינו משום פי' רש"י בד"ה קרא יתירא בא"ד וז"ל לכתוב בתרי' לא תוכל לאוכלם בשעריך אם על חוץ לחומה בא להזהיר ולאו שבכללות לא הוה כיון דאכולהו קאי הוה לאו אכל חד וחד והיכי דמי לאו שבכללות כגון לא תאכל כי אם ללי אם וכו' : והנה בכריתות (דף ד') סוגי' חולקת על זה . גבי הא דאמר ר' אילא אכל מעשר דגן ותירוש ויצהר לוקה שלש . ופריך והא אין לוקין על לאו שבכללות ומשני שא"ה דמייתרי קראי מכדי כתיב ואכלת לפני ה' מעשר דגנך תירושך ויצהרך בפנים אין בחוץ לא למה לי דכתב רחמנא לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותרושך ויצהריך לחלק . ופריך אי מההוא ה"א הכ"מ בעשה אכל בלאו אימא לא אמטו להכי כתב רחמנא לא תוכל לאוקמי בלאו ופריך ועדין לאו שבכללות הוא ומשני א"כ נימא קרא לא תוכל לאכול אותם בשעריך · מעשר דגנך ותירושך ויצהריך למה לי ליחודי אכילה לכל חד וחד . הנך רואה דאי הוה כתיב לא תוכל לאוכלם אע"ג דהאיסורים מפורשים בעשה ולא תוכל לאוכלם הוה קאי אכולהו המפורשים אכתי הוה לאו שבכללות · והנה לפי סוגי' דכריתות תקשי קושי' הש"ס במכות (דף י"ז) והא אנן אלו הן הלוקין תנן · ולא יתורץ במה שמתרץ הש"ס התם אלא קרא יתירא הוא מכדי וכו' לכתוב לא תוכל לאכלם . דאי הוה כתיב לא תוכל לאכלם אכתי הייתי אומר דהוה לאו שבכללות וע"כ צריך לתרץ לשיטת גמר' דכריתות דקושי' וכי מזהירין מ"ה מעיקרא ליתא דכיון דכבר באו האיסורין בלאיסור עשה כדפי' רש"י התם במכות שפיר מייתינן האזהרה בק"ו דהשתא לא הוה אלא גילוי מילתא בעלמא ודוק :

וכיון דסתמא דתלמודא דכריתות נקיט סוגי' דאביי ש"מ דהעיקר כשיטת אביי · וכן ל"ל כן לשיטת סוגי' דחולין פי' ג"ה (דף ק"ב) דאיתא התם אכל אבר מ"ה ובשר מ"ה חייב שתים ולר"ש לקיש אינו חייב אלא אחד · הרי דנקיט הש"ס לעיקר אע"ג דהאיסורים מפורשים כיון דהם עטופין על לאו א' הוה לאו שבכללות וכן הסוגי' דסנהדרין וכריתות לענין אוב וידעוני שאינם חלוקי' לחטאת הואיל ושניהם בלאו א' נאמרו · וכתב הרמ"בן בשורש התשיעי וז"ל ונלמוד מזה שכן הדין במקום מלקות . הרי דגם הסוגי' הזאת תופסת לעיקר דאע"ג דכל האיסורי' מפורשים כיון דעטופי' על לאו א' הוה לאו שבכללות · והנה לסוגי' הללו ע"כ צריך לתרץ קושי' הש"ס במכות גבי דרשות דר' שמעון הנ"ל דפריך התם והא אנן אלו הן הלוקין תנן . דקושי' הש"ס התם דפריך וכי מזהירין מ"ה מעיקרא ליתא · דכיון דבאו האיסורי' ככר בלאיסור עשה שפיר מייתינן האזהרות בק"ו . משום דלשיטת הללו לא מיתרלא קושי' והא אנן אלו הן הלוקין תנן במה שמתרץ הש"ס במכות מכדי כתיב והבאת וגומר לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם דאי הוה כתיב לא תוכל לאוכלם לא הוה אלא לאו שבכללות דלשיטת הללו אע"ג דהאיסורים מפורשים אם עטופות על לאו א' הוה לאו שבכללות · וכיון דכל הסוגי' הללו תפסו לעיקר כסברת אביי דכל היכא דלא הוה הק"ו אלא גילוי מילתא בעלמא מזהירין מ"ה . לכן נקיט הרמ"בם לעיקר כאביי בהא נגד רבא · ודע דמסוגי' דקידושין (דף ע"ב) גבי אלמנה וגרושה וחללה זונה כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה בכהן הדיוט כך חלוקה אלמנה וחללה זונה בכהן גדול . אין להכריח לשיטתי זאת . דמאיצטרך גרושה בכ"הג ש"מ דאע"ג דהאיסורים מפורשים אם עטופות על לאו א' הוה לאו שבכללות . דהרי רבא הוא בעל המימרא התם מנא הא מילתא דאמרי אין חללה אלא מאיסורי כהונה והוא המביא הברייתא דלא יאמר גרושה בכ"הג וא"כ תקשי דרבא אדרבא לשיטתי זאת דבמכות דתירצו לשיטת רבא מכדי כתיב והבאת וגו' לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם ע"כ צריך לומר דכיון דהאיסורי' מפורשים אע"ג דעטופים על לאו א' לא הוה לאו שבכללות כמו שפרש"י שם . ועל כרחין צריכי' אנו ליישב בזה כמו שתירלו התוספ' בכ"מ (דף קע"ו) בד"ה שנאמר לא יחבול בא"ד וז"ל והא דמצריכן קרא לחלק בין אלמנה שהיא גרושה לכהן גדול בפ' עשרה יוחסין היינו משום דבגוף א' אין לחייב שתים בלא פסוק ולכך צריך יתור לחייב שתים באשה אחת עכ"ל · אמנם מסוגי' הנ"ל שהבאתי יש להכריח בכל מה שכתבתי לעיל . ואע"ג דהתוספ' בב"מ בד"ה שנאמר לא יחבול ערחו ליישב כל הסוגי' הנ"ל דלא להוי סותרים אהדדי אין מן הקושי' על רבינו הרמ"בם אם יאמן כתירוצם ועוד כי שם לאו הביאו הא דאוב וידעוני שאין חלוקין לחטאת הואיל ובלאו אחד נאמרו . ואין תירוצם דשם עולה לקושי' מאוב וידעוני ודוק :

וכן

וכן הרמ"בן שכנגדו חולק עליו הסכים בזה יס רבינו הרמ"בם בשורש התשיעי ולא דחה כפירושם של תוספת · וכן התוספ' דמכות נראה דס"ל דסוגי' חלוקין הם והוא מדהקשו בא"ד המתחיל איסורא בעלמא וז"ל וא"ת ומעשר גופי' אמאי הדר ופרע בי' · ונדחקו מאד בתירוץ קושי' זו . ואי הוה ניחא להו בתירוץ התוספ' דב"מ (דף קע"ו ע"ב) הכ"ל שתירלו שם על קושי' שהקשו שם דבמכות משמע דאם האיסורים מפורשים אע"ג דבאו בלאו א' לא הוה לאו שבכללות כפרש"י במכות ובכריתות גבי מעשר משמע דאע"ג דהוו האיסורים מפורשים אי הוה כתיב לא תוכל לאוכלם הוה לאו שבכללות . ותירלו משום דשם מעשר א' הוא . א"כ אין כאן שום התחלת קושי' אמאי הדר ופרע בי' הלא גבי מעשר הולרך לפרוע כיון דשם מעשר א' הוא · א"ו דהתוספ' דמכות ס"ל דסוגי' חלוקי' הם ומיאנו בתי' התוספ' בב"מ ודוק הטיב :

וא"ל א"כ כיון דבזה איפסקא הילכתא כאביי אמאי לא חשיב בהדי יע"ל קג"ס · דמלינו ג"כ במס' שבת (דף קכ"ה) גבי והלכתא לרדי' אסורי' לידי לרדים מותרין . דהלכתא כאביי ואפ"ה לא חשיב בהדי יע"ל קג"ס עד שתמהו התוס' שם וז"ל תימא לר' אמאי לא חשיב בהדי יע"ל קג"ס . ומיהו כאן י"ל דבי"מל דקג"ס מרמזת גם לגילוי מילתא בעלמא . והיותר נראה ביישוב קושי' זו הוא דבסנהדרין (דף ס"ה) פריך מ"ש הכא דקתני בעל אוב וידעוני ומ"ש גבי כריתות דקתני בעל אוב ושייר' לידעוני ר' יוחנן אמר הואיל ושניהם בלאו א' נאמרו . וכבר כתבתי דלשיטה זאת דס"ל הואיל ובלאו א' נאמרו אע"ג דהאיסורי' מפורשים אפ"ה הוה לאו שבכללות · ע"כ לריך למיסבר דקושי' הש"ס דפריך על דרשת ר"ש במכות וכי מזהירין מ"ה מעיקרא ליתא דכיון דכבר באו האיסורין באיסור עשה כמ"ש רש"י שם : מזהירין מ"ה דהשתא לא הוה הק"ו אלא גילוי מלתא בעלמא כמו שהארכתי לעיל . וא"כ ר' יוחנן קאי בשיטת אביי · וגם ריש לקיש דיהיב טעמא למאי דשייר לידעוני בכריתות משום שאין בו מעשה הא קאמר התם ר"פ דטעמא דלא אמר כר' יוחנן מפני שחלוקי' הם במיתה הא לאו חלוקה במיתה הי' מודה דכיון דבאו בלאו א' הוה לאו שבכללות ודוק . וא"כ גם ריש לקיש קאי בשיטת אביי כנ"ל ודוק :

וא"ב סרה קושיתי הנ"ל דאמאי לא חשיב בהדי יע"ל קג"ס דלא חשיב בהדי יע"ל קג"ס אלא הני הלכתא דלא מלינו אמוראי קדמאי דקיימי בשיטתי' אבל היכא דקיימי אמוראי קדמאי בשיטתי' דאביי לא שייך למימר הלכתא כאביי · דהא לא אביי לחוד חידש זה · הא גם אמוראי קדמאי חידשו זאת וכיוצא בזה כבר תירלו רבוואתא קדמאי ודי בזה . ודע דאע"ג דהעליתי דלסוגי' הנ"ל קושי' הש"ס במכות וכי מזהירין מ"ה מעיקרא לק"מ אכתי מסוגי' הש"ס דמכות מוכח דכל האיסורין החדשים שהוליא ר"ש דמפי השמועה למד כמו שהארכתי לעיל . ודוק הטיב :

וכבר הגיעו בזה הסכלות אל יותר קשה מזה וזה כשמצאו דרש בפסוק יתחייב בדרש ההוא לעשות פעולות או להרחיק ענין מן הענינים והם כלם בלי ספק מדרבנן ימנו אותם בכלל המצות ואעפ"י שפשטיה דקרא לא יורה על דבר מאותם הענינים עם השורש שהועילונו בו ע"ה והוא אמרם ז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו והיות התלמוד בכל מקום ישאל פשטיה דקרא במאי כתיב כשמצאו פסוק ילמדו ממנו על צד הבאור והראי' דברי רבי' • והנסמכים במחשבה זו מנו בכלל המצות בקור חולים ונחום אבלים וקבורת מתים בעבור הדרש הנזכר באומרו יתברך והודעת להם את הדרך ילכו בה ואמרו את הדרך זו גמילות חסדים ילכו זה בקור

הרמב"ן

והנה הרב א תלה כל נופל הזה בחוט השערה אמר העיקר אשר הועילונו בו ע"ה והוא אמרם אין מקרא יוצא מידי פשוטו והיות לשון התלמוד מחפש בכל מקום ואומר גופיה דקרא במאי משתעי ושם ושלום כי המדרשים כולם בענין המלות אין בהם מקרא יוצא להם מידי פשוטו אלא כולם בלשון הכתוב

מגלת אסתר

אמר הכותב יען הראוי בזה המאמר קלת מן הקושי אמרתי להאריך בו מעט למען תקל הבנתו וזה שיש לעיין מהו זה שאמר שכבר הגיעו בזה הסכלות אל יותר קשה מזה כי הלא תראה שהכל דבר אחד עם הקודם לו יען כי ראשוני אמר בשרשו זה שאין למנות בכלל תרי"ג הדברים שהם מדרבנן והני' גם

מרגניתא טבא

שוב כתב הרמ"בן וז"ל א והנה הרב תלה הר נופל הזה בחוט השערה אמר העיקר אשר הועילנו בו וכו' אלא כולם בלשון הכתוב נכללים וכו' ע"ש שהאריך והכי מבאר דעת רבינו הרמ"בם בזה שהוא ז"ל ה"ק מאחר שלמדונו חז"ל שאין המקרא יוצא מידי פשוטה א"כ יש לכל מקרא הפשוטה זולת הדרש . וכיון שכן אין להכניס מדרשות חז"ל בתוך מנין המלות . שאין להכניס במנין המלות אלא מה שהוא נקרא דבר תורה כאשר בארתי לעיל כמה פעמים . אבל מדרשות חכמים

גם עתה מקיי' זה ואומר כי התימ' מאותם שמנו
מכלל התרי"ג אותי' המצות שהוציאו החכמים
ממדרש איזה פסוק כי בודאי הם כלם מדרבנן
וא"כ מהו הקושי' שיש בזה יותר מן הראשון·
ונראה לי כי בהעמיק
בו העיון ימצא חלוק
גדול ביניהם וזה כי
בראשונ' אמר שאין
למנות כל מה שלמדו
החכמים בי"ג מדות
אם לא שיבארו הם
בעצמם היותו גוף תורי'
גם כי דעתו הוא שכל
הדברים הנלמדי' בי"ג
מדות הוא דעת התורה
כמו שכ' לעיל בשם בע.
זוהר הרקיע. אמנ' עתה
כשאמר שכבר הגיעו
בזה הכללות אל יותר
קשה מזה הוא במה
שמנו המצות שהם
מדרבנן ממש תקנתם
וגזרתם ואינם דעת
התורה בעבור שמצאו
דרש באיזה פסוק ולא
בא בי"ג מדות כמו
שהביא ממדרש אשר
דרשו בפסוק והודעת
להם את הדרך וגו'
שכונתו שהפסוק ההוא
הוא אסמכתא בעלמא
לדרשתם וכן כל שאר
הדרשות הנדרשים בפסוק
אשר אינם מובנים
מפשטיה דקרא ובספרו
הגדול גם כן בפרק י"ד
מהל' אבל מנה כל אלה
המצות שהוציאו מזה
הפסוק למצות עשה של
דבריהם : נראה לי
שהנכון כדברי הרב כי מה
שנלמד במדרש אין למנות לפי שאינו פשוטו יען כי הדרשה תדרש על אות או תיבה אחת
והנה אין נופל בהם שיש פשט ר"ל שכל התפשטות והתקשרות הפסוק יחד יורה עליו

הכתוב נכללים · אע"פ שהם מרבים בהם
בריבוים ואין מדרש כבוד תלמידי חכמים
מלשון את י"י אלקיך תירא מוציא הכתוב
מפשוטו · וכן אם נאמר בכי יקח איש אשה
שהוא בכסף אינו מוציא
ממשמעו ופשטו · ולא
כל אתי"ן וגמי"ן ריבוי"ן
ואכי"ן ורקי"ן מיעוטין
ושאר המדרשים כולם
אבל הכתוב יכלול הכל
כי אין הפשט כלשון
חסרי הדעת ולא כדעת
הצדוקים כי ספר
תורת ה' תמימה אין
בה אות יתר וחסר
כלם בחכמה נכתבו ולא
מלאו נו דרש שהוא עיקרי
במצות מוציא' מקרא מידי
פשוטו

בקור חולים בה זה קבורת מתים
ואת המעשה אלו הדינים אשר יעשו
זו לפנים משורת הדין והשבו כי
כל פועל ופועל מאלו הפעולות
מצוה בפני עצמה ולא ידעו כי
אלו הפעולות כלם ודומים להם
נכנסות תחת מצוה אחת מכל המצו'
הכתובות בתורה בבאור והוא
אומרו יתברך ואהבת לרעך כמוך
ובזה הדרך בעצמו מנו חשוב
תקופת מצוה בעבור הדרש הבא
כי היא חכמתכם ובינתכם והוא
אמרם (שבת דף ע"ה) אי זו היא חכמה ובינה שהיא
לעיני העמים הוי אומר זה חשוב תקופות ומזלו'
ואלו מנה מה שהוא יותר מבואר מזה ויחשוב מה
שהוא יותר ראוי למנותו והוא כל דבר שנלמד
בתורה במדה מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן היה
עולה מנין המצות לאלפים רבים ואולי תחשוב שאני
בורח מלמנותן להיותן בלתי אמתיות והיות הדין היוצא
במדה ההיא אמת או בלתי אמת אין זו הסבה אבל
הסבה כי כל מה שיוציא אדם ענפים מן השרשים
שנאמרו לו למשה בסיני בבאור והם תרי"ג מצות
ואפילו היה המוציא משה בעצמו אין ראוי למנותם
והראיה על זה כלו אמרם בגמרת תמורה (דף ט"ז)
אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזרות שוות ודקדוקי
סופרים שנשתכחו בימי אבלו של משה ואעפ"כ
החזירן עתניאל בן קנז מפלפולו שנא' כל איש אשר
יכה קרית ספר ולכדה וגו' וילכדה עתניאל בן קנז
וכשהיו כך הנשכחו' כמה היה הכלל שנשכח ממנו זה
המספר

מרגניתא טבא

ומה

חכמים אע"פ שהם אמת ודין תורה ממש יש להם כמו שנתבאר לעיל כמה פעמי' אעפ"כ אין נקראים דבר
תורה אלא דברי סופרים כמו שנתבאר ג"כ לעיל כ"פ. ואין נקרא ד"ת אלא מה שישמע מפשטיה דקרא
ר"ל דבר שהצדוקים מודים בו. וכמ"ש התוספ' בר"ה דף ה' ד"ה אמרה תורה מנה ימים וקדש חודש בשם
הר"ר משולם שרוצה למחוק גירסא הזאת וגורס אמרה תורה מנה שנים וקדש יובל משום דמנה ימים וקדש
חודש נפקא לן במגילה מדכתיב עד חודש ימים ימים אתה מונה לחדשים ולא שעות והוא מדרש חכמים ולא
שייך למימר אמרה אלא בדבר שהצדוקים מודים בו וכו' ע"ש או שבא לנו בפי' מקובל למשה בסיני מפי
הגבורה. כאשר בארתי והארכתי לעיל. ומעולם לא עלה על דעת רבינו הרמ"בם לומר שמדרשות חכמים
אינם

המספר כי גם מן השקר שנא' שנשכח ממנו כל מה שנודע ובלא ספק היו אותם הדינין המוצאים בקל וחומר ובזולתו מהמדות אלפי' רבים ואלו כלם היו נודעים בימי משה ונאמר עליהם דקדוקי סופרי' כי כל מה שלא שמעו בסיני בבאור הנה היא מדברי סופרים הנה כבר התבאר כי תרי"ג מצות שנאמר לו למשה בסיני לא ימנה בהן כל מה שילמד בי"ג מדות ואפי' בזמנו ע"ה כ"ש שלא ימנה בהן כל מה שהוציאו באחרית הזמן אבל אמנ' ימנה מה שהיה בפי' מקובל ממנו והוא שיבארו המעתיקים ויאמרו שזה הדבר אסור לעשותו ואסורו דאורייתא או יאמרו שהוא גוף תורה הנה נמנה אותו כי הוא נודע בקבלה ולא בהקש ואמנם זכרו ההקש בו והביא הראיה עליו בא' מי"ג מדות להראות חכמת הכתו' כמו שבארנו בפירוש המשנה:

פשוטו זולתי (א) שהדרש ביהי' הבכור אשר תלד כמו שהזכירו במסכת יבמות (דף כ"ד) כי אין הכוונה בהם אלא שיהיו הכתובים אמת במליצה ומשל כענין שאמרו בששי של שבת (דף ס"ג) מאי טעמא דר' אליעזר דאמר תכשיטי הן לו כלומר כלי הזיין דכתיב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך אמר ליה רב כהנא למר בריה דרבינא האי בדברי תורה כתיב אמר ליה אין מקרא יוצא מידי פשוטו אמר רב כהנא כי הוינא בר תמני סרי הוה גמירנא לכולי תלמודא ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא הנה רצונם לומר בכאן שאלו היו כלי המלחמה גנאי בגבור לא היה ממשיל בהם דברי תורה אבל מפני שהם לו תכשיט אז הכתוב משלו בהם ואמר שיהיו דברי התורה והחכמה בידו כמו החרב ביד הגבור חגור' בו ומזומנת לו כאשר ירצה להילחם מתערה ולהתגבר בה על חבירו זה הוד והדר לו · וכן הענין בכל מקום הנדרש להם בענין משל ומליצ' יאמינו כי שניהם אמת פנימי' וחיצון (ב) ואם הי' ביד חכמים קבלה שיהי' הבן אשר תלד היבמה יורש נכסי דודו והיו מרבים עם זה מן המדרש שיהא גדול האחים מיבם לא היו קוראים זה מקרא יוצא מידי פשוטו כלל אבל מפני שהם קבלו בכאן שזה הפשט לגמרי נקרא להם כן וזו היא כוונתי בכל מקום שהוזכר זה בתלמוד לא שיתכוונו לעקור הגזרות שוות והרבויין וזולת' מהמדרשים חס ושלום · וכענין זה אמרו בשלישי של כתובות (דף ל"ח ע"ב) כשהיו אומרים בשם רבי עקיבא בנערה שנתארסה ונתגרשה יש לה קנס ואמרם וקנסה לעצמה ובברייתא קנסה לאביה ושאלו בשלמא ר' עקיבא דמתניתין לא אתיא ג"ש מפקא ליה לקרא מפשטיה לגמרי אלא ר' עקיבא דברייתא אתיא גזירה שוה מפקא ליה לקרא מפשטיה לגמרי · יהוא מאמרם אין המקרא יוצא מידי פשוטו לא אמרו אין מקרא אלא כפשוטי

ומה שאמר הרמב"ן (א) כי לא מצאו מדרש יוצא הפסוק מפשוטו זולת מה שהדרש בוהיה הבכור אשר תלד · הנה זה הי' מפני שגם כי ידרשו בו דרש לעולם פשיטו הראשון קיים ולא מפני שהמדרש ההוא לא יהי' דבר הפך הפשט · והראיה מאותו שהביא ממה דוהיה הבכור (יבמות דף כ"ד) דאמר רבא אע"ג דכל התורי' כלה אין מקרא יוצא מידי פשוטו הכי אתאי ג"ש ואפקתי' מפשטיה לגמרי ופרש"י ואפיקתי' לגמרי שאין צריך לקרוא לבנו בשם אחיו המת והכי גמר ליה מרביה עכ"ל הנה כי קורא אותי יוצא מידי פשוטו בעבור שלא יתפרש באופן הנראה מהפסוק א"כ המדרש נקרא יוצא מידי פשוטיו ומה שאמר (ב) כי גם בזה אם הי' בא להם בקבלה שהבכור אשר תלד יירש נכסי דודו ואחר כך היו דורשי' ג"כ עליו שהגדול מיבם לא היו קורין אותו

יוצא

השרש

כפשוטי

מרגניתא טבא

איכא אמת חלילה וחלילה לאבי החכמים לומר כן . כאשר האירו עינינו הרב המגיד משנה והר"שבן בספר זוהר הרקיע ואחריו האירו נתיב כל האחרונים · אלא אמת גמור המה ודין תורה יש להם אלא שנקראים ענפים היוצאי' משורשי התורה כאשר ביאר רבינו בשרש הזה ואין להכניס במנין המצות אלא גופי התורה שהמה שורשי התורה כמו שהכריח מכמה ראיות . ובזה סרה מעל רבינו הרמ"בם תלונת הרמ"בן ונתישב הדקדוק שדקדק על רבינו שלא אמרו אין המקרא אלא כפשוטו . דאלו היו אומרים כן הי' משמע מלשונם שאין המקרא אלא הפשוטה אבל מה שדרשו חז"ל אינו האמת חלילה . וזה אינו אלא שגם דרשות חכמים אמת אלא שאין המקרא יוצא מידי פשוטו שיש לו פשוטו זולת הדרש . והפשוטו הוא שורש התורה והדרש

הוא

יוצא מידי פשוטו זהו לפי סברתו ואין דעתי נוטה הימנה ומה שהרבה להביא ראיות (ג) כי ההלכות למשה מסיני הוא כדבר תורה ממש ואיננה ד"ס כאשר כתב הרב · כבר כתבתי למעלה שהרמב"ן לא הבין לשון זה של ד"ס שנהג הרב כי אין כוונתו תקנת סופרים רק פירוש סופרים שקבלו ממשה מסיני : ומה שהבין לשון הרב (ד) שכתב בלאו קפ"א שהאוכל טריפה שנתפרש בה אחת מן הטריפות המקובלות שלוקה מדרבנן וחשב שרוצה לומר מכו' מרדות כאשר מכים על תקנותיהם זה אינו רק כוונתו שלוקה בטריפות אלו מלקות ממש ואמרו מדרבנן רצונו כי גם שאלו הטרפיות אינם כתובות בתורה כך ספרו לנו החכמים שבא להם בקבלה (ה) ובספורו הגדול לא חזר בו מאומה · אמנם הרמב"ן

כפשוטו אבל יש לנו מדרשו עם פשוטו ואינו יוצא מידי כל אחד מהם אבל יסבול הכתוב את הכל ויהיו שניהם אמת · ב וכן מה שאמר הרב (ג) שאפילו דבר שהוא הלכה למשה מסיני נקרא מדברי סופרים כלומר מדרבנן אינו כן וכבר למדתי בעיקר הראשון שספק הלכה למשה מסיני לחומרא כדברי תורה ולא דנו אותו לקולא כדבר שהוא מדרבנן · ג וכן נתבאר שם שאינו נעשה זקן ממרא על דבר שעיקרו דברי סופרים ונעשה זקן ממרא על הלכתא אחת עשר והלכה זו הוא דבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ואע"פ שאין לו עיקר כלל ד אלא מהלכה סומכין עליה כדבר המפורש שבתורה כמו שאמר בפרק ואלו הן הנחנקין (דף פ"ז) ובמסכת נזיר (דף כ"ט) אמרו במדיר אדם את בנו בנזיר ואמר רבי יוחנן הלכה היא בנזיר ואתמר עלה בשלמא לרבי יוחנן דאמר הלכה היא בנזיר להכי מגלח ועביד הקפה אלא לרבי יוסי ברבי חנינא דאמר כדי לחנכו במצות אמאי קא עביד הקפה קסבר הקפת כל הראש מדרבנן וחנוך דרבנן ואתי דרבנן ודחי דרבנן · הנה מכאן שההלכה מדאורייתא ואתי עשה דאורייתא ודחי את לא תעשה המפורש בתורה · ואיך נחשוב זה והרי רוב התורה בביאורה תלוי' בהלכה למשה מסיני כדאמרינן בפרק יוה"כ (דף פ') שיעורין של עונשים הלכה למשה מסיני והרי האוכל חצי שיעור חלב ודם ושאר האיסורין וכן פחו' מכותבת בי"ה וקוצר וטוחן פחות מגרוגרת בשבת וכן כולם מפני קבלתנו מהל' למשה מסיני פטרנו אותו ומפני קבלתנו חייבנו השיעור וענשנו לזה מלקות בכזית ולזה מלקות בככתב' ולזה מלקות בכגרוגרות ואמרנו לזה חצי פרס אין בין הלכה למקראות שבתורה אצלנו שום הפרש ובגמרא סוכה (דף מ"ג) אמרו ערבה בז' מאי טעמ' דהיא שבת כדי לפרסמי' שהיא מה"ת ועוד אמרו שם (דף מ"ד) לולב דאורייתא עבדינן ליה שבעה זכר למקדש ומקשה עלי' למאן אי לאבא שאול הא אמר ערבי נחל שתים א' לערבה ואחת ללולב אי לרבנן הלכתא גמירי לה · הרי בכאן מפורש שמה שהלכה למשה מסיני אינו דרבנן אלא דאורייתא הוא אצלם וזהו ערבה לדעת דרבנן וכן הנדרש מהריבוי כגון ערבה לדעת אבא שאול נקרא דאורייתא · ומן הדומה שמזה הדעת אמר עוד במצות קפ"א (ד) בענין הטריפ' שבהמה שיתפרש בה א' מן הטריפות מן המקובלות שאם ר לאכלה ואפי' נשחטה כראוי ואי שאכל מבשרה לוקה מדרבנן ירצה לומר מכת מרדות · ואני תמיה במחשבתו זאת כי מן הידוע לדעת רבותינו שהטריפ' שאסרה הכתוב אלו הטריפ' הנה המתה שהרגה אריה שהיא כבר נאסרה בלאו הנבלה אבל היא הטריפה החיה ואינו מלקין עליה את הארבעים וכמו שבא במקומות הרבה ואם יאמר כי הבהמ' שטרפה האריה ונקב קרום של מוח או הלב לבית חללו ילקה עליו מן התורה ואם נקבו מן החולי יהי' מדרבנן זה אינו ראוי לשמוע ואינו כדרך התלמוד ואינו כדרך הרפואה שהמכה קרובה לרפואה יותר מן החולי (ה) וכבר חזר בו בחבורו הגדול · אבל יש להם בזה התנאי

מרגניתא טבא

הוא ענף היוצא משרש התורה . והתנאי שלא בא בפי' מקובל למשה בסיני . אבל אם בא בפירוש מקובל למשה בסיני הפירוש ההוא הוא הפשוטו והוא גוף ושרש התורה . כאשר נתבאר לעיל באריכות עיין לעיל וינוח לך :

שוב כתב הרמ"בן ז"ל **ב** וכן מה שאמר הרב שאפי' דבר שהוא הלכה למשה מסיני נקרא מד"ס וז"ל הרב בעל מגילת אסתר כבר כתבתי למעלה שהרמ"בן לא הבין לשון זה של דברי סופרים שנהג הרב כי אין כוונתו תקנת סופרים רק פי' סופרי' שקבלה למשה מסיני עכ"ל . וכן כתב רבינו הרמ"בם בעצמו בפי' המשנה פי' י"ז דכלים הבאתי לשונו לעיל . והבאתי לעיל מהיכן הוציא רבינו הרמ"בם זה ע"ש :

שוב כתב הרמ"בן וז"ל **ג** וכן נתבאר שם שאינו נעשה זקן ממרא על דבר שעיקרו מד"ס : כבר הוכחתי לעיל בראי' שאין עליה תשובה לעניות דעתי מגמ' דסנהדרין דאפי' על גזירה דרבנן נעשה זקן ממרא במקום שגזרו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת עיין בשורש הראשון :

שוב מה שהרבה הרמ"בן **ד** להביא שהלכה למשה בסיני הוא כדברי תורה ממש . כבר כפלנו הרבה פעמי' שזהו ג"כ דעת רבינו הרמ"בם אלא שהלכות למשה מסיני נקראים דברי סופרים כמ"ש בפי"ז דכלים הנ"ל . ואין ראוי להכניסם במנין המצות שאינם אלא קבלת סופרים ואין להם רמז בתורה . ואין ראוי להכניס במנין המצות אלא מה שנקרא דבר תורה כאשר נתבאר לעיל באריכות ובראי' מוכרחת ע"ש :

תתנאי שאין דין קל וחומר והלכה כמו שאמר בפסחים (דף פ"א ע"ב) ובנזיר (דף נ"ו) אמר ל"י רבי עקיבא עלה כשעורה הלכה ורביעית דם קל וחומר ואין דין קל וחומר מהלכה ודנין ממנה גזרה שוה כמו שאמרו שם (בפסחי' שם) אלא אמר רבא גמר מיעדו מועדו מפסח לענין טומאת התהום :

הרמב"ן חשב שחזר בו לפי שלא כתב שם בפ"ד מהלכות מאכלות אסורות שילק' מדרבנן רק לוקה סתם והנה אין זה חזרה כי סמך על מה שכבר הקדים בסה"מ שלו :

וכן מה שכתב א הרב בעיקר הראשון שכל מה שסדרו אותו הנביאים העומדים אחר משה הוא כמו כן מדרבנן ולמד אותו מעירובין וידים שתקן שלמה ונקרא דרבנן וזה הענין הוא חוזר בעיקר הזה ולפי דעתי שגם זה איננו כמו שחשב (א) אבל מה שתקן שלמה או שתקני נביאים ולא נכתב במקרא בנבואה הוא בלא ספק מדבריהם · ומכללן עירובין וידים וכן מעשרות של עמון ומואב כמו ששנינו במסכת ידים (פרק ד') לענין מעשרות של חוצה לארץ מעשה זקנים ובבל מעשה נביאים ולכן נקראים מדבריהם וכן הנכתב במקרא בדרך מעשה מן המעשים כגון מה שקבלו מן המעשרות אפי' לפירות האילן וירק כדכתיב ובפרוץ הדבר הרבו בני ישראל מעשר דגן תירוש ויצהר וכל תבואת השדה לרוב · וכמו שמפורש בגמרא נדרים (דף כ"ה) זה כולו מדרבנן · וכן שבות דשבת בימי עזרא ובית דינו תקנו ומהם בענין שכתוב והצורים ישבו בה מביאים דג וכל מכר ומוכרים בשבת לבני יהודה ובירושלים וכמו שאמרו בימי נחמיה ב חכליה נשני' משנה זו התירו וחזרו והתירו וכו' בגמ' שבת (דקכ"ג ע"ב) כי כל זה שומרא וקבלה שקבלו עליהם ועשו סייג לתורה מלבד כמה תקנות שתקן עזרא וכן הברכות שתקן הוא ובית דינו אנשי כנסת הגדולה וכו' וכולן מדרבנן הן בלא ספק ואפי' תקנותיו של משה רבינו ע"ה עצמו מדרבנן הן כמו שאמרו משה תקן להם שבעת ימי המשתה ושבעת ימי אבלות והם דרבנן כמו שאמרו (מ"ק דף כ') הלכה כדברי המיקל באבל · וכן אמרו (מגלה דף ל"ב) משה תקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשים בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות החג בחג · אבל מה שכתוב בנביאים בדרך הצואה כגון שמזהירין על עשה ומתרין על לא תעשה דבר תורה הוא · והענין הזה מפני שהזהרנו בתורה אלה המצות (שבת דף ק"ד) מלמד שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ידענו כי הבא בנבואה דבר תורה הוא או שהוא פירוש לפסוק של תורה או שהוא בידם הלכה למשה מסיני כמו שאמר בגמרא תענית (דף י"ז ע"ב) הא עד דאתא יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא ולפיכך חייבו מיתה על פרועי ראש ומני אותו (סנהדרין דף פ"ג) מאלו שבמיתה מן הכתוב ביחזקאל ופרע לא ישלחו ויין לא ישתו כל כהן ואיתקשו פרועי ראש לשתויי יין מה שתויי יין במיתה אף פרועי ראש במיתה (ב) והנה הם לומדים איסור הפרע מדברי הקבלה ודנין בו היקש כדברי תורה ואמרו שם (שם ע"ב) בערל שהוא באזהרה ושאלו מנא לן אמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו עד

נראה לי כי גם כונת הרב בענין הפסוקים שבאו בנביאי' הוא ממש כדברי הרמב"ן (א) וזה נראה מלשונו שכתב וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר מרע"ה הוא ג"כ מדרבנן עכ"ל · הנה שדוקא לתקנות הנביאים קורא דרבנן ולא לכל מה שבא במקראותיהן כי בודאי המצות אשר ילונו הם ולא באו בפי' בתורה יש לנו לומר כי היו בקבלה אצלם וכמו שהביא עדותם דיחזקאל לפי שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה · (ב) ומה שאמר כי דרשו בפסוק הנביא היקש כמו שעושים בפסוקי התורה כל זה אין קשיא על הרב לפי שלא דרשוהו לגלות להם הדין אשר לא ידעו איתו זולת הנביא וא"כ אסמכתא בעלמא היא שהרי בקבלה היא אצלם ממשה ולכן אמר רב אשי דפרועי ראש לא מחלי עבודה גם כי אתקש לשתויי יין בפסוק זה של

מרגניתא טבא

שוב כתב הרמב"ן ז"ל **א** וכן מ"ש הרב בעיקר הראשון שכל מה וכו' אבל מ"ש בנביאי' בדרך צוואות וכו' או שהוא פי' לפסוק התורה או שהוא בידם הלכה למשה מסיני וכו' עכ"ל. וכבר כתב הרב בעל מגילת אסתר ז"ל. נ"ל כי גם כוונת הרב בענין הפסוקי' שבאו בנביאי' הוא ממש כדברי הרמב"ן. וזה נראה מלשונו ר"ל מלשון רבינו הרמב"ם שכתב וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים והנביאי' שעמדו אחר משה רבינו ע"ה הוא ג"כ מדרבנן הנה שדוקא לתקנות הנביאים קורא דרבנן ולא לכל מה שבא במקראותיהן. כי בודאי המצות אשר ילוונו הם ולא באו בפי' בתורה יש לנו לומר כי היו בקבלה אצלם וכו' עכ"ל בעל מגילת

של יחזקאל משום דכי גמרי הלכה למית' לאחולי עבידה לא גמירי וכמו דמפיק התם · וכן בכל מה שילמדו מפסוקי הנביאי' יש לנו לומר כי הי' מקובל אצלם ממשה ואחר כן הסמיכם לאותם הפסוקים של נביאים על השורש שיש לנו כי אין נביא רשאי לחדש וכו'. וכמו שהביא הרמב"ן ג"כ ממה שאמר מ"ח נביאים וז' נביאות עמדו להם לישראל לא פחתו ולא הותירו וכו'. ואם כן בודאי יש לנו לומר כי כל המלות שיליאו מפסוקי

עד שבא יחזקאל ולמדנו כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי לשרתני ופסלו עבודה שלו · והזכירו הנאי בגזירה שוה ואמרו שדברי תורה מדברי קבלה לא גמרינן גזירה שוה כמו שהוזכר בגמ' נדה (דף כ"ג) וכן למדו מדברי יחזקאל שיהי' בגדי כהונה של בוץ דכתיב פארי פשתים יהיו על ראשם וכו' ואמרו נמי (יומא דף ע"א ע"ב) הא עד דאתא יחזקאל מאן אמרה וכו' ונמדו · נמי שנתחייב שתי מיתות שנידון בחמורה מן הדרש

הכתוב ביחזקאל והוליד בן פריץ שופך דם אמרו (סנהדרין דף פ"א) והוליד בן פריץ שופך דם בסייף ואת אשת רעהו טמא זו אשת איש בחנק ואל הגלולים נשא עיניו זו ע"ז בסקילה וכתיב מות יומת דמיו בו יהי' בסקילה מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אימר כינהי בסקינה וכו' א"כ מאי קמ"ל ודילמא תורה קא מהדר אם כן איבעי ליה לאהדוריה כדאהדרה משה · ויש להם ז"ל דין גדול עושין בו מעשה בקידושין ובגירושין ובקרבנות למדוהו מפסוקי הנביאים כמו שאמרו בגמ' גיטין (דף ל"ו ע"ב) ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטה שביעית ותקנו רבנן דתשמט ומתרץ רבא אמר הפקר בית דין הפקר שנאמר וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו רבי אלעזר אימר ואלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בנון וראשי האבות וכי מה ענין ראשים אצל אבות אלא לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם אף ראשים מנחילי' את העם וזה אצלם תורה שלימה כמו שאמרו (גיטין דף כ"ה ע"ב) כרת מדבריהם והשיבו כרת שעל ידי דבריהם באה לאוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליקייב עלה ובראשון של חולין (דף י"ז ע"ב) אמר רב חסדא מנין לבדיקת סכין מן התורי' שנאמר ושחטתם בזה ואכלתם והקשו פשיטא כיון דכי נקב טריפה בעיא בדיקה והשיבו לחכם קאמרינן וחקרו לחכם והא א"ר יוחנן לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם והעלו אלא מדרבנן וקרא אסמכתי' בעלמא ונלמוד מזה כי פסוקי הנביאי' להם ע"ה תורה הם דורשים אותם ולומדים מהם ועושין בהם ג"כ אסמכתות . וכבר אמרו (מגילה דף י"ד) מ"ח נביאים ושבע נביאות עמדו להם לישראל לא פיחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת חוץ ממקרא מגלה מאי דרוש א"ר חייא בר אבין משום רבי יהושע בן קרחה קל וחומר ומה מעבדו' לחירות אמרו שירי' ממו' לחיי' לא כל שכן . למדו אותנו בזה כי כל התקנות והגזרות אינן תוספת אבל הם גדר וסייג לתורה אבל מקרא מגלה היא תוספת לפי שנכתבה בתורה והוקבעה חובה לדורות אלא שסמכו על חיובה בק"ו הזה ועל כתיבתה מן הרמז שמצאו כתוב זאת זכרון בספר · והלאוין והאזהרות שבדברי נביאים הם גמרא בידם מסיני והסמיכו אותן לכתוב בנבואה : ב וכבר יצא עוד מזה בדברי הרב עליו השלום הפסד גדול שכתב בספר

שופטים

מרגניתא טבא

מגילת אסתר . ודבריו מספיקין בזה . אמנם יש בזה תנאי לשיטת רבינו . והוא שכל דבר שבא בנבואה פירוש לפסוק של תורה ראוי לקרות דבר תורה . אבל מה שהוא בידם הלכה למשה מסיני לשיטת רבינו הרמ"בם אינו ראוי לקרות דבר תורה אלא דברי סופרים כמו שנתבאר כמה פעמים . ודוק :

שוב כתב הרמ"בן וז"ל **ב** וכבר יצא עוד מזה בדברי הרב ע"ה הפסד גדול שכתב בס' שופטים דין תורה וכו' ואע"פי שמלא הרב בגמ' שאמרו חתימת העדים וכו' ומפור' אמרו בפ' השולח וכו' ואני מולא ד"כ ודיני קנסות וכו' ובגמ' יבמות אמרו בזמן דשער דבגיטין וכו' אבל מה שאמרו מפיהם וכו' שדברי' נבואה ד"ת הם בכיולא בדברים הללו עכ"ל רמ"בן זלה"ה . ועיין בספ' מגילת אסתר מ"ש ביישוב קושי' הללו וב ספ' שפתי כהן לש"ע ח"מ סי' כ"ח שהאריך לסתור דברי בעל מגילת אסתר . ואחר עלה על דעתי ליישב הק ושי' שהקשה הרמ"בן מהא דפריך הש"ס בפ' השולח והדי' חותמין כל הגט מפני תיקון העולם דאורייית' הוא דכתיב וכתו' בס' וחתום והעד עדים הוא . דהש"ס פריך לשיטת ר"מ דס"ל עידי חתימה כרתי וס"ל דלא בעינן כתיבה לשמה כמו שהזכי' הש"ס בריש גיטין (דף ג') ופרש"י שם בד"ה חתימה לשמה בעי דס"ל לר"מ דוכתב דקרא אחתימה קאי עכ"ל . והקשי עלי' דר"מ היכי מוקי וכתב דקרא אחתימה הא ילפינן דבר דבר ממון וכתיב על פי שנים עדים יקום דבר ודרשינן מפיהם ולא מפי כתבם . וא"כ עדות שבשטר לא מהני מידי מדאוריי' . וע"כ לריך ליישב לשיטת ר"מ כמו שתי' ר"ת ביבמות דף ל"א בד"ה דחזו בכתבא . דלא ממעטי' מפיהם ולא מפי כתבם אלא אלם שאינו בר הגדה כלל . אבל עדים שיכולין לדבר גם עדותן בכתב מהני מדאוריי' דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת . או כשארי פירושים הנאמרים ביישוב קושי' זו וא' מן הפירושים כמ"ש הרמ"בן פה . דמה שאמרו מפיהם ולא מפי כתבם אינו בשטר שבעל דבר כותבו כגון גיטין וקידושין והלואה ומכירות . והוקשה לסתמא דתלמודא מנ"ל לר"ת לחלק בהכי אחרי שנאמר על פי שנים עדים יקום

ודרשינן

שופטים (ג) דין תורה שאין מקבלים עדות לא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות אלא מפי העדים שנאמ' על פי שנים עדים מפיהם ולא מפי כתבם אלא מדברי סופרים שסומכין דיני ממונות בעדות שבשטר אע"פ שאין העדים קיימים כדי שלא תנעול דלת בפני לווין ואין דנין בעדות שבשטר בדיני קנסות ואין צריך לומר במכות ובגלות אלא מפיהם ולא מפי כתבם ועוד חזר וכתב כבר ביארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת בפני לווין ואף על פי שמצא הרב בגמרא (קדושין דף כ"ז) שאמרו חתימת העדים מן הכתוב שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים· דן בזה שהוא מדרבנן כשאר כל דברי נבואה שהוא גוזר בהן שהן דרבנן ועם הסיוע הזה שמצא לדבריו כפי דעתו ממה שאמרו מפיה' ולא מפי כתבם וכבר השיבו עליו חכמי הדורות בזה תשובות גמורות אינן נעלמות מכל מבין עם תלמוד · מהן (ד) שאני דנין בגיטין בעדי חתימה בלבד והאשה המוציאה לפנינו גט חתום מקיימין אותו בחותמיו ומתירין אותה להנשא על פי עדות השטר · וזה לדברי הכל ומפורש אמרו בפרק השולח (דף ל"ו

מספוקי הנביאים תורה היא זולת אם יאמרו כי הפסוקים ההם אסמכתא' שאז נדון הדבר ההוא מדבריה' והסמיכוהו לאותו הפסוק ומה שאמר עוד (ג) כי הרב טעה באמרו שמד"ס הוא שנדון בעדות שבשטר אחרי כי בא בזה פסוק בנביא כדכתיב וכתוב בספר והעד עדים · אני אומר כי אין עליו טענה כלל ואוכיח בראיות ברורות כפי דעתי כי דעת שפתיו ברור מללו · וזה כי אחר שכתב משה על פי שנים עדים ובאה בקבלה מפיהם ולא מפי כתבם אי אפשר לומר שפסוק זה שבא בנביא מוכתוב בספר והעד עדים יהי' דעת התורה שהרי ההפך אמרה תורה אלא שיש לנו לומר שהיא תקנתא' · ומה שמקשה שם בפ' השולח על מתניתין שאמרה עדים חתומי' על הגט מפני תקון העול' דאוריתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום עדים · לאו דוקא שיהא דאוריתא אלא כלפי שאמר במתניתין שהוא תקנת ר"ג או שאר חכמים אחרים מקודם ר"ג לפי גרסת התוספות לכן אמר והא מימי ירמיה שקדם לכלם הוא · ואל יקשה בעיניך כי לשון זה מדאוריתא לא יהיה פירושו תורה ממש שהרבה יש כדומה אליו בגמרא וכמו שהביא הרמב"ן ממש בהשגתו הראשונה בשורש הראשון ומה שאמר עוד (ד) כי אנו דנין בגיטין בעדי חתימה בלבד . פשיטא כי גם זה הוא דעת הרב שהרי מפורש אמרו שם במתניתין שמפני תקון העולם תקנוהו וכמו שמפרש בגמרא דזמנין דמייתי סהדי אי נמי זמנין דאזלי למדינת הים · ודע כי אמרם שם במתניתין העדים חותמים על הגט לשון גט זה פירושו כל שטרות שבעולם וכן פירשו התוספות ריש פ"ק דגיטין (דף ג) ומכאן יצא לו לרב שמה

מרגניתא טבא

ודרשינן מפיהם ולא מפי כתבם . וניחא לי' להש"ס דר"מ הוציא חילוק זה . מדחזי בדבר הנביא וכתוב בספר וחתום והעד עדים ש"מ דעדו' שבכתב מהני. וקשי' דברי תורה דכתי' על פי שנים עדי' ודרשינן מפיה' ולא מפי כתבם על דברי הנביא . אלא ע"כ צריך לחלק בין ראוי להגדה לאין ראוי להגדה או כשארי תירוצים אמנם כ"ז מוכרח אם נימא דמה שאמר הנביא וכתב בספר וחתום והעד עדים מדאוריי' קאמר . אבל אי גם הנביא לאו מדאוריי' קאמר הדרא קושי' לדוכתא מנ"ל לר"מ לחלק בהכי ולאוקמי קרא דוכתב לה ספר כריתות אחתימה כנ"ל . והיינו דפריך הש"ס דאוריי' הוא דע"כ לר"מ דמוקי קרא דוכתב אחתימת עדים ל"ל דוכתוב בספר וחתום והעד עדים דקאמר הנביא מדאורייתא' קאמר כנ"ל . וה"ה דהוה מצי להקשות בקיצור עלי' דר"מ כיון דמוקי קרא דוכתב אחתימת עדים ולא בעי כתיבה לשמה . ש"מ דהא דחותמין על הגט דאורייתא' · אלא דנקט הש"ס קושטא דמילתא · המקום שהוציא ממנו ר"מ לחלק כתירוצים הנ"ל ודוק :

ומשני הש"ס ל"ל אלא לר"א דאמר עידי מסירה כרתי ולדידי' באמת לא כרתי עידי חתימה מדאורייתא אלא מפני תיקון העולם אפי' בגיטי נשים . דרבנן אפקועינהו לקידושין מיני' · דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש . וגם הנביא דקאמר וכתוב בספר וחתום והעד עדים מתקנות חכמים קאמר וכבר נתקנה תקנה זו בימי הנביא · ועיין בתוספ' גיטין (דף ל"ו ע"א) בד"ה והעדים חותמין דמחקו הוי"ו דוהעדים ולא גרסי אלא העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם וכתבו הם עצמם הטעם משום דאי גרסינן והעדים בוי"ו הוה משמע דר"ג תיקן · ובגמ' אמר ר"ג תקנה גדולה התקינו משמע דמקודם נתקנה ע"ש . ולפ"ז לר"א באמת לא מחלקינן כתירוצים הנ"ל · אלא מדאוריי' בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות לא מהני עדות שבשטר כדכתי' על פי שנים עדים ודרשינן מפיהם ולא מפי כתבם · והסברא שהי' לו לרבינו הרמב"ם שלר"א לא מחלקינן ככל התירוצים הנ"ל · הוא מקושי' התוס' שהקשו בפ' ד' אחין דפ' גט פשוט תנן מי שנמחק שטר חוב מעמיד עליו עדים וכו' והן עושין לו קיומו . ובפ' הגוזל קמא גבי טורף שטרותיו של חבירו פרכינן אי דאיכא סהדי דידעו מאי הוה כתוב בשטר ליכתבו לי' שטרא מעלי' · וקשה היכי מצי כתבי הא אמרינן ביבמות דף הכ"ל דהיינו טעמא דלא כתבינן זמן בקידושין בשמקדש בשטר משום דאית לן לאוקמי גבי סהדי וזמנין דלא דכירי וחזו בשטרא ואתו ומסהדו ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם והתוספ' האריכו בישוב קושי' זו בפ' ב' דכתובות ובפ' ג' דבתרא ובפ' ד' אחין והרי"ף בפ' ד' אחין · וכתב הרב בעל כ"מ בפ"ג מהלכות עדות דלדברי רבינו הרמב"ם ניחא · דאה"כ דדין תורה מפיהם ולא מפי כתבם · אע"ג דראוים להגדה בין בדיני ממונות

בין

בין בדיני נפשות. ורבנן סקילו בדיני ממונות כדי שלא תנעול דלת בפני לווין. והיינו דפ״ד אחין דהוי דיני נפשות לא מלו מקהדו דאוקמוה אדאורייתא. והיינו דהגוזל דמלו מסהדי בדיני ממונות היינו מדרבנן כדי שלא תנעול דלת בפני לווין. ולכן בקנסות ומכות וגלות דלא שייך נעילת דלת אין דנין עפ״י כתב ידן עכ״ל. ולקמן אי״ה ארחיב בזה הדבור ליישב מה שיש מן הקושי׳ בפירוש הזה לקושי׳ התוספ׳ הנ״ל. ודקאמר הש״ס בפ׳ ד׳ אחין ואיבעית אימא משום דלא איפשר וכו׳ ליכתוב גבי עדי׳ וכו׳ זימנין דחזו בכתבא ואתו ומסהדו ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם. היינו לר״א דס״ל עידי מסירה כרתי וכמו שכתבתי אבל לר״מ דס״ל עידי חתימה כרתי וכתב דקרא אעידי חתימה קאי. וצ״ל לשיטתו דכל שהעדים ראוים להגדה עדותם מהני מדאורייתא אפי׳ מפי כתבם. או מפיהם ולא מפי כתבם היינו בשטר שבכל דבר כותבו כגון גיטין וקידושין כמו שכתב הרמב״ן. הא דלא תקנו זמן בקידושין, טעמא כשינוי קמא דמשני הש״ס התם ודוק: **זהו** מה שעלה בדעתי בהשקפה ראשונה:

אמנם מה שנראה לי עיקר בשיטת רבינו הרמב״ם אחר עיון הגדול הוא. אחרי שאמר דס״ל לרבינו הרמ״בם. הא דאמרינן עדים החתומי׳ על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד. היינו כל זמן שאין שם מערער אבל בזמן שיש שם מערער לא אמרינן עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד כמו שגילה רבינו דעתו בפירוש בפ׳ ז׳ מהלכות גירושין הלכה כ״ג וז״ל. ועוד שהעדים החתומים על הגט הרי הן כמי שנחקרה עדותן בב״ד עד שיהא שם מערער עכ״ל. הרי לך מבואר מלשונו הא אם יש שם מערער לא אמרינן עדים החתומין על השטר כמי שנחקרה עדותן בב״ד. וצ״ל דאף בדיני ממונות ס״ל דכ״ז שאין מערער עדים החתומין על השטר כמי שנחקרה עדותן בב״ד. והא דקיים שאין דיני האיסורים כדיני הממונות דמשמע הא בד״מ לא אמרינן עדים החתומין על השטר כמי שנחקרה עדותן בב״ד אע״ג דליכא מערער. היינו מדרבנן דלאמת מדרבנן צריך קיום בדיני ממונות אע״ג דליכא מערער. אבל באיסורין היכא דליכא מערער אפי׳ מדרבנן אין צריך קיום ודוק:

ונ״ל הטעם דכשליכא מערער אע״ג דכתיב עפ״י שנים עדים ודרשינן מפיהם ולא מפי כתבם אפ״ה מדאורייתא כמי שנחקרה עדותם בב״ד. והוא. דהא דאמרינן עדים החתומין על השטר כמי שנחקרה עדותן בב״ד היינו משום חזקה דלא חליף אינש לזיופי כמ״ש רש״י. וכל זה כשאין שם מערער אבל בזמן שיש שם מערער וטוען מזויף הוא לא מוקמינן אחזקה דלא חליף אינש לזיופי דנגד חזקה זו איכא חזקה דלא חליף אינש נמי לומר מזוייף הוא במקום שיש עדים פן יכחשוהו העדים. ומטעם סברא זו כתבו התוספ׳ בכתובו׳ (דף יט) דלא מהני מיגו דאי בעי אמר מזוייף וז״ל בד״ה מוד׳ בשטר שכתבו אל״ל וא״ת ומ״מ לא מהימן במגו דאי בעי אמר מזויף. וי״ל דשמא ירא הלוה לומר מזויף פן יכחישוהו וליכא מיגו עכ״ל. וכ״ל דהיינו טעמא דמ״ד מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו משום דאיכא חזקה דלא חליף אינש לזיופי ונגד חזקה זו ליכא השתא שום חזקה לאוקמא כנגדה דהרי החייב מודה שכתבו. ואפי׳ למ״ד דס״ל מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו היינו מדרבנן. וכן כתבו התוספ׳ בכתובות (דף כ״ח) בד״ה קיום שטרות דרבנן בשם ר״י וז״ל תימא כיון דמדאורייתא אפי׳ אין עדים שיכירו חתימת עידי השטר א״כ כל אדם שירצה יזייף ויכתוב ויחתום מה שירצה ויגבה ממנו והכא אומר ר״י דאיכא למימר כגון שלוה מודה שכתבו וטוען פרוע וקסבר האי תנא דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והאי קיום הוה ודאי מדרבנן עכ״ל. וערש ביאורי לך ביאור שלם בזה. רגע אדבר. והוא די״ל הא דגזרה חכמת התורה שלא נחתוך הדין בעדות שבכתב. הוא משני טעמים. הא׳ דאע״ג שנכיר חתימת העדים בטביעת עינינו. או שנראה לכתיבת וחתימת ידם שחתמו בשארי שטרות. אפ״ה מידי חששא לא יצאנו פן ואולי טעינו בטביעת עינינו. או בדמיונינו. או שמא ערה כל כך לכוון ולזייף עד שאין שום הפרש וחילוק בין הזיוף ולכתיבת וחתימת ידי עדים ממש. והב׳ אעפ״י שכותב עדותו בפנינו בכ״י ממש גזרה חכמת התורה שלא נקבל עדות מתוך הכתב מפני שצריכין אנו לחקור את העדים בדרישה וחקירה וכשיעיד עדותו בכתב פן מחמת מלילתו ותיקון לשונו ייפה עדותו של שקר עד שלא נעמוד על שקרו משא״כ כשיעוד בפיו נלמוד להבין המעיד אמת או שקר. וכמו שהביא הסמ״ע בשם הרי״בש בסי׳ י״ג ס״ק י״ב על מה שכתוב בש״ע בסעיף ג׳ ואין לדיין לקבל טענות בכתב וז״ל. ועוד שיש להדיינים לשמוע הטענות מפיהם. דמתוך דבריהם ילמדו להבין מי הטוען האמת או שקר ולא שיהא בטענות סדורה מפי אחרים כאשר בודה מלבו ליפות טענות של שקר בתיקון הלשון עכ״ל. ועתה אבאר לך שיטת רבינו בביאור שלם. דודאי גם רבינו הרמ״בם מודה דכל זמן דליכא מערער טוען מזויף דחותכין בעדות שבשטר מדין תורה. דהשתא אזיל חד טעמא דגזרה חכמת התורה שלא נחתוך בעדות שבכתב משום שמא טועין אנחנו בטביעת עינינו או בדמיונינו. או שמא ערה לזייף ולכוין עד שאין שום הפרש בין זיופו ובין כתיבת וחתימת ידן ממש. דכל זה אם אנו חותכין עפ״י מה שצריכין אנו להכיר כתב וחתימת ידן. אבל כשליכא מערער אין אנו חותכין מפני שאנו מכירין ח״י אלא אנו חותכין מפני החזקה דלא חליף איניש לזיופא. וכל זה בזמן דליכא מערער וטוען מזוייף. אבל במקום שיש מערער וטוען מזוייף דאזדא החזקה דלא חליף איניש לזיופא. דנגד חזקה זו איכא חזקה אחריתי דלא חליף איניש לטעון מזוייף במקום שיש עדים כנ״ל. ואוקי חזקה להדא חזקה. והשתא כל עיקר סמיכתינו על מה שאנו מכירין חתימת י״ע בטביעת עין או נפ״י דמיון. על זה גזרה חכמת התורה מפיהם ולא מפי כתבם כנ״ל. אמנם משום טעם השני שלכך אין מקבלין עדותן בכתב משום דרישה וחקירה כנ״ל. מן הראוי הי׳ שלא לחתוך הדין בעדיה שבשטר אעפ״י שאין מערער וטוען מזוייף ואיכא חזקה דלא חליף אינש לזויופי. דהרי לא עדיף מאלו כתבו עדותן בפנינו שאין מקבלין עדותן בכתב כדתני׳ אם לא יגיד פרט לאלם ואעפ״י שיכול לכתוב בפנינו כדאי׳ בגיטין דף ע״א וכתבתי הטעם משום דבעינן דרישה וחקירה כנ״ל. וכ״ל דהיינו דקאמר ריש לקיש עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד דמי. דריש לקיש גופי׳ אתי לתרולי הקושי׳ הגדולה מה שהשתדלו כל הקדמונים ליישבה והוא מה שמלינו בדברי הנביא וכתב בספר וחתום והעד עדים דמשמע דעדות שבשטר מהני והא כתיב ע״פ שנים עדים ודרשינן מפיהם ולא מפי כתבם. ועל זה בא ריש לקיש כמתרץ דעדים החתומין על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בב״ד. ואין צריכין דרישה וחקירה. וא״כ כל זמן דליכא מערער אזדו כל הב׳ טעמים שמחמתן גזרה חכמת התורה שלא לקבל עדות מתוך הכתב ודוק:

וי״ל

ויא״ל דה״פ כריש גיטין דף ג׳ כדין הוא דבקיום שטרות נמי לא לבעי כדרים לקיש דאמר ר״ל עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרו עדותן : דהש״ס בעי לאכרוחי דכל זמן דליכא מערער לא בעינן קיום השטר מדאוריי׳ דאי בעינן קיום א״כ תקשי דברי התורה דכתיב עפ״י שנים ודרשינן מפיהם ולא מפי כתבם אדברי הנביא דאמר וכתב בספר והעד עדים . א״ו דלא בעינן קיום משום דמוקמינן אחזקה דלא חליף איניש לזיופא כנ״ל :

אך יש לבעל דין לחלוק ולומר דלמא לעולם לא מוקמינן אחזקה זו ובעינן קיום שטרות . ואי משום דלא תקשי דברי התורה אדברי הנביא כנ״ל . יש לתרץ כמו שתירצו הר״ת או משום דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת . או משום דמפיהם ולא מפי כתבם אינו בשטר שכותבו הבעל דבר כנ״ל בשם הר״ת והרמב״ן . וע״ז קאמר הש״ס כדריש לקיש דאמר עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד . ואי ס״ד דיש לתרץ כתירוץ ר״ת והרמב״ן למה לי׳ לר״ל למימר הכי כדי לתרץ דלא תקשי דברי התורה אדברי הנביא כנ״ל . הא יש לתרץ כשיטת ר״ת והרמב״ן א״ו דאין חילוק בין ראוי להגדה ללא ראוי להגדה לשטר שכותב הבעל דבר עצמו לשאין כותב הבעל דבר עצמו דבכל ענין גזרה חכמת התורה מפיהם ולא מפי כתבם. ולכך הוכרח ריש לקיש למימר עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד כדי לתרצו דלא תקשי ד״ת אדברי הנביא כנ״ל . וממילא מוכרח נמי דכל זמן דליכא מערער לא בעינן קיום דמוקמינן אחזקה דלא חליף איניש לזיופי . אבל אי לא הוה מוקמינן אחזקה והיינו צריכין לקיים ח״י הוה קשיין ד״ת אדברי הנביא כנ״ל ודוק :

ואבינך קצת למה עדים שבשטר אין צריכין דרישה וחקירה. דהרי כבר כתבתי הטעם דגזרה חכמת התורה שאעפ״י שכותב עדותו בפנינו אין מקבלין מתוך הכתב היינו משום שיכול כ״כ לתקן ולייפות הלשון עד שלא נעמוד על עקרו כנ״ל. וכל זה כשכותב עדותו לפנינו מה שיודע בע״פ משא״כ כשחותם על השטר הרי עיקר עדותו על הלשון הכתוב בשטר שהעדים אומרים אנו חתמנו ומעידים שלשון זה כתב המוכר ללוקח או הנותן למקבל והבעל לאשה . או שמא כל נוסח השטרות שוות ודוק :

ועוד ידי נטוי׳ להראותך מאין יצא לו להרמב״ם דאיכא תרי טעמא להא דגזרה חכמת התורה שלא לקבל עדות מתוך הכתב כנ״ל . שמא ליכא אלא טעם אחד משום דרישה וחקירה . אבל משום טעות בטביעת עינינו ודמיונינו לא חששה חכמת התורה . וא״כ אחר שאמר ריש לקיש עדים החתומין על השטר אינן צריכין דרישה וחקירה מן הראוי שאף כשיש מערער לחתוך הדין בעדות שבשטר אחר שנתקיים השטר אפי׳ מדין תורה . נוסף על מה שפרשתי לך הפירוש דגמ׳ דגטין (דף ג׳) דלפי׳ הנ״ל נתישבה קושי׳ זו . והוא דהוקשה לו לרבינו הרמב״ם תמיהת התוס׳ שתמהו בכתובו׳ (דף כ״ח) וז״ל . תימא כיון דמדאוריי׳ אפי׳ אין עדים שיכירו חתימת ידי השטר א״כ כל אדם שירצה יזייף ויכתוב ויחתום מה שירצה ממנו . והוה ניחא לרבינו דבכל זה כשאין מערער . אבל כשיש מערער באמת אינו יכול להוציא בלא עידי קיום . אך ע״ז הוקשה לו א״כ מצינו קיום שטרות מדאוריי׳ והוא כשיש מערער וכמו שס״ל באמת לרבינו אביגדור הובא בהגהת מרדכי ובתשובת מיימונית הביאו הסמ״ע והש״ך בסי׳ מ״ו סעיף ד׳ ס״ק ט׳ ואיך נקט בכל הש״ס קיום שטרות דרבנן סתמא ולא אישתמיע הש״ס בשום דוכתא לפרש דאיכא קיום שטרות דאוריי׳ וכמו שהקשו באמת כן על שיטת רבינו אביגדור . אמנם אם נאמר דאיכא תרי טעמא שמחמתם גזרה חכמת התורה שלא לחתוך הדין בעדים שבכתב ניחא . דהא הטעם הא׳ שלא נחתוך הדין בעדות שבכתב משום שמא טעינו בטביעת עינינו ובדמיונינו כנ״ל וא״כ כל הקיומים לא מהני מדין תורה והא דהתירו חז״ל לחתוך הדין בעדים שבשטר אחר שנתקיים היינו מדרבנן ומשום כדי שלא תנעול דלת בפני לווין . וכמו שכתב רבינו הרמב״ם בתחילת פ׳ ששי מהלכות עדות בהדי׳ וז״ל כבר ביארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת בפני לוין . ומש״ה הזכירו בכל הש״ס קיום שטרות דרבנן סתמא . דכשאין שם מערער וטוען מזויף אין צריך קיום כלל מדאוריי׳ משום חזקה דלא חליף איניש לזיופא . וכשיש מערער א״כ אזדא החזקה דלא חליף איניש לזיופי דאיכא נגדה חזקה דלא חליף איניש לטעון מזוייף במקום שיש עדים כנ״ל . וע״כ צריכין אנו לסמוך על מה שאנו מכירין חתימת ידי עדים . ועל זה גזרה חכמת התורה מפיהם ולא מפי כתבם מחמת טעם הא׳ כנ״ל . וכל הקיומים לא מהני מדין תורה משום טעם הא׳ הנ״ל אלא דרבנן הקילו לחתוך הדין בעדים שבשטר אפי׳ במקום שיש מערער עפ״י קיום השטר כדי שלא תנעול דלת בפני לווין . היוצא לנו לשיטת רבינו הרמב״ם דכשאין שם מערער סומכין על עדות שבשטר מדין תורה בלא שום קיום והיינו מה שאמר הנביא וכתב בספר וחתם והעד עדים משום דיש לחתוך הדין כשאין מערער וטוען מזויף משום חזקה דלא חליף איניש לזיופי . והשתא אין אנו סומכין על מה שאנו מכירין חתימת ידי עדים אלא החזקה ואין זה מקרי מפי כתבם כנ״ל . וכ״מ דיכול לגבות מלקוחות ומיתומים וגבי גיטי נשים ושחרורי עבדים אנו סומכין בלא עידי קיום מדאורייתא כל זמן דליכא מערער אלא דבדיני ממונות הצריכו חז״ל קיום אפי׳ בדליכא מערער . והיינו דפריך הש״ס בהשולח והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם דאוריי׳ הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים דכל זמן דליכא מערער דנין בעדים שבשטר דאוריי׳ . ומשני הא מני ר״א הוא דאמר עידי מסירה כרתי וק״ל . והא דכתב הרמב״ם דאין סומכין דיני ממונות בעדות שבשטר אלא מדברי סופרים כדי שלא תנעול דלת בפני לווין . היינו בדאיכא מערער ובזמן דאיכא מערער אפי׳ נתקיים השטר אינן דנין אלא מדבריהם כדי שלא תנעול דלת בפ״ל . כמו שביאר בריש פ׳ ששי מהלכות עדות כמו שבארתי לך באר היטב . נמצא למידן לפ״ז לשיטת רבינו הרמב״ם הא דאנו דנין בגיטין בעידי חתימה בלבד ואפי׳ מתו העדים כשאין מערער אנו דנין מדאוריי׳ כנ״ל . וכשאיכא מערער ואנו דנין עפ״י קיום סומכין היינו מדרבנן דאפקוהו רבנן לקידושין מיני׳ משום עיגונא דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והא דעדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד ולא צריך שום קיום מדאורייתא׳ דזה דוקא כשאין מערער מצינו חבר לרבינו הוא רבינו אביגדור הנ״ל . אלא דבזה מחולקים . דלרבינו אביגדור כשיש מערער צריכין קיום מדאוריי׳ וסומכין מדאוריי׳ בעדים שבשטר אחר שנתקיים . אבל לשיטת רבינו הרמב״ם דכשיש מערער אעפ״י שנתקיים השטר אין סומכין הדין אלא מדבריהם כדי שלא תנעול דלת בפני לווין או משום עיגונא כנ״ל . ולשיטת רבינו הרמב״ם לא קשי׳ הקושי׳ שהקשה הש״ך

בפי׳

שמה שדנין בדיני ממונות בעדות שבשטר הוא כדי שלא תנעול דלת בפני לווין פי' שאם יצטרך המלוה בבואו לגבות מעותיו להביא העדים שיעידו בפניהם כי ראו אותו שהלוה מעות לפלו' ובזולת זה לא יוכל לגבות ימנעו ולא ילוו מעותיהם

כ"ו) והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם דאוריתא הוא ג דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים אמר רבא לא נצרכה אלא לר' אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה דזימנין דמייתי סהדי אי נמי דאזלי

מרגניתא טבא

בסי' מ"ו ס"ק ט' על שיטת רבינו אביגדור ז"ל ועוד דמה שפי' רבינו אביגדור דהך דריש פ"ק דגיטין (דף ג' ע"א) היינו משום דהשתא ליכא הכחשה · לא נהירא . דהא אי' התם להדי' (דף ו' ע"ב) דאפי' אתי בעל ומערער לא משגיחין בי' וכו' ומשמע התם דאפי' לכתחילה תנשא ולא משגיחין לערעורו של בעל ועיין בחידושי הרשב"א למס' גיטין מ"ש על הא דקאמר הש"ס שם (דף ג') כיון דאמר מר בפני כמה כתנו לה וכו' מעיקרא מידק דייק וכו' · דלשיטת רבינו הרמב"ם ה"פ . דהמקשה דפריך בריש גיטין ולרבא דאמר לפי שאין עדים מצוין לקיימו לבעי תרי מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא ומשום דאין דבר שבערוה פחות משנים · היינו משום דס"ד דמקשה דחותכין את הדין בעדות שבשטר אע"ג דאיכא מערער אחר שנתקיים השטר מדאוריי' וקיום שטרות דאוריי' אע"ג דליכא מערער דלא סמכינן אחזקה דלא חליף אינש לזיופי · והסברה הי' לו מדאשכחן בדברי הנביא וכתב בספר וחתום והעד עדים . ש"מ דחותכי הדין בעדות שבשטר . והא דקשי' מדברי התורה דכתיב עפ"י שנים ודרשינן מפיהם ולא מפי כתבם ע"כ הי' מתרץ כתירוצו של רבינו תם או כתירוצו של הרמב"ן כנ"ל · ומש"ה פריך ולבעי תרי · ולא הוה ניחא לי' דמשום עיגונא אקילו רבנן ואפקעינהו לקידושין מיני' משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש כמו שפירשו בגמ' דיבמות אמה שמשיאין אשה עפ"י עד א' · דשאני התם דאיכא לאקולי עלה משום שלא תעגן · דזימנין דלא אפשר אלא בעד א' אבל הכא אפשר לי' לבעל דלישלח ע"י תרי וא"כ לא היה להו לרבנן לעקור ולהפקיע קידושין דאוריי' בחנם . כמו שכתב כן הרשב"א בהדי' בחידושיו למס' גיטין וז"ל וקשה לי מאי פריך והא הוה לי' דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים מדאמרינן ביבמות מדקתני סיפא נשאת שלא ברשות וכו' מכלל דרישא ברשות ב"ד ובעד א' אלמא עד א' מהימן · ותנן נמי הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד וכו' אלמא עד א' מהימן . ואע"ג דמהדרינן התם ושקלינן וטרינן מכלן ואסיקנא משום עיגונא אקילו בה רבנן . מ"מ הכא נמי מאי קא קשי' לי' דה"נ דכוותה היא . ומשום עיגונא אקילו בה רבנן · ותירץ דהתם י"ל דאיכא לאקולי עלה משום שלא תעגן דזימנין דלא אפשר אלא בעד א' או באשה או בשפחה . אבל הכא אפשר לי' לבעל דלישלח לה ע"י תרי וכשירין לעדות עכ"ל בקיצור · וזהו מה שנראה לי בכוונת המקשה · ומשני הש"ס לא כדקא ס"ד דאע"ג דליכא מערער לא סמכינן אחזקה דלא חליף איניש לזיופי ובעי קיום מדאוריי' · ומשום כן מוכרח לך מדברי הנביא דחותכין הדין בעדות שבשטר אע"ג דאיכא מערער ע"י קיום מדאוריי' . דהרי אי קיום השטר דאוריי' אין לחלק בין איכא מערער לליכא מערער ולעולם חותכין בעדות שבשטר אחר שנתקיים השטר מדאורייתא כמו שמוכרח מדברי הנביא . אלא מדאוריי' היכא דליכא מערער לא בעינן קיום השטר דסמכינן אחזקה דלא חלוף איניש לזיופי' ולפ"ז היכא דאיכא מערער אין חותכין הדין בעדות שבשטר משום דהשתא אזדא החזקה דלא חליף איניש לזיופי דכנגד חזקה זו קיימא לאפה חזקה דלא חליף איניש לטעון מזויף היכא דאיכא עדות כנזכר לעיל ועיקר סמיכתנו במה שאנו מכירין חתימת ידן של העדות או במה שאנו מדמין לכתובת ידן שחתמו בשטרות על זה גזרה חכמת התורה מפיהם ולא מפי כתבם משום טעם הא' כנ"ל . ודקאמר הנביא וכתב בספר וחתום והעד עדים דמשמע דעדות שבשטר מהני היינו בדליכא מערער דלא אמה שאנו מכירין כתיבת וחתימת ידן של העדי' אנו סומכין אלא אנו סומכין אחזקה דלא חליף איניש לזיופי . וזהו לאו בכלל מה שמיעטה התורה מפיהם ולא מפי כתבם דלאו אכתבם אנו סומכין אלא אחזקה כנ"ל . וכיון שכן היכא דאיכא מערער אע"ג שאנו מקיימין את השטר עפ"י שני עדים אפ"ה אין חותכין את הדין בעדות שבשטר מדין תורה אלא מדבריהם משום שלא תנעול דלת בפני לווין כמ"ש רבינו הרמב"ם . וא"כ הא דתנן דאם יש עוררין יתקיים בחותמיו על כרחין לאו מדין תורה היא אלא מדבריהם משום תקנות עגונות כמ"ש וביררתי לעיל לשיטת רבינו . והיינו דמשני הש"ס כדין הוא דקיום שטרות ליבעי נמי כדר"ל ר"ל דאחר שנתברר מדר"ל דאמר עדים החתומין על השטר נעשו כמי שנחקרו עדותן בב"ד דהסים· מערע' אע"פ שנתקיים השטר בב' עדי' אין חותכין את הדין מד"ת אלא מדבריה' כמו שפירשתי לעיל ודברי הנבי' דמהני עדים שבשטר היינו בדליכ' מערער כנ"ל שפיר י"ל משום עיגונא אקילו רבנן לקיים את הגט בעד א' על סמך דכיון דצריך ליתנו לה בפני ג' או בפני שנים מעיקרא מידק דייק כדמסיק ועקרו רבנן לקידושין מיני' משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש משום תקנות עגונות . מאי אמרת דלמה להו לאפקועי קידושין דאוריי' בחנם לישלח לה ע"י שנים כנ"ל . ז"א דהא כשיש מערער אף אם יתקיים השטר בשני עדים מדאוריי' אין חותכין הדין על ידם בעדים שבשטר ואכתי צריכין אנו לעקור הקידושין ודוק היטב :

ומעתה הקושי' שהקשה הרמב"ן על הרמב"ם מהא דפריך הש"ס בהשולח ג מפני תיקון העולם דאוריי' הוא דכתיב וכתב בספר וחתום והעד עדים . נתיישבה . דודאי מהני חתימת עדים בשטר מדאוריי' כ"ז דליכא מערער ומתגרשת בעדים החתומין על הגט אע"ג דמתו העדי' אפי' לכתחילה כל זמן דליכא מערער מדאורייתא . ומ"ש רבינו ומד"ס חותכין הדין בעדים שבשטר בדיני ממונות כדי שלא תנעול דלת בפני לוין . היינו בדאיכא מערער . וה"ק וחותכין דיני ממונות בעדים שבשטר בכל ענין בין איכא מערער בין ליכא מערער מדברי סופרים . והיינו דנקט סתמא וחותכין דיני ממונות ר"ל לעולם בין איכא מערער בין ליכא מערער · ומיהו דיני קנסות ודיני חבלות אין חותכין בעדים שבשטר כלל כדמוכח מפ"ד אהין וכמו שביאר הרב בעל כ"מ בפ"ג מהלכות עדות . ונ"ל דהא דנראה לחכמינו ז"ל לחלק בין דיני נפשות לדיני ממונות וגיטין וקדושין דאין חותכין בדיני נפשות בעדות שבשטר כלל והיינו מקרא יתירא דהדר כתב רחמנא עפ"י שנים עדים יומת המת . וגם שם דרשינן מפיהם ולא מפי כתבם והאי קרא יתירא דדרשינן מיני' מפיהם

דאיזל למדינת הים עשו הלימוד הזה שלמדו מן המקרא וכתוב בספר וחתום והעד עדים דאוריתא ומה שאמרו קיום שטרות דרבנן כוונתם בו הפך מדברי הרב לומר דמן התורה בלא קיום דכין בהן כמו שהזכירו בתחלת גיטין (דף ג') בדין הוא דקיום שטרות לא ליבעי כדאמר ריש לקיש (ה) עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין ורבנן הוא דאצריך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן · ומפני זה אמרו (ו) (כתובות דף כ"ח) כיון דקיום שטרות

מעותיהם לשום אדם משום דזמנין דמיית סהדי או אזלי למדינת הים ואין בידו להביאם ויפסד מעותיו לכן תקנו לדון בהם בעדות שבשטר · ומה שהקשה מאמרם בכתובות פ"ב (דף י"ח) (ה) עדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד · שנראה כי מן התורה הוא שנדון בעדות שבשטר וכן מה שאמרו בריש גיטין בדין הוא דקיום שטרות לא ליבעי כדאמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשה וכו' · אני אומר כי אבר ייטיב עיונו על איזה ענין נאמר זה המאמר יראה כי אין התשובה ממנו על הרב כלל . וזה כי שם בפ"ב דכתובות תנן העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים שהוא כתב ידם או שהי' כתב ידם יוצא ממקום אחר אינן נאמנין ואמר בגמר' אמר רמי בר חמא לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון אבל אנוסים היינו מח.ת נפשות הרי אלו נאמנים אמר לי' רבא כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד וכי תימא ה"מ על פה אבל בשטר לא והא אמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בב"ד · מכאן נראה שמאמר זה מעדים החתומים על השטר וכו' אין משמעו שיש לדון ע"פ עדותן שבשטר כאלו העידו בב"ד שהרי לא על זה הענין הובא שם בגמ' רק לומר שהעדות אשר העידו בשטר הוא קיים שלא יוכלו לחזור בו או לשנות ממנו מאומה בבואם לפני הב"ד להעיד רק צריך שיעידו בפיהם כאשר כתוב בשטר ממש בלי תוספת וגרעון אחרי שחתמו כאן שמותם · ודוק נמי דקאמר כמי שנחקרה ולא אמר כמי שהעידו בב"ד וכן כשמביאו זה המאמר בריש גיטין על כדומה לזה הביאוהו וזה ששואל שם הגמרא לרבא דאמר כי הטעם שהשליח · צריך שיאמר בפני נכתב וכו' הוא מפני שאין עדים מצויים לקיימו לבעי תרי מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא ומשני לבסוף בדין הוא דקיום שטרות נמי לא לבעי כדר"ל דאמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשה וכו' ופרש"י וז"ל נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד דלא פליך איניש לזיופי עכ"ל · הנה כי זה המאמר לא נאמר רק לענין שיש לנו להאמין בכל הכתוב בשטר אבל פשיטא שצריך שהעדים יעידו בפיהם כל הכתוב בו וזהו מן התורה · אמנם ותקנת החכמים היא לדון על פי השטר בלבד זולת ביאת העדים לפנינו ומפורש אמר בפ' ני שאחזו (דף ע"א) תניא אם לא יגיד פרע לאלם שאינו יכול להגיד אמאי הא יכול להגיד מתוך הכתב אמר ליה אביי עדות קאמרת שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם · הנה שמתם לן תנא בזאת הברייתא שם זה של עדות ולא חלק בין עדות שבשטר לעדותו של אלם הבא להעיד מתוך הכתב וגם כי פרש"י שם דלא דמי עדות דאילם על פי הכתב לעדות שבשטר שחתמוהו ביומו דהסוא אורחיה להכי מ"מ דעת הרב הוא שגם שנהגו כך לדון על פי עדות השטרות מ"מ איננו דין תורה לפי שלא יצאו השטרות מכלל הלווי שקבלו למשה מסיני מפיהם ולא מפי כתבם כי זאת הקבלה משמע בכל עדות · ומה שאמר (ו) קיום שטרות דרבנן רצונם הוא שמן התורה לא הי' צריך לקיים כדי שלא יחזרו בהם ממה שהעידו דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד שמוב איהם יכולין לחזור בהם אבל רבנן תקינו לקיימו · והרב שכתב לשון זה מקיום שטרות דרבנן בריש פ"ו מהלכות עדות וז"ל כבר בארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא

מרגניתא טבא

מפיהם ולא מפי כתבם אתי לאגמורין דאין חותכין בדיני נפשות בעדות שבשטר כלל . ודוק היטב:
שוב מ"ש הרמב"ן ומה ד שאמרו קיום שטרות דרבנן כוונתם הפוך מדברי הרב וכו' בדין דקיום שטרות לא ליבעי כדר"ל וכו' . כבר בארתי ופירשתי דזה בזמן דליכא מערער ומלאתי לו לרבינו הרמ"בם חבר הוא רבינו אביגדור ז"ל . אבל כשיש מערער שום קיום לא מהני מגזירת חכמת התורה מפיהם ולא מפי כתבם . וכתבתי הכרח לדברי רבינו מתמיהת התוס' בכתובו' הנ"ל ומסקימת הש"ס בכל קיום שטרות דרבנן ולא הזכירו בשום מקום דאיכא קיום שטרות דאורייתי' . ובזה יפה כח רבינו הרמ"בם מכח רבינו אביגדור . שלשיטת רבינו סרה הקושי' שהקשו על סברת רבינו אביגדור מדהזכירו בכל הש"ס סתמא קיום שטרות דרבנן · ולשיטי' רבינו הרמ"בם ניחא · וגם הקושי' שהקשה הש"ך הנ"ל על רבינו אביגדור . לשיטת רבינו ניחא כמ"ש לעיל .

שלא תנעול דלת בפני לווין ואעפ"כ אין מקיימים שטרות אלא בשלשה אין כוונת לשון זה כאותו שהביאו בגמרא רק פירושו כך כבר בארני שמה שמקיימים העדות שבשטר ומאמינים בו בזולת שיבאו העדים להעיד בפיהם בפני ב"ד הוא כדי שלא תנעול דלת בפני הלווין ובארו בספרו לעיל בפ"ו מהלכות עדות ואעפ"כ אין מקיימים אותו העדות שבשטר כאותם הדרכים שתקנו לנו לעשות הקיום כדי לאמת השטר היינו שיבואו עדים ויעידו על חתימות אלו אלא בג' · והראיה כי זה פירושו ממה שכתב אח"כ שקיום זה הוא כדי שלא תנעול דלת בפני לווין · ומה נעילת דלת היתה אם היו אומרים כי השטרות אינם צריכים קיום בב"ד אדרבא יותר פתח פתוח ימצאו בזה כל הלווין יען כי כל המלוין ילוו ברצון טוב לכלם אחר שהשטר לא יצטרך

שטרות דרבנן הימנינהו רבנן בדרבנן (ז) ה ואני מוציא דיני נפשות ודיני קנסות בעדות שבשטר ראובן שהיה לו עבד כנעני והוציא שמעון שטר אחים שמכרו לו ראשון אינו בדין יום או יומים (ח) קידש ראובן את האשה בעידי חתימה ובא עליה שמעון שהיה בעלה והוציאה גט ממנו וחתום בעדים נהרג עליה (ט) וכן בדיני השור והבור מחייבין כופר ושלשים של עבד בראיה של שטר · ובגמרא (י) ו יבמות (דף ל"א ע"ב) אמרו בזמן דשטר דבגיטין להלכה דידה קא אתי ותנינן דבת אחותו ומחפה עליה ואי גבי דידיה מחקא ליה שאלו יצא שטר לפנינו נדונת באשת איש לחנק · אבל מה שאמרו (גיטין דף ע"א) מפיהם ולא מפי כתבם אינו בשטר שבעל דבר כותבו

עוד לקיימו כדי לגבות בו ויהא שריר וקיים מעת חתימת העדים בו · אלא דודאי כוונתו היא כאשר כתבתי · ומה שאמר עוד (ז) כי מצא דיני נפשות ודיני קנסות בעדות שבשטר וכמו שהביא מראובן שהיה לו עבד וכו' אין מכאן תשובה על הרב שהרי אין שטר המכר מחייב ראובן למיתה כי אם העדים שהעידו שהכהו · ומה שהביא ג"כ ראיה (ח) מהאשה שהוציא' גט מן שמעון ונתקדש לראובן ובא עלי' שמעון שהי' בעל' שנהרג עליה · גם מכאן אין תשובה כי מה שנהרג עליה הוא על היותנו יודעים כלנו שהיא מגורשת מן הראשון ויש עדים על קדושי השני · והנה הגט הזה לא היה מחייבו מיתה אם לא היו עדי הקדושין לשני ועדי ביאה לראשון רק הגט מפרסם לנו היותה מגורשת · ומה שאמר (ט) וכן בדיני השור והבור וכו' שמחייבין כופר שהוא קנס בראיה של שטר · אנא בעניותי לא מצאתי זה בגמרא · וגם מה שהביא (י) מהא דיבמות שנראה שאם היה יוצא שטר לפנינו היינו דנין אותה בחנק זהו ג"כ כטעם שכתבתי לעיל בענין ראשון אינו בדין יום או ומים ובענין שמעון שבא

מרגניתא טבא

שוב מ"ש הרמב"ן ז"ל ה ואני מוציא דיני נפשות ודיני קנסות בעדות שבשטר וכו' קידש ראובן את האשה וכו' וכן בדיני השור והבור וכו' עכ"ל. זולת מה שיש לדחות. י"ל לשיטת רבינו דבאמת כל הדיני' הללו אין דנין בהם עד שיגידו העדים בפיהם שמכר לו ראובן את עבדו לשמעון. ושקידש ראובן את האשה בשטר ושגירש שמעון. אבל בעדים שבשטר בלא עידי הגדה בפה אין אנו דנין דיני נפשות ודיני קנסות. כמו שמוכרח מהא דיבמות פ' ד' אחין כמו שביאר הרב בעל כ"מ הנ"ל. ולא מהני עדות שבשטר בענין גירושין וקידושין. אלא שאם אין מערער תנשא אפי' לכתחילה בעדות שבשטר מדאורייתא' דילפינן דבר דבר מממון ולא מנפשות. ובקידושין אסורה אכולי עלמא בעדות שבשטר בזמן דליכא מערער. אבל אכתי אין דנין דיני נפשות בעדות שבשטר אע"ג דליכא מערער כאשר נתתי טעם לדברי הז"ל מדסדר רחמנא וכתב בדיני נפשות עפ"י שנים עדים ודרשינן גם התם מפיהם ולא מפי כתבם לאגמורין דאין דנין דיני נפשות כלל בעדות שבשטר ולמד רבינו דיני קנסות וגלות מנפשות. וגם למ"ד עידי חתימה כרתי כל זמן שלא חתמו עדים על הגט או על שטר קידושין. וקידש וגירש בשטר זה אינה מגורשת ואינה מקודשת. דלא מיקרי שטר כלל ולא היה אלא חספא בעלמא. ואפי' הגידו עדים שקידש בשטר שאין עליו עדים י"ל דאינו מקודש' ואינו מגורשת בגט שאין עליו עדים · אבל לדין דיני נפשות ודיני קנסות וגלות י"ל דכ"ע מודים דאין דנין עד שיעידו בפיהם · חדשנה הכתוב בדיני נפשות עפ"י שנים עדים יומת המת ודרשי' נמי מפיהם ולא מפי כתבם כנ"ל ודוק:

שוב מ"ש הרמב"ן ובגמ' יבמות ף אמרו בזמן דשטר בגיטין וכו' נידונית כא"א בחנק וכו' עכ"ל · נ"ל דמגירושין לק"מ דודאי אלו יצא השטר לפנינו וזמן כתוב בו ובאו עדים והעידו שזינתה קודם זמן הכתוב בגט דלית דינא ולית דיינא. דנידונת כא"א · ולאו משום עדות שבשטר שמעידין על זמן שבגט אלא משום דמוקמינן אחזקתה שהיא בחזקת אשת איש כמו שפירש"י דהשתא דתיקון זמן אי לא מייתי שטרא דאיגרשה מקמי הכי מוקמינה אחזקת א"א וקטלינן לה. ואפי' לשיטת התוס' דחלקו בזה על רש"י ביבמות דף ל"א בד"ה להלכה דידה. וכתבו דכי ליכא זמן לא קטלינן לה משום חזקה דא"א. היינו בדליכא זמן כלל משום דמספיקא לא קטלינן לה כמ"ש הרשב"א בחידושיו למס' יבמות בדף ל"א וז"ל התם להלכה דידה קאתי פרש"י דהשתא דתקון זמן בגיטין אי מחקא לה מוקמינן אחזקתה וקטלינ' לה ואינו מחוור דמספיקא לא קטלינן לה דספק נפשות להקל וכו' עכ"ל. אבל בדאיכא זמן כתוב בגט לפנינו ויש עדים שזינתה קודם הזמן הכתוב בגט דהשתא הזמן הכתוב בגט מסייע לחזקת א"א דאע"ג דלא דיינינן דיני נפשות בעדות שבשטר מגזירת הכתוב אכתי מידי ספיקא יצאנו. ומסייע הזמן שבגט לחזקת א"א. בהא אפי' התוס' והרשב"א מודים דקטלינן לה משום חזקת א"א כיון דגם זמן שבשטר מסייע לחזקת א"א וליכא ספיקא וזה פשוט וברור:

ואמנם

כותבו כגון גיטין וקידושין והלואות ומכירות · וכבר נתפרש זה ביד גדולי המפרשים בראיות גמורות אין זה מקום לבאר אבל את מה עדים דאורייתא הוא נלמוד מופתיב בספר ומהם שדברי נביאי' דברי תורה הם בכיולא בדברים

הבא על אשתו אחר שנתגרשה ממנו שאין הגט מחייבו מיתה רק העדים הבאים להעיד על הזנות · ודי בזה השיעור בהשרים שורשי זה השורש : נראה

הללו · וכן קנין חליפין הנלמד מבועז דבר תורה הוא מפני שאמר הכתוב וזאת התורה בישראל ולא שמעתי חולק בו לומר שהיה קניינו מדבריה' בלבד · וזה מה שהיה בדעתי לכתוב על העיקר הזה בתכלית הקיצור וידעתי כי עוד שמועות רבות בגמרא סותרות ענינו כי הספר הזה לרב ז"ל ענינו מתוקים וכולו מחמדים מלבד העיקר הזה שהוא עוקר הרים גדולים בתלמוד ומפיל חומות בצורות בגמרא והענין ללומדי הגמרא רע ומר ישתכח הדבר ולא יאמר :
העיקר

מרגניתא טבא

ואמנם אי קשי' הא קשי' מזמן דקידושין דקאמר התם הש"ס איבעית אימא משום אפשרא היכי ליעביד ליכתוב גבי דידה מחקא לי' ליכתוב גבי דידי' זימנין דבת אחותו היא ומחפה עליה . דמשמע שאילו ילא השטר לפנינו היתה נדונת באשת איש · ובזמן דקידושין ליכא לתרץ כמו שתירצתי בזמן דגירושין דבזמן דקידושין ליכא חזקה דא"א וע"כ משמע דאילו ילא השטר לפנינו היתה נדונת באשת איש בעדות שבשטר שמעידין על הזמן הכתוב בשטר קידושין . וזו קשה על הרב בעל כ"מ שכתב דלדברי הרמ"בם ניחא הא דיבמות דקאמר ליכתה גבי עדים דלמא חזו בכתבא ואתו ומסהדו ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם דאין ה"נ דדין תורה מפיהם ולא מפי כתבם בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות · ורבנן הקילו בדיני ממונות כדי שלא תנעול דלת בפני לווין · והתיא דפ' ד' אחין דהוה דיני נפשות לא מלו מסהדו דאוקמוה אדאורייתא' . הא משמע ממה דקאמר הש"ס התם ליכתה גבי דידה מחקא לי' ליכתה גבי' דידי' זימנין דבת אחותו ומחפה עליה דאילו ילא השטר לפנינו היתה נדונת בא"א כקושי' הרמ"בן . ועוד דמעיקרא מאי קא קשי' לי' להש"ס דליתקן זמן בקידושין למ"ד דתקנו זמן בגיטין משום בת אחותו הא בזמן שמתקנין בקידושין ליכא שום נפקא מיני' לשיטת הרמ"בם דס"ל דאין דני' דיני נפשות כלל בעדות שבשטר · וא"ל דליתקנו זמן בקידושין כדי שיראו העדים ויזכירו את עלמן ע"י השטר ויעידו · הלא הרמ"בם כתב בפ' ח' מהלכו' עדות הלכה ג' וז"ל וקל הוא שהקילו בדיני ממונות שאעפ"י ששכח הדבר מכמה שנים והכתב הוא שהזכירו הרי זה מעיד . משמע מבואר מלשונו הא בדיני נפשות אפי' זוכרה ע"י הכתב לא מהני . וכן כתב שם הרב בעל כ"מ וז"ל וקל הוא שהקילו וכו' נראה שילא זה לרבינו מדאמרינן ביבמות פ"ד אחין מ"מ לא תיקנו זמן בקידושין ואמרינ' היכא ליכת' . ליכתה גבי עדים אי דכירי ליתו ולסהדו ואי לא זימנין דחזו בכתבא ואתו ומסהדו ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם ומשמע לי' דאפי' בזוכרה ע"י הכתב עסקינן התם . ומשני דהאי בדיני נפשות הוא דלא מהני . ובדיני ממונות הקילו כמו שהקילו לדון דיני ממונות עפ"י השטר וכמבואר בדברי רבינו פ"ג מהלכות אלו עכ"ל . ומה שנראה לי בזה הוא דמעיקרא דפריך הש"ס למ"ד דתיקנו זמן בגיטין משום בת אחותו ליתקנו זמן בקידושין נמי משום דאי אתו סהדי שזינתה אחר זמן הכתוב בקידושין דתידון כא"א בחנק דודאי אין דנין דיני נפשות בעדות שבשטר כלל כנ"ל אלא דליתקנו זמן בקידושין כי היכא דאי אתו סהדי שזינתה אחר זמן הכתוב בשטר קידושין נאסור אותה על בעלה . והא דמשני הש"ס ליכתה גבי דידי' זימנין דבת אחותו היא ומחפה עלה · אע"ג דנימא דאין סברא שיחפה עלה שלא תאסור עליו בת אחותו אכתי חיישינן שמא יסבור הבעל דדנין דיני נפשות בעדות שבשטר ויעלה מורא על ראשו שמא תידון בת אחותו בחנק כא"א ואזיל ומחיק הזמן אע"ג שבאמת אין הדין כן שאין דנין דיני נפשות בעדות שבשטר כלל אכתי חיישינן לטעות הבעל שמא יסבור דדיינינן דיני נפשות בעדות שבשטר . וכמ"ש התוס' כן במה שאמר הש"ס התם דלהצלה דידה קאתו וז"ל בד"ה להצלה וכו' ואומר ר"י דה"פ להצלה דידה קאתי שהגט בא להצילה ולהגיד שהיא מגורשת ולכך יראה למחוק הזמן כי סבורה שיפסל הגט בכך וגרע כחו טפי . אבל ודאי אי הוה מחקת לי' לא הוה קטלינן לה . הכא לחובה דידה קאתי דהקידושי' באין להעיד שהיא מקודשת ומחקא לי' לעולם הזמן עכ"ל. הרי שכתבו דאע"ג דבאמת הדין דאף אם תמחוק הזמן אינה נהרגת אכתי היא לא תדע הדין ותסבור דאי מחקה לה תיהרג . ובשביל כך לא תמחוק. כן יש לפרש נמי בזמן דקידושין דאף דהדין באמת דאין דנין בעדות שבשטר דיני נפשות שמא יטעה הבעל ויסבור דדנין דיני נפשות בעדות שבשטר ומשום זימנין דבת אחותו קאזיל ומחק לי' כדי שלא תידון בא"א . וא"כ לא נדע נמי הזמן לאסור עליו ודוק :

ואם ליכתה גבי עדים חיישינן נמי דילמא חזו בכתבא ואתו ומסהדו ואכן לא נדע דחזו בכתבא ונידון נמ דיני נפשות ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם ודוק היטב :

עד הנה עזרני השם לברר דברי רבינו הרמ"בם בשורש הזה ותקוותי בעזר חונן לאדם דעה שכל הרואה דברי אלה ירווה לצמאונו ביסוד השגות שהשיג הרמ"בן על רבינו וימלא בהם טעם ולא כמו שהפריז הרמ"בן על המידה לכתוב על דברי רבינו זה הלשון כי הספר הזה ענייני מתוקים וכולו מחמדים מלבד העיקר הזה שהוא עוקר הרים גדולים בתלמוד ומפיל חומות בצורות בגמ' והענין ללומדי התורה רע ומר ישתכח הדבר ולא יאמר . כי אחרי אשר האירו עינינו בעל מגיד משנה והרשב"ץ בס' זוהר הרקיע ואחריו האירו כתיב כל האחרונים דגם רבינו הרמ"בם מודה שכל מה שהוציאו חז"ל בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן ובשארי דרשות כולם דין תורה ממש יש להם · אלא הואיל ולא נאמר בפי' מקובל מפי הגבורה למשה בסיני לא מיקרי דבר תורה אלא דברי סופרים שהמה כענפים היוצאים מן השרשים ואין להכניסם במנין המצות כאשר הכריח מגמרי' דתמורה כנ"ל אבל לעולם דין תורה ממש יש להם ללקות ולדין דיני נפשות על כל מה שהוציאו חז"ל במדרשם בי"ג מדות כי כולם נתנו מסיני וגם הלכה למשה מסיני קורא דברי סופרים מן הטעם אשר ביאר בעצמו בפי' י"ז דכלים בפי' המשנה כנ"ל . ואחרי
אשר

השרש הג' שאין ראוי למנו' מצות שאין נוהגות לדורות

· דע כי אמרם (מכות דף כ"ג ע"ב) תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני מורה על היות זה המספר מהמצות הנוהגות לדורות כי מצות שאין נוהגות לדורות אין קשר להן בסיני הן שנאמרו בסיני או בזולתו ואמנם כונו באמרם בסיני לפי שעיקר התורה היה בסיני והוא אמרו יתעלה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך ובבאור אמרו מאי קראה תורה צוה לנו משה מורשה ר"ל מספר תורה והוא תרי"א ואנכי לא יהיה מפי הגבורה שמענום ובהם נשלמו תרי"ג מצות ירצו בזה הסימן שהדבר שצוה לנו משה ולא שמענוהו כי אם ממנו הוא מספר תורה וקראה מורשה קהלת יעקב ומצו'

נראה לי שהכונה כדברי הרב לבלתי הכנים במנין ולא יבאו לראות כבלע את הקדש לפי פשטת הפסוק זה היא שלא יבואו לראו' בעת שהיו מכניסי' כלים אל נרתקם וזאת היא מצוה שאינה נוהגת לדורות (א) וגם כי נרמז בו גם כן אזהרה לגונב את הקשוה מ"מ כבר הקדים לנו בשורש ב' שלא יבא בזה המנין רק אותם המצות שהן מבוארות בפסו' גם שיהיו מן התור' וא"כ אין צריך להרבות בראיו' שלשון רמז יתפרש בדבר שהוא תורה ממש שגם הרב יודה בזה ואין בו מחלוקת ומה שאמר הרמב"ן (ב) כי יש בו מיתה בידי אדם ממה ששנינו קנאים פוגעים בו לדעתי כי הרב לא חשבו זה למיתה בידי אדם מאחר שאין בידם לפגוע בו כי אם בשעת המעשה' ולא לאחר מכאן· ומה שהוכיח עוד מסוגיא

העיקר הג' אמר בו הרב שאין ראוי שימנו מצות שאינן לדורות וזה דבר ברור איני נעלם כלל שאלו מנינו המצות האמורות לשעה היו מונים כל מצוה שבאה במצרי' ובמדבר במצות עשה ובמצות לא תעשה והיי' עולה לחשבון גדול כמו שאמר הרב א חס ושלום שבעל הלכו' גדולות לא יטעה בזה אבל נטעה אשר מנה ולא יבואו לראות כבלע את הקדש מפני שהיא אצלו מצוה לדורות (א) ממה שאמרו בגונב את הקשוה (סנהדרין דף פ"א ע"ב) והיכא רמיזא דכתיב ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומה שהשי' כי די לנו באמרם רמז ופשטיה דקרא אינו בזה ואינו כמו כן מכלל חייבי מית' בידי שמים כמו שנתבאר בתוס' ובסנהדרין הנה בהודאה מן הרב אם יהיה מחייבי מיתה בידי שמים ראוי הוא להביאו במנין המצות · ואני תמיה עליו ז"ל שאם אינו מכלל חייבי מיתה בידי שמים (ס"א אבל) הוא חמור יותר שהרי הוא חייב מיתה בידי אדם (ב) ומשנה שלימה שנינו (שם) קנאין פוגעין בו . אבל בודאי חייב מיתה בידי שמים נמי הוא כדאמרינן התם בגמרא סנהדרין

מרגניתא טבא

אשר ביארתי ותמכתי סברותיו הנכונות והישרים בפלפל ישר הולך לנקי בדברי הראשוני' מובטחני שכל חיך תלמידי התורה אשר יטעום יאמר לי כי כל דברי רבינו הרמ"בם ראוין למי שאמרן :

השורש השלישי **א** כתב הרמב"ן וז"ל אשר מנה וכו' וכן וחס ושלום שבעל הלכות יטעה בזה אבל הטעם שאלו הבועל ארמית וכו' על כל פנים כך עלה לנו שהוא חייב מיתה בידי שמים ובידי אדם וכו' עכ"ל . וכתב על זה הרב בעל מגילת אסתר וז"ל ומה שהוכיח עוד מסוגי' דפ' הנשרפין שיש בו מיתה בידי שמים משם אוכיח שהוא פטור שהרי אף שאמר שם רב אחא מי איכא מידי דרחמנא פטרי' ואנן ניקו וניקטול לי' אלא יש שם נמי סברת רב ששת שאמר שם גבי כהן ששימש בטומאה ואי ס"ד מחייב מיתה בידי שמים לשבקוהו דליקטול בידי שמים והנה שכל ראיותיו שהביא להוכיח סברתו נדחו מרב אחא מ"מ בודאי יש לנו לומר שנמצאו אחרים במיתה בידי אדם ואין בהם חיוב מיתה בידי שמים שאל"כ אלא שהסברא הזאת מרב אחא היא אמיתית ואין בה דבר יוצא מהכלל מה הי' צריך להביא ראי' לכהן ששימש בטומאה שהוא במיתה ממקומות אחרים כמו שאמר שם אחר כך איתיבי' היולק והבולל וכו' הרי ראי' גדולה היא מדתניתוהו וכו' שבודאי לא היו הורגי' אותו פרחי כהונה אם לא הי' חייב מיתה בידי שמים אלא בודאי יש לנו לומר שהכלל הזה אינו נכון בכל חייבי מיתה וכמו שנראה כן מדברי תוספ' שם בד"ה ולא משום טומאה וכו' וגם שהשיב בגונב את הקשוה שהוא במיתה בידי שמים שמא אינו דעת כולם עכ"ל . ואין אני רואה בדבריו ממש . די"ל דאף שסברא דמי איכא מידי דרחמנא פטרי' ואנן ניקום וניקטול לי' היא אמיתית וברורה . אכתי לא הי' בכח הש"ס להכריח דכהן טמא ששימש במיתה בידי שמים בסברא זו . משום דכנגד סברא זו קיימת סברת רב ששת דהיא נמי סברא טובה היא כל זמן שלא מצינו בדברי התנאים מי שיסתור אותה . משא"כ אחר שמביא הש"ס ברייתא דתוספת' דאיתא בה בהדי' דכהן טמא ששימש במיתה . א"כ ממילא נסתרה סברת רב ששת דמזינן כהן טמא ששימש חייב מיתה · ואפ"ה לא שבקינן לי' דליקטול בידי שמים אלא קטלינן בידי אדם כדתנן שהכהנים פוצעין את מוחו בגיזרין . למה לא תיקום סברת הש"ס דנקט מי איכא מידי דרחמנא פטרי' ואנן ניקו וניקטול לי' וזו היא הוכחתו של הרמב"ן . וא"ל שלא כבר

סברת

סנהדרין (דף פ"ג ע"ב) (ג) בעא מיניה רב אחא בר רב הונא מרב ששת כהן ששימש בטומאה חייב מיתה בידי שמים או לא תניא כהן ששימש בטומאה אין אחיו הכהנים מביאין אותו לבית דין אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ופוצעין את מוחו בגזרין ואי סלקא דעתך חייב מית' בידי שמי' לישבקוה דליקטול בידי שמים והקשינו אלא מאי אינו חייב מיתה מי איכא מידי דרחמנא פטריה ואנן קטלינן לי' ושאלנו והרי מי שלקה ושנה ותירצנו במלקיות של כריתות עסקינן דגברא בר קטלא הוא ושאלנו עוד והא הגונב את הקסם ה ותירצנו כמו כן הא אמר רב יהודה בכלי שרת ורמיזה ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו לומר דהאי נמי בר קטלא הוא דחייב מיתה בידי שמי' היא וכן שאלנו הבועל ארמית והשבנו הא אקריוה לרב כהנ' בשלמיה ואדכריה רב לגמרי כלומר שהוא נמי מחייבי מיתות הוא כמו שכתוב בנבואה יכרת י"י לאיש

ומצוה שאינה נוהגת לדורות אינה לנו מורשה שאמנם יקרא לנו מורש' מה שיתמיד לדורות כמו שאמר כימי השמים על הארץ ומאמרם ג"כ כי כל אבר ואבר כאלו הוא יצוה האד' בעשיית מצוה ומצוה וכל יום ויום כאלו יזהיר אותו מעברה ראיה על היות זה המספר לא יחסר לעולם ואלו היה מכלל המנין מצות שאין נוהגות לדורות הנה זה הכלל יחסר בזמ' שיכלה בו חיוב המצוה ההיא ולא היה המאמר הזה שלם כי אם בזמן מוגבל וכבר טעה גם כן זולתנו בשרש הזה ומנה בעבור שדחק הצורך ולא יבאו לראות כבלע את הקדש

ומנה

(ג) מסוגיא דפרק הנשרפים שיש בו מיתה בידי שמים משם מוכיח שהוא פטור שהרי אף שאמר שם רב אחא מי איכא מידי דרחמנא פטריה ואנן ניקום ונקטול ליה. הלא יש נמי שם סברא אחרת מרב ששת שאמר גבי כהן ששמש בטומאה ואי ס"ד מחייבית' בידי שמים לשבקוהו דלקטול בידי שמים. וגם שכל ראיותיו שהביא להוכיח סברתו נדחו מרב אחא מ"מ בודאי יש לנו לומר שכמלא אחרים במיתה בידי אדם ואין בהם חיוב בידי שמים שאם לא כן אלא שהסברא' הזאת מרב אחא היא אמתית ואין בה דבר יצא מן הכלל מה היה צריך להביא ראיה לכהן ששמש בטומאה שהוא במיתה ממקומות אחרים כמו שאומר שם אח"כ איתיביה היונק והבועל וכו' הרי ראיה גדולה היא מתניתו' וכו' שבודאי לא היו הורגי' אותו פרחי כהונה אם לא חייב מיתה בידי שמים אלא בודאי יש לנו לומר שהכלל הזה איני נכון בכל חייבי מיתה וכמו שנראה ג"כ מתוס' שם דבו'

מרגניתא טבא

סברת רב ששת סתירה ממה שמכניסין לכיפה את מי שלקה ושנה ומגונב את הקסוה ומבועל ארמית שמפיק בכולהו דאית בהוא מיתה בידי שמים ואפ"ה לא שבקינן לי' דליקטול בידי שמים. אלא מכניסין לכיפה וקנאין פוגעין בהם וא"כ אי ס"ד דסברא דמי איכא מידי דרחמנא פטרי' ואנן ניקו ונקטול היא אמיתית ואין בה דבר יוצא מן הכלל מה הי' צריך להביא ראי' לכהן ששימש בטומאה שחייב מיתה בידי שמים ממקומות אחרים הרי היא ראי' גדולה מדתנן כהניםפוצעין את מוחו בגיזרין שאם לא הי' חייב מיתה בידי שמים בודאי לא הי' הורגין אותו פרחי כהונה כמ"ש בעל מגילת אסתר. ז"א דהכתי אין מכל אלו סתירה לסברת רב ששת דממה שמכניסין אותו לכיפה אחר שלקה ושנה בלאוי דחייבי כריתות אין סתירה דלא שבקינן לי' במקום אחר דליקטול במיתה רבידי שמים די"ל דשאני מי שלקה ושנה בלאוי דחייבי כריתות הואיל וקא מוותר לי' לנפשי' מקרבינן לי' לקטלא וכמו שפרש"י דמוותר לה לנפשי' דמפקיר עצמו לעבירות משא"כ מי שלא עבר אלא פעם א' אימא דלא קטלינן לי' אלא שבקינן לי' דיקטול בידי שמים וגם מגונב את הקסוה ובועל ארמית אין סתירה לסברת רב ששת דשאני גונב את הקסוה ובועל ארמית דלא ניתן ליהרג אלא בשעת מעשה דוקא אבל אחר ש עשה המעשה לא ניתן ליהרג. ובאמת שבקינן לי' דליקטול בידי שמים. ורב ששת אמר לסברתו אמה דתנן פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ופוצעין את מוחו בגיזרין שהוא אף לאחר שפירש שהרי מוציאין אותו חוץ לעזרה. וזה אין סברא להורגו בידי אדם אי ס"ד דחייב מיתה בידי שמים אלא הסברא נותנת דלישבקו לי' דליקטול בידי שמים. כיון שפירש מעשות העבירה ולא שייך שוב קנאין פוגעין דלא שייך קנאין פוגעין בו אלא בשעת מעשה שעושה העבירה. וחלוק זה למדתי מתורתו של רבינו הרמב"ם בפי' במתני' הגונב את הקסוה. וז"ל ובועל ארמית שיבעול בת ע"א בפרהסיא בעשרה מישראל או יותר ובשעת מעשה אבל אחר שבא עליה ופירש או שלא יהי' בקהל ישראל אסור להורגו לפי שהוא מחוייב כרת על בת ע"א ואעפ"י שלא נזכר בתורה ולא מנה בכלל הכריתות קבלה היא ונתבאר במקרא ובעל בת אל נכר יכרית ה' לאיש אשר יעשנה וגומר עכ"ל: הרי לך מבואר שאעפ"י שבשעת מעשה קנאין פוגעין בו אחר שפירש אסור להורגו מטעם שהוא מחוייב כרת ושבקינן לי' דליקטול בידי שמים כמשמעות כתיבת עצמו של רבינו הרמב"ם שכתב לפי שהוא מחויב כרת ודוק.

ודהש"ם דקאמר והלא בועל ארמית ובעי לאתויי סייעתא דניתן ליהרג אף דרחמנא פטרי' אע"ג דבועל ארמית אין קנאין פוגעין בו אלא בשעת מעשה דודאי אי ס"ד דהיכא דרחמנא פטרי' אין אנו רשאין

דבור מתחיל ולא משום טומאה וכו' וגם שהשיב בגונב את הקסוה שהוא במיתה בידי שמים שמא אינו דעת כלם. ועוד נראה בעיני לפרש הסוגיא הזאת שלא אמר על גונב את הקסוה שהוא במיתה בידי שמים רק אמר שמן התורה הוא חייב מיתת קנאים שרב אשא הקשה ואמר והא הגונב את הקסוה שאין בו מיתה בידי שמים וקטלינן לי' ומשני התם נמי יש בו מיתה רמוזה בתורה ביד הקנאים אבל אם התורה לא רמזה היותו במיתת קנאים לא קטלינן לי' אחרי שאינו ג"כ מחייבי מיתה בידי שמים לאיש אשר יעשנה ער ועונה והוא הלכה למשה מסיני וכמו שפירשתי. והרב עתיד למנותו מחייבי כרתות במצות חמשים ושתים וכיון שעלו דברי רב ששת בתיובתא עמדה הלכה כמו שאמרנו דליכא מידי דרחמנא פטריה ואנן קטלינן ליה ואם גונב את הקסוה אינו חייב מיתה בידי שמים לא היה מיתתו בידי הקנאין. ונראין הדברים עוד דבכלי שרת אף רב ששת מודה דרחמני' אמר ולא יבואו לראות כבלע את הקדש אלא שלא היו יודעין מאי קסיה וכן לשון הגמרא

מוכיח

וכן נראה גםכן מהלכות שם ששואל על המתניתין שאמר הגונב את הקסוה ואומר מה קסוה אמר רב יהודה כלי שרת וכן הוא אומר ואת קשות הנסך והיכא רמיזא ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו ופשיטא שהבעיא באה על מה שהוזכר במתניתין ושם לא הוזכר רק שהוא במיתת קנאים ועל זה שאל היכא רמיזא בו מיתה והשיב לא יבואו וגומר. א"כ הפסוק הזה לא רמז לנו רק מיתת קנאים ולא מיתת שמים כי כן קבלנו שה"א מסירה ביד הקנאים ולזה כוון רש"י בפירושו שכתב וז"ל והיכא רמיזא דהייכי בה מיתה עכ"ל ולא כתב שהוא במיתה דלשון שהוא היה במשמע שאמר שגנב הרי הוא בחיוב מיתה לעולם וזה אינו כי דוקא בשעת המעשה

סותר

מרגניתא טבא

דשאין להורגו לא הי' הסברא נותנת להורגו אפי' בש"ת מעשה מפני הקנאה קנאת ה' לצבאות כיון דרחמנא פטרי' לגמרי אבל מהא דניתן להרוגי בשעת מעשה מפני קנאת לצבאות ולא שבקינן לי' דליקטול בידי שמים אין סתירה לסברת רב ששת דס"ל דהיכא שחייב מיתה בידי שמים דאין אנו רשאין להורגו אחר שפירש אלא מוכרחין אנו להניחו למות בידי שמים כנ"ל ודוק היטב :

ואף דבגונב את הקסוה דוחק קצת לחלק כמו שחלקתי דלא מלינו בגונב את הקסוה שפירשו בה רבותינו דאינה נהרג אלא בשעת מעש'. אכתי אין סתירה מגונב את הקסוה לסברת רב ששת דרב ששת מלי למימר דבאמת בגונב את הקסוה ליכא מיתה בידי שמים ורמז דלא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו אתי למיתת קנאים פוגעין בו אלא דהש"ס דחי מאי דבעי לאתוי ראי' מגונב הקסוה דניתן ליהרג אע"ג דרחמנא פטרי' וקאמר הא אמ' רב יהודה בגונב כלי שרת ורמיזה לראות כבלע את הקדש ומתו. יש לפרש דהרמז אתי למיתה בידי שמים. ואין לך הוכחה דניתן ליהרג אע"ג דרחמנא פטרי' ודוק :

אבל בתר דאיתותב רב ששת מברייתא' מפורשת בה דכהן טמא ששימש חייב מיתה ותנינן במתני' דכהני' פולעין את מוחו ולא שבקינן לי' דליקטול בידי שמים וחזינן דנסתרה סברת רב ששת א"כ למה נדחה בחנם סברת הש"ס דקאמר מי איכא מידי דרחמנא פטרי' ואנן ניקטול בתמי' וכהוכחת הרמב"ן :

שוב כתב בעל מגילת אסתר וז"ל ועוד נראה בעיני לפרש הסוגי' הזאת שלא אמר על גונב את הקסוה שהיא במיתה בידי שמים רק אמר שמן התורה הוא חייב מיתה קנאין שרב ששת הקשה ואמר והא הגונב את הקסוה שאין בו מיתה בידי שמים וקטלינן לי'. ומשני התם נמי יש בו מיתה רמוזה בתורה בידי הקנאים אבל אם התורה לא רמזה היותו במיתת הקנאים לא קטלינן לי' אחרי שאינו גם כן מחייבי מיתה בידי שמים עכ"ל : גם זה אינו מחוור דא"כ למה לי' לשנויי אלא דפריך והא בועל הכותית. הא אקריוה לרב כהנא בחילמא ואדכרי' רב לגמרי' ר"ל דאיכא כרת בבועל ארמית. לא הוה ליה אלא לשנויי דבועל ארמית הלכה למשה מסיני דקנאים פוגעין בו. דהרי אין חילוק בין מה שהוא מפורש בתורה למה שנאמר הלכה למשה מסיני דשניהם דין תורה ממש כמו שבארנו. והרי הא דקנאין פוגעין בבועל ארמית הלכה למשה מסיני היא. כדאי' בסנהדרין (דף פ"ב) אמר פנחס אחי אבי אבא כך למדתני ברדתך מהר סיני הבועל ארמית קנאין פוגעין בו. וכן כתב הרמב"ם בפ' י"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה ד' וז"ל ודבר זה הלכה למשה מסיני ע"ש. אמנם בזה יש לדחות די"ל דעדיפא משני. אמנם המבואר בדברי רבינו דהוא מכריח שאין בגונב את הקסוה מיתה בידי שמים מדלא מני בברייתא' דתוספת' המובאת בסנהדרין גונב את הקסוה בהדי מחוייבי מיתה דקא מני התם. וכמו שביאר וכתב ואינו ג"כ מכלל מחוייבי מיתה בידי שמים כמו שנתבאר בתוספתא ובסנהדרין :

אמנם תמיהה לי טובא. היכי מלי רבינו הרמב"ם להכריח דגונב את הקסוה אינו במיתה מדלא מני בברייתא דסנהדרין הנ"ל בהדי איתך דקא חשיב התם הא איכא טובא מחייבי מיתה בידי שמים דלא קא מני התם ועיין ברמב"ם בפ' תשיעי מהלכות סנהדרין ודוק ול"ע. וביותר תמה אני על הרמב"ן שבדק אחריו ולא השיגו בזה :

וממילא נשמע דהא דבעי הש"ס למימר מי איכי מידי דרחמנא פטרי' ואנן ניקו וניקטל לאו סברא אמיתית היא. דהא חזינן גונב את הקסוה דאינו חייב מיתה בידי שמים מדלא מני בברייתא בהדי איתך מחוייבי מיתה בידי שמים דקא מני התם ואפ"ה קטלינן לי' כדתנן במתנן במתניתן גונב את הקסוה קנאין פוגעין בו :

וגם י"ל דהי' לרבינו ראי' דהא דבעי הש"ס למימר מי איכא מידי דרחמנא פטרי' ואנן ניקו וניקטול לאו סברא אמיתית היא. מהא דתוספתא דכלים שמביאין התוספת' בסנהדרין (דף פ"ג) בד"ה ולא משום טומאה א"ר שמעון הצנוע לפני ר"א אני נכנסתי בין האולם ולמזבח שלא רחוץ ידים וכו' א"ל העבודה אפי' כה"ג פולעין את מוחו בגזירין אלא שלא מלאן בעל הפסול. שמעינן מהדא דכהני' פולעין את מוחו אע"ג

דאינו

מוכיח ועכ"פ כך עלה לנו שהוא חייב מיתה בידי שמים ובידי אדם · (ד) ב והברייתא שאמר הרב ז"ל דקתני ואלו שבמיתה אותן שאינן בידי אדם אלא בידי שמים קתני ובתוספתא אמתני' קיימינן בתר דקתני שמיתתן בידי אדם הנסקלים והנשרפי' הנהרגים והנחנקים והמומתין בידי קנאין ופרחי כהונה חזר והשלי' ושנה ואלו שבמיתה בידי שמים בלבד ועכשיו שלמדנו שהוא חייב מית' בידי אדם ובידי שמים על כרחינו דבר תורה הוא ואין לנו בדרבנן חיוב מיתה כלל · ומה שדקדק כי די לו באמרם רמז כסבור שהוא אסמכתא בעלמא והנה אמרו דרחמנא אמר ולא יבואו לראות הבל כבר נאמר בלשון הזה רמז במקומות שהן מן התורה אמרו (זבחים דף י"ז) רמז לטבול יום שאם עבד חלל מנין תלמוד לומר קדושים יהיו לאלהיהם הותר להורגו ולא לאחר מכאן ולכן אמר דשייכא בה מיתה דמשמע דיכול להיות שייך בו מיתה בשעה קלה אם ימלאוהו בשעת מעשה.

ומה שאמר עוד (ד) כי מה שלא מנו הגונב את הקסוה בהדיה שאר שמיתתם בידי שמים בההיא ברייתא דפ' הנשרפין היה לפי שבההיא ברייתא לא מנו רק אותן שמיתתן אינן בידי אדם אלא בידי שמים זה אינו שהרי בההיא ברייתא מנו טמא ששמש והוא במיתה בידי אדם כמו שאמר לעיל מיניה דפרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ופוצעין את מוחו בגזירין · ואין לומר כי הוא טעות נפל בספרים ומן הדין אין לו להיות מנוי עם השאר שהרי בגמרא כששואל על כל א' וא' הנזכרי' בברייי' מנ"ל שאל גם עלי'. ועוד דלעיל מניה הביא מקצת הבריי' הזאת להשיב

ולא יחללו אם אינו ענין לטמא דנפקא לי' מוינזרו תנהו ענין לטבול יום ששימש ויליף חילול חילול מתרומה הנה' בכאן פסלו העבודי' שעבד טבול יום והצריכו בעל הקרבן להביא קרבן אחר וגוזרי' על העובד מיתה ומנו אותו מאלה שבמיתי' והולי' תלמוד כל זה בתלת רמז כי

מרגניתא טבא הייתורים

דאינו חייב מיתה בידי שמים אם נכנס בין האולם ולמזבח שלא רחוץ ידים · כמו שהכריחו התוס' בדבר הזה והר"ש מקינון בפ' א' דכלים . ולא הוה ניחא לי' לרבי' למימר דההיא פליגא כמו שתירצו התוספ' ודוחה סברא זו דמי איכא מידי מהלכה . וכן ראיתי שם בפי' רבינו שמשון מקינון בפי' א' דכלים אחר שהאריך ליישב קושי' זו שהקשה התוס' הנ"ל . סיים בסוף דבריו וז"ל ועוד דבסנהדרין דחיק טובא לשנויי. ר"ל דהא דקאמר הש"ס מי איכא מידי דרחמנא פטרי' ואנן ניקום וניקטול לאו הלכתא היא . דהא דמשני הש"ס התם אמה שהקשו מגונב את הקסוה ומקלל בקוסם . דחוק טובא לשנויי ע"ש ודוק :

והרמב"ן דהא ראיתו של רבינו שהביא מהתוספתא דסנהדרין מדלא מני גונב את הקסוה בהדי אינך מחוייבי מיתה דקא מני התם ש"מ דאין בגונב את הקסוה מיתה בידי שמים וכתב וז"ל

ב והבריי' שאמר הרב ז"ל דקתני ואלו שבמיתה וכו' חזר והשלים ושנה ואלו שבמיתה בידי שמים בלבד וכו' עכ"ל . וכתב עליו בעל מגילת אסתר וז"ל ומה שאמר עוד כי מה שלא מנו הגונב את הקסוה בהדי שאר שמיתתם בידי שמים בההיא ברית' דפ' הנשרפין הי' לפי שבההיא ברייתא לא מני רק אותן שמיתתם אינן בידי אדם אלא בידי שמים . ז"א שהרי בההיא ברייתא מנה טמא ששימש והוא במיתה בידי אדם כמו שאמר לעיל מיני' דפרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ופוצעין את מוחו בגיזרין וכו' עכ"ל . וי"ל דברי הרמב"ן דמתני' דקתני פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ופוצעין את מוחו היינו בכהן ששמש בטומאה כדקתני כהן ששימש בטומאה אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב"ד אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה וכו' וברייתא דקא מני בהדי אלו שחייבין מיתה בידי שמים בלבד ולא בידי אדם טמא ששימש . היינו טמא דלאו כהן ששימש . דהוא לא ניתן ליהרוג בידי אדם אלא במיתה בידי שמים · וא"ל אי בטמא דלאו כהן ששימש תיפוק לי' דחייב מיתה בידי שמים משום זר ששימש דקא מני התם . ז"א דמשכחת לה בבמה דמותר לזר לשמש בבמה ואסור לשמש בטומאה כדאי' בפ' בתרא דזבחים ובפ' שני דזבחים (דף ט"ז) קאמר הש"ס התם אמה דקאמר טמא יוכיח איכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן לא הותרו בבמה . ופרש"י מה להצד השוה שבהן שכן לא הותרה בבמה בבמת יחיד בשעת היתר הבמות דתנן בפ' בתרא הזמן והנותר והטמא שוין זה בזה . ואע"ג דרש"י פי' סוף מס' זבחים וז"ל וטמא נמי בהאי פרשתא כתיב והטמא אשר תאכל משמע דלא נזהרו בבמה אלא מאכילת קדשים בטומאה אבל אם הטמא מקריב לא נתבאר . מיהו רבינו הרמב"ם בפי' המשנה פי' שאין טמא מקריב . וכן פי' הברטנורא דאע"ג דזר מקריב אין טמא מקריב בבמה . ועיין במשנה למלך שחיבר הרב הגדול ר' יהודא ראזים בהלכות קרבן פסח פ' א' הלכה ג' וברייתא תני' עלה דברים ששוה במה קטנה לבמה גדולה דם מתירה ומפגל ומותי' תאמר בזר שכשר בבמה כדתנן התם אילו דברים שבין במה גדולה לבמה קטנה וקתני התם כיהון ובגדי שרת וקראי' נמי מוכח בגדעון ומנוח ושמואל שהקריבו בבמה עכ"ל. א"כ משכחת לה ששגג בזרות והזיד בטומאה והכי תירצו התוס' בשבועות (דף י"ז) אמה דפריך הש"ס אלא דקיימא לן טמא ששימש במיתה היכי משכחת לה אי דלא שהא היכי עביד עבודה אי דשהא בר כרת הוא . והקשה ר"ת מה בכך אם הוא בר כרת מ"מ איכא נפקותא דמיתה כגון שהזיד בשימש טומאה ושגג בטומאת מקדש . וכן כי האי גוונא כתב רבינו שמשון מקינון בפרק א' דמס' כלים וז"ל ומיהו איכא לדחויי ההיא דסידור שולחן כגון דשגג בביאה והזיד בסידור שולחן והא דלא משני הכי בשבועו' דשגג במקדש והזיד בעבודה דאי' לי' שינוי' אחריכא ואשכחן דמשני הכי בפ' הוציאו לו גבי קטורת שלא נתן בה מעלה עשן כל שהוא או שחיסר מכל סמני' חייב מיתה . דפריך עלה ותיפוק לי' דקא מעייל ביאה ריקנית . ומשני רב ששת כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה עכ"ל . אמנם למה שכתב הרמב"ם בסוף ביאת מקדש הלכה י"א וז"ל ואם הי' זר אינו לוקה אלא אחת וכתב בס' כסף משנה דהוציא מתוספתא דזבחים פ' י"ב וטעמא משום דלא הוזהר מלעבוד טמא ומחוסר בגדים אלא מי שהוא ראוי לעבוד אבל הזר הואיל ואינו ראוי

להשיב על שאלת כהן טמא ששמש אם הוא במיתה או לא ואמר מתיבי ואלו הן שבמיתה טמא ששימש ואם"כ אמר גופא ואלו שבמית' האוכל את הטבל וכהן טמא שאכל תרומה טהורה וזר שאכל את התרומה וזר ששמש וטמא ששמש וכו' ומדקאמר גופא משמע שבאותו ברייתא שהביא לעיל יש כל הדברים האלה שכל גופא בא לאדם או להוסיף איזה דבר א"כ נראה שבאותו ברייתא יש לפ להיות ג"כ טמא ששמש והנה זה ממסורי מיתה בידי אדם כמו שאמרנו וא"כ תשובת הרב על בה"ג שהוכיח היותו פטור ממיתה ממה שלא נמנה עם שאר חייבי מיתות בידי שמים בברייתא דסנהדרין גדלה עד לשמים: מנין ת"ל כי יסיתך אחיך בן אמך אמרי דאוריתא דפנויה ובספרי שנו רבי נתן אומר מכאן רמז לשיר וכן בהרבי' מקומות אומרים

הייתורים רמזים הם לא יתבוננו אלא מדרך הקבלה וכן זה הגונב את הקשוה חייבו מיתה בידי שמים רמיז במלת כבלע את הקדש כי הגנבה והגזל נקראין בליעה כענין חיל בלע ויקיאנו ורבים כן אע"פ שעיקר הכתוב בלויים בשעת מסעות הוא ומיתתן ביד הקנאין הלכה למשה מסיני כמו הבועל ארמית וכמו שהזכיר בגמ' פ' אין מעמידין (דף ל"ו ע"ב) וכן אמרו רמז לעדים זוממין שלוקין מן התורה מנין והוא מדרש גמור ודינו מדאוריתא כדאיתא בפ"ק דמכות (דף ב' ע"ב) ובגמ' עבודה זרה (דף ל"ו ע"ב) אמרו ייחוד דבת ישראל דאורייתא הוא דאמר רבי יוחנן רמז לייחוד מן התורה ייחוד אשת איש ואתא דוד גזר אפי' ייחוד מן התורי' אלא שנתפרש על ידי עזרא רמז בדברים שעיקרם תורה:

מרגניתא טבא

ראוי לכבוד אינו עובד בשום אחד מאלה עכ"ל. א"א ליישב בהכי. אבל בבמה ניחא דזר ראוי לעבוד א"כ מוזהר שלא לשמש בטומאה ודוק.

ודהנני הוזר לבאר דברי רבינו הרמ"בם ממה שהשיגו הרמ"בן וכתב ואני תמי' עליו וז"ל. בדף מ"א ע"ב שאם אינו מכלל חייבי מיתה בידי שמים הוא חמור יותר שהרי הוא חייב מיתה בידי אדם וכו' ביאור דבריו אחר שמלינו שאמרו שגונב את הקשוה רמיזה בקרא דולא יבאו לראות כבל' את הקדש ומתו. וא"כ אם אינו מרומז בתיבת ומתו למיתה ביד"ש ע"כ ירמז למיתה שקנאין פוגעין בו שהוא מיתה בידי אדם שהוא חמור שלותה התורה להמיתו בידי אדם. אמנם ביאור בדברי רבינו בהשיגו על בה"ג שכתב יש די ספוק באמרם רמז ופשטי' דקרא אינו כן. וגם אינו מכלל מחוייבי מיתה בידי שמים כמו שנתבאר בתוספתא ובסנהדרין הוא כך. דמשיגו שמנה בה"ג ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו אחרי שהזכירו בגמ' שהוא רמז וא"כ מכלל"י דהיא דרשא גמור' דלמא אסמכת' בעלמא היא רלוני לומר דדלמא הא דקנאים פוגעין בו בגונב את הקשוה אינו אלא הלכה למשה מסיני. ורבנן אסמכוהו אקרא אסמכת' בעלמא. וכמו שפירש רש"י באמת בדף פ"א בד"א כבלע את הקודש וז"ל ורמז בעלמא הוא ולא מקרא נפיק דעיקר קרא בלוים כתיב שהוזהרו שלא לראות בסלוק מסעות בשעת הכנסת כלים לנרתק שלהן וכו' עכ"ל. ואע"ג דכל דרשות חכמים שבתלמוד השבינן מן הפסם לדרשות גמורות ולא לאסמכתא בעלמא כמ"ש הרמ"בן בריש שורש השני. וביארתי בשורש הנ"ל שגם רבינו מודה בזה. שאני הכא דהם עלמם הזכירו בלשון רמז שהוא מורה מן הפתם כל זמן שלא ביארו שהוא דרשא גמורה לשון אסמכתא בעלמא. וכיון דהא דקנאים פוגעין בגונב את הקשוה אינו אלא הלכה למשה מסיני. אין מן הראוי להכניס במנין המלות אפי' לשיטת בה"ג דמכניס במנין המלות אפי' מלות דרבנן. דהא גופא דקנאין פוגעין בגונב את הקשוה אינו נופל עליו לשון מלוה דהרי אם בא לימלך אין מורי' לו אלא אם נתעורר מעלמו לקנא מקנא ויש לו זכות דומי' דקנאין פוגעין בבועל ארמית כדאי' בסנהדרין (דף פ"ב) דהא תנינהו במתני' גבי הדדי. וגם אין למנות האזהרה דולא יבאו לראות כבלע את הקודש דדלמא אסמכת' בעלמא היא כמשמעות לשון רמז מן הסתם כנ"ל. אמנם על זה הי' אפשר להשיב דהרי הש"ס מקשי על מה שהקשו והרי גונב את הקשוה להכריח דקטלינן אע"ג דרחמנא פטרי' הא אמר רב יהודא בכלי שרת ורמיזא ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו לומר דהאי כמי בר מיתה דחייב מיתה בידי שמים. וכיון דהש"ס בעי להוליא מהאי רמז מיתה בידי שמים ש"מ דרשא גמורה היא. ולזה בא רבינו לדחות בהא דכתב ואינו ג"כ מכלל מחויבי מיתה בידי שמים כמו שנתבאר בתוספתא ובסנהדרין. כמו שביארתי לעיל. וא"כ נתברר דהא דבעי הש"ס להוליא מהאי קרא מיתה בידי שמים אינה אמיתית לפי המסקנא והדרא קושיתו לדוכתא מכלי' דדרשא גמורה היא דלמא אסמכת' בעלמא היא. דבשלמא אי הוה קיימא הסברא דמי איכא מידי דרחמנא פטרי' ואנן ניקו וניקטול. וע"כ היינו מוכרחים לומר דאיכא מיתה בידי שמים בגונב את הקשוה. ולהוליא מהאי קרא דולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו וכמו דבעי הש"ס לשנוי' הכי הוה שמענא שפיר דדרשה גמורה היא כנ"ל. משא"כ אחר שנתברר מן התוספת' שמביא הש"ס דליכא מיתה בידי שמים בגונב את הקשוה אין שום הוכחה דהאי רמז דקאמר רב יהודא הוא דרשא גמורה ודלמא אסמכת' בעלמא היא כמשמעות לשון רמז מן הסתם כנ"ל ודוק היטב:

נראה לי שהנכון כדברי הרב שלא יעבוד עוד אינה

ומנה לא יעבוד עוד הכתוב בלוים ואלו גם כן לא היו נוהגו' כי אם במדבר

וכן מה שיחשבו בעל א הה"ג במנותו ולא יעבוד עוד דלויים ואמר

מרגניתא טבא

שוב כתב הרמ"בן ז"ל א וכן מה שיחשבו בעל ה"ג במנותו ולא יעבוד עוד וכו' מן המאמר ה בעלמו וכו' וכאשר לוה משה מן שלשי' עד בן חמשים וכו' עכ"ל והנה לשיטת הרמ"בן ז"ל ע"כ זה צריך

ולאמר שאינ' נוהגת אלא במדבר אין הדבר כן אבל היא מצוה נוהגת בכל הדורות כ"ז שיצטרכו הלויי' לשאת משא בכתף (א) ומה שנתעורר ממני הרב לעשותה מצות עשה ממה שאמרו (חולין דף כ"ד ע"ב) יכול אף בשילה ובית עולמים כן תלמוד לומר לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא באהל מועד לא אמרתי אלא בזמן שעבודה בכתף · מן המאמר הזה בעצמו נלמוד שהיא מצו' לדורו' כל זמן שישאו בכתף והרי נהגה כל הימים בארץ בנושאם הארון בשילה ובבית עולמים · והנראה מלשונם · כי

במדבר ואע"פ שאמר (סנהדרין דף פ"א ע"ב) **רמז לגונב את הקסוה מנין שנאמר ולא יבאו לראות כבלע את הקדש · יש די ספוק באמרם רמז ופשטיה דקרא אינו וכן ואינו גם כן מכלל מחוייבי מיתה בידי שמים כמו שיתבאר בתוספתא ובסנהדרין ואני**

אינה מצוה נוהגת לדורות ולפיכך שאמר הרמב"ן (א) שממני נתעורר הרב לעשותה מצו' עשה טובה היא מאד והוא כי בפ"ק דחולין אמר שהלוים נפסלים בשנים וגם אמר יכול אף בשילה ובבית עולמים כן תלמוד לומר לעבוד עבודה וגו' לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף הרי בביאור שלאו זה על הלוי זקן לא היה רק במדבר שאז היתה העבודה בכתף ואז נפסל לכל הדברים שהם עבודת הקדש כשוער ומשורר וכן משמע מפי' רש"י שפירש יכול אף בשילה ובבית עולמים שאין עבודת לויים אלא שוערי' ומשוררים יהו נפסלי' בשנים משמע שבזמן המדבר היו נפסלים אף לאלו : ומה שדרשו בספרי אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר דמשמע דבמדבר היו כשרים אליהם · זאת הברייתא שלנו חולקת עליה זה הנשמע ממאמר זה · ולא כמו שאמר הרמב"ן כי

מרגניתא טבא

צריך לפרש הא דמשני על הא דקאמר יכול אף בשילה ובית עולמי' כן ת"ל לעבוד עבוד' עבוד' ועבוד' משא לא אמרתי אלא בזמן שעבודה בכתף . הייני כל זמן שתדירת העבודה בכתף . דהרי ע"כ האי קרא דעבודת עבודה ועבודת משא אתי לאגמורין דשארי עבודת פנים שאין עבודתם בכתף שהיו השנים פוסלין בהם בלוים אין פוסלין אלא בזמן שהעבודה בכתף . כמשמעות לשון הגמרא דא"ל דה"ק הש"ס דלא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף דאין השנים פוסלין אלא בארון שעבודתו בכתף ולא בעבודת השיר ושארי עבודת פנים שאין עבודתם בכתף . דא"כ הכי הוה לי' למימר לא אמרתי אלא בעבודה שבכתף מאי בזמן שהעבודה בכתף . והיינו דקאמר הרמ"בן והנראה מלשונם כי בהיותם במדבר מפני תדירות משא וכו' ר"ל מדלא קאמר הש"ס לא אמרתי אלא בעבודה בכתף וקאמר בזמן שהעבודה בכתף ש"מ כי בהיותם במדבר מפני תדירות משא לא היו מביאין לוים לשיר וכו' וכמו שבארתי ודוק :

וגם מדברי הרמ"בן מתבאר כן מדקאמר והנראה מלשונם כי בהיותם במדבר מפני תדירות משא לא היו מביאין הלוי הזקן לשיר ולשאר עבודת כדי שלא יבא לישא הארון . ואי ס"ד דהא דקאמר הש"ס לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף דאין השנים פוסלין אלא בעבודה שבכתף . מנלי' דלא היו מביאי' לשיר ולשארי עבודת שאין עבודתם בכתף באהל מועד שבמדבר אף בזמן שהיתה תדירת העבודה בכתף והוא פשוט וברור :

וכיון דע"כ דקרא אתי לאגמורין דשארי עבודת שאין עבודתם בכתף כגון השיר שהיו השנים הייני פוסלין בזמן שיש עבודה בכתף ע"כ צ"ל דהא דקאמר לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף הייני בזמן שתדירת עבודה בכתף . דהרי בלא תדירת היתה נוהגת לדורות בכתף כמ"ש הרמ"בן . וגם הרמ"בם מודה בזה מדמונה במצות עשה ל"ד שיהיו הכהנים מחוייבים לישא הארון על כתפיהם כשנרצה לשאת אותו ממקום למקום . ואי לאו דנוהגת לדורות לא הי' מונה הרמ"בם במנין תרי"ג מצות . וכיון שכן תקשי שהעיקר חסר מן הספר דהרי העיקר תלוי בתדירות ולמה השמיט הש"ס תיבת תדירות והכי ה"ל למימר לא אמרתי אלא בזמן שתדירת העבודה בכתף . אמנם לשיטת רבינו הרמ"בם ניחא . דס"ל דאף שנשיאת הארון בכתף כשנרצה לשאת אותו ממקום למקום מצות נוהגות לדורות . מצוה זאת משעברו הירדן אינה אלא בכהנים כמו שהאריך במצות עשה ל"ד הנ"ל . וא"כ פשט לשון הגמ' כפשוטו לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף ר"ל שכל העבודות שהשנים פוסלין בהם אינו אלא בזמן שיש להם עבודה בכתף . משא"כ בשילה ובית עולמים שאין להם עבודה בכתף אין הלוים נפסלין בשנים : ואע"ג שבשילה ובבית עולמים יש עבודה בכתף בנשיאת הארון . זאת אינה ללוים אלא לכהנים . ומטעם זה יסבור רבינו הרמ"בם כי מאחר שנשתנית המצוה לכהנים כבר בטל הלאו הזה דלא יעבוד עוד . דבכהנים אין בהם לאו דולא יעבוד עוד . וכמו שאמרו מומין פוסלין בכהנים ואין שנים פוסלין בכהנים כדנפקא לן מקרא דזאת אשר ללוים ללוים ולא לכהנים וכמ"ש כל זה גם הרמ"בן בשיטת רבינו . ומה שמחא בי' נרגא וכתב עליו וז"ל וזו סברא נפסדת שאם נעתקה המצוה הזו מן הלוים לכהנים אחרי שהיו רבים . הרי הם במקום הלוים לכל משאם ולכל עבודתם כלומר שיהיו כמותם מן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה שהם שנות הכח למשא בכתף ולא אמרו שאין השניים פוסלין בכהנים אלא בעבודת כהנים בזמן שהן פוסלין בלוים כלומר כשהיו הלוים נושאי הארון וזהו ששנינו פסל בלוים כשר בכהנים פסל בכהנים כשר בלוים וכו' עכ"ל אין אני רואה שום הפסד בסברת רבינו הרמ"בם . דמי גילה לו דלאו

(ב) כי משמעותו הוא שבמדבר הלוי הזקן היה נפסל לעבודת פנים בלבד אמנם אחר הכנסה לארץ לא נפסלו כי אם מנשיאות הארון שהרי לא הוזכר בגמרא נשיאות הארון כלל ולא שום שאר עבודי' רק בפתם שאלו על הלויים אם יהיו נפסלים לעולם בשנים ומשמע שבכל העבודות היו נפסלים והשיבו כי פסול זה לא היה כי אם בזמן שהעבודה בכתף שהוא במדבר. ומה שאמר עוד (ג) כי דוד אחרי טעותו בנושאו הארון על העגלה אמר ללוים שיתקדשו ושם כתיב ויספרו הלוים מבן שלשים שנה ומעלה שנראה כי לא היו כשרים לשאת את הארון רק מבן ל' שנה ומעלה ומכאן זה משמע עד בן חמשים דוקא. אני אומר כי אין בפסוק שיעור למעלה רק

(ב) כי בהיותם במדבר מפני תדירות משא לא היו מניאין הלוי הזקן לשיר ולשאר העבודות כדי שלא יבא לישא בארון ולא היה נכנס אלא לנעילת שערים ולעבודת בני גרשון שאינם עבודות פנים אבל משנכנסו לארץ לא נפסלו אלא ממשא הארון בעת נוסעו ממקום למקום· (ג) וכבר שמו דוד בנשאו הארון על העגלה טועה בדבר שהתינוקות קורין אותו בבית הכנס' שנאמר כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו וחזר בו ואמר לראשי הלוים

רק

מרגניתא טבא

גזירת הכתוב הוא דשנים יפסלו בלוים ולא בכהנים כמשמעות דרשות הש"ס זאת אשר ללוים ולא לכהנים. ואי משום דכיון דבעינן שיהיו נושאי בכתף בעלי כח ושנות הכח המה משלשים ועד חמשים אין הסברא נותנת לחלק בין לוים לכהנים דאטו לוים בעו כח לנשוא בכתף וכהנים לא בעו כח לישא בכתף · וכמו שרמז זה הרמ"בן במה שכתב הרי הם במקום הלוים לכל משאם ולכל עבודתם כלומר שהיו כמותם מבן שלשים עד בן חמשים שנה שהם שנות הכח למשא בכתף עכ"ל. יש לי ראי' מוכרחת שאין טעמו של פיסול השנים בלוים משום צריכת שנות הכח למשא בכתף · אלא השנים פוסלין בלוים מגזירות הכתוב כמו שפוסלין המומין בכהנים · והוא ממה דקאמר הש"ס בחולין (דף כד) דת"ר זאת אשר ללוים מה ת"ל לפי שנאמר ומבן חמשים שנה ישוב למדנו ללוים שהשנים פוסלת בהן יכול מומין פוסלין בהם והדין הוא ומה כהנים שאין השנים פוסלין בהם מומין פוסלין בהם לוים שהשנים פוסלין בהם א"ד שיהא המומין פוסלין בהם ת"ל זאת אשר ללוים זאת ללוים ואי' אחרת ללוים. יכול יהא הכהנים פסולין בשנים והלא דין הוא ומה לוים שאין מומין פוסלין בהם שנים פוסלין בהם כהנים שהמומין פוסלין בהם א"ד שיהיו השנים פוסלין בהם ת"ל אשר ללוים ולא אשר לכהנים יכול אף בשילה ובית עולמים כן וכו' עכ"ל · ואי ס"ד שהטעם פיסול השנים בלוים משום צריכו' שנות הכח למשא בכתף כמ"ש הרמ"בן. מאי יכול שהמומין פוסלין בלוים מק"ו דכהנים שאין השנים פוסלין בהם והמומין פוסלין בהן דקאמר · דשאני כהנים דדין הוא שלא יהא השנים פוסלין בהם שאין צריכן שנות הכח כמו שצריכן הלוים שנות הכח למשא בכתף. וזהו שקשה ג"כ על מה דבעי למעבד ק"ו שיהא השנים פוסלין בכהנים מק"ו דלוים שאין המומין פוסלין בהם ושנים פוסלין בהם · מאי ק"ו דשאני לוים דדין הוא שהשנים יפסלו בהם משום שצריכין שנות הכח למשא בכתף משא"כ בכהנים שאין צריכין שנות הכח לעבודתם. א"ו דהא דהשנים פוסלין בלוים הוא מגזירת הכתוב ולא משום טעמא דצריכות שנות הכח למשא בכתף · ושפיר הוה עבדינן ק"ו מכהנים ללוים ומלוים לכהנים ואיצטרך רחמנא למיכתב מיעוטא דזאת אשר ללוים ודוק:

ור"ל דמזה נמשך היכול אף בשילה ובית עולמים כן. ר"ל דאחר דנתברר דלאו מטעמא דצריכותא שנות הכח למשא בכתף שנים פוסלין בלוים אלא מגזירת הכתוב. יכול אף בשילה ובית עולמים כן. אבל בלא הא דלעיל לא הוה ס"ד למימר יכול אף בשילה ובית עולמים כן דמהיכי תיתי דשאני באהל מועד שבמדבר שהוצרכו לשנות הכח למשא בכתף. משא"כ בשילה ובית עולמים שאין להם משא בכתף ואין צריכין לשנות הכח ודוק:

ועוד אף אי הוה יהבינן להרמ"בן שיטתו דטעמא דפיסול השנים בלוים הוא משום צריכותא דשנות הכח למשא בכתף · אכתי איכא למימר דכל עלמו של צריכות שנות הכח למשא בכתף היינו לנשיאת המזבח וכל כליו והשולחן והמנורה ושארי כלי העבודה · אבל לנשיאת הארון י"ל דלא היו צריכין שנות הכח אעפ"י שהיו נושאין אותו בכתף כמו שהזכירו כמה פעמים בש"ס שהי' הארון נושא את נושאיו ושעל דבר זה נענש עוזא כדאי' במס' סוטה · ומאחר שלא הי' המלוה בכהנים אלא לישא את הארון אבל לא את המזבח והשולחן והמנורה ושארי כלי העבודה שהרי הרמ"בם במלות עשה ל"ד לא הזכיר אלא שיהא הכהנים מחוייבים לישא את הארון וכן כל ראיותיו שמביא שם אינן אלא בארון ולא בשארי כלים ולא היו הכהנים צריכין שנות הכח ואין בהם בכהנים לאו דולא יעבוד עוד · ומשום שהלוים חייבין לישא שארי הכלים כגון המזבח וכליו והשולחן והמנורה ושארי כלי העבודה כשנרלה לשאת אותם ממקום למקום אין הלאו דולא יעבוד עוד נעשה לאו הנוהג לדורות כדבעינא למימר קמן:

ומה שכתב הרמ"בן ז"ל ולא אמרו שאין השנים פוסלין בכהנים אלא בעבודת הכהונה בזמן שהן פוסלין בלוים כלומר כשהיו הלוים נושאי הארון וזהו משנינו פסול בלוים כשר בכהנים פסול בכהנים כשר בלוים עכ"ל נראה ממה שסיים וזהו ששנינו פסול בלוים כשר בכהנים פסול בכהנים כשר בלוים · שהוא רולה להביא כדמות ראי' לפירושו שלא אמרו שאין השנים פוסלין בכהנים אלא בעבודת הכהונה בזמן שהן פוסלין בלוים כלומר כשהיו הלוים נושאי הארון. ממה שאמרו פסול בלוים כשר בכהנים וע"כ הא דפסול בלוים היינו השנים · והפסול הזה דשנים לא הי' אלא כשהי' הלוים נושאי הארון. דהא כשאין הלוים

נושאין

הלוים התקדשו אתם ואחיכם והעליתם את ארון יי' אלהי ישראל אל המקום אשר הכינותי כי למבראשונה לא אתם פרץ יי' אלהינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט וגם כתוב ב וישאו בני הלוים את ארון האלהים כאשר צוה משה כדבר יי' בכתפם במוטות עליהם וכאשר צוה משה חמשים· וכן כתוב בדברי דוד ג מפורש ויספרו הלוים מבן שלשים שנה ומעלה ובאמת כי זה המספר עד חמשים בלבד הוא רומז · (ד) וגם נאמר אלה בני לוי עשה המלאכה לעבודת בית יי' מבן עשרים שנה ומעלה כי אמר דוד הניח יי' אלהי ישראל את עמו וישכון בירושלם עד לעולם וגם ללוים אין לשאת את המשכן ואת כל כליו לעבודתו כי בדברי דוד האחרונים המה מספר בני לוי מבן עשרים שנה ומעלה כי מעמדם ליד בני אהרן לעבודת בית יי' על החצרות ועל הלשכות ולא לשאת המשכן וכל כליו · ולא היה זה המספר כמספר הראשון שאמר בו מבן שלשים ועד בן חמשים

רק שיעור למטה והדברים ככתבן · ומה שהביא עוד (ד) הפסוקים האחרים הכתובים בד"ה על הלויים שהוכשרו פחות מבן ל' שנראה שהביאם לחזק כונתו כמו שכתבתי לעיל · ולפי דעתי אין מהם סיוע כלל לפי שאם הוכשרו יתר על כ' בעבור שלא היו למשא הארון אז היה לו לדייק כן אבל על בשרם אותם שהם פחות מבן ל' לא נשמע גם כן שאותם שהם יתר על כ' כשרים לזאת הסבה · ומה שאמר עוד

מרגניתא טבא

נושאין הארון אין השנים פוסלין בהם . וכהם שפסול בלוים דקאמר אאותה הזמן שהיו הלוים נושאי הארון ה"נ כשר בכהנים אאותה שעה שהיו הלוים נושאי הארון . ואין זה מוכרח דאדרבה לשיטת רבינו ניחא טפי למימר פסול בלוים כשהיו נושאי הארון כשר בכהנים כשהיו הכהנים נושאי הארון · שהשנים היו פוסלין בלוים בזמן שהיו נושאי הארון . ואין השנים פוסלין בכהנים אפי' בזמן שהכהני' נושאי הארון · והא דקאמר הש"ס זאת אשר ללוים מה ת"ל לפי שנאמר ומבן חמשים שנה ישוב למדנו ללוים שהשנים פוסלין בהן · יכול מומין פוסלין בהם ודין הוא מה כהנים שאין השנים פוסלין בהן וכו' ת"ל זאת אשר ללוים ולא אחרת ללוים · יכול יהא הכהנים פוסלין בשנים והלא דין הוא ומה הלוים שאין המומין פוסלין בהם שנים פוסלין בהם וכו' ת"ל אשר ללוים ולא לכהנים · ולא קאמר יכול יהו הכהנים פוסלין בשנים משום דכיון דנעתקה המלאכה הזו מן הלוים לכהנים הרי הן במקום הלוים לכל משאם ועבודתם . כלומר שיהיו הכהנים כמותם מבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה שהם שנות הכח למשא בכתף וכמו שכתב הרמ"בן באמת כן . ת"ל אשר ללוים . די"ל דעדיפא קאמר דאפי' ק"ו איכא . ועוד הואיל והא דאיצטריך רחמנא למכתב וזאת ע"כ ל"ל דאי לאו וזאת דכתב רחמנא הוה ילפינן מק"ו דיפסלו מומין בלוים . דבלאו ק"ו מהיכי תיסק אדעתין למימר דהמומין יהא פוסלין בלוים נקט נמי בהא דכתב רחמנא אשר ללוים ק"ו ודוק :

ועיין בפי' המשנה לרבינו הרמ"בם במס' חולין שכתב וז"ל הלוים פסלו בשנים ולא במומין ולא נתחייבו בדין זה הלוים אלא בזמן המשכן ומשאיו . אבל בשילה ובית עולמים לא יפסול הלוי בשנים ואינו נפסל אלא בקול בלבד . ר"ל כשיפסיד קולו ולא יפסול במום אחר כל עיקר והכהן נפסל במום ולא בקול ולפיכך בכל זמן ימלא הפרש בין הלוים והכהנים והכשר באלו פסול באלו עכ"ל . ודוק היטב :

שוב כתב הרמ"בן וז"ל וכתיב ב וישאו בני הלוים את ארון האלהים כאשר צוה משה כדבר ה' בכתפם במוטות עליהם וכאשר צוה משה הוא משלשים ועד חמשים עכ"ל . אין זה מוכרח · די"ל דכאשר צוה משה קאי על מה שכתוב בכתפם במוטות ואע"ג דלא מלינו בתורה שצוה הקדוש ברוך הוא שבכתף ישאו אלא שמשה לא נתן להם עגלות כי בכתף ישאו והכא כתיב כאשר צוה משה כדבר ה' מסתמא כן צוה משה מפי הגבורה וכמו שדרשו בספרי כמשפטם וגומר כאשר צוהו ה' היכן צוהו ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו הביאו רבינו במלוה עשה ל"ד . אבל אמבן שלשים ועד בן חמשים לא הקפידו כיון שזה היתה בכהנים וכמו שמפרש הרמ"בם דמדכתיב וישאו בני הלוים ולא כתיב וישאו הלוים ש"מ שהכהנים נשאו את הארון · ואין השנים פוסלין בכהנים כנ"ל . או משום שאין שנות הכח אלא למשא המזבח ושולחן ומנורה ושארי כלי · העבודה ולא לארון משום דהי' נושא את נושאיו כנ"ל :

ומה שכתב הרמ"בן עוד וז"ל וכן כתוב ג בדברי דוד מפורש ויספרו הלוים וכו' ולא הי' זה המספר כמספר הראשון שנאמר בו מבן שלשים ועד בן חמשים עכ"ל והוא הכרח גדול שעד בנין בית עולמים הי' קפידא על מבן שלשים . ומסתמא נמי עד מבן חמשים כמ"ש הרמ"בן ודלא כמ"ש בעל מגלת אסתר וז"ל אני אומר כי אין בפסוק שיעור למעלה רק שיעור למטה והדברי' ככתבן . וכן ראיתי בספר כסף משנה בפ"ג מהלכות כלי המקדש . שסבר בדעת רבינו הרמ"בם שאף לדורות אין מכניסין את הלוי לעבודה עד שיהי' בן שלשים · ואע"ג שכבר גילה רבינו הרמ"בם דעתו שהלוי דלא יעבוד עוד אינו נוהג לדורות כמ"ש שם הלכה א' עד שהקשה על מ"ש רבינו ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהי' איש שנאמר איש איש על עבודתו . וז"ל הרב בעל כסף משנה ואיכא למידק דמשמע מהכא דמשיגדיל ויהי' לאיש כשר לעבוד' וזה סותר מ"ש למעל' שאינו נכנס לעבודה עד שיהי' בן שלשים שנה · וכבר ישבתי קושי' זו לפי מה שהבין בעל כ"מ וגם קושי' כיולא בזו שמעתי מקשי' בגמ' דחולין (דף כ"ד ע"ב) ת"ר קטן פסול לעבודה אפי' תם עד שיביא שתי שערות שנאמר איש מזרעך לדורותם · לפ"ז ל"ל קרא דאשר ללוים לאגמורין דאין שנים פוסלין בכהנים תיפוק לי' דהא במדאיצטר' איש מזרעך לדורותם דקטן פסול לעבודה ש"מ דאין שנים פוסלין בכהנים מק"ו דלוים · דאי פוסלין ל"ל איש הלא בלא"ה פסול עד שיהי' בן שלשים . וישבתי עפ"י גמר' (נדה דף מ"ז

ע"ב

עוד (ה) שאם נאמר שלא יהיה עוד ללויים משא בכתף מימות יאשיהו שגנז הארון על זה לא תהיה מצות שעה מאחר שאינה נגדרת בזקן או במקום וימנה גם כן ולא יעבוד עוד דלוי זקן פשיטא כי על זה לא תקרא מצות שעה שכן היא סברת הרב גם כן כמו שכתב הוא עצמו בשם הרב אבל טעם אמרו היותם מצות שעה הוא מפני שבמדבר היו נפסלים אף להיות שוערים ומשוררים ובשילה ובית עולמים הוכשרו כמו שמשמע מהמאמר שהביאו בפ"ק דחולין יכול אף בשילה וכו' ולא מפני שאין עוד ארון לשאת כי על זה לא תהיה מצות שעה · ומה שאמר עוד (ו) כי אם היתה בטלה זאת המצוה ממשא בכתף תבטל גם כן לאו דלא יסירו ממנו אמת הוא זה · אמנם הרב לא הוציאה מן המנין כאשר כתב הוא בעצמו שראה במצות ל"ד שהרב כתב שהכהנים נצטוו לשאת הארון בכתף כשנרצה לשאת אותו ממקום למקו' וכמו שנכתב לפנינו בע"ה:

חמשים · (ה) ואם נחשב שלא יהיו עוד ללוים משא בכתף לעולם מימי יאשיהו שגנז הארון כמו שדרשו יומא (דף נ"ב ע"ב) בפסוק ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף גם זה לא יוציא המצוה הזאת מן המנין אחרי שהיא נוהגת בכל הדורות כל זמן שיצטרכו למשא כי אין ביטול למצוה אלא מפני שאינה נוהגת לא מפני שאינה צריכה אלינו וכבר אמר הרב כן במצות מאה ושמונים ושבעה בענין הכרתת זרע עמלק ושבעה עממין כי כל מצוה תקרא נוהגת לדורות כל זמן שאינה נגדרת בזמן או במקום ואפי' בהעדר הדבר שנצטוה עליו בדורות ההם מלבד שאין לנו בטחון שלא ישאו עוד ארון בבנין הבית או במלחמות העתידות לפני מלך המשיח כמו שעשה פנחס במלחמות מדין שנאמר וכלי הקדש וחצוצרות התרועה בידו ודרשו בספרי וכלי הקדש זה ארון וכאשר עשו בימי עלי האל יזכנו לראות (ו) ואם היתה מצוה זו יוצאת מן המנין היה בטל לאו דלא יסורו ממנו ויוצא מן המנין כי למשא הארון נעשו בו ומפני משאו הוזהרנו שלא נסיר אותם כמו שכתוב והבאת את הבדים בטבעות בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו:

נראה לי שהנכון כדברי הרב שכהן זקן אינו נפסל מאחר שלא באה האזהרה רק ללויים זקנים וראיתו מפ"ק דחולין שאמר מומים פוסלים בכהנים ואין שנים וכו' נכונה היא ומה שפירשה הרמב"ן ואמר

וראיתי לרב ז"ל א שכתב לפנינו במאמר הזה במצות ל"ד שנצטוינו שישאו הכהנים הארון על כתפיהם כשנרצה לשאת אותו ממקום למקום והוא אמרו יתעלה כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו ואף על פי שמצוה זו באה בלויים בשעה ההיא למיעוט מספר הכהנים אבל לדורות הכהנים חייבים במצוה זו · והנה יסבור הרב כי מאחר שנשתנית המצוה לכהנים כבר בטל הלאו הזה דלא יעבוד עוד שלא אמר בכהנים וכמו שאמרו (חולין דף כ"ד) מומין פוסלין בכהנים

מרגניתא טבא

ע"ב) בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראי' שהוא בן עשרים והוא סריס לא חולץ ולא מיבם. ומסיק הש"ס הוא שנולדו בו סימני סריס וכי לא נולדו בו סימני סריס עד כמה תני ר' חייא עד רוב שנותיו. ולפ"ז אי לאו אשר ללוים הייתי אומר שהשנים פוסלין בכהנים עד שיהי' בן שלשים כמו בלוים והא דאיצטרך איש מזרעך היינו היכא דלא הביא ב' שערות ולא נולדו בו סימני סריס דליפסל עד רוב שנותיו. ודע שאין סריס ממומין שפוסלין בכהנים. ועיין ברמב"ם פ"ח מהלכות ביאת מקדש שחשיב שם כל המומין ולא חשיב סריס ע"ש ודוק:

וכן יש ליישב האי דרמ"ב ז' הנ"ל לפי הבנת בעל כסף משנה. אמנם אין אני רואה בדעת רבינו הרמ"בם שום רמז דלדורו' יהא פסול לוי לעבודה עד שיהי' בן שלשים. והא דכתב שם הלכה ו' אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחילה שנאמר זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה וכתוב א' אומר מבן שלשים שנה. הא כיצד חמש שנים ללמוד. היינו דלא בא אלא לאגמורין מרומי' דקראי דצריכין לימוד חמש שנים. אבל שלא יכנסו לדורות עד שיהיו בני שלשים זו לא שמענו בדעת רבינו. וכמו שמצינו בדברי דוד האחרונים שמנאן מבני עשרים למעלה. וכיון שכן מאחר שמצינו דעד בנין בית עולמים כתיב ויספרו הלוים מבן שלשים שנה ולמעלה מסתמא נמי הי' המספר הזה עד בן חמשים דאל"כ תקשו מ"ש אבן שלשים קפיד. ואעד בן חמשים לא קפיד · ואי משום דמשעברו הירדן לא היו הלוים נושאי הארון אלא הכהנים ומשום לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף א"כ אבן שלשים נמי לא הוה להם להקפיד כמו שלא הקפידו מבנין בית עולמים ומנו בני עשרים וכיון שנמנו עד בנין בית עולמים מבני שלשים. מוכרח נמי שהיו הלוים נושאי הארון אף לאחר שעברו הירדן ודלא כמ"ש רבינו שיתבאר מספר שמואל ויהושע כי לדורות הכהנים חייבים במצוה זו. והנראה ביישוב קושי' זו הוא אחרי שרבע אדבר בדברי הרמב"ן ז"ל שכתב בזה הלשון וראיתי א לרב ז"ל שכתב לפנינו במאמר הזה במצות ל"ד שנצטוינו שישאו הכהנים הארון על כתפיהם וכו' והנה יסבור הרב כי מאחר וכו' וכמו שאמרו מומין פוסלין וכו' עכ"ל. ומשמע

מדבריו

בכהנים ואין שנים פוסלין בכהנים וזו סברא כפשט' שאם נעתקה המצוה הזו מן הלויים לכהנים אשרי שהיו רבים הרי הם במקום הלויים לכל משאם ולכל עבודתם כלומר שהיו כמותם מבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה שהם שנות הכח למשא בכתף (א) ולא אמרו שאין שנים פוסלין בכהנים אלא בעבודת הכהונה בזמן שהן פוסלין בלוים כלומ' כשהיו הלויי' נושאי הארון וזה הוא שהניחו פסול בלויים כשר בכהנים פסול בכהנים כשר בלויים כמו שבא בגמרא חולין שם (ב) ולפי דעתי שגם זה שאמר שנעתקה המצוה לכהנים איננו אמת חלילה לנו שנאמר שנשתנה שום מצוה בתורה שיהיו הלויים נפסלים ממשא הארון לעולם והלויים נשאוהו בימי דוד גם בפעם השנית שעשה כהוגן שנאמר ויהיו בעזר האלהים את הלוים נושאי

ואמר (א) כי זהו דוקא בעבודת הכהונה אני אומר כי אין אלו אלא דברי נביאות שהרי בפתם שנו כשר בכהנים פסול בלויים ופירש אח"כ בברייתא ת"ר כהנים במומים פסולים בשנים כשרים שמשמע כי לעולם הם כשרים בשנים ואין לומר כי זהו דוקא בזמן המדבר שעדיין לא נכנסו במצות המשא שא"כ הוה ליה לחלק בגמרא מביאים הכס ובזמן הזה כמו שחלק בענין הלויים הנפסלים בשנים יכול אף בשילה ובבית עולמים כך וכו' והכא נמי בכהנים היה לו לומר יכול אף בשילה ובבית עולמים שיש להם עבודת משא יוכשרו בשנים ת"ל וכו' ולהוכיח שאז הם פסולים בשנים : ואין לומר שאין צורך להוכיח זה כי מאמר שהם נכנסים תחת הלויים פשיטא כי ישתוו אליהם בכל הדברים · זה איננה כי יש לומר דוקא בזמן המדבר שהיתי' עבודת המשא תדירה היו

הלוים נפסלים בשנים אבל בשילה ובבית עולמים שלא יצטרכו למשא רק דרך מקרה כגון בלאתם למלחמה או כדומה לזה לא יפסלו הכהנים אשר נכנסו תחתיהם · ומה שאמר (ב) כי לא נשתני' זאת המצוה שהרי מצינו שהלויים נשאוהו בימי דוד בפעם שניי' בעשותו כהוגן לפי דעתו זה הוא אחד מכ"ד מקומות שנקראו הכהנים לויים וכן נראה שהוא דעת הרב שהביא בסמ"ק שלו במצות ל"ד הפסוק שהוא בדברי הימים בעת שנשא דוד בפעם' שנית את הארון

והוא

מרגניתא טבא

והוא מדבריו האלו . דאי הוה יהיב ליי' לרבינו הרמב"ם שיטתו דאחר שנעתקה המצוה של נשיאת הארון מהלויים לכהנים לא היו . השנים פוסלין בכהנים . הוה ניחא לי' שיטת רבינו הרמב"ם דבטל הלאו דלא יעבד עוד . ויש להקשות דאף אם יהבינן לי' לרבינו הרמב"ם שיטתו דאחר שנעתקה המצוה הזאת דנשיאת הארון מלוים לכהנים ואין השנים פוסלין בכהנים . אכתי למה בטל הלאו דלא יעבוד עוד . הלא רבינו הרמ"בם לא כתב אלא שנלטוינו שישאו הכהנים את הארון . ומבואר מלשון הזה . אבל נושא המזבח והשלחן והמנורה וכלי העבודה נשארה בלוים . וגם כל ראיותיו שהביא רבינו הרמב"ם במצות עשה ל"ד אינו אלא שנלטוו הכהנים לישא את הארון . וא"כ אכתי איכא לאו דלא יעבוד בלוים בנושאם המזבח והשולחן והמנורה ושארי כלי העבודה שמשאם בכתף כמבואר במשא ועבודות בני קהת בפרשת במדבר . אמנם הנראה פשוט וברור דגם הרמב"ן מודה דלאו דלא יעבוד עוד בנשיאת השולחן והמזבח והמנורה ושארי כלי העבודה לא מקרי נוהג לדורות דמאחר שהבטחנו השם יתעלה להביאנו אל המנוחה ואל הנחלה שהיא בית עולמים וכשיבנה בית עולמים הבטחנו שישכון בירושלים עד לעולם . כמו שדרשו חז"ל אל הנחלה זו בית עולמים וקידושה לשעתה וקידשה לעתיד לבא מה נחלה שאין לה הפסק . ולא יהי' ללוים לשאת את המשכן ואת כל כליו לעבודתו כמאמר דוד המלך ע"ה בדברי הימים א' כנ"ל וא"כ הא דבאה המצוה ללוים לשאת את המשכן ואת המזבח והשלחן והמנורה ושארי כלי עבודה לא היתה אלא מצות שעה עד שיבנה בית עולמים דאחר שבנה בית עולמים להיכן ישאו אותן הכלים כיון שכבר בחר בירושלים לשכון עד לעולם · ועיקר הקושי' שהקשה הרמב"ן מנשיאת הארון שהיא מצוה לדורות אף כשיבנה בית הבחירה שאין לנו בטחון שלא ישאו עוד את הארון בבנין הבית או במלחמות העתידות לפני מלך המשיח כמו שעשה פנחס במלחמות מדין וכמו שהאריך הרמ"בן . וכמו שמוכרח מדברי הרמ"בם במנותו במצות עשה ל"ד שנלטווינו שישאו הכהנים את הארון כשנרלה לשאת אותו ממקום למקום . שהיא מצוה נוהגות לדורות שאם לא הי' נשיאת הארון מצוה לדורות לא הי' מונה רבינו הרמ"בם במנין תרי"ג מצות שאינו מונה אלא מצות הנוהגת לדורות כמבואר בשורש הזה . אבל ממה שמחויבים הלוים לישא המזבח ושארי כלי העבודה הנ"ל לא קשי' לי' מידי להרמ"בן כמ"ש לעיל . ודוק הטיב :

וכיון שכן נתיישבה הקושי' והסכרח שיש ממה שכתוב מפורש בדברי דוד ויספרו הלוים מבן שלשים שנה ומעלה . דאף אחר שעברו הירדן הי' מחוייבים הלוים לשאת את הארון דאל"כ למה נמנו מבן שלשים ומעלה כנ"ל . די"ל דלעולם אחר שעברו ישראל את הירדן נעתקה המצוה דנשיאת הארון מלוים לכהנים והא דנמנו הלוים מבן שלשים ומעלה היינו משום דאחר שחרבו שילה עד שנבנה בית עולמים היו הלוים מוכרחים להיות עתידים לישא את המשכן ואת כל עבודתו דהיינו המזבח והשולחן והמנורה ושאר כלי העבודה ממקום למקום מאחר שלא בחר עוד בירושלים לשכון עוד שם לעולם ' ומשום נשיאת הנך כלים דהיינו המזבח והשולחן והמנורה ושארי כלי העבודה הוא דנמנו הלוים מבן שלשים ומעלה ולא משום נשיאת הארון דמצוה דנשיאת הארון נעתקה מלוים לכהנים . כשיטת הרמ"בם . ובכהנים אין השנים פוסלין או מגזירת הכתוב כמו שהוכחתי לעיל . או משום שאין צריכין בנשיאת הארון שנות הכח משום דהארון הי' נושא את נושאו . וכמשמעות ריהטא דברייתות שלא הזכיר ו פסול שנים אלא בלוים ודוק

והוא וישאו בני הלויים את הארון האלקי' וגו' להוכיח מהם גם כן שני שנית זאת המלוה מהלויים לכהנים · ומה שאמר עוד כי לפי דעתו כהנים ולויים כשרים למשא הארון מאחר שלא כתב רק בני קהת שגם הכהנים בני קהת הם ·אמת היא זה אמנם לא הוכשרו בזמן אחד כי אם הלויים במדבר והכהנים אח"כ וכן הוא ג"כ מה שכתוב בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון וגומר' (ד) והפסוקים שהביא הכתובי' בד"ה להוכיח כי לשניהם היא זאת המלוה שאומר כי הכהנים היו מעלים את ארון ה' איננה ראיה שהרי · אמר ג"כ שדוד וזקני ישראל ג"כ היו מעלי' את ארוןה' וזה א"א כפשוטו רק פירושו שהיו הולכים בחבורה ובקבוץ להעלותו אבל הנושאים אותו היו הכהנים וגם כי אומר וישאו בני הלויים פירושו כהנים : ומה שאמר (ה) כי דרש סיפרי שאמר והיכן לוה בכאשר לוה הראשון הוא או ג"כ בשני · הנה לפי מה שהביא הרב במלות ל"ד בסמ"ק שלו לשון הספרי אין ספק כי בפסוק שני לבד נדרשה אותה הדרשה שהביא שם

ב נושאי ארון ברית יי' וכתיב וכל הלוים הנושאים את ארון והמשוררים · אבל נאמר כי הכהנים והלויים כולם כשרים במשא מן התורה שכולם נקראו לויים ועוד שלא נאמר בפרשה אלא בני קהת · והרי הכהנים גם הם בני קהת וכתיב בעת ההיא הבדיל יי' את שבט הלוי ולשאת את ארון ברית יי' לעמוד לפני יי' לשרתו ולברך בשמו (ד) וכן תראה בכתוב שנאמר ויקרא דוד לצדוק ג ולאביתר הכהנים וללויים לאוריאל עשיה ויואל וגו' ויאמר להם אתם ראשי האבות ללוים התקדשו אתם ואחיכם והעליתם את ארון ברית יי' ושם כתוב ויתקדשו הכהנים והלוים להעלות את ארון יי' אלהי ישראל כאשר לוה משה בדבר יי' בכתפם במוטות עליהם (ה) וזו שאמרו בסיפרי ד היכן לוה ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו ולא חדשו הלוים כלום אלא מפי משה ומשה מפי הקדש על הפסוק הראשון אמרו כן שנאמר ויתקדשו הכהנים והלויים להעלות את ארון יי' אלהי ישראל כאשר לוה משה בדבר יי' בכתפם במוטות עליהם והיכן לוה משה ולבני קהת לא נתן ומשה מפני הקדש שהעיד עליו הכתוב בדבר יי' ולא אמרו והיכן לוהו יי' אלהי ישראל לאהרן אבל ליכא שם גם הפסוק הנאמר אחר תיקון המשמרות כולן כי אחר חלוקת הלויים הזכיר חלוקת הכהנים ואמר אלה פקודתם לעבודתם לבוא לבית יי' כמשפטם

מרגניתא טבא

תעמ'

אבל אחר שבחר השם בירושלים לשכון שם לעולם ואין עוד ללוים משא בכתף לשאת את המזבח והשולחן והמנורה ושארי כלי העבודה חזר ומכאן דוד המלך ע"ה מבן עשרים שנה ומעלה וכמו שבא מבואר ומדוקדק בדברי הכתוב בו אמר דוד הניח ה' אלהי ישראל לעמו וישכן בירושלים עד לעולם וגם ללוים אין לשאת את המשכן ואת כל כליו לעבודתו כי בדברי דוד האחרונים המה מספר בני לוי מבן עשרים שנה כי מעמדם ליד בני אהרן וגו' הרי שזכר ונתן תיבה וטעם למניינם מבן עשרים משום דאין ללוים לשאת את המשכן ואת כל כליו לעבודתו ודוק היטב :

ומה שכתב הרמב"ן עוד להביא ראי' שהלוים נשאו את הארון אחר העברת הירדן ממה שכתב וז"ל ויהי בעיר האלהים **ב** את הלוים נושאי הארון ברית ה' . יפה כתב כזה בעל מגילת אסתר וז"ל . כי לדעתי הוא אחד מכ"ד מקומות שנקראו הכהנים לוים עכ"ל וגם מה שהביא הרמב"ן ראי' מפסוק וכל הלוים הנושאים ארון ה' וגומר יש ג"כ ליישב כן שהוא א' מכ"ד מקומות הנ"ל . וגם מה שהביא הרמב"ן ראי' מפסוק ויקרא **ג** דוד לצדוק ולאביתר הכהני' ללוים לאריאל וגו' כאשר לוה משה בדבר ה' בכתפם במוטות עליהם עכ"ל ביאור הכתוב לשיטת רבינו הרמב"ם שלוה להתקדש לכהנים ללוים · לכהנים שישאו את הארון בכתפם במוטות וכמ"ש ישאו בני הלוים את ארון האלהים כאשר לוה משה בדבר האלהים בכתפם ובמוטות עליהם וכנראה מדברי רבינו הרמ"בם במלות עשה ל"ד שהוא מדקדק מדכתיב וישאו בני הלוים ולא כתיב וישאו הלוים שהכהנים נשאו את הארון שהם בני הלוים ולא לוים סתמא . והרמב"ן ז"ל דילג תיבות אלו וישאו בני הלוים . וללוים לוה להתקדש להיות משוררים לפני ארון ה' לבאות ולהיות שוערים וכמ"ש ויאמר דוד לשרי הלוים להעמיד את אחיהם המשוררים בכלי שיר וגומר ועמהם אחיהם המשני' זכריהו וגומר ועבד אדם ויעיאל השוערים ופי' אבן יחייא שהיו שוערים לפני הארון ר"ל שהמה היו המזהירים בעם לבל יקריב איש זר להארון . ומלשון והעליתם אין ראי' כמ"ש בעל מגילת אסתר שהרי ג"כ נאמר שדוד וגם זקני ישראל היו מעלים את ארון ה' . ושם אי אפשר ופשוטו רק פירושו שהיו הולכין בחבורה ובקבוץ להעלותו אבל הנושאים אותו היו הכהנים עכ"ל .

ומה שכתב הרמ"בן עוד וז"ל וזו **ד** שאמרו בספרי היכן לוה ולבני קהת לא נתן וכו' והיכן לוה משה ולבני קהת לא נתן וכו' עכ"ל . כבר כתב בזה בעל מגילת אסתר ודבריו מספיקין וז"ל . הנה לפי מה שמביא הרב במלות ל"ד בסמ"ק שלו לשון הספרי אין ספק כי בפסוק השני לבד נדרש אותה הדרשה שהביא שם וז"ל ולשון הספרי כמשפטם כאשר לוהו ה' והיכן לוהו ולבני קהת לא נתן וגו' וזהו בפסוק שני א"כ שם בלבד דרשוהו וכו' עכ"ל · ועוד אומר אני אפי' אם נאמר שעל פסוק הראשון דרשוהו הלא בפסוק הראשון כתיב וישאו בני הלוים את ארון האלהים כאשר לוה משה בדבר ה' בכתפם במוטות עליהם וכבר כתבתי שמוכרח מדברי רבינו הרמ"בם שהוא מדקדק מדכתיב וישאו בני הלוים ולא כתיב הלוים שבכהנים משמע' קרא כנ"ל . וא"כ גם לפי הדרשא על פסוק ראשון מוכרח שלכהנים לוה לישא בכתפם במוטות

מדכתיב

שעשה אהרן אביהם כאשר צוהו י"י אלהי ישראל על ידי משה רבינו עליו השלום וכל זה לומר שלא חדשו כלום במקדש על ידי דוד אלא הכל מפי משה מפי הקדש ואם תאמר שאמרו גם זה על הכתוב השני רצונם לומר שגם בני אהרן בכלל מצות נשיאות הארון שנאמר בבני קהת כי עבודת הקדש עליהם ובני קהת יכלול את כלם אבל זה הכתוב כמשפטם ביד אהרן במשמרו' נאמר לא במשא הארון ועוד אמר הרב ה כי יתבאר זה וספר יהושע וספר שמואל כי לדורות הכהנים חייבים בזו המצוה והם ישאוהו ולא מצאתי הביאור הזה אבל בספר יהושע ו אמר ויצו את העם לאמר בראותכם את ארון ברית י"י אלהיכם והכהנים הלוים נושאים אותו ואתם תסעו ממקומכ' והלכתם אחריו · והענין כמו שאמרתי שכל השבט כשר למשא הארון והמשפט' ההיא של בני קהת נפקדו עליה במדבר (ו) ואני תמיה על הרב בזה שהוא דבר מפורש וכבר ביארו החכמים אותו שאמרו בגמרא (סוטה דף ל"ג ע"ב) כיצד עברו ישראל את הירדן בכל יום לוים נושאין את הארון והיום נשאוהו כהנים וזה כמו שביארנו כי בנסעם מן המחנה ביום הראשון נשאו' אותו גם הלויים כמו שאמר (ז) והכהנים והלוים נושאים אותו ויום עברם את הירדן נשאו הכהנים לבדם כי כן כתוב ויאמר יהושע אל הכהנים שאו את ארון הברית להעשות הנס על ידי כהנים המקודשים

שם וז"ל ולשון ספרי כמשפטים כאשר צוהו ה והיכן צוהו ולבני קהת וכו' וזהו בפסוק שני א"כ שם בלבד דרשוהו · ומה שאמר כי הפסוק השני מדבר בתקון המשמרות גם הרב הודה בזה במצות ל"ד ועכ"ז באותו פסוק של חלוקת המשמר' נרמז כי הם ישאו הארון והוא אמרו לבא לבית ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר צוהו ה' וגו' · ומה שאמר (ו) כי לא ידע זה הביאור מספר יהושע ושמואל שזאת המצוה הוא לכהנים אחר המדבר נראה בעיני כי ברור ומבורר הוא וזה כי מצאנו ביהושע שהכהנים נשאוהו פעם אחת בעברם הירדן ועוד כשסבבו יריחו ובשמואל ג"כ יש שהכהנים נשאוהו בעת שדוד הי' בורח מפני אבשלו' שנאמר ויש' צדוק ואביתר את ארון האלהים ירושלים · ומה שהביא ראיה (ז) מספר יהושע שאמר בהעברת הירדן ויצו את העם לאמר ב אותכם את ארון ברית ה' אלקים והכהנים הלויים נושאים אותו הנה אין משם ראיה כלל שהרי אין כתוב והכהנים והלויים נושאים רק והכהנים הלויים שפירושו הכהנים שהם בני לוי · ומה שאמר כי זהו דעת חכמים בפי' זה הפסוק בסוטה שבנסעם מן המחנה גם הלוים היו נושאים אותו זה איננו שהרי הם לא הביאו פסוק זה שם באמרי' שבכל יום לויים היו נושאים אותו ומנין לו שמכאן הוכיחוהו ממקומו הוא מוכרח כי זה הסיפור איננו על מה שהיו נוהגים קודם כי מה ענין לוי נופל במה שעבר שיאמר ויצו את העם לאמר בראותכם את ארון ברית ה' אלהיכם והכהני' הלוים נושאים אותו אם פירושו שבראשונה היו שניהם במשא ומה ענין זה לכאן · אמנם לפי דרכנו יתבאר היטב כל הפסוק וזה כי צוו את העם לאמר בראותכם את ארון ה' אשר הכהנים הלויים נושאים אותו בעת העברת הירדן ואתם תסעו וגומר והולך להעירם על השתנות הזה שהכהנים

מרגניתא טבא

מדכתיב וישאו בני הלוים שהם הכהנים כנ"ל. וכתיב כאשר צוה משה בדבר ה' ודריש היכן צוהו ולבני קהת לא נתן ודוק היטב:

ומה שאמר עוד הרמ"בן כי הפסוק השני מדבר בתיקון המשמורות . כתב בעל מגילות אסתר וז"ל גם הרב מודה בזה במצות ל"ד ועכ"ז באותו פסוק של חלוקות המשמורות נרמז כי הם ישאו את הארון והוא אומרו לבא לבית ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר צוהו ה' וגו' וז"ל רבינו הרמ"בם במצות עשה ל"ד וכן כשזכר בדברי הימים מחלוקת הכהנים לכ"ד משמרות אמר אלה פקודתם לעבודתם לבא לבית ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר צוהו ה' אלהי ישראל ביארו החכמים ז"ל שהוא רומז אל היות עבודת הכהנים לשאת את הארון על הכתף וזהו כאשר צוהו ה' אלהי ישראל ולשון הספרי כמשפטם וכו' כאשר צוהו ה' היכן צוהו ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו עכ"ל :

ומה שכתב הרמ"בן עוד וז"ל ועוד **ה** אמר הרב כי יתבאר זה בס' יהושע וכו' ולא מצאתי הביאור הזה . עכ"ל כתב בעל מגילת אסתר וז"ל ומה שאמר כי לא ידע זה הבירור מס' יהושע ומס' שמואל שזאת המצוה הוא לכהנים אחר המדבר נראה בעיני כי ברור ומבורר הוא . וזה כי מצאנו ביהושע שהכהנים נשאוהו פעם אחת בעברם את הירדן ועוד כשסיבבו את יריחו . ובשמואל גם יש שהכהנים נשאוהו בעת שדוד הי' בורח מפני אבשלום · שנאמר וישב צדוק ואביתר את ארון האלהים ירושלים עכ"ל.
ולקמן בעזרת האל אבאר שיעור לשון הרמ"בם במצות ל"ד הנ"ל :

ומה שכתב הרמ"בן וז"ל אבל **ו** בספר יהושע אמר ויצו את העם כו' ואני תמי' על הרב כ' להעשות הנס ע"י הכהנים המקודשים מזרע אהרן עכ"ל . כתב בזה בעל מגילת אסתר וז"ל ומה שמביא ראי' מספר יהושע שאמר בהעברת הירדן ויצו את העם לאמר בראותכם את ארון ברית ה' אלהיכם והכהנים הלוים נושאים אותו · הנה אין משם ראי' כלל שהרי אין כתוב והכהנים והלוים נושאים רק הכהנים הלוים שפירושו הכהנים שם בני לוי ומה שאמר כי זהו דעת חכמים בפירוש זה הפסוק בסוטה זה איננו וכו' עיין שם שהאריך ודבריו דברי טעם הם :

ומה

שהכהנים לבדם ישאוהו שאם לא כן היו חושבים כי אין להם לנסוע ממקומה אחרי שאין זה כדרך שאר פעמים שהיו הולכים בנסוע הארון בתשא הלויים ויחשבו כי אין זה עת נסיעה רק איזו מצוה עליהם לשעה ואחר כך יפרקו הארון לתתו ללוים לכן העירם שילכו אחריהם כי אז הוא מסע המחנות · ומה שאמרו חכמים כי בכל מקו' היו הלויים נושאים הארון הוליאוהו ממה שהיו רגילים במדבר שהלויים היו נושאים אותו ולא מלינו שלקחה מהם זאת המצוה עד עתה בעת העברת הירדן ולכן אמר כי בכל יום היו הלוים נושאי' אותו וראיה עוד שלא הוליאוהו מזה הפסוק שהרי אמרו בכל יום לוים נושאים אותו ואם ראייתם מזה הפסוק הי' להם לומר כהנים ולויים שהרי גם כהנים כתיב בזה הפסוק אלא בודאי מאמרם נסמך על מנהג המדבר עד עתה ביום אשר עברו הירדן

המקודשים מזרע אהרן : (ה) אבל בספר מלכים כשהכהנים שלמה הארון לבית קדשי הקדשי' שם נאמר ויביאו הכהני' את ארון ברית י"י אל מקומו אל דביר הבית אל קה"ק והי' זה מפני שהלוים אינם נכנסים לעולם לבית קדש הקדשים כי גם במדבר לא היו שם עד רדת הפרכת על ידי הכהנים כדכתיב אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי וכו' פרשה · וגם שם כתוב ויעלו את ארון י"י ואת אהל מועד ואת כלי הקדש אשר באהל ויעלו אותם הכהנים והלוים לפי שהיו הלוים גם כן נושאי האהל וכלי הקדש כלם חוץ מן הארון שנתייחדו לו עתה הכהנים כדי שיביאו אותו אל בית קדשי הקדשים שהלוי' אין נכנסי' שם במדבר בין לדורות וכל זה מפורש (ט) וכן אמרו שם במסכת סוטה ח תניא רבי יוסי אומר בשלשה מקומות נשאו הכהנים את הארון כשעברו את הירדן

כי אז ראינו שנשתנית להכהנים ולא למדבראשונ' ומה שאמר (ח) כי מה שהכהנים נשאו הארון בימי שלמה היה להכניסו בבית קדשי הקדשים כי הלויים אינ' נכנסים שם א"כ הוא כדבריו למה לא התחילו לשאת אותו הלוים במלותם ובהגיעם אל בית המקדש יתנוהו לכהנים להכניסו לבי' קדש הקדשי' אלא בודאי זה הי' על כי זאת המצוה נטלה מהם ונתנה לכהנים ומה שהביא ראיה (ט) מאמרם בג' מקומות נשאו הכהנים את הארון דמשמע לפי דעתו כי

מרגניתא טבא

ומה שכתב עוד הרמ"בן וז"ל ז אבל בספר מלכים כשהכהנים כו' והי' זה מפני שהלוים אינם נכנסין לעולם לבית קדשי קדשים וכו' עכ"ל · נראה שגם רבינו הרמ"בם ראה זה בדעתו ולכך לא כתב במלוה ל"ד אלא כמו שנתבאר בס' יהושע ובס' שמואל ולא הזכיר בס' מלכים . מפני שיש לדחות כמ"ש בזה הרמ"בן :

שוב כתב הרמ"בן וז"ל וכן אמרו ח שם במס' סוטה תני ר' יוסי אומר בג' מקומות כו' שנתייחדה לכהנים עפ"י הנביא . הנה מה שפי' בעל מגילת אסתר בזה לשיטת רבינו הרמ"בם דחוק ורחוק וגם הוא בעצמו שדא בה נרגא . ומה שנראה לי בזה הוא · דמלבד מה שיש ליישב סברת ר' יוסי שיסכים לשיטת רבינו . יש לומר עוד דאף אם נודה לדברי הרמ"בן דהאי דתני ר' יוסי פליג וס"ל כשיטת הרמ"בן שמלות נשיאותו של הארון לעולם על הלוים כולן חוץ מג' מקומות הללו שנתייחדה לכהנים עפ"י הנביא · לרבינו הרמ"בם ס"ל דהא דדריש בספרי אלה פקודתם לעבודתם לבא לבית ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר לוהו ה' אלהי ישראל היכן לוהו ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו . פליג על ר' יוסי וס"ל לתנא דספרי דמלות נשיאת הארון בכהנים ולא בלוים · דלפום האי דרשא דדריש בספרי אלה פקודתם לעבודתם לבא לבית ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם דעבודת הכהנים לשאת את הארון ע"כ דדוקא לכהנים ולא ללוים דאי מלות נשיאת הארון גם ללוים לדורות תקשי א"כ למה לא הזכיר בכתוב גבי לוים אחר דחשיב התם בדברי הימים א' כ"ה כ"ד משמרות לוים ג"כ דמחוייבים לישא את הארון כשנרלה לשאת ממקום למקום כמו שהזכיר בכהנים אחר שמנה כ"ד משמרות כהונה דהשתא שלא הזכיר משמע דאין הכ"ד משמרות לוים מחוייבים אלא בעבודת שהזכיר בסי' כ"ג ודוק :

וגם הברייתא שמביא הש"ס בחולין הי' נראה לו דפליג על הא דר' יוסי · והוא דתני התם יכול אף בשילה ובית עולמים כן ת"ל עבודת עבודה ועבודת משא לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף . דאי ס"ד דהא ברייתא אתי' נמי כר' יוסי דס"ל דאף לדורות מלות נשיאת הארון בכל הלוים כולן א"כ הכי הוה לי' למימר לא אמרתי אלא בזמן שתדירת עבודה בכתף דלפי שיטה זאת ע"כ צ"ל דעיקר הפירן לא אמרתי בזמן שעבודה בכתף היינו בזמן שתדירת עבודה בכתף כמו שהוכחתי לעיל . ותקשי דעיקר חסר מן הספר . א"ו דהא ברייתא ס"ל דלא כר' יוסי אלא כשיטת הברייתא דספרי הנ"ל דלדורות מלות נשיאת הארון בכהנים ומש"ה לא קאמר אלא לא אמרתי בזמן שיש עבודת בכתף דלדורות אין ללוים עבודה בכתף כלל ודוק :

וכל המקומות שכתב שהלוים נשאו את הארון הוא מכ"ד מקומות שהכהנים נקראים לוים . ור' יוסי י"ל דבאמת לא דריש אלה פקודתם לעבודתם לבא לבית ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר לוהו ה' לעבודת נשיאת הארון בכהנים . אלא דרש כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר לוהו ה' כמו שדרש בברייתא במשנת ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי בל"ב מדות שהתורה נדרשת והיא שנוי' שם בלשון הזה מדבר שהינו מתפרש במקום אחר כילד ויטע ה' אלהים גן בעדן וכו' כיוצא בו משפחת בני קהת יחנו וגו' אבל לא שמענו שלוה אהרן את בניו להיות כ"ד משמרות והיכן שמענו אלה פקודתם לעבודתם לבא בבית ה'

כמשפטם

הירדן וכשסיבבו את יריחו וכשהחזירוהו למקומו גם זה ברור שמצות נשיאתו לעולם על הלוים כולן חוץ משלש מקומות הללו שנתייחדה לכהנים על פי נביא בירדן ובהקפת יריחו ובשעת הכנסתו לבית קדשי הקדשים והנה למדנו עכ"פ כי הלאו הזה של לויים נמנה הוא בשלש מאות ושסים וחמשה הלאוין כי משא הארון מצוה לדורות ונתקיימו בזה דברי בעל הלכות גדולות ועל הנה תפשו הרב בו :

אבל כי בכל שאר מקומות המצוה על הלויים מלבד שלשה אלו · אני אומר כי אין זה ; משמע אבל כוונתם היא כי בשלשה מקומות מצינו שאחר המדבר נשתנית זאת המצוה מן הלויים לכהנים · וקשיא לי על זה המאמר שהרי מצינו כי בד' מקומות נשאוהו והוא בימי דוד כשהיה בורח מפני אבשלום בנו כמו שנאמר בשמואל וישב צדוק ואביתר את ארון האלהים ירושלים ולפי מה שפי' רד"ק ביהושע בענין סבוב יריחו לא קשה כלל לפי שהוא כתב שם כי גם שהם ארבעה מקומות מ"מ משא הארון בימי דוד כשהי' בורח ובימי שלמה בהכניסו אותו לקדש הקדשי' שניהם בכלל החזירוהו למקומו אבל לפי מה שפירש"י בזה המאמר בסוטה כי לא נקרא החזירוהו למקומו רק בימי שלמה א"כ היאך אמרו ג' מקומות והלא ד' הם ולפי דרך הרב ג"כ שהביא במצות ל"ד פסוק שבד"ה והיא וישאו בני הלויים את ארון האלהי' להוכיח כי אז כהנים נשאוהו יהיו א"כ ה' מקומות ואנכי לא ידעתי מה אשיב · וכלל דברינו כי לאו של לא יעבוד עוד דלוי זקן בטל · ולא יבא במנין מפני שלא נהג רק בזמן המדבר כי אז הי נפסל לכל עבודת המקדש כמו שנראה מלשון הגמרא בפ"ק דחולין שאמר יכול אף בשילה ובבית עולמים ופרש"י וז"ל יכול אף בשילה ובבית עולמים שאין עבודת לויים אלא שוערים ומשוררים יהיו נפסלים בשנים · ואם בזמן המדבר היו כשרים הלויים הזקנים להיות שוערי' ומשוררים שהיה עת משא הארון ולא נגזר עליהם שלא נבא לשום עבודה פן יתרשלו לשאת את הארון כ"ש וכ"ש בשילה ובבית עולמים שאין שם משא הארון שיוכשרו אלא בודאי במדבר היו נפסלים גם לשוערים ולמשוררים בהיותם זקנים ולכן שאלו אם יהיה כן בשילה ובבית עולמים והשיבו כי דוקא במדבר היה זה בזמן שהעבודה בכתף כלו' דמשום כך נגזר עליהם פן יתרשלו לשאת הארון אבל בשילה כי אין שם משא הארון לא נפסלו לשוערים ולמשוררים ומה שדרשו בספרי ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר שמשמע כי במדבר היו כשרים לשאר עבודות חוץ ממשא הארון הנה הגמרא שלנו חולקת על זה והגמרא שלנו עקר וכן ראיתי אחר כך במזרחי בפרשת בהעלותך על פסוק ולא יעבוד עוד שבסוף דבריו כתב שזאת הברייתא חולקת על ההיא דספרי ונחזור לדברינו ונאמר כי לאו של לא יעבוד עוד בטל ולא פסוק ולא מפני שנשתנית מצות משא ונתנה לכהנים כאשר חשב הרמב"ן על הרב רק לפי שכתוב לעבוד עבודת וגו' ודרשינן לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף שאז היו פסולים אף לשאר עבודות ובשילה ובית עולמים הוכשרו וכן נראה בפ"ק דחולין מלשון הרב בפי' המשנה ובפ"ג מהלכות כלי המקדש והעובדים בו · נראה

מרגניתא טבא

כמשפטם ביד אהרן אביהם וגו' למדנו שמצוה זו מימי משה ואהרן נוספה אחרינא אבל לא שמענו שצוהו הקב"ה שיעשה את בניו כ"ד משמרות למדנו שהיתה מצוה זו ביד משה ואהרן · הביאה הרמב"ן במצות עשה ל"ה ע"ש · והנראה במה שתפס רבינו הרמב"ם לעיקר דלא כר' יוסי · הוא דתני ר' יוסי אומר בשלשה מקומות נשאו הכהנים את הארון ומשמע לי' לרבינו הרמב"ם מדבריו דבשארי מקומות לא נשאו הכהנים כלל את הארון . דאי כמו שפי' הרמב"ן דגם בשארי מקומות נשאו הכהנים · אלא דבשארי מקומות נשאו הכהנים עם הלוים . ובג' מקומות הללו נשאו הכהנים לבדם · א"כ הכי ה"ל לר' יוסי למימר בג' מקומות נשאו הכהנים את הארון לבדם . ומדקאמר למימר בג' מקומות נשאו הכהנים את הארון משמע הא בשארי מקומות לא נשאו כלל · אלא מצוה זו נתייחדה ללוים לבדם חוץ מג' מקומות הללו שנתייחדו הכהנים בהוראת שעה עפ"י הנביא · וזה דלא כר' יהושע בן לוי דאמר בכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים דראיתי באיזה ספר מגדולי הקדמונים דקחשיב כל הכ"ד מקומות שנקראי' הכהנים לוים . וקחשיב התם כל מקום שנזכר שהלוים נשאו את הארון בתוך כ"ד מקומות שנקראו הכהנים לוים . וכעת אזדא מני מלתא וחבל על דאבדין השם יחזיר לי אבדתי · ומצינו דהש"ס נקט לעיקר כר' יהושע בן לוי דבכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים . והא' מן המקומו' ביבמות (דף פ"ו) ת"ר תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי דברי ר"ע ר"א בן עזרי' אומר לכהן ומפרש הש"ס טעמא דר"ע דכתי' ואל הלוים תדבר בלוים קאי משתעי קרא . ופריך הש"ס ואידך ,כדריב"ל דאמר ריב"ל בכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים ופריך ור"ע ומשני הכא לא מצית אמרת הכי וכו' . ומדפריך הש"ס ור"ע ומדמשני הש"ס אליבא דר"ע דהכא לא מצית אמרת הכי . ש"מ דסתמא דתלמודא תפיס לעיקר שיטתי' דריב"ל דבכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים · דאל"כ לא הוה המקשין מקשה מידי . וגם המתרץ לא הוה צריך לשנויי הכי דדלמא ר"ע לית לי' הא דריב"ל · וא"ו דדחיקא לי' להש"ס למימר דלית לי' לר"ע הא דריב"ל שהם עיקר ולכך טרח לשנויי אליבא דר"ע · וכן

נראה לי שהנכון כדברי הרב שאין להביא בזה המנין רק המצות הנוהגו' בכל הדורות ולא אותן שנעשו פעם אחת ולא תעשינה יותר לפי שדרשת חכמים מתרי"ג מצות הוציאום מפסוק תורה צוה לנו משה מורשה דמשמע שהמנין תורה צוה לנו משה בירושה לעשות ואם כיון במנין זה הפרשת אבני' גדולות לכתוב בהן את התורה וכן ברכות וקללות שבהר גריזים ועיבל לא תהייני' כלן מורשה שהרי אלו לא נצטוינו לעשותם בכל דור ודור · ומה שאמר (א) כי חנוכת המזבח בודאי היא מצוה לדורות כמו

אבל תרומת המכס וחנוכת המזבח וברכות וקללות שבהר גריזים ועיבל לא נתבאר למה כתבן בחשבון הפרשיות המשלימו' כו החשבון · והנראה מדעתו שהוא לא בא למנות מצות שעה כאותן שבאו במצרי' ובמעמד הר סיני וזולתם שאין להם ענין אלא לשעתן · אבל המצות שענייני' קיים לנו לדורו' ימנה ואף אע"פ שאינן נעשות אלא פעם אחת ולכן מנה פרש' אבנים גדולות לפי שנצטוינו (סוטה דף ל"ב) לכתוב בהן התור' באר היטב בשבעי' לשון להיות לנו זכר לדורות ומנה פרשת ברכות וקללות שהיא קבלה שקבלו אבותינו עליהם ועל זרעם לדורות התורה כולה בפרט וכלל וקבלו אותה באלה ובשבועה (א) א וכן פרשת חנוכה שמני' וכתב בפרשת משכן סכוך

ואני נפלא מזה שמנה אלו הלאוין למה לא מנה במן איש אל יותר ממנו ואמרו ית' אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכן האזהרה שבאה בבני עמון אל תצורם ואל תתגר בם וכן ימנה ג"כ בכלל מצות עשה אמרו עשה לך שרף ושים אותו על נס ואמרו קח צנצנת א' ותן שמה מלא העומ' מן כמו שמנה תרומת המכס וחנוכת המזבח וכן ימנה היו נכוני' לשלשת ימי' וכן גם הצאן והבקר אל ירעו ופן יהרסו לעלו' ורבים כמו אלה ולא יסופק לבעל שכל כי אלו כולם מצות נאמרו לו למשה בסיני צווי ואזהרה אך היו כלם לפי שעה ואינן נוהגו' לדורות ולכן לא ימנו' ובעבור השרש הזה אין ראוי למנות ברכות וקללות שנצטוו בגריזים ועיבל ולא בנין המזבח שנצטוינו לבנות בבואינו בארץ כנען כי אלו כלם מצות לפי שעה ולא הצווי שצונו שנקריב כל בהמה שנרצה לאכול ממנה שלמים כי זה צווי לפי שעה לבד והוא אמרו והביאום לה'

מרגניתא טבא

משמע בחולין (דף כ"ד ע"ב) א"ר חסדא מ"ע דר' דכתיב ויעמדו הלוים מבן עשרים שנה ומעלה לנצח על מלאכת בית ה' . ואידך לנצח שאני . ומדהוצרך הש"ס לשנויי אליבא דאידך לנצח שאני ולא הוה ניחא לי' למימר דאידך לית לי' דרי"בל ש"מ דדחיקא לי' לסתמא דתלמודא לאוקמי לאידך דלא כרי"בל משום דהא דרי"בל הלכתא היא . וכיון דסתמא דתלמודא תפיס לעיקר כריב"ל דבכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים וזה דלא כדתני ר' יוסי כנ"ל . להכי דחה רבינו הרמ"בם הא דר' יוסי מהלכה :

ושיעור דברי רבינו במצות עשה ל"ד הכי . כמו שנתבאר בס' יהושע ובס' שמואל ר"ל דכשאנו תופסין שיטתא דאחר העברת הירדן נעתקה המצוה דנשיאת הארון מלוים לכהנים . ניחא הא דמצינו דנשאו הכהנים את הארון בהעברת הירדן ובסיבוב יריחו והא דכתיב בס' שמואל וישב צדוק ואביתר את ארון אלהים ירושלים משום דכבר נעתקה מצות נשיאת הארון מלוים לכהנים . וכל מקום דכתיב וישאו הלוים היינו מכ"ד מקומות שנקראו הכהנים לוים משא"כ לשיטת ר' יוסי צ"ל דבהעברת הירדן וסיבוב יריחו הוראת שעה היתה וגם הא דס' שמואל צ"ל דלא צדוק ואביתר נשאו את הארון אלא הפירוש דוישב צדוק ואביתר היינו שבפקודתם וזריזותם נשאו הלוים את הארון והוה כאלו צדוק ואביתר השיבו את הארון ירושלים . דאל"כ אלא דצדוק ואביתר נשאו את הארון א"כ הוה לי' ד' מקומות שנשאו הכהנים את הארון : וכל זה דוחק לומר דבג' מקומות נשאו את הארון בהוראת שעה וגם לפרש וישב צדוק ואביתר הכי . לכן מסתבר לומר דנעתקה המצוה דנשיאת הארון מלוים לכהנים וכמו שדרש בספרי אלה פקודתם לעבודתם לבא לבית ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר צוהו ה' אלהי ישראל היכן צוהו ולבני קהת לא נתן דמשמע מספרי הזה דמצות נשיאת הארון בכהנים ולא בלוים כמ"ש לעיל דהשתא הכל ניחא כפשוטו ודלא כר' יוסי דדריש כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר צוהו ה' שצוהו לחלק בניו לכ"ד משמרות כמ"ש לעיל ודוק היטב :

שוב כתב הרמב"ן על מה שתמה רבינו על בה"ג למה לא מנה במן איש אל יותר ממנו וכו' כמו שמנה תרומת המכס וחנוכת המזבח וז"ל הרמב"ן **א** וכן פרשת חנוכת המזבח שמנה וכתב ר"ל בעל ה"ג בפ' משכן וכו' אין מחנכין המזבח אלא בתמיד של שחר וכו' · וכתב ע"ז בעל זוהר הרקיע וז"ל שאין ראוי להכניסם במנין של מצות לפי שאין בו תוספ' ענין שיקרא מצוה אלא בתמידים שהן חובה בכל יום ומתחילין אחרי בנין המזבח א' בבקר וא' בערב עכ"ל . והנני מוסיף בו דברים וביאור

חנוך מזב' ובודאי חנוך המזב' הוא מצוה לדורות כמו שכתוב בפרשת ואתה תצוה וזה אשר תעשה על המזבח שהי' מצות החנוך ומזה שנינו (מנחות דף מ"ט) אין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר (ב) ב ונראין הדברים עוד שאף המשכן בהקמתו ובית המקדש בהבנותו צריכים חנוכה לעולם ונדבת הנשיאים היתה הוראת שעה בשיעורים ההם שאלו בדעתם אבל בחנוכ' כמו חובה היא · וכן עשה שלמה חנוכה וכן אנשי כנסת

ליי אמרו בספרי והביאום זו מצות עשה אבל היא במדבר לבד כמו שבאר במשנה תורה התר בשר תאוה לדורות והוא אמרו בכל אות נפשך תאכל בשר ואלו היה ראוי למנות כל מה שהו' מזה המין היה מה שצוה בו משה מיו' שנתנבא עד יום מותו חוץ מהמצות הנוהגות לדורות יותר משלש מאות מצות כשנמנה כל הצווי שבא במצרים וכל מה שבא במלואי' וזולתם כלם כתובים בתורה מהם עשה ומהם לא תעשה ואחר שהוא נמנע למנותם כלם יתחייב בהכרח שלא תמנה גם אחת מהן ולא כמו שעשה זולתנו שלקח מהם דברים על צד העזר כאשר יגע למצי' המספר וזה מה שכוונו לבארו בשרש הזה:

כמו שכתוב בפרש' ואתה תצוה וכו' הנה דעתי מסכים עם סברת בעל זוהר הרקיע שכתב כי אין ראוי להכניסה במנין לפי שאין בו תוספ' ענין שיקרי' מצו' אלא בתמידי' שהם חובה בכל יום ומתחילין אחרי בנין המזבח א' בבקר וא' בערב · וקשיא לי על כל מוני המצות למה לא הכניסוה בלאוין כי גם היה ראוי להכניסה ולמנות' ללאו שנ' להתחי' חנוך המזבח אלא בתמיד של שחר שהרי היא משנה בפ' התכלת שאין מחנכים את המזבח אלא בתמיד של שחר ובודאי לדורות היא בכל עת אשר יחנכו את המזבח · ושמא היא אחת מחלקי מצו' המזבח או הקרבנות ולא תבא במנין כמו שכתב הרב בשורש י"א · ומה שאמר עוד (ב) כי אף המשכן בהקמתו ובית המקדש בהבנותו היו צריכים לחנוכה כמו שעשו הנשיאים· אני אומר כי חנוכה זו אינה נוהגת לדורות לא מיניה ולא מקצתה שהרי מה שעשו הנשיאים דרך נדבה עשו והראיה מלי' חכמים בנשיאים שאמרו מה ראו להתנדב תחלה לפי שהיו יראים וכו' כמו שהביא רש"י בפרשת נשא הנה נראה כי דרך נדבה הביאו הקרבנות ההם וא"כ אין כאן מקום לומר שנוהג לדורות מאחר שהוא בידם להתנדב או שלא להתנדב והקרבנות שהקריבו בימי שלמה על חנוכת הבית גם הם דרך נדבה היו · ועוד ראיה ברורה הביא בעל זוהר הרקיע בפרשה

מרגניתא טבא

וביאור דרצונו לומר דכיון דמונה למצוה להקריב שני תמידין בכל יום א' בבקר וא' בערב שוב אין למנות למצוה לחנך המזבח בתמיד של שחר דהרי בלא מצות חינוך מצווין אנו להקריב תמיד של שחר בכל יום ואין בו בחינוך תוספת ענין וכבר נמנה מצוה זו שמחוייבין אנו להקריב בכל יום וע"כ אם אנו היינו רוצין למנות מצות החינוך צריכין אנו למנות שאין אנו רשאין להתחיל להקריב על המזבח החדש בתמיד של בין הערבים אלא בתמיד של שחר · וכמו שדרש כן בספרי ואת הכבש השני תעשה בין הערבים ולא ראשון בין הערבים הובא במנחות (דף נ' ע"א) וא"כ העיקר בא ללאו מכלל עשה וכבר ידוע דאין רבינו מונה במנין המצות לאו הבא מכלל עשה וכמ"ש בעל מגילת אסתר בשורש הראשון וז"ל . נראה לי כי גם רבינו מסכים עם הה"ג בזה שלא להכניס במנין הזה לאו הבא מכלל עשה אבל יכלול אותו בלאוין כמו שעשה בפ' שני מהלכות מאכלים אסורות שכתב שם כי הבהמה וחי' טמאה שאין בה סימן כלל היא אסורה בלא תעשה יותר על העשה הבא מכלל אותה תאכלו והטעם שלא מנה בפני עצמו נראה בעיני לפי שאין מקום למנותו לא בלאווין ולא בעשה בלאוין שהרי אינו לאו מפורש בתורה . ובעשה לפי שאין זה מצות עשה לעשות הפועל ההוא כ"א מניעה גמורה ממנו . ואמנם לאו הבא מכלל עשה פירושו יש בו איסור כעובר על העשה שאין בו מלקות . ותמה שם על הרמב"ן וכו' עכ"ל . ותמי' אני מאוד על בעל מגילת אסתר שכתב וז"ל . וקשי' לי על כל מונה המצות למה לא הכניסוה בלאוין כי גם הי' ראוי להכניסה ולמנותה ללאו שלא להתחיל חנוך המזבח אלא בתמיד של שחר שהרי היא משנה בפ' התכלת שאין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר . ודחוק ליישב . ומאי קושי' הלא הא דאין מחנכין אלא בתמיד של שחר ולא בתמיד של בין הערבים לא אתי אלא מכלל ואת השני תעשה בין הערבים ולא ראשון בין הערבים כנ"ל . ולא הוה אלא כלאו הבא מכלל עשה ואין ראוי לבא במנין המצות כמ"ש הוא עצמו בשורש הראשון הבאתי לשונו בסמוך :

שוב כתב הרמב"ן וז"ל **ב** ונראין הדברים עוד שאף המשכן וכו' והנני זה מפורש מבואר וכו' עכ"ל וצריך לבאר דעתו דמה הרויח במה שכתב אבל הנראה לי כי המילואים שהקריבו על הכהנים למלאות את ידם לכהן לא היו אלא לשעה והמלואים שהיו על המזבח להקדישו המה לדורות דהרי גם השתא צ"ל

בפרשה מלוים זו בעשה קכ"ז שכתב וז"ל ועוד שהנראה מהגמרא הוא שאותה חנוכה אינה נוהגת לדורות כלל לא באותן שיעורים ולא בשעירים אחרים שכך אמרו בפ"ק מחגיגה (דף ו') על מה שאמר ב"ה שראיה מעה וחגיגה שתי כסף ולמדו אותה מהנשיאים שרינה הכתוב בשלמים יותר מעולות וב"ש לא רצו ללמוד מחנוכה זאת אמר שם ב"ש מאי טעמא לא אמר כב"ה דנין דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות ואין דנין דבר הנוהג לדורו' מדבר שאינו נוהג לדורות וזה הלשון מוכיח שהחנוכה של נשיאים אינו נוהג לדורות לא באותן שיעורים ולא בשיעורים אחרים שהרי לא אמר אין דנין שיעור הנוהג לדורות משיעור שאינו נוהג לדורות אלא אמר דבר שאינו נוהג לדורות שהדבר כולו אינו נוהג חובה לדורות שאין בו מלוים שאפילו תאמר שהדבר הוא נוהג אלא שאין השיעור נוהג נ"מ איך שישתנה השיעור צריך שהי' השלמים יותר מהעולות כמו שהיו בימי משה וא"כ הי' להם לב"ש ללמוד משם שהרי רבוי השלמים על העולות נוהג לעולם עכ"ל. ומה שהביא ראיה עוד (ג) מפרק התכלת דקאמר מלואים הקריבו בימי עזרא נראה לי כי משם ממש ראיי' שלא היו חייבים להביאם רק בנדבתם עשו מה שעשו שאם היו חייבים להקריב מלואים הן רב הן מעט מה היתה

כנסת הגדולה ואף לימות המשיח (ג) וכמו שאמרו (שם דף מ"ה) מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה (ד) ויתקרב זה ממה שאמר ית' זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים אשר צוה את משה וגו' ימנה המילואים עם קדשי דורות יעשה אותם תורה · ואולם תוכל להקשות ממאמר החכמים שגוזרין בתלמוד על המלואים שהם לשעה (ה) כמו שאמרו בסוכה (דף מ"ג) לא מלואים שאינם נוהגים לדורות : וראיתי עוד בירושלמי (דף ל"ז ע"א) בתחלת מסכת שביעית על סוגיא שהקשו שם כתיב ר' יונה הרי פרשת מילואים ופרשת דור המבול הרי אינן עתידים לחזור מעתה יעקרו אותם אלא כדי להודיעך · ויכולני לומר שהכונה במאמרים הללו שאין פרטי פרשת המלואים צריכים לנו שאין עתידין לחזור על השעור ההוא והסדר ההוא והי' די מכל הפרשה ככתוב ומשחת אותם ומלאת את ידם וקדשת אותם וכהנו לי אבל הנראה אלי כי המלואים שהקריבו על הכהנים למלאת את ידם נכהן לא היה אלא שעה כי בעת ההיא הבדיל אהרן וזרעו להקדישו קדש קדשים לדורות עולם · (ו) אבל היה שם מילואים עוד על המזבח להקדישו דכתיב ופר

תמיהתו של ר' יוחנן בפסוק כה אמר ה' אלהים בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש שתמה ואמר חטאת עולה היא פי' שמוסף דר"ח עולה הוא כדכתיב ובראשי חדשיכם תקריבו עולה ואמר שם רבי יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה : ואם היו חייבים להקריב מלואים איך לא העלה על דעתו שפר החטאת הזה הי' להקריבו אחר המלואים שעשו מקודם כדרך שעשו בימי משה שהקריבו עגל בן בקר לחטאת אחר המלואים כמ"ש בתחלת פרשת שמיני · ואין לומר שר' יוחנן לא ידע שפרשה זו על בית שני נאמר שא"כ כשמשיב רב אשי עליו לא הי' לו לומר בזה הלשון מלואים הקריבו בימי עזרא דמשמע שאין שום חולק שעל בית שני נאמרה שהי' בימי עזרא אלא כך הי' לו לומר פרשה זו בימי עזרא היא ומלואים הקריבו בימיו כדרך וכו' ועוד שלא הי' לו לומר בזה הלשון מלואים הקריבו דמשמע שהקריבום בנדבתם ולא בתורת חובה · וגם תשובת אחרות הביא בעל זוהר הרקיע בזה עיין שם · ומה שאמר (ד) שיתאמת עוד זה ממה שאמר ית' זאת התורה אין משם ראיה כלל לפי שבזה הפסוק רצה לכלול כל הקרבנות שנצטווה משה בהר סיני בין לדורות בין לשעה וזו היא כוונת הפסוק ויגיד אליו רעו הבא אחריו : (ה) ומאמר רז"ל דפי' לולב וערבה וכן אותו דירושלמי דשביעית אין פירושם כדעת הרמב"ן כי מנא ליה לחלק ולומר שהשיעו' והסדר ההוא אינו נוהג לדורות אבל מצות מלואים תנהוג · אלא בודאי כונתם היא שכל ענין מלואי הכהנים שנעשה אז שבעת ימים אינו נוהג לדורות כלל · ומה שאמר (ו) כי בימי עזרא הקריבו מלואים על המקדש ועל המזבח כאשר הביאו מפסוק בראשון באחד לחודש וגומר ומפסוק שבעת ימים תעש' שעיר עזים וגומר ככר

מרגניתא טבא

נ"ל דהשיעור שהי' במילואי מזבח של משה לא הי' אלא לשעה שהרי בימי עזרא לא הי' כשיעור של משה דבימי משה חטאו את המזבח כל שבעת הימים בפר חטאת ובימי עזרא הי' פר חטאת יום ראשון וכל שבעת ימים הי' שעיר לחטאת ופר ואיל לעולה וא"כ למה לא הי' לו די במה שתירץ מתחילה שהכונה במאמרם הללו שאין פרטי פרשת המילואים צריכין לנו שאין עתידין לחזור על השיעור ההוא· והנראה דהוכרח לומר כן משום דכתב הרמ"בן עוד וז"ל :

עוד

ופר חטאת תעשה ליום הכיפורים וחטאת על המזבח בכפרך עליו וכתיב שבעת ימים תכפר על המזבח וקדשת אותו והמילואים האלו הם שהקריבו בימי עזרא כי היה המזבח החדש צריך מילואים לקדשו כדכתיב בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר לחטאת וחטאת את המקדש ועל זה הוא שדרשו (מנחות דף מ"ה) שהם מילואים אמרו פר של ראש חדש עולה הוא אמר רב אשי מילואים הקריבו בימי עזרא וכו' והם המלואים על המקדש וכתוב מפורש עוד על המזבח שבעת ימים תעשה שעיר עזים חטאת ליום ופר בן בקר ואיל מן הצאן שבעת ימים כפר את המזבח וטהרו אותו ומלאו ידיו והנה

כבר השיב עליו בעל זוהר הרקיע שכתב וז"ל ואין כן דעת החכמים ז"ל שהם לא אמרו מלואים הקריבו בימי עזרא על הקרבנות הנזכרים בפרשת הגד את בני ישראל את הבית · והוא פר ביום הראשון ובשבעת הימים שעיר ופר ואיל לחטא את המזבח ולא הוקשה להם כלום בזה שהרי הדבר מוכיח שזה הוראות שעה היה על פי הדבור שהרי בימי משה חטאו המזבח שבעת ימים בפר חטאת ובימי עזרא היה פר חטאת יום ראשון ויום שני שעיר החטאת ופר ואיל לעולה אבל הוקשה להם מה שכתוב בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת וגו' ולקח הכהן מדם החטאת ולא מצינו במוספי ר"ח פר חטאת ועל זה הקשו חטאת עולה היא ובא רב אשי ואמר שאין זה פר של מוסף ר"ח אלא של מלואים והיא כעגל שהקריבו ביום שמיני של מלואים שהיה ר"ח כמו שנזכר בשבת בפ' ר' עקיבא (דף פ"ז ע"ב) שאמר שם אותו היום נטל עשר עטרות והקריבו עגל בן בקר לחטאת כן הקריבו בימי עזרא בר"ח פר חטאת וכן פרש"י ז"ל שם בגמרא ועל כרחנו על אותו

עגל

מרגניתא טבא

עוד ג יש לי ראי' על הענין הזה שפרשתי וכו' וכן נעשה לימות המשיח וכו' עכ"ל והנה מהמאמר הזה מוכרח שהשיעור והסדר במילואי הכהנים לעולם הוא על שיעור וסדר אחד כמו שהי' בימי משה דאל"כ מאי קאמר אלא כיצד מלבישן. דמנלי' דלעתיד ילבישן על הסדר שהלבישן בימי משה · א"ו דבמילואי הכהנים לעולם על שיעור וסדר אחד ודוק:

והנראה לי בדעת ראי' זו הוא · אחר שהעיר דקדוק אחד אמאי לא דחי לי' אקושית כיצד הלבישן כיתי ספר ונחזי הרי מקרא מלא בפ' מילואים בסדר הלבשתם · ואי משום דקראי דלואה ועשי' סתרן אהדדי ולכך לא דחי לי' כיתי ספר ונחזי א"כ מאי פריך מאי דהוה הוה הא קושיתו היתה משום דקראי סתרי אהדדי ופריך כיצד הלבישן שיתקיימו שני מקראות הללו. והוא ממש מה דמסיק כיצד הלבישן למיסבר קראי. אמנם מה שנראה לי בזה הוא. דמעיקרא לא אסיק אדעתא דפריך כיצד הלבישן משום רומי' דקראי דהוה ס"ד דקראי לא קשי' אהדדי דקראי דלואה קאי אעתיד לבא וקרא דעשי' קאי אימי משה. וס"ד דקושיתו קאי כיצד הלבישן היינו משום מכנסים דלא כתיבי בקראי אי הלביש המכנסיים לאהרן ואח"כ כל בגדיו כסדר ואח"כ הלביש בניו מכנסיהם ובגדיהם כסדר או דלמא במכנסיים לא הי' קפידא דהלביש המכנסיים אהרן ובניו בבת אחת והדר הלביש אהרן כל בגדיו ואח"כ הלביש בניו כל בגדיהם. ו־"ז פריך כיון דלאו למסבר קראי פריך כיצד הלבישן מאי דהוה הוה · ואי כיצד מלבישן לע"ל לכשיבאו אהרן ובניו ומשה עמהן. ומסיק דלאו אמכנסיים פריך אלא דלא מוקי רומי דקרא חד לימי משה וחד אלעתיד לבא אלא מוקי התרי קראי בימי משה. ופריך כיצד הלבישן למיסבר קראי ודוק:

ולפ"ז אין אנו צריכין לתירוצים של תוספת ורש"י שתירצו הא דלא נקט אביי בדבריו מכנסיים ולא נקט אלא כתונת ומצנפת. דרש"י תירץ ומכנסיים לא הוצרך שהרי הם קודמין לכל וכו' ותוס' תירצו בד"ה בכתנת ומצנפת כ"ע לא פליגו וז"ל הא דלא נקט מכנסיים כ"ל משום דמפרש דבין בלואה בין בעשי' אהרן קדים ומכנסי' לא כתיבי לא בלואה ולא בעשי' ע"ש. ולשיטתי זו בלא"ה לק"מ דבאמת במכנסיים יש להסתפק כמו שפרשתי בס"ד דכיצד הלבישן. ובזה לא שייך לומר דפליגי חדא דהקשי מאי דהוה הוה והמה לא פליגו אלא למיסבר קראי ועוד דשמא באמת מסופקים ככ"ל. ילענ"ד יש לכוין זה גם בכוונת התוספ' ודוק היטב:

ולפ"ז אין ראי' משיטה זו שסוברים כי לתחיית המתים יתקדש אהרן ובניו עלמ' במילואים · כי הא דהוה ס"ד דלעתיד יתקדש אהרן במילואים היינו מדוחקא דרומי' דקראי דלואה ועשי'. אבל לפום מאי דמסיק דהני תרי קראי אתו לימי משה. וכדשני הש"ס דלא לירמו אהדדי. י"ל דאין שום ס"א שיתקדש אהרן ובניו לעתיד לבא במילואים וכמשמעות פשטה דגמרא דמלואים לא היו אלא לשעה וכמשמעות פשטה דירושלמי דפרשת המילואים אינה עתידה לחזור ודוק:

ומה שהביא הרמ"בן עוד ראי' להחזיק דבריו שהמילואים למזבח מלוה לדורות מגמ' דמנחות (דף מ"ה) ממה דקאמר התם ר' יוחנן על פסוק בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר לחטאת וחטאת את המקדש שפרשה זו אליהו עתיד לדורשה · ורב אשי מתרץ מילואים הקריבו בימי עזרא וכו' · עיין לעיל בסימן **ב** עד וטהרו אותו ומלאו את ידיו עכ"ל · ודחה בעל זוהר הרקיע את דבריו וז"ל ואינו כן דעת החכמים שהם לא אמרו מילואים הקריבו בימי עזרא על הקרבנות הנזכרים בפרשת הגד את בני ישראל את הבית והוא פר ביום ראשון ובשבעת הימים שעיר ופר ואיל לחטא את המזבח. ולא הוקשה להם על זה כלום שהרי הדבר מוכיח שזה הוראות שעה היתה עפ"י הדבור שהרי בימי משה חטאו המזבח שבעת ימים בפר חטאת ובימי עזרא הי' פר חטאת ביום ראשון ויום שני שעיר חטאת ופר ואיל לעולה ·

אבל

עגל של שמיני שמכו רב אשי לא על הפר שהיו מחטאים בו המזבח בימי משה כל שבעת ימי המלואים לפי שכבר נתחטא המזבח שבעת ימים בפר בן בקר לחטאת יום ראשון ושעיר חטאת ופר ואיל לעולה ששה ימים כמו שהזכרתי למעלה · ומה שכתב אח"כ וכן תעשה בשבעה לחדש מאיש שוגה ומפתי וכפרתי' את הבית כבר דרשוהו שם ואמרו בשבעה אלו שבעה שבטים שחטאו אע"פ שאינן רובו של קהל בחדש אם חדשו ואמר חלב מיתר מאיש שוגה ומפתי מלמד שאין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה וא"כ רב אשי שאמר מלואים הקריבו בימי עזרא לא לחטא המזבח היה כמו שכתבו רז"ל שכבר נתחטאת וא"כ אין לנו ראיה מהגמרא בחנוך המזבח ומלואו שיהיה מלוה לדירות· וגם אני אומר כי מה שאמר רב אשי מלואים הקריבו בימי עזרא לא בתורת הזבח מלואים שהיו בימי משה אמר כך שהרי העלו בגמרא יואו מילואים שאינן נוהגין לדורות · אלא רצונו לומר שעל פי הדבור נהגו באותן מלואים וכן כתבו רז"ל בהלכות מעשה הקרבנות לפי שדעת החכמים הוא שכל מה שנעשה ביום שמיני למלואים הי' לשעה שכן אמרו בפי' כל המנחות על מנחת שמיני שעה מדורות לא ילפינן ושם אי אפשר לומר שעל השיעור בלבד נאמר אלא המנחה עצמה והוא הדין לשאר הקרבנות שבאו · ובה לאותו יום לא היו חובה לדורות ואם עשאום בימי עזרא כדעת רב אשי ע"פ הדבור היה ולא בתורת חובה . ובפי' איזהו מקומן (דף כ"ו) אמר והא כתיב בשלו את הבשר פתח אוהל מועד וגו' קדשי שעה שאני · וכן בפי' טבול יום (דף ק"א) בשעיר ר"ח שנשרף ובאמת שרש"י ז"ל פי' בפי' יחזקאל שהמלואים שהקריבו בימי עזרא הוא אותו הפר שהיו מחטאים המזבח בימי משה והפר הזה שהקריבו בימי עזרא בר"ח הוא אותו הפר ואף על פי שנראה מפשט הכתובים שכבר נתחטא המזבח ז' ימים קודם ר"ח אבל הרב ז"ל כתב שזה הפר הנזכר כאן בר"ח הוא אותו פר הנזכר בפרשת הגד · ומה שכתוב בשבעה לחדש יפרש הרז"ל שבעת ימים רצופים כנזכר בפרשת הגד · ואין כן דעת רז"ל ולפי' הרב ז"ל היאך יאמר וכן תעשה על פר החטאת בשבעת ימים והלא לא היה אלא יום ראשון כמו שכתוב שם בפרשת הגד ומה שפי' בגמרא הוא דעת החכמים ז"ל · וגם הוא ז"ל פי' בפי' יחזקאל כי השעיר שהיו מקריבין היה על פי הדבור מדברי רז"ל נראה שכל הכתוב ביחזקאל נעשה בימי עזרא והמפרשים נסתפקו בזה אם הוא לעתיד עד כאן לשונו · ומה שהביא עוד ראיה מהסיא דפ"ק דיומא (ז) כילד הלבישן שנראה כי לע"ל ילטרכו למלואים וכן יהיה ג"כ המקדש חדש והמזבח חדש וכך עשו בימי עזרא כבר הוכחנו שבימי

והנה זה מפורש מבואר (ז) עוד יש לי ראיה על הענין הזה שפירשתי אמרם ז"ל בראשון של יומא (דף ה' ע"ב) כילד הלבישן לאהרן ולבניו בימי המלואי' ותמהו כילד הלבישן מאי דהוה הוה אלא כילד מלבישן לעתיד לבוא לעתיד לבא כמי כשיבואו אהרן ובניו משה רבינו עמהם כלומר נשאל לו הנה סוברים כי לתחית המתים יתקדש אהרן ובניו עלמן במילואין לפי שכבר בטלה משיחתן ממנו ומזרעו בשעת המיתה ויהיו אנשים מחודשים ילטרכו להתקדש כראשונה ויהיו המלואים האלה נוהגין בהן את כן המילואים

מרגניתא טבא

אבל הוקשה להם מה שכתוב בראשון בא' לחודש תקח פר בן בקר תמים וחטאת וגו' ולקח הכהן מדם החטאת ולא מלינו במוספי ר"ח פר חטאת . ועל זה הקשו חטאת עולה היא . ובא רב אשי ואמר שאין זה פר של מוסף ר"ח אלא של מילואים והוא העגל שהקריבו ביום שמיני של מילואים שהי' ר"ח כמו שנזכר בשבת פ' ר"ע והקריבו עגל בן בקר לחטאת כך הקריבו בימי עזרא בר"ח פר חטאת · וכן פי' רש"י ז"ל שם בגמרא ועל כרחנו על אותו עגל של שמיני סמכו רב אשי לא על הפר שהיו מחטאי' בו את המזבח בימי משה כל שבעת הימים של מילואים לפי שכבר נתחטא שבעת ימים בפר בן בקר לחטאת יום ראשון ושעיר עזים חטאת ופר ואיל לעולה ששה ימים כמו שנזכר למעלה · ומה שכתוב אח"כ וכן תעשה בשבעה לחודש מאיש שוגה ופתי כבר דרשוהו שם ואמר בשבעה אלו שבעה שבטים שחטאו וכו' וא"כ רב אשי שאמר מילואים הקריבו בימי עזרא לא לחטא המזבח הי' כמ"ש רז"ל שכבר נתחטא וא"כ אין לנו ראי' מהגמרא בחנוך המזבח ומלואו שיהי' מלוה לדורות עכ"ל בעל זוהר הרקיע הביאו בעל ס' מגילת אסתר · ולא ידעתי האריכו בדברים הלא גם הרמ"בן ביאר בעלמו שאין פר החטאת בא לכפר על המזבח אלא על המקדש · כמ"ש בזה הלשון והם מלואים על המקדש וכתוב מפורש עוד על המזבח שבעת ימים תעשה שעיר עזים חטאת וכו' עכ"ל . הרי מבואר שס"ל להרמ"בן שאין פר החטאות מילואים על המזבח אלא על המקדש . גם קשה לי על מה שהכריח בעל זוהר הרקיע שהוראת שעה היתה מדלא הושוו מילואים עם מילואי' דעזרא בשיעור אחד שמילואים דמשה הי' כל שבעת הימים של מילואים בפר לחטאת ובימי עזרא פר חטאת ביום ראשון ושארי הימים שעיר לחטאת . הלא כבר כתב הרמב"ן שהשיעור הוא אינו נוהג לדורות אבל מילואים נוהגת לדורות עכ"פ יהיו על איזה שיעור שיהיו ודוק :

המלואים במזבח ובעקדם לאחר שהרכן כם נעשה אחרים יצטרכו למילואים ועשו אותן בימי עזרא וכן נעשה לימות המשיח אמן במהרה אם כל אלו הפרשיו' מלמדות לדורות (ח) אבל התחנונים והיא פרשת ויחל משה · תחנתו של מרע"ה על מעשה העגל היא אללו פרשת ליבור שממנ' נלמוד התחנונים בשעת הצרות כמ"ש (ר"ה דף י"ז ע"ב) ויעבור יי' על פניו ויקר' מלמד שנתעט' הקב"ה כש"ץ והרא' למשה וא"ל כ"ז שישראל חוטאין לפני

שבימי עזרא לא הקריבו מלואים עליהם ואף אם לתחיית המתים יצטרך מלואים עליהם מכל מקום כתב בעל זוהר הרקיע שלא יבאו במנין לפי שאין לנו להביא במנין רמ"ח מה שיתחדש בתחיית המתים · ומה שהליץ עוד על בה"ג בהביאו במנין (ח) פרשת ויחל משה ואמר שהיא פרשת מלמדת לדורות להתפלל בעת צרה · אני אומר כי אין צריך שהרי כבר בא לנו צוי להתפלל בכל יום והלא בכלל בין עת צרה בין עת

עת

מרגניתא טבא

אמנם הנראה לי בכוונת הרמב"ן דס"ל דהא מה שנתקשה לר' יוחנן בקרא דבראשון בחדש תקח פר בן בקר לחטאת ולא דרש נ"ל מילואים כמו שמתרץ רב אשי היינו משום דהוה סבר מאחר שגמרו את הבית בג' לחדש אדר ככתוב בעזרא ו' פסוק ע"ז וכתיב בתריי' ועבדו בני גלותא חנוכת בית אלהא דנא בחדוה . מסתמא לא איחרו להקריב חנוכת המזבח עד כ"ג בחדש והקריבו תיכף בארבעה בחדש וא"כ לא הוה מלי לפרש דפר חטאת הנאמר בר"ח הוא חטאת עגל שהקריבו בימי משה בשמיני למילואים דמאחר שהתחילו להקריב בד' בחודש א"כ לא הי' פר חטאת הנאמר בר"ח דוגמת שמיני למלואים שהרי ר"ח ניסן הי' בימי עזרא לפי הנ"ל כח' למילואים · ובא רב אשי ותירץ שאעפ"י שגמרו הבית בימי עזרא בג' אדר לא התחילו להקריב לחנוכת המזבח אלא בכ"ג לחודש דכוונתם היתה להתחיל החנוכה ביום שהתחיל משה דהיינו בכ"ג אדר והיינו דקאמר רב אשי מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה ר"ל שהתחילו להקריב בכ"ג באדר כמו בימי משה וא"כ שפיר יש לפרש דפר החטאת שנאמר בר"ח הי' כנגד עגל שהקריבו בימי משה בשמיני למילואי' . שהרי גם בימי עזרא הי' ר"ח ניסן שמיני למילואים ודוק :

ולפ"ז הא דקאמר הש"ס מילואים הקריבו בימי עזרא היינו נ"ל התחלת המילואי' דהוא חנוכת המזבח שהי' שבעת ימים קודם ר"ח ניסן והשתא מייתי הרמב"ן שפיר ראי' לפי דרכו מדקרי הש"ס מה שהקריבו על המזבח הקרבנות דפרשת הנגד מילואים ש"מ דמילואים נוהג לדורות אעפ"י שאין הציבור נוהג לדורות ודוק היטיב .

ובזה נסתרה הראי' שרצה בעל מגילת אסתר להביא מגמ' הנ"ל הפך סברת הרמב"ן וז"ל נראה לי כי משם ממש ראי' שלא היו חייבין להביאם רק בנדבתם מדאמ' ר' יוחנן פרשה זו אליהו הנביא עתיד לדורשה ואם היו חייבי' להקריב מילואים איך לא העלה על דעתו שפר החטאת הזה הי' להקריבו אחר המילואים שעשו מקודם כדרך שעשו בימי משה שהקריבו עגל בן בקר לחטא' אחר המילואים כמ"ש בתחילת פרשת שמיני עכ"ל · ולכל הנ"ל לא ק"מ מאחר דסליק אדעתי' דר' יוחנן שתכף אחר שנגמר הבית בג' באדר הקריבו המילואים . לפיכך לא העלה על דעתו שפר החטאת הנאמר בר"ח ניסן הוא כנגד עגל שהקריב משה בשמיני למילואים דבימי עזרא הי' ר"ח ניסן כח' למילואים ודוק היטיב :

תו ראיתי בזוהר הרקיע שהביאו בעל מגילת אסתר שכתב וז"ל ובאמת שרש"י ז"ל פי' בפרשת יחזקאל שהמלואים שהקריבו בימי עזרא הוא אותו הפר שהיו מחטאים המזבח בימי משה והפר הזה שהקריבו בימי עזרא בר"ח הוא אותו הפר הנזכר בפרשת הנגד · ומה שכתוב בשבעה בחודש יפרש הרב ז"ל שבעת ימים רצופים כנזכר בפרשת הנגד · ואין כן דעת רבותינו ז"ל ר"ל דבגמ' דמנחות דרש ר' יוחנן על פסוק וכן תעשה בשבעה לחודש אלו שבעת השבטים עכ"ל . וכן התוספ' תמהו במנחות (דף מ"ה) בד"ה מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה וז"ל ולא דמי להני דשל משה עגל וכאן פר וכו' ופי' שם רש"י שהיא פר האמור שם למעלה אל חוקת המזבח ביום השמו פר בן בקר לחטאת וכו' ודבר תימא הוא מי דחקו להש"ס להעמיד הפסוק ר"ל דוכן תעשה בשבעה בחודש בשבעה שבטים ופשיטא דקרא קאי אהא דכתיב לעיל גבי חוקת המזבח ביום ה שומו שמביאין פה בן בקר לחטאת וביום השני שעיר עזים ופר ואיל ואח"כ שבעת ימים תעשה שעיר חטאת ליום ופר ואיל מן הצאן תמימים יעשו לפיכך אומר כאן וכן תעשה בשבעה בחודש עכ"ל התוספת · ופשוט וברור דתמיהתם אזלא לפי רש"י ביחזקאל שפי' דפר חטאת האמור בר"ח הוא פר דחוקת המזבח דפרשת הנגד . וע"ז תמהו דכיון דהפר חטאת דר"ח הוא הפר' דפרשת הנגד א"כ ה"ל להש"ס ג"כ לפרש וכן תעשה בשבעה בחודש ג"כ על מה שנאמר בפרשת הנגד . משא"כ לפום מה שפרש"י בגמרא דמנחות הנ"ל ולפום פירושם דפר הנאמר בר"ח הוא במקום עגל שהקריבו בימי משה בשמיני למלואים וא"כ כבר הקריבו הקרבנות דחוקת המזבח דפרשת הנגד קודם ר"ח אין מקום לתמיהתם דהא א"א לפרש וכן תעשה בשבעה בחודש על הקרבנות דפרשת הנגד שאותן כבר הקריבו קודם ר"ח ומוכרח הש"ס לדרוש על שבעה שבטים ודוק :

אמנם הנראה לי ביטוב תמי' זו הוא . די"ל דודאי לפום מאי דמפרש רב אשי מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה ופרש"י ביחזקאל דר"ל דהמה המילואים שנאמרו בפרשת הנגד והתחילו להקריב בר"ח אע"ג דכבר נשלם ונגמר הבית בג' אדר אעפי"כ המתינו להקריב המילואים עד ר"ח ניסן כדרך שהקריב משה למ"ד שגם בימי משה התחילו המלואים בר"ח ניסן וכגירסת הש"ס בפסחים (דף ק') מישאל ואלצפן היו שחל שביעי שלהן בערב פסח והביאו התוס' גירסא זו בסוכה (דף כ"ה ע"ב) ד"ה שחל שביעי שלהן בערב פסח ודוק :

באמת אין אנו צריכין לדרוש וכן תעשו בשבעה בחודש על שבעה שבטים אלא דקא על הא דכתיב בפ' הנגד וכתמיהת תוספת אלא דר' יוחנן דלא אסיק אדעתי' שמילואים

עת הרומה (ט) גם על פרשת תרומת המכס שאמר כי אולי סבר בה"ג שהיא מלמדת לדורות כן בכל מלחמת רשות. כבר השיב בעל זוהר הרקיע בפ רשו זאת המצוה בעשה רי"ו שכתב וז"ל. ואני לעניות דעתי אומר שאין כל זה אמת שהרי בפי' ארז"ל כי תרומת המכס איננה נוהגת לדורות ובמנחות פ' התודה (דף ע"ז ע"ב) שנינו מכולן היה נוטל אחד מי' שנא' והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' ובברייתא בגמ' ילפינן לה מתרומת מעשר ואקשינן ונילף מתרומת הקדש של מדין כלומר שהיתה א' נפש מחמש המאות. ודחו זה ואמרו דנין תרומה הנוהגת לדורות מתרומה הנוהגת לדורות. ואל יוכיח תרומת מדין שאינה נוהגת לדורות. ואי

לפני עשה לפני כסדר הזה ואני מוחל לכם. (ט) ואולי סובר בעל ההלכות בפרשת תרומת המכס שהיא פרשה מלמדת לדורות בכל מלחמות הרשות להקריב מן הבא בידם תרומה לי"י כענין שנאמר בדוד ומטבחת ומכון ערי הדדעזר לקח דוד נחשת רבה מאד בה עשה שלמה את ים הנחשת ואת העמודים ואת כלי הנחשת וכתיב גם אותם הקדיש המלך דוד לי"י עם הכסף והזהב אשר כב' מכל הגוים ולכן נאמר בקרבן שרי האלפים והמאות ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב מאתם ויביאו אותו אל אהל מועד זכרון לבני ישראל לפני

אפשר לדחות בכאן שהשיעור' אינה נוהגת לדורות אבל היא עצמה היא נוהגת כמו שהי' דוחה הרב ז"ל בחנוכת המזבח כמו שכתב למעלה שא"כ היה לו ללמוד ממנה מה שהוא נוהג לדורות והוא שאין לה שיעור קבוע כמו שהיתה רוצה הברייתא ללמוד זה מהבכורים שאין להם שיעור וכדתניא נאמר כאן תרומה ונאמר תרומה בבכורים מה להלן אין לה שיעור אף כאן אין לה שיעור וכיון שדחו שלא ללמוד מתרומת מדין לא השיעור הכתוב בה ולא שאין לה שיעור מפני שאינה נוהגת לדורות למדנו שאין תרומת המכס נוהגת כלל בתורת חובה ואינה באה במנין. ואני תמה מהרמב"ן ז"ל שהביא ראיה לתרומת המכס שהיא נוהגת לדורות ממה שכתוב ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב מאתם וגו' שזה לא נאמר בתרומת המכס אלא בקרבן שהקריבו פקודי החיל איש אשר מצא כלי זהב ואותו זהב היה זכרון והי' קרבן ובא על הרהור

מרגניתא טבא עבירה

שמילואים הקריבו בר"ח משום דס"ל דמסתמא הקריבו המילואים תיכף אחר שנגמר הבית בג' אדר. ומשני טעמא אמר ר' יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה ולא מפרש כרב אשי שמילואים הקריבו כמ"ש לעיל ביישוב דברי הרמב"ן מש"ה הוכרח נמי לדרוש דוכן תעשה בשבעה בחודש על שבעה שבטים דהרי ר' יוחנן האומר פ' זו אליהו עתיד לדורשה הוא האומר וכן תעשה בשבעה בחודש אלו שבעה שבטים ודוק:

ועפ"ז פרשתי בחידושי אגדות שלי הא דתני ר' יהודה אומר פ' זו אליהו עתיד לדורשה אמר לו ר' יוסי מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה אמר לו ר"ל ר' יהודה לר' יוסי תנוח דעתך שהנחת את דעתי. ויש לדקדק לשון תנוח דעתך שהנחת את דעתי דאטו לר' יהודה לבד הי' קשה להלוס פסוק זה והכי ה"ל לומר תנוח דעתך שפרשת דבר סתום. ופרשתי עפ"י מה שכתבו התוספו' בד"ה בשבעה שבטים שחטאו וז"ל והא דלא כר' יהודה דבעי פר לכל שבט. ובזה יתבאר דכל זמן דלא ידע ר' יהודה דמילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה הוכרח לדרשא דוכן תעשו בשבעה בחודש אלו שבעה שבטים כמ"ש לעיל בשיטת ר' יוחנן ודרשא זו סותרת סברתו דס"ל דבעי פר לכל שבט כמ"ש התוספ' והא דלא כר' יהודה משא"כ אחר שפירש לו ר' יוסי דמלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה תו אין אנו צריכין לדרשת ר' יוחנן דוכן תעשו בשבעה בחודש אלו שבעה שבטים אלא דיש לפרש דהתחילו הקרבנות דחוקת המזבח דפ' הנד בר"ח ניסן כדרך שהתחילו המילואים בימי משה בר"ח וכמ"ד דגם בימי משה התחילו המילואים בר"ח ניסן כנ"ל. וכן תעשו בשבעה בחודש קאי אהא דכתיב לעיל בפ' הנד גבי חוקת המזבח וכתמיהם התוספת. ולפ"ז אין סתירה לסברת ר' יהודה דס"ל פר לכל שבט. והיינו דקאמר ר' יהודה תנוח דעתך במה שעשה מפרש שמילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה ולפ"ז אין אנו מוכרחין לדרשת ר' יוחנן דוכן תעשו בשבעה בחדש אלו שבעה שבטים כנ"ל. וא"כ הנחת את דעתי ר"ל שהשתא אין סתירה לדברי שאני אומר פר לכל שבט ודוק:

אמנם קשה לי על שיטת הרמב"ן במאה נפשך אם יפרש כמו שפרשתי שהקריבו המילואים דפ' הנד בכ"ג אדר אחר שנגמר הבית ע"כ מוכרח שאין המילואים מעכבין דאי מעכבין תקשי אמאי לא הקריבו מילואים ביום שהכינו המזבח בשנה אחת לכורש כדכתיב בעזרא ג' ויכינו המזבח על מכונתו ובומר ויעל עליו עולה לה' עולה לבקר ולערב. וכי תימא דבאמת הקריבו בנ"ת ההיא מילואים למה חזרו והקריבו מילואים למזבח אחר שנגמר הבית בימי דריוש כיון שכבר הקריבו מילואים על המזבח בימי כורש שהרי לא סתרו אותו המזבח שבנו בימי כורש והמזבח שבימי דריוש הוא המזבח דימי כורש. ואם הי' זה. ע"כ דמילואים שהקריבו שנית בימי דריוש הי' עפ"י הדבור בהוראתשעה להקריבם שנית. וא"כ אין ראי' מלשון הגמרא דקאמר מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה שמילואים על המזבח חובה כיון דהמילואים שללו היו בהוראת שעה כנ"ל. ואם נפשך לומר שבאמת המילואים שנאמרו בפ' הנד הקריבו בימי כורש ובימי דריוש לא הקריבו מילואים על המזבח. ומה שאמרו בגמ' מילואים הקריבו בימי עזרא לא קאי אלא

על

לפני ה' ואלו היתה כדבת שעה מן האנשים היחידים ההם לא היה בה ענין ראוי לימר בו זכרון לבני ישראל לפני ה' אלא שעשו בנדבה הביא כלי שרת והוא חק וזכרון לדורות לעשות כן ומ"מ שבושו של בעל הלכות גדולות בפרשיות לא נתברר עניני שמנה כללות במקום פרט ולאוין במקום עשה ואין דעתנו להאריך בזה :

עבירה כמו שהוא מוזכר בשבת פרק במה אשה יוצאה (דף ס"ד) ובמסכת כלה · אבל תרומת המכס לאלעזר הכהן היתה כשאר מתנות כהונה · ומזה תלא לנו קושיא על הגאון ז"ל שמנה תרומת המכס שהרי לא מנו תרומ' המכס בכלל מתנו' כהונ' שא"כ היו כ"ה מתנות וזאת היתה להם למנות שהיא יותר גדולה מלוג שמן של מצורע וכיון שלא מנו אותה אינה נוהגת כלל ואינה נכנסת במנין עכ"ל וזה מה שרצינו לבאר בשורש הזה :

הרמב"ן

העיקר הד' אמר הרב שאין ראוי שימנו המצות הכוללות בתורה כולה וזה טען על בעל הלכות גדולות אמר וכבר טעו בעיקר הזה עד אשר מנו קדושים תהיו מצוה בכלל מצות עשה ולא ידעו שאמרו יתעלה קדושי' תהיו והייתם קדושים הם מצות לעשות כל התורה כלה ולשון סיפרא קדושי' תהיו פרושים תהיו כלו' הסירו הנזכרו' המבוערו' כולם שמנעתי אתכם מהם (א) א ואמנם בעל הלכות גדולות לא מנה קדושים תהיו אבל מנה והתקדשת' והייתם קדושי' והקדושה באמת להיותם פרושים ואשר הם כלל למניעת כולן לא ימנו קדושים תהיו ושמרת' את מצותי ושמרת ועשית את מצותיו ושמרתם את כל המצוה אשר אנכי

השרש הד

שאין ראוי למנות הצווים הכוללים התורה כלה :

הנה יבאו בתורה צוויין ואזהרות אינן בדבר מיוחד אבל יכללו המצות כלם כאלו יאמר עשה כל מה שצויתיך לעשות והזהר מכל מה שהזהרתיך ממנו או לא תעבור דבר ממה שצויתיך בו ואין פנים למנות הצווי הזה מצוה בפני עצמה שהו' לא יצוה לעשות מעשה מיוחד שיהי מצות עשה ולא יזהיר מעשות מעשה מיוחד שיהי' מצות לא תעשי' וזה באמרו ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ונאמר חקותי תשמרו ואת משפטי תעשון ושמרתם את משמרתי ורבים כאלה וכבר טעו בשרש הזה ג"כ עד שמנו קדושים תהיו מצוה מכלל מצות עשה ולא ידעו שאמרו קדושי' תהיו והתקדשת' והייתם

מגלת אסתר

נראה לי כי עליו להביא ראיה (א) שפסוק זה של והתקדשתם שמנה בה"ג לא יהיה לווי כולל שאף אם הוא אותו שבשמיני האמור אחר ענין שרצים ומכל מקום מנא ליה כי עליהםדוקא נאמר שמא הוא על כל המצות שבאו בתורה ויהיו פירושו והתקדשתם בפרישת אכיל' שרצי' וגם בקיום שאר המצות כי קדוש אני כשם שקדושתו כוללת כל

מרגניתא טבא

על פר העלם הנאמר בר"ח א"כ הדרא קושי' בעל זוהר הרקיע לדוכתא שאין ראי' מהגמ' הנ"ל על מילואים דמזבח דלפ"ז ע"כ לא אמרו בגמ' מילואים הקריבו אלא על פר העלם שהקריבו בר"ח ולא על מילואים דמזבח כמו שהקשה בעל זוהר הרקיע הבאתי לשונו לעיל ודוק היטב :

בעזרת כבודי ומרים ראשי . נשלם מה שרציתי לבאר בשורש השלישי. ובעזרת אל רועי אתחיל לבאר שורש הרביעי :

כתב הרמב"ן **א** ואמנם בעל ה"ג לא מנה קדושי' תהי' וכו' וא"כ הפורש מאכילתם מקיים מצות עשה המיוחדת בהן עכ"ל . וכתב עליו בעל מגילת אסתר וז"ל . וכ"ל כי עליו להביא ראי' שפסוק זה של והתקדשתם שמנה בה"ג לא יהי' לווי כולל שאף אם הוא שבפ' שמיני האמור אחר שרצים ומ"מ מנלי' כי עליהם דוקא נאמר שמא הוא על כל המצות שבאו בתורה . ויהי' פירושו והתקדשתם בפרישת אכילת שרצים וגם בקיום כי קדוש אני כשם שקדושתי כוללת כל הדברים כך יש לנו לומר בקדושתינו עכ"ל . והנני מוסיף ביאור דלפי' הרמב"ן שפי' דוהתקדשתם לא קאי אלא על פרישת מאכילת שרצים תקשי' הא דדריש בתורת כהנים כשם שאני קדוש כך אתם תהי' קדושים ולשון רש"י בפי' החומש כשם שאני קדוש שאני ה' אלהיכם כך והתקדשתם וכו' כיון שלווני להתדמות אליו בקדושתינו למה פרט דוק' על פ' אכילת השרצים הי' ראוי לצוותנו להיות פרושים בכל הפרישות כדי שיתדמה אליו בכל מה דאפשר שהרי אם נקדש עצמינו בכל מיני קדושת ופרישה אין ערוך קדושתינו לקדושתו כמאמרו ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר

כל הדברים כך יש לנו לו' בקדושתינו ומה שאמר עוד (ב) כי ואנשי קדש תהיון לי איננה מצוה רק הבטחה · זה רחוק הוא מדעתי שהרי מה שאמרו עליו בברייתא מוכיח בבירור שהיא מצוה שכן אמר כשהקב"ה מחדש מצוה לישראל מוסיף להם קדושה והכונה בזה היא כי בקיום המצוה ההיא עם שאר המצות יקראו קדושי' ואין חלוק אצלן בין אנכי מצוך היום ועוד כל המצוה תשמרון לעשות שמור את כל המצוה ושמרת ועשית אותם ורבים כן בתורה אבל אמרו יתעלה והתקדשתם והייתם קדושים היא מצוה להיותם קדושים מליטמי' באכילת השרצים והרמשים בייחוד כאשר מפרש והתקדשתם' ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ ואם כן הפורש מאכילתו' מקיים מצות עש' המיוחדת בכן ב (ב) אבל ואנשי קדש תהיון לי הבטחה לא מצוה כענין והייתם לי סגולה תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וזהו מדרשו שלאיסי בן עקביא שאמ' הוא מוסיף להם קדושה שאלו לפירו' הרב היה לו' כשישראל עושין מצוה מוסיפין לעצמן קדושה וכן לרבי ישמעאל שדרש שם כשאתם קדושים אתם שלי הבטחה מיעודי התור' הוא ולא תשתבש ותאמר לי והנה אמרת כי בעל הלכות לא ימנה לאו הבא מכלל עשה כן הדבר בלאוין שאין בהם מצוה כגון כל צפור טהורה תאכלו שאין לאוכל מן הצפור הטהור שום מצוה אבל המצוה היא על הטומאה והיא בה לאו וכיון שכבר נמנע ממנה בלאו אחד מפורש בה איננה באה

והייתם קדושים הם צוויין לקיים כל התור' כאלו יאמר הי' קדוש בעשותך כל מה שצויתיך ונזהר מכל מה שהזהרתיך ממנו ולשון ספרא קדושי' תהיו פרושים תהיו ר"ל הבדלו מן הדברי' המגונים כלם שהזהרתי אתכם מהם · ובמכלתא ואנשי קדש תהיון לי איסי בן יהודה אומר כשהקב"ה מחדש מצוה לישראל הוא מוסיף להם קדושה רוצה לומר כי זה הצווי אינו צווי בעצמו אבל היא נמשך אחר מצוה שנצטוו בה ומקיים הצווי ההוא יקרא קדוש ואין הפרש בין אומרו קדושים תהיו או אלו אמר עשו מצותי התראה שנאמר שזה מצות עשה מחוברת אל המצות הרמוז אליהם שנצטוינו לעשות כן לא נאמר בקדושים תהיו והדומים להם שהוא מצוה כי לא צוה לעשות דבר זולת מה שידענו ולשון ספרי והיית' קדושים זו קדושת מצות הנה כבר התבאר מה שהלכנו סביבו ומזה השרש גם כן אמרו ומלתם את ערלת לבבכם ר"ל שיקבל וישמע כל מה שקדם זכרו מן המצוה וכן וערפכם לא תקשו עוד רוצה לומר אל תקשה את לבך ותקבל כל מה שצויתיך ולא תעבור עליו :

מרגניתא טבא

קדוש אמנם אם נפרש דאמר והתקדשתם והייתם קדושים כולל כל המצות ניחא . ויהי' הפירוש אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ על הארץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בם כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם ר"ל כי אני ה' אלהיכם קדוש וראוי לכם להתקדש בכל המצות כדי להתדמות אלי בכל מה דאפשר והיינו דקאמר והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני וכ"ש שראוי לכם שלא תגרומי' לכם טומאה באכילת השרצים שאכילת השרצים הם טומאת הנפש כמ"ש רבינו הרמב"ם בשורש השמיני' וז"ל וכן אמרו ולא תטמאו בהם ונטמתם בם אחר זכור איסור המינים שנאסרה אכילתן נתן טעם לזה ואמר ולא תטמאו באכילתם כאלו הוא יספר כי עשיות זה שהזהיר ממנו היא טומאת הנפש ולפ"ז כיון דעכ"פ הפי' דוהתקדשתם וגו' שיתקדשו בכל המצות וגם שהוא כטעם ללאו דלא תשקצו אין ראוי למנות במצות עשה בפני עצמה ודוק :

שם בלשון הרמב"ם ובמכילתא ואנשי קודש תהיון לי איסי בן יהודה אומר כשהקב"ה וכו' ומקיים הצווי ההוא יקרא קדוש . עכ"ל . וכתב עליו הרמב"ן וז"ל **ב** אבל ואנשי קודש תהיון לי וכו' כשישראל עושין מצוה מוסיפין לעצמן קדושה וכו' עכ"ל · ולפירוש הרמב"ן קשה אי ס"ד דהבטחה היא הי' לומר כשישראל מקיימין המצות מבטיחן שיהיו לו קדושים מאי כשהקב"ה מחדש להם מצוה דמאי שייך מחדש להם מצוה להבטחה ודוק :

ומה שדקדק נ"ל פירוש הרמב"ם ר"ל דאיסי בן יהודה אתי לתרץ אגב אורחא מאי דיש להקשות מאחר שואנשי קודש תהיון לי אינו צווי בעצמו אלא הוא נמשך אחר המצוה שנצטוו בה והוה כאלו אמר קיימו מצותי · למה הוצרך לצוות על זה פשיטא שאנו מחוייבים לקיים מצותיו דמי שמחוייב לשמוע אליו מה שמצוה עלינו שנקיים מצותיו הוא המחוייב לקיים המצוה שמצוה עלינו . ולזה בא כמתרץ כשהקב"ה מחדש עלינו מצוה מוסיף בנו קדושה ולכך אעפ"י שודאי מחוייבים לקיים מצותיו . אעפ"כ צוה עלינו עוד שנית שנקיים

באה במנין · (ג) אבל העשה הנאמר בפרשה מהן והיא מצוה כמנה הוא במנין כשבות בשבת וימים טובים שהם נמנין בעשה והמלאכה בהם בלא תעשה וכן ענוי ביום הכיפורים כי נשמרנו מן הלאו לקיים מצות עשה וכן בשרצים כשמור מהן בלאו ונקיים מצות עשה נאמר בהן בעלמן והתקדשתם וזה דעת בעל הלכות גדולות שלא מנה הנזכרים למעלה וכיוצא בהן ונתכוון בזה למה שהזכרנו אבל ראיתי לו שמנה וערפכם לא תקשו עוד וכן מנה לא תסיר מכל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם והניח כיוצא בזה במצות עשה הרבה גם במצות לא תעשה שלא מנה (ד) ומן הנראה אני בלאו וערפכ' לא תקשו עוד שהוא לאו מיוחד מחדש מצוה והענין שיצוה להיותם שומעים מן הנביאים ולא יתקשו עוד בשאלת האותות מהם וטענם אחריהם כאשר עשו במצרים קודם לזה כענין שכתוב ואודע להם בתוך מצרים ואומר להם איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל תטמאו וימרו בי ולא אבו לשמוע לי ואין ספק כי זה היה על ידי נביא או נביאים שלוחים אליהם אם משה רבינו עליו השלום או אחרים טרם בואו ורבותינו עליהם השלום יחסו זה לאהרן הכהן עליו השלום וכי היו הנביאים ההם הבאים להם עושין להם שום אות או ראיה כי בכך נצטוו אבל הקשו לבם וטענו אחר האותות כאשר עשה פרעה שנקרא בזה קשה לב וכתיב אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך וימרו על ים בים סוף וכתיב אל תקשו לבבכם כמריבה כיום מסה במדבר ובעבור

בין לשון זה למה שתקן הרמב"ן ומה שאמר (ג) כי זה העש' נמנ' הוא במנין כשבו' דשבת וי"ט שנמנו הלאו וגם העש' וגם כן בשרצים יהי' לאו ועשה · זהו לפי שטתו שפירש עשה של והתקדשתם בשרצים דוקא אמנם אנחנו לא נודה בו רק כי הוא לווי כולל ולא יבא במנין · ומה שאמר (ד) כי לאו של וערפכם לא תקשו עוד מיוחד להיות' שומעי' הנביאים לא כן אנכי עמדי בפי' זה הפסוק הרי לא הוזכר שם מאומה מענין שאלת אות או מופת או טענם אחר הנביאים רק אדרבה נראה כי הוא לווי כולל לבלתי הקשות את ערפנו בקיום התורה בכללה שכן נאמר למעלה ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' ושם מונה והולך קיום כל המצו' שכן הוא אומר לשמור את מצות ה' ואת חקותיו וגו' ואין זה דומ' לאל תפנו אל האלילי' שמנה הרב כי משמעו' הפסוק בודאי שהוא דבר מיוחד · ומה שהליץ על בה"ג (ה) שמנה לאו דלא תסור מפני שומרו בכל המצות שמוסיף לאו בהן א"כ ימנה גם הלויים הכוללים כמו קדושים תהיו וחביריו מפני שומרו בכל המצות שמוסיף בהן עשה כי הוא שמור מהלאו כמו שאמר בכתובות בפרק הכותב לאשתו (דף פ"ו) בד"א במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאומר לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו והרמב"ן הרגיש שאין בהתגלגלותו ממשות ולכן אמר כי הנראה

הענין הזה אמר במעשה העגל ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא יאמר כי הטעות אשר נכנס בלבם בתועלת ע"ז בכחות העליונים קשים הם לעזוב אותו והוא שאמר עתה אמר ביאור תפלתו על מעשה העגל ומלתם את ערלת לבבכם כי הטועה בגשמיות הוא ערל לב כאשר יאמר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב והוא שאמר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני כי אשר אין לבבו מיוחד לאלהיו ויחשוב כי יש שום תועלת בעבודת בלעדיו איננו ראוי לשרת יתעלה ועל כן אמר בכתוב הבא אחר זה כי יי' אלהיכם הוא אלהי אלהים ואדוני האדונים כלומר תהיו מולי לב להבין שאין בעגל אשר עשיתם וכיוצא בו שום תועלת וכשיזהירו אתכם הנביאים לעזב אשר תעיתם בו לא תהיו עוד קשי עורף וא"כ הדבר בפירוש הלאו הזה ראוי להמנות כענין שמנה הרב אל תפנו אל האלילים מניעה שלא יפנו בעיניהם ולא ישמע מה שיספרו עליהם כלל כדי שלא יתפתה להם · אבל דעת בעל הלכות (ה) בלאו דלא תסור מכל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם היום ימין ושמאל הוא שיהיה לאו בכל המצות שבתורה וימנה אותו מפני שומרו בהן שמוסיף לאו במצות העשה בכללן

מרגניתא טבא

שנקיים מצותיו כדי להוסיף עלינו קדושה כאמור ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. וכדרשת ר"ח בן עקשיא רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות. והא דדריש איסי בן יהודא על האי קרא ולא על קדושים תהיו ואיכך מצות הבאים על כללות התורה. היינו משום דזה הוא הפסוק הראשון שבא בתורה לצוות עלינו על כללות התורה באמרו ואנשי קודש תהיון לי. ר"ל קיימו מצותי כמו שפירש לנו הרמ"בם כוונת איסי בן יהודא. ובזה יתישבו גם כל המצות שבאו כפולים וק"ל :

ובזה יתישב לשון הכתוב ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. דתיבת ויאדיר נראה לכאורה כשפת יתר. אמנם להנ"ל יתישב והוא דהש"ס פריך בחולין. (דף ס"ה ע"ב) ולכתוב רחמנא קשקשת ולא לכתוב סנפיר אמר ר' אבוה וכן תני דבי ר' ישמעאל יגדיל תורה ויאדיר. ופירשו התוספת הרבה אמר לנו טעמים מהו קשקשת. ולשון רבינו הרמ"בם בשורש הט' וז"ל וכשהגיענו אלו הענינים המצוה בהם והמוזהר מהם יהיו פעולה וכו' וכן יבא לווי אחר ליווי

הנראה אליו בזה הוא שהפסוק ההוא יהיה הבטחה ולא לאו או אם נפשך לומר שהוא לאו הוא בענין ע"א בלבד מוסיף על לאוים רבים ואזהרות הרבה שנאמרו בה וא"כ לא יצא במנין כי די באחת מהם ודי בשיעור הזה בזה השורש :

בכללן שאמר ארור האיש אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם וכבר אמר כזה במקום אחר ושמרתם לעשות ככל אשר אשר צוה י"י אלהיכם לא תסורו ימין ושמאל אבל כתב זה שהוא סותם התורה כולה כאשר לא מנה בלאוי זה אבל הנראה אלי שאין זה לאו אבל הוא הבטחה מן הברכות כמשך אמר הכתוב למעלה ונתנך י"י לראש ולא לזנב והיית רק למעלה כי תשמע אל מצות י"י אלהיך לשמור ולעשות ולא תסור מכל הדברים יאמר כי יתברך בכל הברכות בהיות שומע לעשות המצות ושלא יסור מכל הדברים אשר צוה האלהים ית' ימין ושמאל ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם כלומר שלא יטה לבבו לע"א כלל כי עמה אין תועלת במצות כולן ואם תאמר שהוא לאו הוא בענין ע"א בלבד מוסף על לאוים רבים ואזהרת הרבה שנאמרו בה כאשר הוא גומר ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם :

מרגניתא טבא

לאוי לחזק וכו' עכ"ל . ויש לדקדק מאי אהני לן ריבוי האזהרות לחזק הלא מי שנגע יראת אלהים בלבבו ירא מלעבור על דבר ה' באזהרה אחת . ובא הפסוק . לישב זה ה' חפץ למען צדקו ר"ל למען להוסיף להם קדושה כנ"ל לכך יגדיל תורה ר"ל הרבה טעמים לידע פי' התורה. וגם יאדיר ר"ל מרבה אזהרות ולאוין לחזק. דכל זמן שהקב"ה מחדש להם מצוה מוסיף בהם קדושה כדרשת איסי בן יהודה הנ"ל ודוק :

בעזרת יודע שבתי וקומי ארחי ורבעי . נשלם שורש רביעי . ואלהי קדושי . יעזור לי לבאר שורש החמישי :

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שלא להכניס בזה המנין הלאוים שבאו לנתינת טעם כי הם לא יזהירו על דבר ומה שאמר

השרש הה' שאין ראוי למנו' טעם המצות מצוה בפני עצמה :

פעמים יבוא בטעמי המצות דמיון לאוין ויחשב בם שהם מכלל מה שימנה ביחוד וזה באמרו לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה ולא תחטיא את הארץ אמרו ולא תחטיא את הארץ טעם לאסור מה שקדם כאלו יאמר כי אתה אם תעשי' זה תרבה הפסד בארץ וכאמרו אל תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ שאמרו לא תזנה הארץ הוא טעם כאלו הוא יאמר שטעם אסור זה כדי שלא תזנה הארץ וכן אמרו לא תטמאו בהם ונטמתם בם אחר זכור אסור המינים שנאסרה אכילתן נתן טעם לזה ואמר ולא תטמאו באכילתם כאלו הוא יספר כי עשיית זה שהזהיר ממנו הוא טומאת הנפש.

ובביאור

הרמב"ן

העיקר הה' שאין א ראוי למנו' טעם המצות בפני עצמה והביא מהן הרב ולא תחטיא את הארץ שהוא נותן טעם למה שאמר לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה וכן אל תחלל את בתך להזנותה עם ולא תזנה הארץ וכמו כן ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אם יצא חלל והטעו' בהם בעל הלכות שמנה אלה הלאוין כלם בלי השתכלות אמר ואולם יתבז' מני שמנאם כשישאלו ממנו דבר מה מונע ולא יהיה לו אז מענה כלל . ואני אומר בזה העיקר מה שאומרים החכמים לאורה כותיה משמע וכדמעיינת בה שפיר לאו הכי הוא שלא ראינו לרבותינו בתלמוד שיתפסו לאוי התורה מיותרין להיותם טעם ללאו שקדמם אלא אם כן יבאו להוסיף ולגרוע שבתלמוד דין מחודש מן הטעם ההוא

מרגניתא טבא

כתב הרמ"בן ז"ל . **א** שאין למנות טעם המצוה בפ"ע וכו' והטעה בהם בעל הלכות וכו' הנה שמנו לאו בפני עצמו ליתורו וכו' עכ"ל . והנה על דבר זה שמביא ראי' מדר' שמעון דאע"ג דלא יסור לבבו הוא טעם למניעה שקדמה מריבוי הנשי' אעפי"כ שמו לאו בפ"ע ליתורו . כבר דחה בעל מגילת אסתר שפיר שר"ש סובר דטעם לא ירבה אינו לא יסור לפי שדעתו הוא כי יש לנו לדרוש טעם לפסוק מעצמינו גם שלא נכתוב בו טעם וא"כ לאו זה לא איצטרך לטעם אלא בא ללאו בפני עצמו . וכדאי' בהדי' כן בגמ' דפריך הש"ס למימר דר' יהודה דריש טעמי' דקרא ור' שמעון לא דריש והא איפכא שמעינן להו וכו' ומשני בעלמא ר' יהודה לא דריש טעמי' דקרא ושאני הכא דמפרש טעמא דקרא מה טעם לא ירבה

משום

הוא כענין שחלקו (סנהדרין דף כ"א) ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו (א) שזה הלאו השני ודאי טעם למניעה שקדמה מריבוי הנשים ואע"פ כן נחלקו בו חכמי ישראל שר' יהודה דורש מה טעם לא ירבה משום לא יסור ולימוד שמרבה נשים הוא ובלבד שלא יהו מסירות את לבו כלומר שתהיינה בדוקו' בכשרות ור' שמעון דורש אותו לאו בפני עצמו אמר אפילו אחת ומסירה את לבו לא ישאנה אם כן למה נאמר לא ירבה דאפי' כאביגיל · הנה ששמו לאו בפני עצמו ליתורו (ב) ב ועוד לדבריו לאוי הוא שני גם בזה מה טעם לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה משום ולא תחטיא את הארץ אשר י"י אלהיך נותן לך נחלה וא"כ אינו אסור בחוצה לארץ כמאמרי' (שם) מה טעם לא ירבה משום לא

שאמר (א) כי לאו דלא יסור גם כי הוא טעם א"ר שמעון בסנהדרין שהו' נדרוש ללאו בפני עצמו לאסור שלא ירבה אפי' כאביגיל · אני אומר כי אם תדקדק היטב בזאת הסוגיא תרא' כי גם שדרש רבי שמעון פסוק זה ללאו הוא מפני שסבר שאיננו טעם שכך אמר שם במשנה לא ירבה לו נשים אלא י"ח רבי יהודה אומר מרבי' הוא לו ובלבד שלא יהיו מסירות את לבו· רבי שמעון אומר אפי' אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה א"כ למה נאמר לא ירבה לו דאפילו כאביגיל · וקא בעי בגמרא למימרא דר' יהודה דריש טעמא דקרא ורבי שמעון לא דריש והא איפכא שמעינן להו וכו' ומשני בעלמא רבי יהודה לא דריש טעמא דקרא ושאני הכא דמפרש טעמא דקרא מה טעם לא ירבה משום דלא יסיר ורבי שמעון אמר לך מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא א"כ לכתוב קרא לא ירבה

ולשתוק ולא אמינ' מה טעם לא ירבה משום לא יסור לא יסור למה לי אפי' אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה אלא מה אני מקיים לא ירבה דאפילו כאביגיל הנה שרבי שמעון סובר דטעם לא ירבה אינו לא יסור לפי שדעתו הוא כי יש לנו לדרוש טעם לפסוק מעצמנו גם שלא נכתב בו טעם וא"כ לאו זה לא אינטריך לטעם אלא בא ללאו בפני עצמו לומר שאפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה ולא ירבה משמעו דאפי' כאביגיל · אבל רבי יהודה שסובר שזהו טעם אל לא ירבה לא יכול לדרוש ממנו דאפי' אחי' ומסירה את לבו שלא ישאנה שמאחר שבא לטעם לא יבא ג"כ ללאו ולכן אמר מרבה היא בלבד שלא יהו מסירו' את לבו · ומה שאמר עוד (ב) כי לדברי הרב שאינו מונה לאוי הטעמי' לאוי הוא שנא' כי אינו אסור בח"ל להחזיר גרושתו אחרי שנשא' לפי שני' ולא תחטי' את הארץ דמשמע דוקי' בארץ . נרא' לי שאין זו קושיא

מרגניתא טבא

משום דלא יסור . ור' שמעון אמר לך מכדי בעלמא טעמא דקרא א"כ לכתוב קרא לא ירבה ולשתוק ולא אמינא מה טעם לא ירבה משום לא יסיר . לא יסיר ל"ל אפי' אחת ומסירה את לבו ה"ז לא ישאנה וכו' אבל ר' יהודא שסובר שזה הוא טעם אל לא ירבה לא יוכל לדרוש ממנו דאפילו אחת ומסירה את לבו שלא ישאנה שמאחר שבא לטעם לא יבא ג"כ ללאו ולכן אמר מרבה הוא ובלבד שלא יסירו את לבו עכ"ל. אמנם אין מדברי ר' יהודא דלא דריש ולא יסור ללאו בפני עצמו . קושי' לשיטת הרמב"ן דס"ל דבכל מקום שבא הטעם בלשון לאו דרשינן ג"כ לאו בפני עצמו נוסף על הטעם . דהא דס"ל להרמב"ן דכ"מ שבא הטעם בלשון לאו דדרשינן ג"כ לאו בפ"ע היינו היכא דהטעם הבא בלשון לאו מיותר לגמרי ואינו בא לא להוסיף ולא לגרוע. הוא דדרשינן נמי ללאו בפ"ע דעדיף לומר שבא ללאו בפ"ע משנאמר שהוא מיותר לגמרי. אבל היכא שהטעם בא להוסיף או לגרוע כמו הטעם דלא יסור לבבו דבא לגרוע לסברת ר' יהודא דמהטעם ידעינן דנשים כשרות מרבה כאות נפשו. ואע"ג שבא בלשון לאו לא דרשינן ללאו בפ"ע כיון דאין הטעם מיותר. וכמו שביאר הרמב"ן זה בלשונו שכתב שלא ראינו לרבותינו בתלמוד שיתפסו לאוי התורה מיותרין להיותם טעם ללאו שקדם. אלא א"כ יבאו להוסיף ולגרוע שבלמוד דין מחודש מן הטעם ההוא עכ"ל ודוק :

תו כתב הרמב"ן ז"ל ב ועוד לדבריו לאוי היא שנאמר גם בזה וכו' אשר אני שוכן בתוכה · עכ"ל . קושי' זו אינני מבין למה התיר לו בחוץ לארץ הלא המעשה בעצמה הוא חטא גדול כמו שאמר הכתוב לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הוטמאה כי תועבה לפני ה' . ואי משום שהוסיף הכתוב לומר ולא תחטיא את הארץ נאמר שבא הכתוב להחמיר בעבירה ולומר שנוסף על מה שאתה עושה חטא גדול אשר הוא תועבה לפני ה' · עוד אתה גורם הפסד גדול בארץ · וכן גבי שפיכת דמים שהיא עבירה חמורה לכך יש לדרוש שבא הכתוב דלא תחניפו ולא תטמאו להחמיר בעבירה כנ"ל · משא"כ בלא ירבה נשים שאין ריבוי נשי' מתועב לפני השם שהרי הדיוט אינו מצווה שלא להרבות נשים לכך מסתבר לומר שלא אסר הכתוב אלא משום שלא יסורו לבבו · ובהא דדרש רבא מה טעם לא יקח משום לא יחלל · לקמ' אכתוב אי"ה מאין הוציא רבא זה · ומהא דרבא דקאמר מה טעם לא יקח משום לא יחלל קשה לי על דברי הרמב"ן כיון דהטעם הזה בא לגרוע דאינו לוקה על לא יקח בלא בעל א"כ אמאי שמו אותו לאו בפ"ע שאמרו שם בקידושין (דף ע"ח) ומודה רבא בכהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קידש שלוקה משום לא יחלל ועיין לקמן בדברי הרמב"ן הא ע"כ צ"ל לשיטתו דכל היכא שבא הטעם לגרוע אע"ג שבא בלשון לאו לא דרשינן ללאו בפני עצמו · דאל"כ תקשי עליה מלא יסור לבבו לשיטת ר' יהודא דלא דריש ללאו בפ"ע כמו שכתבתי וביררתי לעיל :

ואין

עליו שמה שאמר הכתוב ולא תחטיא את הארץ של נחלה הוא לפיכך שמה היו באים עתה עליה היה צריך להזהיר ושפיטא שאף בכל מקום שיהיו תכתב זו המצוה שכבר הורונו בקבלה כל מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ וכדאיתא במתני' בפ"ק קדושין (ד' ל"ו ע"ב) וזו סוגת הגוף הוא · בזה הדרך יתפרש גם כן פסוק ולא תחניפו את הארץ ולא תטמאו את הארץ אשר אתם יושבים בה · ומה שאמר עוד (ג) שכבר מנה הרב לאוין שהם בנותני טעם אני לא ראיתים · ואם מנאם תמה אני עליו שהוא יפרש שרשו · אבל לפי דעתי כי כל הלאוי' שמנה לא יסבור דהם היות' טעם ולכן ימנם · ומה שהביא עוד (ד) הסיא דיומא בפרק כ"ג שנראה שאינו טעם רק כאשר יפרש הפסוק היותו טעם והוא שישים בו שין · שאני התם לפי שים לדרשם ללאוין בפני עצמן שיבואו למנוע איזה דבר ולכן לא אמר היותם טעם רק לאוין מיוחדי' אבל כשאין הלאו בא להזהיר על דבר כג"ן אותם שהביא

לא יסור ומה טעם לא יקם משום לא יחלל ואם לא בעל אינו לוקה וכן לא תחניפו את הארץ ולא תטמאו את הארץ אשר אתם יושבין בה אשר אני שוכן בתוכה (ג) ג וכבר מנה הרב ז"ל עצמו לאוין שהן בנותני טעם יותר אלו אבל רבותי' עושים אותם מניעות כמו שאמרו בגמרת יומא (דף ע"ב) (ד) אמר רחבה אמר רב יהודה המקרע בגדי כהונה עובר בלא' לא יקרע ומתקיף לה רב אחא בר יעקב דילמא הכי קאמר רחמנא עביד ליה שפה כי היכי דלא ליקרע

מרגניתא טבא

הרב

ואין לומר דס"ל להרמ"בן באמת גם לר' יהודה ולחכמים אם הרבה נשים שמסירות לבבו עובר בב' לאוין א' על לאו דלא ירבה וא' על דלא יסור לבבו שגרם לעצמו שהסירו לבבו. דא"כ תקשי מנלי' לר"ש לדרוש מדכתב רחמנא ולא יסור אפי' אחת ומסירה לבבו · דאימא על אחת אינו עובר. ואינו עובר אלא כשמרבה נשים. ואי משום דא"כ ליכתוב לא ירבה ולישתוק כיון דבלא"ה דרשינן טעמא דקרא מעלמינו כדאי' בגמ' הכ"ל דלמא משום הכי כתוב רחמנא הטעם בפי' כדי שיעבור גם על לאו דלא יסיר לבבו. דאכ הייגו דורשים הטעם מעלמינו לא הי' עובר אלא על לאו דלא ירבה ודוק :

אמנם משיטת חכמים מוכרח דאף שבא הטעם בלשון לאו ואינו מוסיף ואינו גורע לא תפסינן ללאו מיוחד דהרי חכמים אינם גורעים ולא מוסיפין מנה לא יסור וכבר הוכחתי דאינו עובר בב' לאוין ככ"ל :

תו כתב הרמ"בן **ג** וכבר מנה הרב ז"ל עצמו לאוין וכו' וכן כתובים רבים עכ"ל. והנראה ליישב קושי' זו לשיטת הרמ"בם הוא · עפ"י מה שכתב המדקדק הגדול מהורר שמואל ארקוולטי בספר ערוגת הבושם בפ' השני כשמנה שימושי הו"יו . מנה ו"יו הסיבה רק לא ירבה לו סוסים ולא יסור לבבו . ר"ל שהו"יו משמש במקום שי"ן שנותן טעם וסיבה למה שקדם כמו ולא יסור לבבו שהו"יו הוא במקום שי"ן וכן מנה ו"יו במקום שי"ן אשר דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה ר"ל כאלו כתיב דבר אל בני ישראל שיקחו לי תרומה ע"ש· וכיון שכן י"ל דהיינו דמשני הש"ס מי כתיב שלא יקרע ר"ל שאינו כתיב ולא יקרע בו"יו הסיבה . אלא כתיב לא יקרע בלא ו"יו הסיבה ולכך דרשינן ללאו . ולא לטעם · דאלו הי' טעם ה"ל למיכתב ולא יקרע בו"יו הסיבה · ועי"ד זה היינו נמי דמשני מי כתיב שלא יסורו . ר"ל מי כתיב בויו הסיבה ולא יסורו הא לא יסורו כתיב וככ"ל · ואע"ג דהאי דמשני בלא יזח מי כתיב שלא יזח . א"א לפרש כן שהרי באמת כתיב ולא יזח בו"יו . יש לפרש דהאי דמשני מי כתיב שלא יזח · דה"ק דאי אפשר לומר ולא יזח החשן מעל האפוד הוא טעם כמו שאומר המקשה עבדינהו שפיר כדי שלא יזח . דא"כ הכי הוה לי' למיכתב וירכסו את החשן מטבעתו אל טבעת האפוד בפתיל תכלת ולא יזח. אמאי האי דכתיב וירכסו החשן וגומר בפתיל תכלת להיות על חשב האפוד ולא יזח וגו' דהשתא להיות על חשב האפוד הוא הטעם ר"ל וירכסו בפתיל תכלת כדי להיות החשן דבוק אל חשב האפוד כמו שפרש"י בחומש וז"ל להיות על חשב האפוד להיות החשן דבוק אל חשב האפוד . והיינו דמשני הש"ס מי כתיב שלא יזח החשן ר"ל מי כתיב וירכסו בפתיל תכלת ולא יזח דיהא במשמע וירכסו בפתיל תכלת שלא יזח כדקאמרת הא כתיב וירכסו בפתיל תכלת להיות על חשב האפוד דהשתא משמע דלהיות על חשב האפוד הוא הטעם ככ"ל . ודוק :

ונ"ל דע"ז הדרך פירש הרב מוהרר אלי' מזרחי ז"ל. ג"כ הא דמשני הש"ם שלא יסורו. שכתב על מה שפי' רש"י בפ' תרומה לא יסורו ממנו לעולם. וז"ל דאל"כ הא כתיב לעיל מיני' בטבעת הארון יהיו הבדים עכ"ל. וי"ל הא בגמ' דיומא הנ"ל יליף דלא יסורו אתי ללאו דהמסיר בדי הארון לוקה מדלא כתיב שלא יסורו ככ"ל. ואמאי שביק הרא"ם ילפותא דהש"ס ונקט ילפותא אחריתי מדכתיב לעיל מיניה בטבעת הארון יהיו הבדים. אלא ע"כ דהוא ז"ל מפרש דמאי דמשני הש"ס מי כתיב שלא יסורו באמת ה"פ מי כתיב והבאת את הבדים בטבעת על צלעות הארון ולא יסורו שיהא במשמע והבאת את הבדים עבדינהו שפיר שלא יסורו. הא כתיב והבאת את הבדים וגו' בטבעת הארון יהיו הבדים ולא יסורו. דהשתא משמע דבטבעת הארון יהיו הבדים הוא טעם ר"ל והבאת את הבדים ועבדינהו שפיר שבטבעות הארון יהיו הבדים ר"ל שיתכס בטבעת הארון את הבדים שיהיו בטבעת הארון ולא יהיו הולכין ובאין כמו שאכריח זה קמן . וא"כ ע"כ לא יסורו אתי ללאו דהמסיר בדי הארון לוקה. ודוק :

ועיין בגמ' דיומא (דף ע"ב) דמשמע דבטבעת הארון יהיו הבדים אתי לאגמורין שיתן את הבדים בטבעת הארון בדוחק באופן שיהיו הבדים קבועים בטבעת הארן ולא יהיו הולכין ובאין. דאי' התם ר' יוסי בר חנינא רמי כתב בטבעת הארן יהיו הבדים לא יסורו ממנו . וכתיב והוצא את בדיו בטבעות וכו' ע"ש

ליקרע מי כתיב שלא יקרע וכן אמרו שם המזי' שהן מעל האפוד ליקה והמסיר בדי ארון לוקה וכולן הקשו שהן טעמים למצוה שקדמה דהכי קאמר רחמנא עבדינהו שפיר כדי שלא יזוח ולא יסורו והשיבו מי כתיב שלא יזוח ושלא יסורו ומאלו נלמוד שבכל מקום שנא' בתורה לאו מוסיף על המצוה ואיננו טעם מפורש למה שקדם נתפוש אותו לאו בפני עצמו כמו לא יקרע ולא יזח. וכן כתובים רבים (ה) ד

הרב לא נגזר עליהם היות' לאוין אף כי לא יתבאר מהמקרא היותם טעם · ומה שאמר עוד (ה) כי לאו של לא תגלה ערותה האמור באשת הבן לפי דרכו של הרב איננו רק לטעם והנה מלינו שהחכמי' דרשוה לחייב עליה לאחר מיתת בנו כ"ל כי אין הלאו טעם אלא אשת בנך הוא הטעם וכן הוא פי' הפסוק ערות כלתך לא תגלה כי רעה גדולה היא זאת יען שהיא אשת

כגון ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה על דרכו של הרב אינו אלא לטעם למה שקדם כי רעה גדולה היא שהיא אשת בנך שהוא חייב בכבודך ואתה מתחייב באהבתו אין

מרגניתא טבא

ע"ש ואי ס"ד דמטבעת הארון יהיו הבדים לא משמע שיעשה באופן שיהיו הבדים קבועים בתוך הטבעת אלא המשמעות הוא מלא יסורו ר"ל דמלא יסורו הוא דדייק ר' יוסי בר חנינא שלריך ליתן הבדים בטב"ע כדוחק שלא יסורו. תקשי מאי רומי' דלמא לעולם כדמשמ"ע מוהבאת הבדים שיהיו הולכין ובאין. והא דכתיב ולא יסורו. היינו ללאו דאזהר רחמנא שלא יסירו כדקאמר הש"ס לעיל. המסיר בדי ארון לוקה. ולעולם אינה מלוה שיתנס בדוחק בטב"ע הארון. א"ו דמשמע לי' לר' יוסי ב"ח שיתן הבדים בדוחק בתוך הטבעת מטבעת הארון יהיו הבדים ורמי קראי אהדדי שפיר. וכן משמע מדמייתי הש"ס התם תניא נמי הכי בטבעת הארון יהיו הבדים יכול לא יהיו זזין ממקומם וכו' הרי דנקט רק קרא דבטבעת הארן יהיו הבדים. ולא נקיט ולא יסורו ודוק :

וזו שקשה לי על פי' רש"י שפי' ברומי' דר' יוסי ב"ח כתיב לא יסורו אלמא אין זזין ממקומם וכתיב והבאת אלמא הולכין ובאין בתוכן עכ"ל. א"כ מאי רומי' דלמא לעולם הולכין ובאין בתוכן כמשמעות והבאת. ולא יסורו אתי ללאו. דכל המסיר בדי ארון לוקה. ומיהו יש ליישב דס"ל לרש"י דודאי פשטה דקרא משמע שלא יסורו אתי לטעם עבדינהו שפיר כדי שלא יסורו. אלא דילפינן מיני' נמי לאו דכל המסיר בדי ארון לוקה מדלא כתיב שלא יסורו וכמו שפרש"י בחומש בפי' תלוה לא יקרע כדי שלא יקרע. והקורעו עובר בלאו שזה ממני' לאוין שבתורה. והקשה ב"ל ס' נחלת יעקב דהיכי מזכי שערא לבי תרי. שפי' הכתוב הוא שלא יקרע ושגם הוא ממנין הלאוין. ואלו בגמ' דיומא משמע דאם שפירוש הוא שלא יקרע אז אינו ממנין הלאוין. מדפריך הש"ס ודלמא ה"ק רחמנא עביד לי' שפיר כי היכי דלא נקרע. ומשני מי כתיב שלא יקרע. ותירץ דס"ל להרב דבגמ' ה"פ ודלמא עלה טובה בלבד קמ"ל ולא אתי למנין המלות. ומשני מי כתיב שלא יקרע הלכך למנין לאוין נמי אתי עכ"ל. והא דהוכרח הר"אם לפרש דהא דכתב רש"י ולא יסורו ממנו לעולם היינו משום דכתיב לעיל מיני' בטבעת הארון יהי' הבדים ולא פירש שטעמו של רש"י הוא מדלא כתיב שלא יסורו. כמו שמוכרחים אנו לפרש לפירושו בגמ' הנ"ל דלא יסורו אתי לטעם וגם ללאו מדלא כתיב שלא יסורו. היינו משום דהוקשה לו להר"אם דלמה לא פי' רש"י בחומש גבי לא יסורו כדי שלא יסורו והמסיר בדי ארון עובר בלאו. כמו שפי' גבי לא יקרע. והוה ניחא לי' דרש"י חזר בפירוש החומש מפירושו בגמ' שלריכין אנו לפרש לפירושו דשם דלא יסורו משמע לטעם וללאו כנ"ל. אלא ס"ל בפי' החומש דלא יסורו לא משמע כלל לטעם והוקשה לו הא גבי לא יקר: פי' לטעם וללאו. ולכך נתן הר"אם טעם דשאני גבי לא יסורו דע"כ א"א לפרש לטעם שהרי כתיב לעיל מיני' בטבעת הארן יהיו הבדים וכנ"ל ודוק הטיב :

ובזה יש ליישב הא דפריך אביי בפ"ג דמס' מכות (דף כ"ב) וליחשוב נמי המזיח החשן מעל האפוד והמפיר בדי הארן. וי"ל אמאי לא פריך אביי נמי וליחשוב הקורע בגדי כהונה. דהרי כל הני בלשא ר"ל ולא יזח ולא יסורו ולא יקרע דחשיבן ללאוי מחד טעמא הוא מדלא כתיב שלא יקרע ושלא יסורו ושלא יזח. אמנם לכל הנ"ל ניחא. דאביי לא משמע לי' מדלא כתיב שלא יקרע בש"ן שהוא לאו לקורע בגדי כהונה שילקה. דבלא ש"ן נמי משמע לי' לטעם ושאני לא יזח ולא יסורו דהתם א"א לומר לטעם דגבי לא יסורו כתיב ל:יל מיני' בטבעת הארן יהיו הבדים וכמ"ש הר"אם. וגבי לא יזח כתיב לעיל מיני' להיות על חשב האפוד כמש"ל. ודוק :

תו כתב הרמ"בן וז"ל וכן כתובים רבים **ד** כגון ערות כלתך וכו' פרט לאנוסה ושפחה ונכרית עכ"ל הנראה לי דהכריחו חז"ל דאשת בנך היא אינו לטעם דא"לכ אלא דבא לטעם הדר דכתב רחמנא לא תגלה ערותה למה לי ה"ל למיכתב ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא ותו לא. דהוה משמע שפיר לטעם כמו שפי' הרמ"בן כנ"ל · ומדהדר כתב רחמנא לא תגלה ערותה ש"מ דאשת בנך היא לא תגלה ערותה אתי לאזהרה מיוחדת להזהיר על אחר מיתת בנו. וגם אין להקשות דדלמא אשת בנך היא הוא טעם למה שקדם · ולא תגלה ערותה אתי להזהיר על אחר מיתת בנו ומנ"לן לדרוש מאשת בנך פרט לאנוסה שפחה ונכרית · כיון דאשת בנך אינו מיותר דאתי לטעם. דבשלמא אי אתי ללאו שפיר יש לדרוש מאשת בנך פרט לאנוסה וכו' דאל"כ לכתוב היא לא תגלה ערותה משא"כ אי אתי לטעם ע"כ לריך בנות ר"ל אשת בנך דהרי הוא עיקר הטעם מפני שהוא אשת בנך שהוא מחוייב בכבודיך ואתה מתחייב באהבתו כמו שהטעי' הרמב"ן כן כנ"ל · וכמו שרמז קושי' זו הרמב"ן ז"ל בלשונו שכתב ואשת בנך היא לומר לא אמרתי אלא כשיש אישות לבנך וכו' ודוק :

די"ל דלא הי' נראה להם לחכמינו ז"ל לחלק הפסוק ולומר דאשת בנך הוא טעם ולא תגלה ערותה הוא עומד בפ"ע לאזהרה לאחר מיתת בנו דמשמעות הפסוק לא תגלה ערותה עלה דאשת בנך קאי. והטעם מוכיח דאין אשת בנך היא טעם למה שקדם · ולא תגלה ערותה הוא מאמר עומד בפני עלמו לאזהרה כנ"ל. דאל"כ ה"ל להעמיד האתנחתא תחת תיבת היא. שהרי אם נאמר

אשת בנך ומ"ש אח"כ פעם אחרת לא תגלה ערותה בא לחייב לאחר מיתת בנו כמו שדרשו חכמים וגם כי דרשו מאשת בנך שהיא הטעם ואמרו לא אמרתי אלא בשיש לבנך אישות בה פרט לאנוסה ולשפחה ונכרית הנה לא אמרו שלשון זה של אשת בנך יבוא לחייב או לפטור את אלה רק אמר כי לשון אשת בנך פירש לנו שהלאוין האלה מכלתו הן דוקא בשיש לבנך אישות בה · ומה שאמר עוד (ו) כי אביו ואמו

אין ראוי שתגלה ערותה ועל דעת חכמים בתלמוד (סנהדרין דף נ"ג) נדרש ויצא הלאו השני לחייב עליה לאחר מיתת בנו ואשת בנך היא לומר לא אמרתי אלא בשיש לבנך אישות בה פרט לאנוסה ושפחה ונכרית · ה וכן הכתוב (ו) במקלל אביו איש אשר יקלל את אביו ואת אמו

מרגניתא טבא

נאמר שאשת בנך הוא טעם ללאו הקדוש א"כ בכאן הוא הפסק מאמר . ולא תגלה ערותה הוא מאמר עומד בפני עצמו . ואין להקשות הלא ע"כ מוכרח שאשת בנך הוא טעם דאל"כ היא דכתב רחמנא למה לי . דהכי ה"ל למיכתב אשת בנך לא תגלה ערותה . או לא תגלה ערות אשת בנך דכבר דרשו חז"ל להאי היא דאשת בנך בסנהדרין (דף נ"ד) דאיצטרך למיכתב היא כדי דלא לחייב על כלתו שתים אחת משום כלתו ואחת משום שם דאשת בנו . וז"ל הגמרא הבא על כלתו ופריך הש"ס ולחייב נמי משום אשת בנו פרש"י דהא שני לאווין הן ושני שמות הן ערות כלתך לא תגלה · אשת בנך היא לא תגלה ערותה . ומשני אמר אביי פתח הכתוב בכלתו וסיים באשת בנו לומר לך זו היא כלתו זו היא אשת בנו . פרש"י וסיים באשת בנו דכתיב היא . ומשמע היא האמורה למעלה ברישא דקרא והאי דהדר וכתבי' לחייב עליה אף לאחר מיתה :

תו כתב הרמב"ן ה וכן הכתוב במקלל אביו ואמו וכו' אעפ"י שאין מרגישין והמכה פטור וכו' עכ"ל . הנה אם כפי הנראה מדבריו לפום ריהטא שהטעם הוא שעשה נבלה גדולה שנתחייב עליו בדמו . איככי יודע טעם לטעם הזה . א"כ בכל חייבי מיתות הי' לו ליתן טעם זה שעשה נבלה גדולה שנתחייב עליו בדמו . ר"ל שגרם לעצמו מיתה : ועוד אביו ואמו קלל למה לי : דאם הפירש דדמיו בו הוא הטעם ה"ל למיכתב איש כי יקלל אביו ואמו מות יומת דמיו בו ותו לא . שהרי עיקר הטעם הוא דמיו בו לפירוש זה . וע"כ צ"ל דקושייתו דדלמא אביו ואמו קלל הוא טעם למה שקדם ואמר מקלל אביו ואמו מות יומת ר"ל לכך מות יומת לפי שעשה נבלה גדולה וקלל אביו ואמו . כבר השיג ע"ז בעל מגילת אסתר וז"ל . נ"ל שאין זה טעם כלל שאיך נאמר שאביו ואמו קלל יהי' טעם למה שאמר איש אשר יקלל וגו' והרי זה כאומר האוכל חזיר לוקה מפני שאכל חזיר שזה אינו טעם . ולכך פירשוהו רבותינו למקלל אותם לאחר מיתה עכ"ל . ולי הי' נראה דהוציאו חז"ל דאביו ואמו קלל אינו טעם . אלא אתי לעונש מיוחד למקלל אחר מיתה . מהא דכתב רחמנא אביו ואמו קלל דמיו בו . ואי ס"ד דאביו ואמו קלל הוא טעם למה שחייבו התורה מיתה עפי הוה ניחא להקדים דמיו בו לאביו ואמו קלל דהשתא הוי טעמא נמי למה שהחמירו התורה להמיתו במיתה החמורה שהיא סקילה כדילפינן מגז"ש דדמיהם בם משום שעשה נבלה גדולה שקלל אביו ואמו . ומדכתב רחמנא אביו ואמו קלל דמיו בו ש"מ דאתי לאגמורין דאם קלל אביו ואמו לאחר מיתה דמיו בו שחייב סקילה . ואין להקשות א"כ מנלן דמקלל אביו ואמו בחייהם חייב סקילה. דלמא אינו אלא חנק כסתם מיתה האמורה בתורה . ועל אחר מיתה חייב סקילה מגז"ש דדמיהם בם . ז"א דילפינן בק"ו השתא אלאחר מיתה חייב סקילה אמחיים לא כ"ש . ולא שייך הכא אין עונשין מן הדין . דכיון דכתיב מות יומת ולא ילפינן בק"ו אלא פירושו דמות יומת אין זה עונשין מן הדין דלא הוה אלא גילוי מילתא בעלמא . כדיליף הש"ס בסנהדרין (דף נ"ב) דמות יומת דרוצח הוא סייף מק"ו דעבד כנעני . ואי ס"ד דזה מיקרי אין עונשין מן הדין היכי יליף בק"ו מעבד כנעני להחמיר ברוצח ולפרש מות יומת הנאמר סתם שהוא סייף . א"ו דזה לא הוה אלא גילוי מילתא בעלמא . וכן נ"ל לפי מה שכתבו התוספ' בד"ה ומה מכה אביו ואמו . וא"ת מה למכה שכן בחנק . תאמר במקלל שכן בסקילה . וי"ל דהיא גופא ילפינן השתא דמכה אביו בסקילה בק"ו ממקלל עכ"ל . וקשה הא אין עונשין מן הדין אלא ע"כ כיון דכתיב במכה אביו ואמו מות יומת בהדי' הא דילפינן בק"ו פירושא דמות יומת לא הוה אלא גילוי מילתא בעלמא . ואין להקשות דנוקי אביו ואמו קלל דמיו בו במקלל מחיים ואיש כי יקלל אביו ואמו מות יומת במקלל לאחר מיתה . די"ל דמסתבר לאוקמי רישא דקרא במחיים וסיפא בלאחר מיתה דמחיים אית לי' קדימה טבעית מלאחר מיתה וק"ל :

אמנם קשי' לפ"ז מאי פריך הש"ס הניחא לר' יונתן דמייתיר לי' קרא אביו ואמו לדרשא דחייב אלאחר מיתה אלא לר' יאשי' מאי איכא למימר . דתני' אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו . אביו שלא אמו ואמו שלא אביו מניין . ת"ל אביו ואמו קלל אביו קלל אמו קלל . פרש"י בראש המקרא סמך קללה לאביו . ובסוף סמך לאמו . ולכל הנ"ל מאי קושי' דלמא לחלק ילפינן מדבראש המקרא סמך קללה לאביו . ובסוף סמך לאמו . ומקלל לאחר מיתה דחייב יליף מדכתיב דמיו בו אחר אביו ואמו קלל . והנראה ביישוב זה הוא . עפ"י מה שראיתי באיזה מפורש קדמון ובעת אזיל מיני שם החכם שפירש דלכך סמך בסוף קללה לאמו משום דאביו ואמו קלל הוא טעם למה שגזרה עליו התורה מיתה . כלומר לכך מקלל אביו ואמו מות יומת משום דנבלה גדולה עשה שקלל אביו ואמו וכמו שהטעים הרמב"ן הנ"ל . ובקללות אמו הוא יותר נבלה מבקללות אביו . שאמו וודאית . משא"כ אביו . והיינו דסמך קללה לאמו כלומר נבלה גדולה עשה שקילל אביו . וביותר כשקלל אמו שהיא ודאית ע"כ ראיתי זה כמה שנים במפורש קדמון · ואף אנא אענה אבתרי' . לפי דרכו שיותר נבלה בקללת אמו מבקללת אביו לפי שטבע האנושים לכבד את אמו יותר מאביו . כדאי' במס' קידושין . א"ר גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שהבן מכבד את אמו יותר מאביו . שמשדלתו בדברים לפיכך הקדים אב לאם וכשמבזה ומקלל אביו ואמו קללת אמו יותר נבלה מקללת אביו שנשתנה עליו סדרי הבריות . וק"ל :

ובזה יתישב דודאי אי לאו דכתב רחמנא דמיו בו בתר אביו ואמו קלל . לא הוה מצי ר' יאשי' למילף מדסמך קללה לבסוף לאמו . דאמו שלא אביו חייב . דהייתי אומר לעולם אינו חייב עד שיקלל

אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו והוא בנותן טעם כי עשה נבלה גדולה שנתחייב עליה בדמו ואין חכמים רואין בעבור כל זה שלא לדרשו למקלל אותם לאחר מיתה אע"פ שאינן מרגישין והמכה פטור כמו שנתבאר בפרק תשיעי מסנהדרין (דף פ"ה ע"ב) (ז) ו וכן היה ראוי לפי דעת הרב שנאמר בפסוק וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות כדבר הרע

ואמו קלל הוא טעם ואפי' הכי נדרש למקלל אותם מאחר מיתה נ"ל שאין זה טעם כלל שאיך נאמר שאביו ואמו קלל יהי' טעם למה שאמר איש אשר יקלל וגומר והרי זה כאומר האוכל חזיר לוקה מפני שאכל חזיר שזה אינו טעם ולכן פירשוהו רבותינו למקלל אותם לאחר מיתתם · ומה שמפרש הוא בו כי הוא טעם וגדולה לומר מות יומת לפי שקלל אביו ואמו כי זו היא נבלה גדולה העקר חסר מן הספר כי זה איננו כתוב · ומה שאמר עוד

(ז) כי גם לאו ולא יוסיפו לעשות כדבר הרע הזה שצריך שנאמר כי הוא טעם לדעת הרב ומ"מ למדו ממנו אזהרה למסית וגם הרב מנאו כבר אמרתי כי במה שאין בהם לדרוש דבר נאמר

מרגניתא טבא

אביו ואמו והא דסמך לבסוף קללה לאמו . היינו משום דאביו ואמו קלל הוא טעם למה שקדם איש כי יקלל אביו ואמו מות יומת כלומר דלכך מות יומת משום שעשה נבלה גדולה שקלל אביו ואמו ומש"ה סמך קללה לאמו · דקללת אמו היא נבלה יותר גדולה מקללת אביו כנ"ל משא"כ השתא דכתיב דמיו בו אחר אביו ואמו קלל ומוכרח שאביו ואמו קלל אינו טעם למה שקדם כמ"ש לעיל . הוקשה לר' יאשי' למה סמך לבסוף קללה לאמו מאחר שאינו טעם למה שקדם וה"ל לסמוך קללה לאביו כברישא דקרא א"ו דאתי לחלק . והיינו דפריך הש"ס אלא לר' יאשי' מא"ל . דהשתא אילטריך למיכתב דמיו בו אחר אביו ואמו קלל לאגמורין דאביי ואמו קלל אינו טעם למה שקדם ויש ללמוד מדסמך לבסוף קללה לאמו . שאמו שאינו אביו חייב · דבלא"ה הייתי אומר דאביו ואמו קלל הוא טעם למה שקדם וליכא למילף מדסמך לבסוף קללה לאמו דלחלק אתי כנ"ל ודוק :

אמנם יש לדחות דלעולם אביו ואמו קלל הוא טעם למה שקדם · והא דכתב רחמנא דמיו בו אחר אביו ואמו קלל ולא קודם . היינו משום דדמיו בו אתי לאגמורין דמיתתו בסקילה . ועל מה שמיתתו בסקילה . אין במה שעשה נבלה גדולה וקלל אביו ואמו בנותן טעם . דבשלמא על מה שחייב המקלל אביו מיתה אע"ג דמקלל אדם אחר אינו במיתה . יש בנותן טעם דשאני מקלל אביו ואמו שעשה נבלה גדולה וקלל אביו ואמו והיינו דקיים אביו ואמו קלל וכמו שפירש הרמב"ן . אבל על מה שמקלל אביו ואמו בסקילה אינו בנותן טעם שהרי מכה אביו ואמו שג"כ נבלה גדולה עשה שהכה אביו ואמו ואפ"ה אינו בסקילה אלא בחנק :

ואין לומר דלפום סברא דקיימינן שאביו ואמו קלל אתי לטעם למה שקדם ולא לחייב על אחר מיתה . א"כ ראוי שנאמר שגם מכה אביו ואמו בסקילה בק"ו ממקלל אביו ואמו כמ"ש התוס' בד"ה ומה מכה אביו ואמו ע"ש בפ' הנחנקין . דהרי לפום מאי שאני מדקדק דאי לטעם למאי שקדם אתי האי אביו ואמו קלל מהראוי הי' דליכתוב דמיו בו קודם מקלל אביו ואמו כדי שיהא אביו ואמו קלל נמי טעם למה שהחמירה התורה במיתת המקלל אביו ואמו וחייבהו סקילה . נימא באמת מכח האי דקדוק גופא . מדלא כתבה רחמנא דמיו בו קודם אביו ואמו קלל ש"מ דמכה אביו ואמו אינו בסקילה ולכך לא כתב רחמנא דמיו בו קודם אביו ואמו קלל משום דלמה שמקלל אביו ואמו בסקילה . אין באביו קלל בנותן טעם שהרי מכה אביו ואמו נ"כ עשה נבלה גדולה שהכה את אביו ואת אמו ואפ"ה אינו אלא בחנק . ולעולם אימא אביו ואמו קלל אתי לטעם למה שקדם . ותקשי לשיטת הרמב"ם קושי' הרמב"ן דמנא להו לחכמים לדרוש מאביו ואמו קלל לחייבו על אחר מיתה . ודוק :

לכן נ"ל פשוט דילא להם לחז"ל דאביו ואמו קלל אינו טעם למה שקדם אלא אתי לעונש מיוחד על מקלל לאחר מיתה . דאי אתי לטעם על מה שקדם . תקשי למה נטר הכתוב ליתן טעם באיש איש כי יקלל אביו ואמו מות יומת הנאמר בפ' קדושים ולא נתן טעם על מקלל אביו ואמו מות יומת הנאמר בפ' משפטים . א"ו דקרא יתירא הוא לאגמורין לחייבו מיתה את המקלל אביו ואמו לאחר מיתתן · דהשתא ודאי ליכא לאקשוי' דה"ל למיכתב הקרא יתירא בפ' משפטים דבקרא יתירא ודאי אין קפידא היכא דכתבי' כתבי' · אבל אי הוא טעם למה שקדם כלומר שנותן טעם למה מקלל אביו ואמו במיתה ודאי קשה למה לא כתבה רחמנא לטעם על מקלל אביו ואמו מות יומת הנאמר בפ' משפטים שהוא מוקדם בתורה ותו לא מידי :

תו כתב הרמב"ן וז"ל ו וכן הי' ראוי לפי דעת הרב שנאמר בפסוק וכל ישראל וכו' וכתבו הרב במלות י"ז בלאוין . וכו' עכ"ל נ"ל דיי"ל שבא להם בפירוש מקובל מפי משה דהאי ולא יוסיפו לעשות הנאמר במסית אתי ללאו · אזהרה למסית · ויש לי ראי' גדולה שזה בא להם בפי' מקובל מפי משה . והוא דבמס' מכות (דף ד' ע"ב) פריך הש"ס ורבנן האי ולא תענה ברעך עד שקר מאי דרשי בי' . ומשני האי מבעי לי' לאזהרה לעדים זוממין · ור"מ אזהרה לעדים זוממין מנ"ל א"ר ירמי' נפקא לי' מוהנשארים ישמעו ויראו ולא יוסיפו עוד . ורבנן האי מבעי לי' להכרזה ור"מ הכרזה מישמעו ויראו נפקא . הרי לפניך דרבנן לא מפקי אזהרה מלא יוסיפו דעדים זוממין דמבעי' להו להכרזה . משום דלא משמע להו הכרזה מישמעו ויראו . ובסנהדרין (דף ס"ג ע"ב) דתני' וכו' דבר אחר לא ישמע על פיך אזהרה למסית ומדית · ופריך הש"ס מסית בהדי' כתיב וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו וגו' וכו' . ומאי קושי' דלמא הברייתא אתי' כרבנן דר"מ דלא משמע להו הכרזה מישמעו ויראו ואילטריך ולא יוסיפו דמסית נמי להכרזה דהרי מסית בעי הכרזה כדאי' בשילהו הנחנקין ד' צריכין הכרזה וחשיב התם מסית . דמ"ש האי ולא יוסיפו דמסית דפשיטא לש"ס דלאזהרה אתי . ומ"ש ולא יוסיפו דעדים זוממין דמסתבר להו דאתו להכרזה · וא"ל

נאמר כי הם טעם ולא יבואו במנין אמנם שהחכמים דרשו בו איזה דרשה הרי בררו כי והוא לאו ואינו טעם ולפיכך יבא במנין · ומה שאמר (ח) כי יש בתורה טעמים אמנם הם כשיבאו בלשון עשה אני אומר כי גם בלאו לא יבאו הטעמים כאשר הוכחתי לעיל · ומה שאמר עוד (ט) כי ולא תחטיא את הארץ הוא נדרש בספרי להזהיר בב"ד על כך ואיננו טעם בלבד כמו שחשב הרב כי אין למנותו לפי שכבר נצטוו הדייני' להזהיר את העם ולהישירם בדרך ישר ולמחות ביד עוברי עבירה כי לכך נצטוינו למנותן בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר לראות את משפט העם ומעשהו ולשום הפקוח למישור בכל הדברים כמו שכתב הרב בריש הלכות סנהדרין וא"כ נכללה האזהרה עליהם בזה המקום ולא יבא במנין אמנם חייבי מיתות או מלקות אינן נכללים בזה הצווי של הדיינים והולך לווי להם בבירור בתורה לומר שמצוה עליהם להרוג או ללקות החייב שדבר גדול הוא זה להתיר שפיכות דם האדם וגם מלקות לפעמים בא לידי מיתה ולכן אמר ר' ישמעאל בפ"ק דסנהדרין

הרע הזה שיהיה טעם לעונש הגדול הנעשה בענין ומצינו שדרשוהו לאו אזהרה למיתה כמו שמפורש בגמרא סנהדרין (דף ס"ג ע"ב) וכתבו הרב במצות י"ו בלאוין (ח) ז ובודאי מצינו בתורה טעמים בכתוב להחמיר בעבירה כגון ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך ואמרו בספרא מלמד שהשבועת שוא וחלול השם · אבל הנאמרים בלשון לאו כולם למניעה הם ואלו היי טעם בלבד היה אומר אל תחלל את בתך להזנותה ומלאה הארץ זמה כי זהו טעם הכתוב הזה · וכן את אלה לא יקם ולא יחלל זרעו בעמיו · ח ואמנם הוא שנשאל מבעל הלכות כמאמר הרב זה הלאו מאיזה דבר הוא מונע אבל לא יתבזה במענה השאלה הזאת ולא יתביים ממנו שכבר דרשו בספרי (ט) ולא תחטיא את הארץ להזהיר ב"ד על כך הנה לא ראו לעשותו טעם בלבד כדברי הרב אבל מניעה ואזהרה לב"ד וימנה לאו בפני עצמו שהוזהרנו לכוף אותו לגרשה וכל שכן למנוע אותו שלא ישאנה כמו שימנו מצות חייבי המיתות והמלקות שהוזהרנו לכוף אותו לעשות בהן הדין וכן לא תקחו כופר לנפש רוצח וכן לא תחמול ולא תכסה עליו דמסית ולא תגורו ממנו דנביא שקר

מרגניתא טבא

דכיון דגלי רחמנא בעדים זוממין שישמעו ויראו בהכרזה מולא יוסיפו · הו לא לריך גבי מסית דילפינן ישמעו ויראו מהדדי · דאכתי תקשי אדרבה ה"ל לאוקמי לא יוסיפו דמסית לגילוי מילתא דהכרזה ולא ויסיפו דעדים זוממין ה"ל לאוקמי לאזהרה דהרי לא יוסיפו דמסית מוקדם בתורה . אמנם אי בא להם בפירש מקובל דלא יוסיפו דמסית אתי לאזהרה ניחא ודוק :

ואת"ל שיש איזה ראי' לחז"ל דהאי לא יוסיפו דמסית ודאי לאזהרה אתי וכ"פ נתיישבה קושי' הרמ"בן ע"ל הרמ"בם . שמכח אותה ראי' שמצאו ראו חז"ל לומר שהיא אזהרה ולא טעם . וק"ל :

ואע"ג דרבינו הרמ"בם לא הזכיר במצוה י"ו בלא תעשה דהאי אזהרה דלא יוסיפו דמסית בא להם בפי' מקובל . הרבה יש במנין המצות שלא הזכיר שבא להם בפי' מקובל · ובחיבורו הגדול כתב שמפי השמועה למדו עיין עליהם ותשכח וחדא מינייהו לא יומתו אבות על בנים · שבמנין המצות לא הזכיר שבא להם בפי' מקובל ובספרו כתב שמפי השמועה למדו :

שוב כתב הרמ"בן וז"ל · ז ובודאי מצינו בתורה טעמים וכו' ויחלל זרעו בעמיו . עכ"ל . כבר הוכחתי דלא ירבה נשים ולא יסיר לבבו של ר' יהודה וחכמים לא בא הלשון לאו לשום מניעה · ואעפי"כ כתב רחמנא בלשון לאו עיין לעיל ודוק :

תו כתב הרמ"בן וז"ל ח ואמנם שנשאל מבעל הלכות כמאמר הרב · וכו' אבל הכולל אזהרת ב"ד עם אזהרת עשה לא ימנו עכ"ל . הנה אף אם נודע שטובה הללה זו לבעל ההלכות שימלא מענה לשואלו מאיזה דבר הוא מונע · מאחר שדרשו בספרי דולא תחטיא את הארץ להזהיר ב"ד על כך . אעפי"כ אין מדרשות הספרי הזה סתירה למה שהשריש לנו רבינו בשורש הזה שאין למנות טעם המצוה מצוה בפני עצמה · אעפ"י שבא טעם המצוה בלשון לאו · דבכל מקום שנוכל לומר שבא לטעם המצוה . נפרש אותו לטעם המצוה ולא למניעה . והא דדרשו בספרי הנ"ל ולא תחטיא להזהיר ב"ד על כך · אע"ג שיכולין אנו לומר שבא לטעם המצוה . כאלו יאמר כי אם אתה עושה זה תרבה הפסד בארץ כמ"ש רבינו בתחילת שורש זה · י"ל דילא להם לחז"ל דלא תחטיא את הארץ הוא אזהרה לב"ד ולא טעם לאיסור הקודם · מהא דלעיל מיני' באיסור הקודם דבר הכתוב בלשון נסתר לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה ולא תחטיא את הארץ דבר הכתוב לנוכח . ואי ס"ד דלטעם לאיסור הקודם . ר"ל דאם אתה עושה זה תרבה הפסד בארץ · הכי ה"ל למיכתב ולא יחטיא את הארץ כמ"ש באיסור הקודם . ולא יוכל . א"ו דהיא אזהרה מיוחדת לב"ד . ודוק :

והנראה לי לשיטת רבינו דודאי לא תחטיא את הארץ הוא טעם לאיסור הקודם הוא לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה . כמשמעות פשטה דקרא · ומדבא הטעם בלשון נוכח לא תחטיא לא כמו שבא הלאו הקודם בלשון נסתר לא יוכל · ניחא לי' לרבינו לפרש דגם לאו לא יוכל בעלה הראשון וגו' לב"ד קא מזהיר רחמנא שיהיו הם העומדים בפרץ לגדור שלא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה · ובא הלשון מדוקדק לא יוכל ודוק :

ולפ"ז בא הטעם בלשון נוכח ולא תחטיא ג"כ מדוקדק דהרי לפירש זה גם הלאו הראשון בא לב"ד לנוכח אתם הב"ד תעמדו בפרץ לגדור שלא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה וע"ז בא הטעם

כלומר

שקר ואעפ"כ כי בהרבה מקומות דרשו כן ואמרת להם זה האשה להזהיר ב"ד על כך וכן לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש אבל הכולל אזהרת ב"ד עם אזהרת העושה לא ימנו (י) אבל זה לאו בפני עצמו להזהיר ב"ד וימנה ט אבל הלאו של ולא תזנה הארץ אינו טעם אבל הוא אזהרה לשוכב עמה שלא למדנו כלל לפיכך חזר וכתב לאו אחר דלא תזנה הארץ אזהרה לשוכב וכבר הצריכו חכמים בכל מקום במשכב הזכר שכתוב ואת זכר לא תשכב וגו' אמרו למדנו אזהרה לשוכב אזהרה לנשכב מנין ובבהמה כאמר בתורה אזהרה לשוכב אזהרה אחת לאשה הנשכבת ועם כל זה הוצרכו עוד לאזהרה אחרת לנשכב כמו שמפורש בגמ' סנהדרין (דף נ"ד ע"ב) (יא) י ואפשר שאף אזהרת האשה הזונה נלמד מזה כי ולא תזנה הארץ יכלול הזונים שניהם ואל תחלל את בתך להזנותה זה המוסר בתו פנויה שלא לשם אישות (יב) והמוסרת עצמה אם הם דנין אותה מן הלאו לא ידעתי באיזה מדה יוציאו אותו והיה להם לבאר המדה בברייתא זו אבל הוא נלמד מולא תזנה הארץ ומה שאמרו עוד שם בספרא ולא

דסנהדרין (דף כ') במשנה ראשונה כי היה צריך ב"ד של כ"ג כמו בדיני נפשות ולא שקשו כופר ולא תחמול ולא תגרו שהביא נ"כ כל אלו הוצרכו למנותם כי הם לווים על השרת הדיינים את עצמם ואינם נכללים בזולתם · ומה שהביא עוד (י) כי לאו של לא תזנה בא לאזהרה לשוכב עם הקדשה שלא למדנו לו אזהרה ממקום אחר נ"ל שאין צריך אזהרה אחרת כי די בלאו דלא תהיה קדשה שלשון זה משמע שיזהיר בין לאיש בין לאשה שהרי לא אמר לא תהיה קדשה שמשמע שידבר עם האשה רק לא תהיה קדשה שרוצה לומר שענין הקדשה לא ימצא בישראל ואם האדם יבא עליה הרי הוא עובר זה הלאו וכן האשה ואיני צריך יותר לתשיב על מה שאמר (יא) כי לאו של לא תזנה יבא להזהיר אף על האשה הזונה כי כבר הוכחתי שאין צריך לאו אחר כי לא תהיה קדשה כולל שניהם ומה שאמר עוד (יב) שאם הם למדו אזהרה לאשה הזונה מפסוק אל תחלל את בתך להזנותה לא ידע באיזו מדה הביאוה נ"ל כי בודאי גם משם הביאו כמו שכתב הרב בלאו שכ"ח כי אזהרת לא תהיה קדשה הוכפלה בלשון אחר והוא

אמרו אל תחלל את בתך להזנותה וכו' ואין אנו צריכים למדה ממדות התורה בזה כי כך הוא נדרש אל תחלל את בתך להזנותה וכו' בא להזהיר את האב שלא ימסרנה לשם אישות וגם פירושו בתך אל תחלל להזנות את עצמה זהו הנראה מלשונם שם בספרי באמרם אל תחלל את בתך להזנותה זה המוסר את בתו שלא לשם אישות וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות

מרגניתא טבא

כלומר אם אתה סב"ד לא תעמוד בפרץ תגרום הפסד גדול בארץ היינו ולא תחטיא · ודרשת הספרי בא לתקן הלשון הפסוק ר"ל שלא תקשה למה בא הטעם בלשון נוכח לא כאיסור הקדום הבא בלשון נסתר לא יוכל . ולתרץ זה דרש בסיפרי להזהיר ב"ד על כך ר"ל דבא הטעם לומר שבלוואחרם הלוי הקולר כשאינם מוכעים כמו שנלטוו בלא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה והם הגורמים הפסד בארץ · וכיון שכן אין ולא תחטיא את הארץ מניעה בפני עצמה . אלא טעם ללאו הקדום הוא ולא יוכל כנ"ל. וכשמונים אלו דלא יוכל אין מהראוי למנות ולא תחטיא :

הנראה לפי עכ"ד כתבתי. ואם שגיתי אתי תלין משוגתי : **ובס'** מגילת אסתר כתב וז"ל ומ"ש הרמב"ן עוד כי ולא תחטיא את הארץ הוא נדרש בסיפרי להזהיר ב"ד על כך ואיננו טעם בלבד כמו שחשב הרב . נ"ל שאין למנותו לפי שכבר נלטוו הדיינים להזהיר את העם ולהישירם בדרך הישר ולמחות ביד עוברי עבירה . כי לכן נלטוו למנותם בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר לראות את מעשה העם ומעשהו ולשים העקוב למישור כמ"ש הרב בריש הלכות סנהדרין · וא"כ נכפלה האזהרה עליהם בזה המקום ולא יבא במנין . אמנם חייבי מיתות ומלקות אינם נכללין בזה הלווי של הדיינים וכו' ככ"ל ע"ש שהאריך . ולא ידעתי למה גזר שלא להכניס במנין אזהרה זו דלא תחטיא שהיא באה להזהיר ב"ד ע"כ כפי סברת הרמב"ן משום שנלטווינו למנותם בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר וכו' אכתי לא הוזהרו עדין בלאו . והרי כבר השרים לנו הרב בשורש השני שהמלוה שיש' בה עשה ולא תעשה ראוי למנות פעם אחת עם מלות עשה ולאו שבה עם מלות לא תעשה :

תו כתב הרמב"ן וז"ל · **ט** אבל הלאו של ולא תזנה הארץ אינו טעם וכו' הוצרכו עוד לאזהרה אחרת לנשכב כמו שמפורש בסנהדרין עכ"ל השיב ע"ז בס' מגילת אסתר וז"ל נ"ל שאין צורך אזהרה אחרת כי די בלאו דלא תהי' קדשה שלשון זה משמע שיזהיר בין לאיש בין לאשה שהרי לא אמר לא תהי' קדשה שמשמע שידבר עם האשה · רק לא תהי' קדשה שרולה לומר שענין הקדשה לא ימצא בישראל ואם האדם יבא עליה הרי הוא עובר זה הלאו · וכן האשה עכ"ל :

תו כתב הרמב"ן וז"ל **י** ואפשר שאף אזהרת האשה וכו' והמוסרת עלמה אם הם ר"ל החכמים דנין אותה מן הלאו . (דזה לשון הסיפרי אל תחלל בתך להזנותה זה המוסר בתו שלא לשם אישות וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות .) לא ידעתי באיזה מידה יוציאו אותה וכו'. אבל עיקר הכתוב לרבות המזנים עצמן עכ"ל. והנה אין לשון הברייתא סובל פירושו של הרמב"ן . באמרן אל תחלל בתך להזנותה זה המוסר את בתו שלא לשם אישות וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות . הרי שלא הוליאו מפשטא דקרא שהוא ולא תזנה את הארץ רק על רישא דקרא דרשו כן . ואדרבה ולא תזנה את הארץ דרשוהו שם לומר שעון הזנות יגרום שהארץ מזנה את פירותיה . ומשם ממש מובן כי איננו לאו בפני עצמה רק טעם ללאו האמור

ומה

איסות ולא הוציא' מסיפא דקרא שהוא ולא תזנה הארץ רק על רישא דקרא דרשו כן ואדרבא ולא תזנה הארץ דרשוהו שם לומר שעון הזנות יגרום שהארץ מזנה את פירותיה ומשם ממש מובן כי אינכו לאו בפני עצמו רק טעם ללאו האמור והיא דרשה גמורה ולא אסמכתא · ומה שאמר עוד (יג) כי בספרי וביבמות דרשו ומלאה הארץ זימה אזהרה למזנה וזונה ממה שאמר שם ר' אליעזר בן יעקב אומר מתוך שהוא בא על נשים הרבה וכו' · אני לא כן אמצא שהרי פסוק ומלאה הארץ אינו אזהרה כי לא בא בלשון מניעה רק הוא הודעה ופירוש לרישי' דקרא שאמר אל תחלל את בתך להזנותה

אמר

ולא תזנה הארץ מזנים הם הפירות על דרך האגדות כשנוף מפני שלא אמר ולא יזנו עם הארץ אבל עיקר הכתוב לרבות המזנים עצמן (יג) וכן ומלאה הארץ זמה נדרש שם למזנה ולזונה · וכן בגמרא יבמות (דף ל"ז ע"ב) ר' אליעזר בן יעקב אומר מתוך שהוא בא על נשים הרבה ואינו יודע על אי זו מהן בא והיא שקבלה מאנשים הרבה ולא ידעה ממי קבלה נמצא אח נושא אחותו ואב נושא בתו ועל זה נאמר ומלאה הארץ · יא ומפני שכתבתי הברייתא הזו אני צריך להתגלל ולומר שאין כוונתי במלוה הזאת שהיא מניעה לפנוי הבא על הפנויה ושניהם כשרים שכבר פסקו שאין הלכה כרבי אליעזר בפנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה ואם כן אין זה באזהרי' להזנותה ולא תזנה הארץ כמו שאמרו בגמרא ארבע מיתות (דף כ"א) בפסוק ובת איש כהן כי תחל לזנות יכול אפילו פנויה והקשו על זה והא לזנות כתיב

ותירלו

מרגניתא טבא

ומה שנתקשה לו להרמ"בן באיזה מדה יביאו אותה . כ"ל שהטעם דומלאו הארץ זימה שדרשוהו חז"ל שמאחר שהוא לא יזכור על מי בא וגם היא לא תזכור ממי קבלה נמצא אב נושא את בתו וכו' מורה על זה שהלאו דאל תחלל בתך להזנותה מזהיר את האב שלא ימסור את בתו שלא לשם אישות . וכן את הבת עצמה שלא תמסור את עצמה שלא לשם אישות דעעמא דשייך במסירת האב את בתו שלא לשם אישות . הוא שייך נמי במוסרת עצמה שלא לשם אישות לא נקט קרא אל תחלל את בתך להזנותה אלא לפי שכבר קדם שהבא על הבתולה בין שיהי' מפתה או אונס שאין חייב שום עונש מן העונשין . אלא קנס ממון והי' עולה במחשבתינו שאחר שזה הדבר כן שאין בו אלא קנס ממון שיהי' דינו כדין כל דבר שבממון וכמו שיש רשו' לאד' לתת לחבירו ממונו כמו שירצ' ויפטרהו במה שיש לו אלו שיהי'לו כמו כןמותר שיקח בתו הנער' ויתנה' לאיש שיבעל אות' ויפטרהו מזה אחר שזה זכו' מזכיותיו ע"כ הזהיר מזה אל תחלל בתך להזנות' כמו שהרחיב בזה הביאור רבינו הרמב"ם במלוה שניה בלא תעשה בדבריו הנחמדים וקיים בזה הלשון והראי' בזה הטעם באמרו לא תזנה הארץ ומלאה הארץ זימה לפי שהפיתוי והאונס לא יקרה אלא מעט . אבל כשיהיה הענין בבחירה והסכמה ירבה זה ויתפשט בארץ ע"ם ויונעם לך . ועיין בחיבורו הגדול בפ"ב מהלכות נערה בתולה הלכה י"ז שהאריך בזה יותר :

שוב כתב הרמב"ן אחר שהביא הברייתא' דקיפרי והיא אל תחלל בתך להזנותה זה המוסר בתו פנוי' שלא לשם אישות . וז"ל יא ומפני שכתבתי הברייתא הזו אני צריך וכו' למר כדאי' לי' וכו' עכ"ל . ואני בעניי עניות דתורה לא זכיתי לירד לעומק דעת הרמב"ן מה שהביא הא דפריך בסנהדרין גבי ובת כהן כי תחל לזנות יכול פנוי' : והא לזנות כתי' ותירלו כר' אליעזר וכו' מאי בעי בזה דהרי אין משקלי' וטרי' זו הוכחה דאין הלכה כר' אליעזר . וה"ל להביא ראי' הגמ' דיבמות דשם פסק דלא כר"א עיין שם (דף ס' ע"א) . ואי מייתי ראי' מדפריך סתמא דגמ' בפשיטות והא לזנות כתי' ש"מ דסתמא דגמ' תפיס לשיטתי' דלא כר"א . א"כ מהכא נפשוט נמי דאין הלכה כחכמים דהרי גם לחכמים דפסקינן כוותיהו נמי לא פריך מידי . דלעולם בפנוי' ולזנות דכתב רחמנא היינו דאינה חייבת עד שתזנה עם גוי ועבד או חייבי כריתות . דהרי חכמים סבירא להו דאם בא גוי ועבד או א' מחייבי כריתות או מיתת ב"ד על הפנוי' רעשאה זונה . וכמו שפירש הרמב"ן עלמו הברייתא דזה המוסר בתו פנוי' שלא לשם אישות שמסרה למי שאין קידושין תופסין בה . וביותר קשה על התרלן דמאי מוקי הברייתי' כר' אליעזר שהוא שלא אליבא דהלכתא ה"ל לאוקמי' כחכמים דס"ל דנעשית זונה אם באו עליה מחייבי כריתות ומיתות ב"ד או גוי ועבד . ואפי' על הפנוי' . ולולי שפירש הוא ז"ל ר"ל הרמב"ן הלאו דלא תחלל בתך להזנותה במוסר בתו פנוי' למי שאין לו בה אישות . ר"ל גוי ועבד וחייבי כריתות . וכו' . הייתי מבאר דהכי מקשה דס"ל להרמב"ן דהא דאמרו חכמים אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות כלומר מאותן שאין להם בה קידושין היינו זונה דכתיב גבי כהונה וזונה דאתנן . ועיין במהורר אלי' מזרחי בפי' קדושי' הביאו בעל מגילת אסתר . דילפינן בגז"ש דתועבה תועבה מעריו' כדאי' בתמורה פ' כל האיסורים וכמו שפירשו תוספ' ביבמות(דף מ"ד ע"ב)בד"ה ה"כ כיון דבא עליה עשאה זונה . אבל סתם זונה האמורה בכל מקום גם חכמים מודים לר' אליעזר דאמר זונה כשמה ופרש"י ביבמות (דף ס"א) לשון טועה שטועה מתחת בעלה לאחרים . דלר' אליעזר אין זונה אלא א"א עכ"ל . והיינו דפריך הש"ס והא לזנות כתיב . וכיון דהאי לזנות לאו באיסורי כהונה איירי ולא באתנן זונה איירי ע"כ דזונה כשמה משמע דשאני התם דגלי רחמנא בגז"ש דתועבה תועבה . אבל בכל מקום דכתיב לשון זנות סתמא זונה כשמה משמע . וע"ז משני דאפי' כר' אליעזר דס"ל פנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה . ולדידי' צריך ע"כ לומר דכל זונה האמורה בתורה אפי' סתם אף פנוי' במשמע . דאל"כ מנלי' דגבי כהונה נעשית זונה אפי' בפנוי הבא על הפנוי' דהרי באיסורי כהונה ובאתנן ליכא שום לימוד שיהי' משמע דנעשית זונה אפי' בפנוי הבא על הפנוי' ודוק :

אבל לחכמים י"ל דתפיס הש"ס לפשוט דמודים חכמים לר' אליעזר דזונה האמורה בתורה סתם היא כשמה וכמו שפירש"י כנ"ל . ושאני גבי כהונה ואתנן דגלי רחמנא בגז"ש דתועבה תועבה כנ"ל

אמנם

ופירשו כרבי אליעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה (יד) אבל זו הברייתא הפנויה בספרי או שהיא כרבי אליעזר ואינה או שהיא במוסר את בתו למי שאין לו אישות בה כגוני לומר גוי ועבד וחייבי כריתות ומיתות ב"ד שזו היא אזהרת הזנות לדעת חכמים שאומרים (יבמות דף ס"א) אין זונה אלא גיורת ומשוחררת שנבעלה בעילת זנות כלומר מאותן שאין להם בה קידושין ותפסה זו הברייתא לשון סתם שלא לשם אישות למר כדאיי ליה ולמר כדאית ליה ולדעת רבי עקיבא (כתובות דף ע"ו ע"ב) דורש ממנו בתו לזקן כי אמר כי הטעם הוא לפי שאם הותר לנו לבעול זונה כאשר ירצה בעיניו תמלא הארץ זמה שמאחר שהוא לא יזכור על מי בא וגם היא לא תזכור ממי קבלה נמצא אב נושא את בתו · ומה שאמר עוד (יד) כי הברייתא דספרי שאמרי' כי לא תזנה יבא להזהיר על פנוי הבא על פנויה אפילו בהיותי' כשרים או אתיא כרבי אליעזר ואינה הלכה או איירי בפנוי הבא על הפנויה שהיא פסולה . נ"ל דאתיא ככוליה עלמא משום שזה שאמרו חכמים כי אין הלכה כרבי אליעזר בפנוי

מרגניתא טבא

אמנם מדפירש אל תחלל את בתך להזנות דדריש בסיפרי זה המוסר בתו פנוי' שלא לשם אישות שמסר למי שאין קידושין תופסין בה חזינן דמפרש אף לשון זנות האמור בתורה סתם דאפי' פנוי' הנבעלת ממי שאין לו בה קידושין קשה ודוק היטב :

והרבה יגעתי ולא מצאתי ישוב לדברי הרמב"ן בזה . לבד זה מצאתי . שראיתי בפ' קדושים שהקשה הרמב"ן כדבריו אלה על פרש"י שפי' אל תחלל בתך להזנותה במוסר בתו פנוי' שלא לשם קידושין . וכתב שם הרב מוהר"ר יצחק אבוהב בפירושו להרמב"ן וז"ל . ויש לתרץ שרש"י דקדק לשון הכתוב שלא אמר לאו בזנות אלא בחילול שכן אמר הכתוב אל תחלל בתך להזנותה שאם תחללנה משם ימשך שתבא לידי זנות וא"כ הלאו הנאמר הוא על החלול ואיזה הוא החלול שמוסר בתו פנוי' לפנוי שאחר מכאן ימשך יתננה לאחד מפסולי ביאה שהוא זנות האמור בתורה . וכיון שאין הכתוב הזה מזהיר בזנות ממש אלא בחלול הקודם לזנות לזה פי' מזכיר הם הפירוש וזו היא כוונת לשון האמור בתורת כהנים במוסר בתו פנוי' שלא לשם אישות . וא"כ מה שהוקשה לו לר"מ מבת כהן כי תחל לזנות אינו ממה שהוקשה שר"ל שכבר התחילה לזנות מה שנקרא זנות ממש שזהו נבעלת לפסול לה . אבל בכאן שאמר אל תחלל ר"ל כשתמסרנה לפנוי כי משם משך זנות ממש שתמסרנה למי שאין קידושין תופסין בה . עכ"ל . והנני תמי' על הרב הזה שכתב וא"כ מה שהוקשה לו לרמב"ן מבת כהן כי תחל לזנות אינו ממה שהוקשה שר"ל שכבר התחילה לזנות מה שנקרא זנות ממש . מגלי' זה הלא הברייתא הזאת ס"ל דלשון כי תחל הוא לשון חלול ולא לשון תחלה . דהרי בברייתא הזאת מפורש דאפי' נשואה בת כהן בשריפה וגם כשניסת לכותי חלל נתין וממזר בשריפה ומאן דדריש תחל לשון תחילה ס"ל דארוסה יוצאה לשריפה ולא נשואה או שניסת לכשרין הוא דיוצאה לשריפה ולא כשניסת לפסולין . והרי אברייתא הזאת פריך הש"ס והא לזנות כתיב אע"ג דברייתא הזאת ס"ל דלשון תחל הוא לשון חלול ולא לשון תחילה ודוק .

והדי' עולה על לבי דהרמב"ן שהקשה מהא דפריך הש"ס והא לזנות כתיב . בא לשלול פירש מוהרר יצחק אבוהב . ר"ל דאף אם המקשן לא אסיק אדעתי' בפי' לזנות אלא זנות דאשת איש אכתי מאי פריך אי ס"ד דיש לפרש גבי אל תחלל בתך להזנותה שמוסר בתו פנוי' לפנוי ולהזנותה פי' שמשם ימשך שתבא לידי זנות מה שנקרא זנות ממש . א"כ גם כאן גבי בת כהן יש לפרש כי תחל במוסרת עצמה כשהיא פנוי' ולזנות הפי' שמשם ימשך כשתרגיל את עצמה כן שתזנה ג"כ תחת בעלה ודוק :

אמנם כ"ז אין שוה לי . ומו אכתי לא פלטינן אמאי לא מוקי התרצן הברייתא כחכמים אליבא דהלכתא דאי לאו הגז"ש דאביה אביה הייתי אומר דבת כהן פנוי' כי תחל לזנות עם מי שאין קידושין תופסין בה כנ"ל . ולא אחשוב שס"ל להרמב"ן דלשון פנוי' אינו אלא שפנוי' מכל איסור לאו וכרת על הבועל . דאין פנוי' אלא מזיקת הבעל . וכן הוא עצמו פי' הא דנאמר בברייתא דסיפרי במוסר בתו פנוי' שלא לשם אישות היינו שמוסר למי שאין קידושין תופסין בה : הרי דקרי פנוי' אע"ג דהיא על מי שנאסרת לו באיסור לאו וכרת . וכן משמע מלשון התוספת ביבמות (דף ס"א) בד"ה פנוי הבא על הפנוי' . וז"ל לאו דוקא נקט פנוי דה"ה נשוי שמזנה על אשתו דהשיבה זונה עכ"ל . הרי משמע דקרי פנוי למי שאינו נשוי ודוק :

סוף דבר דברי הרמב"ן אלה נפלאים ממני ונשגבה לא אוכל : **אמנם** הנראה מהא דפריך הש"ס . והא לזנות כתיב ומדלא תירץ התרצן דהברייתא אתי' כחכמי' דס"ל לסתמא דתלמודא דאע"ג דהלכה כחכמים דזונה היא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות דהיינו שנבעלה ממי שאין קידושין תופסין בה כגון נכרי ועבד או מחייבי כריתות ומיתות ב"ד לשיטת התוספ' והרמב"ן . או מחייבי לאווין ועשה שהוא בכלל לשיטת רבינו . היינו בזונה האמורה באיסורי כהונה וזונה דאתננה משום דגלי רחמנא בגז"ש דתועבה תועבה לשיטת התוספ' ביבמות (דף מ"ד) הנ"ל . או שלמדו כן מפי השמועה מפי משה בפי' זונה זו . כמו שכתב רבינו בפי"ז מהלכות איסורי ביאה ע"ש . אבל סתם זנות הנזכר בכל מקום ס"ל להש"ס דהוא באשת איש כמשמעות זונה שטועה מתחת בעלה וכמאמ' ר' אליעזר ביבמות (דף ס"א) זונה כשמה וכפרש"י שם . ומלשון ר' אליעזר דקאמר זונה כשמה משמע דסתם זונה הוא אשת איש וכמו שכתב רש"י כמה פעמים דסתם זונה אינה אלא כשתחת בעלה . ועיין ביבמות (דף נ"ו) ברש"י ד"ה בעלה לוקה עליה משום זונה . ודוק היטב :

ולכך פריך הש"ס בפשיטות היכי קאמר יכול בפנוי' והא לזנות כתיב וסתם זונה היא מאשת איש . ולפ"ז ניחא הא דלא משני התרצן דברייתא דיכול בפנוי' אתי' כחכמים · משום דס"ל להש"ס דאע"ג

בפנוי הבא על הפנויה שעשאה זונה בהיותם כשרים היינו לפסלה לכהונה אבל לענין אחר זונה נקראת ומה שתמהו שם בגמרא כשאמר יכול בפנוי הבא על הפנויה ואמר והא לזנות כתיב אין פירושו שלשון זנות לא יפול לעולי' כי אם באסורי' רק כונתם הא שלשון זה של לזנות בבת כהן על כרחך הוא באסורים דוקא והראיה שזונה האמורה בכהנים אין משמעה כשאר זונה שבתורה ממה שאמר בפרק הבא על יבמתו (דף ס"א) במתניי' כהן הדיוט לא ישא איילונית אלא א"כ יש לו אשה ובנים רבי יהודה אומר אע"פ שיש לו אשה ובנים לא ישא אילונית שהיא זונה האמורי' בתורה ובכאן יש לשאול מה היה צריך להאריך ולומר שהיא זונה האמורה בתורה די כשיאמר שהיא זונה לא לכך נקט זה הלשון לומר שאף אם האיילונית אינה נעשבת זונה בעלמא מ"מ היא זונה האמורה בתורה לגבי כהנים כלומר שגם היא המשוב זונה לגבם · וכן כתב ג"כ המזרחי בפרי' קדושים על פסוק אל תחלל את בתך להזנותה שזהו דעת הרב והביא ראיה ממה שכתב הרב בפ' י"ח מהלכות אסורי ביאה וז"ל מפי השמועה למדנו שהזונה האמורה בתורה היא כל שאינה בת ישראל או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורי' לו איסור השוה לכל וכו' . ועוד כתב אח"כ הבא על הפנויה אפי' היתה קדשה שהפקירי' עצמה לכל אע"פ שהיא במלקות לא נעשית זונה ולא נפסלה וכן גבי אתנן זונה בהלכות אסורי מזבח כתב איזהו אתנן זונה הא ליך דבר זה בשכרך אחד זונה נכרית או שפחה או ישראלית שהיא ערוה עליו או מחייבי לאוין אבל הפנויה אפילו היה כהן אתננה מותר · ואילו לגבי אל תחלל את בתך להזנותה פירש בפ"ב מהלכות נערה בתולה שזה הפסוק מדבר באב שלא ימסור בתו פנויה לכל מי שיבא עליה שלא לשם אישות ואמר כי הנה דבריו בזה המקו' סותרים זה את זה כי בראשונה כתב שזונה האמורה בתורה היא כל שאינה בת ישראל או בת ישראל שנבעלה לאדם שפוא אסורה לו אסור השוה לכל וגבי אל תחלל את בתך להזנותה פירש שהאב לא ימסור את בתו שלא לשם אישות לכל מי שיבא עליה ומשמע א"כ דאפילו בפנוי ופנוי' קרינן ביה לשון להזנותה אלא שיש לנו לומר כי זה שאמר הרב שזונה האמורה בתורה היא הנבעלת נאסור לה אסור השוה לכל היינו דוקא זונה האמורה לגבי כהן ולגבי קרבן אתננה אבל בזולתם

כי אללו הלאו הוי הוא מניעה מוקדמת שיגרום לה שתזנה תחת בעלה והכלל שאין במשמע הזה ביאת פנויה אלא לדעת מי שאין הלכה כמותו וכן בלאו דאתנן זונה וכן אמר המתרגם בלאו דלא תהי' קדשה לא תהא אתתא בת ישראל לגבר עבד אבל בפני הקדושין פנוי הבא ע: הפנויה אם לדעת פלגשות רלוני לומר שתהא מיוחדת וידועה לו זה מותר הוא והדוכינו דוד ע"ה נשא מהן אבל אם בא עלי' דרך מקרה כענין הזונים זה אינו בכלל אל תחלל את בתך להזנותה ולא בכלל לאו קדשה אלא לדברי רבי אלעזר ואין הלכה כמותו אבל הוא בכלל אזהרתו של רבי אליעזר בן יעקב מתוך שהוא בא על נשים הרבה ואינו יודע על איזו מהן בא וכן היא שקבלה מאנשים הרבה נמלא אם נושה את אחותו ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה רלה לומר שאין זמה אלא מן העריות כדכתיב שארה הנה זמה ולמה לא הי' זה בכלל אזהרה והם אמרו שאפי' מקדש ונושא נשים בכל מדינ' ומגרש אותן עובר בזה כמו שהוזכר בפ"ן של

מרגניתא טבא ים

דאע"ג דהחכמים מפרשים זונה דכהונה בגיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות מודים חכמים דקחס זנות הוא באשת איש . ושאני זונה דכהונה ודאתנן דגלי קרא בגז"ש דתועבה תועבה לשיטת התוספת ולהרמב"ם שלמדו כן בפי' מקובל מפי משה כמ"ש בפי"ז מהלכות איסורי ביאה . ועיין במה שאכתוב לקמן דלשיטת הרמב"ם ניחא טפי . דלשיטת התוספת עדיין קשה כי היכי דילפינן זונה דאתנן ודכהונה במה מלינו כמו שפרש"י בתמורה (דף כ"ט) אמאי לא נילף במה מלינו כל לשון זנות סתם . אמנם לשיטת הרמב"ם ניחא כמו שאכתוב ואברר לקמן . ולכך מוקי הברייתא דיכול בפנוי' כר"א משום דע"כ לר"א כל זונה האמורה בכל מקום אפי' בפנוי הבא על הפנוי' במשמע . דאל"כ מנלי' דזונה דכהונה ודאתנן בפנוי הבא על הפנוי' כמ"ש לעיל ודוק :

ולפ"ז לק"מ על הרמב"ם דמפרש אל תחלל את בתך להזנותה במוסר בתו פנוי' שלא לשם אישות אעפ"י שניהם כשרים מהא דהקשה הרמב"ן דהא אין הלכה כר"א שאמר פנוי הבא על הפנוי' שלא לשם אישות עשאה זונה . דהא דאין הלכה כר' אליעזר היינו בסתם זונה או בזונה דכהונה ואתנן דגלי קרא . או בפי' מקובל מפי משה . אבל באל תחלל בתך להזנותה אין זה סתם זונה דגלי קרא בטעם המלוה ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זימה דאיירי אפי' במוסר בתו פנוי' לכשר שלא לשם אישות כמו שהאריך רבינו הרמב"ם במלות ל"ת שנ"ה ובפ"ב מהלכות נערה בתולה הנ"ל . דהרי לפי הטעם דשמא אב נושא את בתו ואח את אחותו יש לאסור למסור לשם זנות אף אם שניהם כשרים ודוק .

ובס' מגילת אסתר כתב וז"ל . כ"ל דאתי' ככ"ע ר"ל הבריי' דסיפרי הנ"ל . משום דזה שאמרו חכמים כי אין הלכה כר"א בפנוי הבא על הפנוי' שעשאה זונה בהיותם כשרים . היינו לפסלה לכהונה . אבל לענין אחר זונה נקראת . ומה שתמהו שם בגמ' כשאמרו יכול בפנוי הבא על הפנוי' והא לזנות כתיב

אין

של יבמות (דף נ"ז ע"ב) ושמא נפרש שיהי' ולא תזנה מגיעה מזה שיאמר לא תעשו שתזנו ותמלא הארץ זמה כי הבא על האשה בפגיעתו בה והלכו להם לדרכם אע"פ שאין הביאה הזו זנות אבל היא מביאה את הארץ לזנות ולהמלא זמה ולפונס בברייתא הזו משמע שלא יביאו זה בכלל ולא תזנה הארץ א:א שעל זה נאמר ומלאה הארץ זמה שרבה מזה שלא יעשו למלא את הארץ זמה ומכל מקום נמנענו מזה מן התורה (טי) ולאיפי בספרי ברייתא ששנויה שם בלשון הזה ולא תהי' קדשה מבנות ישראל ואין אתה מוזהר עליהם באומות ולא יהי' קדש מבני ישראל אין אתה מוזהר בהם באומות שהי' בדין ומה קדשה קלה מוזהר עלי' בישראל קדש חמור אינו דין שתהא מוזהר עליו בישראל או הליף אם הקדש חמור אי אתה מוזהר עליו באומות קדשה קלה אינו דין שלא תהא מוזהר עלי' באומות מה תלמוד לומר קדש וכו' והנה אם הי' מדרשם בקדשה וקדש כדעת בעל התרגום אין קולא וחומרא בזה יותר מזה ומהו זה שאומרים אין אתה מוזהר עליו באומות וכן אם מדרשם קדש לזכר הנשכב כמדרשו של רבי ישמעאל בגמרא בסנהדרין (דף נ"ד ע"ב) לא יתכן בזה שיאמרו שאינו מוזהר עליו באומות שהנשכב מן העכו"ם נסקל הוא אבל הנראה מדעת הברייתא הזו שהקדשה היא העומדת על הדרך מזומנת לזנות מאיסורי הביאות ומכל אדם רחוקים וקרובים כענין שכתוב הקדשה היא בעינים על הדרך ולכן יכסו הפנים כאמרו ויחשבה לזונה כי כסתה פניה וכן הקדש הוא המזומן להיות נשכב מן הזכרים כענין וגם קדש הי' בארץ עשו כתועבות העכו"ם וגומר יכסו פניהם ויעמדו בעינים על הדרך כנשים כידוע מהם בארצות מצרים עד היום והמניע' לבד היא שלא נכיח לעשות דבר המגונה הזה ביניכו מבני ישראל אבל אין אנחנו מוזהרים מזה באומות

יש לשון זנות אפי': בפנויה ופנוי כמו שכתוב מלא אשה זונה ויחשבה לזונה הכזונה יעשה את אחותינו שכל אלה פירושם המופקרות לזנות אבל מי שיהיי ואפילו יהיו כלם כשרים ומפני שהרגים זה הראב"ד לא השיג על הרמב"ם בזה ע"כ כוונתו ומה שהביא עוד (טו) ברייתא דספרי האמורה לגבי לא תהי' קדשה שנראה כי אין דעתו כדעת בעל התרגום והוכיח מהם שקדשה היא העומדת על אם הדרך לזנות עם כל אדם רחוקים וקרובים ומשום ביאת הפסולים יקראנה הכתוב קדשה אני תמה עליו כי מנא לי' שהברייתא ההיא עקר שמא כי דברי בעל התרגום עקר ואדרבא מדבריו שלא

מרגניתא טבא

אין פירוש שלשון זנות לא יפול לעולם כי אם באסורים רק כוונתם שלשון זה של לזנות בבת כהן ע"כ הוא באיסורים דוקא וכו' עכ"ל . ולא ידעתי מנלי' דלזנות דבת כהן מתפרש כזונה האסורה לכהן דבאיסורים דוקא ולא כשארי לשון זנות דמשמע אף בפנוי הבא על הפנוי' ושניהם כשרים לפי שיטתו . דקא פריך הש"ס בפשיטות והא לזנות כתיב דבשלמא זונה האסורה לכהנים או דאתן ידעינן דבאיסורים דוקא מגז"ש דתועבה תועבה . או מפי השמועה כשיטת הרמב"ם · אבל לשון לזנות דבת כהן מנלי' דבאסורים דוקא . ואי ס"ל דילפינן מזונה האסורה לכהנים א"כ גם להזנותה דאל תחלל את בתך נמי כילף מזונה האסודה לכהן . ואי מפרש דבת כהן כי תחל לזנות ר"ל בת כהן כי תתחלל לכהונה ע"י זנות א"כ ה"ל נמי לפרש ג"כ אל תחלל את בתך להזנותה כמי אל תחלל את בתך לכהונה להזנותה ע"י זנות ויש ליישב בדוחק דמשמע לי' דע"כ אל תחלל את בתך להזנותה לאו בחילול לכהונה איירי ע"י זנות מכח טעמא דקרא דמפרש משום ומלאה הארץ זימה כנ"ל . משא"כ שהם חילול משמע לכהונה ודוק :

אמנם אכתי לא מיתרצא לשיטתו אמאי לא מתרץ הש"ס ומוקי הברייי' כחכמים כמו שהקשתי לעיל . דהא בגמ' שלפנינו הכי איתא יכול בפנוי' ולא כמו שהביא בעל מגילת אסתר בלשונו יכול בפנוי הבא על הפנוי' . וכן הרמב"ן העתיק יכול בפנוי' ובודאי על פי טעות כתב בע"ל מ"א הלשון דיכול פנוי הבא על הפנוי' ודוק .

עוד אמת לריך אני לבאר דלא תקשה לשיטת הרמב"ם דמפרש דאל תחלל את בתך להזנותה במוסר בתו פנוי' לפנוי ואפי' שניהם כשרים מכח הטעם דומלאה הארץ זימה כנ"ל מהא דאי' בסנהדרין (דף ע"ו) דתניא אל תחלל את בתך יכול בכהן שמשיא בתו ללוי ולישראל הכתוב מדבר . ת"ל להזנותה בחילולין שבזנות הכתוב מדבר במוסר את בתו שלא לשם אישות . ואי כשיטת רבינו הרמב"ם דמטעם המלוה ידעינן דאל תחלל במוסר בתו פנוי' שלא לשם אישות אפי' שניהם כשרים כנ"ל א"כ להזנותה דכתב רחמנא למה לי הא מכח הטעם דומלאה הארץ זימה ידעינן דבחילול שבזנות הכתוב מדבר דאל"כ האיך נמשך הטעם ומלאה כל הארץ זימה . די"ל דאי לאו דכתב רחמנא להזנותה הייתי אומר דבכהן שמשיא בתו ללוי וישראל הכתוב מדבר . והייתי אומר דולא תזנה הארץ היא אזהרה שני' להזהיר שלא תעשו להזנות את הארץ . ר"ל שלא ימסרו בתם הפנוי' לפנוים שלא לשם אישות אפי. לכשרים כדי שלא תמלאו הארץ זנות וזימה שנמלא אב נושא את בתו ואחיו את אחותו . משא"כ השתא לכתב רחמנא להזנותה מסתברא לאוקמי הלאו דאל תחלל את בתך במוסר בתו הפנוי' שלא לשם אישות אפי' שניהם כשרים כמו שמורה ע"ז הטעם דומלאה הארץ זימה כנ"ל ולא תזנה הארץ אינו לאו בפ"ע אלא טעם שהארץ מזנה פירותיה כדדרש בספרי . דהשתא אין סברא לומר דלאו דאל תחלל אתי לשלא ימסור בתו למי שאין קידושין תופסין בה כמו שפי' הרמב"ן . ולא תזנה לאו שני לפנוי ופנוי' שלא לשם אישות אפי' שניהם כשרים כאשר מורה הטעם דומלאה הארץ זימה . דלמה נאמר דמזהיר הכתב את האב שלא ימסור בתו למי

שאין

מדבריו יש להקשות לכל הדעות כי התרגום למשה מסיני נאמר כדמשמע בפרק קמא דמגלה :
נראה
זונה וקדשה אלא במי שאין להן קדושין אבל בבני בירורי בזה ענין מן הענינים הסתומים והרב

שלא הוזהרנו שאסרים זולתנו אלא בענין ע"א בלבד יב והנה נתבררו לך כל הדעות בלאו הזה והראוי לפסוק בדעת החכמים שאין הלאוין של קדושין הענין בהם כמו שכתבתי למעלה וכבר משתבש בו כאן במאמר הזה ובחבורו הגדול .

אבל

מרגניתא טבא

שאין קידושין תופסין בה . ואינו מזהיר שלא ימסור את בתו פנוי' שלא לשם אישות אפי' שניהם כשרים כיון שהיא המביא למלאות הארץ זימה ותו לא מידי ודוק העיב :

תך כתב הרמב"ן וז"ל . **יב** והנה נתבררו לך כל הדיעות בלאו הזה וראוי לפסוק כו' עכ"ל · אמנם דעת רבינו הרמ"בם בזונה דכהונה ואתננה שהיא כל שאינה בת ישראל · או שהיא בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה לכל · או שנבעלה לחלל אעפ"י שהיא מותרת להנשא לו · וכתב בפי"ח מהלכות אסורי ביאה שבא זה בפי' מקובל מפי משה . וז"ל בפ' הנ"ל מפי השמועה למדנו שהזונה האמורה בתורה היא כל שאינה בת ישראל או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה לו להנשא לו איסור השוה בכל או שנבעלה לחלל אעפ"י שהיא מותרת להנשא לו לפיכך הנרבעת לבהמה אעפ"י שהיא בסקילה לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי לא נבעלה לאדם · והבא על הנדה אעפ"י שהיא בכרת לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי אינה אסורה להנשא לו . וכן הבא על הפנוי' אפי' היתה קדישה שהפקירה עלמה לכל אעפ"י שהיא במלקות לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי אינה אסורה להנשא לו . אבל הנבעלה לאחד מאיסורי לאוין השוין בכל ואין מוזהרים בכהנים · או מאסורי עשה ואין צ"ל למי שהיא אסורה משום ערוה · או לגוי ועבד הואיל והיא אסורה להנשא הרי זונה . וכן הגיורת והמשוחררת אפי' נתגיירה ונשתחררה פחות מבת שלש שנים הואיל ואינה בת ישראל הרי זו זונה ואסורה לכהן וכו' עכ"ל . וגם רש"י עומד בשיטת רבינו שפי' בפ' הבא על יבמתו ביבמו' (דף ס"א) וחכמים אומרים אין זונה אלא הגיורת והמשוחררת ושנבעלה בעילת זנות . כגון ישראלית הנבעלת לפסול לה · וכן פרש"י בחומש בפ' אמור זונה שנבעלה בעילת ישראל האסור לה כגון חייבי כריתות או נתין או ממזר . והתוס' והרא"בד עומדים בשיטת הרמ"בן שהרא"בד כתב בפ"יח מהלכות איסורי ביאה וז"ל . שהזונה האמורה וכו' א"א ליתנהו להני כללי שאין זונה אלא מחייבי כריתות או מגוי ועבד שאין בהן קידושין . מיהו כל הפסולי' לבא בקהל אם באו עליה פסלוה מן הכהונה ומן התרומה ואפי' חלל משום דכתיב ולא יחלל זרעו מה הוא מחלל אף זרעו מחלל אבל ללקות עליה משום זונה לא עכ"ל . ולא הביא שום ראי' לדבריו . והרב המגיד רצה להביא קצת סמך לדברי הרא"בד ולבסוף דחה הוא עצמו . והתו' כתבו ביבמות (דף ס"א) בד"ה שנבעלה בעילת זנות . וז"ל פי' בקונטרס ישראלית שנבעלה לפסול לה · וא"א לפרש כן דמחייבי לאוין תפסי בה קידושין לא הוה זונה אלא מחייבי כריתות כדפרי' בהחולץ ובהחולץ (דף מ"ד ע"ב) בד"ה הבא נמי כיון דבא עליה עשאה זונה כתבו באמצע הדבור הנ"ל וז"ל ומכל הנהו דלא תפסי בהו קידושין הויא זונה כדאמ' בתמורה פ' כל האסורין מאי עריות דלא תפסי בה קידושין והוי זונה וכו' דלשון זונה משמע שאי אפשר להיות בה אלא בעילת זנות עכ"ל . וכן כתבו שם בד"ה עשאה זונה . וז"ל משמע דלר' יהושע אין קידושין תופסין בחייבי כריתות דבתפיסת קידושין תלוי שם זנות כדמשמע בפ' כל האסורין וכו' עכ"ל והנה לא די שאין ראי' משם לדבריהם · אלא אני רואה משם קושי' לשיטתם · דה"ג התם אמר אביי זונה כותית אתננה אסור · מ"ע כתיב הכא תו: בה . וכתי' התם אשר יעשה מכל התועבת האלה מה להלן עריות שאין קידושין תופסין בה · ה"נ אין קידושין תופסין בה · וכהן שבא עליה אין לוקי' עליה משום זונה · מ"ע דאמר קרא ולא יחלל זרעו מי שזרעו מיוחס אחריו . יצא כותית שאין זרעו מיוחס אחריו · זונה ישראלית אתננה מותר מ"ע דהא קידושין תופסין בה · וכהן שבא עלי' לוקה משום זונה . מ"ע דהא זרעו מיוחס אחריו · ורבא אמר א' זה וא' זה אתננה אסור · וכהן שבא עלי' לוקה משום זונה . מ"ע ילפי מהדדי . מה זונה ישראלית בלאו . אף זונה כותית בלאו . ומה אתנן זונה כותית אסור אף זונה ישראלית אסור עכ"ל הגמרא . והנה לאביי ודאי אין ראי' דהרי אביי לא יליף מהדדי . ר"ל זונה דכהונה מזונה דאתננה . ומנלן דזונה דכהונה לא הוי אלא מהנהו דלא תפסי בה קידושין · כיון דג"זש דתועבה בזונה דאתננה כתיבא . ולא יליף זונה דכהונה מזונה דאתננה . וגם אין ללמוד ממשמעות לשון הש"ס דשם דקאמר אמר לך אביי הא מני ר"ע היא . דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין . והא קמ"לן דכל זונה לא תפסי בה קידושין . דכל זונה דנקיט הייני לענין אתנן ולא לענין זונה דכהונה · שדע דהא מוקי לה כר"ע . ור"ע ס"ל בהדי' דאפי' פנוי' מופקרת הוי זונה לכהונה . אע"ג דתפסי בה קידושין · ועיין ביבמות (דף ס"א ע"ב) ובתוס' דסנהדרין (דף נ' ע"ב) בד"ה ת"ל ובת כהן . אלא אפי' לרבא דיליף מהדדי תקשי אי ס"ד דהא דידעינן דאין זונה אלא מהנהו דלא תפסי בה קידושין היינו מגז"ש דתועבה תועבה כמ"ש התו' הנ"ל מכלי' לרבא דאתנן כותית אסור . דלמא כותית לא הוי זונה כלל כמו דס"ל למ"ד ב"ד של חשמונאי גזרו על הכותית משום נש"גז . מ"ע דגמרינן מהדדי ואית לן למימר מה זונה דכהונה אינה בנכרית דאמר קרא ולא יחלל זרעו מי שזרעו מיוחס אחריו אף זונה דאתננה מי שזרעו מיוחס אחריו ואי קשי' א"כ גז"ש דתועבה תועבה למה לי. י"ל דאתי' לאגמורין דזונה דישראלית לא הוי אלא מהנהו דלא תפסי בה קידושין דומי' דעריות . וכמו שכתבו התו' הנ"ל דמג"זש זו הוא דילפינן דאין זונה ישראל אלא מהנהו דלא תפסי בה קידושין . אמנם לשיטת רבינו הרמ"בם ניחא . דלפום מה שכתב דמפי השמועה למדו דהוי זונה מחייבי לאוין וחייבי עשה השוין בכל . אע"ג דקידושין תפסי בה . ע"כ גז"ש דתועבה אתי לרבות דכותית נמי הוי זונה . וגמרינן מהדדי דגם לענין כהונה הוי זונה נכרית בלאו . ולענין אתננה גם זונה ישראלית מאיסורי לאוין ועשה השוין בכל אתננה אסור כמו דהוי זונה לכהונה כמו שלמדו מפי השמועה בפי' מקובל מפי משה כנ"ל ודוק :

אמנם

אמנם הנראה לי' ליישב קושי' זו לשיטת התוספ' הוא. דשיעור דברי ראיתם כך דהתוספ' מכריחים דע"כ לשון זונה משמע שאי אפשר להיות בה אלא ביאת זנות דהיינו מהנהו דלא תפסי בה קידושין. והראי' כדאמר בפ' כל האסורין מה עריות דלא תפסי בה קידושין ה"נ כותית אין קידושין תופסין בה. ואי ס"ד דאין במשמעות לשון זונה שא"א להיות בה אלא ביאת זנות אלא משמע אף שאפשר להיות בה ביאה שאינה של זנות מקרי זונה כיון שנבעלה ביאה של איסור. תקשי קושיתי הנ"ל דמנא לי' לרבא דכותית נעשה זונה דלמא כותית איכה זונה מ"ט דילפי מהדדי ואית לן למימר מה זונה דכהונה ישראל דאמר קרא ולא יחלל זרעו מי שזרעו מיוחס אחריו יצא כותית. אף זונה דאתננה מי שזרעו מיוחס אחריו יצא כותית. והא דאיצטרך גז"ש דהועבה תועבה היינו לאגמורין דאין זונה אלא שנבעלה מהנהו דלא תפסי בה קידושין דלא תימא דזונה הוי כל שנבעלה ביאה של איסור אף שאפשר להיות בה ביאה שאינה של איסור אלא ע"כ דלשון זונה משמע שא"א להיות בה אלא ביאה של זנות. וא"כ גז"ש לא איצטרך לאגמורין דאין זונה אלא מהנהו דלא תפסי בה קידושין דזה ידעינן ממשמעות לשון זונה וע"כ לרבות כותית דנעשה זונה. ככ"ל ליישב קושי' הנ"ל לשיטת התוספ'. ואיך שיהי' עכ"פ אין מהגמ' דתמורה הנ"ל שום סתירה לשיטת רבינו הרמב"ם דהרי לשיטת רבינו כמי ניחא כמ"ש לעיל. ולפי מה שפרשתי בכוונת התוספ' דמשמע להו מלשון זונה דאין זונה אלא מה שאי אפשר להיות בה אלא ביאת זנות. ולא מגז"ש דתועבה תועבה. הדר קושיתי לדוכתה אמאי לא מוקי הש"ס הברייתא דבת כהן כי תחל לזנות יכול בפנוי' כחכמים אליבא דהלכתא וה"ק יכול בפנוי' ש זנתה עם הכי דלא תפסי בה קידושין כמו שהקשיתי לעיל. דבשלמא אי ילפי הא דאין זונה אלא מהנהו דלא תפסי בה קידושין מגז"ש דתועבה תועבה. י"ל כמו שחרלתי לעיל דס"ל לסתמא דתלמודא דאע"ג דס"ל לחכמים דזונה דכהונה הוי אפי' פנוי' שנבעלה מהנהו דלא תפסי בה קידושין. אפ"ה מודים דסתם זונה האמורה בכל מקום אינה אלא זונה כשמה. ר"ל אשת איש שזינתה. ושאני זונה דכהונה ודאתננה דגלי לן קרא בגז"ש דתועבה תועבה. ואע"ג דאכתי יש להקשות כי היכי דילפינן זונה דכהונה אע"ג דלא כתיב בה תועבה. במה מצינו מזונה דאתננה דכתיב בה תועבה כמ"ש רש"י בתמורה דף הנ"ל. ה"נ נילף כל זונה האמורה בתורה סתם מזונה דאתננה במה מצינו. י"ד דבאמת לאו במה מצינו גמר רבא זונה דכהונה מזונה דאתננה אלא בגז"ש יליף. ר"ל שקבל מרבו די שללמוד זונה דכהונה מזונה דאתננה דהרבה גז"ש יש שקבלו ללמוד מקומות ממקומות כמו שהאריכו מפרשי המידות שהתורה נדרשת בהן׃ וגם הרמב"ן כתב בשורש השני קצת מזה. אמנם לפירושי הנ"ל בכוונת התוספ' קשה. אבל לשיטת רבינו הרמב"ם ניחא כמ"ש לעיל:

והואלתי לבאר מאין הוציא רבינו הרמב"ם דמפי השמועה למדו. ר"ל בפי' מקובל. שזונה האמורה בתורה ר"ל דכהונה שהיא מחייבי לאוין ועשה השוין בכל וחללה וגיורת ומשוחררת. והוא. דע"כ הא דזונה נפסלה מתרומה לא ידעינן אלא מהאי קרא דובת כהן כי תהי' לאיש זר ואפי' הכי חייבי כריתות דע"י קידושין דלא הוי זר אלא מעיקרא ילפינן מהאי קרא דכיון דחמירא זריס אלא חשיבי ולא בעינן זר אלא מעיקרא אלא בחייבי לאוין דקילא כמ"ש התוס' ביבמות (דף ס"ח ע"ב) בד"ה בד ונכרי ע"ש. דאל"כ אלא דידעינן בלא האי קרא כי תהי' לאיש זר דזונה אסורה בתרומה. א"כ תקשי מאי פריך הש"ס ביבמות דף הנ"ל ואימא כבולה לפסול חייבי כריתות. דל מה לי קרא דכי תהי' לאיש זר לחייבי כריתות כיון דחייבי כריתות הוי זונה וזונה אסורה בתרומה. כמו שהכריח כל זה התוס' ביבמות (דף מ"ד ע"ב) בד"ה ה"נ כיון דבא עלי' נעשה זונה ע"ש וכיון שכן תקשי הקושי' שהקשה ר"י בתוס' ביבמות (דף ל"ה) בד"ה אעפ"י שמותרת לבעלה פסולה לכהונה. מהא דאמר רבא כהבא על יבמתו אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עלי' משום זונה ומשום טומאה ותו לא. ואמאי לילקי נמי מהאי קרא. דכי תהי' לאיש זר דהא מהאי קרא נמי נפקא אשת איש שזינתה. דאע"ג דלאו זר אלא מעיקרא אכתי כ ון דחמירי חשיב זר אלא כמ"ש התוס' ביבמות (דף מ"ד ודף פ"ח) דחייבי כריתות דע"י קידושין אע"ג דלאו זר אלא מעיקרא הוו בכלל לאיש זר משום דחמירי וכ"ש אשת איש דחמירי טפי שהיא במיתת ב"ד ולכהונה נמי אסורין בק"ו ביבמות (דף פ"ח) ולא חשיב התם אזהרה מן הדין אלא גילוי מילתא בעלמא. ואם אמנם ש ליישב קצת קושי' זו לפום חד תירוצא של תוס' ביבמות (דף מ"ד) שתירצו על קושי' שהקשו למה לי דכתב רחמנא זונה לא יקחו כיון דזונה אסירי בתרומה ק"ו דאסירה לכהונה. מגרושה דשרי' בתרומה ואסורה לכהן וכו' ואע"ג דאין מזהירין מן הדין קאמר התם דגילוי מילתא בעלמא הוא. ותירצו ז"ל ועוד דמענ"ס שנעשה זונה ואסר' רחמנא משום זונה הוא דהוי חייבי כריתות בכלל לאיש זר כדמשמע הכא ובכל דוכתא דשם זונה גרם לה לפסול. ומיהו מכותי ועבד אע"ג דהוי זונה דהא לא תפסי בה קידושין מיכייהו לא הוי בכלל לאיש זר. אלא דוקא חייבי כריתות דחמירי עכ"ל. די"ל דאע"ג דאשת איש שזינתה הוי בכלל לאיש זר. אפ"ה לא לקי כהן אאשתו שנאנסה משום כי תהי' לאיש זר נוסיף על לאו דזונה משום דכיון דלא הוי בכלל כי תהי' לאיש זר אלא משום דנעשית זונה ואסרה רחמנא משום זונה. דבלא"ה לא הוי בכלל כי תהי' לאיש זר כיון דלאו זר אלא מעיקרא כמ"ש התוס' הנ"ל. א"כ לא הוי הלאו דכי תהי' לאיש זר לגבי אשת כהן שנאנסה אלא לאו דזונה דהא משום לאו דזונה הוא דהוי בכלל כי תהי' לאיש זר ודוק:

אמנם רבינו הרמב"ם לא נתישבה דעתו ביישוב זה לקושי' הנ"ל. לכן פירש בהא דמשני הש"ס ביבמות (דף ס"ח) על קושי' וכי מזהירין מ"ה גילוי מילתא בעלמא דלא כפרש"י שם. אלא מפרש בפי' גילוי מילתא בעלמא עפ"י מ"ש הוא עצמו בסוף שורש השני וז"ל. אבל אמנם ימנה מה שהי' בפי' מקובל ממנו וכו' עד כמו שבארנו בפי' המשנה. ובפי' המשנה הוסיף לבאר וז"ל כי מחכמת התורה שנוכל להוציא ממנה כל הפירושים שקבלנו הביא לשון זה בעל מגילת אסתר בשורש השני והיינו דמשני הש"ס גילוי מילתא בעלמא. ר"ל לא כמו שעלה על דעתך דמק"ו זה אנו יודעין שכל אלו אסורי' לכהונה. אלא כל הני דאסורין לכהונה ידעינן בפי' מקובל שהא בזונה דכל שנבעלה מאיסורי לאוין ועשה שוה בכל נעשית זונה. והא דאמינא ק"ו אינה אלא גילוי מילתא בעלמא. ר"ל להראות על חכמת התורה שנוכל להוציא ממנה כל הפירושים שקבלנו ר"ל דכמו שקבלנו דכל אלו בכלל זונה הם ואסורים לכהונה כ"ז נוכל להוציא מקיו דאסורים לכהונה ודוק:

ולפ"ז נתיישבה קושי' ר"י בתוס' ביבמות (דף ל"ה) דודאי אין לילקות הכהן שבא על אשתו שהחזירה משום לאו דכי תהי' לאיש זר. דלאו זה לא איירי אלא מפסול תרומה ואע"ג דידעינן לאו זה בק"ו מגרושה דאסורה לכהונה הא אין עונשין ומזהירין מן הדין. והא דמשני הש"ס גילוי מילתא בעלמא הוא כמו שפרשתי לשיטת הרמב"ם ולכך אין ללקות אלא משום לאו דזונה וטומאה ותו לא ודוק:

ותו נ"ל להביא ראי' לשיטת רבינו דע"כ ל"ל דלא כפי' מקובל דכל שנבעלה מאסורי לאוין השווין בכל דנעשית זונה · מהא דתנן בריש פ' הערל פלוע דכא וכרות שפכה הן ועבדיהן יאכלו ונשותיהן לא יאכלו. ואם לא ידעה משנשאת פלוע דכא וכ"ש הרי אלו יאכלו. ומוקי בגמ' דבנשואה לו קודם שנעשה פלוע דכא דהואיל וכבר אכלה · ודוקא בשלא ידעה אבל משידעה אסורה בתרומה · דפסלה בביאתו אע"ג דנשאה קודם שנעשה פלוע דכא והקשה הרשב"א בחידושיו למס' יבמות וז"ל. אלא דקשי' לי דהא משמע לעיל בפ' אלמנה לכ"ג דביאת איסורי לאוין לא פסיל לה אלא א"כ זר אצלה מעיקרא דקאמרינן התם ואימא נבעלה לפסול לה חייבי לאוין ומאי ניהו מחזיר גרושתו ופרקינן לאיש זר אמר רחמנא מי שזר אצלה מעיקרא · לאפוקי האי דלאו זר הוא אצלה מעיקרא וכיון שכן אשתו של פלוע דכא נמי דלאו זר אצלה מעיקרא הוא תיכול. ותירץ הוא ז"ל · וזה לשונו ואפשר לומר דזר אצלה מעיקרא לא אתי למעוטי אלא מחזיר גרושתו בלבד משום שאינו מפסולי קהל · אבל פלוע דכא דמפסולי קהל הוא פוסל אעפ"י שאין זר אצלה מעיקרא. ותנא דברייתא דלא חשיב לי' פלוע דכא בהדי פסולין דלמא ס"ל דאף הוא כיון דלאו זר הוא אצלה מעיקרא לא פסיל לה. א"כ תנא ושייר פלוע דכא ושייר נמי כרות שפכה עכ"ל. והנה לפי מה שתירצו התוס' דאף חייבי כריתות דאמירו לא הוין בכלל לאיש זר אלא מטעם שנעשה זונה ואסרה רחמנא משום זונה ככ"ל · וזה מוכרח מדקאמר הש"ס התם ה"כ כיון שבא עלי' עשאה זונה. ותקשי מאי תלי בעשאה זונה הא זונה גופא לא ידעינן דאסורה בתרומה אלא מכי תה.' לאיש זר כמו שהכריחו התוס' (דף מ"ד) הנ"ל. וא"כ ה"ל לומר כיון דבא עלי' פסלה מכי תהי' לאיש זר א"ו דאי לאו דעשאה זונה לא הוי בכלל לאיש זר. כמו שרמזו זה התוס' בדף הנ"ל בלשונם שכתבו וז"ל ועוד דמטעם שנעשה זונה ואסרה רחמנא משום זונה הוא דהוי חייבי כריתות בכלל לאיש זר כדמשמע הכא ובכל דוכתא דשם זונה גורם לה לפסול ודוק:

ואי ס"ד דמחייבי לאוין שקידושין תופסין בה לא הוי זונה. הקשי קושי' הרשב"א אשת פלועי דכא וכ"ש אמאי לא תיכול הא לא הוין זר אצלה מעיקרא. ואין לתרץ כתירוצו דכיון דהוי פסולי קהל הוין בכלל לאיש זר אע"ג דלאו זרים אצלה מעיקרא. דתקשי השתא חייבי כריתות דאמירי לא הוין בכלל כי תהי' לאיש זר אלא משום דניתוסף עליהם לאו דזונה כ"ש חייבי לאוין דפסולי קהל דלא אמירי כולי האי שהרי אין בהם כרת דלא להוו בכלל לאיש זר כיון דאין נעשית זונה בביאתם א"ו דתורת רבינו הרמב"ם אמת דנעשית זונה מחייבי לאוין אעפ"י שקידושין תופסי' בה. והשתא תירוצו של הרשב"א עולה כהוגן דכיון דהמה פסולי קהל וגם נעשית זונה בביאתם י"ל דהויא בכלל לאיש זר אע"ג דלאו זר אצלה מעיקרא כמו חייבי כריתות דכ"י קידושין דהוין בכלל לאיש זר משום דנעשית זונה בביאתן אע"ג דלאו זרים אצלה מעיקרא:

והואיל ואני עומד בענין זה · ראיתי להזכיר מ"ש הרב המגיד בפי"ח מהלכות איסורי ביאה. ומה דקשה לי בגוה. ומה שנ"ל בכוונת רבינו הרמב"ם שם. וז"ל הרב המגיד שם על מה שכתב רבינו מפי השמועה למדנו שהזונה האמורה בתורה כל שאינה בת ישראל או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה בכל. ודע שרבינו כשהזכיר נבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו לא הוצרך להוציא מחזיר גרושתו משנשאת דהא ודאי לא פסל לה משום דלאו זר אצלה מעיקרא הוא לפי שלא אמרו כן אלא לתרומה. אבל לכהונה כבר נפסלה מחמת שנתגרשה. ומ"מ עדין הי' לו לבאר עכ"ל. ע"כ כוונתו כמ"ש ועדין הי' לו לבאר ר"ל דה"ל לאשמועינן דלא לקי משום לאו דזונה. וגם לפי תירוצו שתירץ דמש"ה לא הוצרך להוציא מחזיר גרושתו משום דלכהונה כבר נפסלה מחמת שנתגרשה. משמע הא לא נפסלה מחמת שנתגרשה הי' צריך להוציא. דכיון דלאו זר אצלה מעיקרא לא עשאה זונה ודוק:

וקשה הא רבינו הרמב"ם כתב בסמוך בהלכה ג' וכן יבמה שבא עלי' זר עשאה זונה. והא יבמה לשוק לאו זר אצלה מעיקרא הוא כדאי' ביבמות (דף ע"ו ע"ב) דקא בעי מיני' בני צרות דבית הלל לבית שמאי מהו. למאי נפקא מני' למיפסל ולד מחזיר גרושתו לבית הלל · מי קאמרינן ק"ו מאלמנה לכה"ג וכו' או דלמא איכא למיפרך מה לאלמנה שהיא עצמה מתחללת. ופרש"י דאין נפסלת בביאת חייבי לאוין אלא בזר אצלה. לאפוקי מחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר אצלה מעיקרא. הרי לך מבואר דס"ל לרבינו דאף בביאת חייבי לאוין דלאו זרים אצלה מעיקרא נעשית זונה · אמנם הנראה לי ברור בכוונת רבינו דס"ל דמחזיר גרושתו ויבמה לשוק נעשית זונה כמ"ש דלא כפי' מקובל דכל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להינשא לו נעשית זונה. אמנם אע"ג דנעשית זונה אינה אסורה בתרומה. משום דהא דזונה אסורה בתרומה לא ידעינן אלא מקרא דכי תהי' לאיש זר כמ"ש התוספ' ביבמות (דף מ"ד) הנ"ל. ומחזיר גרושתו אע"ג דזונה היא. אינה בכלל כי תהי' לאיש זר דלאו זר אצלה מעיקרא הוא וכמ"ש התוספ' שם דנכרי ועבד אע"ג דעשאה זונה לא הוי בכלל לאיש זר. אלא חייבי כריתות אע"ג דלאו זרים אצלה מעיקרא אפ"ה הוה בכלל לאיש זר משום דעושין אותה זונה ואמורי. ודקאמר הש"ס לאיש זר אמר רחמנא לאפוקי מחזיר גרושתו דלאו זר אצלה מעיקרא. היינו לאפוקי דלא אסורה בתרומה. אבל לא לאפוקה מלהיותה זונה ודוק:

גם ראיתי לבאר פה מה שיש להקשות על שיטת ר"י בתוס' יבמות (דף ל"ה) שכתבו שם התוספת ולפי' ר"י אין פסולה זונה לתרומה מקרא דבת כהן כי תהי' לאיש זר. אלא שמא מטעם דכללי' קרא בהדי חללה פסולה לתרומה כמו חללה עכ"ל. דתקשי לרב דס"ל דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק. ואפי' לשמואל דמספקא לי' אי קידושין תופסין או לא מאי מספקא לי' תיפשוט דקידושין תופסין ביבמה לשוק

לשוק · דאי אין תופסין א"כ הוה זויה לכללא דכיילי התוספ' דכל שאין קידושין תופסין בה הוי זונה כיון דהוי זונה אסורה בתרומה משום דכללי' קרא בהדי חללה . א"כ למאי נפקא מיני' קא בעי בני לר ות וב"ה לבית שמאי מהו . מי אמרינן ק"ו מאלמנה לכה"ג וכו' א"ד מה לאלמנה לכה"ג שכן היא עצמה מתחללת . הא צרה לשוק נמי מתחללת לבית שמאי דנעשית זונה כיון דאין קידושין תופסין בה . ואסורה דתרומה מדכללי' קרא בהדי חללה . ופשיטא לרב דס"ל דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק דקשיא . ונ"ל ליישב קושי' זאת עפ"י מ"ש התוס' ביבמות (דף מ"ד ע"ב) דלשון זונה משמע שאי אפשר להיות בה אלא ביאת זנות עכ"ל . וא"כ יבמה לשוק אע"ג דאין קידושין תופסין בה מ"מ אפשר להיות בה ביאה שאינה של זנות אפי' לאותו שקידש ונשאה בהיותה זקוקה ליבם . דהא אם אחר שקידש ונשאה הזר . חלץ לה היבם מותר לקיימא מדאורייתא והא דאסר לקיימה כשנשאה הזר קודם חליצה אינו אלא קנסא דרבנן ועיין ביבמות (דף ל"ב ע"ב) בד"ה נותן לה שני גט . ובטור אבן העזר סי' קנ"ט בבית יוסף שם ודוק:

ומה שיש להקשות לשיטת רבינו דס"ל דמכל חייבי לאוין ועשה השוין בכל נעשית זונה . א"כ להאי לישנא דס"ל ביבמות (דף נ"ו ע"ב) דכל באונס לא קרינן בי' זונה מקשי' מתני' דסוף פ"ק דכתובות א"ר יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה וכו' דמשמע דבדליכא רוב אנשי העיר משיאין לכהונה אסורה לכהונה אע"ג דנאנסה . דבשלמא לשיטת הראב"ד והתוספ' דלא הוי זונה אלא מהנהו דלא תפסי בה קידושין ותני דמכי בברייתא ביבמות (דף ס"ח) ר"ל חייבי לאוין ועשה דפסלי מתרומה וכהונה לאו משום זונה פסלי לה אלא מגזירות הכתוב ניחא הא דחיישינן באין רוב אנשי העיר משיאין לכהונה שמא נבעלה לפסול לה דאע"ג דאינה אסורה לכהונה משום זונה דהרי נאנסה וכל באונס לא קרינן בי' זונה אכתי אסורה לכהונה משום שנבעלה לפסול לה דפסולה לכהונה מגזירת הכתוב . משא"כ לרבינו דס"ל דכל הני דפסלי לא פסלי אלא משום זונה קשי' . כבר תירץ הרב המגיד בפי"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה ו' וז"ל . ואפי' ללישנא בתרא דאמר כל באונס לא קרינא בי' זונה . לא פליג בגוי ועבד ובשאר פסולין דהא מתני' הי' בפ"ק דכתוב' מעשה בתינוקת וכו' וע"כ לא פליג אלא באשת ישראל שנבעלה דס"ל כיון שלא נבעלה לפסול לה אלא מחמת שהיא אשת איש . כל שהיא באונס לא הוי זונה כיון דמותרת היא לבעלה ישראל עכ"ל . ואם אמנם יש בזה כדי ליישב שיטת רבינו . אין סברא זו מוכרחת כל כך עד שיהי' מן הקושי' למאן דס"ל דכל שהיא אסורה משום זונה דכל באונס לא קרינן בי' זונה אפי' באינה אשת ישראל שנבעלה . ודלא כמו שהקשה החכם הכולל מהורר יהודה ראזנים ז"ל בספרו משנה למלך בפי"ח מהלכו' א"ב . על תשובת הרשב"א סי' אלף רל"א שכתב שם הרשב"א וז"ל א"כ ה"מ לפירוקא הא דרב . (ר"ל הא דמוקי הש"ס ביבמות (דף נ"ט) להא דאמר רב נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה כר' אליעזר . ופריך הש"ס אי כר"א מאי אריי' משום בעולה תיפוק לי' דהוה זונה דהא אמ' ר"א פנוי הבא על הפנוי' שלא לשם אישות עשאה זונה ומשני בממאנת) כשבא עליה באונס וכל שבאונס לא הוי זונה וכדאמר רבא לעיל . וכתב עליו הרב מוהרר יהודה ראזנים הנ"ל וז"ל נראה שכוון הרב ז"ל ללישנא דרבא בפ' הבא על יבמתו (דף נ"ו) דאמר כל באונס לא קרינא בי' זונה . ותמהני דרבי' לא אמרה אלא באשת איש שנבעלה דס"ל כיון דלא נבעלה לפסול לה אלא מחמת שהיא אשת איש כל שהיא באונס לא הוי זונה כיון דמותרת היא לבעלה ישראל . אבל בעיקר זונה האמורה בתורה דהיינו שנבעלה לפסול לה פשיטא דאף באונס חשיבא זונה ומשנה שלימה שנינו בפ"ק דכתובות (דף י"ד) א"ר יוסי מעשה בתינוקת וכו' הרי מבואר דביאת הפסולין פוסלין אפי' באונס . וא"כ ה"ה פנוי הבא על הפנוי' אליבא דר' אליעזר עכ"ל . וגברא קא חזינא תיובתא לא קא חזינא . דס"ל להרשב"א דכל שהיא אסורה לכהונה משום שם זונה כל שבאונס לא קרינא בי' זונה . אבל הפוסלין לכהונה מקרא דכי תהי' לאיש זר . ר"ל שנבעלה לזר אללה כגון חייבי לאוין ועשה ס"ל לרשב"א דאינם פסולי' משום זונה אלא מגזירות הכתוב כשיטת הראב"ד ודעמי' : ולר' אליעזר דאמר פנוי הבא על הפנוי' שלא לשם אישות עשאה זונה . ס"ל נמי דכל שנבעלה מחייבי לאוין ועשה וכריתות יש בהם לאו נוסף על לאו דזונה מכי תהי' לאיש זר . והנפקא מני' אם נבעלה מחייבי לאוין ועשה וכריתות באונס דמשו' זונה אינה פסולה לכהונה . אכתי פסולה לכהונה משום לאו דכי תהי' לאיש זר שהוא לאו נוסף מגזירת הכתוב ופוסלין אותה אפי' באונס . וא"כ איכא לאוקמי' מתני' דסוף פ"ק דכתובות דחיישינן שמא נבעלה מחייבי לאוין ועשה וכריתות דנפקי מכי תהי' לאיש זר נוסף על לאו דזונה . אבל נבעלה לפנוי דליכא אלא שם דזונה . דלא הוי בכלל כי תהי' לאיש זר דהא לאו זר אללה הוא . כל שבאונס איכא למימר דלא קרינן בי' זונה וכמ"ש לעיל ודוק כי ברור הוא :

ובזה הי' נ"ל ליישב הא דהניחו התוספ' ביבמות (דף מ"ד ע"ב) לשיטת ר"י בצ"ע · הא דפריך הש"ס ולימא כל שנבעלה לפסול לה חייבי כריתות ע"ש . די"ל דהש"ס פריך ללישנא בתרא דרבא דאמר כל באונס לא קרינא בי' זונה ולימא חייבי כריתות ושנבעלה באונס דלא מיפסלא משום זונה דכל באונס לא קרינא בי' זונה לימא דמיפסלא מהאי קרא דכי תהי' לאיש זר מגזירת הכתוב ודוק :

אלא די"ל דלא ניחא להו לתוספת לשנוי' הכי משום דלא ניחא להו לאוקמי' שקלי' וטרי' דסתמא דתלמודא שלא אליבא דהלכתא דלא קיימל"ן כהאי לישנא דאמר כל באונס לא קרינא בי' זונה . אלא קיימל"ן דאפי' באונס הוי זונה כמו שהאריך הרב המגיד בפ"א מהלכות א"ב הלכה כ"ב ובפ' י"ח הלכה ו' ע"ש :

שוב ראיתי בתוספ' י"ט כ' הבא על יבמתו משנה ה' שהביא ראי' לשיטת הראב"ד ודעמי' דאין זונה אלא מהנהו דלא תפסי בה קידושין . ממשנה ד' דלא חשיב אלא חייבי כריתות ופסולי כהונה . ולא חשיב חייבי עשה ולאוין . והא דחשיב פסולי כהונה היינו לעשות חללה ולא לעשות זונה . ע"ש . וראייתו אני מכיר · הא חשיב בת ישראל לנתין ולממזר · ואיכא למימר דחשיב שם משום דמשום לה זונה . דהא חשיב לה בפסולים . ונהי דממזרת ונתינה לישראל ליכא למימר לפוסלה לכהונה כמו שפירש הרב הברטנורי אכתי בבת ישראל לנתין ולממזר י"ל דאתי לאשמועינן דפוסל משום זונה אפי' בהערה . ועוד דאפי' בממזרת ונתינה יש לפרש בפסול כהונה דאתוסף עלה איסור זונה וכמ"ד איסור חל על איסור דאל"כ אלא דנקיט הני כדי לאשמועינן דגם חייבי לאוין לוקין בהערה אמאי כוללן בהדי פסולין לכהונה

ועוד

ועוד הא קיים בת ישראל לנתין ולממזר פסול דמשמע לכהונה . דלענין מלקות בחייבי לאוין בהעראה לא שייך ליסנא דפסל . ואדרבי' גבי וכן כל עריות שבתורה לא הזכיר לשון פסול . דמשמע דלא אתי אלא לאשמועינן דלא חלק בין ביאה לביאה לענין חיוב כרת ואי משום דלא חשיב נמי פסולי קהל · בהא איכא לתרולי אטו תנא כי רוכלא ליחשב וליזל . סוף דבר ראייתו פליאה ממני נשגבה לא אוכל לה . ודוק :

אמנם מה שקשה לי בשיטת רבינו שכתב מפי השמועה למדו שהזונה האמורה בתורה היא כל שאינה בת ישראל או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה בכל או שנבעלה לחלל אעפ"י שהוא מותרת להנשא לו . והוא סותר למה שכתב בתחילת שורש השני· ובהקדמתו לס־ר הזרעים וז"ל ושהדין היולא במדה מאותן המדות הנה פעמים תפול בו המחלוקת ושיש שם דינים הן פרושים מקובלים מפי משה אין מחלוקת בהם וכו׳ .והנה מלאנו ראינו הרבה מחלוקת בזונה ביבמות דף ס"א ע"ב ואי ס"ד דבא בפי' מקובל בזונה האמורה בתורה . האיך . רבתה בה המחלוקת לכן נ"ל לומר לשיטת רבינו הרמ"בם דודאי הא דכל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להכ א דנעשית פגומה לכהונה למדו מפי השמועה ועל זה אין חולק . והיינו דמסיים רבינו הרמ"בם בהלכה ה' ומפי השמועה למד שאינה פגומה אלא מאדם האסור לה או מחלל אמנם בהא אם זונה האמורה בתורה גבי איסורי כהונהו פגומה קאמר . או לא . סבירא לי' לרבינו דפליגא תנאי בפלוגתא דידי' ר"ל דרבינו הרמ"בם והרא"בד והוא דרבינו הרמ"בם כתב בפ' י"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה ג' וכן הגיורת והמשוחררת אפי' נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת ג' שנים הואיל ואינה בת ישראל הרי זו זונה ואסורה לכהן . מכאן אמרו גוי או נתין וכו׳ . וכתב ע"ז הרא"בד בהשגות א"א אינה משום זונה אלא משום דכתיב בתולות מזרע בת ישראל . והכי איתא בקידושין עכ"ל . וכתב ע"ז הרב המגיד וז"ל ובאמת שבפ' עשרה יוחסין (דף ע"ח) אמרו וכולן מקרא א' דרשו והביאו פסוק זה .׳ ומיהו דעת רבינו דלאו דברי קבלה נינהו דא"כ ה"ל למימר עד דאתא יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכי' אקרא . אלא מאן דאסר סבר דבכלל זונה דקרא היא וילפינן מקרא דיחזקאל . דאי לאו יחזקאל לא הוי אסר להו ובפירוש אמרו בגמ' פ' הבא על יבמתו גבי גיורת פחות' מבת שלש שנים הכא אין קופה להיות זונה תחתיו אלמא דגיורת אסורה משום זונה . ואמרו שם בגמ' וחכמים אומרים אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות ולא פליג בין גדולה בין קטנה . אלמא משום זונה אסרינן להו ובכלל זונה דקרא הוא . וזהו דעת רש"י וטעמא משום דזונה דקרא פגומה קאמר וכמ"ש רבינו למעה . והרש"בא הם ־ לדעת הרא"בד ונראין לי דברי רבינו ורש"י ז"ל עיקר עכ"ל . ורגע אדבר שאעפ"י שהרב המגיד השוה דעת רש"י לדעת רבינו דע דרש"י ורבינו אינם מכניסין גיורת ומשוחררת בכלל זונה דקרא מטעם אחד . דרש"י פי' בד"ה וחכמים אומרים אין זונה אלא גיורת ומשוחררת דביאת כותי ועבד פסלה . ועל פירושו קשי' קושיותיו של הרש"בא שהקשה בחידושיו למס' יבמות וז"ל . א"ר שמעון ב"י גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום א' כשרה לכהונה פרש"י ז"ל דלא מחזקינן לה כזונה . ונראה שהזקיקו לרש"י ז"ל לפרש כן מדאמרינן עלה לקמן הכי השתא בשלמא התם קופה להיות בעולה תחתיו . הכא קופה להיות זונה תחתיו . אלמא רבנן דפליגי עלי' דרש"בי טעמייהו משום זונה ותמיהא לי טובא דהא ביאה פחותה מבת ג' שנים ויום א' אינה ביאה ואם בא עליה אחד מן הפסולין לא פסלה וכדתנן בנדה פ' יולא דופן . ועוד דהא ודאי בדאורייתא פליגי כדאי' התם בהדיא . ואי משום זונה אינה אלא מדרבנן דחיישינן דלמא בא עליה גוי דסתמן זונות הן וכו׳ עכ"ל . וכל זה לשיטת רש"י שפי' גיורת ומשוחררת דביאת כותי ועבד פסלה . אבל לשיטת רבינו שמכניס גיורת ומשוחררת בכלל זונה משום דזונה דקרא פגומה קאמר . וכל שאינה בת ישראל אע"ג שלא נבעלה לשום אדם פגומה היא ואסורה משום זונה . דזונה דקרא פגומה קאמר אין מכל קושיותיו של הרש"בא שום התחלת קושי' ודוק :

וס"ל לרבינו דהני תנאי דפליגי בפי' זונה דקרא פליגי בטעמא דאמר יחזקאל בתולת בת ישראל . דחכמים דאמרי אין זונה אלא גיורת ומשוחררת מדאסרי חכמים גיורת ומשוחררת לכהן משום זונה . ע"כ לא מסתבר להו למימר דהא דקאמר יחזקאל בתולת בת ישראל דדברי קבלה הוא ולא משום זונה אסר להו יחזקאל אלא סבירא להו דבא לו ליחזקאל בפי' מקובל דגיורת ומשוחררת המה בכלל זונה דקרא וזונה דקרא פגומה קאמר . וגיורת ומשוחררת כיון דלא מבני ישראל המה פגומים המה ובכלל זונה הם דזונה דקרא פגומה קאמר . אמנם שארי תנאי דס"ל דאין זונה אלא כשמה ר"ל אשת איש . או מופקרת . או איילונית . ואיך ס"ל דהא דקאמר יחזקאל בתולת מזרע בת ישראל לאו משום דבא לו בפירוש מקובל דזונה דקרא פגומה קאמר ואסר גיורת ומשוחררת משום זונה . דלא ניחא להו למימר שסתמי' זונה האמורה באיסורי כהונה משונה במשמעותה מכל זונה בכל מקום . ומסתבר להו למימר דהא דקאמר יחזקאל בתולות מזרע בת ישראל היינו דגמרא גמיר הלכה למשה מסיני דגיורת ומשוחררת אסורה לכהן ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא כשיטת הרא"בד . ובזה נתישבה קושיתי הנ"ל שהקשיתי על שיטת רבינו שכתב דבא בפי' מקובל בזונה א"כ למה רבתה המחלוקת בזונה אחר שהשריש לנו רבינו דפירושים המקובלים ממשה אין בהם מחלוקת . דודאי אלו אמר לנו אחד מן החכמים כך מקובלני מרבי ורבי מרבו בפי' מקובל ממשה לא הי' שום אדם חולק עליו כמאמרם אם הלכה נקבל . משא"כ הכא מחולקים בסברא במה דאמר יחזקאל בת ולות מזרע בת ישראל דחכמים מסתבר להו למימר דהיתה ליחזקאל בפי' מקובל דגיורת ומשוחררת כלולה בזונה דקרא דזונה דקרא פגומה קאמר . ושארי תנאי לא מסתבר להו למימר דהי' לו בפי' מקובל דגיורת ומשוחררת כלולה בזונה דקרא וזונה דקרא פגומה קאמר כנ"ל · אלא מסתבר להו למימר דגמרא גמירי לי' הלכה למשה מסיני . דגיורת ומשוחררת אסורה לכהן אבל משום זונה לא : ואתא יחזקאל ואסמכי' אקרא · והרמ"בם דכתב דבא בפי' מקובל בזונה כתב כן משום דפסק כחכמים ודוק :

ואחר דקמה להו לחכמים מהא דיחזקאל דזונה דקרא פגומה קאמר . א"כ כל הני דבא בפי' מקובל דכל שנבעלה מאדם שהיא אסורה להנשא לו נעשית פגומה לכהונה כנ"ל כולם כלולים בזונה דקרא דזונה דקרא פגומה קאמר . משא"כ להני תנאי דלא סבירא להו דזונה דקרא פגומה קאמר אלא אין זונה אלא כשמה . או מופקרת או איילונית אין הנבעלת מאדם שהיא אסורה להנשא לו אסורה לכהן משום

זונה

זונה. אלא אסורים משום פגומה כאשר בא בפי' מקובל דכל שנבעלה מאדם שהיא אסורה להנשא לו פגומה לכהונה כנ"ל:

ועתה הביטה וראה לפ"ז כמה דברי רבינו מדוקדקים שכתב בהלכה ג' וז"ל וכן הגיורת והמשוחררת אפי' נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת ג' שנים הואיל ואינה בת ישראל הרי זו זונה ואסורה לכהונה. מכאן אמרו גוי או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי ומצרי ואדומי ראשון ושני פצוע דכא וכרות שפכה או חלל שבא על היהודית עשו אותה זונה ואם היתה כהנת פסלוה מן התרומה. ולכאורה אין הבנה היאך נמשך הא' מכאן אמרו מהא דקאמר לעיל וכן הגיורת וכו':

אמנם לכל הנ"ל ניחא. דאחר שנתברר להם לחכמים מגיורת ומשוחררי' דאקרא יחזקאל משום זונה ש"מ דזונה דקרא פגומה קאמר מכאן אמרו דגוי או נתין וכו' שבאו על היהודית שבא בפי' מקובל שהמה פגומי' לכהונה משום שנבעלה מאדם שהיא אסורה להנשא לו כנ"ל. עשו אותה זונה משום דזונה דקרא פגומה קאמר כמו שנתברר להם לחכמים מקרא דיחזקאל דאסר גיורת ומשוחררת משום זונה וע"כ צ"ל דזונה דקרא פגומה קאמר דאל"ה היכי נכללים גיורת ומשוחררת בכלל זונה דקרא ודוק.

ולקמן אכתוב למאי קיים הכא לפירושי זה ואם היתה כהנת פסלה מן התרומה. דמה שפסולה מן התרומה אין נמשך מהא דגיורת ומשוחררת בכלל זונה. אלא ילפינן מקרא דובת כהן כי תהי לאיש זר כדאי' בגמ' יבמות דף ס"ח:

והראי' על זה שבא בפי' מקובל שכל שנבעלה מאדם שהיא אסורה להנשא לו שנעשית פגומה. הוא מהא דתנן בריש פ' הערל פצוע דכא וכרות שפכה הן ועבדיהם יאכלו. ונשיהם לא יאכלו. ולפ"ז קשה קושי' הרש"בא דהא משמע בפי' אלמנה לכה"ג דביאת איסורי לאוין לא פסיל לה אלא א"כ זר אצלה מעיקרא. לאפוקי פצוע דכא וכרות שפכה לא זר אצלה מעיקרא כנ"ל. וכיון שכן אשת פצוע דכא תיכל בתרומה. וע"כ צריך לתרץ כמו שתירץ הרש"בא דזר אצלה מעיקרא לא אתי למעוטי אלא מחזיר גרושתו בלבד משום שאינה מפסילי קהל אבל פצוע דכא דמפסולי קהל הוא פוסל אעפ"י שאין זר אצלה מעיקרא. אך ע"ז קשי' קושי' שהקשיתי לפי מה דכתבו התוספ' ביבמות (דף מ"ד) דאף חייבי כריתות דחמירי לא הויין בכלל לאיש זר אלא מטעם שנעשית זונה כמו שהכריחו מלשון הש"ס דקאמר הכא נמי כיון שבא עליה עשאה זונה כמש"ל. א"כ איך חייבי לאוין דפסולי קהל דקילי מחייבי כריתות בכלל לאיש זר כיון דלאו זר אצלה מעיקרא. ואשת פצוע דכא לא נעשית זונה. וע"כ צ"ל דגם אשת פצוע דכא נעשית זונה. וע"ז תקשי מנ"לן דאשת פצועי דכא נעשית זונה. ואי משום דפגומה לכהונה וזונה דקרא פגומה קאמר ע"ז גופא קשה מנ"לן דפגומה לכהונה הלא מקרא דובת כהן לא שמעינן דפגומה לכהונה אלא מי שזר אצלה מעיקרא. אלא ע"כ צ"ל דמפי השמועה למדו דכל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו נעשית פגומה לכהונה. והשתא ניחא דאשת פצוע דכא נפסלה מתרומה אע"ג דלא זר אצלה מעיקרא. דכיון שבא מפי השמועה דנעשית פגומה א"כ היא בכלל זונה דזונה דקרא פגומה משמע כדמוכח מקרא דיחזקאל לשיטת חכמים והשתא דשוי זונה תירוצו של הרש"בא עולה כהוגן כמ"של:

והיינו דמסיים הרמ"בם במכאן אמרו ואם היתה כהנת פסלוה מן התרומה משום דקחשיב פצוע דכא וכרות שפכה ופצוע דכא וכרות שפכה לא ידעינן דפסלי בתרומה אלא אחר דידעינן דעושים זונה בבעילתן כנ"ל. והא דעושים זונה בבעילתם לא ידעינן אלא אחר דידעינן דזונה דקרא פגומה קאמר. וזונה דקרא דפגומה קאמר לא ידעינן אלא מהא דגיורת ומשוחררת בכלל זונה תמה כנ"ל. וא"כ הא דכרות שפכה ופלוע דכא פסלי לתרומה נמשך מהא דגיורת ומשוחררת בכלל זונה. ולכך קיים במכאן אמרו דאם היתה כהנת פסלוה מן התרומה ר"ל אפי' פצוע דכא וכ"ש ודוק הטיב:

ועוד ראי' לשבא מפי השמועה ממה שפרשתי לעיל הא דמשני הש"ס ביבמו' (דף פ"ח) גילוי מילתא בעלמא מכה קושי' ר"י בתוספ' יבמות (דף ל"ה) עיין לעיל ודוק:

וגם לכל הנ"ל לא קשי' על רבא בתמורה פ' כל האסורין הנ"ל. דמנא לי' דכותית נעשית זונה דלמא כיון דילפינן מהדדי אין זונה אלא ממי שזרעו מיוחס אחריו וגז"ש דתו בה תועבה אתי דאין זונה אלא מהני דלא תפסי בה קידושין כשיט' התוספת כמו שהקשיתי לעיל. די"ל דכיון דילפינן מקרא דיחזקאל דגיורת ומשוחררת אסורה משום זונה כשיטת חכמים משום דזונה דקרא פגומה קאמר והרי גיורת ומשוחררת קידושין תופסין בה. ש"מ דאין זונה דכהונה תליא בתפיסת קידושין אלא בפגימה ודוק הטיב:

כי קצרתי כאן וסמכתי על מה שהארכתי לעיל והמעיין לעיל הטיב יתבאר לו כל מה שכתבתי כאן ביאור שלם זהו מה שרציתי לבאר שיטת הרמב"ן בדין זונה ויהיב חכמא לחכימין יתן לי עד בחכמים ובתלמידים עונה:

הרמב"ן | מגלת אסתר

אבל א הלאו שנאמר אחר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו אמ' הרב

ובבאור אמרו בספרי באמרו יתבי שהקדים האזהרה מקחת כופר לרוצח ולא תטמאו את הארץ מגיד

נראה לי שסכנון כדברי הרב שלא יחלל הוא טעם ומ"ש הרמב"ן שלא אין

מרגניתא טבא

תו כתב הרמב"ן וז"ל אבל א הלאו הנאמר אחר ומן המקדש לא יצא וכו' ולא ידעתי טעם לטעם הזה עכ"ל. וכתב ע"ז בעל מגילת אסתר ז"ל ומה שאמר הרמב"ן שלא ידע טעמו נ"ל שהטעם הוא בזה האופן כי התורה התירה לכה"ג להקריב כשהיא אונן וזהו ומן המקדש לא יצא שאין לו לצאת שמ"מ הוא יכול להקריב אפי' כשהוא אונן מפני כי על זה לא תקרא עבודתו מחוללת וכן פירשו הרב סמ"ק

(א) שלא ידע טעמו כ"ל שהטעם הוא בזה האופן כי הרב שהוא טעם למה שקדש שאם יצ' חלל (א)
התורה לכ"ג להקריב כשהוא אונן וזהו ומן ולא ידעתי טעם לטעם הזה (ב) ב ועוד שהרי
המקדש לא יצא שאין לו לצאת שמ"מ הוא יכול בפרשה ההיא בעצמה כאמרו לאוין לכהנים
הקריב אפי' כשהוא אונן מפני כי ע"ז לא תקרי' בנשים הפסולות להם את אלה לא יקח ולא

עבודתו מקוללת וכן פירשו הרב בסמ"ק שלו בלאו קס"ה ומה שאמר עוד (ב) כי לא יקח ולא יחלל גם כי נדרש לטעם דרשוהו גם כן ללאו אתה המעיין פקח עיניך וראה כי לפי דעתי חלוק גדול יש בין לאו של לא יחלל זרעו שהביא לשאר לאוין הבאי' לטעם כי אף גם זאת שזה בא לטעם כאשר נראה מסוגית ההלכה דפ' י' יוחסין שהביא מ"מ אין הלאו הזה כשאר הלאוין שבאו לטעם בלבד כי בשלמא

מגיד הכתוב ששפיכות דמים מטמא את הארץ הנה כבר התבאר כי זה הלאו הוא טעם הלאו הקודם לא שהוא דבר אחר וכן אמרו ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אם יצא חלל וכבר טעה זולתנו בזה השרש ג"כ ומנה אלו הלאוין כולם מבלתי השתכלות ואמנם יבוש מי שמנה אותם כשישאלוהו ויאמרו לו זה הלאו מאיזה דבר מזהיר ולא יהיה לו אז מענה כלל ובזה יתבאר ביטול מנינו וזה מה שכוונני לבארו בשרש זה:

יחלל זרעו בעמיו והוא באמת נדרש כן את אלה לא יקח ולא יחלל הא אם לקח חלל ומכאן שזרעו מהן מתחלל הוא ואעפ"כ עשאוהו רבותינו לאו בפני עצמו שאמרו בקדושין דף ע"ח) כהן גדול באלמנה לוקה שתים לוקה משום לא יקח ולוקה משום לא יחלל ואע"פ שהן מודים שהוא טעם למניעה הראשונה כמו שאמר רבא והלכה כמותו בעל לוקי' לא בעל אינו לוקה מה טעם לא יקח משום לא יחלל אבל מכל

בשאר הלאוים שהביא הרב שהם טעם בלבד מקום לא ראו שיהי' טעם ללא
הוא לפי שאי אפשר שיבאו רק לתת טעם אל מדרש אבל משמש לטעם ונדרש ללאו ומודה
האסור למעלה ולא לתוספת ענין כמו ולא רבא שאם בעל ולא קדש לוקה ולא יחלל זרעו
מחטיא את הארץ האמור בלא יוכל בעלה אמר
הראשון לשוב לקחתה כי פירושו שהוא מחטיא את הארץ כשישוב לקחתה' וכן לא תזנה הארץ האמור
על אל תחלל את בתך להזנות' פירושו כי הארץ תזנה את פירותיה לעשותם במקו' אחר כשתחלל את
בתך

מרגניתא טבא

בסמ"ק שלו בלאו קס"ה עכ"ל. ולשון רבינו שכתב פה וכן ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אם יצא חלל סובל הפירוש הזה. והיינו דכתב הרמב"ן לקמן וראיתי לרב במלות קס"ה ענין אחר וכו'. אמנם אם תרצה לומר שכיון רבינו כאן למה שכתב בלאו קס"ה צריך אתה להגיה כאן בדברי רבינו תיבת אחר ותיבת לא וכך צריך להיות לא יצא ולא יחלל הא אחר אם לא יצא חלל ודוק היטב בלאו קס"ה ובמה שהאריך הרמב"ן כאן לקמן תבין זה כי הא דדייק הא אחר אם לא יצא חלל יצא ממה שאנו מפורשים ולא יחלל לשון שלילה ודוק:

אמנם תמי' אני למה לא ידע טעם לטעם רבינו אפי' לכמו שכ' לפניו הלא הוא עצמו ר"ל הרמב"ן וכת' לקמן כמשמעות המדרש שדרשו בספרא וז"ל לפ"ז יזהיר שלא יצא מן המקדש אחר עתו. יניח העבודה כי זה חילול המקדש הוא. והוא טעם למה לא יצא משום לא יחלל. ועל דרך זה יש לפרש לשון רבינו דס"ק שאין ולא יחלל לאו בפני עצמו אלא טעם למן המקדש לא יצא לומר הא אם יצא חילל:

תו הקשה הרמב"ן וז"ל **ב** ועוד שהרי בפרשה ההיא בעצמה נאמרו לאוין לכהנים וכו' כ"ש בלאו הנדון שלפנינו עכ"ל. והנה ראיתי לבאר פה לשון הקשה בפי' המשניות לרבינו הרמב"ם. ומתוך זה יתבאר מאין הוציא רבא דאע"ג דולא יחלל זרעו הוא טעם ללאו הקדום שהוא לא יקח. דאתי נמי ללאו בפני עצמו. והא ביבמו' פ' הערל משנה ג' מצרי ואדומי אינם אסורין אלא עד שלשה דורות א' זכרים וא' נקבות. א"ר שמעון ק"ו הדברים ומה אם במקום שאסר את הזכרים איסור עולם ר"ל עמוני ומואבי התיר את הנקבות מיד. מקום שלא אסר את הזכרים אלא עד ג' דורות אינו דין שנתיר את הנקבות מיד. אמרו לו אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה. אמר להם לא כי הלכה אני אומר. ופי' רבינו בפי' המשניות אם לדין שאתה דורש ק"ו מעמון ומואב יש תשובה להשיב מה לעמון ומואב שכן נתפרש טעמן כל דבר אשר לא קדמו והאשה אין דרכה לקדם. תאמר במצרי ואדומי שלא נתפרש טעמן. וכן פי' הרב הברטנורי. והתמי' מפורסמת. דבגמ' מפרש מאי תשובה א"ר בר בר חנא א"ר מפני דאיכא למימר עריות יוכיחו וכו' עד ורבנן מחלל דחייבי עשה. ואמאי לקח רבינו דרך בעצמו לפרש התשובה בענין אחר. ובחידושי הלכות שלי הארכתי בסוגי' ובדרך אחר עמוק וחריף וישבתי גם לשון רבינו זה. אמנם בכאן לא אכתוב אלא דרך זה. כי הוא נוגע לענין שאנחנו עומדים בו. ותו קשי' לי דעיקר הפירוש שפי' הרמב"ם הוא תמוה מאד. דא"כ מאי לא כי. ומה שפי' הרב בעל תי"ט דאמר לא כי דהוה להו לקדם נשים לקראת נשים. קשי' דהא ר"ש גופא ס"ל טעמא דקרא כדא,

אמר רחמנא והרי הלל והרי דברים קל וחומר כי בכאן הלאו הזה הוא נותן טעם משני פנים לא יקח שלא יחלל הא אם לקח חלל זרעו וטעם אחר שהלאו הראשון תלה בזה שאם לא בעל אינו לוקה מה טעם לא יקח משום לא יחלל ואף על פי כן הוא נמנה לאו בפני עצמו ללקות ממנו בבעילה בלא קיחה כל שכן בלאו הדין שלפנינו: (ג) וכבר כתבתי הטעם לכולן מפני שלא ראו החכמים לעשות הלאוין טעם בלבד

בתך להזנות' וכן כל האמר שהביא בשרשו אבל לא יחלל זרעו האמור על אלמנה וגרושה א"א לפרשו באופן זה כי אין לומר בו שהוא מחלל זרעו בעת שלוקחה דהיינו בשעת הקידושין שהרי אף אם קדשה על זה לא חלל זרעו כל זמן שלא בא עלי' ולכן ראוי לעשותו לאו גם כן מלבד שבא לטעם ומה שאמר עוד (ג) שאותם שהם טעמים בלבד איני באיי בלי לאו רק בלי עשה כבר הסיבותי עליו למעלה והוכחתי כי יבאו בשני הפנים ומה שאמי

מרגניתא טבא

כדאי' (דף ע"ז ע"א) התם ר"ש אומר דרכו של איש לקדש ואין דרכה של אשה לקדש . ונ"ל באמת דהיינו טעמי' דר' יוחנן דלא פי' התשובה כמו שפי' רבינו דא"כ מאי ק"ו ומאי לא כי . ועל הת"ק לא קשי' דהי' לו באמת להשיב התשובה של רבינו די"ל דת"ק ס"ל בהא כר' יהודה דיליף ממשמעות דעמוני ולא עמונית ולא ס"ל דרכו של איש לקדש ואין דרכה של אשה לקדש . ואדרבה על ר"ש קשיי היכי קאמר ק"ו הלא לדידי' דס"ל דרכו של איש לקדש ואין דרכה של אשה לקדש הא איכא תשובה של הרמב"ם . ואין לומר דר"ש קאמר הק"ו לדבריהם דרבנן דיליף ממשמעות דעמוני ולא עמונית ולא ס"ל דרכו של איש לקדש ואין דרכה של אשה לקדש א"כ תקשי כל הרמב"ם היכי מפרש דתשובה היתה מה לעמון ומואב שכן נספרש עמון הא לדבריהם אין זה תשובה דלא ס"ל דרכו של איש לקדש ואין דרכה של אשה לקדש ודוק :

ובאמת קשי' לי גם על שיטת ר"י דס"ל דהתשובה היתה ערוות יוכיחו . אכתי קשי' על ר"ש דאמר ק"ו הדבריו . הא לדידי' דס"ל דרכו של איש לקד' ואין דרכ' ש"א לקד' איכ' למיפר' תשו' של רבי"מה לעמון ומואב שכן נספרש עמון על דבר אשר לא קדמו אנכם האיש דרכו לקדש ולא האשה שאמר במצרי ואדומי שלא רחוקם בג' דורות בדבר בעולם . ואין לומר דר"ש דקאמר ק"ו הדברים לדבריו דת"ק קאמר דיליף ממשמעות דעמוני ולא עמונית ולא ס"ל דאין דרכה של אשה לקדש. והת"ק השיב לו ערוות יוכיחו . דא"כ תקשה מאי לא כי דמפרש ר' יוחנן לדידי לא ס"ל דר' אליעזר ב"י כיון דהק"ו הדברים דקאמר ר"ש לדבריו דת"ק קאמר מאי איכפת לי' במאי דלא ס"ל כר' אליעזר ב"י אכתי אין קושי' לדברי הת"ק כיון דאיהו ס"ל כר' אב"י ודוק הטיב :

אמנם הנראה לי בזה הוא אחר שהעתיק מ"ש הרשב"א בחידושיו למס' יבמות וז"ל איש דרכו לקדש ואין דרכה של אשה לקדש . קשי' לי והלא דוד ממואב קאתי ומואב לא נכתב הטא שלהם אלא משום אשר שכר עליך את בלעם (ועיין בפי' החומש להרמב"ן שפירש ג"כ דמואב קדמו בלחם ומים) ויש לומר דחד מינייהו נקיט . וה"ק איש דרכו לקדש ואיש דרכו לשכור : אלא דקשי' לי מאי קמקשה הי' להם לקדם נשים לקראת נשים דהא במואב ליכא למימר האי טעמא דהא אין דרכה של אשה לשכור . וי"ל כיון דעמון ומואב כי הדדי נינהו ופסול דידהו בחדא איכתוב ר"ל בלאו א' . וטעמא דאמרן גבי עמון ליתא . דהם איתא דעמונים נקבותיהם אסורות אף במואבי' כן . כן נ"ל עכ"ל הרשב"א :

ולפ"ז נ"ל דסוגי' דידן לא ס"ל הסברא דאין דרכה של אשה לשכור וכמו שהלה על דעת הרשב"א בהקשותו . ועמא דעל דבר אשר לא קדמו לא קאי אלא על עמון וכמו שפי' הרמב"ן והרשב"א ולכך שפיר קא' ר"ש ק"ו הדברי' אנ"ג דא' דטעמא משו' דדרכו של איש לקד' ואין דרכ' של אשה לקד' משו' דטע' זה לא שייך אלא בעמונית אבל במואבית ליכא טעמא ואיכא ק"ו ממואב דליכא טעמא להתיר נקבותיהם ואפ"ה מותרות מיד . והא דקשי' לפ"ז לר"ש דלא יליף ממשמעותא דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית . אלא מטעמא דקרא דעל דבר אשר לא קדמו ואין דרכה של אשה לקדש . א"כ מואב דנקבותיהם מותרות מנא לי' . דאין לומר דמדעמונית שרי' ואיכתוב איסורייהו בחדא . ר"ל בלאו א' כי היכא דעמונית הכי נמי מואבית שריא . דז"א דאדרבה נקיט להומרא כי היכא דמואבית אסורה דליכא טעמא להתירא ה"נ עמונית אסורה . וכמ"ש הרשב"א בתירוצו שהעתקתיו לעיל ודוק :

ויש לומר דלעולם גם ר' שמעון יליף ממשמעות דעמוני ולא עמוני מואבי ולא מואבית והא דקא' טעמא דאין דרכה של אשה לקדם הכי פירוש · דהתוספ' כתבו (דף ע"ז) בד"ה בהנהי עמוני' וכו' וז"ל ואומר ר"י דגבי עמוני ומואבי הי' לו לקרא ולכתוב עמון ומואב הלכך מדכתיב עמוני ומואבי איש לן למידרש עמוני ולא עמוני' מואבי ולא מואבית . אבל מצרי אם הי' כות' מצרים הי' מאריך יותר . והא דכתיב אדומי ולא כתב אדום אגב מצרי כתב אדומי עכ"ל התוספ' . ומקשי' המשכילים לפ"ז מנלי' דמואבי' שרי' דלמא לעולם אסירה והא דכתיב מואבי ולא מואב היינו משום דאילערך למיכתב עמוני למעוטי עמונית דשרי' ומואבי כתב אגב עמוני כמ"ש התוס' באדומי . ויש ליישב קושי' המשכילי' על דרך שתירץ הרשב"א לעיל דכיון דאיסורן דעמון ומואב בחדא איכתוב סברא הוא כי היכי דעמונית שרי' מדכתיב עמוני ולא עמון ה"נ מואבית שרי' . וזה נ"ל סברת ר' יהודה . אמנם ר"ש י"ל דלא הוה ניחא לי' למימר סברת הרשב"א דכיון דבחדא איכתוב דנימא כי היכא דעמונית שרי' ה"נ מואבית שרי' . והוה קשי' לי' קושי' המשכילים הנ"ל . ומש"ה קאמר דרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדם . והשתא אע"ג דהוי כתיב עמון ולא עמוני הייתי יודע דנקבותיהן מותרות מכח טעמא דקרא . וכיון שכן ע"כ מואבי דכ"ר למעוטי מואבית דשרי' . דאי לא כ"ר מואבי אלא אגב עמוני . תקשי עמוני גופא לא לכתוב אלא עמון . דאי לאגמורי דעמון נקבותיהן מותרות אינו לריך דהא ידעינן מטעמא דקרא דאין דרכה של אשה לקדם ודוק :

וכפ"ז

ולפ"ז נתישבה קושיתי שהקשיתי על שיטת ר' יוחנן דהשתא ר"ש דקאמר ק"ו הדברים טעמי' דנפשי' קאמר ולא לדבריו דת"ק. ושפיר קאמר לא כי לדידי לא ס"ל דראב"י כיון דעל טעמי' דנפשי' השיבו התשובה ודוק:

ובזה מיושב נמי מה דפי' הרמב"ם התשובה דמה לממון ומואב שכן מפורש טעמן כנ"ל. אע"ג דר' יוחנן בשמעתין אינו מפרש הכי. והוא דהרמב"ן נפ' כי תלא הביא בשם הירושלמי הדרשא דאין דרכה של אשה לשכור. והנה לפי מה שפרשתי תקשי מאן תנא דאיי ליי האי סברא דאין דרכה של אשה לשכור: דר' שמעון ג"כ ליה ליי האי סברא. דאי אית ליי תקשי היכי קא ילמיליף ק"ו הא איכא תשוב' דשאני ממון ומואב דמפרש טעמן. ור' יהודה ליכא למימר דס"ל הא סברא דאין דרכה של אשה לשכור: דא"כ היין סברת הפוכות. דר' שמעון יסבור דדרכה לשכור ואין דרכה לקדם. ור"י יסבור דדרכה לקדם ואין דרכה לשכור. ועל כרחין צ"ל דת"ק דמתני' הוא דס"ל תרווייהו דאין דרכה לשכור ואי דירכה לקדם. והיינו התשובה דמתני' וכמו שפי' הרמ"בם הנ"ל. ור' שמעון אמר לא כי דלא ס"ל הסברא דאין דרכה לשכור ו פיר יש ללמוד בק"ו ממואב כנ"ל ודוק:

אמנם עדין צריך אני ליישב מה ראה רבינו לתפוס שיטת הירושלמי ולהניח שיטת הבבלי שהוא העיקר. שהרי בכל מקום שחלוקים תלמוד הבבלי והירושלמי נקטינן כהבבלי. וכבר הארכתי בחידושי הלכות שלי ליישב זה כנ"ל. אמנם הנראה לי ליישב באופן אחר הוא. דצריך עיון גדול. למה שכ' התו' ביבמו' (ד' ע"ז ע"ב) ד"ה מחלל דחייבי עשה: דעל חלל מחייבי עשה כהן הבא ליי אינו עובר אלא בעשה מגלי' לת"ק דמתני' לומר כן. ממה נפשך אי ס"ל לת"ק דמתני' כר' אליעזר ב"י דס"ל ולא יחלל אכולהו. א"כ מגלי' לת"ק דמתניתן לומר דחללה הבאה מחייבי עשה כהן הבא עלי' אינו עובר אלא בעשה. דלא מליכו שום רמז לחלק בין חללה הבא מחייבי עשה. לחללא דעלמא. ואי ס"ל כחכמים דראב"י דסבירא להו דלא יחלל זרעו לא קאי אבעולה לכה"ג. א"כ מגלי' דהוה חללה מחייבי עשה כל עיקר. אמנם. הנראה בזה הוא. דביבמות (דף ס') קאמר רב אשי טעמי' דראב"י דס"ל יש חלל מחייבי עשה. דכתיב אלמנה וגרושה וגו' את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח. וכתיב ולא יחלל זרעו. אכולהו. ורבנן אלה הפסיק הענין. וראב"י אלה למעוטי נדה וכו' ופריך ולראב"י ניכתבו לאלה לבסוף קשי' עכ"ל הגמרא. ולפ"ז איכא למימר דת"ק דמתני' ס"ל כראב"י דולא יחלל זרעו אכולהו קאי כיון דמבעולה סליק עיין בתוספ' ד"ה אלה הפסיק. אלא דלא ס"ל בהא כראב"י. דראב"י ס"ל אלה למעוטי נדה כמו שמפרש רב אשי. אלא ס"ל אלה הפסיק. לאגמורין דעל אלה בלאו ועל בעולה בעשה. ולא מסתבר ליי למימר דלגמרי הפסיק דלא לחייב אפי' בעשה. דא"כ תקשי אמאי סליק מבעולה הוה ליי למיכתב ולא יחלל זרעו מקמי כי אם בתולה יקח ודוק:

ואע"ג דאלה ממעט דעל חילול זרע דב ולה אינו עובר אלא בעשה. אבל אכתי מגלי' דליכא על חללה הבאה מחייבי עשה לכהן הבא עלי' הלאו דחללה לא יקח. יש לומר כיון דגלי רחמנא גבי לאו דלא יחלל דבבעולה אינו אלא בעשה ה"נ מסתבר לי' למימר דגם על חללה הבאה מחייבי עשה דכהן הבא עליה אינו עובר אלא בעשה ודוק היטב. ועיין לקמן יושב נפלא לקושי' זו:

ובזה יתבאר שיטת הרמ"בם דהוקשו לו. דאמאי מוקי רב אשי דאלה לראב"י אתי למעוטי נדה ותלקא בקשיא. ה"ל לאוקמי דאלה אתי למעוטי חייבי עשה מלאו. אבל עובר בעשה כת"ק דמתני' דמצרי נקבותיהן אסורות לפי מה שפרשתי. ואין לומר דהוכרח לאוקמי אלה למעוטי נדה לראב"י. דא"כ ברייתא דמאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה אמאן תרמיי'. ז"א דס"ל לאוקמי ברייתא כר' שמעון דמתני' דיליף ק"ו דמצרי ואדומי נקבותיהם מותרות. ותקשי עליו עריות יוכיחו וחלל מחייבי עשה יוכיח אלא ע"כ דס"ל דאלה אתי למעוטי נדה. וא"כ חללה מחייבי בלאו וליכא יוכיח מעריות וחלל דחייבי עשה דמה להני שכן לאו. תאמר במצרי ואדומי שכן עשה. ואוקימתא זאת הוה ניחא טפי דלא הוה ר"ש דלא כהלכתא לגמרי דהרי הלכתא כראב"י דיש חלל מחייבי עשה. ואין לומר דלא רלה ל שות שלש מחלוקת בדבר. דהרי לפי מה שפרשתי ע"כ צ"ל נמי השתא דג' מחלוקת בדבר דת"ק דראב"י לית ליי חלל מחייבי עשה לגמרי. ות"ק דמתני' דמצרי נקבותיהם אסורות אית ליי חלל מחייבי עשה ואינו בלאו אלא בעשה. וראב"י ס"ל דיש חלל מחייבי עשה ובלאו. א"ו דרב אשי לא ס"ל דהתשובה היתה מעריות וחלל. אלא דהתשובה היתה כמו שפי' הרמ"בם דמה ל מון ומואב שכן מפורש טעמן וא"כ ר"ש לא פליג כלל אר' אב"י ולכך הוכרח רב אשי למימר דאלה לראב"י אתי למ ועי נדה. דאל"כ ברייתא דמאלה אתה עושה חלל ואי אתה ע:ש' חלל מנד' אמאן תרמיי'. דבשלמא על ר"י לא קשי' דאמאי קא' דר"ש צ"ל דראב"י ה"ל למימר דאית ליי דראב"י אלא דפליג בהא דראב"י ס"ל דאלה אתי למעוטי חייבי עשה מלאו. ור"ש ס"ל דאלה אתי למעוטי נדה. די"ל דר' יוחנן לא ידע מברייתי' דמאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה ולכך לא הוי מ"ל דר"ש אית ליי דראב"י אלא דס"ל אלה למעוטי נדה. דא"כ תקשי לכתוב לאלה לבסוף כקושי' הש"ס הנ"ל. אבל ר"א דידע מברייתי' דמאלה אתה עושה חלל ואי אתה וש' חלל מנידה. וכיון דאיכא תנא דס"ל הכי ה"ל לאוקמי האי ברייתא כר"ש וראב"י ס"ל כת"ק דמתניתין דנקבות יהי' אסורות. דאלה אתי למעוטי חללה דחייבי עשה מלאו. א"ו דאינו מפרש התשובה מעריות וחלל אלא מפרש כמו שפי' הרמ"בם וכמ"ש לעיל ודוק היטב:

ובזה אפרש דבור התוספ' ביבמות (דף ס') שנתקשה בו מהר"ם לובלין זל"ל. וז"ל התוספ' חלל מחייבי עשה. תימא כיון דלא יחלל קאי אבעולה לראב"י א"כ אין זה חייבי עשה גרידא דלא יחלל לאו הוא כדאמ' בפ' בתרא בקידושין וכו' ונתקשה בפירושו מוה"רם הנ"ל. ובעצמו כתב ויש ליישב בדוחק. ולע"נד נראה פשוט וברור דכוונת תמיהתם הוא. דכיון דאיכא בחלל דחייבי עשה נמי לאו דלא יחלל א"כ תקשי נ"ל ר' יוחנן (דף נ"ז) דקאמר דהתשובה היא מעריות וחלל דחייבי עשה. מאי תשובה היון דאיכא בחלל דחייבי עשה לאו ליכא יוכיח מחלל דחייבי עשה דמה לחלל דחייבי עשה דין הוא דאף בנקבות חללות כיון דהכהן הבא על הני ולא עובר בלאו דלא יחלל. משא"כ מצרי שנשא מצרית אינו עובר

כלום

כלום . ומה תאמ' עריות יוכיחו דליכא לאו בביאתן על אשתו ואפ"ה בת בתו אסורה עליו · אכתי איכא למיפרך מה לעריות והלל שכן איכא צד לאו דעריות בלאו . וכהן הבא על הבעולה עובר בלאו דלא יחלל דין הוא שיהיו נקבותיהן כזכריהן מצרי ואדומי דליכא שום צד לאו . וכמו שפריך הש"ס התם מה להנך שכן יש בהם צד כרת ע"ש ודוק :

ואין להקשות א"כ אמאי הקשו התוספ' (בדף ע"ז ע"ב) דהא איכא בחלל דחייבי עשה לאו דחללה לא יקח · ולא הקשו נמי קושיתם (דדף ס') דהא איכא לאו דלא יחלל זרעו . דז"א דהוא הדבר אשר כתבתי דכאן (בדף ע"ז) לא הי' בכחם להקשות קושיתם דיבמות (דף ס') דאיכא לאו דלא יחלל זרעו די"ל דר"י מפרש דה"ק דמתני' דריש אלה למעוטי בעולה מלאו דלא יחלל . אבל עשה איכא . כמ"ש לעיל . אמנם הא קשי' להו נהי דאלה ממעט מלאו דלא יחלל דליכא אלא עשה בחילול זרעו אכתי איכא לאו דחללה לא יקח . דעל לאו דחללה לא יקח ליכא מיעוטא . וע"ז תירצו ושמא דאינו עובר אלא בעשה . ר"ל כמו שפרשתי כיון דגלי דבחייבי עשה ליכא לאו דלא יחלל אלא עשה ה"ה גבי לאו דחללה לא יקח ליכא בחללה מחייבי עשה אלא עשה לכהן הבא עלי' . אבל התם (דף ס') הקשו שפיר לרב אשי דע"כ רב אשי אינו מפרש דה"ק דמתני' דמצרי ס"ל דאלה אתי למעוטי מלאו אבל עשה איכא . דא"כ תקשי אמאי לא מוקי רא"בי כת"ק דמתני' דמצרי וברייתא' דמאלה ולא מנדה כר' שמעון כנ"ל . מתמיהים שפיר א"כ מה תשובה השיב ת"ק לר"ש כנ"ל . אמנם לשיטת הרמב"ם נתישב דהתשובה היתה מה לשמעון ומואב שכן נתפרש עמון כנ"ל ודוק היטב :

והנני מבאר לך עוד . האיך נמשך מהא דכיון דליכא אלא עשה בלא יחלל דבעולה . דאף בחללה הבאה מחייבי עשה ליכא אלא עשה לכהן הבא עלי' . והוא דהרי על לאו דלא יחלל זרעו אינו עובר אלא בגמר ביאה כדאי' בקידושין (דף ס') דפריך התם ולילקי נמי משום ולא יחלל זרעו ומשני בשלא גמר ביאתו . והנה אם נאמר דכה"ג שבא על הבעילה אינו עובר על חילול זרע אלא בעשה ס"מ דאפי' אם בא על חללה מחייבי עשה אינו עובר על חילול זרע אלא בעשה שהרי משהערה הכה"ג בבעולה עשאה חללה . ונמצא בגמר ביאתו בא על חללה מחייבי עשה ועיין בקידושין (דף ע"ח ע"א) ואפ"ה אינו עובר על חילול זרעו אלא עשה . וכיון שכן דעל חילול זרע דחללה מחייבו עשה אינו עובר אלא בעשה א"כ גם על חללה לא יקח דחללה מחייבי עשה אינו עובר אלא בעשה . דהא לא יקח משום לא יחלל כדאמר רבא בקידושין (דף ע"ח) וכיון דבלא יחלל ליכא אלא עשה ס"מ דגם בלא יקח ליכא אלא עשה ודוק כי זה הוא כפתור ופרח :

ואע"ג דרשב"א כשהביא פר"ח על הא דקאמר הש"ס בכתובות דף למ"ד איכא בנייהו בעולה לכה"ג דפר"ח דאיירי בבעולת עצמו . ומצדד הרשב"א אם יש חלל מבעולת עצמו . וכתב דאף אם נאמר יש חלל מבעולת עצמו ניחא פר"ח דיש הוי' לר"ע ולא קיימא עלי' באיסור חללה עד שיבא עלי' פעם שני' וקושיא לו לרשב"א בביאה ראשונה נמי מכי הערה עשאה בעולה ובגמר ביאה מתחללת . וכתב דיש מפרשי' דחדא ביאה לא פלגינן שנאסר בה שני איסורים הביאו החכם ר' יהודא ראזנוק בע"ו מהלכות איסורי ביאה . וכן משמע בקידושין (דף ע"ח) דאר"א כהן הבא על אחותו זונה משוי לה חללה לא משוי לה · חזר ובא עלי' עשאה חללה . משמע אבל בביאה אחת לא נעשית משהערה בה זונה . ובגמר ביאה חללה . הרי חזינן דלא פלגינן חדא ביאה . מ"מ הא לאו סברא דסיים הרשב"א לא פלגינן חדא ביאה לאסור בה שני איסורין דדוקא שנאסר בה שני איסורין הוא דלא פלגינן חדא ביאה · אבל אם נעשית חללה בהכנסת עטרה י"ל דבגמר ביאה עובר על חללה לא יקח ודוק היטב :

ועתה אחזור לענין שאני עומד בו . דלפום מה שפרשתי סברת ת"ק דמתני' דמצרי נקבותיהן אסורות דס"ל דאלה אתי לאגמורין דעל אלה לא יחלל זרעו הוא בלאו . משא"כ בבעולה אינו עובר על חילול זרעו אלא בעשה . הרי לך מבואר דע"כ אע"ג דלא יחלל זרעו הוא טעם לאיסור הקדוש דהיינו לא יקח . משמע ג"כ ללאו בפני עצמו · דאל"כ דאינו נמי לאו בפ"ע אלא טעם ללאו הקדוש בלבד . א"כ תקשי אלה דכתב רחמנא למה לי . ולפ"ז איכא למימר דרבא פסק כת"ק דמתני' דמצרי הנ"ל · ואע"ג דרא"בי פליג עלי' וס"ל דאלה אתי למעוטי נדה · וקיימא לן משנת רא"בי קב ונקי · י"ל דפסק כת"ק דמתני' דמצרי הנ"ל . משום דמסתברא טעמי' דהרי רא"בי דס"ל אלה למעוטי נדה סליק בקושי' דנכתביה לאלה לבסוף . וכמ"ש הר"ש בפ"ג דנדרים דבעי התם הש"ס אי הלכה כרא"בי . וז"ל הרא"ש שם ואע"ג דמשנת רא"בי קב ונקי הכא מסתבר טעמייהו דחכמים עכ"ל :

ובזה נ"ל ליישב מה שהניחו התוספת בתימא ביבמות (דף ס') בד"ה ואי אתה עושה חלל מנידה וז"ל ותימה מה לאלמנה וכיוצא בה שכן הן עצמן מתחללות וכו' . ולכאורה יש לתמוה על תמיהתם דדלמא רא"בי ס"ל בהא כרב יהודא ויליף במה הצד מאלמנה ומצרי ראשון או מחלל ומצרי ראשון דנידה עצמה מתחללת כמו דיליף ר' יהודא במה הצד הזה דבר פוסל בביאתו . ועיין בתוס' נידה (דף ס"ע ע"ב) בד"ה מה לאלמנה ובד"ה היא תועבה ותבין זה :

אמנם הנראה בזה הוא . דהתוס' העלו שם דלא יליף מאיסור כהונה ומלתא אחריתא בהדה . אלא ר' יהודא . אבל לרבנן לית להו הך סברא . ולפ"ז תמיהתם קיימת דאי אפשר לתרץ כנ"ל . דא"כ תקשי הלכתא אהלכתא דהכן קיימ"ל משנת רא"בי קב ונקי . וקיימל"ן דלא כר' יהודא אלא כחכמים דבר אינו פוסל בביאתו כמו שהקשה הש"ס למאן דבעי לאוקמי רא"בי כר' אלעזר דפנוי הבא וכו' . אמנם לכל הנ"ל ניחא דהשתא דמוקמינן טעמי' דרא"בי באלה למעוטי נידה אין כאן קושי' אי לא פסקינן בהא דאלה למעוטי נדה כרא"בי משום דלא מסתבר טעמי' . משום דקשי' ניכתבי' לאלה לבסוף ומסתבר לפסוק כת"ק דמצרי כמ"ש ולת"ק הנ"ל ג"כ יש חלל מחייבי עשה כנ"ל אלא שאינו בלאו אלא בעשה ודוק היטב :

אמנם תירץ זה לא תיכון לשיטת הרמב"ם . דהוא פסק בפי"ח מהלכות איסורי ביאה דהבא על הנידה לא עשאה זונה . וכתב הרב המגיד דהוציא זה מדאמר הש"ס טעמיה דראב"י מאלה

שאמר עוד (ד) כי רבותינו נחלקו בלאו זה של ולא יחלל אם הוא טעם או לאו ולדעת רבי אלעאי בשני של זבחים הוא לאו לכ"ג ובתחלה דגמרא התם כותיה · נ"ל כי טעם רבי אלעא שלא רצה ללמד מולא יחלל כהן הדיוט שלא יצא חלל לא היה מפני שסובר שולא יחלל יהי' מניעה לכ"ג וא"כ אין כהן הדיוט במשמע כי גם הוא סבירא ליה שהפסוק הזה הוא שלילה · ומה שלא למד ממנו כהן הדיוט משום דאיכא למימר שגם הוא אם לא יצא לא חלל והא דאזהיר לכ"ג משום דבדידיה אצטריך למשרייה דלא תימא מתוך חשובו וקדושתו יתירה הוא פסול אונן · וכן פרש"י התם וא"כ כולי עלמא סברי היות הפסו' הזה שלילה ולא מניעה אם תמצא לומר שדעת רבי אלעא הוא כפירושו לומר דסבירא ליה שהוא מניעה מי אמר לו שהלכה כמותו · והנה אין שם סתמא דגמרא כותיה כי מה ששאל אח"כ שם בסמוך על אונן ואמר היכן מוזהר אילימא ומומן המקדש לא יצא חלול דגופי' כתיב ביה אלא מהן הקריבו וכו' לאו למימרא דסבירא ליה לסתמא דגמרא דלא ילפינן מולא יחלל אלא לתנא דבי ר' ישמעאל קא מקשי שלמד דאונן מחלל מק"ו דבעל מום והופרך הק"ו ורבייה במה הצד השוה שבכן שהן מוזהרי' ואם עבדו חללו אף אני אביא אונן שמוזהר ואם עבד חלל והשתא קא בעי על זה היכן מוזהר לפי סברת רבי ישמעאל אילימא ומומן המקדש לא יצא חלול בגופי' כתיב ביה פי' ואין צריך להוכיח שיחלל מהצד השוה שהרי מפסוק זה עצמו אנו מדייקי' אזהרה וחלול שאנו אומרים הא אחר שלא יצא חלל דנראה כי צריך לצאת ואם לא יצא חלל · ומשני אלא להכי הוצרך לתנא דבי רבי ישמעאל להוכיח שחלל מהצד השוה לפי שלא למד אזהרתו מומן המקדש רק מהן הקריבו וס"ל דלא נוכל למילף

בלבד שהיה אומר את אלה לא יקח ויחלל זרעו וכן ומן המקדש שלא יצא ויחלל את מקדש אלהיו כדרך ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך וכדרך ולא תטמאו בהם ונטמאת' בם · ג וראיתי להרב במלות קס"ה שאמר ענין אחר פירש שאמרו יתברך הוא שלילה ולא מניעה מגיד שאין עבודתו מחוללת אע"פ שהוא אונן הא אחר אע"פ שלא יצא חלל כלומר כהן הדיוט שעבד עבודתו כשהוא אונן עבודתו פסולה והזכיר זה שאמרו בגמרת סנהדרין (דף פ"ד) אונן מנלן לן דכתיב ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אחר שלא יצא חלל (ד) וכבר נחלקו על הטעם הזה עצמו בשני של זבחים (דף י"ו) אמרו אונן מנא לן דמחיל עבודה דכתיב לא יצא ולא יחלל הא אחר שלא יצא יחלל רבי אליעזר אמר מהכא הן הקריבו אני הקרבתי מכלל דאי איכהו אקרוב שפיר אשתרוף ור' אלעא מאי טעמא לא אמר ומן המקדש לא יצא אמר לך מי כתיב הא אחר שלא יצא חלל רצה לומר שאילו היה שלילות כלו' שנותן רשות לכ"ג שאינו צריך לצאת מן המקדש ויכול הוא להקריב אונן ואינו מחלל עבודתו בכך ראוי הוא שנלמד ממנו הא אחר שלא יצא חלל אבל עכשיו שהוא אזהרה לכ"ג שלא יחלל אין כהן הדיוט במשמע הזה שיחלל והסוגיא כולה שהם בדעת הזה של ר' אלעאי היא והנה לדעתו אינו שלילות אלא מניעה ד ונראין הדברים שלדברי הכל במשמע הכתוב הזה אזהרה לכהן גדול בשני הלאוין בלא יצא ולא יחלל שאם נדרוש הלאו הזה דלא יחלל שלילות לומר שהוא רשאי להקריב אונן ולא כהן הדיוט ראוי הוא לומר כן בלאו הראשון דומן המקדש לא יצא אחר שהיא טעם נמשך עמו ויאמר כי הכ"ג אינו צריך לצאת מן המקדש בשביל מתת ולהכניס העבודה כי אין עבודתו בכך מחוללת ומכלל שההדיוט צריך לצאת משם כלו' להכניס העבודה

מרגניתא טבא

אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנידה ע"ש . וא"כ לדידי' תקשי מנלי' לרבא למימר דולא יחלל זרעו אתי נמי ללאו . והנראה לי לשיטת הרמב"ם די"ל לרבא דלא יחלל אתי נמי ללאו . דאי לא יחלל לא אתי אלא לטעם בלבד תקשי למה פסקי' משה לקרא . דה"ל למיכתב לא יקח ולא יחלל בפסוק א' . ומדפסקי' משה לקרא וכתב ולא יחלל בפסוק בפ"ע ש"מ דאתי נמי ללאו בפ"ע . דהא משה פסקי' לקראי כדאמרינן כל פסוק דלא פסקי' משה אנן לא פסקינן . וכל הטעמים שמנה רבינו כולם הם בפסוק א' חוץ מלא תטמאו את הארץ . שהוא פסוק בפ"ע . ולקמן אי"ה אכתוב הטעם למה בא הטעם דולא תטמאו בפסוק בפני עצמו ודוק

תו כתב הרמב"ן ז"ל ג וראיתי לרב ז"ל במלות קס"ה שאמר ענין אחר וכו' עד והנה לדעתו איכה שלילות עכ"ל וכבר כתב בזה הרב המזרחי בפ' אמור שרש"י בזבחים לא פי' כן אלא דאף ר' אלעזר מודה דולא יחלל הוא שלילה . ואפ"ה אין לדייק הא כהן הדיוט שלא יצא חילול . דאיכא למימר שגם הוא אם לא יצא לא חללו . והא דאזהר לכה"ג משום דבדידי' איצטרך למשריי' דלא תימא מתוך חשובו וקדושתו יתיר' הוא פוסל אונן · ואחריו החזיק בעל ס' מגילת אסתר והוסיף בזה דברי' נכונים ע"ש :

תו כתב הרמב"ן ז"ל ונראין הדברים ד שלדברי הכל במשמע וכו' עד ויהיו שניהם שלילות ולא מניעות וכו' עכ"ל . עיין לקמן סתירה נפלאה לזה :

העבודה שעבודתו פסולה ויהיו שניהם שלילות ולא מניעות (ה) וכן הכתוב ה האחר שבפרשת כהן הדיוט קדושים יהיו לאלהיה' ולא יחללו שם אלהיהם אינו נדרש לשכונים כנותן טעם בלבד אבל דרשו ממנו (זבחים דף י"ז) מנין לטבול יום שאם עבד חלל שנאמר קדושים יהיו ולא יחללו אם אינו ענין לטמא תנהו ענין לטבול יום והנה הוא לאו בפני עצמו כשהי' טבול יום אלא שכיון שהמניעי' בלשון חלול היא נלמוד ודאי שאם עבד חלל וכבר מנאו הרב גם בעל ההלכות זה הלאו ולמה לא ימנה הרב על עצמו ויהיה אלו טעם בלבד אלא ודאי כולן לאוין הם (ו) ולפי משמעות המדרש שדרשו שם בספרא ומפתח אוהל מועד לא תצאו יכול שלא ובשעת עבודה ת"ל ומן המקדש לא יצא ולא יחלל אינו יוצא ואינו מחלל הוי אומר בשעת עבודה לפי זה יזהר שלא יצא מן המקדש אחר מתו ויניח העבודה כי זה חילול המקדש הוא והוא טעם למה לא יצא משום לא יחלל ואף על פי כן לוקה שתים משום לא יצא ומשום לא יחלל הא אם יצא ולא חלל כלומר שיצא שלא בשעת עבודה אינו לוקה כענין לא יקח לא יחלל שהזכרנו · (ז) וזו האזהרה לכל כהן שמניח עבודה ויוצא ואינו על המת בלבד מאמרו ולא יחלל כי המחלל אותה בלי מקרה כ"ש שחלל וכבר נאמר עוד אזהרה זו והעונש בלא מת שנאמר ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה ז' ימים ושמרת'את משמרת ד' ולא תמותו אבל פרטו הכתוב בכ"ג לומר שהוא מקריב אונן ושאין הדין כזה בהדיוט אבל הוא צריך להניח העבודה שאינו מקריב אונן והנה אלעזר ואיתמר ביום מיתת אחיהם אוננין ולא היו באזהרה ומן המקדש לא יצא וענין הכתוב שכוללן עם אהרן אביהם בפסוק מפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו יזהירם

למילף חלול מניה כמו שפרש"י שם וזו היא פי' סוגיית ההלכה דהתם · ולפי דעתי כי מה שכתב דסתמא דגמרא אתיא כרבי אלעאי הוא מפני שחשב כי פי' מה שאמר בגמרא חלול בגופיה כתיב בי' ר"ל בכ"ג ולא תילוף מיניה לכהן הדיוט מאחר שהפסוק הזה בא למניעה א"כ מכאן נראה דסבירא לי' לסתמא דגמרא שאין ללמד ומן המקדש לא יצא וכ"ל כי זה הפי' איננו שאין זה דרך הגמרא כשירצה לומר דלגופיה אתא ולא למילף מיניה דבר אחר כי הי' אומר ההוא לכ"ג אתא · ועוד אם הי' כפירושו למה הסתמא דגמרא הקשה זאת הקושיא על ר' ישמעאל ולא על בר פלוגתיי' דרבי אלעא כשהוכיחו ממן המקדש לא יצא שהוא לעיל מיניה · ואפי' אם הייתי מודה לדבריו דסתמא דגמרא דזבחים הכי ס"ל שאין להוכיח חלול ומן המקדש לא לא מאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא דסוף פ' אלו הן הנשרפים שהוכיחו ומן המקדש לא יצא ועוד אני חוזר ואומר כי זה אי אפשר לומר שיהיו שניהם סברת סתמא דגמ' דא"כ קשיא דסתמא אסתמא אלא על כרחנו יש לנו לומר כי ההיא דזבחים איננה סברא דסתמא דגמרא אלא כרבי ישמעאל קא אמר הכי אבל ההיא דסנהדרין ודאי סברא דסתמא דגמרא היא שהרי לא הובא שם שום מחלוקת בענין זה עד שנוכל לומר בו כי ראית ומן המקדש לדעת אחד מהם קאמר לה ולי' לא סבירא לי' ומה שאמר עוד (ה) כי ולא יחללו האמור גבי כהן הדיוט אינו נדרש לשכני' לטעם בלבד כי דרשוהו גם כן ללאו וגם הרב מנאו בלאו כ"ל שאין מזה תשובה כלל על הרב לפי שהוא סובר כי ולא יחללו האמור כאן אינו טעם רק אזהרה בפני עצמה שהרי באמרו קדושים יהיו לא שמענו על איזה דבר בא הלווי הזה ומה היא הקדוש' הזאת דאי שלא יטמאו למתים

הרי כבר אמור בתחלת הפרשה לכן הוסיף ואמר ולא יחללו לומר כי הקדושה הזאת שלויתך עלי' הוא שלא יחללו דהיינו שלא יעבדו בהיותם טבולי יום ומה שאמר עוד (ו) כי לפי הברייתא דספרא נראה שלא יחלל הוא טעם אל ומן המקדש לא יצא ומ"ה לוקה שתים אחת משום לא יצא ואחת משום לא יחלל אני לא ידעתי מנא לי' שילקה שתים כי לפי מה שכתב הרב בשורש התשיעי אין אדם לוקה שתים על איסור אחד ואפילו אם היו שתיהם לאוין גמורים כ"ש כאן שהאי הוא טעם מה שאמר עוד (ז) כי זאת האזהרה היא לכל כהן לבלתי

מרגניתא טבא

תו כתב הרמב"ן וז"ל וכן הכתוב ה האחר שבפ' כהן הדיוט וכו' א"ו כולן לאוין הן עכ"ל . כבר יצא רבינו הרמב"ם זכאי ממה שלא' תמה על עצמו שמנה ולא יחללו את שם אלהיהם לאזהרה לט"י שאם עבד חלל . דהא כתב בפ"ד מהלכות ביאת מקדש וז"ל . וכן טבול יום ששימש חייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא יחללו שם אלהיהם מפי השמועה למדו שזו אזהרה לטבול יום וכו' וכיון שבא בפי' מקובל שזו אזהרה אין אחר הקבלה כלום . ורבינו אינו מתמי' אלא אם אנו מסברתינו מוציאים טעם המצוה ללאו בפני עצמו.ועיין בשורש השני שם כתבתי מאין הוציא רבינו שבא זה בפי' מקובל ממשה ותמלא נחת :

תו כתב הרמב"ן וז"ל ולפי המשמעות ו המדרש שדרשו שם בספרא ומפתח אהל מועד וכו' וזו אזהרה לכל

לבלתי הניח העבודה אף בלא הנח את כל זה אמת וגם הרב מודי' בו כמו שנראה ממ"ש בלאו קס"ה ומה ש"אמר עוד (ח) כי מדרש דספרא בפסוק זה של ומן המקדש לא יצא איננו כמדרש הגמרא דסנהדרין דמספרא משמע כי לא הוזהר מכאן רק בשעת העבודי' ומסנהדרין משמע שבא להזהיר עליו אפי' שלא בשעת העבודי' שלא יצא אחר מתו אבל ולא יחלל אליבא דכ"ע הוא לאו שלא יניח העבודה ויצא ואמר שהרב משב לימדם יחד ושזה אי אפשר נ"ל כי אם תדקד' היטב בדברי הלאו בלאו קס"ה תראה כי אלו שני המדרשים מסכימים יחד על הנכון לפי שהם כתב בסוף זה הלאו וז"ל . אף על פי שכל לאו מאלו הלאוין שהן נכפלים בכ"ג ענין נוסף כמו שבארנו הנה אין בזה רבוי מנין המצות למי שיבין מה שהקדמנו לפי כי גופיה דקרא הוא שלא יעשה דבר מזה בשעת העבודה עכ"ל : הנה כי הוא פירש מה שאמרו בסנהדרין שלא יצא אחר מתו שהוא בשעת העבודה וכן כתב ג"כ בספורו הגדול בהלכו' ביאת המקדש פ"ב שלאו של ומן המקדש לא יצא איננו אלא בשעת העבודה . ולא נצטרך לדחוק עצמינו בפירושו שפירש כי דרשת סנהדרין נאמרה על ולא יחלל כי גם שאמרוה על ומן המקדש לא יצא כאשר נראה' מהגמרא אין כאן סתירה כלל והנה א"כ ולא ישאר לנו לטעם כדעת הרב גם לא נצטרך לומר דההיא דסנהדרין שתהיה אסמכתא רק דרשה גמורה היא · ורא"יתי לרב ר' אליה מזרחי בפירושו של רש"י בפרשת אמור על פסוק ומן המקדש לא יצא שהקש' ממה שכתב הרב בפ"ח מהלכו' כלי

יזהירם כולם בשעת מעשה במיתה מלהניח עבודי' ולצאת ויודעים הם כי אהרן מקרי' אונן והוא באזהרתו מהיום והם באזהרתם מן אותו היום ואילך אבל אותו היום אוננים הם כמו שדרשו מן הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם אמרו להם שמא זרקתם דמה אוננין שהאונן שעבד חלל אמר ליה אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות אני הקרבתי שאני כ"ג ומקריב אונן וזו היא שדרשו שם כי שמן משחת י"י עליכם מה תלמוד לומר שיכול אין לי אלא אהרן ובניו שנמשח בשמן המשחה שאם יצאו בשעת עבודה חייבים מיתה מניין לכל הכהנים שבכל הדורות ת"ל כי שמן משחת י"י עליכם לומר שאפילו כהנים הדיוטים שבכל הדורות כאלעזר ואיתמר הם באזהרה זו שלא להניח עבודה ולצאת כל זמן שיכולין לעשותי' והראיה כי שמן משחת י"י עליכם מדלא כתיב כי בשמן הקדש נמשחתם ואמר שמשחת י"י עליהם שהוא לדורות כמו שאמר בכן והיתה להם משחתם לכהונת עולם לדורותם ועוד אבאר עסק אזהרת אהרן ובניו באלו הכתובים במצות בע"ה . (ח) ואני תמיה מאד שאין המדרש הזה כמדרש שבגמרא שהרי בגמרא סנהדרין (דף י"ח) אמרו ומן המקדש לא יצא לא יצא עמהם אבל יוצא אחריהם כיצד הן נכנסים והוא נגלה הן נגלין והוא נכסה ויוצא עד פתח העיר דברי ר"מ רבי יהודי' אומר איננו יוצא מן המקדש שנאמר ומן המקדש לא יצא ושאלו שפיר קאמר ליה רבי יהודה לר"מ א"ל רבי מאיר אי הכי אפילו לביתו נמי אלא ה"ק ומן המקדש לא יצא מקדושתו לא יצא

וכיון

מרגניתא טבא

לכל כהן וכו' ולפי המדרש הזה אינה אזהרה וכו' ולשון ספרי משמע שפתיהן (ר"ל מן המקדש לא יצא ולא יחלל) בענין א' וכו' והביא לשון הירושלמי ברצותו להסתייע ממנו . (ולקמן אעתיק לשון הירושלמי) וכו' ומו הביא שמלא בתוספתא אמרו לו לר' יהודה אין מן המקדש לא יצא אלא בשעת עבודה בלבד וכו' עכ"ל . ועיין ברמב"ן בפי' החומש בפ' אמור שהשיב ג"כ על רש"י שהביא שני המדרשות ר"ל דמס' סנהדרין הנ"ל . ודספרא הנ"ל . וכתב ג"כ שם ששני המדרשות חלוקין . ומסיק גם שם שדרשה דסנהדרי' אסמכתא היא ע"ש . והנה לפי מסקנתו דדרשא דמס' סנהדרי' היא אסמכתא בעלמא היא . א"כ כולהי קרא דמן המקדש לא יצא אתי לשלא יצא בשעת עבודה . ופשט הכתוב שיזהיר שלא יצא מן המקדש אחר מתו ויניח העבודה כי זה חילול מקדש הוא · והוא טעם למה לא יצא משום לא יחלל כמ"ש הרמב"ן לעיל . וקשי' לי למה יהי' בזה חילול מקדש אם מניח העבודה ויוצא אחר מתו והתני' מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת . וק"ו הדברים ומה ת"ת דחמירא מבטלין משום כבוד המת ואעפ"י שאינו מת מצוה כמ"ש התוס' במגילה (דף ג' ע"ב) בד"ה מת מצוה עדיף ובכתובות (דף י"ז) עבודה דקילא לא כ"ש . וקושי' כזו הקשה התוס' במגילה דף הנ"ל בד"ה מת מצוה . וז"ל הקשה הר"ר אלחנן למה לי קרא תיפוק לי' מק"ו ומה ת"ת דחמירא מבטלין משום כבוד המת עבודה דקילא לא כ"ש . דהא אפי' ת"ת דרבי' מבטלין משום כבוד המת כדאמר בכתובות דף הנ"ל . ותירצו דה"מ למאן דקרי ותני ומתני דלריך כולי האי . אבל למאן דלא קרי ותני לא לריך כולי האי והכא מיירי במת מצוה דלא קרי ותני ומש"ה לריך קרא דלאתויי עכ"ל התוס' . ובודאי דוחק לומר דפשטא דקרא דומן המקדש לא יצא אחר מתו ולא יחלל לא איירי אלא במתו דלא קרי ותני ומתני . או דאית לי' שיעורא בלא הכהן ודו"ק :

לכן נ"ל דמכאן יצא להם להני תנאי לדרוש מן המקדש לא יצא שלא ילוה את מתו בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה · דהוקשה להם אי ס"ד דלא בשעת עבודה מותר לכהן גדול ללוות את מתו .

א"כ

א"כ מה טעם יש בטעמו של הכתוב שנתן טעם למן המקדש לא יצא משום לא יחלל . הא קשי' קושית הנ"ל · דהשתא ת"ת דרבי' מבטלין מפני כבוד המת · כ"ש שראוי לבטל עבודה דקילא בשביל כבוד המת דהא ע"כ פשטא דקרא משמע שמזהיר שלא יצא מן המקדש אחר מתו . כמ"ש רבינו בלא תעשה קס"ה וז"ל שם · ודע שיש בכ"הג תוספ' שהוא לא ילוה את מתו · וזה פשט הכתוב באמרו ומן המקדש לא יצא· וגם הרמ"בן מודה בפשט הכתוב שמזהיר שלא יצא מן המקדש אחר מתו אלא שלדעתו דוקא בשעת עבודה שהרי כתב לעיל וז"ל לפ"ז יזהיר שלא יצא מן המקדש אחר מתו ויניח עבודה כי זה הוא חילול המקדש עכ"ל . וא"כ קשי' קושיתי הנ"ל · ומפני כן הוכרחו לדרוש הדרשה דומן המקדש לא יצא שמזהיר את הכהן הגדול שלא ילוה מתו בין בש:ת עבודה בין שלא בשעת עבודה כפשטה דקרא שהוא מזהיר שלא יצא אחר מתו כנ"ל · ועוד דרשו לא יצא ולא יחלל שאם יצא בשעת עבודה חייב מיתה · והשתא לא קשי' קושיתי הנ"ל מהא דמבטלין ת"ת כנ"ל דגזירת הכתוב הוא שאין כה"ג יוצא ללות את המת· ויהיו תיבות לא יצא משמשים לפניו ולאחריו מן המקדש לא יצא · לא יצא ולא יחלל · כמו דדריש ר"מ בפסחים (דף כ"א) תמכנה או מכור דנבילה לפניו ולאחריו לגר תתננה או מכור · תתננה או מכור לנכרי · ואפי' ר' יהודא דפליג התם היינו משום דכתיב או לחלק · וכתבו התוס' שם בד"ה לכתוב רחמנא תתננה ואכלה ומכור משמע דאי הים כתיב הכי לא הוה דרשינן אלא כר"מ · וכן באיזהו נשך גבי נשך ותרבית וכו' הרי מבואר דיש לדרוש המקרא לפניו ולאחריו· ואע"ג שהקשו א"כ אמאי חשב חמשה מקראות שאין להם הכרע ואמאי לא דרשינהו לפניהם ולאחריהם· ותירצו דהנך קראי דאין להם הכרע שאת ארור מחר משוקדים וקם אין ענינם לכאן דהתם מלי קאי אדלעיל או מלמטה אבל הכא תרווייהו לא מלי קיימא אגר לחודי' או אנכרי לחודי' · ובפ' איזהו נשך תוספו ביאור (דף ס"א ע"א) בד"ה קרי בי' וז"ל היינו משום דהכא כיון דקאי על כרחך נשך אכספך אמרה ה"ה ארבית וכיון דקאי רבית אאוכל כמו כן נשך קאי אאוכל וכן תתננה כן אבל הנך חמש דלמא קיימי אלא אדלעיל לבד או אלרע לבד · וא"כ לפ"ז הכא גבי מן המקדש לא יצא ולא יחלל מנ"ל למדרש לא יצא ולא יחלל דהרי ע"כ מוכרח דקאי אדלעיל אומן המקדש דבלא תיבות לא יצא אין לו הבנה ואין לנו שום הכרח דקאי ולא יצא אולא יחלל· אמנם כבר הקשו התוס' ביומא (דף כ"ב ע"ב) בד"ה משוקדים שאת מורחן דדרשינן ליה בפ' אמר להם הממונה אופשט ואולבש . ולא מספיק שם תירוצים הנ"ל דהרי ורחן הוא דומי' ממש דחמשה מקראות . והוכרחו לתרץ תי' אחר וז"ל גבי שאת אי קאי אאם תטיב אז הוא לשון סליחה . ואי קאי אואם לא תטיב אז הוא לשון נשיאות עון . וכן ארור אי קאי אשור אז קאי אשכם שהיה כב:ן דכתיב ארור כנ:ן . ואי קאי אאפם אז קילל אפם וכן מחר אי קאי אמלחמה ואנכי נצב על ראש הגבעה הי' להתפלל קודם המלחמה כדכתיב היערוך שועך לא בצר . או קאי אאנכי נצב מחר להתפלל וכן וקם . ולפי שאין פירושם שוה על כן אין להם הכרע וכו' · הרי מבורר לתירץ הזה של תוס' שהוא ה:יקר דכל מקום שפירושם שוה יש לנו לדרוש אלפניו ואלאחריו בלי שום הכרח . ולפ"ז בתיבות לא יצא יש לנו לדרוש אלפניו ואלאחריו שבין שנדרש תיבו' לא יצא אומן המקדש ובין שאנו דורשין תיבות לא יצא ללא יחלל פירוש דתיבות לא יצא שוין ודוק:

ועוד דסברא דלא יצא קאי כמי אולא יחלל מדסמך לא יצא ללא יחלל · ולא כתיב ולא יצא מן המקדש ולא יחלל וסברא זו מלוין בש"ס :

וכ"ש ר"מ דס"ל דמותר לכהן גדול ללות את מתו אלא שאינו יוצא עמהם אבל יוצא אחריהם שצריך לדרוש הכי . ר"ל לדרוש תיבות לא יצא לפניו ולאחריו משום דפשטה דקראי יזהיר שלא יצא מן המקדש אחר מתו כנ"ל · ואם לא ידרוש לא יצא לפניו ולאחריו תקשי קושיתי הנ"ל :

אמנם אם דורש לפניו ולאחריו ניחא · דבתחילה אתה דורש ומן המקדש לא יצא מקדושתו לא יצא שלא יצא עמהם אלא אחריהם . ועוד דורש לא יצא ולא יחלל לאגמורין דאם יצא בשעת עבודה אחר שנקבר מתו ביום אנינתו שחייב מיתה מפני שלא יחלל שכהן הגדול מקריב אונן · ולפ"ז נתקיימו שני המדרשות ר"ל דסנהדרין ודספרא לכ"ע בין לר"מ בין לר' יהודא . דדרשא דסנהדרין היא מתיבות ומן המקדש לא יצא ודרש' דספר' היא מתיבות לא יצא ולא יחלל . ואין אנו צריכין לדוחק שהורנו הרמב"ן לדחוק דרשת הספרא . ופירוש' הנ"ל לבי נכון שיסבלו כל הדעות כי הבאתי ראי' נכונה שיש לדרוש קרא לפניו ולאחריו . וגם נתתי טוב טעם להכריחם שהוכרחו לדרוש כן . וכל הפירושים בין דר' מאיר בין דר' יהודה בין לספרא יסבלו לפירושי הנ"ל דולא יחללו היא שלילה כשיטת רבינו אחרי שדרשינן לא יצא ולא יחלל ודו"ק היטב :

אמנם כל הנ"ל לשיטת ר' יהודה . דס"ל דכל שהי' כה"ג במקדש ושמע שמת לו מת לא יצא אבל יעבוד כל זמן שהוא בפנים ואפי' לא התחיל עדיין בעבודה . כמבואר בירושלמי שהביא הרמב"ן ואעתיק לשונו לקמן . דלפ"ז יש במשמע הכתוב לא יצא ולא יחלל לפי מה שדרשינן שלא יצא מפני שאינו מחלל עבודה . שמותר להקריב אונן . דאפי' כהן שיוצא בזמן עבודה אעפ"י שלא התחיל עדין בעבודה חייב מיתה שהרי ילפינן ממקרא הזה דקרא דמפתח אוהל מועד לא תצאו איירי בשעת עבודה · הא לאו האי קרא ה"א דכהן שיצא מן המקדש חייב מיתה אפי' שלא בשעת עבודה. וא"כ כיון דס"ל לר' יהודה דקרא קאמר לא יצא ולא יחלל לא יצא מפני שאינו מחלל ומותר לו להקריב אפי' לא התחיל עדין בעבודה . א"כ יש ללמוד דכהן שיצא מן המקדש בזמן עבודה אעפ"י שלא התחיל בעבודה חייב ודו"ק:

ואי"כ אי לאו דהיינו דורשים תיבות לא יצא אלפניו ולאחריו כנ"ל הוה קשי' קושיתי הנ"ל · משא"כ לשיטת ר' שמעון בירושלמי דס"ל כה"ג אונן גומר עבודה שבידו . וביאר הרמב"ן דעתו שר"ש סובר שלא התירה התורה מדין האנינות אלא שישלים העבודה שהיתה בידו בשעת שמועה . אפי' אם לא נדרוש תיבות לא יצא אלפניו ולאחריו אלא נדרוש כל המקרא שיזהיר שלא יצא מן המקדש אחר מתו בשעת העבודה . וטעם הכתוב למה לא יצא מן המקדש אחר מתו מפני שאינו מחלל עבודה כשגומר עבודה שבידו יש ליישב קושיתי הנ"ל שהקשיתי דמה טעם הוא זה . הא מבטלין ת"ת דרבים בשביל כבוד המת כ"ש שיש לנו לבטל עבודה דקילא מת"ת בשביל כבוד המת . די"ל דהא דיליף הש"ס במגילה דת"ת עדיף מעבוד' היינו מעבודה שלא התחילו בדיין . אבל עבודה שכבר התחיל להקריב י"ל דחמירא מת"ת . דהרי כשהתחיל בעבודה תמיד יותר מלא התחיל . דהרי רציחה דוחה עבודה אם לא התחיל בעבודה ואם התחיל והוא על גגו של מזבח אין רציחה דוחה עבודה זו . וכיון שכן לשיטת ר"ש אין שום מדרש לכה"ג שלא ילוה את מתו שלא בשעת עבוד' . ואפי' לשלא יצא עמהם אין שום לימוד. דהרי ר"מ דאמר לא יוצא עמהם אלא אחריהם

יליף

כלי המקדש וז"ל מת   מת אינו יוצא אחריו
ואינו יוצא מפתח ביתו או מן המקדש עכ"ל ·
למה שכתב בפרק ב' מהלכות ביאת המקדש
וז"ל : וכן זה שנאמר בכהן גדול ומן המקדש
לא יצא אינו אלא בשעת עבודה בלבד עכ"ל ·
שמלשון ראשון משמע שלעולם אינו יכול לצאת
אחר מתו · ומלשון שני משמע כי אינו אסיר
אלא בשעת העבודה · ותירץ שדין לשון הראשון
אינו מן התורה רק דרבנן וקרא אסמכתא
בעלמא הוא ודין לשון השניה הוא מן התורה
ואני אומר כי זה גם כן כשטת הרמב"ן ז"ל
שאין זה כוונת הרב אמנם ישוב הלשונות הללו
הוא בזה האופן שהדין שכתב בה' כלי המקדש
לא יצא לנו מפסוק ומן המקדש לא יצא דההוא
בשעת העבודה קא מיירי כאשר פירש בהלכות
ביאת המקדש רק מפסוק והכהן הגדול מאחיו
כאשר הוא בעצמו הביאו שם שפירושו שצריך
הכהן הגדול להיות מובדל משאר אחיו במעלה
ובכבוד ולא ינהוג בזיון בעצמו לצאת אחר מתו
ושאר דברים שהביא שם ומה שכתב בהלכות ביאת
המקדש ודאי הוא כדרש מומן המקדש לא יצא
כי נאמר בשעת העבודה שלא יניחנה וילך והוזהר
א"כ מן התורה בשעת עבודה מזה הפסוק של
ומן המקדש משום כבוד העבודה ובפסוק הכהן
הגדול מאחיו הוזהר גם כן מן התורה בכל
הזמנים משום כבודו ומעלתו ובזה יתישבו שתי
הלשונות האלו ולא שנאמר שהאחד הוא אסמכתא
כי זה לא הוזכר בגמרא ומן התימה הוא לומר
בדבר שדרשו בגמרא על איזה פסוק היותו
אסמכתא אם לא אמרו הם בעצמם כדרכם באשר
המקומות שאמרו קרא אסמכתא בעלמא הוא ואף אם תמצא לומר שאין דרכם לומר קרא אסמכתא
בעלמא הוא רק כאשר הוקשה איזו קושיא על דרשתם מסכם אחר וכיון שלא הוקשה להם לא
אמרו בו קרא אסמכתא בעלמא הוא אני אומר אדרבא כי מאשר שלא הוקשה להם מקום אחר א"כ
בודאי דרשה גמור' היא ואין עליה חולק ועוד אני אומר כי מסוגיי' ההלכה דפ' כהן גדול הוא
מוכרח שדרשתם שם היא דרשה גמורה ולא אסמכתא וזה שאלו שם בגמ' לרבי מאיר דאמר
במתניתין שכ"ג שמת לו מת אינו יוצא אחר המטה אלא הם נכסים והוא נגלה הם נגלים
והוא נכסה ואמר שפיר קאמר ר' יהודה שאמר כי אינו יוצא כלל מן המקדש לא ללכת אחר המת
משום שנאמר ומן המקדש לא יצא ואם מאמרם שם היה אסמכת' בעלמא מה היא זאת הקושיא
למקש' מר' יהודה לר"מ והלא הפסוק הזה לשניהם הוא אסמכת' בעלמא ולא שייך ביה
למימר שפיר קאמר ר' יהודה ואין לומר דשפיר קאמר ר' יהודה פירושו שפיר גזר שא"כ לא היה
משיב בגמ' אמר לך רבי מאיר אי הכי לביתו נמי לא כי בביתו אין שם מת וליכא למגזר גם
לא הי' צריך לפרש הפסוק לדעת רבי מאיר שאמר אלא הכי קאמר ומן המקדש לא יצא
מקדושתו לא יצא וכיון וכו' מאחר שאינן רק אסמכתא בעלמא דאין שיטת הגמרא לדייק כל כך על
אסמכתא כמו שכתבו התוס' בסוטה בריש פרק אלו נאמרים לכן מכל אלו הטעמים לבי אומר לי
כי היא דרשה גמורה בשעת העבודה כאשר כתבתי ועתה אחזור על דברי הרמב"ן ומה
שהביא עוד ראיה (ט) שהביא דסנהדרין היא אסמכתא ממה שלא אמרו חכמים בכהן משוח
מלחמה גם כן שהוזהר מלוות את מתו מזה הפסוק הנאמר גם כן עליו נ"ל כי זאת אינה קושיא כי
מה שהזהיר לכ"ג בזה הפסוק שלא ילוה את מתו הוא בשעת העבוד' כמו שכתבתי וכל הכהנים
הוזהרו

וכיון דאית ליה היכרא לא אתי למנגע ורבי
יהודה אגב מרריה דילמא מקרי ונגע לפי זה המדרש
אינה אזהר' לכהן שלא יצא בשעת העבוד' מפני כבוד
העבודה אבל היא אזהרה שלא יצא אחר מטת
מתו מפני השם שמא יצא מקדושתו כלומר שיטמא
את עצמו והוא דוקא בכהן גדול שאסור ליטמא
בקרובים ואדם בהול עליהם שיטמא אבל אזהרת
ישראל את מקדש אלהיו לדברי הכל היא שלא
יניח העבודה ויצא ועליה חייב מיתה והיא אף
בכהן הדיוט אלא שאמרה בכהן גדול לענין שאמרנו
ולשון סיפרא משמע ששתיהן אזהרות בענין א'
כלומר שלא להניח העבודה · וראיתי לרב במצות
קס"ה שכתב לאחר שני המדרשים אמר ודע שיש
בכ"ג תוספות שהוא לא ילך אחר המטה וזה נגלה
מן הכתוב באמרו ומן המקדש לא יצא וכך
נתבאר בפ"ב מסנהדרין באלו ב' פנים לכתוב
הזה פשטו ומדרשו על שניהם הוזהרו הכהנים
ואין זו הדרך בתלמוד אבל נדחוק הלשון השנוי
בסיפרי ונאמר שהמדרש שלהם כולו על ולא יחלל
כמו שכתבתי שם וזהו מה שיסבלו הדעות כלן :
(ט) אבל אני לפי מראית עיני המדרש שבפ'
כ"ג אינו אלא אסמכתא בעלמא שהם גזרו לכ"ג
שלא יצא אחר מטת מתו כלל שמא יטמא בהיותו
נבהל על מתו ולרוב מעלתו לא ימנעוהו העומדים
לפניו וגם כי טומאתו היא הפסד גדול שהוא
המכפר על כל ישראל והכל גזירה מדבריהם
וסמכו אותה למקרא הזה אבל העיקר להניח
העבודה ויצא כמו שפירשנו והראיה עוד בזה
מאמרם

מאמרם במשוח מלחמי׳ וכולן ז אינן נוהגים במשוח מלחמה חוץ מה׳ דברים האמורים בפרשה לא פירע ולא פורם ולא מטמא לקרובים ומוזהר על האלמנה ומצווה על הבתולה והנה לפי שהוא מקריב אונן ולא הביאו אותו בכלל זה הלאו ומן המקדש לא יצא שאינו אלא אזהרה למניח עבודה והוא צריך להניחה בשעת אנינותו כמו שדרשו בו מכי נזר שמן משחת י״י עליו ולא על שבירו וכמו שנתבאר בהוריות (דף י״ב ע״ב) ואם הי׳ אזהרה שלא ילך אחר המטה כדי שלא יטמא היה משוח המלחמה מתחייב בו כיון שאינו מטמא לקרובים ככהן גדול (י) ח ומצאתי סוגיא ירושלמית בגמרא סנהדרין (דף כ׳ ע״א) אמר כ״ג מקריב אונן ואינו אוכל דברי ר״מ רבי יהודה אומר כל אותו היום רבי שמעון אומר גומר כל העבודה שבידו ובא לו בין ר״מ לרבי יהוד׳ חדא בין רבי יהודה לרבי שמעון חדא בין ר״מ לרבי יהודה הכנסה רבי יעקב ברבי דוסתאי מפסיק ביניהון רבי מאיר אומר אם היה בפנים היה יוצא היה בחוץ לא היה נכנס רבי יהודה אומר היה בפנים לא היה יוצא היה בחוץ היה נכנס ר״ש אומר גומר כל העבודה שבידו ובא לו ר׳ יוסי בר בון בשם רב הונא מתניתא מסייעא ליה לר״ש ומן המקדש לא יצא עמהם אינו יוצא אבל יוצא הוא אחריהם אלא הם מכוסים והוא נגלה הם נגלים והוא מכוסה יוצא עמהם עד פתח העיר דברי ר״מ רבי יוסי אומר אינו יוצא מן המקדש דכתיב ומן המקדש לא יצא לא הייחוזר פירושו כי ענין הכתוב ומן המקדש לא יצא לר״י הוא שאם הי׳ במקדש ושמע שמת לו מת ל א יצא משם אבל יעבוד כל זמן שהוא בפנים ויקריב כמו שהי׳ בלבו לעשות ואפי׳ הפסיק חוזר ועובד אבל אם הי׳ בחוץ בשעת מיתת

הוזהרו בזה ואפילו הדיוטות כל שכן המשוח מלחמה שהוא בזאת האזהרה ומה שהביא עוד ראיה (י) מהירושלמי שאומר שרבי שמעון סבירא לי׳ כי אינו מוזהר מן התורה מלאת אחר מתו ואמר רבי יוסי בר בון בשם רב הונא דמתניתן מסייעא לי׳ כ״ל שאין מכאן ראיה כלל דמאן נימא לן שהלכה כרבי שמעון ואי משום דמתניתא מסייעא לי׳ זאת אינה ראי׳ שהלכה כמותו דהא איכא שם באותה המשנה ממש חולק שהוא רבי מאיר דסבירא לי׳ שאינו יוצא מן המקדש עוד אני תמה מהגרסא הנאה שהביא בשם הירושלמי שאמר מסייעא לי׳ לר״ש כי בירושלמי שלפני אינה בזה האופן ונ״ל שהיא מיטעת וזה מבי׳ טעמים האחד שהרי במתני׳ יש חולק כמו שכתב וא״כ זה אינו סיוע ועוד כי מאחר שר״ש הוא חולק על רבי מאיר ועל רבי יהודה א״כ הוא תנא ולא הי׳ צריך שיבא אמורא לחזק דבריו ולומר מתניתא מסייעא לי׳ כי על אמירא הוא דרך הגמרא לאמרו ולא על התנא שהאמורא צריך סיוע אמנם התנא נאמר עליו תנא הוא ופליג ;ולפי דעתי כי הגרסא הנכונה בזה היא כאשר מצאתי בירושלמי שלנו גם שאף בו נפלו טעיות אחרות הנני מעתיק לך כאן אות באות וז״ל כ״ג מקריב אינן ולא אוכל דברי ר״מ רבי יהודה אומר כל אותו היום ר״ש אימר גומר כל העבודה שיש בידו ובא לו בין ר״מ לר״ש חדא בין ר׳ יודא לרבי שמעון חדא בין ר״מ לרבי יהוד׳ הכנסה רבי יעקב בן דוסאי מפסיק ביניהון רבי מאיר אומר היה בפנים היה יוצא הי׳ בחוץ לא הי׳ נכנס רבי יודא אומר הי׳ בפנים הי׳ נכנס בחוץ לא הי׳ נכנס ר״ש אומר גומר כל העבודה שיש בידו ובא לו רבי יוסי ברבי בון בשם רב הונא מתניתין

מרגניתא טבא

יליף מדרשא דומן המקדש לא יצא ומקדושתו לא יצא · וכ״ז מהכרח שהוכרח לדרוש היבום לא יצא לפניו ולאחריו כנ״ל מש א״כ לר״ש דאין לו הכרח לדרוש היבות לא יצא אלפניו ולאחריו כנ״ל אין לו שום לימוד לדרוש אפילו שלא יצא מקדושתו ודוק :

ואם כך דרכה של תורה יש לסתור הראיה שהביא הרמב״ן לסברתו דדרשא דסנהדרין אסמכתא בעלמא הוא · מהא דאמרו במשוח מלחמה וכולן ז אין נוהגין במשוח מלחמה · חוץ מה׳ דברים האמורי׳ בפרשה לא פורע ולא פורם וכו׳ כמו שנתבאר בהוריו׳ (דף י״ב ע״ב) ואם הי׳ אזהרה שלא ילך אחר המטה כדי שלא יטמא הי׳ משוח מלחמה מתחייב בו כיון שאינו מטמא לקרובים ככה״ג עכ״ל הרמב״ן · ולכל הנ״ל אין מכאן שום ראיה דהרי בהוריות דף הנ״ל מיקי האי ברייתא כר״ש . ולר״ש כבר ברתי דאף בכה״ג אין שום לימוד דאינו יוצא אחר המטה . ואפי׳ לשלא יצא עמהם אין לימוד כנ״ל · ומש״ה לא חשיב במשוח מלחמה דאינו יוצא אחר המטה . דלר״ש גם כה״ג יוצא אחר המטה כשאין עבודה בידו ואע״ג דקיים שם בברייתא ומחזיר את הרוצח דברי ר״י . היינו שמזכיר תנא דברייתא פלוגתא דר׳ יהודה וחכמים במחזיר את הרוצח . לומר שנוסיף על ה׳ דברים שמנה ר״ש יש עוד פלוגתא בין ר״י וחכמים אם מחזיר את הרוצח . תדע שכן שהרי תני חוץ מה׳ דברים וחשיב ששה . א״ו דה׳ דברים מנה ר״ש . ותנא דברייתא מביא עוד פלוגתא בשישי׳ . וא״ל א״כ ה״ל לתנא דברייתא נ״כ להביא פלוגתת ר״י דמשוח מלחמה אינו יוצא אחר המטה וכדברי הרמב״ן . י״ל דתנא דברייתא סתם בהא כר״ש ודוק הטיב :

גם ח גם מה שהביא הרמב״ן ל׳ הירו׳ להסתעיי׳ ממנו דדרש׳ דסנהדרין אינו אלא אסמכת׳ . וז״ל הרמב״ן ומצאתי סוגי׳ ירושל׳ בג׳ סנהדרין אמר כ״ג מקרי׳ אונן וכו׳ והרי זה ראי׳ למה שהזכרנו בענין זה עכ״ל הרמב״ן וכ׳ על זה בעל ס׳ מגילת אסתר וז״ל . ומה שהביא ראיה מן הירו׳ שאומר שר״ש ס״ל כי אינו מוזהר מן התורה מלאת אחר מתו · ואמ׳ ר׳ יוסי בר בון דמתניית׳ מסייע לי׳ · כ״ל שאין מכאן ראי׳ כלל דמאן לימ׳ לן דהלכ׳ כר״ם

מתניתין לריש לקיש ומן המקדש לא יצא עמהם אין יוצא יוצא הוא אחריהן הן נכנסים והוא נגלה ויוצא עמהם עד פתח העיר דברי ר"מ רבי יודן אומר אינו יוצא מן המקדש שנאמר ומן המקדש לא יצא לא היה חוזר עכ"ל זהו מה שאמר רבי יוסי ברבי בון בשם רב הונא מתניתא לריש לקיש אין זה רבי שמעון האמור למעלה במחלוקת כי אותו הוא תנא רק רבי שמעון בן לקיש שהי' אמורא כי זה הכהם רבי יוסי מתניתא ליה פירוש שונה לו מחלוקת ר' מאיר ורבי יהודה באופן זה ומן המקדש לא יצא וכו' עד דברי ר"מ רבי יודן אומר פירוש הוא רבי יהודה דמתניתין אינו

מיתת הקרוב חל עליו האנינות ואינו נכנס למקדש ומקריב כל היום ור"ש סובר שלא התירה עליו התורה מדין האנינות אלא שישלים העבודה שהית' בידו בשעת שמועה והוא מוזהר עלי' במיתה שלא יניחנה אבל אחר שגמר עבודה זו אינו חוזר ומקריב כל זמן שהוא אונן ואמר רבי יוסי בר בון בשם רב הונא מתניתא מסייעא לרבי שמעון שאומר שאין האזהרה מן התורה אלא שיגמר העבודה ומכאן ואילך אין לו איסור לצאת עם המת ולכן הותר לו זה ראי' למה שהזכרנו בענין

יוצא מן המקדש שנאמר ומן המקדש לא יצא לא הי' חוזר פי' הי' מוסיף על משנתו יצא לא הי' חוזר כי שמא כך קבלה מרבו או שמעה מחבריו וזו דעתי בזה הירושלמי ועתה אחזור על דברי הרמב"ן ומה שהביא עוד ראיה : מהתוספי'

מרגניתא טבא

כר"ש . ואי משום דמתניתא מסייעא לי' זאת אינה ראי' דהלכה כמותו . דהא איכא שם באותה המשנה ממש חולק שהוא ר' יהודה דס"ל שאינו יוצא מן המקדש . עוד אני תמי' מהגירסא הזאת שהביא בשם הירושלמי שאמר מסייעא לי' לר' שמעון כי בירושלמי שלפנינו אינה בזה האופן . ונ"ל שהיא מוטעת וזה מב' טעמים . הא' שהרי במתני' יש חולק כמ"ש . וא"כ זה אינה סיוע . ועוד כי מאחר שר"ש חולק על ר"מ ועל ר"י א"כ הוא תנא ולא הי' צריך שיבא אמורא לחזק דבריו ולומר מתני' מסייעא לי' כי על האמורא דרך הגמ' לאומרו . ולא על התנא שהאמורא צריך סיוע . אמנם התנא נאמר עליו תנא הוא ופליג עכ"ל במ"א . ולבי אומר לי שהרב בעל מגילת אסתר לא הבין ראיות הרמב"ן . שהרמב"ן אינו מביא ראי' שהלכה כר' שמעון . אלא מביא ראי' דדרשא דסנהדרין שדרשו מן המקדש לא יצא מקדושתו לא יצא אינה אלא אסמכת' . דאי דרשא גמורה היא א"כ מאי מייתי ר' יוסי בן בון סייעתא ממתני' לר"ש דאמר שאין כה"ג מקריב אונן אלא דוקא כשהיתה עבודה בידו בשעת שמיעתו וכשגומר אינו חוזר ומקריב דלא קרב זה אל זה דר"מ ור"י פליגי שלא בשעת עבודה . ובטעם הדרשא דמן המקדש לא יצא מקדושתו לא יצא . אבל לענין אם כהן גדול מקריב אונן י"ל שמודה ר"מ ג"כ שמקריב אונן אעפ"י ששמע שמת לו מת ולא היתה עבודה בידו א"ו דדרשת דסנהדרין רק אסמכתא בעלמא היא ועיקר הטעם דר"י דס"ל דלא יצא מן המקדש ללות את מתו משום דכיון דכל זמן שלא יצא מן המקדש רשאי להקריב אונן לפיכך לא הותר לו לצאת . ור"מ סובר דאינו רשאי אלא לגמור עבודה שבידו . וכשגומר אינו חוזר ומקריב ולכן הותר לו לצאת אחר מתו אם אין עבודה בידו . וכדברי ר"ש זו היא ראיתו של הרמב"ן ז"ל . וגם מה שהקשה לגירסת הרמב"ן ק"מ . רק שצריך להוסיף תיבות לא . ונ"ל ר' יעקב ב"ר דוסתאי מפסיק ביניהן ר"מ אומר אם הי' בפנים בירושלמי צ"ל דלא לא הי' יוצא . הי' בחוץ לא הי' נכנס . והוא ממש כמו שאמר בירושלמי הנ"ל לעיל בין ר"מ ור"י הכנסה ודוק :

ור' יעקב ב"ר דוסתאי אינו מחדש כלום אלא דמפסיק ביניהון . ר"ל ששונה הפלוגתא בלשון ר"מ אומר וכו' כלומר שר"מ ור"י פירשו בהדי' הפלוגתא שביניהם . וזה הפירוש דמפסיק ביניהם שבכל התלמוד ירושלמי כמבואר למי שבקי בו . ולפ"ז שלשה מחלוקת בדבר . דר"מ סובר כהן מקריב אונן אעפ"י ששמע שמת לו מת כשלא היתה עבודה בידו . אמנם אם הי' בחוץ לא הי' נכנס . ור"י ס"ל שאפי' הי' בחוץ הי' נכנס ור"ש ס"ל דאף הי' בפנים אינו מקריב אונן אלא כשהיתה עבודה בידו בשעת שמועתו . וע"ז קאמר ר' יוסי בר בון דמתניתא מסייעא לר"ש ר"ל דמשם מוכח שגם ר"מ חזר והודה לר' שמעון מדמתיר לכה"ג לצאת מן המקדש אחר מת וש"מ דס"ל דאין כהן מקריב אונן אלא כששמע שמת לו מת ועבודה בידו . הוא דמותר לו לגמור אבל אם גמר אינו חוזר ומקריב . וכמו שפירש הרמב"ן ז"ל כנ"ל . ואם לא תרצה להגיהה תיבות לא . יש לפרש דר' יוסי ב"ב קאי אמאי דקאמר לעיל דבין ר"מ ור"י חדא וכו' בין ר"מ ור"י הכנסה . ולפ"ז ג' מחלוקת בדבר כנ"ל . וע"ז קאמר ר"י ב"ב מתניתא מסייעא לר"ש . ר"ל דממתניתן מוכח דר"מ חזר יהודה לדברי ר"ש וכמו שכתבתי ודוק :

אמנם אין ראית הרמב"ן מוכרחת דדרשת גמר' דידן אסמכתא בעלמא היא . דדלמא לא ניחא לתלמודא דידן למימר דחזר בו ר"מ מסברתו . ולכך מפרש תלמודא דידן דפליגי בטעם הדרשא דומן המקדש לא יצא . ולעולם דרשא גמורה היא . כמו שהכרחתי דמאן דס"ל שהכהן מקריב אונן אעפ"י ששמע שמת לו מת כשלא היתה עבודה בידו . ע"כ מוכרח לדרוש תיבות לא יצא אלפניו ולאחריו כמ"ש לעיל ודוק היטב :

וגם ראיות בעל מגילת אסתר שאין דרשת הגמר' דסנהדרין אסמכתא אלא דרשה גמורה מדפריך הש"ס שפיר קאמר ר' יהודה . ואי הדרשא היא אסמכתא בעלמא לא שייך למימר ע"ז שפיר קאמר לענ"ד היא ראי' חזקה :

בענין הזה (יא) **ט** ועוד מצאתי בתוספתא במסכת סנהדרין אמרו לו לרבי יהודה אין מן המקדש לא יצא אלא בשעת עבודה בלבד ודומה לי שהרב בחבורו הגדול חזר וראה כן מצאתי לו בפ' חמישי מהלכות כלי בית המקדש שהוא מונה המעלות שנוהגים בכה"ן גדול שאינו יוצא אחר מתו ולא הביא לו אזהרה מן התור' ובשני מהלכות ביאת המקדש אמר שזה שנאמר בכ"ג ומן המקדש לא יצא אינו אלא בשעת העבודה בלבד שלא יניח עבודתו ויצא והטיב לראות שם בזה · עוד אני שואל למה לא מנו באלה שבמיתה כהן המניח עבודה ויצא לפי מדרשם בסיפרא שדורשים כן בכל הכהנים שבכל הדורות וי"ל תנא וש"יר דהא ש"יר טובא כהן שנכנס לבית קדשי הקדשים שלא לעבודה לוי שעבד עבודת כהנים וכהן שעבד עבודת לוים וכן לוים עצמם מעבודה לחברתה וגו' המנויין שם (סנהדרין דף פ"ט) במשנ' הכובש נבואתו והמותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו (יב) וכלל הדברים כולן שזה הלאו של ולא יחלל את מקדש אלהיו דבר שבמנין היא וימנה בכלל שס"ה לאוין כמו שכתב בה"ג לא כמו שהרב תופס אותו :

מהתוספי' שאומרת שאין ומן המקדש לא יצא אלא בשעת העבודה כבר כתבתי שזהו גם כן דעת הרב בחמ"ק שלו וגם בספרו הגדול ואין סתירה בדבריו כלל ומה שאמר עוד בסוף דבריו (יב) כי ולא יחלל יצא במנין כבר הוכחתי ההוא טעם כדעת הרב ולא יצא במנין ובדין לא הביאו הרב בספרו :

והלאו השנה **א** בה"ג ולא תטמאו את הארץ ואמר הרב כי איננו נמנה מפני שהוא טעם אחר שקדמה מניעה מלקיחת פדיון לדמי הרוצח אמר ולא תטמאו את הארץ ואמרו בספרי מגיד הכתוב ששפיכות דמים מטמא את הארץ ומסלק את השכינה ומפני שפיכות דמים חרב בית המקדש(א) ואני אומר שהוא מניעי' באמת כמו ולא יטמאו את מחניהם אחר אזהרת וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וגו' וכבר מנה הרב זה בכלל שס"ה לאוין ומה בין זה לזה בשניהם קדמה אזהרה ואחריהם אמר שלא יטמאו את מחניהם והרי"ם ואף על פי שהם ב' האזהרות בענין הטומאה ראוי לתופסו טעם לומר שישלחו מן המחנה כל הטמאים כדי שלא יטמאו את מחניהם

נראה לי שהנכון כדברי הרב כי ולא תטמאו את הארץ הוא טעם ולא מניעה ומה שאמר הרמב"ן (א) שהוא מניעה כמו ולא יטמאו את מחניהם דהא אחר אזהרת וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל' זב כ"ל שיש הפרש ביניהם כי ולא תטמאו את הארץ מבואר הוא שהוא טעם וכמו שהביא הרב מלשון ספרי אמנם ולא יטמאו את מחניהם אינו טעם רק אזהרה כדאי' במכות ריש פרק אלו הן הלוקין (דף י"ד ע"ב) דקאמר בשלמא הבא למקדש טמא כתיב עונש וכתיב אזהרה עונש דכתיב את מקדש ה' טמא ונכרתה אזהרה ולא יטמאו את מחניהם הרי מבואר שהגמרא פירשו לגאו ולא לטעם וא"כ בדין הכניסו הרב במנין ומה שאמר עוד כי

מרגני'תא טבא

וגם מה שהביא הרמב"ן רעי' וז"ל **ט** ועוד מצאתי בתוספתא במס' סנהדרי' דאמרו לו לר' יהודה אין מן המקדש לא יצא אלא בשעת עבודה עכ"ל . י"ל דאמרו לו היינו ר"ם דלדידי' מלי קאי כל הפסוק אשלא יצא הכהן מן המקדש בשעת עבודה כנ"ל . אבל לר"מ ור"י דס"ל כהן מקריב אונן א פ"י שמע שמת לו מת שלא בשעה שהיתה עבודה בידו . ומוכרחים הם לדרוש מן המקרא דומן המקדש לא יצא ב' דרשות ולדרוש תיבות לא יצא אלפניו ולאחריו כנ"ל . וא"כ ע"כ מן המקדש לא יצא ללות את מתו אפי' שלא בשעת עבודה · ע"כ לריכין אנו לומר דפליגי ר"מ ור"י בטעם הדרשא דומן המקדש לא יצא וכדקאמר תלמודא דידן ודוק הטיב : וה' יראנו מתורתו נפלאות :

תו כתב הרמב"ן והלאו השנה **א** בה"ג ולא תטמאו את הארץ . ואמר הרב וכו' . וכבר מנה הרב זה בכלל שס"ה לאוין וכו' עכ"ל . הנראה בזה דרבינו אינו משיג אלא על התופס טעם המלות ללאו בפני עצמה בלא ראי' שהוא בא גם ללאו בפני עצמו . אבל במקום שיש לנו ראיה ברורה שבא ללאו בפ"ע בודאי מחויבים אנו לתפוסו ללאו . אחר שנתגלה לנו מן הראיה שהוא אינו טעם אלא לאו מיוחד . ובלאו דלא יטמאו את מחניהם יש לנו ראיה גדולה שהוא לאו מיוחד מדשמעינו עונש בהבא למקדש טמא . ולא מלינו אזהרה . וקיימא לן לא ענש הכתוב אלא א"כ הזהיר . ומוכרחין אנו לומר דולא יטמאו מחניהם בא לאזהרה ולא לטעם . דאי אתי לטעם בלבד . לא יהי' לנו אזהרה לבא למקדש טמא . וזה לשון הגמ' במכו' . (דף י"ד) בשלמא הבא אל המקדש טמא כתיב עונש וכתיב אזהרה עונש דכתיב מקדש ה' טמא ונכרתה . אזהרה ולא יטמאו את מחניהם . וזה ברור . דכיון דמלינו שתפסו חכמינו טעם הבא בלשון לאו לטע' בלבד כמו שבררתי לעיל · א"כ אין לנו כח לתפוס טעם המלות גם ללאו בפני עצמו . אלא א"כ יש לנו ראי' ברורה מן התורה או מפני הקבלה מפי משה מסיני שזה בא גם ללאו ולא לטעם בלבד ותו לא מידי ·

תו כתב הרמב"ן במה שלא מנו הרב ובה"ג הלאו דולארץ לא יכופר לדם אשר שפך בה . כי אם בדם שופכו שדרשו בכתובות לכדתניא מנין שאם נערפה העגלה ואח"כ נמצא הרוצח שאין פוטרין אותו ת"ל

(ב) כי לפי דעתו ולא תטמאו את הארץ לא יבא במנין מפני שהוא לאו שנכפל בארץ כ"ל כי מלבד זה לא יבא במנין מפני שהיא טעם ומה שאמר עוד (ג) כי ולארץ לא יכופר לדם הוא מניעה ממה שאמרו חכמים בכתובות ושכחה ג"כ בה"ג כ"ל שמה שלא מנאוה הוא לפי שאין זה אזהרה על דבר אחד שהכל שב על מצוה אחת והיא שהזהירנו מקחת כופר לנפש רוצח ומעלמנו נשמע שכ"ש שלא נמחול לו בלי כופר כגון אחר עריפת העגלה ומה שאמר עוד כי

מחנה' אשר האל שוכן בתוכם אלא שכולם מניעות (ב) אבל לפי דעתי עם היותו באמת מניעה ואזהרה איננו בא במנין הלאוין לפי שכבר הוזהרנו על שפיכות דמים ועל לקיחת הכופר ברוצח בכל זמן ובכל מקום ויחזור הכתוב ויזהיר עוד שלא נעשה זאת הרעה בארץ הנבחרת אשר האל שוכן בתוכה שלא נגרום לה טומאה והסתלקות השכינה ממנה וזו כמו שאמר בעריות אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח מפניכם ולא תעשו מכל התועבות האלה ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה שהן אזהרות בעריות שנחמיר עליהן בטומאת הארץ ואיבודה לא ימנו לבד הלאוין של העריו' וכן לא תחניפו את הארץ שמנה בעל הלכות כפי הטעם הזה איננו ראוי להמנות ואולי יבוא במנין ממה שאמרו בספרי ולא תחניפו את הארץ אזהרה לחנפים והזהיר במקום הזה על החנופה שלא יחניפו לרוצח בשוגג או ללוקח הכופר ממנו ודרשו עוד שם אל תגרמו לארץ שתהא מחנפת לכם וזה על דרך אגדה הוציאוה ממלת הארץ שלא אמר ולא תחניפו בלבד (ג) וקרוב עוד שנאמר כי מה שבא בסוף הכתוב הזה ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שפכו הוא עוד מניעה שמנאה בעל הלכות עצמו ז"ל וזה ממה שהזכירו בשלישי של כתובות (דף ל"ז ע"ב) באמרו כי לא תקחו כופר לנפש רוצח אזהרה דלא תשקלו מיניה ממונא ותפטריה מגלות ותרי קראי למה לי חד בשוגג וחד במזיד וכו' ולריכי ולארץ לא וכיפר לדם ל"ל ירצו לומר מאחר שאמרתי שבאו לאוין רבים בשוגג ובמזיד שלא נקח כפי' מהם מה בא להזהיר עוד כי הי' דעתם שבא להזהיר עלינו שלא נכפר לרוצח בממון ולא בדבר כי אם בדמו ותרלו מיבעי לי' לכדתניא מנין שאם נערפה העגלה ואח"כ נמצא הרוצח מנין שאין פוטרים אותו ת"ל ולארץ לא יכופר והקשו עוד על זה ואתה תבער הדם הנקי מקרבך למה לי כי ירצה שהוא מצוה לבער הדם אחר עריפת העגלה וכל הסוגיא שהם אם כן נראה מכאן שזה שנא' ולארץ לא יכופר לדם היא אלם מניעה שמנענו יתע' שלא לכפר לרוצח גם בעריפת העגלה כי אם בדמו והזכיר הארץ להגיד כי חטא שפיכות דמים על כל יושביה שבידם לעשות משפט ב ואם חשבו הרב גם בה"ג שאינו מזהיר אבל מודיענו שלא יכפר האל יתברך החטא הזה לארץ כי אם בדם הרוצח לא בכופר או בעריפה ואנו כבר נצטוינו במשפט וכיון שלא יבא בלשון מניעה לא נמנה אותו בכלל הלאוין מ"מ נלמוד שאיננו טעם בלבד כדעת הרב אבל אזהרה מענין אחר ומוסיף לנו איסור ימנה או לא ימנה ג ואולי בה"ג סובר כי כל אלה הלאוין הנאמרים בלשון אזהרה כולם מניעות ולא תטמא את הארץ ולא תחטיא את הארץ ולא תזנה את הארץ ולא תחניפו אשר הכתוב המעשים האלו בכל מקום והוסיף בהם מניעה בארץ וזה כענין שלאו הבא בהשגת גבול שאמר ולא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים וגו' שבכל מקום עובר בלא תגזול ובארץ מוסיף עליו זה הלאו ועובר בשני לאוין ושניהם במנין במצות ד וכן ולא תטמא את אדמתך אשר יי' אלהיך נותן לך נחלה באמת מניעה הוא איננו טעם (ד) וכן אמרו בספרי להזהיר ב"ד על כך

מרגניתא טבא

ה"ל ולארץ לא יכופר וז"ל ב ואם חשבו הרב גם בה"ג שאינו מזהיר וכו' ומוסיף לנו איסור ימנה או לא ימנה עכ"ל. לא זכיתי להבין מהיכי מכריח הרמב"ן שיש לנו לתפוש עיקר הבא בלשון לאו. גם לאזהרה מיוחדת בלא ראיה והא דדרשו חכמינו ז"ל מקרא דלארץ לא יכופר כי אם בדם שופכו לשלא נפטור הרוצח שנמצא אחר עריפת העגלה. שאני התם דכתיב בהדיא כי אם בדם שופכו. אלא שאין ראוי להכניסו במנין הלאוין מאחר שלא בא בלשון מניעה וכמ"ש הרמב"ן עצמו:

תו כתב הרמב"ן וז"ל ג ואולי בה"ג סובר כי כל אלה הלאוין וכו' ושניהם במנין המצות עכ"ל. אמנם דעת רבינו הרמב"ם שאין לנו כח להוסיף בלאוין בכל מקום שאנו יכולין לומר שהוא טעם בלא ראיה ואעפ"י שבאו בלשון אזהרה מאחר שמצינו שבא טעם בלשון אזהרה ואינו אלא טעם בלבד כמו שמוכרח מטע' דלא ירבה נשים ולא יסור לבבו משיטת חכמים כמ"ש לעיל. ושאני לא תסיג גבול דאי אפשר לדורשו לטע' אלא ללאו ודוק.

תו כתב הרמב"ן וז"ל ד וכן ולא תטמא את אדמתך וכו' להזהיר ב"ד על כך. עכ"ל. וכתב על זה בעל ס' מגילי' אסתר וז"ל. ומה שאמר עוד כי ולא תטמא את אדמתך הוא לאו כמו שאמרו בספרי להזהיר ב"ד על כך. כ"ל שאם זה הוא דעת הכל. א"כ בודאי מכאן יהי' השגה על רבינו שלא הכניסו במנין

כך ה ואם הי' הטעם כמאמר הרב א"כ אינו נוהג בחוצה לארץ ועוקר המניעה לגמרי בחוצה לארץ מה שאי אפשר ובין מניעות ובין טעמים אין חוצה לארץ יכול לבוא כמשמעם (ה) והנכון שתהייה מניעות כפולות בארץ בין שנמנה אותן או שלא נביא אותן בחשבוננו בדין המצות עד כאן השגתי בעיקר הזה והוא ניכר שיש לו שרשים רבים במקומות הרבה בתלמוד ישמע חכם ויוסף לקח :

(ד) כי ולא תטמא את אדמתך הוא לאו כמו שאמרו בספרי להזהיר ב"ד על כך : נ"ל שאם זה הוא דעת הכל א"כ בודאי מכאן יהי' השגה על הרב שלא הכניסו במנין ושמא יש בו דעות אחרות שסוברים שאינו לאו ולכן לא מנאו הרב ומה שאמר עוד (ה) שאלו הלאוים הם מניעות כפולות בארץ נ"ל שהם כלם טעמים מלבד אותם שהוזכר בהם היותם לאוין · ודי בשיעור כזה בזה השורש :

העיקר נראה

מרגניתא טבא

במנין ושמא יש בו דעות אחרות שסוברים שאינו לאו ולכן לא מנאו הרב . עכ"ל · ומה שנ"ל ליישב זה הוא די"ל שסובר רבינו · דאילו היינו דורשים ולא תטמא את הארץ לטעם · היינו מוכרחים לדרוש הכתוב דלא תלין נבלתו על העץ כי קבורה תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי ולא תטמא את הארץ . דהטע' דכי קללת אלהים תלוי הוא מוסב על לא תלין נבלתו על העץ · דזה טעם למה לא תלין נבלתו על העץ כי קללת אלהים תלוי והטעם דלא תטמא את הארץ מוסב על כי קבור תקברנו דזה הוא טעם לקבורה שאם לא תקברנו תרבה טומאה בארץ מפני שיהי' המת מוטל בשווקים וברחובות וכל אשר יגע בו יטמא ותרבה הטומאה בארץ דדוחק לומר שגם הטעם דולא תטמא הארץ מוסב על לא תלין נבלתו על העץ . דאין טעם זה מספיק לשלא תלין נבלתו על העץ . דאף אם נורידהו מן העץ כל שלא נקבר אותו לא נפלט מרבוי הטומאה . וגם הטעם דקללת אלהים תלוי לא נאות לקבור תקברנו · דא"כ מאי שייטא דתיבת תלוי ודוק :

וכיון שכן תקשו למה לא כתב קרא דבר וטעמו עמו . והכי ה"ל למיכתב לא תלין נבלתו על העץ כי קללת אלהים תלוי כי קבור תקברנו ולא תטמא את הארץ . ונ"ל דמכאן יצא לו למדרש הספרי דלא תטמא את הארץ להזהיר ב"ד על כך . ולא לטעם . דהוקשה לו כנ"ל דה"ל לסמוך טעם דולא תטמא את הארץ לקבור תקברנו . ולמה הפסיק בין דבר לטעמו בכי קללת אלהי' תלוי . א"ו מדפסקי' קרא דאתי לאגמורין דולא תטמא את הארץ אינו טעם אלא אזהרה מיוחדת להזהיר ב"ד על כך . אמנם אכתי י"ל דלעולם ולא תטמא את הארץ הוא טעם ולא אזהרה והא דקשי' א"כ ה"ל לסמוך טעם דולא תטמא לקבור תקברנו · י"ל עפ"י מ"ש רבינו יעקב בעל הטורים דהא דתניא שקוברין העץ שנתלה עליו עמו היינו מדסמך עץ לקבור תקברנו ולפ"ז א"א הי' להסמיך טעם דכי קללת אלהים תלוי ללא תלין נבלתו על העץ . דאם היה סומך הטעם דכי קללת וגו' ללא תלין אז לא היה תיבות עץ סמוכה לכי קבור תקברנו . ולא היה יוצא לנו דהעץ שנתלו בו נקבר עמו . ואחר שהוכרח הכתוב להסמיך לא תלין נבלתו על העץ לכי קבור תקברנו כדי לאגמורין דהעץ שנתלה עליו נקבר עמו הוכרח ג"כ לכתוב הטעמים זה אחר זה · טעם דכי קללת אלהים ראשונה . ואחריו הטעם דולא תטמא כאמרם על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון . דטעם דכי קללת מוסב על רישא . וטעם דלא תטמא מוסב על סיפא :

אמנם לפרש"י שפי' בסנהדרין (דף מ"ז ע"ב) בד"ה ת"ל קבור מריבוי' משמע לי' דאף העץ בעי קבורה ר"ל מריבוי דכפילות קבור תקברנו · ולפ"ז הדרא קושי' לדוכתא דה"ל לסמוך טעם דולא תטמא לקבור תקברנו ואי משום כדי להסמיך תיבת עץ לקבור לאגמורין דהעץ בעי קבורה כנ"ל הא לפי' רש"י לא מסמיכות ילפינן אלא מריבוי' · וע"כ צ"ל דולא תטמא אינו טעם אלא אזהרה מיוחדת להזהיר ב"ד על כך : אמנם לר' יוחנן משום ר"ש ב"י דיליף קבורה לכל המתים מן התורה מריבוי דקבר תקברנו כדאי' בסנהדרין (דף מ"ו ע"ב) ופרש"י שם בד"ה ה"ג ת"ל כי קבור תקברנו מריבוי דריש כל המתים · ע"כ צריך לומר דהא דעץ שנתלה עליו בעי קבורה ילפינן מסמיכת תיבת עץ לכי קבר כמ"ש רבינו בעל הטורים · ולפ"ז אין הוכחה דולא תטמא היא אזהרה מיוחדת להזהיר ב"ד על כך . דשפיר איכא למימר שהוא טעם כנ"ל · ובזה יתבאר דמדרש הספרי דדריש דולא תטמא אזהרה מיוחדת לא מפיק קבורת כל המתים מריבוי דקבר תקברנו · אלא מפיק קבורת מתים מדרשת רב חמא ב"ח בסוטה (דף י"ד) דאמר רב חמא בר חנינא מאי דכתיב אחר ה' תלכו וכי אפשר לאדם ללכת אחר הקב"ה אלא מה הקב"ה מלביש ערומים אף אתה תלביש ערומים . מה הקב"ה מבקר חולים אף אתה בקר חולים · מה הקב"ה קובר מתים אף אתה קבור מתים . וכו' · וכמו שמנה בעל ה"ג קבורת מתים מדרשא זו · כמו שביאר דעתו הרמ"בם בשורש הראשון · או שמפיק קבורת מתים ממצות גמילות חסדים · וכמו שהקשו בבבא מציעא (דף למ"ד) בה זו קבורה קבורה היינו גמילות חסדים וכו' · וא"כ אייתר לי' ריבוי דקבר תקברנו לדרשא דעץ שנתלה עליו בעי קבורה · ויצא למדרש ספרי מזה דולא תטמא היא אזהרה מיוחדת כנ"ל אבל רבינו דפסק כר' יוחנן בשם רשב"י דיליף קבורת מתים מריבוי דקבר תקברנו כמ"ש במצות עשה רל"א · ע"כ צריך להוציא הא דעץ שנתלה עליו בעי קבורה מסמיכות תיבות עץ לכי קבר תקברנו . כמ"ש רבינו בעל הטורים . ולפ"ז שפיר איכא למימר דולא תטמא הוא טעם ולא אזהרה כנ"ל ומש"ה לא מנה אזהרה זו דולא תטמא' להזהיר ב"ד על כך כיון דלר' יוחנן בשם רשב"י ליכא הוכחה שולא תטמא הוא אזהרה בפני עצמה אלא שפיר איכא למימר שהוא טעם וכל שאינו לנו הוכחה אין לנו להוציא שום אזהרה מיוחדת ממה שיש לנו לומר שהוא טעם המצוה כשיטתו בשורש הזה ודוק היטב :

תו קיים הרמב"ן וז"ל **ד"ה** ואם הי' הטעם כמאמר הרב וכו' מה שאי אפשר עכ"ל · וכבר כתבתי לעיל בזה וגם כאן אני אומר אחר שבררתי שולא תטמא הוא טעם לכי קבור תקברנו למה נאמר שלא צוה התורה לקבור מתים בחוצה לארץ אחר שהוא בכלל גמילות חסדים והלא בגמילות חסדים נצטוינו בכל מקום · וגם הזהירנו ללכת בדרכיו מה הוא קובר מתים אף אנו נקבור מתים · אלא שבכאן הכתיב לנו

נראה לי שהכונה כדברי הרב שכל המצוה שיש בהן עשה ולא תעשה יש למנות שתיהם ומה שהביא הרמב"ן (א) העשה והלאו שאמרו בענין אכילת הב"ח טהורים ואמר כי הם אין למנות העשה שהרי אין מצוה באכילתם כ"ל שאין זו תשובה עליו כלל כי הרב לא אמר שהמצוה היא האכילה רק הבדיקה והבדלה בין הטהורים לטמאים כאשר כתב בביאור בסה"ק שהוא בעשה קמ"ט וז"ל שצונו לבדוק בסימני בהמ' וחיה ועוף בסימנים שיהיו מעלה גרה ושוסע שסע ואז יהיו מותרים לאכלם והיותנו מצווים לבדוק אותם באלו הסימנים היא מצות עשה והוא אמרו ית' זאת החיה אשר תאכלו וגו' ועוד כתב בסוף המצוה וז"ל והענין במצוה זו שאנו מצווין לבדוק הסימנים האלו בבהמה וחיה ואין מותר לאכול זולת זה והדין הזה הוא מצוה עכ"ל: ועוד

העיקר הששי

תמנה שתים העשה שבה שבה כלל מצות לא תעשה

השורש הששי

שהמצוה שיהי' בה עשה ולא תעשה ראוי למנות עשה שבה עם מצות עשה ולאו שבה עם מצות לא תעשה

דע שהדבר האחד יהיה בו עשה ולא תעשה על אחד מג' פנים אם שיהיה מעשה מן המעשים מצות עשה והעובר עליו יעבור על מצות לא תעשי' כמו שבת ויום טוב ושמטה שעשיית מלאכה בהם מצוה לא תעשה והמנוחה בהם מצות עשה כמו שיתבאר כן תענית צום כפור מצוה עשה והאכילה בו מצות לא תעשה אם שיהיה לאו שקדמו עשה כמו אמרו באינם ומוציא שם רע ולו תהי' לאשה והיא מצות עשה ואמר ג"כ לא יוכל לשלחה כל ימיו זו מצוה לא תעשה ואם שיהיה לאו קודם ואחר ינתק לעשה כמו לא תקח האם על הבנים ואחר כך שלח תשלח את האם וכל מין מאלו ראוי שימנה עשה שבו בכלל מצות עשה ולאו שבו בכלל מצות לא תעשה כי בבאור אמרו חכמים בכל אחת מהן שהם מצות עשה ומצות לא תעשה והרבה פעמים יאמרו עשה שבה ולאו שבה והוא דבר מבואר שענין הציווי בהם זולת ענין האזהרה ושניהם ענינים נבדלים צוה באח' מהם והזהיר מן האחר ולא יטעה בשרש זה שום אדם:

אמר הרב ז"ל א שהמצוה שיש בה עשה ולא תעשה בכלל מצות עשה והלאו תעשה ופירש כי בזה ג' דרכים האחד שיהי' בדבר הזה מצוה בקיומו ואם יהי' עובר עליו יעבור על לאו כענין בשבת ויום טוב ושמטה וצום כפור או שיהי' לאו שקדמו עשה כגון באינס ומוציא שם רע: או שניתק לעשה כענין שילוח הקן והנותר ובאלה דרכים ימנו שניהם הלאו והעשה ולא ראה הרב שאחד מן הראשונים טעה בזה העיקר ואני רואה בו מחלוקת גדולה ואחת מן הדעות טועה בו בלא ספק שיש עוד לאו ועשה בדבר אחד אלא שאין שניהם מצוה (א) כענין בבהמות בדגים ובעופות המותרי' והאסורים אמר הכתוב בהן עשה זאת הבהמה אשר תאכלו ודרשו בו (ספרי) שהוא מצות עשה: וכן כל צפור טהורה תאכלו אותה מצות

השרש הז'

מרגניתא טבא

לנו הכתוב עשה מיוחדת לקבור מתים: א"כ למה כאמר שאינה נוהגת קבורת מתים אלא בחוץ לארץ: ומהראוי לומר על קבורת מתים נצטוינו בכל מקום אלא שהוסיף לנו טעם שלא נטמא הארץ הקדושה אשר נצטוינו להיות בה פרושים מן הטומאה ביותר. ולא דמי ללא יקח משום לא יחלל כמ"ש לעיל: ואחר הודיעך את כל זאת השורש הזה אשר השריש לנו רבינו יש עיקר ושורש מדברי חכמים בסנהדרין (דף כ"א) לם קירא להו לא ירבה נשים אלא י"א דלא דרשי מטעמא דולא יסור לבבו שום מניעה ולא זהירה ולא הוספה וגרעון אלא אופקין לא יסור לבבו לטעם בלבד: וכמ"ש הרמב"ן בעצמו בריש שורש זה: וז"ל ואני אומר בזה העיקר מה שאומרים החכמים כוותי' משמע. ועל מה שקיים שם וכדמעיינת בה שפיר לאו הכי הוא והאריך בראיות: כבר ישבתי בס"ד כל ראיותיו וסתירותיו לשיטת רבינו בטוב טעם ודעת את הלכה ברחבה: בביאור דעת רבינו הרחבה: ואשר קיים עד כאן השגתי בעיקר הזה והוא ניכר שיש לו שרשים רבים במקומות הרבה בתלמוד. מן המפורש על המקום תלמוד: בריך רחמנא דסייען.

כתב הרמב"ן א וז"ל אמר הרב שהמצוה שיש בה עשה וכו' וזה הדעת לבה"ג מחסר מנין עכ"ל. והנראה ברור מדעת רבינו שגם דעת רבינו שאין להכניס במנין המצות לאו הבא

מצות עשה (ב) וכן את זה תאכלו מכל אשר במים והדבר ידוע שאין סכנה שבאכלנו הבהמה או הדג בעלי הסימנין הטהורים נעש' מצוה ואם נצודם ולא נאכלם נעבור עליה (ב) אבל הכונה שאמר הכתוב אלה תאכלו ולא הטמאים והוא לאו הבא מכלל עשה בטמאים כדי שיהא האוכל הטמאים עובר בלאו גמור ובלאו הבא מכלל עשה שהוא עשה לפי קבלתינו ואלו וכיוצא בהם מכאן הרב בכלל רמ"ח מצות עשה אמר לבדוק בסימני חגבים לבדוק בסימני דגים ובה"ג לא מנאן מפני שאין בהן קום עשה והמניעה מן האסורים כבר

ועוד כתב בעשה קנ"ב בענין מצות בדיקת סימני דגי' ז"ל והענין באמרנו זאת מצו' עשה מה שזכרתי לך והוא היותינו מצווים לדון באלו הסימנים לומר שזה מותר לאכלן וזה אינו מותר לאכלן וכמו שאמר והבדלתם בין הבהמ' הטהור' לטמא' והבדלתם אמנם תהי' בסימן עכ"ל · הרי לך מפורשת כוונתו שהמצוה איננה האכילה רק הבדיקה וההבדלה בהם · ומה שאמר עוד (ב) כי כוונת חכמים כשאמרו בהם זאת מצות עשה היא לומר שיעבור על הטמא בלאו ועש' נראה לי כי זה אינו שאם כן לא היו צריכים החכמים

מרגניתא טבא

הבא מכלל עשה. מפני שאין בהם קום עשה· שהרי יש הרבה לאוין הבאין מכלל עשה ולא מנאן. ושאני הכי שיש בהם קום עשה לבדוק בסמנים כאשר נרצה לאכול מהן · כאשר כתב בבירור בעשה קמ"ט וז"ל · שצונו לבדוק בסמני בהמה וחי' ועוף השחוטים והוא שיהיה מעלה גרה וכו' ואז יהיו מותרים והיותינו מצווים לבדוק אותה באלו הסמנים היא מצות עשה. והוא אמרו יתברך וזאת החי' אשר יאכלו וגו' ועוד כתב בסוף המצוה וז"ל והענין במצוה זו שאנו מצווין לבדוק הסמנים האלו בבהמה וחיה ואין מותר לאכלם זולת זה והדין הזה הוא מצוה עכ"ל. ועוד כתב בעשה קנ"ב בענין מצות בדיקת סמני דגי' וז"ל הוא שצונו לבדוק בסימני דגי' וכן במצוה ק"ן כתב שצונו לבדוק בסימני העוף. וכן במצוה קנ"א שצוונו לבדוק בסימני חגבים. וביאר הוא ז"ל בעצמו במצוה קנ"ב מאין יצא לו זה לפרש העשה זו ענין בדיקת סמנים ולא לפרש ככל לאוין הבאין מכלל עשה שאין בהם אלא מניעה בלבד. הוא ממה שאמרו בספרי זו מצות עשה. זו למעוטי מאי א"נ דכל לאוין הבאין מכלל עשה אעפ"י שהן עשה אינו נמנין במצות עשה לפי שאין בהם קום עשה אלא מניעה. ולזה בא הספרי להשמיענו שזו מצות עשה ר"ל שזו נמנית במצות עשה מפני שיש בה קום עשה לבדוק בסימנים וכמו שביארו רבינו. והא לך לשונו במצות עשה קנ"ב היא שצוונו לבדוק בסימני דגים וכו' והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו את זה תאכלו מכל אשר במים. ובביאור אמרו בגמר' חולין האוכל דג טמא עובר בעשה ולא תעשה. כי מאמרו את זה תאכלו שומע אני שזולתו לא יאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה הנה נתבאר מאמרו את זה תאכלו מצות עשה. והענין באמרו זו מצות עשה מה שזכרתי לך והוא היותינו מצווין לדון באלו הסימנים ולומר שזה מותר לאכלו. וזה אינו מותר לאכלו. כמו שאמר והבדלתם בין הבהמה הטהור'. והבדלתם אמנם תהי' בסימנים ולכן יהי' כל מין ומין מארבעה אלו המינין והסימנים מצוה בפני עצמה כלומר סימני בהמה וחי'. ועוף. וסימני חגבים. ודגים. וכבר בארנו לשונותם בקראי' עשה ביחוד עכ"ל. הרי לך מבואר שלמד זה שהעשה באלו בדיקת הסימנים ממה שאמרו בספרי זו מצות עשה. ולזה כוון רבינו באמרו והענין באמרו זו מצות עשה מה שזכרתי לך והוא היותינו מצווין לדין באלו הסימנים וכו'. וכן ביארו דברי רבינו הרב מהורר דוד ויט"ל בתחילת כתר תורה שלו. ואחריו בעל ס' מגילת אסתר. ואשר כתב הרמב"ן וז"ל **ב** וכן את זה תאכלו אשר במים והדבר וכו'. וכתב עליו בעל ס' מגילת אסתר. וז"ל נ"ל שאין זו תשובה עליו כלל כי הרב לא אמר שהמצוה היא האכילה. רק הבדיקה והבדלה בין הטהורי' לטמאים. נ"ל ביאור השגת הרמב"ן שהולך לשיטתו. שכתב בשורש הראשון בד"ה ובתשובה ב' אתם תבינו. שכתב שם וז"ל. תדע ותשכיל שאין זה אלא בעל ה"ג מצוה וכו' ואלו וכיוצא בהם לאו הבא מכלל עשה ועיקרן הוא הלאו וכו' ע"ש. וזה כוונתו גם כאן בהשגתו שכוון שאין האכילה מצוה אין למנות בדיקת הסימנים מצוה שדומה למצות שחיטה. שאע"פי כשאנו רוצין לאכול מחוייבי' אנו לשחוט אפ"ה כיון שהאכילה אינו מצוה אין לחשוב השחיטה מצוה. שאינו אלא היתר האיסור. ה"נ בדיקת סימני דגים וחגבים ואיכך זו היא כוונת הרמב"ן בהשגתו. אמנם כבר השבתי עליו שם וזה לשוני מה שהביא הרמב"ן ראי' ממה שמשני הש"ס לא סגי דלא שחיט. לא זכיתי להבין. דהתם ה"פ לא סגי דלאו איהו שחיט וכן הוא הגירסא בש"ס שלפנינו והוא טעם למה שאינו מברך לשחוט דמשמעות לשחוט משמע שעליו דוקא מוטל לשחוט. וזו באמת איננה מצוה שהוא ישחוט בעצמו. אבל השחיטה מצוה היא על כל פנים. וה"נ העירוב ונטילת ידים מצוה על כל פנים אם ירצה לאכול ולהוציא בשבת. גם מ"ש הרמב"ן שלא מנה בה"ג מצות כ"י ועירוב משום דאין אדם מצווה לעשותו או שלא לעשותו ואינו נכלל בקום ועשה וכמו שמטעם זה לא מנה בה"ג מצות שחיטה תקשי א"כ לפ"ז לא ה"ל למנות מזוזה ומעקה שאין אדם מחויב לדור דוקא בבית ולעשות מזוזה. או לבנות בית בשביל מעקה וכן כתב הרמב"ם בפ' אחד עשר מהלכות ברכות הלכה ב' וז"ל · ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית ולעשות מזוזה · או לבנות בית בשביל מעקה וכו' עכ"ל שם. וכיון שאין בכל מוני המצות שלא מנה מצות מזוזה ומצות מעקה · א"כ למה לא ימנה אלו. ר"ל בדיקת סימני בהמה טהורה וסימני דגים וחגבים. וסימני עופות הטהורים · כי אין אתי מקום בדמיוני לחלק בין מצות מזוזה ומעקה ובין אלו. וראוי למנותם במצות מפני שכשאנו רוצים לאכול בהמה הטהורה או הדגים וחגבים ועופות הטהורים מצוה עלינו לבדוק בסימנים כמו כשאנו רוצים לדור בבית מצוה עלינו לעשות מזוזה ומעקה · ותו לא מידי:

תו

כבר היא נמנית בלאוין ואין הלאו הנאמר בלשון עשה מוסיף בזה מנין כמו שלא יוסיף לאו אחר גמור כמו שיאמר במניעה מן המניעות ב' או ג' לאוין שכולן במנין לא תעשה אחת וזה הדעת לבה"ג מחסר מעט (ג) ג עוד במצות אחרות טעה

החכמים הם לשמור גם זו מצות עשה כי מבורר הוא שלשון תאכלו הוא עשה ומה בא להשמיענו אלא בודאי לכך אמרו בהם זו מצות עשה להעירנו על זאת המצוה היוצאת מלשון תאכלו שהכוונה היא בבדיקתם שמעצמינו לא היינו מונים אותה · אחר כך מצאתי שכן סובר ג"כ מהור"ר דוד ויט"ל בתחלת כתר תורה שלו שסבר כי זהו הטעם בכל המקומות שאמרו בהם החכמים זו מצות עשה או זו מצות לא תעשה שכתב וז"ל · ואיכא למידק בספרי אמאי תני בקצת מהמצות כגון הכך תרתי האי לישנא דהוי מצות עשה ולא תעשה וכמה מצות עשה ולא תעשה איכא בתורה ולא תני בהו הכי ומאי שנא ותו אמאי תני לגבי הלאוין דהוי מצות לא תעשה כגון הא דתני ולאחיך לא תשיך זו מצות לא תעשה הא בהדיא כתיב בפסוק הלאו ותו אמאי תני להו לחוד זו מצות עשה וזו מצות לא תעשה לערבינהו ולתנינהו ולתני הכי לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך עשה ולא תעשה וכן בכולן · ולתרץ הכל בחד תירוצא אית לן למימר דתני בהני דהוי מצות עשה משום דבהני איכא למטעי ולמימר דהוי לאוין הבאין מכלל עשה וכן בכל דוכתא דתני בהאי גוונא אית למטעי כן ולמימר דהוי לאו הבא מכלל עשה או דילמא הוי טעם למצוה וכיוצא בזה לכך תני בהו הכי לומר שהן מצות ממש ולאוין ממש · אבל במקום שאין לטעות ולומר דלא הוי מצוה שמפורש בפסוק ונראה ממנו שהיא מצות עשה או מצות לא תעשה ואין בו מקום לטעות לא תני בהו הכי ולכך תני בהנך תרתי כמי פי' בנשיכה ובהגישה דהוי מצות עשה ולא לאוין הבאין מכלל עשה דיקא נמי דקתני מצות עשה ולא קתני עשה כדאמרינן בעלמא לאו הבא מכלל עשה עשה ומשום הכי דקתני גם כן בלאו דהוי מצות לא תעשה לומר זו כמשמעה וזו כמשמעה פי' כגון הא דתני לנכרי תשיך זו מצות עשה כמשמעה לנכרי ולא לישראל והא דתני ולאחיך לא תשיך זו מצות לא תעשה כמשמעה לאחיך ממש והיינו טעמא דלא ערבינהו ותנינהו כי היכי דלא ליטעה לומר עשה ולא תעשה בחד מלתא הוא ולישראל קאי תרווייהו קא משמע לן דהאי לחוד והאי לחוד פי' האי לנכרי והאי לישראל וכן בכולן עד כאן לשונו · אמנם קשיא לי על הרב במצות בדיקת דגים שנראה מהגמרא דחולין (דף ס"ו ע"ב) פרק ואלו טרפות כי לשון תאכלו הנאמר בהם לא בא לומר שיש מצוה בבדיקתן שכן אמרו שם ת"ר ממשמע שנאמר אכול את שיש לו שומע אני אל תאכל את שאין לו וממשמע שנאמר אל תאכל את שאין לו שומע אני אכול את שיש לו ולמה שנאן לעבור עליו בעשה ולא תעשה : הנה נראה מכאן שהצווי שבא בדגים הטהורים לא בא לומר שנבדק בסימניהם דאם כן האיך אמר ממשמע שנאמר אל תאכל את שאין לו שומע אני אכול את שיש לו והא אצטריך לכתבו כדי לצוות עלינו מצות בדיקתם · ומה שאינו שואל כך בגמרא גבי בהמה והיה שכתב בהם את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו משום דהתם הלאו בא להכיר אותם שיש להם סימן אחד של טהרה ואיצטריך דס"ד שיהיו מותרים אמנם בדגים שבפסוק לא תאכלו אוסר אותם שאין להם שום סימן טהרה לא סנפיר ולא קשקשת לכן תמה עליו ואמר שלא היה צריך הלאו או אם היה כותב הלאו לא היה צריך העשה . ונחזור לדברינו ונאמר כי שמא גם הרב הרגיש בזה ולכן הביאו בזאת המצוה עוד ראי' שניה ממה שאמר הכתוב והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובחבורו הגדול בפ"א מהלכות מאכלות אסורות הוציא מצות בדיקת סימני כל הב"ח מפסוק זה ואחר גם כן שלא הביאו בסמ"ק שלו שכתב וז"ל : מצות עשה לידע הסימנים המבדילים בהם בין בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים שמותר לאכלן ובין שאין מותר לאכלן שנאמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור ונאמר להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל עד כאן לשונו · ולפי דעתי מה שלא רצה להביא שם ראיה ממה שאמר הכתוב בהם תאכלו כמו שכתב כאן בסמ"ק שלו משום שהי' צריך להאריך ולפרש כי תאכלו היא מצות עשה כדאיתא בספרי · אבל הפסוקים שהביא הם מבוררים מעצמם כי בבדיקתם מדבר · ומה שאמר עוד (ג) כי גם במצות לנכרי תשיך ואת הנכרי תגוש טעה

בהם

מרגניתא טבא

תו כתב הרמב"ן ג עוד במצות אחרות טעה בו הרב כגון להלוות לנכרי וכו' והנה עלה להן בין שנאמר תשיך

תשיך או תשוך שהוא עשה במניעה מן האח כמו שאמרו בברייתא הזו שבספרי עכ"ל · הנה מה שיש לדקדק על דברי הרמב"ן אכתוב לקמן :

אמנם כבר הקשה רבינו ניסים לדבר רבינו הרמב"ם הביאו בעל כ"מ ב"פ ה' מהלכות מלוה ולוה וז"ל · ומצות עשה להשיך לנכרי וכו' כתב הרב המגיד והשגות אמר אברהם אני לא מצאתי שמונה זו וכו' עד מוכחתי כן . והר"ן כתב בפ' איזהו נשך ולי נראה כדברי הרמב"ם דכיון דמסקנא דשמעתין דרבית דעכו"ם מדאורייתא שרי הדרי למאי דס"ד דרבא מאי לא תשוך ואם איתא דקרא להתיר רבית' איצטרי' מדחייא ברייתא דספרי לגמרי דמנ"ל דללאו הבא מכלל עשה אתא דלמא לעשה איצטריך (ול"ל דלמא למשרי איצטרך וכן הוא לשון הר"ן בשיטה מקובלת) אלא על כרחן כי סבירא לן דרבית דנכרי שרי · נקטינן לנכרי תשיך כפשטי' דלמלוה הוא דאתא והיינו דתניא בספרי לנכרי תשיך הרי זה מצות עשה . וכיון דמסקנא דסוגין דרבית דעכו"ם מדאורייתא שרי נקטינן ע"כ ברייתא כפשטא עכ"ל . ולפי שלשון הר"ן קצר ארחיב בביאור כוונתו . והוא דהוקשה לו קושי' התוספ' בב"מ (דף ע') בד"ה תשיך וז"ל וא"ת מאי פריך מהאי קרא הא לא אסור אלא מדרבנן גזירה שמא ילמד ממעשיו כדאמרינן בסמוך . ולא הוה ניחא ליה להר"ן בתירוצ' של תוס' שתירצו וז"ל וי"ל דהכי פריך מהאי קרא כיון דאמ' רחמנ' שמלו' לאסר' לא היה לחכמי' לאסור משום דהוה קשי' הקושי' שהקשה הריטב"א על תירוץ זה של תוספ' הובא בשיטה מקובלת וז"ל הריטב"א איתבי' רבא לר"נ לנכרי תשיך מאי לאו תשיך כלומר להלוות להן וא"ת ומאי קושי' דמודה ר"נ דמדאורייתא שרי ולא קאמר אלא מדרבנן ובתוספ' דהכי פריך הואיל והתירו הכתוב אין להם לאסרו והלשון הזה סתום סתום דהא איכא כמה מילי שהתורה התירה ואסרו חכמים לעשות סייג לתורה וכו' עכ"ל . ואע"ג שבתוספ' שלפנינו כיון דאמר רחמנא שמלוה לאסרם לא היה לחכמים לאסור . אכתי קשי' הא מצינו שאפי' במצות אסרו חכמים בשב ואל תעשה בלולב ושופר ומגילה כדאי' ביבמות (דף צ') א"ל שב ואל תעשה שאני א"ל בעי לאותבך ערל הזאה ואזמל סדין בציצית וכבשי עצרת ושופר ולולב השתא דשכיח לן שב ואל תעשה לא מיעקר הא כולהו נמי שב ואל תעשה נינהו ואע"ג דכשמלוה לעכו"ם בלא רבית עובר המלוה בקום ועשה דהרי המלוה היא כשמלוה לעכ"ום הוא דחייב ליקח רבית ומקשי האיך התירו החכמים להלוות בלא רבית ה"ל לאסור להלוות לעכו"ם כלל . מעתה השתא שהתירו להלוות ואסרו הרבית א"כ עקרו המלוה בקום ועשה . וקושי' כזו הקשו התוספ' ביבמות (דף צ' ע"ב) בד"ה כולהו נמי שב ואל תעשה וא"ת סדין בציצית היכי שב ואל תעשה דכי מכסי במעלית דבת חיובא היא ואין בו ציצית הרי עובר בידים ותירוצם שתירצו שם לא שייך הכא דאכתי יש להקשות מאי קושי' דלמא ר"נ באמת ס"ל דאסר להלוות להם כלל מדרבנן . א"כ דלמא ס"ל לרב נחמן דבאמת שמלוה לנכרי צריך שיפסוק עם הנכרי שיתן לו רבית . אלא שאסרו חכמים ליקח ממנו רבית דהשתא הוה בשב ואל תעשה דבשעה שמלוה לו אינו עובר שהרי פוסק עמו שיתן רבית ואינו עובר אלא בשעה שאינו לוקח אז הוה שב ואל תעשה ולכן נ"ל להר"ן לפרש מדאותבי' רבא לר"נ לנכרי תשיך מאי לאו תשוך . ומדמשני ר"נ לא תשיך ולא משני דהכא מדרבנן קאמינא דאסור ש"מ דס"ל לר"נ אסור להלוות לנכרי ברבית דבר תורה והלכה למשה מסיני וכן כתב הרשב"א הביאו בשיטה מקובלת וז"ל מדאותבי' רבא לר"נ לנכרי תשיך מאי לאו תשוך משמע דלר"נ אסור להלוות ברבית דבר תורה והלכה למשה מסיני . דאי לא מאי קמותבי' מלנכרי תשוךוכו' עכ"ל וא"כ לפי המסקנ' דשמעת' דרבי' דעכו"ם מדאוריי' שרי' הדרי למאי דס"ד דרב' מאי לאו תשוך אך עדיין הי' קשה מנ"ל דרב' דקא' מאי לאו תשוך דלמלו' קאמ' דלמ' לא קאמ' תשוך אלא להתיר רבית דעכו"ם כמו שפי' רש"י · וע"ז כתב ואם איתא דקרא להתיר רבותא איצטרך מדחיא ברייתא דסיפרי לגמרי דמנלן דללאו הבא מכלל עשה איצטרך דלמא למשרי רבית דעכ"ום איצטרך . אלא על כרחין כי סבירא לן דרבית דנכרי שרי מדאורייתא נקטינן ע"כ ברייתא כפשטא ודוק : זו היא כוונת הר"ן · והנה אני רואה שגם הרמב"ן מודה שלמסקנא הדרי למאי דס"ד דרבא מאי לאו תשוך · שהרי כתב ז"ל ואין הכוונה אלא לנכרי תשיך ולא לאחיך והוא לאו הבא מכלל שהוא נקרא עשה בהלוואת האח עד שיהא המלוה לישראל ברבית עובר בעשה ולא תעשה . ואי ס"ד דס"ל דדברי רבא נדחו לגמרי . א"כ אין כאן לאו ועשה אלא ללוה . דלפום דקמשני ר"נ לא תשיך . ר"ל שהלוה עובר בלאו ועשה ולא המלוה · ומדנקט הרמב"ן עד שיהא המלוה לישראל ברבית עובר בעשה ולא תעשה ש"מ דפסק כרבא דקאמר תשיך . ולפ"ז נ"ל גם לשיטת הרמב"ן דהא דאותבי' רבא לר"נ לנכרי תשוך היינו משום דר"נ ס"ל דאסור להלוות ברבית לעכו"ם דאורייתא דהשתא ניחא דפסק כרבא תשוך משום דלמסקנא דרבית דעכו"ם שרי מדאורייתא הדרי למאי דס"ד דרבא מאי לאו תשוך כמ"ש הר"ן . דאי מפרש כשיטת התוספ' דגם רב נחמן לא אסר רבית דעכו"ם אלא מדרבנן ואפ"ה פריך דכיון דהתירו הכתוב לא הי' להם לאסור . א"כ הקשי לפום דקיימא לן רבית דעכו"ם אסור מדרבנן ע"כ נדחו דברי רבא . ואמאי פסק כרבא . אמנם י"ל בזה דפסק כאיכא דמתני להא דרב הונא אהא דתני' רב יוסף וכו' דלהאי לישנא מעולם לא אסרו רב הונא ור"נ רבית דנכרי כמ"ש התוספ' . ולהאי לישנא הדרי לכדס"ד דרבא מאי לאו תשוך ודוק :

אמנם נשארה עליו על הרמב"ן קושי' הר"ן . דלפום מה שמפרש הרמב"ן דתשוך דקאמר רבא היינו שבא הכתוב להתיר רבית מן העכו"ם כמו שהתיר גזלו ואבדתו ומפרש הברייתא דסיפרי דקתני זו מצות עשה שהוא מניעה בהלוואת האח לומר שהמלוה לישראל ברבית עובר בעשה ולא תעשה · דמנלי' לסיפרי דלנכרי תשוך אתי ללאו הבא מכלל עשה דלמא למישרי רבית העכו"ם איצטרך :

תו קשי' לי לשיטת הר"ן שכתב דלמסקנא דשמעתין דרבית דעכו"ם שרי מדאורייתא הדרי למאי דס"ד דרבא מאי לאו תשוך · מנא לי' הא דלמא הא דקאמר רבא מאי לאו תשוך היינו דהוכרח לומר כן משום דהוה קשי' לי' דאי תשיך כדכתיב לא סגי דלאו הכי . אבל למאי דמסיק רב נחמן לא תשיך ולאפוקי אחיך דלא ולעבור עליו בלאו ועשה אמאי נהדר למאי דס"ד דרבא ולשנות הכתיב שכתוב תשיך לתשוך אפי' למסקנא דשמעתין · אמנם הנראה לי בזה דע"כ יש להוכיח דסתמא דגמר' תפיס לעיקר כרבא דמאי תשיך תשוך · וקודם שאבאר זה רגע אדבר . דיש להביא ראי' דגם התוס' תפסי' לעיקר כרבא דמאי תשיך תשוך . והוא בתוס' דע"ז (דף כ"ז ע"ב) בד"ה אני שונה לכל אבידת אחיך וז"ל שם ומיהו

מומרים של עכשיו להכעיס הן . דשבק היתרא ואכלי איסורא וכו' וכל להכעיס אי אתה מלוה לשם יומו כדמשמע מהסיא דגיטין דלא מחייב למפרקי' ומותר עכשיו ליקח מהן ריבית ואעפ"י שאסור ליתן להם ריבית משום לא תשיך והוה לן למימר כל היכא דקרינן בי' לא תשיך קרי בי' לא תשוך . מ"מ כיון דאין מלוה אתה להחיותו איכך מלוה להלוותו בלא ריבית דלא קרינא בי' וחי אחיך עמך עכ"ל · וגם בהשר"י פ' אין מעמידין כתב וז"ל ומ"מ אסור ללות ממומר בריבית . ולא אמרינן כיון דלא קרינן בי' לא תשיך לא קרינן בי' נמי לא תשיך דבלא תשוך איכא עשה וכו' · ויש לדקדק מאי פסיקא להו לתלות תשוך בתשיך ולמימר כל היכא דקרינן בי' לא תשיך קרי בי' לא תשוך . וכן איפכא דהיכא דלא קרינן לא תשוך לא קרינן לא תשוך . ומהיכא תיסק אדעתין למימר הכי · אמנם הנראה ברור דהתוספ' והר"אש תפסי שיטתא דרבא דקאמר מאי תשיך תשוך · ולפ"ז תקשי אמאי לא כתב רחמנא באמת תשוך . אלא הייתי אומר דבא ללמדינו דכל היכא דקרינן ביה לא תשיך קרינן בי' לא תשוך . וקמ"לן תוס' דאפ"ה מותר ליקח מהם ריבי' משום דאין אתה מלוה להחיותו · וכו' והא דלא כתב רחמנא תשוך היינו כמו שתירץ הראב"ד דאיידי קאי בתשיך דישראל נקיט ליה תשיך בעכו"ס הביאו בשיטה מקובלת . וכן תי' הרב בעל כ"ח בריש פ"ה מהלכו' מלוה ולוה :

והנה החכם הגדול מוהרר יהודא ראזנים ז"ל בספרו הגדול משנה למלך בפ"ה מהלכות מלוה ולוה הקשה על מה שכתב הטור דבר תורה מותר להלוות לעכו"ם בריבית . דטעמא דריבית דכתיב וחי אחיך עמך ועכו"ס אין מלוין להחיותו . וז"ל אך קשה מהא דקאמר בפ' איזהו נשך דף ס"ב גבי פלוגת' אי ריבית קלולה יוצאה בדיינים או לא . ור' יוחנן האי וחי אחיך עמך מאי עביד לי' מבעי לי' וכו' אמאי לא תירץ דאילטר' למעט עכו"ס · וכן תקשי לרבי אלעזר דקאמר ריבית קלולה יוצאה בדיינים ויליף מקרא דוחי אחיך עמך . מנא ליה האי איצא דקראי אתי למעוטי עכו"מז · עכ"ל . והנה מה שהקשה מנא ליה לר"א למיליף מקרא דוחי אחיך · דריבית קלולה יוצאה בדיינין איצא למעוטי עכו"מז · ואמאי לא משני הש"ס דאילטרך וחי אחיך למעוטי עכו"מז · ויש ליישב דבגמ' דב"מ (דף ע"א) קאמר גר תושב האמור לענין רבית מאי היא . דכתיב וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך · ורמינהו לוין מהן ומלוין אותם בריבית · וכן גר תושב · אר"כ ב"י מי כתיב אל תקח מאתם מאתו כתיב מישראל ע"כ . ולפ"ז לק"מ דלמעוטי עכומ"ז דמותר ליקח ממנו רבית לא אילטרך קרא דוחי אחיך עמך . דזה דמותר ליקח ריבית מעכומ"ז ידעינן מק"ו דגר תושב דמותר ליקח ממנו רבית מדכתיב מאתו ולא מאתם . ובזה יש ליישב הא דאמרינן לשיטת הרמב"ם דתשוך למלוה · ולא להתיר ריבית דעכומ"ז . דלהתיר לא אילטרך קרא דנכרי תשוך דזה ידעינן מק"ו מגר תושב כנ"ל ומדאלטרי' לנכרי תשוך . ע"כ למלוה אילטרך . אלא אי קשי' הא קשי' דמנא לי' לר' אליעזר למיליף מקרא דוחי אחיך דריבית קלולה יוצאה בדיינים דלמא אתי קרא דוחי אחיך לאגמורין דמותר להלוות בריבית למומר אוכל נבילות להכעיס . וכן קשי' אמאי לא משני הש"ס דאילטרך וחי אחיך לר' יוחנן להתיר להלות בריבית למומר כמ"ש התוס' בע"ז (דף כו ע"ב) הנ"ל . וא"ל דגם זה דמותר להלוות למומר בריבית נפקא מאל תקח מאתו כיון דמאתו אאחיך קאי כדאמר הש"ס הנ"ל מאתו כתיב אישראל ומומר לאו אחיך במצות הוא · ועיין בתשובה רש"י במרדכי פ' איזהו נשך וכמה שכתב שם בשם ר"י . וכמו שאי' בהגהות מיימין לספר משפטים סי' ל"ו . דא"כ תקשי אמאי ילפי התוס' דמותר ליקח ריבית ממומר מקרא דוחי אחיך ומטעם שאין אנו מלוין להחיותו תיפוק ליה דלאו אחיך במצות הוא אלא הנראה ברור כשיטת התוס' דס"ל דאע"ג דמומר להכעיס לאו בכלל אחוה הוא . כמ"ש הרא"ש דאבידת מומר להכעיס מותרת דכתיב אבידת אחיך והאי לאו אחיך הוא · היינו לגבי דידן לאו אחינו הוא כיון שאינו נוהג במצות כמונו . אבל לגבי דידי' אנחנו חשובים כאחים לו · וכמו שכתב החכם הגדול מוהרר יהודא ראזנים בספרו משנה למלך בפ"ה מהלכות מלוה ולוה . בד"ה ודע דיש מי שכתב וז"ל . ומ"מ בעיקר הדין נראה שהדין עמו משום דדוקא המומר לגבי דידן לאו אחינו הוא כיון שאינו נוהג במצות כמונו · אבל לגבי דידי' פשיטא שאנחנו נחשבים כאחים לו וחייב במלו' וחי אחיך עמך . ונראיה לזה שהרי הרמב"ן התיר להלות למומר מטעם אחוה . ואפ"ה כתב דללות ממנו אסור . כיון שהוא מוזהר מלהלות . ואם כדברי זה החכם אף המומר לא היה עובר על ההלואה כיון שאינו אח והלוה הי' ג"כ מותר א"ו כדכתיבנא דלגבי מומר אנו נחשבים כאח לו והוא מוזהר על הכל עכ"ל וכיון שכן אע"ג דהוי ידעינן מאל תקח מאתו נשך ותרבית דאין המלוה למומר עובר על לאו זה משום דלאו אחינו לגבי דידן . אעפ"כ הייגו אומרים דאסור להלות למומר בריבית משום דהמומר מלוה על לאו לאחיך לא תשיך . ר"ל שהוא אינו רשאי ליתן לנו רבית . שאנחנו נחשבין לגבי דידי' כאחים כנ"ל . ואסר לנו להלותו בריבית משום לאו אחר דלפני עור לא תתן מכשול וכמ"ש באמת בהגהת מיימונית לס' משפטים סוף סי' ל"ו הנ"ל בשם הר"ר שמואל בר' שלמה שאסור להלוה למומר בריבית משום לפני עור לא תתן מכשול ולכך ילפי התוספ' מדהיב קרא טעמא לריבית וחי אחיך עמך לאגמורין דאין אתה מוזהר מלהלות בריבית אלא למי שאתה מלווה להחיותו ותקשי הא למה לי הרי זה כבר ידעינן דאין אנו מוזהרי' מלהלותו בריבית מדלאו אחינו לגבי דידן . או איפכא דתקשי אחוה דכתיב רחמנא גבי אל תקח מאתו נשך ותרבית לאגמורין דהמלוה למומר אינו עובר על לאו זה הא ידעינן מטעמא דוחי אחיך כל שאתה מלוה להחיותו אתה מלוה שלא ליקח מאתו נשך ותרבית . אלא ע"כ דאתי לאגמורין דאין אנו עוברין אפי' על לפני עור לא תתן מכשול . והע ס כמו שכתב הרמב"ן משום דלאו דלא תשיך משום אזהרתי' דמלוה קא מזהיר רחמנא ללוה . וכיון שאין אנו מלווין מלהלותו אף הוא אינו מלווה מללות . וכל זה ידעינן מיתורא דוחי אחיך עמך . אבל אי לאו וחי אחיך עמך לא הייגו אומרין דלאו דלא תשיך משום אזהרתי' דמלוה קאי מזהיר רחמנא ללוה . אלא הייגו אומרין דגזירת הכתוב הוא דאין הלוה רשאי ליתן ריבית . וכדאמר הש"ס שאני ריבית דחידוש הוא . דאפי' בלוה אסרה רחמנא . משא"כ אחר דכתב רחמנא וחי אחיך עמך לאגמורין דמותר לגמרי להלותו בריבית ואין אנו עוברין אפי' על לפני עור וגו' ש"מ דלאו דלא תשיך משום אזהרתי' דמלוה קא מזהיר רחמנא ללוה וכמ"ש הרמב"ן כן נ"ל בשיטת התוספ' והרא"ש . שלמדו דהא דמותר להלות למומר בריבית מקרא דוחי אחיך ולא למדו

מקרא

מקרא דאל תקח מאתו דקאי אאחיך כנ"ל . ואחזור למה שהקשתי דלדברי התוספ' דע"ז (דף כ"ו) הנ"ל . דילפי דמותר להלות מומר בריבית מקרא דוחי אחיך כנ"ל מנא לי' לר' אלעזר למילף מהאי קרא דריבית קלולה יולאה בדיינים . וגם מאי פריך הש"ס ור' יוחנן האי וחי אחיך עמך מאי עביד לי' . הא איכא למימר דאילטרך דמותר להלות למומר בריבית . ואם אמנם יש אתי מקום ליישב קושי' זאת לשיטת התוספ' אמינא דמכאן ילא לו לרבינו הרמב"ם דסתמא דתלמודא תפיס שיטתי' דרבא דס"ל מאי תשיך תשוך . משום דקשי' קושיתי הנ"ל . מנא לי' לר"א למילף מקרא דוחי אחיך דריבית קלולה יולאה בדייני' . וגם מאי פריך הש"ס ור' יוחנן אחיך מאי עביד לי' . דלמא אילטרך להתיר להלות למומר בריבית כנ"ל . א"ו דסתמא דתלמודא תפיס שיטתי' דרבא דמאי תשיך תשוך . ולפ"ז ע"כ אי אפשר לומר דמותר להלות למומר בריבית . משום דקשי' כיון דמאי תשיך תשוך ה"ל למיכתב תשוך . א"ו דאתי לאגמורין כל היכא דקרינן תשיך קרי בי' תשוך . וכיון דלמומר על כרחן אסור ליתן לו ריבית כמו שפסקו כל הפוסקי' וכתו' נ"ז הנ"ל ובאשר"י פ' אין מעמידין אסור להלותו בריבית ג"כ : כיון דלא קרינן בי' במומר תשיך לא קרינן בי' נמי תשוך . וכמו שפסק רש"י באמת כן בתשובה הביאו המרדכי בפ' איזהו נשך וכמ"ש לע"ל בשם הר"ר שמואל בר' שלמה הביאו בתשובת מיימוני לס' משפטים סי' ל"ו הנ"ל . וא"ג דלשיטת רבינו הרמב"ם דלנכרי תשוך הוא מלות עשה ליקח ריבית מנכו"מז . אכתי תקשי דמנא להו למיליף מהאי קרא דוחי אחיך דריבית קלולה יולאה בדיינים וגם מאי פריך הש"ס ור' יוחנן מאי עביד לי' דלמא אילטרך לאתיר להלות מומר בריבית . ואי משום דתשיך תשוך ודייקינן כל היכא דקרינן תשיך קרינן תשוך וכיון דבמומר לא קרינן תשיך דאסור ללות ממנו בריבית א"כ לא קרינן תשוך . אכתי מנלן למימר דלא קרינן תשוך ואסור להלות לו בריבית . דלמא לא קרינן תשוך דמלוה להלותו בריבית כמו לנכרי אבל איסורא ליכא כמו שיש ללמוד מקרא דוחי אחיך . ויי"ל דלפום מאי דאמרי' דתשיך תשוך אמרינן נמי דולאחיך לא תשיך נמי תשוך דומי' דלנכרי תשיך . דהא הכי כתיב לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך וכ"כ החכם הגדול מהור"ר יהודא ראזנים בספרו משנה למלך בפ"ה מהלכות מלוה ולוה בפירושו דמה שכתב רבינו הכותי וגר תושב מלוין להם בריבית שנאמר לא תשיך לאחיך דל"ל ולאחיך לא תשיך דכיון דס"ל דלנכרי תשיך תשוך ה"נ ולאחיך לא תשיך תשוך ע"ש וא"כ גם גבי ולאחיך לא תשיך תקשי כנ"ל כיון דולאחיך לא תשוך ליכתוב ולאחיך לא תשוך מ"ש דכתב רחמנא תשיך . וע"כ לריך גם שם ליישב כל היכא דקרינן ולאחיך לא תשיך קרינן לא תשוך וא"כ מוכח דאסור להלות למומר בריבית . לפום מאי דקיימינן בשטתי' דרבא . ודע דאפי' לשיטת הר"אש ודעמי' דס"ל דמומר להכעים לאו בכלל אחוה הוא ויש למעט מומר דאין עוברין על לאו דלא תקח מאתו נשך ותרבית מדקאי מאתו אאחיך . אכתי מלאחיך לא תשיך אין למעט דמותר ליתן ריבית למומר משום דלאו בכלל אחוה הוא לגבי דידן כנ"ל דזה וודאי אין סברא למעט דכי בשביל שגם הוא מומר איסגור אסור הדע דהרי הר"אש כתב בהדי' דמומר להכעים איכו בכלל אחוה . ואפ"ה כתב בפ' אין מעמידין דהנותן ריבית למומר עובר משום לא תשיך . ולא תימא דהא דכתב הר"אש דעובר משום לא תשיך לאו משום לאו דלא תשיך אלא משום לפני עור לא תתן מכשול . כיון דלמומר בוודאי אסור ליקח מאתנו ריבית דאנן לגבי דידי' נחשבים כאחים כנ"ל . דז"א דהרי הרא"ש כתב דעובר משום לא תשיך ומשום לפני עור לא תתן מכשול ודו"ק היטב .

ובמה שכתבתי יש ליישב מה שתמה הרב המגיד משנה בפ' ד' מהלכות מלוה ולוה הא דלא כתב הרמב"ם דהלוה עובר על לאו דולאחיך לא תשיך . ובגמ' נזכר בשם אביי דהלוה עובר אף על לאו דלאחיך לא תשיך והניח בל"ע . ולכל הנ"ל ניחא דאביי דאמר דהלוה עובר על לאו דולאחיך לא תשיך היינו דס"ל דתשיך דוקא וכדדחי' לי' ר"נ לרבא (דף ע' ע"ב) דס"ל מאי תשיך תשוך וא"כ ולאחיך נמי מאי תשיך תשוך דומי' דלנכרי תשיך דהכי כתיב לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך והשתא לא קאי הלאו על הלוה אלא על המלוה . וגם במלוה לא הוה לאו יתירא דנחשבי' דעובר נמי בהאי לא דולאחיך לא תשיך דהאי לאו ללאו יתירא אתי אלא לגלוי דאסיר להלות למומר בריבית דכל דקרינן בי' לא תשיך קרי בי' לא תשוך כנ"ל ודוק היטב :

ונראה לרבינו הרמב"ם דהא דתפיס סתמא דתלמודא כשיטת רבא דתשיך תשוך א פ"י שכתוב בתורה תשיך היינו משום הברייתא דסיפרי דתני זו מלות עשה ומשמע להו מדקתני זו מלות עשה דאתי לגמורין דיש למנות העשה זו במלות עשה וא"כ ע"כ ל"ל דתשוך . דאל"ה ליכא קום עשה . וכל דליכא קום עשה אין למנות בעשין ועל הספרי לא קשי' מנא לי' די"ל דלמדו מפי השמועה וכמו שכתב רבינו בהדי' בפ"ה מהלכות מלוה ולוה . דמפי השמועה למדו וז"ל שם ומלות עשה לתשיך לנכרי שנאמר לנכרי תשיך מכי השמועה למדו שזו מלות עשה עכ"ל והא דלא הקשה רבא לר"נ מברייתא דספרי זו י"ל דלא ידע רבא מברייתא זו . דהברייתות לא היו סגורו' בפי הכל כמבואר בהלמוד בכמה דוכתי .

ובכל הנ"ל שכתבתי יש ליישב ג"כ הקושי' בקשה על שיטת הרמב"ן . והיא הקושי' שהקשה הר"ן דלפום מה שפירש הרמב"ן דתשוך היינו שבא הכתוב להתיר ריבית מן העכומ"ז כמו שהתיר גזילו ואבדתו ומפרש הברייתא דספרי דתני זו מלות עשה שהיא מניעה בהלואתה אתא לומר שהמלוה לישראל בריבית עובר בעשה ולא תעשה דמגלי' לסיפרי דלנכרי תשוך אתי ללאו הבא מכלל עשה דלמא למשרי ריבית העכומ"ז אילטרך . ואין ליישב לשיטתו דמפי השמועה למדו כמ"ש רבינו הרמב"ם דא"כ תקשי' על' דהרמב"ן מגלי' לפום מה דהפסקינן דתשיך תשוך דלא מלות עשה גמורה היא ליקח ריבית מן העכומ"ז ודוק :

אמנם לכל הנ"ל ניחא . דס"ל להרמב"ן כשיטת התוספ' דגם רב נחמן דאסר ריבית עכומ"ז לא אסר אלא מדרבנן . והא דפריך רבא מלנכרי תשיך היינו דס"ד דרבא דלנכרי תשיך ג"כ למלוה אתי . דאי להתיר ידעינן מק"ו דגר תושב דמוזהר להלותו בריבית מדכתיב מאתו ולא מאחם . וכיון דלמלוה אתי לא הוה לחכמים לאסור . ומשני ר"נ לא תשיך ולאפוקי אחיך דלא . וא"כ אע"ג דמוכח מסתמא דגמ' דתפסי שיטתי' דרבא דמאי תשיך תשוך כמו שהוכחתי לעיל . נ"כ ל"ל דלנכרי תשוך אתי רק ללאו הבא לכלל עשה

בהם הרב במנותי' למצוה ואינה כי אם עבור עליו הישראל בעשה ולא תעשה נ"ל שהם מצות אחרי שאמרו שם בספרי זו מצות עשה כי כן נראה פי' זה הלשון כמו שכתבתי לעיל · ומה שהביא ראיה (ד) מפרק איזהו נשך דמשמע שההלואה ברבית לנכרי אינה מצוה הא ודאי קשיא היא איך הניח הגמ' שלנו ופסק כסיפרי · ומה שהליץ בעדו מהור"ר דוד ויט"ל בתחלת כתר תורה שלו שסבר שאמר כי דרך הרב לפסוק כירושלמי או כספרא וספרי כשיש בגמרא דבר סתום לא פורש או שיש חולקים בדבר ולא איפסיקא כמאן כמו שכתב גם כן מהרי"ק בשורש ק' כי דרך הרב לפסוק כירושלמי כשהגמרא מעמיד משנה או ברייתא בשנויא דחיקא וכאן לא נתברר בגמרא דאיזהו נשך אם היא מצוה או לא אני אומר שברור היא כשמש מלשונם דפי' איזהו נשך שאין בו מצוה בין בלישנא קמא בין בלישנ' בתרי' דללישנ' קמא הרי מבו' שאי' בו מצוה

טעה בו הרב כגון להלוות לנכרי ברבית שנאמר לנכרי תשיך וכגון לנגוש את הנכרי שנאמר את הנכרי תגוש שמכאן הרב מצות חלוטות ר"ל שלא מכאן במניינו בלאוין הבאים מכלל עשה הנזכרים אבל ראה בהן שאנו מצווין שנלוה לנכרי ברבית ושנגוש אותו לפרוע חובו אחר שמטה ושבש זה מפני מאמר' (ספרי) לנכרי תשיך הרי זה מצות עשה ולאחיך לא תשיך הרי זו מצות לא תעשה ואין הכונה אלא לנכרי תשיך ולא לאחיך והוא לאו הבא מכלל עשה שהוא נקרא עשה בהלואת האח עד שיהי' המלוה לישראל ברבית עובר בעשי' ולא תעשה והוא הדין למאמרם שם את הנכרי תגוש הרי זו מצות עשה שר"ל כן שנגישת האח עובר עליה בעשה ולא תעשה וכן פרש"י בפי' חומש (ד) והסוגיא שבגמ' בבא מציעא (דף ע' ע"ב) כך הוא אמרו לנכרי תשיך

שכן אמר מרבה הונו בנשך ובתרבית לחונן דלים יקבצנו לא נצרכה אלא דאפי' רבית דנכרי ושם הקשו בגמרא על זה הדעת ממה שכתוב לנכרי תשיך ותרצו במסקנא דהכי קאמר לנכרי אתה יכול ליתן הרבית אבל לישראל לא ולעבור עליו בעשה ולא תעשה · הנה שמלשון ראשון דהגמרא נראה בבירור שאין בו מצוה · ומה שהשיב רבי דוד ויט"ל שאין לסמוך על זה משום דשנויא דחיקא הוא דאף אם האמת יהיה כן בפרוש הפסוק מ"מ משמע מיני' שאין בו אסיר רק רשות וא"כ הוא למה אמר קרא לחונן דלים יקבצנו אני אומר כי דבריו אלה אינם תשובות כי מה שאמר דהוא שנויא דחיקא זה אינו שהרי תשיך הוא מהפעיל ועל כרחך הוא יוצא כרונס שאם לא כן היה אומר תשוך ולא כסברת רבא שהקשה ואמר לנכרי תשיך מאי לאו תשוך ויהי' מצות עשה שסברתו הפוכה הוא בזה כאשר כבר תרצו עליו בגמרא גם מה שאמר שאם כן למה יענש מאחר שהוא רשות אינה קשיא שהרי אף אם הורשה על כך לא על זה נאמר היותו עושה חסד ומשפט וצדקה בארץ כמו שמצינו ביפת תואר שהותרה לו ומכל מקום סמך הכתוב שם פרשת בן סורר ומור' לו' כי סופו להוליד בן סורר ומורה וכמו שאמרו חכמים (קדושין דף כ"א ע"ב) לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע · ואם כן מלישנא קמא הוברר כי אין בו מצוה · ומה שאמר עוד שמלשון שני נראה בבירור כי הוא מצוה וזה כי שם אמר בגמרא אם כסף תלוה את עמי עמי ונכרי עמי קודם וכו' ושאלו שם פשיטא ומשני לא צריכא דאפי' לנכרי ברבית ולישראל בחנם · ואם לא הי' מצוה להלוות לנכרי ברבית פשיטא שעמי קודם שהרי הוא מצוה להלוות לישראל ולא לנכרי אלא מכאן משמע שיש מצות עשה בנכרי להלוות לו ברבית ולכן אמר קרא דאפילו הכי מצות עשה דהלוואת ישראל קודמת למצות עשה דנכרי ברבית · אני אומר דלעולם בנכרי אין בו מצוה והאי דאיצטרך קרא למימר דעמי קודם הוא משום דסד"א שמאחר שזהו עשיר לא יתחייב להלוות לו בעת צרכו שאם הוא צריך למעות ימכור מנכסיו ובפרט כאן שהנכרי הי' רוצה להלוות ממנו ברבית ויהי' לו בזה הסרון כיס קמ"ל דאפי' הכי הישראל קודם דאי לא תימא הכי דקרא דעמי אפי' בעשיר קא מיירי ולא דוקא בעני לא הי' צריך להזהיר שבהיות עני ישראל ונכרי שעני ישראל קודם קל וחומר הוא ומה אם אפי' כשהם כולם ישראלים יש עניים שקודמים לעניים אחרים כמי

מרגניתא טבא

במציעא האמת דאי למצוה גמורה תקשי האיך אסרו חכמים רבית העכו"ם . ונמצא דהשתא נתישב' הקושיא הנ"ל שהיתה קשי' לשיטת הרמב"ן בתרי אנפי חדא דאין לומר דרק להתיר רבית דנכרי אתי · ולא ללאו הבא מכלל עשה . דא"כ תקשי לנכרי תשיך למה לי . דלהתיר ידעי' מק"ו דגר תושב ככ"ל · ועוד די"ל גם לשיטת רמב"ן דמפי השמועה למדו ואין להקשות השתא דמפי השמועה למדו מנא ליה לרמ"בן לומר לפוש מאי דתפסינן תשיך תשוך דלאו מצות עשה גמירה היא ליקח רבית מעכו"מז כמו שהקשיתי לעיל . די"ל דיש לו ראיה דע"כ לא למדו מפי השמועה אלא ללאו הבא מכלל עשה . דאי לעשה גמורה תקשה האיך אסרו חכמים רבית דעכו"מז כפי' התוס' כיון דמצות היא לא היה להם לחכמים לאסור . דבשלמא בלא הא דהוכחתי מסתמא דגמ' דהפים שיטתי' דרבא תשיך תשוך · דהיי' קשה מכ"ל

תשיך מאי תשיך לאו תשוך לא תשיך לא סגיא דלא"ה כלו' שאם נאמר דתשיך קאמר איפשר שבא הכתוב להתיר רבית מן העכו"ם כדרך שהתיר אבדתו וגזלו אבל אם ללות ממנו לא הולרך להתיר ולעשותו מלוה אי אפשר ומתרץ לאפוקי אסיך דלא לעבור עליו בעשה ולא תעשה

כמו שאמרו ענייך עניי וכו' כל שכן) על ישראל ונכרי שהעני ישראל יקדים ואין לומר כאן לא נריכ' דאפי' לנכרי ברבית ולישראל בחנם דפשיטא אם יהיו שניהם מלוה שמלות הישראל קודמת ומה שראינו שאפי' בהיות שניהם ישראלים ושניהם מלוה יש קודם לחבירו לכן נאמר בודאי כי אין בהלואת נכרי ברבית מלוה לפי הגמ' דילן ומה שאמר עוד שאם אינה מלוה למה הולרך הפסוק לומר שעמי ונכרי עמי קודם תיפוק לן מנבל' שכתוב בה לגר אשר בשעריך תתננ' ואכל' או מכור לנכרי ודרשו חכמים בפ' כל שעה (דף כ"א ע"ב ובפרק כל הבשר (דף קי"ד ע"ב) להקדים נתינ' דגר למכיר' דנכרי שזה אתה מלוה להחיותו וזה לא אם כן כל שכן יהיה ישראל ונכרי שיקדים ישראל לנכרי ולמה לו אם כסף תלוה את עמי למדרשיה · אני אומר דאף כי הלואת הנכרי ברבית הוא רשות אילטריך קרא לרבויי שתקדם הלואת ישראל להלואת נכרי ברבית משום דהוה אמינא דוקא לגבי נבלה שלא היה בה ריוח כל כך במכירתה כמו שכתבו התוספות בפרק כל הבשר (שם) אמרה תורה להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי אבל בהלואת נכרי ברבית שיש בו ריוח גדול אימא שהלואתו תקדם להלואת ישראל ובפרט אחרי היותו עשיר קמ"ל קרא דאם כסף ישראל קודם · ואף אם תמצא לומר דמכל מקום מנבלה נפקא הא קיימא לן דמילתא דאתי' בקל וחומר טרח וכתב לה קרא · ומה שתקן גם כן הסוגיא דפרק זה בורר (דף כ"ה ע"ב) דקאמר מלוה ברבית מאימתי חזרתן עד דאפילו לנכרי לא מוזפי ברביתא ואמר כי אף שהוא מלוה לא הקפידו לבטלו ממנה כדי שלא יחזור יותר לסורו להלוות לישראל ברבית כזה לא שמעתי ולא ראיתי בשום מקום שיהא כח ביד החכמים לעקור מלוה מן התורה שתהיה נעקרת לעולם אף אם יהיה לעשות סייג משום דאפילו נביא אינו יכול לבטל רק לשעה וכדאיתא בהאשה רבה (דף צ') וגם הסוגיא דסוף פרק אלו הן הנזקין (דף כ"ד) דאמר כספו לא נתן בנשך אפילו רבית דנכרי · ואמר היותה תקנה דרבנן שלא ילמד ממעשיו או שלא יבא להלוות לישראל ברבית אינו מתיישב אל לבי כלל שאם אמת הוא שהיה מלוה מן התורה להלוות לנכרי ברבית היכי אתו רבנן ובטלוה ממנו לעולם והלא אין כח זה לחכמים לעקור אות מן התורה לגמרי וכדאיתא בפרק האשה רבה ובהקדמת הרב בסדר זרעים · ומה שפירש בהסוגיא דכספו לא נתן בנשך דמיירי במעות של נכרי שהוא מלוה אותם לנכרים אחרים ברבית לא סבירא לי כלל רק מיירי במעותיו ממש כי היא מדת חסידות שלא להלותן ברבית אפילו לנכרי . ואף כי מלשון הספרי משמע שהלואה בריבית לנכרי היא מלוה מכל מקום אחר שגמרא דידן לא סבירא ליה הכי נשארה התמיה על עמדה איך הניח הרב דרך הסלולה בגמרא ללכת בסברת הספרי ולא ידעתי מה אדבר בו רק כי דעתו רחבה מדעתי ולא יכולתי לבא עד תכונתה ומצאתי בפרק ה' מה' מלוה ולוה מחבור הרב שגם הראב"ד השיגו על זה שכן כתב שם למגדל עוז בשמו וז"ל : כתב הראב"ד ז"ל אני לא מצאתי שמועה זו ואולי במה שמצא בספרי טעה שנאמר שם לנכרי תשיך זו מצות עשה ופירושו משום דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה שלא ישיך לישראל עכ"ל · והמגדל עוז השיב עליו וז"ל ואני אומר גדולים אחרים כ"ע בזה השיגוהו אמונה אמנה ראיתי הסיא דספרי שרצה הראב"ד ז"ל להטעות בה וכן כתב רבינו משה ז"ל בספר המצות שלו וסוף הברייתא ולאחיך לא תשיך זו מצות לא תעשה ופירש כי כמו שהוזהרנו בלאו על לא תחנם לומר שלא ליתן להם מתנות חנם הוזהרנו בעשה אף כשנלוה אותם שלא נלוה אותם חנם אלא ברבית וקורא אני בזה והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה · והפירוש שלו קרוב בעיני יותר עד כאן לשונו · ואמנם עכ"ז לא נתגלה לנו למה הניח הרב דרך הגמרא ופסק כספרי · ועתה נחזור על דברי הרמב"ן שהביא

מרגניתא טבא

מנ"ל להרמב"ן דהדרינן לס"ד דרבא מאי תשיך תשוך · וג"כ היינו מוכרחים לומר דהרמב"ן כתב כן לאיכ' דמתני להא דרב הונא אדתני רב יוסף דללשון זה לא אסרו מעולם ריבית העכומ"ז כמ"ש לעיל . שפיר היה קשה כיון דהא דהדרינן לס"ד דרבא היינו לפום מה דלא אסרו ריבית עכומ"ז מעולם · ואי ס"ד דתשיך זו מלות עשה דתני בסיפרי מפ' השמוע' למדו . מנ"ל לרמב"ן דלמדו ללאו הבא מכלל עשה ולא לעשה גמורה . ולא היינו יכולין לתרץ דיש לו ראי' דרק ללאו הבא מכלל עשה למדו דאל"כ איך אסרו ריבית עכו"מז · דהא עיקר דהדרינן לס"ד דרבא היינו ללשון דלא אסרו ריבית עכומ"ז מעולם : משא"כ משא"כ דהוכחתי מסתמא דגמר דספים

(ה) שהביא עוד ראי' שלא להכניס ענין שבעלי חיים הטהורים בכלל המצות ממה שאמר בתחלתו שכל אבר ואבר שיש באדם כאלו אומר עשה בי מצוה וכאן אין בהם קום עשה · נ"ל שגם באלו יש בהם קום ועשי' כאשר יבא לאכלן ולפי דעתי שלכן האריך הרב בלשונו בסמ"ק שלו בעשה קמ"ט שכ' וז"ל שלונו לבדוק בסימני בהמה וחי' ועוף השחוטי' עכ"ל נשמ' מת' שא' השחוטי' כי אז חלה עליו זאת המצוה אחרי כי בא לאכלן דמסתמא לאכול אותם שחטם ולכן יבא במנין ודי במה שכתבתי בזה השורש :

תעשה ד והנה עלה לנו בין שנאמר תשיך או תשוך שהוא עשה במניעה מן הלאו כמו שאמרו בברייתא הזו שבספרי וכאלה רבות שם בסיפרי שכן אמרו כל צפור טהורה תאכלו מצות עשה כל שרץ העוף טמא הוא לא יאכל מצות לא תעשה וכן בבהמות ובדגים ובחגבים בלשון הזה נשנו בסיפרא ומפני שהענין כן לא מנאן בה"ג כדרך שלא מנה אלו שאין בקיומן מצוה כאשר כתבתי (ה) ה ומאמרם כמו כן שהזכיר הרב שכל אבר ואבר שהוא באדם כאלו הוא אומר עשה בי מצוה והיא מדרש תנחומא בפרשת כי תצא גם הוא ראיה

ו על היות מספרם במצות שעשייתן הוגה לא כאותן שהוא שב ואל תעשה כי בלאוין ימנו במספר כל יום ויום שאומר אל תעשה בי עבירה :

מרגניתא טבא

דתפיס שיטתי' דרבא מאי תשיך תשוך שפיר איכא למימר דהרמב"ן קאי בלישנא דאסרו חכמים ריבית עכו"ם כמו שפירשו התו' · והא דקשי' א"כ מנ"ל דהדרינן לס"ד דרבא . דהשתא י"ל דילא לו להרמב"ם דתפסינן שיטתי' דרבא מדתפס סתמא דתלמודא שיטתי' דרבא ודוק :

אמנם כל זה לא תיכון להרמב"ן . דהרי לפי הוכחתי דתפיס הש"ס שיטתי' דרבא ל"ל דאסור להלוות למומר בריבית . ואלו הרמב"ן מן המתירין להלוות לנכרי בריבית : יהי' איך שיהיה הרי הר"ן הסכים לשיטת רבינו והבאתי ראיה דאף סתמא דתלמודא תפיס שיטתי' דרבא . וגם הבאתי ראי' מהתוספ' והרא"ש דע"ז דתפסי שיטתי' דרבא . וע"כ ל"ל אחד משני פנים או הא דהדרו לס"ד דרבא היינו ללישנא דתני דרב הונא אדתני רב יוסף . וא"כ ריבית נכרי מעולם לא אסרו . א"כ מוכרח הא דתני בסיפרי לנכרי תשיך זו מצות עשה כעשה גמורה היא כנ"ל . או דקיימא התוספ' לפום לישנא דאסרו חכמי' ריבית העכו"ם . ומפרשים דהא דפריך רבא לר"נ לנכרי תשיך היינו משום דרב נחמן ס"ל דאסור ריבי' דעכו"ם מדאורייתא' . ולכך למסקנא דשם אין דריבי' עכו"ם אינו אסור מדאורייתא הדרינן לס"ד דרבי' והיינו כפירוש הר"ן ממש דאל"כ אלא דמפרשי' כמו שפירשו התוס' דב"מ . (דף ע) תקשי מנלי' דהדרינן לס"ד דרבא . ומהוכחתי דסתמא דגמ' תפיס שיטתי' דרבא ליכא למימר לשיטתם דהא התוספ' מתירים להלוות למומר בריבית . א"כ ג"כ מוכרח דהא דתנא בסיפרי לנכרי תשיך זו מצות עשה דמצות עשה ממש . ואם תזכור כל מה שכתבתי לעיל תבין זה ודוק :

תו קיים הרמ"בן וז"ל ד והנה עלה לנו בין שנאמר תשיך או תשוך וכו' כל צפור וכו' כל שרץ העוף טמא הוא לא יאכל וכו' בלשון הזה נשנו בסיפרא עכ"ל מדהביא הא דדרים בסיפרי כל שרץ העוף טמא הוא לא יאכל מצות לא תעשה · נראה דבא לסתור בזה ראית רבינו שלמד מלשון דקאמר בספרי גבי לנכרי תשיך זו מצות עשה דהיא מצות עשה גמורה כנ"ל דא"כ מה ילמוד ממה שאמרו בסיפרי על כל שרץ העוף לא יאכל שהוא מצות לא תעשה ודוק :

אמנם הנראה לי בזה דודאי צריך תלמוד מאי בעי הסיפרי בזה שכת' שזו לא תעשה והרי מבואר לפנינו שהיא לא תעשה ועוד מאי תני גבי לא תעשה זו ולא תני כן בכל לא תעשה ועשה · דבשלמא הא דתני גבי כל צפור טהור תאכלו שזו מצות עשה וכן בבהמה ודגים וחגבים שהמה מצות עשה יש ליישב או כמו שכתב רבינו דאתי לאגמורין שהמה מצות עשה גמורה בקום ועשה והוא לבדוק בסימנים כמ"ש רבינו ולא לאו הבא מכלל עשה עשה או דאתי לאשמועינן הא גופא דזה אתי ללאו הבא מכלל עשה כמ"ש הרמב"ן אמנם לשיטת רבינו ניחא עפי דלשיטת הרמ"בן אכתי תקשי למה לא תני כן בכל לאו הבא מכלל עשה ומ"ש דתני גבי הני ושביק אחריני' ועוד דלשון זו מצות עשה כמו שהבי' רבינו לשון זה וכן הרא"בד והגה' מיימין מדוקדקים יותר לשיטת רבינו כמ"ש לעיל . אלא דתני כל שרץ העוף טמא הוא לא יאכל לא תעשה קשי' מאי קמ"ל בזה . ונ"ל דהספרי בא ליישב דכל שרץ העוף דנשנית במשנה תורה למה לי . הלא כבר נאסרו בפ' שמיני · דבשלמא בבהמה ובעוף נשנו . כדאמר הש"ס למה נשנו במשנה תורה בבהמה מפני השסועה . ובעוף מפני הראה . אלא בשרץ העוף למה נשנה · הלא לא נתחדש בו כלום במשנה תורה . וע"ז בא הסיפרי לתרץ דנתחדש בו לא תעשה . דפ' שמיני לא נאמר בהם לא תעשה רק כל שרץ העוף ההולך על ארבע שקץ הוא ולא נאמר שם לא יאכל . וכאן במשנה תורה נאמר לא תעשה לא יאכל . והיינו דתני בסיפרי מצות לא תעשה ר"ל שנתחדש בו מצות לא תעשה ודוק :

גם נ"ל הא דתני בסיפרי ולאחיך לא תשיך מצות לא תעשה דגם בזה קשי' מאי קמ"לן בזה · אמנם למה שכתבתי לעיל יבא לכלל ישוב . והוא דלשיטת רבא דס"ל מאי תשיך תשוך וא"כ גם ולאחיך לא תשיך תשוך ואתי לאגמורין דאסור להלוות למומר בריבית כמ"ש לעיל . וסד"א דלא הוה לאו יתירא אלא גילוי מילתא דכל היכא דקרינן לא תשיך קרי' ביה לא תשוך כמ"ש לעיל קמ"לן הסיפרי דאפ"ה הוה לא תעשה והמלוה עובר על לא תעשה זו ג"כ · וזה דלא כמ"ש לעיל בישוב הרמב"ם דלא מני לא תעשה זו גבי מלוה ודוק :

תו כתב הרמב"ן וז"ל ה ומאמרם כמו כן שהזכיר הרב וכו' . אל תעשה בי עבירה עכ"ל . כתב ע"ז הרב בעל מגילי' אסתר וז"ל . נ"ל שגם באלו יש בהם קום ועשה כאשר יבא לאוכלן וכו' עכ"ל

עכ"ל. והוא כמצות מזוזה ומעקה שכתבתי לעיל. שמצות אלו דומי' לרשות. שאין אדם חייב לדור בבית כדי שיתחייב במזוזה או לבנות בית כדי שיתחייב בעשיית מעקה. כמש"ל בשם רבינו הרמב"ם ואפ"ה מנו אותן כל מוני המצות בכלל תרי"ג מצות משום דאם בא לדור בבית חייב במצות מזוזה. ואם בנה בית חייב בעשיית מעקה. ה"נ בדיקת סימני בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים כשבא לאוכלן חייב בבדיקת הסימנין. יש למנותן במנין המצות ותו לא מידי. ובכן עלו כל דברי רבינו הרמב"ם כהוגן בלא שום גמגום. והשם יאיר עינינו בתורתו:

בשורש הז' לא כתב הרמב"ן כלום. לכן גם אנכי מנעתי את עצמי לכתוב בזה השורש כי לא קבלתי על עצמי אלא לישב דברי רבינו מהשגות הרמב"ן זכרונו לברכה:

השורש הז' שאין ראוי למנות דקדוקי המצות:

דע כי המצוה האחת משפט אחד מקיבל ויתחייבו מאותה ההקדמה ציוויין ואזהרות רבות הם דיני המצוה המשל בזה החליצה והיבום הם שתי מצות עשה וזה מה שאין חולק בו וכשהסתכלנו דין שתי מצות אלו ומה שיתחייב מהם לפי ההקדמות התוריות יתחייב שתהיינה קצת הנשים חולצות ולא מתיבמות וקצתן מתיבמות ולא חולצו' וקצתן אי חולצו' או מתיבמו' וקצתן מיבמין לא חולצין וקצתן או חולצין או מיבמין וקצתן לא חולצין ולא מיבמין וכן נמצא היבמות קצתן חולצות לז' ומתיבמות לזה וקצתן חולצות לזה ולזה ומתיבמות לזה ולזה ומהן מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן ומותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן ואסירות לאלו ולאלו ומותרות לאלו ולאלו ואלו מנינו כל חלק דין מאלו הדקדוקים מצוה בפני עצמה היה עולה מנין דיני מסכת יבמות לבדה יותר ממאה מצות ואין אחת מהן כי אם צווי או אזהרה כמו שיאמר שזאת חיב' שתחלוץ על תאר כך או יאמר כי זאת אינה מותרת לזה או א"א לה החליצ' כלל או היבום וכן מתחייב בכל מצוה ומצוה ואחר שהיה כן וזה ממה שאין חולק בו הנה דקדוק המצות גם כן כשיהיה כתוב בתור' אין ראוי למנותו כי לא מפני שבאר הכתוב ודקדק אותה מצוה אי תנאים שבה נמנה אנחנו כל תנאי או כל פרט שהוא דקדוק ונאמר שהוא מצוה וכבר טעו בזה רבים וכל מה שמצאו כתוב מנו מבלתי הסתכלות בשרש המצ' ולא לדקדוקיה או תנאיה המשל בזה חייב הכתוב בספר ויקרא למטמא מקדש וקדשיו והנזכרים עמו קרבן חטאת והנה זה מצות עשה בלי ספק ואחר כך דקדק הכתוב בזה הקרבן מה היה ואמר כשבה או שעירה ואם לא תשיג ידו דמיה יביא שתי תורים או שני בני יונה ואם לא תשיג ידו דמיהן יביא עשירית האיפה סלת זהו קרבן עולה ויורד וזה באמת הוא ביאור הקרבן המתחייב לו מהו א"כ אין ראוי שנמנה אותו הנה שלש מצות ונאמר הציווי שצוה להקריב עשירית האיפה כי הנה אינן שלשה ציוין אלא אחד והוא שיקריב קרבן על שגגתו ואותו הקרבן הוא כך או כך או א"א כך ומזה המין ג"כ הוא שגגת מצוה והוא שהכתוב בא בספר ויקרא שמי ששגג ועבר על מצות ה' יקריב קרבן והיא מצות עשה והיא שיקריב השוגג חטאת ובתנאי שתהיה השגגה בדבר שחייבין על זדונו כרת ויהיה בו מעשה ויהיה מצות לא תעשה כמו שבאר בפרק הוריות (דף ח') וכריתית אח"כ דקדק הכתוב בתאר זה הקרבן וכתב

כתבו בו כתוב ואמר אם היה השוגג מעם הארץ יקריב כבשה או שעירה ואם היה נשיא יקריב שעיר ואם היה כ"ג יקריב פר ואם היה השגגה בעבודה זרה יקריב השוגג שעירה בין שהיה נשיא או הדיוט או כ"ג ולא בהתחלף מיני בעלי חיים שיקריב מהם הקרבן יתרבו הקרבן האחד שהוא קרבן שוגג וישיב מצות הרבה ואלו היה זה כן יהיה מתחייב גם כן שנמנה אמרו כבשה או שעירה בשתי מצות ואמרו שתי תורים או שני בני יונה בשתי מצות אין הענין כן אבל הציווי בקרבן היא מצות עשה והיות זה מביא אותו קרבן ואין כל תנאי מתנאי המצות ימנה מצוה והבן זה מאד מאד כי הטעות בו נעלם ולא ירגיש אותו כי אם נבון׃ ומזה המין גם כן אמרו ית' שנערה מאורשה שזנתה בסקילה ובת כהן בשריפה זה השלמת דקדוקי משפט אשת איש וכבר טעה בזה כל מי ששמעתי בו ימנה א"א מצו' ונער' מאורסה מצוה ובת כהן מצוה ואין הדבר כן אבל הוא כמו שאבאר והוא כי מצוה אחת מכלל המצוה הוא אמרו ית' לא תנאף ובאה הקבלה שזה הלאו אזהרה לאשת איש אח"כ ביאר הכתוב שיהרג עובר לאו זה והוא אמרו מות יומת הנואף והנואפת׃ אחר כך השלים הכתוב דקדוק זה ותנאי זאת השאלה והמשפט והתנה בו תנאים ואמר שאמרו מות יומת הנואף והנואפת יש בו חלוק שאם היתה אשת איש בת כהן תשרף ואם היתה נערה מאורשה בתולה בסקילה ואם היתה בעולה ואינה בת כהן בחנק ולא בהתניתו בדיני המות יתרבו המצות שאנחנו בכל זה לא יצאנו מאיסור אשת איש ובבאור אמרו בסנהדרין (דף כ"ח ע"ג) הכל היו בכלל הנואף והנואפת הוציא הכתוב את בת ישראל לסקילה ובת כהן לשריפה בזה ירצו שאיסור אשת איש כולל כל מה שאמר הכתוב בהם מות יומת הנואף והנואפ' אבל הבדיל הכתו' במית'זו ושסקצת האישים בשריפה וקצתם בסקילה ואלו היה ראוי שימנה דקדוק המצוה בעבור שנזכר בתורה היה מתחייב לנו שלא נמנה מכה נפש בשגגה גולה מצוה אחת כי הכתוב כבר דקדק במצוה הזאת והיינו מונים ג"כ מאמר הכתוב ואם בכלי ברזל הכהו מצוה אחת והמצוה השניה אמרו ואם באבן יד הכהו והמצוה השלישית או בכלי עץ הכהו והמצוה הרביעית אמרו גואל הדם הוא ימית את הרוצח והחמישית אמרו או בשנא' יהדפנו והששית אמרו או השליך עליו בצדיה והשביעית אמרו אם בפתע בלא איבה הכהו בידו והמצו' השמיני' אמרו אם בפתע בלא איב' והתשיע' אמרו או השליך עליו כל כלי בלא צדיה עשירית או באבן אשר ימות בה בלא ראות י"א ויפל עליו וימות והוא לא אויב לו הי"ב והצילו העדה את הרוצח הי"ג והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו הי"ד וישב שם עד מות כהן הגדול הט"ו ואם יצא יצא הרוצח הי"ו ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח׃ ואם עשינו כן בכל מצוה ומצוה היה עולה מספר המצות יותר מאלפים וזה מבואר ההפסד לפי שזה כלו דקדוק השאלה׃ ואמנם המצוה המנויה הוא דין מכה נפש בשגגה והיא התורה שהורונו שנדין הדינין והדקדוקין הכתובין בה וכן קראם האל משפטים ולא קראם

מצות

מצות ואמר ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה וכבר התעורר בעל הלכות גדולות על קצת אלו הענינים והלך סביבם ומנה פרשיות ואמר במנינם פרשת נחלות פרשת נדרים ושבועות ופרשת מוציא שם רע ומנה כמו כן פרשיות רבות אבל לא נתבאר לו זה הענין על השלמות ולא יגיע אליו ולכן מנה באותן הפרשיות מה שכבר קדם לו מנינו והוא לא הרגיש ובעבור שנעלם מזולתנו השרש הזה במצות צרעת שמנה י"א מצות ולא ידע כי הם מצוה אחת ושכל מה שנזכר בכתוב אמנם הוא דקדוק ותנאי ובאור זה שהוא הורה לנו צרעת אדם יטמאנו וישוב טמא ויתחייב לו מה שיתחייב לטמאים מהרחק המקדש וקדשיו ולצאת חוץ למחנה שכינה ואנחנו לא נדע אי זה צרעת תטמא ואי זה לא תטמא בא הכתוב לבארו ולהבדיל המשפט שאם היה כך הוא טהור ואם היה כך הוא טמא ואם הי' על ענין כך יעמוד זמן כך

ואם היה על ענין כך יעמוד זמן כך ובבאור אמרו לטהרו או לטמאו כשם שמצוה לטהרו כך מצוה לטמאו והמצוה הי"א אמנם שיאמר טמא או טהור אמנם חלוק ענינים שבהם יהי' טמא או טהור אין ראוי למנות' בעבור שהם תנאי' ודקדוקי' וזה כמו אמרנו כי הקרבת בעל מום מוזהר ממנו ואם הוא מצות לא תעשה נשאר עלינו לדעת מה הם המומים התראה שנחשוב כל מום ומום מצוה אם היה זה כך היה עולה מנינם קרוב ע' מום וכמו שלא נמנה המומי' מה מהם מום ומה מהם אינו מום אבל האזהרה שהזהירנו מבעל מום כמו כן אינו ראוי למנות סימני הצרעת מה מהם טמא ומה מהם טהור אלא היות המצורע טמא לבד והאחרים כלם הם באור מה הוא הצרעת ועל הדרך הזה ראוי שימנה כל מין ומין מהטומאות מצוה אחד ולא ימנו דקדוקי המין ההוא מן הטמאות ותנאיו כמו שיתבאר ממנו והבן זה השרש שהוא עמוד התורה למה שאנחנו בו :

השורש השמיני

שאין ראוי למנות שלילות החיוב עם האזהרה:

דע שהאזהרה הוא אחד משני חלקי

הרמב"ן

העיקר השמיני שאין ראוי שימנה השלילות עם המניעה

א ביאר הרב ז"ל העיקר הזה ענין השלילות שהשלול נשוא ממונה ואין בו מענין הלאוי כלום ואמר וכבר העידו עליהם השלום כי זה הענין במחלוקת שנפלה ביניהם בלאו מן הלאוין וזהו באמרו בשחיטת העוף ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל שדרש תנא דיקן שאם הבדיל פסול ולדעתו היא מניעה ודרש רבי אליעזר ב"ר שמעון שאין צריך להבדיל והנה לדעתו היא שלילות לא מניעה וכל אלו דברים ברורים לא נעלמים מכל מבין עם תלמיד (א) אבל נצטרך בעבור שאמר בעולת בהמה ונתח אותה לנתחיה והיי עולה בדעת שעולת העוף כן ואמר שאינו צריך להבדיל אבל ישסענו עכ"ל הרי ביאר בפירוש כי טעם עשותו לא יבדיל שלילה ואינו בא במנין היא מפני

מגלת אסתר

נראה לי שאין בדברי הרמב"ן תוספות כלל על דברי הרב כי זה שאמר (א) שלהקרות שלילה צריך שיהא הכתוב מוצרך לאותה שלילה גם זה דעת הרב שכתב בזה השורש גבי עולת העוף וז"ל ׳ ומהנה יתבאר שאמרו בעולת העוף ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל אין ראוי למנותו כי הוא שלילי ולדברי הכל אם הבדיל כשר כי הוא

מרגניתא טבא

כתב הרמב"ן וז"ל . **א** ביאר הרב ז"ל העיקר הזה ענין השלילות וכו' ס"ל יבמה יבא עלי' מצוה וכו'

הלקי הצווי וזה כי אתה תצוה למצווה שיעשה דבר א' או שלא יעשהו כמו שתצוהו לאכול ותאמר לו אכול או תצוהו להרחיק מן האכילה ותאמר לו לא תאכל ואין בלשון הערבי שם יכלול שני אלו הענינים יחד כבר זכרו זה המדברים במלאכת הדגיון ואמרו זה לשונם ואמנם הצווי והאזהרה אין להם בלשון

מפני כי הוצרך לכתבו כדי שלא נחשוב שדינו כעולת בהמה. ואני תמה עליו כי ממה שכתב הרב בזה השרש בענין לא תצא גם כן שאמר שהוצרך לכתבו כדי שלא יעלה במחשבתנו אם הדבר כן בעבד כנעני כ"ש באמה העבריה הי' לו להבין כי דעות שניהם שוים בזה הענין וגם שהוא חולק עליו ואמר דאי משום זה לא היה צריך לכתבו שאין למדין מן הקנסות מכל מקום נקוט מיהא פלגא בידך שדעתו הוא כי להקרות שלילה צריך שיהא הכתוב מוצרך אליו ומה שאמר עוד (ב) דכי לא תצא הוא לאו מפני שלא הוצרך לכתבו שהרי ק"ל אין למדין מן הקנסות נ"ל כי זה שאמרו אין למדים מן הקנסות היינו דוקא ממונא מקנסא אבל קנסא מקנסא ילפינן כדמשמע מתוך סוגיות הגמרא דפ"ק דמכות (דף ד')

נצטרך בהם עוד להתנות כי לדעת רבותינו אין בתו' דבר נאמר בלשון לאו או בלשון עשה שיהי' שלילות מצוה כלו' רשות ולא שלילות דין מן הדינים אלא א"כ הי' מן הכתו' צריך לשלילו' ההוא וכבר הזכירו באותו המחלוקת לדעת זה החכם הרואה בלא יבדיל שהיא שלילות אמרו (זבחים דף ס"ו) מכדי כתיב והקריבו חלק הכתוב בין חטאת העוף בין עולת העוף לא יבדיל למה לי ש"מ אין צריך להבדיל והמשל עוד בזה מאמרם בגמרא סוטה (דף ג') וקנא את אשתו רשות דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר חובה לא יטמא רשות ר"ע אומר חובה לעולם בהם תעבודו רשות ר"ע אומר חובה ושאלו על זה לימא ר' ישמעאל ור"ע בכל התורה כלה הכי פליגי דמר אמר חובה ומר אמר רשות ופירשו בקראי פליגי כלומר במדרשי הכתובים מ"ט דר' ישמעאל כדתניא לפי שאמרה תורה לא תשנא את אחיך בלבבך יכול כגון זה ת"ל ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו ור' עקיבא קנוי אחרינא כתיב הרי ביארו כשיהיה להם דבר שהי' מן השתם בכלל הי' וצריך לשלול ממנו את החיוב יודו בו שהיא רשות וכן אמרו בלא יטמא רשות מ"ט דר' ישמעאל איידי דכתיב אמור אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא איצטריך למכתב לא יטמא ורבי עקיבא מכי אם לשארו נפקא וכן דרש בלעולם בהם תעבודו למסרא אחד מן האומות שבא על שפחה כנענית ור' עקיבא מהם תקנו נפקא הרי כלם מודים בשלילות במקום שצריך הכתוב לשלילות קיימא כלומר שצריך להתיר לנו דבר ולתת לנו רשות בו וכשאינו צריך להרשות לנו בו כלל יגזרו שהוא מצות עשה או לאו ואפי' יבום אשת אח הי' להם כן אמרו (יבמות דף כ"ז ע"ב) לפי שהיתה בכלל אסור והותרה יכול תחזור להיתרה הראשון ת"ל יבמה יבא עליה מצוה **ב** וכיון שהענין כן ראוי לומר בלא תצא כצאת העבדי' שהיא מניעה לא שישלול ממנה הדין הנאמר בעבד כנעני לפי שלא הי' הכתוב צריך לשלילה הזאת שאין העברי נלמד מן הכנעני בדין. וזה שאמר הרב שמא יעלה בדעתנו ונאמר אם עבד כנעני יוצא בהם אמה העבריה לא כ"ש ולפיכך יצטרך לשלול ממנה זה הדין ונאמר לא תצא כצאת העבדים. אינו נכון לפי שיציאת עבד כנעני בראשי אברים קנס הוא כמו שהחכמים מזכירים בכל מקום (ב) ואין למדים מן הקנסות לומר אם קנסי

מרגניתא טבא

וכו' עכ"ל וכתב ע"ז בעל ספר מגלת אסתר וז"ל נ"ל כי אין בדברי הרמב"ן תוס' כלל על דברי הרב. כי זה שאמר שלהקרות שלילה צריך שיהא הכתוב מוצרך לאותה שלילה. גם זה דעת הרב שכתב בזה השורש גבי עולת העוף וז"ל ומהנה יתבאר שאמרו בעולת העוף ושסע אותו בכנפיו ולא יבדיל אין ראוי למנותו כי הוא שלילה ולדברי הכל אם הבדיל כשר כי הוא בעבור שאמר בעולת בהמה ונתח אותה לנתחי' והיה עולה בדעת שעולת העוף כן ואמר שאינו צריך להבדיל אבל ישסעהו עכ"ל. הרי ביאר בפירוש כי טעם היותו לא יבדיל שלילה ואינו בא במנין הוא מפני כי הוצרך לכותבו כדי שלא נחשוב שדינו כעולת בהמה. ואני תמה עליו כי ממה שכתב הרב בזה השורש בענין לא תצא ג"כ שאמר שהוצרך לכותבו כדי שלא יעלה במחשבתינו אם הדבר כן בעבד כנעני כל שכן באמה העברי'. היה לו להבין כי דעות שניהם שוין בזה הענין. וגם שהוא חולק עליו ואמר דאי משום זה לא היה צריך לכותבו שאין למדין מן הקנסות מ"מ נקוט מיהא פלגא בידך שדעתו הוא כי להקרות שלילה צריך שיהא הכתוב מוצרך אליו. עכ"ל בעל ס' מגילת אסתר:

תו כתב הרמב"ן וז"ל **ב** וכיון שהענין כן ראוי לומר בלא תצא כצאת העבדים שהיא מניעה וכו' ממונא מקנסא לא ילפינן וכו' עכ"ל. אמנם מלאתי ראיתי שגם התוס' כתבו כמו שכתב רבינו הרמב"ם והוא

קנסו הכתוב בכנעני כ"ש שנקנוס בעברי שאין דנין בקנס בשום מקום זולתי במקומות שקנסה בהם התורה וזה ידוע בתלמוד וכ"ת נילף מקנסא ממונא מקנסא לא ילפינן ועוד אמרו (כתובות דף ל"ו ע"ב) חדוש שחדשה תורה בקנס דלא"ג דמקטל משלם ואמר בגמרא מכות דף ד' ע"ב) דקא בעי מ"ט דרבי מאיר שאמר עדים שאמרו מעידים אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממי' שלוקי' ומשלמי' ומשני אמר עולא גמר ממוציא ש"ר מה מוציא שם רע לוקה ומשלם אף כל לוקה ומשלם ושואל הגמרי מה למוציא שם רע שכן קנס ופרש"י שכן קנס וכל קנס חדוש הוא ומחדוש' לא ילפינן למתניתא עכ"ל · ומשני סבר לה כרבי עקיבא דאמר עדים זוממי' קנסא הוא פירוש ולכך יכול למגמר מינה · הרי בבירור דקנסא מקנסא ילפינן מעתה היינו יכולים ללמוד אמה העבריה מעבד כנעני או לאו קרא דלא תצא שהם ענין אמה ועבד עברי

מרגניתא טבא

והוא בקידושין (דף כ') בד"ה שאינו יוצא בראשי אברים כעבד וז"ל שם דס"ד דלא גרע מעבד כנעני שאינו יוצא בשש וביובל ובגרעון כסף ועובד את הבן ואפ"ה יוצא בראשי האברים עכ"ל . הרי מבואר שגם התוס' קיימי בשיטת רבינו . והנראה לי ביישוב הקושי' שהקשה הרמב"ן . די"ל דהא דקים להו לחכמינו ז"ל א' נ' כב כי בראשי אברים קנסא הוא כמו שהזכירו בכל מקום · היינו חד שכתב רחמנא לא תצא כצאת העבדים דהוקשה להם אי ס"ד דיציאת עבד כנעני בראשי אברים דינא הוא . א"כ לקמה מידי' הדין . דעבד כנעני יצא בראשי אברים ועברי לא יצא בארעא וגיורא בשמי שמיא . ודמיון כזה מצינו בחולין (דף ע"ה) גבי הטילה כפל ר"י אומר חלבו כחלב בהמה ר"ל אומר חלבו כחלב חיה . איתבי' ר"י לר"ל מה חלב ושתי הכליות האמור באשם מכלל שליל אף כל מוציא מכלל שליל · בשלמא לדידי היינו דאיצטרך קרא למעוטי · אלא לדידך אמאי איצטרך קרא למעוטי . א"ל טעמא דידי נמי מהכא . ופרש"י טעמא דידי דאמינא לאו חלב הוא מהכא ילפינא לה . דהכא אפקי' רחמנא מכלל חלב דמעטי' מהקרבה ואי לאו דמעטי' ה"א דחלב הוא . וכד"ה מש"ה מעטי' פרש"י לאשמועינן דלאו חלב הוא אלא לדידך דאמרת חלב הוא לענין אכילה אמאי מעטי' מהקרבה ודוק . וכה"ג איכא טובא בש"ס . א"ו דיציאת עבד כנעני בראשי אברים אינו אלא קנסא . ואקנסא ליכא לאקשויי מידי . אבל אם לא כתבה רחמנא לא תצא כצאת העבדי' לא היינו אומרים דמטעם קנסא עבד כנעני יוצא בראשי אברים . אלא היינו אומרים דמדינא עבד כנעני יוצא בראשי אברים דזכות הוא דזכתה רחמנא שיצאו עבדים בשינוי גופם כמו שיוצאים האמה עבריי' בסימני הגוף דנערות . וכמ"ש המהרש"א בתוספ' בד"ה הנ"ל וז"ל בד"ה שאינו יוצא בראשי האברים כו' דס"ד דלא גרע מעבד כנעני שאינו יוצא בשש . ול"ל גבי אמה עבריי' הדרים אינו יוצא בראשי אברי מלא תצא לא הוצרכו לכך · אלא דס"ד כיון דיוצאת בסימני הגוף דסימני' מכ"ש דיוצאת בסימני הגוף דשן ועין עכ"ל ודוק

אמנם יש להקשות לשיטת רבינו הרמב"ם מהא דקאמר הש"ס בקידושין (דף כ') ת"ר אם בגפו יבא בגפו יצא בגופו נכנס בגופו יצא . ראב"י אומר יחידי נכנס יחידי יצא . וקאמר הש"ס מאי בגופו נכנס בגופו יצא לומר שאינו יוצא בראשי אברים כעבד א"ל אביי ההוא מלא תצא כצאת עבדים נפקא . ומשני אי מהתם ה"א כתיב לי' דמי עיני' וניפוק קמ"ל ולשיטת רבינו הרמב"ם מאי קושי' דאביי דלמא מש"ה איצטרך בגפו יצא בגופו יצא לאגמורין דלא תצא כצאת העבדים לאו גמור הוא ולא שלילה דאי מלא תצא כצאת העבדים לחודי' ה"א דלא תצא כצאת העבדים אינו אלא שלילה לשלול מהם דין דעבד כנעני כמו שכתב רבינו ולא לאו גמור משא"כ השתא דכתב רחמנא בגפו יצא בגופו יצא דעבד עברי אינו יוצא בראשי אברים כעבד כנעני וילפינן עברי' מעברי בהקישא כי ימכור לך העברי או העבריה מקיש עבריה לעברי וכמו שהביא רש"י בחומש והוא לשון המכילתא בפ' משפטים לא תצא כצאת העבדים כיציאת עבדים כנענים שיוצאי' בשן ועין וכו' או אינו אלא לא תצא כצאת עבדים בשש וביובל ת"ל כי ימכר לך העברי או העבריה מקיש עבריה לעברי וכו' ומהו לא תצא כצאת העבדים לא יצא בראשי האברים כעבדים כנענים . יכול העברי יוצא בראשי אברים ת"ל העברי או העבריה מקיש עברי לעבריה מה העבריה אינה יוצאת בראשי האברים אף הוא אינו יוצא בראשי אברים עכ"ל . וכן הש"ס יליף מהאי גז"ש מילי טובא . על כרחין דלא תצא כצאת העבדים לאו גמור הוא . דלשלילה לא איצטרך שכבר נלמד מבגפו יצא בגופו יצא ומהקישא דעבריה לעברי כנ"ל דבשלמא לשיטת הרמב"ן ניחא דאפי' אי לא הוה כתיב אלא לא תצא כצאת עבדים לחודי' הוי ידעינן דלאו גמור הוא דלשלילה לא איצטרך דבלא"ה ליכא למילף מעבד כנעני דהא דעבד כנעני יוצא בראשי אברים קנסא הוא ומקנסא לא ילפינן . אלא לשיטת רבינו קשה . ומה שנ"ל ביישוב קושי' זו הוא . עפ"י מ"ש החכם הגדול מוהר"ר יהודה' ראזנים בס' הגדול משנה למלך בפ"ג מהלכות עבדים סוף הלכה י"ג וז"ל . וא"ת למה לי קרא דאף לאמתך תעשה כן ללמד על הענק האמה תיפוק לי' דהקיש הכתוב עבריה לעברי' דמינה ילפינן יציאת היובל לאמה ושאינו יוצא העבד בראשי אברים ושהעברי נקנה בכסף . וא"כ ה"נ נימא דאיתקש להענקה דהא עברי קיי"ל דאין היקש למחצה · וי"ל דלא ילפינן מהיקש אלא שהדינים שיש למוכר עצמו שיהי' ג"כ לאמה משום דאמה דמיא למוכר עצמו אבל הענקה דלא הוי אלא במכרוהו ב"ד לא ילפינן מהיקש אי לאו דכתבי' קרא בהדי' . והראי' שלא למדנו מן ההיקש אלא יציאת יובל דהוי אף במוכר למו · אבל שש דלא הוי אלא במכרוהו ב"ד לא למדנו מן ההיקש אלא משום דכתיבא קרא בהדיא . וכמ"ש הרב מוהרר אלי' מזרחי בפ' משפטים בד"ה כי ימכר לך ומ"מ אכתי תקשי דלמה לי קרא דלג לאגמורין למעט מוכר עצמו מהענקה · תיפוק לי' מדאיצטרך ואף לאמתך · דהא איתא דהענקה שייך אף במוכר עצמו למה לי קרא

ללמד על ענין האמה ת"ל מדהקיש הכתוב עברי לעברי'. וי"ל דלא ילפינן מהיקש אלא מילתא דשייך בה כמו יוכל. אבל הענקה דהויא לאביה לא ילפינן אי לא דכתבי' קרא בהדיא עכ"ל. וכ"כ מוהרי"מט דף מ"ו ואין להקשות תינח לתנא דס"ל דענק אמה העברי' לאביה. אלא לתנא דס"ל דענק אמה העברי' לעצמה כדאי' בקידושין (דף י"ו ע"ב) מא"ל י"ל דהאי תנא ס"ל דלו דהענקה אתי ללו ולא לבעל חוטו כדאיתא בקידושין (דף ע"ו ע"א) אמנם יש להקשות לר"א דס"ל דאף למוכר עצמו מעניקי' ואף לאמתך למה לי ת"ל מהקישא דעברי לעברי'. וכ"ל די"ל דאי לאו דכתב רחמנא ואף לאמתך ללמד דמעניקין לאמה לא הייתי מרבים הענקה באמה מהקישא דעברי לעברי' משום דה"א דלו דהענקה מיעט ולא לה כמו דדרשינן אזנו ולא אזנה וכן תירץ הרב מוהר"יר על קושי' אחרת שם גם א"ל א"כ דלא ילפינן אמה העברי' בהיקש מעברי אלא ממוכר עצמו מדאיצטרך הכתוב ליכתוב בהדי' דאמה יוצאת בשם כנ"ל. היכי קס"ד דגמ' דאף לאמתך אתי לרציעה הא תיפוק לי' מדהיקש הכתוב עברי לעברי' מוכר עצמו ומוכר עצמו אינו נרצע ואין היקש למחצה. די"ל דאפ"ה ה"א דאף לאמתך תעשה כן אפיק מהקישא מדסליק קרא מרציעת העבד וכתב וכן תעשה לאמתך משמע על מה דקאי וכן תי' הריט"בא על קושי' אחרת שהקשה דלמה לי תעשה ללמד על ענק דאמה ת"ל ואף לאמתך תעשה כן ואין היקש למחצה. ותי' דלא אמרינן הכא היקש לגמרי דכן מיעוט הוא. ועל מה דקאי משמע ודוק:

והואיל וזכינו לדין דלא ילפינן עברי' בהיקשא מעברי אלא ממוכר עצמו כנ"ל. נתישבה קושיתי שהקשיתי דלמא איצטרך בגפו יבא בגופו יצא לאגמורין דלא תצא כצאת העבדים הוא לאו גמור ולא שלילה כמש"ל באריכות. משום דגם השתא דכ' רחמנא בגפו יבא בגופו יצא אכתי אין הוכחה דלא תצא כצאת העבדים לאו שלילה היא. דלעולם שלילה היא. דהשתא אין להקשות דלשלילה לא איצטרך דילפינן שלילה מבגפו יבא בגופו יצא. ומהיקש' דעברי' לעברי דהרי בגפו יצא במכרוהו ב"ד כתיב דהא כי תקנה עבד עברי במכרוהו ב"ד איירי כמ"ש רש"י בפ' משפטים ולא הוה ילפינן מוכר עצמו ממכרוהו ב"ד דה"א דשאני מכרוהו ב"ד דקנסי' רחמנ' שלא יצא בראשי אברי' משום דעביד איסור' שגנ' דמהאי טעמ' איצטר' ושב אל משפחתו ולא ילפינן שכיר שכיר כדאמ' ר"ג ב"י בקידושין (דף ע"ו ע"א) לגזולי' יליף שכיר שכיר ואיצטריך סד"א מוכר עצמו הוא דלא עביד איסורא אבל מכרוהו ב"ד דעביד איסורא אימא ניקנסי' ובהקישא דעברי' לעברי לא הוה ילפינן דלא ילפינן בהיקשא דעברי' לעברי אלא ממוכר עצמו כמ"ש בשם החכם מוהר"ר הנ"ל ודוק:

ומיהו האי מלא תצא כצאת עבדים נפקא פריך שפיר · משום דילפינן בהיקשא דעברי לעברי' אפי' מכרוהו ב"ד דהא כי ימכר לך העברי או העברי' במכרוהו הב"ד את העברי איירי דהא בפרק דהענקה כתיב והענקה אינה נוהגת אלא במכרוהו ב"ד. והא דאמרינן דלא ילפינן אמה העברי' בהיקשא מעברי אלא ממוכר עצמו ולא ממכרוהו ב"ד א"ג דהעברי איירי במכרוהו ב"ד היינו מדאיצטרך לכתוב בהדי' דאמה העברי' יוצאה בשם ואי ס"ד דילפינן אמה עברי' בהיקשא ממכרוהו ב"ד לישתוק קרא מהא דאמה עברי' יוצאת בשם ונילף מעברי שמכרוהו ב"ד א"ו דלא ילפינן אלא ממוכר עצמו ומוכר עצמו אינו יוצא בשם ולכך אצטרך למיכתב בהדי' דאמה עברי' יוצא' בשם וכמ"ש החכם מוהרר יהוד' ראזניס שהבאתי לשונו לעיל ודוק היטב:

ואין להקשות נהי דליכא למיליף אמה העברי' מבגפו יצא דאינה יוצאת בראשי אברים מגו' דלא ילפי' עברי' בהיקשא מעברי אלא ממכרוהו ב"ד. אכתי הוה ידעינן דאמה אינו יוצאת בראשי אברים מבגפו יצא דהרי אחר שגילה לן הכתוב דעבד עברי אינו יוצא בראשי אברים נתגלה לן דהא דעבד כנעני יוצא בראשי אברים אינו אלא קנסא כמש"ל. וא"כ מהיכי תיסוק אדעתין דאמה העברי' תצא בראשי אברי' ואי בק"ו מעבד כנעני הא כבר נתגלה לן דקנסא הוא ומקנסא לא ילפינן כמ"ש הרמב"ן. דהרי תשובת דבר. חדא דמשא דעבד עברי שמכרוהו ב"ד שאינו יוצא בראשי אברים אכתי אין הוכחה דהא דעבד כנעני יוצא בראשי אברים קנסא הוא. דדלמא לעולם דינא הוא. והא דמכרוהו ב"ד אינו יוצא היינו משום דקנסי' רחמנא משום דעביד איסורא וכנ"ל. ועוד י"ל אע"ג דליכא למיליף אמה עברי' דתצא בראשי אברים מעבד כנעני משום דגבי עבד כנעני קנסא הוא. אכתי יש למיליף דתצא אמה עברי' בראשי אברי' בק"ו מאמה גופא דיוצאת בסימני הגוף דסימנים כ"ש דתצא בשינוי הגוף דשן ועין כמ"ש מהרש"א הנ"ל. ודע דהייתי יכול ליישב קושי' הרמב"ן שהקשה מהיכי תיסוק אדעתין דאמה עברי' תצא בראשי אברים דמעבד כנעני ליכא למיליף דהא עבד כנעני קנסא הוא. בקילו עפ"י סברא זו של מהרש"א ודוק:

אלא שהארכתי ליישב לשון הרמב"ם דנקט למיליף בק"ו מעבד כנעני. והא דנקט הרמב"ם הק"ו מעבד כנעני ולא נקט הק"ו מאמה גופא וכמ"ש מוהר"שא. י"ל דקושטא נקט דמדעבד כנעני נמי איכא למיליף בק"ו כמו שהארכתי לעיל · והא דנקט במכילתא שהעתקתי לעיל וז"ל לא תצא כצאת העבדים בראשי אברים יכול העברי יוצא בראשי אברים ת"ל העברי או העברי' מקיש עברי לעברי' מה עברי' אינה יוצאת בראשי אברים אף העברי אינו יוצא בראשי אברים עכ"ל. למה ליה למיליף מהיקשא דעברי לעברי' תיפוק ליה דמהיכי תיתי לרבוי עברי שיצא בראשי אברים ואי מק"ו דעבד כנעני הא אחר דכתב רחמנא דאמה העברי' אינה יוצאת בראשי אברים נתגלה לנו דהא דעבד כנעני יוצא בראשי אברים אינו אלא קנסא ומקנסא לא ילפינן · יש ליישב כמו שיישבה הרמ"בן לשיטתו וז"ל. ולפי שפרט הכתוב בכאן אמה העברי' שמא נאמר אם כן העברי יוצא בראשי אברים ודרשו בו היקש העברי לעברי' עכ"ל. ופשוט וברור דהוצרך לזה לפי שיטתו דס"ל דאין ללמוד מעבד כנעני משום דמקנסא לא ילפינן א"כ תקשי קושיתי הנ"ל הקישא דעברי לעברי' דלא יצא בראשי אברים למה לי. דבשלמא אי איכא למיליף מעבד כנעני שפיר איצטרך הקישא כמו שביאר הטיב הרב מהורר אלי' מזרחי בפ' משפטים משא"כ לשיטתו קשה. ולזה הוצרך ליישב כמ"ש ולפי שפרט הכתוב בכאן אמה העברי' וכו' ולשיטתי יותר מרווח פירושו של הרמב"ן דלפי מי כל כמה דלא כתב לא תצא כצאת העבדים הייתי יכולין ללמוד תרווייהו ר"ל העברי' והעברי בק"ו מעבד כנעני דעדיין לא שמענו דהא דעבד כנעני יוצא בראשי אברים קנסא · אלא הייתי אומרים דדינא הוא וא"כ תקשי למה פרט הכתוב השלילה בעברי' ולא כתב השלילה

בלשון הערבי שם יקבצם ונצטרכו לקרות שניהם בשם אחד מהם והוא הצווי הנה כבר התבאר לך כי האזהרה מענין הצווי והמלה המפורסמת בלשון הערבי המונחת לאזהרה היא מלת לא וזה הענין בעצמו נמצא בלא ספק בכל לשון כלומר שאתה תצוה למצווה שיעשי' דבר

(דף ד' ע"ב) מה למוציא שם רע שכן בקנס והיא פירכא שלא נלמוד ממנו דבר אפי' דין שאינו קנס בו וכ"ש שלא נאמר כיון שקנסה תורה במקום פלוני כ"ש שתקנים במקום אחר וזו סברתי של בה"ג שלא הוצרך לנו הכתוב הזה לשלילות דין ראשי איברים מן העבריה אלא לעשותו מצות לא תעשה וענין המצוה בזה לפי שהקונה אמה העבריי' מצווה עליה ביעוד עצמו או בנו או שתגרע פדיונה ותצא או שתצא בסימנין וחייב במזונותי' עד הזמן ההוא ואם הפיל שינה או סימא עינה ובא לסלק מעליו חיוב זה ורצה להוציאה מביתו לכך ולגזול ממנה דמי העין שהוא יותר מכל הפדיון שלה ורצה להוציאה מביתו בכך כדין הכנ"ע בעבדים מנעו הכתוב מזה כמו שצוה עליה בשארה כסו .ה ועונתה לא יגרע ויתחייב לשלם לה דמי העין ולזון אותה עד הזמן וכ"ש שלא יוציאנה משם מעצמו לומר לה לכי לבית אביך ולפי שגרע הכתוב בכאן אמה העבריה שלא נאמר אם כן העברי יצא יוצא בראשי איברים ודרשו בו (קדושין דף י"ד ע"ב) היקש עברי לעבריה וזה הוא ענין הלאו הזה שמנאו בה"ג בכלל המצות · ויתכן שיהא נכלל בו ענין אחר שמנע הכתוב מן האב שלא יאנוס אותה ויגזלנה מבית האדון בהפלת ראשי איברים לפי שהאב ובני המשפחה בראותם הקטנה בצרה גדולה עם האדון דרכם לעשות בענין כזה מריבה גדולה ולהוציאה מביתו ומנעם הכתוב מזה אבל ישלם מה שעליו ותשאר אצלו למצות ייעוד וכשיגיע לזה שיהיה כאן זה מניעה שהכתוב האמר הבא בענין זה לא ימשול למכרה בבגדו בה בזה ראוי להתפרש בשלילות לומר שאין האב רשאי בבתו למכרה לשפחות אחר שפחות ואינו במכלתא הרי זו אזהרה לב"ד שלא ימכרנה לנכרי וגם זה אזהרה שלא נניח להם להוציאה בראשי איברים אבל תעמוד על דינה להתייעד או להפדות (ג) ג וקרוב אני לחתוך הדין בזה ולפסוק שכך הוא באמת (שלא נוכל) לדון בו שלילות כמאמר הרב לא מן הטעם שאמר הוא אלא מטעם אחר והוא שפרשת ראשי איברים נאמרה סתם וכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו ושמא יעלה על לבנו לומר שתהא כוללת כל העבדים או שידבר הכתוב בעבריים לבדם שראוים יותר למעלה לפיכך הוצרך לומר כאן לא תצא שאין העבריה בדין הזה אלא הכנענים לבדם ואמנם

עברי שיצאו בשש או ביובל או בסימנים או במיתת האדון לפי דעתי קנס הוא על אשר קנה בני ישראל לו לעבדים והכת"ב אומר כי לי בני ישראל עבדים לכן הוציאם הכתוב לחרות בזמנים האלה ואף אם קנאם יותר על דמיהם ואם כן פירושו בפסוק לא תצא יתבטלו כי איננו כאן ומה שאמר עוד (ג) כי קרוב הוא בעיניו שלא להכניסו במנין אבל לא מטעם הרב רק על טעם אחר והוא כי הי' צריך לכתוב לא תצא כדי שלא נחשוב שפרש' ראשי אברים כוללת כל העבדים או שידבר בעבריים בלבד בזה איני יכול להכריע מאיזה טעם הוצרך לכתבו כי לא ידעתי לסוף דעתה של תורה · ומה

מרגניתא טבא

השלילה בשניהם ר"ל בעברי ובעבריי' . ושמא תעלה על דעתינו בשביל קושי' זו דלכך פרט בעברי' לומר דעבריי' יוצא בראשי אברים . ולכך דרשו בו היקש עברי לעבריי' וכמ"ש הרמ"בן . והשתא דדרשינן היקש אית לן למימר דפרט הכתוב בעבריי' לשום דרשא אחרת . אלא אי לאו הקישא הוה מסתבר לומר דאתי ללמד דעבריי' יוצא בראשי אברים . ולא דרשא אחרת . וכמו שרגילין הסוגי' לישב כן . וכל זה צריך לומר ג"כ לשיט' הרמב"ן ודוק היטב :

ובהא שכתבתי לעיל דאי הוה כתיב בגפו יצא להודי' לאגמורין בגופו יצא דאינו יוצא בראשי אברים . לא הוה ילפינן מיני' מוכר עצמו משום דהייתי אומר שאני מכרוהו ב"ד דקנסי' רחמנא משו' דעביד איסורא כנ"ל . יש ליישב מה שיש להקשות על הרמ"בן שכתב וז"ל · ג וקרוב אני לחתוך הדין ולפסוק שכך הוא באמת לדון בו שלילות כמאמר הרב וכו' שמיעט העברי' משם וכו' ושאר הכתוב לכנעני לבדו עכ"ל . ויש להקשות דאכתי אפי' למאן דדריש גבי כי יכה את עבדו בשבע דבעבד כנעני הכתוב מדבר מלא יקום כי כספו הוא ולא דרש מהתם שקנוי עבד ואמה . וצריך לדברי החכם הזה תלמוד אחר בפר' ראשי אברים שמדבר בעבד כנעני . מנה ליה להרמ"בן ללמוד שלילות בלא תצא כצאת העבדים דצוני לומר דכיון דאי לאו לא תצא כצאת העבדים הוה מוקמינן בפשטא דקרא דאיירי בכל העבדים . או דמסתבר לאוקמי בישראל משום דראוים למעלה כמ"ש הרמ"בן . וכיון דאיכא סברא מבחוץ דה בדים העברים יוצאים בראשי אברים

דבר או לא יעשה, אם כן הוא מבואר שמצות עשה ומצות לא תעשה שניהם צווי גמור דברים צונו לעשותם ודברים הזהירנו מעשותם ושם המצוה לעשותו מצות עשה ושם המוזהר מהם מצות לא תעשה והשם שיכללם יחד בלשון הרבי גזרה וכל החכמים קראו כל מצות בין עשה בין לא תעשה גזרת מלך

אמנם שלילת החיוב הוא ענין אחר והוא שתשלול נשוא מנושא ואין בו מענין הציווי שום דבר כלל באמרך לא אכל פלוני אמש ולא שתה פלוני היום ואין ראובן אבי שמעון והדומים לזה הנה זה כלו שלילות

ומה שאמר עוד (ד) שגם כי מצאנו דעת רבי אליעזר במכילתא שפירש פשטיה דקרא בכנעני מ"מ אין דעת חכמים כן כי לדעתם יצטרך לא תצא למעט עבדים ועברי בזה איני צריך להשיב כי הוא כשיטת הרב · ומה שאמר עוד (ה) כי בזה צריך דקדוק ועיון גדול אם יש להכניסו במנין או לא · אני נשען על עיון הרב שהכניסו במנין המצות כי ידעתי כלאי הוא לסמוך עליו אף שלא בשעת הדחק :

(ד) ר ואמנם מצינו במכילתא מדרש בכי יכה איש את עין עבדו ר"א אומר בכנעני הכתוב מדבר או אינו אלא בעברי ת"ל מהם תקנו עבד ואמה ואם תהי' פרשת ראשי אברים מפורשת בכנעני כמדרשו של ר"א לא מדרש חכמים לפי ששם במכילתא בפ' וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט דרש כן ר"א אומר בכנעני הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בעבד עברי ת"ל לא יוקם כי כספו הוא מה כספו שקנוי קנין עולם ורשותו גמורה לו יצא עברי וכו' הרי לדברי החכם צריך תלמוד אחר בפרשת ראשי איברים ונאמר שנלמיד אותו מלא תצא כצאת העבדים שמיעט העבריים מהם והעברי שהוקשה לו ושאר הכתוב הוא לכנעני לבדו (ה) וזה צריך עיון ודקדוק ואין בו הסכמה לעשותו שלילות או מניעה או שיהיה בו מחלוקת במדרשו שהזכרנו :

אבל

מרגניתא טבא

אברים יש לנו לומר דלא תצא שלילה כמו שהאריך הרמב"ן לבאר בתחילת שורש הזה. ואי משום דמנא ליה להאי תנא דיליף מלא יוקם כי כספו הוא דכי יכה את שן עבדו בכנעני מדבר. רצוני לומר דכיון דאשכחן תנא ר"א דס"ל דלא תצא כצאת עבדים לאו גמור ולא שלילה מנלן דרבנן פליגא עליה. דלמ' גם רבנן ס"ל דלא תצא לאו. ודלמא האי תנא הוא תנא דיליף מבגפו יצא בגופו יצא · דבעבד עברי איירי וכו' בראשי אברים ועברי' ילפינן בהיקשא מעברי. וא"כ נשאר לא תצא כצאת העבדים לאו גמור ולא שלילה כנ"ל. אמנם לכל הנ"ל ניחא. דאעפ"י שילפינן מבגפו יצא דאין עברי יוצא בראשי אברים אכתי לא ידעינן דכי יכה איש את עין עבדו בכנעני מדבר. דדלמא שאני מכרוהו ב"ד דקנסא קנסי' רחמנא דגניב איסורא ולא ילפינן בהיקשא ממכרוהו ב"ד כנ"ל · והדר' קושיא לדוכתא מנלי' דכי יכה איש את עין עבדו בכנעני מדבר. אלא ע"כ יליף מלא תצא כצאת עבדים. וא"כ שפיר הכריח דלהאי תנא לא תצא כצאת עבדים שלילות הוא ולא לאו גמור ודוק:

אמנם צריך ליישב לשיטת רבינו הרמב"ם המכילתא שהביא הרמ"בן ז"ל ד וכי יכה איש את עין עבדו ר"א בכנעני הכ"מ וכו' כנ"ל. וא"כ מוכרח דלא תצא כצאת העבדים ס"ל להאי תנא דלאו גמור הוא. דאי שלילה אמאי לא יליף דכי יכה איש את עין עבדו בכנעני מדבר מלא תצא כצאת עבדים וכמ"ש הרמב"ן. א"ו דס"ל להאי תנא דלא תצא כצאת עבדים לאו גמור הוא. ולכך הוצרך ללמוד מלמוד אחר כדי שיהי' לא תצא לאו גמור ודוק:

ואין לומר דרבינו דכתב דלא תצא שלילה הוא אליבא דאידך תנא דיליף דכי יכה את עבדו בשבט בכנעני מדבר מלא יוקם כי כספו הוא וכמ"ש הרמב"ן. א"כ אמאי עשה לא תצא כצאת עבדים שלילה משום דה"א דנילף דתצא העברי' בראשי אברים בק"ו מכנעני. ה"ל לרבינו לעשות לא תצא שלילה מטעם שכתב הרמ"בן ודוק:

ומה שנראה בזה. הוא דס"ל לרבינו דאין ללמוד מלא תצא כצאת העבדים דכי יכה את עין עבדו בכנעני מדבר. והוא עפ"י מה שהביא רש"י בפ' משפטים המכילתא שהעתקתי לעיל. והוא לא תצא כצאת העבדים כיציאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין. אבל זו לא תצא בשן ועין וכו'. או אינו לא תצא כצאת העבדים בשש וביובל ת"ל כי ימכר לך העבדי או העברי' מקיש עברי' לעבריה לכל יציאותיו. והקשה הרב המזרחי ז"ל אלא קשה כיון דהיקשא אתי להקיש עבריה לעברי' מה עברי' מקני' בכסף. (והשני מוסיף דברים ומה עברי' נקנית בשטר אף עברי נקנה בכסף ובשטר. דהא דעברי נקנה בשטר ילפינן מהיקשא דעברי לעברי' ועברי' לאחרת כמ"ש התו' בקידוש'(דף י"ד ע"ב). בד"ה הואיל וכל קניני בכסף ובזה לא ישפוק פירוצו של בעל נחלת יעקב שכתב דלהא דעבד נקנה בכסף לא צריך היקשה דעברי לעבריה דילפינן

שלילות החיוב אין ריח צווי בו והמלה שישללו בה בערבי על הרוב היא מלת לא וישללו ג"כ במלה בלי· אמנם העברים רוב שלילתם במלת לא בעצמה שבה יזהירו וישללו גם כן באין ומה שיתחבר בו מן הכנויים כמו אינו אינם אינכם וזולתם אמנם השלילה בעברי במלת לא כאמרו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה לא איש אל ויכזב ורבים כאלה והשליל באין כאמרו ואדם

אבל הכתוב **א** האחד שהשתמש הרב עליו בו ולא יהיה כקרח וכעדתו ואמר שבארו חכמים שהיא שלילה ופירשו ענינו ואמרו שהוא ית' הודיענו שכל מי שיקום על הכהונה לא קרהו מה שקרה לקרח כלומר שיבלע וישרף אבל יהיה ענשו כאשר דבר י"י ביד משה לו כלומר הצרעת וכמו שאמרו ית' הבא נא ידך אל חיקך וזה ודאי אינו פשטיה דקרא ולא מדרש עיקר לרבותינו (א) אבל פשט הכתוב עקרו שהוא ברקועי פחים צפוי למזבח זכרון לבני ישראל בשני דברים שלא יקרב זר להקטיר ולהקריב קרבן ושלא יחלוק ג"כ שום אדם על כהונת אהרן לאמר כי לא היתה מאת י"י ושני אלה עם היותם אמורים בדרך הזכרון הם מניעות כדרך על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד

נראה לי שהנכון כדברי הרב שפסוק לא יהיה כקרח אינו מניעה ומה שאמר הרמב"ן (א) כי הוא מניעה ונחלוק על הכהונה אני תמה עליו איך יפרש פסוק אחד הפך ממה שפירשוהו חכמים ומה שאמר שהיא אסמכתא עליו להביא ראיה והראיה שהביא מאמרם ראוי להצטרע שהיא אסמכתא לא ידעתי מה ראיה היא זאת אם משום שאמרו ראוי להצטרע ולא אמרו לוקה בצרעת בזה אין חלוק כי אחר שהוא ראוי לו פשיטא שבית דינא רבא יפרע ממנו ואי משום שאמרו כתיב הכא וכתיב התם שזה אינה ג"ש כמו שכתב בעל הליכות עולם בשער רביעי פ"ב על כדומה לזה שאמר וז"ל וכן כל מקום שאומר נאמר למעלה ונאמר למטה אינו ג"ש גמורה שקבלה מרבותיו אלא

מרגניתא טבא

דילפינן שכיר שכיר מנמכר לגוי כמ"ש התוספ' דף הנ"ל בד"ה מוכר. למי מכלן · דנמכר לגוי גופו אינה נקנה בשטר כמ"ש התוס' בד"ה הואיל וכל קנינו בכסף הנ"ל·) ותירץ הרב המזרחי דאין היקש למחצה וכו' עכ"ל · ובזה ניחא דלא הי' יכול להכריח מלא הלא דכי יכה איש את עין עבדו בכנעני מדבר . דדלמא לעולם בעברי מדבר . ולא הלא כצאת העבדים אתי דלא תצא העבריה ביובל . והיקשא אתי לאקיש עברי לעברי' שנקנה בכסף ובשטר . דהשתא לא יספיק תירוצו של המזרחי משום דאין היקש למחצה · דאין סברא דאין היקש למחצה יועיל לבטל הק"ו ופשטא דקרא · וכמו שהקשה הרב המזרחי בפ' משפטים ז"ל וא"ת כיון דמק"ו מעבד כנעני איכא למילף אהעברי יוצא בראשי אברים והיקשא דעברי לעברי' מצינו לפרושה למה אמה עבריה נקנית בכסף אף עברי נקנה בכסף · למה נפרש ההיקש למה עברי' אינו יוצאה בראשי אברים אף עברי אינו יוצא בראשי אברים לבטל הק"ו . ולא נקיים ההיקש והק"ו . בשלמא היכא שהאחד סותר את האחר דרך התלמוד תמיד לבטל הק"ו מפני ההיקש או מפני הג"ש . אלא הכא שאפשר לקיים את שניהם מא"ל ול"ע עכ"ל · וכ"ש דאין סברא דהיקש למחצה יכול לבטל פשטה דקרא וק"ו · פשטה דקרא דכי יכה איש את עין עבדו משמע שכולל את כל העבדים · ועוד שמסתבר לאוקמי קרא בכנענים שראוים לחמלה יותר כמ"ש הרמב"ן העתקתי לשונו לעיל · וגם הק"ו דהרי אם תפרש קרא דכי יכה איש את עין עבדו בכנעני אכתי איכא ק"ו דתצא העבריה בראשי אברים · ואם אמנם שכתב מהר"שא על קושי' המזרחי הנ"ל שהניח בצ"ע · וז"ל ולי נראה דלק"מ דכיון דאין היקש למחצה מתבטל הק"ו דהיקשא עדיף מק"ו כדאמרינן בכ"מ ודוק עכ"ל · ומצאתי און לו שכן תירצו התוס' בחולין (דף קי"ו) על קושי' אחרת כיוצא בה בד"ה מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה · וז"ל שם וא"ת דאיכא למיליף איסור הנאה בק"ו כדלעיל . קא סבר אין בג"ש למחצה · והא דלעיל סבר דאהני ק"ו ואהני ג"ש וכו' · הרי מבואר דתירצו כן התוספ' דס"ל לחד תנא דאין היקש למחצה מבטל הק"ו · ולתירץ השני דתוס' שם דכולי עלמא ס"ל דסברא דאין היקש למחצה מבטל הק"ו · אכתי י"ל דאע"ג דסברא דאין היקש למחצה מבטל הק"ו משום דהיקשא עדיף מק"ו · אפ"ה אין כח בסברא דאין היקש למחצה לבטל פשטה דקרא וק"ו · דפשטה דקרא דכי יכה איש את עין עבדו משמע שכולל כל העבדים · ועוד דמסתבר לאוקמי בעבדים שראויים יותר לחמלה כנ"ל · ואחר שמוקים קרא בכנעני עדין ראוי לומר בק"ו דעברי' תצא בראשי אברים ודוק היטב:

ולכך הוכרח התנא דמכילתא להוציא קרא מפשטה מכח קרא דמהם תקנו עבד ואמה · והשתא לא נשאר אלא הק"ו דיש ללמוד אמה העבריה שתצא בראשי אברים בק"ו מכנעני כמ"ש רבינו הרמב"ם והתוספ' · שפיר אתי הסברא דאין בג"ש למחצה ומבטל הק"ו כמו שתירץ מהר"שא · וכמו שהבאתי בשם התוספ' ודוק היטב:

תו כתב הרמב"ן אבל הכתוב האחד **א** שהשתמש עליו הרב בו ולא יהי' כקרח וכו' וכדרך אשר לא יעבד ולא יזרע וכו' וא"כ אינו אלא אסמכתא וכו' עכ"ל · והנה פשוט שכוונת הרמב"ן להכריח מדאמרו

מדאמרו בגמ' דסנהדרין ראוי ליצטרע ולא אמרו לוקה בצרעת · דאסמכתא בעלמא היא · דאי מדרש ע"ק הוא למה לא אמרו לוקה בצרעת· דלפוס מדרש תנחומא דדריש קרא כמו שהביא רבינו ראוי לומר לוקה בצרעת שהרי מפרש לקרא כאשר דבר ה' ביד משה לו שנעשו כאשר דבר ה' ביד משה לו שילקה בצרעת ומאי לשון ראוי · א"ו דהש"ס ס"ל דאסמכתא בעלמא היא · ולענ"ד אין הוכחת הרמ"בן מוכרחת · די"ל דודאי כל החולק על הכהונה בודאי לוקה בצרעת כמבואר בקרא דכאשר דבר ביד משה לו כמו שדרש בתנחומא · והא דקאמר בגמ' ראוי ללקות היינו משום דהש"ס איירי מכל המחזיק במחלוקת ואיירי אפי' במחלוקת שאינו על הכהונה · וזה בודאי רק דרך אסמכתא הוא· משום דפשטה דקרא בחולק על הכהונה. (וכמו שכתב רבינו הרמ"בם וז"ל· ואע"פי שמלאנו להם לשון אחר בגמ' סנהדרין וכו' זה על צד אסמכתא לא שיהי' דקרא בכוונ' הזאת עכ"ל) ועל דעתי הא דקאמר רב אשי ראוי ליצטרע היינו דהוא פליג על מאי דקאמר התם אמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהי' כקרח וגו' כמשמעות רב אשי אמר· וכ"ז אמר רב אשי אמר שאין ראוי לומר אפי' על דרך אסמכתא עובר בלאו כיון דאפי' בחולק על הכהונה שהוא פשטה דקרא כמו שדרש בתנחומא הנ"ל לשיטת רבינו אינו לאו אלא שלילה לומר שלא יקרה לו כמו שקרה לקרח כלומר שיבלע וישרף אלא שילקה בצרעת · ואף שאתה רוצה לסמוך לזה כל המחזיק במחלוק' אין ראוי לך להחמיר בכל מחזיקי מחלוקת יותר מהחולק על הכהונה· לומר שהוא עובר בלאו · כיון שאף החולק על הכהונה אינו בלאו כמו שדרש בתנחומא הנ"ל· וראוי לומר כל המחזיק במחלוקת ראוי להצטרע כמו שבחולק על הכהונה אינו עובר בלאו · אלא לוקה בצרעת משום שכאשר דבר ביד משה לו פי' שילקה בצרעת · ולפ"ז לא יהי' כקרח אינו אלא שלילה ולא לאו כנ"ל · א"כ בשאר מחזיקי במחלוקת ראוי לומר שראוי ללקות בצרעת ע"ד אסמכתא ודוק הטיב :

והנני מוסיף בה דברים · דלע"נד י"ל דהא דקאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו . לאו בדרך אסמכתא קאמר · אלא לאו גמור קאמר מעיקר דרשא · והוא · דהכי איתא התם ויקם משה וילך אל דתן ואבירם אמר ר"ל מכאן שאין מחזיקין במחלוקת · דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו · שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו · רב אשי אמר ראוי ליצטרע וכו' · והנה יש לדקדק במאמר ר"ל דקים דיליף שאין מחזיקין במחלוקת מדכתיב ויקם משה וילך וגו' כמשמעות לשונו מכאן שאין מחזיקין במחלוקת · ומייתי ראי' מדאמר רב שיליף מקרא אחרינא דולא יהי' כקרח וכעדתו · אתמהא · והנראה בזה הוא· די"ל בהא דכתיב ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וגומר וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי וגומר גם מה שכתב הרמ"בן דהדרש שבמדרש תנחומא הוא על דרך התוכחה והדרש באגדות נסמך על מלת ביד משה לו ואינו פשטיה דקרא ולא עיקר מדרשו שהרי ביד משה לשון תורה ברב מקומות עכ"ל · כל דעתי שלא הביאם לחז"ל לדרוש הדרש הזה שבתנחומא משום דקדוק מלת ביד · אלא שהי' קשה להם המשך הפסוק דלא יהיה כקרח וכעדתו כאשר דבר ה' ביד משה לו · שכאשר דבר וגו' אינו מקושר יפה למה דקדים והוא ולא יהי' כקרח וכעדתו כאשר נדחקו בזה כל הפשטנים ועיין בפי' החומש להרמ"בן · ומש"ה דרשו הדרש הזה שבתנחומא· שלדרש הזה הפסוק מקושר יפה · דה"ק קרא ולא יהיה כקרח וכעדתו ר"ל שלא יקרה כמו שקרא לקרח ועדתו שנשרפו ושנבלעו אלא כאשר נעשה למשה בידו שנלקה בצרעת והיינו דקאמר כאשר דבר ה' ביד משה ר"ל שדבר השם למשה הבא נא ידך בחיקך . ולפ"ז שפיר י"ל דהדרש שבתנחומא הוא מעיקר המדרש ולא על דרך האסמכתא ודוק :

אמנם בתרגום יונתן בן עוזיאל . לכאורה משמע כשיטת הרמב"ן שתופס לא יהיה כקרח וכעדתו ללאו · ולא לשלילה וגם דורש דרשת התנחומא וז"ל התרגום הנ"ל . ולא יהי' גבר מתנטל למפלוג על עיסק כהונתא כקרח וכנישת סעדוי וסופי' להובדא ולא כמיתותא דקרח וכנישתא ביקידת אשא ובליעת ארעא אלהן למלקי בסגירותא היכמא דמליל ה' למשה שוי ידך בעיטפך ולקת ידי' בצורעא היכדין ומטא ליה עכ"ל . הרי מבואר דדריש לא יהי' כקרח וכעדתו ללאו והיינו דפירש ולא יהיה גבר מתנטל למפלוג על עיסק כהונתא כקרח וכנישת סעדוי . ומפרש ג"כ דקרא מפרש עונשי' דחולק על הכהונה מכאשר דבר ביד משה לו . והיינו דפי' וסופי' להובדא ולא כמיתות דקרח וכו' ודוק :

והנראה בדעת רבינו שדחה הא דתרגום יונתן מהלכה · הוא . דרבינו הרמב"ם מפרש דרב אשי פליג אדרב כמ"ש לעיל כדמשמע מלשון דקאמר אמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו. רב אשי אמר ראוי ליצטרע וכו' ולא קאמר אמר רב אשי וראוי ליצטרע וכו' . כמפורסם בש"ס דכל מקום שאומר הש"ס פלוני אומר שזה פליג על תנא או אמורא שבא זכרו קודם . וכמ"ש בעל הליכות עול' וז"ל : כ"מ שיש מחלוקת בין החכמים אומר הגמ' בחכם האחרון פלוני אמר שמקדים שמו לאמירתו ולא אומר אמר פלוני. וכלל זה יהי' שמור בידך שכ"מ שמתחל' בגמ' . פלוני אמר בידוע שהוא חולק אמר פלוני בידוע שאינו חולק . ולא בא אלא לסייע או להוסיף עכ"ל . וכ"כ הרמב"ם בפי' י"כ (דף קכ"ב) · והרא"ש סוף פ"ק דקידושין . ולפ"ז ע"כ דחה רב אשי הא דתרגום יונתן מהלכה . דאי ס"ד דהלכה כהתרגום הנ"ל א"כ אמאי פליג על רב דסמך כל המחזיק במחלוקת על דרך אסמכתא על לאו זה דולא יהיה כקרח וכעדתו הלא כי היכא דהוא עצמו ר"ל רב אשי סמך בדרך אסמכתא על כאשר דבר ה' ביד משה לו דכל המחזיק במחלוקת ראוי ליצטרע . כן יש לסמוך מחזיק במחלוקת על לאו דלא יהיה כקרח וכעדתו . א"ו דר' אשי דחי הא דתרגום יונתן מהלכה . וס"ל דולא יהיה כקרח וכעדתו אינו אלא שלילה ולא לאו . ולכך פליג על רב דקאמר כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו וה"ק ליה אע"פ"י שאתה רוצה להחמיר במחזיק במחלוק' ולדמותו כחולק על הכהונה . ולכך אתה מסמיך מחזיק במחלוקת על קרא דחולק על הכהונה · אין לך להחמיר יותר במחזיק במחלוקת מחולק על הכהונה . ולומר כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו · כיון דאף החולק על הכהונה . אינו עובר בלאו דולא יהיה כקרח וכעדתו אינו לאו אלא שלילה כדרשת התנחומא· אלא מה שראוי לומר במחזיק במחלוקת לפום מה שאנו מדמין כל המחזיק במחלוקת לחולק על הכהונה . היינו שראוי ליצטרע וכדרשת התנחומא ודוק :

וכיון דרב אשי דחה הא דתרגום הנ"ל מהלכה ראוי לפסוק כרב אשי דהוא בתראי · ולפי דרכנו למדנו

ואדם אין והמתים אינם יודעים מאימה וזולתם רבים · הנה כבר התבאר לך ההפרש שבין האזהרה והשלילה וזה שהאזהרה מענין הציווי לא תהיה אלא בפעולות הצווי בשוה ר"ל כי כמו שפעולת הצווי לעולם עתידה כן האזהרה ולא יתכן שיהיה הצווי בעבר וכן האזהרה ואין פנים להכנים הצווי בספור כי הספור צריך לנשוא ונושא והצווי מאמר שלם כמו שהתבאר בספרים המחוברים לזה והאזהרה גם כן לא תכנס בספור ואין כן השלילה כי השליל' תכנס בספור ותשלול העבר והעתיד והעומד וזה כלו מבואר בעצמו

גיד הנשה וכדרך אשר לא יעבד בו ולא יזרע ולא ימנה לא יקרב איש זר בעבור היות בו לאו אחר מפורש בכל עבודת שבמקדש שנא' לא יקרב אליהם וימנה ולא יהי' כקרח וכעדתו כמו שבארנו אבל מה שאמר מענין הצרעת והוא במדרש תנחומא כזה על דרך התוכחה והדרש באגדות נסמך על מלת ביד משה לו ואינו פשטי דקרא ולא עיקר מדרשו שהרי ביד משה לשון תורה ברוב המקומו' ובגמ' (סנהדרין דף ק"י) כך אמרו ראוי לילקות כתיב הכא ביד משה וכתיב התם הבא נא ידך אל חיקך וא"כ אינו אלא אסמכתא (ב) ובדרך הזה להם בתלמוד אמר בפרק בתרא של מועד קטן (דף כ"ד) אבל שלא פרע ולא פרם חייב מיתה דרשו בו שלילות לומר אתם לא יהיה עליכם חיוב מיתה בהמנעכם מזה כשאר אבלים המתחייבים שלא יהיו פורמים וזה כלו אסמכתא שהכתוב הוא מניעה וחיוב מיתה להם (ג) ורשות ופטור לאחרים על דרך מנהג לחכמים לומר בדרך אגדה ואסמכתא ואמת כי מה שאמרו בגמרת סנהדרין כל המחזיק במחלוקת עובר בלא תעשה שנאמר ולא יהי' כקרח על דרך הוכחה הוא אבל עיקר הכתוב במחלוקת הכהונ' בלבד והם ז"ל סמכו לו שאר המחלוק' להזהיר מהם (ד) ב וענין השלילות צריך דקדוק ולא יתפשט כאשר הרב מרחיב בו כי ראוי לפי דבריו שנאמר בלא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על וגו' שהוא שלילה לו' שאין אדם מתחייב מיתה בעדות הקרובי' לשליל מהן דין ע"פ ב' עדים או ג' עדי' יומ' המת

אלא כמו ילמוד סתום מהמפורש עכ"ל · ולא כנסה לא יהי' ג"ש מ"מ מן התו' פי' כמו מה שלמד סתו' מן המפורש ומה שאמר עוד (ב) כי זהו דרכם בגמרא כדי להגדיל הדב' כההיא דפרק בתרא דמ"ק אני אומר כי אין זה מהמקומות שדברו חכמים בלשון הבאי רק כל דבריהם בזה המאמר הם אמתיים ונאמנים כי אבל שלא פרע ולא פרם חייב מיתה · ומה שאמר (ג) כי ה"א רשות פטור אני אומר נהי נמי דהוא פטור מדיני אדם אבל חייב הוא בדיני שמים וזהו חייב מיתה שאמרו · ומה שאמר עוד (ד) שענין השלילות צריך דקדוק גדול לראות איזה הוא שלילית ואיזו היא מניעה כי לפי דרך הרב לא יומתו אבות על בנים יהיה שלילה והוא הרב מכח' למצוה וכן הוא האמת ונ"ל שזו אינה שלילה כלל כי באמרנו על איזה לאו שהוא שלילה פירושו שבא לשלול ממנו דין האמור במקום אחר דומה לזה כמו אם הי' מצוה בראשונה שבדין ממון יש לנו להאמין עדות הקרובים ובפסוק לא יומתו אבות על בנים יזהיר על פסולם בענין מיתה הנה אז תקרא שלילה אמנם עתה שלא הזכיר עדות הקרובים בממון איך יבא לשלול מה שלא נרמז בשום מקום ומה שאמר כי בא לשלול ממנו דין עדות על פי שנים עדים זהו בלתי אפשר שהרי בפסוק זה של לא יומתו אבות על בנים לא חלק בין שנים לאחד שהרי על כרחך איצטריך לפסול אפי' אחד כגון האב על הבן או הבן על האב דסד"א שיהא נאמן אחרי שהוא קרובו ולא יגרום מיתתו אם לא היה עדותו נאמנה קמ"ל שמ"מ

מרגניתא טבא

למדנו שממקום שבא הרמב"ן לסתור דברי רבינו אדרב' . משם אתה מוצא ראיה לדברי רבינו כמ"ש ותו לא מידי :

תו כתב הרמב"ן וז"ל ב וענין השלילות צריך דקדוק ולא יתפשט כאשר הרב מרחיב בו וכו' שאינה חייבת מיתה בעבור עבדות עכ"ל . ומה שנראה בזה הוא . דיש הכרח דע"כ לא יומתו אבות על בנים לאו גמור הוא ולא שלילה . דאי שלילה · תקשי לא יומתו לא יומתו תרי זימני דכתב רחמנא לאגמורין דאף לזכות פסולין הקרובין כדאיתא בסנהדרין (דף כ"ח) אשכחן לחובה לזכות מנלן אמר קרא יומתו יומתו תרי זמני אם אינו ענין לחובה תנהו ענין לזכות . למה לי . תיפוק ליה מק"ו כמו שכתב הר"ב ב.ל. כ"מ בפי"ג מהלכות עדות בתירוצו שם על קושיא אחת . וז"ל ואדרבה אית לן למימר השתא לחובה דיש ידים מוכיחות דקושטא קאמרו דהא קרובים רחמי להדדי ואי לאו קושטא לא הוו מסהדי אפ"ה לא מהימני לזכות :

שת"ע אינו כאותן · ומה שאמר עוד (ה) כי לדעתו אין שום לאו שלילות רק אותו שמפרש בו הפסוק הטעם נ"ל כי זה אי אפשר שהרי לא תצא הוא שלילית לפי מה שהבאנו מהמכילתא ואין שם טעם בפסוק וכן ההיא דפי' קדש קדשי' היא שלילה בודאי למאן דאמר אין צריך להבדיל וגם כן שם אין טעם בפסוק · ומה שאי' עוד כי

השת כלאו' לא' בלא ימתו כי לא חופשה שאינו חייבי' מיתה בעבור העבדו' ג וכן בלא יקו' עד א' באיזה וכו' מונה את שניהם מניעות וכן הדבר (ה) ד אבל אין שלילות בתורה בלאו הנאמר בפני עצמו אלא בכגון אלו שמפרש כי לא יומתו כי לא חופשה לא יסגירנו

בעצמו עם ההשתכלות וכאשר הי' זה כן אין ראוי שימנו מן הלאוין שהם שלילה במצות לא תעשה בשום פנים וזה ענין מופתי לא יצטרך עליו עד זולת מה שהזכרנו מהבנת עניני המלות עד שיבדיל בין האזהרה והשלילה׃ וכבר נעלם מזולתנו זה עד שמנה לא תצא כצאת העבדים ולא ידע כי זה שלילה לא אזהרה ובאור זה כמו שאספר וזה כי האל כבר דן במי שיכה את עבדו או את אמתו הכנעני ויחסרהו בעת ההכאה אחד מראשי האברים שהוא יצא לחרות והיה עולה במחשבתנו אם הדבר כן בעבד כנעני כל שכן באמה עבריה ושהיא כשחסרה אחד מראשי אברים תצא לחרות ושלל ממנה זה הדין באמרו לא תצא כצאת העבדים כאלו יאמר אינו מתחייב שתצא לחרות בחסרון אבריה וזה שלילת דין ממנה לא אזהרה וכן פירשו אותו בעלי הקבלה ואמרו במכילתא לא תצא כצאת העבדים אינה יוצאה בראשי איברים כדרך

מרגניתא טבא

לזכות די"ל דמשקרי כדי להטיב לקרובים לא כ"ש דלא מהימני עכ"ל. א"ו דלא יומתו אבות על בנים לאו גמור הוא שהיא אזהרה לב"ד שלא יקבלו עדות הקרובים. ולכך אילטרך לא יומתו יתירא לאגמורין דב"ד שמקבלין עדות הקרובים לזכות נמי עוברין בלאו. דאי מק"ו לא היו עוברין בלאו דאין מזהירין מן הדין. ולא"ג דאכתי קשי' מגלי' להש"ס לאוקמי יומתו יתירא כאם אינו ענין לחובה ת"ע לזכות. דלמא לחוב' אילטריך לאגמורין דלאו גמור הוא. דאי מחד יומתו הייתי אומר דאינו אלא שלילה. על כל פנים מוכח מסוגי' הש"ס דקים להו דלא יומתו לאו גמור הוא. מדפריך אשכחן לחובה לזכות מנ"ל. ומאי קושי' דלמא מק"ו ככ"ל · א"ו דקים ליה להש"ס דב"ד שמקבלין עדות הקרובים עוברים בלאו גמור. ועי"ז פריך אשכחן לחובה לזכות מנל"ן דעוברים בלאו. ומק"ו אין מזהירין. והואיל וזכינו לדין דקים ליה להש"ס דהב"ד עוברין כשמקבלין עדות הקרובים אינו מן הקושיא מנא להו לחכמים. דיש לומר דבא להם מפי השמועה. וכמ"ש רבינו הרמב"ם בריש פ' י"ג מהלכות עדות וז"ל. הקרובים פסולין לעדות מן התורה שנא' לא יומתו אבות על בנים מפי השמועה למדו שבכלל לאו זה שלא יומתו אבות בעדות בנים עכ"ל · כן י"ל שגם זה למדו מפי השמועה שהוא לאו גמור ולא שלילה ודוק׃

ואעפ"י שהעליתי בשורש השני דהא דדריש הש"ס מאבות אבות תרי זמני קרובי' האם סבירא ליה לרבינו דאינו אלא אסמכתא ולא דרשה גמורה היא. מ"מ העליתי שם דימותו יומתו תרי זמני דרשא גמורה היא עיין שם · והדברי בע"ל ס' מגילה אסתר בזה. המה דברים שאין להם שחר׃

תו כתב הרמב"ן וז"ל ג וכן בלא יקום עד א' באיש וכו' עכ"ל לכאורה קשיא. מאי קא קשיא ליה מלא יקום עד אחד באיש. דבודאי לא יקום עד אחד באיש א"א לומר בו שהוא שלילה. דמהיכי תיסק אדעתין לדון בעד א' אחר שכתוב עפ"י שנים עדים יקום דבר בין בנפשות בין בממון · ואפשר לומ' דסד"א דאדם המוחזק לדיין בכשרות ומהימן ליה כבי תרי שיכול לדון על פיו · בא הכתוב לשלול שאפי' אדם שהו' מוחז' בתכלי' הכשרו' אין לדון על פיו. ותבלין לזה ממל' בל' רבינו שכ' בלא רפ"א שהזהיר הדיין שלא לכרות הגדרים או לחייב ממון בעדות עד אחד. ואפי' היה בתכלית הכשרות והוא אומרו לא יקום עד א' באיש וכו'. אמנם כ"ז אינו מוכרח דמי יבא אחר גזירת המלך שגזר בתורתו עפ"י שנים עדים יקו' דבר לדון בעד א' אפי' שיהי' בתכלית הכשרות. וע"כ כי אילטריך לא יקום עד א' באיש לאזהרה הוא דאילטריך ולא לשלילה. ורבינו שכתב בל"ת רפ"א קושטא דמילתא קאמר ודוק׃

שוב כתב הרמב"ן וז"ל ד אבל אין שלילות בתורה בלאו וכו' כי טעה הוא עכ"ל · וכתב כ"ז בעל מגילת אסתר וז"ל. ומ"ש עוד כי לדעתו אין שום לאו שלילות רק אותו שמפורש בו בפסוק הטעם. נ"ל כי זה א"א שהרי לא תצא כצאת העבדים הוא שלילות לפי מה שהבאנו מהמכילתא ואין שם טעם בפסוק. וכן ההיא דפרק קודש קדשים היא שלילה בודאי למאן דאמר אין צריך להבדיל וג"כ שם אין טעם בפסוק עכ"ל · ולא ידעתי מאי קאמר דהרמב"ן דקאמר אין שלילות בתורה בלאו הנאמר בפני עצמה .

באמת

כאמת למ"ד לא יבדיל אינו שלילה קאמר דהלכתא כוותי' וכמו שפסק רבינו עצמו כהאי מ"ד דלא יבדיל אינו שלילה אלא לאו גמור . ומהאי מ"ד דלא יבדיל אינו שלילה משמע כדב רי הרמב"ן דהאי תנא דאינו מפרש שלא יבדיל הוא שלילה אלא מפרש שהוא לאו גמור איכא למימר שהוא משום טעם הרמב"ן . והנראה בזה הוא . אחר שאכאר שיטת רש"י בזבחים (דף ס"ו ע"א) שפירש על הא דקאמר הש"ס הכי השתא התם כיון דכתיב בעל הכור וכו' הכא מכדי כתיב והקריבו חלק הכתוב בין חטאת העוף לעולת העוף · לא יבדיל למה ש"מ אין צריך להבדיל . וז"ל בד"ה מכדי כתיב בעולת העוף והקר בו . ומינה נפקא לר"א בר' שמעון הבדלה בעולת העוף דהכל שוחטין ולא דרש ומלק והקטיר כדדרשינן לעיל מה הקטרה הראש ב למו וכו' דתיפוק ליה הבדלה מהתם דהך סברא לית ליה שימלוק את כולן . אלא דוקא רוב שנים ויליף לה מקראי . ואפי' רבנן דפליגי עליה התם עיקר הבדלה ב ולה לא נפקא להו אלא מוהקריבו דמשמע חלק את זה מן החטאת . הילכך ע"כ ולא יבדיל האמור בחטאת למה לי כלומר מאי קאמר לן ש"מ אין צריך להבדיל קאמר . הלכך נפקא לן העולה מוהקריבו דצריך להבדיל דהא חלק ביניהן . דאי אזהרה היא בחטאת שלא יבדיל · היכא נפקא לן בעולה מוהקריבו דצריך להבדיל אינו מוזהר שלא להבדיל הוא דנפקא לן מחילוקו · ולא שטעון הבדלה · האי למה לי כמו מאי היא עכ"ל · הנה מה שיש להקשות על פירוש זה · דהא גופא קשי' דמנא לי' לר"א בר' שמעון לפרש לא יבדיל אין צריך להבדיל והקריבו חלק וכו' ד ולת העוף טעון הבדלה · דלמא באמת לא יבדיל אזהרה בחטאת שלא יבדיל · והקריבו חלק וכו' ללמדינו דבעולת העוף אינו מוזהר שלא להבדיל · וא"ל דס"ל לר"א בר' שמעון וכ"מ שיש לנו לפרש שלאו לשלילה מפרשינן לשלילה ולא לאזהרה · והכא יש לפרשו שלילה כמ"ש התוס' שם בד"ה אלא מעתה וכו' וז"ל· אבל הכא דמסברא ה"א דמבדיל לפי שצריך לדם אמרינן דכי כתיב לא יבדיל א"ל להבדיל קאמר עכ"ל· דא"כ קשה למה האריך הש"ס לומר אבל הכא מכדי כתיב והקריבו חלק הכתוב וכו' כיון דאין מכל זה הכרח דלא יבדיל אין צריך להבדיל ולא הוה לי' למימר אלא הכי השתא התם כיון דכתיב בעל הכור עלוי' הוא דרמי לכשו' אבל הכא יש לפרשו שלילה כמ"ש התוס' · דבשלמא על תוס' ל"ק · די"ל דזה שפירשו התוס' אבל הכא דמסברא ה"א דמבדיל לפי שצריך לדם וכו' היינו כסברת המקשה · אבל הטרלן עדיפא משני לי' משא"כ לשיטת רש"י קשה . וכ"ל פשוט וברור דאין זה קושיא . די"ל שר"א בר' שמעון קיבל מרבו שלמדו מפי השמועה ממשה מסיני דהבדלה בעולת העוף נפקא מוהקריבו חלק בין חטאת העוף לעולת העוף וכמו שרגיל רבינו הרמ"בם לפרש כן וכל חיבורו הגדול מלא מזה וכאשר הסרים לנו בשורש הראשון ובהקדמתו לסדר זרעים בפי' למשניות · והשתא יליף שפיר דע"כ לא יבדיל האמור בחטאת העוף ע"כ פירושו אין צריך להבדיל דאל"כ איך יוליא לנו מוהקריבו חלק וכו' דעולת העוף טעון הבדלה כמו שבאה הקבלה דהבדלה בעולת העוף מוהקריבו חלק וכו' נפקא כנ"ל ודוק :

ובזה מיושב מה שהאריך רש"י לומר ואפי' רבנן דפליגו עלי' התם עיקר הבדלה בעולה לא נפקא להו אלא מוהקריבו· דהוא שפת יתר· שאנס למה שפרשתי דבא זה מפי השמועה דהבדלה בעולת העוף נפקא מוהקריבו חלק ניחא· דלכאורה תקשי הא על דבר שבא מפי השמועה אין חולק כמו שהסרים לנו רבינו הרמ"בם בריש שורש השני · לכך מפרש רש"י דבאמת ע"ז דהבדלה בעולת העוף מוהקריבו נפקא לא פליגי . ולא פליגי אלא אי כמשפט האמור בעולת העוף כמשפט חטאת העוף או כמשפט העולה בהמה כדאי' בחולין (דף כ"א) ומפלוגתא זו יולא להם נפקותא בהבדלת העוף למר לריך שימלוק את כולן · ולמר רוב שנים אבל בעיקר הבדלה דנפקא מקרא דוהקריבו אין חולק ודוק :

ובחידושי הלכות שלי למס' זבחים ישבתי שפת יתר זה ברש"י בענין אחר· עפ"י מה שהקשה הרש"בא בחולין (דף כ"ב) וז"ל ואיכא למידק אשמעתין דהכא אמרינן דלר"א ב"ר שמעון בעולת העוף דוקא אוחז הראש בגוף ומזה דגמרינן מחטאת העוף ואלו בזבחים אמרינן אומר הי' ר"א בר"ש שמעתי שמבדילין בעולת העוף ומאי לא יבדיל אין לריך להבדיל· והיא ג"כ קושי' התוס' בחולין (דף כ"א ע"ב) בד"ה ואיכן מבדיל · ותירץ הרש"בא די"ל דהתם מעמי' דרבי' והכא דידי' · ודוקא כמי דקתני התם שמעתי וכו' עכ"ל ואין להאריך כאן ואם בעל נפש אתה תעמוד ע"ז בשום שכל והתבוננות בעומק ברורי הדברים ודוק :

אמנם אי קשי' הא קשי' מי הכריח לרש"י לפרש כן ולמה לא פירש כפשוטו וכמו שפי' ר"ש באמצע ד"ה ור"א בר"ש וז"ל ור"ת מפרש וכו' שבקי לקרא וכו' ולאסור אף בשעת המילוי לא אתי קרא · דמוהקריבו הוה נפקא וכו' ודוק :

והנראה בזה פשוט דהוכרח לפרש כן . דאי כפשוטו תקשי אכתי מנ"לן למימר דוהקריבו חלק דבחטאת העוף אינו רשאי להבדיל דלמא והקריבו חלק וכו' אתי לאגמורין דבעולת העוף לריך להבדיל כמו שאכתוב לקמן מהיכא הוה נפקא דעולת העוף בעי הבדלה . לפום מאי דלא הוה כתיב ולא יבדיל . ובחטאת העוף אינו לריך להבדיל . וא"כ ע"כ יש לפרש לא יבדיל דאינו רשאי להבדיל דאי אינו לריך להבדיל וכמ"ש התוס' לא יבדיל דכתב רחמנא למה לי הא הוי נפקא מוהקריבו חלק דאינו לריך להבדיל כמ"ש ודוק היטב :

ובדרך אחר יש לתרץ דהוכרח רש"י לפרש כן דאי כפשוטו אכתי תקשי מנ"ל דלא יבדיל אין לריך להבדיל דלמא לעולם לא יבדיל אזהרה דאינו רשאי להבדיל ואי משום דללא רשאי להבדל לא איצטרך קרא דלא יבדיל דהא כבר מוהקריבו נפקא דחילק הכתוב בין חטאת העוף לעולת העוף לענין הבדלה וכמו שפי' ר"ת . די"ל דאי לא כתב לא יבדיל הייתי אומר דבעולת העוף לריך למלוק את כולן כמו שיש ללמוד מהיקשא דומלק והקטיר מה הקטרה הראש בעלמו דהרי כל עיקר דלא ס"ל לר"א בר"ש היקשא דומלק והקטיר לענין דלריך למלוק את כולן היינו משום דמסתבר לי' לפרש כמשפט האמור ב ולת העוף כמשפט חטאת העוף מה להלן כשהוא אוחז הראש בגוף מזה דכתיב ולא יבדיל כמו שפי' רש"י בחולין אף כאן כשהוא אוחז הראש בגוף מזה וכיון דדרים כן תו א"א לו ללמוד מהיקשא דומלק והקטיר לענין

[illegible]

בגוף ומזה [illegible] אף כאן אם ירצה אוחז בגוף ומזה [illegible] על זה מהא דאמרינן לעיל גבי ברייתא דקתני הוסך שניס או רוב שניס ופריך כמאן אי כרבנן פ׳ דוקא אי כרא״כ רוב שניס דוקא אלא

[illegible]

כדרך שהעבדים כנענים יוצאים הנה
כבר התבאר לך שהוא שלילות הדין
אחד ישלול אותו ממנה לא שהוא
הזהירנו מהבא ואין הפרש בין אמרו
לא תצא כצאת העבדים או אמרו
לא יבקר הכהן לשער הצהוב טמא
הוא שלילה לבד לא אזהרה וזה
שהוא מספר לנו שלא יצטרך עם
הסימן הזה התספר ולא ספק בו כי
טמא הוא וכן אמרו לא יומתו כי לא
חופשה וזה גם כן שלילה לא אזהרה
כי הוא אמר אינו מתחייב להם
המות אחר שלא נשלם החירות
ואין ראוי שיפרש זה בשנאמר לא
יומתו ויצא זה מענין השלילה לענין
האזהרה כי הנה אמר לא יומתו
כי לא חופשה כמו אמרו אין לנערה
חטא משפט מות שישלול ממנה חיוב
ההריגה בעבור האונס וכן הנה שלל
מהם חיוב ההריגה בעבור העבדות כאלו יאמר אין
להם חטא מות וכן אמרו ולא
הוא שלילה וגבארו חכמים שהוא שלילה ונפרש עמה
ונאמרה (תכסומה) שהוא יתברך ספר שישלול
מרגניתא טבא

[illegible]

קמי אין מושיע לה וקרא ופירש ... הרי מבואר דקרא
הנדרש הוא לנערה חטא מות וא"ל דאלמי ולנערה לא תעשה דבר לאו ייתורא הוא דאי לאו לנערה לא
תעשה

תעשה דבר לא קאי דרשינן קרא דלנערה חטא מות משום דהיינו אומרים דלגופא אתי לפטור הנערה ולכך איצטריך ולנערה לא תעשה דבר לפטור הנערה כי היכי דלהוי קרא דלנערה חטא מות קרא יתירה לדורשו מלה מלה ז״א דבלא קרא דלנערה לא תעשה דבר קרא דאין לנערה חטא מות יתורא הוא דלפוטרה הנערה ממת האיש אשר שכב עמה לבדו נפקא ואמנם הנראה בכוונת רש״י והרמב״ן שכתבו דקרא דולנערה לא תעשה דבר איצטרך לפוטרה הנערה ממיתה ולא למדו פטור דנערה מומת האיש אשר שכב עמה לבדו הוא דגם קרא דומת האיש אשר שכב עמה לבדו נדרש בקידושין דף ע׳ ובסנהדרין דף ס״ו לרבי דאם באו עשרה אנשים על נערה המאורסה שלא כדרכה דהראשון בסקלה וכולן בחנק ול״ר יונתן דאף שאין שניהם שוין כאחד . וכתב רש״י שם לבדו קרא יתירא הוא דהא כתיב ולנערה לא תעשה דבר ודוק :

אמנם הנראה לי לשיטת רבינו דהוא מפרש ומתו גם שניהם עד שיהו שוי׳ כאחד כמו שמפרש ר״ת בתוס׳ קידושין (דף י׳) וז״ל ור״ת מפרש עד שיהיו שניהם שוין במיתה אחת ולא בבני עונשין תליא מילתא ואפי׳ גדול הבא על הקטנה חייב אם הן שוין בקטלא יקאי אמילתא דר״מ דאמר בפ׳ ד׳ מיתות גבי נערה המאורסה דר״מ סבר נערה ולא קטנה וחכמים אומרין נערה אפי׳ קטנה במשמע וכו׳ עכ״ל וא״כ לפ״ז אם פסקינן כר״מ דנערה ולא קטנה ואמרינן דלאו לגמרי פטור אלא מסקילה אבל מחנק לא פטר הוא דאיצטרך מלת לבדו לחייבו חנק דבלאו תיבת לבדו לא הייתי מחייב אפי׳ חנק משום דהייתי אומר כתיב ומתו גם שניהם עד שיהי׳ שניהן במיתה אחת אמנם אי פסקינן כחכמים דנערה אפי׳ קטנה במשמע לא איצטרך קרא דומת האיש אשר שכב עמה לבדו דבלא״ה מהיכי תיתי לפוטרו הא שניהם שוי׳ במיתה דהרי הנבעל בסקילה וגם הקטנה אלו היתה גדולה ג״כ בסקילה וכן אם פסקינן כרבי דס״ל דעשרה שבאו על נערה המאורסה בשלא כדרכה הראשון בסקילה וכולן בחנק איצטרך תיבת לבדו דבלא״ה הייתי מחייב כולן בסקילה משא״כ לרבנן דס״ל דכולן בסקילה לא דרשינן מתיבת לבדו כלום אם לא דנימא דחכמים דס״ל עשרה שבאו על נערה דכולן בסקילה סבירא להו כר״מ דנערה ולא קטנה וכי פטר רחמנא הכא על מאורסה קטנה מסקילה הוא דפטר אבל חנק חייב הוא דאצטרך לבדו כנ״ל אבל אם פסקינן כחכמים דר״מ דס״ל נערה אפי׳ קטנה במשמע וגם פסקינן כחכמים דרבי דעשרה שבאו על נערה המאורסה שלא כדרכה דכולן בסקילה א״כ לא דרשינן מתיבת לבדו כלום וקשי׳ האי לבדו מאי עבדינן בי׳ וע״כ צ״ל דאיצטרך לבדו כי היכא דתהוי ולנערה לא תעשה דבר מיותר לאגמורין דולנערה לא תעשה דבר הוה מניעה ואזהרה לב״ד כמ״ש רבינו הרמב״ם ולא שלילה ופיטור בעלמא ודוק :

והנה רבינו הרמב״ם פסק בפ״ג מהלכות איסורי ביאה ה׳ ו׳ דעשרה שבאו על נערה המאורסה שלא כדרכה כולן בסקילה כחכמים דרבי גם פסק בהלכה דהבא על קטנה מאורסה בבית אביה דהוא כולן בסקילה כחכמים דר״מ משום דיש לנו לפסוק כתרווייהו כחכמים דלכך שנאן התנא בלשון חכמים כדי דנפסוק כוותייהו וא״כ אייתר לי׳ האי תיבת לבדו דהשתא ליכא למידרש מידי מהאי תיבת לבדו וע״כ צ״ל דאיצטרך תיבת לבדו כי היכא דלהוי ולנערה לא תעשה דבר מיותר לאגמורין דהוה אזהרה ומניעה גמורה ולא פטור ושלילה ודוק :

ובזה נתישבה קושי׳ הרמב״ן דאמאי נקט הש״ס בכל מקום האי לישנא דאונס רחמנא פטרי׳ ולא נקט אונס רחמנא אזהרי׳ עליה . די״ל דהש״ס נקט האי לישנא דאונס רחמנא פטרי׳ משום דרחמנא פטרי׳ פסיקא לכ״ע דודאי לר״מ דס״ל נערה ולא קטנה ולרבי דס״ל עשרה שבאו על נערה המאורסה שלא כדרכה הראשון בסקילה לא הוה ולנערה לא תעשה דבר אלא שלילה בעלמא לפטור הנערה ממיתה דתיבת לבדו איצטרך לדרשותיהם ולא הוה ולנערה לא תעשה דבר אזהרה אלא אי לא פסקינן כרבי ולר״מ · לכך נקט הש״ס בכל מקום אונס רחמנא פטרי׳ שהוא פסיקא אליבא דכ״ע ודוק היטב :

ואם נפשך לומר א״כ אמאי לא משני הש״ס בקדושין (דף יו״ד ע״א) על מאי דפריך התם ורבנן האי לבדו מאי עביד לי׳ דאיצטרך לבדו כי היכא דתהוי ולנערה לא תעשה דבר אזהרה ולא שלילה י״ל דבאמת ה״מ לשנויי הכי אלא דלא משני הכי משום דהוא מלי המקשה להקשות א״כ לחכמים הוה עפי מתרי״ג מצות ואו לר״מ הוה מצוה אחת חסירה מתרי״ג והוה צריך להאריך למימר דלרבנן דסבירא להו דולנערה לא תעשה דבר הוא אזהרה . סבירא להו במצוה מן המצות דס״ל לר״מ שהיא חובה שהיא רשות ולר״מ איפכא ולכך משני מה דמשני כדי לקצר וכמו שמבואר בכללי הש״ס דלפעמים אעפ״י שהי׳ יכול המתרץ לתרץ תירוץ יותר מרווח לא משני הכי מפני האריכות ומשני מה דמשני מפני אהבת הקיצור ע״ש ועיין בדברי הרמב״ם בריש שורש הראשון שכתב וז״ל ומפני התפשטות החשבון הזה ר״ל תרי״ג מצות בכל מקום נאמר שהוא מקור בידם מפי משה בסיני ועם כל זה אין נמנעין ממחלוקותיהם במצוה מן המצות שזה יאמר רשות וזה יאמר חובה . כי יודע האומר רשות שיש מצוה ממלאת החשבון ולא יקפידו לשאול עלי׳ ולמנותה מפני עומק הענין ורחוקו שיבארו כל התורה וכו׳ ע״ש ודוק :

ועוד נ״ל ליישב . דלפטור אונס לא איצטרך קרא דולנערה לא תעשה דבר דכבר נלמד דאונס רחמנא פטרי׳ מההוא דכתיב גבי מולך שבא בקבלה מפי השמועה ההוא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה כמ״ש רבינו הרמב״ם בפ״ה מהלכות יסודי התורה ה׳ ד׳ וז״ל וכל מי שנאמר בו יהרג ולא יעבור ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל השם · ואם היה בעשרה מישראל ה״ז חילל את השם ברבים ובטל מצות עשה שהיא קידוש השם . ועבר על מצות ל״ת שהיא חילל השם · ואעפ״כ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואצ״ל שאין ממיתין אותו ואפי׳ הרג באונס . שאין מלקין וממיתין אלא לעובר ברצונו ובעדים והתראה שנא׳ בנותן מזרעו למולך ונתתי את פני באיש ההוא . מפי השמועה למדו ההוא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה ומה עכו״ם שהיא חמורה מן הכל העובד אותה אינו חייב כרת ואצ״ל מיתת ב״ד . ק״ו לשאר מצו׳ האמורו׳ בתורה . ובעריות הוא אומר ולנערה לא תעשה דבר עכ״ל . הרי מבואר דלפטור הנערה האנוסה לא איצטרך קרא דולנערה לא תעשה דבר דיש ללמוד בק״ו מעכו״ם החמורה מן הכל שנאמר בה ההו׳ ולמדנו מפי השמועה ההוא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה . וכי איצטרך ולנערה לא תעשה דבר לאזהרה לב״ד כמ״ש רבינו · ולקמן אבאר מה שיש לדקדק על זה :

אמנם כדי ליישב לדרך זה הקושי' שהקשה הרמב"ן דנקט בכל דוכתי' אונס רחמנא פטרי'. ולשיטת רבינו הוה ליה למימר אונס רחמנא אזהרי' עליה. אעתיק לשון גמרא דמס' ע"ז (דף נ"ד ע"א) הכא נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר. ורמינהו איזהו נעבד כל שעובדין אותו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון. האי אונס ה"ד וכו' אמר רמי ב"ח לא · כגון שאנסוהו נכרים והשתחוה לבהמה דידיה. מתקיף לה ר"ז אונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר. אלא אמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדם · וכשפרט לך הכתוב וחי בהם ולא שימות בהם יצא אונס · והדר כתב רחמנא ולא תחללו את שם קדשי דאפי' באונס הא כיצד הא בצינעא · הא בפרהסיא. והנה י"ל מאי אלא אמר רבא דקא' הש"ס. דלא שייך האי ליישנא אלא היכא דהדר ממילתא קמייתא · והכא הא לא אמר רבא תחילה שום דבר שיפול עליו לשון אלא אמר רבא דמשמע דהדר מקמייתא. ונראה לי בזה. הוא · דהתוס' הקשו בד"ה מתקיף לה ר"ז אונס ר"פ. תימא מאי קפריך נהי דפטור ממיתה בדיעבד מ"מ לכתחלה הוה חייב למסור עצמו למיתה · וא"כ למה לא יאסר מטעם נעבד דהא פרהסיא דבסמוך לרבא קרי ליה נעבד מטעם דחייב למסור עצמו ואע"ג דבדיעבד פטור וכו'. ונראה לרבינו יצחק לפרש דבין ר"ז ורבא לא פליגי בהא דלכתחלה חייב למסור עצמו. ורב זירא ה"פ אונס רחמנא פטרי' דעביד דכתיב ולנערה לא תעשה דבר אע"ג שיש לו למסור עצמו אין לאסור בהשתחוואתו. ורבא מסיק דכיון דבפרהסיא חייב למסור עצמו ע"ז קרינא ביה ואע"פ כדעבד פטור עכ"ל. ביאור פירושו של רבינו יצחק הוא דר"ז ה"פ מתקיף לה ר"ז אונס רחמנא פטריה ומדפטרי' רחמנא באונס ממיתה ש"מ דעובד ע"א באונס לא מקרי עובד ע"א דכיון דלבו לשמים דאי עובד באונס נמי נקרא עובד ע"א אין סברא לפוטרו ממיתה. ואע"ג דבשוגג נמי רחמנא פטרי' שאני התם דכיון דקבלי' אלוה כיד הוא ומשום דאומר מותר הוא דפטור אבל אונס דרחמנא פטרי' ממיתה ע"כ משום דלבו לשמים ולא קבלי' עליה לאלוה וא"כ לאו נעבד הוא. ואע"ג דיש לו לכתחילה למסור עצמו אין הטעם משום דאע"ג שאין לבו לע"א אלא לשמים אפ"ה הוה עובד ע"א ומש"ה צוותה התורה למסור עצמו. אלא אע"ג דלא הוה עובד ע"א כיון דאנוס הוא ולבו לשמים אפ"ה צוותה התורה למסור עצמו משום קידוש השם. ורבא ס"ל דכיון דצותה התורה למסור עצמו והוא אינו מוסר עצמו ועובד מקרי עובד ע"א. אלא דהתורה חסה עליו לפוטרו ממיתה בדעביד. ועיין בס' תורת חיים במס' ע"א ותמצא שכלין לזה אעפ"י שהוא כתב שם קצת בענין אחר. היוצא מכל הלין שאני עומד בו. הוא דלר"ז דס"ל דעובד ע"א באונס לא מקרי עובד ע"א ולא הוי נעבד כמ"ש התוס' אין ללמוד מההיא שכתוב במולך ודרשינן ההוא ולא אונס. לפטור אונס בשארי מצות התורה בק"ו כמ"ש הרמב"ם. דשאני אונס דע"א דכיון שהוא' אנוס לא מקרי עובד ע"א כיון דלבו לשמים ואינו עובד ע"א כלל. ואיצטריך ולנערה לא תעשה דבר לפטורי שארי אונסים בכל מצות התורה · וא"כ לא הוה ולנערה לא תעשה דבר אלא שלילה. ולא מני ה ואזהרה משא"כ לרבא דס"ל אפי' עובד ע"א באונס מקרי עובד ע"א כיון דמחוייב למסור עצמו · אלא דרחמנא חס עלי' ופטרי' ממיתה. שפיר יש ללמוד שארי מצות התורה בק"ו מע"א כמ"ש הרמב"ם ואייתר ולנערה לא תעשה דבר לאגמורין דהוי מניעה ואזהרה ככ"ל. אמנם מצינו במסכת נדרים (דף כ"ז ע"א) דקאמר רבא לרב הונא אנוס הוא ואנוס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא ת"ד ע"ש. וא"כ לפ"ז קשיא דרבא אדרבא. דהכא משמע מדקאמר הכל היו בכלל לא תעבדם. דאפי' עובד ע"א באונס מקרי עובד ע"א אלא דרחמנא פטרי' ממיתה וא"כ יש ללמוד שארי מצות התורה בק"ו מע"א דאונס פטור וא"כ אייתר ולנערה לת"ד לאזהרה. ובנדרים קאמר אנוס רחמנא פטרי' דכתיב ולנערה לת"ד דמשמע שאינו אלא שלילי' כדדייק הרמב"ן מדלא קאמר אונס רחמנא אזהיר עלי' · וצ"ל דהיינו דקאמר אלא אמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדם וכו' דבאמת לפ"ז הדר ממה דקאמר רבא בעלמא אונס רחמנא פטרי' דלא הוה אלא שלילה וס"ל דבאמת ולנערה לא תעשה דבר הוה אזהרה ודוק:

וא"כ סרה קושי' הרמב"ן מעל רבינו שהקשה ממה שתופס הש"ס לישנא דאונס רחמנא פטרי' דכתי' ולנערה לא תעשה דבר. דהרי באמת הדר ביה רבא מהאי לישנא כדמוכח ממאי דקאמר הש"ס בע"ז (דף נ"ד) אלא אמר רבא הכל היה בכלל לא תעבדם וכו' כמו שפרשתי ודוק היטב:

ובחידושי להלכות יסודי התורה כתבתי. אחר שדקדקתי על מה שכתב רבינו הרמב"ם. ומה עכו"ם שהיא חמורה מן הכל העובד אותה באונס אינו חייב כרת ואצ"ל מיתת ב"ד ק"ו לשאר מצות האמורות בתורה ובעריות הוא אומר ולנערה לא תעשה דבר. דלכאורה י"ל אחר שלמדי' בק"ו מע"ז החמורה מן הכל דאונס פטור א"כ למאי נ"מ הביא קרא דעריות שנאמר בו ולנערה לא תעשה דבר. ועוד באמת קרא דולנערה לת"ד למה לי. ותרצתי משום דמע"א ליכא למילף אלא דפטר הכתוב את האנוס מכרת ואצ"ל ממיתה. אבל עדיין לא שמענו שפטרו הכתוב ממלקות דדלמא לא חסה רחמנא כולי האי לפוטרו אפי' ממלקות. והנה רבינו כתב וז"ל ואעפ"כ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואצ"ל שאין ממיתין אותו וכו' לכן מקיים ובעריות הוא אומר ולנערה לת"ד. ותקשי למה לי אי לפוטרו ממיתה ומכרת הא איכא ללמוד בק"ו ע"א החמורה · א"ו דאתי לאגמירין דאנוס פטור אפילו ממלקות עכ"ל שם. אמנם אינו מוכרח. דודאי אחר שמצינו שפטר הכתוב אנוס בע"ז החמורה מהיכי תיתי לחייבו מלקות. ואי משום דגלה הכתוב דאנוס פטור גבי חייבי כרת ולא גילה הכתוב דאנוס פטור גבי חייבי מלקות. דלמא לרבותא כתב רחמנא דאנוס פטור אפי' בע"ז החמורה מן הכל. והא דאיצטריך ולנערה לת"ד היינו לאזהרה כמ"ש רבינו בסה"מ שלו. ובהלכות סנהדרין · והביא ג"כ קרא דעריות ולנערה לא ת"ד להחזיק דבריו דלא מבעיא' שפטר הכתוב את האונס. אלא שכתב אזהרה מיוחדת לב"ד שכל המענש את האנוס עובר באזהרה. וק"ל:

אמנם קשה לי על רבינו שכתב שאין מלקין ואין ממיתין אלא לעובר ברצונו וב' עדים ובהתראה שכ' בנותן מזרעו למולך ונתתי את פני באיש ההוא מפי השמועה למדנו ההוא ולא אנוס וכו' מה עכו"ם שהיא חמורה מן הכל וכו'. א"כ משמע שתופס שיטתי' דמ"ד מולך ע"ז היא. ובפ' ששי

מהלכות

[illegible] (ח) [illegible]

[illegible] שמוע. [illegible]

[illegible] (ט) [illegible]

שיחלוק על הכהונה ויערער בה לא [illegible] יחגל. בא פקחה וכעדתו מן המבלעה [illegible] והשרפה אבל אמנם יהיה עונשו כאשר הבאנו ביד משה [illegible] הצרעת והוא ית' אמר אליו הבא נא ידך בחיקך והביאו [illegible] שקרה לעוזיהו מלך יהודה ואע"פ [illegible] שמצאנו להם לשון אחד בגמרא סנהדרין (דף ק"י) והוא אמרם כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנא' ולא יהיה כקרח וכעדתו זה על צד האסמכתא לא שיהיה פשטיה דקרא [illegible] במניעה הזאת ואולם האזהרה על זה הוא גבול תחת לאו שני כמו שבארנו במקומו ואין שדבר [illegible] ישלילה מן האזהרה זולת ענינה אמנם מן המדה לא יתבאר בשום פנים כי מלת השלילה והאזהרה בעברי מלה אחת והיא מלת לא ויצטרך אל משכיל שיהיה מבין ענין המאמר והוא ישיג מתוך אי זה לאו הוא שלילה ואיזה לאו הוא אזהרה במה שהם [illegible] עי' עוד [illegible] בפ"ת שמצאנו להם מחלוקת בלאו מן הלאוין אם הוא שלילה או אזהרה:

[illegible]

מרגניתא טבא

[illegible]

מגמא

שגב [illegible] ס"ד עכ"ל . וכתב ע"ז ד"ל ס' מגילת אסתר . וז"ל עוד הביא ר"ל הרמב"ן

אבל [illegible] נראה לי [illegible]

[illegible]

אחרת והוא אמרו בהוצאת העוף [illegible]

ומלק את האשם ממול ערפו ולא [illegible]

[illegible] דידהן ותנא [illegible]

המדבר בלשון המשנה סברתו שזה [illegible]

אחרת ולכך אמר אם הבדיל פסול [illegible]

[illegible] שיהיה זה בלאו [illegible]

מצות לא תעשה היא כאשר הבדיל [illegible]

פסול באילו לוקין שאם אין בו [illegible]

ורבי אליעזר ספר שזה הלאו שלילה [illegible]

בא אזהרה שאמר לא יבדיל [illegible]

[illegible] צריך שיבדיל את ראשו [illegible]

אבל שנתכוין על אני זה שעה [illegible]

[illegible] ואם הבדיל [illegible]

בשר וכן אמרו במנחת [illegible]

[illegible] אומר היה רבי אליעזר [illegible]

[illegible] שמעון שמעתי שמבדילין [illegible]

בחטאת העוף [illegible] לא הבדיל אינו [illegible]

צריך להבדיל והמקשה על [illegible]

[illegible] ואמר אלא מעתה [illegible]

ולא

[illegible]

שנית [illegible]

ולשון [illegible]

וכתב [illegible]

חושך לדעת על מה אדני ראיותיו הוטבעו כי ידעתי לא דבר רק הוא עכ"ל ואשר אנכי אלהים כזה הוא ותחילה אביא ראי' שאין עלי' תשובה . שמגמר' דפסחים (דף כ"ד ע"א) מוכרח סברת רבינו וכה"ג שכל אלו הדברי' אשר לוקה עלינו התורה שננקה את נפשותינו כשנאמר בפינו לא עשינו כך וכך הם כולם מניעות גמורות והוא דרב פפא מביא אליבא דרי"הגל לכל איסורין שבתורה שכשם שהם אסורין באכילה ה"נ אסורין בהנאה מוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש תשרף שאין ת"ל לא יאכל מה ת"ל לא יאכל אם אינו ענין לגופו דהא נפקא לי' מק"ו ממעשר הקל ומה מעשר הקל אמרה תורה לא בערתי ממנו בטמא בשר קודש חמור לא כ"ש וכ"ת אין מזהירין מן הדין היקשא הוא דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורת בקרך וגו' מה ת"ל לא יאכל אם אינו ענין לגופו ת"ע לכל איסורין שבתורה ואם אינו ענין לאכילה ת"ע להנאה · ואי ס"ד שכל אשר לוקה עלינו התורה שננקה את נפשותינו לא עשינו כך וכך אינם מניעות גמורות אלא שלילות תקשי היכי מלי רב פפא ללמוד מוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל לכל איסורין שבתורה שאסורין בהנאה כאם אינו ענין דלמא לכולם כל איסורין שבתורה מותרין בהנאה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל איצטרך לגופו וא"ל דלגופו לא אצטרך דילפינן מהקישא דלא תוכל לאכול בשעריך וגו' · הינח אכילה איכא למילף בהיקשא או מגופו דקרא דקדש בהדי' כתוב בהאי קרא כמ"ש תוס' שם בד"ה היקשא הוא אלא הנאה בקדשים שנטמאו מנלי' ואי בהיקשא למעשר שני ומעשר אסור בהנאה מדכתיב לא בערתי ממנו בטמא והוא איסור הנאה שאסור אפי' להסיק תחת תבשילו אכתי דלמא איצטרך והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל לאסור הנאה בקדשים שנטמאו בלאו גמור ועיין בתוס' בד"ה היקשא הוא שכתבו בפירוש וז"ל דצריך היקשא משום איסור הנאה וכו' דבפ"ק דשבת לא ילפינן איסור הנאה בשמן קודש שנטמא אלא ממעשר הרי מבואר דליכא שום לימוד אחר דקדשים שנטמאו אסורים בהנאה אלא מוהבשר דמלא בערתי ממנו בטמא לענין הנאה אינו לאו גמור כשיטת הרמב"ן א"ו שכל אשר לוקה עלינו התורה שננק' את נפשותינו לומר בפינו לא עשינו כך וכך כולם מניעות ואזהרות גמורות וא"כ מאחר שלוקה עלינו התורה לנקות את נפשותינו לומר לא בערתי ממנו בטמא שהוא ג"כ שלא היסק תחת תבשילו ש"מ שהיא אזהרה גמורה ולאו גמור וא"כ לא איצטרך קרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל לאיסור הנאה בקדשים שנטמאו בלאו גמור דזה יש ללמוד בהיקשא ממעשר הקל שנאמר בו לא בערתי ממנו בטמא שלא היסק תחת תבשילו וא"כ הוא לאו גמור מאחר שלוקה עליו התורה לנקות נפשו מזה ואייתר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל כאם אינו ענין לגופו וכו' לכל אסורין שבתורה שאסורין בהנאה וזו לא מידי ודוק היטב :

ובזה לא יספיק מה שכתוב רש"י והביאו הרמב"ן ז"ל ואע"ג דוידוי בעלמא הוא ואינו לאו הא נפקא לן בי' באיסור לאו בפרק הערל דבפ' הערל נפקא לן איסור לאו באכילה אבל איסור הנאה לא ידעינן במעשר שני שנטמא אלא מהוידוי לא בערתי ממנו בטמא ואי ס"ד דמהוידוי לא שמעינן לאו גמור תקשי כנ"ל או דגם מהוידוי שמעינן שהוא לאו גמור כנ"ל ודוק :

וגם א"ל דגם הנאה במעשר שני שטמא שמעינן מלא תוכל לאכול בשעריך דכל מקום שנאמר לא יאכל וכו' אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע דהא רב פפא קאי לתרוצי אליבא דרי"הגל דלית לי' כל מקום שנאמר אכילה דאף הנאה במשמע כמו שאמר הש"ס בסוף (דף כ"ג ע"ב) דאי ס"ל לא הוה צריך לילפותא דרב פפא דתיפוק לי' מלא יאכל אחד אסור אכילה ואחד איסור הנאה כמו שהקשה הש"ס לעיל ותיפוק לי' מלא יאכל ומשני לא יאכל איסור אכילה משמע לי' ואיסור הנאה לא משמע לי' ודוק :

גם קשי' לי טובא לפי שיטת הרמב"ן דהלאו דאוכל מעשר שני בטומאת עצמו נפקא מלא תוכל לאכול בשעריך וקאמר רחמנא ההוא דאמרי לך התם בשעריך תאכלנו הכא לא תיכול א"כ בלאו הזה דלא תוכל לאכול בשעריך כלולים ב' לאוין דלא יאכל חוץ לחומה ושלא יאכל בטומאת עצמו והיכי קאמר דהאוכל מעשר שני בטומאת עצמן לוקה והא הוי לאו דלא תוכל לאכול בשעריך לאו שבכללות . מהמין הראשון שהביא הרמב"ן בשורש התשיעי שהוא כולל דברים רבים אין ענינים וטעם איסורין שוה כלאו דלא תאכלו על הדם דלכ"ע אין לוקין על לאו שבכללות כזה וגם על לאו דחוץ לחומה לא ה"ל ללקות שהוא יוצא ג"כ מלאו זה דלא תוכל לאכול בשעריך ודוק :

ואין ליישב זה דנ"ל כרחך גילה לנו הכתוב דלוקין על לאו שבכללות הזה דלא תוכל כדקאמר הש"ס במכות (דף י"ח ע"א) אלא אמר רבא מכדי כתיב והבאת שם ואכלת לפני ה' אלהיך במקום וגו' לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם מיהדר מיפרט בהו רחמנא למה לי אלא ליחודי לאוי בכל חד וחד ומדפרט הכתוב ליחודי לאוי לכל חד וחד ש"מ דלוקין על לאו זה דלא תוכל לאכול דאי אין לוקין למאי נפקא מיני' פרט הכתוב ליחודי לאוי כיון דאין לוקין אין נפקא מיני' אם הלאו מיוחד בכל יחד או שהם כלולים בלאו אחד דא"כ הדרי שם קושיי הש"ס לדוכתא והא אנן תנן אלו הן הלוקין ולא תתיישב השתא בתירוצו של רבא אלא קרא יתירא מכדי כתיב בין לפרש"י שם בין לפי' התוס' שם דבאם אינו ענין לחוץ לחומה תנהו ענין לדבר אחר כמו שפר"שי או כמו שפי' התוס' ש"מ ליחודי לאוי בכל חד וחד כלומר לכתוב לא תוכל לאוכלם ואזהרה אלינו כדסלקא דעתין עד השתא דמוקמינן איסור חוץ לחומה בכל חד מק"ו דמעשר ועיקר הלאו דבכל חד וחד למלקות בדבר חדש הוא דקאתי בכל חד והשתא דחזר ומפרש בכולהו ליחודי לאו בכל חד וחד כלומר לגלוי לו למלקות באיסור דחוץ לחומה בכל חד וחד וכו' ופשיטא לפי' ר"י דמפרש דאהני הייתור לגלי לן דכל כל איסורין שאנו שומעין בכולן מק"ו הללו שבכולן יש חיוב מלקות דמכלן כל זה דלמא איצטרך למיפרט בהו וליחודי לאוי הייינו כדי לגלו' דלוקין על לא תוכל לאכול בשעריך אע"ג דכלולי' בו ב' לאוין שאין ענינם וטעם איסורן שוה והוה לאו שבכללות מן מין הא' שכתב הרמב"ן דבלאו שבכללות כזה כ"ע מודין שאין לוקין עליו דאפ"ה לוקין על לאו זה . והשתא לא מיתרצא במה שכתב רש"י שם בד"ה קרא יתירה הוא וז"ל האי קרא דלא תוכל לאכול דקא מני לכולהו כגווה דמכדי כתיב לעיל מיני' והבאתם שמה וכולהו בהאי קרא כתיבי לכתוב בתרי' לא תוכל לאכלם

לאוכלם בשעריך אם על חוץ לחומה בא להזהיר ולאו שבכללות לא הוה כיון דעל כולהו קאי הוה לאו על כל חד וחד וכו' דמאי הוי דקאי אכל חד וחד אכתי כיון דהלאו עצמו שהוא לא תוכל לאכול בשעריך הוה לאו שבכללות שבו כלולים ב' אסורי' חוץ לחומה ושלא לאכול בטומאת עצמו והשתא קאי הלאו שבכללות אכל חד וחד ומהראוי שלא ללקות כיון דהלאו עצמו דקאי אכל חד וחד הוא לאו שבכללות והרי אפי' אילו לא הוה כתיב לאו כזה אלא על דבר אחד לא היו לוקי' על לאו כזה מכ"ש על עטופי' הרבה על לאו אחד דכהי דיהבינן להו שיעתייהו דאין זה לאו שבכללות כיון דאיסורי' מפורשים והוי כאלו כתיב שלאו אכל כל חד וחד אכתי כיון דהלאו עצמו הוא כלול בו ב' איסורין והואלאו שבכללות אעפ"י דהוה כאלו כתיב אכל כל חד וחד אין ראוי ללקות עליו וא"כ אם נישב כנ"ל דמהדר פרט בהו ליחודי לאוי ידעינן דלוקין על לאו שבכללות זה תיהדר קושי' הש"ס לדוכתי' כנ"ל דהשתא מנלן כל מה דמשני הש"ס לפרש"י ותוס' ודוק :

ומידהו יש לי ליישב קושי' זו עפ"י מה שהקשו התוס' שם על פירושם וז"ל א"ת מעשר גופא אמאי הדר ופרט ביה . וא"כ י"ל מדפרט במעשר גופי' הוא דידעינן דלוקין על לאו שבכללות זה דהוא לא תוכל לאוכלם בשעריך . וכולהו הוה גמרינן ממעשר בהיקשא שהקשינהו הכתוב בקר' דוהבאת שם ואכלת לפני ה' אלהיך במקום דקא מני לכולהו בגוש . ואע"ג דאין יתור בכתוב דוהבאת אפ"ה ילפינן היקשא אף בלא שום יתור כדמשמע בתוס' סוכה (דף ל"א) בד"ה ור"י סבר לא מקשינן וכו' בא"ד שם וז"ל ואפי' לר' יהודה דלא דריש סמוכין אלא היכא דמוכח ומופנה כדאמרינן התם מ"מ בהיקשא מודה וכו' · הרי מבואר דילפינן היקשא אע"ג דלא מוכח ומופנה . וא"כ מיהדר ומיפרט לכולהו בלאו דלא תוכל לאוכלם למה לי אלא ליחודי לאוי וכדשני הש"ס כמו שפרש"י ותו' כל א' וא' לפי שיטתו ודוק היטב :

וזה דלא כמו שתירצו התוס' שם על קושי' וא"ת ומעשר גופי' אמאי הדר ופרט . אמנם אי הוה מפרשינן דהלאו דלא יאכל מעשר שני בטומאת עצמן נפקא מוידוי מעשר לא בערתי ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור בין שהוא טמא ואני טהור ולא ילפינן מדרשא דלא תוכל לאכול בשעריך דדרשינן דקאמר רחמנא ההוא דאמרי לך בשעריך תאכלנו הכא לא תיכול . אלא דאינו לוקה אוכל מ"ש בטומאת עצמן אלא בירושלים וכמ"ש רבינו במס' מכות בפי' המשניות שלו . והביאו הרב בעל כ"מ בריש פ"ג מהלכו' מ"ש . וכתב הרב בעל מגילת אסתר שרבינו מפרש הא דקאמר ר"ש והיכן מוזהר על אכילתו ויהי' פירושו ובאיזה מקום הוא מוזהר על אכילתו בטומאה ולא באיזה לאו . הוה ניחא דהשתא לא תוכל לאכול בשעריך לא הוה לאו שבכללות מהמנין הראשון . דהא דדרשינן דקאמר רחמנא ההוא דאמר לך בשעריך תאכלנו הכא לא תיכול לא אתי להזהיר שלא לאכול בטומאת עצמן דזה כבר ידעינן מוידוי מעשר לא בערתי ממנו בטמא . ולא אתי אלא לגלוי באיזו מקום הוא לוקה על לאו דוידוי מעשר · וא"כ לא הוה לאו שבכללות וכמ"ש בשורש השני ע"ש ודוק היטב :

גם לפי מה שבארתי בשורש השני בישובו מה שקשה משיטה זו דמכות (דף י"ז) על שיטת הרב המגיד שכתב בפ' שני מהלכות מאכלים אסורים וז"ל ודע שאין לתמוה על מה שאמרו שאזהרת בהמה עמאה שיש לה ב' סימני טומאה בא מק"ו הלא אין מזהירין ועונשין מ"ה · לפי שאלו כבר נאסרת בלאו הבא מכלל עשה וכיון שכן אפשר ללאו שלהן לבא בק"ו . דא"כ מאי פריך על דרשת ר"ש וכי מזהירין מ"ה והלא התם כל האיסורין בלאו באיסור עשה כמו שפרש"י שם דף הנ"ל בד"ה לפני זריק' ובד"ה לאחר זריקה וכן כתבו התוספ' שם באמצע ד"ה איסור בעלמא . ותירצתי שם דכל זה לשיטת רבא דס"ל אפי' היכא דלא הוה הק"ו אלא גילוי מילתא בעלמא אין מזהירין מן הדין · משא"כ להנך אמוראי שהכרחתי שם דקיימי בשיטת אביי דהיכא דהק"ו אינו אלא גילוי מילתא בעלמא מזהירין מ"ה . באמת מעיקרא ליכא כאן קושי' על דרשת ר"ש וכי מזהירין מן הדין כיון דהאסורים בלאו באיסור עשה כמו שפי' רש"י שפיר מייתינן בק"ו האזהרה וכמו שכתב הרב המגיד ע"ש שהארכתי בדברים ישרים ונכונים מאד . נ"כ ניחא דלעולם האזהרה לאוכל מעשר שני בטומאת עצמן נפקא מלא תוכל לאכול בשעריך . ואע"ג דהוה לאו שבכללות לוקה עליו . דמהדר ופרט לכולהו ליחודי בהו לאוי ש"מ דלוקי' על לאו שבכללות זה שהוא לא תוכל לאכלם . ולשיטה זו לא קשי' א"כ היאך מיתרצא קושי' הש"ס והא אנן אלו הן הלוקין תנן כנ"ל . דקושי' זו מעיקרא לא קשי' כלל לשיטה זו . דבאמת מזהירין מן הדין . כיון שכבר בלאו האיסורין באיסור עשה ודוק היטב :

ולפ"ז י"ל הכי תרי סוגי' דלכאורה סתרי אהדדי . דמסוגי' דיבמות (דף ע"ג) מוכח דאין ללמוד מוידוי מעשר שום מניעה כמו שהכריח הרמב"ן . ומסוגי' דפסחים (דף כד) מוכח דשפיר ילפינן מוידוי מעשר שכל מה שלוקה עלינו התורה לנקו' נפשותינו שלא עשינו כך וכך הם כולן מניעות ואזהרות גמורות כמו שהוכחתי בראיה ברורה :

וי"ל דשיטה דיבמות אזלא לשיטת הנך אמוראי דס"ל דכל היכא דהק"ו אינו אלא גילוי מלתא בעלמא שפיר מזהירין מן הדין . וא"כ קושי' הגמ' במכות והא אנן אלו הן הלוקין תנן מעיקרא לא קשי' מידי כנ"ל . וא"כ שפיר י"ל דלא גמרינן מוידוי שום אזהרה כשיטת הרמב"ן . ואזהרה לאוכל מ"ש בטומאת עצמו נפקא מלא תוכל לאכול בשעריך · והא דקשי' א"כ הוה לא תוכל לאו שבכללות כנ"ל · יש ליישב דמהדר פרט הכתוב בכולהו ליחודי לאוי ש"מ דלוקין על לאו שבכללות זה כנ"ל ודוק · וסוגי' דפסחים אזלא לשיטת רבא דס"ל אין עונשין מן הדין אע"ג דלא הוה הק"ו אלא גילוי מילתא בעלמא . וא"כ קשי' קושי' הש"ס דמכות והא אנן אילו הן הלוקין תנן . ולפ"ז ע"כ צ"ל דנפקא אזהרה לאוכל מעשר שני בטומאת עצמו מוידוי מעשר מלא בערתי ממנו בטמא כנ"ל · א"א לומר דנפקא מלא תוכל לאכול בשעריך . דתקשה א"כ תהוי לא תוכל לאכול בשעריך לאו שבכללו' מהמנין הראשון שכ' הרמב"ן כנ"ל . ולשיטה זו ליכא לתירויי דמדפרט הכתוב לכולהו ליחודי לאוי שמעינן

דלוקין על לאו שבכללות הזה דלא תוכל לאכול בשעריך דא"כ הדרא קושי' הש"ס לדוכתא והא אנן אלו הן הלוקין תנן כנ"ל א"ו דאזהרה לאכול מעשר שני בטומאת עצמו נפקא מוידוי מעשר כנ"ל ולא ילפינן מדרשא דבשעריך דקאמר רחמנא ההוא דאמרי לך התם בשעריך תאכלנו הכא לא תיכול אלא דאין לוקין על לאו היוצא מוידוי מעשר שני לאוכל בטומאת עצמו אלא בירושלים כמו שפי' רבינו הרמב"ם בפי' המשניות במס' מכות ובאמת הפירוש דהיכן מוזהר על אכילתו דקאמר ר' שמעון באיזה מקום הוזהר על אכילתו ולא באיזה לאו כמו שפירש בעל ס' מגילת אסתר וא"כ השתא לא הוי לא תוכל לאכול בשעריך לאו שבכללות כנ"ל ודו"ק היטב :

אמנם כ"ז לא תכון לשיטת רבינו הרמב"ם דכבר בררתי בשורש השני שרבינו הרמב"ם קאי בשיטת הרב המגיד דכל שבא האיסור באיסור עשה אפשר ללאו שלהן לבא בקל וחומר ואפ"ה ס"ל שיש ללמוד מניעות ואזהרות מוידוי מעשר :

והנה ראיתי להרב מיהרש"א ביבמות (דף ע"ג ע"ב) שכתב בד"ה והיכן מוזהר על אכילתו וז"ל ומיהו בעיקר כבר גילה רש"י התם בפ' כל שעה דלא בערתי אינו לאו אלא וידוי בעלמא הוא ונפקא לי' איסור לאו בפ' הערל מהאי קרא דלא תוכל לאכול בשעריך עכ"ל ור"ל הא דקאמר התם ומה מעשר הקל אמרה תורה לא בערתי וגו' אהאי קרא דלא תוכל לאכול בשעריך סמך וכן נראה מדברי סמ"ג לאוין סי' רס"ד אבל מדברי הרמב"ם בפ"ג דהלכו' מעשר שני משמע דלוקין על לאו דלא בערתי ולא אכלתי באוני אף על פי שאינן אלא לשון וידוי וכנראה מדברי התוס' ועוד נראה לומר דמלא בערתי אי נמי דאתי ללאו היינו לבער בטומאה אבל לאכול בטומאה לא שמעינן מיני' אלא מלא תוכל לאכול בשעריך כדמשמע הכא לא בערתי וגו' והיכן מוזהר על אכילתו והשתא נוכל לומר דהתם בעי לאתויי איסור הנאה לקודש ממעשר וכמ"ש התוס' שם וכו' מש"ה מייתי התם מלא בערתי דהיינו או לאיסור הנאה של ביעור במעשר ואתי' מיני' בק"ו או בהקישא ואייתר לן והבשר אשר יגע גו' לכל איסורין שבתורה כדאמר התם כנ"ל מוהרש"א . והנה סובר להשוות הסוגי' דיבמות ודפסחים דהסוגי' דפסחים דס"ל דמלא בערתי שמעינן לאו היינו לענין איסור הנאה דביעור במעשר וסוגי' דיבמות דמהדר לאשכוחי לאו לאוכל מעשר שני בטומאת עצמו היינו לענין איסור אכילה אבל לענין איסור הנאה של ביעור במעשר גם הסוגי' דיבמות מודה דשפיר שמעינן הלאו מלא בערתי ולכנ' יודע האיך יכול להשוותן דא"כ דגם הסוגי' דיבמות מודה דלענין איסור הנאה של ביעור במעשר שפיר שמעינן הלאו מלא בערתי תקשי א"כ אמאי אין לוקין על לאו דלא בערתי לענין איסור הנאה דהרי בהדי' משמע בסוגי' דיבמות דאין לוקין על איסור הנאה דביעור דקאמר התם ואסור לבער מהן בטומאה והאוכל בטומאת עצמן לוקה הרי דגבי הבערה בטומאה לא הזכיר אלא לשון אסור לבער בטומאה וגבי אכילה בטומאת עצמו הזכיר דלוקה :

אמנם הנראה לי להשוות הסוגי' ושיבואו דברי רבינו על נכון הוא . דודאי גם הסוגי' דיבמות ס"ל דשפיר שמעינן אזהרה מוידוי מעשר דלא בערתי ממנו בטמא בין לאיסור הנאה של ביעור במעשר שנטמא בין לאיסור אכילה כדמשמע לישנא דר"ש דקאמר לא בערתי ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא דלשון הוה משמע על אכילה בטומאת הגוף וטומאת עצמו וכמו שהוסיף רבינו לבאר במלות לא תעשה ק"כ וז"ל הזהירנו מאכול מעשר שני בטומאה והאזהרה ממנו לא בערתי ממנו בטמא . ובאה הקבלה בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא . הרי שביאר שבאה בקבלה בלא בערתי ממנו בטמא שמורה על טומאת הגוף וטומאת עצמו כמשמעות בין שאני טמא והוא טהור וכו' . ומאחר שלותה התורה לנקות נפשותינו מזה לומר דפינו לא עשינו כך וכך שמעינן שהמה כולם מניעות גמורות כמו שהוכחתי מסוגי' דפסחים · והא דמהדר הש"ס דיבמות לאשכוחי אזהרה מיוחדת לאכילה . הוא משום דבעינן למימר קמן דאע"ג דשמעינן לאו מלא בערתי ממנו בטמא לאיסור הנאה של ביעור במעשר טמא אפ"ה אינו לוקה עלי' במדאילטרך והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דמהאי מדאילטרך כמי יש למעט גם אוכל מעשר שני בטומאת עצמו . ולכך מהדר לאשכוחי לאו יתירא לאכילה לאגמורין דאוכל מעשר שני בטומאת עצמו אינו ממועט במדאילטרך ממלקות . והוא דהסוגיא דפסחים אזלא לריב"ל דס"ל לא יאכל איסור אכילה משמע ואיסור הנאה לא משמע . וגם ס"ל דחולין שנעשו בעזרה דאורייתא . וא"כ ליכא למיליף מלא יאכל לכל איסורין שבתורה שאסורין בהנאה . וגם מאותו דלכלב תשליכון אין ללמוד לכל איסורין שבתורה שאסורין בהנאה . דאילטרך לחולין שנעשו בעזר' כמבואר בגמ' דפסחים הנ"ל (דף כ"ג ע"ב) משא"כ למ"ד לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנא' משמע . וגם למ"ד חולין שנעשו בעזרה לאו דאורייתא . ילפינן לכל איסורין שבתורה שאסורין בהנאה מלא יאכל . ומאותו דלכלב תשליכון · תקשי והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש תשרף למה לי כקושי' רב פפא דלגופי' לא אילטרך דיש ללמוד איסור אכילה ואיסור הנאה בהיקשא ממעשר שני כדקאמר הש"ס ולמ"ד לא יאכל א' איסור אכילה וא' איסור הנאה במשמע יש ללמוד אפי' בלא היקשא מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך דקדש כתיב בהדי' בהאי קרא והוא ובכורות צאנך וגו' כמ"ש התוס' בד"ה היקשא הוא . דאסור בהנאה ובאכילה דלא תוכל לאכול כתיב ואכילה א' איסור אכילה וא' איסור הנאה במשמע ודוק

וגם לכל איסורין שבתורה שאסורין בהנאה באם אינו ענין לא אילטרך דילפינן מלא יאכל ומאותו · למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ונראה לי דמכאן הוציאו בסוגי' דיבמות דעל הבערה בשמן של מעשר שני טמא אינו לוקה . דהוקשה להם והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל למה לי כקושיתי הנ"ל דסוגיא דיבמות ס"ל לא יאכל איסור אכילה ואיסור הנאה במשמע · או ס"ל דחולין שנעשו בעזרה לאו דאורייתא ואייתר אותו דלכלב תשליכון לכל איסורין שבתורה שאסורין בהנאה . והוה ניחא לסוגיא דיבמות למימר דכתב רחמנא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל לאגמורין במדאילטרך דאין לוקין על הבערה בטומאה . דאי לוקין על הבערה בטומאה דמעשר שני א"כ תקשי והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל

יאכל למה לי. הא יש ללמוד ממעשר בהיקשא דאסור אפי' בהנאה. ולמ"ד לא יאכל א' איסור אכילה ואי' איסור הנאה יש ללמוד אפי' בלא היקשא כנ"ל · א"ו דשם ר"ל במעשר שני אין לוקין על איסור הנאה. ולכך אילטרך בבשר קודש קרא יתירא דוהבשר אשר יגע בכל טמא יאכל לאגמורין דבקדשי' לוקין על איסור הנאה ודוק :

אלא דע"ז תקשי א"כ מנא מדאילטרך הנ"ל הוה לן ללמוד דאפי' על אכילת מעשר שני בטומאת עצמו שלא ילקה דהא כתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והוה לן למימר מדאילטריך לא יאכל בבשר קדש שנטמא ש"מ דגם על האכילה מעשר שני בטומאת עצמו אינו לוקה כנ"ל. ולכך מסדר הש"ס ביבמות לאסכותי באוכל מעשר שני בטומאת עצמו קרא יתירא ללאו מיוחד. לאגמורין דלא נמעט במדאילטרך הנ"ל אוכל מעשר שני בטומאת עצמו ממלקות. דאי ממועט גם אוכל מ"ש בטומאה ממלקות לאו יתירא דכתב רחמנא למה לי. ופשיטא למ"ש בינו בפי' המשניות במכות דהא דדרשינן בשעריך שאכלנו דאמרי לך התם הכא לא תיכול בא כמי' מקובל דאתי לאגמורין דאינו לוקה על מעשר שני שאכל בטומאת עצמן אלא באוכלן בירושלים דניחא עפי דמבואר מפי הקבלת דלוקין על האכילה מעשר שני בטומאת עצמן · אלא שאין לוקין אם אוכלן חוץ לירושלים ודוק :

והנה רבינו הרמ"בם פסק בפ"ח מהלכות מאכלים אסורים הלכה ט"ו כל מקום שנאמר לא יאכל א' איסור אכילה ואי' איסור הנאה במשמע וגם בפ' ב' מהלכות שחיטה פסק דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ובחידושי להלכות שחיטה ישבתי כל מה שיש לדקדק בזה בדברים ברורים ונכונים מאוד וכיון שכן שפסק דלא יאכל א' איסור אכילה ואי' איסור הנאה ופסק דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא וא"כ אייתר והבשר אשר יגע בכל טמא לאגמורין במדאילטרך דאין לוקין על הבערה בשמן של מעשר שני שנטמא אע"ג דשמעינן שפיר האזהרה מוידוי מעשר כנ"ל וא"כ יפה פסק דמהוידוי מעשר יש ללמוד האזהרו' כמו שהוכחתי מסוגי' דפסחים ברא"י שאין עלי' תשובה וגם יפה פסק דאין לוקין על איסור הנאה דביעור בשמן של מעשר שני משום דאיתמעט ממלקות במדאילטר' והבשר אשר יגע בכל טמא ודוק היטב :

אמנם בחידושי להלכות מעשר שני הקשיתי על מה שכתוב רבינו בריש פ"ג שאינו לוקה על אכילת מעשר שני בטומאה אלא במקום אכילתו אבל אם אכלו חוץ לרושלים מכין אותו מכות מרדות והביא הרב ב"ל כ"מ לשון רבינו בפי' המשניות שכתב וז"ל אינו חייב מלקות על אכילת מעשר שני בטומאה עד שיאכלנו בירושלים דאמר רחמנא בבכור שנפל בו מום בשערי' תאכלנו הטמא והטהור יחדיו ואמר בכאן לא תוכל לאכול בשעריך ובאה הקבלה ג"כ בזה לא תוכל לאכול בירושלים כבשעריך כלומר לא תוכל לאכול מעשר בטומאה בירושלים כמו שתוכל לאכול בכור בטומאה בשעריך עכ"ל ומדכתב הנאי זה באוכל מעשר בטומאה שאינו חייב מלקות עד שיאכל בטומאה בירושלים ולא כתב הנאי הזה באוכל קדשים בטומאת הגוף או בטומאת בשר שאינו חייב מלקות עד שיאכל במקום אכילתו משמע דבקדשים שאכלן בטומאת בשר הגוף או בטומא' חייב בכ"מ א"כ מאי קאמר ר"פ בפסחים (דף כ"ד) אלא מהכא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש תשרף שאין ת"ל לא יאכל אם אינו ענין לגופו דהא נפקא מק"ו ממעשר הק"ל או מהיקשא וכו' הא אצטרך לא יאכל בבשר קדש שנטמא לגופו דאי מק"ו ממעשר הקל או מהיקשא הייתי אומר מה מעשר אינו לוקה אלא במקום אכילתו אף קדשים אין חייב אכילתן בטומאה אלא במקום אכילתן לכך כתב רחמנא בבשר קדש לא יאכל דלילקי אפי' אוכל בטומאה שלא במקום אכילתן ונראלי דבאמת הא דכתב הרמב"ם דאינו חייב על אכילת מעשר בטומא' מלקות אלא אם אכלן בטומאה במקום אכילתן היינו לפום מה דפסק כמ"ד לא יאכל א' איסור אכילה ואי' איסור הנאה במשמע וא"כ ילפינן לכל איסורין שבתורה שאסורין בהנאה מלא יאכל וא"כ אייתרא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דלגופא לא אילטרך דיש ללמוד בק"ו ממע"ש או בהיקשא ולכל איסורין שבתורה נמי לא אילטרך וע"כ צ"ל במדאילטר' והבשר אשר יגע וגו' לא יאכל דע"כ אין חייב על אכילת מעשר שני בטומאה מלקות אלא במקום אכילתן משא"כ ר"פ דקאמר הכי היינו ל"ל דס"ל לא יאכל איסור אכילה משמע איסור הנאה לא משמע וס"ל נמי חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא וא"כ לא ידעינן בכל האיסורין שבתורה שאיסורין בהנאה לא מלא יאכל ולא מאותו דלכלב תשליכון ומסתבר לי' לאוקמי והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש אינו ענין לכל איסורין שבתורה דאסורין בהנא' מלומר במדאילטר' הנ"ל דאינו חייב על אכילת מעשר בטומאה מלקות אלא באוכל במקום אכילתן דהיינו בירושלים ודוק :

וא"כ לפ"ז א"א ליישב כמו שישבתי דידעינן דאינו לוקה על איסור הנאה דביעור מעשר שני בטומאה במדאילטרך והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל כנ"ל דהא אפיקתי' המדאילטרי' לאגמורי' דאינו חייב מלקות על אכילת מעשר שני בטומאה אלא במקום אכילתן דהיינו בירושלים ודוק .

לכן מה שנ"ל ליישב שיטת הרמ"בם הוא יאמר שהוכחתי מסוגי' דפסחים ברא"י שאין עלי' תשובה דיש ללמוד האזהרה מוידוי מעשר א"כ ש"מ דלא לבד בפי' מקובל דכל שלותה עלינו לנקות את נפשותינו לומר בפינו לא עשינו כך וכך דכולן מניעות ואזהרות י"ל דהא דכתבה רחמנא אזהרות מיוחדת לאוכל מעשר שני בטומאת הגוף או בטומאת עצמו היינו לאגמירי' במד אילטר' האזהרות המיוחדת לאכילת מעשר שני בטומאה דאינו לוקה על איסור הנאה של ביעור מעשר שני בטומאה והיינו דקאמר ר"ש לא ביערתי ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא והיכן מוזהר על אכילתו וכו' ר"ל דר"ש ס"ל דאין לוקין על איסור הנאה של ביעור מעשר בטומאה כדקאמר הש"ס התם ואסור לבער מהן בטומאה משמע אבל מלקות ליכא ולזה קא מבעי' לי' היכן מוזהר על אכילתו כי היכא דנדע במדאילטר' האזהרות המיוחדת באכילה דאין לוקין על איסור הנאה של ביעור מעשר בטומאה ומסיק דבאו האזהרות מיוחדת בין בטומאת הגוף בין בטומאת עצמו והשתא שפיר ידעינן במדאילטר' דאין לוקין על איסור הנאה של

ביעור

ולא יכסנו הכי נמי דאין צריך לכסות והיתה התשובה התם דכתיב בעל הבור ישלם מכלל דבעי כסוי הנה כבר התבאר כי מענין המאמר יקחו ראיה אם הוא שלילה או אזהרה והתבאר ג"כ שאמרו לא יבדיל מצות לא תעשה לפי מה שכתב המשנה ומהנה התבאר שאמרו בעולת העוף ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל אין ראוי למנותו כי הוא שלילה ולדברי הכל אם הבדיל כשר כי הוא בעבור שאמר בעולת בהמה ונתח אותה לנתחיה והי' עולה בדעת שעולת עוף כן ואמר שאינו צריך להבדיל אבל ישסעהו לבד ואם הבדיל כשר כמו שהתבאר במקומו ומכלל אלו הלאוין לאוי השלילה ג"כ אמרו כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה ואמנם יתבאר לך שזה שלילה לא אזהרה כשתדע עניני זה המאמר מהו וזה שהכתוב ההוא כבר דן בדמים קצובים בערכים בחשבון שני הנערך והיותו זכר או נקבה ואין הפרש בין שאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי ואנחנו נראה הפלוני ההוא מי הוא ומי שנותיו ויתן לפי זה ואם הי' הנערך איש שנתחייב מיתת ב"ד ונגמר דינו ואחר זה אמר ערך זה עלי לא יתחייב לתת דבר כי הוא חשוב כמת שאין ערך לו משנגמר דינו וזה הענין ירצה באמרו לא יפדה ר"ל אין לו דמים שיצטרך אותו המעריך שיתנם וזה דין מדיני הערכים

בפרק כל שעה (דף כד) ומה מעשר הקל אמרה תורה לא בערתי ממנו בטמא הנה מכאן נראה כי סברת סתמא דגמרא היא שאזהרת אכילת מעשר שני בטומאה היא מלא בערתי ואף על פי שהרמב"ן פי' שם כי סתמא דגמרא קא סמיך אלא לאו שנזכר בפרק הערל (דע"ג ע"ב) אבל זה אינו אלא דחוי בעלמא מ"מ ההלכה משמע שלא בערתי הוא הלאו וכך יסביר הרב · אבל קשה לי בזה שיותר הי' ראוי לו לפסוק שהלאו הוא אותו שהביאו בפ' הערל וגם בפ' אלו הן הלוקין מזה שהביאו בפ' כל שעה משום דהתם נחתי לעיקר הראי' שממני נדע איסור טומאה בו להלקותו אבל ההיא דכל שעה לא הוזכר רק להוציא לנו דין אחר ויש מקום לומר כי לא הקפיד סתמא דגמרא להביא הראי' אמיתית כי סמך על היותו מפורסמת במקומה ובפרט כי הי' צריך להאריך בהבאת אותו הג"ש שהביאו שם והפי' אשר הוסיפו עליו בזה הענין ולכן נקט פסוק לא בערתי ממנו בטמא שהוא קצר וברור כי זה הוא דרך הגמרא לקחת הברור אף כי איננה הראיה האמתית כאשר כתב בעל הליכות עולם בשער ב' פ"ב וז"ל אורחיה דגמרא בהרבה מקומות מייתי דרשה באחד קרא ואף על פי שאותה דרשה לפי האמת נפקא לן מפסוק אחר לפי שהיא פשוטה יותר מאותו פסוק מייתי לה הכי עכ"ל · ושמא נוכל לומר שהרב פירש

הסוגיא

בתרומה מנא לן אמר רבי אבהו א"ר יוחנן דאמר קרא לא ביערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמא ואם היה השלילות מחייב להיות מניעה בלאו יהיה המדליק שמן של מעשר שני שנטמא לוקה וזה לא עלה על דעת מעולם והרב עצמו אינו אומר כן ועוד אמר שם ר"ש אומר לא בערתי ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור בין שהוא טמא ואני טהור והיכן מוזהר על אכילתו איני יודע טומאת הגוף בהדיא כתיב בה נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים טומאת עצמו מניין תלמוד לומר לא תוכל לאכול בשעריך תאכלנו הרי לנו בביאור מזה שאע"פ שהשלילות בזה לא ביערתי ממנו בטמא יש במשמעו כל אכילה בטומאה' בין בטומאת הגוף בין בטומאת בשר בקשו אזהרה במקום אחר שתהי' מניעות לאו להלקותו עליה וכן אמרו עוד בגמ' מכות (דף י"ט ע"ב) רישא דקתני מעשר שני שלא נפדה באלו הן הלוקין במעשר שני טמא וגברא טהור וקא אכיל לי' בירושלים ומנ"ל דמיחייב עליו דתניא רבי שמעון אומר וכו' ולמדנו שאין בשלילות הזה מעצמו מלקות עד שיביאו בו אזהרה מלאו גמור · ומה שנכלל בו עוד ביעור כגון הסקה תחת תבשילו שלא בא בו אזהרה ממקום אחר אינו לוקה עליו וכן כתב רש"י ז"ל

בפרק

הערכי' ומשפטיהם זכרם הכתוב ואינו אזהרה ולשון המשנה (ערכין דף ו' ע"ב) הגוסס והיוצא ליהרג לא נדר ולא נערך ובאר התלמוד שזה בתנאי שיהיה יוצא חייב מבית דין ישראל ולשון מכילתא חייבי מיתות ב"ד אין להן פדיון שנא' כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה והתבונן לשון המאמר ודקדק העיון בו איך בארו שזה הלאו שלילה לא אזהרה באמרם אין להם פדיון ולא אמרו אין פודין אותם וזה הענין בעצמו בארו בספרא בפרשת ערכים אמרו מנין למחויב מיתת בית דין שאמר ערכי עלי שלא אמר כלום ת"ל לא יפדה כלו' מניין שאינו חייב ערך וכבר בארנו זה הענין תכלית הבאור עד שלא נשאר בו ספק אפילו אצל מי ששכלו יותר עב שבכל האנשים ואחר שדברנו בכוונה הזאת דע כי המלות שתבוא בהן אזהרה בתורה ארבע מילות וכל מה שיזהיר ממנו באחת מאלו הארבע יקרא מצות לא תעשה והם השמר פן ואל ולא ובבאור אמרו (מכות דף י"ג ע"ב) כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה:

ונשאר עלינו לבאר דבר א' כדי שתשלים בו כונת השער וזה כי בשספר בתורה וגזר עלינו שננקה נפשותנו בשנשלול ממנו הפועל הפלוני והפלו' הנה אותו הפועל ימנה מכלל מצות לא תעשה ואע"פי שהלאו שבא בו הוא שלילה לא אזהר' מאחר שצונו שנשלל אותו מנפשותנו ובאמרו אני לא עשיתי כך וכך ידענו בהכרה שהפועל כך וכך מוזהר ממנו וזה כמו שצוה הכתוב לנו שנאמר לא אכלתי באוני ממנו ולא

בפרק כל שעה דאיתמר התם גמר ממעשר ומה מעשר הקל אמרה תורה לא ביערתי בטמ' קדש חמור לא כ"ש ופי' הרב ולע"ג דוידוי בעלמא ואיני לאו הא נפקא לן ביה באיסור לאו בפ' הערל ב וכן בשלילות לא אכלתי באוני ולא נתתי ממנו למת אין ב"ס מלקות ולא אמרו מעולם בלוקה כסות וכלים בין לחי בין למת בכסף מעשר שני אלא יאכל כנגדן ואם כבר אכלו

הסוגיא דיבמות ולמכות באופן אחר ממה שפירשה רש"י וזה כי התם קא אמר שהאוכל מעשר שני טמא בירושלם לוקה וקא בעי מנ"ל דמסייב עליה משום טומאה ומשני דתניא רבי שמעון אומר לא בערתי ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא ועד כאן תהיה תשובת האוכל בטומאה שלוקה אמנם להוכיח כי זהו דוקא בירושלם הוא ממה שהוסיף בברייתא שם ואמר והיכן מוזהר על אכילה ויהיי' פירושו ובאיזה מקום הוא מוזהר על אכילתו בטומאה ולא באיזה לאו כאשר פי' רש"י ומשני כא' כאן לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן אומר בשעריך תאכלנו הטמא והטהור לומר לא תוכל לאכול מעשר בירושלם בטומאה' כבכ ר שאתה אוכל בטומא' בשעריך וכן כרא' דעתו בפי' המשניות בפי' אלו הן הלוקין במסכת האי כ: בכורים וכו': אמנם קשיא לי לפי זה הפי' כי לא תתיישב קושית הגמרא שם על ההיא ברייתא שהקשו עליה ברא שיתה ואמרו טומאת הגוף בהדיא כתיב נפש אשר תגע בו גומר גם לשון הברייתא אח"כ בהשיבה כי היא איננה שואלת רק על טומאת עצמו גםהיא לא תתיישב וכ'

מרגניתא טבא

ביעור מעשר בטומאה אע"ג דיש ללמוד האזהרה מהוידוי כאשר בא בפי' מקובל כדמוכח מסוגי' דפסחים ודוק היטב:

תו כתב הרמ"בן **ב** וכן בשלילות לא אכלתי באוני וכו' ואם כבר אכלו פטור וכו' עכ"ל והנה רבינו הרמ"בם כתב בפ"ג מהלכות מעשר שני הלכה ה' שבאמת האוכל מעשר שני באנינות לוקה. אמנם בלוקח כסות וכלים בכסף מעשר שני בין לחי בין למת לא כתב שלוקה אלא שיאכל כנגדן כמ"ש גם הרמ"בן עיין בהרמ"בם פ' הנ"ל הלכה יו"ד והנראה לי מה שאינו חייב מלקות בלוקח כסות וכלים בין לחי בין למת אע"ג שיש ללמוד האזהרה מהוידוי לשיטת רבינו היינו משום דאגמרן רחמנא במדאילערך האזהר ות

וה' יודע הלבב שהצטערתי להיות משען ומשענה אל הרב בזה המקום ויגעתי ולא מצאתי ופני אל האלה יגלה לי עמוקות מני מוסף לדעת על מה אדני לאויותיו הוטבעו כי ידעתי לא דבר רק הוא ועיין בסמ"ג בלאו רנ"ט כי תראה שגם הוא הי' נבוך הרעיון באלו הלאוין ודי במה שכתבנו בזה השורש:

אכלו פטור וכן דרשו ג בזה שלילות אחר אמרו (ברכות דף מ' ע"ב) ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו והדבר ידוע שאם הפרים ולא בירך אינו לוקה ואינו עובר בלאו אע"פ שסולל עצמו מזה:

ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת הורה זה על היות כל פעל מאלו מוזהר ממנו והנה יבא באור זה במקומו בדברנו על אלו המצות:

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שלא למנות רק אחד מהלאוין שבאו במלוה ולא כלם ומה שאמר הרמב"ן (א) כי הסכמת הרב בלאוי' אינה נכונה למנות אותם על פי המלקיות. שהרי מצינו מסה"ם לאוין הענויים הרבה שאין בהם מלקות' אני שמעתי ולא אבין שהרי הרב לא אמר שאין למנות כי אם הלאוין שיש בהם מלקות רק אמר כי כאשר יאמרו החכמים באיזה אסור שלוק' שתים זו היא ראי' שהן מלות הלוקות ונמנה אותן כפי המלקיות שאמרו בענין ובאמרם לוקה אחד לבד יורה שאינו אלא מלוה אחת לא יתחייב מדבריו שלאלו

הרמב"ן

העיקר הט' יגזור בו הרב ז"ל גזירות רבות ויש לו מפתח גדול בענין המלות יאמר תחלה שראוי שנמנה המלות לא האזהרות לומר שאם באו בה' מלות עשה נוהגות רבות לווי אחר לווי לא נמנה אלא א' כגון במלות ציצית שבאו בה משנה עשה יאינה נחשבת אלא מלות עשה א' והשביתה נשנית בתורה פעמים רבות ונחשב אותה אחת וכן בי"ט וכן כיולא בהן הרבה וזה דבר ברור אמר וכן במלות לא תעשה אם באו מניעות רבות בדבר א' אינם נחשבון אלא א' וזה כגון הדם שנאמרו בו לאוין הרבי' והיא נחשבת לא תעשה אחת ופי' הטעם לזה מפני שאינו לוקה אלא א' לפי שלא לקה שתי מלקיות על שם א' אלא על שני שמות כלומר שני ענינים ומנם בכל א' בפני עצמו וכן אם באו איסורין רבים איסור אחר איסור בפרט מניעה אחד כלומר בלאו א' לא ימנה אלא אחת כמו שאמר יתעלה אל תאכלו נא ובשל מבושל במים שהרב ימנה אוכל נא ומבושל מצוה אחת ואם יהי' בלאו הזה שבכללות ענין שבא לחלק ולהלקותו עליו שתים ימנה אותם שתים ולפי' המניעה בחלה ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ימנה אותם שלש מפני שאמרו בה (כריתות דף ה') לוקה שלש (א) ואני אומר שהסכמתו של הרב למנות המלות על המלקיות אינה במדה שהרי אנו מונין שס"ה לאוים והרבה מהן שאין בהם מלקות

השורש התשיעי שאין ראוי למנות הלאוי' והעשה אבל הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם:

דע שכל צווי התורה ואזהרותי' הנה הם בארבעה דברים בדעות ובפעולות ובמדות ובדבור וזה שהוא צוי להאמין יחוד האל' ואהבת האל ויראתו או שהזהירנו מהאמין דעת אחת מהדעות כמו מה שהזהירנו מהאמנ' לזולתו וכן צונו בפעולה מן הפעולות כמו שצונו להקריב הקרבנו' ובנות המקד' והזהירנו

האזהרות המיוחדת באכילת מעשר שני בטומאה שאין לוקין על איסור הנאה דביעור מעשר בטומאה כנ"ל גמרינן לכל איסורי הנאה במעשר שני מהפסח שאין לוקין ולקיחת כסות וכלים איסור הנאה הוא ודוק:

תו כתב הרמב"ן וכן דרשו ג בזה שלילות כו' א פי' שסולל עצמו מזה עכ"ל הנה מה שהשיג ממה שאינו לוקה אם הפרים ולא בירך לא זכיתי להבין דבריו דנהי ילקה הא הוי לאו שאין בו מעשה ושמא י"ל בדוחק דה"ק דלא לישתמיע שום תנא למימר אם הפירש ולא בירך דלוקה וכיולא מאן הלי תנא דס"ל לאו שאין בו מעשה לוקה עליו והנראה לשיטת רבינו די"ל דזה דקתני במתני' הצפיקה רבינו

מלקות כלל והנה נמחול זה לסברתו (ב) א אלא שכבר נשתבש בשיט' הזו בשיבוש גדול כי מה ש'מר בלאוין הרבה שבאו באיסור אחד שאינו לוקה אלא אחת אינו כן ומפורש אמרו (דף כ"ד) בשני של פסחים והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מה תלמוד לומר לא יאכל אם אינו ענין לגופו דאתי בק"ו ממעשר ומה מעשר הקל אמר' תורה ולא ביערתי ממנו בטמא בשר הקדש חמור לא כל שכן וכי תימא אין מזהירין מן

שמלאכו לאו שאין בו מלקו' שלא נכניסנו במנין שס"ה אם אינו מאותם שהכפלו פעמים רבות ומה שאמר עוד (ב) כי שבוש גדול הוא לומר שלא ילקה כי אם אחת על לאוין רבים שבאו במלוה אחת · והביא ראיה מפ"ב דפסחים מענין והבשר אשר יגע בכל טמא שאמרו בו ואימ' לעבור עליו בב' לאוין וגם מפוטית' שלוק' נ"ל שהרב יאמר כי מה שאמר ואימא לעבור עליו בשני לאוין אין פירושו שילקה שתים

והזהירנו מפעולה מן הפעולו' כמו מה שהזהירנו מהקריב לזולתו ית' ומהשתחוות לנעבד זולתו וכן צונו להתנהג במדה מהמדו' כמו מה שצינו בחמלה והרחמנות והצדקה והחסד והוא אמר ואהבת לרעך כמוך והזהירנו במדה מן המדות כמו מה שהזהירנו מהשנא' והנקימה והנטירה ודרישו' הדם וזולת זה מהמדות הרעות כמו שאבאר וצונו לומר מאמר מן המאמרים כמו מה שצינו לשבחו ולהתפלל ולהודו' על העונות ועל הפשעים והדומה לזה ממה שיתבאר והזהירנו מדבור אחד מן הדבורים כמו שציונו והזהירנו מהשבע לשקר והרכילות ולשון הרע והקללה וזולת זה וכשהגיענו אלו העניני' המצוה בהם והמוזהר מהם יהיו פעולה או דבור או אמונ' או מדה ולא נביט לרבוי הצווין שבאו בענין ההוא אם היה מן המצוה בו או לרבוי האזהרו' שבאו ממנו אם היה מן המוזה' ממנו כי כלם הם לחוזק כי פעמים ישיב בענין אחד בעצמו אזהרה אחר אזהר' לחוזק וכן יבא צווי אחר צווי לחוזק ג"כ אם לא בגזרה כשתמצא לשום נסחא לחכמים בהפריש הענינים ויבארו לך המפרשי' בו כל לאו מהם או כל עשה יכלול ענין זולת הענין שיכלול הלאו האחר או העשה כי אז ראוי למנותו בלתי ספק כי לא נשאר היותו לחוזק כי אם לתוספת ענין אע"פ שהנגלה מהכתוב

מרגניתא טבא

רבינו ולא שכתבי מלברכך ומלהזכיר שמך עליו אינה אלא על דרך אסמכתא דהרי בברייתא בכילד מברכין דרים ולא שכתבי מלהזכיר שמך ומלכותך עליו והרי נוסח הברכה אנשי כנסת הגדולה תקנוה ועיין בפ"ה ממס' מעשר שני משנה י"א בפו' י"ע שקיים בסוף ד"ה מלברכך ומלהזכיר שמך עליו וז"ל ואע"ג דמדרבנן היא ר"ל נוסח הברכה אסמכוהו אקרא עכ"ל ודוק:

בריך רחמנא דסייען:

כתב הרמב"ן וז"ל א אלא שכבר נשתבש בשיטה זו וכו' ואם נכפלו במלוה כו' נלקה אותו כמנין הלאוין וכו' עכ"ל. והנה לפי מה שס"ל להרמב"ן בפי' פוטיתא דלוקה ד' נמלה ה' לרעה ו'. בפי' רש"י שבשרץ המים בלאו שני לאוין א' בפ' שמיני וא' במשנה תורה. ובשרץ הארץ בלאו ג' לאוין וב' לאוין כללים שכוללים כל השרצים בין דים בין דיבשה ובכל לאוין הכפולים אין בהם תוספ' ענין. אף אם היינו מודים בפירושם. נ"ל דאכתי אין ראיה לסתור ראיית רבינו שדקדק מלשון הש"ס דקאמר היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירא כי כל לאו שלא בא לתוספ' ענין הנה יקרא יתר כלומר שהוא נכפל. ממאי דקאמר רבינא לר"א ואימא לעבור עליו בשני לאוין · מי לא אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ד' וכו' דמשמ: שעל לאוין הכפולים לוקין כמו שלוקין ד' על פוטיתא וה' על נמלה ושש על צרעה די"ל דאע"ג דקאמר אביי לשון לוקין ד' וה' ושש. אפ"ה לא קא חשיב אלא ארבעה לאוין בפוטיתא וה' בנמלה ושש בצרעה ולשון לוקה לאו דוקא כמו דמשני הכי במכות (דף י"ז ע"ב) על מאי דקאמר רבא זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה לר' שמעון לוקה חמש · דחמש' איסורין הוו · ופרש"י משום חמשה איסורין קאמר ולא ללקות עליהן · ולשון לוקה לאו דוקא . ועיין

בסוף'

מהכתוב מורה שהוא בענין אחר כי אנחנו לא נצטרך לומר שזה הכתוב נכפל להוזק ואינו לתוספת ענין עד שנבא למאמר המפרשי' המקבלי' אותו אמנם כשנמצא הקבלה אומרת שהצווי הזה או האזהרה נושא ענין כך וזה הצווי הנכפל או האזהרה נושא ענין אחר הנה זהו הקודם והנאות שלא יכפל הכתוב אלא לענין ואז ראוי למנות זה ביחוד ולמנות זה ביחוד אמנם כשלא יהיה שם ענין נוסף דע באמת שלא נכפל אלא לחזוק וכדי שיודע ג"כ שזה הענין ענין גדול מאד אחר שבאה בו אזהרה אחר אזהרה או נכפל להשלים דין המצוה או שילמד ממנו גזר' שוה והנה מצאנום ע"ה רמוז על זה הענין בגמרת פסחים פ"ב (דף כ"ד) וזה שהם כוונו לאה' הלאוין שירא' שנכפלו כי האזהר' הגיע מזולתו ובקשו לקיימו בענין נוסף ונאמר בו על צד הקושיא א"ל רבינא לרב אשי ואימא לעבור עליו בשני לאוין כלומר זה שתרצה שתתקיים זה הלאו בענין זולת זה הענין שהגיע מן הלאו האח' לאיזה דבר תטרח לזה שמא נכפל בענין ההוא עצמו כדי שיהיה עושה הענין ההוא חייב בשני לאוין והיתה התשוב' א"ל כל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי הנה התבא' לך כי כל לאו שלא בא לתוספת ענין הנה יקרא יתי' כלו' שהוא נכפל ואפי' יאמרו שהוא

שהיה שהרי כבר כתב בשורש הט' כי כשיאמרו החכמים עובר על כך וכך לאוים אין רצונם שילקה כרבוי הלאוים רק כי העובר על האסיר הוא עובר על כך וכך אזהרות ואם כן כאן ג"כ יהי' פירושו ואימא לעבור עליו בשני לאוין שהיינו שיעבור על שתי אזהרות כדרך שמצינו בפוטיתי שהאוכלה עובר בד' לאוין וגם כי שם הוא לוקה ד' שאני התם שהם גופים מיוחדים מורכבים יחד שהוא עוף ושרץ כעוף ושרץ כמ"ש כמו שכתב הרב שם בר שברבוי בלאוין לא יתרבו המלקיות אם לא יהיו אסורים הלוקים

מן הדין הקשה הוא דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגומר ומה תלמוד לומר לא יאכל אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לכל איסורין שבתורה והקשינו אמר לי' רבינא לרב אשי אימא לעבור עליו בשני לאוין לאו מי אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש רוצה לומר כי כדרך שאמר אביי בזו שלוקה ארבע וחמש מלקיות כאן מפני שנכפלו הלאוין שנאמרו בו אחד לאו הבא בהיקש ממעשר ואחד לאו זה המיוחד בו הכי ביארו כי ריבוי הלאוין

מרגניתא טבא

בתוס' במכות (דף י"ח ע"ב) ד"ה כל שבקדש פסול וז"ל וא"ת אמאי לא משני מ"ה לא לקי דהוי לאו שבכללות וכו' וי"ל דלפרש"י ניחא דפי' דלוקה דקאמר אינו רוצה לומר כי אם איסור בעלמא ומ"ה פריך נהי דמלקים לא הוי משום לאו שבכללות מ"מ איסורא מיהא איכא ולילקי דקאמר לאו קאי עכ"ל התוס' והכא יש לתקן לשון לוקה חמש טפי שפיר מהתם דאלו התם ר"ל במכות גבי לר"ש לוקה חמש דקאמר רבא צ"ל דלשון לוקה לגמרי לאו דוקא . ואילו הכא איכא למימר דלשון לוקה ארבע דפוטיתא וה' דנמלה ושש דצרעה ה"ק . אם התרו לאוכל פוטיתא בא' מד' לאוין לוקה ר"ל בין שהתרו לו על לאו הכתוב בשמיני לוקה עליו בין שהתרו לו על לאו דמשנה תורה לוקה בין שהתרו לו על לאו דלא תשקצו בכל שרץ השורץ לוקה . בין שהתרו לו על לאו דולא תטמאו לוקה . וכן בנמלה וכן בצרעה ודוק :

ואע"ג דכתב הרמב"ם ז"ל אם לא תמצאנו יאמרו לוקה ב' או ג' כי אז ימנה כל אחד ביחוד כי לא ילקה א' שתי מלקות על שם א' וכו' א"כ ש"מ דאינו תופס בשום מקום לשון לוקה ב' וג' ללאו דוקא דאי יש לתפוס א"כ מנ"ל ללמוד מלשון לוקה ב' וג' למנות כל א' ביחוד דלמא נקט לשון לוקה בלאו דוקא . דיש לומר דודאי היכא דליכא הוכחה דנקט לשון לוקה דלאו דוקא יש לנו לומר דדוקא נקט דמסיקי היתי דנימא דלאו דוקא נקט . אבל היכא דיש הוכחה דלאו דוקא נקט לשון לוקה אינו כ"כ מהדוחק כמו שבאמת משני הש"ס במכות כנ"ל . והכא יש לנו הוכחה דלאו דוקא נקט לוקה חמש מדמדמה הש"ס לוקה ד' דפוטיתא . ולעבור עליו בשני לאוין

לאוין דבשר קדש שעל שני לאוין אלו בודאי אין לוקה שתים כמו שמכריח רבינו מלשון התירוץ דמשני לא מוקמינן בלאוי יתירי כנ״ל . ש״מ דקים ליה לרבינא דלאו דוקא נקט אביי ליתנא דלוקה ד׳ בפוטיתא וה׳ בנמלה וכו׳ :

אמנם לשיטת רבינו שפירש בפוטיתא לוקה ד׳ ונמלה ה׳ ולירעה שש שכל השרצים הללו המה גופי׳ מורכבים שהפוטיתא מורכבת משוף עמא ושרץ העוף ושרץ הארץ ושרץ המים · והנמלה היא המתילדות מעפושי הפירות שאינו פרה ורבה וגם היא שרץ המים ושרץ הארץ ושרץ העוף ולפיכך חייב עליה משום שרץ שפורש מן האוכל · וא׳ משום שורץ על הארץ . וא׳ משום רומש על הארץ שהוא לאו מיוחד לשרץ שאינו פרה ורבה . וא׳ משום שרץ העוף וא׳ משום שרץ המים . והלרעה המתילדת מן העפושי׳ ג״כ נוספת על אלו היותה ג״כ עוף טמא ושרץ העוף וכו׳ ע״ש במלות ל״ת קע״ט · וס״ל שבכל ג׳ לאוין הנאמרים בשרץ הארץ אין בהם לאו יתר אלא כל א׳ מהן אזהרה בענין מיוחד דכל השורץ על הארץ בא להזהיר על התולעים והאיפושים שהמה שרלים שפרים ורבים כמו שביאר רבינו במלות ל״ת קע״ו · ולאו דלא תטמאו את נפשותיכם בכל השורץ הרמש על הארץ בא להזהיר על השרצים שאינן פרין ורבין כמו שביאר במלו׳ ל״ת קע״ז . והלאו השלישי דכל השרץ השורץ על הארץ בא להזהיר מלאכול השרצי׳ המתהוי׳ ומילדי׳ בפירו׳ ומע׳ שילכו על פני הפירו׳ ואעפ״י שלא פי׳ לארץ כמו שביאר במלו׳ ל״ת קע״ח וג״כ ס״ל לרבי׳ שאין בשרץ המי׳ לאו זולת לאו הכללי והוא לאו דאל תשקלו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ . שכלול בו בין שרץ העוף בין שרץ המים בין שרץ הארץ . והא דכתיב בפ׳ שמיני ושוב נכפל במשנה תורה וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים וגו׳ ושקץ יהי׳ לכם מבשרם לא תאכלו לא איירי פשטא דקרא אלא בדגים עמאים· אבל בשרצי המים שאין בלורת דגים אין בהם לאו גמור מפורש אלא לאו הכללי הנ״ל כמבואר בדברי רבינו במלות ל״ת קע״ע הנ״ל ובפ״ב מ״ה מאכלי׳ אסורי׳ הלכה י״ב. וכל הד׳ מלקיות שלוקין בפוטיתא המה משום שמות מחולקים שהרכבו בפוטיתא . וכן בנמלה וכן בלירעה . ודקאמר אביי אכל פוטיתא לוקה ד׳ . נמלה לוקה ה׳ · לרעה לוקה ו׳ . בדוקא קאמר קשי׳ עלי׳ דרבינו תרתי . חדא מה שהקשה עליו הרמב״ן · דע״כ מוכרח דריבוי הלאוין מרבין המלקיות · מדאמר רבינא לר״א ואימא לעבור עליו בשני לאוין . ר״ל דהאוכל קדש בטמאות עלמו עובר בב׳ לאוין . מי לא אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ד׳ וכו׳ ומדמדמה רבינא הב׳ לאוין דאוכל בשר קדש בטומאת עלמו ללוקה ד׳ דאוכל פוטיתא וכו׳ דקאמר אביי . ש״מ דגם על ב׳ לאווין דאוכל בשר קדש בטומאת עלמו ראוי ללקות שתים כמו שביאר הרמב״ן ז״ל . והשתא ליכא לשנוי׳ כמו שפירשתי לעיל דלוקה ד׳ וה׳ וז׳ דקאמר אביי לאו דוקא קאמר אלא איסורי לאוין קחשיב כדמשני הכי הש״ס במס׳ מכות כנ״ל דהא לדברי רבינו מבואר דאביי דקאמר באוכל פוטיתא לוקה ד׳ וכו׳ בדוקא קאמר :

ותו קשי׳ בלאמת מאי מייתי רבינא ראי׳ לקושיתו ואימא לעבור עליו בשני לאוין מהא דאמר אביי אכל פוטיתא לוקה ד׳ וכו׳ דלמא שאני באוכל פוטיתא ואיכך : שאין שם לאו יתר בכל הד׳ דפוטיתא והא דנמלה ושש דלירעה . שהרי שם לוקה משום ד׳ ענינים המורכבים בפוטיתא וה׳ בנמלה . ו׳ בלרעה כמו שביאר רבינו במלות ל״ת קע״ע . משא״כ הכא אלו הייתו אומרים באוכל בשר קודש בטומאת עלמו שעובר בב׳ לאוין הייתו לריכין לומר שעוב׳ בב׳ לאוין על ענין א׳ ודוק :

כדי ליישב קושי׳ הללו לריך אני ליישב תחלה מה שהק׳ הרמב״ן על פירש רבינו הרמב״ם בפוטיתא . ועיין לקמן בד״ה ואפי׳ שפי׳ הרב וכו׳ בסימן יד כזה ☜ וז״ל הרמב״ן . כי אמר שהפוטיתא עוף ושרץ העוף ושרץ הארץ ושרץ המים . ואינה אלא שרץ המים וכו׳ אבל מן הדגי׳ וכו׳ ולא יהיו בכלל שרץ השורץ על הארץ עכ״ל . וקודם שאבא ליישב . אבאר תחילה דעת רבינו הרמב״ם שכתב במלות ל״ת קע״ח וז״ל הזהירנו מלאכול תולעים המתילדים בפירות ובזרעים ואעת שילכו וילאו על שטח אוסן הזרעים או אוסן הפירות . ואפי׳ מלאנו אותם אח״כ תוך הזרע או תוך הפרי איכו מותר לאכול ומי שאכלם לוקה . והוא אמרו לכל השרץ השורץ על הארץ וכו׳ עכ״ל · וכתב עליו הרמב״ן ז״ל בשורש הזה אבל סימן יד כזה ☜ הנרשם למעלה ובאותו ענין וז״ל ומעת אחרת כמאמרו שהשרץ השורץ על הארץ שהוא בפרי לוקה בו משום לאו מיוחד וכו׳ דהא בהני קראי תרווייהו על הארץ כתיב בהו וכו׳ עכ״ל . והנראה בזה שס״ל לרבינו אע״ג דכתיב בהני קראי תרווייהו על הארץ . אין פירושם שוה . אלא חד על הארץ פירושו על אויר הארץ · ומש״ה תולעת שפירש עלמו מן הפרי והלך וריחש על שום דבר אעפ״י שאינו גוף הארץ אפ״ה לוקה ומ״מ לא סגי בלא שרילה ורחישה על שום דבר דשרץ דשורץ כתיב דמשמע דבעי שרילת ורחישה על שום דבר באויר העולם ולזה מרמז על הארץ ר״ל על אויר הארץ · וקרא תניינא דכל השורץ על הארץ בא להוסיף לאו לפירש עלמו מן הפרי והלך וריחש על שום דבר באויר העולם והוסיף עוד להלך על גוף הארץ ממש שילקה שתים משום שני שמות שם הא׳ דשורץ באויר העולם שהוא הפירוש דעל הארץ קמא . ושם השני דכל השרץ השורץ על הארץ שפירושו על גוף הארץ ממש ודוק :

ועתה אפרש הא דבעי רב יוסף לאויר העולם מהו ודבעי רב אשי לגג תמרה מהו לגג גרעינתה מהו מתמרה לתמרה מהו לשיטת רבינו . והוא דרב יוסף מספקא לי׳ אי קרא דלכל השרץ השורץ על הארץ דמתרגמינן על אויר הארץ מקפיד כמי על שרילה על שום דבר באויר הארץ . או דלמא דלא בעינן שרילה ממש אלא שיהא ראוי לשרוץ כמו שפרש״י . ורב אשי דבעי לגג תמרה מהו לגג גרעינת׳ מהו . איכו מפרש רבינו כפרש״י דמבעי לי׳ א״א היינו רביתיי׳ אלא פשיטא דלא היינו רביתי׳ וכמ״ש הרשב״א בחידושיו למס׳ חולין וז״ל ואע״ג דאיבעי׳ לן בפירשה מגרעינה לגרעינה (נ״ל דל״ל ע״ג גרעינתא ומתמרה לתמרה כדאי׳ בש״ס) לאו היינו רביתא אלא בעוד שהוא מהלך בתוך החור שנתגדל שם אבל כשילא מחורו שבגרעינה ועלתה לגג הגרעינה הרי זה כיולא מתוך הכור ושורץ חוץ לכור עכ״ל הרשב״א והנה לפי דברי הרשב״א אלה קשי׳ א״כ מאי תא מיבעי לי׳ לרב אשי לגג תמרה מהו · הר פירש׳ מן האוכל למקום דלאו רביתא והוי כיולא מן הכור על שפת הכור כמ״ש הרשב״א דבודאי עובר על שרץ השורץ על הארץ כדאמר רב הונא דלמא פריש לעיל מל ייתא והוי עובר משום שרץ השורץ על הארץ . וע״כ ל״ל

בפירוש האיבעי' דרב אשי לגג תמרה מהו וכו' דהכי קא מיבעי' לי' לרב אשי . דרב אשי נסתפק בקרא דלכל השרץ השורץ על הארץ דדרשינן לתולעת הפורש עצמו מן הפירות · אי דוקא קפיד קרא שישרוץ ר"ל שילך דוקא על גוף הארץ ממש . אבל אם פירש עצמו מן הפרי וריחש על שום דבר שאינו גוף הארץ אע"ג דלאו היינו רביתא אפ"ה אינו לוקה דעל הארץ על גוף הארץ ממש דוקא · ולפ"ז אם פי' על גג תמרה אע"ג דלאו רביתא כמ"ש הרשב"א אפ"ה אינו לוקה כיון דלא רחיש על גוף הארץ דוקא . או דלמא לכל השרץ השורץ על הארץ לא קפיד קרא אלא שישרוץ על שום דבר באויר העולם והיינו על הארץ ר"ל באויר הארץ . וא"כ כשפירש על גג תמרה לוקה . ותו קא מיבעי' לי' בדרך אם תמצא לומר דלא בעינן על גוף הארץ דוקא . דקרא דלכל השרץ השורץ על הארץ פירושו שכל ששורץ על שום דבר באויר הארץ אכתי מיבעי' לי' אם פירושו דאויר הארץ דוקא שיצא חוץ לפרי לאויר העולם . או דלמא לא בעינן שיצא חוץ לפרי לאויר העולם . אלא אפי' אם יצא מן הגרעינה שהם מקום גידולו כמו שפרש"י והרשב"א הנ"ל לגג הגרעינה שהוא מקום דלאו רביתא כמ"ש הרשב"א וריחש עליו בתוך הפרי מבפנים נמי באויר הארץ קרינא בי' שהרי הפירי היא באויר הארץ והיינו דכתב רבינו הרמב"ם בפ"ב מהלכות מאכלים אסורים כשהביא הבעי' דרב אשי בזה הלשון או שנמצאת תולעת על הגרעינה מבפנים . מבפנים דייקא מפני שהוא ז"ל מפרש כהרשב"א דכשיצא התולעת על גג הגרעינה לאו היינו רביתא . ואי ס"ד דהגרעינה בחוץ ר"ל באויר העולם א"כ מאי קא מבעי לי' לפים מאי דקאי בהא תמצא לומר דלא בעינן על הארץ דוקא אלא אפי' אם פירש ורחש על שום דבר באויר העולם דלוקה והרי גם גג הגרעינה הוא על דבר אחר דלאו היינו רביתא א"ו דקא מיבעי' לי' אם הגרעינה בפנים בתוך הפרי וכמו שפרשתי דלא בעינן דיצא לחוץ לפרי לאויר העולם אלא אפי' אם יצא מן הגרעינה שהוא לאו מקום רביתא נמי ריחש על דבר אחר בתוך אויר הארץ קרינן כיון דהפרי היא באויר הארץ ולאפוקי אם הפרי צף על המים וריחש על הגרעיני' ואפשר אפילו על שעת הפרי לא קרינן על הארץ כיון דהפרי לאו באויר הארץ אלא באויר המים · וכמו דבעי הש"ס למימר בחולין (דף קנ"ז ע"א) גבי עכבר דהשורץ על הארץ אתי למעוטי אם ירד לים דלא יטמא . אי לאו דכתיב השורץ יתירה · משא"כ הכא דאין תיבת השורץ יתירה . דבשלמא התם גבי שמנה שרצים שהמה שרצים המתהוים בארץ שבאמת אסורים ומטמאים אע"ג שלא ריחשו בארץ כדמרבינן התם (דף קנ"ו ע"ב) מהטמאים לרבות צילת השרץ שרקמה וא"כ תיבת השורץ מיותר משא"כ הכא גבי תולעים שפירשו מן הפרי כל זמן שלא ריחשו אינו אסורין לפום חלוקה דפרשה מתה דאינה אסורה . וא"כ איצטרך תיבת השורץ לאגמורין דבעינן רחישה ושריצה בשום דבר ודוק :

ושוב הוסיף לספוקי בדרך את"ל · דבעינן דוקא שיצא לאויר העולם אכתי מספקא לי' אי בעינן יציאה לאויר כמשמעות על הארץ וגם שתפסי' הרחישה על שום דבר באויר העולם דוקא . א"ד כל שיצא לאויר העולם אע"ג שריחש אח"כ אפי' שלא באויר העולם נמי אסור כגון שיצא מתוך הפירי לתוך פירי אחרת דרך אויר העולם דהשתא יצא לאויר העולם ולא ריחש באויר עולם אלא בתוך פרי האחרת . והיינו שכתב רבינו בפ"ב מה' מאכלים אסורים שכשהביא הבעי' דר"א מתמרה לתמרה מהו בזה הלשון או שיצא מתוך האוכל לתוך אוכל אחר הרי שדקדק לכתוב מתוך האוכל לתוך האוכל תוך תוך דייקא . ודלא כמו שפרש"י שפירש מתמרה לתמרה מהו לא שרץ על גבה אלא מזו על זו . אמנם באמת לשון זה של רש"י קשה לי שסיים מי אמרינן כיון דלא הוה אמה שרץ קרינא בי' או דלמא אויר העולם בעינן . דלכאורה למה שפי' אלא מזו על זו דמשמע מתמרה זו על תמרה זו מבחוץ היינו אויר העולם · ומאי או דלמא על אויר בעינן דקאמר . ונ"ל דבאמת גם ברש"י צריך לגרוס מתמרה לתמרה מהו לא שרץ על גבה אלא מזו לזו . והיינו שיצא מתוך תמרה זו לתוך תמרה זו ולא שרץ באויר העולם ודוק · כן נ"ל ברור בפי' האיבעי' דרב אשי לשיטת רבינו הרמב"ם והרשב"א :

והנה לפי פירושי זה הב"י הראשונה דרב אשי שהיא לגג התמרה מהו שפרשתי לשיטת רבינו והרשב"א דמספקא לי' לרב אשי בקרא דלכל השרץ השורץ על הארץ דדרשינן לתולעת שפירש עצמו מן האוכל אי קפיד קרא שישרוץ וירחש דוקא על גוף הארץ ממש דוקא או דלמא דלא קפיד קרא אלא שישרוץ אחר שפירש עצמו ממקום רביתא על שום דבר באויר העולם אע"ג שאינו גוף הארץ ממש . כבר נפשטה בעי' זו מהא דאמר רב הונא לא ליספי איניש שיכרא בלבייתא באורתא דלמא פריש לעיל מלבייתא וסדר כפיל לכסא שמע מיני' דהשורץ על הארץ לאו דוקא על גוף הארץ ממש אלא אפי' אם שרצו וריחשו על שום דבר באויר הארץ אע"ג שאינו גוף הארץ ממש נמי אסורין ולוקין עליהם דהכי לבייתא לאו גוף הארץ נינהו . וא"ל דרב הונא נמי מספקא לי' וכדבעי רב אשי לפרושי בשיטת הרמב"ם והרשב"א ומשום ספיקא דלמא דהפירוש דעל הארץ דאף אם ריחש אחר שפרש אפי' על דבר אחר באויר הארץ אע"ג שאינו גוף הארץ נמי אסורי קאמר רב הונא והוי עובר משום השרץ השורץ על הארץ . דא"כ הכי ה"ל למימר ודלמא עובר על שרץ השורץ על הארץ . מאי והוה עובר דמשמע דבודאי עובר ועוד כפשטה הבעי' דלגג תמרה לפי פרושי לשיטת רבינו הרמב"ם והרשב"א מסייעא דמייתי רב חסדא לרב הונא מברייתא דתני כל השרץ השורץ על הארץ לרבות יבחושין שסיננן משמע דאפי' יבחושין הנמצאין על המסננת אסורין ומסננת לאו גוף הארץ הוא ומשום ודאי הוא דהא ברייתא תני כל השרץ השורץ לרבות יבחושין שסיננן ודוק :

ובזה ניחא לי הא דכשהביא רבינו בפ"ב מה' מאכלים אסורים הני בעי' דרב יוסף ודרב אשי דלא הביא הבעי' דרב אשי דלגג התמרה מהו והא לך לשונו דלשם בהלכה י"ו פירשו לאויר העולם ולא נגעו לארץ או שפירשו מקצתן או שפירשו אחר שמתו (והיא בעי' דרב יוסף) או שנמצאת תולעת על הגרעינה מבפנים או שיצא מתוך האוכל לתוך אוכל אחר (והיא בעי' דרב אשי) כל אלו אסורין מספק ואין לוקין עליהם עכ"ל הרי לפניך דלא הביא הא דבעי רב אשי לגג תמרה מהו בתוך הספקות אלא הוא הדבר אשר כתבתי דס"ל דבעיא זו דלגג תמרה מהו כבר נפשטה מדרב הונא וסייעתי' דרב חסדא ולא סלקי בתיקו אלא הנך אחרנייתא שהביאם רבינו ודוק כל זה נראה ברור כדעת רבינו:

וזו היא שלא השגיח בעל מגילת אסתר בהשגחה נכונה בדברי רבינו הרמ"בם ז"ל וגם אני תמה עליו הרבה שהרי בהלכו' מאכלו' אסורי' בפ"ב כתב וז"ל פירשו לאויר ולא נגעו בארץ וכו' כל אלו אסורי' מספק ואין לוקי' עליהן הרי שביאר שאין לוקין עליהן עד שיפרשו לארץ עכ"ל ולא ראה יפה דברי רבינו השמיט הא דעל גב הסמרה . דודאי לפ"ז דעתו מבוארת דכל שהלכה אחר שפירשה עצמה מן האוכל אפי' על דבר אחר שאינו מגוף הארץ ממש אלא באויר הארץ לוקה עליה מן התורה . ולא הכניס בספק אלא באם לא הלכה כלל על הארץ ולא על דבר אחר כגון שפרשה מתה או שפירשה מקלפה או שבאה באויר העולם חי' ולא ריחשה על שום דבר או שהרלה וריחשה על שום דבר אחר אבל לא באויר העולם . אבל כשפירשה מן האוכל לאויר והרלה וריחשה באויר העולם אפי' על דבר אחר שאינה מגוף הארץ ממש זה לא הכניס בספק ודוק היטב :

ובזה נתיישבה הקושי' שהקשה הרמ"בן ז"ל על שיטת רבינו וכתב וא"כ כשהוסיף להלוך עוד על הארץ אין בו לאו משום אחר נוסף בו כלל דהא בהני קראי תרווייהו על הארץ כתיב בהו דודאי איכא לשיטת רבינו הרמ"בם לאו ושם אחר נוסף כשהוסיף להלוך עוד על גוף הארץ ממש . א' משום תולעת שפירש עצמו מן האוכל ממקום גידולו ויצא לאויר העולם וריחש על שום דבר אחר באויר העולם ואפי' על שטח הפרי עצמו דלאו היינו רביתא כמ"ש הרש"בא הנ"ל ואעפ"י שלא ריחש על גוף הארץ ממש והוא אמרו לכל השורץ על הארץ שפירושו השורץ על שום דבר והוא באויר הארץ וכשהוסיף להלך על גוף הארץ ממש נתוסף בו לאו ושם אחר והוא כל השרץ השורץ על הארץ שהוא לאו נוסף לשרץ השורץ על גוף הארץ ממש וזה ברור בשיטת רבינו :

והנה לשיטת רב אשי שמסתפק דדלמא הני הלאוין ר"ל הלאו דלכל השרץ השורץ על הארץ ולאו השני דכל שרץ השורץ על הארץ תרווייהו דוקא בגוף הארץ ממש איירי אבל תולעת שפירש עצמו מן האוכל ויצא לאויר העולם וריחש על שום דבר אחר שאינו גוף הארץ באויר העולם אינו אסור כ"ל באמת כשיטת הרמב"ן דתולעת שפירש עצמו מן האוכל וריחש באויר העולם על שום דבר אחר שאינו גוף הארץ ממש והוסיף להלך עוד על הארץ ממש אינו לוקה שתים לשיט' רבינו הרמ"בם דס"ל שאין ריבוי הלאוין מרבי המלקיות דהרי שניהם ר"ל שני הלאוין משם אחד שהוא בגוף הארץ ממש דוקא ובזה יצא הכל לכלל ישוב די"ל דבאמת יש תרי מיני פועיתא בעולם א' הוא שרץ דג טמא כמו שפרש"י והרמ"בן ז"ל ומין השני מורכב מעוף טמא ושרץ העוף ושרץ הארץ ושרץ המים וכש"ס דמקשה בעירובין ומי אמר אביי דגים גידולי קרקע נינהו וכו' ואם איתא פועיתא נמי לילקי משום שרץ השורץ על הארץ היינו לפום מאי דמספקי לרב אשי בפירוש קרא דלכל שרץ השורץ על הארץ דאיירי בתולעת שפירש עצמו מן הסתם כל דלמא דוקא קפיד קרא שירחש על גוף הארץ ממש . ולפי הלוקה הזו תולעת שפירש עצמו מן האוכל לאויר העולם וריחשה באויר העולם על שום דבר שאינו מגוף הארץ ממש והוסיף להלך עוד על גוף הארץ ממש אינו לוקה שתים כנ"ל לשיטת רבינו דהשתא הכי תרי קראי שם א' נינהו ולפ"ז ע"כ צ"ל דהא דאמר אביי אכל פועיתא לוקה ד' . נמלה לוקה ה' צרעה לוקה ו' לוקה לאו דוקא אלא איסורי לאוין קחשיב ולא מלקיות ממש משום דלפום מה דקיימינן דאפי' כשהוסיף להלך עוד על גוף הארץ ממש אינו לוקה אלא אחת . א"א לאשכוחי בנמלה חמש מלקיות ממש ובצרעה שש מלקיות ממש דהא דקא מני רבינו הרמ"בם בנמלה חמש מלקיות ממש ובצרעה שש מלקיות ממש היינו לפום מה דקיימינן דתולעת שפירש עצמו מן האוכל לאויר העולם וריחש על שום דבר באויר העולם אעפ"י שאינו גוף הארץ ממש . והוסיף להלך עוד על גוף הארץ לוקה שתים דוק בדברי רבינו ובמלות ל"ת קע"ע משא"כ לפום מה דקיימינן דאף כשהוסיף להלך עוד על גוף הארץ ממש אינו לוקה אלא אחת לא משכחת לה ה' מלקיות ממש בנמלה ולא שש מלקיות בצרעה לשיטת רבינו דס"ל שאין ריבוי הלאוין מרבין המלקיות ומאחר דלפום חלוקה זו . אביי לא קחשיב אלא איסורי לאוין ולא מלקיות ממש ע"כ מוכרח דפועיתא דאיירי בה אביי לאו פועיתא המורכבת מעוף טמא ושרץ העוף ושרץ הארץ ושרץ המים דאי בפועיתא המורכבת הלזו איירי אביי . א"כ ה"ל למיחשב בפועיתא חמשה איסורי לאוין והוא משום עוף טמא לאו א' והב' לאו דשרץ העוף וב' לאוין דשרץ הארץ דלפום חלוקה זאת דאינו אסור עד שישרוץ וירחש על גוף הארץ ממש איכא בשרץ הארץ ב' איסורי לאוין והה' לאו דשרץ המים והא לך בפועיתא המורכבת חמש איסורי לאוין . א"ו דאיירי בפועיתא שהוא שרץ דג טמא דליכא בי' אלא ד' איסורי לאוין כמו שפרש"י והרמ"בן ז"ל דהיינו ב' לאוין דשרץ דג טמא א' בפ' שמיני והב' במשנה תורה וב' לאוין הכללים א' אל תשקצו בכל שרץ השורץ והב' לא תטמאו ואע"ג דלשיטת רבינו הרמ"בם לא תטמאו אינו לאו גמור אלא עשה המלוה כמו שביאר בשורש החמישי י"ל היינו לפום קושטא דמילתא אבל לפום חלוקה זו דהרי לאוין דשורץ על הארץ על גוף הארץ ממש דוקא הי' סובר שמא בא בפירוש מקובל לאביי דלא תטמאו בהם אינו לטעם אלא לאו גמור ולפום חלוקה זו דמוכרח דאביי מפועיתא שהוא שרץ דג טמא איירי פריך ומי אמר אביי דגים גידולי קרקע נינהו וכו' אפועיתא לילקי נמי משום שרץ הארץ ר"ל דהשתא לא יתישב לאביי דמני ד' איסורי לאוין בפועיתא ולא יותר בין דאיירי מפועיתא שמורכבת בין דאיירי מפועיתא שהוא שרץ דג טמא ומשני רבינא וכו' והשתא איכא למימר דדגי' לאו גדולי קרקע נינהו ויתישבו דברי אביי דקא מני בפועיתא ד' איסורי לאוין ולא יותר היינו דאיירי אביי מפועיתא שהוא שרץ דג טמא כנ"ל ודוק :

וכל זה לחלוקה דהני תרי קראי דשרץ השורץ על הארץ קפיד רחמנא דוקא שישרוץ וירחוש על גוף הארץ ממש . אמנם לפום מה דאיפשוט מדרב הונא וסיעתו דרב חסדא . דאף אם פירש התולעת מן האוכל לאויר העולם וריחש על שום דבר באויר העולם אע"ג שאינו מגוף הארץ דאסור ולוקה עליו האוכלו מן התורה . וכשהוסיף להלך עוד על הארץ לוקה שתים כנ"ל . שפיר מצינו למימר דאביי דקאמר אכל פועיתא לוקה ד' . נמלה לוקה ה' . צירעה לוקה ו' . דמלקיות ממש קאמר דהשתא שפיר מצינו ה' מלקיות ממש בנמלה ושש מלקיות ממש בצרעה כמו שביאר היטב רבינו במלות ל"ת ק"ע . ופועיתא דאיירי בה אביי היינו פועיתא דמין השני שמורכבת מעוף טמא . ושרץ העוף ושרץ הארץ . ושרץ המים . דאית בה ד' מלקיו' ממש ותו לא ודוק :

וזה

והא דפירש רבינו דיש מינים מורכבים בעולם . ולא הניח כפשטא כמו שהבינו לפי החלוקה דהני חרי קראי דהשורץ על הארץ דוקא בשורץ ורוחש על גוף הארץ דוקא · היינו משום דהשתא לפום מה שפירש רבינו שיש מינים מורכבים אין אנו לריכין לומר דהדר אביי ממאי דקאמר בעירובין דדגים גידולי קרקע נינהו · דהשתא שפיר קאי אביי בשיטתי' דדגים גידולי קרקע נינהו ובאמת לאביי לוקה על שרץ דדג טמא לשיטת רבינו שתים . אחת משום שרץ דדג טמא . ואע"ג שנכפל הלאו בשרץ דג טמא א' כפ' שמיני וא' במשנה תורה אפ"ה אינו לוקה אלא א' לשיטת רבינו דאין ריבוי הלאוין מרבין המלקיות והב' לוקה משום שרץ הארץ דדגים כמי שרץ הארץ קרינן בי' דדגים גידולי קרקע נינהו . ואביי איירי מפוטיתא המורכבת שיש בה ד' מלקיות ממש כמו שביאר רבינו ואילו הוה איירי מפוטיתא דשרץ דג טמא לא הוה מצי למימר אלא לוקה שתים ולכן ניחא ליה טפי למינקט פוטיתא המורכבת דמצי למימר בה לוקה ד' מלקיות ממש · ובזה נתישבה גם קושי' הראשונה שהקשיתי מאי מייתי רבינא ראי' לקושיתו ואימ' לעבור עליו בשני לאוין מהא דאמר אביי אכל פוטיתא לוקה ד' וכו' כמו שהארכתי לעיל . די"ל דודאי לפום קושטא דמילתא דאיפשוט מדרב הונא וסייעתא דרב חסדא דלכל השרץ השורץ על הארץ דאיירי מהולט' הפורש מן האוכל אע"פ שלא ריחש אחר שפירש לאויר העולם אלא על דבר אחר שאינו מגוף הארץ אסור ולוקין האוכלו מן התורה ולפ"ז לוקה ד' דאמר אביי בפוטיתא וה' בנמלה לוקה ממש קאמר ואיירי אביי ממינים המורכבים באמת אין ראיה ממאי דאמר אביי אכל פוטיתא לוקה ד' וכו' לקושי' רבינא ואימא לעבור עליו בב' לאוין . והא דמביא רבינא ראי' לקושיתו ואימא לעבור עליו בב' לאוין ממאי דאמר אביי אכל פוטיתא לוקה ד' וכו' היינו משום דא"ל רבינא לרב אשי דייקא . ר"ל דרבינא הקשה לרב אשי לדידך דמספקא לך אי הני תרי קראי דהשורץ על הארץ על גוף הארץ ממש קא קפיד רחמנא . והיינו דקא מיבעיא לך בחולין (דף ס"ז) לגג תמרה מהו כמו שפרשתי לשיטת רבינו הרמב"ם ולשיטת הרשב"א כנ"ל · ולפום חלוקה זאת ע"כ אביי דקאמר אכל פוטיתא לוקה ד' וכו' איסורי לאוין הוא דקחשיב ולא מלקיות ממש . אית ליה ראיה מהא דאמר אביי אכל פוטיתא לוקה ד' וכו' לקושיתי ואימא לעבור עליו בשני לאוין ודוק היטב :

ובזה הבין כוונת השגת הראב"ד שהשיג על רבינו בפ"ב מה' מאכלים אסורים הלכה כ"ג וז"ל ההשגה לוקה חמש כתב הראב"ד המאסף הזה אסף דברים שאינם בעולם שלא שמענו מעולם נמלה גדלה במים וכו' ואילו מלאו חכמים מין זה לא היו משנים מפוטיתא לנמלה וכו' · והנה אין הבנה לדברי הראב"ד אלא שכתב ואילו מלאו חכמים מין זה לא היו משנים מפוטיתא לנמלה . דהרי הוכרחו חז"ל לשנות מפוטיתא לנמלה ומנמלה לצרעה לפום מה שביאר רבינו במלות ל"ת קע"ט דבפוטיתא איכ' הרכב' מד' מינין ולוקה עליה ד' מלקיות ובנמלה איכא הרכבה מד' מינין ולוקה עליה ה' מלקיות . ובצירעה איכא הרכבה מה' מינין ולוקה עלי' שש מלקיות . ואילו לא היו משנים מפוטיתא לנמלה לא היה יכול לומר לוקה ה' . אמנם לכל הנ"ל ניחא דהרי לשיטת רבינו שפירש דהפוטיתא מורכבת מעוף טמא ושרץ העוף ושרץ הארץ ושרץ המים . קשי' קושי' הרמב"ן מהא דעירובין (דף כ"ח) דקאמר הש"ס ואי ס"ד דגים גידולי קרקע נינהו אפוטיתא נמי לילקי משום שרץ הארץ שכל"ל לשיטת רבינו כמו שפירשתי דהרי מיני פוטיתא איכא בעולם אלא דהש"ס פריך לפום מאי דמספקא ליה לרב אשי דדלמא הני תרי קראי דהשורץ על הארץ על גוף הארץ ממש קא קפיד רחמנא ולפום חלוקה זו ע"כ איירי אביי מפוטיתא שהיא שרץ דג טמא דאי מפוטיתא המורכבת איירי אביי תקשי א"כ ה"ל לאביי למיחשב חמשה איסורי לאוין באכל פוטיתא כמו שהארכתי לעיל · וע"ז פריך הראב"ד דאכתי אמאי ניחא ליה להש"ס אי איירי אביי בפוטית' שהיא שרץ דג טמא משום דהשתא שפיר דקחשיב אביי בפוטיתא שהיא שרץ דג טמא ד' איסורי לאוין ולא יותר כנ"ל · הא עדין קשי' אמאי משנה אביי מפוטית' לנמלה לאשכוחי מין שיש באוכלו ה' איסורי לאוין הוה לי' לאביי לשנות בהם פוטיתא עצמו והכי ה"ל למימר האוכל פוטיתא שהיא שרץ דג טמא עובר ד' איסורי לאוין . והאוכל פוטיתא המורכבת עובר בחמשה איסורי לאוין כן נראה לי · א"ו דמעולם לא מלאו חכמים מינין אלו המורכבים ודוק היטב :

ולשיטת רבינו יש ליישב עפ"י מ"ש רש"י בעירובין (דף כ"ח) פוטיתא שרץ המים קטן שאין בו כזית ואפ"ה כיון דברי' היא אכילה היא ולוקה בה ארבעה מלקיות . ולפ"ז י"ל דהוה ניחא ליה לפום מה דהוה ס"ל דאביי איסורי לאוין קחשיב הא דלא משנה מפוטיתא לפוטיתא המורכבת די"ל דפוטיתא המורכבת הוא שרץ גדול ואין כ"כ רבותא דעובר עליה בחמשה איסורי לאוין . משא"כ נמלה הוא שרץ קטן ודוק . ולפום קושטא דמילתא דבא ניחא לחשוב מלקיות ממש ודוק היטב :

ממוצא הדברים הבין דאף אי יהיבינן להו שיעסייהו דהנך דפליגי עלי' דרבינו בפי' פוטיתא ומפרשים דפוטיתא ואינך אינם מינים מורכבים אפ"ה אין בכדי לעקור השורש שהשרישו לנו רבינו בשרש הזה שאין ריבוי הלאוין מרבין המלקיות ודקדק כן מלשון הש"ס דקאמר לא מוקמינן בלאוין יתירי מהא דאמר אביי אכל פוטיתא לוקה ד' וכו' משום די"ל דלוקה ד' דאמר אביי בפוטיתא . וה' בנמל' וסם בצרעה · לאו דוקא לוקה ממש אלא איסורי לאוין הוא דקחשיב . כמו דמשני הש"ס במס' מכות (דף י"ז ע"ב) כמו שהבאתי לעיל . ולקמן אישב אחרי קושי' הרמב"ן שהקשה על פי' רבינו בפוטיתא לוקה ד' ובנמלה ה' ובצרעה לוקה ו' בקיצתא דשמיא :

שהלאוין מרבים המלקיות ב ואם נכפלו במלוה שלוקים מן המלוה שהלאוין פעמים רבות נלקה אותו כמנין הלאוין (ג) אבל יש בזה תנאי והוא שיהיו הלאוין מיותרין ולא יצטרכו במלוה ההיא למדרש מן המדרשים זולת לבעל המניעה' ההיא כגון הלאוין האמורים בכלאי בגדים שאי' מהן בלבישה לא תלבש שעטנז והשני בהעלאה ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך ושניהם נדרשו כגון זה לא ילקה אלא אחד מפני שאלו הלאוין לתשלום הענין אמרו (יבמות דף ד' ע"ב) לבישה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה לבישה מיוחדת שהיא הנאת הגוף אף כל שהיא הנאת הגוף יצא דבר שאין בו

שהוא בא לעבור עליו בשני לאוין הנה הוא עם כל זה לאו יתר כמו שיתבאר מזה המאמ' ואי' ראוי למנותו כי הוא נכפל הנה כבר התבאר כי לא ברבוי הלאוין או העשה ירבו המצו' כבר נודע שהצווי בשבת להתבטל ממלאכ' ונכפל בתורה י"ב פעמי' התראה שיחשב אחד מאשר ימנו המצות שיאמרו כי מכלל מצות עשה המנוחה בשבת והוא שתים עשרה מצות · וכן באה האזהרה מאכילת דם ז' פעמים היחשוב נ"כ שום משכיל ויאמר כי אסור הדם ז' מצות זה מה שלא יטעה בו אחד כלומר בשביתת שבת שהוא מצוה אחת ממצו' עשה · ודע כי אתה אפי' תמצא לשון חכמי' כי מי שיעבור האזהרה הפלונית עבר על כך וכך לאוין או מי שיבטל הדבר הפלו' עבר על כך וכך עשה לא יתחייב מזה שתמנה הלאוין ההם כולם כל אחד ביחוד ולא כל עשה ביחוד כי הענין אחד ואין בו כפל ואמנם אמרו שהוא עובר בכך וכך עשה או כך וכך לאוין בעבור הכפל הצווי או האזהרה במצוה ההוא כי הוא עבר על אזהרות רבו' אם לא תמצאם יאמרו לוקה ב' או לוק' ג' כי אז ימנה כל א' ביחוד כי לא ילקה א' שתי מלקות על שם א' כמו שהתבאר ממי' שהתפרסם בתלמוד במכות (דף י"ז) וחולין (דף פג ע"ב) וזולתם ואולם ילקה שתי מלקיות על שני שמות ר"ל שני ענינים שבא אזהר' בכל ענין ביחוד וזהו ההפר' בין אמרם עובר משום

ממה שאמר בכריתות (דף ט"ו) בפ' אמרו לו שנים בתחני' אמר ר' עקיבא שאלתי את ר"ג ואת רבי יהושע באיטליז של עימאוס שהלכו ליקח בהמה למשתה' בנו של ר"ג הבא על אחותו ועל אחו' אביו ועל אשת אביו מהו חייב אחת על כלן או חייב על כל אחת ואחת וכו' וקא בעי בגמ' היכי דמי אילימ' כדקתני מאי קבעי לי' הרי שמות מוחלקים הרי גופים מוחלקים אלא הכי קתני הבי' על אחותו שהיא אחו' אביו והיא אחות אמו ואמר שם בגמ' אח"כ א"ר אדא בר אהבה משכחת לה ברשיעא בר רשיעא שבא על אמו והוליד שתי בנות וחזר ובא על אחת מהן והוליד בן בא בנו על אחות אמו שהיא אחותו שהיא אחות אביו דהוא לי' רשיעא בר רשיעא הנה מכאן נר' שלא ילקה האדם הרבה מלקיות רק בהיות גופים מוחלקים או שמות מוחלקים ולא רבוי הלאוין שאינם בגופים מוחלקים או בשמות מוחלקים · וגם כי רש"י פירש שם שמות לאוין הנה הרב לא יסבור כך ורש"י אזיל בתר שטתים שפי' בהיא דאכל פוטיתא שלוקה ארבע משום רבוי הלאוין ומה שאמר (ג) עוד שהלקותו שתים ושלש צריך

מרגניתא טבא

תו כתב הרמב"ן ז"ל ב ואם נכפלו במלוה מן המלוה כו' אף כל שהיא הנאת הגוף וכו' עכ"ל · וכתב זה כדי ליישב הקושי' שהקשה רבינו במלוה ל"ת קע"ט על שיטת המפרשים שאומרים שרץ העוף או שרץ הארץ לוקה שתים . וז"ל רבינו במלוה הנ"ל . התראה אלו שקבעו זה השרש הנפסד יסברו שמי שלובש שעטנז לוקה ב' בעבור שבאו בו ב' לאוין . לא ראיתי מעולם יסברוהו זה · אבל יגנו אותו אלו אמרו אדם אחר . ולא יגנו את עצמם באמרם שרץ העוף או שרץ הארץ לוקה שתים או' בעבור שלא המבואר בו · וא' משום אל תשקצו וזה מן הביאור בענין לא יעלם מהנער הסכל עכ"ל . ולקמן הוסיף הרמב"ן בביאור תירץ קושי' זו וז"ל והלעג שלעג עליהם הרב והחרים וכו' והב' להתיר בשאין בו הנאה לגוף וכמו שבארתי למעלה עכ"ל ועיין לקמן בביאור יד בד"ה אבל הרב לא דקדק כו' והנראה

והנראה בקושי' רבינו הרמב"ם . דהוא מקשה לשיטת המפורשים דריבוי הלאוין מרבים המלקיות ש"מ שלא כיאה לפס לומר שיכתוב הכתוב לשון לאו אם אין לוקין עליו . א"כ מהראוי היה לסברתם לומר דה לובש שעטנז ילקה ב' . ומה תאמר דאילטרכו שני הלאוין א' לאסור העלאה · והב' לאסיר בשאין בו הנאה . משום היתר בשאין בו הנאה לא הוה לריך הכתוב לכתוב לא תלבש שעטנז בלשון לאו אלא ה"ל למיכתב היתר באין בו הנאה בא"זה לשון שאינו לשון לאו . מאחר שלשיטתם הם מקפידים בלשון לאו ללקות ולא ניחא להם שיבא לשון ללאו להיזוק בלא מלקות ודוק : ב

תו הקשה הרמב"ן על שיטת רבינו לקמן וז"ל ואני תמה על הרב כי היה ראוי לפי דבריו שיהא המעלה עליו כלאים לוקה א' וכו' ומכללם בא מלקיות אחת וכו' עכ"ל · עיין גם כד"ה אבל הרב לא דקדק במקום ליור יו"ד שני כזה . הנה לפי מה שכתבתי בכוונת קושי' רבינו נתישבה גם תמיהה זו · דודאי גם רבינו מודה בזה שמאחר שההעלאה ולבישה הולרכו ללמד זה על זה אינם לאוין נכפלין למלקות לפי שנכנסים השלימו הענין . וכמו שכתב רבינו בשורש ג"זה וז"ל אמנם כשלא יהיה שם ענין נוסיף דע בזאת שלא נכפל אלא לחוזק וכדי שיודע ג"כ שזה הענין עון גדול מאד וכו' או שילמד ממנו ג"ש עכ"ל . הרי מבואר מדבריו שכתב או נכפל להשלים דין המלוה שמודה למ"ש הרמב"ן דכשבא שום לאו להשלים הענין אין ראוי ללקות עליו . ולא הקשה אלא לשיטתם דלא ניחא להם שיבא לשון לאו לחיזוק כמו שהמה מודים דלשון עשה בא לחיזוק כמבואר ממלות ליצית שבאה בה ה' עשין ובעלות הפילין ה' עשין לחיזוק ומקפידים בלשון לאו ללקות . אין סברא זו דבא להשלים הענין בכלאים מללא מעלה ילקה שתים כמ"ש לעיל דמשום היתר בשאין בו הנאה לא הוה לריך הכתוב לא תלבש שעטנז בלשון לאו אלא ה"ל למיכתב היתר באין בו הנאה באיזו לשון שאינו לשון לאו כן נראה לי ודוק :

אמנם מדברי רבינו בחבורו הגדול בפ' יו"ד מהלכות כלאים נראה שהלבישה מעשה נוסף על ההעלאה וגם דין בפני עלמו יש בלבישה מה שאין בהעלאה דאלו בלבישה אסור אפי' בלא הנאה . ובהעלאה אינו אסור אלא במקום שיש לו בהעלאה הנאה מהנאת הגוף כמו שאביא לשונו . ולפ"ז לא באה לבישה רק לגלוי' על ההעלאה דאינו אסור בלא הנאה לחוד אלא באה ללאו בפני עלמו לאסור לבישה אפי' בלא הנאה . וז"ל רבינו בפ"י מהלכו' כלאים הלכה י"ח לא ילבש אדם כלאים ערא' ואפי' ע"ג עשרה בגדים שאינו מהנהו כלום ואפי' לגנוב את המכס ואם לבש כן לוקה . ובהלכה י"ו כתב תופרי כסות תופרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה . ובגשמים מפני וכו' וכן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה שיליל להם הכלאים שעל כתיפם מן החמה ולא יתכוונו בגשמים להתחמם בו . והואיל ואתא לידן שפיר קדמי לכתוב פה מה שנ"ל ביישוב הני תרי פסקי דרבינו שנראים לכאורה כסותרים זה את זה . והוא דהר"ש והר"אש כתבו דמתניתן דלא ילבש כלאים ואפי' לגנוב את המכס ס"ל כהאי תנא דדבר שאין מתכוין אסור ופליג אמתניתין דמוכרי כסות מוכרי' כדרכן . ואלו רבינו פסקה לזו ולזו . וכתב הרב כ"ל כסף משנה ליישב זה וז"ל ונראה שטעמו משום דס"ל דאפי' ר"ש מודה בהא דכיון שהוא לובש ממש הרי עבר על לא תלבש שעטנז · אבל מוכרי כסות ותופרי כסות שאינם לובשים ממש אלא מעליהם מותר אם אינו מתכוון · והקשה בכ"לימו על תירולו זה מהא דהגוזל בתרא (דף קי"ג) וז"ל ואע"ג דבהגוזל בתרא קאמר על האי מתניתין דלא ילבש אדם כלאים אפי' ע"ג עשרה אפי' לגנוב את המכס · מתני' דלא כר"ע דתני' אסור להבריח את המכס ר"ש אומר משום ר"ע מותר להבריח את המכס . בשלמא לענין כלאים בהא פליגי מ"ס דבר שאין מתכוין מותר . ומ"ס דבר שאין מתכוין אסור אלא להבריח את המכס מי שרי . ויש לדחות ולומר דסבר רבינו דלא כ"א גמרא לנחותי לחלק כמו שחלקתי בין דרך לבישה לשלא דרך לבישה . ונקט דרך קלרה לומר דבשאינו מתכוין פליגי ואע"ג דלקושטא דמילתא לא בהכי פליגי לא תם מאחר דלא אתי אלא לאקשויי דלהבריח המכס מי שרי ושפיר דמי לידחק שלא להוליא סתם מתני' מהלכה עכ"ל · הרואה יראה כמה קושייתו חזקה על תירולו שרולה לארץ · וכמה יש ביישובו מן הדוחק כאשר הודה בעלמו וכתב ויש לדחוק . גם מה שתירץ הש"ך בש"ע י"ד סי' ש"א וז"ל אלא נ"ל שד.תו ר"ל דעתו של ה רמב"ם דשאני לעיל סעיף ה' דכיון שלובשה בכוונה דרך מלובש כדי שיפטור בכך מן המכס לפי שאין נותנין מכס מהמלבושין וא"כ הוה דבר שמתכוין דעיקר כונתו שיהא דרך מלבוש . אבל הכא אין כוונתו אלא שירא הבגדים ויקנו עכ"ל הש"ך גם הוא לא נמלט מהקושי' שהקשה ב"ל כ"מ על פי' עלמו הלא הש"ס הכ"ל קאמר דמ"ס דבר שאין מתכוין מותר ומשמע דמתני' דלא ילבש לא אתי' כר"ש משום דס"ל דבר שאין מתכוין מותר אבל כת"ק דס"ל דבר שאין מתכוין אסור אתי' המתני' דלא ילבש כו' אלמא אפי' בלבישה להעביר את המכס מקרי דבר שאין מתכוין וכר"ע לא אתי' משום דס"ל דבר שאין מתכוין מותר דכיון דמשמע ואפי' להעביר בו את המכס מקרי דבר שאינו מתכוין אף על גב דלהעביר המכס מתכוין ללבישה כמו שכתוב הש"ך ע"כ משמע דעיקר איסור דלבישת שעטנז משום הנאת הגוף ומש"ה למ"ד דבר שאין מתכוין מותר מותר להעביר בו את המכס שהרי אינו מתכוין להנאת הגוף אלא להנאת ממון הדרי קושי' לדוכתי' אמאי פסק אסור להעביר בו את המכס אחר דפסק דמוכרי כסות מוכרין כדרכן משום דדבר שאין מתכוין מותר הא להעביר בו את המכס נמי דבר שאין מתכוין הוא ואע"ג דמכוין להנאת ממון בלבישתו אכתי אינו מתכוין להנאת הגוף וכבר בררתי דעיקר איסור לבישה כלאים הוא משום הנאת הגוף כנ"ל ודוק הטיב :

ואלה דת"ק הש"ס דמ"ס דבר שאין מתכוין ר"ל להנאת הגוף מותר . ומ"ס דבר שאין מתכוין ר"ל הנאת הגוף אסור . כיון דמתכוין ללבישה אבל דבר שאין מתכוין לא להנאת הגוף ולא ללבישה בשביל הנאת ממון לכ"ע מותר דאין לשון הש"ס סובל פי' הדחוק הזה דא"כ עיקר חסר מן הספר דבשלמא א"א דכל עיקר איסור לבישת שעטנז הוא משום הנאת הגוף אין לריך להזכיר הנאת הגוף בפירוש ודי באמרו דבר שאין מתכוין ר"ל למה שהוא עיקר איסור לבישת שעטנז משא"כ אם איכא פלוגתא משום מאי אסור ללבוש שעטנז דמ"ס משום הנאה הגוף ומ"ס אפי' בדליכא הנאת הגוף

אלא

אלא מתכוין ללבישה בשביל שום הנאה אחרת א"כ אמאי קאמר הש"ס מ"ס דבר שאין מתכוין סתמא הכי ס"ל למימר מ"מ דבר שאין מתכוין להנאת הגוף מותר ומ"מ אפי' אינו מתכוין להנאת הגוף אלא מתכוין ללבישה אפי' בשביל הנאה אחרת אסור ודו"ק:

ותו קשי' לפי מ"ש רבינו לא ילבש אדם כלאים עראי כו' בגדים שאינו מהנהו כלום וכו'. א"כ מנין הוציאו חז"ל דבהעלאה בלא הנאת הגוף ליכא איסורא הלא כל עיקר שהוציאו חז"ל דאין איסור בהעלאה בלא הנאת הגוף הוא מדומי' דלבישה כדאמר הש"ס ביבמות וז"ל הכי מצריך צריכי דאי כתב רחמנא לא יעלה עליך הוה כל דרך העלאה אסר רחמנא ואפי' מוכרי כסות כתב רחמנא לא תלבש שעטנז דומי' דלבישה דאית בה הנאה כיון דאמרת דלבישתו אסורה אפי' בלא הנאה א"כ בהעלאה מנ"לן דליכא איסורא בלא הנאה. והנראה ביישוב תרי פסקי רבינו הרמב"ם דלא להוו סתרי אהדדי. ובשארי קושי' שהקשיתי. הוא. ואגב תירוצי זה יתורץ קושי' שהקשה הרא"ש על הרי"ף והרמב"ם שפסקו דציצית בשארי מינין שאינם צמר או פשתים אינו אלא מדרבנן ולקמן אביא לשון הקושי'. דאי' בגמ' דיבמות (דף ד' ע"ב) על הא דלא דריש ר' יהודה סמוכין אלא במשנה תורה · וקאמר הש"ס אב"א משום דמופנה מכדי כתיב ובגד כלאים שעטנז לא יעלה ליך לא תלבש שעטנז למה לי ש"מ לאפנוי'. ופריך הש"ס הכי מצרך צריכי דאי כתב רחמנא לא יעלה עליך ה"א כל דרך העלאה אסר רחמנא ואפי' מוכרי כסות. כ"ר לא תלבש שעטנז דלבישה דומי' דאית בה הנאה. ואי כתב רחמנא לא תלבש ה"א דוקא לבישה דנפיש הנייתא אבל העלאה דלא נפיש הנייתי' לא כ"ר לא יעלה עליך. ומשני א"כ לכתוב רחמנא לא תלבש שעטנז צמר ופשתים למה לי מכדי כתיב ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך ותנא דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בתורה בגדים סתם ופרט לך הכתוב באחד מהם צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים. צמר ופשתים דכתב רחמנא למה לי · ש"מ לאפנויי. ופריך ואכתי אצטרך סד"א העלאה דלא נפיש הנייתא אבל לבישה דנפיש הנייתא כל תרי מיני אסור כ"ר רחמנא צמר ופשתים. ומשני א"כ לשתוק קרא מיני' ותיתי שעטנז שעטנז מהעלאה וכו'. ופריך תינח לתנא דבי ר' ישמעאל ר"ל דאייתר לי' צמר ופשתים משום דכל מקום שנאמר בגד צמר ופשתים הוא והוה אתי לבישה מהעלאה בגז"ש אלא לרבנן דלית להו כל מקום שנאמר בגד הוא צמר ופשתים וא"כ צמר ופשתים לא מיותר מנא להו דאתי עשה ודחי לא תעשה. וכתבו התוס' לרבנן מנא להו. הוה מצי למימר דלא סברי כר"י ולא בעי שיהא מוכח ומופנה. אלא ניחא לי' לשנויי אפילו אי סברי כר' יהודה עכ"ל הגמ' עם התוספ'. והנה אי הוה נקטינן דלא כר' יהודה אלא דרשינן סמוכים אע"ג שאין מופנה. וגם הוה נקטינן כתנא דבי' ר' ישמעאל דכל מקום שנאמר בגד סתם צמר ופשתים במשמע הוה קשיא לן צמר ופשתים דכתב רחמנא בלבישה למה לי הא איכא למילף בגז"ש דשעטנז דשעטנז מהעלאה · ופשיטא דהוה קשי' לן למה לי בגד גבי העלאה אחר דכתיב צמר ופשתים בלבישה · דהעלאה הוה גמרינן לענין צמר ופשתים מלבישה אפי' בלאו גז"ש מק"ו השתא לבישה אינו אסור בכל תרי מיני אלא דוקא צמר ופשתים כ"ש העלאה דאינו אסור בכל תרי מיני אלא דוקא צמר ופשתים כדאי' בשבת (דף כ"ז) דמש"ה אמרו דרב פפא בדותא היא. ועוד תקשי גז"ש דשעטנז שעטנז למה לי דליכתב שעטנז וצמר ופשתים בלבישה ונילף העלאה בק"ו מלבישה לפום מה דקיימינן דילפינן סמוכים בלא מופנה. וע"כ מוכרחין אנו לומר לפום מה דקיימינן דילפינן סמוכי' בלא מופנה וכ"מ שנאמר בתורה בגד סתם צמר ופשתים במשמע כדי לקיים יתורא דגז"ש או דצמר ופשתים דבגז"ש דשעטנז שעטנז ילפינן מה שעטנז דהתם לבישה עמו דכתיב לא תלבש שעטנז אף שעטנז דכתיב בהעלאה לבישה עמו כלומר כאלו כתיב בהעלאה ג"כ לבישה כמו דגמרינן בגז"ש דהנה הנה זימה זימה על דרך זה כמו שפי' רש"י בסנהדרין (דף ע"ה ע"ב) בד"ה אתי' הנה הנה אתיא זימה זימה וז"ל מעיקרא מייתינן לה בהנה הנה והדר ב זימה זימה כתי' הכא כי ערותך הנה וכתיב בשאר אשתו שארה הנה זימה מה להלן זימה עמו אף כאן זימה עמו ובתר דאייתינן זימה לשאר דידי' ילפינן שריפה בזימה זימה וכו'. הרי מבואר דגמרינן נמי בגז"ש להביא תיבה הכתובה במקום אחר כאלו היא כתובה כאן ה"נ הכא ילפינן בגז"ש דשעטנז שעטנז לאתויי לבישה להעלאה מה שעטנז דהתם לבישה גמו אף שעטנז דהעלאה לבישה עמו כלומר כאלו כתיב בהעלאה ג"כ לבישה ולאגמורין דהעלאה דומי' דלבישה מה לבישה דאית בה הנאה אף העלאה דאית בה הנאה אבל העלאה בלא הנאה אינו אסור אעפ"כ כדי שלא נלמוד נמי לבישה מהעלאה בהא גז"ש דשעטנז שעטנז מה העלאה אינו אסור אלא בדאית בה הנאה אף לבישה אינו אסור אלא בדאית בה הנאה לכך כתב רחמנא גבי לבישה צמר ופשתים ותקשי' צמר ופשתים למה לי הא איכא למיליף בגז"ש מהעלאה מה התם דוקא צמר ופשתים ולא כל תרי מינים דהרי התם בגד כתיב וכ"מ שנאמר בגד אינו אלא צמר ופשתים וע"כ צריכין אנו לומר דלכך כתב רחמנא צמר ופשתים בלבישה לאגמורין דלא נילף לבישה מהעלאה בגז"ש דלא ניהנה גז"ש דשעטנז שעטנז אלא ללמוד העלאה מלבישה ולא לבוש מהעלאה ולאגמורין דלבישה אסורה אף בלא הנאה ודוק:

ובזה יבוארו פסקי הרמב"ם ברורים כשמלה דהרמב"ם ראה תרי סתמא דסתרי אהדדי בפ' בתרא דכלאים דסתם לן רבי לא ילבש כלאים אפי' ע"ג עשרה בגדים ואפי' לגנוב את המוכס וסתם לן באותו פרק דמוכרי כסות מוכרין כדרכן והוה ניחא לי' להרמב"ם דרבי ס"ל דילפינן סמוכי' אף בדלא מופנה וס"ל נמי דכ"מ שנאמר בגד סתם צמר ופשתים במשמע ולפ"ז צמר ופשתים דלבישה מיותר כנ"ל וע"כ צ"ל דאתי לאגמירין דלא נילף נמי לבישה בגז"ש דשעטנז שעטנז מהעלאה ולאגמורין דלבישה אף בלא הנאה אסורה ואם מתכוין ללבישה אע"ג דליכא הנאת הגוף לוקה והיינו דסתם לן רבי לא ילבש אפי' ע"ג עשרה בגדים וכמו שהוסיפו לבאר הרמב"ם והש"ע אפי' אינו מהנהו כלום דלבישה אסורה אפי' בלא הנאת הגוף ואפי' לגנוב את המכס אסור דהא מתכוין ללבישה כמו שכתב הש"ך

הש"ד . ולקמן אבאר מאי לשון אפי' לגנוב את המכס לשיטת זו . משא"כ בהעלאה שהוא מוכרי בגדים אינה אסורה אלא בדאיכ' הנאת הגוף . ואפי' מתכוין להעלאה כל שאינו מתכוין להנאת הגוף אינו אסור למ"ד דבר שאין מתכוין מותר . והיינו נמי דקתני רבי מוכרי כסות מוכרין כדרכן אע"ג דמתכוונין להעלאה · אפ"ה מותר דהרי אין מתכוונין להעלאה בשביל הנאת הגוף אלא בשביל שיראו הקונים והא דקאי הש"ס בכ"ק (דף קי"ג) מ"ם דבר שאין מתכווין מותר אע"ג דהתם מתכווין ללבישה לעבור המכס כמ"ש הש"ד . ה"ק כיון דמתיר לעבור את המכס בלבישת כלאים אע"ג דמכוין ללבישה כמ"ש הש"ד ע"כ ס"ל להאי תנא דלא ילפינן סמוכים היכא דלא מופנה . או דלא ס"ל כתנא דבי ר' ישמעאל דכ"מ שנאמר בגד סתם למר ופשתים משמע . וא"כ אינו מיותר בלבישה כלום . וגמרינן שפיר לבישה מהעלאה . והעלאה מלבישה . ומה העלאה אינו אסורה אלא בדאיכא הנאה אף לבישה אינה אסורה אלא בדאיכא הנאת הגוף · ומ"ה אע"ג דמתכוין ללבישה כל שאינו מתכוין להנאת הגוף מותר · והשתא שפיר קאמר הש"ס מ"ם דבר שאין מתכוין מותר ר"ל להנאת הגוף אע"ג דמתכוין ללבישה כיון דס"ל להאי תנא דאף לבישה אינו אסור אלא בדאיכא הנאת הגוף ומ"ם דבר שאין מתכוין אסור · ומה שיש להקשות לפי שיטתי זאת למה ליה להש"ס למימר דפליגי בדבר שאין מתכוין מותר או אסור ולאוקמי האוסר להעביר בו את המכס דלא כהילכתא דס"ל דדבר שאין מתכוין אסור ה"ל לאוקמי דאף האוסר להעביר את המכס בכלאים ס"ל דבר שאין מתכוין מותר כהלכתא דפסקינן הכי דדבר שאין מתכוין מותר וכמו דקתני לן רבי מוכרי בגדי' מוכרין כדרכן : והוא מטעם דבר שאין מתכוין מותר . אלא דפליגי דמ"ם ילפינן סמוכים אף בדלא מופנ' וס"ל כ"מ שנאמר בגד סתם למר ופשתים במשמע . ולפ"ז אסור בלבישה אף בלא הנאת הגוף כנ"ל · וכל שמתכוין ללבישה אף בדליכא הנאה מקרי מתכוין ולכך אסור להעביר בו את המכס דהרי הוא דבר שמתכוין . שמכוין ללבישה כדי להעביר את המכס כמ"ש הש"ד . ומ"ם דלא ילפינן סמוכים בלא מופנה או דלא ס"ל דכ"מ שנאמר בגד סתם למר ופשתים משמע . ולפ"ז אף לבישה אינה אסורה אלא בדאיכא הנאת הגוף וא"כ אף שמתכוין ללבישה בהעברת המכס כמ"ש הש"ד אכתי כיון שאינו מתכוין להנא' הגוף מקרי דבר שאינו מתכוין ומותר · ולקמן בסייעתא דשמיא יתורץ זה בישוב נכון . והא דקאמר הש"ס מ"ס דבר שאין מתכוין מותר ר"ל כיון שאין מתכוין להנאת הגוף ואע"ג דהרמב"ם כתב דע"ג עשרה בגדים ליכא שום הנאת הגוף כנ"ל וא"כ מאי לשון שאין מתכוין להנאת הגוף הא ליכא הנאת הגוף . היינו משום דהתם אברייתא קאי דתני מותר להעביר בו את המכס ר"ל בכלאים . ובברייתא לא תני על גבי עשרה בגדים וא"כ איכא הנאת הגוף . ולשיטתי זאת דעת חכמים תמלא . שכתב הרמב"ם בפי' המשנה וז"ל אין עראי לכלאים ר"ל שאסור ללובשן אפי' בדרך עראי כמו שנתבאר באומרו לא ילבש כלאים אפי' ע"ג עשרה בגדים זע"ז ואפי' לגנוב את המכס אין לו רשות ללובשו עכ"ל . ולכאורה יש"ל מנא לי' להרמב"ם דאפי' לגנוב את המכס הוא לרבותא דאפילו דרך עראי אסור ללבוש . הא בגמ' משמע דלגנוב את המכס הוא לרבותא דאפי' דבר שאין מתכוין אסור · אמנם לשיטתי מבואר דע"כ רבי דקתני לן תרי סתמא הנ"ל דיש חילוק בין העלאה ללבישה כנ"ל דלבישה אסורה אפי' בלא הנאה . והעלאה אינה אסורה אלא בדאית בה הנאת הגוף . וע"כ צ"ל דעכ"פ מתכוין הוא ללבישה דאל"כ הוה דבר שאין מתכוין ומותר כמו דקתני באידך סתמא דמוכרי בגדים מוכרין כדרכן . וא"כ הקשי מאי אפי' לגנוב את המכס דהרי בלגנוב את המכס מתכוין הוא ללבישה כמ"ש הש"ד אלא ע"כ דאפי' לגנוב את המכס הוא רבותא דאפי' אינו לובש אלא עראי לפי שעה עד שיעבור את המכס אפ"ה אסור ודוק :

ובזה נתיישבה הקושי' הנ"ל שהקשיתי לשיטתי אמאי לא מוקי הש"ס דכ"ע ס"ל דבר שאין מתכוין מותר אלא דפליגי אי לבישה מותר בלא הנאת הגוף או אסור אף בלא הנאת הגוף . דאי ס"ד דפליגי באי לבישה אסורה בלא הנאת הגוף . א"כ תקשי אמאי פליגי באם מותר להעביר בו ר"ל בכלאי' את המכס שהוא בלבישה דרך עראי · ה"ל לפלוגי בלבישה שאינה דרך עראי אלא שאין הנאה בלביש' כגון בלובש כלאים ע"ג עשרה בגדים שאין בו הנאת הגוף כמ"ש הרמב"ם וכש"ע · דמר יסבור מותר ללבוש ע"ג עשרה בגדים כיון דאין בו הנאת הגוף ומר סבר אסור ללבוש ע"ג עשרה בגדים דלבישה אסורה אף בלא הנאת הגוף . א"ו דבין ת"ק ובין ר"ע ס"ל דלבישה בלא הנאת הגוף אינה אסורה ולא פליגי אלא היכא דאיכא הנאת הגוף ובדבר שאין מתכוין אי מותר או אסור · ולכך נקט אסור להעביר בו את המכס דמשמע שאיכא הנאת הגוף דלא נקט בברייתא ע"ג עשרה בגדים כנ"ל · ואסור לגנוב בו את המכס אע"ג דלא קא מכוין להנאת הגוף אפ"ה אסור דדבר שאין מתכוין אסור ור"ע סבר דבר שאין מתכוין מותר וכיון דאין מתכוין בלבישה זו אלא ללבישה ולא להנאת הגוף שרי ודוק :

ובזה לא נפלאת ולא רחוקה ליישב קושי' הרא"ש שתמה על הרי"ף והרמב"ם שפסקו כרב נחמן דשארי מינים חוץ מלמר ופשתים אינם חייבין בציצית אלא מדרבנן · ואמאי לא פסקו כרבא דפליג עליה דרב נחמן וכן רחבה ורב יהודה פליגי עליה דרב נחמן והוי רב נחמן יחיד לגבייהו . ואי משום דתנא דבי ר' ישמעאל כוותי' הא איכא נמי אידך תנא דבי ר' ישמעאל כוותייהו עכ"ל הביאו ב"י בטור א"ח סי' ט' . ולשיטתי ניחא דוודאי מש"ה פסק כר"נ משום דתנא דבי ר' ישמעאל ס"ל כוותי' . ואי משום דאיכא נמי תניא דבי ר' ישמעאל כוותייהו האי תנא דבי ר' ישמעאל דסבר כ"מ שנאמר בגד סתם למר ופשתים משמע עדיף טפי דסתם לן רבי כוותי' והוא דרבי סתם לן תרי סתמי דלא ילבש אדם כלאים וכו' אפי' לעבור בו את המכס . ומוכרי בגדים מוכרין כדרכן שנראי' סתרי אהדדי וע"כ צריך ליישב כנ"ל דס"ל לרבי דילפינן סמוכים אף בדלא מופנה וס"ל כ"מ שנאמר בתורה בגדים סתם למר ופשתים במשמע כמו שהארכתי לעיל . והשתא לא סתרי תרי סתמי אהדדי . הרי מבואר דרבי סתם כהך תנא דבי ר' ישמעאל דס"ל כ"מ שנאמר בגד סתם למר ופשתים משמע כשיטתי' דרב נחמן . ודלא כרבא ודעימי' · ולכך פסקו כר' נחמן ודוק וה' יראנו מתורתו נפלאות :

ולפי שיטתי זאת בכוונת רבינו הרמב"ם יש ליישב הא דאינו לוקה בלובש כלאים שתים . אע"ג דאיכא מעשה נוסף בלבישה על ההעלאה וגם יש בלבישה שאין בהעלאה כנ"ל · די"ל דס"ל דמש"ה אינו לוקה שתים בלבישה . משום דאיכא למימר דלא מש"ה כתב רחמנא לאו נוסף בלבישה כדי שילקה

שנית

בו הנאת הגוף ג וכבר דרשו המניעות שבאו בדם ואמרו בגמרא כריתות (דף ד' ע"ב) חמשה לאוין האמורי' בדם למה א' לדם חולין וא' לדם קדשים וא' לדם כיסוי ואחד לדם האברים ואחד לדם התמצית ואלמלי זה היינו מלקין

צריך שלא יצטרכו אותם הלאוין לתשלום איזה דבר מהמצות ולא כרבוי הלאוין שבאו בכלאי הבגדים וגם לא כאותם שבאו בדם · נראה לי כי אין אלו אלא דברי נביאות כי האמת הוא שאפילו לא הוצרכו לשום דרשה לא ילקה ברבויים כאשר כבר הוכחתי שאין לוקין שתי' על

משום כך ומשום כך ובין אמרם לוקה שתי' או לוקה ג' והראיה על כל מה שאמרנו אמרם (מנחות דף מד) כל שאין לו ציצית בבגדו עובר בחמשה עשה בעבור שנכפל בו לשון צווי חמש' פעמי' אחד ונתנו על ציצית הכנף · שנית ועשו להם ציצית ג' והיה לכם לציצית ד' גדילים תעשה לך · ה' על ארבע כנפות כסותך ומצאנו להם לשון מבואר במצות ציצית שהיא מצוה א' כמו שאבאר כשאזכור אות' ועל הדרך הזאת בעצמ' אמרו (שם) כל שאינו מניח תפילין עובר בשמנה עשה להכפל הצווי בהם ח' פעמים כלו' בשל ראש ושל יד · וכן אמרו (שם) כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה להכפל הצווי בו ג' פעמים · ולא יתפשט אחד מהמוני המצות שיאמר ברכת כהנים שלש מצות וציצית ה' מצות · ותפלין ח' מצות ואם היה זה כן היה ראוי שנמנה אונאת הגר שלש מצות להכפל האזהרה בו בעבור אמרם בגמ' בבא מציעא (דף כ"ט ע"ב) המאנ' את הגר עובר בשלש לאוין והלוחצו בשלשה לאוין אבל הם שתי מצות לבד לא תונ' ולא תלחצנו ונכפלה האזהר' בהן וזה מבואר ואין ספק בו ובביאור אמרו (שם) בגמ' מציעא מפני מה הזהירנו תורה בשלשים וששה מקומות על הגר מפני שסורו רע האפשר לאחד שיאמר שזה ל"ו מצות מכלל תרי"ג מצות זה מה שלא יתפשט מאמרו · הנה כבר התבאר באור שלם שאי' ראוי למנו' כל לאו שימצא בתורה ולא כל עשה בעבור שהוא נכפל ואמנם ראוי למנות הענינ' המצוה בהם או המוזהר מהם ואי אפשר ידיעת הלאו והעשה הנכפל שהוא בא לתוספת ענין אלא במורה יורה עליו והם מקבלי הפי' ע"ה · ואל יטעך ג"כ היו' האזהר' נכפלת במלות מתהלפו' כמו אמרו ית' לא תעולל אחריך אחר אמרו ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו ואמרו כי תחבוט זיתך לא תפאר

מרגניתא טבא

שנית כשמוסיף מעשה על ההעלאה בלבישה . אלא י"ל דמשום לבישה שיש בה הנאת הגוף לא כתב רחמנא שום לאו אלא אתי' מק"ו דהעלאה · ולא כתב רחמנא לאו בלבישה אלא משום לבישה שאין בה הנאת הגוף · וא"כ על לבישה שיש בה הנאת הגוף אין ללקות שתים דמשום לבישה זו לא בא הלאו בלבישה דלבישה זו נלמדתי בק"ו מהעלאה . ועל לבישה שאין בה הנאה אין ללקות שתים דההעלאה בלא הנאה אינה אסורה משא"כ בלא יבא ולא יעמא ודוק הטיב :

ודהא דהקשה רבינו לשיטת האומרי' דריבוי הלאוין מרבין המלקות מלבישת כלאים דאינו לוקה שתים · היינו דלשיטתם למ"ד דאף לבישה אינה אסורה בלא הנאת הגוף ראוי ללקות שתים כמו שבארתי לעיל כוונת קושית רבינו וא"כ קשי' עלייהו דלא לישתמיט שום תנא למתני דלוקה על לבישה שתים ודוק : ואכתי לא פלטינן מחדא . דה"ל לרבינו למנות במנין המצות לא יעלה עליך כלאים ולא תלבש שעטנז בתרי מלות ל"ת . דהרי לא תלבש שעטנז בא לאו מיוחד בלבישה לאסור אף בלא הנאת הגוף · ויש ליישב עפ"י מ"ש רבינו בשרש השביעי ודוק :

שוב כתב הרמב"ן ג וכבר דרשו המניעות שבאו בדם וכו' ואלמלא זה וכו' עכ"ל . דע שאין סתירה מזה לראיים רבינו שמביא מז' אזהרות שבאו בדם שאינן חשובין אלא מלוה אחת לראי' שאין

שאין ריבוי האזהרות שבאו בענין א' נמנית כל אזהרה ואזהרה למצוה אחת אלא אלא אמרינן כלום באו לחיזוק דלפום דהוה אמרינן שריבוי האזהרו' שבאו בענין א' מרבים המצות וראוי כל אזהרה ואזהרה שבאה בענין א' למנות למצוה מיוחדת · א"כ כ"ש שהי' ראוי למנות ז' אזהרות שבאו בדם למנותם ז' מצות שכל אזהרה מזהרת על שם מיוחד בדם ודוק : ולא בא הרמב"ן לסתור בדבריו אלה אלא מה שהשריש רבינו הרמב"ם שלאוין הרבה שבאו בענין א' אינו לוקה אלא אחת · וס"ל להרמב"ן דאע"ג שלאוין הרבה שבאו בענין א' אינם נחשבין אלא למצוה אחת אעפ"כ ראוי ללקות על כל לאו ולאו . לפי שלדעתו אין ריבוי המלקות מרבים המצות אלא יש מצוה אחת שלוקין עלי' הרבה מלקיות · וכוונת סתירת הרמב"ן בדבריו אלה הוא . דבכריתות (דף ד' ע"ב) אמרו תניא כל חלב וכל דם לא תאכלו מה חלב לוקה שתים אף דם לוקה שתים דברי ר"י · וחכ"א אין בו אלא אזהרה אחת · ופריך מ"ש חלב דלוקה שתים בלא הקישא דכתיב בי' תרי קראי וכו' דם נמי בלא הקישא נילקי שתים דכתיב בי' תרי לאוין וכו' · אלא אימא מה חלב לוקה שלש וכו' · הרי מבואר דעל תרי לאוין דדם לוקין שתים · ולרבנן דלא לקי אלא אחת היינו משום דליכא בדם אלא אזהרה אחת וכדאמרי טעמייהו אין בו אלא אזהרה אחת · משום דחכמים לא דרשי כל ולא נפקא להו מדרשא דכל דם דם חולין וא"כ ליכא בדם אלא אזהרה אחת דכל חמשה קראי דדם איצטרכו כדמסיק רבא חמשה לאוין האמורים בדם למה וכו' כמו שהעתיק הרמב"ן לשונו והבאתי לעיל . משמע הא אלמלא זה היו מלקין האוכל דם חמש מלקיות · והרי מבואר דאפי' במצוה אחת מלקין הרבה מלקיות דהרי רבינו הרמב"ם מודה דכל אזהרות דדם אינם אלא מצוה אחת ודוק :

ויש להקשות למה מחל הרמב"ן לרבינו הרמב"ם ולא הקשה עליו מהא דקאמר התם לפני זה אכל חלב נבילה לוקה שתים חלב מוקדשין לוקה שתים ר"י אומר חלב מוקדשין לוקה שלש . וטעמו משום דבאו שני לאוין בחלב מוקדשין · ורבנן דס"ל דאינו לוקה על חלב מוקדשין אלא אחת טעמייהו משום דקסברי דלאו דחוקת עולם במוקדשין . ולאו דחלב שור בחולין וצריכא וכו' הא לאו הכי היו מודים לר"י דלוקה שתים על חלב מוקדשין ע"ש ודוק :

ואם תעלה על דעתי ליישב זאת עפ"י מ"ש הרמב"ן עצמו לקמן במין השני מלאו שבכללות וז"ל וכן אמרו עוד בגמ' כריתות ובסנהדרין לענין אוב וידעוני שאינם חלוקים לחטאת הואיל ושניהם בלאו א' נאמרו . ונלמד מזה שכן הדין במקום מלקות וקיים שם והנה מודה בדינו של הרב בלא תביא אתנן זונה ומחיר כלב וכו' וכיוצא בהן כולן עכ"ל עיין לקמן בד"ה והמין השני הוא לאו כו' במקום ציור יד כזה ☞ הרי שהסכים שיש ללמוד מחטאת למלקות שכ"מ שאין חלוקים לחטאת כלומר שאינן מביא שתי חטאות כשעשאן בהעלם א' ובהפרא' אחת ה"נ אין לוקין על כיוצא בזה שתים · והנה לעיל מינה דהסוגיא דכריתות אמר ר"א מודה היה ר"י לענין קרבן (ר"ל שאוכל חלב מוקדשין) שאינו מביא אלא חטאת אחת · וכיון שכן ראוי לומר ג"כ שאינו לוקה שני מלקות ממש כאוכל חלב מוקדשין אע"ג שבאו בו ב' לאוין דומי' דקרבן שהרי יש ללמוד מחטאות למלקות כמ"ש הרמב"ן שהבאתי לשונו . והא דקאמר ר"י לוקה שלש . לוקה לאו דוקא אלא איסורי לאוין קחשיב כמו שמשני הכי במכות (דף י"ז ע"ב) הבאתי לעיל . והא דלא קאמר ומודה ר"י דאינו לוקה מלקות ממש אלא אחת . י"ל דאפשר דקרבן אחד רבותא טפי ממלקיות דאפשר דחמירי מלקות מקרבן ודוק :

ואם אמנם כן תקשי א"כ אמאי הקשה על רבינו מדם . דמאי שנא בין לאוי הכפולים בחלב . מלאוי הכפולים בדם · ולמה לא נימא נמי דלוקה דקתני בדם לאו דוקא . כמו שמוכרחים אנו לומר דלוקה דחלב לאו דוקא :

ותו קשי' ליה על גוף הדבר שכתב הרמב"ן דיש ללמוד מחטאות למלקות מהא דכריתות (דף ד' ע"א) כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו לחייב על כל אחת ואחת דברי ר' ישמעאל · וחכמים אומרים אינו חייב אלא אחת ומפרש שם בגמ' דלר"י אייתר לי' שור וכשב ועז לחלק . ולרבנן לא אייתר להו : ומשמע שלר' ישמעאל אוכל מחלב שור וכשב ועז לוקה שלש ממש · דהרי קאמר עלה נימא בהא קמפלגי דר"י סובר לוקין על לאו שבכללות . ורבנן סברי אין לוקין . ומסיק דכ"ע סברי אין לוקין אלא דפליגי למר מייתר שור וכשב ועז לחלק ולמר לא מייתר הרי משמע מזה דכשלוקין לוקין שלש מלקיות ממש ודוק :

ועוד דמ"ש חלב שור וכשב ועז לר' ישמעאל דמייתר ליה לחלק מאוכל מעשר דגן תירוש ויצהר דלוקה שלש ממש משום דמיותר שם דגנך ותירושך ויצהרך לחלק דמודה רבינו הרמב"ם והרמב"ן דלוקי' שלש ממש כמו שהביא במנין המצות ובחיבורו הגדול · ואפ"ה קאמר ר' חנינא מודה ר' ישמעאל לענין קרבן שאינו מביא אלא חטאת אחת . הרי מבואר דאעפ"י שלענין קרבן אינו מביא אלא חטאת אחת אפ"ה לענין מלקות לוקין שלש מלקיות ממש ואין למדין מלקיות מקרבן . וא"כ היאך כ' הרמב"ן גבי אוב וידעוני שיש ללמוד מלקיות מקרבן :

והנה מה שנראה ביישוב קושי' זו הוא . דודאי יש לחלק בין כל חלב שור וכשב ועז אע"ג דבא ייתור לחלק · ובין מעשר דגנך ותירושך ויצהרך שבא הייתור לחלק . והא דמסיק שם בכריתו' (דף ד' ע"ב) וז"ל הגמרא ואב"א היינו טעמייהו דרבנן כדאמר ליה רב מרי לרב זביד אלא מעתה אלי' דחולין תיתסר . א"ל עליך אמר קרא כל חלב שור וכשב ועז דבר השוה בשלשתן בעינן וליכא הלכך כי אתא שור וכשב ועז למשרי אלי' דחולין הוא דאתי . ור' ישמעאל · אמר לך · א"כ לימא קרא כל חלב שור כשב . ועז למה לי ש"מ לחלק עכ"ל הגמ' · והנה יש להקשות אכתי מנלי' לר"י מיתורא דועז דאתי לחלק בשלשתן · ואימא אעז דמייתר מחייב חדא . אבל על חלב שור וכשב דלא מייתר דאצטריך למישרי אלי' דחולין לא מחייב אלא חדא . ואם אמנם י"ל דמדעז אתי לחלק גם שור וכשב אתי לחלק כדאמר הש"ס בכ"מ גבי רך וטוב · מדטוב לדרשא אתי רך נמי לדרשא אלא שרואה אני בגמ' דכריתות (דף ה' ע"א)

דפריך

מלקין האוכל דם ממש מלקיות · (ד) ד והרי הרב מביא בכאן המחלוקת שחלקו אביי ורבא בחובל רחיים ורכב ובאוכל זג שאביי מלקה אותו שתים אע"פ שהוא דבר א' ושם א' מפני שהכשל בהן לאו ורבא פוטר בהן מפני שהלאו השני לאו שבכללות הי' אלו הי' לאו מיוחד לוקה מלקית

על שם א' ושם שאמר עוד (ד) כי תמה מהרב שנתן זה הכלל שהרי הוא בעצמו הביא מחלוקת אביי ורבא בחובל רחיים ורכב ובאוכל זג שאביי מלקה אותו שתים אע"פ שהוא שם אחד ודבר אחד ורבא לא קא פליג עליה אלא משום שהלאו השני הוא לאו שבכללות אבל אם הי' לאו מיוחד גם הוא הי' מודה שלוקה שתים כ"ל

תפאר אחריי כי אין אלו שני לאוין אבל היא אזהרה אחת מענין אחת והוא שלא יקח מה ששכח מן התבואה או הפירות כשיאספם והביא

מרגניתא טבא

דפריך הש"ס קושי' כזו גבי לחם קלי וכרמל · דמפיק התם קלי מביניייהו אייתר קלי לחלק ופריך הש"ס ואימא קלי דמייתר מחייב חדא אכולהון מחייב חדא . ומשני א"כ ניכתוב קרא לחם כרמל וקלי א"כ ליכתוב קלי ולחם וכרמל אמאי כתב לקלי באמצע וכו' . הנך רואה דלא מיסתבא דסי' דהש"ס לענין מלקות לחלק במדקלי לחלק אינך נמי לחלק . אלא במה דכתב רחמנא לקלי באמצע . וא"ל דגבי קלי אזלא הסוגי' לרבנן דלא ילפי מיתורא דעז לחודי' לחלק · ור"י הוא דס"ל דיתורא דעז לחודי' מספיק למימר מדעז לחלק אינך נמי לחלק . דז"א דמכל"י לש"ס דפליגי רבנן בסברא זו על ר' ישמעאל . דהא בש"ס משמע דלא מייתר להו לרבנן היכא עז כלל דהרי הש"ס קאמר הלכך אתא שור וכשב ועז למשרי' אליה משמע דשלשתן אצטרכו לרבנן למשרי אלי' . דאל"כ אלא דלרבנן עז מיותר לחלק אלא דלא ילפינן מעז לכולהו א"כ הכי ה"ל למימר הלכך שור וכשב אתי למשרי אלי' וביתורא דעז ה"ל להש"ס לפרושי פלוגתייהו דר"י ס"ל מדעז לחלק אינך נמי לחלק . ורבנן סברי מעז לאינך לא ילפינן · והנראה דהיינו דקאמר ר' חנינא מודה ר"י לענין קרבן שאינו מביא אלא חטאת אחת ר"ל אע"ג דכתב רחמנא ועז מיותר ואמרינן מדעז לחלק שור וכשב נמי לחלק . לא מהני האי סברא אלא לחלק לאיסורי לאוין . כלומר שאוכל חלב שור וכשב ועז עובר על ג' איסורי לאוין דבלאו יתירא הוה אמרינן דאינו עובר על שלשתן אלא לאו א' מאחר שנכללין כולן בלאו א' . אבל ללקות שלש מלקיות ממש לא מהני לן האי סברא עד שיהא עוד לימוד אחר לחלק למלקיות כמו גבי לחם וקלי וכרמל . דהא קלי מיותר · וגם כתבי' רחמנ' לקלי באמצע שזה מורה כאלו בא יתור בכל א' וא' כדמפרש הש"ס התם . או עד שיהיו כולן מיותרין כמו גבי מעשר דגנך ותירושך ויצהרך דכל השלש תיבות מיותרין · דה"מ למיכתב לא תוכל לאכלם בשעריך ותו לא · כדאמר הש"ס בכריתות דף הנ"ל ודגנך ותירושך כולן מיותרין לחלק למלקות · אבל כששנים מהן אינ' מיותרין ואינו מיותר אלא א' · ואמרינן מדהאי לחלק האינך נמי לחלק . זה לא מהני אלא לחלק לאיסורי לאוין אבל לא **למ**לקיות ולא לחטאות משום דלא בא יתור בכל א' וא' ליחודי לאוי כעריות . ולחייב על כל א' ואחת . **דק**אמר ר' ישמעאל אינו רוצה לומר חייב מלקיות ממש אלא חייב רוצה לומר שעובר באיסור לאו על כל א' וא' עד שאם אכל חלב שור וכשב ועז עובר בשלשה איסורי לאוין . ואל תתמה על מה שפירשתי דלחייב על כל אחת ואחת אינו מלקות ממש קאמר אלא ר"ל דעובר שלשה איסורי לאוין . דעיין בפסחים (דף מ"א) במהרש"א בד"ה א"ד חדא מיהו לקי שכתב וז"ל אבל העיקר כמ"ש בחידושינו סוף פ' המקבל דחייב דקאמר רב חסדא לאו חייב מלקות ממש קאמר כמו עברי' אלא דקעבר בעשה דכי אם בלי אם דומי' דחי דקאמר בברייתא דהיינו דמפרש לי' רבא חייב דקאמר רב חסדא דקעבר משום בלי אם ואינו חייב מלקות ממש וכו' וכבר כתבנו שם קצת ראיה לזה דלשון חייב מלינו דאינו ממש מלקות עכ"ל מוהרש"א וע"ש . והא דקאמר ר' חנינא מודה ר"י לענין קרבן שאינו מביא אלא חטאת אחת · ואמאי נכ"פ ליחייב שתי חטאות א' משום חלב שור וכשב . ואחד משום חלב עז שהרי בא היותר מפורש בעז . י"ל דס"ל לר' חנינא כאיכא דאמרי דאמרי בפסחים ובשארי דוכתא דעל לאו שבכללות אפי' חדא לא לקי דלא מייחד לאוי כלאו דחסימה · וה"ה על לאו שבכללות אינו מביא אפי' חטאת אחת כיון דלא מייחד לאוי כלאו דעריות . וכיון דלא אהני האי סברא מדעז לחלק ה"נ שור וכשב לחלק לחטאות . הדר לכללא דעל לאו שבכללות אינו מביא אפי' חטאת אחת דלא אהני אלא לחלק לאיסורי לאוין ולא לחטאות . וא"כ על חלב שור וכשב אינו מביא אפי' חטאת אחת . ואינו מביא חטאת אלא על חלב עז · דבא בו יתור מפורש והוי כשמייחד אללו הלאו · ולכך כשאכל חלב שור וכשב ועז אינו מביא אלא חטאת אחת · אע"ג דעובר בג' איסורי לאוין ודוק היטב .

וממוצא הדברים אתה רואה דלפום מה דהודה הרמב"ן דיש ללמוד מחטאת למלקות · יש להרמב"ם ראיה מוכרחת דאין ריבוי הלאוין מרבין המלקיות שהרי גבי חלב מוקדשין באו שני לאוין לר' יהודה . ואפ"ה מודה שאינו מביא אלא חטאת אחת . ה"נ ראוי לומר שאינו לוקה אלא מלקו' אחת ולוקה שלש דקאמר לאו דוקא אלא עובר שלשה איסורי לאוין כמו שמשני הכי הש"ס במסכתא מכות (דף י"ז) כנ"ל . וה"ה גבי דם לוקה דקאמר לאו דוקא . דמאי שנא דם מחלב מוקדשין כנ"ל ודוק היטב :

ואני כתב הרמב"ן וז"ל ד והרי הרב מביא בכאן וכו' ובאוכל זג שאביי מלקה אותו שתים (ר"ל א' משום לא יחבול רחיים והשני משום לאו הכולל כי נפש הוא חובל שכולל כל כלים שעושים בהם אוכל נפש . וכן בזג א' משום זג . והשני משום לאו הכולל מכל אשר יעשה מגפן היין) אע"פ שהוא דבר א' וכו' לוקה מלקות שני בכפלו עכ"ל · ונ"ל שכבר הבליע רבינו הרמב"ם תירוץ קושי' זו בנעימה

מלקות שני בכפלו (ה) ה ועוד אמרו בגמרת מכות (דף י"ז ע"ב) אמר רבא זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה לר"ש לוקה חמש והקשינו עליו ולילק' נמי כאידך ר"א דתניא רבי

והביא בזה שני דמיוני' בענבים וזתים וקרא הנותר מהענבי' עוללות והנותר מהזתים פארות · ופי' לא תפאר לא תחתו' מה ששכחת בקצת הפארות והם הענפים :

הגה נראה כי דעת הרב כי בקדשים נזכר פאה ולקט ועוללות ופרט ולא נזכר בו שכחה ובכי תלא נזכר שכחה בתבואה ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו אמנם זכרו בשני אילנות בזתי' זיתך לא תפאר אחריך ובענבים כרמך לא תעולל אחריך וה"ה לשאר אילנות ואין זה ממין וכרמך לא תעולל הכתוב בקדושים כי הוא אפי' לשני' אסור ואפי' כל הכרם עוללות כלם לעניי' ואין דין פרט ועוללות אלא בכרם לבד ע"כ (מדפוס ויניציא)

כ"ל שאין מקום לתמיה זו שמה שחייב אותו אביי שתים הי' משום שהם שני כלים והרי הם גופים מוחלקים וגם שמות מוחלקים הם וכן משמע ג"כ ממה שכתב בסמ"ק שהו בלאו רכ"ב כי טעם חייבו שתים הוא על היותם שני כלים וגם מפ"ג מהלכו' מלוה ולו' במבורו הגדול משמע כן ורבא סובר שמ"מ אינו לוקה כי אם אחד שהוא לאו שבכללות · וגם מה שהבי' מאוכל זב שלוקה שתים ואינו אלא אסור אחד זהו לדעת אביי ולית הלכתי' הכי דהא קי"ל בכל הגמ' דאביי ורבא הלכתי' כותיה דרבא בר מיע"ל קג"ם ומה שהשיב רבא עליו שאינו לוקה אלא אחת משום דהוי לאו שבכללות ה"ה דהוי מלי לתרולי משום שאינו אלא אסור אחת אלא דעדיפא מיניה קא משני דאפילו יהיו אסורי' רבים אין לוקין עליהם שתים משום דהוי לאו שבכללות ומה שהביא עוד (ה) מהסיא דזר

מרגניתא טבא

בנעימת לשונו במלות ל"ת קע"ע וז"ל הזהרנו מאכול איזה שרץ שיהי' בלתי יחוד . בין שרץ העוף . בין שרץ המים . בין שרץ הארץ . והוא אמרו ית' אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ . לאו זה בפני עצמו . ולוקין עליו . והוא דומה לאיסור כולל וכו' . והנה בתיבת הללו שכתב והוא דומה לאיסור כולל . יש ליישב קושי' הרמב"ן . דמ"ד לוקין על לאו שבכללות · עדיפא לי' ללקות שתים היכא שבאו בענין א' ב' לאוין . א' לאו מיוחד בו . והשני בא מלאו הכולל מהיכא שבאו ב' לאוין מיוחדים כפולות בענין א' . דהשתא ב' לאוין מיוחדים כפולים בענין א' אמרינן דלאו השני לא בא למלקות אלא לאיזוק בעלמא אבל כשהלאו השני בא מן לאו הכולל איסורים רבים . אמרינן כי היכא דבא לאו הכולל למלקות על דבר שנכלל בו ולא בא בו לאו מיוחד ה"נ בענין שבא בו לאו מיוחד מלקין אותו עוד מלקות משום לאו הכולל אותו הענין משום דלאו הכולל בודאי למלקות בא בדבר שאין בו עוד לאו מיוחד ומיגו דבא למלקות בענין שלא בא בו לאו מיוחד בא נמי למלקות בענין שבא בו לאו מיוחד . והוא דומי' דאיסור · כולל דאע"ג דאין איסור חל על איסור היכא דכולל איסור השני עוד דברים אחרים : אמרינן דחל על איסור משום מיגו דכולל האיסור שארי דברים וחייל עלייהו · חייל נמי על איסור זה . וה"נ דכוותי' . בלאו הכולל . ועיין במ"ש לקמן באמצע דבור והנה אובין לפניך : ובהגיעי בסיעתא דשמיא למלות ל"ת קע"ע אבאר עם שים להקשות לפ"ז בדברי רבינו שכתב באמצע מלות ל"ת קע"ע וז"ל ואין בהיותו זה הלאו ר"ל אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ כולל שרץ הארץ לוקה על שרץ הארץ ב' כי אלו באו אלף לאוין שכולן מבוארין בשרץ הארץ אינו לוקה אלא א' לפי שכולן נכללו בענין א' בעצמו . ואפי' אמר שרץ הארץ לא תאכלו שרץ הארץ לא תאכלו אלףפעמים לא יתחייב עליו אלא מלקות אחת וכו' ולא יגנו את עצמם כאמרם שרץ העוף או שרץ הארץ לוקה שתים א' בעבור הלאו המבואר בו · וא' משום אל תשקצו את נפשותיכם וזה מן הבאור בענין לא יעלם מן הנער הקטן עכ"ל . ואמאי קושי' מלאוין הכפולים בענין אחד ללאו אחד שבא בביאור והלאו השני שבא מן הכלל דדלמא יותר ראוי ללקות ב' כשבא לאו השני מן הכלל דאמרינן מיגו דבא לאו הכולל למלקות על מה שלא בא בו לאו מיוחד כמו אל תשקצו בכל השרץ דבא למלקות על שרץ המים שלא בא בו לאו מיוחד ומבואר לשיטת רבינו ה"נ בא למלקות ג"כ לאיסור שכבר בא בו לאו מבואר והוא דומה לאיסור כולל כנ"ל · ואחזור לפרש פלוגתא דאביי ורבא לשיטת רבינו דלעולם כ"ע מודים בב' לאוין כפולים שבאו בענין א' שאינו לוקה אלא א' דלאו השני לא בא אלא לאיזוק כמ"ש רבינו · והא דמלקה אותו אביי שתים א' משום לאו המבואר בו והב' משום לאו הכולל היינו משום דס"ל שיותר יש ללקות שתים כשהשני לאו הכולל דהוי דומי' דאיסור כולל כמו שביארתי לעיל ורבא ס"ל דאין לוקין על לאו שבכללות ר"ל שני מלקיות א' משום לאו המבואר בו והשני משום לאו שבכללות כדקאמרת . אלא לוקין אחת אפי' להך לישנא דקאמר שתים הוא דלא לקי אבל חדא מיהא לקי אם לוקין משום לאו המבואר בו שוב אין לוקין נמי בשביל לאו שבכללות וכמו שפרש"י ותוס' בפסחים (דף מ"א) ולפ"ז אין לוקין על לאו שבכללות לרבותא נקט ר"ל דאפי' על לאו שבכללות שנראה כאיסור כולל אפ"ה אינו לוקה · ופשיטא למ"ד דאפי' חדא לא לקי וה"ק לי' רבא לא כמו שעולה על דעתך דלאו השני כשבא מלאו הכולל עדיף משום דהוה כאיסור כולל . אלא אין לוקין כלל על לאו שבכללות ·

תו כתב הרמב"ן ה ועוד אמרו בגמ' מכות א"ר זר שאכל מן העולה וכו' ואמרו שהוא לוקה וכו' ואמרו שהוא לוקה עלי' בריבוי לאוין עכ"ל · והנה לפי מ"ש לעיל [גם מכאן לק"מ דשא"ה דכיון

רבי אליעזר אומר כל שהוא בכליל תהיה ליתן לא תעשה על אכילתו אין ה"נ הנה באכילת עולה יש בי לאו א' ממדרשו של רבי שמעון ונדריך בו עולה ולאו אחר הבא במנחת כהן כיל כל שהיא כליל ואמרו שהוא לוקה עליה בדבוי הלאוין (ו) ו ושם אמרו עוד (דף כ"ב) כגון שבישל בעלי אשרה והזהרתיה מהכא ולא ידבק בידך מאומה מן החרם והקשינו עלין ולילקי נמי משום לא תביא תועבה אל ביתך ועמדה זאת הקושיא הרי בכאן לוקה שתים בשם א' מפני שהוא עובר עליו בשני לאוין וכבר הביא הרב ז"ל במנות כ"ה מן הלאוין לא נזכר לו עונשו ואע"פ שאלו הלאוין אינן בענין א' בלבד אלא הא' בפרט ע"ז והשני בכלול לפי שהוא נאמר בענין הנהנה מעיר הנדחת ויכנס בו ע"ז שהיא בכלל חרם : וזה

דזר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה דלר"ש לוקה שתים והקשינו עליו להלקותו ג"כ שם שנראה שלפי רבוי הלאוין יתרבו המלקיות כ"ל דשאני התם שהוא עובר על אסירים רבים גם כי הוא גוף אחד שהרי עובר משום חוץ לחומה ומשום לפני זריקה ומשום זר גמור ואפילו לאחר זריקה משים איכל חוץ לקלעים משים אוכל עולה ובזו"ו כהן וכשמקשה ג"כ להלקותו מלקות שתי משום וכל זר לא יאכל קדש הוא ג"כ מטעם שיש כאן שם מוסלק וענין זה דומה למה שאמר בנזיר (דף כ"ח ע"ב) בפרק שלשה מינין שהנזיר שאכל זג לוקה משום לא יאכל זג ומשום לא יחל דברו וגם הרב פסק כן בפ"ה מהלכות נזירות בחבורו הגדול הנה שבאכילת דבר אחד לוקה שתי' על היות בו אסורים שונים שבאכילתו עובר על אכילת זג ועובר ג"כ על לאו אחר והוא לא יחל דברו שהרי הוא נדר להיות נזיר ועתה מחלל נדרו וזה המלקות השני אינו בא לו משום הזג רק משום חליל דברו · ומה שמביא עוד (ו) מהמבשל בעלי אשרה דלוקה שתים אחד דמשום ולא ידבק וא' משום לא תביא תועבה

מרגניתא טבא

דכיון דלאו השני הוא לאו הכולל יש ללקות שתים דהוה דומי' דאיסור כולל כמ"ש לעיל · ואע"ג דאליבא דרבא קיימינן ורבא ס"ל אין לוקין על לאו שבכללות ר"ל דאפי' לאו השני לאו שבכללות אין לוקין שתים כנ"ל . י"ל דהסוגי' דמכות אזלי לפום סוגי' ההפוכה דרבא ס"ל לוקין על לאו שבכללות כמ"ש התוספ' בפסחים ובמנחות בד"ה אמר רבא אכל זג לוקה שתים וז"ל הא פלוגתא דאביי ורבא איתמר איפכא בפ' ג' מינין והכא רבות בגמ' עכ"ל . ותדע . דהא פריך במכות דף הנ"ל . ולילקי נמי כדר"א דאר"א לא יאכל כי קדש הוא כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו · וקשי' מאי קשיי הא כל שבקדש פסול הוא לאו שבכללות וכמו שהקשו התוס' שם באמת קושי' זו . א"ו דהסוגי' דמכות אזלא לפום סוגי' ההפוכה דס"ל לרבא לוקין על לאו שבכללות ודוק :

ורבינו שהפסיק בשרש הזה בכל מקום דרבא א' אין לוקין על לאו שבכללות . היינו שהוא תפס לעיקר כסוג' דנזיר דרבא סובר אין לוקין על לאו שבכללות . משום דהלכתא אין לוקין על לאו שבכללות כמו שהביא רבינו בשורש הזה ממסכת סנהדרין · וקיימ"לן כמי אביי ורבא הלכת' כרבא בר מי"על קג"ם :

תו כתב הרמב"ן וז"ל ו ושם אמרו עוד כגון שבישל בעלי אשרה וכו' וזה דומה לפועיתא כו' והאחר כולל כל שרץ עכ"ל וכתב עליו בעל מגילת אסתר וז"ל נ"ל שכאן הטעם שנלקה אותו שתים על עברו בשני איסורים א' שנהנה ממנה והכתוב אומר לא ידבק בידך מאומה מן החרם שפירושו לא יהנה . וא' משום לא תביא תועבה אל ביתך שפירושו אף בלא הנאה בהבאתו אותה אליו בלבד עובר בלאו זה · וראי' שלאו של לא תביא נאמר בהנאה בלבד ממה שאמר בסוף פ"ק דע"ז במתני' אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שהוא מכניס לתוכו ע"א שנאמר לא תביא תועבה אל ביתך הנה שלאו זה בהבאה ממש נאמר ולא בהנאה . וא"כ נאמר שבדין כתב הרב בסמ"ק שלו שהמבשל בעלי אשרה לוקה שתים . ומה שאמר עוד כי זה דומה לפועותא . כבר אמרתי כי טעם הלקותו ארבע על פועיתא הוא מפני היותו גוף מורכב מד' מינין עכ"ל · הנה לקושי' שהקשה הרמב"ן ממבשל בעלי אשרה דפריך הש"ס ולילקי נמי משום לא תביא אל ביתך ועמדה זאת הקושי' . פירושו נכון . אמנם במה שכתבו על מה שכתב הרמב"ן וזה דומה לפועיתא דאביי לא יספיקו דבריו כי נ"ל דכוונת הרמב"ן הוא בדבריו אלה וזה דומה לפועיתא לתרץ דבריו שכתב ואעפ"י שאלו הלאוין אינן בענין א' בלבד אלא הא' בפרט ע"ז . והשני יכלול לפי שהוא נאמר בנהנה מעיר הנדחת ויכנוס בו ע"ז שהיא בכלל חרם . כלומר וא"כ אין כאן קושי' על רבינו הרמב"ם דדלמא שאני התם כיון דלאו השני בא מן לאו הכולל ראוי ללקות עפי משום דהוה דומי' דאיסור כולל כמ"ש לעיל . משא"כ כשבאו שני לאוין כפולי בענין א' אין ללקות עליהם שתים שלא בא לאו השני אלא לחיזוק וע"ז מסיק וזה דומ' לפועיתא דאביי שא' לאו מיוחד . והאחר כולל כל שרץ · וגבי פועיתא חלק רבינו על פירוש זה משום שדימה לאו א' מיוחד והשני כולל · לשני לאוין כפולים שבאו בענין אחד כמבואר בדברי רבינו במנות ל"ת ק"ע . ומאחר שמדמה רבינו לאו א' מיוחד והשני כולל לשני לאוים כפולים שבאו בענין אחד א"כ כמו שמלקה שתים במבשל בעלי אשרה ה"כ ה"ל ללקות שתים בכל שני לאוין מיוחדים כפולים שבאו בענין אחד . א"כ דכוונת הרמב"ן להקשות

על

תועבה אל ביתך · נ"ל שגם כאן הטעם שנלקה אותו שתים רוצה על עברו בשני אסורים א' שנהנה ממנה והכתוב אומר לא ידבק שפירושו לא יהנה וא' משום לא תביא תועבה אל ביתך שפירושו אף בלא הנאה בהבאתו אותו אליו בלבד עובר בלאו זה וראיה שלאו של לא תביא נאמר בהבאה בלבד ממה שאמר בסוף פ"ק דע"א (דף כ"א) במתני' אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שהוא מכניס לתוכו ע"א שנאמר לא תביא תועבה אל ביתך · הנה שלאו זה בהבאה ממש נאמר ;לא בהנאה וא"כ נאמר שבדין כתב הרב בסמ"ק שלו שהמשתמש בעבי אשרה לוקה שתי' ולא זז משרשו · ומה שאמר עוד (ז) כי זה דומה לענין פוטית' כבר אמרתי כי טעם הלקותו ארבע על הפוטית' הוא מפני היותו גוף מורכב מד' דברים ומה שהביא עוד (ח) ממה שאמר בספרא שהעושה ע"א לעצמו לוקה שתים ושגם הרב כתבו גם בזה מבורר היא שעושה שני אסורים אחת בעשותו הע"א בידו ואפילו עשאה בזולתו ואחת משום שקנה ע"א והושיבה אצלו ואפילו עשאה לו זולתו וכן פירש הרב בלאו ג' בסמ"ק שלו · ומה שהביא עוד (ט) מענין הבא על כלתו שהקשו בגמרא לחייבו שלש ואמר שכן יהיה

(ז)וזה דומה לפוטיתא דאביי שאי לאו מיוחד בדג טמא והאמר כולל כל שרץ (ח) ושני בספרי מכאן אמרו העושה ע"ז לעצמו עובר משום שתי אזהרו' משום לא תעשו לכם ומשום לא יהיה לך הנה לדעת רבי יוסי שני הלאוין שנאמרו במקיים ע"ז לא לכם ולא לך עובר בשתי אזהרות ללקות בהם שתים והרב עצמו זכר לנו הברייתא במצות ב' מל"ת ושנינו בסנהדרין דף נ"ד (ט) ח הבא על כלתו חייב עלי' משום כלתו ומשום אשת איש והקשו עליו ליחייב נמי משום אשת בנו ופרקו אמר אביי פתח הכתוב בכלתו וסיים באשת בנו לומר לך זו היא כלתו זו היא אשת בנו והנלמד מזה שאם לא היה המיעוט הזה שמנה וממלת היה היו מחייבין אותו שתים משני הלאוין הנאמרים בה ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה והוא מביא שתי קרבנות בבוא עליה בשוגג והשלישי משום אשת איש וכן הדין במלקיות :

וראיתי

מרגניתא טבא

על רבינו על פי מ"ש הרמ"בן לקמן וז"ל . אבל הרב לא דקדק בדבריהם ר"ל בפי' הקדמונים שפירשו בפוטיתא דאביי ולא הבין אותם מפני שהוא מרחיק שיהא אדם לוקה ב' על איסור א' אעפ"י שנכפלו בו הלאוין כמו שהקדים בעיקר הזה עכ"ל . ועל פי זה מקשה כיון דרבינו מודה שעל המשתמש בעבי אשרה לוקה ב' וזה דומה לפוטיתא דאביי שהאי לאו מיוחד והשני לאו כולל אמאי לא דקדק בדברי הקדמונים בפי' פוטיתא ולא הבין אותם · ולפ"ז לא יספיק במה שכתב בעל מגילת אסתר כי טעם הלקותו ארבע על פוטיתא הוא מפני היותו גוף מורכב מד' מינין · אמנם במה שכתב שטעם הלקותו שתים במשתמש בעבי אשרה על עברו בשני איסורין . א' שנהנה ממנה וא' משום לא תביא אל ביתך שפי' אף בלא הנאה נתיישב גם קושי' זו דלפ"ז אינו דומה לפוטיתא דאביי כפי פרש"י והרמב"ן בכוונת פי' הקדמונים ודוק :

תו כתב הרמ"בן וז"ל ז ושנו בספרא מכאן אמרו העושה ע"ז לעצמו עובר משום שתי אזהרות וכו' והרב עצמו זכר לנו הברייתא במצות ב' מלא תעשה עכ"ל כתב ע"ז בעל מגילת אסתר וז"ל ומה שהביא עוד ממה שאמר בספרא שהעושה ע"ז לעצמו לוקה שתים ושגם הרב כתבו גם בזה מבורר שהוא עושה שני איסורין א' בעשותו הע"א בידו ואפי' עשאה לזולתו וא' משום שקנה ע"ז והושיבה אצלו ואפי' עשאה לו זולתו וכן פי' הרב בלאו ג' בסמ"ק שלו עכ"ל ובהגיעי בס"ד למצות ל"ת ג' אכתוב בזה :

תו כתב הרמ"בן וז"ל ח ושנינו בסנהדרין הבא על כלתו חייב עלי' משום כלתו כו' וכן הדין במלקיות כו' עכ"ל כתב ע"ז בעל מגילת אסתר וז"ל ומה שהביא עוד מענין הבא על כלתו שהקשו בגמרא לחייבו שלש ואמר שכן יה' הדין ג"כ במלקיות התם נמי הרי שמות מחולקי' ומן הדין הי' לחייבו שלש לולא שהכתוב קרא כלתו ואשת בנו אחת כאמרו המיעוט הזה של תיבת היא עכ"ל ונודע שכן שע"כ כלתו ואשת בנו שני שמות הן שהרי בכריתות דף ד' לר"י אוכל חלב מוקדשין לוקה שתים משום שלדעתו באו ב' לאוין בחלב מוקדשין כמבואר שם ואר"א מודה הי' ר"י לענין קרבן שאינו מביא אלא חטאת אחת ויטעמא בעי באמת מ"ע דר"י דמודה לענין קרבן שאינו מביא אלא חטאת אחת דבשלמא ר' ישמעאל דס"ל באוכל חלב שור וכשב ועז שחייב על כל אחת ואחת . ומודה לענין קרבן שאינו מביא אלא חטאת אחת מפרש בגמר' טעמי' משום דלא מיחד לאוי כעריות ופרש"י שם דלא בא בחלב שור וכשב ועז לאו מיוחד כמו שבא בעריות לאו מיוחד בכל שם ושם משא"כ בחלב שור וכשב ועז שכולם עפופים על לאו א' אלא לר"י דס"ל דבאו בחלב מוקדשין שני לאוים מיוחדים מאי טעמי' דאינו מביא אלא חטאת אחת וע"כ צ"ל משום דלא באו בחלב שמות מחולקים כמו בעריות דכל ערוה וערוה יש לה שם מיוחד משא"כ שני לאוין דחלב מוקדשין באו בשם א' שהוא חלב ואי ס"ד דכלתו ואשת בנו לאו שני שמות הן היכי ס"ד דהש"ס לחייבו שתי חטאות משום כלתו ומשום אשת בנו הלא אינם מביאין שני חטאת אלא על שמות מוחלקין כמו שהוכחתי א"ו דשני שמות הן ודוק וכבר כתבתי דלוקין דשני בחלב מוקדשין לאו דוקא אלא איסורי לאוין קמשיב כנ"ל ודוק :

שוב

וראיתי לרב ז"ל א במנות קע"ט בשמועתו של אביי דברים מתמיהין מאד אמר שפירשו בה שמי שאכל כלום משרץ הארץ לוקה שתים אחת משום וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ היא לא יאכל וא' משום אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ וכן מי שאכל כלום משרץ העוף לוקה שתים אחת משום וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו ואחת משום בל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ואם אכל בעל חיים א' ואותו בעל חיים יעוף וישרוץ על הארץ עד שיהיה שרץ העוף ושרץ הארץ יהא חייב ארבע ואם יתחבר לזה גם כן שיהיה משרץ המים שיהא חייב עליו שש מלקיות המלקות החמישי משום דג טמא שנאמר ומבשרם לא תאכלו והמלקות הששי משום אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ לפי שהוא כולל אף שרץ המים וזהו הפירוש אשר פי' בו כל מי ששמע ורואה דבריו בפי' זו הגימרא ודחה זה ואמר שהוא פירוש נפסד מפני שחייבו שלש מלקיות מלאו א' אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ אלו דבריו ז"ל · ובודאי שזה דבר ברור אינו נעלם מכל שאין לחייב שתים מלאו אחד אבל לא ראיתי מעולם לאחד מכל הראשונים שפירשו כך ונידוע שראה הרב דברי בה"ג והוא כתב בהלכות דגים בלשון הזה לוקה ארבע דכתיב בדגים שקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו וכתיב בשרצים אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם הוו להו אל תשקצו

יהיה הדין ג"כ במלקיות התם נמי הרי שמות מוחלקים ומן הדין הי' לחייבו שלש לולא שהכתוב קרא כלתו ואשת בנו אחת באמרו המיעוט הזה של תיבת היא·

אמר הכותב איני חושד הרב שיאמר על שלא שמע שמעתי ועל שלא ראה ראיתי . ואם הרמב"ן (א) ראה שהגאונים והבאים אחריהם פירשו הסוגיא ההיא באופן אחר מאשר כתבה הרב בשמם תהא שקלת מעלתא הכא בדורו של הרב וגם מלפנים היו אחרים שפירשוה כאשר כתבה בשמם וגם נאמר עליו שלא הבין כוונתם חס ליה לזרעיה דאבא שאומר על המהולל ברוב התשבחות דבר זה : ומה שהקשה הרמב"ן על פירוש רש"י (ב) שאמר כי הטעם שאינה לוקה על לאו האמור בפרשת קדושים היא מפני שהם כתוב לשון רמישה ואין לשון זה נאמר בשרצים והוא אמר כי מליכו אף בשרצים זה הלשון כדכתיב וכל השרץ הרומש על הארץ נ"ל שאין מכאן תשובה עליו כי לשון רמישה סתם בודאי הוא בגדולים אבל כשהוא אומר אבל שרץ פירושו היא כפירוש שרץ שהוא נאמר על הקטנים · ולפי דעתי כי מה שכתב לשון רמישה בזה המקום בשרצים היה לפי שבראשונה כתב שם אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם וזה נאמר על השרצים קטנים רצה אח"כ לאסור ג"כ השרצים גדולים ולכן אמר ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש

ואל תטמאו תרין וכתיב השרץ השורץ סתמא לא שנא דים ולא שנא דיבשה הכי דויקרא וכתיב במשנה תורה וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו נמלה לוקה חמש וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל כל הולך על גחון לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ולא תטמאו את נפשותיכם בכל שרץ הרומש על הארץ לרעה לוקה שש חמש דשרצים ואידך כל שרץ העוף וגומר עד כאן בהלכות : וכן כתב רב אחא משבחא בשאלתות וכך מפורש בהלכות רי"ף (א) וזהו פי' הגאונים כולם ז"ל לא שיהו מחייבין שתי מלקיות על לאו א' חס ושלום וכל הראשוני' כן פירשו וכ"כ המפרש הגדול רש"י וכל רבני צרפת אחריו והוא ז"ל באלו הן הלוקין (דף י"ז ע"ב) דקדק ושאל למה לא ילקה עוד מלקות אחרת מלאו שביעי שנאמר בפר' קדושים תהיו ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף והשיב שהוא לאו בשרץ כתיב ואף על גב דכתיב אשר תרמוש האדמה לשון בריות גדולות הוא אבל שרץ שון קטנה ונמוכה שנכרת בהלוכה בקושי ונראה כרוחשת וזה לשונו ז"ל (ב) אבל קשה לי שאע"פ שהוא לשון הנופל על בריות גדולות כענין שכתוב בו תרמוש כל חיתו יער מליכו אותו אף על השרצים דכתיב וכל

מרגניתא טבא

שוב כתב הרמב"ן וז"ל **א** וראיתי לרב ז"ל במנות ל"ת קע"ט בשמועתו של אביי דברים מתמיהין מאוד כו' ובידוע שראה דברי הרב בה"ג והוא כתב בהלכות דגים כפרש"י שיש בשרץ הארץ ג' לאוין ושני לאוין כוללים שהוא אל תשקצו את נפשותיכם בכל שרץ השורץ והב' לאו תטמאו שכוללים כל מיני שרץ וד' לאוין בדגים טמאים א' בפ' שמיני והב' במשנה תורה ואחד בשרץ העוף ולפיכך האוכל פוטיתא שהיא שרץ דג טמא לוקה ד' ב' משום ב' לאוין המיוחדין בדגים

בדגים טמאים וכו' משום ב' לאוין הכוללים שהוא אל תשקצו ולא תטמאו והאוכל נמלה לוקה ה' מפני שהיא שרץ הארץ ולוקה שלש משום ג' לאוין מיוחדים שבאו בשרץ הארץ ושתים משום שני לאוין הכוללים הנ"ל והאוכל צרעה שהיא שרץ הארץ ושרץ העוף לוקה שש ג' משום ג' לאוין המיוחדים בשרץ הארץ והד' משום שרץ העוף וכו' משום ב' לאוין הכוללים כל מיני שרץ כנ"ל הרי שש. וקיים שרבינו לא הבין פירושה כנ"ל וכתב נ"ז בס' מגילת אסתר וז"ל ואיני חושד הרב שיאמר כל שלא שמע שמעתי ועל שלא ראה ראיתי ואם הרמ"בן ראה שהגאונים והבאים אחריהם פירשו הסוגי' הזאת באופן אחר מאשר כתבה הרב בשמם הנאי שקלת מעלמא הנה בדורו של הרב וגם מלפנים היו אחרים שפירשוה כאשר כתבה בשמם וגם לומר עליו שלא הבין כונתם חס לי' לזרעי' דאבא שאומר על המהולל ברוב השבחות דבר זה עכ"ל ואעפ"י שבודאי ראה דברי הרי"ף שכל חבורו הגדול מיוסד עפ"י דבריו ובהרי"ף סוף פ' אלו טריפות מפרש כפירש"י וכמ"ש הרמב"ן ז"ל וכך מפורש בהלכות הרי"ף י"ל שבגירסת הרי"ף שלפני רבינו היתה כמו שהביא רבינו בשם הקדמונים ובספרים שלפנינו נתקנה מדעת שהרי גם עתה עדין יש טעות בדברי הרי"ף עיין ברבינו ניסים:

ודה אוכין לפניך טעמם של אותן הקדמונים שהביאם רבינו הרמ"בם שפירשו המימרא דאביי בפוטיתא כאשר ביאר רבינו בשמם ולא פירשו כפרש"י הוא משום דבספרים שלפניהם היתה הגירסא בעירובין דף כ"ח ואם איתא ר"ל דדגים גידולי קרקע ניניהו אפוטיתא לילקי חמש משום שרץ הארץ כמו שהביא גירסא זו הרע"בא במס' עירובין. וגם רש"י כתב ולא גרסינן ולילקי חמש ולפי הגירסא שהיתה לפניהם ולילקי חמש משום שרץ הארץ ע"כ צ"ל דליכא ג' לאוין בשרץ הארץ דאל"כ אלא דאיכא ג' לאוין בשרץ הארץ הקשי מאי לילקי חמש דקאמר לילקי שבע מבעי' לי' למימר כמו שהקשה רש"י ומחק משום קושי' זו הגירסא דלילקי חמש וגריס קסם ולילקי אפוטיתא נמי משום שרץ הארץ אע"כ דליכא בשרץ הארץ ג' לאוין אלא כמו שפירש רבינו דה' מלאוין דשרץ הארץ לתולעת שפירש עצמו מן האוכל ושרץ על שום דבר באויר העולם אעפ"י שאינו גוף הארץ כמ"ש לעיל והשני לשרץ הארץ שאינה פרה ורבה ולא נשתייר אלא לאו א' לשרץ הארץ שפרה ורבה כמו שביאר רבינו באר היטב כ"ז במלות ל"ת קנ"ז קנ"ח קע"ע וכיון שכן לא מלאו בפוטיתא ד' מלקיות ובנמלה ה' מלקיות ובצרעה שש מלקיות אם לא שהוכרחו לומר דלוקה שלש משום דלאו דאל תשקצו כמו שביאר רבינו לשיטתם. ולא תטמאו סבירא להו דלא בא ללאו אלא לטעם המצוה כמו שביאר רבינו בשורש החמישי או דלעולם ס"ל להקדמונים לפי גירסא אפוטיתא לילקי חמש דאיכא שלש לאוין בשרץ הארץ אלא דאין לוקין על שני לאוין מיוחדים שנכפלו בענין א' אלא מלקות אחת וכמו שהבין רבינו הרמ"בם מדבריהם. שהרי כתב רבינו הרמ"בם במלות ל"ת קע"ע בשיטת הקדמונים וז"ל ואם הוכר לזה ר"ל שיהי' שרץ הארץ ושרץ העוף ונוכר לזה שיהיה ג"כ שרץ המים לוקה עליהם שש מלקיות הה' משום דג טמא. והששי משום אל תשקצו את נפשותיכם לפי שהוא כולל גם שרץ המים ואי ס"ד דהבין רבינו בשיטת הקדמונים דלוקין על ב' לאוין מיוחדים כפולים שבאו בענין א' שתים א"כ מן הראוי הי' לילקות שבע ד' משום שרץ הארץ ושרץ העוף שבאו בהם ב' לאוין מיוחדים ונוסף על כל א' וא' מלקין משום לאו הכללי שהוא אל תשקצו הרי ד' ומשום דג טמא הי' ראוי ללקות שתים שהרי באו בדג טמא ב' לאוין א' בפ' שמיני והב' במשנה תורה הרי שש ומלקות השביעי משום לאו הכולל גם שרץ המים הרי שבע א"ו דהבין רבינו בשיטת הקדמונים דב' לאוין שבאו בענין א' כפולים אינו לוקה עליהם אלא אחת ולכך אינו לוקה אלא שש שני לאוין המיוחדי' שבאו בדג טמא כפולים אינן לוקין עליהם אלא אחת ודוק:

ודא דלוקין על לאו הכללי בכל א' וא' שהוא לאו דאל תשקצו שכולל כל השרצים בלתי יחוד אע"ג דהוא כלאו הכפול בענין א' כבר תירץ זה רבינו לשיטתם וז"ל והוא אמרו אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ לאו זה בפני עצמו ולוקין עליו והוא דומה לאיסור כולל עכ"ל ר"ל דאע"ג שאין לוקין על שני לאוין מיוחדים שבאו כפולים בענין א' אלא א' לאו הכללי הזה לוקין עליו בפני עצמו מפני שהוא דומה לאיסור כולל כמו שבארתי לעיל אלא שרבינו הקשה על זה שאין לוקין על לאו א' שני מלקיות בשום פנים ולקמן אבאר דאפי' אביי דס"ל לוקין על לאו שבכללות מודה דאין לוקין על כל איסורי' שנכנסו בלאו הכולל אלא מלקות אחת על כולם ודע שעל דג טמא אין לוקין משום אל תשקצו לשיטת רבינו דלשיטתו אין דג טמא בכלל השרצים והא דלוקין שש היינו משום שהוא מחובר משרץ הארץ ושרץ העוף ודג טמא ושרץ המים וכן כתב רבינו לקמן במלות ל"ת קע"ע וז"ל שלא תראה פירש הקדמונים כולם מנו לכל אלו שש מלקות דג טמא ושרץ המים וזה ג"כ לא תרחיקהו כי הנה יתכן שיהי' דג טמא ושרץ המים הרי מבואר מדבריו שדג טמא סתם אינו שרץ המים ודוק היטב:

וג"ב ליכא לאו מיוחד לאסור שרץ המים אלא לאו הכללי שהוא אל תשקצו שכולל גם שרץ המים. וכמ"ש רבינו וז"ל אין אצלו ר"ל בשרץ המים כתוב לאסור שרץ המים וזולת אל תשקצו את נפשותיכם בכל שרץ השורץ וכוונתו לתרץ לפי שיטת הקדמונים שלוקין על כל הרכבה שתים א' משום לאו המיוחד בו והב' משום לאו הכולל א"כ תקשה לשיטתם היכי משכחת לה גוף אחד מורכב שילקה עליו ה' מלקות דאי מורכב מב' מינין אינו לוקה אלא ד' ואי מורכב מג' מינין הרי לוקה שש. אמנם לפ"ז שאין כתוב לאסור שרץ המים זולת לאו הכללי ניחא דמשכחת לה גוף מורכב שלוקה עליו חמש מלקות והוא גוף המורכב משרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ המים דהשתא לוקה חמש ד' משום שרץ העוף ושרץ הארץ ב' משום שני לאוין המיוחדים שבאו בהם וב' משום לאו הכללי שכולל כל א' משני הגופים וא' משום לאו הכללי שכולל גם שרץ המים ותו לא דליכא בשרץ המים עוד לאו מיוחד ודוק:

ולפ"ז צ"ל דפוטיתא דלוקה עלי' ד' לפי הקדמונים כפי מה שביאר רבינו ולפי הגמרא דעירובין דפוטיתא איננה מגדולי קרקע. שהיא מורכבת משרץ העוף ודג טמא ושרץ המים ואין לה גידול כלל בארץ. דאין לתרץ לשיטתם גמרא דעירובין כמו שתרצתי לשיטת רבינו לעיל והבן זה ודוק היטב:

וכל השרץ הרומש על הארץ (ג) והלשון כולל בריות היבשה והים וכתיב ויגוע כל בשר הרומש על הארץ בעוף ובבהמה ובחיה ובכל השרץ השורץ על הארץ וכתיב הרומשת במים ואם כן אף השרצים בכלל הלאו הזה וכל שכן שכיון שפירש בבהמה ובעוף לא הולכך ובכל אשר תרמוש האדמה אלא לדבר על השרצים (ד) ואחרים ראיתי שפירשו לתרץ זה שאמרו דהאי קרא בשמנה שרצים בלמוד כתיב שנאמר אשר הבדלתי לכם לטמא ואיתמר במס' מעילה (דף י"ו ע"ב) אמר רבא במובדלים דבר הכתוב ללמד שלוקין עליהם בכעדשה בשיעורן לטומאה כדמפרש התם ועל הכל קשה עלי מכל הקום יהא האוכל כזית מבהמה טמאה או עוף טמא לוקה שתים משום לאו הכתוב בו ומשום לאו זה שנאמר בבהמה ובעוף (ה) והדבר ידוע שאינו לוקה אלא א' וכדאמרינן בפרק גיד הנשה (דף ק' ע"ב) של טמאה ר"י מחייב שתים · (ו) אבל על דעתי זה הכתוב ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף אינו מיוחד במנין הטמאים אבל הוא כענין לא תאכל כל תועבה הכתוב במשנה תורה בתחלת הפרשיות של איסור בעלי החיים וכן זה אמר בסוף כולן ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובכל מהלכי האדמה שאסרתי לכם ויכנסו בזה איסור בהמה טמאה ואיסורין עוף טמא ואיסו' שרץ עוף ואיסו' שרץ הארץ ואף איסור נב"ל וטריפה ואבר מן החי וזולתם כי כל תועבה הוא שקוץ בענין שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו וכתיב לא בזה ולא שקץ וכך דרשו בספרא והבדלתם בין הבהמה הטמאה לטהורה צריך לומר בין פרה לחמור והלא כבר מפורשין הן א"כ למה נאמר והבדלתם בין הבהמה הטמא' לטהורה בין טהורה לך לטמאה לך בין שנשחט רובו של קנה בין שנשחט חציו וכמה הוא בין רובו לחציו מלא השער' ובין העוף הטמא לטהור

הרומש על הארץ דמשמע שרצים גדולים מעט מן הראשונים · ומה שהביא (ג) כי לשון זה מרומש כולל בריות היבשה והים אמת הוא זה אבל לצורם משמעו בגדולים ופסוק ויגוע ממש שהביאו בספרו הוא ראיה שלשון רומש הוא בגדולים וזה ממה שלא רלה הכתוב לכלול בלשון רמישה האמור בויגוע כל בשר הרומש על הארץ בעוף ובבהמה ובחיה גם השרצים ולומר ובכל השרץ ולא יכתוב השורץ וממה שכתב בהם השירץ שמענו א"כ שלא יפול עליהם לשון רמישה · ומה שהקשו ג"כ התוספות בפרק כל שעה (ד' כ"ז ע"ב) על פי' רש"י ממה שכתוב בבראשית ובכל חיה הרומשת על הארץ ואמרו בפרק ד' מיתות (דף נ"ט ע"ב) שהוא הנחש דמשמע א"כ שלשון רמישה נופל גם על דבר קטן הרוחש כשרצים · נ"ל שאין זו קושיא לפי שפסוק זה נאמר על הנחש קודם שקולל מקמת סטה אדם הראשון ואז היו לו רגלים וזהו שנאמר לאדם הראשון ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ לומר שישתמש גם ממנו לעסקיו לפי שהיה ראוי למלאכה קודם שנתקלל לילך על גחון וכן פרש"י התם · ומפורש אמרו שם בגמרא (שם) תניא רבי שמעון בן מנסיא אומר חבל על שמש גדול שאבד מן העולם שאלמלא לא נתקלל נחש כל אחד ואחד מישראל היו מזדמנין לו שני נחשים טובים אחד משגרו לצפון ואחד משגרו לדרום להביא לו סנדלפונין טובים ואבנים טובות ומרגליות ולא עוד אלא שמפשילין רצועה תחת זנבו ומוציא בה עפר לגנתו ולחרבתו וכל אלו הפעולות לא היה יכול לעשות כאשר דלין שוקיו · ועכ"ה נחזור לדברי הרמב"ן שאמר (ד) כי אחרים תרצו קושית רש"י ואמרו שהטעם שאינ' לוקה על לאו האמור בקדושים הוא מפני שאותו לאו נאמר בח' שרצים דוקא וזה התירוץ הוא בתוס' בפרק כל שעה שם ובפרק בכל מערבין (דף כ"ה) ואמר כי זה התירוץ אינו מתיישב לו לפי שסוף הפסוק דוקא נאמר בח' שרצים וילקה א"כ שאוכל מבהמה טמאה מלקות שני על רישיה דקרא שאומר ולא תשקצו את נפשותיכ' בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה ואנו מנינו שאינו לוקה שתים רק על אכילת גיד הנשה של טמאה · נ"ל כי זאת אינה קשיא לסתור זה התירוץ דלעולם אימי לך שכן הוא שלוקה שתים על אכילת בהמה טמאה וכן פרש"י במעילה (דף י"ז) בפי' קדש מזבח על מה שאמר בגמרא כי מקים רחמנא לבל תשקצו אבל לשעירין לא ופירש רש"י וז"ל אמר ליה כי אקשינהו רחמנא בהמה טמאה וטהורה לשרצים לאו לפלוגי שיעורא. בין נבלה מובדלת בין נבלה שאינה מובדלת אלא לבל תשקצו וקא משמע לן דאכלת נבלת בהמה טמאה ואכלת נבלת בהמה טהורה ואכלת שרצים מחייב האוכלן משום בל תשקצו נמי ולאפוקי לאו בנבלת בהמה טמאה לבד מלאו דנבל' דאיכא לאו דלא תשקצו ולאו דבהמה טמאה עד כאן לשונו ומה שאמר (ה) כי מנינו שאינה לוקה שתים ממה שאמר רב יהודה בגיד הנשה של טמאה שלוקה שתים דמשמע אבל לא על בשרה זה אינו דה"ה בבשרה · והא דנקט גיד הנשה היה לאשמועי' שיש בגידין בנותן טעם כדמשמע מתוך הסוגיא דהתם (ו) ומה שכתב הוא עוד

טעמים אחרים למה אינו לוקה באכילת שרצים גם משום לאו זה ואמר מפני שהוא לאו כולל וטעם אחר ג"כ לפי שהוא תלוי בלאו אחר הנה לפי מה שקיימנו פי' רש"י כי לשון רמישה לא שייך בקטני' כל אלו הטעמים בטלים כי מה שאינו לוקה עליו הוא מפני כי זה הלאו לא ידבר עליהם :

לטהור ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף אשר הבדלתי לכם לטמא לאסור הרי שכללו בעשה ולא תעשה האמורין כאן כל האיסורין ואפי' פסולי השחיטה אם כן הדבר אין ראוי להלקות מן הלאו הזה לפי שהוא לאו שבכללות בלאו לא תאכלו על הדם ולאו כל שנקדם פסול ליתן לא תעשה על אכילתו שזה המין מלאו שבכללות הכל מודים שאין לוקין עליו כמו שמפורש בשביעי מסנהדרין (דף ס"ג ע"ב) וכמו שביאר הרב בכאן ואל יקשה עליך מה שאמרו במעילה במובדלים דבר הכתוב שאין ענינם אלא לדרוש לשון לטמאה מתם שאמרו פתח באכילה וסיים בטומאה לומר לך מה טומאה בכעדשה רמז שיש מהן שאיסורם בכעדשה שהלאו ועוד הצריך ללאו אחר ותל די אין לוקין עליו ר"ל שכל לאו שלא יאסור ולא יפרש דבר אלא שיזהיר לא תעשה מה שאסרתי לך איננו מניעה אלא אזהרה והנה זה הלאו איננו אלא מזהיר שלא ישקצו את נפשותם בנאסרים עליהם בלאוין המפורשים ובזה איננו כדאי ללקות עליו והוא הטעם לאזהרות הכוללות את התורה כגון ושמרתם מצותי וזולתם כי בזה איננו בא בכלל לאו אבל הם זירוז במצות וחזוק בהם וכל שכן שלא נלקה עליהם וזו ק"ו מן הלאו דכל שנקדם פסול לא יאכל שאין לוקין עליו ואע"ג שהוא פרטי והזכיר פסול הקדם וזה דבר ברור ומסור עכשיו בידינו השיטה הזו על דעת הראשונים והמסכת כולם היא לסייע על כל לאו מלקות לא שחייבו שתי מלקיות על לאו אחד בשם א' כמו שמפרש הרב :

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שאין לוקין שתים על שם א' אף כי נתרבו בו הלאוין והיא דפ"ב דפסחים שהביא הרמב"ן (א) כבר תרצתיה למעלה . ומה שהשיב : קושית

הרמב"ן

אבל הרב לא דקדק בדבריהם ולא הבין אותם מפני שהוא מרחיק שיהא אדם לוקה ב' על איסור א' אף על פי שנכפלו בו הלאוין כמו שהקדים בעיקר הזה ושם באותה ענין פי' ואמר שאם בא אלף לאוין מבוארין כגון בשרץ הארץ אינו לוקה עליו אלא מלקות או ואלו אמר שרץ הארץ לא תאכל שרץ הארץ לא תאכלו שרץ הארץ לא תאכל אלף פעמים לא יתחייב כי אם מלקות א' ובין שיהיו שניהם מיוחדים בדבר א' או שיהיה האחד מיוחד בדבר והשני כולל אותו הדבר ואחר עמו לעולם אינו לוקה לדעתו על שם א' אלא מלקות א' כגון זה הלאו אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ שאם אכל שרץ הארץ לבדו אין הרב מלקה אותו אלא אחד . והביא ראיה ואמר אלו אשר נטעו ז' השרש הנפסד יאמינו כי מי שלובש שעטנז ילקה שתים מפני שבאו עליו שתי לאוין לא ראיתים מעולם ישבו זה וזה מבואר מאד עד אשר לא יעלם מן הפתאים ומן החכמים אלו דבריו א וכבר הראיה לדעת מן השמועה שבפרק שני שבפסחים (דף כ"ד) (א) שהעיקר כדברי הראשונים והמלקיות בפוטי' ונמלה מפני כפל הלאוין בשם א' ולפי' רצו לומר נמי בבשר הקדש שנטמא שיהא בו לאו שני פעמי' להלקות שתים מדמיון פוטית' ונמלה שלוקה ד' וחמשה ב והלעג שלעג עליהם הרב והפריז

מרגניתא טבא

תו א כתב הרמב"ן וז"ל וכב' הראיה לדעת השמועה וכו', בפיטותא ונמלה ארבע וחמש עכ"ל וכבר כתבתי והארכתי לעיל שאף לפי פירוש הראשונים בפוטיתא דאביי שהוא כפרש"י אין ראיה שילקה שתים על ב' לאוין כפולים שבאו בענין א' . וגם הבאתי ראיה מגמרא דכריתות (דף ד') לפי דברי הרמב"ן עצמו שהודה שיש ללמוד מחטאת למלקות . וגם ישבתי הסוגיא דפסחים לפי' רבינו הרמב"ם בפוטיתא ע"ש :

תו ב כתב הרמב"ן וז"ל והלעג שלעג עליהם הרב וכו' וכמו שביארתי למעלה עכ"ל . לעיל כתבתי בכוונת קושי' רבינו מדמיון הכלאים שמקשה לשיטת האומרים שלוקין על שני לאוין כפולים שבא בענין א' שתים ע"ש . אמנם לפי מה שבררתי מדברי רבינו שגם רבינו הבין ממפרשים הקדמונים כפי פוטיתא שהביאם . שדעתם שאין לוקין שתים על שני לאוין כפולים שבאו בענין א' . זולת אם לאו השני בא' מלאו הכולל שאז לוקין שתים מפני שהוא דומה לאיסור כולל אז לוקין שתים כנ"ל לא תיכון קושי' כזה כנ"ל . ובמלוא ל"ת קע"ע אכתוב בס"ד האיך קושי' רבינו מדמיון הכלאים נמשכת על הקדמונים שסבירא להו דאם לאו השני בא מלאו הכולל דאז לוקין שתים :

והפרים ואולם אותם מדמיון הכלאים אינו כדאי (ב) שהטעם בכלאים ברור הוא מפני שלא נאמרו שני הלאוין בכפל אלא הא' לאסור אפילו העלאה והב' להתיר בשאין בו הנאה לגוף וכמו שבארתי למעלה ׃ (ג) ג ואני תמה על הרב כי היה ראוי לפי דבריו שיהא המעלה עליו כלאים לוקה א' והלובשו לוקה שתים משום מעלה ומשום לובש לפי שהלבישה מעשה נוסף על ההעלאה ויהיה זה אללו כמו הכהן הבא באוהל שהוא לוקה משום לא יטמא ומשום לא יבא כמו שמפורש בגמרא נזירות (דף מ"ח) ובארו הרב במצות קמ"ח אבל מפני שהעלאה ולבישה הוצרכו ללמד זה על זה אינן לאוין נכפלין למלקות ששניהם השלימו הענין ומכללם בא מלקות אחת (ד) ולא יקשה עליך שאנו מלקין בשרצים משום הלאוים הכתובים במשנה תורה ואין אנו עושין כן בבהמ' טמאה ובעופות טמאין לפי שכבר התבינו בריבוי הלאוין שיהיו מיותרין לגמרי ואז נלקה עליהם במנינם אבל אלו לא באו לייתור וכפל אלא ללמד כמו שאמרו בגמרא ואלו טרפות (דף ס"ג ב') למה נשנו בבהמות מפני השסועה ובעופות מפני הראה כי הוצרכו לתשלום ענין וכן כל הלאוי

(ב) קושית הרב שהקשה דלפי דרכם ילקה שתים בכלאים מאחר שבאו בו שני לאוין ואמר דשאני התם שלא באו לכפל חשובה היא זאת לפי דרכו שאמר לבלתי הלקות שתים כשהלאו השני בא לחדש ענין ׃ ומה שאמר עוד (ג) כי תמה מהרב שהיה ראוי לפי דבריו נהלקות שתים הלובש כלאים א' משום מעלה וא' משום לובש כי הם שני פעולת שונות זו מזו ׃ נ"ל כי אין זו קושיא עליו כי מאחר שהתורה מנעתנו מן הלבישה א"כ הבא ללבשו יצטרך בהכרח להעלותו עליו נמלא שהוא בכלל לא תלבש שעטנז ועל לאו א' אי אפשר להלקותו שתים אף כי יהיו בו פעולות מוחלקות ׃ ומה שאמר עוד (ד) כי טעם שאינו לוקה כמנין הלאוין בבהמה טמאה ובעופות טמאים הוא לפי שבהם לא הוכפלו הלאוין שלא לצורך כי באו לתשלום ענין כל זה הוא לפי דרכו שסובר כי כשבאו לכפל אז מלקיי עליהם כפי מנינם וכשבאו לתשלום ענין לא ילקה כי אם א' ׃ אמנם הרב מכאן יחזיק דעתו שסובר שאין לוקין כמנין הלאוין בהיות שם אחד שהרי לא הלקו על בהמה טמאה ועוף טמא כמנין הלאוין ׃

שבאו בימים טובים כל מלאכה עבודה לא תעשו כולם באו בפרשיות שהן נשנית לצורך ולתלמוד באו ונשנה בהן הלאו הזה משום דברים שנתחדשו בהן ואין לוקין בהן אלא אחת ׃

הרמב"ן

והפירוש שפי' הרב א בפוטיתא לוקה ארבע שזה המין הוא עוף ושרץ הארץ ושרץ המים שהם ארבע שמות והנמלה היא בעלת כנפים כשמתילדו' מעיפות הפירות שאינה פרה ורבה וחייב עליה משום שרץ שפיר' מן האוכל שהוא לוקה משום לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם שממנו נתרבה לדעתו ואחת משום כל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכל וא' משום שרץ המים והארבע' הוסיפה על זה היותה עוף ולוקה משום עוף טמא ובזה הפי' טענות רבות הא' כי אמר שהפוטיתא עוף (ושרץ העוף ס"א) ושרץ הארץ ושרץ המים ואינה אלא שרץ המים אין לה גדול בארץ כלל (א) כמו שהזכירו בשלישי של עירובין (דף כ"ח) ומי אמר אביי דגים

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שהפוטית הוא גוף מורכב מכל המיני' הללו עו' ושר' העו' ושר' המים ושרץ האר' ומה שהביא הרמב"ן (א) מה היא דפ"ג דערובין שנראה שהוא דג ואמרו שם ואם איתא ללק נמי משום שר' השור' על האר' שמא דאין הכי נמי שלוקה עליו והא דאמר אביי לוקה ד' הוא מפני שלא בא למנות אלא אותם הנאמרים בשר' המים בלבד ׃ ואמת הוא כי זה בעיני רחוק אמנם יותר קשה לי מה שכתב המגדל עוז בהל' מאכלות אסורות פ"ב בחבור הגדול של הרב כי מזה המאמר יש ראיה פשוטה לדברי הרב ממה שפרש"י בזה וז"ל על פוטיתא לוקה ארבע אחת משום שרץ המים דכתיב בפרשת שמיני מבשרם לא תאכלו ולאו שני במשנה תורה

מרגניתא טבא

תו כתב הרמב"ן וז"ל ג ואני תמה על הרב כו' וביארו הרב במלות ל"ת קמ"ח עכ"ל. לעיל בתבתי ישוב לקושי' זו ע"ש ׃

תו כתב הרמב"ן וז"ל א ופי' שפירש הרב בפוטיתא לוקה ארבע שזה המין כו' וא"ת אפוטיתא נמי לילקי משום שרץ השורץ על הארץ וכו' עכ"ל. העתקתי קושי' זו לעיל. וכבר ישבתי אותה דלא תקשי על שיטת רבינו כלום ע"ש ׃

תורה וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו ובפרש' שמיני אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם כלל בזה בין שרץ הארץ בין שרץ המים עכ"ל · ואמר שמתוך דבריו אלו למדנו כי יש דגים הגדלי' במים שיש בהם משום שרץ השורץ על הארץ וגם מתוך שיטות הגמ' דמקשה מדגים אדגים וכייל בהו שרץ השורץ על הארץ מורה ממש כדברי הרב ואמר שזו אינה צריכה לפנים · ואני שמעתי ולא אבינכי מה שהבי' רא"י, מהש"י ס"ז דגים הגדלי' בדים ויש בהם ג"כ משו שרץ הארץ זהאינו מובןכלל מתודדבריו כי מה שאמ' שבפסוק אל תשקצו את נפשותיכ' בכל השרץ השורץ כלל בו בין שרץ הארץ בין שרץ המ'ים לא בא לומר שהדגים הגדלים במים יש בהם משום שרץ הארץ ג"כ אלא בא למלא הדי' לאוין הללו שנראה כי לא נאמר בשרץ המים רק ב' לכן אמר שהשנים האחרי' שבפרשת שמיני כוללין בין שרץ הארץ בין שרץ המים ומה שאמר עוד כי הגמ' מקשה מדגים אדגים כייל בהו שרץ הארץ לא ידעתי איך כייל בהו שרץ הארץ אי משום פוטית' הרי הם בעצמם באו להוכיח כי אינו שרץ הארץ ולכן הביאו ענין פוטיתא ומי נפשי כי זו לדעתי צריכה לפנים ולפני לפנים · ומה שאמר עוד (ב) שאף אם הבעיא של פירשה לאויר העולם היתה פשוטה בגמרא לאסיר לא הוי לו לרב לומר שילקה שתים כשפירש' לארץ משום שאינו כי אם שם אחד שבשניהם כתיב הארץ · נראה לי שאין זו קושיא שהרי שני שמות הם א' שרץ השורץ על הארץ לא תאכלום וא' משום שקץ הוא לא יאכל · אבל מה שהקשה כי בספרא וגם (ג) בגמרא לא אמרו שרץ שפירש ע"ג פרי הא ודאי קשיא היא וגם אני תמה עליו הרבה שהרי בהלכות מאכלות אסורות בפרק ב' כתב וזה לשונו פירשו לאויר ולא נגעו לארץ או שפרשו מקלתן לארץ או שפרשו אסר שמתו או שנמצא תולעת על הגרעינים מבפנים או שיצאו מתוך האוכל אסר

דגים גדולי קרקע נינהו והא אמר אביי אבל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש ואם איתא פוטיתא נמי לילקי משום שרץ השורץ על הארץ הרי נתבאר לך ממאמרם שזה הנקרי' להם פוטיתא אינגו גדול בקרקע אבל הוא מן הדגים שאינן גדולי קרקע כלל ולא יהיו בכלל שרץהשורץ על הארץ ב וטעו' אחרי' במאמרו שהשרץ השורץ על הארץ שהווה בפרי לוקה בו משום לאו מיוחד לו בפני עצמו והוא לכל השרץ השורץ כל הארץ לא תאכלום ואין הדבר כן שהרי בגמרת אלו טריפות (דף ס"ז ע"ב) אמרו בעי רב יוסף פירש' לאויר העולם מהו תיקו בעי רב יוסף פירשה על גב תמרה מהו תיקו מתמרה לתמרה מהו תיקו (ב) ואם היה זה פשוט לאיסור היתה פרישתו לאויר או על גב תמרי' כהליכתו על הארץ והוא מתחייב בו משום שורץ על הארץ ואם כן כשהוסיף עוד להלוך על הארץ אין בו לאו ושם אחר נוסף בו כלל דהא בהני קראי תרוייהו על הארץ כתיב בהו אלא לפי שכל השרצים ההווים מן העיפוש בפירות ובזולתם אינם אסורים אלא בהיותם שורצים על הארץ כמו שאמרו בגמרת חולין (שם) על הארץ להוציא זיזין שבעדשים ותולע' שבתמרי' לפי' הוצרכו לרבות בספרא את שפירשו לארץ ומזרו לומר שאף על פי שהם בחור שלהם ואינן עכשיו שורצים על הארץ כיון ששרצו שעה אחת על הארץ נאסרו והם נקראים מעתה שרץ השורץ על הארץ (ג) ולא שנו שם פירשו על גבי פרי ומזרו כמאמר הרב אלא שפירשו לארץ ומזרו ג וכן לא רבו אותם מפסוק לכל השרץ השורץ על הארץ כמו שכתב אלא מן הכתוב השני ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ שלא מיעט בו על הארץ ומ"מ בשורץ על הארץ הוא מסוב והוא בכל השרצי' לכל הלאוין שנאמרו בהן מקרא א' מרבה ומקרא א' ממעט מיעוטו שבתוך הפרי להיתרה והביאו את

כל

מרגניתא טבא

תו כתב הרמב"ן וז"ל ב ועעות אחרת במאמרו שהשרץ השורץ על הארץ כו' בעי ר"י פירשה לאויר העולם וכו' עכ"ל. העתקתי קושי' זו לעיל וישבתי דברי רבינו בדברים ברורים ונכונים · ובבאתי סייעתא שגם הרשב"א ז"ל עומד בשיטת רבינו :

תו כתב הרמב"ן וז"ל ג וכן לא רבו אותם מפסוק וכו' שלא מיעט בו על הארץ עכ"ל : כ"ל שגם רבינו הרמב"ם מודה כשפירשה מן האוכל וריחשה על שום דבר באויר העולם וחזרה למקומה דאסור לא משמע מקרא דלכל השרץ השורץ על הארץ · דדלמא דוקא כשלא חזרה ומקומה הוא דאסירה · אבל כשחזרה למקומה אימא תחזור להתירה הראשון · לכך הוצרך לרבות חזרה למקומה מכתוב השני שהוא אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ שלא מיעט בו על הארץ . אבל גוף האיסור כשפירשה מן האוכל ויצאה לאויר העולם ושרצה וריחשה על שום דבר באויר העולם אע"ג שאינו גוף הארץ . זה יוצא מן הכתוב דלכל שרץ השורץ על הארץ שפירושו שכל שיצאה מן האוכל לאויר העולם ושרצה על שום דבר באויר העולם אע"ג שלא ריחשה על גוף הארץ . וכדמייתי הש"ס מקרא זה גבי לא ליתפי איכם שיכרא בלבייתא בלילה דלמא פריש ממנא לבייתא והדר נפיל לכדא וקא עובר משום השרץ השורץ על הארץ .

ולבייתא

את שפירשו לארץ וחזרו לאיסורא דהוי שורץ וכך אמרו בגמרא חולין (שם ע"א) אר"ה לא ליספי איניש שיכרא בלבנתא בליליא דילמא פריש ממנא בלבנתא והדר נפיל לכדא וקא עבר משום שרץ השורץ על הארץ א"ל רב אסקלא לרב הונא תניא דמסייע לך ואת נבלתם תשקצו לרבות יבחושין שסיננן ועל פי זה אמרו קישות שהתליע באביה אסורה משום שרץ השורץ על הארץ שהרים בפרי במחובר על הארץ כשרלה על הארץ · ועמות אחרת שהרב אומר (ד) ד כי השרץ ההווה מן העיפושים שאינה פרה ורבה עובר עליו משום לא תטמאו את נפשותיכם וגומר ממה ששנו שם בשיפרא השרץ הרומש על הארץ אע"פ שאינו פרה ורבה וזהו ההפרש בין אמרו שרץ השורץ ובין אמרו הרומש כי השורץ הוא שיש בו כח התולדה והרומש הוא המתהוה מן העיפושים שלא יוליד כמהו ואם כן הדבר זו הנמלה שאינה פרה ורבה אינו לוקה עליה מכל הלאוים שכתוב בהן שרץ השורץ כי אין בכללן אלא השרץ שיש בו כח התולדה בלבד אלא מזה הכתוב לבדו שאמר בו רומש מלקין אותו ואם ילקה לדעתו בנמלה הזו משום עוף ושרץ העוף לפי שנאספו שני שמות הללו בגופו היאך ילקה מן השם הנאמר בפרה ורבה ואי אפשר לגוף א' להאסף בו שני הפכים הללו

כל אלו אסורים מספק ואין לוקין עליהם עכ"ל הרי שביאר שאין לוקין עליהם עד שיפרשו לארץ ואין לומר כי מאמר הרב שאסר במלקות כשיצאו לאויר העולם הוא כשהתליע במחובר שאז אפילו אם לא יצא לאויר העולם לוקין עליו כמו שאמר שמואל בסוף פ' אלו טרפות (דף ס"ז) וגם הרב פסק כן בפ"ב מהל' אכו ומה שאמר עוד (ד) שא"כ הוא שלשון רומש יהיה דוקא על אותם שאין להם כח להוליד כמותם א"כ אין להלקות על הנמלה שנולדה מן העפושי' שהיא אינה פרה ורבה משום כל אלה הלאוין הנאמר בהם לשון שרץ כבר השיב בעל זוהר הרקיע בזה השורש ואמר שגם כי תתהוה מעפוש יכול להיות פרה ורבה לפי מה שאומרים שהעכבר המתהוה מעפר הוא פרה ורבה · ומה שאמר עוד (ה) כי טעה הרב במה שאמר שלשון רומש נאמר על המתהווי' שהרי מצינו שהוא לשון כולל לנולד מזכר ונקבה · נ"ל כי הוא לא הבין כונת הרב וטעה בדבריו שאין כונתו שכל לשון רומש הנאמר במקרא יהיה פירושו על הנולד מעפוש רק כמו שכתב המגיד משנה בפ"ב מהלכות מאכלות אסורות בזה הלשון וז"ל סבור רבינו שבכאן בא הפירוש המקובל שזה לאו מיוחד לשאינן פרים ורבים בלבד

ועוד שאמר בנולד בזרעים ובפירות כשיצא לאויר ילקה בו משום לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום ואם הלך על הארץ מלקות אחרת עוד משום וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל ואם יקרה עם זה שלא יהיה פרה ורבה חייב עליו שלש מלקיות השתים שקדם זכרם והשלישי משום בכל השרץ הרומש על הארץ : והנולד בזרעים ובפירות אינכו פרה ורבה לעולם כי אין כח התולדה אלא הביולי אשר בזכרים ואפילו במינין הנולדים כגון התרנגולת דספנא מארעא וכן העכבר שנוצר מן העפר וזה דבר ידוע בטבע · אבל אין הענין כמו שאמ' אלא כולם בכלל השרץ השורץ : (ה) ה וכן יש בלשון אף הפרה ורבה כענין שכתוב תבנית כל רומש באדמה וכתיב וכל חיה הרומשת על הארץ ועוד כתוב ויגוע כל בשר הרומש על הארץ בעוף ובבהמה ובחיה ובכל השרץ השורץ על הארץ ומן הידוע כי

כח

מרגניתא טבא

ודייקא לאו גוף הארץ הוא · וכן גירסת הש"ס שלפנינו לכל השרץ השורץ על הארץ לרבות יבחושין שסיננן וכו' ומשמע לאו גוף הארץ היא ואפ"ה אסור משום שרץ השורץ על הארץ · ש"מ דהש"ס מפרש מקרא הזה דעל הארץ שישרוץ על שום דבר באויר הארץ . זו היא סברת ושיטת רבינו ודוק :

תו כתב הרמב"ן וז"ל ד ועמות אחרת שהרב אומר כי השרץ וכו' וזה דבר ידועה בטבע עכ"ל · השגה הזו השיב מתוך מ"ש בעל זוהר הרקיע ומתוך מ"ש הרב בעל לחם משנה וז"ל בעל ס' זוהר הרקיע הביאו בעל מגילת אסתר שגם שמתהווה מעיפוש יכול להיות פרה ורבה לפי מה שאומרים שהעכבר המתהווה מעפר הוא פרה ורבה עכ"ל . ולא תקשה לך מחולין (דף קכ"ז) דהתם איירי מעכבר שחציו בשר וחציו אדמה שזו בודאי אינה פרה ורבה עד שנגמור כולו ותהיי ראוי לפרות ולרבות ודוק :

והרב לחם משנה כתב בפ"ב מהל' מאכלי' אסורות בד"ה ואם היתה מן המינין שפרין ורבין לוקה חמש ע"כ נ"ל שהיא אינה פרה ורבה אלא שהיא מן המינין שפרה ורבה שאם היא ג"כ פרה ורבה למה תלקה על לאו דרומש על הארץ . הא · לאו ההוא . לא הוי אלא באינו פרה ורבה אלא כדכתיבנא עכ"ל . ומדברי שניהם עונים כאן ליישב השגה זו ודוק :

תו כתב הרמב"ן וז"ל ה וכן יש בלשון אף הפרה ורבה כענין שכתוב תבנית כל רומש באדמה וכו' שהאריך שם בראיו' מן הפסוקי' שיש בכלל רומש אף הפרה ורבה השגה זו השיב מלשון הרב המגיד משנה בפ"ב מה' מאכלים אסורי' הי"ד וז"ל אלו המינין שנבראו באשפות וכו' בתורת

כהנים

בלבד עכ"ל ומה שאמר עוד (ו) כי בספרי לא דרשו מלשון רומש שלאו זה נאמר על שאינו פרה ורבה רק מרבוי בכל הנה לפי מה שהביא הרב לשון הספרי בסמ"ק שלו בלאו קע"ז שאמר וז"ל הרומש על הארץ הוא אע"פ שאינו פרה ורבה עד כאן לשונו · נראה אם כן שמלשון רומש הוציאוהו ולא בלשון בכל · ומה שאמר עוד · (ז) כי דרשו מלשון שרץ להביא תולעי' שנעקרו זתים ושנעקרי גפני' ושם אינן פרים ורבים אין זו קושיא · שכבר אמרתי כי אין זה כלל שכלל לשון רומש נאמר על שאינן פרים ורבין רק הוא באותן המקום דוקא אבל בשאר מקומות גם לשון שרי' יורה על שאינן פרים ורבים. ומה שאמר עוד · (ח) כי טעה הרב במה שאמר בנולד מן הטפוסים שיש בהם שלוקה עליו משום עוף טמא שכבר אמרו בפרק אלו טרפות שאין עוף טמא בעולם אלא כ"ד עופות שפרטן הכתוב נ"ל שאין זו קושיא שהרי שם אמרו עופות טמאים רבים בכל מין ומין מאלו כאמרה נ"כ מין פרס הם או מין עזניה והנה יכול להיות כי מן הטפוס יתילד כאחד מהם

כן לא הכנים בתיבה המינין הנולדים מן העיפושים שלא יוליד אלא מינין שיש בהם גם מזכר ונקבה וכתיב המה וכל החיה למינה וכל הבהמה למינה וכל הרמש הרומש על הארץ למינהו והבאי' זכר ונקבי' מכל בשר באו וביציאתי' אמר ובכל הרמש הרומש על הארץ הוצא אתך ושרצו בארץ ופרו ורבו על הארץ וכתיב כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה ולשונם בתלמוד עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אלא בכינה דאינה פרה ורבה אבל בשאר שקצים ורמשים שפרין ורבין מודו ליה אבל ענין כל רמישה דריכה והלוך כענינו בספך מלשון מרמס רגליכם רמוס חצרי ואנקלוס מתרגם הרומש על הארץ והשורץ על הארץ דרחיש על ארעא א"כ כל בעלי נפש התנועה בכלל שם הזה והכתוב בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה ירצה בו כל נפש חיה אשר תרמוש האדמה או שתהיה האדמה פועלת שהם רמש הוא (ו) ובבריתא הזאת השנויה בספרי לא דרשו אינו פרה אלא מרבוי בכל · וכן דרשו שם עוד (ז) כל מרבה רגלים בכל השרץ להביא תולעים שבעקרי זתים ושבעקרי נפנים והם אינו פרין ורבין כלל ודרשו באל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ את שפירשו לאוירן וחזרו ומכל מקום מה שהם מביאין בריבוי מן הכתוב האחד לכל השמות כתרבו (ח) ו ועוד טעות גדולה בפי' הזה שאמר שזה המין הוא עוף ושרץ העוף ויש לו סניפי העוף וספולותיו ולוקה עליו משום עוף טמא וכבר נתבאר בגמ' אלו טריפות (דף ס"ג ע"ב) שאין עוף טמא בעולם אלא כ"ד עופות שפרטן הכתוב ולא בא בתורה לאו לאיסור כל עוף טמא בכלל אלא אמר ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם את הנשר ואת הפרס ואת העזניה וגמר הפרש' והרב עצמו ביאר זה בחבורו הגדול היתכן שיהיה זה הנולד מן הטפוסים נשר או פרס או עזניה או כל עורב למינו שילקה עליו משום אלה תשקצו מן העוף ואם

מרגניתא טבא

כהנים ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ על הארץ אעפ"י שאינה פרה ורבה · יודע רבינו שהפסוק הזה לא בא לדבר אחר אלא לרמשים שאין פרין ורבין אבל הרמ"בן ז"ל כתב שהוא כולל כל שרץ הארץ ואף הפרין ורבין ונתוסף בהן כאן לא מחדש ומרבוי היבת בכל דרשו שאינן פרין ורבין ורבינו מיוחד לאו לפרין ורבין ולאו זה לשאינן פרין ורבין ואעפ"י שלשון רמש כולל הכל כמבואר בכתוב בכמה מקומות ולמעלה הזכרתי שדרשו בכל אשר תרמוש האדמה בא' שרצים . סבור רבינו שבכאן בא בפירוש מקובל שזה לאו מיוחד לשאינן פרין ורבין בלבד עכ"ל והידיעה שבאה לרבינו שלאו זה דבכל השרץ הרומש על הארץ הוא לאו מיוחד בשאינן פרין ורבין בלבד הוא מימרת אביי עצמו שאמ' אכל פוטיתא לוקה ד' נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש ולפי מה שהסרים רבינו בראיו' שאין לוקים שתים בב' לאוין מיוחדים שבאו כפולים בענין א' הקשה א"כ היאך משכחת לה ד' מלקיות בפוטיתא ה' מלקיות בנמלה ושש בצרעה א"ו שבא לאביי שפי' מקובל דלאו זה מיוחד לאינן פרין ורבין בלבד והשתא משכחת לה שפיר וכמו שביאר רבינו במלו' ל"ש קע"ט ודוק :

תו כתב הרמ"בן ך ועוד טעות גדולה בפי' הזה שאמר וכו' והרב עצמו כו' משום אלה תשקצו מן העוף עכ"ל הנה מ"ש שאין עוף טמא בעולם אלא כ"ד עופות טמאים שפרטן הכתוב לא כן דעת התוספ' בחולין . דף ס"א בד"ה מה נשר מיוחד וכו' אף כל כיוצא בו טמא וז"ל שם פרש"י דהאי אף כל לא מרבינן אלא מין נשר שאין עוף טמא בעולם אלא כ"ד האמורין בתורה כדאמר לקמן לפיכך מנה הכתוב בטמאין והכך כ"ד האמורין דאיכא בכולהו סי' טהרה חוץ מן הנשר ואין זה ראי' דדלמא ה"ק לפיכך מנה הכתוב בטמאים משום דכ"י כ"ד אלו וסימניהן נוכל להכיר כל הטמא שבעולם אבל אם הי' בא למנות בטהורים הי' צריך למנות יותר וכו' וזו היא סברת רבינו ג"כ ואם אמנם כבר כשמר מזה הרמ"בן וכתב והרב עצמו ביאר זה בחיבורו הגדול והוא מה שכתוב רבינו בפ"א מה' מאכלים אסורות ה' י"ד סימני עוף טהור לא נתפרשו מן התורה אלא מנה מנין הטמאים בלבד והשאר מיני העוף מותרין ומיניו האסורין כ"ד הן ואלו הן הנשר וכו' . ונהלכת ע"ו כתב כל מי שהוא בקי

ז ואם יתכן שתהי' הלרעה הזו דורסת ואוכלת ואם אינה דורסת הנה עוף הבא בסימן א' שהוא מותר לפי שאינו דומה לנשר · וכן הענין בעלמו שהרב אומר שאפשר מין א' שיהיה עוף ושרץ בענינו ופעולותיו והראיה מדבריו שהעוף ושרץ העוף במדות לבד הם חלוקים ולכך יתכן שיהיה לזה המין הפירושי פעולותיו של זה ושל זה ויקרא בשם שניהם וגם זה אינו אמת (ט) אבל כל מעופף בעל שני רגלים הוא הנקרא עוף וכל שיש לו ד' רגלים הוא הנקרא שרץ העוף מפני שהוא הולך כמוך ורומש כשרץ ואינו הולך בזקיפה כעוף ובכלהו קראי דשרץ העוף כתיב הולך על ארבע ובפסוק וכל שרץ העוף טמא הוא לכם הכתוב במשנה תורה שהם דרשו בספרי אלו חגבים טמאים ובספרא שנו רבי אומר כל שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים טמא הוא הא אם יש לו חמש טהור דרשו מיעוט ביתרון הרגלים אבל במיעוטן שיהיה בעלת שתים אינו שרץ העוף. וזהו החילוק שביניהם הנראה והנכון בטעם והנאות בלשון מקראות ועל דעת רבים הקטנים הנמוכים הנראים כרומשים על הארץ נקראים שרץ העוף ואשר רגליהם גבוהים לפי קומתן נקראין עוף גם זה לא יתכן היות שניהם בגוף אחד ח ומה שאמר הרב הלא תראה פירושי הקדמונים כולם מנו בכלל השמנ מלקיות דג טמא ושרץ והוא אינו מרפיק זה כי יתכן שיהיה דג ויהי' שרץ המים וכן מה שאמר שלא בא לאו גמיר בשרץ המים אלא לא תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ אינה דברים באים בדקדוק אבל אם מתוכשים מאד ותדע ותשכיל כי כל המינים שנים שאינן בעלי קומה הדגים כולם לכל מיניהם נקראים שרץ המים ויש בעלי קומה שיש להם רגלים ושם נקראים חיות המים לפי שהן כחיות ושיעתן והליכתן כהן (י) והכתוב כלל שתיהן בלאו אחד שנאמר מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים וגו' מבשרם לא תאכלו וכן בבריאתם נאמר ישרצו המים שרץ נפש חיה והשרץ הוא מיני הדגים כולם ונפש חיה הן חיות המים בעלי הקומה וכתיב זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות והנה כל מה שנים יכנס בשני השמות האלה בשם רמש או שרץ ושם חיה ט ושנו בספרי' אתה אומר לכך נאמר במים

מהם . ומה שאמר עוד (ט) כי אי אפשר לאין א' להיות עוף ושרץ העוף שהעוף הוא בעלי שני רגלים ושרץ העוף הוא בעל ארבע רגלים זה החלוק לא יסבור אותו הרב · ומה שאמר עוד (י) כי בא לאו גמור בשרץ המים מלבד לא תשקצו והוא מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים וגו' כבר השיג המגיד משנה בפ"ב מהלכות מאכלות אסורות על זה שכתב וז"ל ואולי שרבינו רצה להביא מלקות שלהן מהפסוק הזה הכולל ולא להביאם מן הרבויים וזה יהיה נמשך אחר שטתו בענין המצות והמלקיות שלא להביאם מן הרבוי וכן כתב בס"ה שלא בא לאו גמור בשרץ המים אלא פסוק זה דאל תשקצו את נפשותיכם ר"ל שהוא לאו שאין בו צורך לרבוי ודעתו בזה דברים ארוכים שם עד כאן לשונו

מרגניתא טבא

בקי במינין אלו ובשמותיהן ה"ז אוכל כל עוף שאינו מהן ואין לריך בדיקה עכ"ל מכל זה אין ראיי' שס"ל לרבינו שאין בעולם יותר עופות טמאים מכ"ד אלו דודאי אין בעולם עופות טמאים שאין בהם אלא שם עוף טמא בלבד יותר מכ"ד אבל עופות טמאים שיש בהם עוד שמות דשרץ העוף ושרץ הארץ באמת יש נוסף על כ"ד אלו ולפיכך כל מי שהוא בקי בכ"ד עופות טמאין ובשמותיהן מותר לו לאכול כל עוף שאינו שרץ הארץ או שרץ העוף בלא שום בדיק' לפי שאין שום עוף טמא בעולם משם עוף טמא בלבד אלא כ"ד אלו ולשיטת רבינו זו מתישב טפי הא דקאמר בגמ' ולעופות אין מספר ופריך עופות טמאין כ"ד נינהו דהתוספ' נדחקו ביישוב גמר' זו לשיטתם אבל לרבינו ניחא דפריך הש"ס שפיר מדקאמר לעופות אין מספר ולא קאמר לשרצי עופות אין מספר ש"מ דמעופו' שאין להם שם דשרץ העוף איירי וע"ז פריך דעופו' טמאים שאין להם שם אחר אלא עוף טמא כ"ד נינהו ותו לא אבל עופות טמאים שיש להם גם שם דשרץ העוף טובא איכא והיינו דקאמר בברייתא מה נשר מיוחד שאין לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף ודורס ואוכל אף כל כיוצא בו טמא דמרבה אפי' שאר מיני שאינן מין נשר אלא מינין שיש להם ג"כ שם דשרץ ללקות עליהם עוד מלקות משום עוף טמא נוסף על מלקות דשרץ העוף וזה ברור בשיטת רבינו ודוק :

תו כתב הרמ"בן ז"ל ז ואם יתכן שתהי' הלרעה הזו דורסת וכו' והנאות בלשון המקראו' עכ"ל כתב ע"ז בעל מגילת אסתר שאין דברי הרמב"ן מוכרחים וזה החילוק לא יסבר אותו הרב עכ"ל :

תו כתב הרמ"בן ז"ל ח ומה שאמר הרב הלא תראה כו' והנה כו' בשם רמש או שרץ ושם חיה עכ"ל ודעת רבינו הרמ"בם מבוארת שס"ל דמקרא הזה מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים מבשרם לא תאכלו פשטי' דקרא לא איירי אלא בבריות שהמה לורת דגים כמו שביאר דעתו בחבורו הגדול בפ"ב מה' מאכלים אסורים וכמו שאמרו בספרא הביאו הרמ"בן והרב המגיד משנה אתה אומר לכך נאמר ט במים כו' מרבה רגלים ואת הצפרדעים וכו' עכ"ל הרי שמפשטי' דקרא לא סייכו

לשונו . ומה שאמר עוד (יא) כי הפוטיתא הזכירו בגמרא לקטנותה זהו ג"כ דעת רש"י שכתב בפ' בכל מערבין (דף כ"ח) וז"ל פוטיתא שרץ המים קטן שאין בו כזית ואפ"ה כיון דברי' היא אכילה היא עכ"ל . וקשה לי על זה הדעת שא"כ הוא שאביי בא להשמיענו במאמרו זה שלוקין על בריה אפילו פחותה מכזית למה לי' לאימר יותר שבנמלה לוקה ה' ובצרעה ו' פשיטא שכך יהיה הדין בכל הבריות שלוקין עליהם אף אם יהיו פחותות מכזית ואין לומר שבא להשמיענו שעל גוף אחד ילקה עליו ה' או ו' שהרי מדין פוטיתא למדנו זה שלוקין כמנין הלאוין וגם אין לומר שבא לומר לנו שבנמלה יש ה' לאוין ובצרעה ו' דא"כ לא ימנע מן החלוקה או ידענו שהנמלה הוא שרץ הארץ והצרעה הוא שרץ העוף או לא אם ידענו זה לא הי' צריך להשמיענו שלוקין על הנמלה ה' ועל הצרעה ו' דזיל קרי בי' רב הוא שבשרץ הארץ כתיב ה' לאוין ובשרץ העוף ו' ואין לומר שבא לספר לנו מה הן אלו

במים או אינו אלא מין שהתרתי אותו המין אסרתי אי זה הוא מין שהתרתי בעל עצמות פרה ורבה אף אין לי אלא בעל עצמות פרה ורבה מנין לבעל עצמות אינו פרה ורבה אינו בעל עצמות פרה ורבה עד שתהא מרבה רגלים ואת הצפרדעים הגדלים בים וגדלים ביבשה תלמוד לומר כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים לא תאכלום בא לרבות הגדלים אף ביבשה שאינן שרץ המים עכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים והחיות שבים שאינם שרץ מדכתיב ומכל נפש החיה אשר במים ודרשו שה חיה זו חית הים נפש להביא את הסריגים יכול יהא מטמא באהל כדברי בן חכינאי תלמוד לומר שקץ הם וגם בזה לא דקדק בדברי הקדמונים כלל (יא) כי הפוטיתא אצלם אינו אלא דג טמא הזכירוהו בגמרא לקטנותו כמו שייחדו הנמלה והזכירוה לקטנותה והרי זה הענין מבואר :

הלאוין כדי שלא נטעה בהם שהרי לא אמרם מאמרו זה זולת שרש"י פירשם לנו . ואם לא ידענו זה הי' לו לומר דנמלה הוא שרץ הארץ והצרעה הוא שרץ העוף ולא הי' לו לומר כמה מלקות עליהם ובר מן דין ובר מן דין וכי אביי מתני' אתא לאשמועינן והרי משנה שלימה היא בריש פ' אלו הן הלוקין (דף י"ג) שלוקין על בריה אפי' פחות' מכזית שכן אמר שם כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב ר' שמעון אומר כל שהוא וחכמים אומרים כזית אמר להם ר' שמעון אין אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב אמרו לו מפני שהיא כבריתה אמר להם אף חטה א' כבריתה לכן נראה שהנכון כדברי הרב שהפוטית' הוא גוף מורכב מד' מינין והנמלה הזאת מה' והצרעה הזאת מו' ואביי בא להשמיענו כי אחרי היותם מורכבים ממינים מתחלפים ילקה על כל א' מהן כמה מלקיות אף כי הוא גוף אחד . וא"ת כי גם זה כבר ידענו שעל שמות מוחלקין מחייבים שתים ושלש וכדמשמע בכריתות בפ' אמרו לו (דף י"ד) במתני' שאומר הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו שחייב שלש ומוקי לה בגמרא בגוף אחד כמו שהבאנו למעלה הנה שמחייבין שלש חטאות על גוף אחד לפי שיש בו ג' שמות וכך יהיה הדין במלקיות וכן משמע ג"כ מהמשנה דפ' ארבע מיתות (דף נ"ג) שאומרת הבא על כלתו חייב עליה משום כלתו ומשום אשת איש יש לומר דקס"ד דשאני התם שכל גופה היא אחותו וגם כל גופה היא אחות אביו וגם כל גופה היא אחות אמו שהרי אין לחלקה לאברים לומר בה מקצתה היא אחותו ומקצתה היא אחות אביו ומקצתה אחות אמו . וכן בההיא דסנהדרין כל גופה הוי כלתו וכל גופה הוי אשת איש ולכן דין הוא לחייב עליה שתים ושלש דכתלתא גופי דמי אבל בפיטותא ונמלה וצרעה שאין כל גופה ככל אחד ואחד מהמינין אשר מהם הורכבו רק יש בו קצת מטבע מין אחד וקצת מטבע מין אחר שבפוטית' יש בו מטבע שרץ העוף המעופפת בלבד ומטבע שרץ הארץ ההולך על הארץ בלבד וכן כולם הוה אמינא שלא ילקה עליהן שתים ושלש קא משמע לן אביי שאף שלא הורכב בהן רק קצת מטבע המינין האלו לוקין על כל אחד ואחד מהן כמה מלקיות ·

ומה שראוי שיחובר אל זה השרש מה שאני מספרו והוא כי זה שאני אומר שראוי שימנו הענינים המצו' בהם והמוזהר מהם הוא בתנאי שיהיה

מגלת אסתר

נ"ל שהנכון כדברי הרב שאמ' שרבא סוב' שעל נא ומבושל אינו לוקה אלא אחת לפי שהוא לאו שבכללות ומה

הרמב"ן

וכן הנזירה שגוזר הרב במניעות רבות שהם בלאו אחד ואמר שבכל מקום שדרשו בהם ריבויי לחלק הוא חייב מלקו' על כל

שיהיה בענין המוזהר ממנו לאו ביחוד בכל ענין וענין או ראוי יאמרו אותה המעתיקים שהיא הבדיל הענין קצתו מקצתו וחייב האזהרה לכל ענין מהם אמנם כשהיה לכל אחד כולל ענינים רבים הנה אז ימנה הלאו ההוא לבדו לא כל ענינים שיכלול אותם הלאו ההוא וזהו לאו שבכללו' שאין לוקין עליו כמו שנבאר עתה · וזה כי אמרו לא תאכלו על הדם אמרו בפירוש (סנהדרין דף סג) מנין לאוכל מבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בלא תעשה שנא' לא תאכלו על הדם · דבר אחר מנין לאוכל בשר קדשים קודם זריקת הדם שהוא בלא תעשה ת"ל לא תאכלו על הדם לא תאכלו הבשר ועדיין דם במזרקי' דוסא אומר מנין שאין מברין על הרוגי בית דין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם רבי עקיבא אומר מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמים כלום כל אותו היום ת"ל לא תאכלו על הדם אמר רב יוחנן אזהרה לבן סורר ומורה מנין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם · הנה אלו חמשה ענינים כלם מוזהר מהם והם כלם נכללין תחת לאו אחד ועוד אמרו (ברכות דף י' ע"ב) מנין שלא יטעום אדם כלום עד שיתפלל תלמוד לומר לא תאכלו על הדם לא תאכלו עד שתתפללו על דמכם ובבאור אמרו בגמ' סנהדרין (דף ס"ג) על כלם אינו לוקה משום דהוי לאו שבכללות וכל לאו שבכללות אין לוקין עליו ובארו גם כן כי לאו שבכללות הוא דאתו תרי או תלת אסורי מחד לאו · ואין ראוי שימנו כל אסור ואסור שכלל עליהם זה הלאו מצוה בפני עצמה אבל ימנה הלאו לבדו

כל דבר ויתני' אותם תלוי' רבות במספר' שהם שמות הרבה ואשר לא יבוא בהם מדרש לחלק הוא סייג אחד על הכל וימנה אותן מצוה אחת שהוא שם אחד לפי שלא ילקה א' שתי מלקיות משם אחד בשום פנים: ומפני זה אמר שימנה אל תאכלו ממנו נא מצוה א' ולא תאכלו מבושל מצוה אחרת ורואיתי מה שאמר בפסחים (דף מ"א ע"ב) אמר אביי אכל נא לוקה שתים מבושל לוקה שתים נא ומבושל לוקה שלש ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי הדא מיהא לקי כלומר כשאכל נא ומבושל לוקה אחד ואיכא דאמר הדא נמי לא לקי דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה כ זה הלאו המונע מפני דברים נא ומבישל אין לוקין עליו ואיתמר התם (שם) אמר אביי אכל זג לוקה שתים וכו' וכבר התבאר בגמרא סנהדרין (דף ס"ג) אין לוקין על לאו שבכללות ולפיכך מאמר אביי היא נדחה והאמת שהוא לוקה אחד בין שאכל נא בין שאכל מבושל או נא ומבושל לוקה אחד בלבד וכן בנזיר בזג ובחרצן (א) יהתימ' מדברי הרב ז"ל כי לדעתו שבא רבא לחלוק על לאו של לא תאכל ממנו נא ומבושל שהוא לאו שבכללות ובאוכל נא ומבושל באו שתי הלשונות הללו הלשון הראשון אמרו שלוקה על שתיהן אחת והלשון השני פטרו מכלום אם כן הראוי לנו שנפסוק הלכה שהוא פטור ממלקות לגמרי מפני הלשון שפוטר ואומר דאפילו הדא לא לקי הוא לישנא בתרא והלכה כלישנא בתרא (ב) ועוד דספק נפשות הוא ופטור (ג) ועוד דבגמרא סנהדרין שם כך התבאר שאין לוקין על לאוין שבכללות כלל ובין שעשאן כולם כא' או שעשה אחד מהן אינו לוקה כלל ואם כן למה אמר הרב כי האמת שלוקה הוא אחת אבל אין הענין כמו שאמר הרב שהאוכל נא ומבושל

ומה שאמר עוד (א) שלא הי' לו לפסוק כלישנא קמא נ"ל כי כן הוא הדין בשל תורה ללכת אחר המחמיר וכדאית' בפ"ק דע"א (דף ז) ומה שאמר עוד (ב) ספק נפשות הוא ופטור נ"ל כי זה לא נאמר בעברו על התורה והמלו' רק כמו שאמר בפ' י"ה (דף פ"ג) נפל עליו מפולת מותר לחלל עליו את השבת ולדומה לאלה הדברי' אבל כשעבר על ד"ת הא קי"ל דבשל תורה הלך אחר המחמיר · ומה שאמר עוד (ג) שבסנהדרין משמע שאין לוקין על לאו שבכללות כלל זהו במין הראשון של לאו שבכללות כמו לא תאכלו על הדם וכמו שהביא הרב

ומבושל

הרב בשורש הט'. ומה שאמר עוד (ד) שאם אל שאכלו הוי לאו שבכללו' הי' להם להקשות תאות' הברייתא שמחייב דאכל נא לאיכא דאמרי דפטר מכלום. שמא לא הקפידו להשיב עליו ודוחקי' טובא בגמר' שהיו יכולין לעשות איזו קושיא על אסר ולא ששו להשיב עליו ומה שהביא עוד ראיה (ה) מההיא, דפי' המקבל דבעי לאוקמי רבא כרבי יהודה דא"כ נראה שרבי' מחייב שתים על נא ומבושל. זה אינו נראה

ומבושל אפי' לדעת רבא לוקה שתים וכן בזה והכלן בגזי' והכלאי' בזה ששנו שם בפסחים ברייתא ת"ר אכל כזית נא מבעוד יום פטור כזית נא משחשיכה חייב: (ד) ואם כן היו מקשים ממנה למ"ד אפי' הכא לא לקי:

(ה) ועוד ראיה ממה שאמרו בגמ' של בבא מציעא (דף קט"ו ע"ב) אמר רב הונא חבל רחים לוקה שתים משום רחים ומשום כי נפש הוא חובל רחים ורכב לוקי' שלש משו' רחי' ומשו' רכב ומשו' כי נפש הוא

לבדו שכולל אלו הדברים כלם. ודמיון זה הלאו כלומר לא תאכלו על הדם אמרו ג"כ ולפני עור לא תתן מכשול כי הוא גם כן כולל ענינים רבים כמו שנבאר. וכן אמרו לא תשא שמע שוא הנה הוא ג"כ כולל ענינים רבים כמו שנבאר. וזהו המין האחד ממיני לאו שבכללו' והמין השני שיבא לאו אחד יאסור דברים רבים עטופים קצתם על קצתם והוא שיאמר לא תעשה כך וכך וזה המין יחלק לשני חלקים כי ממנו מה שבארו בתלמוד שהוא חייב מלקות על כל דבר ודבר מאותן הדברים העטופים וממנו מה שאמרו שאינו חייב אלא אחת להיותו לאו שבכללו' ואותן הלאוין שבארו שהוא חייב על כל אחת ואחת הם שנמנה כל דבר מהם מצוה בפני עצמה ומה שבארו שהוא חייב אחת על הכל נמנה אותו מצוה א' כפי מה שהשרשנו בזה השרש שלא ילקה אחד שתי מלקיות על לאו אחד בשום פנים וכשחייבו בבאור בכל ענין וענין מאותן הענינים העטופים שלוקין על כל אחד ואחד והוא שעשאם כלם בבת אחת לוקה מלקיות הרבה ידענו בהכרח שהם שמות הרבה וימנה כל א' ביחוד. ואני אזכור דמיונים רבים משני חלקי זה המין עד שיתבאר הענין המכוון תכלית הביאור. וזה אמרו ית' בשה הפסח אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים שאנחנו נמנה זה הלאו מצוה אחת ולא נמנה לא תאכלו נא מצוה אחת ולא תאכלו מבושל מצוה אחרת שלא יחד לכל ענין לאו בפני עצמו ולא אמר אל תאכלו ממנו נא ולא בשל מבושל אבל בא בלאו אחד כולל שני ענינים ועטף אחד מהם על האחר. ובפרק שני מפסחים (דף מ"א ע"ב) אמרו אמר אביי אכל נא לוקה שתים נא ומבושל לוקה שלש וזה כי הוא סובר שלוקין על לאו שבכללות וכשאכלו נא עבר על שני לאוין אחד מהן אל תאכלו ממנו נא והשני נלקה מכללא כי הוא אמר אל תאכלו אלא צלי וכבר אכלו בלתי צלי וכשאכלו נא ומבושל לוקה לפי דעתו שלש אחת על שאכלו נא והשני' על שאכלו מבושל והשלישית על שאכלו בלתי צלי. ואמרו שם על זה המאמר ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי חדא מיהא לקי ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי משום דלא מיחד ליה כלאו החסימא כלומר אמרו ית' לא תחסום שור בדישו' שהוא לאו אחד יזהיר מדבר אחד ואלם לאו זה המזהיר משני דברים נא ומבושל אין לוקין עליו. וכבר ידעת שהתבאר בגמרת סנהדרין

(דף ס"ג) אין לוקין על לאו שבכללו' ולכן מאמר אביי הוא נדח' והאמת שהוא לוקה אחת בין שאכלו נא ומבושל או נא או מבושל אח' בלבד לוקה ולכן נמנה אמרו ית' אל תאכלו ממנו נא ובשל מצו' אח' ושנאמ' גם כן אמר אביי אכל זג לוקה שתים חרצן לוקה שתים זג וחרצן לוקה שלש ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות רוצה לומר מכל אשר יעשה מגפן היין שיחשוב אביי שלוקין עליו · וכן אמרו בחמישי ממנחות (דף נ"ח ע"ב) המעלה שאור ודבש על גב המזבח אמר אביי לוקה משום שאור ולוקה משום דבש (ולוקי' משו' ערוב שאור) ולוקי' משום ערוב דבש רוצה לומר שאומרו כל כולל שני דברים שלא יקרב לבדו ושלא יקרב דבר נערב ממנו בו איזה שיעור שיהי' וזה כלו על שרש דרכו שסובר שלוקין על לאו שבכללות ונאמר שם רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי חדא מיהא לקי ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי משום דלא מיחד לאויה כלאו דחסימ' ואחר שהתבאר שאמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מצוה אחת וכן כל לאוין שבאו באיסור כל היוצא מהגפן על הנזיר מצוה אחת מפני שהם כלם פרט כמו שהתבאר בגמ' וכן אמרו כי כל שאור וכל הדבש מצוה אחת כן נמנה גם כן לא יבא עמוני ומואבי מצוה אחת וכן אמרו כל אלמנה ויתום לא תענון וכן אמרו לא תטה משפט גר יתום וכן אמרו כסותה ועונתה לא יגרע נמנה כל לאו מהן מצוה אחת רוצה לומר כי כל אחד מאלו הלאוין הוא כאמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל וכמו כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו בשוה אין הבדל ביניהם וכן אמרו לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב הוא

הוא חובל ורב יהודה אמר אבל רחים לוקה אחת ורכב לוקה אחת רחים ורכב לוקה שתים ושאלו ליתא אביי ורבא בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה קא מפלגי וכו' ואם כדברי הרב שאומר כי דעת רבא שאם אכל נא ומבושל אינו לוקה אלא אחת ולגמון אחר שאינו לוקה כלל היאך עלה על דעתם לומר דרבא דאמר כרב יהודה והוא מחייב ברחים ורכב שתים (ו) ועוד שהם שנו ברייתא מפורשת ואמרו בה תניא כותיה דרב יהודה ברחים ורכב חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו וא"כ תיקשי לרבא דאמר שלאו כזה שהוא לאו שבכללות אינו לוקה עליו שתים או שהוא פטור לגמרי ובפירוש אמרו שם בדחיית זו השאלה אמר לך אביי אנא דאמרי אפילו לרב יהודה עד כאן לא אמר רב יהודה התם אלא דכי נפש הוא חובל לא משמע לא לרחים ולא לרכב הילכך לשאר דברים הוא דאתא אבל הכא כי אם גלי אם למאי אתא ורבא אמר לך אנא דאמרי אפי' לרב הונא ע"כ לא אמר רב הונא אלא דכי נפש הוא חובל יתירא הוא

נראה בעיני דלעולם רבא לא מחייב אלא אחד בנא ומבושל וברחיים ורכב יחייב שתים כר' יהודה דמתני' שלאם היא שחייב שתים על רחיים ורכב ומה שאמר ליתא רבא דאמר כרבי יהודה הכי פירושו ליתא רבא דאמר בנא ומבושל שאינו לוקה על כי אם גלי אם משום דהוי אי' ממיני לאו שבכללו' כמו שכת' בשור ט' וגם בסי' משנה ראשונה בפרק אלו הן הלוקין אתיא כרב יהודה שגם הוא סובר ברחים ורכב שאינו לוקה על כי נפש הוא חובל משום דהוי לאו שבכללות · הת"ס בנא ומבושל בודאי אינו לוקה אלא אחת משום שלא בא בו הקבלה ללקות שתים והוי ממין לאו שבכללות שאין לוקין עליו אלא אחת על כל האיסורים הנפרשים בו · וא"ת אם רבא סובר שנפרשים ורכב לוקה שתים למה לא מכאן כרב לשתי מלות כבר השי' הרב בלא' רמ"ב בסמ"ק שלו ואמר כי לשון המשנה הוא חייב עליהן משום שני כלים לא שהן ב' מלות · ומה שאמר עוד (ו') שהם ברייתא מפורשת שמחייב על רחים ורכב על זה בפני עצמו ועי'

הוא לאו א' וכן אמרו יין ושכר אל תשת וגו' להבדיל ולהורות כלומר הזהרו בלאו אחד מהכנס למקדש או להורות בתורה והוא שתוי וזהו החלק האחד מחלקי המין השני ממיני לאו שבכללות והחלק השני הוא כמו מלת זה החלק הקודם בשוה אבל הוא בפי' מקובל כי כל דבר ודבר מן הדברים העטופים לוקין עליו בפני עצמו והוא כשיעשה אותם כלם אפי' בבת אחת לוקה על כל אח' ואח' באזהרה מיוחדת מזה אמרו לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך . אמרו בכריתות (דף ד' ע"ב) אכל מעשר דגן תירוש ויצהר חייב על כל א' ואחד והקשו ואמרו וכי לוקין על לאו שבכללות והית' תשובה קרא יתירה כתיב מכדי כתיב ואכלת לפני יי' אלהיך מעשר דגנך וכו' למה לי למהדר לא תוכל לאכול בשעריך וכי תימא ללאו א"כ נימא קרא לא תוכל למה ליה למהד' למכתבינהו כלהו ש"מ לחלק . ושם התבאר אחר השקלא וטריא שאמר: וקלי לא היה צריך לאמרו שהוא אמנם נזכר להלק שהוא חייב מלקות על קלי בפני עצמו ובעבור שאמרו בתלמוד על אופן הדחי' שמא יתחייב מלקות על קלי בפני עצמו כי אמנם נזכר לזה ויהיה חייב על לחם וקלי וכרמל מלקות אחת והשיבו למאי הלכתא כתביה רחמנא לקלי באמצע לומר לך שאם אכל לחם וקלי וכרמל חייב על כל אחת ואחת ועל זה ההקש בעצמו מאמרו ית' לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמי' מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים שכל אחד מאלו הדברים המנויין הוא לאו בפני עצמו ואינ' כלום מן החלק הראשון משני חלקי המין השני: הראי' על זה אמרו באמצע מעונן ומנחש וכבר נתבאר בכל אחד מהם לאו בפני עצמו והוא אמרו אחר שנזכרו מעונן ומנחש במקרא אחר כל אחד בפני עצמו והוא אמרו לא תנחשו ולא תעוננו וכמו שמנחש ומעונן יצאו להלק כן יתחלקו אותם שלפניהם ואחריה' כמו מעונן ומנחש כמו שבארנו בלחם וקלי וכרמל: וכבר טעה זולתנו בזה הענין אם בעבור שלא השיגה דעתו לאלו הענינים כלם או שהוא שכח בהם ומנה אמרו בכהנים אשה זונה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה מצוה אחת: וכבר התבאר לנו בגמרת קדושין (דף כז) חייב על כל אחת ואחת אפלו באשה אחת כמו שנתבאר במקומו ואנחנו נרחיב לו התנצלות במנותו זונה וחללה

מצוה

ועל זה דפני עצמו כבר כתבתי כי בזה הסכים ג"כ הרב שמשנה שלמה היא . ומה שאמר עוד (ז) שאין מחלוקת' רק בכי נפש הוא חובל . ובכי אם כלי אם . אין ספק בזה וכלו הוא דעת הרב . ומה שאמר עוד (ח) כי בנזיר מצינו שאף לרבא שסובר שאין לוקין על לאו שבכללות שלוקין ה' שאני התם שבאה בו הקבלה נחייב על כל אחד וא' כמבואר

הוא וכיון דיתירא הוא שדייה ארחים ורכב אבל הכא כי אם כלי אם יתירא הוא מיבעיי' ליה לכדתניא וכו' ואתה למד מזה שאין מחלוקתם (ז) ועניינם אלא בשם הכללי שהוא כי אם כלי אם וכי נפש הוא חובל (ח) ובגמרא נזירות (דף ל"ח ע"ב) מפרי' עוד דאמרי' התם אמר אביי אכל חרצן לוקה ב' זג לוקה ב' חרצן וזג לוקה ג' רבא אמר אין לוקין על לאו

מצוה אחת כי הוא חשב אותו לאו שבכללות והיה אצלו במחשבתו אמרו אשה זונה וחללה לא יקחו כמו אמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל ולא ידע כי זה לחלק וזה אינו לחלק וכמו שלא יבדיל כמו כן באמרו לחם וקלי וכרמל לא תאכלו ובין אמרו שארה כסותה ועונתה לא יגרע ולא אתפוש אותו בכמו זה אולם מנותו גרושה בכלל זונה וחללה ושם הכל מצוה אחת והנה אין טענה לו בזה כלל שהוא כלומר גרושה בפני עצמה מבואר והוא אמרו אשה גרושה מאישה לא יקחו · הנה כבר פי' זה השורש הגדול ר"ל לאו שבכללות ובארנו ספקותיו והודענו מה ממנו לחלק ומה ממנו לאו שבכללות לבד שאין חייבין עליו אלא אחת ושהדבר שהוא לחלק ימנה במצות הרבה ואשר אינו לחלק ימנה במצוה א' ושים זה השרש כלו נגד עיניך תמיד כי הוא מפתח גדול לאמת מנין המצות :

כמבואר במשנה ואין צורך להאריך (ט) וכן מה שהביא עוד מהמשנה שאומרת חייב על היין בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן וכו' כל זה אמת כאשר כבר כתבתי שאין כאן לאו שבכללות רק מכל אשר יעשה מגפן היין שהרי באה בקבלה שחייב על כל אחד ואחד :

לאו שבכללו' מחייב רב הפא אכל ענבי' לחים ויבשים חרצני' וזג וסחט אשכלות של ענבים ושתה לוקה חמש אי הכי לילקי שש אחד מכל אשר יעשה מגפן היין עם הפרטים שבו מפני שבדעתי' חמש מלקיות הם כדעת רבא שהוא חייב מלקות על כל אחד ואחד מן הפרטים בכתוב אבל לא על לאו שבכללות (ט) ועוד שהיכן משנה שלימה וחייב על היין בפני עצמו ועל ענבים בפני עצמן ועל חרצנים בפני עצמן ועל זגים בפני עצמן וזו תשובה מפורשת על דברי הרב · אבל ביאור הענין הזה כולו כך הוא שהלאוין שבכללו' מיני' מהם לחייב ומהם לפטור :

המין הראשון · הוא הלאו הכולל דברים רבים אין עניינם וטעם איסורם שוה והכתוב אסרם כולם בלאו א' ושם אחד כגון לא תאכלו על הדם שהכניסו בו ואכל מבהמה קודם שתצא נפשה ואוכל בשר קדשים קודם זריקה וסנהדרין שהרגו את הנפש שאסורין באכילה כל אותו היום וכגון הלאו הנדרש כל שבקדש פסול ליתן לא תעשה על אכילתו שנכנסין תחתיו טמא ויוצא ולן ונשחט בלילה ופיגול וזולת' הרבה עניינים שלוקין לגמרי והכל מודים שלאו כזה אין לוקין עליו כלל כמו שהוזכר בפ"ב של פסחים (דף מ"א ע"ב) ובפ' ז' של סנהדרין (דף ס"ג ע"ב) וכן המגדף והמנסך לע"א ומכבד ומרב' לפניה אמרו שם שהוא לאו שבכללות ואין לוקין על אחד מהם ואל תבין מהם מפני שהמעשי' הללו מושתנים שהרי שם א' להם שכולם עבודה הם לה וזה דומה ללאו דנבלה ולאו דלא תעשו כל מלאכה בי"ט שהם מלאכות רבות משונות המעשי' והענין ולוקין עליו כמו שמפורש בתחלת משקין (מ"ק דף ג') והטעם לכל אלו מפני שכל הנכללין בלאו שם אחד להם וכן המגדף והמנסך והסך והמלביש והמנעיל וזולתם עבודה שמם אבל כונתם באמרם שהוא לאו שבכללות מפני שהמניעה מהם בשלא כדרכי' הוא מה שהזכיר יתי' לא תלכו אחרי אלהי' אחרים שנכנסים תחתיו ענינים שאמר הכתוב את יי' אלהיך תירא ואותו תעבוד ובשמו תשבע והזהיר שלא נלך אחר ע"ז באלו ולא בזולתם שלא נירא ממנה ולא נעבדה בשום כבוד בעולם כגון נגפיף ונשוק וזולתם אפילו שלא כדרכ' ולא להשבע וגם יכנס בו שלא נשאל על העתידות ממנה ואם שמענו אותה מתמה שלא נלך אחר עצתם וכגון זה לאו שבכללות הוא ואין לוקין עליו כלל ·

והמין השני הוא לאו המפורט דברים רבים כגון כל שאור וכל דבש לא תקטירו לא יבא עמוני ומואבי לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב וכן כיוצא בהן והנראה מדברי חכמינו באלו שלוקין עליו לדברי הכל ואין לוקין עליו אלא א' והראיה בזה מה שהביא הרב מגמרא קדושין (דף ע"ז ע"ב) מענין אלמנה וגרושה וחללה זונה כהם שמלוקה גרושה מזונה וחללה בכהן הדיוט כך שלוקה אלמנה וחללה זונה בכ"ג ומשמעות זה שאם בא על כלם לא היה לוקה אלא אחד כיון שבלאו אחד נאמרו אלא מפני המדרש הזה שחלקן הכתוב לחייב על

כל א' אפילו בגוף א' למי בים לו איסור מע"א ופן יתברר זה מן הסוגיא שבסו' פרק גיד הנשה (דף ק"ב ע"ב) ממאמרם שם אכל אבר מן החי ובשר מן החי לרבי יוחנן חייב שתים לפי שלדעתו של ר' יוחנן לא תאכל הנפש עם הבשר לאו לאבר מן החי ובשר בשדה לאו אחד לבשר מן החי צריך לקים איננו חייב אלא אחד כי הוא שאמר ולא תאכל הנפש עם הבשר הוא לאו אחד כולל שניהם כאלו אמר לא תאכל הנפש והבשר בעודם זה עם זה אבל בשר מן החי ובשר מן הטריפה לרבי יוחנן חייב אחד שלדעתו ובשר בשדה טרפה לאו כלל שניהם שיעורו ובשר בשדה טרפה לא תאכלו ריש לקיש חייב שתים והנה זה מבואר וכן אמרו עוד בגמ' כריתות ובסנהדרין (דף ס"ה) לענין אוב וידעוני שאינם חלוקין לחטאת הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו ונלמד מזה שכן הדין במקום מלקות · וכן ראיתי עוד בירושלמי במסכת נזיר שמקשים שם מן הכתוב כל חלב לא תאכלו וכל דם לא תאכלו מעתה כיון שחזר וכלל לא יהא חייב אלא אחת הא נראה דכל חלב וכל דם לא תאכלו כלל הוא ואינו לוקה אלא אחת אלא מן הפרט שבמקום ועוד מקשה שם והא כתיב וכל משרת ענבים לא ישתה וכתיב מחרצנים ועד זג לא יאכל מעתה כיון שחזר וכלל לא יהא חייב אלא אחת אמר לון אלו כתיב חרצנים וזג יאות כיון דכתיב מחרצנים ועד זג לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו · וכן כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו אין דינם ללקות בהן אלא אחת אלא מפני שמלאו יתור לחלוק והעולה מכל זה שהכפרטין בלאו אחד אין לוקין עליהם אלא אחד והנה כודה בדינו של הרב בלא תביא אתנן זונה ומחיר כלב ושאור ודבש משפט גר יתום וכיולא בהן כולן :

מגלת אסתר

נראה לי שאין שום ראיה להרמב"ן במין הזה השלישי שהביא ואמר כי השים כלל ופרטים באיזה לאו לדברי הכל לוקה על כל הפרטים : ומה שהביא (א) מההיא דנזיר שאמרו בנזיר פ"ג מיכין ענבים לחים ויבשים לא יאכל לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו אין הטעם שם משום שנכתבו אלו הפרטין רק משום שכתב שמות חלוקים שהם ענבים לחים ויבשים שלא היה צריך לכתבם שהרי בין ענבים לחים ובין ענבים יבשים ענבים הם · וכן משמע ג"כ ממ"ש עלה דהביא ברייתא מכאן אתה דן לכל אסור שבתורה מה כאן שהוא מין אחד והן שני שמות וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו אף כל שהוא מין אחד והן שני שמות חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו לאתויי שמרא סדתא ועגבי

הרמב"ן

והמין השלישי הוא לאו יש בו כלל נפרטים בתחלה או בסוף כגון הלאו שפורט נא ומבושל וכולל אל תאכלו כי אם צלי אש וכן בנזיר כולל מכל אשר יצא מגפן היין לא יאכל ולדברי הכל הפרטים יתירי ולוקין עליהן על כל אחד ואחד דכיון דכתיב לא תאכלו כי אם צלי אש מיפרט בנא ומבושל ל"ל שמע מיני' א ללקות על כל אחד ואחד מן הפרטים (א)וכן אמרו בנזיר (דף ל"ח ע"ב) וענבי' לחים ויבשים לא יאכל לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ומכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה

מרגניתא טבא

היינו אוסרין אלא בעל עלמות פרה ורבה דומי' דמין שהיתר הכתוב שהמה כולן לורת דגים וכל שארי המינין שאינן בעלי עלמות או שאינן פרין ורבין כולן באים מריבוי הכתוב מכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים ואין זה לאו גמור להתחייב עליו מלקות לשיטת רבינו שאינו מלקה על דברים שבאים מריבוי הכתוב ולכך הוצרך רבינו להביא כל הנך שאינן בעלי עלמות או שאינן פרין ורבין לחייבן מלקות מלאו הכללי אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ שכולל גם שרץ המים וכמ"ש הרב המגיד ז"ל ואולי שרבינו רצה להביא מלקות שלהן מהפסוק הזה שכולל ולא להביאם מן הריבויין וזה יהי' נמשך אחר שיטתו בענין המלות והמלקיות שלא להביאם מן הריבוי וכו' עכ"ל אמנם עם כ"ז קשה לי לפי למה שבררתי לעיל מדברי רבינו שאין דגים עמאים נכללים בלאו הכולל אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ואמאי והא הכתוב קראן שרץ המים כדכתיב מכל שרץ המים וגו' מבשרם לא תאכלו ודוק ול"ע :

כתב רבינו הרמ"בם ומה שראוי שיודע אל זה השורש מה שאני מספרו וכו' כמו שנזכר אתה וכו' וא"זל וחשוב ג' מיני לאוין שבכללות וראיתי לבאר תחלה המין השני מלאוין שבכללות לפי שהמין השני הזה הוא שנחלקו בו רבינו הרמ"בן והרמ"בם ז"ל רבינו הרמ"בם המין השני שיבא לאו א' יאסור דברים רבים וכו' והאמת שהוא לוקה א' בין שאכלו נא ומבושל או נא או מבושל אחת בלבד לוקה וכו' עכ"ל הרמ"בם והרמ"בן בהשגותיו הודה במקצת וחלק עליו במקצת וז"ל הרמ"בן **א** והנה נודע בדינו של הרב כו' ש"מ ללקות עכ"או מן הפרטים עכ"ל ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריו היכי מלי

שבתורה לאתויי שמרא סדה׳ ועכשיו (ב) אבל מחלוקת אביי ורבא מפני שאביי סובר לפי שאמרה תורה אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש וכל הנכנסים תחת הלאו הזה מטעם אחד ומשם א׳ נאסרין לוקין עליו אחת כלאו דנבלה ויום טוב והולך לרבות בו עוד פרטים להלקות בהן על כל אחד וא׳ הלכך בנא ומבושל לוקה שלש דלוקה שתים מן השמות הנפרטין בלאו הזה הכללי המוסף עליהם שהוא אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש שהוא כולל נא ומבושל עצמו לפי שלאוין הרבה האמורין על איסור אחד מרבין בו המלקיות כמו שבארנו למעלה ורבא סובר לא בא הכתוב אלא להלקות בפרטין על כל אחד ואחד מלקות בפני עצמו אבל על הכלל אינו לוקה ונאמרו בסברתו של רבא שתי לשונות הלשון הראשון סובר שזה הכללי ראוי הוא ללקות (ג) כיון שהדברים הנכללים בו טעם איסורם שוה ושם הכולל אותם שאינו צלי אש כדברי אביי אלא שאינו ראוי להלקות בו עם לאו הפרט שילקה שתים שהרי לא נאמר במניעות הנא או המבושל לאו שני פעמים אלא לא תאכלו אחת נאמר בהן ואינו דין שילקה מלאו אחד באיסור אחד ואכילה אחת שתי מלקיות ׃ והלשון השני סובר שאפי׳ אחד אינו לוקה מן הלאו הזה דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה ואפי׳ זה לפי שאינו מזכיר שם האיסור כענין בנבלה ומלאכה דיום טוב שהשם המיוחד בהן כבר זכרו הכתוב ומנע ממנו אבל לא תאכלו כי אם צלי אש לא הזכיר שם הנאסרים אבל שלל אותם במותר וכגון זה אינו כדמיון לאו דחסימה המלמד מלקות על כל התורה **א** ואין בין שתי הלשונות של רבא כלום באכילת הפסח מפני שאין באכילתו ענין שיתחייב עליו מלקות זולתו הנא והמבושל שפרטן הכתוב לפי שהחי שהוא נכלל עמהם בזה כבר מיעטו אותו מן הפרט והצריכו הכלל לענין אחר כמו שמפורש בגמ׳ מציעא (דף קט״ו ע״ב) אבל החילוק היוצא משתי הלשונות בלאו כללי בזה המקום אחר שלוקין עליו אחת ללשון ראשון ופטור בו לפי הלשון האחרון וזה כגון הלאו הנאמר בנזיר מכל אשר יעשה מגפן היין שנאמרו בו גם כן פרטים תחלה מיין ושכר יזיר חומץ יין וענבים לחים ויבשים והם שמות שלוקין ממה שדרשו לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ומכאן אתה דן לכל האיסורים שבנזיר מה כאן מין א׳ והן שני שמות וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו וכו׳ וחזר וכלל מכל אשר יעשה מגפן היין שהוא כולל אלו הנזכרים ודברים אחרים עמהם ואין מלקין אלא על הפרטי׳ שנתייחס׳ בהן הלא לפי׳ דדין הביני׳ ועכשיו דכו׳ אינו לוק׳ בהן כלל לפי הלשון האחרון לפי שגם זה אינו מיוחד כלאו דחסימה שאינו מזכיר שם האיסורים הנכללו כענין דנבלה אבל כללם בשם אביהם כל היוצא מן ועוד שהלאוין האלו ר״ל לא תאכלו כי אם צלי אש כל אשר יעשה מגפן היין כיון שנכללו בהן שמותן שחלקן הכתוב וחייב עליהן מלקות הרבה כבר נקרא כל אחד לאו שבכללות מה שאין כן בלאו דנבלה ומלאכה דיום טוב שכל הנכללין בו שם אחד ומלקות א׳ יש בהן ולזה נתכוונו שתי הלשונות שבא שם באכילת הפסח בדין לאו שבכללות ללמד

על

ועכשיו (ב) וגם הפירוש שפירש במחלוקת אביי ורבא בנא ומבושל דחוק עד מאד שמאחר שרבא סובר שאין לוקין על לאו שבכללות ולא חלק בשום מקום היאך סליק אדעתיה דלשון ראשון להלקותו עליו ׃ ומה שאמר הרמב״ן (ג) שטעם לשון ראשון הוא כיון שהדברי׳ הנכללים בו טעם אסורם שוה וגם הנה כולם נכללו בשם אחד הנה כך הוא כל הכללים שנאמרו בכל פסוק שנזכרו בו פרטים כמו שמצינו בנזיר שנכללו בכל אשר יצא מגפן היין כל האסורים של נזיר ואסורם שוה ושם אחד להם ומכל מקום אמר רבא שאין לוקין על כלל זה של בכל אשר יצא מגפן היין מפני שהוא לאו שבכללות ׃ לכן הנני מסכים עם דעת הרב בכל מה שאמר ׃

ונראה

מרגניתא טבא

למילף מדפרט בנא ומבושל דליחודי לאוי קאתי דלמא לעולם לא הוי אלא לאו שבכללו׳ ולא לקי אלא חדא ואפ״ה אצטרך לפרוט נא ומבושל כדי למ״ע אבל כזית חי ממלקות כדתניא שם בפסחים דף מ״א ע״א יכול אכל כזית חי יהא חייב ת״ל נא ובשל מבושל במים נא ובשל אמרתי לך ולא חי והדרי הוא בגלמו ר״ל הרמ״בן מודה שאין לוקין ר״ל האי שכתב אחר שפי׳ מה שפי׳ בכוונת פלוגתי׳ אביי ורבא וז״ל **א** ואין בין שתי הלשונות כו׳ (ר״ל בין לשון דאמר חדא מיהא לקי ובין לשון ואפילו חדא נמי לא לקי) כלום באכילת כו׳ כמ״ש בגמרא ב״מ י״ל וא״ל דהכי דייק הרמ״בן דמדפרט בנא ומבושל ש״מ דליחודי לאוי קאתי דאי לא פרטינהו אלא למ״ע אבל כזית חי ממלקות לא הוה לי׳ למיפרט אלא מבושל ולא נא ושפיר נמ״ע חי מדפרט מבושל דאי אי נמי לקי לא לפרוט נמי מבושל אלא לכתוב אל תאכלו כי אם צלי אש דזה לא ניתן להיאמר דהכי מקשי היכי תלי דייק מדפרט רחמנא נמי נא דליחודי לאוין קאתי דהא איצטרך למיפרט נמי נא כי היכא דלא למעט כמו דמימעט חי דהא אי

לא

לא הוה מיפרע בנא נמי לא הוי אסי איסורא דנא אלא מכי אם צלי אש וא"כ כי היכי דמימעט חי כמדאיצטרך למיפרע מבושל הי' נמי מימעט נא לכך איצטרך למפרע נמי בנא כי היכי דלילקי כשאכל כזית נא: ולעולם כשאוכל נא ומבושל לא לקי אלא חדא דהוה לאו שבכללות וא"ל דהא דכתב הרמ"בן דמדפרט בנא ומבושל ש"מ ליחודי לאוי הוא דקאתי היינו למ"ד חדא נמי לא לקי' וכמו שפסק הרמ"בן לעיקר לשון נא והשיג על רבינו הרמ"בם שפסק לעיקר לשון ראשון דחדא מיהו לקי דס"ל להרמ"בן דלעולם לישנא בתרא עיקר:

ולמ"ד חדא נמי לא לקי דייקי שפיר דמדפרט נא ומבושל ש"מ דליחודי לאוי קאתי דאי לאו ליחודי לאוי א"כ אם אכל נא ומבושל אינו לוקה אפי' חדא דהוה לאו שבכללות שקשי לשתוק קרא מנא ומבושל ולא לכתוב אלא אל תאכל ממנו כ"א צלי אש דהוה ידעינן דנא ומבושל בלאו מאל תאכלו כ"א צלי אש ולא הוה לקי עלייהו דאל תאכל כ"א צלי אש לאו שבכללו' הוא ' דודאי אין לומר דפרט הכתוב נא ומבושל שאם אכל נא שיעבור שני איסורי לאוין אעפ"י שאינו לוקה דכל היכא דאיכא למידרש לא מוקמינן בלאוי יתירא כדאיתא בפסחים (דף כ"ד) ופי' רבינו הרמב"ם לאו יתירא שאין לוקין עליהם. עיין בריש שורש זה ועוד דא"כ תקשי היכי יליף בכריתות (דף ה') מדמייתר קלי ש"מ ליחודי לאוי קאתי דלמא לעולם לא אתי ליחודי אלא אתי כדי שיעבור על קלי שני איסורי לאוין ודוק. דזה ע"כ אין לעמוס בכוונת הרמ"בן דא"כ האיך סיים ואין בין שתי הלשונות של רבא כלום באכילת הפסח מפני שאין באכילתו ענין שיתחייב עליו מלקות זולתי הנא ומבושל שפרטן הכתוב וכו' הא לפ"ז איכא טובא בין שני הלשונות דלמ"ד חדא נמי לא לקי א"כ לוקין על נא ומבושל שתים דמדפרט בנא ומבושל ש"מ ליחודי לאוי קאתי כנ"ל משא"כ למ"ד חדא מיהא לקי אין הכרח במה דפרט נא ומבושל דליחודי לאוין קאתי די"ל דפרט כדי למעט אכל כזית חי ממלקות ודוק:

וטרם אודיעך כל זה רגע אדבר והוא די"ל על מ"ד חדא נמי לא לקי א"כ מאי יכול אכל כזית חי יהא חייב דקאמר הש"ס בפסחים (דף מ"א) דע"כ ה"פ דאי לאו דכתי' אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש אלא הוה כתוב אל תאכל כי אם צלי אש יכול אכל כזית חי יהא חייב ולמ"ד חדא נמי לא לקי מהיכי תיסק אדעתין דאכל כזית חי יהא חייב הא אל תאכלו כי אם צלי אש הוי לאו שבכללות שכולל כל מיני בישולים כמו שפרש"י בפסחים (דף מ"א ע"ב) בד"ה לאו שבכללו' הוא ואפי' חדא נמי לא לקי והנראה בזה הוא דהרמ"בן בשורש הזה כתב וז"ל המין הראשון הוא הלאו הכולל דברים רבים אין ענינם וטעם איסורן שוה וכו' ובד"ה והמין השלישי כתב וז"ל שאפי' מ"ד חדא נמי לא לקי הוה ס"ל דראוי ללקו' על לאו דאל תאכלו כי אם צלי אש כיון שהדברים הנכללים בו טעם איסורן שוה והשם הכולל אותו שאינו צלי אש אלא שאין לוקין עליו מפני דלא מיחד לאוי כלאו דחסימה לפי שאינו מזכיר שם האיסור כענין בנבילה ומלאכה די"ע שהשם המיוחד כאן כבר זכרו הכתוב ומנע ממנו אבל אל תאכל כ"א צלי אש לא הזכיר שם הנאסרים אבל שלל אותם במאמר עכ"ל:

ומדברי אלה עולה יסוד נכון למה שהקשה הרמ"בן על שיטת הרמ"בם שס"ל דנא ומבושל הוה לאו שבכללות וכתב וז"ל בד"ה וכן שגזירה שגוזר הרב כו' במקום ציור יד כזה

אבל אין הענין כמו שאמר הרב כו' וא"כ היו מקשי' מעתה למ"ד אפי' חדא לא לקי עכ"ל ולהנ"ל לא ק"מ דלמ"ד חדא נמי לא לקי ע"כ מדפרט בנא ומבושל ש"מ דליחודי לאוי קאתי דאל"כ דנא ומבושל נמי לאו שבכללו' וחדא נמי לא לקי לשתוק מנא ומבושל ולכתוב אל תאכל כ"א צלי אש דנמי הוה אסי איסור' דנא ומבושל בלאו דכי אם צלי אש ולא לקי עלייהו אפי' חדא משום דאל תאכל כ"א צלי אש הוה לאו שבכללות ואפי' חדא לא לקי דודאי א"ל דפרט הכתוב בנא ומבושל כו' כנ"ל בד"ה ולמ"ד חדא נמי לא לקי ע"ש. משא"כ למ"ד חדא מיהא לקי אין הכרח מדפרט בנא ומבושל דליחודי לאוי קאתי דדלמא לעולם הוה לאו שבכללות והא דפרט בנא ומבושל היינו למעט אם אכל כזית חי דפטור ובמבושל לחודי' לא סגי דא"כ הוה מימעט גם נא ממלקות דלא הוה אסי נא אלא מכי אם צלי אש וכי היכי דחי מימעט נמי נא כנ"ל ודוק:

וממוצא הדברים יתישב לשון מתמיה בכ"מ בפ"ח מהלכו' קרבן פסח ה' ד' וז"ל אכל נא ומבושל כאי אינו לוקה אלא אחת כו' בס"פ כל שעה אמ' אביי וכו' אכל נא ומבושל לוקה ג' רבא אמ' אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי תרתי הוא דלא לקי חדא מיהא לקי א"ד חדא נמי לא לקי כך היא גירסת רבינו וידוע דהלכה כרבא אלא שיש לתמוה למה פסק כלישנא קמא וכן פסק עוד בס' סנהדרין פ' י"ח וכבר השיגו הרמ"בן ואפשר שטעמו משום דאמרינן איכא דאמרי ואיכא דאמרי לא מסברר הי' הוא לישנא קמא והי הוא לישנא בתרא והילכך נקטינן לקולא ומה גם בדין מלקות שהוא כמיתה עכ"ל ולכאורה הוא תמוה מאי קולא בהא דפסק חדא מיהא לקי אדרב' חדא נמי לא לקי הוה קולא ' אמנם למה שכתבתי ניחא דלמ"ד חדא נמי לא לקי א"כ מדפרט בנא ומבושל ש"מ ליחודי לאוי הוא דקאתי כנ"ל וא"כ לוקין על נא ומבושל שתים משא"כ למ"ד חדא מיהא לקי וא"כ אין הכרח מדפרט בנא ומבושל דלחודי לאוי הוא דקאתי דלעולם נא ומבושל הוה לאו שבכללות ואיצטרך למפרט בהו כדי למעט אכל כזית חי דפטור ובמבושל לחוד לא סגי כנ"ל וא"כ לא לקי על נא ומבושל אלא חדא הרי לך מבואר דלמ"ד חדא מיהו לקי הוה קולא ודוק:

ושיעור לשון הש"ס הכי איכא דאמרי חדא מיהא לקי על לאו שבכללות וא"כ פליג רבא נמי על נא ומבושל דקאמר אביי לוקה שתים ולרבא אנא ומבושל אינו לוקה אלא אחת ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי אלאו שבכללות וא"כ לא פליג רבא אנא ומבושל דלוקה שתים דמדפרט בנא ומבושל ש"מ ליחודי לאוי הוא דקאתי ולא פליג אלא על מה דקא' אביי דאם אכל נא לוקה שתים משום כ"א צלי אש ונא ומבושל לוקה שלש משום צלי אש ופליג דמשום צלי אש לא לקי דהוה לאו שבכללות ודוק:

אמנם לפ"ז אכתי לא יצאנו מן הקושי' שהעיר על דברי רבינו והוא דהקשה א"כ מ"ד לוקין על לאו שבכללות איך ממעט מדפרט הכתוב נא ומבושל דאם אכל כזית חי פטור דלמא לעולם

לגזלם חייב והא דאצטריך ומבושל היינו כי היכא דלילקי תרתי אם אכל נא או מבושל . ונראה · אם אכל נא ומבושל דבשלמא מאן דאמר חדא מיהא לקי שפיר ממ״ע במדאיצטרך נא ומבושל דאכל כזית פטור דאין להקשות עליו אכ״ל דאתי נא ומבושל למעוטי חי דלעולם חי נמי חייב והא דאיצטריך נא ומבושל היינו כי היכא דלילקי תרתי אם אכל נא וחי אנא משום נא ואחי משום כ״א צלי אש דאי לא כתב נא לא הוה לקי אנא וחי אלא אחת כיון דתרווייהו מחד לאו קאתי דהוא כ״א צלי אש . דלשיטת רבינו דס״ל דנא ומבושל לא לקי אלא חדא א״כ השתא דכתיב נא ומבושל ואפי׳ נימא דאתי נמי חייב אפ״ה אם אכל נא ומבושל וחי איכו חייב אלא אחת כיון דשלשתם עומדים על לאו א׳ והוה לאו שבכללות ולא לקי עלייהו אלא חדא ותקשי למ״ד איצטרך נא ומבושל אצ״כ למעט חי ודוק :

ואין ליישב לשיטת רבינו כמו שישבתי בחידושי הלכות שלי לשיטת התוספ׳ דמוקמי הברייתא דיכול אכל כזית חי יהא חייב ת״ל נא ומבושל וכו׳ נמי כמ״ד לוקין על לאו שבכללות והקשיתי קושי׳ זו עליהם וישבתי דה״פ יכול אכל כזית חי יהא חייב ר״ל אי לאו דכתב רחמנא אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כ״א צלי אש אלא הוה כתוב אל תאכלו כי אם צלי אש יכול אכל כזית חי יהא חייב דהשתא הוי כי אם צלי אש בודאי לאו אכל איסורים שאינם צלי דאל תאכלו בודאי אכי אם צלי אש קאי לכך כתב רחמנא אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כ״א צלי אש דהשתא קאי אל תאכל אנא ובשל וכי אם צלי אש הוי עשה לחי וחמי עברי׳ מדאפקי׳ רחמנא בלשון עשה כמ״ש התוספ׳ בפסחים (דף מא ע״ב) בד״ה חדא מיהא לקי דאם הפי׳ כן גם לשיטת רבינו תקש׳ עלי׳ הקושי׳ שהקשה עליו הרמ״בן שכתב רבינו שאפי׳ יבוא באיסור א׳ אלף לאוין אין לוקין עליו אלא אחת והקשה עליו הרמב״ן בד״ה העיקר השישי׳ יגזור בו הרב וכו׳ בקיצ׳ ד׳ כזה וז״ל והרי הרב מביא בכאן המחלוקת שחלקו אביי ורבא בחובל רחיים ורכב ובחובל זוג שאביי׳ מלקה אותו שתים ר״ל א׳ משום לא יחבול רחיים והשני משום לאו הכולל כי נפש הוא חובל שכולל כל כלים עושין אוכל נפש וכן בזוג א׳ משום זוג והשני משום לאו הכולל מכל אשר יעשה מגפן היין אעפ״י שהוא דבר א׳ ושם א׳ מפני שנכפל בו לאו ורבא חולק בה מפני שהלאו השני לאו שבכללות הא אלו הי׳ לאו מיוחד לוקה מלקות שני כפילו עכ״ל הרמ״בן והירלשי על קושי׳ זו וז״ל וכ״ל שכבר הכליע רבינו פירק קושי׳ זו בנעימות לשונו במצות ל״ת קע״ט וז״ל הזהרנו מאכול איזה שרץ שיהי׳ בלתי יחוד בין שרץ העוף בין שרץ המים בין שרץ הארץ · והוא אומרו יתעלה אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ לאו זה בפני עצמו ולוקין עליו והוא דומה לאיסור כולל וכו׳ עכ״ל והנה בתיבות הללו שכתוב והוא דומה לאיסור כולל י״ל קושי׳ הרמ״בן דמ״ד לוקין על לאו שבכללות עדיפא לי׳ ללקות שתים היכא שבאו בענין אחד ב׳ לאוין אחד לאו מיוחד בו והשני מלאו הכולל . מהיכא שבאו ב׳ לאוין מיוחדים בענין אחד דכשבאו ב׳ לאוין מיוחדים בענין א׳ כפולי׳ אמרינן דלאו השני לא בא למלקות אלא לחיזוק בעלמא אבל כשהלאו השני בא מן לאו הכולל איסורי׳ רבים אמרינן כי היכא דבא לאו הכולל למלקות על דבר שנכלל בו ולא בו לאו מיוחד ה״כ בענין שבא בו לאו מיוחד מלקין אותו עוד מלקות משום לאו הכולל אותו משום דלאו הכולל בוודאי למלקות בא בדבר שאין בו עוד לאו מיוחד ומינו דבא למלקות בענין שלא בא בו לאו מיוחד . בא נמי למלקות בענין שבא בו עוד לאו מיוחד והוא דומיא דאיסור כולל שכתב רבינו דאע״ג דאין איסור חל על איסור היכא דכולל איסור השני עוד דברים אחרים אמרינן דחל על איסור משום מינו דכולל האיסור שאר דברי׳ וחייל עלייהו . חייל נמי על איסור זה וה״נ דכוותי׳ בלאו הכולל וכו׳ ע״ש ולפי ק״ד דהא דממעט חי ממלקות בסר דפרט רחמנא נא ומבושל משום דלא הוה כ״א צלי אש אלא עשה לגבי חי וחמי עברי׳ והא דקאמר רבא לוקה שלש מלקות השלישית משום כי אם צלי אש היינו דלא הוה כ״א צלי אש לאו אלא לנא ומבושל וכמו שהאריכו התוספ׳ בד״ה חדא מיהא לקי הדרא קושי׳ הרמב״ן הנ״ל לדוכתא דהרי הלאו דכי אם צלי אש איכו כולל איסורין שאין מיוחד בהן לאו דלגבי חי ושמי עבריי הוה עשה ולא הוה לאו אלא לגבי נא ומבושל שבא בהן לאו מיוחד ואמאי לקי לרבא הא הוי שני לאוין כפולין בענין אחד · לשיטת הרמב״ם לכ״ע אין לוקין שלא בא לחיזוק וגם רבא דקאמר אין לוקין על לאו שבכללות לא ס״ל למימר אלא דאין לוקין על ב׳ לאוין כפולים בענין אחד ודוק היטב :

ועלה על לבי ליישב קושי׳ זו דס״ל לרבינו דודאי לס״ק דרבי דס״ל דכי אם צלי אש אתי לבשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא וכו׳ ודאי אין סברא לומר דלהוי כי אם צלי אליו לאו ואליו עשה אלא דמסתבר דכולו הוא לאו בין לנא ומבושל בין לחי וחמי עברי׳ והא דכתב רחמנא בלשון עשה כי אם צלי אש ולא כתב בלשון לאו אל תאכלו ממנו נא ובשל ושאינו צלי היינו כדי לאגמורין נמי דבשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא . ועיין בשיטה מקובצת שכתבו תוספ׳ שאנן בהדי׳ דהא דמוקמינן כ״א צלי אש לחי וחמי עברי׳ לעשה היינו משום דכתב רחמנא בלשון עשה ע״ש בב״מ דף קע״ו ע״ב . משא״כ לרבי דמפיק מיסורא דבשל מבושל דאם אכל נא ובשל מבעוד יום חייב כמו שפי׳ מהרש״א והביא מכילתא דס״ל לרבי הכי בהדי׳ א״כ תקשי למאי נ״מ כתב רחמנא בלשון עשה וע״כ צ״ל דלענין חי וחמי עברי׳ הוה עשה ולא הוה כ״א צלי אש לאו אלא גבי נא ומבושל ולפ״ז ליכא למימר דהברייתא דמפיק מדפרט נא ובשל דאכל כזית חי פטור אתי׳ כר׳ דלא ס״ל דרשא דבשעה שישנו בקום אכול צלי וכו׳ ולדידי׳ ע״כ כ״א צלי אש לא הוה לאו אלא לגבי נא ומבושל אבל לגבי חי וחמי עברי׳ הוה עשה ובהמה מודה רבא דלרבי לא לוקה שתים אנא או אמבושל משום דהשתא לא הוי לאו דכי אם צלי אש אלא לאו כפול בדברים שבאו בהם לאוין מיוחדי׳ והא דקאמר רבא אכל נא לוקה שתים וכו׳ היינו לס״ק דרבי דס״ל דרשא דבשעה שישנו בקום אכול צלי וכו׳ דלדידי׳ הוה לאו דכי אם צלי בין לנא ומבושל בין לחי וחמי עברי׳ ושפיר הוה לאו שכולל נמי איסורי׳ שלא בא בהן לאו מיוחד ומינו דבא למלקות לאיסורי׳ שלא בא בהן לאו מיוחד בא נמי למלקות לאיסורין שבא בהן לאו מיוחד דומי׳ דאיסור כולל כנ״ל ודוק ·

אמנם כדי ליישב הקושי׳ שהקשה הרמ״בן בהשגותיו בשורש הזה על רבינו הרמב״ם דהיכא ס״ד דנא ומבושל הוא לאו שבכללות ולא לקי אלא חדא וס״ד סדא נמי לא לקי אנא ומבושל אפי׳

הדא וז"ל באמצע ד"ה וכן הגזרה שגזר הרב כו' בציור יד א' כזה ☞ ועוד ראיה ממה שאמרו בגמ' של כ"מ אמר ר"ה חבל רחיים לוקה שתי' כו' ואם כדברי הרב כו' ועוד שם שנו בברייתא כו' אלא כשם הכללי כו' וכי נפש הוא חובל וכו' עכ"ל הרמב"ן וגם כדי ליישב הקושי' שהקשו שם התוספת ר"ל בכ"מ בד"ה אמר לך רבא וכו' וז"ל באמצע הדבור הנ"ל וא"ת ואמאי איצטרך אביי הכא טעמא דאין לוקין משום דכי אם צלי אם הוי לאו שבכללות תיפוק ליה דאיצטרך לכדתני' בשעה שישנו בקום אכול צלי וכו' . וי"ל דהגמ' הוא דמפרש ומפרש האי טעמא אליבא ר"ל אליבא דאביי משום דידע גמ' דאביי הכא אית ליה בעלמא גבי זג וחרצן ושאור ודבש . א"כ וכו' · ואנא כאצבע בקירא לסברי' לא מיתבא דעתאי בפירושם זה דבשלמא לעיל בר"ה לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה קמפלגי שהקשו וז"ל וא"ת טעמא דרב יהודה הוי משום דכי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתא ולא משום לאו שבכללו' כדקאמר אביי ותירצו וי"ל שכן דרך הגמרא דאע"ג שכבר פירש הטעם אומר לימא דכשנאמר הלימוד בבית המדרש עדיין לא נודע להם טעם המפורש אלא היה סבור דטעמא דרב יהודה משום דאין לוקין על לאו שבכללות תירוצם עולה יפה שר"י אומר חבל רחיים לוקה אחת רחיים ורכב לוקה שתים זה היה לשון רב יהודה ואיכא למימר שהש"ס הוא דמוסיף ומפרש ומסיק טעמא דר"י כי נפש הוא חובל לשאר דברים . משא"כ בפסחים אי ס"ד דהש"ס הוא דמסיק טעמא דאביי דאמר משום שאין לוקין על לאו שבכללות אכל אביי אמר אכל נא לוקה אחת נא ומבושל לוקה שתים א"כ למה שקלו מילולי' דאביי והוה ליה להש"ס להביא גם הלשון שאמר אביי ולפרש דטעמי' דאמר אביי אכל נא לוקה אחת וכו' דאין לוקין על לאו שבכללו' כמו שעשה הש"ס בכ"מ שהביא הלשון שאמר רב יהודה חבל רחיים לוקה אחת וכו' ואח"כ מפרש כי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתי ודוק :

והנני חוזר להראשונות שכתבתי לעיל דלמ"ד הדא נמי לא לקי ע"כ מדפרט בנא ומבושל ש"מ דליחודי לאוי הוא דקאתי דאי ס"ד דלא ליחודי לאוי הוא דקאתי א"כ אין לוקין על נא ומבושל אפילו הדא א"כ תקשי לשתוק מנא ומבושל ולכתוב אל תאכל כ"א צלי אש דנמי נדע דנא ומבושל הוא בלאו דאל תאכל כ"א צלי אש ולא לקי עלייהו דאל תאכל כ"א צלי אש הוה לאו שבכללות . אמנם כ"ז אם אפילו אחר שפרט נא ומבושל כשאר כ"א צלי אש לאו · אבל אם נאמר דכ"א צלי אש לא אתי ללאו אלא כדמסיק הש"ס בכ"מ דאתי לכדתני' בשעה שישנו בקום אכול צלי . אין הכרח מדפרט הכתוב בנא ומבושל דליחודי לאוי קאתי דלעולם נא ומבושל הוה לאו שבכללות ולא לקי אפי' הדא · והשתא ל"ק לשתוק מנא ומבושל ולכתוב אל תאכל כ"א צלי אש · דאי הוה כתוב הכי היה גם חי וחמי עברי' בלאו : ולפום דקיימינן דאחר דכתב רחמנא נא ומבושל כ"א צלי אש · לא אתי ללאו כלל אלא אתי לכדתני' בשעה שישנו בקום אכול צלי וא"כ צרך פרט נא ומבושל כי היכי דלא ליהוי חי וחמי עבריה בלאו . ולעולם נא ומבושל הוה לאו שבכללות והדא נמי לא לקי וגם לא סגי במבושל כ"א צלי אש בלא נא דהשתא הייתי אומר דגם נא איננו בלאו דכ"א צלי אש אתי לכדתני' בשעה שישנו בקום צלי ישנו בבל תאכל מבושל ועוד השתא הוה אל תאכל מבושל לאו מיוחד דכיון דכ"א צלי אש לאו אתי ללאו אלא לכדתני' א"כ אין כאן שום עטיפת לאו אחר על אל תאכל אלא מבושל ותהוי לאו מיוחד וילקה עליו לכך כתב רחמנא נא ובשל ועטפם על לאו א' כי היכי דלהוי לאו שבכללות ולא לילקה אלא חדא והשתא מתורצת. קושי' הרמב"ן שהקשה לרבינו בסימן יד שני כזה ☞ בד"ה וכן הגזרה שגזר הרב וכו' וז"ל ואם כדברי הרב שאומר כי דעת רבא שאם אוכל נא ומבושל איננו לוקה אלא אחת וללשון אחרון איננו לוקה כלל האיך עלה על דעתם שרבא אמר כרב יהודה והוא מחייב ברחיים ורכב שתים · די"ל דשאלו בש"ס לימא רבא דאמר כרב יהודה היינו ללשון דהדא נמי לא לקי וא"כ מדפרט בנא ומבושל ש"מ ליחודי לאוי קאתי ולקי אנא ומבושל תרתי וע"כ הא דקאמר אין לוקין על לאו שבכללות היינו על לאו דכ"א צלי אש דאע"ג דנא ובשל איכתוב ליחודי לאוי אכתי כ"א צלי אש הוי לאו שבכללות . וא"כ ברחיים ורכב דע"כ רחיים ורכב ליחודי לאו הוא דמופרט בהו · דאי לאו ליחודי לאוי א"כ ארחים ורכב לא לקי אפי' הדא לא ליפרט רחיים ורכב אלא לכתוב לא תחבול כי נפש הוא חובל . דנמי נדע דרחיים ורכב בלאו דלא תחבול כי נפש הוא וגם לא לקי דלא תחבול כי נפש הוא הוה לאו שבכללות · וס"ד דמקשה דהא דאמר ר"י רחיים ורכב לוקה שתים היינו אע"ג דרחיים ורכב ליחודי לאוי קאתי אכתי כי נפש הוא חובל לאו שבכללות היא ואין לוקין עליו דומיא דכמו שפרשתי גבי נא ומבושל כ"א צלי אש . וא"ל דגבי רחיים ורכב אי אפשר לומר דמדפרט דליחודי לאוי קאתי דאיצטרך לאגמורין דעובר על רחיי' בפני עצמו ועל רכב בפני עצמו : די"ל דהמקשה לא ידע זה אלא הוה סובר דיש לידע זה מסברא בלא קרא וכמו שאכתוב קמן דהיינו דסני ליה המתרץ אליבא דאביי לגירסת הרמב"ם ואליבא דרבא לגירסת הספרים וכדמשמע מקושי' התוספת בר"ה אבל כ"א צלי אש בא"ד וא"ת אף כי נפש הוא חובל לר' יהודה אתי לדברי' אחרים ללקות ולא אמרינן רחיים ורכב אמרתי לך וכו' דהקושיא והתירוץ של תוס' אזלו לפום דיש להוציא מסברא לחייב על זה בפני עצמו וע"ז בפני עצמו בלא קרא · דאי מקרא לא ק"מ כמ"ש מוהרש"א וז"ל בא"ד ולא אמרינן רחיים ורכב אמרתי לך ולא דברים אחרים לפי התירוץ שכתבו התוס' לעיל דרחיים ורכב לא הוו ב' כתובים דאיצטרכו לחייב משום ב' כלים לזה כאן קושי' דלא שייך רחיים ורכב אמרתי לך ולא וכו' דאיצטרכו לגופייהו · וכמו שצריכין לומר לפי' התוס' דפי' דכי נפש הוא חובל יתירא הוא · משום דלא הוה רחיים ורכב ב' כתובי' . משמע לרבא דקאמר אמר לך ר"י כי נפש הוא חובל לא משמע רחיים ורכב הלכך לשאר דברים הוא דקאתי משום דליכא למיליף שאר דברים מרחיים ורכב דהוה ב' כתובים וש"מ דלחייב ע"ז בפני עצמו וע"ז בפ"ע ידעינן מסברא בלא קרא דאל"כ אמאי לא אתי שארי דברים מרחיים ורכב ודוק : וזו היא בקשה על מוהרש"א שכתב לפי התירץ שכתבו התוספת לעיל דרחיים ורכב לא הוה ב' כתובים וכו' מאי קאמר הא כדרב יהודה דרבא קיימינן ולדידי' ודאי הוו ב' כתובים דאל"כ הוו אתי שארי דברים מרחיים ורכב כמו שפירש התוס' לאביי אליבא דרב הונא ודוק ויש ליישב עכ"פ הנך רואה דלא פסיקא מילתא דליכא להוציא מסברא בלא קרא דחייב ע"ז בפני עצמו וע"ז בפני עצמו . אלא י"ל דאיכא להוציא מסברא בלא קרא דחייב ע"ז בפני עצמו וע"ז בפני עצמו כמו שהוכחתי ודוק : וע"ז משני דלעולם ס"ל כרב הונא דכיון דהדא נמי לא לקי אלאו שבכללות ע"כ רחיים ורכב ליחודי לאו קאתי וכיון דמוכח דרחיים ורכב ליחודי לאוי קאתי והוה כאלו כתיב לא תחבול רחיים ולא תחבול

דבר הוה כאלו כתיב נ"כ לא תחבול כי נפש הוא חובל דה"ק נמי הש"ס בכריתות (דף ד') דהיכא דגי איסורי שעופים על לאו א' וגילה הכתוב בא' דמיוחד ליחודי לאו אמרינן דכולהו נמי מייחדים בלאו אע"ג דהכי אחריני לא מייתרי . והוא דמסיק בכריתות דף הנ"ל ע"א וז"ל ואב"א היינו טעמייהו דרבנן כדאמר ליה רב מרי לרב זביד : אלא מעתה אליי דחולין היתר . א"ל עליך אמר קרא כל חלב שור וכשב ועז דבר השוה בשלשתן בעינן וליכא הלכך כי אתא שור וכשב ועז למשרי' אליי דחולין הוא דאתא ור' ישמעאל אמר לך א"כ לימא קרא כל חלב שור כשב · ועז למה לי ש"מ לחלק . והנה י"ל אכתי מנ"ל לר"י דיתורא דעז אתי לחלק בשלשתן אימא עז דמייתר מחייב חדא · שור וכשב דלא מייתרי דאיצטרכו למשרי חלב אליי דחולין לא מחייב אלא חדא א"כ לא מחייב כללן למ"ד לאו שבכללות חדא נמי לא לקי · אע"כ דהרבה איסורין השעופים על לאו א' ואייתר חד ליחודי בי' לאו · אמרינן מדהאי ליחודי לאו כולהו נמי ליחודי לאו אע"ג דלא מייתרי וכדאמר הש"ס בבבא מציעא גבי רך וטוב מדטוב לדרשא רך נמי לדרשא ואע"ג דלעיל שדיתי בי' נרגא מהא דפריך הש"ס בכריתות (דף ה' ע"א) קושי' כזו גבי לחם וקלי וכרמל דמפיק הכא קלי מבינייהו ואייתר קלי לחלק ופריך הש"ס ואימא קלי דמייתר מחייב חדא: אכולהון מחיי' חדא ומשני א"כ לכתוב קרא לחם כרמל וקלי או לכתוב קלי לחם וכרמל אמאי כתב לקלי באמצע וכו' חזינן דלא מיתבא דעתי' דהש"ס לענין ליחודי לאוי בדמדקלי לחלק כולהו נמי לחלק אלא במה דכתב לקלי באמצע · י"ל דהרי גבי פלוגתא דחלב שור וכשב ועז משני הש"ס תרי שנוי' א' דפלוגתא רב ישמעאל וחכמים · דר"י סבר למידין לאו מלאו בין מלאו ובין מלאו דכרת . וחכמים סבירי לאו מלאו ילפינן לאו מכרת לא ילפינן · והב' הוא האיבעית אימא דהיינו טעמייהו דרבנן כדאמר לי' רב מרי לרב זביד וכו' ור"י אמר לך א"כ לימא קרא כל חלב שור כשב : ועז למה לי ש"מ לחלק . ובאמת י"ל דבהכי פליגי הני תרי שינוי' דלשינוי' קמא לא אמרינן מדעז לחלק שור וכשב נמי לחלק . ולכך משני דפלוגתם דר"י וחכמים באם ילפינן לאו מכרת והאיבעית אימא ס"ל דאמרינן שפיר מדעז לחלק שור וכשב נמי לחלק ודוק : וא"כ י"ל דקושי' הש"ס דפריך גבי קלי אזלא לשינוי' קמא דמשני גבי פלוגתא דר"י וחכמים דפליגי באם ילפינן לאו מכרת . אבל לשינוי דמשני א"כ לכתוב כל חלב שור כשב . ועז למה לי ואמרינן מדעז לחלק אינך נמי לחלק באמת לא קשי' מידי ודוק . ולעיל בפירולי על הקושי' שהקשיתי על הרמב"ן ישבתי באופן אחר ע"ש · ומש"ה חבל רחיים ורכב לוקה שלש דמדרחיים ורכב ליחודי לאוי כי נפש הוא חובל נמי ליחודי לאו וכדמשני הש"ס בכריתות הנ"ל · ודקאמר רבא לגי' הרמב"ם ואביי לגי' שלפנינו גבי נא ומבושל אין לוקין על לאו שבכללות . לאו משום דס"ל דנא ומבושל ליחודי לאוי קאתי משום דמייתרי אבל כי אם צלי אש דלא מייתר לא אתי ליחודי לאו ולכך אין לוקין על כי אם צלי אש דלא ס"ל האי סברא דבכריתות הנ"ל דמדהאי ליחודי לאו קאתי אינך נמי ליחודי לאו קאתי דכוותי' גבי רחיים ורכב אע"ג דרחיים ורכב ליחודי לאוי קאתו לא אמרינן מדרחיים ורכב ליחודי לאו קאתי כי נפש הוא חובל נמי ליחודי לאוי קאתי ולא לקי אכי נפש הוא חובל . אלא גם רבא לגי' הרמב"ם ואביי לגי' שלפנינו מודה דאמרינן הסברא מדהאי ליחודי לאוי קאתי אינך נמי ליחודי לאוי אלא טעמי' דאמר בנא ומבושל אין לוקין על לאו שבכללות משום דכי אם צלי אש מיבעי' ליה לכדתני' בשעה שישנו בקום אכול צלי וכו' ולפ"ז לא מוכח מידי מדפרט הכתוב בנא ומבושל דליחודי לאוי קאתי כנ"ל והלכך נא ומבושל הוה לאו שבכללו' וחדא נמי לא לקי : משא"כ כי נפש הוא חובל דיתורא הוא שדינן ארחיים ורכב וכמו שפירש רש"י וגבי רחיים ורכב מוכח שפיר דרחיים ורכב ליחודי לאוי קאתי למ"ד חדא נמי לא לקי כנ"ל ומדרחים ורכב ליחודי לאוי קאתו כי נפש הוא חובל נמי ליחודי לאוי קאתי ולכך מודה דלקי שלש גבי רחיים ורכב ודוק וכזה נסתלקה קושי' התוספת שהקשו בב"מ (דף קטו ע"ב) כד"ה אמר לך רבא דאמאי איצטרך אביי טעמי' דאין לוקין משום דכי אם צלי אש לאו שבכללות תיפוק ליה דאיצטרך לכדתני' דלכל הנ"ל הרי עיקר טעמי' דס"ל דנא ומבושל הוה לאו שבכללו' היינו משום דכי אם צלי אש מבעי' ליה לכדתני' וכנ"ל ודוק : וגם נסתלקה קושי' הרמב"ן מעל רבינו שהכריח מהא דקאמר הש"ס בב"מ בצינור יד שלישי ☜ ורבא אמר לך אנא דאמרי אפילו לר"ה כו' וקיים ואתה למד מזה וכו' · דלפי מה שפירשתי אדרבה מהא דמשני אמר לך רבא וכו' אלא כ"א צלי אש מבעי' ליה לכדתני' וכו' מוכרח דהא דקאמר בפסחים אין לוקין על לאו שבכללות היא לאו דנא ומבושל דהשתא ניחא הא דקאמר בב"מ דכ"א צלי אש מבעי' ליה לכדתני' ובפסחים אמר טעמא דאין לוקין על לאו שבכללות משום דעיקר טעמי' דקאמר בפסחים אין לוקין על נא ומבושל משום דהוי לאו שבכללות הוא מטעמי' דכ"א צלי אש מבעי' ליה לכדתני' דהשתא אין הכרח מדפרט בנא ומבושל דליחודי לאוי קאתי ולכך אין לוקין כנ"ל . משא"כ לשיטת הרמב"ן קשי' קושי' התוספ' הנ"ל : וגם נתישבה הקושי' שהקשה הרמב"ן בצינור יד שני כזה ☜ וז"ל ואם כדברי הרב שאומר כי דעת רבא וכו' והוא מחייב ברחיים ורכב שתים עכ"ל דלכל הנ"ל שפיר עלה על דעתם דרבא לגי' הרמב"ם אמר כר"י לפום מה דלא אסיק אדעתי' דכ"א צ"א מיבעי' ליה לכדתני' והוה ס"ל דכ"א צ"א ללאו אתי וא"כ למ"ד חדא נמי לא לקי מוכרח דמדפרט בנא ומבושל דליחודי לאוי קאתי וכן מדפרט ברחים ורכב ש"מ דליחודי לאוי קאתי אלא ס"ד דלא אמרינן הסברא מדהאי ליחודי לאוי קאתי האי נמי ליחודי לאוי קאתי אע"ג דלא מיתר וא"כ הוה כ"א צלי אש וכי נפש הוא חובל לאוי שבכללות דלא מייתרי ליחודי לאוי דאיצטרכו לשארי דברים ואין לוקין עליהם . ובאמת לפום ס"ד הוה סבר דהא דקאמר בפסחים אין לוקין על לאו שבכללות הוא הלאו דכי אם צלי אש ומשני דלעולם ס"ל הסברא דמדהאי ליחודי לאוי קאתי האי נמי ליחודי לאו קאתי אע"ג דלא מייתר והא דקאמר בפסחי' אין לוקין על לאו שבכללות לאו אלאו דכ"א צלי אש קאי אלא אלאו דנא ומבושל משום דאין הכרח מדפרט הכתוב בנא ומבושל דליחודי לאוי קאתי וטעמא דכ"א צלי אש מבעי' ליה לכדתני' וכמו שהארכתי לעיל ודוק : ולא תימה דכל מה שפירשתי הוא דוקא למ"ד חדא נמי לא לקי אלא מצינא לפרש ככל הנ"ל אפי' למ"ד חדא מיהת לקי · דכל כמה דלא הוה ידעינן דכי אם צלי אש מבעי' לכדתני' כל שישנו בקום אכול צלי וכו' הוה משמע אפילו למ"ד חדא מיהא לקי דמדפרט בנא ומבושל דליחודי לאוי הוא דקאתי · דאי לאו ליחודי לאוי הוא דקאתי מיפרט בנא ומבושל למה לי . הא"ל דאיצטרך למיפרט נא ומבושל כי היכא דלילקי תרתי אם אכל נא וחי · ומבושל וחי דאי לא הוי אתו אלא מלאו דאל תאכלו כ"א צלי אש לא הוה לקי אנא וחי אלא אחת משום דלא אתי אלא

מלאו

מלבד אחד דז"א דהשתא כמי דמפרש ואתי כמי חייב אפ"ה אם אכל נא ומבושל ומי איכא לוקי לשיט' הרמב"ן אלא אי למ"ד חדא מיהא הא לקי כיון דכולם עטופי' על לאו א' . וא"כ מיפרש בנא ומבושל למה לי אין דליחודי לאוי קאתי משא"כ בתר דמשני דכ"א צלי אש מבע"ל לכדתני' אין הכרח מדפרש בנא ומבושל דליחודי לאוי קאתי כמ"ש לעיל בלמ"ד חדא נמי לא לקי . וא"כ כל מה שפרשתי למ"ד חדא נמי לא לקי הפירוש ההוא עולה כהוגן גם למ"ד חדא מיהא לקי ודוק .

והא דקתני בברייתא דמנא ומבושל ממעט חי היינו לפום מאי דמפיק כ"א צלי אש לכדתני' וכו' וה"פ אלו לא נאמר נא ומבושל אלא הוה כתיב אל תאכל כ"א צלי אש יכול אכל כזית חי יהא חייב דהשתא ע"כ כ"א צלי אש לאו הוא דאל תאכל אכי אם צ"א קאי לכך כתב רחמנא נא ומבושל דהשתא אל תאכלו ממנו אנא ומבושל קאי וסמיכת דכי אם צ"א לאו ללאו אתי אלא לכדתני' כל שישנו וכו' ולכך חי פטור . ומיהו כי אם צ"א הוה עשה אלא דילפינן הא דתני' כל שישנו בקום אכול צלי וכו' מדסמכה רחמנא עשה דכ"א צלי לנא ומבושל והיינו דקיים בברייתא יכול יהא מותר ת"ל כ"א צלי אש . דצלי אש הוה עשה ודוק .

ולא תקשי לך הא ע"כ מוכרח מדברי רבינו הרמב"ם דהא דלקי שתים ארחים ורכב לאו משום דמייתרי רחים ורכב ליחודי לאוי דהא כתב במצות ל"ת רמ"ב דאיצטריך למיפרט רחיים ורכב כדי להורות דמי שחבל שני כלים שבשניהם יושלם לעשות אוכל נפש דקד"א דאינו עובר עליו אלא משום כלי א' ביארו לנו שהוא חייב משום שני כלים וא"כ אין ראי' מדפרט הכתוב רחיים ורכב דאתו ליחודי לאוי למלקות דלמא להכי פרט דעובר בלאו על כל א' ואכתי לא לקי אלא חדא משום דהוה לאו שבכללות ודע שאין זה דומה למ"ש לעיל והוכחתי דאין סברא לאוקמי יתורי' דלאוין לשני איסורי לאוין . דבשלמא התם אי נמי לא הוה כתיב קלי הייתי יודע דקלי בלאו מבינייהו דלחם וכרמל הלכך אין סברא לומר דכתב קלי כדי שיעבור על קלי שני איסורי לאוין . משא"כ הכא גבי רחיים ורכב אי לא כתוב נמי רכב לא הייתי יודע דאם חבל רחיים וא"כ רכב דאיכא שום איסור ברכב ולכך ודאי צריך קרא לאשמועינן דאיכא איסור לאו ברכב ודוק :

דזה שכתב רבינו במצות ל"ת רמ"ב היינו למסקנא דגמ' ויתבאר ממה שאפרש הסוגיא אבב"מ לשיטת רבינו • אמנם כדי שלא יהא פתחון פה לבעל דין לחלוק ולומר ומי מצית אמרת דה"פ במה דמשני אכל כ"א צלי אש לכדתני' דלעול' מוד' ר' לגי' הרמב"ם ואביי לגי' שלפנינו דחבל רכב ורחיים דלוקה שלש משום דמדרחיים ורכב ליחודי לאוי קאתו כי נפש הוא חובל נמי ליחודי לאוי קאתי • והא דאמר בפסחים אין לוקין על לאו שבכללות היינו על נא ומבושל וטעמא משום דכ"א צלי אש מבעי' לי' לכדתניא וא"כ אין הכרח דהא דמיפרט בנא ומבושל ליחודי לאוי קאתי דניהו דיהבינן דכי נפש הוא חובל נמי ליחודי לאוי קאתי והוה כאלו כתיב לא תחבול כי נפש הוא חובל . אכתי כי היכא דס"ל דאין לוקין אנא ומבושל משום שניהם עטופים על לאו א' והוי לאו שבכללות כ"ש דראוי לומר שלא ללקות אלא תחבול כי נפש הוא חובל שהרי הרבה איסורי' דהיינו כל שאר דברים ממיני כלי אוכל נפש כלולים בו וא"כ היכי אלי מודה דהואיל ורחיים ורכב ליחודי לאוי קאתי כי נפש הוא חובל נמי ליחודי לאוי קאתי והלכך לוקה ג' משום כי נפש הוא חובל נמי . מאי הוה דמיחד לאוי בכי נפש הוא חובל אכתי הרבה איסורי' כלולים דהיינו כל שאר דברים וכי היכי דס"ל דאין לוקין אנא ומבושל משום דשניהם כלולים בלאו א' כ"ש שמן הראוי שלא לילקי אכי נפש הוא חובל כנ"ל . אי משום הא לא ארי' והוא דהרמב"ן כ' בשרש הזה וז"ל והמין הראשון הוא הלאו הכולל דברים רבים וכו' וכן המגפף והמנשק והסך והמלבים והמנעיל שם א' להם דהיינו עבודה שמם אכל כוונתם כו' ולבסוף פי' פלוגתא השני לשונות ר"ל דחדא מיהת לקי ולשון דחדא נמי לא לקי . דהלשון דחדא מיהת לקי ס"ל אע"ג דאין לוקין על לאו שבכללות דלא תאכלו על הדם ודלאו הנדרש על כל שבקדש פסול ליתן ל"ת על אכילתו הכא בלאו הכולל דכי אם צ"א לקי דבשלמא לא תאכלו על הדם ולאו הנדרש לכל שבקדש פסול . דין הוא שלא ללקות עליו כלל • משום דהלאוים כוללין ענינים • שאין ענינם וטעם איסורין שוה . משא"כ לאו שכללי הזה דכ"א צלי אש ראוי לילקות עליו כיון שהדברים הנכללים בו טעם איסורין שוה והשם הכולל אותן שאינו צלי אש כדברי אביי לגי' הרמב"ם אלא שאין ראוי להלקות בו עם לאו הפרט שילקה שתים וכו' עכ"ל עם קצת תוספת ביאור להקל על המעיין • הרי מבואר דאי הוה כתיב לא תחבול כי נפש הוא חובל • לא הוה כלל לאו שבכללו' כיון שהדברי' הנכללים בו טעם איסורין שוה והשם הכולל אותן כלי שעושי' בו אוכל נפש . דומיי' דמה שפי' הרמב"ן בכי אם צלי אש והוה ממש כלאו דנבילה ולאו דלא תעשה מלאכה די"ט • משא"כ נא ומבושל העטופי' על לאו א' לפום דהוו לאו שבכללות נכללים בלאו זה ענינים שאין ענינם וטעם איסורין שוה שזה אסור משום נא וזה אסור משום מבושל ואין שם א' כולל אותם והלכך ראוי שאין ללקות עליו כל זמן דליכא יתורא דאתי ליחודי לאוי ודוק :

והרני מנהר ילך דברי כי היכא דלא תקשי לך אחרי שאני אומר דאי הוה כתיב לא תאכל כ"א צלי אש ולא תחבול כי נפש הוא חובל לא הוי לאו שבכללות כמ"ש בשם הרמב"ן . א"כ איך מצינא למימר דלמ"ד חדא נמי לא לקי דמדפרט נא ומבושל . ורחיים ורכב דליחודי לאוי קאתי דהשתא אדרבה איכא למימר דלכך פרט נא ומבושל ורחיים ורכב וכללם בלאו א' כי היכי דלהוי לאו שבכללות ולא לילקי עליהם דאי לא הוי פורטם אלא הוה כתיב אל תאכלו כ"א צלי אש הוי לקי משום דכ"א צלי אש לא הוי לאו שבכללות כיון שענינם איסורין שוה . אשכילך ואורך דהכי אני אומר דאי ס"ד דנא ומבושל הוה לאו שבכללות ולא לקי אפי' חדא • א"כ ליפסוק מנא ולא לכתוב אלא אל תאכלו ממנו מבושל כ"א צלי אש דהשתא הוה ידעינן דנא אסור בלאו מכי אם צלי אש ולא לקי כלל משום דמבושל וכ"א צלי אש הוה עטופים על לאו א' והוה לאו שבכללות ומדפרט נמי נא ש"מ דליחודי לאוי קאתי ומדנא ליחודי לאוי קאתי צלי אש נמי ליחודי לאוי קאתי כמו שכתבתי ראי' מגמ' דכריתות הנ"ל דמדעז ליחודי לאוי קאתי שור וכשב נמי ליחודי לאוי קאתי אע"ג דלא מייתרו • וכן ברחיים ורכב כי נפש הוא חובל אי ס"ד דרחיים ורכב הוה לאו שבכללות ואין לוקה אפי' חדא ליפסוק מרחיים ולכתוב לא תחבול רכב כי נפש הוא חובל • דהשתא הוה ידע דחובל רחיים בלאו מכי נפשי הוא חובל ולא לקי כלל] משום דרכב וכי נפש הוא

בלאו

חובל שעושים על לאו א' והוה לאו שבכללות ואפי' הכא לא לקי ומדפרט נמי רחיים ש"מ ליחודי לאוי קאתי ומדרחיים ליחודי לאוי ורכב וכי נפש וגו' נמי ליחודי לאוי קאתו כנ"ל ודוק :

ועתה אפרש הסוגי' דב"מ (דף קטו ע"ב) לשיטת רבינו הרמ"בם על הסדר דהש"ס דקאמר לימא אביי ורבא בפלוגת' דרב הונא ור"י קמפלגי דאמר אביי לגי' רבינו הרמ"בם והרמב"ן אבל לא לוקה שתים משום נא ומשום כ"א צלי אש . מבושל לוקה שתים וכו' נא ומבושל לוקה שלש משום נא ומבושל ומשום לא תאכלנו כ"א צלי אש . רבא אמר לגי' רבינו הרמב"ם והרמב"ן אין לוקין על לאו שבכללות לימא הכא לגי' רבינו דאמ' כר"י ואביי לגי' רבינו דאמר כר"ה . דסלקא דעתי' דכי נפש הוא חובל הוא לאו . וס"ד נמי דהא דחייב על רחיים ורכב משום שני כלים יש להוציא מן הסברא בלא קרא כמ"ש והוכחתי לע"ל מהתוספ' ומהרש"א . וגם ס"ד דכי אם ל"א הוא לאו . וע"כ מדפרט ברחיים ורכב ובנא ומבושל ש"מ ליחודי לאוי קאתי כמו שבררתי לעיל דין למ"ד על לאו שבכללות הכא מיהא לקי בין למ"ד הכא נמי לא לקי כנ"ל . וא"כ ע"כ הא דאמר רבא לגי' רבינו דפסקים אין לוקין על לאו שבכללות קאי על לאו דכ"א צלי אש דה"נ דמיפרט בנא ומבושל ליחודי לאוי אפ"ה לא אמרינן מדהני ליחודי לאוי קאתי כ"א ל"א נמי ליחודי לאוי קאתי . דהכך דמייתרי אמרינן דליחודי לאוי קאתו משא"כ כ"א צלי אש דלא מייתר לא אמרינן דליחודי לאוי קאתי והוה לאו שבכללו' והיינו נמי טעמ' דרב יהוד' דס"ל דאין לוקין אכי נפש הוא חובל אע"ג דע"כ רחיים ורכב מייתרי ליחודי לאוי אפ"ה לא אמרינן מדהני לייחודי לאוי קאתו כי נפש הוא חובל נמי ליחודי לאוי קאתו דהכך דמייתרי אמרי' בהו דליחודי לאוי קאתו . משא"כ כי נפש הוא חובל דלא מייתר לא אמרינן בי' דליחודי לאוי קאתי והוה לאו שבכללות ואין לוקין עליו . והיינו דס"ד דש"ס למימר דאביי ורבא בפלוגתא דר"ה ור"י קמפלגי . וע"ז משני אמר לך אביי לגי' רבינו אנא דאמרי אפי' לרב יהודה ע"כ לא קאמר ר"י התם אלא דכי נפש הוא חובל לא משמע רחיים ורכב . הילכך לשאר דברים הוא דאתא . וכדי לברר לך בירור שלם בכוונ' תירוץ זה של הש"ס אעתיק לשון הרא"ש בפי' תירוץ זה של הש"ס הובא בשיטה מקובצת וז"ל אמר לך רבא אנא דאמרי וכו' תימא דהא זג וחרצן נמי נחלקו וכו' ככתוב בתוספ' דודאי כי נפש הוא חובל לא משמע לאו אי אתא לשאר דברים שאין במשמעו' לשון לאו אלא נתינ' טעם בעלמא . אבל כל אשר יעשה מגפן היין כיון דבלשון לאו נאמר יש להעמיד ללאו גם לזג וחרצן . ועוד יש לפרש דיהוייא דרבא הכי אבל הכא כ"א צלי אש למאי אתא עפי שפיר מלנא ומבושל דנוקמא בי' ונפיק הכי . כך יש במשמעותו נא ומבושל כמו שאר דברים אחרים . וכן י"ל בזג וחרצן למאי אתא מכל אשר יעשה מגפן היין דנוקמי עפי מזג וחרצן . גלא דמי לרחיים ורכב דמשמע עפי לשארי דברים מרחיים ורכב דודאי אי הוה כתב כל שנפש הוא חובל הוה משמע שיהיו רחיים ורכב כמו שאר דברים אבל השתא דכתיב כי נפש הוא חובל לא משמע אלא נתינת טעם לרחיים ורכב ולומר שמטעם זה יש לאסור שאר כלים שעושין בהן אוכל נפש עכ"ל . והנה מתוך דברי' אלא אברר תירוץ הש"ס לשיטת רבינו . דה"פ אמר לך אביי לגי' רבינו אנא דאמרי אפי' כר"י . ע"כ ל"ק ר"י התם אלא דכי נפש הוא חובל לא משמע רחיים ורכב הלכך לשאר דברים הוא דאתי . וכשאתי לשאר דברים ודאי כי נפש הוא חובל לא משמע לאו שאין במשמעותו לשון לאו אלא נתינת . טעם לרחיים ורכב ולומר שמטעם זה יש לאסור שאר כלים שעושין בהן אוכל נפש כמו שפי' הרא"ש . אלא כדי שלא תקשו על זה אי ס"ד דכי נפש הוא חובל הוא רק נתינת טעם לרחיים ורכב ולומר שמטעם זה יש לאסור שאר כלים שעושין בהן אוכל נפש ולא לאו תקשי לא לכתוב כלל רחיים ורכב אלא לכתוב לא תחבול כל שנפש הוא חובל . וא"ל דאיצטריך כי היכא דלילקי תרתי ארחיים ורכב דאי לא הוה כתיב אלא לא יחבול כל שנפש הוא חובל לא הוה לקי ארחיי' ורכב תרתי כיון דאחד לאו דלא יחבול כל שנפש הוא חובל נפקי ולכך כתב רחיים ורכב לחייב על רחיים בפני עצמו אי בעינא אימא דבאמת הייגו דקאמר הש"ס ע"כ לא קאמר רב יהודה אלא דכי נפש הוא חובל לא משמע רחיים ורכב ר"ל דאי הוה כתיב לא יחבול כל אשר נפש הוא חובל לא הוי משמע דחייב על רחיים ורכב תרתי משום דהוה אתו מחד לאו והלכך צריך למיפרט רחיים ורכב . והשתא דע"כ צריך למיפרט רחיים ורכב הלכך כי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתא כלומר דלאו ללאו אתי אלא לנתינת טעם לרחיים ורכב ולומר שמטעם זה יש לאסור שאר כלים שעושין בהם אוכל נפש כמו שפי' הרא"ש . אמנם האמת אינו כן לדעת רבינו הרמ"בם דס"ל דאע"ג דהוה אתי מלאו א' אפ"ה חייב על כל כלי וכלי כמו שביאר בהלכות ל"ת רמ"ב והנה אעתיק לך פה לשונו שם . וז"ל הזהירנו מחבול כלים שעושין בהם בני אדם הכנת מזונותיהם כגון כלי הטחינה והלישה והבישול וכו' וזולת זה מה שיקבלוהו שם דבר שעושין בו אוכל נפש שנאמר כי נפש הוא חובל ונאמר שנבאר לך אמרם הנה וחייב משום ב' כלים שנאמר לא יחבול רחיים ורכב כי זה יבא לחשוב שהן ב' מלות וכ"ש באמרם וחייב על הרחיים בפני עצמו וענין זה המאמר כל מי שימשכן כלי שעושין בו אוכל נפש עובר על מלות ל"ת כמו שהתבאר ומי שמשכן בכלים רבים כל אחד מהן עושין בו אוכל נפש חייב על כל כלי וכלי כגון שימשכן כלי הטחינה וכלי הלישה וכלי עשיית הפת וזה מה שאין צריך לו ביאור . שהוא כמי שחבל בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון שהוא עובר על כל בגד ובגד . ואמנם השאלה כמי שחבל שני כלים בשניהם יחד יעשה אוכל נפש . אם נאמר אחר שהאוכל אמנם תשלם עשייהו בשניהם הנה שניהם כלי א' או אחר שהם שני כלים יהי' חייב על א' וא' בפני עצמו וביארו לנו שהוא חייב עליהם משום שני כלים ואעפ"י שהסקבן שניהם מעשה מלאכה כעין רחיים ורכב שלא תעשה הטחינה באחד לבדו עכ"ל . הנה מבואר ממה שכתב ומי שמשכן כלים רבים וכו' כגון כלי הלישה וכלי עשית הפת שחייב על כל כלי וכלי וזה אין צריך ביאור ודימה לחובל בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון שהוא עובר על כל בגד ובגד שגם אי הוה אתו מלאו א' הוה חייב על כל כלי וכלי שהרי דימה לחובל בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון שהוא עובר על כל בגד ובגד והלא בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון מחד לאו קאתו וכתב וזה אין צריך ביאור . וא"כ לשיטת רבינו אי הוה כתיב לא יחבול כל אשר נפש הוא חובל נמי הוה ידעינן דחייב על כל כלי וכלי וצריך לפרש לדברי רבינו דה"ק עד כאן ל"ק ר"י התם אלא דכי נפש הוא חובל לא משמע רחים ורכב . ר"ל דאע"ג דהוה ידעינן א"כ הוי כתיב לא יחבול כל אשר נפש הוא חובל דחייב על כל כלי וכלי אפ"ה לא הוה ידעינן דחייב על כל כלי וכלי בשני כלים בשניהם יחד יעשה אוכל נפש דומי' דרחיים ורכב . דה"א אחר שהאוכל משלם

עשייתו בשניהם הנה בניהם כלי אחד ומש"ה צריך למיפרט רחיים ורכב . וכיון שכן תו לא ק"מ אי נמי כי נפש הוא חובל אינו לאו אלא נתינת טעם ולא בא להוסיף שום לאו דלישתוק מרחיים ורכב דאיצטרך לאגמורין דאפי' בשני כלים יחד יעשה חובל נפש דחייב ע"ל כל וכלי . והיינו דקיים הלכך כי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתי ר"ל שהוא רק נתינת טעם לרחיים ורכב ולומר שמטעם זה יש לאסור שאר כלים שעושין בהם אוכל נפש ודוק :

ואם כך דרכה של תורה אגיך דבר עמוק בדברי רבינו . דלפ"ז לא הוה רחיים ורכב לאו שבכללות דהרי כי נפש הוא חובל אינו לאו אלא נתינת טעם לרחיים ורכב כנ"ל ומשום רחיים ורכב השתופים על לאו א' לא הוה לאו שבכללות משום דכדי שיהא חייב על הרחיים בפני עצמו ועל הרכב בפני עצמו אין אנו צריכן לשון לאו גבי רכב . אלא אי נמי הוה גלי לן רחמנא דרכב הוא כלי בפ"ע בלא לשון לאו היינו לוקין על הרחיים בפ"ע ועל הרכב בפ"ע · דעל שני כלים לוקין ע"ל כל א' בפ"ע מלאו אחד דומי' דבגד אלמנה ראובן ובגד אלמנ' שמעון כמו שדימה רבינו הרמב"ם וביאר רבינו דזה מה שאין צריך לן ביאור אלא כל עלמינו שלא היינו יודעין דרכב הוא כלי בפ"ע ולגלוי' זה אין אנו צריכין לאו דאי נמי גלי לן רחמנא דרכב הוא כלי בפני עצמו בלא לשון לאו נמי היינו לוקין על רחיים בפ"ע ועל הרכב בפ"ע מלאו א' . והיינו טעמא דרבינו אינו מונה רחיים ורכב ב' מצות כמו שביאר ואמר דלחייב על כל כלי וכלי זה מה שאין צריך לו ביאור . דמבואר מדבריו הא הוה צריך ביאור לחייב על כל כלי וכלי היה ראוי למנות רחיים ורכב ב' מצות משום דהיינו צריכן הלשון לאו גם לרכב · משא"כ השתא דלחייב על כל כלי וכלי מלאו א' זה מה שאין צריך לו באור אין ראוי למנות רחיים ורכב ב' מצות דלעולם מצוה אחי הן ולא בא רכב אלא לגלוי' דהוא כלי בפ"ע . ולגלוי' זה אין אנו צריכן לשון לאו דאי נמי הוה גלי לן קרא דרכב הוא כלי בפ"ע בלא לשון לאו נמי היינו לוקין על רחיים בפ"ע ועל רכב בפ"ע מלאו א' כמו שלוקין על כל כלי וכלי מלאו א' דומי' דבגד אלמנה ראובן ובגד אלמנה שמעון וזה ברור ומבואר באר היטיב בדברי רבינו הר מב"ם והבן זה :

וממוצא הדברים הבין דאע"ג דפסקינן דלא ומבושל הוה לאו שבכללות ולא לקי עלייהו אלא חדא אין מן הקושי' ממה דלוקה כל רחיים ורכב שתים כמו שהקשה הרמב"ן על רבינו הרמב"ם דרחיים ורכב לא הוה לאו שבכללות כמו שבארתי והא דלוקה על רחיים בפ"ע ועל רכב בפ"ע היינו משום דאפי' מלאו א' לוקה על כל כלי וכלי בפ"ע דומי' דבגד אלמנה ראובן ובגד אלמנה שמעון ורכב לא אתי רק לגלוי' דרכב נמי הוה כלי בפ"ע ולגלוי' זה אין אנו צריכין לשון לאו כמו שבררתי לעיל ודוק :

אמנם לרב הונא דס"ל חבל רחיים ורכב לוקה שלש משום רחיים ומשום רכב ומשום כי נפש הוא חובל ולפום דבעינן למימר דרבא לגי' הרמב"ם דקאמר גבי נא ומבושל אין לוקין על לאו שבכללות לרב נמי קאמר . ע"כ צ"ל דדייק גבי רחיים ורכב דלא הוה לאו שבכללות הכי · דאי ס"ד דרחיים ורכב הוה לאו שבכללות וחדא נמי לא לקי תקשי מיפרט ברחיים ורכב למה לי. הכי ה"ל למיכתב לא תחבול כי נפש הוא חובל. ואי משום דאי הוה כתיב הכי לא הוה לאו שבכללות מאחר דענינם וטעם איסורין שוה שהוא משום כלי אוכל נפש והוה כלאו דנבילה ולא תעשה מלאכה די"ע כמ"ש לעיל בשם הרמב"ן . אכתי ה"ל למיכתב לא יחבול רחיים כי נפש הוא חובל ולשתוק מרכב . אלא מדפרט נמי רכב ש"מ ליחודי לאוי קאתי ומדאתי ליחודי לאוי קאתי איבך נמי ליחודי לאוי קאתו כמו שהבאתי מגמ' דכריתות מדנז ליחודי לאוי קאתי . שור וכשב נמי ליחודי לאוי קאתו אע"ג דלא מייתרו . ע"כ צריכין אנו לומר דס"ל דמסברא הוה ידעינן דרכב הוא כלי בפ"ע דאל"כ לא הוה מלי דייק מדכתב רחמנא נמי רכב דליחודי לאוי קאתי · דהא איצטרך רכב לאגמורין ולגלוי' לן דרכב הוא כלי בפ"ע ואם חבל רחיים ואח"כ רכב דעובר עליו איסור לאו ודוק :

והפירוש בגמרא במאי דקאמר אמר לך רבא לגי' רבינו הרמב"ם אנא דאמרי אפי' לרב הונא כבר פירשתי לעיל דה"ק דלעולם גם רבא מודה ברחיים ורכב מדרחיים ורכב ליחודי לאוי קאתי כי נפש הוא חובל נמי ליחודי לאוי קאתי והא דאמר בנא ומבושל אין לוקין על לאו שבכללות היינו טעמא דכ"א לאי אם מבעי' ליה לכדתני' כל שישנו בקום אכול לאי ישנו בבל תאכל נא וכל שאינו בקום אכול לאי אינו בבל תאכל נא וא"כ אין הכרח מדפרט בנא ומבושל דליחודי לאוי קאתי · והוה נא ומבושל לאו שבכללות ואין לוקין עליו ועיין לעיל כי שם בארתי כל הצורך ודוק :

אמנם קשה לי על מ"ש רבינו במצות ל"ת רמ"ב וז"ל ועניין זה המאמר כל מי שימשכן כלי שעושין בו אוכל נפש וכו' ומי שמשכן כלים רבים כל א' מהן · ושין בו אוכל נפש חייב על כל כלי וכלי כגון שמשכן כלי הלישה וכלי הלחם וזה מה שאין צריך לו ביאור שהוא שחבל בגד אלמנה ראובן ובגד אלמנה שמעון שהוא עובר על כל בגד ובגד · והא בשמעתין משמע דאין לוקין על כל כלי וכלי מלאו א' דהרי ר"ה אומר חבל רחיים ורכב לוקה שלש משום רחיים ומשום רכב ומשום כי נפש הוא חובל ואי ס"ד דלוקין על כל כלי וכלי מלאו א' א"כ ה"ל לר"ה למימר חבל רחיים ורכב לוקה ארבע א' משום רחיים ב' משום רכב . ושתי משום כי נפש הוא חובל דמשום כי נפש הוא חובל לוקה על כל כלי וכלי מלאו אחד ודוק :

והנראה לי בישוב קושי' זו הוא דקשי' ליה לרבינו הרמב"ם הא דקאמר בגמרא דב"מ . (דף קט"ו ע"א) תניא כוותי' דרב יהודא חבל זוג של ספרים ולמד של פרות חייב שתים . זה בעצמו וזה בעצמו אינו חייב אלא אחת · ותניא אידך חבל זוג של ספרים ולמד של פרות יכול לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא יחבול רחיים ורכב מה רחיים ורכב שהם מיוחדים בני כלים ועושין מלאכה אחת וחייב על זה בפני עצמו וע"ז בפני עצמו אף כל דברים שהם שני כלים מיוחדים ועושין מלאכה אחת חייב ע"ז בפ"ע וע"ז בפ"ע. ונדחק רש"י בפי' קייעתא זו מתני ברייתות לרב יהודא · והתוספ' פירשו בענין אחר ונדחק מוהרש"א לפרש בכוונת דבריהם · ומפרש רבינו הרמב"ם דתני' כוותי' דרב יהודא אזיל למאי

דמוקי

דמוקי הש"ס דרבא לגירס' רבינו דאמר אין לוקין על לאו שבכללות אפי' לרב הונא נמי קאמר ולפי מה שפרשתי לעיל . וע"ז קאמר הש"ס דלפום מאי דמוקמית דרב הונא נמי ס"ל אין לוקין על לאו שבכללות והא דמחייב חבל רחיים ורכב שלש היינו מדפרט רחמנא ברחיים ורכב ש"מ דליחודי לאו הוא דקאתי ומדרחיים ורכב ליחודי לאוי קאתו כי נפש הוא חובל נמי ליחודי לאוי קאתו ומש"ה לוקה שלש הני' כוותי' דרב יהודה . דהרי לרב הונא דדייק מדפרט ברחיים ורכב ש"מ ליחודי לאוי קאתי ע"כ צ"ל דמסברא בלא קרא ידעינן דשני כלים מיוחדין עושין מלאכה אחת שעובר משום שני כלים : דאי צריך לזה קרא . א"כ לא מצי דייק מדפרט רחיים ורכב ש"מ דליחודי לאוי קאתו · דרחיים ורכב לא מייתרי דאיצטרך לאגמורין דשני כלים מיוחדים עושין מלאכה אחת עובר על זה בפ"ע וע"ז בפ"ע כמו שבררתי לעיל . והנה בברייתא מפורש דהא דחייב על שני כלים מיוחדין והן עושין מלאכה אחת ע"ז בפ"ע וע"ז בפ"ע מקרא הוא דילפינן ולא מסברא דהא קתני בהדי' בברייתא חבל זוג של ספרים ולמד של פרות יכול לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא יחבול רחיים ורכב מה רחיים ורכב שהם מיוחדין שני כלים ועושין מלאכה אחת וחייב ע"ז בפ"ע ועל זה בפ"ע אף כל דברים וכו' . ואי ס"ד דכי נפש הוא חובל הוא לאו א"כ הוה לאו שבכללות דשניהם עטופי' על לאו א' ר"ל רחיים ורכב וכי נפש הוא חובל והשתא לא מצית אמרת מדפרט רחיים ורכב ש"מ ליחודי לאוי קאתי וכנ"ל דהא לפום ברייתא זו רחיים ורכב לא מייתר דאיצטרך לאגמורין דשני כלים מיוחדין עושין מלאכה אחת דעובר איסור לאו על זה ואיסור לאו על זה וא"כ אמאי קתני חייב שתים אלא ע"כ דכי נפש הוא חובל הוא רק נתינת טעם כנ"ל ומשום רחיים ורכב לא הוה לאו שבכללות מאחר דלהא שלוקין על כל כלי וכלי מלאו א' זה מה שאין צריך לו ביאור ואין צריך לזה קרא כמו שכתב רבינו במצות ל"ת רמ"ב הנ"ל ולא איצטרך קרא אלא לגלוי דשני כלים מיוחדי' עושין מלאכה אחת דכל אחת מהן היא כלי בפ"ע ולגילוי זה אין צריך לשון לאו כמו שהארכתי לעיל ודוק :

וגם מברייתא קמייתא נמי איכא סייעתא לרב יהודה דקתני חבל זוג של ספרים ולמד של פרות חייב שתים זה בעצמו וזה בעצמו אינו חייב אלא אחת וקשי' הא דקתני זה בעצמו וזה בעצמו אינו חייב אלא אחת מאי קמ"ל בזה פשיטא מהיכי תיתי דחבל זה בעצמו ליחייב שתים אט"כ דילפינן שארי דברים מרחיים ורכב במה מצינו וקס"ד דליחייב נמי משום כי נפש הוא חובל קמ"לן דאינו חייב . ותקשי באמת אמאי אינו חייב אי משום דאין לוקין על לאו שבכללות והיינו הוא דקמ"לן דאין לוקין על לאו שבכללות א"כ חבל זוג של ספריים אמאי חייב שתים הא רחים ורכב נמי הוה לאו שבכללות ואין לוקין עליו . א"ו דקמ"ל דכי נפש הוא חובל אינו לאו אלא נתינת טעם ומשום רחיים לא הוה לאו שבכללות כנ"ל דלהא דחייב על כל כלי וכלי מלאו א' לא צריך קרא כנ"ל בשם הרמב"ם במצות ל"ת רמ"ב ולא צריך קרא אלא לגלוי' דשני כלים מיוחדין עושין מלאכה אחת הוין כל אחד כלי בפני עצמו ולגלוי זה לא צריך לשון לאו כנ"ל ודוק היטב ·

והיותר נ"ל ביישוב קושי' הנ"ל שהקשיתי על רבינו הרמב"ם דודאי להא דלוקין על כלכלי וכלי מלאו א' לא צריך קרא דגופין מחולקין כמו ששנינו בכריתות (דף ט"ו) דהבא על חמש נשים נדות בהעלם אחד דחייב חטאת על כל אחת ואחת משום דגופין מחולקין וכל מה שמחלק לחטאת מחלק למלקות כמ"ש הרמב"ן בשרש הזה סוף ענין הב' מלאוין שבכללות אלא דרב הונא דס"ל דאין חייב על כל כלי וכלי מלאו א' י"ל דס"ל דטעמא דבא על חמש נשים נדות בהעלם א' דחייב על כל אחת ואחת משום דהוא גרם להם כדאי' התם בדף הנ"ל : ופרש"י משום הוא גרם לנשיו שכל אחת מחייבת חטאת הוא נמי חייב . וגבי כל כלי וכלי לא שייך הוא גרם להם לכן אין מחלקין · אמנם שם בדף הנ"ל נדחה האי סברא דהוא גרם להם דקאמר התם א"ל רבא לר"נ ומי אמרינן הואיל והוא גרם להם והתני' הוא בהעלם אחת וכו' ומסיק אלא אימא הואיל והוא גופין מחולקין . וכיון דטעמא דהואיל והוא גרם להם נדחה ונשאר קיים הטעם דגופין מחולקין לכן כתב רבינו דלהא דחייב על כל כלי וכלי מלאו א' לזה ל"צ קרא דהוין גופין מחולקין דומי' דבגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון ודוק היטב . עוד אחת והיא שאבאר לך דלפי מה שפרשתי דמ"ד הדא נמי לא לקי אהא ומבושל עיקר טעמי' משום דכ"א צלי אש מבעי' לי' לכדתני' בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא · וא"כ אין הכרח מדפרט נא ומבושל דליחודי לאוי קאתי וא"כ הדרא קושי' הרמב"ן א"כ ס"ל לש"ס להקשות אהאי מ"ד דהכא ומבושל הדא נמי לא לקי מברייתא דתנו רבנן אכל כזית נא מבעוד יום פטור כזית נא משחשיכה חייב דהא ע"כ מדפטור אכזית נא מבעוד יום ס"ל דכ"א צלי אש אתי לבשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא ואפ"ה תני משחשיכה חייב : דבשלמא מברייתא דלמעלה דקתני מה ת"ל כ"א צלי אש כל שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא לק"מ דהתם לא קתני חייב ואיכא למימר ישנו בלאו דבל תאכל נא ואינו חייב מלקות משא"כ בהאי ברייתא קתני חייב . והנה לדעתי שהרמב"ן הקשה בכיון מהאי ברייתא דקתני אכל כזית נא מבעוד יום פטור משחשיכה חייב . ולא הקשה מברייתא מוקדמת בש"ס דיכול אכל כזית נא יהא חייב ת"ל נא ומבושל נא ובשל אמרתי לך ולא נא משמע דהכא ובשל חייב . א"ו דמשם לא הי' בכחו להקשות דהייתי אומר דהא ברייתא אתי' כרבי דפליג ולא ס"ל דכ"א צלי אש אתי לבשעה שישנו בקו' אכול צלי וכו' דהרי קאמר אקרי' אני בשל ופליג אמ"ק וס"ל דאפי' נא מבעוד יום חייב כמ"ש מהרש"א והכא ברייתא מפורשת דרבי פליג וא"כ כ"א צלי אש ללאו אתי וא"כ שפיר מוכרח מדפרט בנא ומבושל ש"מ דליחודי לאוי קאתו משא"כ מהאי ברייתא דתני אכל כזית נא מבעוד יום פטור כזית משחשיכה חייב שפיר פריך דהאי תנא ע"כ ס"ל דכ"א צלי אש אתי לבשעה שישנו ואפ"ה קתני נא משחשיכה חייב ודוק :

אמנם הנראה לי ביישוב קושי' זו הוא דתוספ' בב"מ (דף קט"ו ע"ב) בד"ה אבל כ"א צלי אש הקשו וז"ל וא"ת והא איצטרך לכדתני' כדאמר אביי ותירצו וי"ל דרבא עביד היקש' מצלי אש דכתיב בקרא דלקמי' צלי אש ומצות על מרורי' יאכלוהו וסמוך לי' אל תאכלו ממנו נא וגו' ונדחקו מאד בתירוץ קושייתם שהקשו על תירוץ זה דהא בברייתא דפסחים נקט קרא דכ"א צלי אש : ואני אומר דודאי דוחק גדול למימר דהברייתא דנקט כ"א צלי אש ואעפ"ג דלא מייתי יליף : אמנם ודאי די"ל פירושא דהברייתא

דאכל כזית נא מבעוד יום פטור משחשיכה חייב ילפינן מלימוד דכל שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא וכו' מקרא דלקמי' צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו וסמיך לי' אל תאכלו ממנו נא. וא"כ אייתר כ"א צלי אש ללאו. ושפיר מוכרח דמדפרט נא ובשל דליחודי לאוי קאתי ולמי אנא ובשל פרטי וק"ד דאמר דאנא ומבושל חדא נמי לא לקי הייגו לברייתא דעביד הקישא מכ"א צלי אש ודוק היטב.

והנ"ל בהכרח דהברייתא דאכל כזית נא מבעוד יום פטור משחשיכה חייב עביד הקישא מקרא דלקמי' צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו וסמיך לי' אל תאכל נא. הוא מדלא מייתי פלוגתא דרבי דאמר אקרא אני בשל כמו דמייתי באידך ברייתא א"ו דברייתא דאכל כזית נא מבעוד יום פטור מלי אתיי' כר' דמפיק יתורא דבשל מבושל לחייב אמבושל מבעוד יום דיתורא דבשל ריבה לחייב כל מבושל מבעוד יום אבל הקישא דצלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו וסמיך לי' נא מבושל במקומו עומד והלכך פוטר אכל כזית נא מבעוד יום. ממש"כ באידך ברייתא דעביד הקישא מכ"א צלי אש דסמוך למבושל שפיר פליג רבי דע"כ לא מלי אתי' כ"א צלי אש לכשעה שישנו בקום אכול צלי דהרי מבושל חייב מבעוד יום. ואי הקישא דכ"א צלי אש לא קאי אלא אנא א"כ ה"ל לאסמוכי לנא ולא למבושל והכי ה"ל למיכתב אל תאכלו ממנו בשל מבושל ונא כ"א צלי אש ודוק היטב:

ובהכי ניחא לי הא דקאמר רבי לפי' מוהרש"א אקרא אני בשל מה ת"ל מבושל שיכול אין לי אלא שבשלו משחשיכה ר"ל שאכל מבוש' משחשיכה בשלו מבעוד יום מנין ר"ל שחייב אם אכל כזית מבושל מבעוד יום ת"ל מבושל. ולכאורה קשי' דמסיכי תיתי תיסק אדעתין דיהא חייב אם אכל משחשיכה ופטור אם אכל מבעוד יום דאיצטריך קרא דמבושל. דהרי אדרבי' יותר מסתבר שיהא חייב על אכילתו מבעוד יום מעל אכילתו משחשיכה כדקאמר בהאי ברייתא יכול אכל כזית נא מבעוד יום יהא חייב ודין הוא ומה בשעה שישנו בקום אכול צלי וכו' ועל אכילתו משחשיכה קאמר דהסברא נותנת שהוא פטור כדקתני או לא בשעה שאינו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא בשעה שישנו בקום צלי אינו בבל תאכל נא ואי משום שכן הותר מכללו אצל צלי. א"ו דרבי יליף הקישא דבשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא ובשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא מקרא דלקמי' צלי אש ומצות וסמוך לי' אל תאכל נא וס"ד דהאי הקישא אתי נמי למבושל לכך איצטרך רבוי דמבושל לחייב על מבושל מבעוד יום ודוק:

מיהו בלא"ה נמי ניחא דר' ה"ק יכול אכל מבושל מבעוד יום יהא פטור משום דסמך לי' כ"א צלי אש ועבדינן הקישא כל שישנו בקום אכול צלי וכו' ת"ל מבושל לחייב אמבושל מבעוד יום והשתא ע"כ כ"א צלי אש לא להקישא אתי אלא לעשות כ"א צלי אש ללאו ודוק:

והנראה לי עיקר במה שתפס רבינו לעיקר האי לישנא דחדא מיהת לקי היינו משום דנקטינן לעיקר דלא אמרינן מדהאי ליחודא לאוי אידך נמי ליחודי לאוי א"נ דלא מייתר מדפריך גבי קלי בכריתות דף הנ"ל ודלמא קלי דמייתר מחייב חדא כולהון מיחייב חדא והוצרך הש"ס לשנויי מדכתב לקלי באמצע אבל לא אמרינן מדקלי ליחודי לאוי לחם וכרמל נמי ליחודי לאוי. והנה הרמב"ן הקשה על שיטת רבינו דס"ל דנא ומבושל הוה לאו שבכללות א"כ למ"ד חדא נמי לא לקי תקשי מברייתא דאכל כזית נא מבעוד יום פטור משחשיכה חייב. ויישבתי דס"ל למ"ד חדא נמי לא לקי דהברייתא דאכל נא מבעוד יום פטור משחשיכה חייב עביד הקישא מקרא דלקמי' צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו וסמיך לי' אל תאכל נא ואייתר כ"א צלי אש ללאו והשתא מוכרח מדפרט בנא ומבושל דליחודי לאוי קאתי. אך אכתי קשי' דלמא לעולם נא ומבושל הוה שבכללות והא דקשי' א"כ לכתוב רחמנא אל תאכל כ"א צלי אש דז"א דאי הוי כתיב אל תאכל כ"א צלי אש אז לא הוי לאו שבכללות דהוי דומי' דלאו דנבילה ולא פ' שם מלאכה די"ש כמ"ש לעיל בשם הרמב"ן ולכך כתב רחמנא נא ומבושל דהשתא הוה לאו שבכללות וע"כ צ"ל דאכתי לכתוב רחמנא מבושל וכ"א צלי אש דהוי הוה לאו שבכללות דמבושל וכ"א צלי אש עשופים על לאו א' נא למאי לי אלא ליחודי לאו. והנה לפום דקטע הש"ס דכריתות גבי קלי לעיקר דלא אמרינן מדהאי ליחודי לאוי קאתי אינך נמי ליחודי לאוי קאתי. א"כ נשארו מבושל וכ"א צלי אש לאו שבכללות וכיון שכן הקשי על רבי מכלי' ללמוד מיתורא דבשל מבושל דאכל כזית מבושל מבע"י חייב דילמא לעולם פטור והא דאיצטרך יתורא דמבושל דלמא ליחודי לאו למבושל נמי א"ו דהדרא ניחא לקי' וא"כ אי ס"ד דנא ובשל הוה לאו שבכללות והדר מיהא לקי לא ליכתוב כלל נא ומבושל והוה נמי לוקה רק אחת מלאו דאל תאכלו ממנו כ"א צלי אש דאי נמי הוה אכל נא ובשל לא לקי אלא אחד כיון דאתו מלאו א' וגם ליכא למימר דלכך פרט נא ובשל דלילקי תרתי אם אכל נא ואי דהרי קיימינן בשיטת רבינו דס"ל דנא ומבושל הוה לאו שבכללות כמ"ש לעיל. וכאן לא שייך למימר דגופין מחולקין ללקות ג"כ כל א' וא' כמו גבי חובל בגד אלמנה ראובן ובגד אלמנה שמעון. די"ל דהא דחייב על אכילת נא ומבושל היינו אם אכל מפסח א' דאילו משני פסחים אינו חייב דבשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא ומשני פסחים אינו בקום אכול צלי דאפו' למכו' על שני פסחים ודע דאי נמי הוה כתיב אל תאכל כ"א צלי אש הייתי יודע דבשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל אכל נא. דאל"כ למה שלל במותר ה"ל למיכתב אל תאכל כל שאינו צלי כמ"ש זה הרבה מהקדמונים וגם תוספ' דקדקו זה ופסקו דמטעם זה הוה כ"א צלי אש עשה משום שלא כתב ואינו צלי כמו שכתבתי לעיל ועיין בפ' גיד הנשה (דף פ"ד) דלא חשיב גופין מחולקי' אפי' כזית גיד מירך ימין וכזית גיד מירך שמאל כיון דמחדא בהמה אתו ומדפרט נא ומבושל ש"מ תרוויהו ליחודי לאוי קאתי וא"כ שפיר דייק רבי מיתורא דבשל מבושל לחייב על כזית מבושל מבעוד יום ודוק היטב:

ובהא דלעיל נתישבה הקושי' שהקשיתי לשיטת רבינו מ"ד לוקין על לאו שבכללות ולוקה על נא ומבושל שלש משום נא ומשום מבושל ומשום כ"א צלי אש היכא ממעט לעיל מדפרט נא ומבושל אכל כזית חי דפטור דלמא לעולם חייב בנא ומבושל איצטרך ללקות שלש ולפי הנ"ל ניחא דמ"ד אנא ומבשל לוקה שלש מוקי ברייתא דיכול אכל כזית חי יהא חייב ת"ל נא ובשל נא ובשל אמרתי לך כברייתא דמפיק הקישא דכל שישנו בקום אכול צלי מכי אם צלי אש וס"ק יכול אכל כזית חי יהא חייב ר"ל אי לא הוה כתיב נא ובשל אלא אל תאכלו ממנו כ"א צלי אש הייתי אומר דאתי נמי חייב דהא כ"א צלי אש בודאי לאו הוא דאל תאכלו ממנו אמאן קאי לכך כתב רחמנא אל תאכלו ממנו נא ובשל כ"א צלי אש דהשתא אל תאכל אנא ומבשל קאי וכי אם צלי אש לא ללאו אסמכי' אלא להקישא דכל שישנו במקום אכול צלי וכו' ככ"ל ודוק:

והא דקאמר דלוקה שלש משום כ"א לגי אם הייגו לפמאי דבריית' דאם אכל כזית כא מבע"י פטור כזית משחשיכה חייב דעביד הקישא דכל שישנו בקום אכול גגי וכו'. מק רא דלקמי' לגי אם ומלות וסמיך לי' אל תאכלו ממנו נא ואייתר כ"א לגי אם ללאו והראי' דהא ברייתא מקרא דלקמן עביד הקישא מדלא מייתי עלה פלוגתא דרבי כדמייתי באידך ברייתא כמ"ש לעיל ודוק היטיב :

ועיין לקמן אכתוב טעם למה שפסק רבינו כלישנא דעל נא ומבשל חדא מיהא לקי הנה פערתי את רבינו מכל קושי' הרמ"בן שהקשה על שיטת רבינו ועלתה שיטתו כשושן בלי שום גמגום בסייעתא דשמיא :

תו כתב הרמ"בן וז"ל המין הראשון הוא הלאו הכולל דברים אין עניינם וטעם איסור שוה כו' עניינם אלוקין לגמרי וכן שמגפף וכו' וקיים וכגון הוי לאו שבכללות ואין לוקין עליו כלל עכ"ל ולזה מסכים גם רבינו הרמ"בם שעל לאו דלא תאכלו על הדם אין לוקין על שום א' כמו שבאר בחבורו הגדול וכן המגפף והמנשק וכו' ביאור בפ"ג מה' ע"א סוף הלכה ו' וז"ל המגפף עכו"ם והמנשק לה והמכבד וכו' וכל כיוצא בדברי כבוד האלו עובר בלא תעשה שנאמר לא תעבדם ודברים אלו בכלל עבודה הן ואעפי"כ אינו לוקה על אחת מהן לפי שאינן בפירוש עכ"ל והנה קשה לי הא גבי נא ומבשל פסק דאע"ג שהוא לאו שבכללות חדא מיהא לקי ואמאי לא פסק כן נמי גבי לאו שבכללות דלא תאכל על הדם ולאו שבכללות דלא תעבדם ואי מחלק דשאני נא ומבשל כיון דמפורשים משא"כ לא תעבדם דאינו מפורש וכן לא תאכלו על הדם שאני שהוא לאו הכולל דברים אין עניינם וטעם איסורן שוה והכתוב אסרום כולם בלאו א' ושם א' שהוא לא תאכל על הדם כמ"ש הרמ"בן ולא דמי לנא ומבשל דאעפ"י שהם עוטפים על לאו א' לא כללם בשם א' אלא פרט כל א' בשמו. תקשי איך כתב אחר שביאר בנא ומבשל פלוגתי' דאביי ורבא דרבא פסק דאין לוקין על לאו שבכללות והלכך אין לוקין על נא ומבושל אלא אחד. ואביי ס"ל דלוקין על לאו שבכללות ולוקין על נא ומבושל ג'. וכבר ידעת שהמבואר בגמרא סנהדרין אין לוקין על לאו שבכללות מאי מייתי ראי' מסנהדרין דהרי בסנהדרין (דף ס"ג) לא נתבאר אלא שאין לוקין על לאו דלא תאכל על הדם כלל. ועל המגפף והמנשק וכו' היוצאים מלא תעבדם דלמא הא דפסקו בסנהדרין דאין לוקין על לאו שבכללות היינו על לאו שאינו מפרש איסורין כלל או לאו שכולל דברים רבים אין עניינם וטעם איסורן שוה בשם אחד. משא"כ בלאו כמו נא ומבושל אע"ג דשניהם עטופים על לאו א' כיון דפרט שכתוב האיסורי' ולא כוללם בשם א' לוקין עליו על כל אחד. וצ"ל דזהו מה שהקשה הרמב"ן על רבינו שפסק כמ"ד חדא מיהא לקי והא בגמרא כך המבאר שאין לוקין על לאו שבכללות. ושיב עליו בעל מגילת אסתר דזהו כמין הראשון של לאו שבכללות כמו לא תאכלו על הדם. ולא הבין שהרמב"ן מקשה לשיטת רבינו שהוא מביא מגמ' דסנהדרין ראי' דקיי"מלן אין לוקין על לאו שבכללות דנא ומבושל ש"מ דרבינו אין מחלק בלאוין שבכללות ודוק :

ומה שנראה לי בזה הוא. דס"ל לרבינו דשלמא גבי נא ומבושל ללקות על א' מהן הוה מפרש לאוי כלאוי דחסימה. אמנם ללקות שתים לא הוה כלאו דחסימה. דגבי לאו דחסימה אין לוקין על לאו א' אלא מלקות אחת משא"כ לא תעבדם אפי' ללקות על א' מהן לא הוה כלאו דחסימה לפי שאינן כפי' כמ"ש רבינו הבאתי לשונו לעיל. ולאו דחסימה הוא כפי' וכן לא תאכלו על הדם לא הוה דומיא דלאו דחסימה אפי' ללקות על א' מהן דלא תאכל עלהדם כולל דברים אין עניינם וטעם איסורן שוה בשם א' משא"כ לאו דחסימה אינו כולל אלא שם א'. אמנם כ"ז למ"ד דעל נא ומבושל לוקה חדא דבעי שיהי' דומיי' דלאו דחסימה. משא"כ מ"ד דעל נא ומבושל לוקה שתים ותקשי דהא ללקות שתים לא הוה דומי' דחסימה דגבי חסימה אין לוקין על לאו א' אלא מלקות אחת וכאן אמרת דלילקי על לאו א' ב' מלקיות וע"כ צ"ל דמאן דס"ל לוקין על לאו שבכללות לא בעי שיהי' דומיא דחסימה וכיון דלא בעי דומיי' דחסימה א"כ מן הדין לסברתו ללקות גם על לאו דלא תאכלו על הדם. ועל הלאו דמגפף ומנשק וכו' שהוא לא תעבדם. ומהמזינן דפסק הש"ס בסנהדרין דאין לוקין על לאו דלא תאכל על הדם ועל לאו דמגפף ומנשק שהוא לא תעבדם ש"מ דבעי דומיא דחסימה אם כן דברי האומר לוקין על לאו שבכללות נדחו לגמרי ודוק :

אלא דמ"ד חדא לא לקי פליג וס"ל דלענין מלקות אחת נמי לא הוה נא ומבושל דומי' דחסימה כיון דעכ"פ עטוף שני איסורי' ולאו דחסימה לא יחד אלא אחד. ובהא לא פסק כהאי לישנא אלא פסק דלענין ללקות מלקות אחת הנא ומבושל הוה דומיא דחסימה. ולכאורה הי' אפשר לומר במאי שפסק רבינו לעיקר האי לישנא דאמר חדא מיהא לקי הוא משום דסתמא דגמרא נקט לעיקר האי לישנא בחולין (דף ק"ג) אכל אבר מ"ה וכשר מן החי לר"י חייב שתים לרשב"ל אינו חייב אלא אחת וזהו כמ"ד חדא מיהא לקי דלמ"ד חדא נמי לא לקי לא ה"ל למינקט אינו חייב אלא אחת אלא ה"ל למימר אינו עובר אלא אחת. ומיהו זה יש לדחות דדלמא איידי דנקט בדר' יוחנן חייב שתים נקט נמי בדר"ל חייב אחת ועוד משום דבעי למירמי דר"ל ור"ל בסדרי' אמר אינו חייב אלא אחת. וגם מגמ' דכריתות אין להבי ראי' מדפריך (דף ס') ואימא קלי דמייתר מחייב חדא אכולהון מחייב חדא מדקאמר אכולהון מחייב חדא ש"מ דהיא מיהא לקי דאל"כ אכולהון עובר חדא מבעי' לי' למימר. די"ש נמי לדחות דנקט ודלמא אקלי דמייתר חייב חדא דגבי קלי ניחא לשון חייב נקט בכולהון נמי לשון חייב ודוק : ד

תו כתב הרמב"ן בד"ה וכן הגזירה שנוזר הרב בסימן יד כזה וז"ל ובגמ' נזירות מפרש עוד דאמרינן התם אמ' אביי אכל חרצן לוקה שתים כו' עוד שנינו משנה כו' וזו תשובה מפורשת על דברי הרב עכ"ל. והנה השגתו הזאת לריך ביאור דלכאורה שם המשנה מזה על רבינו מדהא דלא ענבים לחים ויבשים פרטי לק"מ דמדהוי לי' למכתב וענבים לא יאכל דהוה במשמע בין לחים בין יבשים ומדפרט ענבים לחים ויבשים ש"מ ליחודי לאוי הוא דקאתי כמ"ש התוספ' בנזיר (דף ל"ח ע"ב) בד"ה וגל זה בעלמו וז"ל לחים ויבשים קרא יתירא הוא דלכתוב ענבים ולחים ויבשים במשמע אלא לחייב ע"ז בעלמו וע"ז בעלמו. שאם אכל ענבים לחים ויבשים בהתראה אחת שהתרו אל תאכל ענבים ואפי' שהן מין א'

וטעם

וע"ס אחד עכ"ל . וע"כ צ"ל דקושיתו אזלא מחרלנים וזגים דלקי תרתי והלא שמה עטופים על לאו א' ומה שתירץ בעל מגילת אסתר דגם גבי זגים וחרלנים ידעינן לחלק מבנין אב דענבים לחים ויבשים דה"ק בברייתא מכאן אתה דן לכל איסורי' שבתורה מה כאן שהוא מין אחד והן שני שמות וחייב ע"ז בפ"ע וע"ז בפ"ע אף כל שהוא מין א' והן שני שמות חייב ע"ז בפ"ע וע"ז בפ"ע · דבריו אינן מחוורין דהבנין אב הזה לא מהני אלא לדברים שאינן לאו שבכללות כגון ענבי וחמרא חדתי דפ"ד כיון שטעמן שוה לענבים והוה כענבים ואינו חייב אלא אחת כיון דאתי מלאו א' דענבים קמ"לן קרא דבתר שמא אזלינן והשם מחלקן דמדקרו לי' חמרא הוא בכלל לאו דיין לא ישתה ואתו מתרי לאוין מיוחדי' ענבים מלאו דענבים וחמרא חדתא מלאו דיין לא ישתה ר"ל לאו המיוחד שלא ישתה יין והוא לדעת רבינו וכל משרת ענבים לא ישתה ועיין במלות ל"ת ר"ב . משא"כ היכא דפרט הכתוב ב' איסורים ונטפס על לאו א' ע"ז אין לוקין אלא חדא דלכך נטפס שכתוב כדי שלא ילקה אלא א' דאל"כ על כל לאוי שבכללות ילקה תרתי מהאי בנין אב דהרי קתני בברייתא מכאן אתה דן לכל איסורי' שבתורה כל איסורי' שבתורה דייקא אמנם הרא"בד בפ"ה מה' נזירות ה"ע בהשגות כתב וז"ל א"א זה אינו מחוור והלא שני שמות הן ולמדו לכל איסורי נזיר מלחים ויבשים דמשמע דדוקא לאיסורי נזיר למדו ולא לכל התורה כולה ועיין מה שאכתוב בסמוך אלא דקשה אפי' לשיטת הרא"בד דבנין אב לא מהני אלא לאיסורי נזיר אי ס"ד דמהני אפי' ללאוי שבכללות א"כ כשהקשו בירושלמי הביאו הרמ"בן מין השני מלאוי שבכללות דזג וחרצן להוי לאו שבכללות ותירץ דמדלא כתיב חרלנים וזג אלא כתיב מחרלנים ועד זג ש"מ לחלק ואי כבעל מגילת אסתר ה"ל לשנוי' מבנין אב הנ"ל ודוק :

אף דלענין לאו שבכללות לא מהני האי בנין אב אלא כמו שפרשתי . וא"כ קושי' הרמ"בן חזקה מזג וחרצן דלקי תרתי ולשיטת רבינו דס"ל דלא ומבשל נקרא לאו שבכללות ולא לקי אלא חדא א"כ אזג וחרצן למה לוקה שתים הלא שמה עטופים על לאו א' כמו נא ומבושל ודוק :

והואיל ואתא לידן אמינא לישב השגת הרא"בד בפ"ה מה' נזירות הלכה ע' שהשיג על מ"ש רבינו נזיר ששתה רביעית יין ורביעי' חומץ אינו לוקה אלא אחת וכו' וז"ל בהשגות אמר אברהם זה אינו מחוור הלא שני שמות הן ולמדו כל איסורי נזיר מלחים ויבשים מה הללו שהן מין אחד והן שני שמות וחייבין ע"ז בעלמו וע"ז בעלמו אף כל וכו' ויין וחומץ ב' שמות הן כדאי' בכלא בתרא וכו' . אמנם בהא שפרשתי דמרבה מבנין אב אף כל שהוא מין א' והן שני שמות חייב ע"ז בפ"ע וע"ז בפ"ע דדוקא אם כיזל בתר שמא כיתו מתרי לאוין כגון ענבי וחמרא חדתא דאם אזלינן בתר שמא אתו מתרי לאוין דענבי אתי מענבים לא יאכל וחמרא חדתא אתי מלאו המיוחד ליין לא ישתה כנ"ל ולא אתי הבנין אב אלא לאגמורין דלא תימא דחמרא חדתא כיון דטעמו ענבים היינו ענבים וא"כ חמרא חדתא וענבי מחד לאו אתו ולא לקי אלא חדא קמ"לן דבתר שמא אזלינן ומאחר דקרוי לי' חמרא לא אתו מלאו דענבים לא יאכל אלא מלאו המיוחד לא ישת' יין ולכך לקי תרתי והיינו דקיים בגמר' לאתויי ענבי וחמרא חדתא ודוק :

משא"כ יין וחומץ כיון דלא אתו אלא מלאו א' כמו שביאר רבינו אין שמות מחלקין למלקות דלא אגמורן אלא דוקא אם אזלינן בתר טעמא כיתו מלאו אחד ואם כיזל בתר שמא כיתו מב' לאוין היינו דאגמרין דכיזל בתר שמא ואתו מב' לאוין ודוק ולשיטתו קשה אמאי קיים בגמ' לאתויי ענבי וחמרא חדתא ושביק לחומץ ויין ודוק :

והנני חוזר לראשונו' דקושי' הרמ"בן הוא מזג וחרצן ככ"ל אלא דאכתי קשי' מאי קשי' לי' מזג וחרצן . הא סוף בעלמו הביא לשון הירושלמי בסוף מין השני מלאו שבכללות שלו . וז"ל ועוד מקשה שם והא כתיב וכל משרת ענבים לא ישתה וכתי' מחרלני' ועד זג לא יאכל מעתה כיון שחזר וכלל לא יהא חייב אלא אחת אמר לון אלו כתיב חרלים וזג יאות כיון דכתיב מחרלנים ועד זג לחייב ע"ז בפ"ע וע"ז בפ"ע עכ"ל וא"כ אין כאן קושי' מחרלן וזג לנא ומבשל דהאי זג וחרצן דכתיב ועד זג לחלק משא"כ בנא ומבשל דליכא קרא לחלק והנראה ברור בכוונת קושי' הרמ"בן דמקשה לפום תלמודא דידן דקאמר בנזיר (דף ל"ד) ע"ב ועד זג אמר רבינא לאתויי דבין הביניים וכן בדף ל"ח ע"ב פריך רבינא לרב אשי והא שייר דבין הביניים ופרש"י כדאמרינן לעיל וע' זג לאתויי דבין הביניים חזינן דתלמודא דידן מפיק ועד זג לבין הביניים ולא לחלק ואפ"ה תני במתניתן דחייב על חרלני' בפ"ע ועל הזגי' בפ"ע ורב פפא בהקשותו על מ"ד לוקין על לאו שבכללות מהני לי' בברייתי' חמש להכריח דאין לוקין על לאו שבכללות ולמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות הוה ניחא לי' חמשה חזינן דאפי' לפום מה דאין לוקין על לאו שבכללות לוקין על זג וחרצן שתים זו היא קושיא בבירור :

אמנם אני רואה דרבנו בחבורו הגדול בפ"ה מה' נזירות לא הביא הא דבין הביניים ולא הביא אלא מה שהביאו מכעין הפרט דפרי שהוא בוסר וכבר הרגיש בזה הרב בעל כ"מ וז"ל ולא חשש רבינו לכתוב ענבים דכרין ולא שבין הביניים ופירושו משום דמשמע לי' דבלשון בני אדם בכלל ענבי' הן עכ"ל וכל רואה דבריו אלו ישפוט שאין פירושו מספיק לשיטת רבינו שס"ל דאי הוה חייב על חומץ בפ"ע הוה כמי שירלה ועיין לקמן בליור אות (ל) כזה

וכדי לעמוד על עומק דעתו של רבינו הרמב"ם אעיר קושי' גדולה בדבריו שסותרין זה את זה בתוך כדי דבור · וגם סותרין דבריו שכתב פה בשורש הזה למה שכתב במלות ל"ת ר"ג ור"ד ור"ה ור"ו . והוא דרבינו הרמב"ם כתב בשרש הזה וז"ל ושם נאמר ג"כ אמר אביי אכל זג לוקה שתים חרלן לוקה שתים זג וחרלן לוקה שלש ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות רולה לומר מכל אשר יעשה מגפן היין שיחשוב אביי שלוקין עליו . מדכתב רולה לומר מכל אשר יעשה מגפן היין משמע הא על זג וחרלן דלוקה שתים מודה רבא שלוקה משום זג ומשום חרלן ולא פליג אלא על מלקות השלישית שהוא משום מכל אשר יעשה מגפן היין . דקאמר אביי שלוקה נמי משום מכל אשר יעשה ורבא פליג ואומר דמשום מכל אשר יעשה מגפן היין אין לוקין שהוא לאו שבכללות . וסמך לזה כתב וז"ל ואחר שהסבאר שאמרו אל תאכל נא ובשל מלוה אחת וכן כל לאוין שבאו באיסור כל היולא מגפן היין על הנזיר מלוה

אחת

אחת מפני שהם כולם פרט כמו שהתבאר בגמ' עכ"ל. הרי שחזר ממה שכתוב לעיל וגזר לומר דכל הלאוין שבאו באיסור כל היוצא מגפן היין על הנזיר המה מלוה אחת. אממה. ובלי ספק אללי שלשון הזה של רבינו הביא להרמב"ן להאמין שרבינו סובר שעל זג וחרצן אינו לוקה אלא אחת. ובמלוח ל"ת ר"ג ור"ד ור"ה ור"ו הנ"ל. חזר וכתב בבירור שלוקין על ענבים לחים בפ"ע ועל יבשים בפ"ע ועל הזגין בפ"ע ועל החרצנים בפ"ע והביא ראיות בעינן ובעלמן שהביא הרמב"ן בהשיגו על רבינו. וקודם שאבאר דברי רבינו באור שלם אבאר תחילה מה הוא כוונת רבינו באמרו וכן כל לאוין שבאו באיסור כל היוצא מגפן היין על הנזיר מלוה אחת מפני שהוא פרט. האיך נמשך ממה שהם פרט שיהיו כל הלאוין שבאו באיסור כל היוצא מגפן היין מלוה אחת. והוא שהתוספ' בנזיר (דף ל"ד ע"ב) בד"ה מחרצנים ועד זג למה לי הקשו וז"ל וא"ת הא שפיר איצטרך דאפי' חרצנים וזג אסר רחמנ' ואעפ"י שאינן ראוין לאכילה. וגם איצטרכו למלקות כדאמר לקמן אכל זג לוקה שתים הרצן לוקה שתים עכ"ל. והנה הקושי' הראשונה שהקשו והא שפיר איצטרך אפי' זג והרצן אסר רחמנא ואעפ"י שאינן ראוים לאכילה. יש ליישב רק רגע אדבר דהא משמע משמעתין דאי הוה כתיב פרט וא"כ כלל ולא אגמרן רחמנא דדייניק בכלל מוסיף על הפרט. הוה דיינינן בכעין הפרט. ולא באין בכלל אלא מה שבפרט דהא קאמר הש"ס וכי מאחר שסופינו לרבות כל דבר מה ת"ל מחרצנים ועד זג. ואי ס"ד דפרט והדר כלל באין בכלל אלא מה שבפרט דייניק א"כ היכא ה"מ לרבות כל מילי הא אין בכלל מה שבפרט ולא הוה מלי לאתויי' אפי' גורקי ועינבין דכרין אלא ודאי דאי לאו דכתיב זג וחרצן לומר לך כל מקום שאתה מוצא וכו' הוה דייניק פרט וכלל בכעין הפרט והא דקיימא לן אין בכלל אלא מה שבפרט היינו בכלל ופרט דכשהפרט בסוף משמע שהוא פירושו של הכלל. משא"כ שהפרט קודם להכלל כמ"ש התוספ' בנזיר (דף ל"ה ע"ב) בסוף ד"ה איכא הרין פרטא וכללי וכן משמע בהדיא בלשון הגמ' לומר לך כל מקום שאתה מוצא פרט וכלל אי אתה רשאי למושכו לדונו כעין הפרט. הרי לך מבורר אי לאו דאגמרין רחמנא במה דכתב זג וחרצן דאי אתה רשאי למושכו לדונו כעין הפרט הוה דייניק בכעין הפרט וזה ברור. וא"כ ה"פ וכי מאחר שסופינו לרבות כל דבר ר"ל כל הכתובי' בהדיא וגורקי ועינבי דכרין זג וחרצן למה לי ואי משום דאיצטרך לאסור אפי' זג וחרצן ואעפ"י שאינן ראוים לאכילה לשתוק מזג ולכתוב חרצן לפני הכלל והוה אתי זג בכעין הפרט וג"ז משני דלולא דכתב זג וחרצן בתר כללא הוה כלל מוסיף על הפרט והוה מרבינן אפילו עלין ולולבין. והשתא דכתב לפרטא בתרא הוצרך למיכתב נמי זג דא"ג דהשתא כמי דרשינן פרט וכלל ופרט בכעין הפרט לא הוה מרבינן אלא בכעין הפרט דהומן שהוא ראוי לאכילה דהא בפרט וכלל ופרט לא מרבינן כולי האי כמו בכלל ופרט וכלל כדאמ' הש"ס (בדף ל"ה ע"ב) וז"ל מכדי תרין כללי ופרטא ותרין פרטא וכללא כעין פרטא דייניק מאי איכא ביני וביני איכא דאלו תרין כללא ופרטא אי איכא פרטא דדמי' לי' אפי' בחד צד מרבינן תרי פרטי וכללא איכא פרטא דדמי משני לצדדין מרבינן בחד צד לא מרבינן ודוק:

אמנם קושי' השני' של התוספ' שהקשו דאיצטרכו למלקות קושיתם חזקה וקשי' מנלן למימר דכתה רחמנא זג וחרצן לפרטא בתרא דלמא לאו משום פרטא איכתבו אלא לאגמורין דעל זג וחרצן לוקה שתים. וי"ל שרבינו הרמב"ם הוקשה לו קושי' זו. והוה ניחא לי' דע"כ האי תנא דדריש בכללי ופרטי גבי איסורי כל היוצא מגפן היין על הנזיר ס"ל דאין לוקין על לאו שבכללות ולכך דריש זג וחרצן לפרטא ואע"ג דאכתי קשה מנלי' דאייתר זג וחרצן לפרטא דלמא אייתר זג וחרצן ליחודי לאוי י"ל דס"ל להאי תנא הואיל ואיכא למימר דאייתר זג וחרצן ליחודי לאוי. ואיכא למימר דלא משום יחודי לאוי פרט זג וחרצן אלא משום פרטא. הואיל ומלקות כמיתה וגבי מיתה היכא דאיכא למידרש לקולא ולחומרא אי אתה רשאי למושכו להחמיר עליו כדאמר הש"ס בסנהדרין (דף כ"ב ע"ב) וכמ"ש הרמ"בן דמלקות כמיתה והשיג מטעם זה על רבינו שפסק כמ"ד חדא מיתה לקי דמלקות הוי כמיתה וס"ל לפסוק לקולא כמ"ד חדא כמי לא לקי עיין בהשגות הרמב"ן לעיל בשורש הזה מש"ה דריש לפרטא שהוא לקולא ודוק:

וכן גבי ענבים לחים ויבשים נמי קשי' קושיא זו מנלן דמשום פרטא אכתבו הא איצטרכו כדי שילקה שתים אלחים בפ"ע ואיבש יש בפ"ע ועיין בתוס' ד"ה מיין ושכר שכתב דאע"ג דהש"ס נקט פרטא מיין ושכר לא מיין ושכר אתי הפרט דיין ושכר איצטרך לדרשא בנזיר (דף ד') ע"ש. אלא הפרט דפרי אתי מענבים לחים ויבשים וכן ממשרת ענבים לא יאכל לא אתי הפרט דזה בוודאי למלקות אכתוב שהרי הוא לאו מיוחד ולקי עלי' לכולי עלמא. וע"כ צ"ל ככ"ל דס"ל להאי תנא דדריש ענבים לחים ויבשים לפרטא אין לוקין על לאו שבכללות והשתא א"ג דאיכא למימר דאייתר לחים ויבשים ליחודי לאוי ס"ל להאי תנא כיון דאיכא למימר דאייתר לחים ויבשים ליחודי לאוי ואיכא למימר דלאו משום לאוי איפרטו אלא משום פרטא כיון דמלקות כמיתה כמ"ש הרמב"ן הנ"ל אי אתה רשאי להחמיר עליו אלא להקל כנ"ל ודוק:

ונ"ל דהיינו דקאמר רבינא בתר דקיים הש"ס לפרושי פרטא וכללא ופרטא ועד זג לאתויי דבין הביניים דלכאורה מלאה הקפידה לנות מאי שייטא דרבינא הכא אלא הוא הדבר שכתבתי דאי הוה אתי זג וחרצן ליחודי לאוי ליכא למימר שהוא פרטא כנ"ל. אלא כל עלמו של התנא דדריש לפרטא היינו משום דכיון דאיכא למימר דאתי ליחודי לאוי ואיכא למימר דלא ליחודי לאוי אתי אלא לפרטא נקטינן לקולא כנ"ל אך ע"ז קשה דהא ע"כ זג וחרצן ליחודי לאוי קאתו מדכתיב ועד זג כמו שהביא הרמ"בן בשם הירושלמי שעתקתי לשונו לעיל ולזה בא רבינא ליישב דהאי תנא דדריש בכללא ופרטא לא ס"ל הא דירושלמי דועד זג אתי לחלק לחייב על חרצן בפ"ע ועל זג בפ"ע אלא אתי ועד זג לאתויי בין הביניים ודיק:

והיינו דכתב רבינו בשרש הזה וכן כל לאוין שבאו באיסור כל היוצא מגפן היין מלוה אחת מפני שהן כולם פרט וכיון שהם פרט ע"כ לא אתו יבשים ולחים ליחודי לאוי וכן זג וחרצן לא אתי ליחודי לאוי דא"כ אלא דאתו ליחודי לאוי מנלי' להאי תנא למימר שהמה פרט כמו שהארכתי לעיל ודוק היטב:

ולפ"ז צ"ל דהא דתני במתניתין וחייב על הענבים בפ"ע ועל החרצנים בפ"ע לאו דברי ת"ק הן דקתני אינו חיוב אלא עד שיאכלו מן הענבים כזית דהאי תנא דריש בכללא ופרטא וע"כ צ"ל דלא ס"ל חרצנים וזג ליחודי לאוי קאתי כנ"ל אלא סיומא דדברי ר"ע הן דר"ע דריש כל התורה ברבוי ומיעוט כדאיתא:

כדאי' בשבועות דף כ"ו ומאן דדריש כל התורה בריבוי ומיעוט דריש איסורי נזיר במיעט וריבה כמ"ש התוספ' בנזיר (דף ל"ה) בד"ה וכ"ת משום דלדידיה אייתר זג וחרצן ליחודא לאוי דלפרטא בתרא לא איצטרך דהא דריש במיעוט וריבה א"כ דהא דלא דריש ר"ע כאן בפרט וכלל ופרט כמו שדורש בכל התורה פרט וכלל ופרט דהא אפילו מאן דאיהו דורש כלל ופרט וכלל אלא ריבוי ומיעוט וריבוי פרט וכלל ופרט דורש כדמוכח משמעתי' עיין בתוס' הנ"ל היינו משום דס"ל דועד זג אתי לחייב ע"ז בפני עצמו ר"ל על חרצנים כפ"ע ועל זג כפ"ע כמו שהביא הרמ"בן בשם הירושלמי ולא ס"ל דרשא דרבינא דועד זג לאתויי דבין הבינים וא"כ ליכא הוכחה שהוא משום פרט' איכתבו אלא י"ל דנכתבו זג וחרצן ללקות שתים ודוק :

אמנם כ"ז מקמי דהדר' לן הש"ס אליבעיא איפכא בנזיר (דף ל"ה ע"א) אבל בתר דהדית לן הש"ס אליבעיא איפכא כרבנן דאי ס"ד כדאמר ר' אליעזר בן עזרי' ליכתב רחמנא לאלו מחרצנים ועד זג גבי פרטא למאי הלכתא כתבה רחמנא בתר כלל ש"מ למידייני' בכלל ופרט י"ל דגם הכא דקתני בר שיאכל כזית ענבים ודריש בפרט וכלל ופרט נמי מלי סבר דועד זג לא אתי לבין הביניים אלא לחלק לג' דהיי' על חרצני' כפ"ע וע"ז כפ"ע · והשת' לא קשי' א"כ מגלי' למי' פרטא בתרא דלמא לא משום פרטא איכתב חרצן וזג אלא כדי לחייב ע"ז כפ"ע וע"ז כפ"ע דהשתא · אע"ג דועד זג אתי לחלק אעפ"כ מוכרח דהוי נמי פרטא בתרא . דאל"כ לכתבי' רחמנא להאי חרצני' ועד זג גבי פרטי למאי הלכתא כתב בתר כלל ש"מ למידייני' בכלל ופרט ולא קשי' נמי איפכא כולה להכי הוא דאתא לפרטא בתרא ולא לחלק . דא"כ לכתוב רחמנא חרצנים וזג ועד זג למה לי אלא לחלק כדאי' בירושלמי הנ"ל . וכן ענבים לחים ויבשים י"ל דס"ל דאתו לחייב על לחים כפ"ע ועל יבשים כפ"ע ואפ"ה משמע לי' דאתי לפרטא קמא דאי רק לחלק ולא לפרטא קמא וא"כ דיינן בכלל ופרט שאין בכלל אלא מה שבפרט ליכתבי' לכל הני בתר כלל למאי הלכתא כתבי' רחמנא קמי' הכל ש"מ דלפרטא קמא נמי אתי · וגם ליכא לאקשויי דלמא כולה להכי הוא דאתי ר"ל לפרטא קמא ולא לחלק א"כ לשתוק מלחים ויבשים אלא לכתוב ענבים לא יאכל והוה נמי משמע לפרטא קמא דאי לא אתי אלא ה"ל למלקות בתר כללא כנ"ל ודוק :

וכיון שכן נתיישב הא דלא הביא הרמב"ם דבין הביניים והוא דאחרי שרב פפא בנזיר (דף ל"ח) בהקשותו על מ"ד לוקין על לאו שבכללות הוה משני חמש אע"ג דלא תני בברייתא חמש בכלל כדמסיק הש"ס ש"מ דס"ל דלכ"ע לוקה חמש ר"ל על לחים כפ"ע ועל יבשים כפ"ע ועל זגים כפ"ע ועל חרצנים כפ"ע דאל"כ ה"ל למיתני רק שלש ולהקשות ולמ"ד לוקין על לאו שבכללות לילקי שש . וכיון דר"פ ס"ל לפשוט דלכ"ע לוקין על חרצנים כפ"ע ש"מ דל' דריש ועד זג לבין הביניים דאי דריש א"כ קשה מגלי' דלת"ק דמתני' דקתני אינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית דדריש בפרט וכלל ופרט דלוקה על חרצנים כפ"ע ונהי דס"ל כאיבעיא איפכא וא"כ ע"כ אי נמי חרצנים וזג אתו ליחודי לאוי אכתי מוכרח דאתי נמי לפרטא בתרא דאל"כ לכתוב גבי פרטא מקמי כללא · אכתי מקשי דלמא כולה לפרטא בתרא אתא ולא לחלק כדפריך הש"ס הכי גבי ר"א כ"ע · ואין לומר אי רק משום פרטא בתרא אתי לא לכתוב רק חרצנים ולשתוק מזג דהוה אתי בכעין הפרט . כבר כתבתי לעיל בישובי קושי' ראשונה של תוספ' דאי לא הוה כתיב זג לא הוה אתי בכעין הפרט דפרט וכלל ופרט לא מרבינן כולי האי כמו בכלל ופרט וכלל ולא הוה מרבינן אלא דומי' דפרטא קמא שהוא חומץ שהוא ראוי לאכילה · א"ו דלא דריש ועד זג לבין הביניים אלא לחלק ולומר דחייב על חרצן כפ"ע ועל זג כפ"ע ודוק היטב :

והא דפריך בנזיר (דף ל"ח ע"ב) והא שייר דבין הביניים רבינו הרמ"בם אינו מפרש כמו שמפרשים התו דפריך אמ"ד דלא יהא לא הוה שיור אמאי שייר בין הביניים · אלא רבינו ס"ל דודאי על רב פפא דס"ל אין לוקין על לאו שבכללות לא קש' מידי דלא דריש ועד זג לבין הביניים אלא דריש ועד זג לחלק לומר שחייב על הזגים כפ"ע ועל החרצנים כפ"ע כנ"ל · אלא דהכי פריך על רב פפא דפריך אי הכי לילקי שש הא מצי לשנויי תנא ושייר ומאי שייר דהאי שייר בין הביניי' דנהי דעלה על דעתך דלא יהא לאו שיורא הוא · אכתי דקארי לי' מאי קארי לי' הא מ"ד לוקין על לאו שבכללות ע"כ לא צריך קרא דועד זג לחלק וע"כ דריש לבין הביניים ומצי לשנויי לך שייר בין הביניים . ומשני לא תני מידי חמש וכדמסיק אנא סברי לאו גמרא היא בידי' והדר בי' ר"ל אע"פ"י שידעתי שיכול לתרץ קשיותי אמרתי אם מסברא דנפשי' קאמר ולא מפי הקבלה מרבו אז בקל יחזור מדבריו ולא ידחוק לתרץ הברייתא כמ"ש התוספ' בד"ה והא אותבי' חמש אלא דהמקשה נכנס בתוך דברי רב פפא ולא שבקי' לסיומא למילתי' ובשמעו מרב פפא תחילת דברי פיהו דאמר תנא לא תני מידי חמש הקשה לו והא אותבי' חמש ועוד וכי מאחר דלא תני מ"ע אותבי' כלומ' א"כ לא הו' לך שום התחלת קושי' וא"כ לא די שלא תרצת אלא הוספת קושי' והנה רבות סוגי' שהמקשה נכנס לתוך דברי המתרץ וק"ל :

ואעפ"י דלפ"ז קשה אמאי אמר לא תני מידי חמש . דבשלמא לשיטת רש"י ותוספ' דהקושי' אזלא לרב פפא דס"ל דלא יהא דבריו לא הוה שיורא א"כ קשי' עלי' דר"פ הא שייר דבין הביניים . ומאי שייר דהאי שייר ולכך הוכרח לשנויי דבאמת לא תני חמש ויכולני לומר דבאמת חייב שש גם משום דבין הביניים ולא בדיתי מלבי למיתני חמש אלא מפני שסברתי שמאחר דמסברא דנפשי' קאמר לא ידחוק לתרץ ובקל יחזור מדבריו . משא"כ לשיטת רבינו שהנני מפרש דעל רב פפא לק"מ אלא דכל עיקר הקושי' היתה דקארית מאי קארית הא יכול לשנויי לך לפום דס"ל דלוקי' על לאו שבכללות וא"כ ע"כ ועד זג לבין הביניים אתי דשייר נמי בין הביניים ה"ל לרב פפא לשנויי בקיצור יודע הייתי שיכול לשנויי הכי אלא הקשיתיו מפני שסובר הייתי דלא גמרא היא בידי' אלא מסברא דנפשי' קאמר ובקל יחזור מדבריו ולא ידחק לתרץ הברייתא לדבריו . י"ל דכיון דרב פפא בשלמו קאמר לא תני מידי חמש כדקאמר אלא אמר ר"פ . קושטא דמילתא קאמר דלא תני מידי חמש . ותדע דהרי לשיטת התוספ' נמי קשי' דלפום שכתבו בד"ה שייר בל יחל . בל יחל לאו שיורא הוא דכי קתני מילתא דליתא בשאר איסורים אלא בנזיר בל יחל שייך בשאר איסורין נמי . וא"ת וכי נאמר כן כדי להקשות לאביי וי"ל דקאמר הכי משום דלא תקשי' לרבא מאי שייר דהאי שייר בל יחל וכו' ע"ש . א"כ אמאי הוצרך רב פפא לומר הכא תני' מידי חמש מאמרו דתני חמש והא דקשיא לדידיה דקאמר בל יחל לאו שיורא היא אם כן מאי שייר דשייר בין הביניים לתרץ דבאמת גם אני סובר דבל יחל שיורא היא כמו דאי' מן הקושי'

הקושי' על אביי שאומר דכל יהל' שיורא היא כמ"ש התוספ' וכי נאמר כן כדי להקשות והא דדחיתי את אביי ואמרתי דכל יהל' לאו שיורא הוא היינו דסובר הייתי לאו גמרא היא בידי' וכשאדחה אותו דכל יהל' לאו שיורא היא משום דכי קתני מידי דלי הא בדוכת' אחריתי לא יחל דברו איתא' בנדרים בקל' יחזור מדבריו אע"כ דבאמת הו"מ ר"פ לשנוי הכי אלא דקושטא דמילתא קאמר דלא תני מידי חמש ודוק ·

ואין להקשות דאכתי קשה לשיטת רבינו שפי' המקשה דפריך והא אותבי' חמש דלא ידע הא דמסיק אמר רב פפא הנא סברי לאו גמרא הוא וכו' הוה להקשות על הא דאמר אלא אמר ר"פ לא תני מידי חמש מאי קא מר · דהרי לפוס דלא ידע מסקנא דר"פ דהנא סברי לאו גמרא הוא וכו' אין שום הבנה למאי דתירץ ר"פ לא תני מידי חמש דבשלמא לשיטת רש"י ותוספ' דהא דמקשה והא שייר דבין הביניים ג"ל ר"פ פריך מאי שייר דהאי שייר יש הבנה לתירולו דלא תנא מידי חמש · אלא דקשי' קושי' המקשה והא אותבי' חמש וכו' אבל לפי מה שפרשתי אין שום הבנה לתירולו דאלא אמר ר"פ חמש וא"כ ה"ל להקשות מאי קאמר . ומה שנ"ל בישוב קושי' זו הוא דהרי יש להקשות על פי' רש"י ותוספ' שפירשו לא תני מידי חמש דתני בברייתא סתם לוקה . א"כ מאי קמ"לן התנא דהרי כל עיקר מה דאתי לאשמועינן דלוקה על כל א' וא' ולא אמרינן שהוא לאו שבכללות ולא לקי על לחים ויבשים אלא חדא ועל זג וחרצן חדא . ושיטת רבינו בפי' קושי' זו והא שייר דבין הביניים שפרשתי דהקושי' אזלא דקארי לך מאי קארי לך הא מ"ד דס"ל לוקין על לאו שבכללות ע"כ דריש ועד זג לבין הביניים דלחלק ולומר שלוקה על חרצני ס בפ"ע ועל הזגים בפ"ע לא צריך דהא אית ליה לוקין על לאו שבכללות וניהו דס"ד דמשום לא יחל לא הוה שיורא אכתי הא מלי לשנוי' לך תני ושייר ומאי שייר דהאי בייר שייר בין הביניים מחוורת טפי משיטת התוספ' שפירשו דהקושי' אזלא גל ר"פ דס"ל שלא יחל לא הוו שיורא והא שייר דבין הביניים ומאי שייר דהאי שייר . דלשיטת התוספ' קשי' מאי משני ר"פ הנא סברי לאו גמרא היא בידי' לכך בדית מלבי והוספתי גל לשון הברייתא חמש ולהקשות לאביי לראות אם מדעתו אמרה למימרא דידי' דאז בקל יחזור מדבריו ולא ידחוק לתרץ הברייתא לדבריו כמו שפירשו התוספ' דמאי דוחק הוא שמתרץ תנא ושייר . דהא אי כמי יחזור מדבריו ויודה דאין לוקין על לאו שבכללות אכתי ל"ל תנא ושייר דהא הקשי והא שייר בין הביניים וא"ב אדרבא הא עדיפא לי' לומר דלוקין על לאו שבכללות ושייר לאו דמכל אשר יעשה מגפן היין ומאי שייר דהאי שייר בין הביניים משיאמר אין לוקין על לאו שבכללות ויצטרך לשנוי' על הא דשייר בין הביניים דשייר נמי לא יחל אע"ג דהוא קצת דוחק הואיל ואיתא בשאר איסורין וכדדחי הש"ס כן באמת אי משום לא יחל לא שיורא הוא . ועוד קשה באמת אמאי משני לעיל דשייר נמי לא יחל ולא תירץ דשייר נמי בין ביניים . אמנם לשיטת רבינו שפירשתי ניחא דאי הוה ס"ל דאין לוקין על לאו שבכללות לא הוה צריך כלל לומר תנא ושייר דמאן דאית לי' אין לוקין על לאו שבכללות וס"ל דעל זג וחרצן לוקה שתים . ע"כ ל"ל דועד זג אתי לחלק כנ"ל וא"כ ליכא לימוד כלל לרבות בין הביניים ודוק :

וגם הא דמשני לעיל שייר נמי בל יחל ולא משני שייר בין הביניים . היינו דאלו הוה משני רק שייר בין הביניים לא הוה אלא תירץ לקושיא רב פפא ולא הוה ק"מ על ר"פ דלדידך דס"ל אין לוקין על לאו שבכללות א"כ אמאי שייר בין הביניים דלר"פ דס"ל אין לוקין על לאו שבכללות וס"ל על זג וחרצן לוקה שתים מפיק ועד זג לחלק כשיטת הירושלמי וליכא לי' כלל בין הביניים משא"כ כשתירץ לו דשייר לא יחל לא די שלא תירץ קושי' ר"פ אלא הוה אפי' תיובתא לר"פ לדידך דס"ל אין לוקין על לאו שבכללות א"כ תקשי מאי שייר דשייר לא יחל עד שהולרך ר"פ לשנויי אי משום הא לאו שיורא הוא כי היכא דלא תקשה עלי' מאי שייר דשייר לא יחל כמו שפירשו התוס' בד"ה שייר בל יחל ודוק :

ובחידושי הלכות שלי ישבתי ישוב נכון וחריף דלא כפרש"י ותוספ' ונאות הוא לשיטת הרמ"בם שפרשתי אלא מפני האריכות איני מעתיקנו פה :

ומיהו למה שתירץ בעל כ"ס (ל) דהא דלא חשב רבינו לכתוב ענבים דכריס ולא שבין הביניים משום דמשמע לי' דבלשון בני אדם בכלל ענבים הן . יש להביא ראיי' מדברי התוספ' שהקשו בנזיר(דף ל"ה ע"ב)בד"ה וליליקי שם מכל אשר וגו' וא"ת וליחשוב התנא נמי שכר וחומץ . וי"ל דה א לאו שיורא הוא אלא משייר מיני' אבל בהנך דחשיב התנא יש למנות כל המלקיות שבהן · כ"ל : ואי ס"ד דבין הביניים אינן בכלל ענבים בלשון התנא א"כ מאי פריך רבינא מפרוקי' לרב אשי והא שייר דבין הביניים ופירשו התוספ' דהקושי' אזלא לנ"ד דלא יחל לאו שיורא אמאי שייר בין הביניים הא בין הביניים לאו שיורא הוא · דלא הוה שיורא אלא בהנך דחשיב התנא ולא מני כל המלקיות . אבל מה שמשייר מינים שהי' עוד חייב עליהם מלקות לאו שיורא הוא · ועוד הא שייר נמי שכר וחומץ . א"ו דבין הביניים הם בלשון התנא בכלל ענבים וא"כ מאחר דחשיב התנא ענבים הי' לו לחשוב נמי לאו דבין הבינים ודוק :

אמנם כ"ז לשיטת התוספ' דס"ל דלא הוה שיור אלא מה שלא מנה כל המלקיות במה דחשיב התנא אבל מה שאינו מונה שכר וחומץ לאו שיורא הוא . משא"כ לשיטת רבינו דס"ל דאם הי' חייב מלקות בפני עצמו אחומץ הוה נמי שיורא לא מוכח מידי . ועיין במלות ל"ת ר"ו שרבינו מכריע דעל חומץ אינו חייב מלקות בפ"ע מדלא משני הש"ס שייר חומץ : הרי לך מבואר דאי הוה חייב גל חומץ בפ"ע הוה שיורא וא"כ אי נמי בין הביניים לא הוה בלשון התנא בכלל גנבים אפ"ה פריך שפיר והא שייר בין הביניים ודוק היטב .

ואחר הודיעך כל זאת דברי רבינו עולים כהוגן בלי שום סתירה בדבריו דהא דכתב ר"ל מכל אשר מגפן היין הא בזג והרצן דלוקה שתים מודה היינו לפי המסקנא בגמ' בתר דחדים הש"ס האיבעית אימא הכ"ל ומדהוי תני רב פפא חמש משמע דכ"ע מודים דלוקה על זג וחרצן שתים משום דועד זג אתי לחלק כנ"ל והא דכתב וכן כל לאוין שבאו באיסור כל היוצא מגפן היין מלוה אחת היינו לפום מה דהוה קיימינן עד דלא חדית לן האיבעית אימא וע"כ היינו לריכין לומר דהאי תנא דריש פרט וכלל ופרט ס"ל דאין לוקין על זג וחרצן משום דהוה לאו שבכללות כמו שבארתי לעיל והוה ס"ל דעד זג לאתוי דבין הביניים כנ"ל ומביא ראי' דאע"ג דהאיסורים מפורשים אפ"ה אמרינן דהוה לאו שבכללות כיון שהם עטופים על לאו א' כדמוכח ממה דהוה קיימינן עד דלא חדית לן הש"ס האיבעית אימא . ולמסקנא

על כיוצא בזה ׳ ב וכן חלקו הם עצמם אביי ורבא בפ' חמישי של מנחות (דף נ"ח ע"ב) אמרו המעלה מדבש ומשאור על גבי המזבח אמר אביי לוקה משום שאור ולוקה משום דבש ולוקה משום עירוב שאור ולוקה משום עירוב דבש רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות וזהו גירסת הרב והנכון לוקה משום שאור ולוקה משום דבש ולוקה משום עירובי שאור ודבש והם שלש מלקיות לאביי כמו שאמר בדין נא והמבושל ולרבא אינו לוקה על לאו שבכללות לפי שעירוב השאור ודבש נתרבה מן המדרש לא תקטירו והוא כולל עירוב שמות הלוקין איסורין חלוקין ואינו מתייחד בשם אחד כלאו דחסימה ואחרים דפירשו כי מחלוקת שתי הלשונות בפסח לומר שאם אכל נא או מבושל והתרו בו משום אל תאכל כ"א צלי אש לוקה את ללשון ראשון ולפי הלשון האחרון התרו בו משום אל תאכל נא כי אם צלי אש אינו לוקה וגם זה נכון:

והענין

מרגניתא טבא

דנקטינן זג וחרצן לקי תרתי לאו משום דכיון דהאיסורי' מפורשים אע"ג ששם עטופים על לאו א' לא הוין לאו שבכללות : אלא הטע' משום דועד זג אתי לחלק כמו שכתב הרמ"בן בשם הירושלמי : והיינו טעמא דלא הביא רבינו בחיבורו הגדול דין הביניים דלמסקנא ע"כ צריכין אנו לומר דעד זג אתי לחלק ולא לבין הביניים ודוק היטב :

ובחידושי על חיבורו הגדול של רבינו ישבתי כמי הא דלא הביא רבינו הני דינין ואין ענין למה שאנו עומדי' בו לכן לא העתקתי פה .

ומעתה מבואר מעצמו שסרה קושי' הרמ"בן שהקשה מזג וחרצן לנא ומבושל . דשאני זג וחרצן דכתב רחמנא ועד זג לחלק כדאי' בירושלמי שהביא הרמ"בן בעצמו . והא דאמר רבינא ועד זג לאתויי לבין הביניים דהוצרך רבינא לומר דבר זה לתנא דדריש בפרט וכלל ובפרט וע"כ צ"ל דס"ל דעל זג וחרצן אין לוקין משום דהוה לאו שבכללות דאי לוקין לא הוה מצי למימר דזג וחרצן הוא פרט אחרון כמ"ש לעיל . וע"ז הוקשה לרבינא הא ע"כ על זג וחרצן לוקה שתים מדכתב רחמנא ועד זג כמ"ש בירושלמי . וא"כ הדרא קושי' לדוכת' מכלי' למימר דזג וחרצן איכתוב משום פרט אחרון דלמאי לכך איכתוב כדי שילקה על זג וחרצן שתים . וע"ז קאמר דהאי תנא לא ס"ל כהירושלמי דועד זג לחלק אלא לאתויי דבין הביניים . והא דתני במתניתין ולוקה על החרצנים בפ"ע ועל הזגים בפ"ע הוא סיום דברי ר"ע דדריש בכל התורה בריבוי ומיעוט כנ"ל : ובאמת ר"ע לא דריש ועד זג לבין הביניים אלא לחלק כהירושלמי . אבל לאחר שחידש לן הש"ס האיבעית אימא הנ"ל דאעפ"י שלוקין על זג וחרצן שתים אפ"ה מוכח דלפרטא בתרא נמי אתא : דאל"כ לכתוב מקמי כללא . ולפי מה דמוכח מדהוה תני רב פפא חמש דכ"ע ס"ל דלוקין על זג וחרצן שתים ע"כ צריכין אנו למימר דכ"ע ס"ל דעד זג אתי לחלק ולא לבין הביניים כמו שהארכתי לעיל ודוק :

ומעתה היא דירושלמי דקאמר דועד זג אתי לחלק ולומר דלוקין על חרצני' בפ"ע ועל הזגים בפ"ע הוה סייעתא לשיטת רבינו ותיובת' לשיטת הרמב"ן דאי ס"ד ככללא דכייל הרמב"ן במין השלישי מלאו שבכללות שלו לכל לאו שיש בו כלל ופרטים בתחילה או בסוף כגון הלאו שפורט נא ומבושל וכולל אל תאכלו כי אם צלי אש וכן בנזיר כולל מכל אשר יעשה מגפן היין : ולדברי הכל הפרטים יתירים ולוקין על כל א' וא'. א"כ למה לי' להירושלמי למימר דעד זג לחלק אמאי לא משני כיון דאיכא כלל בתחילה א"כ הפרטים הם יתירי' ולוקין אליבא דכ"ע כמ"ש הרמב"ן . א"ו שהוא כשיטת רבינו דגבי זג וחרצן לא הוה אמרי' דהפרטים יתירי' דהייתי אומר דהוצרכו לפרטא בתרא לכך איצטריך עד זג לחלק וככל מה שכתבתי לעיל ודוק היטב :

תו כתב הרמב"ן **ב** וכן חלקו הם עצמם אביי ורבא בפ"ה של מנחות וכו' ואינו מתיחד בשם א' כלאו דחסימה עכ"ל : וצריך ביאור למה מיאן בגירסת רבינו וגם צריך ביאור למה שמקיים ולרבא אינו לוקה על לאו שבכללות לפי שעירוב שאור מן המדרש לא תקטירו . ולכאורה דבריו תמוהים דהדי' קאמר הש"ס דעירובין נתרבו מכי כל כדתני עירובו מנין ת"ל כי כל . ולא מדרשו דלא תקטירו . אמנם זה פשוט דה"פ לפי שעירוב השאור נתרבה מן המדרש דכי כל ללא תקטירו ׳ והמדרש ההוא כולל עירוב שמות חלוקין ואיסורין חלוקין וכו' . ולפ"ז י"ל דלא ניחא לי' בגירס' רבינו דחשיב ד' מלקיות משום דגבי דבש לא כתיב כי כל אלא וכל וא"כ ליכא לרבות עירוב דבש ושאור . ולא מרבינן אלא עירוב שאור ודבש דכי כל גבי שאור כתיב ועיין בתוספ' במנחות (דף נ"ח) שג"כ הוה קשי' להם האי קושי' וז"ל בסוף ד"ה המעלה משאור ומדבש שכתבו ואע"ג דלא כתיב בדבש כי כל . אי משום הא מיאן בגירסת רבינו כבר תירצו שם התוספ' דו"יו דוכל דבש מוסיף על ענין ראשון ע"ש וגם אני רואה מדוקדק לשונו של הרמב"ן שכתב והן שלש מלקיות לאביי כמו שאמר בדין נא ומבושל . דלכאורה למאי נ"מ הביא דמיון דנא ומבושל ׳ שהוא מפרש המעלה שאור ודבש ר"ל בהעלה שאור בפני עצמו ודבש בפני עצמו שהתראה אחת אעפ"י שלא עירבן חייב שלש וכמו דהוה ס"ד דתוספ' לפרש כן עיין בד"ה הנ"ל שכתבו וקמא הוי נראה לפרש שבכל א' לבדו ומשאור לחודי' לוקה משום שאור ומשום כי כל שאור וכו' דאכולהו קאי לא תקטירו ואע"ג דמכי כל דרשינן עירובן מ"מ משמע בין מעורבין בין שאינן מעורבין ומש"ה לקי אשאור תרי ואדבש תרי עכ"ל . והרמב"ן נמי מפרש הכי אלא דאינו מסכים עם התוספ' שכתבו דגם אדבש לחודי תרי . דס"ל דכיון דלא כתיב כי כל גבי דבש לא לקי אדבש אלא א' ׳ אבל אשאור שפיר לקי תרתי משום שאור ומשום עירוב שאור ודבש ר"ל הדרש שמרבה עירוב שאור ודבש כמו שמפרשים התוספ' בס"ד . דמהאי דרשא נמי משמע שאור שאינו מעורב כמ"ש התוספ' וז"ל מ"מ משמע בין מעורבין בין שאינו מעורבין . ולכך דימה הרמב"ן זה לנא ומבושל שאעפ"י שנא ומבושל כל אחד בפני עצמו אפ"ה הוה כי אם צלי אש דמרבה כל מיני בישולין שאינן

לי

והענין מצריך אותי לצרף א בכאן מה שאמרו בראשון של תמורה (דף ח' ע"ב) המעלה איברי מומין לגבי מזבח רבא אמר לוקה משום הקטרת כולו ולוקה משום הקטרת מקצתו אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות והעלו שם תיובתא דאביי תיובתא מה שלא עשו כן בשאר מקומות להעלות דברי האומר אין לוקין על שבכללות בתיובתא (א) והטעם בזה לפי שהלאו הזה הבא באיסור העלאת בעלי מומין לאו פרטי הוא ואשה לא תתנו מהם ואין כאן לאו כולל אלא שהי' אביי סבור שכיון שלא בא בהקטרת בעלי מומין אלא לאו אי אפשר לחייב בו שתים אף על פי שנאמר בו בין כולו בין מקצתו ועלה לו בתיובתא לפי שהם דורשים בכתוב הזה שמות שלוקים לאו אחד לא תקריבו לי"י ואשה ולאו אחר לא תתנו מהם

ונראה לי כי זה הפירוש (א) איננו מתיישב כלל באותה הסוגיא כמו שכתב בעל זוהר הרקיע עליו אחר שהביא פירושו זה בלאו ק' וז"ל ואיני רואה תקון בזה שאין לנו חמשה לאוין אלא כשמנינו בל תקטיר כלו ובל תקטיר מקצתו · והאחד על כרחינו הוא לאו שבכללות שאין לנו אלא ד' לאוין · ואלו אמר הברייתא המעלה אברים חייב משום כלו ומשום מקצתו הי' אפשר לומר שאין כאן לאו שבכללות והיה אחד לאו דלא תקריבו את כל אלה והשני ואשה לא תתנו מהם · אבל כשחייבה חמש מלקיות בלאו אחד היא מחייבת על שני דברים ולאו שבכללות הוא

וזהו פירוש אותו' שטה על הכוון לא כאו שהעלה אותה הרב במנות ל"ד מן הלאוין שאמר דהלכה כמאן דאמר התם אין לוקין על לאו שבכללות דהאי תנא דתני עובד משום ה' לאוין הוא

ס נר

מרגניתא טבא

לאו והוה בכלל זה נא ומבושל כמי לאו לנא ומבשל ולקי מכלל זה מלקות שלישית משום כי אם כלי אש וה"נ דכוותי' בכי כל אע"ג דמרבה עירובין מ"מ שאינו מעורב כמי משמע והדין נותן שילקה מלקות שלישית גם מריבוי זה דכי כל ודוק :

ואף לזה כוון הרמב"ן כבר דחו התוספ' שם הפירוש הזה · ופירשו בפי' הש"ס דמיירי שמעלה שאור בפ"ע ודבש בפ"ע ושאור ודבש מעורבין זה בזה שלוקה ד' א' משום שאור וא' משום דבש . וא' משום עירובי שאור וא' משום עירובי דבש ואע"ג דלא כתיב בדבש כי כל וי"ו מוסיף על ענין ראשון . ואפשר דגם רבינו מפרש כן שהרי לא העתיק אלא לשון הגמרא ודוק :

תו כתב הרמב"ן וז"ל והענין א מצריך אותי לצרף בכאן מ"ש בראשון של תמורה כו' והעלו שם תיובתא דאביי תיובתא וגי' רבינו רבא אמר אין לוקין מה שלא עשו וכו' שמות הלוקים לאו א' לא תקריבו לה' ואשה ולאו אחר לא תתנו מהם וכו' שהוא דין מיוחד בו כמו שפרשתי וכו' עכ"ל . והנה על פירושו שפי' לפי שהם דורשין בכתוב הזה שמות מחולקין לאו א' לא תקריבו ואשה ולאו אחר לא תתנו מהם . כבר הקשה בעל זוהר הרקיע הביאו בעל מגלת אסתר קושי' חזקה וזה תוכן קושיתו דהכתי מאי תיקן בזה דאף לפי פירושו אנו מוכרחים לומר דס"ל להאי תנא לוקין על לאו שבכללות דהכי דכולו ומקצתו באין משני לאוין · הכתי השתא לפי פירושו איסור בל תקריבו ובל תקטיר כולו מחד לאו קאתו שהוא לא תקריבו לה' ואשה וא"כ לא הוה אלא ד' לאוין ואמאי קתני עובר בה' לאוין · א"ו דהאי תנא ס"ל לוקין על לאו שבכללות זו היא קושי' בעל זוהר הרקיע · והנה לולי שהודה הרמ"בן במין השני מלאו שבכללות שלו · היתה בידי ליישב קושי' בעל זוהר הרקיע שהקשה על הרמ"בן · דס"פ בדברי הרמ"בן שאמר אלא שהי' סובר אביי שכיון שלא בא בהקטרת בעלי מומין אלא לאו א' אי אפשר לחייב בו שתים אעפ"י שנאמר בו בין כולו בין מקצתו ר"ל ואשה הוא כולו ומהם הוא מקצתו וא"כ הוין האיסורין מפורשים וקאי לאו אכל א' וא' כמ"ש התוספ' בב"מ (דף קט"ו ע"ב) בד"ה שנאמר לא יחבול והביאו הפ"י שגם רש"י פי' כן בפ' בתרא דמכות גבי לא תוכל לאכול בשעריך · אפ"ה א"א לחייבו בו שתים משום דשם הקטרה אחת היא וכמו שתירצו כן התוספ' בסוף ד"ה שנאמר לא יחבול הנ"ל אמה שהקשו על פירושם שתירצו דכיון שהאסורים מפורשים קאי לאו אכל א' וא' . מהא דכריתות דאכל חלב שור וכשב ועז דלא לקי אלא חדא משום דהוה לאו שבכללות אע"ג דהאיסורים מפורשים ותרצו דשאני חלב שור וכשב ועז דשם חלב אחד הוא . ועלה בתיובתא לפי שהם דורשים בכתוב הזה שמות מחולקין לאו א' לא תקריבו לה' ואשה ולאו א' לא תתנו מהם . וא"כ הקטרת אימורין של בעלי מומין אע"ג דשם הקטרה אחת היא חייב שתים משום דאתו מתרי לאוי ובל תקדישו שהוא לא תקריבו ואשה שהוא הקטרת כולו לא הוה לאו שבכללות כיון דהאיסור של ואשה מפורש קאי לאו אכל אחד וא' דהקדש והקטיר שני שמות כינהו ושני שמות שמפורשים איסורין אעפ"י שהם שעופים על לאו א' אמרינן דהלאו קאי על כל א' וא' כמ"ש התוס' ורש"י הנ"ל אמנם אחר שהודה הרמ"בן במין השני מלאו שבכללות שלו גבי לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב . ושאור ודבש ומשפט גר . יתום אעפ"י שהאסורים המפורשים הם שני שמות כיון שהמה שעופים על לאו א' הוה לאו שבכללות לא תיכן לשיטתו תירץ זה דא"כ למה מודה בכל הנ"ל דמאחר שעלה רבא בתיובתא וא"כ ע"כ הא דחייב מקדש בעלי מומין בה' מלקיות צ"ל משום דכיון דואשה שעוף על לאו דולא תקריבו וכל שהאסורין מפורשין אעפ"י שהם שעופין על לאו א' לא הוה לאו שבכללות דאמרינן דהלאו קאי על כל א' וא' ודוק :

אמנם י"ל קושי' בעל זוהר הרקיע בכמה אופני אלא מפני שהסקלא דוחק לא העליתי פה ולא אעלה אלא א' מהם שנראה לי המחוור יותר דהא יש לדקדק אחר שהעלו רבא בתיובתא ע"כ

הוא ול"ע עכ"ל · ומה שהקשה הרמב"ן (ב) על פירוש הרב כי לא מצינו שום תנא שיאמר שאין לוקין על לאו שבכללות י"ל שהוא ידעו ומלאי בגמרא אמנם אנכי לא ידעתיו :

אמר הכותב דברי הרמב"ן כאן הם סותרים על מה שאמר בראשונה בענין לאו שבכללות ואומר כי כל הפרטים המפורשים בפסוק יש לנו למנות כל אחת ואחת לבד גם שלא נלקה על כל אחד ואחד הפך מנינה שכתב לנו הרב בשורש התשיעי כי לא נמנה

סובר לוקין על לאו שבכללות בכל מקום ב וזו דרך משובשת אינה כדרכי התלמוד (ג) דכיון שלא באת לנו ברייתא אחרת או משנה באין לוקין על לאו שבכללות אם היה כשאר הלאוין שבכללות היו דברי האומר אין לוקין עליו נדחין בכל מקום ודברי האומר לוקין עליו מתקיימים ממנה אלא שיש חלוק גדול ביניהם ולפיכך לא הביאו תיובתא על האומר אין לוקין עליו אלא במקום הזה בלבד שהוא דין מיוחד בו כמו שפירשתי כבר הרוקנו בענין הזה והמשכנו בו הדבור לבאר הלכות סתומות ומכלל הדברים נתבאר ששגונו של הרב בטל :

מרגניתא טבא

וראיתי ע"כ צ"ל דחכמים דורשין בכתוב הזה שמות הלוקין לא תקריבו לה' ואשה לאו א'. ולאו אחר לא תתנו מהם דהא גופא קשי' מנא להו למשדי ואשה אלא תקריבו ולא על לא תתנו מהם דמסתברי טפי למשדי ואשה אלא תתנו מהם והטעם יוכיח שכתיבת אלה יש אתנחתא וע"כ צ"ל דלא להם זה כפי' מקובל ממשה כמו שרגיל רבינו הרמ"בם לומר כן וכיון שכן ע"כ מוכרח דלא תקריבו ואשה לא הוה לאו שבכללות דאי נמי הוה לאו שבכללות תקשי על התורה גופה אמאי לא כלל הקטרת כולו ומקצתו בחד לאו ואמאי ערבינהו מין בשאינו מינו הוא הקדש והקטרה א"ו דלחלק אתי ודוק :

והשתא ל"ק דאמאי פסק באתנן זונה ומחיר כלב ואיך דהוין לאו שבכללות דשאני התם דליכא הוכחה לחלק משא"כ בהקטיר כולו ומקצתו דאיכא הוכחה לחלק מדלא ערבינהו כולו ומקצתו אחד לאו וערבינהו על לאו דמקדש בעלי מומין ודוק :

אמנם כמ"ש על רבינו הרמ"בם שפי' דהברייתא' אתי' כמ"ד לוקין לאו על שבכללות וז"ל ב וזה דרך משובשת אינה כדרכי התלמוד וכו' ודברי האומר לוקין מתקיימין ממנה עכ"ל ודרך כזה אני רואה שגם רש"י דורך בה והוא מה שפי' רש"י בפסחים (דף מ"א) בברייתא דיכול אכל כזית חי יהא חייב ת"ל נא ובשל נא ובשל אמרתי לך ולא חי יכול יהא מותר ת"ל כי אם צלי אש ומפורש דהאי תנא ס"ל אין לוקין על לאו שבכללות והנה גם עליו ר"ל על רש"י נמי קש' כקושי' הרמ"בן א"כ ה"ל להש"ס להקשות מברייתא זו דכי אם צלי אש אמ"ד לוקין על לאו שבכללות בכל מקום וא"ל דרש"י מקי' הברייתא' דמקדש בעלי מומין עובר משום ה' שמות כמ"ד לוקין על לאו שבכללות כמו שפי' הרמ"בם וא"כ אין קושי' לא למר ולא למר דלכל אחד איכא ברייתא דמסייעא לי' · דז"א דהרי אעפ"י שנאמר גבי מעלה בעלי מומין דלוקין שתים אכתי קשי' למ"ד אין לוקין על לאו שבכללות דכי אם צלי אש ואין לוקין על לאו שבכללות דמכל אשר יעשה מגפן היין גבי נזיר דדלמא שאני גבי מעלה בעלי מומין דהאיסורין מפורשים דוקא הוא איסור דכולו ומהם הוא איסור דמקצתו וכל היכא דאסורים מפורשים כתב רש"י דלא הוה לאו שבכללות אעפ"י שהם עטופים על לאו א' כמו שפי' רש"י במכות גבי לא תוכל לאכול בשעריך הביאו גם התוספ' בב"מ הנ"ל אמנם לרבינו הרמ"בם אין אנו צריכן לומר שדרך בדרך הזה שחשבו הרמ"בן למשובשת דודאי מלאנו ברייתא מפורשת הזכירה הרמ"בן עצמו והוא ברייתא דכריתות (דף ד') שבאתיה לעיל דתני' כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו לחייב על כל אחת ואחת דברי ר' ישמעאל וחכמים אומרי' אינו חייב אלא אחת ואמרינן עלה נימא בהא קמיפלגי דר"י סבר לוקין על לאו שבכללות ורבנן סברי אין לוקין על לאו שבכללות ודחינן לעולם קסבר ר"י אין לוקין על לאו שבכללות ושאני הכא דמייתרי לי' קרא ושקלינן וטרינן התם טובא אי מייתרי קרא או לא כדי שלא נצמיד ר"י כמ"ד לוקין על לאו שבכללות ומ"מ אף לכשתמצא לומר דבלאו שבכללות פליגי קיימא לן כחכמים דרבי' נינהו וכ"ש למאי דמהדרינן לאוקמי טעמא דר"י ביתורא קראי וכולהו ס"ל דאין לוקין על לאו שבכללות הרי לך ברייתא' מבוררת דס"ל לחכמים או אפי' לר"י אין לוקין על לאו שבכללות ועיין בתשובת הרשב"א סימן קמ"א דמכריח מברייתא' זו דכל חלב שור וכו' לפסוק כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות. ואולם אפשר לומר שגם מהרמב"ן לא נעלמה ברייתא זו. אלא ס"ל דליכא מהאי ברייתא סייעתא למ"ד אין לוקין על לאו שבכללות. דשאני חלב שור וכשב ועז דהם חלב א' הוא כמו שתירצו כן התוספ' בב"מ (דף קט"ו ע"ב) הנ"ל · והיינו דדקדק הרמב"ן בלשונו לומר דכיון דלא באת ברייתא או משנה באין לוקין על לאו שבכללות אם היה כשאר לאוין שבכללות. ובהני תיבות אם היה כשאר לאוין שבכללות. רימז דאין מברייתא דחלב שור וכשב ועז סייעתא למ"ד אין לוקין על לאו שבכללות · דחלב שור וכשב ועז לא דמי לשארי לאוין שבכללות מפני דהם חלב אחד הוא. משא"כ שארי לאוין שבכללות שמות מחולקין הן. ואע"ג דמשמע ממה שהביא הרמב"ן ממין השני מלאוין שבכללות שלו. ראיה ממה שאין לוקין על לאו דחלב שור ועז אלא א' משום דהוה לאו שבכללות דלא הביא אתנן זונה ומחיר כלב ואיך דהוי נמי לאו שבכללות. דלא נחית להאי סברא שתירצו התוספ' דהם חלב א' הוא · דאי נחית לסברא זו א"כ מנלי' ללמוד מלאו דכל חלב שור וכשב דהוה לאו שבכללות לאתנן זונה ומחיר כלב דהוי נמי לאו שבכללות. דדלמא שאני לאו דכל חלב משום דהם חלב אי הוא וכמו שחילקו באמת בזה התוספת דב"מ הנ"ל. ויש ליישב :

ואיך שיהיה אם נאמר דגם הקטרת כולו ומקצתו הוה שם א' כמ"ש במה דהיה אפשר ליישב קושי' בעל זוהר הרקיע על הרמב"ן, ליתא לקושי' הרמב"ן על רבינו הרמב"ם. דלא הוה בכח הש"ס למיפרך

בכל

ככל מקום על מ"ד אין לוקין על לאו שבכללות מברייתא דבעלי מומין לפום מה דהעלה רבינו הרמב"ם דהאי תנא ס"ל לוקין על לאו שבכללות. משום דאיכא ברייתא דכל חלב דפליג על הא ברייתא דבעלי מומין. דבשלמא אי מעלה כולו ומקלתו הוין שמות מחולקין קושי' הריטב"א חזקה. דמברייתא דכל חלב שור ליכא סייעתא למ"ד אין לוקין על לאו שבכללות. אפי' היכא דהאיסורים מצועפים על לאו א' המה שמות מחולקין דשאני כל חלב דשם חלב אחד הוא. ומברייתא דבעלי מומין הוה תובתא. משא"כ אם מעלה כולו ומקלתו כמי היא שם אחד. ועיקר הקושי' שהיה בכח הש"ס להקשות הוא מכח כ"ש ומה כולו ומקלתו דהוה שם א' לוקין עליהם שתים כ"ש היכא דהאיסורי' המצועפים המה שמות מחולקין דלוקה על כל אחד ואחד לקושי' זו הפירוק מבואר הא איכא ברייתא דכל חלב דפליג אהאי ברייתא דבעלי מומין ודוק:

והא דפריך בתמורה מהאי ברייתא דבעלי מומין על רבא לגי' רבינו דס"ל המעלה בעלי מומין והקטיר כולו ומקלתו דאין לוקין עליו משום דהוה לאו שבכללות י"ל דהמקשה והמתרץ לא ידעו מברייתא דכל חלב שור וכשב ועז ועל רבינא ורב אשי מסדרי הש"ס כמי ל"ק אמאי הניחו דברי רבא בתיובתא כיון דאיכא ברייתא דפליג על הא ברייתא די"ל דהיינו לפי שהי' רולה המתרץ לימר דאפי' ברייתא דבעלי מומין ס"ל דאין לוקין ואפיק הקטרה מקלתו וצ"ל קבלה דם זאת אסיקו בתיובתא ר"ל דזה שרולה המתרץ לומר דגם הברייתא דבעלי מומין ס"ל אין לוקין על לאו שבכללות תיובתא דהא מדקיפא ר' יוסי בר' יהודה רישא רבנן ודוק: והניחו לשון תיובתא כדי שיהיה ברייתא דבעלי מומין סייעתא לאביי ולא תקשי עלי' מברייתא דכל חלב שור וכשב כנ"ל ודוק היטב:

ובר מן כל דין קשי' לי טובא על מה שתרלו התוספ' דשם חלב א' הוא כנ"ל הא מליכי דהש"ס קרי כה"ג שמות מחולקין והוא בקידושין (דף נ"ז ע"א) וז"ל אמר מר אלמנה אלמנה אינו חייב אלא אחת האי אלמנה ה"ד אלימא שבא על אלמנת ראובן ועל אלמנת שמעון ועל אלמנת לוי אמאי אינו חייב אלא אחת הא גופי' מחולקין הרי שמות מחולקין. הרי לך מבואר דאע"ג דשם אלמנה אחת היא אפ"ה מדקראת אלמנת ראובן ואלמנת שמעון הוין שמות מחולקין ואמאי לא ניחא ג"כ גבי חלב שור וכשב ועז דאע"ג דשם חלב א' הוא אפ"ה מדקרינן חלב שור חלב עז חלב כשב הוין שמות מחולקין מאי שנא דא מן דא ואין בכחי אמלייר והמפריד לחלק ביניהם וגם מתשובת הרשב"א סי' קמ"א הנ"ל נראה דלא ס"ל תירוץ התוספ' הנ"ל דשם חלב א' הוא דאי ס"ל האי תירוץ של תוספ' דשם חלב א' הוא תקשי אמאי הניח בצ"ע מה שלא הקשה הש"ס על מ"ד לוקין על לאו שבכללות מברייתא דכל חלב שור וכשב הא הפירוק מבואר דשאני לאו דכל חלב דשם חלב א' הוא משא"כ כל לאוין שבכללות דס"ל דלוקין עליהם כוללים איסורי' חלוקי השמות א"ו דלא ס"ל תירוץ התוספ' והאמת של התוספ' הביאם הכרח לומר כן לשיטתם דסבירא להו דהיכא דהאסורים מפורשים אע"ג דהמה עטופים על לאו א' לא הוה לאו שבכללות והוקשה להם מלאו דכל חלב שור וכשב ועז דהאסורים מפורשים ואפ"ה הוה לאו שבכללות מפני הלחץ זה הדחק הוכרחו לומר תירץ דזה שם חלב א' הוא משא"כ לשיטת רבינו הרמב"ם דס"ל דאעפ"י שהאסורים מפורשים אם הם עטופים לאו א' הוה לאו שבכללות ל"ק לי' מידי ואינו לריך לתירוץ של תוספ' לומר דשם חלב א' הוא. ואדרבה יש לו הוכחה דאי אפשר לומר כתירולם כמו שהבאתי ראי' מגמר' דקידושין הנ"ל. ולשיטת רבינו דאסיק דברייתא דבעלי מומין ס"ל לוקין על לאו שבכללות ל"ק כמי מה שהקשה הרשב"א בתשובה הנ"ל והניח בצ"ע דאמאי לא הקשו בש"ס מברייתא דכל חלב למ"ד לוקין על לאו שבכללות דהא חכמים הוא דקאמרי אין לוקין על לאו שבכללות ופשיטא למאי דמהדרינן דגם ר' ישמעאל ס"ל אין לוקין על לאו שבכללות. דלשיטת רבינו הפירוק בזה מבואר דאע"ג דמלינו ברייתא דכל חלב דחכמים ור' ישמעאל סבירא להו אין לוקין על לאו שבכללות לק"מ על מ"ד לוקין כיון דאיכא סתמא דברייתא דבעלי מומין דס"ל לוקין על לאו שבכללות וקים סתמא כמי הוה דרבים כמ"ש מהר"ש מלובלין בחידושי הלכות ב"ק (דף ע') בד"ה כסתם יחידאי בביאור דברי התוספ' הזה ולקמן אעתיק לשונו. דבשלמא הרשב"א לפום דלא ס"ל תרולו של תוספ' דשם חלב א' הוא. הולרך להניח קושי' זו בצ"ע משום דאיהו ס"ל דברייתא דבעלי מומין אתי כמי כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות וכמו שפירשה הרמב"ן דהרי כתב בתשובה הנ"ל וז"ל ומיהו הדברים עתיקים שענין לאו שבכללות בגמר' אין כולו על לד א' אלא יש שכולן מודים בו שאין לוקין עליו כאותה שאמר בסנהדרין בפ' ד' מיתות כמגדף ומכשף ויש שלוקין עליו כפ' ראשון של תמורה גבי המעלה אברי בעלי מומין לגבי מזבח. ויש שנחלקו בהן אביי ורבא כגון ומבושל וזג וחרצן ורחיים ורכב אביי אמר לוקין ורבא אמר אין לוקין או בחילוף כפי חילוף הגרסאות והלכה בהן כמו שאומר אין לוקין וכו'. הרי לך מבואר דס"ל דברייתא דבעלי מומין אתי' כמי כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות. משא"כ לרבינו דמסיק דברייתא דבעלי מומין ס"ל לוקין על לאו שבכללות ניחא כנ"ל:

וראוי שתדע דהא אמרינן דר' ישמעאל וחכמים פליגי גבי לאו דכל חלב שור וכשב ועז בלוקין על לאו שבכללות דחכמים ס"ל אין לוקין ור"י ס"ל לוקין. תהוי תיובתא דמ"ד לוקין דרבים הוא דאמרי אין לוקין ור"י דאמר לוקין יחידאה הוא. ולא תספיק השתא דלמ"ד אין לוקין כמי איכא סתמא דברייתא גבי בעלי מומין דס"ל לוקין על לאו שבכללות: דאמרינן כיון דמלינו יחיד שחולק בהדי' אחכמים וס"ל לוקין: סתמא דברייתא כמי יחידאי היא כמו שמכתוב בשם התוספ' ע"פ ביאור מוהר"ש מלובלין. משא"כ א"א דגם ר' ישמעאל מודה דאין לוקין על לאו שבכללות לק"מ על מ"ד לוקין מברייתא דכל חלב דהרי איכא כמי סתמא דברייתא גבי בעלי מומין דס"ל לוקין וסתם סתמא דרבי' הוא כמ"ש מוהר"ש מלובלין כנ"ל. וכדי שתעמוד על הדבר בבירור אעתיק לך פה לשון מוה"רש מלובלין בבבא קמא בד"ה כסתם יחידאה וז"ל בתוספ' ד"ה כסתם יחידאי לא אמר וכו' וא"ת האי סתמא נמי וכו' וי"ל דדלמא ר' יהודה כל שליקטו נמי שרי וכו' לפום ריהטא דברי התוספ' תמוהים דמאי תירץ דאדרבה דלפ"ז תקשה יותר דהאי סתמא דאין הגונב אחר הגנב אתו דלא כמאן. וי"ל דבשלמא אי הוי מוכרח שס"ל לר' יהודה כל שילקטו דוקא וס"ל דאין אדם מקדש דבר שאינו ברשותו אז אמרינן דמסתמא אתי ההוא סתמא דאין הגונב אחר הגנב כר' יהודה

כיון

נמנה אותה רק למצוה אחת: (א) ומה שכתב הרב הזה בו בחבורו הגדול ואני אומר כי אין כאן חזרה כלל שגם בסה"ק שלו מנאן לה' מצות ולא מטעמיה רק לפי שבאה בהם הקבלה שחייב על כל אחד ואחד אבל בנא ומבושל שלא באה בהם הקבלה ללקות על כל אחד ואחד לפיכך מנאם לאחד בלבד ואיפשר כי בהעתקה הראשונה שהגיע ליד הרמב"ן לא מנאם אלא אזהרה אחת ובנוסחא אחרונה שבידינו חזר בו ומנאן שמה כיון שכתב בעל זוהר הרקיע בלאו ק"ע

וראיתי א לו בספר הפלאה שמנה איסורי הנזיר מצות רבות ויין וענבים לחים ויבשים וחרצנים וזג שמה מצות הפך מן הסברא ויתן המנין שמנאן במאמר הזה ונזכר למשנה שלימה שהניחו בנזירות ואני תמה עליו למה לא נהג כן בנא ומבושל שהיכן נאמרו כא' בגמרא יבשתיהן אמר רבא לשון אחד אין לוקין על לאו שבכללות דרך אחד ופירוש א' לשתיהן וכיון שנזכר (א) וחזר בו באיסורי נזיר היה לו לשנות כל

מרגניתא טבא

כיון דלא ידעינן שום תנא בהדי' דס"ל הכי כי אם ר' יהודא. אבל השתא כיון דגם מדברי ר' יהודא אינו מוכרח דס"ל כל שילקטו דוקא א"כ ע"כ צ"ל דהאי מתניתן דאין הגונב אתי לא כר' דוסא ולא כר' יהודא אלא כתנאי אחרינא דס"ל הכי בהדי' וכיון דכשנית בלשון סתם משנה מסתמא אתי' כרבים כרוב סתמי משניות דאתו כרבים עכ"ל. הרי מבואר כמו שבארתי לך וממולא הדברים ראיתי אור. והוא שכבר הערתי דהרי סוגי' סתרי אהדדי דגבי כל חלב שור וכשב ועז מסיק הש"ס דר' ישמעאל נמי ס"ל אין לוקין על לאו שבכללות והא דקאמי' אכל חלב שור וכשב ועז חייב על כל אחת משום דמייתרי לי קראי' ואע"ג דשור וכשב לא מייתרי דאיצטרכו למשרי חלב אליי' קאמר א"כ ליכתוב שור וכשב. ועז למה לי ש"מ לחלק. חזינן דס"ל להש"ס דאע"ג דשור וכשב לא מייתרי כיון דעז מייתר אמרינן מדעז לדרשא לחלק שור וכשב נמי לחלק. וכמו שאומר כן הש"ס גבי רך וטוב מדרך לדרשא טוב נמי לדרשא. ואולי גבי לחם וקלי וכרמל מסיק הש"ס דקלי מייתר לחלק ופריך הש"ס ואימא אקלי דמייתר לקי חדא לחם וכרמל דלא מייתרי לא לקי אלא חדא ומסיק א"כ ליכתוב רחמנא לחם כרמל וקלי או קלי לחם וכרמל מ"ם דכתב רחמנא לקלי באמצע אלא לאגמורין על כולהו דמחלקי הרי לא מיתבא דעתי' דש"ס בהא דקלי מייתר לחודי' בלא כתיבת באמצע ולא אמרינן מדקלי לחלק לחם וכרמל נמי לחלק. כמו דבהא הוה ניחא גבי חלב שור וכשב ודוק:

ונ"ל דבהא פליגי אביי ורבא דאביי דס"ל לוקין על לאו שבכללות ס"ל דאמרינן מדעז לחלק שור וכשב נמי לחלק אע"ג דלא מייתרי. ורבא ס"ל דלא אמרינן מדהאי דמייתרי לחלק הנך דלא מייתרי נמי לחלק. וכיון שכן אין לוקין על לאו שבכללות והוא עפ"י מה שכתבתי לעיל בשם מוהר"ש מלובלין דאביי דס"ל לוקין על לאו שבכללות משום דמלינו סתמא דברייתא' גבי מקדש בעלי מומין דס"ל לוקין על לאו שבכללות כמו שהעלה רבינו הרמב"ם ולא משום דמלינו ר' ישמעאל יחידאי דס"ל לוקין על לאו שבכללות גבי כל חלב שור וכשב ועז וחכמים פליגי עלי' וס"ל דאין לוקין א"כ האי סתמא דברייתא דבעלי מומין דס"ל לוקין ר' ישמעאל היא. והוה סתמא כיחידאי ולא פסקינן כוותיה ס"ל לאביי דבאמת גם ר' ישמעאל ס"ל אין לוקין על לאו שבכללות והא דקאמר אכל חלב שור וכשב ועז חייב על כל אחת ואחת היינו משום דעז מיותר ואתי לחלק ואע"ג דשור וכשב לא מייתרי דאיצטרי' למשרי חלב אליי' אמרינן מדעז לחלק שור וכשב נמי לחלק אע"ג דלא מייתרי וכיון דלא מלינו שום תנא דס"ל בהדי' דלוקין על לאו שבכללות וא"כ ע"כ האי סתמא דבעלי מומין דס"ל לוקין על לאו שבכללות אתי' לא כחכמים ולא כר' ישמעאל אלא כתנאי אחרינא. וכיון דכשנית בלשון סתם ברייתא מסתמא אתי' כרבים כרוב סתמי דאתי כרבים. וכמ"ש מוהר"ש מלובלין בפי' התוס' הנ"ל. אמנם רבא ס"ל דלא אמרינן מדעז לחלק שור וכשב נמי לחלק דאמרינן עז מייתר אתי לחלק משא"כ שור וכשב דלא מייתרו לא אמרינן דאתו נמי לחלק וא"כ תקשי על ר' ישמעאל למה מחייב על כל אחת ואחת אע"כ צ"ל דר' ישמעאל ס"ל לוקין על לאו שבכללות וכיון שכן ראוי לפסוק אין לוקין על לאו שבכללות כחכמים דפליגי עלי' דר' ישמעאל ואע"ג דמלינו סתמא דברייתא גבי מקדש בעלי מומין דסבירא לה לוקין על לאו שבכללות לא פסקינן כוותה דאמרינן סתמא כיחידאי היא כיון דמלינו יחידאי דהוא ר' ישמעאל דס"ל לוקין על לאו שבכללות כמ"ש מוהר"ש מלובלין הנ"ל בפי' התוספ' ודוק:

והשתא הכי פרי סוגי' לא סתרי אהדדי דהא דמשני הש"ס גבי שור וכשב ועז דלעולם ר' ישמעאל ס"ל אין לוקין והא דקאמר חייב על כל אחת ואחת היינו משום דעז מיותר וכיון דעז מיותר לחלק שור וכשב נמי לחלק אע"ג דלא מייתרי היינו דמשני הכי לאביי כי היכא דלא תקשי עלי' מהא ברייתא דחלב שור וכו' דהכמים ס"ל אין לוקין ור' ישמעאל ס"ל לוקין א"כ אמאי פסק כיחידאי ולא משום דמלינו סתמא דברייתא' דבעלי מומין דס"ל לוקין על לאו שבכללות האי ברייתא נמי כיחידאי היא כיון דמלינו יחידאי דס"ל לוקין. וע"ז משני דר' ישמעאל נמי ס"ל אין לוקין וא"כ לא מלינו שום יחידאי דס"ל לוקין ומלינו סתם ברייתא דס"ל לוקין אמרינן דסתמא דרבים הוא כנ"ל. וגבי קלי פריך לרבא דפסק אין לוקין על לאו שבכללות ותקשי עלי' למה פסק אין לוקין והא איכא סתמא דברייתא גבי בעלי מומין דס"ל לוקין על לאו שבכללות. וע"כ צ"ל דס"ל לרבא דלא אמרינן מדעז דמייתר לחלק שור וכשב אע"ג דלא מייתרי נמי לחלק וא"כ ע"כ ר' ישמעאל ס"ל לוקין על לאו שבכללות דאל"כ אמאי אחלב שור וכשב מחייב תרתי וכיון שכן אין ראי' מסתמא דברייתא דבעלי מומין דס"ל לוקין דההיא סתמא דברייתא כיחידאי היא הוא ר' ישמעאל כיון דמלינו יחידאי דס"ל לוקין כנ"ל בשם מוהר"ש בפי' התוספ' בב"ק דף ע'. פריך שפיר ואימא קלי דמייתר לקי חדא ואלחם וכרמל לקי חדא משום דלא ס"ל למימר מדהא דמייתר לחלק הנך דלא מייתרי נמי לחלק ודוק:

תך כתב הרמב"ן וראיתי **א** לו בספר הפלאה שמונה איסורי נזיר וכו' הי' לו לשנות כל מיניו בנא ומבושל עכ"ל. כבר ישבתי שאין ענין איסורי נזיר לנא ומבושל דבאיסורי נזיר איכא קראי לחלק. משא"כ בנא

כל מצינו בנא ומבושל (ב) ב והראוי יותר והנאות שנמנה הדברים שנצטוינו בהם או שנמנענו מהם לא הלאוין ולא המלקות ואם כן כל הנפרטים בתורה אחד א' ונזכרים בשמם נמנה על כל פנים נא ומבושל שתים ואתנן ומחיר ושאור ודבש וזולתם ג וכ"ש בעמוני ומואבי שאפילו כפי סברתו של הרב לא היה ראוי שימנם אחת כמו שעשה במצות נ"ג לפי שאי איפשר בעמוני ומואבי שלא נלקה אותם שתים לפי שהם גופים מוחלקים ואם בא העמוני על בת ישראל ובא המואבי עליה בשתי התראות אף הוא לוקה שתים שאפילו בשם א' שנינו (נזיר דף ל"ח ע"ב) אמרו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחד ואם התרו בהן

ק"ע · ומה שאמר עוד (ב) שהנראה אלין למנות הדברים שנצטוינו בהם ושהוזהרנו מהם ולא הלאוין גם לא מלקיות וא"כ נמנה כל מה שבא בתורה בפירוש בהיותו' אסורים שלוקין כמו נא ומבושל ואתנן ומחיר ושאור ודבש וזולתם זה אי אפשר שמאמר שאינו לוקה אלא אחת אם כן זה יורה שאינו אלא מצוה אחת שאם היו מצות רבות היה לוקה עליהם שתים ושלש כפי מניינם ואין להקשות מה שכבר הקשה הרמב"ן לעיל כי מצינו לאוין שאין לוקין עליהם דאין הכי נמי אבל מ"מ מאחר שבאלו אמרו שלוקין על כלם יחד א"כ נראה שאלו הן מהלאוין שלוקין עליהם · ומה שאמר עוד כי

מרגניתא טבא

נא ומבושל . וביררתי שיטת רבינו מסוגי' דבכ"מ (דף קע"ו) שממקום שבא עליו הרמב"ן משום כ"ל ראי' מבוררת כשיטת רבינו ולשיטת רבינו נתיישבו כל הקושי' התוספ' דשם והסירותי מעל רבינו הרמב"ם כל קושי' הרמב"ן בדברים נכוחים וברורים למבין :

תו כתב הרמב"ן וז"ל ב והראוי יותר והנאות שנמנה וכו' וכ"ש בעמוני ומואבי וכו' עכ"ל . ואני הענ' בדעת לא זכיתי לירד לעומק המושג היא דעתו של הרמב"ן שרוצה לומר שיותר נאות וראוי למנות הדברים שנמנענו מהם לא הלאוין והמלקיות . וע"כ צריך להלום דבריו אלה במאמר ר' שמלאי במכות (דף כ"ג ע"ב) דרש ר' שמלאי תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני שס"ה לאוין כמנין ימות החמה וכו' . ולי"ל אע"ג דנקט ר' שמלאי שס"ה לאוין בלישני' לא לאוין ממש קאמר אלא מניעות ר"ל דאם נפרטו ג' או ד' מניעות אע"ג שהמה עטופים על לאו א' ג' או ד' לאוין קרינן להו ואעפ"י שאין לוקין עליהם אלא אחת . א"כ תקשי עלי' מאי פריך הש"ס על מ"ד המעלה איברי מומין על גבי מזבח דאין לוקין על הקטרת כולו ועל הקטרת מקצתו משום דאין לוקין על לאו שבכללות מהא דתני' המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח עובר משום חמשה שמות משום בל תקדישו בל תקריבו בל תשחטו ומשום בל תזרקו ומשום בל תקטירו כולו ומשום בל תקטירו מקצתו · לימא דבאמת הא דקאמר עובר משום ה' שמות לאו ללקות עליו ה' מלקיות אלא לומר דעובר על ה' מניעות מפני שאלו ה' מניעות נפרטו בה' שמות · וכמאמר הרמב"ן שזה לשונו שראוי שנמנה הדברים שנמנענו מהם לא הלאוין והמלקיות וא"כ כל הנפרטים א' א' ונזכרים בשמם נמנה עכ"פ וכו' עכ"ל · והרי הוא קורא כל מניעה ומניעה אעפ"י שהמה עטופים על לאו א' לאו שהרי הוא כולם זה במאמר ר' שמלאי שס"ה לאוין וכ"ש שיש לנו לקרוא כל מניעה שם כמו שאמר בעצמו כל הנפרטים בתורה אחד אחד ונזכרים בשמם ראוי למנות כל מניעה ומניעה אעפ"י שהמה עטופים על לאו אחד · נזכרים בשמם דייקא · דבשלמא לרבינו הרמב"ם ניחא דהשוה מידותיו דאינו קורא לאו אלא הלאו המיוחד ואם עטופים הרבה מניעות בלאו א' אינו קורא אותם אלא לאו א' · ואינו קורא שם אלא הלאו · ואם ביארו חז"ל שלוקין על כל אחת ואחת בידוע שכל א' וא' לאו בפ"ע והוא שם בפ"ע כפי שהפרישו לנו שאין לוקין שתים על לאו א' בשום פנים וכמ"ש רבינו בשורש זה . וז"ל והמין השני שיבא לאו א' יאסור דברים רבים כו' ידענו בהכרח שהם שמות הרבה וימנה כ"א ביחוד עכ"ל · הרי לך מדבריו מבואר שאם הרבה ענינים עטופים על לאו א' ואין לוקה עליהם אלא אחת כולם לאו ושם א' יקראו מדקיים וכשחייבו בבאור וכו' והוא שעשאן כולם כבת אחת לוקה מלקיות הרבה ידענו בהכרח שהם שמות הרבה משמע הא אם ביארו שאין לוקה אלא א' כולם בשם א' יקרא · משא"כ לשיטת הרמב"ן קשה כנ"ל · ודוחק גדול לי לומר דאע"ג דכל מניעה ומניעה אעפ"י שהיא מהעטופים על לאו א' כל אחת ואחת נקראת לאו בפ"ע כמו שצריך הרמב"ן לומר כן כדי להלום דבריו במאמר ר' שמלאי כנ"ל · אפ"ה בלשון התנא לשון שם הוא מורה על הלאוין המיוחדים וכל מניעה ומניעה העטופים על לאו א' אינו קרוי' בפ"ע שם אלא א"כ לוקין על כל אחת ואחת . כי חולשת שכלי שופט היפך זה שיותר יש לקרות כל מניעה ומניעה מהעטופים על לאו א' אעפ"י שאין לוקין עליהם שם בפני עצמה מלקרותה לאו בפ"ע שהרי אין כאן אלא לאו אחד ויש הרבה שמות שכל מניעה ומניעה נזכרה בשם וכמ"ש הרמב"ן בעצמו כנ"ל ודוק היטב :

תו כתב הרמב"ן ג וכ"ש בעמוני ומואבי שאפי' כו' והוא שותה חייב על כל א' עכ"ל · ואין אני רואה מזה שום קושי' על רבינו שהרי אין רבינו מונה כל מלאכות דל"ט כל מלאכה ומלאכה מצוה בפ"ע אעפ"י שלוקה על כל אחת ואחת · וגם רבינו מונה הלאוין שאין בהם מלקות כלל כל א' מצוה · ואין מנין המצות לרבינו תלוים במלקות אלא דרבינו נותן סימן אם הרבה ענינים עטופים על לאו א' ובארו חז"ל שחייב מלקות על כל א' וא' אעפ"י שעשאם כולם כבת אחת · הוא שיש ראי' שיש להם לימוד או קבלה שהלאו קאי על כל ענין וענין בפ"ע · שאל"כ לא הי' לוקה מלאו א' הרבה מלקיות בעשותם כולם כבת אחת · אבל מה שלוקה הרבה מלקיות בהרבה התראות אין כאן ראי' שכל א' וא' הוא לאו בפ"ע דלעולם מצוה אחת היא והא דלוקה הרבה מלקיות ההתראות הוא דגרמו לו המלקיות דומיי' דאל תשתה אל תשתה אעפ"י שליכא אלא לאו א' לוקה כפי ההתראות ואילו שתה מאה פעמים בהתראה אחת אינו חייב אלא אחת · וכן כתב רבינו בביאור בזה השורש וז"ל וכשחייבו בבאור בכל ענין וענין וכו' ידענו בהכרח שהם שמות

(ג) כי אסורים רבים הבאים בלאו אחד ואינם מפורשים בו אין לנו למנותן רק א' כמו לא תאכלו על הדם · וזה גם כן דעת הרב ומה שאמר עוד (ד) כי גם איסור אחד שנתרבו בו מלקיות גם כן נמנה אחת זה אינו לפי שיטת הרב שהרי מאחר שלוקה על כל אחד ואחד אם כן מצות שלוקות הם ויש לנו למנותם שתים ושלש · ומה שאמר עוד (ה) כי אינו מן הנכון שנמנה כל פיאה ופיאה מצוה בפני עצמו בעבור שלוקין עליו שתים שאני התם ששתיהם גוף אחד · ומה שאמר עוד (ו) כי השריטה מצוה אחת ולוקין על כל שריטה ושריטה ומכל מקום אינה נמנית אלא אחת · שאני התם שאינן אלא איסור אחד שהרי כששרט שריטה אחת עבר עבירה אחת ובשריטה שנייה הוא חוזר לעבור אותה עבירה מתש ואין כאן ב' מלקיות על פועל אחד (ז) גם טעם רחים ורכב שלוקין שתים ואינם נמנים אלא אחת כבר פירשו הרב בסמ"ק שלו והבאתיו למעלה · גם מה שאמר (ח) שהאוכל שרץ הארץ נמנה א' וכן האוכל שרץ העוף א' אע"פ שבאו בכל אחד לאוין הרבה ולוקין בו מלקיות הרבה זהו לפי שיטתו שפי' באכל פוטיתא לוקה ד' וכו' שמוכח שרבוי הלאוין שרבו בהם המלקיות אמנם אנחנו כבר פרשנו דעת הרב שהגופים המוחלקין שבהם הרבו בהם

בהן מתחל' על העמוני והמואבי שניהם על ביאה שניה דהתרא' תוך כדי דיבור בעינן משום דאמרינן אשתולין כדאיתמר בפרק שלישי של כתובות (דף ל"ג) ואי אפשר להיות איש א' עמוני ומואבי אבל המנין הזה כלו מנין בטעות (ג) אבל האיסורים שלא הוזכרו אלא בשם אחד נמנה כלוס אחד כגון על הבאים בלאו דלא תאכלו על הדם כי לשון התורה נתפוש במנין (ד) ואשר הם אסור א' ונתרבו המלקיות כגון מעשר דגן תירוש ויצהר ולחם וקלי וכרמל אין ראוי שנמנה אלא איסור אחד שנמנענו מלאכול מעשר שני חוץ לירושלים מאיזה מין שיהיה ושמיר בו במלקיות הרבה ונמנענו מלאכול החדש קודם העומר (ה) **ד** היתכן שנמנה כל פאה ופאה שבזקן מצוה אחת מפני שלוקין על כל א' (ו) **ה** והשריט' באמת מצוה אחת ולוקין על כל שריטה ושריטה מריבוי הכתוב וכמו שביאר הרב (ז) **ו** והחובל רחים ורכב לוקה שתים ואינם שתי מצות בחשבון **ז** וכן (ח) נמנה האוכל שרץ הארץ במניעה אחת ושרץ העוף אחת ואף על פי שבאו בכל אחד לאוין הרבה ולוקין בו מלקיות הרבה כמו שביארנו ואיסורי הנזיר נמנה עכשיו למצות רמ"ח מצות עשה וללמדנו שלא נביא ענין ציצית בחשבונו אלא למצוה אחת זה דבר ראוי לטעות בו ועם כל זה אנחנו לא נשנה מנינו של הרב זה שראינו לבעל הלכות גדולות שמנה ציצית מצוה אחת לפי שהיא ענין אחד שבהשלום התכלת והלבן שלם לנו הכונה במצוה הזאת לזכור את כל מצות ה' ולעשותם ואף על פי שאמר רבי ישמעאל (מנחות דף כ"ח) בארבע ציציות ארבעתן ד' מצות לענין שאין מעכבים זה את זה אמרו כך אבל בחשבון המצות הענין בהשלומו נמנה א' וזו סברא תסבול אותו הדעת לבעל הלכות שמנה גם כן מצות תפילין אחת אבל הרב מנה תפילין שתי מצות ושתים אלו נשנו משנה אחת התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינה מעכבת את התכלת תפלה של יד אינה מעכבת של ראש ושל ראש אינה מעכבת של

מרגניתא טבא

שמות הרבה ר"ל לאוין הרבה וימנה כל א' ביחוד עכ"ל · הרי לפניך מבואר שלא נתן סימן שכל א' ואחד מענינים הגופים מצוה בפ"ע אלא במקום שביארו שאעפ"י שעשאן כולם בבת אחת לוקה מלקיות הרבה · הא היכא שמצינו שלוקה מלקיות כפי ההתראות אינו ראי' שכל א' מצוה בפ"ע · וא"כ הא דלוקה האשה שתים בבת אחת עלי' עמוני ומואבי בב' התראות אינו ראי' שכל א' מצוה בפ"ע · ודוק היטב :

וא"כ מנינו של רבינו דבר שבמנין ואינו בטל ולא יבוטל ולא כמו שכתב וסיים הרמ"בן שמנינו הזה כולו בטעות · אבל הוא כלבא שלו הוא :

תו כתב הרמ"בן **ד** היתכן שנמנה כל פאה כו' ע"ל · כבר ביאר רבינו הרמ"בם זה יפה במצות ל"ת מ"ג ומ"ד עיין שם :

תו כתב הרמ"בן וז"ל **ה** והשריטה באמת מצוה כו' עכ"ל · נ"ל שבטעם שכתב רבינו בפאות הראש ובפאות הזקן במצוה מ"ג ומ"ד מלא תעשה מסור מעליו קושי' זו :

תו כתב הרמ"בן **ו** והחובל רחיים ורכב לוקה שתים ואינה שתי מצות בחשבון עכ"ל · עיין מ"ש לעיל בסוגי' דרחיים ורכב לשיטת רבינו ולא התול על רבינו קושי' זו דס"ל לרבינו דהא דלוקה שתים היינו משום דהוין גופין מחולקין דומי' דחובל בגד אלמנה ראובן ובגד אלמנה שמעון כמ"ש רבינו במצות ל"ת וחובל רחיים ורכב לא הוה לרבינו לאו שבכללות כלל כמו שבארתי לעיל כל זה באר היטב הדרשנו שמה ומצאת בהם טעם לשד השמן :

ותו כתב הרמ"בן **ז** וכן נמנה האוכל שרץ הארץ במניעה אחת כו' ולוקין בו מלקיות הרבה עכ"ל · זהו לפי מה שפי' הרמ"בן ורש"י בפי' אכל פוטיתא · משא"כ לשיטת רבינו בפי' פוטיתא אינו כן עיין לעיל בריש שורש זה מה שכתבתי בזה ומצאת נחת · זהו מה שהאיר ה' עיני להסיר מעל רבינו הרמ"בם כל התלונות שהתלונן והתמרמר עליו הרמ"בן בשרש הזה וה' יראינו מתורתו נפלאות :

כתב

של יד ואם נכתב לעניננו הרי התפלין יחשבו יותר ענין אחד שכל מה שכתוב בזה כתוב בזה והענין בהם למען תהיה תורת ה' בפינו שומה כנגד הלב והמוח משכנות המחשבה לבד (ט) ואולי יטעון הרב שזה מעשה אחד לציצת התכלת והלבן כאחד והתפלין שני מעשים ולא יחשבו שני מעשים שאינן מעכבים זה את זה כאלו שתי מצות אף על פי שהוא מונה ק"ש שחרית וערבית מצוה אחת והקטרת בקר וערב אחת ושני תמידין אחת :

בהם המלקיות · ומה ש"מר עוד (ט) שמה שמנה הרב מצות התפילין שתים היה לפי שהציצית המעשה הוא אחד ובתפילין יש ב' מעשים כל זה אינו צריך שהרי הוא פירש לנו בסמ"ק שלו טעמו בעשה י"ג שאמר שהתפילין קראום החכמים שתי מצות · ובעשה י"ד אמר שהציצית קראוהו מצוה אחת וטעם הרמב"ן יהיה נכון על הגמרא או שמא כי גם שם אינו צריך לפי שכך היה מקובל אצלם .

(בשני השרשים האלו לא חלק עליו הרמב"ן ז"ל · והודאות בעל דין כמאה עדים דמי :)

השורש הי' שאין ראוי למנו' ההקדמות אשר הם לתכלית אחת מן התכליות :

דע כי פעמים יבאו צוויין בתורה אותן הצוויים אינן מצוה אבל הם הקדמות לעשות המצוה כאלו הוא מספר איך ראוי שתעשה' המצו' ההיא דמיון זה אמרו ולקחת סלת ואפית אותה כי הוא אינו ראוי שימנה לקיחת סלת מצוה ועשיתו לחם מצוה אבל הנמנה הוא אמרו ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד · הנ' המצו' היא להיות הלח' תמיד לפני יי ואח"כ ספר איך היה זה הלחם וממה יהיה ואמר שהוא יהיה מסלת ויהיו י"ב חלות · ועל זה הדרך בעצמו אין ראוי שימנה באמרו ויקחו אליך שמן זית זך אבל ימנה אמרו להעלות נר תמיד והוא הטבת נרות כמו שמתבאר בתמיד · ועל זה הדרך בעצמו לא ימנה אמרו קח לך סמים אבל ימנה הקטרת הקטרת בכל יום כמו שבאר הכתוב בו בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה ובהעלות אהרן את הנרות וזאת היא המצוה המנויה · ואמרו קח לך סמים הקדמה בצווי לבאר איך תעשה המצוה הזאת והקטרת הזאת מאיזה דבר יהיה · וכן קח לך בשמי' ראש לא ימנ' ואמנם ימנה הצווי שצוה שנמשח כהנים גדולים ומלכים וכלי הקדש בשמן המשחה המתואר · ועל הדרך הזה הקש בכל מה שדומה לו עד שלא יתרבה אצלך מה שאין ראוי למנותו וזאת כונתנו בזה השרש וזה דבר מבואר ואמנם זכרנוהו ועוררנו עליו בעבור כי כבר טעו בו רבים ג"כ ומנו קצת הקדמות המצות עם המצוה עצמה בשתי מצות כמו שיתבאר למי שיבין מנין הפרשיות שזכר רב שמעון בן קירא הוא וכל מי שנמשך אחריו מזכיר הפרשיות במניינם :

השורש הי"א שאין ראוי למנות חלקי המצוה חלק חלק בפני עצמו כשיהיה המקובץ מהם מצוה אחת

פעמים יהיה הצווי האחד שהוא מציה אחד ויש לו חלקים רבים כמו מצות לולב שהוא ד' מינים הנה לא נאמר כי פרי עץ הדר מצוה בפני עצמה וענף עץ עבות מצוה בפני עצמה וערבי נחל מצוה בפני עצמה לפי שאלו כלם חלקי המצוה כי הוא צוה לקבצם ואחרי קבצם תהיה המצוה לקיחת הכל ביד ביום ידוע · ועל זה ההקש בעצמו אין ראוי שימנה אמרו במצורע שהוא יטהר בשתי צפרים חיות ועץ ארז ואזוב ושני תולעת ומים חיים וכלי חרש בשש מצות אבל טהרת המצורע מצוה א' בכל תאריה ומה שיצטרך בה מאלו

וזולתם כלומר הגלוח כי כל אלו הם הלק המצוה שנצטוינו בה והוא טהרת המצורע והוא שתהיה על התואר הזה וזה ההקש בעצמו בהכר אשר צונו לעשות למצורע בעת טומאתו כדי שירחיקוהו והוא אמרו בגדיו יהיו פרומים וראשו יהי' פרוע ועל שפם יעטה וגו' ואין פעולה מכל אלו מצוה בפני עצמו אבל קבוצם הוא המצוה והוא שאנחנו נצטוינו שנעש' הכר למצורע עד שיכירהו מי שיראהו ויִרחיקהו והכרתו תהיה בכך וכך ענינים כגון מה שצונו שנשמח לפני יי' ביום הראשון של סוכות והוא מבואר שהשמחה תהיה בלקיח' כך וכך ׃ וזה השרש דק להבין מאד ואופן דקותו זה שאספר לך שכל מה שאמרו חז"ל בו שהדבר הפלוני והפלוני מעכבין זה את זה הנה הוא מבואר שהוא מצוה א' כמו ד' מינין שבלולב ולחם הפנים עם לבונה זכה שתעשה עבו שלשונם מזה (מנחות דף כ"ז) לחם הפנים והבזיכין מעכבין זה את זה הנה זה מבואר שהוא מצוה א' ׃ וכן כל מה שהתבאר לך שתכלית המבוקש לא יגיע לחלק אחד מאותן החלקים הנה הוא מבואר כי קבוצם הוא הענין הנמנה כמו הכרת המצורע שהוא יתבאר לך שאלו היו בגדיו פרומים ולא פרע ראשו ולא עטה על שפם ולא קרא טמא שהוא לא עשה דבר ולא הגיע הכרתו עד שיעשה כולם וכן טהרתו לא תגיע אלא בכל מה שזכר מהצפרים ועץ ארז ושני תולעת והגלוח ואז השלים לו טהרתו ׃ ואמנם מקום הקושי הוא בדברים שאמרו בהם אין מעכבין זה את זה כי העולה במחשבה הי' אחר שאלו החלקים כל חלק מהם בלתי צריך לחברו שיהיה כל חלק מצוה בפני עצמו כמו אמר' (שם דף ל"ח) התכלת אינ' מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב' את התכל' והנ' היה אפשר לנו שנאמ' שלבן ותכלת ימנו שתי מצו' לולי מה שמצאנו להם לשון מבואר במכילתא דרבי ישמעאל נאמר שם יכול שהם שתי מצות מצות התכלת ומצות הציצית תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות הנה כב' התבאר לך שאפילו החלקים שאינן מעכבין זה את זה פעמים יהיו מצוה אחת כשיהיה הענין אחד כי הכונה בציצית למען תזכרו אם כן כלל הדבר המחויב בזכרון ימנה מצוה אחת ׃ הנה לא נשאר לנו א"כ שנביט במנין המצות לאמרם מעכבין או אין מעכבין כי אם אל הענין לבד האם הוא לענין אחד או לענינים רבי' כמו שבארנו בשורש תשיעי מאלו השרשים אשר אנחנו משתדלים לבארם ׃

מגלת אסתר

וגראה לי שהנכון כדברי הרב' במנות

השורש יב שאין ראוי למנות חלקי המלאכה מהמלאכות שבא הצווי בעשייתם כל

הרמב"ן

העיקר יב ידין בו הרב דינין א אמר שאין ראוי שימנו חלקי המלאכות כל

מרגניתא טבא

כתב הרמב"ן וז"ל העיקר י"ב ידון בו הרב דינין וכתב עושה ב' מלות אחד הן עכ"ל א אמר שאין וכו' והנה הסיוב והמעשה בסוף עליו בעל לב שמח וז"ל מזה שהרמ"בן כותב שמאמר

כל חלק וחלק בפני עצמו •

ידוע שאנחנו נמצי' פעמי' שנצטוינו על מעשה מן המעשי' ואחרי כן יבא הכתוב לבאר איכות המעשה ההוא ויבאר השם שזכר ויאמר על מה שהוא נופל אם כן אין ראוי שימנה כל צווי שבא באותו הבאור מצוה בפני עצמה כמו ועשו לי מקדש שזה מצוי' עשה אחת מכל המצות והוא שיהיה לנו בית מוכן יבאו אליו ויחגו בו ובו תהיה ההקרבה ובו יהיה הקבוץ במועדים ואחר כך בא לתאר חלקיו ואיך יעשה ואין ראוי שימנה כל מה שאמר בו ועשית מצוה בפני עצמה ועל זה הדרך בעצמו ילך הענין בקרבנו' הנזכרים בויקרא וזה כי המצוה האחת היא כלל המלאכה המתוארה

כל חלק וחלק מהן בפני עצמו · ולכן שם תורה כל מין ומין מן הקרבנות מצוה אחת במנין מעשה העולה ומעשה החטאת ומעשה האשם ומעשה זבח השלמים ומעשה המנחה חמש מצות וידון עוד שהיות הכהן לוקח מה שיש לו לקחת הוא חלק מחלקי המצו' ולכן יש הוצאת ראשית הגז ונתינתו מצוה אחת והפרש' המעשר ונתינתו ללוי אחת וכן נהג בתרומה ובחלה והוא מגנה בזה דעת אחרת אמר שלא יעלים זה אלא ממי שיקח הדברי' בתחל' המחשבה ולא יתיישבו הענינים במחשבתו · וכאשר אני מסתכל בהן אין דברי הרב מיושבין בדעתי (א) כי המעשים בדברי הקרבנות היאך נמנה אותם אחר שניתנו מצו' כאשר נקריב אותם וזה שנצטוינו להקריב על קצת החטאי' חטאת ועל קצתם אשם ועל קצתם עולה ומה' גם כן מנחה יכלולם בהקרבת' היא במנין מצות עשה ארבעה מצות ועל כל פנים יצטרך שהכתוב ללמדנו מעשה אחד מהן כענין שנאמר ואם נפש אחת תחטא בשגגה והביא קרבנו שעירת עזים ושם גמר כל מעשה החטא' א"כ איך נמנה הוצאת הקרבת' והמעשה שלהם בשתים ואף על פי שיש באים בהם נדבה הרי מעשה כולם שוה הוא אין בהם הפרש ולפיכך כללם התור' אדם כי יקריב ואם

(א) למנות הבאת החוטא אותו הקרבן מצוה והקרבת הכהן אותו הקרבן מצוה אחרת כי איך יעלה על לב שלא יהי' גם כן מצוה על הכהנים בהקרבה דבשלמא אם המביאים הקרבן הם עצמם יקריבוהו אז הייתי אומר דכי הבאת הקרבן ותואר הקרבתו לא יהיו מצות חלוקות. אמנם כאשר הכהנים הם המקריבים ולא הבעלים הנה זאת מצוה מיוחדת עליהם ולכן תבא במנין מלבד מצו' החוטא שהוא להקריב הקרבן שנתחייב בו ועל כרחנו יש לנו לומר כי החוקים שבאו בתורה להורות אופן עשיית כל מין ומין מהקרבנות לכהנים נאמרו כי הם הנגשים אל ה' להקריב קרבן העם והמצוה עליהם היא לעשות כל אחד וא' כמשפטו : ומה שאמר

מרגניתא טבא

שמאחר שנצטוינו להקריב קרבנות על חטאי' יצטרך הכתוב ללמדינו מעשה כל קרבן מהם וא"כ האיך נמנה תורת ההקרבה והמעשה שלהם לשתים · באמת שטובים היו דבריו ופשוטים מאד אלו הי' שהבעלים אשר לנו בהקרבת הקרבן הם עצמם המצווים על מעשיהו ואחרו כי אז ודאי צריכין היו לדעת מהו הקרבן שיקריבו ומהו מעשיהו · ולא הי' ראוי להבדיל המצוה במעשה מהמצוה בהקרבה ולחשוב אותם ב' · כי דבר א' הם בלי ספק · אבל הכא המצוה בהקרבה היא לבעלי' כדכתי' אדם כי יקריב מכם וגו' וסמך ידו וגו' וכבר נגמר' בכך מצותן של בעלים דהיינו ההקרבה והסמיכה · והמצוה במעשה היתה לכהנים והוא מה שכתב אח"כ ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן · וכתב רש"י מדברי רז"ל מקבלה ואילך מצות כהונה וא"כ כל הפרטים האח"כ כולן הם מצות לכהנים ואין לחברן ולעשותן מצוה אחת עם ההקרבה שהיא היתה לבעלים וכבר נגמרה מצותה עם הסמיכה ועל אותן של כהנים כתב זאת תורת העולה זאת תורת החטאת כו' · וזה מופת כי אלו מצות מיוחדים לעצמן וזה ברור וכו' עכ"ל · והנני מוסיף בה דברים דודאי הכי הוא דהרי כפשטה האיבעי' דכהני שלוחי דרחמנא נינהו לגמרי בקידושין (דף כ"ג) לחד תירוצא דתוספ' וכיון דשלוחי דרחמנא נינהו ודאי אינהו נצטוו ולהם לימוד ולוה כל מעשה הקרבנות ולא שייך לומר דלימד מעשה הקרבנות שידעו הבעלים המעשים ויעשו את הכהנים שלוחים דכהנים לאו שלוחי דידן נינהו אלא שלוחי דרחמנא נינהו ודוק :

ועוד צריך לבאר מה דקיים רבינו הרמב"ם בשורש הזה והמלאכה הזאת בכללה היא מצות עשה אחת והיא תורת העולה · ומשמע שרמז למה שכתוב בפ' צו את אהרן זאת תורת העולה. ולכאור' יש להקשות הא דדריש בגמ' דזבחים (דף כ"ז ע"ב) ובשארי דוכתי בש"ס זאת תורת העולה תורה אחת לכל העולין שאם עלו לא ירדו ולא בעולה משתעי קרא אלא בשאר דברים שעלו על גבי מזבח שלא ירדו. ומה שנ"ל בזה נוסיף על מה שיש לומר דאין המקרא יוצא מידי פשוטו הוא. דהתוספ' בזבחי' (דף פ"ד) כר"ש זאת הוא העולי וז"ל זאת תור' העולה

שאמר עוד (ב) כי דעת בה"ג הוא שלא למנות המצוה על החוטא שיקריב קרבן כמו שלא מנה וג"כ העונשים דעתו רחוקה, מדעת הרב וגם מדעת הרמב"ן מלילו ובשורש י"ד יתבאר טעמו מה שאמר עוד (ג) כי ה"ג מנה יציקות ובלילות וכו' כל אחד ואחד למצוה. כבר דחה זה הרב בשרשו זה ואמר שאין למנותם למצות כלל כי הם חלק ממצות המנח' והברכה על כל אחד וא' איננה ראיה כי כל חלק מהם יהיה מצוה בפני עצמה רק כל א' מהם הוא פועל חלוק מחברו ולכן יברך בכל פעם · ומה שאמר עוד

המתוארה בכל מין ומין ממיני הקרבנות · והמשל בזה העולה הנה נצטוינו שתהיה מלאכת העולות כך והיא שישחטני' ויפשיטנה וינתחני' ויזרוק דמה על תוא' כך ויקריב חלבה ואחר כך ישרוף כל בשרה עם שעור כך מסלת בלולה בשמן ושיעור כך מיין והם הנסכים ושיהיה עורה לכהן שיקריבנה והמלאכה הזאת בכללה היא מצות עשה אחת והיא תורת העולה כי כמו זאת המלאכה חייבה התורה שתעשה כל עולה: וכמו כן היא מלאכת החטא' כלה מזביחתה והפשטת' והקרבת' מה שיקרב ממנו ורחיצת הכלים שיזה מדמה עליה' ורחיצת הכלי' שתבושל בהם או שבירתם הכל הוא תורת החטאת והיא מצוה אחת · וכן תורת האשם מצוה אחת ותורת זבח השלמים גם כן והיותו על תודה בלחם או בלתי לחם ולקיחת הכהן ממנה חזה ושוק והנפתו הכל מכלל זבח השלמים והיא מצוה אחת ואלו הן כל מיני הקרבנות שכולל חיובן ליחיד וצבור זולת האשם שהוא קרבן יחיד לעולם כמו שבארנו בפתיחת סדר קדשים · וזהו הסבה כי המלאכה היא המצוה ואין ראוי למנות כל חלק וחלק מחלקי המלאכ' מצוה אלא אם הם צווין כוללים מיני הקרבנו' כלם ולא יתיחדו במין זולת זה המין אז ראוי שימנה כל צווי מהם למצוה בפני עצמ' לפי שאינו אז חלק מחלקי מלאכת הקרבן מהקרבנו'. כמו הזהירו מהקריב בעל מום או צוותו שיהי' תמים וצוותו שיהיה בלתי מחוסר זמן והוא אמרו ומיום השמיני והלאה וצוותו שימלח כל קרבן והוא אמרו על כל קרבנך תקריב מלח והזהירו מהשביתו ולא תשבית מלח וצוותו לאכול מה שיאכ' ממנו שכל אחד מאלו הצווין היא מצוה בפני עצמה כי הם אין מהם גם אחד חלק מחלקי המצוה מכל מלאכ' הקרבן מיוחד אבל צווין כוללי' כל קרבן כמו שנבאר במנותנו אותם :

ואם זבח שלמים יקריבנו ילמד על מעשה מיוחד וכל שכן החטאת והאשם שלא יבואו כדבר ועוד שנצטוינו עוד בקרבנות לקיים כל היוצא מפינו בעולה או שלמים וזולתם ולמד מעשה שלהם איך נתנהג בו באמנו להשלים הסדר והנה החיוב והמעשה שהוא עושה ב' מצות א' מן ואולי תחשוב כי המצוה בבעלי הקרבן הם ארבעה מדות נמנים מיניהם אבל מעשיהם מצות שליקר' שנצטוו בהן הכהני' מצוה עליהן לעשות מלאכת החטאת על ענין כך ומלאכת העולה על ענין משונה מן שאמר והשיאך בזה מה שייחד בהן פרשיות (ס"א זאת תורת העולה) זאת תורת המנחה וזאת תורת החטאת וזאת תורת האשם ואמר בהן לו את אהרן ואת בניו לאמר דבר אל אהרן ואל בניו וזה כלו השאה אין בו אמת אבל לימד בפרש' צו את אהרן כחטאת וכאשם ענין אכילתם ובעולה הרמת הדשן והוצאה בהן תוספות שלמות המצוה הראשונה שלימד בפ' ויקרא שוחטם ומעשיהן והרב עצמו בפרשי' המצות לא יתעורר לא מזה ולא מזה יעשה אותן מצות חלוקות במנין ואין השתכלות בענין הזה בלא בדקדוק (ב) אבל דעת בה"ג הוא שהמצו' בבעל החטא שיקריב על חטאו קרבן חלוקי לא ימנה הוא כאשר הוא איננו מונה העונשים כולם במיתה ומלקות אבל המצוה בכהנים והקריבו בני אהרן וזרקו את הדם וגו' ימליח אותו : (ג) ולכך כתב

יציקות

יציקות בלילות פתיתות מליחות הגשות תנופות ועל הדרך שאמרו (מנחות די"ט ע"ב) מנין לרבות שמנה עשרה עבודות היציקות והבלילות וכו' ת"ל המקריב את השלמי' לבני אהרן עבודה המסורה לבני אהרן כל כהן שאינו מודה בה אין לו חלק בכהונה ואלה העבודות נמנות מצות שהכהן כשעושה אחת מאלה עושה מצוה ומברך עליה וזה דעתו ז"ל (ד) ב והקרוב אלי יותר שנמנה כל מעשה

עוד (ד) כי דעתו הוא למנות כל מעשי הקרבנות מצוה אחת על הכהנים להקריבם לא כרי בעיני כלל כי איך נמנה כל מעשה הקרבנות מצוה אחת והמה מתאחרי' מתחלפי' והפסוק שהביא מועבדת' עבודת מתנה וגומר אינה ראיה כי פשוטו הוא עליכם כתתי את העבודה הזאת ומלת עבודה הוא סוג יכנסו תחתיו מינים רבים כגון שחיטת עולה ושלמים : ונראה

מרגניתא טבא

העולה היא העולה זאת היא וה' דהעולה הנים הייכו ג' מיעוטין אבל העולה קמא אתי לעולה ראשונה כדאמר רבא בפ' תמיד נשחט וכו' עכ"ל ויש לתמוה הא רבא דריש התם וערך עליה העולה מדכתיב וערך עליה העולה בה"א דריש עולה ראשונה כמו שפרש"י בפסחים (דנ"ח) ולא מזאת תורת העולה ע"ש · ויש ליישב בדוחק. ונרא' שלרבינו הרמב"ם הוקשה לו יתורא דה"א דזאת תורת העולה דאין לדרוש יתורא דה"א למיעוטא א"כ הוי ד' מיעוטין ובגמ' לא חשיב אלא ג' והרי מפום זה הוצרכו התוספת הנ"ל לומר דה"א דהעולה קמא דריש לעולה ראשונה וע"כ הוכרח לפרש דזאת תורת העולה בה"א הידיעה הוא שבא הכתוב נמי ללוות את אהרן ואת בניו בתורת העולה הנזכרה בפ' ויקרא שיהיו המה המלווין במעשיה. דאין לפרש דקאי על עולת התמיד של בין הערבים דהיא ג"כ נאמרה תחילה בפ' הקרבנות דפ' פנחס כמו עולת תמיד של שחר ושפיר נופל עליי ה"א הידועה כמו שנופל ה"א הידיעה על תמיד של שחר כדדרש רבא וערך עלי' העולה עולה ראשונה שנאמרה תחילה בפ' הקרבנות בפ' פנחס כמו שפי' התוספ' · וכ"ל שכן נמי כוונת רש"י בפסחים אלא שלשונו שם מגומגם · דהקשי' מה זאת התורה שחידש בעולת תמיד של בין הערבים שהרי אין בה שום חידוש יותר מכל העולות ולמאי נ"מ פרט העולה של תמיד של בין הערבים בתורה זו · וגם לא הוה ניחא לי' לרבינו לפרש דזאת תורת העולה הוא תמיד של שחר ולימד בתורה הזאת שקודם שיקריב התמיד של שחר חייב בתרומת הדשן ושיעור הכתוב זאת תורת העולה של תמיד של שחר שבתחילה ולבש הכהן מדו בד וגו' והרים הדשן וגו' ופשט בגדיו וגו' והאש המזבח תוקד בו וגו' וביער עלי' הכהן עלים בבוקר בבקר וערך עלי' העולה דהיינו תמיד של שחר דהוה קשי' לי' למה תלה יקידת האש על המזבח ומערכת עלים ותרומת הדשן בעולה השחר אלא המה מצות בפ"ע שאינן תלוין בתמיד של שחר ולמה כללן בתורת העולה . וע"כ נ"ל דבאמת לאו בעולה תלי' כל הני אלא המה מצות בפ"ע . הדרא קושיא לדוכתא איזה תורה לימדה בעולה אלא ע"כ דה"ק רמצוה לו את אהרן ואת בניו זאת תורת העולה כלומר שאהרן ובניו היו המלווין לעשות העולה כמשפטה וכמו שפירש רבינו ודוק :

מהדורא בתרא · והנ"ל בזה נוסף על מה שכתב הרב האלשיך וז"ל ג' אומרו זאת תורת ר"ל דקדוק הנ"ל אומרו זאת תורת העולה היא העולה כי הן אמת שאלה תורה ומלת היא נדרשת זו לרבות אותם שאם עלו לא ירדו וזו למעט אותם שאם עלו ירדו . אך עדין אין הבנת המקרא מתישב כי איזו היא גזרת אומרו זאת תורת העולה כי אמרו היא העולה איכה לא גזירה ולא ענין ולא הבנה כי מי לא ידע כי העולה היא העולה . וגם שכוונתו יתברך ללמד לנו דיני התורה ע"י ייתורי תיבות עם כל זה אין דרכו יתברך בתורה הקדושה לאמר ייתורין מבלי ישוב הבנת המקרא וכו' וקיים אתנם אין ספק כי כל סדר הקרבנות האמור בפ' ויקרא שלא נפל דבר אשר לא אמר לאהרן וע"כ בכלל אמרו זאת תורת העולה יהיה ענין העולה שיהיה תחלת דבריו יתברך לאשם בקרבנות שבפ' הקודמת ואמר זאת תורת העולה כלומר זאת התורה למעלה ובכלל הדבר היא מה שהוסיף לו עתה לומר היא העולה וכו' עכ"ל . הוא דהתוספ' בזבחים (דף פ"ד) בד"ה זאת היא העולה וז"ל זאת תורת העולה היא העולה זאת והוא דה' דהעולה הכי הייכו ג' מיעוטין . אבל העולה קמא אתי לעולה ראשונה כדאמר רבא בפ' תמיד נשחט וכו' עכ"ל ותמיהא לי דהא רבא דריש התם העולה עולה ראשונה מהעולה דוערך עליה העולה עולה ראשונה · ולא מהעולה קמא דזאת תורת העולה . ויש ליישב ואיתבאר לך ישוב במה שאבאר בסמוך · ויש לומר דהייכו דהוה קשי' ליה לרבינו הרמב"ם ה"א דהעולה קמא למאי אתי דאין לדרוש ה"א דהעולה קמא נמי למעוטא א"כ הוו ד' מיעוטין ובגמ' לא חשיב אלא ג' מיעוטין · וגם לא הוה ניחא ליה למימר דה"א דהעולה קמא אתי לעולה ראשונה כדקאמר רבא · דהא רבא דריש מהעולה דוערך עליה העולה . וגם לא הוה ניחא ליה למימר דהעולה קמא כמו דרשינן העולה ראשונה וכמו דדריש רבא גבי וערך עליה העולה עולה ראשונה דהוה קשיא ליה מה מלמדינו דאי בדיני עולין שלא ירדו או שירדו אתי לאשמועינן תקשי מה חידוש יש בהעולה עולה ראשונה בדיני אם עלו לא ירדו או ירדו יותר מכל קרבנות שפרט עולה ראשונה · וגם לא הוה ניחא ליה לפרש דאתי ללמדינו דיני יקידת האש על המזבח ומערכת עלים ותרומת הדשן דזה לא תלי בקרבן תמיד של שחר ולא בקרבן תמיד של בין הערבים אלא המה מצות בפ"ע אינם תלוין בקרבן של שחר ולא קרבן תמיד של בין הערבים · ורבינו הרמב"ם מכללן במצות עשה"ע ולא כל אחת מצוה בפני עצמה ודוק :

וע"כ הוכרח לפרש דזאת תורת העולה בה"א הידיעה הוא שבא הכתוב נמי ללוות את אהרן ובניו בתורת העולה הנזכרה בפ' ויקרא שיהיו המה המלווין בעשיתה כמשפטה וכהלכתה וכמו שפירש רבינו · ובכלל הדבר הוא מה שמוסיף לו עתה לומר היא העולה וכמו שסיים הרב האלשיך · וגם אם נפרש דזאת תורת העולה דרשינן העולה עולה ראשונה ובעולת התמיד משתעי קרא ע"כ לריכן נ"כ אנו לפרש דה"א דזאת תורת העולה ר"ל זאת שכבר זכרנו לעיל בדבור שעבר ר"ל בפרשת ויקרא במעשה העולה היא ג"כ תורת עולת התמיד כי היא תורה כוללת כל העולות שמעשה עולת התמיד כמעשה עולת דויקרא שאל"כ מה מלמדינו כנ"ל ועל זה לוה את אהרן ואת בניו והן הן הדברים שאמר נ"כ רבינו הרמב"ם ודוק :

תו קיים הרמב"ן וז"ל ב והקרוב אלי יותר שנמנה כל מעשה הקרבנות כו' וא"כ יחסרו ד' מצות מחשבונו

מעשה הקרבנות אין הפרש לכהן בין שיעשה חטאת ואשם או עולה ושלמים ונלטוו כל זרע אהרן בעבודתם מלות עשה אחת שנאמר ועבדתם עבודתו מתנה אתן את כהונתכם ירלה לומר תעבדו בכל עבודת הכהונה כי היא עבודה ומתנה עבודה לי ומתנה לכם שיש לכם בה שכר כאשר תקחו מחלק הגבוה יתעלה ואם כן יחסרו ארבעה מלות מחשבונו של הרב בכאן :

והוא מבואר כי היות הכהן לוקח מה שיש לו לקחת היא חלק מחלקי המצוה כמו שזכרנו בעור העולה וג"כ ראשית הגז כלל המצו' הוא שנתנהו לכהן כמו שנוציא מעשר ראשון שנתנהו ללוי · וכבר טעו בזה עד שמני' מתנות כהונה מצוה אחר מנותם קצת המצות שאותן המתנות חלק מהם כמו שבארנו בעור העולה וחזה ושוק משלמי' ובעבור שנעלם מזולתנו השרש

מגלת אסתר

נראה לי שהכוון כדברי הרב (א) שלא חלק בין הדברים הטובלים לאשר אינם טובלים אלא בכלם יש לנו לומר כי מה שלוקח הכהן מה שיש לו לקחת הוא חלק מהמלוה ולא יבא במנין שהרי כל זמן שלא נתן כו חלק לא יצא ידי חובתו במה שלוה כגון אם הפרים תרומ' ומעשר וחלה ואין דעתו ליתנם לכהן אין כאן שום מלוה. וגם בדברים שאינן טובלים כגון ראשית הגז ומתנו' זרוע ולחיים וקיבה לא קיים מלותו עד שהגיעם ליד כהן ולכן נאמר בודאי שאין למנות

הרמב"ן

וכן א הדין השני שיגזור הרב למנו' מה שלוקח הכהן חלק מן המלוה אינכו דין שוה לי בכולן (א) אבל יש בכן חלוק כי בדברים הטובלי' כן שתי מלות בודאי והמשל בזה החלה שכל העיס' אסורי' עלינו עד שנפרים אותה ונלטוינו בה מלו' נפרדת שנ' של' תרימו תרומ' ושל' יעלה בלבנו שנרים אות' לטוליא העיס' מאיסו' ונעזבנה או נשליך אותה באש לוה אותנו יתעלה בנתינתה לכהן שנאמר מראשי' עריסותיכ' תתנו לי"י תרומ' וכן נלטוינו בנתינת התרומה ראשית דגנך תירושך וילהרך תתן לו ונלטוינו תחלה בהרמתה מן

מרגניתא טבא

מחשבונו של הרב עכ"ל . והנה מה שהרמ"בן כותב שנלטוו כל זרע אהרן בעבודתם מלות עשה אחת שנאמר ועבדתם עבודת מתנה וכו' . אין אני רואה כן מן הש"ס דהש"ס דריש ועבדתם בעבודה תמה דוקא ר"ל שאין אחריה עבודה כדדרים הש"ס ביומא (דף כ"ד) ובשארי דוכתי שהן זריקה והקטר וניסוך המים וניסוך היין ואי ס"ד שכאן היא הטעם שנלטוו הכהנים בעבודה אמאי שייך בליווי הזה עבודת שאינן תמות והרי בכל העבודות נלטוו א"נ דברי רבינו עיקר שנלטוו אהרן ובניו בכל העבודות בפ' ויקרא ובפ' לו . והאי קרא דועבדתם עבודת מתנה אתי לאגמורין דאין זר חייב מיתה אלא על עבודה תמה ר"ל ועבדתם עבודה תמה אבל הזר הקרוב כד' עבודת האלו יומת משא"כ בשארי עבודו' שאינן עבודה תמה אין זר חייב מיתה ודוק היטב:

והוא"ל והדבר כן שאין מלות העסק דעבודת כהנים יולא מהפסוק דועבדתם עבודת מתנה אלא מלוותם יולא מפ' ויקרא ולו ראוי למנות כל מעשה מין ומין מן הקרבנות למלוה בפ"ע כי בכל מין ומין בא הליווי בפ"ע ודוק :

וגם מה שהרמ"בן דורש עבודה לי ומתנה לכם וכו' אינו דורש כן הש"ס אלא דורש ביומא דף הנ"ל עבודת מתנה ולא עבודת סילוק :

תו כתב הרמ"בן וז"ל וכן א הדין השני שיגזור הרב למנות מה שלוקח הכהן חלק מן המלוה וכו' עד סוף הדבור ובנתינתן מלו' משלימות לנו החשבון עכ"ל · והנראה לי בשיטת רבינו הרמ"בם שרבינו ס"ל כי היכא דלא מנינן נתינת חזה ושוק לכהן מלוה משום שהם מתנות שנתן הקב"ה לאהרן ובניו שיהיו זוכה בהן משולחן הגבוה . וכמו שהרמ"בן עלמו נתן הטעם הזה בחזה ושוק · והוסיף הרמ"בן לבאר שאעפ"י שכתוב ואת שוק הימין תתנו לכהן אינכו ליווי אלא הודאה שהוא לכהן במתנה וכו' כן אינו מונה רבינו נתינת חלה ותרומה ומעשר מן המעשר לכהן למלוה משום שכל אילו קנאו השם יתברך ונתן לכהנים והמה הזוכים משולחן הגבוה ואינם נותנין משלהם כלום לכהן אלא משל חלק השם שקנאו כדאי' בסיפרי הביאו קילקוט בפ' קרח כל מלות כהונה קנאו השם ונתנם לכהנים · וכן הרמ"בן עלמו כתב בתשובת שאלה סי' פופ"ע הביאו בעל מגילת אסתר שזה הטעם שאין מברכין בנתינתם לכהנים כי כהנים משולחן גבוה קא זכי הוא אינו נותן להם מאומה משלו · וכן משמע פשטא דקרא בפ' קרח כל חלב ילהר וכל חלב תירוש ודגן ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתים הרי שהקב"ה נתנם מחלקו כדכתיב אשר יתנו לה' לך נתתים · וכן במעשר מן המעשר כתיב ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן . וכן בחלה כתיב תתנו לה' תרומה ולא כתיב לכהן א"ו שהשם קנאו ונתן משולחנו הגבוה לכהנים . ומזה הטעם כ"ל מה שהכהנים עלמן מחוייבים להפרים תרומות מעשרות אעפ"י שלוקחים לעלמם היינו משום שהמה מחוייבים להפריש לשם השם יתברך שיקנה חלקם ואח"כ יזכו המה משולחנו הגבוה ומה שכתוב בחלה תתנו לה' תרומת ובמעשר מן המעשר נתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן אינו ליווי אלא הודאה שהוא לכהן במתנה וכמ"ש הרמ"בן בשוק הימי שנאמר

מן המצוה שבאה בחלק שנאמר והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה הרי שהשוה הרמת שתיהן ושאין מצוה וזהו אמרם (ספרי) בתרומה גדולה הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בתרומת חלה כשהוא אומר חלה תרימו תרומ' הרי תרומת חלה אמורה הא מה ת"ל תרימו תרומה לה' בתרומה גדולה הכתוב מדבר דברי רבי יאשי' ר' יונתן אומר לפי שהוא אומר ראשית דגנך תירושך ויצהרך חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות ת"ל תרימו תרומה לה' חובה ולא רשות הנה נתבאר שהוא יתעלה מצוה להפריש תרומה גדול' ראשית תבואתנו ונתנה לכהנים עוד עם עשרים וארבע מתנותיהם (ב) והראי' עוד שהוא מצוה שיוצי' לברך על הפרשתם כמו

השרש הזה ולא הרגישו אליו כלל ולא השיגו אותו עד שהגיע שמנו מצות בפני עצמן יציקות ובלילות פתיתות ומליחות הגשות והנפות והקטרות ולא ידעו כי אלו כלם הם חלקי מלאכת המנחה וזה שאנו נצטוינו שנקריב מנחה ואח"כ באר זה השם על א' זה דבר נופל וזאת תורת המנחה ואמר שהיא תהי' מן הסלת ומן הלחם העשוי על תואר כך או תואר כך כלומר מחבת או מרחשת או מאפה תנו' ויבלול השמן על שיעור כך ויעשה אותו פתים ויושם עליו מלח ולבונה ויגיש ויניף ויקמוץ ממנו ויקטיר על הפנים שבארו במסכת מנחות ואלו כלם הם חלקי המלאכה ועל הדבר העשוי על התואר הזה כלו יפול שם המנחה א"כ המצוה הוא הצווי שתהי' מלאכת קרבן הלה' או הסלת שנקריבהו

למצות הפרש' מהתרומ' ומעשר וחלה למצו' אחת והנתינ' למצו' אחר' כי הנתינ' לכהן היא חלק וקיום מצות ההפרש' וזהו שהביא ראי' (ב) שההפרשה מצוה בפני עצמה ממה שמברכים עליה אינה ראיה כי מה שאמר כל מצוה שאין עשייתי גמר מצוה אין מברכים עליה היינו לפי שצריך להניח הברכה על הזמן שהוא עקר מצות' כגון הציצית בעת הלבישה ולא בעת העשייה וכן התפילין בעת הנחתם ולא בעת כתיבתם אמנם בהפרש' תרומו' ומעשרו' שבעת שהוא עיקר מצותם שהיא בשעת הנתינ' אין לנו שום ברכה שיוכל לברך עליה שהרי אז אין שייך ברכת הפרש' שהוא כבר הפרישו' וגם שיברך אקב"ו על הנתינה אין לה מקום לברכה זו כי הכהנים משלחן גבוה קא זכו והוא אינו נותן לו מאומה משלו כאשר כתוב בתשובה שאלת של

מרגניתא טבא

שנאמר בו תתנו לכהן . וא"כ עיקר המצוה בחלה ותרומה ומעשר מן המעשר היא ההפרשה שהיא לשם השם יתברך ולא הנתינה לכהן כי הנתינה לכהן אינה אלא תשלום מצות ההפרשה שזוכים השם משולחנו הגבוה כמו שנתבאר שכל מצות כהונה קנאה השם ונתן לכהנים כמו שהבאתי לעיל הסיפרי שהביא הילקוט וכיון שכן הדין עם רבינו הרמ"בם שאינו מונה נתינת חלה ותרומה ומעשר מן המעשר לכהן מצוה בפ"ע כיון שהם חלק השם וצוה להפריש אותם לשם השם הוצרך להודיע מה יעשו בהם כמו שאינו רוצה הרמב"ן למנות מלאכות הקרבנות מפני שאחר שצוה בהבאת הקרבנו' הוצרך להודיע מלאכתם כן אין ראוי למנות נתינת תרומה וחלה ומעשר מן המעשר לכהן מפני שאחר שצוה בהפרשת חלה ותרומה לשמו הוצרך לבאר מה יעשו בחלק השם ונתינת כל אלו לכהן הוא הנתינה לה' והיא הוא וא"כ למצוה א' יחשב וכמו שמבואר כן גם מדעת הרמ"בן עצמו שאינו מונה נתינת חזה ושוק לכהן מצוה משום שהמה זוכי' מחלק גבוה וסי' צריך לבאר ולהודיע מה יעשו בהם :

מהדורא בתרא ואכי' תמי' שמונה הרמ"בן מצות נתינת החלה מפסוק וראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה הא לא כתיב לכהן אלא לה' . ואי מיתורא דקרא יליף · הא האי קרא נדרש ממש כל תיבה בספרי מראשית מקצתה ולא כולה וכן הרבה דרשות וא"כ לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בו ופרשיות שנשנו בשביל דברים שנתחדשו בהם אין מנכים' במנין וכמו שמפרש הרמ"בן:

אמנם כ"ז דהעיקר המצוה היא ההפרשה דוקא בחלה ותרומ' ותרומת מעשר . אבל במעשר שנותן ללוים עיקר המצוה הוא הנתינה ולא ההפרשה שהמעשר לא קנה השם יתברך ונתן ללווים אלא הוא חלף עבודתם וכדאיתא בספרי הנ"ל כל מצות כהונה קנאן השם ונתן לכהנים · וזו חלף עבודתם ר"ל והמעשר לא קנאו השם ונתנם ללוים במתנה אלא נתנם ללוים חלף עבודתם דברי ר' יאשי' ר' יונתן אמר אף זו קנאה השם ונתנה ללוים שנאמר וכל מעשר הארץ לה' הוא וכו' · הרי דלדברי הת"ק דהוא ר' יאשי' מעשר לא קנאו השם והלכך עיקר המצוה במעשר היא הנתינה ללוים ולפ"ז הלוי לא היה צריך להפריש המעשר שהרי כתבתי למעלה דהא דמחוייבים הכהנים להפריש התרומות והמעשרות היינו טעמא דגם הם צריכים להפריש חלק השם אלא שחוזרים וזוכים משולחן גבוה . וא"כ במעשר שלא קנאה השם תקשי אמאי

אמאי

של הרמב"ן סימן קפ"ט לכן צריך לברך בתחלה בעת ההפרש' ולא משום שתהא מצוה שלמ' בפני עצמה ומה שהביא עוד ראיה (ג) ממה שהכהנים והלוים גם כן נתחייבו בהפרש' תרומ' ומעשרו' שנראה א"כ שההפרשה בלבד היא המצוה אין זו טענה כי בישראל צריך הנתינה עם ההפרשה כדי לצאת ידי חובה אמנם הכהנים בהפרשה בלבד יצאו מידי אסור טבל אחר שאינן צריכין נתתם לאחר · ומה שהביא עוד ראיה (ד) מחלה טמאה שמתירה העיסה והיא אינה נתנת לכהן התם מירי בחלה בזמן הזה שהיא מדרבנן אבל בזמן שהחלה היא מדאורייתא אין עיסתו נתרת עד שיתננה לו ואפילו טמאה שכן דרשו בפרק במה מדליקין (דף כ"ה) ובפ' הערל (דף ע"ד) הנה נתתי לך את משמרת תרומתי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומ' טהורי' ואחת תרומה טמאה הטהורי' לאכילה והטמא' להסקה תחת תבשילך ובכלל זה יש גם החלה שגם היא נקראת תרומה כמו שכתוב והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' · ומה שאמר (ה) כי מפסוק עשר תעשר יש לנו למנות מצות מצות

כמו ששנינו (תרומות פ"ק) חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתם תרומה האלם והשיכור והערום ובעל קרי והיינו מפני שאינן יכולין לברך ומפר' בתוספתא בפרק בתרא של ברכות ההולך להפריש תרומה ומעשרות אומר אקב"ו להפריש תרומה ומעשרות מאימתי מברך עליהם משעה שמפרישן ואלו היה המצוה עלינו הנתינה לכהן מפסיק ראשית דגנך תתן לו בלבד לא היו גוזרין עלינו לברך בשעת הפרש' מן הכלל המסור לנו מהם כל מצוה שעשיית' היינו גמר מלאכת' כגון תפילין אין צריך לברך כמו שנתבאר ברביעי של מנחות (דף מ"ב ע"ב) וכיון שאמרו לנו לברך בשעת הפרשה למדנו שבהפרשה מצוה (ג) ועוד שהכהנים עצמם מפרישין תרומה ומעשר ומברכי' ג"כ לברך עליהן כמו שדרשו מפסו' כן תרימו אלו לוים גם אתם אלו כהנים ואלו לא היה אלא הנתינה בלבד היו הם פטורין מזה (ד) ועוד שהרי בחלה טמאה מברך בהפרשתה ואינה נתנת לכהן אלא משליכי' באור כמו שמוזכר בגמרא בכורות אם כן שנמנה שתי מצות בתרומת הפרשתה מפסוק חלה תרימו תרומה לי"י ונתינה לכהן מפסוק תתן לו וכן נמנה בחלה הפרשתה מפסוק חלה תרימו תרומה לי"י ונתינה לכהן מצוה אחרת מפסוק מראשית עריסותיכם תתנו לי"י תרומה (ה) וכן הדין במעשר נמנה הפרשתו מצוה מפסיק עשר תעשר

שנקריבהו על סדר זה כלו ודמיון הדברים אלו במצות המנחה כלומ' היציקה והבליל' והפתית' והמליחה והתנופה וההנפה וההגשה וההקטר' הוא כמו אמרו ית' בחליצ' וחלצ' נעלו וירקה בפניו וענתה ואמרה · וכמו שמצות חליצה אחת ולא נמנה חליצה ורקיקה אחר שהמקובץ מהם הי' מלאכ' החליצה והי' מצוה א' כמו כן לא ימנה ויצקת עליה שמן ונתן עליה לבונה במלח תמלח והניף והגיש והקטיר וזה לא יעלם אלא למי שיקח הדברים בתחלת מחשבה ולא ישים עיון שכלו בהם כמו שאמרו ז"ל אגב שטפיה אמרה כלומר בלי השתכלות אלא בתחלת עיון שעלה במחשבה נאמר וזה השרש צווי הקרבנ' ואיך ראוי שימנו עד שלא יתחד' דבר בו מן הטעות ולא ערבוב כלל כמו שביארנו :

מרגניתא טבא

אמאי מחויב גם הלוי להפריש מעשר . ונראה דהיינו דכתב רבינו הרמב"ם בפ' ראשון מה' מעשר ה' ג' לוים וכהנים מפרישין מעשר ראשון כדי להפריש ממנו תרומת מעשר וכו' עכ"ל . דלכאורה קשה אמאי נתן הטעם שהכהנים והלוים מפרישין מעשר ראשון כדי להפריש תרומת מעשר ואמאי לא כתב שמחוייבים להפריש המעשר ראשון ממצות התורה מדרשא דאתם גם אתם כדדרים בספרי כמו שמחוייבי' להפרי' התרומה וכמו שהכהנים מפרישין שאר תרומות ומעשרות ומביא הדרשא דאתם גם אתם א"ו דכתב כדי ליישב למה צריך הלוי והכהן להפריש מעשר ראשון כיון שלא קנאה השם יתברך . ומתרי' כדי להפריש ממנו תרומת מעשר ותרומת מעשר ודאי צריך להפריש כי זה חלק הכהנים וקנאו השם כדכתיב ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן · וכן דייק קרא דעיקר מצות הפרשה של מעשר ראשון משום תרומת מעשר שבו דכתיב כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים ודריש בגמר' ובספרי הכתוב קראו תרומה עד שיפריש ממנו תרומת מעשר · ומכאן יש ללמוד דעיקר מצות ההפרשה במעשר משום תרומת מעשר שבו שהזכיר גבי הפרשה של מעשר ראשון לה' תרומה שהוא תרומת מעשר ודוק היטב :

תעשר את כל תבואת זרעך ובא הפירוש המקובל בשני המעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר ראשון האמור בו ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל לנחלה' ואמר ואכלתם אותו בכל מקום אתם וביתכם כי שכר הוא לכם והאחר מעשר שני שהוא קודש ושהוא יתעלה מצוה אותנו לאכלו לפניו שאמר כאן ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וכי ירבה ממך הדרך וגומר וצוה בנתינתו ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה ופירושו שיתן ללוי חלקו ולעני חלקו ולא הוכשר בעיני מאמרו של הרב שכתב במצות קכ"ז שכלשונו להוציא המעשר שנאמר וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש לה' ואמר וכי יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו שמעשר ראשון איננו קדש כלל ולא נפדה אבל הוא חולין ביד כהן כאמיר ואכלתם אותו בכל מקום כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם אבל הדברים שאינן סובלין כגון ראשית הגז ומתנות זרוע לחיים וקיבה לא נמנה אלא נתינתן והוא ג"כ פשטי' דקרא שלא נצטוינו בהם בהרמתן אבל אמר ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה וראשית גז לאחך תתן לו ואינו מברך בהפרשתן כלל (ו) אבל במתנו' כהונה שבמקדש כגון חלקם מן הקרבנות לא נמנה נתינתם מצוה לפי שלא בא בהן כתוב מצוה אותנו בה אבל הם חלק השם שלקח מן הקרבנות כמו שצוה באמורים לאשים כן צוה במנות לכהנים כמו כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו וכן שכן החטאת והאשם שהם כולם לו י"ת והוא מקיה בהן משרתיו ואף על פי שנאמר ואת שוק הימין תתנו לכהן איננו צווי אבל הודעה שהוא לכהן במתנה כמו שזה שאמר בו והיה לאהרן ולבניו כי שניהם ענין

מצות ההפרשה ומפסוק ונתת ללוי לגר וגו' יש לנו למנות מצות הנתינ' כבר כתבתי שהנתינה היא חלק מהמצוה וסיומה ולא יבא במנין · ואף אם היינו באים למנות שתיהם אי אפשר בשום פני' שנביאם מאלו הפסוקים שהביא הוא כי פסוק עשר תעשר לא בא רק לומר שבשני מעשרות הכתוב אשר כבר ידענו שאדם חייב להפרישם לא יעשרו מן החדש על הישן כמו ששנינו במסכת תרומות פ"ק והביאוהו ג"כ בפ"ק דר"ה (דף ח') גם הנתינ' שאמר שיצא לנו מפסוק ונתת ללוי וגומר אינו אמת שהרי פסוק זה נאמר גבי מעשר שנה שלישי' באמרו כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית וגומר ובא להורות לנו כי אינו נוהג בה אלא אחד מהמעשרות שנהגו בשתי שנים שלפני· והוא המעשר ראשון וכן פרש"י שם בפי' החומש אמנם גם דעת הרב שסובר שמפסוק כל מעשר ארץ לה' יצא לנו צווי להוציא המעשר גם זה קשה כמו שכתב הרמב"ן שהרי בפסוק זה נאמר קדש לה' הוא מעשר ראשון חולין גמור היא והתימה שהוא עצמו כתב בפ"א מהלכות מעשר בחבורו הגדול שכל מקום שנאמר במעשרות קודש או פדייה אינו אלא מעשר שני וצ"ל כי שם חזר בו ממה שכתב כאן ולכן לא הביא פסוק זה שם רק פסוק הנאמר בסוף פרשת קרח כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים וגם הסמ"ג · מכאן הביאו בעשה קל"ה ומה שאמר עוד (ז) כי מתנות כהונה שבמקדש לא יבאו במנין כי משלחן גבוה קא זכו ולא בא אלינו צווי בתורה לתתם אליהם · אני אומר כי אחרי היותם חלקי המצות לא יבאו במנין גם אם היה בא צווי אלינו בנתינתם ודי במה שכתבנו בזה השרש :

נראה

א' ומתנה אחת והכלל בכל חלקי הכהנים מן הקרבנות שהם מתנות שנתן השי"ת לאהרן ולבניו שיהי' זוכים בהן משלחן הגבוה שנאמר הנה נתתי לך וגו' והנה הם חלק מחלקי מלאכת הקרבנות שצוה בהם מי יאכלם ולמי יהיו וכפרתם תלויה בזה כמו שאמרו (פסחים נ"ט ע"ב) כמה דכהנים לא אכלו בשר בעלים לא הויא להו כפרה דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם וגומר והנה הם קרבן ממש ויעלו בידנו במנין הפרשת החלה והתרומה ומעשר ראשון של העני ונתינתן מצות משלימות לנו החשבון ·

העיקר

מרגניתא טבא

ותא חזי כמה דקדוק רבינו בלשונו שכתב וב"כ ראשית הגז כלל המצוה שנתנהו לכהן כמו שגולית מעשר ראשון שנתנהו ללוי הרי שביאר שעיקר מצותו של מעשר ראשון הוא נתינתו ללוי ולא ההפרשה משום שמעשר ראשון לא קבלו השם כדברי ר' יאשי' · ולימד שגם ראשית הגז כלל המצוה היא נתינתה לכהן ולא ההפרשה וכמו שביאר זה ג"כ הרמב"ן שכתב וראשית גז לאחך תתן לו ולא צוה בהפרשתו ואעפ"י שראשית הגז היא מהמצות כהונה וכבר הובא בספרי הנ"ל שכל מצות כהונה קנאן השם ונתנו לכהנים אין למידין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בו חוץ · ולא כתב שכלל מצות תרומה וחלה ומעשר מן המעשר נתינתו לכהן . א"נ דס"ל דגבי חלה ותרומה ומעשר מן המעשר עיקר מצותו היא

ההפרשה

הפרשה כמו שהארכתי לעיל מפני שקנאו השם והכהנים זוכים משולחן גבוה . אלא דאכתי לא פלטינן מחדא דא"כ אמאי מברך בשעת הפרשת מעשר ראשון כיון דעיקר הפרשת מעשר ראשון אינו אלא משום הפרשת תרומת מעשר וכלל המסור בידינו כל מצוה שיש אחר עשייתה ליווי אחר אינו מברך אלא בשעת עשיית הליווי האחרון כמ"ש רבינו הרמב"ם בחיבורו הגדול בהלכות ברכות פי"א הלכה ח' . וא"כ בשעת הפרשת תרומת מעשר ה"ל לברוכי ולא בשעת הפרשת מעשר ראשון . הנ"ל בזה הוא דאחר דתקנו חכמים לברך על הפרשת חלה ותרומה ותרומת מעשר שעיקר מצוותן הפרשתם . תקנו נמי בהפרשת מעשר ראשון שיברך דאם לא יתקנו ברכה בהפרשת מעשר ראשון אתו לזלזולי בי' שיאמרו מאחר שבהפרשת חלה ותרומה ומעשר מן המעשר תקנו ברכה ובהפרשת מעשר ראשון לא תקנו ברכה ש"מ שאין הפרשת מעשר ראשון מצוה לכך תקנו בכל ההפרשות ברכה ללא פלוג . כמו שתקנו ברכה בי"ט שני למ"ד ספק דדבריהם לא בעי ברכה משום כי היכא דלא ליתי לזלזולי בי' ר"ל שיראו שביום א' די"ט מברכין וביום שני לא יברך אתי לזלזולי בי' ועיין בשבת דף כ"ג ע"א ודוק :

והפרשת מעשר שני ודאי מצוה היא שהרי קנאו השם וממון גבוה הוא וכדכתיב וכל מעשר הארץ לה' הוא וכמו שיליף ר' יוחנן מכאן שאף מעשר ראשון קנאו השם ואע"ג דר' יאשי' פליג עלי' ע"כ לא פליג אלא במעשר ראשון אבל במעשר שני מודה · וכן מעשר עני ודאי עיקר המצוה הוא ההפרשה שהרי מעשר עני במקום מעשר שני קאתי וקנאו השם ונתנו במתנה לעניים ודוק היטב :

ובזה סרו כל קושי' הרמב"ן מעל רבינו . זאת אשר מצאה ידי יד כהה בביאור בשיטת רבינו ונראה שגם הרמב"ן חזר בו שהרי כתב להשלים המצות שהסיר ממנין רבינו לא השלים באלו שימנה ההפרשה למצות בפ"ע והנתינה למצוה בפ"ע אלא טרח למצוא מצות אחרות להשלים המנין ש"מ שחזר מכל דבריו שכתב כאן ודוק היטב :

וראיתי להזכיר כאן מ"ש רבינו הרמ"בם בחיבורו הגדול בפי"ב מהלכו' שמיטה ויובל הלכה יו"ד וז"ל כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען וכן מוזהרין שלא יטלו חלק בביזה וכו' יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עלי' ברית לאברהם יצחק ויעקב · אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל הרי הכהנים והלוים באותן הארצות ובביזתן ככל ישראל וכו' . והשיג עליו הראב"ד ז"ל אמר אברהם א"כ לא יעלו בהם תרומה ומעשרות כי הם היו תחת חלק הארץ וכו' עכ"ל · והשיב כ"ז בעל כסף משנה ז"ל דבשאר הארצות אין ה"נ שלא יעלו תרומה ומעשרות דהא סורי' יוכיח שאין בה תרומה ומעשרות מדאורייתא עכ"ד . והרב החכם השלם מהורר"י ראזנים ז"ל השיב על דברי הרב בעל כ"מ וז"ל דאדרבה מסורי' סברא בלידה דטעמא דסורי' אינה חייבת בתרומה ומעשרות מדאורייתא היינו לפי שנכבשה קודם א"י וכמ"ש חז"ל בסיפרי סוף פ' עקב הביאו הילקוט . א"ל הקב"ה לדוד עד שאתה כובש אפרכיות הרחוקים כבוש אפרכיות שלך והראי' ממ"ש רבינו פ' א' דתרומות עיין עליו הא אלו הי' כובש סורי' אחר כיבוש א"י היתה חייבת סורי' בתרומות ומעשרות מדאורייתא . וכ"ז השיג הראב"ד דאפי' שנכבש אחר א"י למה חייבת בתרומה ומעשרות מדאורייתא והלא יש חלק ללוים באותה הארץ אע"פ שנכבשה אחר א"י דעכשיו קאמר רבינו והתרומות הם תחת חלקם ומאחר שנטלו חלק באותה הארץ למה יעלו בהם תרומה ומעשרות וא"כ לפירך הרב בעל כ"מ ליתא וקושי' הראב"ד לע"ע עכ"ד ואני בעניי אומר אם אמנם ליכא סייעתא לדברי רבינו הרמ"בם מהא דסורי' אכתי גם תיובתא לא קא חזינא מסורי' לשיטת רבינו הרמ"בם דלעולם באמת סורי' אינה חייבת בתרומה ומעשרות משום שיש לכהנים ולוים חלק בה והא דהוצריך בספרי ליתן טעם להא דאין המצות נוהגת בסורי' משום שנכבשה קודם א"י לאו משום תרומות ומעשרות איצטריך להאי טעמא דהא דתרומות ומעשרות אינן נוהגין בסורי' בלא"ה ליתא משום דיש לכהנים ולוים חלק בהם ולא איצטרך להאי טעמא משום דנכבשה קודם א"י אלא למאי דאין שביעית ויובל נוהג בה מדאורייתא וגם למאי דאין נוהג בה מעשר שני ומעשר עני מדאורייתא דבטעמא דיש לכהנים ולוים חלק בה לא מיפרקא כל זה ולזה כוון גם רבינו בפ' ראשון דתרומו' שכתב הטעם דירדה סורי' ממעל' א"י משום שנכבש' קודם א"י היינו כדי ליתן טעם לכל המצו' שאין נוהגי' בסורי' כגון שביעי' ויובל ומעש' שני ומעש' עני ושארי המצות התלוי' בארץ וכמו שסיי' רבינו הרמ"בם שם והכל בסורי' מדברי סופרים ודוק :

ויש ראי' לדברי רבינו הרמ"בם שבשאר ארצות שיכבש מלך ממלכי ישראל יש ללוים וכהנים חלק בארץ ממימרא רב יהודה אמר רב בבא בתרא (דף כ"ו ע"א) אמר ר"י א"ר כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר לאפוקי מאי לאפוקי קני וקניזי וקדמוני · ולכאורה קשי' דהוי דרב פליגי עלי' הא דדרים בספרי כל המקומות אשר תדרוך כף רגלכם לכם יהי' שכל מקום שיכבשו ישראל אחר א"י שלהם יהי' ויהי' דינו כא"י לכל המצות ויליף השם מגז"ש דיהי' יהי' עיין בילקוט סוף פ' עקב שהביא הספרי וכן פסק רבינו הרמ"בם בפ"א מהלכו' תרומה . ואין לומר דבאמת רב פליג עלי' הא דספרי הקשי אמאי נקט מעשר טפי מכל מצות התלויות בארץ א"ו דהדין דרבינו הרמ"בם דין אמת שבכל שאר ארצות שיכבשו יש ללוים וכהנים חלק בה וא"כ אף שהארצות שיכבשו אחר א"י יהיו כל מצות התלויות בארץ נוהגת בה המעשר לא ינהוג בה מפני שהוא תחת חלק הארץ וכמ"ש הראב"ד א"כ לא יעלו בה תרומה ומעשרות והא דנקט רב מעשר ולא נקט תרומה חדא מינייהו נקט :

מהדורא בתרא והא דנקט רב במילתי' מעשר ולא תרומות הנראה לי כי מה שהקשה הראב"ד מתרומות שלא יעלו הכהנים תרומות כיון שיש להם חלק באותן הארצות . מעיקרא לק"מ לפום מה שהבאתי לעיל מספרי שכל מצות כהונה קנאה השם ונתנם לכהנים והכהנים משולחן גבוה קא זכו ואין הישראלים נותנים משלהם כלום אלא משל השם שקנאם אף שנוטלים חלק באותן הארצות אמאי לא יתנו להם הישראל חלה ותרומה הלא אינם נותני' להם משלהם כלום אלא משל הקב"ה שקנאה לעצמו החלה והתרומה ונתנה לכהנים במתנה בעד חלקם שהי' להם ליטול בארץ שנשבע לאברהם יצחק

השורש יג שהמצות לא ירבה מספרם כמספר הימים שתתחייב בהן המצוה ההיא: מן המבואר הוא שיש שם מצות חייבות במדה אחת מזמן ידוע יש שתהי' המדה נדבקת והוא שיתחייב בה עשות המצוה ההיא יום אחר יום כמו הסוכה והלולב ויש שתהיה בו ימים ידועים כמו הקרבנות כמו שנאמר על הדרך משל שמוסף ראש חדש הוא מצוה אחת וכן מוסף כל מועד ומועד מן חמשה מועדים ואע"פ שיתחייב בימים רבים סמוכים כי הוא כמו שאמר

מרגניתא טבא

יצחק ויעקב ולא הלא קושי' הראב"ד אלא ממעשר ראשון שלא קנאו השם אלא ישראל נותנים להם בעד חלקם שהי' להם לנחול בארץ משלהם שכיון שנוחלי' הלוים בשארי הארצות כישראל אמאי יתנו להם הישראלים מעשרות משלהם הקושי' הזו כבר מתורצת מדברי רב שבאמת בשארי הארצות לא יתחייבו ישראל במעשר מאחר שהלוים יטלו חלק באותן הארצות אבל הכהנים אעפ"י שיש להם חלק בארצות הללו אפ"ה יטלו חלה ותרומה שהשם קנאם ונתנם במתנה לכהנים והא דנותן הספרי הטעם לסורי' שאינה חייבת במצות התלוים בארץ משום שנכבשה קודם א"י היינו משום שארי המצות התלויות בארץ ולא משום מעשר דלמעשר לא בעי להאי טעמא דבלא"ה אינן חייבין במעשר מפני שיש ללוים חלק בארץ ודוק :

וגם נראה דנקט מעשר ולא נקט מעשרות היינו למידק מיני' דרק ממעשר ראשון יהיו פטורים משום שהוא תחת חלק הארץ ובאותן ארצות יש לכהני' ולוים חלק בה משא"כ במעשר שני ומעש' עני יהיו חייבים שאין אלו תחת חלק הארץ וא"כ ליכא טעמא שיפטר :

ואע"ג דדריש בסיפרי מיתורא דעל כן אמרתי בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה דאין הלוים נוטלין חלק בקיני קניזי וקדמוני וא"כ תקשי עלי' דרב אמר קיני קניזי וקדמוני פטור ממעשר . י"ל דרב לא דריש יתורא דע"כ אמרתי וגו' לא ינחלו נחלה להכי · אלא דריש כאידך דסיפרי דדריש הכי ע"כ אמרתי להם לא ינחלו נחלה למה נאמר והלא כבר נאמר בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה וכו' ויכול אין לי אלא בשעת כיבוש הארץ אבל משיחלקו שומע אני יקנה לו כל שבט ושבט בפ"ע ת"ל ע"כ אמרתי וגו' בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה ודוק :

ומה שדרש השם דאתי למעט קיני קניזי וקדמוני הוא דבר אחר ר"ל דרש שני · ורב תפיס לעיקר דרש הראשון ודוק :

ומיהו נראה בארצות שנשבע לאברהם יצחק ויעקב אעפ"י שלעתיד יטלו הכהנים והלוים חלק בה כדכתיב ביחזקאל מ"ח שער לוי א' ועיין בבא בתרא (דף קכב ע"א) ברשב"ם ד"ה שמתחלק לעתיד לבוא לי"ג שבטים וכו' ובתוספ' שם בד"ה ואידך למאן וז"ל ואע"ג דכתיב שער לוי א' הא כתיב נמי שער יוסף א' דלא מנו שבט יוסף אלא באחד עכ"ל · הרי מבואר שבט לוי יטלו חלק לעתיד ואפ"ה יטלו תרומות ומעשרות . תרומות הוא פשוט כמ"ש לעיל שהרי התרומה אינן נותנים כלום משלהם אלא נותנים להם ממה שקנאה השם ונתנה לכהנים במתנה כדאיתא בספרי הנ"ל . שכל מצות כהונה קנאה השם ונתנה לכהנים · ומעשרות משום דכתיב ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה וכתיב כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים לנחלה ודריש בסיפרי מה נחלה אין מתנה ממקומה אף מעשר ראשון אין מתנה ממקומו . והטעם נראה לי משום דיש להקשות במה דכתיב ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחל' חלף עבודתם . משמע דהמעשר נותן ללוים בשכר עבודתם ולהלן הוא אומר שנותן להם המעשר בשביל החלק שהיה להם ליטול בארץ . וא"כ איזה שכר נוטלים בשביל עבודתם · אמנם הנראה לי בזה הוא דודאי המעשר ניתן להם בשביל החלק שהיה להם ליטול בארץ . אלא דמשום טעם זה רצוני לומר שנוטלין המעשר בשביל החלק שהיה להם ליטול בארץ לא היה להם ליטול מעשרות שלא בפני הבית שגם ישראל אין להם חלק בארץ מחמת ירושת הארץ . וגם לא היה להם ליטול מעשרות לעתיד שיטלו גם הלוים חלק בארץ כדכתיב שער לוי א' כנ"ל . והקב"ה נתן להם המעשרות כנחלה שאינה נפסקת ממקומה ר"ל שיטלו המעשרות אף שלא בפני הבית ושיטלו גם לעתיד אעפ"י שיהיה להם חלק בארץ . ועל אות' שעה שנוטלים אף שיש להם חלק בארץ ואף שלא בפני הבית אומר הכתוב שזה הוא חלף עבודתם . וזה מה שנראה לי בפשטא דקרא דכתיב כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים לנחלה ע"כ אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה · דהכתוב בא לתרץ כדי שלא תקשה אמאי לא יקחו הלוים חלק בארץ . ואי משום שנוטלין המעשר מאת בני ישראל הלא המעשר היא חלף עבודתם שלוקחים בשכר עבודתם ולא בשביל חלקם בארץ . ולזה בא כמתרץ כי המעשר נתתי להם לנחלה ר"ל שאינה נפסקת ממקומו וזה מה שאינה נפסקת ממקומו הוא חלף עבודתם אבל עיקר קביעת שקבעתי להם המעשר הוא תחת החלק שהיה להם ליטול בארץ · לכן ע"כ אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה ודוק היטב :

השורש הי"ג

בשורש הזה לא השיג עליו הרמב"ן שכנגדו חולק עליו · לכן גם אנכי לא כתיבית כי אמירה נעימה היא . ותו לא מידי :

וז"ל

שורש שלשה עשר

שאמר ושמחתם לפני יי' אלהיכם ז' ימים כן אמר ז' ימי' תקריבו אשה כמו שמצות לולב אחת כן מצות מוסף פסח אחת וכן כל מוסף כל פרק ופרק ולפי זה יתבאר שהחגיגה ג"כ מצוה אחת ואף על פי שהיא חייבת בג' פרקים · וכן הראיה והשמחה וזה מה שלא יטעה בו אדם ולא ירצה בזולתו אבל טעו במה שיתלה בזה העקר טעות גדולה מאד מגונה וזה שהם מנו המוספים כלם מצוה אחת מוסף שבת ומוסף ראש חדש ומוספי מועדות · ועל זה הצד מהמנין יתחייב להם שימנו שביתת כל יום טוב מצוה אחת ולא עשו כן ואף על פי שאין ראוי לתפשם בדבר מזה מפני שהם לא עשו למנינם סדר ידוע בשום פנים אבל יעלו שמים ירדו תהומות והאמת הנגלה הוא מה שזכרנוהו לך שכל מוסף ומוסף מצוה בפני עצמה כמו ששביתה מצוה בפני עצמה וזהו הסדר האמתי והישר :

שורש ארבעה עשר

השרש יד שאין ראוי למנות קיום הגדרי' במצו' עשה · דע שכל עשה ולא תעשי' יחלקו חלוקה ראשונה לפי כונת זה

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב למנות כל הענושים שהם ממין אחת במצוה אחת ולא כפי חילוק הפעלים מאשר שאמר לנו בפרק ארבע מיתות זו מצות הנסקלי' וזו מצות הנשרפים וכו' דמשמע שכללו כל הנסקלים במצוה א' · ומה שאמר הרמב"ן בספרי

הרמב"ן

העיקר יד פסק הרב א שראוי הוא לכתוב עונשי המצות מצות עשה לפי שהלטוינו אנחנו בקיומם וראוי שנמנה כל מין עונש מהם מצוה אחת שיהא ארבע מיתות ב"ד במנין במ"ע ד' מצות והאשי' זולתו שמני' כל דבר מיוס' בפני עצמו עד שתהיה סקילת המחלל שבת מצות עשה אחת וסקילת בעלת אוב וידעוני מ"ע שנית וסקילת עובד ע"ז מצוה שלישית וכן כונס אמר הרב שעשו זה מבלי הסתכלות שאלו הדבר כן הי' כל מלקית ומלקות מצוה בפני עצמה ותהי' אצלנו מצות עשה כמנין הלאוין שלוקין עליהן ותכפל אז מצות עשה ותוסיף על ד' מאות בהכרח : ואני אומר שאם נתפוש הדרך הזה במנין המצות להיות המניעות בכלל שס"ה לא תעשה וקיום העונש בעוברים במנין רמ"ח מצות עשה כן ראוי למנותם שיהיו כל

מרגניתא טבא

וז"ל הרמב"ן בהשגותיו בשרש הזה פסק הרב רצונו לומר הרמב"ם א שראוי למנות עונשי המצות מצות עשה וכו' ולכן לא ימנה המלקיות בשום פנים במצות רבות וכו' עכ"ל · וכבר כתב על זה הרב בעל ס' לב שמח וז"ל ואני אומר מצות העונש לב"ד מסורה לסקול כל מי שחייב בסקילה ולשרוף כל מי שחייב בשריפה וכן כל שאר הנענשין וא"כ מה לנו אם הנענשין מוחלפין ומינים ממינים שונים והמצוה על ב"ד אינה אלא בעונש עצמו לאתו על כל מי שחייב בו והיא היא שימני' ולא הנענשין ומה שטען שכל עבירה מאמר בפני עצמו ועונש בפני עצמו אינו טענה דודאי לא ראי עבירה זו כראי עבירה זו ובהכרח צריך שיאמר בהן הכתוב מאמר לכל אחת מהן כפי ענינה והעונש אשר בה ומכל מקום בית דין אינן מצווין על כל א' מן הנענשין בפרט . רק על כל א' מן הנענשין בכלל להמית במיתה פלונית לכל מי שעשה אותו העבירה בה . ואותה מיתה הכללית אחת היא והיא הראוי' למנות אף אם הנענשין בה רבים עכ"ל · ונראה לי ראי' לכל דברי הרמ"בם כמו שפי' הרב בעל לב שמח . והוא דתנן במתני' ארבע מיתות ב"ד נמסרו לב"ד וכו' ומסיים זו מצות הנסקלין . ולכאורה סיומא דמתני' זו מצות הנסקלין לא שייכא הכא · אלא בסוף פרק נגמר הדין הוה לי' לסיים דשם נתפרש מעשה הסקילה ובפרק זה דארבע מיתות לא נתפרש ממעשה הסקילה כלום קודם הסיום זו מצות הנסקלין וא"כ אהיכא קאי זו מצות הנסקלין . וכמו שהקשה הש"ס בדף ע"ב . אע"כ דה"ק ארבע מיתות נמסרו לב"ד סקילה שריפה וכו' וע"ז סיים דהמסירה הזאת של סקילה לב"ד זו היא מצות הנסקלין ודלא כמו שהוא על דעת הרמב"ן דהרבה מצות בסקילה כפי מספר הנענשין בה . אלא זו מצות רצונו לומר המסירה לב"ד היא המצוה וא"כ אין למנות מצות סקילה אלא מצוה אחת דלב"ד נמסר לדון בדין סקילה לכל מי שנתחייב בה וכמו שכתב הרמב"ם וביאר דבריו הרב בעל לב שמח · וכן באינך דהכי

זה השרש לשני חלקי' האחד לא ביאר הכתוב בו עונש בשום פנים אבל צוה והזהיר ולא חייב העובר עונש ולא יעדו בגמול רע ידוע בעבור על הציווי ההוא או על האזהר' הידועה · והשני באר בו העונש אולם החלי' שבאר בו הדין יש מן המצות ההם מה שצוה י"ת שנסקול באבן מי שעבר עליהם · ומהם מה שצונו לשרוף באש העובר עליהם ומהם מה שצוונו שנכה בסייף העובר עליהם כמו שנתבאר בפי' המקובל · ומהם מה שצונו לחנוק העובי' עליה' כמו שבא בפי' · ומהם מה שצונו להלקות העובר עליהם · ומהם מה שיעד עליהם בכרת והוא שלא יהיה לעוב' עליה' מיתה אבל אם מת בחטאו לא יהיה לו חלק לעולם הבא כמו שבארנו בפ' חלק · ומהם מה שיעד עליהם במיתה בלבד והוא שימיתהו השם בחטאו ויכפר לו במותו · וכבר בארו בסוף מכות (דף כג) שכל אזהר' שיתחייב עלי' העובר בכרת בלבד או מיתה בידי שמים כשיתאמת שעבר העובר על האזהרה ההיא ועשה העון ההיא בעדים והתראה ילקוהו ואף על פי שעקר משפטו שיהיה מסור לשמים · ומהםמה שצונו י"ת לענוש העובי' עליהם בממונו בלבד לא בגופו כמו שגזר בגזלן תוספי' החומש ובגנב תשלומי כפל מה שגנב · ומהן מה שצונו י"ת שיקריב העובי' קרבן על עונו ויתכפר לו והנה כל העונשין האלו מצות עשה וזהו שצונו שנהרג לזה ושנלקה לזה ושנסקל לזה ושנקריב קרבן על מה שעברנו עליו · ואופן מנינם שנמנה ד' מיתות בארבע מצות עשה · ולשון המשנה

סנהדרין

כל עונשי מיתות בית דין כמנין אחד לאחד כמנין האישים שהם מחויבי העונשים לפי שאנחנו נלטוינו מצוה בפני עצמה לסקול מחלל שבת ונלטוינו מצוה אחרת לסקול העובד ע"ז ואין עבירה זו כמות זו ולא לוה יתעלה אותנו בהן מצות כוללת אלא בכל אחד מאמר בפני עצמו ופרשה בפני עצמה מטעי' בפני עצמו וכי מפני ששתי מצות האלו נעשות בדגימות שאנן ימנו א' א"כ ימנה (א) השביתה מעבודי' קרקע בשמיטה וביובל אחת ונמנה השביתה בשבת ויום הכיפורים אחת ותקיעת השופר בר"ה וביובל אחת: (ב) אבל המלקו' אין דמיונו לאלה דמיון יפה לפי שלא נלטוינו על המלקות בכל עבירה אבל ליכו יתע' מצוה כללית אחר הלאוין כולן שנלקי' על כל לאו דומה ללאו דחסימה כמו שבא בפי' המקובל ובגלוי מן הכתוב עוד לא באו במלקות אלא שתי מצות שאם הי' בן הכות הרשע שיפילו השופט והכהו לפניו מ' ולא יוסיף להכותו ולכן לא ימנה המלקיו' בשום פנים במצות רבות ב וראיתי הרב לועג מאמרו זו מצות הנסקלי' מופת שירי שהם ספרו מעשה הסקילה כיצד נעשה וכן יספרו מצות השביתי' כיצד ומצות תקיעת שופר כיצד וכל כיוצא בה במעשים דומה הפעולות :

(א)שהרי אמרו לנו ג"כ מצות השביתה כיצד ומכל מקום תמנה למצות חלוקות . נראה לי שהוא לא הבין דעת הרב כי ראית הרב אינה על פרשם לנו מעשה הסקילה כיצד או מעשה השרפה רק על אמרם זו מצות הנסקלים שנראה שהיא מצות אחת וכן זו מצות הנשרפים וכן כלם ובאלו שהביא לא אמרו בהם זו מצות שביתה זו מצות תקיעה · ומה שאמר עוד (ב) כי קושית הרב מענין המלקות אינה קשיא מפני שלא בא הלווי ללקו' חייבי מלקו' בכל המקומות נ"ל כי גם שלא בא הלווי בכל אחד ואחד מהם מכל מקום הרי פירשו לנו מי מקבל התורה שראוי להלקות העוברים על הלאוין הדומים ללאו דחסימה :

נראה

מרגניתא טבא

דקתני מצות הנשרפין מצות הנהרגין . ומו ראי' לכל זה דקתני זו מצות הנסקלין ואי ס"ד כמ"ש הרמ"בן ז"ל ב וראיתי הרב לועג ממאמרם זו מצות הנסקלין מופת שירי . שהם ספרי מעשה הסקילה כיצד נעשה וכו' עכ"ל . א"כ ה"ל למימר זו מצות סקילה . מאי מצות הנסקלין . א"ו דאתי לאגמורין דכל הנסקלין שמה מצוה אחת וכמ"ש דהעיקר המצוה היא המסירה לב"ד וכן המצות הנשרפין ומצות הנהרגין דמצות לשון יחיד מדלא קתני מצות ונסקלין ונשרפין ונהרגין לשון רבים ואי אמסירה לב"ד קאי ניחא דקאמר זו מצות הנסקלין שנצטוה הב"ד לדון בסקילה לכל מי שמחויבים בסקילה וא"כ לא הוה אלא מצוה אחת [illegible] :

שורש ארבעה עשר

(סנהדרין דף מ״ט ע״ב) זו מצות הנסקלין וכן אמרו (דף כ״ב) כיצד מצו׳ הנשרפין כיצד מצות הנחנקין כיצד מצות הנהרגין ואמרו גם כן שאמרו ית׳ (שם דף ל״ה כ״ב) לא תבערו אש אמנם בא להזהיר מן העונשין בשבת וזה שהוא הזהי׳ משריפ׳ מצו׳ ואמ׳ בכל מושבותיכ׳ ר״ל במושב ב״ד לא תבערו אש אף על פי שהיא מצות עשה אמרו הבערה בכלל היתה ולמה יצתה ללמד מה שריפה מיוחדת שהוא אחת ממיתות בית דין ואינ׳ דוחה את השבת אף כל שאר מיתות ב״ד לא ידחו שבת · וזה מבואר לא יסתפק בו אדם · וכמו כן ראוי שנמנה המלקות מצוה ואין ראוי למנו׳ כל עונש מיוחד מצוה בפני עצמה עד שנאמר על דרך משל שרצוי אשר צונו לסקול מחלל שבת מצות עשה אחת וסקילת בעל אוב מצוה שנית וסקילת ע״א מצוה שלישית עד שיהיה מנין המצות לפי מניין האישי׳ שהם מחוייבי מיתו׳ ב״ד כמו שעשה זולתנו מבלתי התבוננות כי אם יהיה הדבר כן ראוי גם כן שנמנה כל מלקות ומלקות בפני עצמה בהכרח עד שיהיה מלקות אוכל נבלה מצוה בפני עצמה ומלקות אוכל חזיר מצוה שנייה ומלקות אוכל בשר בחלב מצוה שלישית ומלקות לובש שעטנז מצוה רביעית ויהיו גם כן אצלו מצות עשה לפי מנין הלאוין שלוקים עליהם ואז יתרבו מצות עשה יותר מארבע מאות מצות בהכרח וכמו שלא נמנה כל מחוייבי מלקות אבל נמנה מין העונש בלבד והוא המלקו׳ כן לא נמנה במיתות זולתי מין העונש והוא סקיל׳ שריפה הרג וחנק וכן לא נמנה כל מחוייבי קרבן לפי פרטם עד שנאמר חטאת שגגת שבת מצוה וחטאת שגגת ע״א מצוה אבל נמנה מין הקרבן לבד כמו שמנינו מין המיתה וכבר ידעת שמיני הקרבן יתחלפו בהתחלף העונות אשר יתחייב עליהם הקרבן ההוא כי יש מן העונות מה שיתחייב עליו אשם תלוי · ומהם מה שיתחייב קרבן עולה ויורד ומהם מה שהחובה עליה׳ אש׳ ודאי · ומה׳ חטא׳ קבועה · ולזה לא מנה החטאת עם האשם אבל נמנה חיוב חטאת קבועה וחיוב אשם ודאי מצוה וחיוב חטאת קבועה מצוה וחיוב קרבן עולה ויורד מצוה · הן שיתחייב הקרבן ההוא למי שיתחייב ולא נשגיח בהתחלף העונות אשר יתחייב על כל אח׳ מהם קרבן כמו שנמני׳ המלקות מצוה ולא נביט לחלוף העונות אשר יתחייב על כל א׳ מהם מלקו׳ וכן שם כתוב לכל מין מהם פרשה בפני עצמה · וכבר נתערבב זולתנו בזה העקר ערבוב שאין צריך להקשות עליו ואין ראוי להשיב עליו לרוב בלבול הענינים :

מגלת אסתר

נראה לי שה״כ ר״ל שדעת הר׳ ז׳ במנותו לא תעשה כל מלאכה אשר מנותו מחלל שבת בסקילה היא כאשר פירשו

ואני תמה על איש שמנה מחוייבי מיתות בית דין כלם איש ואיש מחוייבי כרת ומחוייבי מית׳ מכלל מצ׳ת לא תעשה אחרי כן מנה הדברים המוזהר מהם אשר תתחייב עליהן המיתה ג״כ בכלל מצות לא תעשה כמו שמנה בעל הלכות גדולות

הרמב״ן

וכתב עוד תימה והתפלא מאיש שימנה מחוייבי מיתות בית דין כולם איש איש ומחוייבי כרת ומחוייבי מית׳ בידי שמי׳ בכלל מצות לא תעשה כמו שמנה בעל הלכות גדולות.

גדולות המחלל שבת בכלל מחוייבי סקילה אחרי כן מנה לא תעשה כל מלאכה הנה לא נשאר אלא שהם יחשבו בלא ספק שהעונשי' מצות לא תעשה תחלה ואיך ימנה בהן העונש והדב' שיתחייב עליו העונש ההוא ויותר קשה מזה מה שמנה מחוייבי כרת ומחוייבי מיתה בידי שמי' במצו' ל"ת עש' והם יחשבו כי חיוב הכרת והעונש בו היה המצוה המנויה עד שבעל ספר המצות גלה דעתו בזה ואמר בשער הראשון בהודיע מה שיכללו השער ההוא דבר זה לשונו אמר ומהשנים ושלשי' ענין הגיד לנו שהוא ית' ממונה על עשייתם לא אנחנו וכלם נערבים אמנם אמרו ומהם ר"ל מן הדברים אשר יכלול אותם הפר' ההוא · והשנים ושלשים ענין כ"ג מחוייבי כריתות וט' מחוייבי מיתה בידי שמים כמו שמני' וענין אמרו נערבי' שהוא ית' ערב שיכרית זה וימית זה א"כ אין ספק שזה לא נשאר אצלו שיאמין שתרי"ג מצות כלם חייבות לנו אבל מהם שחייבות לנו ומהם שחייבו' לו ית' כמו שאבאר · ואמר שהוא ממונה על עשייתם לא אנחנו וזה בחיי כלו אצלו בלבול גמור אין ראוי לדבר בו בשום פנים כי הם דברי' מבוארי · ההפסד

גדולו' המחלל שבת בכלל מחוייבי סקילה ומנה אחר כך לא תעשה כל מלאכ' ולא נשאר אלא שהם יחייבו בלי ספק שקיום גדולי העונש מלות לא תעש' ואיך ימנה גם הקנס והדב' שנתחייב עליו הקנס · ואני תמה ומתפלא על הרב הפלא ופלא שי' שיש לבעל הלכות גדולות ויתפוש עליו למה לא יסתכל בדבריו ולא יבין בהם כלל ואם היה משיב על אחד מהתלמידים ראוי הרב לחכמתו ולכבוד מוסרו להסתכל במאמר התלמיד ההוא ולהתבונן בו וכ"ש בהשיבו על גדול הגאוני' ויאשי' אותו וישבשהו מן מבולבלי השכל הם ושלו' · (א) אבל כונת בעל ההלכות מבואר' בדבריו שמנה מחלל שבת בכלל מחוייבי סקילה ואחר כך כתב בכלל חייבי לאוין בלבד כלשון הזה לא תעשה מלאכה דלאו מאבות מלאכות שבת כי לפי שכבר מנה לאו האבי' במחלל שבת שבסקיל' נזכר ומנה לאו אחר לא תעשה מלאכ' שאינה מן האבות ואינו מתחייב בה סקילה וכבר נזכר בעריות ובזולתם מכל מחוייבי מיתה וכרת שלא הזכיר הלאוין שבה' כמו שעשה הרב והלאו הזה בשבת הוא לאו דמחמר דכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך כו' ודרשו בו מחמר אחר בהמתו וכמו שהעלו בפ' בתרי' משבת (דף קנד) המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלו' דבשוגג לא מתחייב חטאת דהוקש' כל התורה כולה לע"ז מה ע"ז עד דעביד מעשה בגופה אף הכא נמי עד דעביד מעשה בגופיה במזיד נמי לא מחייב סקילה דתנן המחלל שבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה בלאו נמי לא מחייב משום דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין ואפי' למ"ד לוקין עליו וכו' ומ"מ לאו בפני עצמו הוא שנמנעו מלחמר אחר הבהמה הנושאת משוי או הסוסה או עושה א' מהמלאכות וכן כתב הרב בחיבורו אם הוליך על הבהמה אע"פ שהוא מצווה על שביתתה אינו לוקה לפי שאיסורו בא מכלל עשה לפי' המחמר אחר בהמתו בשבת והי' עליה משאוי פטור והלא לאו מפורש בתורה לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובהמתך שלא יחרו' בה וכיוצא בחרישה ונמצא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ואין לוקין אלו דבריו כסבור לו' שאין במשמע הלאו הזה אלא החורש וכלי המחרישה בידו וכיוצא בה מן המלאכות שהוא בעצמו העושה מלאכה והוא נסקל במלאכה זו בהתראה והילכך אינו לוקה עליה בלא התראה (ב) וזה כולו טעות מתברר בהלכה זו שהזכרנו שהם פירשו הלאו הזה לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך במחמר ופטרוהו

מחטאת

פירשו הרמב"ן (א) אין עליו תפיסה כלל · ומה שאמר עוד (ב) כי הרב טעה בענין המחמר אחר בהמתו שכתב כי משמע כשחורש גם שהוא מחמר אחריה נ"ל כי הוא לא הבין דברי הרב והנני מבי' לך כל לשון הרב שכתב בפרק כ' מהלכות שבת ואח"כ אפרשנו לך כפי שנראה לי וז"ל אסור להוליך משא על הבהמה בשבת שנאמר למען ינוח שורך וחמורך וכל בהמתך אחד שור וחמור ואחד כל בהמה וחיה

ועוף

ועוד ואם הולך על הבהמה אע"פ שהוא מלו' על שביתתה אינו לוקה לפי שאסורו בא מכלל עשה לפיכך המאמר אשר בהמתו בשבת והי' עליה משאוי פטור והלא לאו מפורש בתורה שנאמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובהמתך שלא יחרוש בה וכיוצא בחרישה ונמצא לאו שנתן לאזהר' מיתת ב"ד ואין לוקין עליו עכ"ל ופירושו הוא זה בלשונו' אמר שהמאמר אשר בהמתו בשבת הנושאות משאוי בלבד פטור ואמר כך הקשה על דבר זה ואמר והלא יש בו לאו מפורש בתורה שנאמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך שבא לאסור שלא יחרוש בה וכיוצא בחרישה שהניה שעושים המלאכה וא"כ המאמר אשר בהמתו הנושאת משוי הוא בכלל זה הלאו והי' לו ללקות עליו · והשיב שהלאו זה שנתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו פי' מאחר שהלאו הזה על חורש נכלל גם כן שלא יחרוש בה שהיא אחת מאבות מלאכות הרי הוא לאו שנתן לאזהר' מיתת ב"ד ואין לוקין עליו ע"כ· ואין פי' המגיד משנה אשר כתב על דברי הרב שהתירוץ מתחיל משלא יחרוש בה וכו' מתיישב בעיני ולא מה שאמר כי מ"ש הרב שלאו זה נתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא לפי שיש פעמים שהמאמר יש בו מית' כמו המאמר אשריה וחורש בה ואמר שאם לא הי' כן לא היו

ההפסד · ואמני' טעו כלם זאת הטעות בהיותם מונים העונשים כמצות והם נבוכים בהם פעם מונים אותם לבדם ופעם מונים העונשים והדבר אש' יענש עליו וישימו זה כלו במצות לא תעשה מבלתי התבוננות · ודרך המנין האמיתי הוא מה שזכרתיו שיהיה מין כל עונש מצות עשה עד שיהיה דין תשלומי גנב מצות עשה כי אנחנו נצטוינו שנענישהו בממונו בזה השעו' וכן תוספת חומש מצות עשה ודין היוב חטאת קבועה מצוה · ודין חיוב אשם ודאי מצוה · ודין קרבן עולה ויורד מצוה · ולשרוף ולסקול ולהרוג ולחנוק ולתלות כל אחד מאלה העונשים מצוה בפני עצמה תתחייב למי שיתחייב מן האישים כמו שהמלקות מצוה יתחייב המלקות למי שיתחייב· וזה מה שרצינו להקדימו בזה השרש ובו נשלמו כל השרשים שתועיל הקדמתם במה שאנחנו בו · וראוי גם כן שנחבר אל זה :

הקדמה והוא שכל מה שחייבי' עליו מיתת ב"ד או כרת הוא מצות לא תעשה בהכרח זולתי פסח ומילה שהם בכרת ואף ע"פ שהן מצות עשה כמו שאמרו בתחלת מסכת כריתות · (דף ב') ואין אתנו בשום פנים מצו' עשה שיתחייב העובר עליה כרת זולתם כ"ש מיתת ב"ד וכל מה שבא בתורה שעושה המעשה הפלוני יהרג או יתחייב כרת נדע באמת שהפעולי' ההיא מוזהר ממנ'

מפסלא משום דלא צריך מעשי' בגופו ופטרוהו גם ממיתת ב"ד מן הטעם הזה ולא פירשוהו בפירש וזולתי מן המלאכות הנעשות בגופו של אדם שהוא מתחייב בהן מיתה שאותן מלאכות לא הוצרכו לדרשם מפסוק אתה ובהמתך שהרי אף לענין העונש שאין כתוב בו אלא העושה מלאכה יומת מתחייב הוא בחרישה וכיוצא בה וכן לא הולך רבי יוחנן עכשיו לפטור אבות המלאכות מן המלקות שלא עלתה על דעתנו עכשיו בהלכה זו בכותב ותופר ושוחט גדי ומפשיטו שילקה עליו בשלא התרו בו למיתה אבל בדבר שאין בו חיוב מיתה וכרת אלא לאו בעלמא הם מעמידים הכתוב הזה אתה ובהמתך ודקדקו כן ממתני' שם דתנן המחלל שבת בדבר שחייבים על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה ומאי ניהו אמר והשיבו על הדרך הדשיי' לא תמצין אליבא דרבי עקיבא הבערה אליבא דרבי יוסי ועל כרחם דרשו כן שאלו בשורש בבהמתו מלאכת עצמו היא ובהמה עמו ככלי ביד האומן כגון הגרזן ביד החוצב בו והמשור ביד מניפו תדע שהרי חייבין על זדונו סקילה ובשוגג חטאת ואף על גב דבעיא דומיא דע"ז דעביד מעשה בגופיה ובי"ש ובשביעית לא בא הלאו הזה והחורש בבהמה חייב מלקות כמו

כמו ששנינו (מכות דף כ"א ע"ב) יש חורש תלם א' וחייב עליו משום שמונה לאוין החורש בשור ובחמור ובשביעית וי"ט וכן הענין עוד מפורש בראשון של יבמות (דף ו') דלא תעשה דמחמר הוא לאו בפני עצמו שאין בו כרת ואינו בלאו דאבות מלאכות אבל הוא לא תעשה רג' נריך' כשא' לאוין דעלמ' ומה שאמרו דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד מפני שהוא הוה אלא שהלאו שחייבין עליו מיתה במעש' זה בהתראה עם הלאו שיהי' בכללו מעשה שאין בו מיתת ב"ד ומעשה שיהא בו חיוב מיתת ב"ד ולדברי הפוטר זה ממלקות אף זה פטור כענין שהזכירו בראשון של עירובין (דף י"ז ע"ב) בלאו דאל יצא איש ממקומו שהיו דורשין אותו ליוצא חוץ לתחום ומפני שהיו כוללין בו אף מוצי' מרשות היחיד דקרי ביה יוציא היו פוטרין היוצא חוץ לתחום ממלקות משום דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין במוציא ופטרוהו ג"כ מן המלקו' אפי' למאן דאמר לוקין עליו משו' דא"כ ליכתוב קרא לא תעשה כל מלאכה ובהמתך אתה למה לי הא ניהו דכי עביד מלאכה מחייב בבהמתו לא מחייב שאין המלאכה עם בהמתו שעושה כמי שעושה הוא אותה להתחייב עליה מלקות אבל היא נחשבת כמלאכת בנך ובתך ועבדך ואמתך שמוזהר עליהם בלאו ואינו לוקה

היו קוראי' אותו לאו שנתן לאזהרת וכו' גם כי היו לומדים ממנו כל האזהרות מאבות מלאכות שהם במיתה מאחר שבפועל הזה של מחמר אחר בהמתו לא יפול לעולם חיוב מיתה · ואני אומר שתי תשובות בדבר אחת שבודאי במחמר אין בו מיתה לעולם כי מה שחייב מיתה במעבר וחורש בה אין החיוב משום מחמר אלא משום חורש ועוד אלינו בבירור שהלאו א' שבא להזהיר על דבר שיש בו מיתה וגם בא להזהיר על דבר אחר שאין בו מיתה גם כי לא יהיה באותו הפועל נקרא לאו הנתן לאזהר' מיתת ב"ד ואין לוקין עליו כהוא דפ"ק דערובין שהביא הרמב"ן לעיל ומה שאמר עוד כי

ושהיא בלא תעשה והנה פעמים יבאר הכתוב האזהרה ממנה מלבד העונש ופעמים יבאר העונש והאזהר' כמו חלול שבת· וע"א אשר אומר לא תעשה כל מלאכה ולא תעבדם ואחר כן חייב סקילה למי שיעשה מלאכה או למי שעובד ע"א ולפעמי' לא יתבאר האזהרה בכתוב בלאו גמור אבל יזכור העונש לבד ויניח האזהרה אבל העקר אצלנו לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר ואי אפשר מבלתי האזהרה לכל מי שחייב לו עונש ולזה יאמר בכל מקו' עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל כך וכך וכשלא תהיה האזהרה בכתוב ילמדוה בסברא מן הסברות התלמודיות כמו שזכרו (סנהדרין דף פ"ה) באזהרת מקלל אביו ואמו ומכה אביו ואמו אשר לא נתבארו בכתוב כלל שלא אמר לא תכה אביך אך חייב המיתה למי שהכה או קלל אז ידענו שהם מצות לא תעשה והוצאנו להם ולכיוצא בהם האזהרה ממקומות אחרים בדרך הקש וזה אינו סותר אמרם אין מזהירים מן הדין ולא אמרם תמיד וכי מזהירים מן הדין כדי שנאסר מה שלא נתבאר אסור כלל בצד הקש אמנם כשנמצא העונש בבאור התורה לעושה זה המעשה נדע בהכרח שהוא מעשה אסור מוזהר ממנו · ואמנם נוצי' בהקש האזהרה בשביל שיתחזק לנו שרש אמרם לא ענש הכתוב אלא א"כ הזהי'· ואחר שתעלי' בידינו האזהרה שלא לעשות הדבר ההוא אז יתחייב למי שעבר ועשה כרת או מיתה · ודע זאת ההקדמה ושמרה עם השרשים הראשונים בכל מה שיבא זכרו · ועתה אתחי' בזכרון כל מצוה ומצוה ואבארם על צד פי' השם כמו שיעדנו בתחלת מאמרנו כי זאת היא כונת הספר והנה יפה אצלי שאצרף אל זאת הכונה תוספת והוא בזכרי המצוה אשר יתחייב עליה העונש הן עשה או לא תעשה אזכור ענשה ואו' העובר עליה יתחייב מיתה א

כרת או קרבן כזה או מלקות או א' ממיתו' ב"ד או תשלומין וכל מה שלא נזכר בה עונש מן העונשין תדע שאם היא ממצות לא תעשה היא כמו שאמרו כעובר על מצוה מלך ואין לנו לענשו אמנם מצות עשה בכללם כל מצות מהם כשתתחייב עשייתה יש לנו שנלקה הנמנע מלעשות' עד שימות או יעשה וכשיסתלק זמן החיוב נמנע מזה כמי שעבר ולא ישב בסכה על דרך משל אין לנו להלקותו אחר הסוכות על עבירתו ודע זה · ובעת זכרי גם כן המצו' אשר לא יתחייבו לנשי' עשה ולא תעשה אומר וזאת אין הנשים חייב'ת בהם וידוע שאין הנשים דנות ולא מעידות ולא מקריבו' קרבן בידיהן ולא נלחמו' במלחמת הרשות וכל מצות שהיא תלויה בבי' דין או בעדים או בעבודה או במלחמות הרשות איני צריך לומר וזאת אין הנשים חייבות בה כי זה תוספת דבר אין בו צורך ועוד כשאזכור המצות שאינן נוהגות אלא בארץ או בפני הב"ד יהיו עשה או לא תעשה

(ג)כי הנראה אליו שהביא כל העונשים במצוה אחת לפי שעל כלם נלמדינו מפסוק א' הוא ובערת הרע מקרבך כדאי' בסוף חולין בענין עוף טהרי' את הכנפי' נ"ל כי מה שהביאו פסוק זה שם לא הי' להוכיח שמצוה על הב"ד להמית עוף זה רק לומר שמצוה על האדם להביאו לב"ד כדי שימיתוהו דאי לא תימא הכי מה זה שאומר אי נשלוח בעי לאתויי לבי דינא והיכן מצינו שיהא האדם מצוה להוליך לב"ד דבר המחויי' מיתה כדי שידינוהו אלא בודאי זהו פירושו בעי לאתויי לבי דינא לדונו כדי שיקיים הוא ובערת הרע מקרבך שמזה הפסו' הוזהר כל אדם להשתדל שיבוער הרע מהעולם והשיגיא האמרי' שהביא בעל זוהר הרקיע בעש' קל"ס לסייע לדברי הרמב"ן שאמר בפ' כל הנשרפים (דף ע"ח) טרפ' שרבע בפני ב"ד חייב דכתיב ובערת הרע מקרבך דיהם בודאי לאזהרה על הב"ד הביאוהו . אני אומר כי לא היו יכולין להביא הפסו' ממש הנאמ' בצווי מיתתו לפי שמשמעות אותו הפסוק מדבר בשתם

לוקה שאין מלקות במעשה אחרים וזה דבר ברור ולאזור להשלים כוונת בעל ההלכות בעונשי הלאוין הוא רואה שלא ימנה העונשים כלל לא במצו' ל"ת ולא במצות עשה שלא בא הספור הזה תרי"ג אלא בעיקרי המעשים הרצויים במצוים מאתו יתע' ובנמנעים מאסוריו אבל אין הגמולי' מכלל המעשים הרצויים בין שיהי' הגמול מאתו ית' כגון הכרת והמיתה בידי שמים ובין שיצוה אותנו לגמול לו כפי רשעו במלקות וד' מיתות לכפרה או לנקמה או שיצוה עליו להביא כפרה על עצמו בקרבן אינו בא בחשבון הזה ולכן לא מנה בקרבנות שום מצוה רק חשבונו בתמיד ובמנח' יציקות ובלילות וכו' שחיטות מליקות וכו' אשר האשים אותו הרב בכך. ואמנם דעת הרב שהעונשי המסורי' לנו ימנו במצות הוא הטוב והישר לפי שהוא מצוה עלינו באמת לעשות הדין ההוא במחוייבי' בו ובביאור אמרו (סנהדרין דף ל"ה ע"ב) ותהא רציחה דוחה שבת מקל וחומר על דעת' יבא עשה וידחה לא תעשה ובתחלת יבמות (דף ו ע"ב) אמרו עוד לפי שנא' כי יהי' באיש חטא משפט מות והומת שומע אני בין בחול ובין בשבת ומה אני מקיי' מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת בית דין וכו' ופירשו אבל מיתת בית דין דחיא מ"ט דאתי עשה ודחי לא תעשה הדר אמר אימור דאמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה גרידא לא תעשה שיש בו כרת מי דחי וכו' וא"כ ראוי למנות מיתת בית דין ומצות עשה . (ג) אבל הנראה' במנין או שיהיו העונשים נמנין לא' במצווה בהם או שימנו כולם מצוה אחת אין הפרש בין המומתין באבן או בשריפה והנראה' אלי הוא שאנחנו נלמדינו במומתים כולם מפסוק שנאמר ובערת הרע מקרבך אמרו בער עושה רעות מישראל והיא מצות עשה שלהם אבל הכתובים בהם מות יומת דמיו בו דמיה' בם יגלה בהם שהם חייבים מיתה ואמרו יתע' בסקלתם וסקלתם אותם באבנים ובסקלתם באש ישרפו אותו ואתהן הוא חלק המצוה ולא נמנה המומתים חוץ לעשי' אשה והמתה על פתח בית אביה מצוה אחרת אבל המצוה בכולם שיומתו היא נמנית וכבר בא בכן שאם אינו יכול להמית אותם במצוה הכתוב' בהם שיומתו בכל מיתה שיכול להמיתם והנה

פאלם

תעשה אומר ואלו לא יתחייבו כי אם בארץ ישראל או בפני הבית וידוע ג"כ שהקרבנות כלם לא יקריבום כי אם במקדש ושלא הותרה העבודה חוץ לעזרה וכן דיני נפשות לא ידינו בהם אלא בהיות המקדש קיים ולשון מכילת' מנין שאין ממיתין אלא בפני הבית תלמוד לומר מעם מזבחי תקחנו למות הא אם יש לך בית אתה ממית אם אין לך בית אי אתה ממית ושם נאמר גם כן מנין שתהא סנהדרין סמוכה למזבח שנאמר מעם מזבחי וידוע גם כן שהנבואה והמלכות כבר נסתלקו ממנו עד שנסור מן העונות אשר אנחנו מתמידים עליהם ואז יכפר לנו וירחמנו כמו שיעדנו וישיבם כמו שאמר בשוב הנבואה והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם ואמר בהשיב המלוכה ביום ההוא אקים את סכת דוד הנופלת וגדרתי את פרציהן ובניתיה כימי עולם וידוע שהמלחמה וכבישת עירות לא יהיו אלא במלך ובעצת סנהדרין גדולה וכהן גדול כמה שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד ולכן פרסום אלו כלם אצל רוב האנשים כל׳ מצות עשה או לא תעשה שתתלה בקרבנות או בעבודות או במיתת בית דין או בסנהדרין או בנביא ומלך או במלחמות הרשות לא אצטרך לומר בה זאת לא תתחייב אלא בפני הבית אחר שזה מבואר לפי מה שזכרנו ואשר אפשר שיסופק בו ויטעו בו אעורר עליו בע"ה ׳ ועתה אתחיל בזכרון כל מצוה ומצוה בעזרת שדי :

כולם נכללים למיתה והיא מצוה אחת . ובאחרון של שחיטת חולין (דף ק"מ) אמרו בעוף שהרג את הנפש דבעי נאתויי לבי דינא ולקיומי בי' ובערת הרע מקרבך ואין בעוף הזה כתיב ובערת הרע ומסקול יסקל השור נתחייב במיתה אלא שכל המומתין מצותן מן ובערת הרע והם מצות עשה שלהם שממנה הם מומתים ומצות הסקילה או השרפה חלק מן המצוה : והנה נשלמה עלתינו בעקרים האלו להודיע כונת בעל ההלכות בהם ולהגיד ספקותינו אנחנו בעניהם : ויש לי עוד ספק וקושיא והיא ממה שאמרו (סנהדרין דף נ"ו ע"ב) שבע מצות נצטוו בני נח והנה מנו ענין העריות כולן מצוה אחת וכן ענין ע"ז כולה מצוה אחת והם שוים בה לישראל שהם חייבים בכל מה שב"ד של ישראל ממיתין עלי' והנראה בזה לומר שנזהרו בני נח במצוה שלהם שנכללות לא בפרטים כלומר שנאמר להם בעריות על דרך משל כמו איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו אל האם ואל האחות מן האם ואשת החבר וימנה אותו מצוה אחת מפני זה אבל בישראל שריבה בהן לאוין ומניעו' מאמר שהזהיר על כל א' בלאו נפרד ימנו מצות רבות וכן מה שאמרו (שם) עשר מצות נצטוו ישראל במרה שבע שנצטוו בני נח הוסיף להם שלש שבת וכיבוד אב ואם ודינין שנאמר שם שם לו חק ומשפט נאמר כי הזהיר אותם באז הרי' שנאמרות לבני נח באזהרות העלמם ירצ' לומר שנכללם עד שבאו אל הר סיני שהם נתבארו המצות בפרטיהן ודקדוקיהן והזהיר אותם במרה לשבות בשבת מצוה עשה אחת אבל בדינין אמרו במכילתא משפט אלו דיני אונסין ודיני קנסות דיני וחבלות והנה כל אלו מנו אותם אחת ואין להם ענין לכללם בבת אחת אלא שהם אחד יכללו אותי' והוא המשפט והמתקרב אל הדעת מזה שהוא ית' צוה לשפוט בצדק שנאמר ושפטו את העם משפט צדק והצדק הוא לעשות בכל דבר ודבר מהנולדים בין בני אדם כאשר צוה אותנו ולא נחוש על הפרשיות והחלוקין בדבור בכל אשר אין בהם צווי מוחלט לעשות ככה או ככה או מניעה מוחלטת להשמר מן הפועל הפלוני ואם כן יהיו כל הדינין באים בחשבון מצוה אחת : ואינו

בפתח אגפים שהם חיים ולא בטרפ' דקי"ל טריפה אינה חיה ולכן הוצרכו להביא ממקו' אחר שהם מצווי' להמיתו מדכתיב ובערת הרע מקרבך והרי זה בכלל רע . ולכן נאמר שלדקו דברי הרב למנות מיתות ב"ד למצות חלוקים : ובזה השלם כונתנו לפי עניות דעתנו בקיום העקרים אשר נטע הרב כי כתמר יפרחו וכארז בלבנון ישגו :

הרמב"ן

עד כאן השגות על השרשים

ועתה אני מתחיל להתלמד בפרשי המצות .

ואיני מקבל על עצמי לכתוב אלא מה שיסתפק במנין המצות רוצה לומר שיהיה לי בדבר מנין אחר זולתי מניינו של הרב כגון שנמנה הוא ז"ל דבר ואיננו אצלי בא במנין המצות אף על פי שלא אסכים עמו בפירוש הענין ההוא או בדינין שהוא פוס' בו וכל שכן בדברי' הכתובים לו בחבורו הגדול בין שכבר הקשו עליו חכמי הדורות או שמחלו עליהן בכל זה איני כותב דבר והמשל בזה מה שהזכיר במצות ע"ע שאין בכור בהמה טהור' נוהג בחוצ' לארץ וכן כתב בחבורו הגדול וזה טעות בררתיו בהלכות בכורות בראיות גמורות . וכן יש במאמר דברי' נזכר מהם בחבורו הגדול ונתקנו שם ונשארו בזה טעותם כגון מה שיאמ' בעיקר ט' כי אמרו יתע' וכרמך לא תעולל ואמרו ית' לא תפאר אחריך הם מניעו' אי מענין אי' שלא תלקט הפירו' כולם והנותר מן הענבים נקר' עוללות והנותר מן הזיתי' נקרא פארות וכתב במצות עשה קכ"ג שנצטוינו לעזוב מה שישאר בכרם בעת הבציר לעניי' והוא הנקרא עוללות . וכ"כ עוד במצות לא תעשה במצות ר"ה שאמרו יתע' לא תעולל שהיא אזהרי' מלקטות הכרם בעת הבציר אבל כונת האשכולות אשר נקראות לעניים וכן הדין בשאר אילנות והכפלה המניע' מזה הענין בעצמו בזתים שנאמר לא תפאר אחריך ותשכיחם כלמוד לכל האילנות וזה כולו טעות מפורסם ופירש וכרמך לא תעולל ענין מתיחד בכרם להניח הענבים הקטנים אשר הם לגדולים כעוללים לאיש כמו שבארו ז"ל (פאה פ"ז) כל שאין לה לא כתף ולא נטף וכענין שכתוב עולל יעוללו כגפן ואולי לרב נולד הטעות הזה במאמר מסוגיא אחת ירושלמית שהיא שנויה במסכת פאה (דף י"ו ע"ג) ששאלו בפאה אילנות מנין תלמוד לומר שדך ומזרו ואמרו על דרך המחלוקת ואית דבעי נשמעינה מן הדא כי תבצור כרמך מה את שמעת מינה אמר רבי יוחנן לא תדקדק אחריך כמה דתימא ועולל למו כי תחבוט זיתך מה את שמעת מינה אמר רבי יונה לא תקיפו פאת ראשכם פי' שם לא תפאר מלשון פארי המגבעות שהוא פאר הראש כמו שאמרו לא תטול תפארתו ממנו זו היא הסוגיא ששם בירושלמי ואין ענינה כמו שחשב הרב אבל אזהרת וכרמך לא תעולל היא מיוחדת בעוללות ממש ועיקר אזהרת כי תבצור כרמך כמו כן על העוללות היא אבל מפני שאמר בכתוב הזה לא תעולל אחריך כללו בזה עוד אף הפיא' כמו שדרשו בסיפרי אחריך מלמד שיש לו שכחה אחריך מלמד שיש לו פיאה ודרש ר' יונה שלשון לא תעולל משמש לעוללות ממש והכונה בכאן שאמר אחריך שלא ידקדק אחריו לכלות הפיאה ובגמרא חולין (דף קל"א) מפורש ד' מתנות שבכרם הפרט והעוללו' והשכחה והפיאה שנים שבאילן דכתיב וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט וכתיב כי תבצור כרמך לא תעולל אחריך ואמר ר' לוי אחריך זו שכחה פיאה גמר אחריך מזתים שתים שבאילן והשכחה והפיאה דכתיב כי תחבוט זיתך לא תפאר אחריך ותנא דבי רבי ישמעאל לא תטול תפארתו ממנו אחריך זו שכחה שם נתבארו עיקרי הדברים ומשם היה ראוי לקבל אות' ובפרי' השביעי ממסכת פיאה כך הוא מתבאר ומכל מקום לדברי הכל אזהרתו כרמך לא תעולל וכן עיקר הכתוב ולא תעולל אחריך בעוללות הוא והיא מצות לא תעשה המוזכר ממנה בלאוין האלו וזה קלור וטעות במאמר ואיננו מזיק בחשבון המצות ובחבורו הגדול כתב הענין בתיקון ובכיוצא באלו לא אכתוב אני דעתי ולא אתעורר עליו במכתב הזה כלל :

מצוה א

היא הצווי אשר צונו בהאמנת האלהו' והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים והוא אמרו אנכי י"י אלהיך ובסוף גמ' מכות (דף כ"ג ע"ב) אמרו תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני מאי קראה תורה צוה לנו משה ר"ל מנין תורה והקשו על זה ואמרו תורה בגימטריא תרי"א הוי והיה המענה אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענום הנה נתבאר לך שאנכי י"י מכלל תרי"ג מצות והוא צווי באמונת האלהות כמו שבארנו :

(בפרשת וישמע יתרו · מדע הלכות יסודי התורה פ"א)

מצוה ב

כתב הרב שמצוה הראשונה שנצטוינו באמונת האלהות והוא שנאמין שיש עלה וסבה הוא פועל כל הנמצאות והוא אמרו יתעלה אנכי י"י אלהיך בסוף גמ' מכות אמרו תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני מאי קרא' תורה צוה לנו משה והקשו תרי"א הוי אנכי ולא יהי"ל מפי הגבור' שמענום הנה נתבאר לך שאנכי מכלל תרי"ג מצות והיא מצוה באמונ' כמו שביארנו :

אמר הכותב האמונה הזאת בדבור הזה לא נפלאת היא ולא רחוקה היא וכן בדברי רז"ל מפור' שהוא קבלת מלכותו יתע' והוא האמונ' באלהו' (א) אמרו במכילת' לא יהי' לך אלהים אחרי' על פני למה נאמר לפי שהוא אומר אנכי י"י אלהיך משל למלך שנכנס למדינה אמרו לו עבדיו גזור להם גזירות אמר להם לאו כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם גזירות שאם מלכותי אינן מקבלים גזירותי היאך מקיימים כך אמר המקום לישראל אנכי י"י אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים על פני אני הוא שקבלתם עליכם מלכותי במצרים אמרו הן כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזירותי לא יהיה לך . ועם כל זה ראיתי לבעל הלכות שלא ימנה אותה מצוה מכלל תרי"ג (ב) ותמה מהרב שמנה בדבר לא יהיה לך ד' מניעות לא יהיה לך לא תעשה לא תשתחוה להם ולא תעבד' אם כן יהי' מפי הגבורה שמש ומפי משה תר"ס לא מניין תורה והנראה מדעתו של בעל הלכות שאין מנין תרי"ג מצות אלא גזירותיו יתע' שגזר עלינו לעשות או מנענו שלא נעשה · אבל האמונה במציאותו יתעלה שהודיע אותה אלינו באותות ובמופתי' ובגילוי השכינה לעינינו הוא העיקר והשורש שממנו נולדו המצות לא ימנה בחשבונן והוא מאמר החכמים גזור עליהם עשו קבלת המלכות ענין בפני עצמו והמצות הנגזרות מאתו יתע' מענין אחר ועוד כי הפרש בין הדיבור הזה ובין קבלת המלכות בכלל הגזרות זהו קודם שיקבלוהו עליהם למלך אבל אחר קבלתם למלך הרי מצוה להאמין במלכות . ומה שאמר עוד (ב) כי תמה מהרב שמנה ד' מניעות בדבור לא יהי' לך שא"כ יהיו מפי הגבורה שמש ועפי משה תר"ס לא ידעתי אין יוציא זאת התולד' כי גם שבדבור

נראה לי שהכוון כדברי הרב כי דבור אנכי ה' אלהיך הוא מן המנין כמו שהוכיח מהסיא דמכות וראי' עוד ממה שאמרו בהוריות פרק הורי' הכהן משיח (דף ח' ע"ב) איזו היא מצוה שנאמרה בתחלה הוי אומר זה ע"א (ופרש"י התם וז"ל שנאמרה בתחלה הוי אומר זו ע"א דכתי' בתחלת עשרת הדברים אנכי ולא יהי' לך דהיינו ע"א עכ"ל ויש לשאל על רש"י מה הי' לו לזכור כאן אנכי אלא בודאי לכך כתב אנכי משום דקשיא לי' מה שאמר בגמ' כי ע"א נאמרי' בתחלה שהרי אנכי שהיא מצות האמנה באלקים נאמרה בתחלה ולכן כי' אנכי לומר שגם כי האמנה באלקות שיצאה לנו מאנכי היא המצוה הראשונה מכל מקום בו נכלל גם כן ענין הע"א שמי שאינו מאמין באלקות הייננו כעובד ע"א או נאמר ג"כ כי ממה שאמר הגמ' איזו היא מצוה שנאמרה בתחלה ולא אמר שנאמרה בראשונה יורה שאין ע"א מצוה ראשונה וזהו שפרש"י שנאמרה בתחלה דכתיב בתחלת עשרת הדברים אנכי ולא יהי' לך דהיינו ע"א ולכן הביא רש"י גם אנכי שלא תטעה שע"א היא מצוה ראשונה כי אינה ראשונה רק נאמרה בתחלת עשרת הדברות היינו אחר אנכי ומ"מ נקראת תחלה לגבי שאר הדברות הבאות אחריה · אח"כ עיינתי שם בגמ' וראיתי כי אין חלוק בלשון תחלה ללשון ראשונה . ומה שכתבתי כי מזאת הסוגיא יש ראיה על היות אנכי מכלל התרי"ג הוא הפך סברת בעל זוהר הרקיע שהוא כתב במצות עשה הראשונה שהביא המשורר שמשם ראיה שאנכי אינו במנין המצות ממה שקראו לע"א מצוה שנאמרי' בתחלה ונראה שלא דק בלשון רש"י · ומה שאמר עוד כי דעת בה"ג שלא מנאו הי' לפי שאנכי הוא יסוד המצות כ"ל שגם כי הוא יסוד לא יגרע מהיות גם כן מצוה שהרי מצוה להאמין ביסוד הזה (א) ומאמר המכילתא שנראה משם שאין

לא יהיה לך יהיו ד' מניעות לא יתחייב שארבעתם אמר הקב"ה כי אנכי ולא יהיה לך דוקא אמר ולא כל פרשת לא יהיה לך · ומה שאמר עוד (ג) כי מה שאמרו אנכי ולא יהיה לך שמעו מפי הגבורה פירושו שמשמעות בלשון המדבר על עצמו אבל לא באו לומר ששניהם יבאו במנין כ"ל כי זה אי אפשר לפי שמאמר זה לא נאמר רק על מה שהקשו בגמ' תורה תרי"א הוי והשיבו אנכי ולא יהיה לך שמעו מפי הגבורה לומר שהם משלימות המנין שאם לא כן מה להם להזכיר אנכי ואי' משום שהיו צריכים לומר דלא יהי' לך שנאמר מפי הגבורה כלומר בלשון מדבר על עצמו לפי פירושו ואם לא היו מביאים ג"כ אנכי הי' נראה שהוא לא בא בלשון מדבר על עצמו שזהו מן השקר אם כן הי' להם לומר אנכי ולא יהיה לך ולא תשתחוה להם שמעו מפי הגבורה שאלו השני לאוין הם המשלימות החשבון לפי דרכו · ומה שאמר (ד) שבה"ג מנה לא יהיה לך על מניעות קיום הצלמים ושכן נראה גם כן מהמכילתא אני בהילי על הרב בלאוין שהשיג עליו הרמב"ן אכתוב דעת הרב שמנאו אזהרה מלהאמין לאל אחר זולתו יתברך ושם יתבאר בע"ה :

ובין מה שאמר יתע' בצדוק המדות אני יי' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים והוא ירצה לומר הואיל וקבלתם מלכותי ביציאת מצרים קבלו גזירותי ואם תהיה בכל מקום מצוה שיאמר דעו והאמינו שאני יי' שהוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשו מצותי עם כל זה לא יבא בחשבון המצות כי הוא העיקר והן התולדות כאשר פירשתי (ג) ולדעת הזו מה שאמרו בתשובת השאלה תרי"א הוי אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום לומר שיש בדיבור לא יהיה לך שתי מצות ישלימו לתרי"ג והם המניעה בצלמים לא יהיה לך ולא תעשה לך ענין אחד והמניעה בע"א לא תשתחוה להם ולא תעבדם מצוה אחרת הודיעו כי עד כאן הדברות מפי הגבורה מובנות לכלם באשר הם בלשון מדבר על עצמו אנכי יי' על פני ושאר הדברות בלשון נביא מתרגם ביניהם · אבל הכונה מפני (מצוה) הדיבור הב' שהן משלימות המנין וכן מנה בה"ג במצות לא תעשה עובד ע"א אחד ומנה בלאוין שבמלקות (ד) לא יהיה לך אחד שהיו אצלו מניעה בקיום הצלמים ולא הזכיר לאו אחר בעשייתן ומצאתי ראיה לדבריו שאמרו במכילתא לא יהיה לך אלהים אחרים למה נאמר לפי שנאמר לא תעשה לך פסל אין לי אלא שלא יעשה העשוי כבר מנין שלא יקיים

תלמוד לומר לא יהיה לך וזה דעת בעל הלכות גדולות ויש לו פני' אבל עוד במצות לא תעשה אבאר המתחוור לי :

מצות עשה

מצוה ב היא הצווי שצונו בהאמנת היחוד והוא שנאמין שפועל המציאות וסבתו הראשונה אחד והוא אמרו יתע' שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד וברוב המדרשות תמצאם אומר על מנת ליחד את שמי על מנת ליחדני ורבים כאלה רוצים בזה המאמ' אנחנו אתכם הוציאנו מעבדות ועשה עמנו מה שעשה מן החסדים והטובות על תנאי האמנת היחוד כי אנחנו מחויבים בזה והרבה מה שיאמרו מצות יחוד ויקראו ג"כ זאת המצוה מלכות שמים כי הם אומרים כדי לקבל עליו מלכות שמים ר"ל ההודאה ביחוד והאמנתו :

(בפרשת ואתחנן . מדע הלכו' יסודי התורה פרק א')

מצוה ג היא שצונו באהבתו יתע' וזה שנחשב ונתבונן במצותיו ומאמריו ופעולותיו עד שנשיגהו ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה וזאת היא האהבה המחויבת ולשון ספרי לפי שנאמר ואהבת את יי' אלהיך איני יודע כיצד אוהב את המקום תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם הנה בארנו לך שבהתבוננות תעלה בידך ההשגה ותגיע ההנאה ותבא האהבה בהכרח וכבר בארנו שזאת המצוה ג"כ כוללת שנהיה קוראים לבני האדם כולם לעבודתו יתע' ולהאמין בו וזה שאתה כשתאהב איש אחד תספר בשבחיו ותרבה בהם ותקרא בני האדם לאהוב אותו וזה על דרך משל כן כשתאהב אותו יתע' באמת כאשר הגיע לך מהשגת אמתתו אתה קורא בלי ספק הסכלים והפתיים לדעת לידיעת האמת אשר ידעתו ולשון ספרי ואהבת את יי' אהבהו על הבריות כאברהם אביך שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן ור"ל כמו שאברהם מפני שהיה אוהב כמו שהעיד הכתוב אברהם אוהבי וזה בעוצם השגתו קרא בני האדם להאמין בשם מרוב אהבתו כן אתה אהוב אותו עד שתקרא אליו בני האדם :

(בפרשת ואתחנן מדע הלכות יסודי התורה פרק ב') :

מצוה ד היא שצונו להאמין יראתו יתע' ולהפחד ממנו ולא נהיה ככופרים ההולכים בשרירות לבם ובקרי אבל נירא בירא' ענשו בכל עת וזהו אמרו את י"י אלהיך תירא ובגמ' סנהדרין (דף נ"ו) אמרו על דרך ויכוח באמרו נוקב שם י"י מות יומת ואמר פירש דכתיב אשר נקבו בשמות ואזהרתי' מן את י"י אלהיך תירא רוצה לומר אולי אמרו ונוקב שם י"י הוא שיזכיר השם לבד מבלתי שיברך וא"ת אי זה עון בזה נאמר כי הוא עזב היראה כי מיראת השם שלא יזכיר שמו לבטלה היה המענה על זאת השאלה ודחיית זה המאמר ואמר הלא דבעינא שם בשם וליכא ורוצה לומר שיברך השם בשם כמו שאמרו יכה יוסי את יוסי ועוד אזהרת עשה היא וכל אזהרת עשה לא שמה אזהרה רוצה לומר שזה שאמרת אזהרתיה מאת י"י אלהיך תירא איננו אזהרה כי הוא לווי והוא מצות עשה ואין מזהירין בעשה · הנה נתבאר לך כי אמרו את י"י אלהיך תירא זו מצות עשה :

(בפרשת עקב · ונדע הלכות יסודי התורה) :

מצו' ה' הוא שצונו לעבדו וכבר נכפל זה הציווי פעמי' ואמרו ועבדתם את י"י אלהיכם · ואמר ואותו תעבודו · ואע"פ שזה הציווי הוא ג"כ מהציווים הכוללים כמו שביארנו בשרש ד' הנה יש בו יחוד אחר שהוא צוה לתפלה · ולשון ספרי ולעבדו זו תפלה · ואמרו ג"כ ולעבדו זו תלמיד ובמשנתו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אמרו מנין לעקר תפלה מצוה מהכא את י"י אלהיך תירא ואותו תעבוד ואמרו עבדו בתורתו ועבדו במקדשו ר"ל הכוון אליו להתפלל שם כמו שבאר שלמה עליו השלום :

(בפרשת ואלה המשפטים · אהבה הלכות תפלה וברכת כהנים פ"א :

מצוה ז

כתב הרב מצוה חמישית שנצטוינו בעבודתו שנאמר ועבדתם את י"י אלהיכם וגומר ואומר ולעבדו בכל לבבכם אמר ז"ל ואע"פ שמצוה זו מן המצות הכוללות כלומר שאינן נמנות כמו שבארנו בעיקר הרביעי יש בו גם כן פרט והוא מצוה בתפלה ולשון ספרי ולעבדו זו תפלה ובמשנתו של ר' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אמר מנין לעיקר תפלה מן המצות שנא' את י"י אלהיך תירא ואותו תעבוד ואמרו עבדו בתורתו עבדו במקדשו כלומר ללכת שם להתפלל בו כמו שביאר שלמה כל אלה דברי הרב ואין הכונה בזה (א) שכבר בארו חכמים בגמרא תפלה דרבנן כמו שאמר בפר"ג דברכות (דף כ"א) לענין בעל קרי שקורא ק"ש ומברך על המזון לאחריו ואינו מתפלל והטעם בזה אלא ק"ש וברכו' המזון דאורייתא תפלה דרבנן ובגמרא סוכה (דף ל"ח) אמרו גבי תפלה דרבנן דתנן ואם התחילו אין מפסיקין והקשו צלוצ דקתני נוטלו על שולחנו אלמא מפסיק והשיבו בדרך תימה מאי קושיא הא דאורייתא הא דרבנן · וכבר ראיתו לו בהלכות תפלה אמר שחייב אדם מן התור' בתפלה בכל יום אלא שאין מנין התפלה ולא משנה התפלה מן התורה כך כתב בזה המאמר במצוה עשירית שזמני התפלה אינן מן התורה אבל חובת עצמה היא מן התורה וגם זה איננו נכון בעיני שבעל קרי מברך על המזון לאחריו מפני שהוא מן התורה ואינו מתפלל עד שיטבול אפי' עמד כמה ימים בקריו ועוד שמי שנאנס ולא התפלל בשחרית ובמנחה נסתפק בעצמו ספק התפלל ספק לא התפלל א"כ לפי דבריו של הרב הי' צריך לחזור ולהתפלל והם פסקו לעולם בכל ספק בתפלה שאינו חוזר ומתפלל מפני שהיא מדרבנן (ב) ואם איננה

נראה לי שהנכון כדברי הרב שהתפלה הוא מן התורה כאשר הביא מהסיא דספרי ומה שאמר הרמב"ן (א) כי מה שהקלו בה במקומות רבים נראה שהיא דרבנן אני אומר שבכל מקום שהזכירו תפלה דרבנן רצונם הוא על נוסח התפלה שתקנו לנו שמן התורה כל אחד יכול להתפלל כפי דעתו בבקשת צרכיו ולשפך שיחו לפני ה' בדרך שייטב בעיניו והם תקנו לנו נוסח הזה מי"ח ברכות וא"פילדק מה שכתב הרב בחבורו הגדול שחייב אדם מן התורה להתפלל בכל יום אבל שאין מנין התפלות ולא משנה התפלות מןהתורה פי' משנה נוסח ע"כ · וגם מה שאמרו בספק התפלל שאינו חוזר ומתפלל זהו נוסח תפלתם אמנם חייב הוא להתפלל תפלה אחרת כפי דעתו (ב) ומה שתמה עוד על דברי הרב שכתב בחבורו הגדול כי זמני התפלה

התפלה איננ מן התורה ואמר שא"כ שאין חיוב מן התורה להתפלל בכל יום מתי יהיה החיוב כ"ל שלא השגיח על דברי הרב שהרי הוא כתב בבירור מצות עשה להתפלל בכל יום וכו' הרי שהמצוה בכל יום ואם כתב אח"כ שזמני התפלה אינן מן התורה פירושו שאין זמנה קבוע באיזו שעה מן היום יתפלל כי מן התורה הרשות בידו להתפלל באיזו שעה שירצה אלא שחכמים תקנו לה זמנים בזמני הקרב' התמידים וזהו פירוש תפלות כנגד תמידים תקנו לפי מה שכתב המגדל עוז בתחלת הלכות תפלה בחבור הרב ונכון הוא · גם מה שאמר (ג) שרב יהודה לא היי מתפלל אלא כל ל' יום זהו נוסח תפלתם אבל תפלה אחרת בדאי היי מתפלל בכל יום והיי מקצר בה מפני הלמוד : ומה שאמר עוד (ד) כי דרשת הספרי היא אסמכתא אני אומר שאין לו שום ראיה לומר שתהא אסמכתא כי מאמרי הגמ' שדחקוהו ישבנו כלם לפי עניותינו · ומה שאמר עוד (ה) שאם היא דרשה גמורה לא תהיי רק בעת צרה אני אומר שעל זה כבר כלטוינו בתרועת החצוצרות ועוד כי בזה הפסוק לא הוזכרו חצוצרות ומנא ליי ליתן את האמור של זה בזה . ומה שאמר עוד (ו) כי כבר דרשו בספרי בזה הפסוק דרשה אחרת שהיא לעבוד ה' בכל לבבנו בלמוד תורתו ובעשיית מצותיו הנה אין מכאן תשובה על הרב שלא לקח זאת הדרשה כי כל אחד תפס הדרשה המתישבת בעיניו יותר בפשט הפסוק · ומה שאמר עוד (ז) כי מה שאמרו עבדו במקדשו אין פירושו בתפל' הנה אין לו שום ראיה בזה ודעת הרב שפירושו בתפלה · וראיתי למהר"ר דוד ויטל שאמר בכתר תורה שלו בעשה של תפלה סימן ז' שנראה לו להביא עוד ראיי שמצות התפלה הוי דאורייתא ממה שאמרו בפי' מי שמתו (דף כ' ע"ב) דמה שהנשים חייבות בתפלה הוא לפי שהיי מ"ע שאין הזמן גרמא ואמר שפירושו הוא שאין לה זמן קבוע דאורייתא דאי מדרבנן יש לה זמן קבוע וכדתנן תפלת השחר עד חצות וכו' ואמר שאם מצות התפל' היא מדרבנן היאך חייבו בה הנשים מטעם דהוי מצות עשה שלא הזמן גרמא הרי היא מצוה שהזמן גרמא' מדרבנן שהם תקנו לה זמן אלא ודאי ממה שאמרו דנשים חייבות בה מפני שאין לה זמן קבוע אנו מבינים שהיה מן התורי' ע"כ כונתו ונראי' לי שאין משם ראיה

מצוה בכל יום מתי תהיי המצוה הזאת המוטלת עלינו מן התורה שיתפלל יום אחד בשנה או בכל ימיו פעם אחד (ג) וכבר אמרו ברב יהודה דמתלתין יומין לתלתין יומין היי מצלי לפי שהיי עוסק בתורה וסמך על מה שאמרו חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה שהיא דרבנן לעולם אלא ודאי כל ענין התפלה איננו חובה כלל אבל הוא ממדות חסד הבורי' ית' עלינו שומע ועונה בכל קראנו אליו ועיקר הכתוב ולעבדו בכל לבבכם מצות עשה שתהיי כל עבודתנו לאל יתעי' בכל לבבנו כלומר בכונה רצויה שלימה לשמו ובאין הרהור רע לא שנעשה המצות בלי כונה או על הספק אולי יש בהם תועל' כענין ואהבת את י"י אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך שהמצוה היא לאהוב את השם בכל לב ולב ושנסתכן באהבתו בנפשנו ובממוננו (ד) ומה שדרשו בספרי ולעבדו זה תלמוד ד"א זו תפלה אסמכתא היא (ה) או לומר שמכלל העבודה שנלמוד תורתו ושנתפלל אליו בעת הצרות ותהינה עינינו ולבנו אליו כעיני עבדים אל יד אדוניהם וזה כענין שכתוב וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני י"י אלהיכם והיא מצוה על צרה שתבא על הצבור לזעוק לפניו בתפלה ובתרועה והוא הענין שבאר שלמה ע"ה כמו שכתוב בהעצר שמים ולא יהיי מטר וכתיב רעב כי יהיי דבר כי יהיי שדפון ירקון ארבעה חסיל כי יהיי כי יצר לו אויבו בארץ שעריו כל מחלה כל תפלה כל תחנה אשר יהיי לכל האדם לכל עמך ישראל אשר ידעו איש נגע לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה (ו) וכבר דרשו עוד שם בספרי רבי אליעזר בן יעקב אומר ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם מה ת"ל והלא כבר נאמר בכל לבבך נהלן ליחיד וכאן לצבור כאן לתלמוד כאן למעשה אמר שנצטוינו לעבוד השם בכל לבבנו בלמוד תורתו ובעשיית מצותיו וכן זו שנייה שם (ז) אותו תעבודו עבדיהו בתורתו עבדוהו במקדשו פירושו לומר שיעבדו אותו במקדשו בעבודת הקרבנות והשיר וההשתחויות שם מוסיף על עבודת המצות לפי שאמר הכתוב אחרי י"י אלהיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמורו ודרשו שם בספרי את מצותיו תשמורו זו מצות עשה ובקולו תשמעו ליתן לא תעשה בקול נביאו הנה עשיית המצות כלן כבר נאמר ולכך דרשו ואותו תעבודו בעבודת המקדש והמרו בפירוש כלל הפסו' עבדוהו בתורתו עבדוהו במקדשו (לומר) שצוה תחלה עבדוהו בתורתו כלו' בעשיית המצות כולן מרישי"ה דקרא וצוה עבדוהו במקדשו מן ואותו תעבודו לומר כי בזה כולו תהיי עבודתנו שלימה אליו יתעי' והנה הם מצוה כוללות אבל מפני שצוה אותנו בפסוק בכל לבבכם בענין חדש להיות כל לבבנו מיוחד אליו יתעי' בעשיית המצות כאשר פירשתי

פירשתי יתכן שתבא המצוה הזאת בחשבון רמ"ח מצות עשה ומן הטעם הזה אבלו לא ימנו המצות הכוללות מפני שכבר נמנו בפרטן וכמו שלא נמנה הכפל מצוה מן המצות פעמים שלש בפרט אלא אחת כן לא נמנה כפלן בכלל אלא לאחת ואולם אם דורש בכפלן ומוסיף בו ענין ראוי להמנות ימנו ואם אולי יהי' מדרשם בתפלה עיקר מן התורה נמנה אותו במניינו של הרב ונאמר שהיא מצוה לעת הצרות שנאמין שהוא יתברך ויתעלה שומע תפלה והוא המציל מן הצרות בתפלה וזעקה והבן זה:

ראוי כלל כי גם שהתפלה היא מצוה דרבנן מ"מ נוכל לומר בה שאין הזמן גרמא לפי שמה שתקנו אלו הזמנים אינם לעכובא רק למצוה דהא תפלה רחמי נינהו ובכל עת הוא זמן רחמים וראי' ממה שאמרו שם וחייבים בתפל' דרחמי נינהו מהו דתימא הואיל וכתיב בה ערב ובקר וצהרים כמצות עשה שהזמן גרמא דמי קמ"ל הנה שאפילו שאמר בה הכתוב ערב ובקר וצהרי' לא חשבוה למצוה שהזמן גרמא אחרי היותה רחמים וכ"ש שלא יחשבנה למצוה שהזמן גרמא על תקנתם שתקנו תפלת השחר עד חצות וכו' דאלת"ה הי' להם להזכיר שם גם את תקנתם שהניחו במסכ' ולומר מהו דתימא הואיל וכתיב ערב ובקר וצהרים ותנן נמי תפלת השחר עד חצות וכו':

מצות עשה

מצוה ו הוא שצונו להתחבר עם החכמים ולהתיחד עמהם ולהתמיד בישיבתם בכל אופן מאופני העבודו' והחבר' במאכל ובמשתה והעסק כדי שיגיע לנו להדמות במעשיה' ולהאמין האמתיות מדבריהם והוא אמרו יתעל' ובו תדבק וכבר נכפל זה הציווי ג"כ ולדבקה בו· ובא בספרי ולדבקה בו הדבק בחכמים ותלמידיהם· וכן הביאו ראיה על זה חיוב האדם לישא בת תלמיד חכם ולהאכיל תלמידי חכמים ולתת להם עסק מאמרו ובו תדבק ואמרו וכי אפשר לו לאדם לידבק בשכינה והא כתיב כי י"י אלהיך אש אוכלה היא כל המשיא בתו לתלמיד חכם אלא והנושא בת ת"ח והמהנה תלמיד חכם מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה:

(בפרשת והיה עקב ומדע הלכות דעות פרק ו')

מצות עשה מגלת אסתר

מצוה ז' היא שצונו להשבע בשמו כשנצטרך לקיים דבר מהדברים או להכחישו כי בזה תהיה הגדולה והכבוד והעילוי והוא אמרו ית' ובשמו תשבע ובבאור אמרו

הרמב"ן

כתב הרב והמצוה השביעית היא שצוונו להשבע בשמו והוא אמרו יתע' ובשמו תשבע וכבר אמר בפ' ראשון מתמורה מנין

עיינתי במזרחי פ' ואתחנן וראיתי כי סתר דברי הרב במשלים שהביא שכתב וכי אם יאמר רופא לחולה אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב בזמן שאתה חולה ותאכל צונן ותשכב בטחב בזמן שאתה בבריאות יהיו שני אלו הדבורי' חיוביים והלא הראשון בלבד יהי' חיובי והשני רשותיי שאם ירצה בהיותו בריא שיאכל צונן הרשות בידו אף כאן אמרה תורה אי אתה רשאי שתשבע בשמי שבועה שאיני' צריכה ואתה רשאי שתשב' בשמי שבוע' שצריכה לא שהיא חובה ליסב' עד כאן דעתו וקצת לשונו ואתה המעיין שמעני ואתה דע לך איזה דרך ישכון אור: אני אומר כי המשל שהביא המזרחי הוא רחוק מן הנמשל כרחוק מזרח ממערב כי כשאמר הרופא לאדם אחד אל תאכל צונן וכו' ותאכל צונן וכו' התנה בהיותו בשתי איכות חלוקות זו מזו כי בפעם אחת הוא חולה ובאחרת הוא בריא· אמנם בכאן כשאמרה התורה אל תשבע והשבע אין שנוי איכות באדם כי לעולם הוא אדם בענין אחד וא"כ יש לנו לפרש שניהם באופן אחד כי כמו שלא תשבע הוא דרך חיוב כך השבע הוא דרך חיוב ואף את"ל שגם בכאן הוא בשני איכות שהא' הוא שלא בעת הצורך והב' הוא בעת הצורך מ"מ אין הנדון דומה לראיה כי עת החולי נקרא כאן בעת שצריך לישבע לקיים דבר או להכחיש וא"כ יהי' חיובי ועת הצורך בשבועה הרי הוא כמצוה לחולה אכול דבר פלוני לרפואתך או שתה סם פלוני שהוא חיובי בודאי· ומה שהוסיף עוד משל אחר שם באמרו ואם אמר

לא

אמרו אמרה תורה השבע בשמו ואמרה תורה אל תשבע ר"ל כמו שהשבועה אשר אין צורך אליה מזהיר ממנה והיא מצות לא תעשה כן השבועה בעת הצורך מצוה בה והיא מצות עשה ולזה לא הותר להשבע בדבר מכל הנבראים כמו המלאכי' והכוכבים אלא על צד חסרון המצרף כמו שישבע בשמש והוא ירצה לומר אדון השמש ועל זה הצד תשבע אומתנו בשם משה רבי' מה נכבד שמו כאלו הנשבע נשבע באדון משה או במי ששלחו וכל עת שלא יכוין הנשבע זה ונשבע באחד הנבראים להאמינו שיש לאותו הדבר אמתת עצם עד שישבע בו כבר עבר ושתף דבר אחר עם שם שמים אשר בא הפירוש (סוכה דף מה ע"ב) כל המשתף שם שמים עם דבר אחר נעקר מן העולם ולזה הענין כיון הכתוב בשמו תשבע ר"ל שאליו בלבד תאמין האמת אשר ראוי לאדם להשבע בו וכבר אמרו בתחלת תמורה (דף ג' ע"ב) מנין שנשבעין לקיים המצות דכתיב ובשמו תשבע: (בפי' והיא עקב הפלאה הלכות שבועות י"א)

מצוה לג

לא תאכל תאנים ותאכל רמונים לא יחוייב שיהי' מחוייב לאכול רמוני' כמו שמחוייב שלא לאכול תאנים אני אומר כי גם זה אינו לעולם כי לפעמים שני הלאוים יהיו שוים שיצוה עליו לבלתי אכול תאנים ויאכל על כל פנים רמונים וזה יתבאר ברמזי פני המצוה · ומה שהוסיף עוד שם שהתורה ממש צותה לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות והא' הוא חיוביי והוא לא תאכל עליו חמץ ותאכל עליו מצות הוא רשותיי מה שהוא רשות הוא מפני שהתור' היתרתו במקום אחר כ"כתיב בערב תאכלו מצות קבעו הכתוב חובה בליל ט"ו : **ונ"ל** שהנכון כדברי הרב שהשבועה בשמו בעת הצורך היא מצוה כאשר הביא ממה שאמרו אמרה תורה השבע בשמו והסוגיא שהביא הרמב"ן מתמורה (א) דמשמע משם שהפסוק הזה לא בא רק להתירה לנו נ"ל כי חלוק גרסאות יש כאן ובילקוט פרשת ואתחנן הביא שתיהם וגרסת הרב בגי' שלו לא היתה כאותה שהבאתי לעיל בשם הרמב"ן רק כמו שמצאתי בגמרות שלנו וז"ל אימא אפילו שבועו' אמת בהדיא כתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם אימא ה"מ לפייס את חבירו אבל מילקא לקי לא מצית אמרת דהכתיב ובשמו תשבע ההוא מבעי לי' לכדרב גידל דאמר רב גידל מניין שנשבעים לקיים את המצוה שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך הכתיב קרא אחרינא ובו תדבק ובשמו תשבע עד כאן לשונו · וכך יש לנו לפרשה לפי דעת הרב שסובר שהשבועה בעת הצורך מצוה אימא אפילו שבועת אמת פי' שילקה מפני שהרי הוא כמוציא שם שמים לבטלה ומשני בהדיא כתיב ששבועת אמת מותרת שכך נאמר שבועת ה' תהיה בין שניהם וחוזר ושואל אימא ה"מ לפייס את חברו אבל מלקא לקי פי' גם כי הורשה בזה הפסוק להשבע לא הי' רק לפייס את חבירו על טענתו אבל מילקי' לקי והשיב שזה אי אפשר דהכתיב ובשמו תשבע · פי' וממשמעו הוא שמצוה להשבע בעת הצורך א"כ מאחר שהוא מצוה אינו לוקה עליה · ואין לפרש שכשמשיב הכתיב ובשמו תשבע שרצונו שיהא מותר בלבד שא"כ הדרא קושיא לדוכתא לפי שבודאי יש לנו לומר שגם כשהותר מזה הפסוק

(א) מנין שנשבעין לקיים את המצות שנ' ובשמו תשבע ואני תמה בדברי הרב שלא אמרו כן בגמרא תמורה אלא על דרך הויכוח והקושיא שהיו חוקרים אם נאסור שבועת אמת בשמו יתברך ויתעלה מפסוק ליראה את השם הנכבד והנורא אמרו ואימיר כי כתיב והפלי' בנשבע שבועת אמת והשיבו שבועת אמת שריא דכתיב שבועת י"י תהי' בין שניהם עוד חקרו אימא לפייס דעתו של בעל הבית אבל מילקא לקי כלומר שתהי' שבועת השומרים מותרת לפייס דעתו של בעל הבית אבל ילקה על שבוע' אמת כשנשבע מעצמו שבועת בטוי והשיבו קרא אחרינא ובשמו תשבע ובמחקר הזה הקשו עוד הסו' לכדרב גידל אמר רב הוא דאמר רב גידל אמר רב מנין שנשבעים לקיים את המצות שנא' נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך והשיבו ההיא מובו תדבק נפקא ובשמו תשבע למה לי אם אינו ענין לשבועת הדיינין דנפקא ליה משבוע' י"י תהיה תנהו ענין לשבועת' דעלמא דהריין ואם אינו עני' לשבועת המצות דנפקא לי' מובו תדבק תנהו ענין לשבועה דחול והמתבאר מזה שאין השבועה בשמו בעת הצורך חובה ומצות עשה אבל רשות היא בידינו עם תנאים רבים והכתוב

והכתוב הזה אינו מצוה אלא רשות שלא כדברי הרב: (ב) וכן ובו תדבק מצוה שנשבע בשמו לקיים מצותיו יתעלה ולהזהיר מן העבירות אמר את ה' אלהיך תירא בכל ענין היראה והפחד שלא תזכור שמו לבטלה ואותו תעבוד בעשית המצוה ובו תדבק שתדבק נפשך אל מצותיו ואל עבודתו ותזרז אותה אליו בשבועות ונדרים לקיי' חפצך ויש לך רשות להשבע בשמו לקיים כל דבר וכפל עוד מצוה בענין הדביקה אמרו לאהבה את ה' אלהיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו וממנו דרשו בספרי הדבק בחכמים ותלמידיהם ועוד אמרו שם למוד דברי אגדה שמתוך דברי אגדה אתה מכיר מי שאמר והיה העולם ומתדבק בדרכיו והכלל שירצו בדביקה הזו שיתחבר לחכמים וילמוד החכמות המועילות לאהבה את השם וללכת בדרכיו ואף על פי שהמדרשים חלוקים בשני הפסוקים האלו לא נמנה ובו תדבק מצות אחת ולדבקה בו מצוה אחרת אבל נמנה מצוה א' להדבק בו יתעלה בכל מיני הדביקה וכן ענין השבועה נכפל עוד בפסוק אחר את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ובשמו תשבע לא תלכו אחרי אלהים (ג) ואין הכפל ראוי ברשות ולכן נאמר שהוא לאו הבא מכלל עשה ובשמו תשבע לא תלכי אחרי אלהים אחרים להשבע בהם או לעבדם וליראה מהם וכבר נאסר זה בלאו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך אבל בא לעבור עליו בלאו ועשה כי האזהרות בע"ז רבות בכתוב (ד) והרב עצמו חוזר ורואה זה אמר ואל הענין הזה כוון הכתוב באמרו ובשמו תשבע כלומר שאתה אליו לבדו תאמין והאמת הראוי להשבע בו כלומר ולא ישתתף שם שמים וד"א לא שנלטויינו בשבועה לעשותה · (ה) וראיתי במדרש רבי תנחומא אמר להם הקב"ה לישראל לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי אפילו באמת אלא אם יהיו בך כל המדו' את ה' אלהיך תירא שתהיה כאותן שנקראו יראי אלהים

הפסוק לישבע לא הותר רק בעת הצורך א. לקיים חברו או לשאר צרכיו שילטריך להשבע עליהם, וא"כ גם שם יש מקום לשאל ולימא ה"מ לקיים את חברו או לשאר צרכיו אבל מלקי ללקי לכן יש לנו לומר שפירושו הוא שמצוה להשבע בשמו · אמנם גרסת הרמב"ן נראה בעיני שאינה נכונה וזה כי איך אומר על ובשמו תשבע אם אינו ענין לשבועת הדיינין דנפקא ליה משבועת ה' תהיה ענין לשבועת' דעלמא דהא על כרחך אילטריך פסוק זה לשבועת הדיינין לומר שאינו לוקה דס"ד דמה שהתירתו התורה לישבע הוא לקיים את חברו אבל מילקי ללקי · והפירוש שפירש הרמב"ן בו ולימא לקיים את חברו אבל מילקא ללקי שאמר דמבעיא ליה דדוקא בשבועת השומרים יהא מותר כדי לקיים את חברו אבל הנשבע מעצמו שבועת בטוי ילקה . איננו נכון שא"כ לא הוה ליה למימר בזה הלשון רק ולימא דוקא בשבועת השומרים או ה"מ בשבועת השומרים אבל שבועה אחרת לא ומה שאמר עוד (ב) כי מובו תדבק נפקא לן בזאת הסוגיא שהיא מצוה להשבע בשמו לקיים המצות זאת הגרסא משובשת מראשה ועד סופה והגרסא הנכונ' היא אותה שלנו שאומרת דנפקא ליה מובשמו תשבע האמר ובו תדבק נדרש להדבק בחכמים וגם נכפל בו הלוי שהוא ולדבקה בו ואין בהם מדרשים חלוקים ויבאו לעשה אחר כאשר כתבם הרב בסמ"ק שלו במצות עשה שית · ומה שהקשה לעצמו (ג) שסובר שהשבועה רשות ומה שבא בו הכפל שאינה מן הראוי לדברי הרשות כל זה נמשך לפי גרסתו שגורס כי ובו תדבק בא לצוות על השבועה בקיום המצות אמנם לפי גרסתנו מובו תשבע נפקא ואין כאן כפל שאחד בא לשבועה בעת הצורך והשני לשבועת קיום המצות · ומה שאמר עוד (ד) שהרב חזר וראה שפסוק ובשמו תשבע לא נאמר רק לאסור עשה בשבועת הע"א ממה שכתב בסוף המצוה כי בשמו תשבע פירושו שאליו לבדו תאמין · אני איני רואה בו שום חזרה ממה שכתוב בראשונ' כי פירוש לשון זה שאמר שאתה אליו לבדו תאמין פירושו שמצוה עליך להשבע בשמו בעת הצורך וכן במקיים שם אשר ראוי לאדם להשבע בשמו · ולא אמר ולא באלהים אחרים לומר שיבוא לאסור עשה בע"א ועוד שאם זה הי' דעתו א"כ לא הי' למנותה במצות עשה רק הי' לו לכלול אותה בלאוין של ע"א כי כן מנהגו לכלול אסורי עשה בלאוין כי שם מקומם כאשר עשה בלאו בהמה טמאה ופיה טמאה שמנה עמהם שם גם האסור עשה שבהם בסמ"ק שלו בלאו קע"ב · ומה שהביא עוד · (ה) ממדרש תנחומא שמשמע ממנו שאינה מצוה רק רשות ועם כל התנאים ההמה · נ"ל דהיינו דוקא כשאין כל כך צורך להשבע אלא שנשבע הוא לחברו לעשות דבר אחד והוא אינו מבקש ממנו שישבע וזהו שסמך למדרש הזה במדבר רבה פרשת מטות מעשה בינאי המלך שהיו לו שני אלפים עיירות וכלן נחרבו על שבועת אמת כיצד אומר אדם לחברו בשבועה שאני הולך ואוכל כך וכך במקום פלוני וכו' אבל בהיות עת הצורך להשבע מצוה יש בה ואל תשיבני ממה שאמרו בריש פ' שבועות הדיינים (דף ל"ט) ואם אמר הריני

נשבע

נשבע העומדים שם אומרים סורו נא מעל אהלי הרשעים האלה שנראה מכאן שאינה מצוה להשבע אפילו בעת הצורך שהם עת הצורך, הוא בב"ד דיי"ל שמיראתם פן ישבע לשקר היו אומרים כך · גם אל תטעה במה שאמר שם אחר כך בגמרא על זה שאמרנו שהיו אומרים סורו נא וגומר כשאמר להשבע דקאמר בשלמא ההוא דקא משתבע קאי באיסורא שאין פירושו כי הוא חוטא לישבע רק אם ישבע לשקר גירסת רבינו נסים היא בשלמא האי דקא משתבע בשקרא קאי באיסורא :

אלהים אברהם איוב ויוסף ואותו תעבודו ובו תדבק וכי יכול אדם לידבק בשכינה והלא כבר נאמר כי י"י אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא אלא לומר לך כל המשיא בתו לתלמיד שקורא ושונ' והעוש' לו פרקמטי' והמהנהו מנכסיו שהוא שאמר ובו תדבק אם יש לך מדות אלו אתה ראוי להשבע ע"כ לשונ' באגד' ויש לנו סיוע בו לדברינו שאינו אלא רשות בשבועה בשמו עם התנאין האלו ושמא לכך כפל הרשות הזה להזהר בתנאיו ומ"מ לא נביא ובשמו תשבע בחשבון המצות כי לא ימנה הרשות בשבועת אמת בשמו ואם בא בו באיסור בשם אלהים אחרים

בלאו הבא מכלל עשה שהוא עשה אין אנו מונין בזה ובכיוצא בו אלא הלאו הנאמר בו בפירוש שהזכרנו בעיקר הששי אע"פ שראיתי זה במניינן של בעל הלכות :

מצות עשה

מצוה ח' היא שצונו להדמות בו יתע' כפי היכולת והוא והלכת בדרכיו וכבר נכפל זה הציווי ואמר ללכת בכל דרכיו ובא בפי' (סוטה דף י"ד) מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היי חנון מה הקב"ה נקרא רחום אף אתה היי רחום מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היי חסיד וכבר נכפל זה הענין בלשון אחר ואמר אחרי י"י תלכו ובא בפי' שר"ל ההדמות בפעולותיו הטובות והמדות הנכבדות שיתואר בהם האל יתעלה על צד המשל יתעלה על הכל עלוי רב :

(בפרשת והי' כי תבא . מדע הלכות דעות) :

מצות ט' היא שצונו לקדש את שמו והוא אמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל ועניין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת האמיתית בעולם ושלא נפחד בהזק שום מזיק ואף על פי שבא עלינו מכריח לבקש ממנו לכפותנו שלא נשמע אליו אבל נמסר עצמנו למיתה ולא נתעהו לחשוב שכפרנו אף על פי שלבותינו מאמינים בו יתעלה וזאת היא מצות קדוש השם המצווים בה בני ישראל בכללם רוצה לומר התרת עצמנו למות ביד האונס בעבור אהבתו יתעלה והאמנה באחדותו כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה בזמן נבוכד נצר הרשע כשצוה להשתחוות לצלם והשתחוו לו כל ההמון וישראל בכלל ולא היי שם מקדש שם שמים אבל פחדו הכל והיתה בזה חרפה לכל ישראל על אשר אבדו זאת המצוה מכללם ולא נצטוותה זאת המצוה אלא לכמו המעמד המפורסם הגדול ההוא אשר פחד ממנו כל העולם ולהיות פרסום הייחוד בזה יעד השם על ידי ישעיה שלא תשלם חרפת ישראל בזה המעמד ושיצאו בהם בחורים בעת ההיא הקשה לא יפחידם המות ויתירו נפשם ויפרסמו האמונ' ויקדשו את השם ברבים כמו שהבטיחנו באמרו לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מעשה ידיו בקרבו יקדישו שמי וגו' ולשון ספרא על מנת כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקדשו שמי ברבים ובגמרת סנהדרין (דף ע"ד ע"ב) אמרו בן נח מצווה על קדושת השם או אינו מצווה ת"ש ז' מצות נצטוו בני נח ואם אתה אומר כן תמניא הוו הנה נתבאר לך שהיא מכלל מיני המצות המחוייבת לישראל ושמו ראיתם על זאת המצוה מאמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק שביעי מסנהדרין :

(בפרשת אמור אל הכהנים · מדע הלכות יסודי התורה פ"ה)

מצו' י היא שצונו לקרוא קריאת שמע ערבית ושחרית והוא אמרו ודברת בם וכבר נתבארו משפטי מצוה זו במסכת ברכות (דף כ"א) ושם נתבאר דק"ש דאורייתא וכתוב בתוספת' כשם שנתנה תורה קבע לק"ש כך נתנו חכמים זמן לתפלה ר"ל שזמני התפלה אינם מה"ת אמנם חיוב התפלה עצמה מה"ת כמו שבארנו וחכמים ז"ל סדרו להם זמנים וזהו ענין אמרם (ברכות דף כ"ו ע"ב) תפילות כנגד תמידין תקנו רוצה לומר שתקנו זמניהם כפי זמני הקרבן ומצוה זו אין הנשים חייבות בה :

(בפרש' ואתחנן · אהבה הלכות קריאת שמע פ"א)

מצוה יא היא שצונו ללמוד תורה וללמדי' וזהו הנקרא תלמוד תורה והוא אמרו ושננתם לבניך וכתוב בספרי לבניך אלו התלמידים

אלו התלמידים שהתלמידים קרוים בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים וגם נא' ושננתם שיהיו מחודדים בתוך פיך כשאדם שואלך דבר לא תהא מגמגם לו אלא אמור לו מיד וכבר נכפל זה הציווי פעמים רבות ולמדתם ועשית' למען ילמדון וכבר נתפזר הציווי והזרוז על מצוה זו במקומות רבים מן התלמוד והנשים אין חייבות בה מאמרו ולמדתם אתם את בניכם אמרו בניכם ולא בנותיכם כמו שהתבאר בגמרא קידושין (דף ל"ו) :

(בפרשת ואתחנן : אהבה הלכות תלמוד תורה פ"א)

מצוה יב היא שצונו להניח תפילין של ראש והוא אמרו והיו לטוטפות בין עיניך וכבר נכפל זה הצווי ארבעה פעמים :

(בפרשת ואתחנן · אהבה הלכות תפילין ומזוזה פרק א')

מצוה יג היא שצונו להניח תפילין של יד והוא אמרו וקשרתם לאות על ידך וכבר נכפל זה הציווי ארבעה פעמים והראיה על היות תפילין של ראש ושל יד שתי מצו' אמרם בגמ' מנחות (דף מ"ד) על לך התימה ממי שיחשוב שתפילין של ראש ושל יד לא יונח אחד מהם בלתי האחד אלא אם יהיו שתיהן יחד מאמר זה לשונו מאן דלית ליה שתי מצות הד' מצו' לא לעביד כלומר מי שלא יוכל לעשות שתי מצות לא יעשה האחת אינו כן אבל יעשה המצוה אשר נזדמנה ולפיכך יניח אי זה מהן שיזדמן לו הנה התבאר לך שקראו לתפילין של יד ושל ראש שתי מצות ואלה שתי המצות לא יתחייבו לנשים מפני אמרו יתעלה בסבת חיובם למען תהי' תורת י"י בפיך ונשים אינן חייבות בתלמוד תורה וכן בארו במכילתא וכבר נתבאר כלל משפטי אלה השתי המצות בפרק רביעי ממנחות :

(בפרשת ואתחנן · אהבה הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק א')

מציה יד היא שצונו לעשות ציצית והוא אמרו יתעלה ועשו להם ציצית ונתנו על ציצית הכנף והיא נמנית בב' מצות ואע"פ שהעקר אצלנו התכלת אינו מעכב את הלבן והלבן אינה מעכבת את התכלת שהרי נאמר בספרי יכול שהן שתי מצות תכלת ומצות לבן ת"ל והי' לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות וזו אין הנשים חייבות בה כמו שהתבאר בראשון מקידושין (דף ל"ג ע"ב) וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ"ד ממנחות :

(בפרשת שלח לך · אהבת הלכות ציצית פרק א')

מצוה טו היא שצונו לעשות מזוזה והוא אמרו יתעי' וכתבתם על מזוזות ביתך והנה נכפל הציווי הזה וכבר התבארו דיני מצוה זו בפ"ג ממנחות :

(בפרשת ואתחנן · אהבה הלכות תפילין פרק ה')

מצוה טז היא שצונו להקהיל את העם ביום השני של סכות ומוצאי שמטה ולקרוא קצת פרשיות ממשנה תורה באזניהם והוא אמרו הקהל את העם האנשים וגומר וזו היא מצות הקהל ואמרו בקידושין (דף ל"ד) כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות והקשו והרי הקהל דמצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות ובארו בסוף המאמר אין למדין מן הכללות וכבר נתבארו משפטי מצוה זו וכל מי יקרא ואיך יקרא ואי זה דבר יקרא בפ' ז' מסוטה :

(בפרשת אתם נצבים)

מצוה יז היא שצונו שיהי' כל מלך מאומתנו יושב בכסא המלוכה כותב ס"ת לו לעצמו לא יפרד ממנו והוא אמרו והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת וכבר התבאר כלל משפטי מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין :

(שופטים ושוטרים . אהבה הל' תפילין ומזוזה וס"ת פי' ז')

מצות יח היא שצונו שיהי' כל איש ממנו כותב ספר תורה לעצמו ואם כתבו בידו מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני ואם אי אפשר לו לכותבו צריך שיקנהו או ישכור מי יכתבהו לו והוא אמרו כתבו לכם את השירה הזאת ואין מותר לכתוב אותה פרשיות פרשיות כי רצה באמרו את השירה כל התורה שכוללת זאת השירה ולשון גמרי' סנהדרין (דף כ"א ע"ב) אמר רבה אע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לו לכתוב משלו שנאמר כתבו לכם איתביה אביי כותב לו ס"ת לעצמו כדי שלא יתגאה בשל אבותיו מלך אין הדיוט לא והיתה התשובה לא נצרכי' אלא לשתי תורות כדתניא וכותב לו שתי תורות כלומר שהפרש יש בין מלך והדיוט כי כל איש חייב לכתוב ס"ת אחד והמלך שנים כמו שהתבאר בפרק שני מסנהדרין (שם) כבר התבארו משפטי מצוה זו ר"ל כתיבת ס"ת ותנאיה בפ' שלישי ממנחות ובמסכת שבת פי"ו :

(אתם נצבים · הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה)

מצוה יט היא שצונו לברכו אחר אכילה והוא אמרו ואכלת ושבעת וברכת את י"י אלהיך ולשון התוספתא ברכת המזון מן התורה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת וכבר התבארו משפטי מצוה זו במקומות רבים ממסכת ברכות :

(והי' עקב · אהבה הלכות ברכות פ"א)

מצות עשה

מצוה כ היא שלונו לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהי' ההקרב' והבערת האש תמיד ואליו תהי' ההליכ' והעלי' לרגל והקבוץ בכל שנה והוא אמרו יתע' ועשו לי מקדש ולשון ספרי שלש מלות נלטוו ישראל בעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק הנה התבאר שבנין בית הבחיר' מלו' בפני עלמה וכבר באלרנו שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנור' והשלחן והמזבח וזולתם כלם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש וכבר יחד הליווי בכל חלק וחלק אמנם אמרו במזבח מזבח אדמה תעשה לי שישב בזה שהיא מלוה בפני עלמה חוץ ממלות מקדש הענין בו כמו שאספר לך אמנם כשטיה דקרא הנה הוא מבואר כי הוא מדבר בשעת התר הבמות שהי' מותר לנו בזמן ההוא שנעשה מזבח אדמה בכל מקום ונקריב בו וכבר אמרו כי ענין זה הוא שלוה לבנות מזבח שיהא מחובר בארץ ושלא יהי' נעתק ומטלטל כמו שהי' במדבר והוא אמרם במכילתא דרבי ישמעאל בפירוש זה הפסוק כשתכנם לארץ עשה לי מזבח מחובר באדמה וכאשר הי' הדבר כן הנה הלווי נוהג לדורות ויהי' מחלקי המקדש רולה לומר שיבנה מזבח אבנים בהכרח ובמכילתא אמרו בפי' ואם מזבח אבנים תעשה לי רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתור' רשות חוץ משלשה האחד מהם ואם מזבח אבנים אמרו ואם מזבח אבנים חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר אבנים שלימות תבנה וגומר · וכבר התבארו משפטי מלוה זו בכללה כלומר בנין בית המקדש ותארו ובנין המזבח והיא מסכתא מחוברת לזו והיא מספת מדות וכן התבאר תבנית המנורה והשלחן ומזבח הזהב ומקום הנחתם מן ההיכל בגמרת מנחות ויומא :

(תרומה · עבודה בית הבחירה פ"א)

מצוה כא היא שלונו לירא מן המקדש הזה מאד עד שנשים בנפשינו משא הפחד והיראה וזה מוראת מקדש והוא אמרו יתעלה את מקדשי תיראו וגדר זאת היראה כמו שזכרו בספרא אי זהו מורא לא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשה קפנדריא ולמדוהו מקל וחומר וכבר התבאר במקומות מהתלמוד שאין מותר לשבת בעזרה אלא מלכי בית דוד בלבד וזהו כלו באמרו יתעל' ומקדשי תיראו וזה יתחייב לעולם ואפילו בזמננו זה שהוא חרב בעונותינו שרבו ולשון ספרי אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מניין תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם ושם נאמר גם כן לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי ששכן שכינתו במקום הזה :

(בהר סיני · הלכות בית הבחיר' פ"ז)

מצוה כב היא שלונו לשמור המקדש ולהלכת סביבו תמיד לכבדו ולרוממו ולגדלו והוא אמרו לאהרן אתה ובניך אתך לפני אהל העדות רולה לומר אתם תהיו לי לפני תמיד וכבר נכפל זה הלווי בלשון אחר והוא אמרו ושמרת את משמרת אהל מועד וכתוב בספרי את ה ובניך אתך לפני אהל העדות הכהנים מבפנים והלוים מבחוץ ר"ל לשמרו ולהלכת סביבו ובמכילתא אמרו ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין ת"ל ושמרתם את משמרת הקדש הנה נתבאר לך ששמירת המקדש מ"ע ושם נאמר גדולה למקדש שיש עליו שומרים ואינה דומה פלטרין שיש עליו שומרים לפלטרין שאין עליו שומרים וידוע כי פלטרין הוא שם ההיכל אמרו כי גדולת ההיכל ורוממותו הם השומרים המסודרים עליו וכבר התבארו משפטי מלוה זו כלם במסכת תמיד ומדות :

(ויקח קרח · הלכות בית הבחירה פ"ח)

מצוה כג הוא שנלטוו הלוים בה לבד לעבוד במקדש בעבודות ידועות כמו נעילת השערים ואמירת השיר בעת הקרבן והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ועבד הלוי ולשון ספרי שומע אני אם רלה יעבוד ואם לא רלה לא יעבוד ת"ל ועבד הלוי בעל כרחו כלומר שהוא לווי חובה המוטל עליו בהכרח וזהו עבודת הלוים וכבר התבאר במקומות מתמיד וממדות ונתבאר ג"כ בפרי' שני דערכין (דף י"א) שהשיר לא יאמרוהו זולתי הלוים וכבר נכפל זה הלווי בזאת המלוה בלשון אחר והוא אמרו ושרת בשם יי' אלהיו ככל אחיו הלוים ואמר בשני מערכין (שם) אי זהו שרות שהוא בשם יי' הוי אומר זו שירה :

(ויקח קרח · כלי בית המקדש פ"ג)

מצוה כד היא שלוה הכהנים לרחוץ ידיהם ורגליהם כל זמן שי־טרכו להכנס בהיכל ולעבוד עבודה וזו היא קדוש ידים ורגלים והיא אמרו יתעלה ורחלו אהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם בבאם אל אהל מועד ומלות עשה זו יתחייב העובר עליה מיתה בידי שמים ר"ל שכהן ששמש במקדש בלא קדוש ידים ורגלים חייב מיתה בידי שמים והוא אמרו יתברך שמו ירחלו מים ולא ימותו וכבר נתבארו משפטי מלוה זו בשלמות בשני מזבחים :

(כי תשא · הלכות ביאת המקדש פ"ה)

מצוה כה היא שנלטוו הכהנים להדליק הנרות תמיד לפני ה' והוא אמרו יתברך שמו יערוך אותו אהרן ובניו וזאת היא מלות

הטבת

השבת הנרות וכבר התבארו דיני מצוה זו בשמיני ממנחות וביומא בפרק ראשון ומסכת תמיד :
(ואתה תצוה · תמידים ומוספים פ"ג)

מצוה כו היא שצוה הכהנים לברך את ישראל והיא אמרו יתעלה כה תברכו את בני ישראל וכבר התבארו דיני מצוה זו בפרק אחרון ממגלה ותענית ובשביעי ממסכת סוטה :
(נשא את ראש · אהבה הלכות תפלה וברכת כהנים פ"ד)

מצוה כז היא שצונו להשים לחם הפנים לפניו תמיד והוא אמרו יתע' ונתת על השלחן לחם הפנים לפני תמיד וכבר ידעת לשון התורה להשים לחם קדש בכל שבת ושיהי' עמו לבונה ושיאכלו הכהנים הלחם הנעשה בשבת הקודם וכבר נתבארו משפטי מצוה זו בפרק י"א ממנחות :
(תרומה תמידין ומוספין פ"ג)

מצוה כח היא שציוה הכהנים להקטיר קטרת בכל יום פעמים על מזבח הזהב והוא אמרו ית' והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהטיבו את הנרות וכבר התבארו משפטי מצוה זו ומעשה תאר הקטרת בכל יום בתחלת כריתות ובמקומות ממסכת תמיד :
(ואתה תצוה · תמידין ומוספין פ"ג)

מצוה כט היא שצונו להבעיר אש על המזבח בכל יום תמיד והיא אמרו יתעלה אש תמיד תוקד על המזבח וזה לא יתכן אלא במה שצוה בהתמדת שום האש על העצים בבקר ובין הערבים כמו שנתבאר בשני של יומא ובמסכת תמיד ובבאור אמרו אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט וכבר התבארו דיני מצוה זו ביומא ותמיד רוצה לומר מצות מערכת האש אשר יעשו בכל יום במזבח :
(צו את אהרן · עבודה תמידין ומוספין פ"ג)

מצוה ל היא שנצטוו הכהנים להסיר הדשן בכל יום מעל גבי המזבח והיא הנקראת תרומת הדשן והוא אמרו יתברך שמו ולבש הכהן מדו בד והרים את הדשן וכבר התבארו דיני מצוה זו בתמיד ובכפורים :
(צו . תמידין ומוספין פ"ג)

מצוה לא היא שצונו לשלוח הטמאים מן המחנה והוא אמרו יתעלה וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וזה המחנ' היא מחנה שכינה שחולה לו לשכות העזרה כמו שבארנו בת לת סדר טהרות מפירוש המשנה וכתוב בספרי וישלחו מן המחנה אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה וכבר נכפל זה הלווי · בלשון אחר והוא אמרו וכי יהי' בך איש אשר לא יהי' טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה ר"ל מחנה שכינה ולשון מכילתא צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה בעשה ומנין בלא תעשה ת"ל ולא יטמאו את מחניהם ובספרי ויצא אל מחוץ למחנה מצות עשה :
(נשא · בית המקדש פ"ג)

מצוה לב היא שצונו לכבד זרע אהרן לפארם ולנשאם ונשים מדרגתם מדרגה קודמת וראשונה ואפי' ימאנו לא נשמע מהם זה כלו הגדלה לאל יתעלה אחר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו ולהקריב קרבנותיו והוא אמרו יתעלה יתברך שמו וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב ובא הפירוש וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון ולשון ספרי וקדשתו על כרחו לימר כי זה צווי נלטוינו בו ואינו בבחירת הכהן וכן אמרו קדושים יהיו לאלהיהם על כרחם והיו קדש לרבות בעלי מומין שלא תאמר אחר שלא יאות להקריב לחם אלהיו למה זה נתן לו מעלת הקדמה וכבוד על כן אמרו והי' קדש כל הזרע הנכבד ההוא תמים ובעל מום וכבר התבארו התנאין המחויבין להם ואז יהי' ראוי להתנהג עמהם בזה המנהג במקומות מפוזרים בגמרא בחולין ושבת ובכורות וזולתם :
(אמור · כלי בית המקדש פ"ד)

הרמב"ן **מצות עשה** מגלת אסתר

בתב הרב המצוה ל"ג שנצטוו הכהנים ללבוש בגדים לגדולה וכבוד ואז יעבדו במקדש והוא אמרו יתע' ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך ושאר דברין בזה ומציה זו עם פשיטותי' בכתוב ואריכו' התור' בביאורי' לא ראיתי לבעל הלכו' שימנה אותה אבל מנה בלאוין מפוסר

מצוה לג היא שצוה הכהנים ללביש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת ואז יעבדו במקדש והוא

גראה לי שהתכללות הרמב"ן על בה"ג שאמר (א) שמה שלא מנה הלבשת בגדים במצות עשה הי' לפי שחשבה להכשר מצוה והוא אם כן חלק מהמצוה ולא יבא במנין אינו כלום · וזהו כי חלוק גדול יש בין הכשר מצוה ובין חלק המצוה כי באמרך הכשר מצוה הנה בגדי' שהימש (א) ודעתו זאת לומר דכיון שאין בלבישת בגדים שלא בשעת העבודה שום מצוה ואינן אלא

והוא אמרו ועשו בגדי קדש לאהרן ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות וזאת היא מצות בגדי כהונה ח' בגדים לכהן גדול וד' לכהן הדיוט וכל עת שישרת הכהן בפחות ממנין בגדיו המיוחדים לו באותה העבודה או ביותר מהם עבודתו פסולה ויתחייב על זה מיתה בידי שמים רוצה לומר למחוסר בגדים שעבד וכן מנוהו בגמרת סנהדרין (דף פ"ג) בכלל מחוייבי מיתה בידי שמים ולא בא בכתוב זה בבאור אבל בא בכתוב והגרת אותם אבנט והיתה להם כהונת עולם ובא הפירוש בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והיו להו זרים והרי נתבאר זר ששמש במיתה ואמרו בספרא וישם עליו את החשן פרשה זו למדה לשעת' ולמדה לדורות למדה לשרת יום יום ולשרת יום הכיפורים בכל יום משמש בבגדי זהב ביום הכיפורים בבגדי לבן וכבר בא בספרי שלבישת בגדים אלו היא מ"ע והוא אמרם מנין שאין אהרן לובש בגדים אלו לגדולתו אלא כמו מקיים גזרת המלך שנאמר ויעש כאשר צוה ה' את משה כלומר לבישת הבגדים ואע"פ שהם בתכלית היופי שהם מזהב שהם וישפה וזולתם מהאבנים הטובות והיפות לא יכוין בהם היופי אלא לקיים הצווי שצוה השם יתעל' למשה לבד והוא שילבש בגדים אלו תמיד במקדש וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם בזבחים ביומא ובסכה:

(ואתה תצוה כלי המקדש פי' י')

מצוה לד

הנה אתה אומר כי בזה תכשר המצוה לעשות' כהלכתה וא"כ ההכשר הזה אין חלק ממנה וראוי למנותו שהרי כמה הכשר מצות באין במנין כמו שחיטת הפסח שאינו אלא הכשר לאכלו בערב ושריפת פרה אדומ' שהוא ג"כ הכשר להזי' האפר הזוא מוכן להזות בו את הטמאים ורבים כאלה אבל חלק המצוה בודאי הוא שאין ראוי למנות כי הוא דבר מועט נפרד מהכל ואינו עומד בפני עצמו ולא תשיבני על מה שכתבתי שהלבש' בגדים אינו חלק העבוד' ממה שכתב הרב בשרש י"א וז"ל כל מה שהתבא' לך שתכלי' מצוק' לא יגיע לחלק א' מאותן החלקים הנה הוא מבואר שקבוצם הוא ענין המנוה עכ"ל · פי' שכל החלקים ימנו למצו' אחת ע"כ · והנה מצאנו שהקרבן לא יכשר רק בלבישת הבגדים כדאית' סוף פרק אלו הן הנשרפין (דף פ"ג ע"ב) שאמר מניין למחוסר בגדים שאם עבד חלל וכו' ואם כן יהי' הלבשה חלק ממנו · אני אומר שאינה קושיא למדייק לשון הרב לפי שהו' כתב כל מה שתכלית המצוק' לא יגיע לחלק א' מאותן החלקי' משמע שכבר ידענו שהם חלקים ממנו ולא כתב שלא יגיע תכליתו עד העשות בו דברים רבים שיהיה משמע בין אם יהיו חלקים ממנו או לא וא"כ מאמר שהלבשת בגדים אינו חלק מגוף הקרבן כי הוא דבר נפרד ממנו בודאי יש לנו למנותו ומה שאמר עוד (ב) שאם באנו למנות הלבשת בגדים צריך שנמנה בהם מצות רבות כגון מצות בגדי לבן וכו' · נ"ל שמצות הלבש' לכהנים אינה אלא אחת ולכן לא מנאם הרב למצות רבות כמו שעשה גם כן בלאו קמ"ה בענין אסור יציאת כהנים מן המקדש בשעת עבודה שכלל כ"ג וכהן הדיוט הכל במצוה אחת וזה מפני שגם שנצטוו בה אנשים חלוקים מכל מקום אינה כי אם פעולה אחת והוא היציא' וכן יהי' גם כן הלבשה בבגדים · ומה שאמר עוד (ג) כי עשיית השלחן והמנורה והמזבח לא יבאו במנין לפי שהם הכשר מצות · אני אומר דלאו מפום הא הי' להם לבא במנין לפי שהכשר המצות באו במנין כאשר כתבתי למעלה · אמנם הטעם הוא כאשר כתב הרב כי הם חלק ממצות בנין הבית ואף שהם אינם מעכבים העבודה בבית המקדש על זה לא ימנע מהיותם חלקים שהר

כמה

אלא הכשר העבודה שאם עבד בפחות מהן או ביותר תפסל עבודתו · והנה הוא חלק ממצות העבודה (ב) ואם הייתי מונה זה מצוה הי' ראוי שתמנה מצות בגדי לבן ביום הכיפורים מצוה אחרת כמות זה כן מות זה וכן ראוי למנות בגדי כ"ג מצו' ובגדי כהן הדיוט מצוה שניה אבל כולן חלקים מחלקי העבודה המצוה ממנו יתעלה בימים הנאמרים בהם וכבר כתבא' שאין מונים חלקי המצות (ג) וכן לא נמנה אנחנו עשיית השלחן

השלחן הקרבן ומזבח ומנורה מצוה מפני שנצטוינו לשום לחם לפני ה' תמיד וצ"ה אותנו בהכשר העבודה הזאת שהיא לשום אותו בשלחן מתואר כן ושיסודר לנו שתהי' הדלק' הזו במנורה של זהב מקשה ועניינה כן וכן והנה הם תשמישי קדושה · ולא הוכשר בעיני הטעם שכתב בו הרב שאמר שהם חלקים מחלקי המקדש לפי שאין הכלים חלק מן הבתים אבל הם שתים מצות ואינן מעכבות זו את זו ומקריבין בבית אף על פי שאין בו כלים אלו (ד) ולכן אלולי עשיית הארון והכפרת לשום שם העדות תמנה מצוה בפני עצמה ואל תחשוב לומר שלא תמנה שלא נצטוינו לדורות ולא נעשה אלא ללוחות הברית ובבית שני שלא הי' ארון שנגנז מהם או כדברי האומר שגלה לבבל לא עשו ארון אחר שהרי כבר מנה הרב משאו על הכתף מצוה לפי שהמצוה ההיא קיימת לנו לדורות והארון עם לוחות הברית קיים לנו לעולם ומצות נשיאתו בלוים או בכהנים אינו נגדר בזמן אלא כל זמן שימצא אנו מצווין לנשאו בכתף ועוד הוא עתיד ליגלות אמן במהרה בימינו יהי' והנה היא מצות מכלל המצות הקיימות לדורות (ה) וכמו שמנה הרב משא הארון כן באמת תמנה עשיית מצוה מכלל מצות עשה לפי שהיותו מצוה קיימת לנו ועוד שאם נעלה על דעתנו שיאבד או שישבר מצוה לעשותו כמדה הראשונה לשום שם לוחות העדות כי בכך נצטוונו והנה מכל מקום היא מצוה מיוחדת בפני עצמה אינה הכשר מצוה אחרת כמנורה והמזבחות והשלחן וכן הבגדים כדעת בעל הלכות אינם אלא להכשר העבודות שנצטוינו בכהן אבל אהרן עליו השלום הי' לובש אותם כמקיים גזירת מלך שגזר עליו לעבוד בכהן לא הי' מתענג בלבישתם להתפאר ולהתעטר ביופים ולא להתיהר בכבודם. ואמנם דעת הרב בבגדים

כמה דברים יש שאינם מעכבי' דבר אחר והם חלקים כמו התכלת והלבן שאינם מעכבים זה את זה וכל אחד מהם הוא חלק ממצות ציצית ומה שאמר עוד (ד) כי גם עשיית הארון יש לה ביאה במנין · כ"ל כי המצוה אינה נוהגת לדורות לפי שלעולם לא נצטרך לעשות אחרי' כי אותה שעשה בצלאל קיימת היא לדורות ולא אבדה מן העולם כי גניזה היא גם בשובה אלינו לא תאבד לעולם וא"כ אין מציאות בעולם שנעשה ארון אחרת · ומה שאמר בעל זוהר הרקיע במ"ע ק"כ שיש להביא ראיה שתהא נוהגת לדורות ממה שאמרו דרך תימא במנחות פ"ג (דף כ"ח ע"ב) אלא מעתה הא דכתיב ועשית לך ארון עץ הכי נמי דלך ולא לדורות נראה בעיני שלא מן השם הוא זה שפי' מה שאמר לך ולא לדורות אינו לומר ר"ל זאת המצוה אינה נוהגת לדורות רק פירושו היא וכי הארון שנעשה בימי משה הי' ראוי להשתמש בה משה ולא הדורות שהרי זאת הקושיא הקשה על מה שאמר שם ת"ר כל הכלים שעשה משה כשרים לו וכשרים לדורות חצוצרות כשרות לו ופסולות לדורות שחצוצרות מ"ט איליימא דא"ק עשה לך לך ולא לדורות אלא מעתה ועשית לך ארון עץ הכי נמי דלך ולא לדורות · ומה שאמר עוד הרמב"ן · (ה) כי כמו שמנה הרב משאו כן יש לנו למנות עשייתו זה אינו שמה שמנה הרב משאו יהי' פירושו במשא הארון שנעשה בימי משה אשר לא נעשו יותר ולא תעשינה · ומה שאמר עוד (ו) כי הי' לו למנות גם כן עשיית העבודה הראויה מעומד שיעשנה מעומד כ"ל שהיא חלק מהמצוה ולכן לא מנאה כאשר חשב הוא בעצמו עליו ואף אם לא יהיה חלק לא יבא במנין אחרי כי יצא לנו מכלל עשה שלא בא לנו בו אזהרה מיוחדת :

ובקידוש יותר מחוורת למנותם גם בכלל מצות עשה כי בעבודתם מקיים מצוה נוסף על משתמר מן הלאו (ו). ואם כן למה לא ימנה מצות עשה שיעשו הכהנים בעבודה מעומד לא יושב ולא שוכב ממה שדרשו (זבחים כ"ג ע"ב) לעמידה בחרתים ולא לישיבה והרב כתב בחיבורו הגדול בעובד מיושב שאינו לוקה שאזהרתו מכלל עשה ואולי מפני שלא בא הכתוב בזה לשון לאו אם ימנה הכשר עבודה בלבד ואינו מסור : כתב

מצות עשה

מצוה לד היא שצונו שישאו הכהנים הארון על כתפיהם כשנרצה לשאת אותו ממקום למקום והוא אמרו כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו ואף על פי שזה הלווי בא ללויים בעת ההיא אמנם היה זה למספר מעוט הכהנים הצריכין במצוה אם כן המצוה מחוייבת לכהנים והם אשר ישאוהו כמו שנתבאר בספר יהושע ובספר שמואל וכאשר צוה דוד לשאת הארון בפעם שניה אמר בדברי הימים וישאו בני הלוים את ארון האלהים כאשר צוה משה כדבר ה' בכתפם במוטות עליהם וכן כשזכר בדברי הימים מחלקות הכהנים לעשרים וארבעה משמרות

משמרות אמר אלה פקודתם לעבודתם לבא לבית ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר צוה ה' אלהי ישראל באורו החכמים זכרם לברכה שהוא רומז אל היות עבודת הכהנים לשאת את הארון על הכתף וזהו כאשר צוהו ה' אלהי ישראל ולשון ספרי כמשפטם וכולי כאשר צוהו ה' היכן צוהו ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו הנה נתבאר לך שמצוה זו מכלל המצות:
(נשא · בית המקדש פ"ג):

מצוה לה היא שצונו שיהיה לנו שמן עשוי על מתכונת המיוחד מוכן למשוח בו כ"ג שיתמנה כמו שאמר והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה וממנו ימשחו קצת המלכים כמו שהתבאר בתלמוד בדין מצוה זו וכבר נמשח בו המשכן וכל כליו לא ימשחו בו הכלים לדורות כי בבאור אמרו בספרי שבמשיחתן של אלו רוצה לומר כלי המשכן הוקדשו כל הכלים לעתיד לבא אמר יתעלה יתברך שמו שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק קמא מכריתות:
(כי תשא · כלי בית המקדש פ"א):

מגלת אסתר | מצות עשה | הרמב"ן

מצוה לו היא שצונו שיהיו הכהנים עובדים למשמרות תעבוד כל המשמרת שבוע אחד ולא יד הכל מעורבת יחד זולתי ברגלים שיעבדו כל המשמרות כלן בשוה וכל מי שבא מהם מקריב וכבר נתבאר זה בדברי הימים איך חלק דוד ושמואל אותם לעשרים וארבעה משמרות והתבאר בסוכה שברגלי' יד כלם שוה ולשון מצוה זו אמרו וכי יבא הלוי וגומר ובא בכל אות נפשו ושרת בשם ה' אלהיו חלק כחלק יאכלו ולשון ספרי ובא בכל אות נפשו יכול לעולם תלמוד לומר באחד שעריך בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד וזהו בשלשה רגלים יכול כל המשמרות שוות בקרבנות הרגל הבאים שלא מחמת הרגל תלמוד לומר לבד ממכריו על האבות מה מכרו אבות זה לזה אתה שבתך ואני בשבתי כלומר הסכמת' בכל סדור משמרות העבודה משמרה בכל שבוע וכן פירש אנקלוס בר ממטרתא דייתי בשבתא דכן אתקינו אבהת' וכבר בארו דיני מצוה זו בסוף גמרת סוכה:
(שופטים ושוטרים · כלי בית המקדש פ"ד):

כתב הרב והמצוה הל"ו שנצטוינו שיהיו הכהנים עובדי' למשמרות עבודת שבוע ולא תהי' יד הכל מתעסקת יחד אלא ברגלים בלבד ואז יעבדו המשמרות כלן בשוה וכל מי שבא יקריב ולשון זאת המצוה באמרו יתעלה וכי יבא הלוי וגומר ולשון ספרי ובא בכל אות נפשו יכול לעול' וגומר · (א) ולפי דעתי אין מצוה הכתוב הזה שיעשו משמרות ולא מניעה שלא תהי' יד הכל מתעסקת בעבודה כי לבד ממכריו על האבות שאילות לא מצוה שהוא יתעי' מצוה להיותם עובדים ואוכלים חלק כחלק חוץ מן הממכרים ואפי' לפי המדר' שדרשו בספרי ובגמרת סוכה (דף נ"ה ע"ב) יכול לעולם ת"ל מאחד שעריך לא אמרתי אלא בזמן שכל ישראל נכנסין בשער א' מ"מ אין בפרשה צואה על המשמרות אבל המצוה הוא שיעבוד הכהן בכל אות נפשו ברגל ולא

נראה לי שהכהן כדברי הרב שהעבוד דרך משמרות נצטוינו בה בתורה שנא' ובא בכל אות נפשו ודרשו בספרי יכול לעולם וכו' כאשר הביא במצותו · ומה שאמר הרמב"ן (א) כי לבד ממכריו על האבות ה וא שאילות ולא מניעה גם זה דעת הרב שהרי לא היכיח חליק המשמרות ממנו רק מרישיה דקרא שאמר ובא הלוי בכל אות נפשו ושרת ובא בקבלי יכול לעולם ת"ל באחד שעריך לא אמרתי אלא בזמן שכל ישראל נכנסים בשער אחד דמשמע מכאן שבשאר ימות השנה אינו יכול לעבוד בכל עת שירצה וא"כ צריך לעבוד דרך משמרות · והרי זאת המצוה דומה בקצת למצות לא אכלתי באוני ממנו שמנאה הרב גם שלא בא בה צווי מפורש מכל מקום אמר שמאחר שהתחייב להודות בפיו שלא עשה כך וכן מכלל שהוא מוזהר ממנו כאשר כתב בסוף שרש ח' ובכאן נ"כ כאמר שמאחר שהתורה אמרה וכי יבא הלוי מאחד שעריך משמע דוקא בשעת רגלים ולא בימים אחרים כי אז יצטרך לעבוד דרך משמרו' וא"ת

מצוה לז

מתדרש

ולא ימנעוהו מלבד במוכרים שעשו עליהם האבות שהם בשאר ימות השנה ובדברים הבאים שלא משמת הרגל (ב) וראיתי לרב בחבורו הגדול שכתב כן משה רבי' חלקם לשמונה משמרות וביני שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבע ועשרים משמר ומצות עשה להיות כל המשמרות שוין ברגלים וכל מי שבא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד עובד וחולק עמהם ואין אומרים לו לך עד שיגיע משמרך שנאמר וכי יבא הלוי מאחד שעריך וגומר וזה הלשון הוא מדוקדק יותר ממה שכתב כאן במאמר (ג) ונראין הדברים עוד שאף המדרש הזה אסמכתא בעלמא הוא שרצו לקיים הפרשה אף לאחר תקון המשמרות (ד) והנראה במשמרת שהוא תקון נביאים לא קודם כמו שאמרו (תענית דף כ"ז) משה רבינו תיקן שמונה משמרות ויסדו דוד ושמואל הרואה באמונתם עשרים וארבעה מפני שיש בתקון המשמרות זרוז שאלו היו הכל עובדים כל השנה ואי אפשר שלא יחזרו לעריהם ולבתיהם כשלא יהי' עליהם זמן קבוע בחזרת' לעבוד יארע להם בזה עצלה ולכן קבעו להם זמן שיבאו בתיקון המשמרו' ובתי האבות ג"כ אבל כונת הכתוב שהכהנים כל זמן שיבאו למקדש יזכו בעבודה ויחלקו עם הכהנים הנמצאים במקדש לא שידחו אותם או שיאמרו להם כבר באו אלה בעלי הקרבנות לעזרה ויהי בזה רפיון לביאת הכהנים למקדש ואמר לבד ממכריו שאם מכרו אבות זה לזה אתה בשבתך ואני בשבתי או אתה בחדשך ואני בחדשי אין הבא במשמר שאינו שלו זוכה בקרבנות ואינו חולק עמהם ומכאן נתקנו המשמרות לא שיהי' עליהם מניעה שלא יעבדו כלם אבל הענין כולו סדור כמשפט הכהנים (ה) וכן עשו עוד כ"ד משמרות בלוים ולא בא בהם כתוב או מדרש שהפרשה הזו בכהנים בלבד היא כמו שכתב חלק כחלק יאכלו ואין ללוים במקדש אכילה כלל. ולשון ספרי יכול בבן לוי הכתוב מדבר תלמוד לומר מאחד שעריך מי שלא נטלו שעריהם במקום אחד ושרת בראוי לשרת יצאו לוים שאין ראויים לשרת והנה זה ראיה שלא מן המצוה הזו הותקנו המשמרות (ו) וראיה עוד על זה שלא היו הכהנים כלם נחלקים לאלו המשמרות אבל יש מהם שאין להם משמר קבוע כמו שאמרו בגמרא תענית (דף י"ז) ויודע שבתי אבותיו קבועים ואינו יודע שבתי אבותיו קבועים (ז) ומבואר בתוספתא יש מהן שקבעו עצמם לעולי' הבא בשבת בא בשבת לעולם לאחר שבת לאחר שבת לעולם יש מהם שמגדילין פעם אחת בחדש ויש מה שמגדילין פעם אחת בשנה יש מהן שמגדילין פעם אחד בשבוע ויש מהן שמגדילין בכל משמר ומשמר וענין ההגדל' הוא

ממדרש דספרי וגם דסוכ' משמע שיש מצוה לעבוד בשאר הימים מלבד הרגלים דרך משמרות · ומה שאמר עוד (ב) כי הרב חזר בו בחבורו הגדול כ"ל שאין שם חזרה מעבודתם דרך משמרות שהרי כתב בתחלת הפרק וז"ל הכהנים הבדילו וכו' עד דאמר ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן שנאמר וקדשתו כי את לחם אלהיך וגומר וכתב אחר כך שם וז"ל צריך כל אדם מישראל לנהוג בכהן כבוד וכתב עוד וז"ל משה רבינו חלק הכהנים לח' משמרות וכו' וכ"ל כי פי' דבריו כך היא בראשונה אמר שמצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם רצונו כמו שמפרש אח"כ שינהגו בהן כבוד · וכשאמר עוד ולהכינם לקרבן רצונו לחלקם למשמרות שיעבדו בהם וזהו שכתב אח"כ שם משה רבי' חלק הכהנים לח' משמרות וכו' אבל אמת הוא שלא הביאו מפסוק וכי יבא הלוי כאשר עשה כאן רק מפסוק וקדשתו ושמא כי הוא מבורר יותר ולכך סמך עליו · ומה שאמר עוד (ג) כי המדרש דסוכה היא אסמכתא אני אומר שהיא דרשה גמורה ועליו להביא ראיה · ומה שאמר עוד (ד) כי מההיא דתענית שאמר משה תקן להם לישראל ח' משמרות יש ראיה שהם תקון הנביאים · אני אומר כי משם ראיה ממש היותה מצוה מן התורה שהרי מאותו מאמר משמע שמשה תקן מנין המשמרות שיהיו ח' שאם דעתם הי' שמשה תקן להם גם מצות המשמרות הי' להם לומר משה תקן להם לישראל משמרות וחלקם לשמונה ומדלא קאמר הכי ש"מ שכבר הי' מצוה על מצות המשמרות אך לא על מניינם והוא חלקם לח' כפי רצונו או לפי שהיו מועטי' · ומה שאמר עוד (ה) שגם הלוים חלקו לכ"ד משמרות ולא בא בזה פסוק הנה זה לא יזיק לאותם שבא בהם פסוק ומה שחלקום לפי דעתי הי' כי הם היו צריכים לשרת לכהנים ולהקל מעליהם חלקו אותם גם כן ומה שאמר עוד (ו) שיש מהכהנים שלא היו קבועים שאם כן נראה לו שאינה מצוה כ"ל שאין זו קושיא שהרי הרב לא אמר שחלוק המשמרות יהי' מצוה רק העבודה דרך משמרות ואם כן אינו מן ההכרח שכלם יחלקו למשמרות רק אותם הבאי' לעבוד כדי שלא יעבדו בערבובי' וזהו שאמר בזה המאמר שכל מי שאינו יודע שבתי אבותיו קבועים מותר לשתות יין בזמן הזה לפי שמאחר שהוא מסופק אם אבותיו היו מן הקבועים אינו ראוי להקריב . ומה שהביא עוד (ז) מן התוספתא שנראה שיש מהם שהיו באים להקריב במשמרו' של אחרים לפי שלא היו קבועים כ"ל דמאחר שכבר יש שם משמרה קביעה אף אם יבאו אחרים להקריב עמהם אין זה דרך ערבוביא

כי

כי הבאים הם עולים לגבי המשמר' הקבוע' · ומה שאמר עוד (ח) למנות בזה הענין ג' מלות אינו נכון בעיני אמנם בס"ף הסכים אל האמת למנות הכל למצוה אחת אבל תהי' מן התורה כנראה

הוא שלא קבעו לעצמם משמר אלא באים ומסייעי' לעובדים שם ומגדילין המשמר ואין להם זמן אלא ברצונם פעם אחת בשבוע ויש בכל משמר ומשמר ביום שיתפלו בו שהם לא מכרו שבתם לאחרים ולא קנו מהם שאין ממכריו

מצוה והוב מצאתי בברייתא במסכת ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי בל"ב מדות שהתורה נדרשת והיא שנוי' שם בגשון הזה מדבר שאינו מתפרש (במקומו ומתפרש) במקום אחר כילד ויטע יי' אלהים גן בעדן מקדם וכו' כיוצא בו משפחות בני קהת יחנו וגומר משפחות בני הגרשוני יחנו על ירך המשכן ימה ונשיא בת אב למשפחות מררי על ירך המשכן יחנו לפונה אבל לא שמענו שלוה אהרן את בניו להיות ארבע ועשרים משמרות והיכן שמענו אלה פקודתם לעבודתם לבוא בבית יי' כמשפטם ביד אהרן אביהם וגו' למדנו שמלוה זו מימי משה ואהרן . נוסחא אחרינא מצאתי בה אבל לא שמענו שלוה הקדוש ברוך הוא שיעשה את בניו ארבעה ועשרים משמרות למדנו שהיתה מלוה זו ביד משה ואהרן . והעיקר הנראה מכל מה שהזכירו במשמרות שהיא מלוה מקובלת ממשה מסיני ולא נכתבה בתורה אבל הסדר הוא במשמרו' בשני ענינים שיעבדו כלם לעשמרות חלוקת בין לוים בין כהנים שהיה כל משמרה ממנה על מקום מיוחד על עבדה מיוחדת בכל הענין שלוה בהם במשכן איש איש על עבודתו והוזהרו במיתה לשעה ולדורות שלא יקרב אחר למלאכת חבירו כמו שדרשו ולא ימותו גם הם גם אתם וכן נחלקו במקדש בימי דוד ושמואל ומפורש בכתוב וכן שנינו (שקלים דף ז') ואלו הן הממונים שהיו במקדש יוחנן בן פנחס על החותמות אחיה על הסלתות וכו' והחלקו עוד למשמרות במקומות מן המקדש באותו ענין שחלק אותם הכתוב במשכן משפחות בני קהת יחנו ומשפחות בני הגרשוני יחנו וכן כל נוהג לדורות ומזה שנינו (מדות דף ס"ה) בג' מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש והלוים באחד ועשרים ובגמר' (תמיד דף ס') למדוה מדכתיב והחונים קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו ודרשו מה משה בחד מקום אף אהרן ובניו כל חד וחד מקום לחודיה ולמדו כ"א מקומות של לוים מקראי דדוד כדאיתא התם . והענין השני במשמרות הוא שימכרו שבתם זה לזה ויעבדו משפחה פלונית שבת א' ומשפחה פלונית שבת אחרת ולא נלטוינו בו בתורה ולא נהג במשכן אבל היתה בידם ממשה ואיפשר שמפני מיעוטם לא נהגה בהם ומשה רבינו ע"ה שתיקן ד' משמרות לוה בהן לימי שילה ונוב וגבעון ולוה בהשלמת כ"ד לבית המקדש והוא לפי שילטרכו ללאת לערי ישראל כדי שיהיו זריזין לבא ליום קבוע ולא יעברו המועד ודוד ושמואל עשו המלוה אשר היתה קבלה בידם והוא שנאמר המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם והם ובניהם על השערים לבא לבית יי' לבית האהל למשמרת לארבע רוחות יהיו השוערים מזרחה ימה ולפונה ונגבה וזהו ענין המשמרות במקומות וכתיב ואחיהם בחצריהם לבא לשבעת הימים מעת אל עת עם אלה וזה הוא חלוקת המשמרת לשבתות ושם כתיב להכין שבת שבת ואחר תקון המשמרות לשבתות כתיב אלה פקודתם לעבודתם לבא לבית יי' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר לוהו יי' אלהי ישראל ירלה לומר לבית יי' שהם ילכו בכל ערי ישראל ויבואו לשבתות לעשות העבודה וענין כמשפטם ביד אהרן אביהם אבל כיון שהעבודו' בקרבנו' מפורשת מבוארת לדורות לא יתלה אותן באהרן לפיכך ידינו רבותינו עוד בזה כי אהרן נלטוה בזה התיקון על המשמרות מפי משה מפי הקדש ולא חדשו הכהנים והלוים מעלמם אלא שמרו קבלה (פ"א שבידם מבית אבי אביהם וזה הוא שאמרנו שהיא מלות קבלה) הלכה למשה מסיני (ח) והנה ראוי במנין המלות שנמנה מלות עשה שיעבדו הכהנים במקדש בכל אות נפשם מלבד מה שיסכימו במשמרות ונמנה מלות עשה שיהיו כולם בין לוים בין כהנים ממונים איש איש על עבודה ידועה לו ונמנה מלות עשה מהלכה למשה מסיני שימכרו שבתותיהם זה לזה אתה בשבתך ואני בשבתי ושמא יהי' כל הסדר בתקונו נמנה מלוה א' שהכל תשלום ענין :

מצות עשה

מצוה לז היא שנלטוו הכהנים שיטמאו לקרובים הנזכרים בתורה כי בעבור שמנעם הכתוב מלהטמא למת לכבודם והתיר להם להטמא לקרובים שמא יחשבו שהרשות בידם ואם רצו להטמא יטמאו ואם לא רצו לא יטמאו גזר להם גזרה ומייב עליהם חיוב והוא אמרו יתעלה ויתברך

שמו לה יטמא כלומר לאחותו ולשון ספרא לה יטמא מלוה לא רלה לטמא מטמאין אותו בעל כרחו ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ולא רלה לטמא לה ודחוהו חכמים וטמאוהו בעל כרחו . וזה בעצמו הוא מלות אבל כלומר כל איש מישראל חייב להתאבל על קרוביו

כלומר

כלומר שהם אתי מצוה ולחזק חיוב זה באר אותו בכהן שהוא מוזהר על הטומאה שיטמא על כל פנים כשאר ישראל כדי שלא יתלם דין האבלות וכבר התבאר שאבלות יום ראשון דאורייתא ובבאור אמרו במועד קטן (דף י"ד ע"ב) אינו נוהג אבלות ברגל אי אבלות דמעקרא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד הנה כבר התבאר שחיוב אבילות הוא מצות עשה אמנם ביום ראשון לבד והשאר דרבנן ואפי' הכהן חייב לנהוג אבלות ביום ראשון ויטמא לקרוביו והדין זה וכב' התבארו משפטי מצוה זו במסכת מ"ק ובמסכת ברכות ובכתובות ובספרי פרשת אמור אל הכהנים וחיוב בזה שנתחייב בה להטמא לקרוביו ואין הנשים חייבות בה כי מי שהוזהר מהטמאה לזולת הקרובים הוא נצטווה שיטמא לקרובים אבל הכהנות שלא הוזהרו מטומאת מת כמו שיתבאר במקומו כן לא צוו להטמא אבל תנהגו אבלות וברשותן להטמא ודע זה :

(אמור · הלכות אבל פ"א)

מצוה לח היא שצוה כהן גדול שישא בתולה והוא אמרו והוא אשה בבתוליה יקח ובבאור אמרו (יבמות דף נ"ט) עושה הי' ר' עקיבא ממזר אפילו מחייבי עשה ובאור זה כשהי' כהן גדול בא על בלתי בתולה שהיא אסורה לו בעשה שהשרש הזה אמרנו לאו הבא מכלל עשה עשה והנה כבר התבארו משפטי מצוה זו ביבמות וקידושין וכתובות :

(אמור . קדושה הלכות איסורי ביאה פי"ז)

מצוה לט היא שצונו להקריב במקדש שני כבשים בני שנה בכל יום ואלו נקראין תמידין והוא אמרו שנים ליום עולה תמיד וכבר התבאר סדר הקרבתן ומעשיהן ביומא ובמסכת תמיד :

(פנחס . תמידין ומוספין פ"א)

מצוה מ היא שצונו שיקריב כהן גדול בכל יום תמיד מנחה בבקר ומנחה בערב והיא נקראת חבתי כהן גדול ותקרא גם כן מנחת כהן משיח והוא אמרו יתעלה זה קרבן אהרן ובניו וכבר התבארו משפטי מצוה זו ומתי תקרב במנחות וביומא ותמיד :

(צו . תמידין ומוספין פ"ג)

מצוה מא היא שצוה להקריב קרבן בכל שבת ושבת מוסף על תמיד של כל יום ויום והוא אמרו שני כבשים בני שנה וכבר התבאר סדר הקרבתו בפרק שני מיומא ותמיד :

(פנחס . תמידין ומוספין פ"ד)

מצוה מב היא שצוה להקריב קרבן בכל ר"ח מוסף על תמיד של כל יום וזהו מוסף ראש חדש והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ובראשי חדשיכם וגו' :

(פנחס . תמידין ומוספין פ"ז)

מצוה מג היא שצוה להקריב קרבן מוסף על התמיד כל שבעת ימי הפסח והוא אמרו יתעלה שבעת ימים תקריבו אשה לי"י :

(אמור תמידין ומוספין פ"ז) :

מצוה מד היא שצוה להקריב מנחת העומר והיא מנחת שעורים ביום ששה עשר בניסן ונקריב עמה כבש תמיד בן שנתו לעולה והוא אמרו יתע' והבאתם את עומר וגומר מנחה זו היא הנקראת בכורים ואליה רמז באמרו יתברך שמו ואם תקריב מנחת בכורים ולשון מכילתא כל אם ואם שבתורה רשות חוץ משלשה שהם חובה אחד ואם תקריב מנחת בכורים אתה אומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר תקריב מנחת בכוריך חובה ולא רשות וכבר התבארו משפטי מצוה זאת כלם בשלמות בפרק עשירי ממנחות :

(אמור · תמידין ומוספין פ' י"ז) :

מצוה מה היא שצוה להקריב קרבן מוסף ג"כ ביום חמשים מהקרבתם העומר שהוא ששה עשר בניסן וזהו מוסף עצרת הנזכר בספר במדבר סיני והוא אמרו יתעלה וביום הבכורים בהקריבכם :

(פנחס · תמידין ומוספין פ"ח) :

מצוה מו היא שצונו להביא שתי הלחם חמץ למקדש עם הקרבנות שהם יבאו בכלל הלחם בעצרת המוגבל להקריב קרבן כמו שבא בויקרא ושיאכלו הכהנים שתי הלחם אחד הנפתם עם כבשי השלמים והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ממושבותיכם תביאו לחם תנופה וכבר התבאר במנחות שזה הקרבן הבא בגלל הלחם חלוק ממוסף היום ושזה זולת זה וכבר בארנו אנחנו זה בבאור מספיק בפי' מסכת מנחות וכבר נתבארו משפטי ענו' זו כולם במסכת מנחות בפרק ד' וס' וי"א :

(אמור · תמידין ומוספין פ"ח) :

מצוה מז היא שצוה שנקריב קרבן מוסף ביום ראשון מתשרי והוא מוסף ראש השנה והוא אמרו יתברך ובחדש השביעי באחד לחדש ועשיתם עולה לריח ניחוח לי"י :

(פנחס · תמידין ומוספין פ"ט) :

מצוה מח היא שצונו להקריב קרבן מוסף ביום עשירי מתשרי והוא אמרו יתב' ובעשור לחדש השביעי והקרבתם עולה אשה לי"י :

(פנחס תמידין ומוספין פ"י) :

מצוה מט היא שצונו לעשות עבודת היום כלומר כלל כל הקרבנו' והודוין המתוקנין ביום צום כפור כדי שיכופר בהם כל העונות כמו שבא בכתוב והיא העבודה הכתובה באחרי מו' והראי' על היו' הכלל כלו מצו' אחת אמרי' במסכת יומא (דף ס') כל מעשה יום הכיפורים האמור על הסדר הקדים מעשה לחברו לא עשה כלום וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת יומא :

(אחרי מות · הלכות י"כ פ"ד) :

מצוה נ היא שצוה להקריב הרבן מוסף בחג הסוכות והוא אמרו יתע' והקרבתם עולה וזהו מוסף החג :

(פינחס · תמידין ומוספין פ"י)

מצוה נא היא שצוה להקריב קרבן מוסף בשמיני של חג והוא מוסף שמיני חג העצרת ומה שחייבו שהנה מוסף זה בפני עצמו חלוק מכלל ימי הסוכות היות הנדרש אצלנו שמיני עצרת רגל בפני עצמו וזה מבואר תכלית הבאור :

(פינחס תמידין ומוספין פ"י)

מצוה נב היא שצונו לעלות למקדש ג' פעמים בשנה והוא אמרו ית' שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וכבר התבאר בכתוב כי זאת החגיגה הוא שכל מי שיעלה בקרבן יקריבהו והנה נכפל הצווי פעמים ולשונם חגיגה דף ו' ע"ב שלש מצות נוהגת ברגל חגיגה ראיה ושמחה וחגיגה זו עניינה שיקריב קרבן שלמים ואין נשים חייבות בה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת חגיגה :

(ואלה המשפטים : קרבנות הלכות חגיגה)

מצוה נג היא שצונו להראות ברגלים והוא אמרו ית' שלש פעמי' בשנה יראה כל זכורך ועניין זאת המצוה שיעלה אדם למקדש עם כל בן זכר שיהיי' לו שיוכל ללכת ברגליו יקריב קרבן עולה בראיתו והוא הנקרא עולת ראיה וכבר קדם לנו אמרם שלש מצות וכו' וכבר התבארו משפטי מצו' זו רוצה לומר מצות ראיה במסכת חגיגה והוא ג"כ אינה נוהגת בנשים ואין חייבות בה :

(ראה · קרבנות הלכות חגיגה פ"א) :

מצוה נד היא שצונו לשמוח ברגלים והוא אמרו ית' ושמחת בחגך והיא מצוה שלישית מן השלשה מצות שנוהגות ברגל ועניין הראשון הרמוז אלינו בצווי זה הוא שנקריב קרבן שלמים על כל פנים ואלו השלמים נוספים על שלמי חגיג' והם הנקראי' בתלמוד שלמי שמחה ומהקרבת שלמים אלו יאמרו (שם) נשים חייבות בשמחה וכבר בא הכתוב וזבחת שלמים וגומר וכבר התבארו משפטי מצוה זו גם כן בחגיגה ובכלל אמרו ושמחת בחגך מה שאמרו ג"כ לשמח בם במיני שמחה ומזה לאכול בשר ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק מיני פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים ולשחוק בכל ניגון ולרקד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה זה כולו נכנס באמרו ושמחת בחגך ומה שיתחייב מהם יותר שתיית היין לבד כי הוא יותר מיוחד בשמחה ולשון גמרת פסחים (דף ק"ט) שחייב אדם לשמח בניו ובנותיו ברגל במה משמחן ביין ושם אמרו תניא רבי יהודה אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים עכשיו אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש וכבר אמרו גם כן (שם) אנשים בראוי להן ונשים בראוי להן ולשון התורה הוא שנכלל בשמחה זו האנשים החלושים והעניים הגרים באמרו ית' והלוי והגר והיתום והאלמנה :

(ראה · קרבנות הלכות חגיגה פ"ו) :

מצוה נה היא שצונו לשחוט שה הפסח ביום ארבעה עשר בניסן בין הערבים ומי שעיבר על צווי זה ולא יקריבהו בזמנו חייב כרת בין איש בין אשה וכבר התבאר בגמרת פסחים (דף כ"א) שפסח ראשון מצוה לנשים ודוחה את השבת כלומר הקרבתו בארבעה עשר שחל להיות בשבת כמו כל איש מישראל ולשון התורה בחיוב כרת הוא אמרו וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא ובתחלת כריתות (דף ב') כשמנו מצות שיתחייב העובר עליהן כרת והם כלם לא תעשה אמר והפסח והמילה במצות עשה וכבר זכרנו זה בהקדמה וכבר התבארה מצוה זו בפסחים :

(בא אל פרעה · בהלכות קרבן פסח פ"א) :

מצוה נו היא שצונו לאכל כבש הפסח בליל חמשה עשר מניסן בתנאיו הנזכר והוא שיהיי' צלי ושיאכל בבית אחד ושיאכל עם מצו' ומרורים והוא אמרו ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו ואולי יקשה עלי המקשי' ויאמר למה תמנה אכילת פסח מצוה אחת ולא תמנה אותם שלש מצה ומרור מצות אשיבנו אמנם היות אכילת מצה מצוה בפני עצמה הוא אמת כמו שאני עתיד לבאר וכן אכילת בשר הפסח מצוה בפני עצמה כמו שזכרנו אבל המרור נגרר לאכילת פסח ואינו נמנה מצוה בפני עצמה וראיה לדבר שבשר הפסח יאכל לקיים המצוה הן שיזדמן המרור או לא הזדמן והמרור לא יאכל כי אם עם בשר הפסח כאמרו

כאמרו על מצות ומרורים יאכלוהו אבל המרור מבלי בשר לא עשה כלום ולא נאמר בכך קיים מצוה אחת ולשון מכלתא בלי אם ומצות על מרורים יאכלוהו מגיד שהפסח בלי מצה ומרור כלומר שהמצוה היא קיבוץ אלא וגם אמרו מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתן בפסח תלמוד לומר יאכלוהו כלומר הבשר לבדו יכול אין להם פסח יצאו ידי חובתם במצה ומרור הרי אתה דן הואיל והפסח מצות עשה ומצה ומרור מצות עשה הא למדת שאם אין להם מצה ומרור יוצאין בפסח כך אין להם פסח יצאו במצה ומרור ת״ל יאכלוהו וגם אמרו יאכלוהו מכאן שהפסח נאכל על השבע ואין מצה ומרור נאכלין על השבע לפי שעקר המצוה אכילת הבשר כמו שאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה והמרור נגרר אחר אכילת הבשר ומיוצן כמו שהתבאר מכתובים אלו למי שיבינם והראיה הנגלת על זה היא השרש הנכתב בתלמוד והוא אמרם (בפסחים דף ק״כ) מרור בזמן הזה דרבנן כי מן התורי׳ אין חובה לאכול בפני עצמו ואמנם יאכל עם בשר הפסח והיא ראיה ברורה שהיא מן הדברים הנגררין אחר המצוה לא שאכילתו מצוה בפני עצמה ומשפטי מצוה זו ג״כ מבוארים במסכת פסחים :

(בא אל פרעה · קרבן פסח פ״א) :

מצוה נז היא שצונו לשחוט הפסח השני מי שנמנע ממנו מלשחוט פסח א׳ והוא אמרו יתעלה במדבר השני בין הערבים יעשו אותו ובכאן יש למקשה מקום שיקשה עלי למה אתה מונה פסח שני וזה סותר מה שהקדמת בשרש שביעי באמרך שדין מצוה לא ימנה מצוה בפני עצמה ידע מקשה קושיא זו שהחכמים חלקו בפסח שני אם יהיה דינו כדין הראשון או יהיה נוי מיוחד ופסקה ההלכה שהוא נוי נאמר בפני עצמו ולפיכך ראוי למנותו בעצמו ובגמרא פסחים (דף צ״ג) אמרו חייב כרת על א׳ וחייב כרת על השני דברי ר׳ ר׳ נתן אומר חייב כרת על הראשון ופטור על השני ר״ח בן עקביא אומר אף על הראשון אינו חייב אא״כ לא עשה השני ושאל התלמוד ואמר במאי קא מיפלגי ר׳ סבר רגל בפני עצמו היא ור״נ סבר תשלומי׳ דראשון הנה כבר בארנו מה שכוננו אליו וגם אמרו הילכך הזיד בזה ובזה כלומר שלא הקריב פסח ראשון ופסח שני בזדון דברי הכל חייב שגג בזה ובזה דברי הכל פטור הזיד בא׳ ושגג בשני לר׳ חייב ולר״נ פטור ולר״ח בן עקבי׳ פטור וכן אם הזיד בא׳ והקריב בשני הוא חייב לרבי לפי שאין לדעתו תשלומין מן הראשון והלכו׳ בזה כלו כרבי וזאת המצוה אין הנשים חייבות בה שכבר התבאר שם שהאשה בשני רשות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בגמרת פסחים :

(בהעלותך : קרבן פסח פ״ה) :

מצוה נח היא שצונו לאכול בשר פסח שני בליל חמשה עשר אייר על מצה ומרור והוא אמרו על מצות ומרורים יאכלוהו ומשפטי מצוה זו ג״כ התבארו בפסחים ואמרו שאין הנשים חייבות בה כי כמו ששחיטתו אינה חובה להן כמו שבארנו כן אכילתו אינה חובה בלי ספק :

(בהעלותך · קרבן פסח פ״א) :

מצוה נט היא שצונו לתקוע בחצוצרות במקדש עם הקרבת הקרבן מקרבני המועדות והוא אמרו יתע׳ וביום שמחתכם ובמועדיכם ותקעתם וגומר ובבאור אמרו שמצוה זו בחצוצרות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בספרי וראש השנה ותענית וכן אנחנו מצווים לתקוע בחצוצרות בעתות הצורך והצרות כשנזעק לפני השם יתעלה והוא אמרו וכי תבא מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם וגומר :

(בהעלותך · הלכות תענית פ״א) :

מצוה ס היא שצונו שיהי׳ כל קרבן שנקריב מן הבהמו׳ בן שמנה ימים או יותר ולא פחות מהם וזהו מחוסר זמן בגופו והוא אמרו והי׳ שבעת ימים תחת אמו וכבר נכפל זה הצווי בלשון אחר והוא אמרו יהי׳ שבעת ימים יהי׳ עם אמו ומצוה זו תכלול כל הקרבנות כלם ומאמרו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לי״י יש ראיה שקודם זה לא ירצה הנה כבר התאמתה האזהרה מהקרב מחוסר זמן אבל הוא לאו הבא מכלל עשה לפיכך אין לוקין עליו ומי שהקריב מחוסר זמן אינו לוקה כמו שהתבאר בפ׳ אותו ואת בנו (דף פ״א) וגם נאמר הנה למחוסר זמן שהכתוב נתקו לעשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בספרי ובסוף מסכת זבחים :

(אמור אסורי מזבח פ״ג) :

מצוה סא היא שצונו שיהי׳ כל מה שנקריבהו שלם במינו תמים מן המומין שבאו בכתוב ואמרו בקבלה שהן מומין והוא אמרו תמים יהי׳ לרצון ולשון ספרי תמים יהי׳ לרצון מצות עשה וכבר הביאו ראי׳ על היות יינות נסכים ושמניהם והסלת בתכלית הטוב והנקיות מן הספק מאמרו תמימים יהיו לכם ונסכיהם וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ק ממנחות :

(אמור . אסורי מזבח פ״א) (פנחס . אסורי מזבח פ״ו) :

מצוה סב היא שצונו להקריב מלח על כל הקרבן והוא אמרו על כל קרבנך תקריב מלח וכבר התבארו משפטי מצוה זו בספרא ובמנחות :

(ויקרא . איסורי מזבח פ"ה) :

מצוה סג היא שצונו במעשה קרבן העולה והוא כשיהי' כל קרבן עולה שיהי' קרב יהי' קרבן יחיד או צבור שיהי' על תנאי כך וכך ועל תואר כך והוא אמרו אדם כי יקריב מכם אם עולה קרבנו וגו' :

(ויקרא · מעשה קרבנות פ"ז)

מצוה סד היא שצונו שיהי' מעשה קרבן חטאת על התואר הנזכר איזה חטאת שיהי' והוא אמרו וזאת תורת החטאת ומבואר גם כן ויקרא איך יקרב ומה ממנה ישרף ומה יאכל :

(צו · מעשה קרבנות פ"ו)

מצוה סה הוא שצונו שיהי' מעשה קרבן האשם על התאר הנזכר באמרו וזאת תורת האשם ובאר הכתוב איך יקרב ומה ישרף ממנו ומה יאכל ממנו :

(צו מעשה קרבנות פ"ט) :

מצוה סו היא שצונו שיהי' מעשה זבח השלמים על התאר הנז' באמרו ואם זבח שלמים קרבנו ואמר עוד להשלמת המעשה וזאת תורת זבח השלמים אם על תודה יקריבנו · אלו הארבע מעשים כלו' מעשה העולה והחטאת והאשם והשלמים הם מעשה הקרבנות כלם כי כל קרבנות בהמה יקריבו יחיד או צבור אמנם הוא אחד מאלו הד' מינים חוץ מן האשם כי הוא קרבן יחיד לעולם כמו שבארנו פעמים רבות ומסכת מנחות כוללת דין אלו ארבע מצות ג"כ ומה שיתחבר מהן מן הדומה להן מן החיוב והפטור והמעשי' הנפסד והחולך על היושר :

(ויקרא אל משה . מעשה קרבנות פ"ט)

מצוה סז היא שצונו שיהי' מעשה המנחה על תאר כך הנזכר בכל מין ומין ממנה והוא אמרו ית' ונפש כי תקריב קרבן מנחה לי"י ואם מנחה על המחבת ואם מנחת מרחשת ואמר להשלמת המעשה וזאת תורת המנחה ומשפטי מצוה זו עם רוב ענייני' הם מבוארים במסכת מנחות)

(ויקרא אל משה · מעשה הקרבנות פי"ג)

מצוה סח היא שצונו שיקריבו ב"ד קרבן אם טעו בהוראה וזהו אמרו ית' ואם כל עדת ישראל ישגו וכו' וכבר נתבארו משפטי מצוה זו במסכת הוריות ובזבחים :

(ויקרא אל משה · הלכות שגגות פ"ב)

מצוה סט היא שצונו שיקריב כל מי שחטא בחטא ויהי' יחיד קרבן חטאת והוא אמרו ית' ואם נפש אחת תחטא בשגגה וזו היא חטאת קבועה כלומר שהיא לעולם חטאת בהמה וכבר בארנו שהחטאים שיתחייב עליהן חטאת בשוגג הם שחייבין על זדונו כרת ובתנאי שיהיו מצות לא תעשה ויהי' בהם מעשה כמו שהתבאר בריש כריתות (דף ב') ומשפטי מצוה זו נתבארו במסכת מנחות וכריתות ובמסכת שבת ובשבועות ובזבחים :

(ויקרא אל משה · הלכות שגגות פ"א)

מצוה ע היא שצונו להקריב קרבן כאשר יתחדש לנו ספק באותן החטאים הגדולים שחייבין על זדונם כרת ועל שגגתן חטאת קבועה וזה הקרבן יקרא אשם תלוי והוא שיהיו לפניו שתי חתיכות אחת של שומן ואחת של חלב ואכל אחת משתיהן ונאבד האחרת ונתחדש לו ספק ולא ידע אי זו מהן אכל הנה הוא יקריב קרבן על הספק המתחדש ומתכפר לו והוא הנקרא אשם תלוי ואם התאמת לו אחר כן כי החתיכה שאכל היתה חלב הכליות הנה נתאמתה השגגה ויקריב קרבן חטאת קבועה והכתוב שנה בזה הקרבן והיא אמרו בויקר' ונפש כי תחטא ועשתה אחת ממצות וגו' וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג וזה הענין קראוהו חכמים לא הודע וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כריתות :

(ויקרא אל משה הלכות שגגות פ"ח)

מצוה עא היא שצונו מי שחטא חטאים ידועים שיקריב קרבן אשם ויתכפר לו והוא הנקרא אשם ודאי והחטאים שיתחייב עליהם זה הקרבן הם המעילה והגזלה ובא על שפחה חרופ' ונשבע לשקר על שבועת הפקדון וזה שכל מי שמעל בשגגה והוא שיהנ' בשוה פרוטה מן ההקדש בין הקדש בדק הבית בין הקדש מזבח ומי שיגזל חברו שוה פרוטה או יותר ונשבע או בא על שפחה חרופה בין בשוגג בין במזיד הנה הוא חובה עליו שיקריב קרבן על חטאתו ואינה קרבן חטאת ואמנם הוא אשם והוא הנקרא אשם ודאי ואמר במעילה וחטאה בשגגה וגומר והביא את אשמו וגומר ואמר וכחש בעמיתו ונשבע על שקר ואת אשמו יביא ואמר והיא שפחה נחרפת לאיש והביא את אשמו וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כריתות :

(ויקרא אל משה מעילה פי"א ושגגות פ"ט)

מצוה עב היא שצונו שנקריב קרבן עולה ויורד על חטאים ידועים ומיוחדים גם כן והחטאים שיתחייב עליהם זה הקרבן הם טומאת מקדש וקדשיו ושבועת בטוי ושבועת

ושבועת העדות וזה מי שנטמא בלא מאבות הטומא' כמו שהודיענו בפתיחת סדר טהרות ונכנס למקדש בשגגה וזו היא טומאת מקדש וקדשיו או נשבע על שקר כגון שבועות בטוי ועבר עליה בשגגה או נשבע לשקר שבועת העדות בין בשוגג בין במזיד הנה הוא יקריב על אי זה מעשה שעשה מאלו קרבן הנקרא עולה ויורד והוא אמרו ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה ונעלם ממנו והיה כי יאשם והביא את אשמו או נפש כי תשבע לבטא ונעלם ממנו והי' כי יאשם והביא את אשמו ואם לא תגיע ידו · ומפני זה הענין נקרא עולה ויורד כי הוא לא יעמוד במין אחד אבל יבא מזה המין פעם ומזה המין פעם הכל לפי השגת יד החוטא שחייב להביא הקרבן וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כריתות ובשבועות :

(ויקרא אל משה שגגות פ"י)

מציה עג היא שצונו להתודות על העונות והחטאים שחטאנו לפני האל לאמר אותם עם התשוב' וזהו הודוי וכונתו שיאמר אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי ועשיתי כך וכך ויאריך המאמר ויבקש המחילה בזה הענין לפי לחות לשונו ודע שאפילו החטאים שחייבין עליהן אלו המינים מהקרבנות הנזכרים שאמר שיקריבם ויתכפר לו לא יספיק עם הקרבתם בלתי הודוי והוא אמרו דבר אל ב"י איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתודו את חטאתם אשר עשו ולשון מכלתי לפי שנא' והתודי' אשר חטא עליה על החטאת כשהיתה קיימת לא אשר שנשחטה אין במשמע שיתודה היחיד אלא בביאת המקדש שזה הכתוב כלומר והתודי' אשר חטא עליה אמנם בא בפרשת ויקרא בטומאת מקדש וקדשיו ומה שנזכר עמו ממה שבארנו ונראה שם במכלתא שאנחנו לא נלמוד מן הכתוב אלא חיוב הודוי לטומאת מקדש מנין אתה מרבה כל שאר המצות תלמוד לומר · דבר אל בני ישראל והתודו ומנין אף כריתות ומיתות אמר חטאתם לרבות מצות לא תעשה יעשו' לרבות מצוה עשה ושם נאמר מכל חטאת האדם מצות שבינו לבין חבירו על הגנבות ועל הגזלות ועל לשון הרע למעול מעל לרבות הנשבע לשקר והמקלל ואשמה לרבות כל חייבי מיתות יכול אף הנהרגין על פי זוממין לא אמרתי אלא ואשמה הנפש ההוא רצה לומר שלא יתחייב לו הודוי כשידע שאין לו חטא אבל הועד עליו שקר הנה התבאר לך שכל מיני העונות הגדולים והקטנים ואפי' מצות עשה חייבין להתודות עליהן ובעבור שבא זה הלווי שהוא והתודו עם חיוב הקרבן הי' עולה במחשבה שאין הודוי לבדו מצוה בפני עצמה אבל הוא מדברים הנגררים אחר הקרבן הוצרכו שבארו זה במכלתא בזה הלשון יכול בזמן שהם מביאים הם מתודין ובזמן שאין מביאין אין מתודין תלמוד לומר דבר אל בני ישראל והתודו ועדין אין משמע ודוי אלא בארץ מנין אף בגלות תלמוד לומר והתודו את עונם ואת עון אבותם וכן דניאל אמר לך י"י הצדקה וגומר הנני התבאר לך מה שזכרנוהו כי הודוי חובה בפי' עצמה וחובה לחוטא על כל חטא שחטא בין בארץ בין בחוצה לארץ בין הביא קרבן בין לא הביא קרבן חייב להתודות כמו שאמר והתודו את חטאתם ולשון ספרי והתודה זה ודוי דברים וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת יומא :

(נשא . מדע הלכות תשובה פ"א)

מצוה עד היא שצונו שיקריב קרבן כל איש זב שנתרפא מזובו וזהו קרבן הזב והוא מחוסר כפרה עד שיקריבהו והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו וכי יטהר הזב מזובו וביום השמיני יקח לו שתי תורים :

(זאת תהי' · מחוסרי כפרה פ"א גם פ"ב וג')

מצוה עה היא שצונו שתקריב כל אשה זבה כשתתרפא מזובה קרבן והוא שתי תורים או שני בני יונה וזהו קרבן זבה והיא מחוסרת כפרה עד שתקריבהו ואולי מקשה יקשה עלי ויאמר אחר שקרבן הזב הוא כקרבן הזבה למה לא תמנה מין הקרבן שיתחייב בו כל מי שיתחייב כמו שעשית בקרבן חטאת ואשם ודאי ואשם תלוי וקרבן עולה ויורד שמנית כל אחד ואחד מצוה אחת לבד ולא חששת לרבוי העונות שחייבין על כל עון ועון מהם הקרבן והנה הי' ראוי לך שלא תחוש לרבוי האנשים שיתחייב כל אחד קרבן העוף ידע המקשה ההוא שקרבן זב וזבה אינו על חטאים אבל היא דבר שחובה לעשות על ענין מהענינים ואלו הי' ענייני הזיבות באנשים ונשים דבר אחד כמו שהוא בשם שאם זה זב ואם זו זבה אז יהי' ראוי למנותם אחד אבל אין הענין כן כי הגרת דם מן האשה אם יגר דם מן האיש לא יתחייב קרבן ומלת זיבות אמנם הוא ענין ההגר' ואין ההגר' דבר אחד בשניהם ובבאור אמרו האיש מטמא בלובן האשה באודם ואין דין זב וזבה כדין מצורע ומצורעת' וראיה ברורה על זה אמרם בכריתות (דף ח' ע"ב) ארבע מחוסרי כפרה הן הזב וזבה והיולדת ומצורע הנה תראה איך ימנו הזב והזבה בשנים ומנה מצורע באחת יהי' איש או אשה כי זיבת האדם זולת זובת האשה והכתוב שבא בזה הענין הוא אמרו אם טהרה מזובה וביום השמיני תקח לה שתי תורים

תורים או שני בני יונה :

(זאת תהי' · מחוסר כפרה פ"א וגם פ"ב ופ"ג)

מצוה עו היא שצונו שתקריב כל יולדת קרבן והיא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת ואם היתה עניה שתקריב שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה והיא ג"כ מחוסרת כפרה עד שתקריב אותם כמו שאמר ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור וגומר :

(אשה כי תזריע · מחוסר כפרה פ"א)

מצוה עז היא שצונו שיקריב מצורע קרבן כשנתרפא ממנו והוא שלש בהמות עולה וחטאת ואשם ולוג שמן ואם הי' עני שיקריב כבש לאשם ושתי תורים או שני בני יונה וזה הרביעי ממחוסרי כפרה והוא אמרו ית' ויום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה וגומר : ואם יאמר אומר למה לא תמנה קרבן מחוסרי כפרה כולם מצוה אחת אחר שיש כאן ענין אחד יכללם והוא מחוסר כפרה ויהי' זה מין מן מיני טהרה והי' ראוי שתאמר מצוה פלונית היא שצונו שלא תשלם טהרת קצת הטמאים והם זב וזבה ויולדת ומצורע עד שיקריבו קרבן כמו שתמנה טהרה במקוה מצוה אחת נתחייב בה אי זה טמא שיהי' ואינך חושש למין הטומאה שנטמא בה כן הי' ראוי לך שתמנה קרבן מחוסרי כפרה מצוה אחת ולא נחוש למין טומאתו' השם יודע שזה הי' ראוי בלי ספק אם הי' קרבן כ"א מאלו ארבע מחוסרי כפרה אחד ולא ישתנה כמו טהרה במי מקוה שהוא מין ממיני הטהרות שחובה על כל טמא אמנם מצד התחלפות קרבנם כמו שאתה רואה שתחייב למנות כל קרבן ביחוד בהכרח כי הדבר שבו תשלם טהרת האחד זולת הדבר שבו תשלם הדבר האחר כמו מי נדה ומי מקוה וד' מינין שבמצורע שהן שלש מצות ואם היו כלם לטהרת הטמאים כמו שאבאר ואלו הארבעה מחוסרי כפרה כבר התבארו משפטיהם ומשפטי קרבנותיהם בכלל ופרט בשמיני מנזיר וסוף נגעים במסכת קנים ובמקומות מפוזרים בתלמוד אבל רובם ועקריהם במקומות שרמזנו עליהם :

(זאת תהיה · מחוסרי כפרה פרק ד')

מצוה עח היא שצונו להוציא עשור מה שיולד לנו בכל שנה ושנה מהבהמ' ונקריב חלבה ודמה ונאכל השאר בירושלים והוא אמרו וכל מעשר בקר וצאן וזהו מעשר בהמה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק בתרא מבכורות וגם התבאר שזאת המצוה נוהגת בחוצה לארץ ג"כ ושלא בפני הבית וזהו דין תורה אבל גזרו רבנן שמא יאכלוהו בלא מום מפני שאין אוכלנו מקדש ואמרו אינו נוהג אלא בפני הבית וכשהי' המקדש בנוי נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ :

(אם בחקותי · הלכות בכורות פ"ו)

מצוה עט היא שצונו לקדש בכורו' כלומר להפרישו' ולהבדילם למה שראוי שיעשה בהם והוא אמרו יתברך קדש לי כל בכור ומפורש בתורה שזאת הבהמ' היא בקר וצאן ומין חמור לבד וכבר נכפל הצווי בבכור בהמה טהורה והוא המצוה שאנחנו מדברים בה עתה ואמר כל הבכור אשר יולד וגומר ודין זה של בכור בהמה טהורה שיביאנו לכהנים ויקריבו חלבה ודמה ויאכלו שאר בשרה וכבר התבארו משפטי מצוה זו על השלמות במסכת בכורות והתבאר בסוף מסכת חלה (פרק ד) שמצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ ולשון ספרי יכול יעלה אדם מעלה בכורות מחוצה לארץ ת"ל ואכלת לפני יי' אלהיך מעשר דגנך ממקום שאתה מעלה דגן אתה מעלה בכורות הנה התבאר שמצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ בין שהי' בית המקדש קיים בין שלא הי' כמו שהוא עתה בזמננו זה כמו מעשר דגנך ומצוה זו אין חייבין בה הלויים :

(בא אל פרעה) (ראה · הלכות בכורות פ"א)

מצוה פ היא שצונו לפדות בכור אדם שיתן הדמים לכהן והוא אמרו בכור בניך תתן לי ובאר לנו הכתוב הזאת איך תהיה והוא שנפדנו מן הכהן וכאלו הוא כבר זכה בו ונקנהו ממנו בחמש סלעים הוא אמרו אך פדה תפדה את בכור האדם והמצוה הזאת היא מצות פדיון הבן ואין הנשים חייבות בה אמנם הוא ממצות הבן על האב כמו שהתבאר בקדושין (דף כ"ט) וכבר התבארו דיני מצוה זו כולם בבכורות ·

(ואלה המשפטים) (קרח · הלכות בכורים פי"א)

מצוה פא היא שצונו שנפדה פטר חמור בשה לבד ולא יפדה בזולתו ויתן אותו השה לכהן והוא אמרו ית' ופטר חמור תפדה בשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת בכורות והיא ג"כ אין הלוים חייבין בה ·

(כי תשא הלכות בכורים פי"ב)

מצוה פב היא שצונו לערוף פטר חמור אם לא נפדה אותו והוא אמרו ית' ואם לא תפדה וערפתו וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת בכורות יש למקשה שיקשה ויאמר ולמה

מנית

מנית פדותו ועריפתו שתי מצות ולא מנית מצוה אחת ותהי' עריפתו ודיני המצוה כמו שקבלו בשרש השני הנה יודע האל כי ההקש מחייב זה לולי מה שמצינו לרבותי' לשון יורה על היותם שתי מצות והוא אמרו מצות פדיה קודמת למצו' עריפ' ומצות יבום קודמת למצות חליצה וכמו שהיבמה מוכנת אם לייבום אם לחליצה והיבום מצוה והחליצה מצוה כן פטר חמור ראוי או לפדיה או לעריפה וכל אחד ואחד מצוה כמו שאמרנו

(כי תשא · הלכות בכורים פי"ב)

מצוה פג היא שצונו להביא כל הקרבנות המוטלין עליו ברגל ראשון שיפגע בו משלש רגלים עד שלא יעבור אחד משלשה רגלים אלא שכבר הקריב כל אחד ממנו כל קרבן שהוא חייב והוא אמרו יתעלה ובאת שמה והבאתם שמה וענין זה הציווי שיאמר כשיבא שמה והוא בכל רגל מג' רגלים חייב אתה להביא כל קרבן שעליך ול' ספרי ובאת שמה והבאת' שמה למה נא' לקבעם חובה שיביאם ברגל ראשון שפגע בו ושם נאמר איני עובר עליו משום בל תאחר עד שיעברו עליו שלש רגלים כל השנה כלה כלומר שיעברו עליו שלש רגלים ולא הביא אז עבר על לאו ואולם כשעבר עליו רגל אחד הנה עבר על עשה אחד ובגמרת ראש השנה (דף ד' ע"ב) רבי מאיר אומר כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בבל תאחר ונאמר שם מאי טעמא דרבי מאיר דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה אמר רחמנא כי אתית אייתי ורבנן ההוא לעשה הוא דאתא הנה כבר התבאר שמה שאמר ובאת שמה והבאתם שמה מצות עשה והוא שיביא כל מה שחובה עליו מחוקי האל ויפטר מהם בכל רגל ורגל ובין מיני הקרבנות כלם ובין דמים ובין ערכים וחרמים והקדשות ולקט שכחה ופיאה יציאת ידי חובתו מאלו החלקים כלם ברגל ראשון שפגע בו מצות עשה כמו שהתבאר בגמרת ראש השנה :

(ראה אנכי · מעשה הקרבנות פי"ד)

מצוה פד היא שצונו להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה והוא אמרו יתעלה ושם תעלה עולותיך ושם תעשה ובעבור שרצו לקיים האזהר' מהקריב שום קרבן מכל הקרבנות בחוץ לקחו ראיה מאמרו פן תעלה עולותיך אמרו בספרי אין לי אלא עולה שאר קדשים מנין תלמוד לומר שם תעשה כל אשר אנכי מצוך ועדיין אני אומר עולה בעשה ולא תעשה ושאר קדשים מנין תלמוד לומר ושם תעשה כמו שאבאר במקומו כשנדבר על האזהר' וענין אמרם עולה בעשה ולא תעשה שיהי' מי שיקריב עולה בחוץ עובר על עשה ולא תעשה אמנם לא תעשה הוא אמרו פן תעלה עולותיך ועל מצות עשה הוא אמרו ושם תעשה ושאר קדשים לא היו אלא בעשה כלומר אמרו ושם תעשה לבד ונתבאר שאפילו שאר קדשים עובר ג"כ עליהם בלא תעשה מחובר אל עשה וכבר התבאר בסוף זבחים (דף קי"ט ע"ב) שהקדשים כלם שהקריבם בחוץ שהם בעשה ולא תעשה וחייבין עליהם כרת הנה התבאר מכל מה שאמרתי שאמרו ושם תעשה מצות עשה גמורה :

(ראה אנכי · מעשה הקרבנות פי"ח)

הרמב"ן | **מצות עשה** | מגלת אסתר

מצוה פ"ה היא שצונו להביא כל מה שאנחנו חייבין חטאת ועולה ואשם ושלמים אל בית הבחירה ואף על פי שהם בחוצה לארץ כלומר שנתחייב בהם בח"ל הנה נצטוינו להביא לבית הבחירה והוא אמרו רק קדשיך אשר יהיו

הרמב"ן

כתב הרב והמצוה פ"ה הוא שנצטוינו להביא כל מה שאנו חייבין מעולה וחטאת ואשם ושלמים אל בית הבחירה אע"פ שהם חוצה לארץ והוא אמרו יתעלה רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת ולשון ספרי רק קדשיך אינו מדבר אלא מקדשי חוצ' לארץ ואין זו המצוה לדעתי באה בחשבון שאנחנו נצטוינו להביא כל הקדשים לבית הבחירה בין שהם בארץ או בחוצה לארץ

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב להכניסה במנין וזה כי חלוק יש בין מצות שמה תביאו לזאת המצוה כי שמה תביאו בא לצוות על אותם שבארץ שלא יקריבו קרבן רק בב"ה שכן כתוב למעלה ממנו ועברתם את הירדן וישבת' בארץ וגומר אמנם פסוק תשא ובאת בא לצוות על יושבי ח"ל שגם הם יביאום להקריב בב"ה ודרשת דספרי משמע כדברי הרב ממש

יהיו וגומר ולשון ספרי קדשיך אינו מדבר אלא בקדשי ח"ל תשא ובאת מלמד שחייב בטפול הבאתו עד שיביאנו לבית הבחירה ופסקו שם שזהו אמנם מה שיתחייב כל איש מחטאת ועולה ואשם :

מהם לפי שאין זה בכלל שמה תביאו כאשר פירשתי · ומה שאמר עוד כי ממדרש הגמרא נראה שלא בא על קרבן ח"ל כ"ל כי מה שדרשו בו בגמרא אינו סותר כלל למה שדרשו בו בסיפרי וזה כי כשדרשו בגמר' תשא ובאת יכול יכניסם לב"ת הבחירה וימנע מהם מיםומזון תלמוד לומר וכו' לא נסיתי לפרושי מאיזה מקום איירי רק מאיזה מין מקרבן איירי ופשטא שגם הסיסברו שבקרבנו'ח"ל איירי שלא ימנ' מהםמיםומזוןוקרבנות הארץ ילמדו ממנו במדה ממדות התורה לכן אני אומר כי לדק מנין הרב וגם הסמ"ג מנאן לב' מצות עשה בסי' קפ"ח קפ"ט :

לארץ כל מקום שהם שם יוצאו ויקריבו והכל מצוה אחת והמקראות מרבים והולכים ולשון ספרי כך הוא רק קדשך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת במה הכתוב מדבר אי בקדשי הארץ הרי כבר אמור הא אינו מדבר אלא בקדשי חולה לארץ ואתה למד מזה שבכל הקדשים היא ענין שוה ומנו' אחרת להטפל בהבאתן ולהקריבם בבית הבחירה והנה הרב תופס לעצמו המדרש הזה השנוי בספרי והראוי יותר שנתפוש הדבר שבגמ' בשליש' של מסכת תמורה (דף י"ז) דרש רק קדשיך אלו התמורות אשר יהיו לך אלו הולדות ונדריך זה נדר תשא ובאת יכול יכניסם לבית הבחיר' וימנע מהם מים ומזון כדי שימותו ת"ל ועשית עולותיך הבשר והדם כדרך שאתה נוהג בעולה כך אתה נוהג בתמורה וכדרך שאתה נוהג בשלמים כך אתה נוהג בולדי שלמים ותמורתם ושם שאלו ותנא דמפיק להו כלומר לתמורה וולד מאם זכר תיפוק לי' מן תשא ובאת והשיבו מפיק ליה לכדתני רמי בר סמא תשא ובאת אפי' מן מוריגיהו כלומר אפילו היו דשין בתבואה במוריגים וכלי הבקר אתה חייב לטרוח אחריהם ולהביאם לבית הבחיר' ולהקריבם והמדרשות שבגמ' הם הראויים לכתבם בפסק הלכה ולתפסם עיקר הכלל כי מזה הכתוב לדברי הכל אינו אלא לרבות קדשים במצוה שנאמר שמה תביאו שם תעלה עולותיך ושם תעשה ולא ימנה מצוה לעצמה :

מצות עשה

מצוה פו היא שצונו נפדות מה שנתקדש בו מום מן הקדשים ויצא לחולין ויהי' מותר לשחוט אותו ולאכלו והוא אמרו יתעלה רק בכל אות נפשך תאכלנה ולשון ספרי רק בכל אות נפשך אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין שיפדו כבר באר רמז מצוה כלומר פדיון הקדשים במסכת בכורו' ובתמורה ובמקומות מחולין יערכין ומעילה :

(ראה אכי · אסורי מזבח פ"א)

מצוה פז היא שצונו להיות התמור' קודש ובבאור אמרו במסכת תמורה (דף ד' ע"ב)

כי אמרו לא ימירנו הוא מצות לא תעשה שנתק לעשה ואמרו הרי מימר דלאו הנתק לעשה הוא ושם נאמר ג"כ לתת טעם היות מימר לוקה ואע"פ שהוא לאו שנתק לעשה ואמרו לא אתי עשה ועקר תרי לאוי כלומר האזהר' מתמורי נכפלת פעמים ולא ימיר אותו ובא עשה אחד והוא והי' הוא ותמורתו יהי' קדש הנה התבאר מה שרצינו לבארו וכבר התבארו דיני מצוה זו בתמורה כלומר איך תתקיים ואיך לא תתקיים ומה דינה :

(אם בסקותי · הלכות תמורה פ"א)

מצוה פח היא שצוה הכהנים לאכל שירי מנחות והוא אמרו יתעל' והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו יאכלו אותו ולשון ספרי תאכל מצוה כיוצא בו יבמה יבא עליה מצוה ר"ל שאכילת שירי מנחות כמו בעילת היבמה שהיא מצות עשה לא ענין התר לבד וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת מנחות ולשון התורה בזאת המצוה היא מיוסדת בזכרים והוא אמרו יתעלה כל זכר בכהנים יאכלנה :

(לו · מעשה הקרבנות פ"י)

מצוה פט היא שצוה הכהנים לאכל בשר קדשים כלומ' החטאת והאשם שהם קדשי הקדשים וה"א אמרו ואכלו אותם אשר כופר בהם ולשון ספרי מנין שאכילת קדשים כפרה תלמוד לומר ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה כילד כהנים אוכלים ובעלים מתכפרין ומתנאי מצוה זו שהיא האכילה שהיא מצוה אמנם תהיה ליום ולילה עד חצות ואח"כ תאסר אכילת החטאת היא או האשם אמנם

אמנם תהי' אכילת מצוה בזמן המוגבל ומבואר הוא שמצוה זו מיוחדת בזכרי כהונה ואין נשים חייבות בה כי קדשי הקדשים שבא בהם הכתוב לא תאכלנו הנשים אמנם שאר קדשים כלומר קדשים קלים הנה הם יאכלו לשני ימים ולילה אחד זולתי תודה ואיל נזיר שהם ליום ולילה עד חצות ואע"פ שהם קדשים קלים ותאכלו הנשים ג"כ אלו הקדשים קלים ואכילתם ג"כ נגררי' אחר המצוה וכן גם כן תרומ' הנה אכילתה נגררת אחר המצוה אבל אין אכילת הקדשים קלים ותרומה כאכילת בשר חטאת ואשם כי אכילת הבשר הזה מן החטאת ומן האשם בם תשלם כפרת המתכפר כמו שבארנו ובא לשון הציוו באכילתם מה שלא בא בקדשים קלים ותרומה ולפיכך הוא נגרר אחר המצוה והאוכל אותם עושה מצוה ולשון ספרי עבודת מתנה אתן את כהונתכם לעשות אכילת קדשים בגבולים כעבודת מקדש במקדש מה עבודת מקדש מקדש ידיו ואח"כ אוכל אף אכילת קדשים מקדש ידיו ואחר כך אוכל וכבר התבארו דיני מצוה זו בזבחים׃

(ואתה תצוה · מעשה הקרבנות פ"י)

מצוה צ היא שצוה לשרוף קדשים שנטמאו והוא אמרו והבשר אשר יגע בכל טמא ובגמרת שבת (דף כ"ה) בא לבאר הטעם שבעבורו אסור להדליק בשמן תרומה שנטמאת בי"ט ואמרו בזה שבחון עשה הוא וי"ט עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה את לא תעשה' ועשה ועניין זה המאמר עשיית מלאכה בי"ט אסור והעושה אותה עובר על מצות עשה שהוא בטל מצות עשה והוא אמרו יתעלה בי"ט יהיה לכם שבתון ועובר על מצות לא תעשה כי עשה את מה שהוזהר ממנו והוא אמרו כל מלאכה לא יעשה בהם כלומר בי"ט ושריפת קדשים הוא מצות עשה ולכן איננו מותר לשרוף אותו ביום טוב בעבור הטעם שזכר אין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ושם גם כן אמרו (שם) כשם שמצוה לשרוף קדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף שמן תרומה שנטמאת וכבר התבארו דיני מצוה זו בפסחים וסוף תרומה׃

(לו פסולי המוקדשים פי"ט)

מצוה צא היא שצוה לשרוף נותר והוא אמרו יתברך והנותר מבשר הזבח באש תשרף

ובבאור אמרו בכבש הפסח לא תותירו ממנו' אמרו במכילתא בא ליתן עשה ולא תעשה ובמקומות רבים מפסחים ומכות וזולתם אמרו בבאור כי לאו דנותר נתק לעשה ולכן אין לוקים עליו והעשה הוא שזכרנו והנותר ממנו באש תשרפו ודין הפגול והנותר שוין כמו שאבאר במצות לא תעשה כי כבר הוציא הפגול בלשון נותר וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת פסחים וסוף תמורה׃

(לו · פסולי המוקדשים פי"ט)

מצוה צב היא שצונו שהנזיר יגדל שער והוא אמרו יתברך גדל פרע שער ראשו ולשון מכילתא קדוש יהיה' גדל בקדושה גדל פרע מצות עשה ומנין בלא תעשה תלמוד לומר תער לא יעבור על ראשו ושם נאמר הוא מה שכתתי בעשה המוסף בהלמה והנותן שמנין כלומר שהנזיר שם ברראשו להשיר השער לא יהיה' אז עובר על מצות לא תעשה כי הוא לא העביר כעין תער ואמנם עבר על מצות עשה והוא גדול פרע וזה לא גדל ולאו הבא מכלל עשה עשה והוא כמו שהוא שרש אלנו וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת נזיר׃

(נשא את ראש · הלכות נזירות פ"א)

מצוה צג היא שצונו לגלח הנזיר את ראשו ולהביא את קרבנותיו במלאת ימי נזירותו ולשון ספרי שלשה מגלחין ושלשתן תגלחתן מצוה הנזיר והמצורע והלוים אמנם תגלחת הלוים היא במדבר ואינה נוהגת לדורות וגלוח מצורע ונזיר נוהג לדורות ומבואר הוא כי לנזיר שני גלוחים גלוח טומאה וגלוח טהרה והוא אמרו ובמלאת ימי נזרו ואין ראוי שימנו שני גלוחים אלו שתי מצות לפי שגלוח טומאה הוא מדין מצות נזירות כי מצות עשה שלו הוא שירבה פרע בקדושה כמו שבאר ודן אותו הכתוב בזה שאם נטמא הנזירות יגלח ויביא קרבן ואז ישוב ויגדל פרע בקדושה כמתחלת מנין ימי הנזירות שחייב נפשו כמו שיש למצורע גם כן שתי תגלחת והם מצוה אחת כמו שאבאר במקומו והנה אבאר במה שאחר זה הספה במנותנו תגלחת נזיר וקרבנותיו שתי מצות וכבר התבארו משפטי מצוה זו גם כן כלומר תגלחת נזיר במקומה במסכת נזיר׃

(נשא · הלכות נזירות פ"ח)

הרמב"ן **מצות עשה** מגלת אסתר

כתב הרב והמלוה התשעים והארבעה שנצטוינו לקיים כל מה שחייבנו

מצוה צד (ד)

הוא שצונו לקיים כל מה שקבלנו על נפשינו

נראה לי שהכונן כדברי הרב שהני ענייני נדרי' הללו יבאו לכונפסו' מולא

נפשינו במלת שבועה ונדר וצדקה והקרבן וזולת זה והוא אמרו יתעלה מוצא שפתיך תשמור ואף על פי שחלקו מלות זה הפסוק ושמו כל מלה ממנו לענין אמנם הכוונה המגעת מכל מה שזכרתי לך שמצות עשה היא לקיים כל מה שהאדם מחייב על נפשו באי זה דבר שיהי' בהדברים והעובר עליו עובר על מצות לא תעשה והנה אבאר זה בזכרי מצות לא תעשה ובספרי מוצא שפתיך מצות עשה ואתה יודע שאין שום ענין יוצא מדבור מוצא לבד ואמנם הכוונה מה שזכרתי לך להבין פשטיה דקרא שצוה לעשות מה שהוציא בשפתיו והנה נכפל הציווי במצוה זו והוא אמרו ככל היוצא מפיו יעשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במקומות רבים בשבועות ובסוף מנחות ומסכת קנים ג"כ כלו' ששם הדקדוק להזהיר האדם לעשות הדבר שחייב נפשו ואיך יפטר נפשו ועצמו כשיפול ספק במה שאמר:

מוצא שפתיך תשמור כאשר הוכיח מאמרם מוצא שפתיך זו מצות עשה שעל כרחך דרשו פשט כל הפסוק לומר שהוא מצות עשה כן נדרש פשט כל הפסוק ונאמר שמדבר מכל ענייני נדרים והוכפל זה הלווי בככל היוצא מפיו יעשה כאשר כתב הרב ומה שאמר הרמב"ן (א) כי ממה שהזהיר עליו בבל תאחר והולכך גם כן להעירנו שאין בהמנע מהנדרים חטא נראה א"כ שבנדרי גבוה מדבר כ"ל שאין מכאן ראיה כלל כי לעולם אימא לך שפסוק זה כולל שניהם אמנם לא תאחר וכי תחדול לנדור אינו מדבר כי אם מנדרי גבוה ומה שהביא עוד (ב) כי הרבה חלוקים יש בין שני ענייני נדרים הללו אמת הוא אבל מ"מ כלסילאו לנו מפסו' אחד

שחייבנו נפשותינו בדבור משבועה ונדרים וקרבן וזולת זה והוא אמרו יתעלה מוצא שפתיך תשמור ועשית וכבר הפרישו מלות זה הפסוק ושמו כל מלה ממנו לענין ואולם המגיע מכל מה שזכרתי הוא שמצות עשה הוא קיום כל מה שידבר בו האדם לחייב עצמו בדבר מן הדברים וכבר נכפל הלשון בזאת המצוה והוא אמרו ככל היוצא מפיו יעשה ואני אומר כי הרב בכאן כלל שתי מצות שהן חלוקות בדיניהם וענינ' ושאלן אחת כי הכתוב הזה מוצא שפתיך תשמור ועשית נאמר בענין מה שאדם מחייב נפשו לתת לשם האל יתעלה בין שיהי' מן הדברים הקרבים לפניו או הנתנים במצותו לאשר נוה לתת' אליו והוא שני' כי תדור נדר לי"י אלהיך וגו' כי דרש ידרשנו י"י אלהיך מעמדירל' לומר שיבקש ממך ממקום הנדר לו ויהי' לך עוד באיסורו חטא וכן אמרו (ר"ה דף ד') חייבי דמים והערכים והחרמין והסקדשות והשמטות והאשמות ועולות ושלמים לדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח לקט שכחה ופאה כיון שעברו עליו שלשה רגלי' עובר בבל תאחר ונתרבה להם עוד בפסוק זה הלדקה ודרשו (נדרים דף ז') בפיך זו לדקה אבל מה שחייב בו האדם את עצמו מדברי הרשות שקראו החכמים בטוי והוא שנדר או נשבע אוכל היום או לא אוכל אלך למקום פלוני או לא אלך זה אינו נכנס בכלל מלות הכתוב הזה (א) ומפני זה אמר הכתוב וכי תחדל לנדור לא יהיי' בך חטא שהולרך להבטיח שאין לנמנע מנדרי הקרבנות חטא אבל בנדרי הרשות מלוה אחרת נתיחדי' בה פרשה והיא פרש' נדרים ששם כתוב לאסור אסר על נפשו לאסור את המותר (ב) והספרש עוד ביניהם שאלו הנאמרין בעשה הזה מוצא שפתיך תשמור ועשית אינגו צריך להזכיר בו הנדר אלא שיאמר בהמה זו קרבן או כלי זה יהי' לבדק הבית או לדקה לעניים ובזה בלבד הוא מחוייב לקיים מה שיוליא מפיו בעשה ולא תעשה אבל בדבר הרשות צריך שיזכיר נדר או דבר המורה עליו כגון מה שהחכמים קוראין אותו ידות הנדרים או הכנויי' אבל אמר לא אוכל ככר זו או אלך למקום פלוני או אתן מנה לפלוני עשיר איננו מתחייב בזה כלל וכן עוד בשבועות בטוי או נדרי ביטוי איננו עובר מהם משום בל תאחר שאם נשבע שיתן לפלוני עשיר מנה או שילך למקום פלוני איננו מתחייב בנפשו לעשות כן קודם שלש רגלים אבל כשיזדמן לו וכבר אמרו בפרק ז' מקמא (דף פ') וכן מי שנדר ליקח בית או לישא אשה בארץ ישראל אין מחייבין אותו ליקח מיד אלא עד שימצא

שיוצא ההגון לו (ג) ומה ששנו בספרי לא יחל דברו מגיד שעובר על בל יחל ועל בל תאחר ורבי עקיבא אומר ככל היוצא מפיו יעשה ואשה כי תדור נדר מקים אשה לאיש מה האיש עובר על בל יחל ועל בל תאחר אף אשה עוברת על בל יחל ועל בל תאחר ירצו בזה לרבות בל יחל בנדרי גבוה עם מה שעובר עליהם בבל תאחר וזהו שהצריכו לרבות בהן האשה לומר אף על פי שאינה עולה לרגל מתחייב בבל תאחר ברגלים כאיש העולה שם (ד) ודברי הרב בכאן מעורבבין אבל במצות קכ"ז מצאת תעשה חזר ונזכר אלא שחייב שם בנדרי גבוה (ה) בג' רגלים משום בל תאחר ומשום בל יחל מן הלשון הזה השנוי בספרי ולפי דעתי שעובר בג' רגלים משום בל תאחר אבל משום בל יחל אינו עובר עד שיעבר על הנדר ואי אפשר לקיימו ואין לבל יחל ענין ברגלים והיוצא מכל זה שהמצוה מצוה אחת לקיים מוצא שפתיו בנדרי גבוה ונמני' מצוה אחרת לקיים הנדרים והשבועות של ביטוי כמו שנתבאר :

א' ומה שפי' עוד (ג) ההיא דספרי שאמר שעובר על בל תאחר דזהו בנדרי גבוה אבל לא בדבר הרשות זהו גם כן דעת הרב בלאו קכ"ז שפירשו כשנדר קרבן ומה שאמר עוד (ד) כי דברי הרב בכאן מעורבבי' כ"ל שאין בהם ערבוב כלל שבודאי מפסוק א' יצאו לנו שתיהם שהרי פשט הפסוק הזה שכל מוצא שפתיו יקיים ולא חלק בין נדרי גבוה לנדרי הדיוט ואף כי דרשוהו בגמרא לענין קרבנות מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו וכבר הורה לנו הרב בשורש כי הבא מפשט הפסוק יש לנו למנות · ומה שדרשו לא יחל האמור בפרשת נדרים לענין קרבן כ"ל שיש להביא ראיה שכל אחד ואחד משני הפסוקים הללו מדבר משני ענייני נדרים דאי לא תימא הכי איך דרשו בפסוק לא יחל האמור בענין נדרי רשות אזהרה לנדרי גבוה אלא בודאי יש לנו לומר ששני הפסוקים הללו על כל ענייני נדרים כאמרו · ומה שאמר עוד (ה) כי הרב טעה במה שכתוב כי הוא עובר על בל יחל גם כן בג' רגלים כ"ל שעל כרחך זהו המובן מן המאמר ההוא בספרי שאומר לא יחל מגיד שהוא עובר על בל יחל ועל בל תאחר דאי לא תימא הכי אלא כפירושו שאמר שבא לומר לנו כי כשעבר על הנדר באופן שאינו יכול לקיימו עוד עובר על בל יחל פשיטא · ומה חדוש הוא זה הא ז"ל קרי בי רב הוא אלא בודאי בא לומר לנו כי גם שהי' נראה שבאמרו הנדר לא יעבר על בל יחל לפי שלא הסכים בדעתו לבלתי שלם אותו לעולם קמ"ל דמאחר שעבר הזמן הקבוע דהיינו ג' רגלים הרי חלל דבריו וקא עבר גם על בל יחל וכלל דבריו כי אין למנות קיום נדרי גבוה ונדרי הדיוט רק למצוה אחת וכן עשה ג"כ הסמ"ג במצות עשה קכ"ד :

מצות עשה

מצוה צה היא שצונו לדון בהפרת נדרים כלומר התורה שהורנו לדון בדינין ההם ואין הענין שנתחייב להפר על כל פנים וזה הענין בעצמו הבן ממנו כל זמן שתשמעני מורה דין אחד מהדינין כי אין צווי בפעולה מהפעולות בהכרח ואמנם המצוה היא בהיותנו מצווים שנדון בדין זה בדבר זה אמנם היות הבעל והאב מפירין הנה כבר התבאר בכתוב ובאה הקבלה שחכם ג"כ מתיר הנדר וג"כ לשבועה והרמז על זה באמרו לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו ובכלל הנה אין ראיה על זה מן הכתוב והם אומרים התר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמוכו אלא בקבלה האמתית וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת נדרים :

(ראשי המטו' · הלכו' נדרי' פי"ג)

הרמב"ן מצות עשה מגלת אסתר

כתב הרב והמצוה צ"ו היא שנצטוינו לטמא את הנבילה וזאת המצוה כוללת טומאת נבלה וכל משפטיה ואני עם כל אריכות דברי הרב והקדמה שהקדים לכל מיני הטמאות לא ראיתי להביא דין הטומאות בחשבון המצות לפי שהן

מצוה צו היא שצונו להיות כל איש נוגע בנבלה טמא ומצוה

נראה לי שהנכון כדברי הרב שיבואו במנין ואופן מצותם שכתב הרב נראה בעיני שהרמב"ן לא ירד לסוף דעתו ואני אפרש נראה בעיני כי כונתו היא למנותם מצוה יען כי מצוה היא עליהם להתנהג בכל דין הטומאה שנאמר כדבר

ומצוה זו תכלול מצות נבלה וכל דיניה ואני אזכור עתה הקדמה ראוי שנזכור אותה בכל עת שנזכור ממיני הטומאות והוא שזו שנמנה מכל מין מצות עשה אין ענינו שנהי' הייבין להטמא בטומאה ההיא ולא גם כן שנהי' אנחנו מוזהרין מהטמא בה ותהי' מצות לא תעשה אמנם התור' אמרה כי מי שנגע בזה המין יטמא או זה הדבר מטמא על תואר כך למי שנגע בו והוא מצות עשה כלו' שזה המין שנצטוינו בו הוא מצות עשה והוא אמרו מי שנגע בכך על תאר כך נטמא ומי שהי' על תאר כך לא נטמא והטמא בעצמו רשות אם ירצה יטמא ואם לאו לא יטמא ולשון ספרי ובנבלתם לא תגעו יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה ת"ל ולאלה תטמאו יכול אם ראה אדם נבלה ילך ויטמא לה תלמוד לומר ובנבלתם לא תגעו כיצד הוי אומר זה רשות והמצוה הזאת שנאמר לנו בדין זה שמי שנגע לזה יטמא ויהי' טמא ויתחייב לו מה שיתחייבו הטמאים לצאת חוץ למחנה שכינה ושלא יאכל קדש ושלא יגע בו וזולת זה וזהו הצווי כלומר היותו טמא בזה המין כשנגע בו כאשר היא אצלנו בענין כך וזכור זה הענין בכל מין ממיני הטומאה :

(סמיני · טהרה שאר אבות הטומאה פ"א)

בדבר ההוא שנטמא בה כגון לעמוד כך וכך זמן בטומאה או שילא חוץ למחנה ושלא יאכל קדש ושלא יגע בו ודברים אחרים הכל לפי הדבר שנטמא בו וגם כי היינו צריכים לדעת דברים מטמאים ודברים שאינם מטמאים הנה לא היינו צריכים שיצוה עליהם דרך הנהגתם בימי טומאתם שלא ואי' מצות הן ואינן דומים למומים שהי' הכתוב אסר המניעה מהקרב' בעל מום כי שם אין מקום לומר שהם מצוה ומה שאמר ג"כ כי התרת נדרים אין להכניסה במנין כי היא שאלה כבר הורה לנו בסמ"ק שלו אופן מצותם והוא כי נצטוינו כשנצטרך להפר הנדר שנעשה כך וכך וגם הסמ"ג מנה את כל דין הטומאו' וגם התרת נדרים :

מכל) לד אין בהם שהן רשות גמורה ענין מצוה שתמנה ולשון סיפרא שהביא ג"כ הוא מבואר הא כיצד הוי אומר רשות כיון שמנענו יתעל' מביאת מקדש בטומאה ומאכילת קדשים ג"כ וצוה אותנו לאכול דברי' בטהרה כל טהור בביתך יאכל אותו ביאר ואמר אלו דברי' מטמאי' ואלו אינן מטמאי' ואין בסיפורים ההם מצוה לא בכללי הן ולא בפרטיה בשום פנים וזה באמרנו שהקרב' בעל מום כמנעת בג.לות לא תעשה ונשאר עלינו לדעת אי זה דבר הם המומים ולא נמנה בהם מנין כמאמרו ז"ל שם בעיקר הט' אבל כאן מנענו יתעלה מעשיית דברים בטומא' ונשאר עלינו להודיענו אי זה דבר היא הטומאה ואמר שהיא נגיע' המת והשרצי' וזולתם כל הנזכרים בתורה והבן זה וכן יראה במצו' שהקדים שאלו והיא הפרת נדרים שלא תמנה לפי שהיא שאלות שנצטוינו לעשות ככל היוצא מפינו ושלא נחל דברינו רק על פי ב"ד או האב והבעל :

מצות עשה

מצוה צז היא שצונו להיות מטמאים בשמנה שרצים - מצוה זו כוללת טומאת שרץ ומשפטיהם :

(סמיני · טהרה שאר אבות הטומאה פ"ד)

מצוה צח היא שצונו לדון בטומאת אוכלין ומשקין הדינין הכתובי' ומצוה זו כוללת טומאת אוכלין ומשקין בכללם ·

(סמיני . טהרה טומאת אוכלין פי"ו)

מצוה צט היא שצונו שתהי' הנדה טמאה ומצוה זו כוללת טומאת נדה וכל משפטיה :

(מצורע . טהרה משכב ומושב פ"ד)

מצוה ק היא שצונו להיות היולדת טמאה ומצוה זו כוללת כל משפטי יולדת :

(תזריע . טהר' משכב ומושב פ"ה)

מצוה קא היא שצונו להיות מצורע טמא ומצוה זו כוללת דיני צרעת אדם ומה שממנה טהור ומה שממנה צריכה הסגר או

או אינה צריכה ומה שיצטרך עם ההסגר גלוח או אינו צריך והוא גלוח הנתק וזולת זה מחלקי דיניה ואיכו' טומאתה :

(תזריע . טהרה הלכות טומאת צרעת בפרקים ז' הראשונים)

מצוה קב היא שצונו להיות דנין בטומא' בגד מצורע שיהי' טמא ומצוה זו כוללת כל מיני טומאת בגדים בצרעת איך הם טמאים ואיך הם מטמאים ומה הם צריכים הסגר או קריעה או שריפ' או רחיצ' וטהר' וזולת זה שבא בכתוב ומה שבא בו בקבלה :

(אשה כי תזריע . טהרה הלכות טומאת צרעת פי"ג)

מצוה קג היא שצונו להיות בית המנוגע טמא ומצוה זו כוללת טומאת בתים מה מהם צריך הסגר או לנתוץ קצת הכותלי' או לנתוץ כולו ובמה יטמאו ואיך יטמאו :

(מצורע. הלכות טומאת צרעת פי"ד)

מצוה קד היא שצונו להיות הזב טמא ומצוה זו כוללת משפט הדברים שיהי' בהן זב ואחר היותו מטמא לזבתו :

(מצורע . טהרה הלכות טומאה מטמאי מושב פ"ו)

מצוה קה היא שצונו להיות שכבת זרע טמא ומצוה זו כוללת משפטי שכבת זרע :

(מצורע . טהרה הלכות טומאה שאר טומאות פ"ה)

מצוה קו היא שצונו להיות זבה טמאה ומצוה זו כוללת דקדוק הדברים שבהם תהי' הזבה מטמאה זולתה אחר שהגיע לה הזיבות :

(מצורע . טהרה הלכות טומאה מטמאי משכב פ"ה)

מצוה קז היא שצונו להיותנו דנין בטומאת מת ומצוה זו כוללת כל משפטי טומאת מת :

(זאת חקת התורה . טהרה הלכות טומאת מת בכ"ה פרקים)

מצוה קח היא שצונו והורנו במשפטי מי נדה שאמרו שיטהרו בענין אחד ויטמאו בענין אחר כמו שיתבאר בדקדוק מצוה זו ודע כי אלו י"ג מינין מהטמאות שקודם מנינם והם טומאת נבלה ושרצים ואוכלין ומשקין וטומאת נדה ויולדת (וצרעת בגד) וצרעת אדם וצרעת בתי' וטומאת זב וזבה ושכבת זרע וטומאת מת ומי נדה וטהרת כל אחד מהם הוא כתוב בתור' בכתובים רבים ודינים ותנאים כמ"ש בפ' ויהי ביום השמיני ובפר' תזריע וזאת חקי' ופר' פרה אדומה ואלו הד' פרשיות יכללו כתובים אלו הטמאו' כלם אמנם דיני המינין האלו כולם ודקדוק כל מין מהם סדר טהרות כולל כל זה מסכת טהרות וערכין ועוקצין כי אלו ג' מסכתות כוללות טומאת אוכלין בלבד ולהם הם מסודרים ומה שנמשך מהם מזכרון דין מדיני טומאות אחרות אמנם בא בהם במקרה וכן מסכת נדה כוללת דיני זב וזבה ושכבת זרע ומסכת אהלות כוללת דיני טומאת מת ומסכת פרה כולל מי נדה לטמא ולטהר אמנם טומאת נבלות וטומאת שרץ לא נתיחד להם מסכתא אבל דיניהם מפוזרים במקומות רבי' מהסדר הזה ורוב זה במסכת כלים וטהרות וכן דברו על שאלות רבות מאלו הענינים במסכת עדיות וכבר פרשנו זה הסדר בכללו כלומר סדר טהרות פי' לא יצטרך עמו לעיין ספר אחר בשום דבר מעניני טומאה :

(זאת חקת התורה · טהרה הלכות פרה אדומה בט"ו פרקים) :

מצוה קט היא שצונו שנטבול במי מקוה ואז נטהר מאיזה מין ממיני טומאות שנטמאו בה והוא אמרו ית' ורחץ במים ובאה הקבלה מים שכל גופו עולה בהם והוא שעור מקוה אלא א"כ יהיו מים נובעים שאין להם שעור כמו שהתבאר בדקדוק מצוה זו ומתנאיה שהזב בלבד יהיו המים שיטהר בהן נובעין כמו שבא בתורה מים חיים ואין הכונה במאמר הטבילה מצות עשה שיהא חייב כל טמא שיטהר על כל פנים כמו שהוא חייב כל מי שיתכסה בכסות שיעשה ציצית או כל מי שיש לו בית שיעשה לו מעקה ואולם הכונה בזה דין טבילה והיות התורי' אומרת לנו כי מי שירצה ליטהר מטומאתו הנה לא ישלם לו זה אלא בטבילה במים ואז יטהר ולשון ספרי ורחץ במים יכול גזרת מלך ת"ל ואחר יבא אל המחנה מפני הטומאה רומז אל זה הפרש שבארנו כי הוא דין לבד שכל מי שירצה לטהר יעשה כך וזה הדין הוא המצוה ואולם לא שיהי' חייב טבילה על כל פנים אבל מי שירצה להשאר בטומאתו ולא יכנס זמן רב למחנה שכינה הרשות בידו וכבר בא בלשון ספרי האומת שכל מי שנטמא ויטבול שהוא נטהר אבל לא תשלים טהרתו עד שיעריב שמשו וכן בא בפי' המקובל שצריך שיטבול וגופו ערום נוגע בשטח המים שלא יהי' דבר חוצץ בינו ובין המים הנה התבאר לך מצוה זו והיא מצות טבילה כוללת משפטי המקוה ומשפטי הרחיצ' משפטי טבול יום ומציה זו מבוארת במסכת מקואות ובמסכת טבול יום :

מצורע

(מצורע · טהרה הלכות מקוואות בא׳ עשר פרקים) :

מצוה קי היא שצונו שתהיה הטהר׳ מן הצרעת כמעשה הכתוב והוא עץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים חיות ומים חיים ושיעשה בהם כל מה שנאמר ובזה המעשה בעצמו יטהר האדם כמו שבאר הכתוב הנה כבר התבאר לך כי מיני הדברים המטהרים מן הטומאה ג׳ מינים אחד כולל ושניהם מיוחדים בשני מינים ומיני טומאות . אמנם הכולל הוא הטהר׳ במים והמין השני מי נדה והוא דבר מיוחד בטומאת מת והמין הג׳ עץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומים חיים והוא דבר מיוחד בצרעת וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם ר״ל טהרת מצורע בראשון במס׳ נגעים :

(מצורע · טומאת צרעת פי״א) :

מצוה קיא היא שצוה המצורע לגלח והיא הספר׳ השניה לה כמו שהתבאר בסוף נגעים ובכאן אבאר לך והוא אמרו וביום השביעי יגלח וכבר קדם תורף לשונם ג׳ מגלחין ותגלחתן מצוה המצורע והנזיר והלוים וכבר התבארו דיני מצוה זו בסוף נגעים ובכאן אבאר לך מה הסבה במנותנו תגלחת המצורע מצוה בפני עצמה והבאת קרבנותיו מצוה בפ״ע וזה כי המצורע אין קשר לתגלחת עם הבאת קרבנותין והתכלית מתגלחתו זולת התכלית המגעת מהבאת קרבנותיו וזה כי המצורע טהרתו תלוים בתגלחתו ובשלשי מנזיר (דף מ״ד ע״ב) אמרו מה בין נזיר למצורע א״ל שזה טהרתו תלויה בימיו וזה טהרתו תלויה בתגלחתו ר״ל המצורע וכשגלח המצורע ונשלמה תגלחתו השניה טהור מלטמא בטרץ כמו שהתבאר בסוף נגעים (פרק י״ד) וישאר מחוסר כפורים עד שיביא קרבנותיו כשאר מחוסר כפרים כמו שהתבאר שם והיי׳ תכלית תגלחתו שהוא טהור מלטמא בשרץ הביא קרבנותיו או לא הביא ותכלית הבאת קרבנותיו תשלם כפרתו כשאר מחוסרי כפרה כלומר זב וזבה ויולדת וכבר קדם לנו אמרם (כריתות דף ח׳ ע״ב) ארבע מחוסרי כפרה ושם נתבאר שהנזיר אינו מחוסר כפרה אבל המעשה שהוא בכללו כלומר הגלוח והבאת קרבן יתיר לו שתיית היין ולא יספיק מהם האחד בלתי חבירו אבל הגלוח נקשר בקרבן והקרבן נקשר בגלוח ובקבוצם יגיעו לתכלית אחד והוא שיותר לו הדברים שהיו אסורים עליו בימי נזרו ובשלשי מנזיר (דף מ״ו ע״ב) אמרו גלח על הזבח ונמצא פסול תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו הנה התבאר לך כי התגלחות הוא מתנאי הזבח והזבח מתנאיה ובתוספתא ג״כ התבאר שהנזיר שכלו ימיו אסור לגלח ולשתות יין ולטמא למתים עד שיעשה מעשה ההוא כלו והוא תגלחת טהרה כמו שהתבאר בשלשי מנזירות (דף מ״ה) והוא שיתגלח פתח אהל מועד וישליך שערו תחת הדוד ויקריב הקרבנות כאשר באר בכתוב ואתה תמצאם ברוב מקומות ויקראו הבאת הקרבנות תגלחת ובביאור אמרו במקום המשנה (שם דף י״א ע״ב) הריני נזיר ועלי לגלח רוצה בזה שיביא קרבנות נזיר ויקריבם בעדו הנה כבר התבאר לך שהתגלחת נופלת על הבאת הקרבנות והשני׳ בזה היותה חלק מהם כמו שבארנו ובקבוצם ישתלק דין הנזירות וישתה הנזיר יין אמנם תגלחת טומאה היא מדין המצו׳ כמו שבארנו במה שקדם :

(מצורע · טהרה הלכות טומאת צרעת פי״א) :

מצוה קיב היא שצונו להיות המצורע ידוע לכל עד שיובדלו ממנו בני אדם והוא אמרו ית׳ והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וכו׳ והראיה על היות זה מ״ע אמרם בספרא לפי שנא׳ את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום יכול אע״פ שהוא מנוגע ומה אני מקיים בגדיו יהיו פרומים וראשו יהי׳ פרוע בכל אדם חוץ מכהן גדול תלמוד לומר אשר בו הנגע אפי׳ כהן גדול בגדיו קרועים וראשו יהי׳ פרוע ויגדל שער ומבואר הוא שכהן גדול היה בלא תעשה מלפרום או לפרוע והשרש אצלנו כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את ל״ת ומאמר שמלאכו לשונם מורה וכשנצטרע כהן גדול פורע ופורם מורה שהוא מ״ע כבר באה הקבלה שאר טמאים ג״כ חייבין לעשותו לעצמם היכר עד שירחיקום בני האדם ולשון ספרי טמא מת ובועל נדה וכל המטמאין את האדם מנין תלמוד לומר וטמא טמא יקרא והפי׳ כי כל טמא צריך שיכריז על עצמו הטומאה ושישים לעצמו הכרה יודע בה שהו׳א טמא ומי שיגע בו טמא לכן יתרחק והנה התבאר שהכרת מצורע אין הנשי׳ חייבות בה והיא אמרם האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת אבל היא תעטה על שפם ותודיע לכל שהיא טמא׳ כשאר טמאים :

(אשה כי תזריע טהרה . הלכות טומאת צרעת פ״י)

מצוה קיג היא שצונו לעשות פרה אדומה כדי שיהיה אפרי מזומן למי שיצטרך אליו לטהרת טומאת מת כמו שאמר והיתה לעדת בני ישראל וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת פרה :

זאת

(זאת חקת התורה . טהרה הלכות פרה אדומה בט"ו פרקים)

מצוה קיד היא שצונו לדון בדין ערכי אדם והיא מי שיאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי אם הי' זכר יפרע כך וכך ואם היא נקבה תפרע כך וכך לפי השנים כמו שבא בכתוב ולפי ענין המעריך והוא אמרו בערכך נפשות וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת ערכין :

(אם בחקותי . הפלאה הלכות ערכין וחרמים פ"א)

מצוה קטו היא שצונו בדין ערכי בהמה והוא אמרו והעמיד הבהמה לפני יי' והעריך אותה הכהן וכבר התבארו משפטי זו המצוה במסכת ערכין :

(אם בחקתי . הפלאה הלכות ערכין פ"ה)

מצוה קטז היא שצונו בערכי בתים והוא אמרו כי יקדיש את ביתו קדש וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת ערכין :

(אם בחקתי . הפלאה הלכות ערכין פ"ה)

מציה קיז היא שצונו בערכי שדות והוא אמרו ואם משדה אחוזתו יקדיש ואם אשר לא משדה אחוזתו וכן בשדה אחוזה והי' ערכך לפי זרעו ובשדה מקנה וחשב לו הכהן את מכסת הערכך וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת ערכין ואל יחשוב חושב שאלו ד' מיני מהערכין יהי' ביניהם שתוף יחייב שימנו מצוה א' אבל הם ד' מצות יש לכל אחת דין זולת דין האחרת ואולם יכללם שם ערך על צד שתוף השם ואין ראוי שימנו מיני הערכים כלם מצוה א' וזה מבואר עם ההשתכלות :

(אם בחקותי . הפלאה הלכות ערכין פ"ד)

מצוה קיח היא שצונו שיהי' כל מי שיהנה מן ההקדש מוסף חומש או אוכל קדש כלומר אוכל תרומה בשגג' משלם מה שאכל או שעור מה שנהנה ותוספת חומש והוא אמרו ית' ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וחמישיתיו ואמרו ג"כ ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגומר וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת מעילה ובמסכת תרומה ג"כ :

(ויקרא אל משה . מעילה פ"א) :

מצוה קיט היא שצונו להיות נטע רביעי כלו קדש והוא אמרו ית' יהי' כל פריו קדש הלולים ליי' ודינו שיעלהו לירושלים ויאכלהו שם בעליו כמו מעשר שני בשוה ואין לכהנים בו כלום שנאמר ואיש את קדשיו לו יהי' משך הכתוב כל הקדשים ונתנם לכהן ולא הייר מהן אלא תודה ומעשר ושלמים ופסח ומעשר בהמה מעשר שני ונטע רבעי שיהי' בעלים וכבר התבארו משפטי מצוה זו משלם בפרק בתרא ממעשר שני ·

(קדושים תהיו ·מעשר שני פ"ט)

מצוה קכ היא שצונו להניח פאה מהתבואות והאילנות והדומה להם והוא אמרו ית' תעזוב אותם אחר זכרו הפאה ונתבאר במסכת מכות (דף י"ו ע"ב) שהפאה היא לאו הנתק לעשה אמנם הלאו אמרו לא תכלה והעש' אמרו תעזוב אותם וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה ודין תורה שלא תהא נוהגת אלא בארץ :

(קדושים תהיו · מתנות עניים פ"א)

מצוה קכא היא שצונו להניח הלקט והוא אמרו ולקט קצירך לא תלקט והוא גם כן לאו הנתק לעשה כאשר התבאר על פאה במס' מכות וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה ודין תורה שלא תהא נוהגת אלא בארץ :

(קדושים תהיו · מתנות עניים פ"א)

מצוה קכב היא שצונו להניח עומר השכחה והוא אמרו ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהי' הנה אמרו יהי' הוא הלווי להניחו והוא עשה כמו שאמר בלקט שכחה ופאה תעזוב אותם שהיא עשה כמו שבארנו וזו אינה נוהגת מן התורה אלא בארץ וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה :

(כי תצא מתנות עניים פ"א)

מצוה קכג היא שצונו להניח מה שיש בכר' כשיבצור אותו לעניים הנקרא עוללות ובא הכתוב ג"כ תעזוב אותם אחר זכרו העוללות וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה ואינה נוהגת אלא בארץ ·

(קדושים תהיו · מתנות עניים פ"א)

מצוה קכד היא שצונו להניח מה שיפול ויתפרד מן הענבים בבצירתם לעניים והוא אמרו ית' ופרט כרמך לא תלקט וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ :

(קדושי' תהיו. מתנות עניים פ"א)

מצוה קכה היא שצונו להוציא הבכורים ולהביאה למקדש והוא אמרו יתברך ראשית בכורי אדמתך תביא בית יי' אלהיך ומבואר שהמצו' הזאת אינה נוהגת אלא בפני הבית ולא יבאו אלא מפירות ארץ ישראל וסוריא ועבר הירדן ומשבעת המינין וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת בכורים ושם התבאר

שהבאר שהבכורים נכסי כהן׃
(ואלה המשפטים הלכות בכורים פ"ג)

מצוה קכו היא שצונו להוציא תרומה גדולה והוא אמרו יתברך ראשית דגנך תתן לו ומצוה זו אינה נוהגת מן התורה אלא בארץ ישראל וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת תרומה׃
(שופטים ושוטרים׃ תרומה פ"ג)

מצוה קכז היא שצונו להוציא מעשר מתבואת הארץ והוא אמרו יתברך וכל מעשר הארץ לי"י וכבר באר הכתוב שהמעשר הזה ללוים וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת מעשרות והוא הנקרא מעשר ראשון ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ׃
(אם בחקותי׃ הלכות מעשר פ"א)

מצוה קכח היא שצונו להוציא מעשר שני והוא אמרו עשר תעשר וגו׳ מלמד שאין מעשרין משנה לחברתה אין לי אלא מעשר שני שבו דבר הכתוב מנין לרבות שאר מעשרות תלמוד לומר עשר תעשר ולשון התורה להיות זה המעשר עולה לירושלים ושם יאכלוהו בעליו וכבר קדם לנו זה וכבר דקדק הכתוב במצוה זו אם אי אפשר להביאו לרוחק הדרך יפדה אותו ויעלה דמיו לבית הבחירה ויוציאו שם במזון לבד והוא אמרו וכי ירחק ממך המקום וגומר וכבר בא לשון התורה גם כן בדין מצוה ז׳ שאם פדאו לעצמו יוסיף חומש והוא אמרו ואם גאול יגאל איש ממעשרו וגומר וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם במסכת מעשר שני והוא ג"כ אינו נוהג אלא לפירות ארץ ישראל מן התור׳ ולא יאכל זה המעשר אלא בפני הבית ולשון ספרי מקיש אכילת בכור למעשר שני מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית כך מעשר אינו נאכל אלא בפני הבית׃
(ראה אנכי מעשר שני פ"א)

מצוה קכט היא שצוה ללוים להוציא מעשר מן המעשר שיקחו מישראל ויתנו לכהנים והוא אמרו ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגו׳ ובאר הכתוב שזה המעשר נקראת תרומת מעשר ויתנן לכהן ובאר הכתוב שזה המעשר ילקח אם מן הטוב שבו ואם מן היפה שבו באמרו מכל חלבו שהם חוטאים אם לא יוציאוהו מן הטוב והוא אמרו יתברך ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו וזה הלאו שלילת החיוב הוא אמרו לא תשאו עליו חטא כשיוציאוהו מן היפה ויורה זה כשיוציאוהו מן הרע יחטאו וזה ענינו בענין לאו הבא מכלל עשה שאינו נמנה עם הלאוין כלומר אחר שהוא צוה להוציאו מן היפה הורה שלא יוציאוה מן הרע ולשון ספרי מנין אתה אומר שאם הוציאו אותו שלא מן היפה שהם בנשיאת עון תלמוד לומר ולא תשאו עליו חטא וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת תרומות ומעשרות ובמקומות מדמאי׃
(ויקח קרח׃ הלכות מעשר פ"א)

מצוה קל היא שצונו להוציא מעשר עני בכל שנה שלישית מהשמט׳ ומהשלישית השר אחר כל שלישית כלומר הששית שבכל השמטה גם כן והוא אמרו ית׳ מקצה שלש שנים תוציא וגו׳ וזה ג"כ אינו נוהג אלא בארץ ישראל מן התורה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה ומעשרות וקצת שאלות מהם מפוזרו׳ במקומות רבים משאר מסכת זרעים ומסכת מכשירין וידים׃
(ראה אנכי׳ זרעים הלכות מתנות עניים פ"ו)

מצוה קלא היא שצונו להתודות לפניו בהוצאת משפטי המעשרו׳ והתרומות ולהתנקות מהם במאמר גם כן כמו שאנחנו נקיים מהחזיק בהם בפועל וזהו הנקרא ודוי מעשר והצווי בזה באמרו ואמרת לפני י"י אלהיך בערתי הקדש מן הבית וכבר התבארו משפטי מצוה זו ואיכות הבעור וענינו בפי׳ אחרון ממסכת מע"ש׃
(והיה כי תבא׃ זרעים הלכות מעשר שני פי"א)

מצוה קלב היא שצונו לספר טובותיו אשר הטיב לנו והצילנו ומתחיל בענין יעקב אבינו ומקיים בעבודת המצרים וענותם אותנו ולשבחו על כל זה ולבקש ממנו להתמיד הברכ׳ כשיביא הבכורים והוא אמרו יתעלה וענית ואמרת לפני י"י אלהיך ומה שבא אשר זה מהפרש׳ כלה וזאת המצוה כלה נקראת מקרא בכורים וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת בכורים ובפ"ז מסוטה ואין הנשים חייבות בה׃
(והיה כי תבא׃ זרעים הלכות מעשר שני פי"א)

מצוה קלג היא שצונו שנפריש חלה מעריסותינו וליתנה לכהן והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת חלה ובמסכת תמורה ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ ישראל לבד׃ (שלח לך׃ זרעים הלכות בכורים פ"ה)

מצוה קלד היא שצונו להפקיר כל מה שתצמח הארץ בשנת השמיט׳ והתיר

והתיר למחה קרקעותינו כלם לכל אדם והוא אמרו ית' והשביעית תשמטנה ונטשתה ולשון מכלתא והלא הכרם והזית בכלל היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה כרם מיוחד שהוא בעשה ועוברים עליו בל"ת אף כל שהוא בעשה עוברים עליו בל"ת ועניין זה המאמר מה שאספר וזה שאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה כולל מה שיצמיח מן הארץ בשנה השביעית מן התאנים והענבים והזתים ואפרסקין ורמונים והחטה והשעורה וזולת זה הנה הודיע שהשמטות הכל מצות עשה ואחר כן פרט ואמר כן תעשה לכרמך וגומר וזה בכלל כל מה שיצמח מן הארץ ואמנם בא זה הצווי בכרם וזית לבד בעבור שבא בכתוב אזהרה ביחוד מלאסוף תבואת הכרם והוא אמרו וענבי נזיריך לא תבצור וכמו שהקרי' שהפקרו מצות עשה הנה מניעתו בל"ת כן הזית כל מה שיצמח בשנה שביעית שהתבאר שהפקרו בעשה הנה מניעתו בלא תעשה ודין הזית ודין שאר פירות אחד הנה התבאר מכל מה שקדם שהשמטת גדולי שביעי' מצות עשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שביעית וגם כן אינה נוהגת ואינה חובה מן התורה אלא לפירות ארץ ישראל בלבד :

(ואלה המשפטים זרעים · הלכות שמיטה ויובל פ"ד)

מצוה קלה היא שצונו לשבות מעבודת הארץ בשנה שביעית והוא אמרו יתעלה בחריש ובקציר תשבות וכבר נכפל זה הצווי פעמים ואמר שבת שבתון יהיה לארץ וכבר קדם לנו האי שבתון עשה ואמר גם כן ושבתה הארץ וכבר התבארו משפטי מצוה זו גם כן בשביעית ואין חובתה מן התורה אלא בארץ ישראל : (כי תשא · זרעים · הלכות שמיטה ויובל פ"א)

מצוה קלו היא שצונו לקדש שנת החמשים כלומר לבטל העבוד' בה כמו השמטה והוא אמרו יתעלה וקדשתם את שנת החמשים שנה ובבאור אמרו כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל כלומר הכשואה ביניהם בצווי כמו שהשוה הכתוב ביניהם באזהר' כמו שהתבאר ומשפטי שנת השמטה ובשנת היובל שוים בבטול עבודת האדמה והפקר מה שיצמח ובשני דברים אלו כללם אמרו וקדשתם את שנת החמשים, וכבר באר הכתוב בעניין הקדושה בה שיהיו פירותיה ותבואתה מופקרים אמר כי יובל היא קדש תהיה לכם וזה היובל אינו נוהג אלא בארץ ובזמן שיהיו כל שבט ושבט יושב במקומו כלומר יושב בחלקו ובארץ ישראל ולא יהיו מעורבין זה בזה ·

(בהר סיני : זרעים הלכות שמיטה ויובל פ"א)

מצוה קלז היא שצונו לתקוע בשופר בעשרה מתשרי משנה זו לקרא דרור לעבדים ולצאת כל עבד עברי לחרות ביום העשירי מתשרי והוא אמרו יתעלה והעברת שופר תרועה וגומר ואמר וקראתם דרור והנה התבאר שהיה היובל לראש השנה לתקיעו' ולברכות וכבר התבארו משפטי תקיעות שופר של ראש השנה במסכת ראש השנה וידוע כי התקיעה ההיא היא ביובל אמנם לפרסם השחרו' ושהוא מין הכרזה והוא אמרו וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בארץ הנמכרת ואין עניינה כעניין תקיעת ראש השנה כי היא זכרון לפני יי' וזהו להוציא את העבדים .

(בהר סיני זרעים . הלכ"ת שמיטה ויובל פ"י)

מצוה קלח היא שצונו לשוב הקרקעות כלם בשנה הזאת לאדוניהם ולצאת מתחת ידי הקונים בלא פדיון והוא אמרו ית' ובכל ארץ אחזתכם גאולה תתנו לארץ ובאר לנו שזאת הגאולה תהי' בשנה הזאת והוא אמרו בשנת היובל הזאת וכבר דקדק הכתוב במלותיה ובאר איך יהי' דינם מהמוכר והקונה כשירצה לפדות נחלתו הנמכרת קודם הגיע שנת היובל ובאר עוד ואמר שהדין הזה מיוחד בקרקעות שהן חוץ לחומת המדינה ושהחצרות והבתים הבנויים בשדות אחר שאינם בנוים תוך החומה הרי דינם דין הפרדסים והגנות בשוה והם בתי החצרים שאמר בהם הכתוב על שדה הארץ יחשב וכבר התבארו משפטי מצוה זו בערכין והוא גם כן אינה נוהגת אלא בארץ ישראל ובזמן שהיובל נוהג .

(בהר סיני זרעים . הלכות שמיטה ויובל פ"י)

מצוה קלט היא שצונו שיהי' פדיון לקרקעות הנמכרים תוך חומת המדינה עד תום שנה לבד ואחר השנה יתקיים לקונה ולא יצא ביובל והוא אמרו יתע' ית' שמו ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בערכין ואינה נוהגת אלא בארץ ·

(בהר סיני · שמיטה ויובל פי"ב)

מצוה קמ היא שצונו למנות השנים והשמטים שבע שבע עד שנת היובל אחר שנכבשה הארץ והתגברנו בה ומצוה זו כלומר ספירות שני השמיטה היא נמסרת לב"ד הגדול כלו' סנהדרי גדולה כי הם שימנו שנה שנה מהשמטים שנה כמו שימנה כל איש ואיש ממנו ימי העומר והוא אמרו יתעלה וספרת לך שבע שבתות שנים ולשון ספרי יכול יספור שבע שנים זו אחר זו ויעשה יובל ת"ל

שבע

בבע שנים שבע פעמים הא עד שיאמרו שני כתובים ואם לאו לא שמענו כלומר שמצוה זו לא הגיע איכות עשייתה אלא משני כתובים והוא בימנם השנים בימיד ונמנה השבועות עמהן שבע פעמים ואשר שאמר שזה הענין לא הגיע אלא משני כתובים הורה שהם מצוה. אחת בהכרח באלו היו שתי מצות כלומר מנין שני השמיטות ומנין השנים לא אמרו עד שיאמרו שני כתובים כי כל שתי מצות ילמדו משני כתובים וכן כל מצוה ומצוה מכתוב שלה ואמנם יאמר לעולם הא עד שיאמרו שני כתובים במצוה אחת שלא תשלם ידיעתו אלא משני כתובים כמו הבכור שבא בכתוב וכל פטר רחם לי ויורה לזה לבדו שיהא הבכור לי״י בין זכר בין נקבה ובא בכתוב אחר הזכרים לי״י ויורה הכתוב הזה לבדו שכל זכר לי״י בין בכור בין פשוט ומשני הכתובים הגיע ענין המצוה שהיא בכור זכר לבד כמו שבארו במכילתא :

(בהר סיני · שמטה ויובל פ״י) :

מצוה רמא היא שצונו להשמיט כספים כלומר החובות כלשבשלת השמטה והוא אמרו יתברך ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידיך וכבר נכפל הליוו הזה באמרו וזה דבר השמיט' וגומר ולשון התוספתא בשני שמטות בכתוב מדבר אחת שמטת קרקעות ואחת שמטת כספים ומצות שמיטת כספים אינה נוהגת מן התורה אלא בזמן ששמיטת קרקע נוהגת בכל מקום וכבר התבארו משפטי מצוה זו במס' שבועות בפרק בתרא :

(ראה אנכי · הלכות שמיטה פ״ט) :

מצוה רמב היא שצונו לנגוש הנכרי ולהכריחו לפרוע חובו כמו שהלטוינו לחמול על ישראל והזהירתו מלנגוש אותו והוא אמרו יתברך את הנכרי תגוש ולשון ספרי את הנכרי תגוש זו מצות עשה :

(ראה אנכי · מלוה ולוה פ״א) :

מצוה רמג היא שצונו לתת לכהן הזרוע והלחיים והקבה מכל זביחה שנזבח בבהמה טהורה והוא אמרו יתע' וזה יהיה משפט הכהנים וגומר וכבר התבארו דיני מצוה זו בפרק עשירי מחולין ואין הלוים שייכין בה :

(שופטים ושוטרים · הלכות בכורים פ״ט) :

מצוה רמד היא שצונו לתת ראשית הגז לכהן והיא אמרו יתברך ראשית גז צאנך תתן לו ומצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק י״א מחולין :

(שופטים ושוטרים · הלכות בכורים פ״י)

מצוה רמה היא שצונו לדון בדיני חרמים והוא כל מי שהחרים דבר ממה שיש לו ואמר הרי זה חרם ינתן הדבר ההוא לכהן אלא אם כן באר שזה יהיה לבדק הבית כי סתם חרמים לכהנים הוא והוא אמרו יתע' אך כל חרם אשר יחרם מן האדם וגומר ורמז לנו על היות סתם חרמים לכהנים באמר בשדה החרם לכהן תהיה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק שמיני מערכין ופרק ראשון מנדרים :

(אם בחקותי · בפלאה הלכות ערכין פ״ו) :

מצוה רמו היא שצונו לשחוט בהמה חיה ועוף ואחר יאכל בשרי' ושלא יהיה היתר אכילתם אלא בשחיטה והוא אמרו יתע' וזבחת מבקרך ומצאנך ולשון ספרי וזבחת מה מוקדשין בשחיטה אף חולין בשחיטה כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה וכבר התבארו משפטי מצוה זו ודקדוקיה במס' חולין.

(ראה אנכי. קדושה הלכות שחיטה פ״א)

מצוה רמז היא שצונו לכסות דם חיה ועוף אחר ששחטו והוא אמרו יתעלה ושפך את דמו וכסהו בעפר וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ו מחולין .

(אחרי מות. קדושה הלכות שחיטה)

מצוה רמח היא שצונו לשלוח הקן והיא אמרו יתע' שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק בתרא מחולין .

(כי תצא. קדושה הלכות שחיטה)

מצוה רמט היא שצונו לבדוק בסימני בהמה חיה ועוף הטהורין והוא שיהיו מעלה גרה ושוסע שסע ואז יהיו מותרין לאכלן והיותנו מצווין לבדוק אותן באלו הסימנין הוא מצות עשה והוא אמרו יתע' זאת החיה אשר תאכלו ולשון ספרי אותה תאכלו אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה ר״ל הבהמה שיהיו בה הסימנין האלו מותר לאכלה ויורה בו שהבהמה שאין בה אלו הסימנים אינה מותרת באכילה וזה לאו הבא מכלל עשה שהוא עשה כמו שהוא פרש אכלנו ולכן אמר אחר המאמר הזה אין לי אלא בעשה בל״ת מנין תלמוד לומר את הגמל וגומר כמו שהתבאר במצות ל״ת הנה כבר התבאר שאמרו אותה תאכלו מצות עשה והענין במצוה זו שאנו מצווין לבדוק הסימנין האלו בבהמה וחיה ואין מותר לאכלן זולת זה והדין הזה הוא מצוה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת חולין ובבכורות .

(ויהי ביום השמיני . קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ג)

מצוה קנ היא שצונו לבדוק בסימני העופ' שיהיו קצת מינין ממנו מותרין וסימני העוף לא נאמרו מן התורה אבל הגיע בחקירה כשאנחנו חפשנו המינין שנכתב אסורן אשי מצאנו בהם סגולות יכללו אותם יהם סימני עוף טמא והיותנו גם כן בעופות דכין זה טמא וזה טהור וזה מצות עשה ולשון ספרי כל צפור טהורה תאכלו זו מ"ע הנה התבאר מה שרמזנו אליו וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחולין .

מצוה קנא היא שצונו לבדוק בסימני חגבים גם כן וכן כתובין בתורה כל אשר לו כרעים ממעל לרגליו וענין זאת המצוה היא כמו שבארנו במצוה שלפניה והכתוב שבה הוא אמרו את אלה מהם תאכלו את הארבה וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת חולין :

(ויהי ביום השמיני ׳ קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"א) :

מצוה קנב היא שצונו לבדוק בסימני דגים והם כתובים והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו את זה תאכלו מכל אשר במים ובבאור אמרו בגמרא חולין דף ס"ו ע"ב האוכל דג טמא עובר בעשה ולא תעשה כי מאמרו זה תאכלו שומע אני שזולתו לא יאכל ולאו הבא מכלל עשה עשה הנה נתבאר מאמרו את זה תאכלו מצות עשה והענין באמרו זו מצות עשה מה שזכרתי לך והוא היותנו מצווין לדון באלו הסימנים ולומר שזה מותר לאכלו וזה אינו מותר לאכלו כמו שאמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה והבדלתם אותם מהיו' בסימן ולכן יהיו כל מין ומין מארבעה אלו המינין והסימנין מצוה בפני עצמה כלומר סימני בהמה וחיה ועוף וסימני חגבים ודגים וכבר באר[נו] לשונותם בקצתי עשה ביחוד וכבר נתבארו משפטי מצוה זו כלומר סימני דגים בפ"ג ממסכת חולין :

(ויהי ביום השמיני ׳ קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"א) :

הרמב"ן מצות עשה מגלת אסתר

מצוה קנג

היא שצונו לקדש חדשים (פ"א ולחשוב חדשים) ושנים וזו היא מצות קדוש החדש והוא אמרו ית' החדש הזה לכם ראש חדשים ובא הפי' שעדות זו תהא מסורה לכם כלומר שמצוה זו אינה מסורה לכל איש ואיש כמו שבת בראשית שכל איש ימנה ששה ימים וישבות בשביעי כשיראה כל איש ואיש ג"כ הלבנה שיקבע היום ר"ח או ימנה ענין תוריי ויקבע ר"ח או יעיין אחור האביב וזולתו ממה שראוי להסתכל בו ויוסיף חדש אבל מצות זו לא יעשה אותה לעולם אלא ב"ד הגדול לבד ובא"י לבד ולכן בטלה הראיה אצלנו היום בהעדר ב"ד הגדול כמו שבטל הקרבת

כתב הרב והמצוה קנ"ג היא שנצטוינו בחשבון חדשים ושנים וזאת היא מצות קדוש החדש והוא אמרו יתעלה החדש הזה לכם וכבר כתבתי כי בעל ההלכות ישים קידוש החדש בראיה או בחשבון מצוה אחת וישים עבור השנה בתוספ' קדש מצו' אחרת והדין עמו והודעתי זה בעיק' הראשון אבל עתה אוסיף עיון בדברי הרב שכתב בכאן כי המצוה הזאת לא יעשה אותה לעולם אלא בית דין הגדול בלבד בארץ ישראל בלבד אבל בהעדי' החכמים מארץ ישראל אז ראוי לבית דין הסמוך בארץ ישראל שיעבר שני' ויקבע' חדשים בחולה לארץ כמו שעשה רבי עקיבא וכתב עוד שיש הנה עיקר גדול מעיקרי האמונה לא ידעוהו ולא יתבונן במקומו אלא המעמיקים בדע' והוא

נראה לי שהנכון כדברי הרב שזאת המצוה היא מסורה לב"ד הגדול אמנה הרמב"ן לא הבין דעתו שאין רצונו שיצטרכו כל הסנהדרי גדולה כדי לקדש או לעבר רק שע"פ שלשה מהם תעשה זאת המצוה וזהו פי' המבנה שהביא הרמב"ן מי"ם סנהדרין שאומרת קדוש החדש ועבור שנה בג' ר"ל שלשה מסנהדרי גדול' שהרי בקדוש החדש מצינו בפי' אם אינן מכירין (דף כ"ד) במסכ' ר"ה' ב"ד אומר מקודש ורא"ם ב"ד פירושו הנשי' שהוא בסנהדרי גדולה ממה שאמר שם בגמרא מנא הני מילי והשיבו דאמר קרא וידבר משה את מועדי ה' מכאן שראש ב"ד אומר מקודש והנה משה הנשי' שבסנהדרי גדולה הי' ובעבור השנה ג"כ מ"כ בפ"ק דסנהדרין (דף י"א) ת"ר אין מעברין

את השנה אלא במזומנין לה ופרש"י וז"ל במזומנין לה שהזמינן הנשיא מבערב ע"כ ושם מביא מעשה בר"ג שאמר השכימו לי שבעה לעלייה וכו' שהי' רוצה לעבר את השנה ומן הידוע שהוא הי' נשיא וא"כ מכאן משמ' בבירור שלב"ד הגדול היתה מסורה ואין לומר כי מפני מעלתם היו שאר בתי דינין נוהגים אסור ממנה אבל כשרים היו לה מן התורה כאשר כתב הרמב"ן שא"כ איך שאלו בגמרא מנ"ל שצריך שרא' ב"ד יאמר מקודש החדש והלא אין זאת המצוה מסורה לב"ד הגדול בלבד כי אפי' ב"ד של כ"ג יכולים לעשותה ושם לא הי' ראש ב"ד : ומה שהביא עוד (א) מההיא דע"א שהם ב"ד הגדו' בטל מא"י ארבעים שנה קודם החורבן ומ"מ היו מקדשים על פי

הקרבנות בהעדר המקדש ולזה כונו וטעו המינין הנקראים קראים וזה שרש ג"כ שלא ידעו ג"כ זולתי מכלל הרבנים והולכים עמהם כאפל' כהשכה · ודע שהשבון זה שנמנה אותו היום ונדע בו ראשי חדשי' והמועדים אי אפשר לעשותו אלא בא"י לבד ובעת הצורך ובהעדר החכמים מא"י אז אפשר לב"ד הסמוך לארץ ישראל שיעבר השנים ויקבע חדשים בח"ל כמו שעשה ר"ע כמו שהתבאר בתלמוד ובזה קושי גדול והזה והידוע תמיד שב"ד הגדול אמנם הי' בא"י והם שיקבעו החדשים ויעברו שנים בפנים המקובלי' אצלם ובקבוצם גם כן ובכאן שורש גדול משרשי האמונה לא ידעהו ולא יתבונן במקומו אלא מי שדעתו עמוקה וזה שהיותנו היום בח"ל מונים במלאכת העבור שבידינו ואומרים שזה היום ר"ח וזה היום י"ט לא מפני חשבוננו נקבענו י"ט בשום פנים אבל מפני שב"ד הגדול שבא"י כבר קבעוהו זה היום ר"ח או י"ט ומפני אמרם שזה היום ר"ח או י"ט יהיה ר"ח או י"ט בין שהית' פעולתם זאת בהשבון או בראיה כמו שבא בפי' (ר"ה דף כ"ה) אשר תקראו אותם אין לי אלא מועדות אלו · כלומר שיאמרו הם שהם מועדות אפי' אנוסין אפי' מוטעין אפי' שוגגין כמו שבאה הקבלה ואנחנו אמנם נחשב היום שיקבעו הם ר"ל בני א"י בו ר"ח כי במלאכה הזאת בעצמה מונין וקובעין לא בראיה ועל קביעות' נסמוך לא על השבוננו · אבל השבוננו הוא לגלויי מילתא בעלמא והבין זה ואני אוסיף לך באור אלו הנהנו דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מא"י חלילה לאל

שהיותנו היום בחוצה לארץ חושבים במלאכת העיבור' ונאמר שזה היום ר"ח וזה היום מועד לא מפני חשבוננו נשימהו מועד בשום פנים אלא מפני שבית דין שבארץ קבע זה היום מועד או ר"ח ועל קביעותם נעמוד לא על חשבוננו ואמנם חשבוננו לגלויי מילתא' בעלמא והבן זה מאד ואני אוסיף לך ביאור אלו חשבנו על דרך משל שבני ארץ ישראל יעברו מא"י חלילה לאל מעשות זאת שהוא הבטיח שלא מחה אותות האומה מהכל ושלא יהי' שם ב"ד ולא יהי' בחוצה לארץ ב"ד שנסמך בארץ דע שחשבוננו זה לא יועילנו שום דבר בשום פנים לפי שאין לנו לחשוב בחוצה לארץ לעבר שנים ולקבוע חדשים אלא בתנאים הנזכרים כמו שביארו כי מציון תצא תורה' ודבר י"י מירושלים וכשיתבונן מי שיש לו שכל שלם ובריא בלשונו' התלמוד בזה הענין יתבאר' לו כל מה שאמרנו ביאור אין ספק בו :

אמ' הכותב ידעתי כי שכלי איננו שלם ובריא בתלמו ועם כל זה איננו חושד אותו להיות בלתי שלם בדבר הזה שמן הידוע כי קידוש החדש ועבור שנה צריכין מומחין כלומר בית דין שנסמכו בארץ הסמיכה הידוע בתלמוד איש מאיש עד משה רבינו עליו השלום וכמו שאמרו בגמרת ב"ב (דף קכ"א) מועדי י"י צריכין מומחין כפרת נדרים אין צריכין מומחין והקשו והא ראשי המטות כתיב כלומר שהן השופטים המומחין על ישראל שנסמכו מפי משה רבי' ופירקו ביחיד מומחה אבל אינו צריך מומחין על כל פנים ודבר גלוי הוא שהיום מכמה שנים בטלו סמוכין מארץ ישראל ואין דנין שם אפילו דיני קנסות כל שכן שיקדשו על פי הראי' או על פי החשבון והתימה

לאל מעשות זאת כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל ולא יהיה שם ב״ד ולא יהיה בח״ל ב״ד שנסמך בארץ הנה חשבונו זה לא יועילנו כלום בשום פנים לפי שאין לנו לחשב חדשים ולעבר שנים בחוצה לארץ אלא בתנאים הנזכרים כמו שבארנו כי מציון תצא תורה וכשיתבונן מי שיש לו שכל שלם לשונות התלמוד בכונה הזאת יתבאר לו כל מה שאמרנוהו באור אין ספק בו והנה באו רמזים בכתוב יורו על שרשי המלאכה שיסמכו בהם בידיעת ראשי חדשים ועבור שנים מזה אמרו ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה אמרו מלמד שאין מעברין את השנה אלא בפרק הסמוך למועד ואמרו מנין שאין מעברין ואין מקדשין את החדש אלא ביום תלמוד לומר מימים

והתימה מן הרב כי הוא אומר שהמצוה הזאת לא יעשו אותה לעולם אלא ב״ד הגדול ובארץ ישראל בלבד ולפיכך בטלה הראיה אצלנו היום בהעדר הבית דין הגדול ואמר שבזה טעו הקראין ושזהו העיקר שחלקו עמהם כל הרבנין (א) והנה ברור הוא וידוע הוא שבית דין הגדול בטל מארץ ישראל ואפי׳ קודם המרבן ר״ל שלא הי׳ בהם דין בית דין הגדול כמו שאמר בפרק קמא מע״ז (דף ח׳ ע״ב) מ׳ שנה עד שלא חרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות למאי הלכתא לומר שלא דנו דיני נפשות כיון דחזו דנפישי להו רוצחים אמרו מוטב נגלי ממקום דכתיב ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר י״י מלמד שהמקום גורם כלו׳ שכל זמן שסנהדרי גדולה במקומם בלשכת הגזית סנהדרי קטנה נוהגת בכל מקום ואפילו בחוצה לארץ ודנין דיני נפשות בכל מקום אבל משגלתה סנהדרי גדולה מן המקום ההוא בטלו דיני נפשות מכל ישראל ואפי׳ ביניאתם משם לטייל מעט ולחזור בטל כחן ורשותן מהם עד שיהיו במקומן כמו שאמרו (סנהדר׳ דף י״ד ע״ב) מנלן אבית פאגי והמרי׳ עליהן יכול תהא המראתו המראה ת״ל וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם כ״ש לאחר החרבן כמו שאמרו עוד בפ״ד מיתו׳ (דף נ״ב ע״ב) ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט בזמן שיש כהן יש שופט בזמן שאין כהן אין שופט וכבר הביא הרב בפתיחת המאמ׳ הל׳ השנוי במכילתא מנין שאין ממיתין אלא בפני הבית וכו׳ ומאותה שעה בטלו כל הדינין התלווין בבית דין הגדול ואם כן לא היו יכולין לקדש על פי הראי׳ מזמן המ׳ שנה קודם החורבן וידוע הוא בכמה מקומו׳ בגמרא שהיו עושין כן עד זמן קרוב לחתימת התלמוד (ב) ובין בראיה בין בחשבון בזמן הרע הזה שאין בארץ ישראל סנהדרין ולא בית דין סמוכין כלל ואין בח״ל בית דין שנסמך בארץ לא יועיל חשבוננו שום תועלת בשום פנים כפי דברי הרב שכבר נעדר מארץ ישראל ב״ד ואין שם כלל בית דין לקדש החדש ולעבר השנה וכן מחוצה לארץ נעדר לגמרי ב״ד שנסמך בארץ (ג) וראיתי בחבורו הגדול בה׳ קדוש החדש שכתב על כך שקדוש חדש ועבור שנה אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל או בית דין הסמוכין בארץ שנתנו להם הסנהדרין רשות ונראה שעל סנהדרי גדולה הוא אמר כן וכך כתוב שם בעבור שנה שאין מעברין את השנה אלא במזומנין לה כיצד יאמר ראש בית דין הגדול לפלוני ופלוני מן הסנהדרין היו מזומנין וכו׳ וכתב עוד שצריך שיהא ראש ב״ד הגדול שהוא ראש ישיבה של שבעים והאחד והוא הנקרא נשיא עמהן או שירצה ויש בכל שבושים גדולים · אבל הענין שהוא שנה מכל דופי ומנופה מכל עפרורית בסוגית התלמוד

בענין

פי הראי׳ עד אביי ורבא כ״ל שמזה המאמר לא משמע שבטל כחם רק לענין מה שהזכירו שהוא לומר שאין דנין ד״נ וכן משמ׳ ג״כ ממה שאמרו לפי שהמקו׳ גורם ואין המקום ההוא גורם רק ד״נ כמו שפירשו שם רש״י והתוספת אבל בשאר הדברים שאין תלויים במקום ההוא בכח הי׳ קיים כבראשונה . ומה שאמר עוד (ב) כי בין בראיה בין בחשבון לפי דברי הרב לא יועיל חשבוננו זה בזמן הזה מאחר שאין סמוך בשום מקום · האמת כן הוא וגם זה הוא דעתו כאשר הבאתי לעיל בשמו אמנם אנחנו על חשבון רבי הלל אנו סומכים כמו שכתב הרמ״בן והוא דעת הרב ג״כ בסוף פ״ה מהלכות קדוש החדש · ומה שאמר עוד · (ג) כי ראה לרב שכתב בפ״ה מהלכות קודש החדש שזאת המצוה לא יעשה אותה רק הסנהדרין שבארץ ושכוונתו

מימים ימימה ואמרו חדשים אתה מחשב לשנים ואי אתה מהשב ימים לשנים ואמנם הורה שהתוספת בזה אמנם יהיה חדש שלם ואמרו חדש ימים ימים אתה מונה לחודש ואי אתה מונה שעות לחדש ואמרו שמואת חדש חאבי' הור"כי שנותינו ראוי שנשמור בה פרקי השנה ולכן תהי' שמש"ת וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם בשלמות בפי' ראשון מסנהדרין ובמסכת ר"ח וברכות:

(בא אל פרעה · זמנים הלכות קידוש החודש פ"א)

וכוונתו היא בית דין הגדול כן הוא האמת אבל פירוש דבריו הוא כאשר כתבתי לעיל שדי בשלשה מהם ומה שהביא עוד (ד) מההיא פרק זה בורר ומההיא דירושלמי שאין צריך ב"ד הגדול בזה · נראה לי שאין מכאן טענה עליו לפי שאלו החכמים לא הניחו כמותם בארץ ובזה הדרך הי' מעבר גם כן רבי עקיבא בפרק האשה שלום (דף קט"ו) כאשר הביא הרב במצותו זאת וכן חנניא בס"פ פי' הרואה · ומה שאמר עוד (ה) כי ממה שאמר הכתוב החדש הזה לכם ולא אמר לך משמע שאין צריך ב"ד הגדול אלא מומחים כמוהו ונ"ל כי ממה שלא כתב לדחות לפי שהי' במשנ' שילטרך הב"ד הגדול כלו בזאת המצוה לכן כתב לכם לומר שדי · במומחין כמותם אבל צריך שיהיו מב"ד הגדול דומיא דמשה · ומה שהזכיר אהרן עמו שמא הי' לרמוז שבזמן שאין ב"ד הגדול שדי במומחין · ומה שאמר עוד · (ו) שמה שהב"ד הגדול היו מקדשין ומעברין לא הי' רק לחלוק להם כבוד לפי שהיו ראשי כל העדה אבל כשרים היו לזה גם שאר בתי דינין כבר כתבתי שמן התורה לא היו כשרים בזה זולתם וראי' עוד ממאמרם במכילתא שהביא הוא בעצמו מניין שאין מעברין את השנה אלא בב"ד הגדול שנאמר וכו' ומן הנמנע הוא לפרשו כאשר פי' הרמב"ן שאמר כי הי' להם רשות מכל ישראל אבל לא שיהיו פסולים מומחין אחרים שהרי מהמאמר הזה משמע שאין מעברים כי אם בב"ד הגדול ולא מפני שקבלו רשות מכל ישראל רק מפני

בענין הזה הוא מה שאמר בקדוש החדש ועיבור השנה אינם צריכין בית דין הגדול אלא שלשה והם מומחים כמו ששנו משנה שלימה בתחלת סנהדרין (דף ב') עבור החדש בשלש' עבור שנה בשלש' וכן שנו בפ"ג מראש השנה (דף כ"ה ע"ב) ראוהו שלשה והן ב"ד יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש מקודש שאין היחיד נאמן על ידי עצמו ואמרו בגמ' פשיטא דכיון דתנן דיני ממונות בשלשה ואם הי' מומח' לרבים וכו' עד יותר מהרע"ה מדקאמר ליה הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב החדש הזה לכם כלו' אין ב"ד שקול מוסיפין עליהם הג' (ד) וכן בעבור אמרו עוד בגמ' סנהדרין (דף כ"ו) א"ר חייא בר זרניקי ור' שמעון בן יהוצדק הוו אזלי לעבורי שנה בפסיקא פגע בהו ריש לקיש ובגמרא א"י (דף י"ט ע"ג) הזכירו מעשה אמרו לעבור שנה מתחילין מן הגדול ופעם אחת נכנס ר' יוחנן והוא הקטן שבהם אמרו (לו אמר) הרי השנה מקודשת בעבורי (ס"א אמר הרי השנה מקודשת בעבורי) אמר רבי יונתן ראה הלשון שלמדנו בן הנפח אלו הייתי אומר בעבורי' הייתי אומר אלו אחד עשר יום שהחמ' עודפת על הלבנה אלא בעבור שהוסיפו לה חכמים ל' יום הרי שני תלמידים שוים שמחשבין ומעברין את השנה בשאר בתי דינין ובכל זמן שלא היו החכמים האלו מכלל סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה כבר נתבטל דינה משעת חורבן כמו שביארנו · ואל תשתומם בזה ממאמרם (סנהדרין דף י"ג ע"ב) משה במקום ע' וחד קאי ותאמר לי כי עדות זו מסורים לכם לסנהדרי גדולה הוא כמו שהרב מלמדך

שלווי הכתוב לכם אינו אלא למומחין כיוצא בכם (ה) שאלו הי' מסור לסנהדרי גדולה בלבד הי' אומר החדש הזה לך כמו שאמרו (שם דף י"ו) אין דנין כהן גדול אלא בבית דין של שבעים ואחד דכתיב את הדבר הגדול יביאו אליך ומשה במקום שבעים וחד קאי ולא הי' לאהרן זכר בקדוי' החדש אבל מפני שאמר לכם הכניס אהרן בכלל להורות שצריך שנים דומים לשניהם בהמחא' ותוספות השלישי ידוע מדין אין בית דין שקול ומזה הדבר לכל שלשה מומחין וזהו הדין הנהוג לכם מן התורה בין קודם חרבן בין לאחר חרבן אלא בזמן שהי' להם בית דין הגדול הי' הדבר מסור להם והם היו המקדשים החדש והמעברי' השנים לא בית דין אחר מפני שרשות כל ישראל נטולה מכל בית דין אחר עמהם · (ו) והי' מסכימין שאין מעברין את השנה אלא אם כן ידלה הנשיא וכן בעדות החדש הוא הי' המקבל העדות ומקדש החדש ועם כל זה תיקנו שאם הי' במקום אחר יבא כבידו מחול ולא יהיו העדי' הולכי' אלא למקום הועד ושם יקדשו

החדש

החדש כמו שאמרו בפ' בתרא של ר"ה (דף נ"א ע"ב) ומצוה מן התורה לעבר את השנה ביהוד' לא בשאר א"י והם שנסמכו בארץ מעברים אותה שם כמו שאמרו בפרק בתרא של ברכות (דף ס"ג) (ז) כשירד חנניא בן אחי רבי יהושע לגולה הי' מעבר שנים וקובע חדשים בח"ל אמר להם שכך מצינו בעקיבא בן יוסף שהי' מעבר שנים וקובע חדשים בח"ל אמרו הנח לעקיבא בן יוסף שלא הניח כמותו וירד אמר להם אף אני לא הנחתי כמותי וילדתי אמרו לא גדיי' שהנחת נעשו תיישי' וכך אמרו לכו לכו אמרו לו משמנו אם חוזר בו מוטב ואם לאו יהא בנידוי והמתלמד מן המעשה הזה כי בלא רשות ב"ד של א"י הי' מעבר שנים וקובע חדשים. אבל יראה לי שבזמן שבית המקדש קיים שהיו ב"ד הגדול במקומו' ולהם הרשות נתונה מן הכתוב שנאמר על פי הדבר שיגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר יי' לא הי' רשות לשום אדם לעבר ולקדש אלא להם או ברשותן וכן אמרו במכילתא ר' יאשיה אומר מנין אתה אומ' שאין מעברין את השנה אלא בב"ד הגדול שבירושלים ת"ל ראשון הוא לכם דברו אל כל עדת בני ישראל והוא הענין שפרשנו שהי' להם רשות מכל ישראל והסכמ' של כולם לא שיהיו שאר הסמוכין פסולין לזה אבל כיון שגלו ובטל כח המשפט מהם שהמקום גורם ואין להם כח אפילו בסנהדרי קטנה לדון דיני נפשות מאותה שעה חזר' הרשות ביד הגדול שבישראל לעבר ולקדש אפילו בח"ל וזה דבר הגון. ואמרו עוד בירושלמי בראשון של סנהדרין (דף י"ט ע"א) בח"ל אין מעברין אותה ואם עברוה אינה מעוברת ביכולין לעבר אותה בארץ אבל כשאינן יכולין לעבר אותה בארץ מעברין אותה בח"ל ברוך בן נריה עבר בח"ל חנניה בן אחי רבי יהושע עבר בח"ל ב"ד של ג' סמוכין ולא בח"ל כדין הסמיכ' מן התור' עד יהושע מפי משה מפי הגבור' באמת שיתבטלו המועדות ולא יועיל חשבוננו בשום פנים כאשר הזכיר הרב ואין חלוק והפרש בדבר בין שנעשה משם אותות האומה לגמרי שכבר הי' זה כענין שאמר במסכת יומא (דף כ"ד) רבי יהודה אומר כ"ב שנה לא עבר איש ביהודי' שנא' מעוף השמים ועד בהמ' נדדו הלכו ושם אמרו רבי יוסי אומר ז' שנים נתקיימה גפרית ומלח בא"י וכן בהיות שם אנשים רבים שמעתו אחר שאין שם ב"ד ראוי לקדש ולעבר ר"ל ב"ד של ג' סמוכין כדין והיום בעונותינו כבר בטל הב"ד הזה ונעדר מכל ישר'ל. וראיתי לו עוד בהל' קדוש החדש שאמר בזמן שאין סנהדרין בא"י אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא בחשבון זה שאנו מחשבין היו' ודב' הזה הלכ' למש' מסיני הוא שבזמן שיש סנהדרין קובעין ע"פ הראי' ובזמן שאין סנהדרין קובעין בחשבון זה שאנו מחשבי' בו היו' (ח) ותקש' לו עוד הענין ושם הדבר מסורת והלכ' למשה מסיני מה שלא נאמר בתלמוד ולא הוזכר בשו' מקו' (ט) והוא עצמו ז"ל הזכיר שם כי בימי חכמי המשנה וכן בימי חכמי התלמוד עד ימי אביי ורבא לא היו קובעין בחשבון ועל קביעות ארץ ישראל בראיה היו סומכין וכבר בארנו שלא היתה סנהדרין נוהגת לאחר חרבן ואם היו נוהגין בה לא הי' בהם דין ב"ד הגדול ולא דין סנהדרין כלל ועם כל זה לפי דבריו בספר הזה שהוא מודה שאפי' בקביעות החשבון צריך שיהי' שם בארץ ב"ד או שיהי' בחוצה לארץ ב"ד שנסמך בארץ בטלו המועדות היום מכמה שנים שהרי אין בארץ בית דין סמוך ולא בחוצה לארץ וכן אפילו לדברינו שגם אנו מצריכין מן התורה בין בראיה בין בחשבון בית דין של שלשה וכן מומחין והנה היום נעדר בית דין הזה מכל ישראל. אבל תרפא הקושי' הגדול הזה הוא שרבי הלל הנשיא בנו של רבי יהודה הנשיא תקן חשבון העבור הוא קדש חדשים ועבר שנים הראויים להתעבר לפי מניינו עד שיבוא אליהו ז"ל ונחזור על פי הראיה בב"ד בבית הגדול והקדוש אמן במהרה בימינו יהי' שהוא ע"ה (י) ראה שיתבטלו המועדות מפני הפסד הסמיכה כמו שנתבטלו דיני קנסות וכל דבר שצריך מומחין ועמד ותקן החשבון וקדש ועבר בו חדשים ושנים עד שיבנה בית המקדש ולפי' הוא שבטלה הראיה אבלנו

לפי

משום דכתיב החדש הזה לכם וסמיך ליה דברו אל כל עדת בני ישראל שמשמעו הב"ד הגדול שהם עקר כל העדה יעשו זאת המצוה ולא אחרים. ועל ההיא (ז) דחנניא כבר השבתי שלא הניח כמותו בארץ כמו שמפורש בגמרא. ומה שתמה עוד (ח) על מאמר הרב בחבורו הגדול שהדבר הזה שיצטרך ב"ד הגדול הוא הלכ' למשה מסיני נ"ל שבודאי כן הוא כאשר הוכחנו לעיל בבירור מן הפסוקים. ומה שתמה עוד (ט) על דברי הרב ממה שכתב בחבורו כי עד אביי ורבא היו מקדשים על פי הראיה כבר כתבתי שפי' אותו המאמר דע"א אינו כאשר כתב הוא בו לומר שבטל מהם כח ב"ד הגדול בכל הדברי' רק בדברים התלויים במקום שהם דיני נפשות ותשובת קושיתו על תקנת ר' הלל נכונה היא ומה שאמר עוד (י) כי טעם בטול קדוש על פי הראיה היה לפי שבטלה הסמיכה ולא מפני בטול בית דין הגדול כבר כתבתי שלהם לבדם

לבדם היתה המצוה הזאת אם כן אין הדבר תלוי בסמיכה · ומה שאמר עוד (יא) כי מה שאמרו שהי' צריך לומר מקודש אינו מעכב כ"ל כי לכתחלה הי' צריך לאמרו בעת שאפשר שהרי ילא לנו מהפסוק וכמו שהבאתי לעיל · ומה שאמר עוד (יב) כי מה שאמרו חכמים מועדי ה' צריכים קדוש ב"ד שאין פירושו שיצטרך לאמרו בפה אני איני מודה בזה רק מצוה היא כאשר כתבתי · והכלל בזה הוא כי זאת המצוה אינה מסורה אלא לב"ד הגדול ובארץ וכל השאר פסולים לה ואין צריך כלם רק בג' מהם די וכשאין ב"ד הגדול הרי היא מסורה לג' מומחים דהיינו סמוכים והם ג"כ יהיו בארץ וכשאין סמוכים הרי היא מסורה לכל אדם גדול ואפי' בח"ל ובלבד שלא הניח כמותו בארץ ובזמן הזה שאין סמיכ' לא על חשבוננו אנו סמוכים אלא על חשבון ב"ד הגדול שתקנו כנו והוא חשבון ר' הלל וסיעתו וזהו המובן מלשונו במצותו זאת למדקדק בה וכן הוא דעתו ג"כ בחבורו הגדול בהלכות קדוש החדש :

לפי שאין לנו בית דין הראויין לקבל העדות ולקדש על פיהם והוא טעותם של הקראין לא כדברי הרב : ועל השואל להקשות מזו שאמרו (ר"ה דף ז') אין מעברין את השנה לפני ראש השנה ואם עבורה אינה מעוברת אבל מפני הדוחק מעברין אותה אחר אדר מיד . ותשובת זו השאלה שאין זמן העבור קבוע להם מן התורה אין להם אלא שלא יעברו אותה אחר ניסן דכתיב החדש הזה לכם ראש חדשים ודרשו · (סנהדרין דף י"ב ע"ב) זה ניסן ואין אחר ניסן אבל לפי שלא היו רגילים בעבור אלא בקרוב לאדר שנודע להם ענין האביב ופירות האילן ואם יקדימו להם בשנה מן השנים יביא הדבר לידי שכחה ושבוש מפני זה הי' להם תקון שלא יעברו אותה קודם ר"ה שמא ישכחו העם ויבאו לזלזל בחמץ בפסח ובמועדות והתנו שאם עברוה לא תהא מעוברת עד שיחזרו ויגלה חשבונם לעם בזמנו וכן אמרו השתי' מחשבינן גלויי לא מגלינן אבל כיון שראה החכם הנזכר בזמנו ביטול המועדות לגמרי אם לא יעשה הקבוע ההוא וראה תיקון הכל בחשבון הזה אין מקדים ואין מאחר ושהדבר יותר מוסכם ומקובל על הטעם בדעתם המועדות בקביעות מאין שבוש ושנוי עמד וקדש חדשים ועבר השנים כולם לפי החשבון בבית דין ההוא הסמוך ובארץ הנבחרת כראוי (יא) ואני סבור שאין קידוש החדש מעכב ולא הצריכו חכמים לומר מקודש אלא שהוא מצוה או לפרסומי מילתא בעלמא אבל מכיון שהסכימה דעת ב"ד שיהיה החדש הזה מלא או חסר קורא אני בו אשר תקראו אותם שהרי רבי אליעזר בר צדוק אומר (ר"ה דף) כ"ד בין מלא בין חסר אין מקדשים אותו שנאמר וקדשתם את שנת החמשים שנה שנים אתה מקדש ואין אתה מקדש חדשים ורבי אליעזר בר צדוק שהלכה כמותו אמר (שם) אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו אלמא אין קדוש מעכב וכן אמרו שמצוה לקדש ע"פ הראיה ואינו מעכב והוא כ"ש בעבור ומה שאמרו (ב"ב דף קכ"א) מועדי יי' צריכין מומחין ומועדי יי' צריכין קדוש ב"ד זהו למצוה א"נ צריכין ב"ד קאמר לחשוב בהן ולהסכים בהן אם מלאים אם חסרים ובשנים אם פשוטה או מעוברת וכן אמרו (ר"ה דף ז') שתא מעוברת בשושבנא תליא מילתא ולפי כל זה נאמר שמשעה שהסכים ר' הלל הנשיא ובית דינו על החשבון הזה ותקן אותו לדורות בחדשים ובשנים קורא אני בהם אלה מועדי יי' אשר תקראו אותם ועל זה הענין הוא קיום החדשים והמועדות עד יבוא ויורה צדק לנו :

מצות עשה

מצוה קנד היא שצונו שנשבות בשבת והוא אמרו ית' וביום השביעי תשבות והנה נכפל לווי מצוה זו פעמים ובאר לנו שהשביתה ממלאכות היא טובה עלינו ועל בהמתנו ועבדינו והנה התבארו משפטי מצוה זו במסכת שבת ויום טוב : (כי תשא · זמנים הלכות שביתת שבת פ"א)

מצוה קנה היא שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו נזכיר בם יציאת מצרים וקדוש היום ומעלתו והבדלו מאשר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו והוא אמרו ית' זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו וקדשהו בברכה ובבאור אמרו (פסחים דף ק"ו) זכרהו על היין בכניסתו וביציאתו כלומר הבדלה שהיא ג"כ חלק מזכירת שבת ומתקנת מצותיה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף פסחים ובמקומות אחרים (וישמע יתרו · זמנים הלכות שביתת שבת פרק כ"ט)

מצוה קנו היא שצונו לבער חמץ מבתינו ביום ארבעה עשר מניסן וזה היא מצות השבתת שאור והוא אמרו ית' אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם הנה התבארו דיני מצוה זו בפרק ראשון מפסחים :

(בא אל פרעה · זמנים הלכות חמץ ומצה פ"ג)

מצוה קנז היא שצונו לספר ביציאת מצרים בליל ט"ו בניסן בתחלת הלילה כפי צחות לשון המספר וכל מי שיוסיף במאמר ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם ומה שעשו לנו המצרים מעול וחמס ואיך לקח השם נקמותינו מהם ולהודות לו יתעלה על כל טוב שגמלנו יהי' יותר טוב כמו שאמרו וכל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח והכתוב שבא על הצווי הזה הוא אמרו והגדת לבנך ביום ההוא ובא הפי' והגדת לבנך יכול מר"ח ת"ל ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום ת"ל בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך כלומר מתחלת הלילה אתה מספר ולשון מכילתא מכלל שנאמר כי ישאלך בנך יכול אם ישאלך בנך אתה מגיד לו ת"ל והגדת לבנך אע"פ שאינו שואלך אין לי אלא בזמן שיש לו בן בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מנין ת"ל ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה ר"ל שהוא צוה לזכרו כמו שאמר זכור את יום השבת וכבר ידעת לשון אמרם ואפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו יודעים את התורה כלה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף פסחים :

(בא אל פרעה · זמנים הלכות חמץ ומצה פ"ח) :

מצוה קנח היא שצונו לאכול מצה בליל ט"ו מפסח יהיה שם כבש הפסח או לא יהי' והוא אמרו ית' בערב תאכלו מצות וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פסחים

(בא אל פרעה זמנים הלכות חמץ ומצה פ"ו)

מצוה קנט היא שצונו לשבות ביום ראשון של פסח והוא אמרו יתעלה ביום הראשון מקרא קדש בא בפי' קדשהו והוא שלא תעשה בו כל מלאכה אלא מה שמיוחד באכילה לבד כמו שבאר הכתוב וכבר קדם לשון אמרם (שבת דף כ"ה) האי שבתון עשה כלו' כל י"ט שאמר השם בו שבתון הוא כאלו אמר שבות או תשבות ואלו כלם הם מצווים בשביתת שבתות יי' נקראו ימי המועדים כלם ר"ל ימים טובים וכבר בא בפי' במקומות רבים אמרו י"ט עשה ול"ת כלו' כי ביטול המלאכה בכל י"ט עשה הוא ועשית המלאכה המוגבלת ל"ת ולכן מי שעשה בו מלאכה מוגבלת עבר על מ"ע ול"ת וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלומר שביתה במס' י"ט ·

(אמור אל הכהני' · זמנים הלכו' שביתת י"ט פ"א)

מצוה קס היא שצונו לשבות ממלאכה בשביעי של פסח והוא אמרו יתע' ביום השביעי מקרא קדש :

(אמור אל הכהנים · זמנים הלכות שביתת י"ט פ"א)

מצוה קסא היא שצונו לספור מקצירת העומר מ"ט ימי' והו' אמרו יתע' (מדפוס ויניצייא) (וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' · ודע כי כמו שנתחייבו ב"ד) למנות שנות יובל שנה שנה שמטה שמטה כמו שבארתי במה שקדם כן חייב כל אחד וא' ממנו למנות ימות העומר יום יום ושבוע שבוע הוא שאמר תספרו חמשים יום ואמר שבעה שבועות תספר לך וכמו שמצות מנין השנים והשמיטה מצוה אחד כמו שבארנו כן ספירת העומר מצוה אחת וכן מנה אותה כל מי שקדמנו מצוה אחת ואל יטעך אמרם (מנחות דף ס"ו) מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי ותחשוב שהם שתי מצות כי כל חלק וחלק מחלקי מצוה שיהיו לה חלקים מצוה לעשות כל חלק ממנה ואמנם היו שתי מצות אלו אמרו מנין הימים מצוה ומנין שבועות מצוה וזה מה שלא יעלם למי שלא יטעה אותם הדבור כי אתה כשתאמר מצוה לעשות כך וכך הנה לא יתחייב מזה המאמר שהפעולה ההיא מצוה בפני עצמה והראי' הברורה על זה היותנו מונים גם כן בכל לילה שהם כך וכך שבועות וכך וכך ימים ואלו היו השבועות מצוה בפני עצמם לא היינו מסדרין ענינה אלא בליל השבועות והיינו אומרים שתי ברכות על ספירת העומר ועל ספירת שבועי העומר ואין הדברים כן אלא המצוה היא ספירת העומר יומי ושבועי כמו שתקנו ומצוה זו אין הנשים חייבות בה :

(אמור אל הכהנים · תמידין ומוספין פ"ז)

מצוה קסב היא שצונו לשבות ממלאכה ביום עצרת והוא אמרו ית' וקראתם בעצם היום וגו' ·

(אמור אל הכהנים · זמנים הלכות שביתת י"ט פ"א) :

מצוה קסג היא שצונו לשבות ממלאכה באחד בתשרי והוא אמרו יתעל' באחד

מצות עשה

לפדש יהיה לכם שבתון וכבר קדם לנו הא׳ שבתון עשה הוא :
(אמור אל הכהנים · זמנים הלכות שביתת י״ט פ״א) :

מצוה קסד היא שלונו להתענות ביום עשירי מתשרי והוא אמרו יתעלה תענו את נפשותיכם ובא הפי׳ בספרא תענו ענוי שהוא אבוד נפש ואיזהו זה אכילה ושתיה וכן בא׳ בקבלה שהוא אסור ברחילה בסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה והשביתה היא מיוסדת מאלה הפעולות כלם באמרם שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשותיכם כאלו אמר שחובה היא השביתה המיוסדת במלאכות והשביתה המיוסדת במזון הגוף וקיומו ולכן אמר שבתון ולשון ספרי מנין שיום הכיפורים אסור ברחילה וסיכה ת״ל שבת שבתון כלומר השביתה תהי׳ מכל אלה הדברים עד שיגיע הענוי:
(אחרי מות · זמנים הלכות שביתת עשור פ״א) :

מצוה קסה היא שלונו לשבות ביום הכפורים מהמלאכות והמעשים והוא אמרו יתעלה שבת שבתון הוא לכם וכבר בארנו פעמים אמרם הא׳ שבת עשה הוא :
(אמור אל הכהנים · זמנים הלכות שביתת י״ט פ״א) :

מצוה קסו היא שלונו לשבות ממלאכה ביום ראשון של סכות והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ביום הראשון מקרא קדש :
(אמור אל הכהנים · זמנים הלכות שביתת י״ט פ״א) :

מצוה קסז היא שלונו לשבות ממלאכה ביום שמיני חג הסוכות והוא אמרו יתעלה וביום השמיני מקרא קדש ודע שזאת השביתה המוטלת עלינו בכל יום ויום מאלו הששה ימים דינם דין אחד ולא יחוד להם ליום זולת השביתה ההיא וכן אוכל נפש מותר לנו לעשותו בכל יום טוב וכבר התבארו משפטי השביתה הזאת במס׳ י״ט אולם השביתה המוטלת בשבת ויום הכפורי׳ היא גם כן השביתה ההוא בעצמה ותוספות רבות כי אינו מותר בב׳ ימים אלו אוכל נפש ויש גם כן דברים מותרים בי״ט ואסורין בשבת ואע״פ שאינן אוכל נפש כמו שהתבאר במ׳ י״ט :
(אמור אל הכהנים · זמנים הלכות שביתת י״ט פ״א)

מצוה קסח היא שלונו לישב בסוכה ז׳ ימים בימי החג והוא אמרו ית׳ בסוכות תשבו ז׳ ימים וכבר התבארו משפטי מצוה זו במס׳ סוכה ואין הנשים חייבות בה :
(אמור אל הכהנים · זמנים הלכות שופר וסוכה ולולב פ״ו)

מצוה קסט היא שלונו ליטול לולב ולשמוח בו לפני י״י ז׳ ימים והוא אמרו ית׳ ולקחתם לכם ביום הראשון וגו׳ וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ג מסוכה ושם התבאר שאין חובת מצוה זו ז׳ ימים אלא במקדש אולם בשאר הארצות יום ראשון לבד הם חייבין בו מן התורה ומצוה זו אין הנשים חייבות בה :

מצוה קע הוא שלונו לשמוע קול שופר ביום ראשון מתשרי והוא אמרו יתעלה יום תרועה יהיה לכם וכבר התבארו דיני מצוה זו במס׳ ר״ה ואין הנשים חייבות בה :
(פנחס . זמנים הלכות שופר וסוכה ולולב פ״א)

מצוה קעא הוא שלונו לתת מחצית השקל בכל שנה והוא אמרו ית׳ ונתנו איש כופר נפשו לי״י ואמרו זה יתנו כל העובר על הפקודים מבן עשרים וגו׳ וכבר התבארו משפטי מצוה זו במס׳ שקלים ושם התבאר שהמצוה הזאת אינה נוהגת אלא בפני הבית :
(כי תשא · זמנים הלכות שקלים פ״א)

מצוה קעב הוא שלונו לשמוע כל נביא מהנביאים לעשות כל מה שיצוה אפי׳ בהפך מצוה או כלל מצוה מהמצות האלו ובתנאי שיהי׳ זה לפי שעה לא שיצוה להתמיד תוספת או חסרון כמו שבארנו בפתיחת חבורנו בפירוש המשנה והכתוב שבא בו הציווי הזה הוא אמרו אליו תשמעון ולשון ספרי אליו תשמעון אפי׳ אמר לך עבור על אחת מן המצות הכתובות בתורה לפי שעה שמע לו והעובר על דבריו חייב מיתה בידי שמים והוא אמרו יתעלה והאיש אשר לא ישמע אל דברי הנביא אשר ידבר בשמי אנכי אדרוש מעמו וכבר התבאר בסנהדרין (דף פ״ט) ג׳ מיתתן בידי שמים העובר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו והכובש את נבואתו והכל מאמרו אשר לא ישמע אל דברי הנביא אשר ידבר קרי ביה אשר לא ישמיע וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף סנהדרין :
(שופטים ושוטרים · מדע הלכות יסודי התורה ס״ז)

מצוה קעג הוא שלונו למנות עלינו מלך יקבץ כל אומתנו וינהיגנו והוא אמרו ית׳ שום תשים עליך מלך וכבר קדם לנו לשונם בספרי ג׳ מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ למנות עליהם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק ולשון ספרי שום תשים עליך מלך שתהא אימתו מוטל׳

מועלת עליך ושיאוים לבנו מהכבוד והגדולה וההלה והמעלה עד התכלית האחרון שאין למעלה הימנה עד שה"י מדרגתו אצלנו גדולה ממדרגת הנביא ומשאר הנביאים שיהיו בדורו ובבאור אמרו מלך קודם לנביא כל זמן שיהיי' מצות המלך נווי שלא יהיי' סותר מצוה מן התורה הנה אנחנו חייבין לשמוע מצותו ומי שיעבור על מצותו ולא ישמע אליו הנה ראוי ומותר למלך להרוג כמו שירצה כמו שאמרו ישראל על עצמן כל איש אשר ימרה את פיך וגו' וכל מורד במלכות יהיי' דמו מותר למלך שהוקם על פי התורה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסנהדרין ובפ"א מכריתות וז' מקומות:

(שופטים ושוטרים · הלכות מלכים פ"א)

מצוה קעד היא שצונו לשמוע לב"ד הגדול ולעשות כל מה שיצווי מאסור והיתר ואין הבדל בזה בין הדבר שיסברוהו או דבר שיוציאוהו מן ההקשים שהתורה נדרשת בהן או הדבר שיסכימו עליו שהוא אסור תורה או לפי ענין מן הענינים שיהיי' דעתם שהוא ישר ושבו חזוק לתורה הכל אנחנו חייבין לשמוע ולעשות ולעמוד על פיהם לא נעבור ממנו והוא אמרו ית' על פי התורה אשר יורך ולשון ספרי כל המצוה אשר יאמרו לך תעשה זו מצות עשה וכבר התבארו משפטי מצוה בסוף סנהדרין:

(שופטים ושוטרים · הלכות ממרים פ"א)

מצוה קעה היא שצוה לנטות אחרי רבים כשתפול מחליקת בין החכמים בדין מדיני התורה כלה וכן כמשך ונטה בדין פרטיי בדין ראובן ושמעון דרך משל כשתפול מחלוקת בין דייני עירם אם שמעון הוא חייב אם ראובן נמשך אחר הרוב והוא אמרו יתעלה אחרי רבים להטות ובבאור אמרו (חולין דף י"א) רובא דאורייתא וכבר התבארו משפטי מצוה זו ודקדוקים ופרושיה במקומות מסנהדרין:

(שופטים ושוטרים · הלכות ממרים פ"א)

מצוה קעו היא שצונו למנות שופטים ושוטרים שיכריחו לעשות מצות התורה ויחזירו את הנוטים מדרך האמת אליה על כרחם ויצוו לעשות טוב ויחזרו מהרע ויעמידו הגדרים על העובר עד שלא יהיו מצו' התור' ואזהרותיה צריכות לפי אמונות כל איש ומתנאי מצו' זו שיהיו השופטי' האלו מדר ג' למעלה ממדרגה וזו כשימתנו בכל עיר כ"ג דיינין מקובלין כלם במקום אחד בשער העיר שהוא ראויה למספר הזה ואלו הן סנהדרי קטנה ויתמנו בירושלם ב"ד הגדול משבעים דיינין ויתמנה אחד על אלו השבעים והוא ראש ישיבה והוא שקראוהו חכמים נשיא ג"כ ויהיו כלם מקובלים במקום אי' מיוחד להם ועיר שאנשיה מועטין שאינה ראויי' לסנהדרי קטנה יתמנו בה שלשה לעשות הדינין הקטנים והדבר קשה יביאו למי שלמעלה מהם והם ימנו שוטרים נוגשים בעם יסבבו בעיר בשוקים וברחובות ויביטו עניני העם בעסקיהם עד שלא יעשו עול אפי' בדבר מועט והצווי שבא במצוה זו הוא אמרו שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך ולשון ספרי מנין שממנין ב"ד ת"ל שופטים ושוטרים ומנין שממנין אי' על כלם ת"ל תתן לך ומנין שממנין ב"ד לכל שבט ושבט להיו' דן את שבטו ת"ל לשבטיך ושפטו את העם על כרחם וכבר נכפל הצווי הזה למנות שבעים זקנים והוא אמרו יתעלה אספה לי שבעים איש ואמרו כל מקום שנאמר לי הרי הוא קיים כמו וכהנו לי כלומר שהוא דבר מתמיד ואינה מצוה לפי שעה אבל הוא ראוי ומחוייב לדורי דורות ודע אלו המנויין כלם כלומר סנהדרי גדולה וקטנה ובית דין של שלשה וזולתם מן המנויין אמנם יהיי' כלם בארץ ישראל וכשנתקיימה הסמיכה בארץ ישראל אז אפשר לסמוכים ההם שישפטו בארץ ובחוצה לארץ אבל לא ידונו דיני נפשות לא בארץ ולא בחוצה לארץ אלא אם כן הי' בית הבחירה עומד כמו שבארנו בפתיחת המאמר ולשון ספרי באמרו מכה נפש בשגגה והיו אלה לכם אמרו בכל מושבותיכם בחוצה לארץ יכול אף ערי מקלט יהיי' נוהגת בחוצה לארץ ת"ל אלה אלה הדינין נוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ וערי מקלט אינן נוהגת אלא בארץ וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם בסנהדרין

(הלכות סנהדרין פ"א)

מצוה קעז היא שצונו לכל הדיינין להשוות בין בעלי דינין ושיהיי' נשמע כל אחד מהם עם אורךדבריו או קוצרם והוא אמרו יתעלה בצדק תשפוט עמיתך ובא הפי' בסיפרי שלא יהא אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריו וזו אחת מהכוונות שכולל עליהם הצווי הזה ובא ג"כ שכל איש מצווה לדון דין תורה כשיהיי' יודע בו הריב שבין בעל דינים ובביאור אמרו אי' דן את חבירו דבר תורה שנאמר בצדק תשפוט עמיתך ובכללם גם כן שיתחייב שידון את חברו לכף זכות ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב וכבר נתבארו משפטי מצוה זו במקומות מפוזרים בתלמוד ·

(קדושים תהיו · סנהדרין פ' כ"א)

מצוה קעח היא שצונו להעיד בב"ד בכל מה שנדעהו בין מי שיהיי' בו מיתה מי שהעדות עליו או הצלתו או הפסד

ממונו

ממונו או הריגתו אנחנו חייבין להעיד בכל זה ולהודיע הדיינין מה שראינו או שמענו והנה הביאו ראיה על חיוב הגדת העדות מאמרו ית' והוי' עד או ראה או ידע והעובר על מצוה זו ויכבוש העדות ענשו גדול והוא אמרו אם לא יגיד ונשא עונו וזה דבר כללי ואם היתה העדות שכחש אותה עדות ממון וכחש בה ונשבע על שקר חייב קרבן עולה ויורד כמו שבאר הכתוב ובתנאים הנזכרים בשבועות וכבר התבארו משפטי מצו' זו בסנהדרין:

(ויקרא · הלכות עדות פ"ט)

מצוה קעט היא שצונו לחקור עדות העד ולדרוש אותו היטב ואחר כך נשפוט הדין ונחייב האמת ושנפליג בזה בכל יכלתנו כדי שלא נפסוק הדין בתחלת דיבו' במהירו' והמית הזכאי והוא אמרו ודרשת וחקרת וכבר התבארו משפטי מצוה זו ועניניה ואיך תהי' החקירה והדרישה ומה שראוי בזה בהפלג' ואיך תתקיים העדות בזה או תבטל לפי אלו החקיר' והדריש' במס' סנהדרין.

(ראה · הלכות עדות פ"א):

מצוה קפ היא שצונו שנחייב מן העונש בעדים שהעידו שקר כמו מה שחשבו לעשות בעדות' והוא אמרו יתברך ועשיתם לו כאשר זמם לעשו' לאחיו וזה דין עדים זוממין אם העידו לאבד ממון נאבד להם כמותו ואם העידו במה שיתחייב מיתה נמיתם באותה מיתה ואם העידו במה שיתחייב מלקות נלקה אותם וכבר התבארו משפטי מצוה זו ומה שיתקדם מהשאלות ואיך יתאמת על העדים שהם זוממין עד שנדון בהם בזה הדין במסכת מכות:

(שופטים ושוטרים · הלכות עדות פי"ח)

מצוה קפא היא שצונו לערוף את העגלה כמצותה כשנמצא חלל בשדה ולא נודע מי הרגו והוא אמרו ית' כי ימצא חלל וגו' וזהו דין עגלה ערופה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק אחרון מסוטה:

(שופטים ושוטרים · נזיקין הלכות רוצח ושמירת נפש פ"ח)

מצוה קפב היא שצונו להכין שש ערי מקלט כדי שיהיו מוכנות למכה נפש בשגגה ושיתקן דרך אליהם ויישירו אותם ולא יעזבו שימנע הבורח לנוס והוא אמרו יתעלה תכין לך הדרך וכבר התבארו דיני מצוה זו בסנהדרין ומכות ושקלים וסוטה וכבר זכרנו אמרם ערי מקלט אין נוהגת אלא בארץ:

(שופטים ושוטרים · נזיקין הלכות רוצח ושמירת נפש פ"ח)

מצוה קפג היא שצונו לתת ללוים ערים לשבת כי אין להם חלק ונחלה בארץ והוא אמרו יתברך ונתנו ללוים ערים לשבת ואלו ערים הלוים הם ערי מקלט הקולטות על אחר מיוחד במסכת מכות·

(אלה מסעי . הלכות שמטה פי"ג)

מצוה קפד היא שצונו להסיר המכשולים והסכנות מכל מושבותינו וזה שנבנה כותל סביב הגג וסביב הבורות והשיחין והדומה להם כדי שלא יפול המסתכן מהם או בהם וכן כל המקומו' המסוכנין והרעועים כלם יבנו על סדר שיסור הרעוע והסכנ' והוא אמרו יתעלה ועשית מעקה לגגך ולשון ספרי ועשית זו מ"ע וכבר התבארו משפטי מצוה זו בבבא קמא:

(כי תצא)

מצוה קפה היא שצונו לאבד ע"ז ובתיהם כלם בכל מיני האבוד וההשחתו' בשביר' ושריפ' והריס' ומחוך כל מין במה שיהי' יותר מופלג ויותר ממהר בהשחתות והכונה שלא נניח להם רושם והוא אמרו ית' אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם וגומר כי את מזבחותם תתוצון ואמרו ג"כ ונתצתם את מזבחותם ובעבור שנזכר בגמרא סנהדרין (דף פ"ט ע"ב) אמרם עלות עשה דע"ז אמרו על לך התמה בע"ז מאי מ"ע איכא תרגומא רב חסדא ונתצתם ולשון ספרי מנין אתה אומר שאם קצץ ע"ז אפילו עשרה פעמים והחליפ' שחייב לקצצה ת"ל אבד תאבדון ואמרו שם ואבדתם את שמם בא"י אתה מצווה לרדוף אחריהם ואי אתה מצווה לרדוף אחריהם בחוצה לארץ:

(ראה · מדע הלכות ע"ז וחקות עכו"ם פ"ז)

מצוה קפו היא שצוה להרוג אנשי עיר הנדחת כלה ולשרוף את העיר עם כל מה שבה וזהו דין עיר הנדחת והוא אמרו ית' ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסנהדרין:

(ראה מדע הלכות ע"ז וחוקות העכו"ם פ"ד)

מצוה קפז היא שצונו להרוג שבעה עממין ולאבדם שהם שרש ע"ז ויסודי' הראשון והוא אמרו ית' החרם תחרימם ובאר לנו בהרבה כתובים שסבת זה כדי שלא נלמוד מכפירתי' · והנה באו כתובים רבים לרמוז על זה ר"ל על הריגתי' לחזק בזה ומלחמתם מלחמת מצוה ואולי יחשוב חושב שזאת מצוה שאינה נוהגת לדורות אחר שז' עממין כבר אבדו וזה אמנם יחשוב אותו מי שלא הבין ענין מנהג נוהג לדורות ואינו נוהג לדורות כי הצווי שנשלם

שנשלם בהגיע תכליתו מבלתי שיהי' זה תלוי בזמן ידוע לא יאמר בו אינו נוהג לדורות אבל הוא נוהג בכל דור שימצא בו אפשרות הדבר ההוא שתחשוב כשיאבד השם יתעלה זרע עמלק ויכריתהו עד אחריתו כמו שיהי' במהרה בימינו כמו שהבטיח אותנו באמרו כי מחה אמחה את זכר עמלק אינו לדורות זה לא יאמר אבל נוהג בכל דור ודור כל זמן שנמצא מזרע עמלק מצוה להכריתו וכן להרוג ז' עממין ולאבדם צוי נצטוינו בו והוא מלחמת מצוה ואנחנו מצווים לחטט אחריהם ולרדפם בכל דור ודור עד שיכלו ולא ישאר מהן איש וכן עשינו עד אשר תמו ונכרתו בימי דוד ונתפזרו הנשארים ונתערבו באומות עד שלא נשאר בהם שרש ולא בעבור שנכרתו תהי' המצוה שנצטוינו להרגם בלתי נוהגת לדורות ואפי' אחר כלותם ואבדם מפני שאלה המצות אינן נקשרות בזמן ולא במקום מיוחד כמו המצות המיוחדות במדבר אבל הם נקשרות בו כל זמן שימצא שיהי' אפשר בו הצווי ההוא · ובכלל הנה ראוי לך להבין ולדעת ההבדל אשר בין המצות והדבר רוא שנצטוינו עליו כי פעמים הרבה תהי' המצוה נוהגת לדורת אבל יהי' הדבר שנצטוינו עליו (מדפוס ויניציי"א) (כבר נעדר באחד מהמקומות מהדורות ולא בהעדר הדבר שנצטוינו עליו) תשוב המצוה בלתי נוהגת לדורות אבל תהי' בלתי נוהגת לדורות כשיהי' הענין בהפך והוא שיהי' דבר נמצא בענין אחד מן הענינים והוא חייב לעשות המעשה אחד או משפט אחד בזמן מן הזמנים והוא היום בלתי נוהג אע"פ שהדבר ההוא נמצא באותו ענין כמו לוי זקן שהי' פסול במדבר והוא כשר אצלנו היום וכמו שהתבאר במקומו והבין זה השרש ושים אותו בלבבך :

(שופטים ושוטרים · הלכות מלכים פ"ה)

מצוה קפח היא שצונו להכרית זרע עמלק בלבד משאר זרע עשו זכרים ונקבות קטנים וגדולים והיא אמרו יתעלה תמחה את זכר עמלק וכבר קודם לנו ג' מצות נצטוו בני ישראל בכניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות בית הבחירה ולמחות זרע עמלק ומלחמה זו היא מלחמת מצוה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ"א מסוטה .

(כי תצא למלחמה) :

מצוה קפט היא שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק בהקדימו להרע לנו ולשנוא אותו בכל עת ועת ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו ונזרז העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן והוא אמרו יתע' זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלבבך כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור שתהא שנאתו בפיך שלא תראה שמואל בהתחילו לעשות המצוה הזאת איך עשה שהוא זכר תחלה מעשהו הרע ואחר כך צוה להרגו · והוא אמרו יתע' פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל :

(כי תצא) :

מצוה קצ היא שצונו המשפט שנתן לנו במלחמת שאר האומות והיא הנקראת מלחמת הרשות וזה שאנחנו נצטוינו כשנלחם עמהם שנבטיחם על נפשם לבד אם ישלימו עמנו ויתנו לנו הארנות ונחייבם לתת לנו מסי' ואין שומעין להם עד שיקבלו עליהם את הכל והוא שיתנו דבר ידוע בכל שנה לפי מה שיגזור המלך שיהי' בעת ההיא ושיהיו תחת ממשלתו משפילים עצמם ומקטינים והוא ענין השעבוד ואם לא ישלימו עמנו נצטוינו להרוג כל זכר הגדולים אשר במדינה ההוא ולקחת כל אשר להם והנשי' והוא אמרו אם לא תשלים עמך וגומר וזהו כלו נכנס בגדר מלחמת הרשות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בח' מסוטה ובב' מסנהדרין :

(שופטים ושוטרים · מלכים פ"ו)

מצוה קצא היא שצונו שנמנה כהן שיוכיח לעם תוכחת המלחמ' ויחזיר מי שאינו ראוי לו להלחם או לחולש' בעבור שתהי' מחשבתו בענין יחייב לו מעוט הגבורה למלחמה והם ג' דברים שבאר הכתוב ואחר כך יכנסו למלחמה וזה הכהן נקרא כהן משוח מלחמה ויאמר בתוכחת הלשון האמור בתורה ויוסיף על זה מאמרים יעוררו הלבבות למלחמה ויביאם לסכן את עצמם לעזור דת ה' לעבדו ולשמור מצותיו ולהנקם מהסכלים המפסידים יושר המדינות והוא אמרו יתעלה והי' כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן וגו' ואחרי כן יצוה להכריז במעשה החיל שישובו חלושי הלבבות וכל מי שבנה בית חדש ולא חנכו או נטע כרם ולא חללו או ארש אשה ולא לקחה כמו שבאר לשון הכתוב ואמרו בגמרא' סוטה (דף מ"ד) כהן מדבר ושוטר משמיע וזה כלו ר"ל תוכחת משוח מלחמ' והכרז' בעורכי המלחמ' הוא חובה במלחמת הרשות ובה הוא דין התוכחות ואמרו מלחמת מצוה אין בה שום דבר מזה לא תוכחות ולא הכרז' כמו שהתבאר בפ' מסוטה ושם התבארו משפטי מצוה זו :

(שופטים ושוטרים · מלכים פ״ז)

מצוה קצב היא שצונו כשיצאו חיילותינו למלחמה להכין להם דרך חוץ מהמחנות לצאת בו העם ולא יעשה איש צרכיו בכל מקום ובין המלוכות כמו שיעשו האומות והוא אמרו יתעלה ויד תהי' לך ולשון ספרי אין יד אלא מקום שנאמר והנה מציב לו יד :

(כי תצא) :

מצוה קצג היא שצונו שיהא כלי החפירה תלוי עם כלי המלחמה עם כל אחד מאנשי החיל לחפור בו במקום יפנה בו בדקך היא המוכנת לזה ויכסה הצואה אחרי צאתו עד שלא תראה הצואה על פני הארץ כלל במחנה המלחמ׳ כמו שאמר בראש הפרשה כי תצא מחנה על אויביך ולשון מצוה זו ויתד תהי׳ לך על אזניך ולשון ספרי אין אזניך אלא מקום זיונך :

(כי תצא) :

מצוה קצד היא שצונו להשיב את הגזלה בעצמה אם היא נשאר׳ בעצמה ובתוספת חומש או לתת דמיה אם נשתנית והוא אמרו יתע׳ והשיב את הגזלה וכבר באר‍ו במסכת מכות (דף י״ד) שלאו דגזל הוא לאו הנתק לעשה ואמרו הכתוב אמר לא תגזול והשיב את הגזלה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בבבא קמא (ויקרא אל משה) :

מצוה קצה היא שצונו לעשות צדקה ולחזק השפלים ולהרחיב אליהם וכבר בא הציווי במצוה זו בצוות מתחלפות אמרו יתעלה פתוח תפתח ידך וגו׳ אמר והחזקת בו ואמר וחי אחיך עמך והכוונה באלו הלשונות כולם אחת והוא שנעזור אותם ונחזקם די ספוקם וכבר התבארו דיני מצוה זו במקומות רבים בכתובות ובבבא בתרא ובאה הקבל׳ בזו שאפילו עני המתפרנס מן הצדק׳ חייב במצוה זו כלוי הצדקה אם לעני שלמטה ממנו אם לדומה לו ואפילו בדבר מועט ·

(ראה אנכי · הלכות עניים פ״ו) :

מצוה קצו היא שצונו להעניק עבד עברי כשיצא לחפשי ולא יצא בידים ריקניות והוא אמרו הענק תעניק לו וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ק מקדושין :

(ראה אנכי · הלכות עבדים פ״ג)

מצוה קצז היא שצונו להלוות לעני להקל לו מעניו ולהרחיב לו וזה מצוה היותר חזקה ויותר מחוייבת מכל מצות צדקה כי מי שנתגלה ונתבזה לשאול מיד האנשים אין צרת עניו כמו צרת המסתתר שירצה לפעזר עד שלא יתגלה עניו ויתבזה והציווי במצוה זו הוא אמרו יתעלה אם כסף תלוה את עמי ולשון מכילתא כל אם שבתורה רשות חוץ מג׳ וזה א׳ מהם ואמרו אם כסף חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר העבט תעביטנו חובה ולא רשות וכבר התבארו דיני מצוה זו בכתובות :

(ואלה המשפטים · הלכות מלוה ולוה פ״א)

מצוה קצח היא שצונו לנגוש רבית מן העכו״ם ואז נלוה לו עד שלא נועילהו ולא נעזור לו אבל נזיקהו ואפילו בענין שנהנ׳ עמו כמו שהוזהרנו מעשות כך לישראל והוא אמרו יתעלה לנכרי תשיך שבא בפירוש המקובל שזה מצות עשה ולשון ספרי לנכרי תשיך מצות עשה ולאחיך לא תשיך מצות לא תעשה ולמצוה זו גם כן תנאין דרבנן וכבר התבארו משפטי מצוה זו בבבא מציעא :

(כי תצא) :

מצוה קצט היא שצונו להשיב המשכון לבעליו הישר׳ בעת צרכו אליו אם יהי׳ המשכון ממה שיצטרך אליו ביום כגון כלי מלאכתו ומעשהו ישיבהו ביום וימשכנהו בלילה ואם הי׳ ממה שיצטרך אליו בלילה כמו הכסת והמכסה שישיבהו לו בלילה וימשכנהו ביום ולשון מכלתא עד בא השמש תשיבנו לו זה כסות יום שאתה מחזיר לו כל היום כסות לילה שאתה מחזיר לו כל הלילי׳ מנין תלמוד לומר השב תשיבנו לו מכאן אמרו חכמים שאם משכן לו כסות יום מחזיר לו כל היום וכסות לילה מחזיר לו כל הלילה וכבר התבאר בגמרא מכות (דף י״ו) שאמרו יתע׳ לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו הוא לאו הנתק לעשה והעשה הוא אמרו השב תשיב לו מלמד שמחזירין כסות לילה בלילה וכסות יום ביום וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ט׳ ממציעא :

(ואלה המשפטים)

מצוה ר הוא שצונו לתת שכר שכיר ביומו ולא יאחר אותו ליום אחר והוא אמרו יתע׳ ביומו תתן שכרו ודין מצוה זו שיהיה שכיר יום גובה כל הלילי׳ ושכיר לילי׳ גובה כל היו׳ כמו שנבאר במצות ל״ת וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ט ממציעא ושם התבארו שזה מחוייב בכל שכיר יום בין בעכו״ם בין בישראל מצות עשה לפרוע בזמנו :

(כי תצא ·משפטים הלכות שכירות)

מצוה רא היא שצונו להיות השכיר אוכל מהדבר שיעביד בו בעת עבודתו כשיהי׳ הדבר מחובר לקרקע והוא אמרו יתעלה

כי

כי תבא בכרם כי תבא בקמת וכבר נתבאר בגמרא מציעא (דף פ"ז) כי מב' אלו הכתובים למדנו שהאדם אוכל במחובר לקרקע בשעת מלאכה ושלא יספיק לנו הכתוב הא' מבלתי חברו עמו כמו שבארנו במה שקדם אמרנו באמרינו עד שיאמרו שני כתובים ואם לאו שמענו אם כן מצות עשה זאת עלה עניני' משני כתובים כלומר התר אכילה לשכיר מן המחובר ובבאור אמרו (שם) אלו אוכלין מן התורה וכו' וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ"ז ממציעא :

(כי תצא · משפטים הלכות שכירות)

מצוה רב היא שצונו להוריד המשא מעל הבהמ' שנתיגעה במשא' בדרך והוא אמרו יתעלה עזוב תעזוב עמו ולשון מכילתא עזוב תעזוב לשון פריקה ושם נאמר עזוב תעזוב כמנינו למדין שהוא עובר על עשה ולא תעשה כלומר שאנחנו נצטוינו לפרוק מעליה משאה והוזהרנו ג"כ מהניח אותה רובצת תחת משאה ואם עשה עבר על עשה ועל לא תעשה הנה התבאר עזוב תעזוב מצות עשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ב' ממציעא ·

(ואלה המשפטים · הלכות רוצח פי"ג)

מצוה רג היא שצונו להקים המשא על הבהמה או על האדם כשיהיה לבדו אחר שהורידו זולתנו שאנחנו כמו שנצטוינו להורידו כן נצטוינו להקימו והוא אמרו יתעלה הקם תקים עמו ולשון מכילתא הקים תקים עמו זו טעינה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשני ממציעא ושם התבאר שמצוה מן התורה לטעון ומצוה מן התורה לפרוק :

(כי תצא)

מצוה רד היא שצונו להשיב האבדה לבעליו והוא אמרו יתעלה השב תשיבם לאחיך ובבאור אמרו השבת אבדה עשה היא ואמרו ג"כ באבדה כמנינו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא תעשה והנה נבאר לא תעשה של אבדה במקומו וכבר התבארו דיני מצוה זו בשני ממציעא :

(ואלה המשפטים)

מצוה רה היא שצונו להוכיח החוטא או מי שירצה לחטוא ולמנוע אותו ממנו במאמר התוכחה ואין ראוי שיאמר אחר שאני לא אחטא אם יחטא אחר זולתי מה לי עם אלהיו זה הפך התורה אבל אנחנו מצווין שלא נחטא ושלא נעזוב זולתנו מאומתנו שימרה ואם השתדל להמרות חייבין אנו להוכיחו ולהשיבו ואעפ"י שלא יצא עליו עדות וחייב עליו דין והוא אמרו יתעלה הוכח תוכיח את עמיתך ונכפל בציווי הזה שנוכיח קצתנו לקצתנו כשיחטא איש ממנו לאיש ולא נטור בלבבנו ולא נחשב לו עון אבל נצטוינו להוכיחו במאמר עד שלא ישאר דבר בנפש ולשון ספרי שאפי' הוכיחו שנים או שלשה פעמים שחוזר ומוכיח אותו ת"ל הוכח תוכיח אפילו אלף פעמים יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות ת"ל ולא תשא עליו חטא וכבר בארו חכמים שחיוב מצוה זו על כל אדם ואפילו הפחות לנכבד הוא חייב להוכיחו ואפילו קלל אותו ובזהו לא יסור מלהוכיחו עד שיפריז כמו שבארו מקבלי התורה (ערכין דף י"ו ע"ב) עד הכאה ויש למצוה זו תנאים ומשפטים התבארו במקומות מפוזרים מהתלמוד :

(קדושים תהיו · מדע הלכות דיעות פ"ו)

מצוה רו היא שצונו לאהוב קצתנו את קצתנו כאשר נאהב עצמנו ושתהי' אהבתו וחמלתו לאחיו כאהבתו וחמלתו לעצמו בממונו ובגופו וכל מה שיהי' ברשותו אם ירצה אותו ארצה אני אותו וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמוהו והוא אמרו יתעלה ואהבת לרעך כמוך :

(קדושים תהיו · מדע הלכות דיעות פ"ו)

מצוה רז היא שצונו לאהוב את הגרים והוא אמרו יתעלה ואהבתם את הגר ואע"פ שהוא נכלל בזה עם ישראל באמרו ואהבת לרעך כמוך שזה הגר גר צדק אבל מפני שנכנס בתורתנו הוסיף האל אהבה על אהבתו ויחד לו מצוה נוספת כמו שעשה באזהרת ולא תונו ואמר וגר לא תונה והתבאר בלשון הגמ' (מציעא דף נ"ט ע"ב) שחייבין על אונאת הגר משום לא תונו ומשום וגר לא תונה גם אנחנו חייבין באהבתו משום ואהבת לרעך ומשום ואהבתם את הגר וזה שבואר אין ספק בו ואיני יודע אדם ממי שמנה המצות שסכל זה וברוב המדרשות בארו שהאל צונו על הגר כמו שצונו על עצמו אמר ואהבת את יי' אלהיך ואמר ואהבתם את הגר :

(והיה עקב · מדע הלכות דעות פ"ו)

מצוה רח היא שציונו לצדק הפלס והמאזנים והמשקולות והמדות להפליג בצימצומם והוא אמרו יתעלה מאזני צדק ולשון ספרי מאזני צדק צדק את המאזנים יפה אבני צדק צדק את המשקולות יפה איפת צדק צדק את האיפה יפה והין צדק צדק את ההין יפה וכבר נודע שהאיפה היא מדת היבש וההין מדת הלח ואלה כלם ענינים אם נשתנו מיני השיעורים כפי הדבר שישקול או ימוד אותם היא שעור ערך מן הערכים ואלו כלם ר"ל הפלס והמאזנים והאיפה יקראו מדות והצווי שנצטוינו להפליג בצמצום השעור המוסכם עליו מכל מין ומין מהם יקרא מצות מדות ולשון ספרי על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים

על

על מנת שתקבלו עליכם מצות מדות שכל המודה במצות מדות מודה ביציאת מצרים וכל הכופר בה כופר ביציאת מצרים וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחמישי מבתרא :

(קדושים תהיו · גניבה ואבידה פ"ח)

מצוה רט היא שצונו לכבד החכמים ולקום מפניהם ולגדל אותם והוא אמרו יתעלה מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ולשון ספרי תקום והדרת קימה שיש בה הדור וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ' ראשון מקדושין ודע שעם היות מצוה זו מחוייבת לאנשים כלם בכלל כלומר לכבד החכמים ואפילו לחכם שוה לו בחכמה כמו שבארו באמרם (מציעא דף ל"ג) ת"ח שבבבל היו עומדים זה מפני זה דע שיש בכבוד דברים נוספים על התלמיד וזה כי כבוד התלמיד לרבו יש בו תוספת גדולה על הכבוד שהוא מחוייב לחכם ויתחייב לו עם הכבוד המורא כי הם כבר בארו שחק רבו עליו כחק אביו שהי בו הכתוב לכבד ולירא ממנו ובבאור אמרו (שם) אביו ורבו רבו קודם וכבר אמרו (סנהדרין דף ק' ע"ב) שאינו מותר לחלוק עם רבו ר"ל בחלוק לצאת מהוראתו ודינו ושיסמוך בחכמתו וילמד או ידון ויורה אלא א"כ יתן לו רשות ואין מותר לו להתקוטט עמו או להתרע' ממנו ולא לחשדו שיהרהר אחריו בפועל או במאמר ממיני ההרהו' כי אפשר שלא רצה זה ובפרק חלק (דף ק"י) אמרו כל החולק על רבו כאלו הוא חולק על השכינה שנאמר בהצותם על יי' וכל העושה מריבה עם רבו כאלו עושה מריבה עם הקב"ה שנאמר המה מי מריבת קדש וגו' וכל המתרעם על רבו כאלו מתרעם על השכינה שנא' לא עלינו תלונותיכם כי על יי' וכל המהרהר על רבו כאלו מהרהר על השכינה שנא' וידבר העם באלהים ובמשה וזה כלו מבואר כי מחלוקת קרח ומריבת בני ישראל ותלונתם והאשימם ושדם אמנם היי' עם משה שהיי' רבן לכל ישראל ושם הכתוב כל ענין מהם על יי' ובבאור אמרו (אבות פ"ד) מורא רבך כמורא שמים וזה כלו לקוח בראיה מהיות הכתוב מצוה לכבד את האבות והחכמים כמו שהתבאר במקומות רבי' מהתלמוד לא שהיי' מצוה בפני עצמה והבין זה :

(קדושים תהיו . מדע הלכות תלמוד תורה) :

מצוה רי היא שצונו לכבד אב ואם והוא אמרו יתע' כבד את אביך ואת אמך וכבר התבארו משפטי מצוה זו בתלמוד ועקרו בקדושין ולשון ספרי איזהו כבוד מאכיל ומשקה מכניס ומוציא:

(וישמע יתרו · הלכות ממרים פ"ו) :

מצוה ריא היא שצונו ליראה מאב ואם והוא שיתנהג עמהם כמנהג מי שהוא ירא ממנו שיענישהו כמו המלך וילך עמהם כדרך שילך עם מי שמפחד ממנו ויירא מהגיע לו ממנו מה שיאשם והוא אמרו יתעלה איש אמו ואביו תיראו ולשון ספרי איזהו מורא לא ישב במקומו ולא מדבר בפניו ולא סותר את דבריו וכבר התבארו משפטי מצוה זו במס' קדושין :

(קדושים תהיו · הלכות ממרים פ"ו) :

מצוה ריב היא שצונו לפרות ולרבות לכוין לקיום המין והיא מצות פריי' ורבי' והוא אמרו יתעלה ואתם פרו ורבו וכבר בארו (ברכות דף י"ו) שהחתן פטור מק"ש כשישא בתולה מפני שהוא עסוק במצוה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ"ו מיבמות ומצוה זו אין הנשים חייבות בה ובבאור אמרו (יבמות דף ס"ה ע"ב) האיש מצווה על פריה ורביה ולא האשה :

(בראשית נשים הלכות אישות פט"ו) :

מצוה ריג הוא שצונו לבעול בקדושין ולתת דבר ביד האשה או בשטר או בביאה וזו היא מצות קדושין והרמז עליו כי יקח איש אשה ובעלה וגומר הורה שהוא יקנה בביאה ואמרו ויצאה והיתה כי כמו שהוצאה בשטר אף ההויה בשטר וכמ: כן למדנו שהיא נקנית בכסף מאמרו באמה העבריה אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב· אבל קדושין דאורייתא אמנם הם מבוארים שהם בביאה כמו שהתבאר במקומות מכתובות וקדושין ונדה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשלמות במסכת קדושין ובבאור אמרו (קידושין דף ט' ע"ב) קדושי ביאה שהם דאורייתא :

(כי תצא · נשים הלכות אישות) :

מצוה ריד היא שצונו להתיחד חתן עם אשתו שנה תמימה שלא יצא חוץ לעיר ולא יצא לצבא ולא יעבור עליו דבר מהדברים הדומים לאלו אבל ישמח עמה עד מלאת לו שנה תמימה והוא אמרו יתע' נקי יהיה לביתו שנה אחת וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ"ק מחגיגה :

(כי תצא) :

מצוה רטו הוא שצונו למול את הבן והוא אמרו יתע' לאברהם המול לכם כל זכר וכתוב בתורה שהוא בכרת מי שמבטל מצוה זו וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפי"ט משבת וד' מיבמות ואין האשה מצווה למול את בנה כמו שהאב מצווה בזה כמו שהתבאר בקדושין :

(לך לך · אהבה הלכות מילה) :

מצוה רטז היא שצונו להיות היבם נושא את אשת אחיו כשמת ולא הניח זרע והוא אמרו יתעלה יבמה יבא עליה וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת יבמות :

(כי תצא · נשים הלכות יבום וחליצה) :

מצוה ריז היא שצונו להיות היבמה חולצת ליבמה אם לא ישאנה והוא אמרו יתעלה וחלצה נעלו וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת יבמות וכבר ידעת אמרם (יבמות דף ל״ט ע״ב) מצות יבום קודמת למצות חליצה ולכן היא נקראת יבמות ואע״פ שהיא כוללת דיני היבום והחליצה בשוה :

(כי תצא · נשים הלכות יבום וחליצה) :

מצוה ריח היא שצונו לשאת האונס את אנוסתו והוא אמרו יתע׳ ויתברך ולו תהי׳ לאשה וכבר התבאר בגמ׳ מכות (דף ט״ו) שזה הלאו של אונס שהוא לא יוכל שלחה כל ימיו הוא לאו שקדמו עשה הנה כבר התבאר שזה ולו תהיה לאשה מצות עשה היא וכבר התבארו דיני מצוה זו בג׳ וד׳ מכתובות :

(כי תצא · נשים הלכות נערה בתולה) :

מצוה ריט היא שצונו דין מוציא שם רע כלו׳ שצונו להלקותו ושתהא אשתו לו לפי שבא בה גם כן ולו תהיה לאשה וכבר התבאר בגמ׳ מכות (שם) דזה הלאו ג״כ כמו שהתבאר באונס רוצה לומר שלאו זה קדמו עשה וכבר התבארו דיני מצוה זו בשלישי ורביעי מכתובות :

(כי תצא · נשים הלכות נערה בתולה)

מצוה רכ היא שצונו בדין המפתה והוא אמרו יתעלה וכי יפתה איש וגומר וכבר התבארו משפטי מצוה זו בג׳ וד׳ מכתובות :

(ואלה המשפטים · נשים הלכות נערה בתולה פ״א) :

מצוה רכא היא שצונו בדין אשת יפת תואר והוא אמרו יתעלה וראית בשביה וגומר וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ראשון מקדושין :

(כי תצא) :

מצוה רכב היא שצונו לגרש בשטר עכ״פ כשנתרצי׳ לגרש והוא אמרו ית׳ וכתב לה ספר כריתות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשלמות במסכת גיטין :

(כי תצא · נשים הלכות גרושין)

מצוה רכג היא שצונו בדין סוטה והוא אמרו ית׳ איש כי תשטה אשתו וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם איך ישקה אותו

זרין

ואיך יקריב קרבנה וזולת זה מתבארים במסכת סוטה :

(נשא את ראש · נשים הלכות סוטה פ״ג)

מצוה רכד היא שצונו להכות ברצועה על העוברים על מצות מיוחדות הוא אמרו יתעלה והפילו השופט והכהו והנה נרמז בזכרנו מצות לא תעשה על אותן המצות שמתחייב עליהן העוברין מלקות וכבר התבארו דיני מצוה זו במסכת מכות :

(כי תצא) :

מצוה רכה היא שצונו להוליא מכה נפש בשגג׳ מעירו לעיר מקלט והוא אמרו ית׳ וישב שם עד מות הכהן הגדול ולשון ספרי וישב שם אינו יוצא משם לעולם שנאמר שם שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת מכות ·

(אלה מסעי) :

מצוה רכו היא שצונו להרוג את העוברים על קצת המצות בסייף והוא אמרו ית׳ נקם ינקם והנה נרמז במצות לא תעשה על המצות שחייבין עליהן התזת הראש בסייף וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת סנהדרין :

(ואלה המשפטים · הל׳ סנהדרין כל דיני ד׳ מיתות ב״ד פי״ד וט״ו)

מצוה רכז היא שצונו לחנוק העוברים על קצת מצות מיוחדות והוא אמרו ית׳ מות יומת והנה נרמז במצות לא תעשה על המצות שחייבין עליהן חנק וכבר התבארו משפטי מצוה זו בז׳ ממסכת סנהדרין :

(קדושים תהיו · סנהדרין פי״ד וכל דיני מיתות ב״ד פי״ד וט״ו)

מצוה רכח היא שצונו לשרוף העוברים על קצת מצות הוא אמרו יתברך באש ישרפו אותו ואתהן והנה נרמז במצות לא תעשה המצות שחייבין עליהן שריפה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת סנהדרין :

(קדושים תהיו סנהדרין פי״ד וכ״ל) :

מצוה רכט היא שצונו לסקול העוברים על קצת מצות והוא אמרו ית׳ וסקלתם אותם באבנים ומתו והנה נרמז על המצות שחייבין עליהן סקילה כשנזכר מצות לא תעשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ששי מסנהדרין :

(שופטים ושוטרים) :

מצוה רל הוא שצונו לתלות קצת הרוגי ב״ד והוא אמרו יתברך ותלית אותו על עץ והנה נזכר המצוה שחייבין העוברים עליה שליה במצות לא תעשה וכבר התבארו משפטי

מצות עשה

משפטי מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין
(כי תצא) :

מצוה רלא היא שצונו לקבור הרוגי בית דין ביום שנהרגו והוא אמרו יתעלה כי קבור תקברנו ביום ההוא ולשון ספרי כי קבור תקברנו מצות עשה וה"ה בשאר מתים ר"ל שנקבור כל מתי ישראל ביום מותם ולכן המת שאין לו מי שיתעסק בקבורתו נקרא מת מצוה כלומר המת שמצוה על כל אדם לקברו באמרו קבור תקברנו וכבר התבארו משפטי מצוה זו בו' מסנהדרין :
(כי תצא)

מצוה רלב היא שצונו בדין עבד עברי והוא אמרו ית' כי תקנה עבד עברי וכבר התבארו רוב דיני מצוה זו בפי' בתורה והתבארו דיני מצוה זו כלם במסכת קדושין :
(ואלה המשפטים הלכות עבדים פ"א) ·

מצוה רלג היא שצונו ליעד אמה העבריה לאדוניה שקנה אותה או בנו וזו היא מצות יעוד קודמת למצות פדיה באמרו אשר לא יעדה והפדה ודע שדין עבד עברי ודין אמה העבריה אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ"ד ממסכת קדושין :
(ואלה המשפטים הלכות עבדים פי"ד)

מצוה רלד היא שצונו לפדות אמה העבריה והוא אמרו יתברך והפדה פדיה זו יש לה דקדוקים ותנאים וזה משפטים רבים וכבר התבארו במ' קדושין ושם התבאר דין אמה העבריי' על השלמו' ובמכילתא אמרו בפי' ואם שלש אלה לא יעשה לה יעד לך או לבנך או פדה אותו :
(ואלה המשפטים הלכות עבדים פי"ד)

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שהניחם מצוה א' שהרי מבורר הוא זה שיציאת עבד כנעני בהפלת אחת מאבריו הוא א' מן הדינים השייכים בו ולא יצא במנין כאשר יסד לנו הרב בשורש הז' שאין למנות דקדוקי המצוה ' ומה שאמר הרמב"ן כי היא צווי לדיינין לשחרר אותו נ"ל שהוא צווי לבעליו מאחר שכן כתוב לחפשי ישלחנו ועל הבעלים דבר הכתוב ואין זה דומה למצות נשואין וגרושין כי מצות הגרושין אינה דין מדיני הנשואין ולכן נמנו לשתים אמנם כאן אחת היא ·

מצות עשה

מצוה רלה היא שצונו בדין עבד כנעני והוא שנעבוד בו לעולם ושאין לו חרות אלא בשן ועין והוא הדין לשאר איברים שאינן חוזרין כמו שבא הפי' המקובל והוא אמרו לעולם בהם תעבודו וכתיב וכי יכה איש וגומר ולשון גמרא גטין (דף ל"ח ע"ב) כל המשחרר עבדו עובר בעשה דכתיב לעולם בהם תעבודו ובא בתורי' שהוא משתחרר בשן ועין וכבר התבארו משפטי מצוה זו על השלמות בקדושין וגטין :

(זהר סיני · הלכות עבדים פ"ה)

הרמב"ן

כתב הרב והמצוה רל"ה שנצטוינו בדין עבד כנעני והוא שנעבוד בו לעולם ושאין לו חרות אלא בשן ועין לפי דעתי ששתים מצות הן שנצטוינו שנעבו' בכנעני לעולם שלא נשחרר אותו בחנם ונצטוינו עוד שאם הפיל את שנו או עינו יהי' בן חורין ומותר בבת ישראל וכמו שהנשואין והגרושין שתי מצות הן אלו כשוה · אבל לא תעלה על דעתך באמרי שהיא מצוה שיהי' בעליו מצווה להוציאו לחירות אחרי השחיתו את עינו והפיל את שנו שהרי בעלי הקבלה אומרים שהוא קנס ואין מצות עשה קנס שאין לומר במה שנצטוינו מאת האל יתעלה לעשותו שיהי' קנס בשום פנים אבל הענין הזה הוא דין מן הדינין שנצטוינו לשלם לעבד כנעני שמכור גופו בדמי עינו ושנו ומעת עמדו עם בעליו בב"ד ישחררו אותו בתשלומי הנזק ומ"מ מצוה בפני עצמה תמנה בכל הדינין שמנה הרב וכגון מצות הגירושין :

מצות עשה

מצוה רלו היא שצונו בדין חובל בחבירו והוא אמרו יתעלה וכי יריבון אנשים וזו היא הנקרא דיני קנסות וכבר בא הכתוב שהוא כולל דיני קנסות כולם והוא אמרו יתעלה כאש'

כאשר עשה כן יעשה לו שילקה ממנו תמורת מה שנעדרו לפי שעור הנעדר כמו שבאה בה הקבלה ואפי' לא היי' אלא שבייש לבד הנה הוא יקנס בממונו השעור ההוא ודע שדיני הקנסות אלו כלם דיני אדם באדם וכן כשהזיקה בהמה את האדם או האדם את הבהמה הנה לא ידונו בהם ויקנסו זולת הב"ד הסמוכין בארץ ישראל וכבר התבארו דקדוקי דין מצוה זו בפ"א מבבא קמא :

(ואלה המשפטים . הלכות חובל ומזיק פ"א)

מצוה רלז היא שצונו לדון בדיני השור והוא אמרו ית' וכי יגח שור וכי יגוף שור וכבר התבאר דין זה בששה פרקים הראשנים מקמא :

(ואלה המשפטים נזקי ממון פ"א)

מצוה רלח היא שצונו לדון בדיני הבור והוא אמרו יתברך וכי יפתח איש בור וכבר התבארו דקדוקי דין מצוה זו בפרק שלישי ושישי מקמא :

(ואלה המשפטים נזקי ממון פי"ב)

מצוה רלט היא שצונו להורות בדין הגנב שנקנוס אותו בדין תשלומי כפל או תשלומי ארבעי' וחמשה או נהרגהו אם בא במחתרת או נמכרהו ובכלל כל משפטי הגנב כמו שהתבאר בכתוב וכב' התבארו דקדוקי דין זה כלם בפ"ז מקמא ובס' מסנהדרי' ובב' ממציעא ובמקומות מעטים מכתובות וקדושין ושבועות ·

(ואלה המשפטי' הלכו' גניבה ואבדה פ"ג)

מצוה רמ היא שצונו בדין המבער והוא אמרו ית' וכי יבער איש וכבר התבארו דקדוקי דין זה כלו בכללו בשני ושישי מקמא ובס' מגטין ·

(ואלה המשפטים . נזקי ממון)

מצוה רמא היא שצונו בדין המבערה והוא אמרו ית' כי תצא אש וגומר וכבר התבארו דקדוקי דין זה בפ' שני ושש' מקמא :

(ואלה המשפטים : נזקי ממון פי"ד)

מצוה רמב היא שצונו בדין שומר חנם והוא אמרו ית' כי יתן איש אל רעהו כסף וכבר התבארו דיני מצוה זו (בפ"ט מקמא וממציעא וס' משבועות)

(אלה המשפטים · שאלה ופקדון בחמשה פרקים)

מצוה רמג היא שצונו בדין נושא שכר ושוכר שדין שניהם אחד כמו שבארו ואמרו (שבועות דף מ"ט ע"ב) שלשה דינין לד' שומרים והוא אמרו יתעלה כי יתן איש אל רעהו וגומר וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם בפ"ז וס' מקמא ובפ"ג וס' ממציע' וס' משבועות :

(ואלה המשפטים · שאלה ופקדון בחמשה פרקים)

מצוה רמד היא שצונו בדין שואל והוא אמרו ית' וכי ישאל איש מעם רעהו וכבר התבארו דקדוקי דין זה בפ"ח ממציעא וס' משבועות .

(ואלה המשפטי' · שאלה ופקדון בשלשה פרקים)

מצוה רמה היא שצונו בדין מקח וממכר ר"ל הפנים אשר בה יתקיים הממכר בין המוכר והקונה וכבר לקחו ראיי' על אלה הפנים מאמרו וכי תמכרו ממכר לעמיתך וכבר אמרו (מציעא דף מ"ז ע"ב) דבר הנקנה מיד ליד כלומר משיכה וכבר התבאר שם שמדבר תורה מעות קונות והמשיכה במטלטלין תקנת חכמים היא וכן המסירה וההגבה' ובבאור אמרו שם כדרך שתקנו משיכה במוכרין תקנו משיכה בלקוחות הנה התבאר לך שהיותם מצריכים המשיכה בממכרים מפני שהיא תקנה כמו שהתבאר במקומו · ואולם שאר הפנים שקונין בהם הקרקעות וזולתם כלומר שטר וחזקה הנה שמכו אותו לכתוב ג"כ וכבר התבארו משפטי דין זה רוצה לומר הפנים שיתקיים המקח בהם בכל מין ומין בפ"א מקדושין ובפ"ד וס' וט' ממציעא וג' וד' וה' וו' וז' מבתרא :

(בהר סיני הלכות מכירה בי"א פרקים)

מצוה רמו היא שצונו בדין טוען ונטען והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו על כל דבר פשע אשר יאמר כי הוא זה ולשון מכילתא כי הוא זה עד שיודה במקצת ובזה הדין יכנס כל מה שהוא נופל בין בני אדם מהתביעות קצתם על קצתם שיכנס בהם ההודא' והכפירה וכבר התבארו דיני מצוה זו בג' מקמא וה' וו' משבועות וממנו שאלות רבות הם מפוזרות במקומו' רבות מהתלמוד ג"כ ובפרק א' וס' ממציעא :

(ואלה המשפטים · טוען ונטען בי"ו פרקים)

מצוה רמז היא שצונו להציל הנרדף אפילו בנפשו של רודף כלומר שאנו מצווים להרוג הרודף אם לא נוכל להציל הנרדף אלא בנפש הרודף והוא אמרו יתעלה וקצותה את כפה ולשון ספרי במשפטיו מה משפטיו מיוחד שיש בה סכנת נפשות הרי הוא בקצותה את כפה מלמד שאתה חייב להצילו בכפה מנין שאם אין אתה יכול להצילו בכפה שאתה יכול להצילו בנפשו' תלמוד לומר לא תחוס עינך הנה כבר התבאר לך ענין הצווי הזה ושאמרו אחת

האחד

האחד אמנם דבר הכתוב בזוה והכוונה הוא להציל הנרדף באבריו של רודף ואם אי אפשר להצילו כי אם במיתת הרודף בפעם אחת המיתהו וכבר התבארו דיני מצוה זו בפרק שמיני מסנהדרין :
(כי תצא למלחמה) :

מצוה רמח היא שהורנו בדיני נחלות והוא אמרו יתעלה איש כי ימות ובן אין לו ומכלל דין זה בלא ספק היות הבכור יורש פי שנים שזה משפט ממשפטי הירושות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בס׳ וט׳ מבתרא :
(פינחס · בי״א פרקים בנחלות) :

ודע כי מה שאמרנו שנתבארו משפטים במקום פלוני אין כונתנו בזה שזה הפרק או המסכתא היא תכלול כל משפטי המצוה ההיא עד שלא תמצא מהם שאלה אבל אזכור מקום אשר בו עקר דין המצוה ההיא ורוב משפטיה ואולם יהיו שאלות רבות למשפטי המצו׳ ההיא מפוזרות במקומות רבות מהתלמוד ולא אזכור מקומם עתה : וכשתסתכל כל אלו המצות שקדם זכרם עתה שתמצא מהם מצות שהם חובה על הצבור לא כל איש ואיש כמו בנין בית הבחירה והקמת מלך והכרתת זרעו של עמלק ומהם מצות שהם חובה לאיש אחד אם עשה פעולה פלונית או שתמצאהו ענין כגון קרבן שוגג ומזיד ופעמים יעמוד אחד מן האנשים כל ימי חייו ולא יעשה הפעול׳ ההיא ולא ימצאהו הענין ההוא ׃ומאלו המצות ג״כ דינן כמו שבארנו כמו עבד עברי ודין אמה העבריה ועבד כנעני ושומר חנם ושואל וזולתם ממה שקדם זכרם יתכן שיעמוד אחד מן האנשים כל ימי חייו ולא ישפוט בזה ולא תתחייב לו המצוה ההיא ומהם ג״כ מצוה אינה נוהג׳ אלא בהיות הבית קיים כגון חגיגה וראיה ומצות הקהל וכבר זכרנום אחת אחת ומהם גם כן אינם נוהגת אלא למי שיש לו נחלות כגון מעשרות ותרומות ומתנות כהונה וחוקי העניים כלקט שכחה ופאה ועוללות ופעמים (לא) יהיו לו אותם הקניינים ולא יתחייב בהם ויעמוד האיש כל ימי חייו ולא יתחייב במצות מהמצות שהן מזה המין ואין הצדקה מכלל הזה כי הצדקה מחוייבת אפי׳ לעני המתפרנס ממנה כמו שבארנו ומהם מצות מתחייבות בהכרח בכל זמן בכל מקום ובאי זה ענין שיהיה כגון ציצית ותפילין ושמירת שבת ונקראו המצות שהן מזה המין מצות ההכרחיות מפני שהם מתחייבות לכל איש שהגיע לפרקו מישראל בהכרח בכל זמן ובכל מקום ובכל ענין : וכשתסתכל באלו הרמ״ח מצות עשה תמצא המצות ההכרחיות ששים מהם ובתנאי שיהיה האיש שאמרנו שחייב באלו הס׳ מצות ההכרחיות שיהיה ענינו כענין שרוב בני אדם בו והוא שיהיה עומד בבית במדינה ויאכל המאכלים הידועים למין האדם רוצה לומר הלחם והבשר ויעשה סחורה עם בני אדם וישא אשה ויוליד בנים ואלו הס׳ מצות הם לפי הסדר אשר סדרנו אותם במנייננו זה :

מצוה הראשונה והשנית והשלישית והרביעית והחמשית והששית והשביעית והשמינית והתשיעית והעשירית אין הנשים חייבות בה · והאחת עשרה ולא תתחייב לנשים · והשתים עשרה ולא תתחייב לנשים · והשלש עשרה ולא תתחייב לנשים ג״כ · והארבעה עשרה ולא תתחייב לנשי׳ ג״כ · והחמש עשר׳ והשמנה עשר׳ ואין הנשי׳ חייבות בה · והתשע עשר׳ והשש׳ ועשרי׳ מיוחדת בזכרי הכהנים ול״ב ונ״ד וע״ג ול״ד וקמ״ג וקמ״ז וקמ״ט וק״כ וקנ״ב וקנ״ד וקנ״ה וקנ״ו וקנ״ז וקנ״ח וקנ״ט וק״ס וקס״א ואין הנשים חייבות בה וקס״ב וקס״ג וקס״ד וקס״ה וקס״ו וקס״ז וקס״ח ואין הנשים חייבות בה וקס״ט ואין הנשים חייבות בה וק״ע ואין הנשים חייבות בה וקע״ב וקע״ה וקפ״ד וקל״פ וקל״ז ור״ו ור״ז ור״ח ור״ט והר״י והרי״א והרי״ב ואין הנשים חייבות בה :

הגה התבאר לך כי מאלו הששים מצות ההכרחיות יש בהן שש וארבעים מצות שהנשים חייבות בהן ג״כ וי״ד שאין הנשים חייבות בהן ויהי׳ הסימן באלו הס׳ מצות ההכרחיות ששים המה מלכות . ויהי׳ הסי׳ בנפול הי״ד מן הנשים כי אזלת י״ד או יהי׳ הסימן המ״ו מצות לנשים גם את בד״ם בריתך שלחתי אסיריך כלו׳ שמספר בדם הוא חובה עליהן והם הברית המחוייב לנשי׳ בהכרח וזה מה שרצינו לרמוז אותו במצות עשה במספרם :

נשלמו מצות עשה

מצות ששכח אותן הרב ממצות עשה כפי דעת הרמב"ן :

(ובדפוס ויניציאה בסיום הרמב"ן על מ"ע מסיים ואומר לבד זה ראה מצאתי מצות ששכח אותן הרב ממ"ע) :

הרמב"ן

מצוה א שנצטוינו לאכול מעשר שני ובכורות בירושלים לפני האל יתעלה והוא אמרו ואכלת לפני י"י אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וזו מצוה מן המצות גדולה מאד שנתן בה טעם למען תלמד ליראה ואמרו מגיד שמעשר שני מביא את האדם לידי תלמוד תורה ונוה בו עוד ושמחת אתה וביתך · ואני תמה על הרב בזו ואם אולי היה דעתו שאינן אלא למנוע אכילתן חוץ לירושלים והוא בלאו שמנאו הרב קמ"א שלא לאכול מעשר שני חוץ לירושלים והלא הוא ז"ל המונה לאוין מכלל עשה בחשבון מצות עשה ועוד שזו באמת מצוה קבועה ובגמ' פסחים (דף כ"ט) אמרו רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה שטובל ואוכל בקדשים לערב יאמר שמקריב לאחר תמיד של בין הערבים כדי שיאכל בקדשים והקשו עליו מכדי האי עשה והאי עשה מאי אולמי דהאי עשה מהאי עשה מתבאר כי אכילת הקדשים לבעלים ולראוי לאכלן עשה וכמו שהוא עשה לכהנים בחטאות ואשמות כך הוא בבעלים בחלק הראוי להם וכבר זכרה בעל ההלכות אמר לאכול קדשים מעשר שני בירושלים והנראה שהן נמנות שתים :

מצוה ב שנצטוינו לאכול תרומה כשהיא טהורה לא בטומאה והאוכלה בטומאת עצמה עובר בעשה שנא' בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו ואמר בגמ' הערל (דף ע"ג ע"ב) והאוכל מהן ממעשר וביכורים בטומאת עצמן לוקה משא"כ בתרומה מלקא הוא דלא לקי בתרומה הא איסורא איכא מנ"ל אמר קרא בשעריך תאכלנו לזה ולא נאמר ולאו הבא מכלל עשה עשה וכן בא עוד בפרק ב' ממסכת ביכורים (דף ס"ד ע"ד) בגמ' ירושלמי:

מצוה

מגלת אסתר

נראה לי כי מה שהרב לא מנאה הוא לפי שאינה מצוה רק חלק ממצות מעשר שני כי המצוה היא להפריש מעשר שני שנאמר עשר תעשר וגו' וכמו שמנאה בעשה קכ"ח ואחד מחלקי זאת המצוה הוא שצריך לאכלו בירושלים וכבר הפרים לנו הרב בשורש י"א שאין ראוי למנות חלקי המצוה חלק חלק בפני עצמה כשיהי' המקובץ מהם מצוה אחת ואם תאמר והרי מנה בלאו קמ"א שלא לאכול מעשר שני חוץ לירושלים והוא חלק ממצות הפרשת מעשר שני נ"ל שאינו נקרא חלק המצוה רק הלווים שבאו בלשון עשה במצות עשה והלווים שבאו בלשון לא תעשה במצות לא תעשה אבל לא נוכל למנות הלאוין חלק ממצות עשה וגם לא העשין חלק ממצות לא תעשה רק מצות בפני עצמה הם וכן משמע משרשו כי בהביאו חלקי מצות עשה לא הביא כ"א הלווים שבאו בלשון עשה · ומה שהביא הרמב"ן ראיה מפסחים שהוא מצוה · נ"ל שאין משם ראיה כלל כי התם איירי באכילת הקרבנות לבעלי' אכן המעשר שני אינו בכלל הקרבנות ואף אם הי' בכללם חלק מהמצוה הוא ולא מצוה בפני עצמה ולא יבא במנין :

נראה לי שמה שהרב לא מנאה הוא לפי שאין מקום למנות עשה כזה בכלל מצות עשה שהרי בכל מקום כשאמרו בגמר' לאו הבא מכלל עשה אין רצונם שהעשה ההוא יהיה מצות עשה רק שאין לוקין על הלאו ההוא לפי שדינו הוא כעובר על מצות עשה שמכין אותו עד שתצא נפשו . וכן משמע מלשון רש"י התם שפי' גבי תרומה וז"ל אבל בטומאת עצמה לא מצינו אזהרה אלא איסור עשה הוא דאשכח ביה לקמן בשמעתין עכ"ל הנה כי מה שאמרו שהאוכל תרומה טמאה שהוא בעשה פירושו שיש עליו איסור כעובר על עשה ולא שיהא באכלו אותה בטהרה מצות עשה · וגם הסמ"ג סובר כן ממה שהביאו בלאו רכ"ז גבי כהן טמא שאכל תרומה והרב ג"כ הכניסו בפ"ז מהלכות תרומ' בלאו זה של כהן טמא וזהו הפי' בלאו הבא מכלל עשה בכל הגמרא וכן משמע גם כן בפ' שלוח הקן דף ק"מ בענין לצפורי מצורע ששם ג"כ הזכירו מאמר זה מלאו הבא מכלל עשה :

נראה לי

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שמה שדרשו חכמים לאכלה ולא לסחורה אין פירושו שיהא מצוה באכילתם רק לאכלה הותר לכם ולא לעשות בהם סחורה וראיה שאין באכילתם מצוה ממה ששנינו בפ"ח משביעית דף מ"ב ע"ב שביעית נתנה לאכילה ושתיה וסיכה כו' ולא קאמר שביעית מצוה באכילה ושתיה וכו' ואל תשתבש במה שאמר בגמ' ירושלמי דף ל"ח ע"א בזה הפי' על זאת המשנה בהלכה ב' כיצד לאכל דבר שדרכו לאכל אין מחייבים אותו לאכל לא פת שעפשה ולא קיבת ירק ולא תבשיל שנתקלקל צורתו כי נראה מכאן שדוקא אלו הדברים שנתקלקלו אין מחייבין אותו לאכלם אבל מה שהוא מתוקן וטוב חייב לאכל זה אינו כי מה שאמרו באלו שאין מחייבין אותו לאכול הוא משום דס"ד דחייב לאכלם למען לא יפסדו שהתורה אמרה לאכלה ולא להפסד קמ"ל שאינו חייב לאכלם מאחר שאינם ראויים לאכילה ובהיותם ראויים פשיטא כי אינו חייב ג"כ לאכלם שהרי אין כאן חשש שמא יפסדו מאחר שהם טובים. ומה שאמר עוד שהיא מצוה ממה שאמר העושה בהם סחורה עובר בעשה ואם כן הוי לאו הבא מכלל עשה שהוא עשה כבר פירשתי במצוה הקודמת לזו פירוש זה המאמר בכל מקום ואיני צריך לכפלו והראיה שהביא בעל זוהר הרקיע במצות עשה ס"ו לסוכים כי ה"א מצוה מה שאמרו בפ' בתרא דיומא (דף פ"ו ע"ב) משל לשתי נשים שלוקות בב"ד אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית והיתה לוקה שלא אכלה אותם כדרך אכילה ועברה על מה שכתוב לאכלה ואין זה אכילה. נ"ל שאינה ראייה דהיכן מצינו מלקות בעובר על מצות עשה והלא אין לוקין אלא על הלאוים וכדאיתא בגמ' ריש פ' אלו הן הלוקין (דף י"ג ע"ב) אלא הכי פירושו ועברה על מה שכתוב בתורה לאכלה שפירושו שהותר לו לאכלה ולא להפסד אמנם גם לפי דרכי קשיא לי זה המאמר שאמר דלוקה על שאכלה פגי שביעית דהיכן מצינו מלקות בעובר על אסור עשה ולפי דעתי שלכן כתב שם רש"י והתרו בה למלקות. שאם לא התרה בה למלקות לא היתה לוקה וגם כי רש"י לא פירש זה רק על מה שאמר בגמ' אחת קלקלה אני אומר כי טעות נפל בספר ויש לומר והתרו בהן:

מצוה ג שאמרה תורה בפירות שביעית והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ודרשו לאכלה ולא לסחורה וזה דבר תורה הוא כמו שאמרו בפרק בתרא של ע"ז (דף ס"ב) כמלא פורע מוצו בפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה וכן במקומו' רבים מן התלמוד בא כלשון הזה ונכפלה זה המצוה באמרו יתע' ואכלו אביוני עמך שלא אמר לאביוני עמך תעזוב אותם כאמרו בלקט ושכחה אבל לשון אכילה מזכיר בהם הכתוב בכל מקום והנה העושה סחור' בהם עובר בעשה:

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שמצות ירושת הארץ וישיבתה לא נהגה רק בימי משה ויהושע ודוד וכל זמן שלא גלו מארצם אבל אחר שגלו מעל אדמתם אין מצוה זו נוהגת לדורות עד עת בא המשיח כי אדרבא נצטוינו לפי מה שאמרו בסוף כתובות (דף קי"א) שלא נמרד באומות ללכת לכבש את הארץ בחזקה והוכיחו מפסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים וגומר ודרשו בו שלא יעלו ישראל בחומה. ומה שאמר הרמב"ן (א) שהחכמים אמרו כי כבוש הארץ היא מלחמת מצוה זהו כאשר

מצוה ד שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן האל יתעל' לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה והוא אמרו להם והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה והתנחלתם את הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם ופרט אותה להם במצוה הזו כולה בגבוליה ומצריה כמו שאמר ובאו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר בשפלה ובנגב ובחוף הים וגומר שלא יניחו ממנה מקום והראיה שזו מצוה אמרו יתעלה בענין המרגלים עלה רש כאשר דבר י"י לך אל תירא ואל תחת ואמרו עוד ובשלח י"י אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם וכאשר לא אבו לעלות במאמר הזה כתוב ותמרו את פי י"י וכן לא שמעתם הוראה שהוא מצוה לא יעוד והבטחה (א) וזו היא שחכמים קורין אותה מלחמת מצות וכן אמרו בגמרא סוטה (דף מ"ד ע"ב) אמר רב יהודה מלחמת יהושע לכבש דברי הכל חובה מלחמת דוד להרוחה דברי הכל רשות ולשון ספרי וירשת' וישבת בה בזכות שתירש תשב ואל תשתבש כי המצוה הזאת היא המצוה במלחמת ז' עממין שנצטוו לאבדם שנא' החרם תחרימם אין הדבר כן שאנו נצטוינו להרוג האומות ההם בהלחמם עמנו ואם רצו להשלים נשלים ונעזבם בתנאים ידועים אבל הארץ לא נניח אותה בידם ולא ביד זולתם מן האומות בדור מן הדורות וכן אם ברחו האומות ההם מפנינו והלכו להם כמאמרם

כמאמרם (דברים רבה פרשת שופטים) הגרגשי פנה והלך לו ונתן להם הקב"ה ארץ טובה כארצם זו אפריקא נצטוינו אנו לבוא בארץ ולכבוש מדינות ולהושיב בה שבטנו וכן אחרי הכריתנו העממי' ההם אם רצו שבטינו לעזבה ולכבוש להם ארץ שנער או ארץ אשור וזולתם מן המקומות אינם רשאין שנצטוינו בכיבושה ובישיבתה ומאמרם מלחמת יהושע לכבש תבין כי המצוה הזו היא הכבוש וכן אמרו בספרי כל המקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם נתתיו אמר להם כל המקומות שתכבשו חוץ מן המקומות האלו הרי הם שלכם או רשות בידם לכבוש ח"ל עד שלא יכבשו א"י תלמוד לומר וירשתם גוים גדולים ועצומים ואחר כך כל המקום כו' ואמרו ואם תאמר מפני מה כיבש דוד ארם נהרים וארם צובה ואין מצות נוהגות שם אמרו דוד עשה שלא כתורה התורה אמרה משתכבשו א"י תהיו רשאים לכבש ח"ל והוא לא עשה כן הרי נצטוינו בכיבוש בכל הדורות · (ב) ואומר אני כי המצוה שהחכמים מפליגים בה והוא דירת ארץ ישראל עד שאמרו כתובות (דף ק' ע"ב) כל היוצא ממנה ודר בחוצה לארץ יהא בעיניך כעובד ע"ז שנא' כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת י"י לאמר לך עבוד אלהים אחרים וזולת זה הפלגות גדולות שאמרו בה הכל הוא ממצות עשה הוא שנצטוינו לרשת הארץ לשבת בה א"כ היא מצות עשה לדורות מתחייב כל אחד ממנו ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה · (ג) ולשון ספרי מעשה ברבי יהודה בן בתירא ורבי מתיא בן חרש ורבי חנניא בן אחי ר' יהושע ור' נתן שהיו יוצאין חוצה לארץ והגיע לפלטיא וזכרו את ארץ ישראל וזקפו את עיניהם זלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה וירשתו' וישבת בה ושמרת לעשות ואמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות:

כאשר לא נהיה משועבדים לאומות · ומה שאמר עוד (ב) שהחכמי' הפליגו בשבח דירת הארץ זהו דוקא בזמן שבית המקדש קיים אבל עכשיו אין מצוה לדור בה וכן פירשו התוספות שם גבי הוא אומר לעלות · ועוד ראיה שאין בו מצוה ממה שאמרו ג"כ התם (שם) כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנא' בבלה יובאו ושמה יהיו · ואם הי' מצוה בדירת א"י בכל הזמנים איך יבא נביא אחרי משה לסתור את דבריו והא אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה וכ"ש לסתור (ג) והמאמר שהביא מספרי שבכו וקראו המקרא הזה וירשתה וישבתה בה ר"ל שעל שלא הי' בידם לקיים מקרא זה לפי שהי' הבית חרב היו בוכים והראיה ממה שקרעו את בגדיהם שנראה שעל החרבן היו מתאבלים שאם מצוה זו היתה נוהגת גם לאחר החרבן למה בכו וקרעו את בגדיהם והלא גם עתה היו יכולים לקיימה לכך נאמר שבודאי מצוה זו אינו נוהגת אחר חורבן הבית שתבנה במהרה בימינו:

מצוה ה שנצטוינו כשנצור על עיר להכותה אחת מן הרוחות בלי מצור שאם ירצו לברוח יהי' להם דרך לנוס משם כי בזה נלמוד להתנהג בחמלה אפי' עם אויבינו בעת המלחמה · ובו עוד תקון שנפתח להם פתח שיברחו · ולא יתחזקו לקראתנו שנאמר ויצבאו על מדין כאשר צוה י"י את משה ודרשו בספרי הקיפוה משלש רוחותיה ר' נתן אומר תן להם רוח רביעי' שיברחו ואין זו מצות שעה במדין אבל היא מצוה לדורות בכל מלחמות הרשות וכ"כ הרב בחבורו הגדול בהלכות מלכים ומלחמותיהם:

נראה לי כי מה שהרב לא מנאה הוא לפי שזה הוא חלק ממצות מלחמת הרשות שכבר מנה מצות עשה ק"ל וכבר נתבאר בשורש י"א שאין למנות החלקים ומ"ש הרמב"ן שהרב כתבה בחבורו הגדול אמת היא אבל לחלק הביאה שם והראיה שהרי לא הביאו בסימני המצות שבא בהל' מלכים ומלחמותיהם:

מצוה ו נצטוינו כשנצור על עיר לאכול מן האילנות שבגבולה כל ימי המצור ואם נכרות אותם לבטלה דרך השחתה נעבור על עשה מוסיף על הלאו המפורש בו והוא אמרו יתעלה כי ממנו תאכל מצות עשה ואותו לא תכרות מצות לא תעשה ולאוי הרב לפי שספרו במצות שימנה גם את זה ודע כי זו המצוה בעשה ולא תעשה שלה כשנצור על עיר להלחם עליה לתפשה שנצטוינו לחמול עלי' כאשר נחמול על שלנו אולי נכבוש אותה אבל בלאתנו מעל ארץ אויב נשחית ונקצץ כל עץ טוב וכן בימי המצור להצר לאנשי העיר

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שמה שאמרו בספרי שהוא מצות עשה הוא לומר שעובר על השחתת האלנות בעשה ולא תעשה ולא שיהי' עשה באכילתם אמנם אותם הלאוים שמנה הרב כלם מצות הם כתו

בהשחתת

כמו כל צפור טהורה תאכלו שהמצוה היא לבדוק בסימני העופות וכן כלם כאשר כתבתי לעיל בשרשים :

נראה לי כי מאמר שכן נמצא בספרי או בספרי' ראוי להביאה במנין המצות אם לא נמצא איזה דעת חולק אליו בגמ' שהוא העקר או שיוציאו הפסוקים למדרשי' אחרים וה"ה ג"כ בזכור את אשר הקצפת ·

בהשחתת האילנות שלא יהיו מהם כל זה מותר לא אסרה תורה אלא השחתה בחנם ולשון ספרי לבוא מפניך במצור קצצהו ולשון הרב במצוה הזו איננו מכוון :

מצוה ז שנצטוינו לזכור בפה ובהסיב אל לבנו מה שעשה יתעלה למרים כשדברה באחיה עם היותה נביאה כדי שנתרחק מלשון הרע ולא נהיה מאשר נאמר עליהם תשב באחיך תדבר בבן אמך תתן דופי והוא אמרו יתברך ויתעלה זכור את אשר עשה י"י אלהיך למרים ולשון ספרי זכור את אשר עשה י"י אלהיך למרים וכי מה ענין זה אצל זה. ללמדך שאין נגעים באין אלא על לשון הרע והלא דברים ק"ו ומה מרים שלא דברה אלא בפניו של משה ולהנייתו של משה ולשבחו של משה ולבניינו ש"ע כך נענשה המדבר בגנותו של חבירו ברבים על אחת כמה וכמה ושנינו בספרא זכור את אשר עשה י"י אלהיך למרים יכול בלבבך כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמור מאוד הרי שמירת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך פי' שנשמר מנגע הצרעת שלא תבואנו והיא אזהרה ממנה כלומר מלשון הרע הגורם אותה עם האזהרה ולעשות ככה אשר יורו אתכם הכהנים כלו' שלא יקוץ בהרת' ואח"כ הזהיר בזכור את עשה י"י למרים גם בזכירה הפה והנה כאשר נצטוינו בזכירת מה שעשה לנו עמלק כדי לדעת שלא על חנם ימחה האל שמו רק מסמלתו עלינו לנקום הנקם שעשה לנו שלא הי' ירא ממנו יתעלה כך נצטוינו בזכירת מה שנעשה למרים להשמר מלשון הרע שלא יבואנו ככה וכן עוד דרשו זכור את אשר הקצפת לי"י אלהיך במדבר יכול בלבבך וכו' ולא ידעתי אם היא אזהרה למקציפים עצמן כלומר אנשי דור המדבר ואולם היא מצוה לדורות לדעת חסד האלהים עלינו ושמרו ברית אבותינו ולתת הודאה לשמו ולברך אותו על הכל וכענין שהנביא מזכירם עמי זכור נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור למען דעת צדקות י"י וא"כ ראוי למנותם מצוה מן המצות :

נראה לי שמה שלא מנאה הרב אינו לחשבו שהיא מצוה כוללת כאשר חשב עליו הרמב"ן רק לפי שפסוק זה כולל כל האמור למעלה בפרשה מענין מעונן מנחש ומכשף ומאמר שמנה כל אחד ואחד מהם לאו בפני עצמה אין צריך להביא אזהרה אחרת על אלו הדברים המוזהר מהם שכבר הסרים לנו בשורש התשיעי שאין ראוי למנות הלאוים והעשה אבל הדברים המוזהר מהם

מצוה ח שנצטוינו להיות לבבנו תמים עמו יתעלה והוא שנאמר תמים תהי' עם י"י אלהיך וענין המצוה הזאת שנייחד לבבנו אליו לבדו ית' ושנאמין שהוא לבדו עושה כל והוא היודע אמתת כל עתיד וממנו לבדו נדרוש הבאות מנביאיו או מאנשי חסידיו רוצה לומר אורים ותומים ולא נדרוש מהוברי שמים ולא מזולתם ולא נבטח שיבאו דבריהם ע"כ פנים אבל אם נשמע דבר מהם נאמר הכל בידי שמים כי הוא משנה מערכת הככבים והמזלות כרצונו מפר אותות בדים וקוסמים יהולל ונאמין שכל הבאות תהיינה אלינו כפי התקרבנו לעבודתו כענין שהבטיח אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו ואמרו בפ' בתרא דפסחים (דף קי"ג ע"ב) מנין שאין שואלים דבר מן הכלדיים שנאמר תמים תהי' עם ה' אלהיך והכלדיים הם שארית האומה המתעסקת במלאכת הכוכבים ולשון ספרי אם עשית כל האמור בענין הרי אתה תם לי"י אלהיך. ופירוש זה שאסר הכתוב לשאול בעתיד מאוב וידעוני ומתים ומן מעונן וקוסם ואחרי כן צוה שיהי' לבנו תמים עמו בצלה ולא נירא מדברי מגיד עתידות מהנזכרים או מזולתם אבל מן נביאיו נדרוש ואליהם נשמע כמו שאומר בפרש' וזהו תרגומו של אונקלוס שלים תהא בדחלתא די"י אלהיך וכן אמר הכתוב יהי לבי תמים בחוקיך והמצוה הזאת נצטוה אברהם אבינו כאשר בא לכרות לו ברית לתת לו זרע אמר התהלך לפני והיה תמים כי מפני שהי' הוא עליו השלום יסוד באמונה והחולק על הכשדים שהיו מייחסים הכחות כלם לשמש ולירח ולככבים והוא ראה שיש עליהם יוצר מנהיג צוהו עוד להתהלך לפניו ולהיות תמים עמו ולא יתן בלב שיהא בזולתו שום אמת ולא יסתכל בעניניהם כלל עם דעתו שיוצרו מנהיג אותם אלא יהי' לבו אליו לבדו יתעלה כי הוא המצוה אותם והמשנה מערכתם כרצונו כענין שאמרו

שבת

(שבת דף קנ"ו) לא מאצטגניכות שלך זהו ענין המצוה הזאת והזכירה בה"ג כתב להיות תמים ואולי חשב הרב שהוא צואה כוללת המצות וללכת בדרכי התורה כענין אשרי תמימי ההולכים בתורת י"י ולכן לא הביא בחשבונו והמתבאר מדברי רבותינו והנכון כפי מה שכתבנו :

מצוה ט שנצטוינו בהפרישנו תרומה שנפריש אותה מן היפה או מן השוה לא מן הרע על היפה והוא שנאמ' מכל מתנותיכם תרימו את תרומת י"י מכל חלבו את מקדשו ממנו וכן בהפריש הלוי תרומת מעשר לא יפריש מן הרע שנאמר ואמרת אליהם בהרימכם את חלבו ממנו ונכתב ללוים ולשון ספרי מכל מתנותיכם תרימו את תרומת י"י בתרומה גדולה הכתוב מדבר ושם אמרו ואמרת אליהם בהרימכם את חלבו ממנו הרי זו אזהרה לבית דין של לוים שלא יהיו תורמין אותו אלא מן המובחר ובראשון של תמורה (דף י' ע"ב) אמרו במה שהיו דנין בכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והרי תורם מן הרע על היפה דכתיב מכל חלבו את מקדשו ממנו ותנן אין תורמין מן הרע על היפה ואם תרם תרומתו תרומה והשיבו שאני התם דגלי רחמנא דתיהוי תרומה והרי זה דבר ברור כי והרמותם ממנו את תרומת י"י מכל חלבו היא צואה לתרום מן היפה לא מן הרע אם כן הוא ודאי מצוה בא בחשבון המצות ואל תאמר שהיא נמנית אחת עם מצות הפרשת התרומה שהיא ראשית דגנך תירושך ויצהרך תתן לו לפי שהתורם מן הרע על היפה כיון שתרומתו תרומה כבר קיים מצות ראשית דגנך תירושך ויצהרך תתן לו אבל עבר על זה העשה האחר שנצטוה להרים חלבו ממנו . וזה דבר ברור לא יעלם מכל מתבונן :

ממש והמצוה בהם. וכן נראה ממה שכתב בחבורו בפרק י"א מהלכות ע"א וחוקות הגוים אחר כתבו ענין מעונן ומנחש ומכשף ודורש אל המתים כתב וז"ל ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו ההבלים תמים תהי' עם ה' אלהיך עכ"ל הנה נראה שהוא סובר שפסוק זה כלל את כלם :

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שחיוב הפרשה מן היפה הוא אחד מהדקדוקים אשר נאמרו במצות הפרשת תרומה וכבר השריש לנו הרב בשורש ז' שאין ראוי למנות דקדוקי המצוה . ואע"פ שאם הפריש מן הרע על היפה כבר קיים מצות הפרשת תרומה כמו שאמר הרמב"ן מ"מ לא תבא במנין שלא הותר לו לעשות כן לכתחלה כי צריך שיתרום מן היפה ואם כן לא נוכל למנות מצות עשה להפריש תרומה בלבד שהרי כל מצות עשה שבאו בתורה הם מצות לעשותם לכתחלה וההפרשה בלבד אינה מצוה שנעשה אותה לכתחלה אם לא נצטרף עמה שיפריש מן היפה וזה הנכון לכל המעמיק בעיון : עיין עוד ביבמות (דף פ"ט) פ' האשה רבה בגמ' דהולד ממזר :

מצוה י שנצטוינו שיהי' כל קרבן שנקריב משלש מיני הבהמות אשר הזכיר מן הבקר ומן הכשבים ומן העזים ובגמ' מסכת זבחים (דף ל"ד) בשלישי ממנו אמרו במעלה אברי חיה א"ר יוחנן עובר בעשה בהמה אין חיה לא ולאו הבא מכלל עשה עשה ר"ש לקיש אמר אינו עובר בעשה שהוא למצוה והקשו עלי' מברייתא שהיא שנויה בספרא ואמר מתיב רבא אלו נאמר קרבן לי"י בהמה הייתי אומר חיה בכלל בהמה כענין שנאמר וזאת הבהמ' אשר תאכלו איל וצבי ויחמור תלמוד לומר בקר וצאן יכול לא יביא ואם הביא כשר הא למה זה דומה לאדם שאמר לו רבו הבא לי חטין והביא לו חטין ושעורין שאינו כמעביר על דבריו אלא כמוסיף על דבריו וכשר ת"ל בקר וצאן אמרתי לך ולא חיה הא למה זה דומה לאדם שאמר לו רבו שלא תביא אלא חטין והביא חטין ושעורין שאינו כמוסיף על דבריו אלא כמעביר על דבריו ופסול תיובתא דריש לקיש תיובתא ונתקיימו דברי רבי יוחנן במצות עשה הזאת והרב כתבו בחבורו הגדול :

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שמאמרם זה עובר בעשה אין פירושו שיהי' עשה בהקרבת הבהמות רק שיש לו אסור בהקרבת החיה כעובר על עשה אחד מאותם שבאו בתורה . וכבר גליתי דעתי בזה למעלה פעמים רבות . ומה שאמר עוד שהרב הביאה בחבורו הגדול הנה הרב שם לא הביאם בחשבון המצות שהרי כשמנה המצות שהן בהלכות אסורי מזבח לא כתב מצוה זו אבל הביאה לומר שעובר בעשה והעשה הוא כאשר העירותך :

מצוה יא שנצטוינו להקריב כל הקרבנות הבאי' בנדבה או בחובה בין שני התמידין לא קודם תמיד של שחר ולא אחר תמיד של

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שאין פירוש מאמרם של לאו הבא מכלל עשה שיהי' מצות עשה רק שעונש

כעובר על עשה וכבר העירותיך על זה פעמים רבות .

בין הערבים והוא אמרו יתעלה וערך עליה העולה והקטיר עלי׳ חלבי השלמים (יומא דף ל״ג) עלי׳ השלם כל הקרבנות כולן ירצה לומר לומר שמשמע שמסדר הכהן המערכת כאמרו ובער עלי׳ הכהן עצים בבקר בבקר יעלה עלי׳ העולה הידועה שהיא עולת הבקר ועלי׳ יקטיר וישלים כל הקרבנות לא על התמיד הבא בערב וזו היא מצות עשה ובגמרת פסחים (דף נ״ט) אמר בפירוש אין לך דבר שקודם לתמיד של שחר אלא קטורת ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטורת ונרות ופסח ומחוסר כפורים בערבי פסחים רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה שטובל ואוכל בקדשים לערב ושאלו בשלמא לת״ק אתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה אלא לרבי ישמעאל מכדי האי עשה והאי עשה מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה׳ והנה למדנו שיש בזה מצות עשה כלומר שהמקדים או המאחר קרבנו לזמנים הנזכרים עובר בלאו הבא מכלל עשה שהוא עשה :

נראה לי כי איני צריך לכפול לך יותר פי׳ זה המאמר כי כבר הבינותיך פירושו פעמים רבות :

מצוה יב שהזהירנו בכבש הפסח ביום ארבעה עשר בערב שהוא יאכל בלילה לא ביום משעת שחיטתו והאוכל ממנו ביום כזית מלבד שלא יצא ידי חובתו יש לו באכילתו עבירה וחטא במצות עשה ובשני מפסחים (דף מ״א ע״ב) אמר אכל כזית צלי מבעוד יום כזית נא משחשיכ׳ חייב והקרו ואמרו הכא קמא צלי דומיא דנא מה נא בלאו בשלמא נא דכתיב אל תאכלו ממנו נא אלא צלי מאי טעמא דכתיב ואכלו הבשר בלילה הזה בלילה אין ביום לא האי לאו הבא מכלל עשה הוא וכל לאו הבא מכלל עשה עשה ואמרו אמר רב חסדא הא מני רבי יהודה היא וכו׳ ואין הלכה כרבי יהודה אבל ההלכה היא שהוא עובר בעשה כלומר בלאו הבא מכלל עשה שהוא עשה :

נראה לי שמה שלא מנאה הרב הוא לפי שחיוב הריגת גואל הדם את הרוצח הוא אחד מדקדוקי מצות הריגת הרוצח המוטלת על הב״ד כי המצוה הוא שידונו אותו למיתה ויהרגוהו וע״י מי ע״י גואל הדם וכמו שכתב הרב בפ״א מהלכות רוצח ושמירת נפש וז״ל מצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח שנאמר גואל הדם הוא ימית הרוצח וכל הראוי לירוש׳ הוא גואל הדם לא רצה גואל הדם או שלא הי׳ יכול להמיתו או שאין לו גואל דם ב״ד ממיתין את הרוצח בסייף עכ״ל ׃ וכבר השריש לנו הרב בשורש ז׳ שאין למנות דקדוקי המצוה ׃ ומצאתי אח״כ שגם בעל זוהר הרקיע הליץ בזה האופן בעד הרב בפרשו מצות עשה קל״ח ׃ ומה שאמר עוד הרמב״ן (א) שיש מי שפירש׳ הברייתא דסנהדרין ברוצח שוגג ושאינו נכון הנה רש״י הי׳ אחד מהם שפירשו כך שם בגמ׳ ׃ אמנם אמת הוא כי פליאה דעתו ממני שהרי הוא בעצמו כתב בפירושו על התור׳ בפרשת מסעי שמפסוק או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות ולמעלה מדבר בהורג במזיד והנה פסוק גואל הדם ימית את הרוצח למעל׳ ממנו אמור ושמא יוכל לומר כי מה שרש״י פירשה בשוגג הוא מוכרח מלשון הברייתא שאומרת מצוה ביד גואל הדם רק המצוה היא על הב״ד להמיתו ביד העדים כמו שכתב יד העדים תהי׳ בו בראשונה להמיתו ׃ ואין לומר שבריתא זו מדברת כשאין הרוצח תפוש ביד הב״ד שאז אומרים מצוה ביד גואל הדם לרדוף אחריו שהרי אין בפסוק מוזכר לשון רדיפה כלל וגם שנאמר בו בפגעו בו הנה הם פירשוהו אזהרה לב״ד שיעמידו לו גואל כדי שיהרגהו וא״כ עשו בפגעו מלשון מיתה כמו לך פגע בו ומה שכתב רש״י בפירוש התורה שלו כי מפסוק או בכל אבן וגומר ולמעלה מדבר בהורג במזיד היינו דוקא בפסוקים שנאמרו ברוצחים אבל פסוק זה בגואל הדם נאמר וגם שאלל הורג במזיד נאמר ערוב פרשיות כתוב כאן ׃ ומה שאמר עוד (ב) כי דעת הרב שלא

מצוה יג שהזהירנו בענין הרוצח אחרי שנתחייב מיתה בבית דין שיבקשנו גואל הדם וירדוף אחריו וינקום נקמתו ממנו שיביא אותו לב״ד ויומת כמשפטו או שירצח אותו הגואל אם לא יוכל לו בית דין ואם אין לו גואל הדם שיעמידו לו ב״ד אדם ממונ׳ מהם לרדוף אחריו ולהיות גואל דמי הנרצח והוא אמרו יתעל׳ גואל הדם הוא ימית את הרוצח בפגעו בו ובשני מסנהדרין (דף מ״ה ע״ב) אמרו גואל הדם הוא ימית את הרוצח מצוה ביד גואל הדם ומנין שאם אין לו גואל הדם שב״ד מעמידין לו גואל ת״ל בפגעו בו מ״מ (א) וכבר ראינו מי שפי׳ זה ברוצח שוגג שיצא חוץ לעיר מקלטו ושזה נאמר לדעת רבי יוסי שאומר (מכות דף י״ב) מצוה ביד גואל הדם ורשות ביד כל אדם ׃ ואין כן אלא כרי׳ עקיבא דאמר הרשות ביד גואל הדם ואין כל אדם חייבין עליו (ב) וגם זה הי׳ דעת

מנה

דעת הרב שלא כי המצוה הזאת אבל הפירוש הזה אינו אמת שזה הכתוב גואל הדם הוא ימית את הרוצח בפגעו בו הוא ימות בו ואם בפתע בלא איבה הדפו וגומר וזה דבר ברור אינו נעלם מכל מסתכל בענין :

מנה זאת המצוה הי' לפי שגם הוא פירש הכיא דסנהדרין בשוגג · כ"ל שהוא פירשה במזיד והראיה שהביא פסוק זה של גואל הדם ימית את הרוצח גבי ההורג במזיד וכמו שהבאתי למעלה לשונו :

מצוה יד שנצטוינו להרחיק מליהנות בבגד שנראה בו נגע צרעת ונטמא והוא אמרו יתעלה לצרעת ממארת הנגע טמא הוא ודרשו בספרא לצרעת ממארת יתן בו מארה אל תהנה בו אין לי אלא מוחלט מוסגר מנין ת"ל כי צרעת אי מה מוחלט אם קצצו ועשה ממנו מוכין טמא ואסור בהנייתו יכול אף המוסגר כן ת"ל הוא והנה הנהנה מן הבגד הנז' עובר בעשה וכן בבית המנוגע ובשלישי ממס' ערלה (דף מ"ג ע"א) בגמרא דבני מערבא אמרו מנוגעות שעשאן סיד אית תניי תנו עלו מידי טומאתן ואית תניי תנו לא עלו מאן דאמר עלו מותרות מ"ד לא עלו אסורות דכתיב לצרעת ממארת תן בו מארה אל תהנה בו רבי אבהו בש' רבי יוחנן כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מאפר ע"ז היתיב רבי חייא ברבי יוסי קומי רבי יוחנן הרי אפר הבית אינו בא מחמת ע"ז ותימא אסיר אמר ליה שניא היא דכתיב נתיצה ודבר פשוט הוא שזו המצוה אינה נמנית עם משפט הצרעת מצוה א' כי אין זה ענין לדין הטומאה והטהרה אבל הוא דין מיוחד בפני עצמו כאשר שבתו בדד מחוץ למחנה נמנה מצוה בפני עצמו וק"ו הדבר :

נראה לי שמה שלא מנאה הרב הוא לפי שאיסור הנאה בבגד המנוגע הוא חלק מחלקי מצות דין בבגד שנראה בו צרעת וכבר ידענו משורש י"ח שאין למנות חלקי המצוה . ומה שאמר הרמב"ן בישיבת בדד בפני עצמו אנכי לא ידעתי מי מנאו לעצמו אם לא הי' הוא ממש שהרי הרב במצות עשה ק"א בסמ"ק שלו כלל כל דיני טומאת מצורע ביחד וגם הסמ"ג כללו במצות הנהגת המצורע כמשפטו במצות עשה רל"ה :

מצוה טו שנצטוינו להודות לשמו ית' בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתתו אלינו והודיענו המעשים הראויים לפניו שבהם ננחל חיי העולם הבא וכאשר נצטוינו בברכה אחר כל האכילה כן נצטוינו בזו ובפרק ג' של ברכות (דף ע"ב) אמרו מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שנאמר כי שם י"י אקרא הבו גודל לאלהינו ורבה ללמוד ברכת המזון לפניו שיהי' מן התורה ק"ו מזה אמר ומה תורה שאינה טעונה לאחריה טעונה לפניה מזון שטעון לאחריו אינו דין שטעון לפניו ומשיבו על זה מדרך הסברות מה לתורה שכן חיי עולם ועוד דתנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ומספקם בזה שכיון שבעל קרי אינו מברך לפני המזון והוא מברך לאחריו נלמוד שברכה לאחריו בלבד היא מה"ת ולפיכך אינה בטלה מפני תקנתם בטבילת בעלי קריין וש"מ דק"ו פריכא הוא · והעולה מזה שברכת התורה לפניה מצות עשה דאורייתא ובגמרא דבני מערבא (דף ע"א) אמרו כתוב בתורה ברכה לפניה ואין כתוב בה ברכה לאחריה מה כתוב בה לפניה כי שם י"י אקרא הבו גודל לאלהינו כתוב במזון ברכה לאחריו אין כתוב בו ברכה לפניו מה כתוב בו לאחריו ואכלת ושבעת וברכת ואין כתוב בו ברכה לפניו ומנין ליתן את האמור בזה לזה וכו' · מכל זה נתבאר שהברכה הזו מן התורה ואין ראוי למנותה מצוה א' עם הקריאה כמו שמקרא בכורים אינו נמנה א' עם הבאתו וספור יציאת מצרים עם אכילת הפסח :

נראה לי כי דברי הרמב"ן צודקים בזה המקום ולא ידעתי למה לא מנאה הרב אם לא חשב שמדרשם בזה הפסוק הוא על דרך אסמכתא בלבד אמנם עליו להביא ראיה :

מצוה טז שנצטוינו להחיות גר ותושב להצילו מרעתו שאם הי' נטבע בנהר או נפל עליו הגל שנטרח בכל כחנו בהצלתו ואם הי' חולה נתעסק ברפואתו וכל שכן מאחינו ישראל או גר צדק שאנו מחוייבים לו בכל אלה והוא בהם פקוח נפש שדוחה שבת והוא אמרו יתעלה וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך ואמרם בתלמוד גר אתה מצווה עליו להחיותו עכו"ם אין אתה מצווה עליו להחיותו והמצוה זו מנאה בעל הלכות החיה את האח והדבר כלל אותה עם הצדקה במצות קנ"ה מפסוק פתוח תפתח את ידך והם שתים מצות באמת :

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שדעתו באלה הפסוקים הוא שכלם באו להזהיר על דבר אחד והיא מצות הצדקה וכמו שפירש בסמ"ק שלו במצות עשה קנ"ה :

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הי' לפי שהיא נכללת במצות השבת הגזלה כמו שלא מנה גם כן מצות השבת העושק ומכל מקום כתב בחבורו הגדול בריש הלכות גזלה ואבידה שחייב להחזירו :

מצוה יז שנצטוינו להחזיר הרבית שלקחנו מאחינו וענין המצוה הזאת כי כאשר מנענו יתעלה שלא נגזל ואם גזלנו צוה אותנו להשיב את הגזלה כמ"ש והשיב את הגזילה אשר גזל והוא מ"ע כן מנענו שלא נקח רבית מישראל ואם לקחנו אותו צוה אותנו להשיבו לנותן אע"פ שנתנו לו ברצון נפשו ולא גזלנוהו והוא ג"כ מצות עשה והוא אמרו יתעלה אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך ודרשו בו (מציעא דף ס"ב) אהדר ליה דליחי עמך ומזה אמר רבי אליעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינים והלכה כמותו כמו שנתבאר בפ' של מציעא ובא' של תמורה :

תמו מצות עשה

מצות לא תעשה

מצוה א היא שהזהירנו מהאמין לאל אחר זולתו והוא אמרו יתעלה לא יהי' לך אלהים אחרים על פני וכבר התבאר בגמרת מכות (דף כ"ג ע"ב) שלאו זה מכלל תרי"ג מצות והוא אמרם שם תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני וכו' כמו שבארנו במצוה ראשונה ממצות עשה :

(וישמע יתרו · מדע הלכות יסודי התורה פ"א)

מצוה ב שהזהירנו מעשות ע"ז לעבוד ואין חלוק בין שעשאה בידו בין שיצוה לעשותה והוא אמרו יתברך לא תעשה לך פסל וגומר · ומי שעבר על לאו זה חייב מלקות רוצה לומר לאו עשיית ע"ז ואף על פי שעשאה לו זולתו במצותו ואפילו לא עבד אותה :

(וישמע יתרו · מדע הלכות ע"ז וחוקות העכו"ם פ"ג)

מצוה ג שהזהירנו מעשות ע"ז לזולתנו כדי שיעבוד אותה ואפי' היי' מי שיצוה אותו לעשותה גוי והוא אמרו יתע' אלהי מסכה לא תעשה לך ולשון ספרי לא תעשה אפילו לאחרים ושם נאמר העושה ע"ז לעצמו עובר משום שני לאוין ר"ל שהוא עובר על עשותי' בידו ואפילו עשאה לזולתו כאשר התבאר בזאת המצוה השלישית ועובר ג"כ משום שקנה ע"ז ושבה אצלו ואפילו עשאה לו זולתו כמו שקדם במצוה השנית ולכן ילקה שני מלקיות וכבר התבאר דין מצוה זו עם מה שלפניה במסכת ע"ז :

(קדושים תהי' · מדע הלכות ע"ז וחוקות העכו"ם פ"ג) :

מצוה ד שהזהירנו מעשות צורות בעלי חיים מהעצים והאבנים והמתכות וזולתם ואף על פי שלא יעשו להעבד וזה הרחקה מעשות הצורות כלל כדי שלא יחשוב בהם מה שיחשבו הסכלים עע"ז שיחשבו כי לצורות כחות והו' אמרו יתעלה לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב ולשון מכילתא בענין לאו זה על צד הבאור אלהי כסף לא תעשו שלא תאמר הריני עושה לנוי כדרך שאחרים עושין במדינות ת"ל לא תעשו לכם והעובר על לאו זה חייב מלקות וכבר התבארו משפטי מצוה זו ואי זה מן הצורות אפשר לציירם ואי זה מהם לא יצוירו ואיך יהיה תאר הציור בפ"ג מע"ז והתבאר בסנהדרין (דף ז' ע"ב) שלאו זה גם כן רוצה לומר אמרו לא תעשון כולל ענייני' מכונת מצוה זו אבל פשטיה דקרא מדבר במה שזכרנו כמו שהתבאר במכלתא :

(וישמע יתרו · מדע הל' ע"ז וחוקות הגוים פ"ג)

נראה לי שהנכון כדברי הרב שלא מנה בזה ארבע מצות כאשר כתב הרמב"ן

מצוה ה שהזהירנו מהשתחוו' לע"ז והוא אמרו ית' לא תשתחוה להם והוא מבואר שאמרנו ע"ז נרצה בו כל מה שיעבד זולת

כתב הרב והמצוה חמישית שנמנענו מהשתחוות לע"ז והוא אמרו יתעלה

זולת האל וא'ן הכונ' אסור השתחוא' לבדה לא זולתה אמנם זכר דרך א' מדרכי העבודה ר"ל ההשתחוי' וכן אנחנו מוזהרים מהקריב להם ולנסך ולקטר ומי שעבר על אחד מאלו והשתחוה או הקריב או נסך או קטר חייב סקיל' ולשון מכלתא זובח לאלהי' יחרם עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל לא תשתחו' להם ולא תעבדם זביחה בכלל היתה ויצתה ללמד מה זביחה מיוחדת שכיוצא בה עובדים לשמים וחייבים עלי' בין שהוא עובדו בין שאינו עובדו אף כל שכיוצא בו עובדים לשמים חייבין עליו בין עובדו בין שאינו עובדו וענין המאמר הזה כי אלו הד' מינין מן העבוד' והם ההשתחויה והנסוך והזביחה' והקטור שבהם נצטוינו שיעבוד האל ית' כל מי שיעבוד ע"ז באחת מהם חייב סקיל' אף אם הי' זה הנעבד אין דרכו שיעבד בא' מהן והוא שקראוהו שלא כדרכה ר"ל שאפי' עבד אותה שלא כדרך עבודת' אחר שעבדה באחד מאלו חייב סקילה כשיהי' מזיד והוא בכרת אם לא ידעו ב"ד או לא יעשו בו העונש ואם הי' שוגג יקריב קרבן וכן כשקבלו עליו באלוה באיזה דבר שקבלו עליו חייב וכבר נכפלה אזהרה זו ר"ל אסור עבודת' באח' מאלו הד' מינין ואפילו שלא כדרכה והוא אמרו ית' ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים ולשון ספרי אין שעירים אלא שדים ובגמ' זבחים (דף ק"ו) נתבאר שלאו זה אמנם הוא בשוחט לע"ז אפי' לא יהי' השחיטה דרך עבודתה אמרו מנין לזובח בהמה למרקולים שהוא חייב שנא' ולא יזבחו עוד אם אינו ענין לכדרכה דכתיב איכה יעבדו הגוים האלה תנהו ענין שלא כדרכה והעובר עליו אם יהי' מזיד בכרת וסקילה כמו שאמרנו ובשוגג יקריב קרבן ולשון התורה זובח לאלהים יחרם וכבר התבארו דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין:

(וישמע יתרו · מדע הלכות ע"ז פ"ג)

יתעלה לא תשתחוה להם ולא תעבדם ואין הכונה באיסור השתחוא' בלבד ואמנם זכר דרך אחד מדרכי העבודה וכמו כן נמנעה ההקרבה וההקטר' שאין למדות מלאו דהשתחואה אלא כמו שאמרו (סנהדרין דף ס' ע"ב) יצאה השתחואה לידון בעצמו יצאה זביחה ללמד על הכלל כלו כלומר שאין במשמע לא תעבדם המגפף והמנשק בשלא כדרכה אףעל פי שהוא דרך כבוד אבל יכנסו בו העבודות שהן עבודת פנים ובהשתחואות לאוין רבים דרשו אותם כלומר בה בעצמה אמרו (שם דף ס"ג) שלש השתחואו' בעבודה זרה למה אחת לכדרכה ואחת שלא כדרכה ואח' לחלק והוא לשון המכלתא שהזכיר הרב לא תשתחוה להם ולא תעבדם לחייב על העבודה בפני עצמה ועל השתחויה בפני עצמה כי העבודה כוללת כל העבודה שבפנים והשתחויה מלמדת על עצמ' ובחבורו הגדול בז' ותקן כך (א) וההכרחוי הרב כפי דעתו במנין המנות למנות לאו דהשתחויה ולאו דשאר עבודות שאיסורה לומר לא תשתחוה להם אחד ולא תעבדם לאו אחר וראוי גם כן שנמנה לאו בפני עצמו מגפף ומנשק שלא כדרכי שהוא אינו בכלל אלו ואין בו מיתה וכיון שנתיחד לעצמו בלאו והעונש ראוי הוא לימנות בפני עצמו א"כ יהי' המנין בע"ז ארבעה מנות שהרב מונה ד' עבודות בשלא כדרכה א' ושאר עבודת כדרכה (ב) ועוד הנה לדבריו בפסוק לא יהי' לך אלהים

הרמב"ן (א) וזה לפי שבכלל לאו של לא תשתחוה שמנה יש כל שאר עבודת שבפנים וכמו שבאר במצותו ובכלל לאו של לא תעבדי' שמנה יש כל עבודה בין כדרכה ובין שלא כדרכה וכמו שבאר בחבורו הגדול בפ"ג מהלכות ע"א וחוקות העכו"ם ומה שהקשה עוד (ב) שלדבריו שמנה ד' לאוין בפרשת לא

לא יהיה לך א"כ יהיו מפני הגבורה ממש · כבר השבתי על זה במצוה הראשונה של טעות הרב שנם כי בדבור לא יהי' לך יהיו ד' מניעות על זה לא יתחייב שארבעתי' אמר הקב"ה רק כאמר שפסוק לא יהי' לך אלהים אחרים על פני בלבד אמר · וגם כי כל הדבור גם כן בא בלשון מדבר על עצמו שנראה כמו הקב"ה ממש ידבר הרי פעמים רבות מצינו השליח ידבר בלשון שולחו · ומה שאמר עוד (ג) כי לא יהי' לך אינו לאו בעשיית הצלמים כאשר הי' דעת המכילתא זהו ג"כ דעת הרב שכן פירש' מנועה מהאמין לאל אחר זולתו וכמו שכתב בסמ"ק שלו בלאו ראשון · ומה שאמר עוד (ד) כי כל הלאוין שנאמרו בדבור לא יהי' לך הם לאוין בעבודתה · אני אומר כי לא תעשה פסל היא אזהרה על העשייה וכן פסוק שהביא מפן תשחיתון ועשיתם פסל הוא אזהרה על העשייה אפילו בלא עבודה וכן נראה מפשטיה דקרא · ומה שהביא ראיה (ה) מפי' כל הצלמיי להוכיח כי

אלהים אחרים על פני ד' מצות מניע' מהאמין באלהות לזולתו ומניע' מעשיית הצלמים אף על פי שלא עבדם והוא למלקות ומניעה מהשתחות לכל עבודה זרה ומניעה מכל עבודה כדרכה וכבר ביארו החכמים ששמעו מפי משה מצות מנין תורה בגימטריא באמרו תורה צוה לנו משה ושתי מצות ששמעו מפי הגבורה השלימו תרי"ג והרב כותב זה כמה פעמים ואינו נזכר ועוד שהרי הסכימה דעתו לומר כי דבור אנכי ה' אלהיך מצות עשה ואם כן נמצאו מפי משה תר"ם ומפי הגבור' ממש וזה טעות מתפרסם · והטוב בעיני בזה הענין כילו שנמנה אנכי ה' אלהיך מצוה כדעת הרב ויש לי ראיה בזה מדברי חכמים אמרו במכילתא מפני מה לא נאמרו עשרת הדברות מתחלת התורה משלו משל למה הדבר דומה לא' שנכנס למדינה אמר להם אמלוך עליכם אמרו כלום עשית לנו שתמלוך עלינו מה עשה בנה להם החומה הכניס להם את המים עשה להם מלחמות אמר להם אמלוך עליכם אמרו לו הן והן כך

הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים קרע להם את הים הוריד להם את המן העלה להם את הבאר הגיז להם את השליו עשה להם מלחמת עמלק אמר להם אמלוך עליכם אמרו לו הן והן רבי אומר להודיע שבחן של ישראל שכשעמדו כולן לפני הר סיני לקבל את התורה השוו כולם לב א' לקבל מלכות שמים בשמחה · וקבלת המלכות הזה שקבלו בסיני הוא באמת מדבור אנכי . וכן ביארו עוד שם אמרו לא יהי' לך אלהים אחרים על פני למה נאמר לפי שהוא אומר אנכי ה' אלהיך משל למלך שנכנס למדינ' אמרו לו עבדיו גזור עלינו גזירות אמר להם לאו כשתקבלו מלכותי אגזור עליכם גזרותי שאם מלכותי אינן מקבלים היאך מקיימין גזירותי כך אמר המקום לישראל אנכי ה' אלהיך לא יהי' לך אלהים אחרים על פני אני הוא שקבלתם מלכותי במצרים אמרו לו הן כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזירותי לא יהי' לך ר"ש בן יוחאי אומר הוא שנא' להלן אני ה' אלהיכם כמעשה ארץ מצרים אני הוא שקבלתם מלכותי עליכם מסיני אמרו לו הן והן קבלתם מלכותי קבלו גזירותי · הרי שבארנו פעמים הרבה כי דבור אנכי הוא קבלת מלכותו כלומר האמונה באלהות ואמרם שקבלתם עליכם במצרים הוא לומר שכבר האמינו באלהות במצרים מאמרו ויאמן העם ונאמר עוד ויאמינו בה' והאמונה ההוא הזכירם עתה וקבלו אותה עליהם ואמרו עליהם הן והן שהאמינו וקבלו עליהם להחזיק באמונה שיש אלוה נמצא והוא המוציאם ממצרים כלומר החפץ היכול המחדש · א"כ דבר ברור הוא שדבור ראשון ראוי למנותו מצוה א' והיא המצוה להאמין בעיקר ונמנה לא יהי' לך אלהים אחרים הפסוק כולו מצות לא תעשה אחת שהיא מניעה בע"א יזהיר שלא נודה האלהות לזולתו כלשון ואנכי אהי' להם לאלהים את ה' האמרת היום להיות לך לאלהים יכלול מניעה בע"א מהמקבלו עליו באלוה והמשתחוה והעובד כענין ששנינו (סנהדרין דף ס' ע"ב) העובד ע"ז א' העובד וא' המשתחוה והמזבח והמקטר והמקבלו עליו באלוה והאומר לו אלי אתה (ג) ואינכו לאו בעשיית הצלמים כנראה מפשט הברייתא השנויה במכילתא (ד) אבל כולן לאוין בעבודת אלילים עצמה כלומר בעובד אותה אמר לא יהי' לך אלהים מכל צבא השמים לקבלו באלהים ולומר לאחד מהם אלי אתה ולא תעשה לך פסל וכל תמונה ולא תשתחוה להם ולא תעבדם וכן בכל מקום יתפים בעבודת אלילים כלי הזה פן תשחיתון ועשית לכם פסל תמונת כל ואין הכונה בעשייתן אלא בעבודת' והקבלה באלהות שלהם וכב־ הזכירו בגמרא בזה שתי סברות אם הוא בעשה אם לא אמרו בגמרת ר"ה (דף כ"ד ע"ב) וכן בגמ' ע"ז (דף מ"ג ע"ב) בעשיית הצורות שבמדור התחתון מי שרי והא תניא אשר בשמים לרבות חמה ולבנה ככבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת והי' סובר כי הוא איסור בעשיית הצורות אפילו לנוי ונדחה זה (ה) ואמרו כי תניא היא לעבדם אפילו שלשול קטן נמי אין הכי

נמי

כמי ומשיפיה דקרא נפקא אשר בארץ לרבות ימים ונהרות הרים וגבעות מתחת לרבות שלשול קטן וכולם בלעבדם שיאסור הכתוב עבודת כל אלו וקבלתם באלוה ולא אמרו כי תניא היא בעושה שע"מ לעבדם (ו) ובפי' ד' מיתות (דף ס"ו ע"ב) אמרו בבני נח אלהים זו ע"א וכן הוא אומר לא יהי' לך אלהים אחרים וזו הגזרה שוה בעובד היא שאלו עכו"ם שעשה ע"א ולא השתחוה לה רבא פוטרו שם בגמ' ואני אומר שזה דעת החכמי' בספרא והלשון שם כך הוא ואלהי מסכה לא תעשו לכם יכול יעשו להם אחרים ת"ל לא לכם אי לא לכם יכול הן יעשו לאחרי' ת"ל לא תעשו (ס"א ולא לאחרים) מכאן אמרו העושה ע"א לעצמו עובר משום ב' אזהרות משום לא תעשו ומשום לא לכם ר' יוסי אומר משום ג' משום לא תעשו ומשום לא לכם ומשום לא יהי' לך הנה לדעת ר' יוסי לא יהי' לך אזהרה בעושה הצלמים והוא כלשון ונחלה לא יהי' לך שהוא בקנין הנכסים והוא דעת הברייתא השנויה במכילתא כפי משמע' ולדעת ת"ק איננו כן אבל יהי' מניעה מהודות האלהות לזולתו יתעלה מלשון והיה יי' לי לאלהים והלכה היא כת"ק ופשט דבריהם בכל מקום כך הוא אמרו בהגדה בפרק הניזקין (דף נ"ז ע"ב) אתיוה לקמיה אמרו ליי' פלח לצלמא אמר כתוב בתורה לא יהי' לך אלהים אחרים

כי לא תעשה לך פסל נאמר בעבודת הצלמים ולא בעשייתה ממאי דמסיק התם כי תניא היא לעבדם: נ"ל כי ממקום שבא אוכיח כי פסוק זה על העשייה נאמר ולא העבודה · וזה כי לשון לעבדם לא משמע שיעבוד אותם רק שיעשה אותו על מנת לעבדם · ומצאתי אח"כ כי גם התוספות בפ' הוציאו לו (דף כ"ד) סבירא להו כי לשון זה אין פירושו שיעבוד אותם אלא שאחרים עשו לו על מנת לעבדם ואל תטעה במה שאלו שם אח"כ בגמ' ועשייה גרידתא מי שרי שנראה כי לעבדם שאמרו לעיל יהי' פירושו בעבודה ממש דה"ק ועשיה גרידתא בלי כונה לעבוד אותם מי שרי ומ"ש עוד (ו) שפסוק לא יהי' לך הוא לאו בעבודת הע"א והביא ראיה מסנהדרין ומגיטין אמת הוא זה ואין הרב חולק עליו כאשר גם הוא יודע אבל דע כי הביא כל זה כדי להוכיח שאין הלכה כרבי יוסי שסובר שלא יהי' לך הוא לאו בעשיית הצלמים · ומה שאמר עוד (ז) כי פסוק אל תפנו אל האלילים הוא אזהרה על עשיות הצלמים זה איננו רק מצוה אחרת היא כאשר כתבה הרב בלאו עשרים בסמ"ק שלו (ח) אבל ופסל ומצבה לא תקימו שמא כי הוא גם כן יהי' אזהרה בעשיית הצלמים כמו לא תעשה לך פסל שכתבנו:

על פני אפקוה וקטלוה וכן אנקלוס תרגום לא יהיה לך אלוה אחרן בר מני ודע כי בכל מקום שאמר בכתוב אלהים אחרים הכונה בו אלהים אחרים זולתי השם הנכבד ולכן יתפרש זה הלשון בקבלות האלהות או בעבודה לו כי יאמר לא תקבלו עליכם אלוה בלתי ליי' לבדו אבל כשידבר בעשייה לא יאמר בכתוב אחרים וחלילה (ז) אבל המניעה בצלמים וקיומם היא מפסוק אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם כמו שהזכירו בספרא (ח) וכן מפסוק ופסל ומצבה לא תקימו לכם ואמרו שם בספרא ופסל ומצבה מה פסל עשיתו פסלתו אף מצבה עשיתה פסלת' מה מצבה בל תקימו אף פסל בל תקימו כלומר שיעבור עליו בקיומו בלא עשייה כגון שעשו לו אחרי' ועכשיו ימנה במצות כל עובד עבודת אלילים שבמיתה לאו אחד אבל מגדף ומכשף בשלא כדרכה שהוא דין מיוחד ימנה לעצמו כמו שאנו מונין נודר בשמה ומקיים בשמה וכבר הזכרתי דעת בעל ההלכות והאמת יורה דרכו:

מצות לא תעשה

מצוה ו שהזהירנו מעבוד ע"א אפילו זולת הד' מינין הקדומים אבל בתנאי שתהי' העבודה כדרכה רוצה לומר שיעבוד אותה במה שהוא דרך אותו הנעבד שיעבד בו כמו שיפעור עצמו לפעור או יזרוק אבן למרקולים והוא אמרו יתעלה באזהרה מזה לא תעבדם ולשון מכילתא לא תשתחוה להם ולא תעבדם לחייב על העבודה בפני עצמה ולכן מי שיזרוק אבן לפעור או יפעור למרקולים אין זה חייב כי אין זה דרך עבודתה מפני אמרו יתברך איכה יעבדו וגו' והעובר על לאו זה חייב במזיד סקילה וכרת ובשוגג קרבן וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת סנהדרין (דף ס"ד ע"ב) ושם אמרו ג' כרותות לע"א אחת כדרכה ואחת שלא כדרכה ואחת למולך ר"ל כי מי שיעבוד אי זה ע"א שיהי' בא' מן העבודות הנה הוא חייב כרת ובתנאי שיעבוד אותה כדרכה כלומר בדבר שדרכה שתעבד בו כמו פוער לפעור וזורק אבן למרקולים ומעביר שערו לכמוש וכן מי שעבד באחד מד' עבודות

לאיזה

לאיזה נעבד שיהי' מהם הנה הוא חייב כרת ואע"פ שאין דרך עבודתה בכך במו אלו הקריב לפעור או השתחוה למרקולים וזהו שלא כדרכה והכרת הג' במי שהעביר מזרעו למולך כמו שאבאר :

(וישמע יתרו · מדע הלכות ע"א ותקות העכו"ם פ"ג)

מצוה ז שהזהירנו מתת קלת מבנינו אל הנעבד המפורסם בזמן נתינת התורה שהי' שמו מולך והוא אמרו יתעלה ומזרעך לא תתן להעביר למולך והיתה עבודתו כמו שהתבאר בפרק ז' מסנהדרין (שם) והיא שהיו מבעירין אש גדולה לפני הצלם ויקח אחד מבניו ויתנהו לגזבר מתעסק לאותו הנעבד ויעבירהו הגזבר על האש מגד אל גד וכ"ר נכפלה האזהרה מהמעשה הזה באמרו לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש ומי שעבר על לאו זה במזיד חייב סקילה וכרת אם לא יסקל ובשוגג חייב חטאת קבועה וכבר התבארו משפטי מלוה זו בפ"ז מסנהדרין :

(אחרי מות · מדע הלכות ע"א וחקות העכו"ם פ"ו) :

מציה ח שהזהירנו מעשות אוב והיא שיקטיר בקטורת ידועה ויעשה פעולות מיוחדות ויתדמה להשמיע דבור מתחת שחיו שישיב על מה שישאל ממנו וזה מין אחד ממיניו והוא אמרו יתעלה אל תפנו אל האובות ולשון ספרי אוב זה פיתום המדבר משחיו והעובר על לאו זה במזיד נסקל ואם לא יסקל יהי' בכרת ואם הי' שוגג חייב חטאת קבועה ר"ל מי שעשה אותו מעשה בידו ויתעסק בו בעצמו וכבר התבארו משפטי מלוה זו בשביעי מסנהדרין :

(קדושים · מדע הלכות ע"ז וחוקות העכו"ם פ"ו)

מגלת אסתר — **מצות עשה** — הרמב"ן

נראה לי שהנכון כדברי הרב שאין זו לאו שבכללות ואף שהלכה כרבי יוחנן שאמר שחלוק הכתוב בעונש לא יספיק לחייבו שני חטאות בשוגג בשתיהן בהעלם אחד מ"מ הרי החלוק ההוא די לפי דעתו לחייבו שתים כשאינו בהעלם א' דעד כאן לא אמרו התם דמיתה לאו שמה חלוקה אלא לחייבו שתים בהעלם אחד אבל בשתי העלמות יתחייב שתים וא"כ אין זה לאו שבכללות מאחר שחייב על כל אחד ואחד · וראיתי כי גם הסמ"ג מנאם שתים בלאו ל"ח ובלאו ל"ט ·

מצוה ט שהזהירנו מעשות מעשה ידעוני והוא ג"כ מין ממיני ע"ז והוא שיקח עצם עוף ששמו ידוע וישים אותו בפיו ויעשן עשן ויתהלל תחלות ויעשה מעשים עד שיתחבר לו ענין דומה לחולי הנופל ויקחהו תרדמה וידבר בהויה · אמרו ידעוני מניח עצם עוף ששמו ידוע לתוך פיו ומדבר מאליו ובא' אזהרה בו בזה הלשון אל תפנו אל האובות ואל הידעונים ואל תחשוב שלאו זה הוא לאו שבכללות כי הוא כבר חלק אותו בזכרון העונש ואמר או ידעוני וחייב בכל אחת מהם סקילה וכרת במזיד והוא אמרו יתעלה איש או אשה כי יהי' בהם אוב או ידעוני ולשון ספרי לפי שהוא אומר איש או אשה עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל אל תפנו אל האובות ועל לאו זה בשוגג חייב חטאת קבועה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בז' מסנהדרין :

(אחרי מות מדע הלכות ע"ז וחוקות העכו"ם פ"ו)

כתב הרב והמלוה השביעית שהמנענו מעשו' הידעוני והמניע' בזה אל תפנו אל האובו' ואל הידעונים ואל תחשוב שזהו לאו שבכללות שכבר הפריטם כשזכר העונש ואני חושב בודאי שהוא לאו שבכללו' מתאמרם בגמ' סנהדרין (דף ס"ה) ובכריתות (דף ג) מ"ש הכא דתני ידעוני ומ"ש הכא דלא תני ידעוני אמר רבי יוחנן הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו ריש לקיש אמר הואיל ואין בו מעשה וריש לקיש מ"ט לא אמר כרבי יוחנן אמר רב פפא חלוקין הן במיתה ורבי יוחנן חלוקה דלאו שמה חלוקה דמיתה לא שמה חלוקה והלכה היא כרבי יוחנן ואתם אנסכו לפי מנינכו במלוה אין לנו קפידא בזה :

מצוה י שהזהירנו מנטות אחר ע"א ומהתעסק בספוריה ר"ל בזה העיון בכוכביות כלומר הכוכב פלוני תרד על תאר כך ותעשה כך והפנוני יקטירו לו ויעמדו לפניו על תאר כך ויעשה הדבר הפלוני ומה שידמה על הדרך הזה כי המחשבה באלו הדברים והעיון באלו ההשגות היא מה שיעורר האדם לבקש אותם עבודתם והכתוב אשר הזהירנו מזה הענין הוא אמרו אל תפנו אל האלילים ולשון ספרי אם פונה אתה אחריהם אתה עושה אותם אלהות ושם אמרו רבי יהודה אומר אל תפנה לראותם אפילו להסתכל צורת הצלם הנראות והמחשבה בעשייתה אינו מותר כדי שלא יתעסק חלק הזמן בהלך מתנה ובפרק שואל אדם (דף קמ"ט) אמרי כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקריתו בשבת ודיוקני עצמה אפילו בחול אסור להסתכל בה משום שנאמר אל תפנו אל האלילים מאי תלמודא א"ר יוחנן אל תפנו אל מדעתכם וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בעצמו ר"ל באסור מחשבה בע"א והוא אמרו יתעלה השמרו לכם פן יפתה לבבכם ר"ל כי כשתעמוק לבך לחשוב בה יהיה מביא אותך לסור מן הדרך ולהתעסק בעבודתה ואמר ג"כ בזה הענין בעצמו ופן תשא עיניך השמימה כי הוא בא להזהיר האדם ראשונה שלא לראות אותה בעיניו ואמנם הזהיר מן הענין במה שיתיחס אל עבודתם בעיון הלב וכן אמר פן תדרוש לאלהיהם יזהיר מלדרוש איכות עבודתם אע"פ שלא יעבדם שזה כולו מביא לטעות בהם ודע שהעובר על זה חייב מלקות וכבר התבאר בסוף פ"ק מעירובין (דף י"ז ע"ב) על מה שאמרו לוקים על ערובי תחומין ושמו ראית זה אמרו אל יצא איש ממקומו והקשה אחד ואמר ואיך ילקה מלקות על אזהרה במלת אל ולא באה האזהרה במלת לא והשיבו על צד הקושיא וכי כל מה שיבא במלת אל אין לוקין עליו אלא מעתה אל תפנו אל האלילים ה"נ דלא לקי הנה הורה כי לאו זה לוקין עליו :

(קדושים תהיו · מדע הלכות ע"א וחוקות העכו"ם פ"ב) :

מצוה יא שהזהירנו מעשות מצבה יתקבצו אליה ויכבדוה אפילו הושמה לעבוד האל עליה וזה כי יתדמה בע"א כי כן היו עושין הגוים מצבה ומשימין עליה ע"א והיא אמרו יתעלי באזהרה מזה לא תקים לך מצבה ומי שעבר על לאו זה חייב מלקות :

(שופטים ושוטרים מדע הלכות ע"א וחקות העכו"ם פ"ו) :

מצוה יב שהזהירנו מעשות אבן מוכנת להשתחות עליה אפילו היה זה לאל יתי' וג"כ שלא יתדמה לעבודת האלילים כי כן עושין אבן מצויירת במלאכה ומסוכמת לפי הצלם וישתחוו עליה כאות לנס ואמר ואבן משכית לא תתני בארצכם להשתחוות עליה והעובר על לאו זה לוקה ולשון ספרא לא תתנו בארצכם בארצכם אי אתם משתחוים על האבנים אבל אתם משתחוים על האבנים שבמקדש וכבר התבארו משפטי מצוה זו בגמרא מגלה :

(בהר סיני · מדע הלכות ע"א וחוקות העכו"ם פ"ו) :

מצוה יג היא שמנענו מלנטוע אילנות במקדש או אצל המזבח על דרך הנוי והיופי לכוין בזה עבודת האל יתע' לפי שכך היו עושין עובדי ע"א שהיו נוטעין להם אילנות יפים ותאוה לעינים בבתי עבודתם והוא אמרו יתעלה לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח יי' אלהיך העובר על לאו זה הוא חייב מלקות וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת תמיד ושם נאמר שהנטיעה אסורה במקדש :

(שופטים ושוטרים · מדע הלכות ע"א וחקות העכו"ם פ"ו) :

מצוה יד שהזהירנו מהשבע בע"א ואפילו לעובדיה וכן לא ישביעו אותם בה כמו שבארו באמרם לא תשביעו העכו"ם ביראתו והוא אמרו יתעלה ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא תשביע לעכו"ם ביראתו ושם נאמר גם כן לא תזכירו שלא ידור אדם בשם ע"א ובסנהדרין (דף ס"ג ע"ב) לא תזכירו שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע"א פלונית והעובר על לאו זה כלומר שישבע בדבר מן הנבראים שיחשבו בהם הטועים האלהות על צד ההגדלה חייב מלקות ובגמרא סנהדרין (שם ע"א) עם מה שהזהירנו מחבק ע"א ונשקה ולכבד לפניה כגון אלו מפעולות הכבוד והאהבה אמר על כלם אינו לוקה חוץ מן הנודר בשמו והמקיים בשמו וכבר התבארו משפטי מצוה זו בד' מסנהדרין :

(ואלה המשפטים · מדע הלכות ע"א וחקות העכו"ם פ"ד) :

מצוה טו שהזהירנו מדרוש לע"א ויקרא האנשים לעבדה ויזרזם על זה ואף על פי שזה הדורש לא יעשה פעולה מהפעולות זולת הדרישה אליה וזה נקרא אם היה דורש אליה אל העם מדיח והיא אמרו יתעלה יצאו אנשים בני בליעל ואם דרש א' מן האנשים נקרא מסית והוא אמרו יתעלה כי יסיתך אחיך בן

מצות לא תעשה

אמך ודברנו במצוה זו אמנם הוא במדיח והזהרי׳ שבאה בזה הוא אמרו ית׳ ולא ישמע על פיך אזהרי׳ למסית מסית בהדיא כתיב ביה וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות אלא אזהרה למדיח וכן אמרו במכלתא לא ישמע על פיך אזהרה למדיח והעובר על לאו זה חייב סקילה ולשון סנהדרין (דף ס״ו) מדיחי עיר הנדחת בסקילה וכבר התבאר ודיני מצוה זו בי׳ מסנהדרין :

(ראה אנכי · מדע הלכות ע״א וסקות העכו״ם)

מצוה טז שהזהירנו מהסית והוא שידיח אי׳ מישראל לעבוד ע״א והוא הנקרא מסית כמו שקדם באורו ולשון האזהרה מזה ולא יוסיפו לעשות כדבר הרע הזה והעובר על לאו זה חייב סקילה כמו שבא בכתוב כי הרוג תהרגנו והא ש שמשתדל המסי׳ שיוסקת לו היא לאוי שיהרגנו כמו שבאר יתעלה ידך תהיה בו בראשונה ולשון ספרי מלמד זו ביד המוסת וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסנהדרין :

(ראה אנכי . מדע הלכות ע״א וסקות העכו״ם פ״ה)

מצוה יז שנמנע המוסת לאהוב נטירת המסית אבל הוא חייב לנטור אותו על כל פנים יכל זמן שלא יטיר הוא עובר על מצות לא תאבה והייני דאמר יתע״ה ולא תאבה לו ולשון ספרי מכלל שנאמר ואהבת לרעך כמוך יכול אתה אוהב לזה תלמוד לומר לא תאבה לו :

(ראה אנכי · מדע הלכות ע״א וסקות העכו״ם פ״ה)

מצוה יח שהזהיר המוסת מלאהוב המסית כשאזן לדבריו והוא אמרו ית׳ ולא תשמע אליו ובא בפי׳ מכלל שנא׳ עזוב תעזוב עמו יכול אתה עוזב לזה ת״ל ולא תשמע אליו :

(ראה אנכי · מדע הלכות ע״א וסקות העכו״ם פ״ה)

מצוה יט שהזהיר המוסת מהציל את המסית כשיראה אותו בענין המיתה והצרה והוא אמרו יתעלה לא תחוס עינך עליו ובא בפי׳ מכלל שנא׳ לא תעמוד על דם רעך יכול אי אתה עומד על דמו של זה ת״ל לא תחוס עינך

(ראה אנכי · מדע הלכות ע״א וסוקות העכו״ם פ״ה)

מצוה כ שהזהיר המוסת שלא ילמד זכות למסית ואפילו יודע לו זכות אין מותר לו להזכירו וללמד והוא אמרו ית׳ לא תחמול ובא בפי׳ לא תלמד עליו זכות :

(ראה אנכי · מדע הלכות ע״א וסקות העכו״ם פ״ה)

מצוה כא שהזהיר המוסת מלשתוק בטובה שידע אותה למסית ממה שיעזור להעמיד העונש עליו והוא אמרו יתע׳ ולא תכסה עליו ובא בפי׳ לא תכסה עליו אם אתה יודע לו חובה אי אתה רשאי לשתוק :

(ראה אנכי · מדע הלכות ע״א וסקות העכו״ם פ״ה)

מצוה כב שהזהירנו שלא ליהנות בתכשיטין שיקשטו בהן לע״א והוא אמרו יתברך לא תחמוד כסף וזהב עליהם ובספר באר שלפוי נעבד אסור ושמכו אותו באמרו ית׳ לא תחמוד ומי שעבר על לאו זה חייב מלקות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בע״א :

(והי׳ עקב · מדע הלכות ע״א וסקות העכו״ם פ״ח)

מצוה כג שהזהירנו שלא לבנות עיר הנדחת והוא אמרו יתעלה תל עולם לא תבנה עוד וכל מי שיבנה בה דבר חייב מלקות ר״ל כשישיב אותה מדינה כאשר היתה וכבר התבארו דיני מצוה זו בעשירי מסנהדרין :

(ראה אנכי · מדע הלכות ע״א וסקות העכו״ם פ״ד)

מצוה כד שהזהירנו שלא ליהנות ולהחזיק כלל בדבר ממון של עיר הנדחת והוא אמרו יתעלה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם וכל שנהנה ממנו מאומה חייב מלקות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי׳ מסנהדרין :

ראה אנכי · מדע הלכות ע״א וסקות העכו״ם פ״ד)

מצוה כה שהזהירנו מהסר דבר מע״א אל מהונינו אבל נרחיק ממנה ומנכסיה ומכל מה שיוחס אליה והוא אמרו ולא תביא תועבה אל ביתך ימי שנהנה ממנה מדבר חייב מלקות וכבר באר בסוף מכות (דף כ״ב) שמי שבשל בעלי אסור לוקה שתים א׳ משום לא תביא תועבה אל ביתך וא׳ משום ולא ידבק בידך ודע זה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בג׳ מסנהדרין :

(והיה עקב : מדע הלכות ע״א וחקות העכו״ם פ״ד)

מצוה כו שהזהירנו מהתנבאות בשמה והיא שיאמר האל צוני לעבוד אותה או שהיא בעצמה צותה לעבדה ויעדה גמול והזהירי׳ מעונש כמו שיאמרו נביאי הבעל ונביאי האשרה ולא בא בכתוב אזהרה מצומרת מיוחדת בזה הענין

הענין כלומר שלא להנבא בשמה אבל התבאר בכתוב העונש ודין מיתה על המתנבא בשמה והוא אמרו ית' ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא וזאת המיתה בחנק לפי מה שהודם השרש אלינו כל מיתה האמורה בתורה סתם איננה אלא בחנק וכבר ידעת השרש שבארתי בשרש הד' מן השרשים הקודמים לזה המאמר והוא אמרם התורה לא ענש אלא אם כן הזהיר ית' האזהר' שהוא אמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו ואיננו נמנע היות לאו אחד מזהיר מדברים רבים ולא יהיה משפטו לאו שבכללות כשהתבאר העונש בכל ענין וענין והנה אביא לך מזה דמיונות במקומם וכבר התבארו דיני מצוה זו בי"א מסנהדרין :

(שופטים ושוטרים : מדע הלכות ע"א וחקות העכו"ם פ"ה)

מצוה כז שהזהירנו מהתנבאות לשקר והוא שיתנבא בשם יי' אבל יאמר מה שלא אמר האל יתעלה לו אבל אמר זולתו וידמה הוא בו ויאמר כי האל אמר לי הדבר הזה והוא לא אמר אותו אליו ולשון האזהרה בזה אמרו אך הנביא אשר יזיד לדבר בשמי והעובר על לאו זה דינו גם כן בחנק וכשמנו הנחנקין אמרו ונביא השקר ושם (סנהדרין דף פ"ט) אמרו ג' מיתתן בידי אדם אשר יזיד לדבר דבר בשמי זה המתנבא מה שלא שמע את אשר לא צויתיו הא לחברו צויתיו זה המתנבא מה שלא נאמר לו ואשר ידבר בשם אלהים אחרים זה המתנבא בשם ע"א ובכללן נאמר ומת הנביא ההוא וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק והתבארו משפטי נביא שקר בי"ד מסנהדרין :

(שופטים ושוטרים : מדע הלכות ע"א וחקות העכו"ם פ"ה) :

מצוה כח

מצוה כח שהזהירנו משמוע למתנב' בשם ע"א ר"ל שאנחנו לא נחקרהו ולא נשאלהו ונאמר לו מה האות שלך ומה המופת על זה המאמר כמו שנעשה למתנב' בשם יי' אבל כשנשמעהו מתנבא בשמה נזהירהו מזה במה שראוי בכל פושע ואשם אם הוא מחזיק בדבריו נקיים בו העונש שנתחייב מדין התורה ולא נביט לאותו המופת שיתן ולא נשמע ממנו טענה והאזהר' מזה הוא אמרו לא תשמע אל דברי הנביא ההוא וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי"א מסנהדרין :

(ראה אנכי מדע הלכות ע"א וחקות העכו"ם פ"ה)

מצוה כ"ט

הרמב"ן

כתב הרב ובמצוה כ"ח שנמנענו משמוע נבואת מתנבא בשם ע"א כלומר שאנחנו לא נחקרהו ולא נשאלהו ולא נאמר לו מה אותך ומופתך ע"ז כמו שאנו עושין למתנבא בשם יי' ומניעתנו מזה היא אמרו אל תשמע אל דברי הנביא ההוא ואני אומר כי השמיעה במלת אל עם דברי לעולם היא קבלת הדברים ועשייתן ואם היתה מניעה משמוע אותו היה אומר לא תשמע דברי הנביא ההוא והמניעה הזו עוד אחרי בא האות והמופת היא כטעם שאמר כי מנסה יי' אלהיכם אתכם א"כ אינה מניעה מעשות כדבריו ומשמיע בקול האות והמופת שעבר והנה היא אזהרה בע"א עם כמה אזהרות שבאו בזרי' בענייניה כמו שאמרו באחרונים ושנים מקיימות הזהרי' על ע"א : (א) כך תרגם אונקלוס לא תקבל לפתגמי נביאה ההוא וא"כ לא ימנה הלאו הזה (ב) ואילו נאמר שימנה לפי שנפרשה כזו כפי הקבלה נכלל עוד מתנבא בשם האל יתעלה לעקור דבר מן התורה בין עשה בין לא תעשה

כמו

מגלת אסתר

נראה לי שהענין כדברי הרב שלאו זה הוא אזהרה משמוע למתנבא בשם ע"א ולהאמין לדבריו גם אם לא יעשה בפועל את אשר צוה עליו. ומה שאמר הרמב"ן (א) שאונקלוס תרגם לא תקבל שמשמע שהיא אזהרה מעשות כדבריו נ"ל שאין לא תקבל אינו מורה כן רק משמעו הוא קבלת הלב בהאמנה בלבד כמו הקבלו ושמעו בני יעקב שתרגם קבילו אולפן והנה אין שם קבלה לעשות רק קבלת דברי בלב כי מה שתרגם אולפן אין פירושו תורה שילוה לעשות רק למוד שרצה ללמדם את אשר יהיה באחרית הימים. ומה שאמר עוד (ב) כי באולי תבא במנין ותהיה אזהרה למתנבא בשם יתי' לעקור דבר מן התורה נ"ל כי אין צריך על זה לפי שכבר הוזהרנו

הזהרנו מגריע בתורה מפסיק ולא תגרעו ממנו וכמו שכ' הרב בלאו ש"ד . ומה שהביא עוד ראיה (ג) ממה שדרשו בגמ' בלא תאבה לו ולא תשמע אליו האמור במסית הא אבה ושמע חייב הנה מכאן ממש ראיה שלשון זה אין משמעו שיעשה מעשה שהרי במסית נאמר לא תשמע ובהודאתו לדבריו בלבד שיאמר אלך ואעבוד ע"א חייב גם שלא הלך :

כמו שנתבאר בסנהדרין (דף ל') ונמנעני מעשית כדבריו אע"פ שנותן לנו אות או מופת אבל הנאמר במסית לא תאבה לו ולא תשמע אליו נדרש בספרי לפי שנאמר עזוב תעזוב עמו יכול אתה תעזוב לזה ת"ל ולא תשמע אליו ולא אמר ולא תשמע אל דבריו (ג) אבל בגמ' שם (דף ס"א ע"ב) אמרו לא תאבה לו ולא תשמע אליו הא אבה ושמע חייב שהוא אלים הקבלה לדברי המסית ואומר אלך ואעבוד ע"א שאמרת והוא מחייב מיתה בהודאתו וכן תרגם אונקלוס ולא תקבל מיניה והמדרש שהגמרא נתפוס ולא נמנה אלו השנים שהם מלאוי ע"א ובעל ההלכות לא כתבן :

מצות לא תעשה

מצוה כט שהזהירנו שלא לירא מנביא השקר או נתרשל מלהרגו אחר שהתנבא בשם יי' אבל לא נפחד בזה מעין כלל ובלבד שיתאמת לנו שקרותו והוא אמרו יתעלה לא תגור ממנו אל תמנע עצמך מללמד עליו חובה כך מבואר בספרי וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפתיחת סנהדרין לפי' המשנה :

(שופטים ושוטרים · מדע הלכות ע"א וחקות העכו"ם פ"ה)

מצוה ל הזהירנו מללכת בדרכי הכופרים ומהתנהג במנהגותיהם ואפי' במלבושיה' ובקבוליהם במושבם והוא אמרו ית' לא תלכו בחוקות הגוים ובא הפי' לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם מאבותיהם ולשון ספרי ובחוקותיהם לא תלכו בנימוסות שלהם ובדברים החקוקים להם כגון טרטיאות וקרקסיאות ואלו הם מינים ממושבם שהיו מתקבלין בהם לעבודת הצלמים ר"מ אומר אלו דרכן של אמורים שמנו חכמים רבי יהודה אומר שלא תנחור שלא תגדל ציצית ושלא תספר קומי ימי שעשה דבר מאלה חייב מלקות ונכפלה האזהר' מזה הענין במקום אחר והיא אמרו השמר לך פן תנקש אחריהם שמא תדמה להם ותעשה כמעשיהם ויהיי' לך למוקש שלא תאמר הואיל והוא יוצא בתלוסין אף אני אצא בתלוסין והוא מין ממיני הזיון הפרסי' וכבר ידעת לשון הנביא על כל הלובשים מלבוש נכרי וזה כלו להתרחק מהם ולגנות כל חקותיהם ואפילו במלבוש והתבארו משפטי מצוה זו בו' משבת :

(קדושים תהיו · מדע הלכות ע"ז וחקות העכו"ם פי"א)

מצוה לא הזהירנו מקסום ר"ל שיניע כח הדמיון במין מן ההכנעה כאלו בבעלי הכחות כלם המגידים מה שיתחדש קודם היותו אמנם יתאמת להם בהיות כח הדמיון מהם חזק ודבריהם מתקיימים ברוב ולכן ישענו במה שיהיה ויהיי' להם יתרון על זה כיתרון מעלות אישי האנשים קצתם על קצתם בכל כח מכחות הנפש ואי אפשר מאלה בעל הכחות הדמיונית מבלתי שיעשה מעשה ופעולה אי מהפעולות יניע בה כמו ויוציא פעולתו לאור והנה מהם מי שיכה במטה אשר בידו בארץ הכאת תכופות ויזעק זעקות משונות ויעזוב מחשבות ויביט לארץ זמן ארוך עד שימלאהו כמו עניני חולי הנופל ויספר מה שעתיד להיות וכבר ראיתי זה פעמים בסוף המערב ומהם מי ששטח החול ויעמוד בו תמונות וזה הרבה מפורסם במערב ומהם מי שישליך אבנים דקות ביריעה מעור ויאריך לעיין אותם ואחר כן יספר דברים וזה ידוע ומפורסם בכל מקום שהלכתי ומהם מי שישליך אזור עור בארץ ארוך ויסתכל בו ויודע הנסתרות הכוונה בזה להניע את כח הדמיוני בו לא שהפועל בעצמותו יעשה דבר או יורה על דבר זה ובזה טעו ההמון כי הם בעבור שילדקו להם קצת הספורים יחשבו שפעולות האלו יורו על מה שיהיי' תניע בהם בזה הענין הטעות עד שיחשבו שקצת איתן הפעולות סבת מה שיהיי' כמו שיחשבו בעלי משפטי הככבים כי דיני הכוכבים הם מזה היחס כלומר שהם מין מהנעת הכח הדמיוני ולעורר אותו ולכן לא ישוו שני בני אדם בהודעת הנסתר ואם ישוו בידיעת כמשפט וכל שיעשה אחד מאלו הפעולות וזולתן ממה שילך בדרכן יקרא קוסם ואו' לא ימצא בך קוסם קסמים ולשון ספרי איזהו קוסם זה האוחז מקלו בידו ואומר אם אלך אי אם לא אלך וזה מן ההכנעה המפורסם באותו הזמן אמר הנביא עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו והעובר על לאו זה ויעשה מא' מאלו חייב מלקות כלומר מי שיהיי' קוסם ויגיד לבני אדם בפועל שיפעל

שיפעל אותו לא מי שישאל לקוסם אבל השאלה לקוסם מגונה מאד וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת סנהדרין ׃

(שופטים ושוטרים · מדע הלכות ע"ז וחקות העכו"ם פי"א)

מצוה לב הזהירנו מעשות המעשה בבחירה ממשפטי ככבים והוא שיאמר זה היום טוב למעשה פלוני והכין לעשות או זה היום מונע מעשות מעשה פלוני ונפסיק מעשותו וה"א אמרו ית' לא ימצא בך מעונן וכבר נכפלה אזהרה זו ואמר ולא תעוננו ולשון ספרי לא תעוננו אלו נותני העתים כי הלשון נגזר מעונה רוצה לומר לא יהיה בך מעונן שיאמר עת פלונית טובה והעונה פלונית רעה והעובר על לאו זה חייב מלקות ר"ל שיגיד העתים האלו לא מי שישאל בעדם אבל השאלה ג"כ אסורה מחוברת אל היותה דבר אין אמיתות לה ומי שיכוין בפעולתו לעת ידוע במבט כדי שיצלח או יהיה לו תועלת באותו מעשה לוקה מפני שעשה מעשה ובכלל אזהרה זו גם כן אסור פועל הפרטומיי' ולשון חכמים (סנהדרין דף ס"ה ע"ב) מעונן אלו אוחזי עינים והוא מין גדול מן התחבולה מחובר אליו קלות התנועה ביד עד שתדמה לאנשים שיעשה ענינים אין אמתתו בהם כמו שנראה אותם יעשו תמיד יקחו חבל וישימו אותם בכנף בגדיהם ויוציאו נחש וישליך טבעת לאויר ואח"כ יוציאהו מפי אדם א' העומדים לפניו ומה שידמה לזה מפעולות הפרטומיים המפורסמים אצל ההמון כל פועל מהם אסור ומי שעושה זה יקרא אוחז עינים והוא מין הכשוף ומפני זה לוקה והוא עם זה גונב דעת הבריות וההפסד המגיע מזה גדול כי כן ליור האנשים הנמנעים חכלית המניעה אפשריי' אצל הסכלים והנשים והקטני' רע מאד ויפסיד שכלם וישיבם להאמין הנמנע והיותו אפשר שיהיה והבן זה ׃

(שופטים ושוטרים · מדע הלכות ע"ז וחקות העכו"ם פי"א)

מצוה לג שהזהירנו מנחש כמאמר הריקים כבר חזרתי מן הדרך לא ישלים לי דרכי והיום יום ראשון מה שראיתי בו מן הדבר פלוני לא ארויח דבר וזה האופן רב מאד אצל ההמון העניים הסכלים וכל מי שיעשה מעשה על פי הנחש לוקה כאמרו לא ימצא בך מעונן ומנחש וכבר נכפלה אזהרה זו באמרו לא תנחשו ואמרו לא תנחשו כגון אלו המנחשים בחולדה ובעופות ובככבים וכבר התבארו משפטי מצו' זו בז' משבת ׃

(שופטים ושוטרים · מדע הלכות ע"ז וחקות העכו"ם פי"א)

מצוה לד הזהירנו מעשות הכשוף כלו והוא אמרו לא ימצא בך וגו' ומכשף והעובר על לאו זה חייב סקילה במזיד ובשוגג חטאת קבועה והתבארו משפטי מצוה זו בפ"ז מסנהדרין ׃

(שופטים ושוטרים · מדע הלכות ע"ז וחקות העכו"ם פי"א)

מצוה לה הזהירנו מהיות חובר והוא שיאמרו מאמרים שיחשבו שיועילו לזה והוא אמרו יתעלה לא ימצא בך וגומר וחובר חבר ולשון ספרי וחובר חבר א' חיבר את העקרב כלומר מי שיאמר עליהם מאמרים ולא ישכהו לפי מחשבתו או יאמר על מקום נשיכתם כדי שינוח הכאב והעובר על לאו זה לוקה והתבאר משפטי מצוה זו בז' משבת ׃

(שופטים ושוטרים · מדע הל' ע"ז וחוקות העכו"ם פי"א)

מצוה לו שהזהירנו משאול בעל אוב והוא אמרו יתעלה לא ימצא בך וגו' ושואל אוב והעובר על לאו זה כלומר שישאל באוב אינו חייב מיתה אבל הוא אסור ׃

(שופטים ושוטרים · מדע הלכות ע"ז וחקות העכו"ם פי"א)

מצוה לז שהזהירנו משאול בידעוני והוא אמרו יתעלה לא ימצא בך וגו' וידעוני ולשון ספרא אל תפנו אל האובות ואל הידעונים אוב זה פיתום המדבר משחיו ידעוני המדבר בפיו הרי אלו בסקילה והשואל בהם באזהרה ׃

(שופטים ושוטרים · מדע הלכות ע"ז וחקות העכו"ם פי"א)

מציה לח הזהירנו משאול אל המתים כמו שיחשבו אותם שהם מתים באמת ואע"פ שהם אוכלים ומרגישים ויחשבו שמי שיעשה כך וילבש כך יבא אליו המת בשינה ויאמר לו מה שישאל והוא אמרו יתעלה לא ימצא בך וגומר ודורש אל המתים ובגמרת סנהדרין (דף ס"ה ע"ב) דורש אל המתים זה המרעיב עצמו ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה וכל העובר על לאו זה חייב מלקות ׃

(שופטים ושוטרים · מדע הל' ע"ז וחקות העכו"ם פי"א)

מציה לט שהזהירנו מהמשך אחר חוקת הכופרים שתהיינה הנשים לובשות בגדי האנשים ושיתקשטו בתכשיטיהם והוא אמרו לא יהיה כלי גבר על אשה וכל אשה שתתקשט בא' מתכשיטי האנשים המפורסמים בעיר ההיא שזה הוא תכשיט מיוחד לאנשים לוקה ׃

שופטים

(שופטים ושוטרים · מדע הל' ע"ז וחקות העכו"ם פי"א)

מצוה מ שהזהירנו מהתקשט האנשים בתכשיטי הנשים יה"א אמרו ולא ילבש גבר שמלת אשה וכל אדם שיתקשט גם כן או ילבש מה שהיא מפורסם במקום ההוא שהיא תכשיט מיוחד לנשים לוקה · ודע שזאת הפעולה כלומר היות הנשים מתקשטות בתכשיטי האנשים והאנשי' מתקשטים בתכשיטי הנשים פעמים יעשו לעורר הטבע לזמה כמו שהוא מבואר בספרים המחוברים לזה והרבה מה שיושם בתנאי בעשיית קלת הטליסמא ויאמר אם יתעסק בו אדם ילבש בגדי נשים ויתקשט בזהב ופנינים והדומה להם ואם היתה אשה תלבש השריון ותזדיין בחרבות וזה מפורסם מאד אצל בעלי הדעת הזאת :

(כי תצא למלחמה . מדע הלכות ע"ז וחקות העכ"ם)

מצוה מא הזהירנו מרשום בגופינו במיני לצבעונים כגון הכחול והוורדיט וזולתם כמו שיעשו עובדי ע"ז כמו שהוא מפורסם אצל אנשי מצרים עד היום ואזהרה מזה היא אמרו וכתובת קעקע לא תתנו והעובר על לאו זה חייב מלקות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף מכות :

(קדושים תהיו · מדע הלכות ע"ז וחקות העכו"ם פי"ב)

מצוה מב הזהירנו מללבוש בגד ארוג בצמר ופשתים כמו שהיו לובשים כומרי עכו"ם באותו הזמן והוא אמרו לא תלבש שעטנז וזה מפורסם היום אצל כהני עכו"ם במצרים והעובר על לאו זה חייב מלקות וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כלאים בשבת וסוטה ומכות :

(כי תצא למלחמה)

מצוה מג הזהירנו מהעביר שער הצדעים והוא אמרו יתעלה לא תקיפו פאת ראשכם והאזהרה מזה שלא נתדמה לע"ז כי כן היו עושין כהני עכו"ם שהיו מגלחין שער הצדעים לבד והי' צריכין שיבארו במסכת יבמות (דף ה') ואמרו הקפת כל הראש שמה הקפה כדי שלא יאמר כי תכלית מה שידמה הוא גלוח הצדעין והניח שאר השערה כמו שיעשו כהני עכו"ם אמנם כשיגלח הכל אין בזה דמיון בהם הנה הודיענו שאינו מותר לגלח הצדעים בשום פנים לא ביחוד ולא עם הראש וחייב מלקות על כל פאה מהם והוא חייב שתים אם גלח כל ראשו והראוי שלא נמנה זה ב' מצות ואף על פי שהוא חייב שתים לפי שאין ב"ס שתי לשונות תפסת לאו אחד כי הוא אלו אמר לא תקיפו פאת ראש מימין ופאת ראש משמאל ומלאנוס חייב עליהם שתים אז הי' אפשר לומר שימנה שתי מצות אמנם בהיותו מלה אחת ועניין אחד הנה הוא באמת מצוה אחת ואף על פי שבא בפירוש שלאו זה כולל חלקים רבים מתחלקים מן הגוף ושהוא חייב על כל אחת ועל כל חלק מהם ביחוד לא יחייב זה שיהיו מצות רבות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף מכות ואין הנשים חייבות בה :

(קדושים תהיו · מדע הלכות ע"ז וחקות העכו"ם פי"ב)

מצוה מד שהזהירנו מלגלח הזקן והוא ה' חלקים הלחי העליון מצד ימין והלחי התחתון מצד ימין הלחי העליון מצד שמאל והלחי התחתון מצד שמאל והזקן ובא האזהרה בהם בזאת המלה לא תשחית את פאת זקנך וזה שזקן יקרא הכל ולא אמר לא תשחית זקנך אבל אמרו לא תשחית פאת ר"ל שלא תגלח אפילו פאה א' מכלל הזקן ובא הפי' שהוא ה' פאות כמו שחלקנו אותם והוא חייב ה' מלקיות כשיגלח הכל אפי' גלחו בבת אחת ולשון משנה (מכות דף כ"ו) ועל הזקן ה' ב' מכאן וב' מכאן ואחת למטה רבי אליעזר אומר אם נטלן כלן כאחת אינו חייב אלא אחת ואמר אלמא קסבר רבי אליעזר לאו א' הוא הנה זה ראיה מבוארת דסבר ת"ק שהן חילוקין וכן הוא ההלכה וזה ג"כ הי' קשוט כמו שהוא היום מפורסם בקשוט גלחי עכו"ם שהם יגלחו זקנם ואשר חייב שלא ימנו ה' מצות בהיות האזהרה מהן במלה אחת כמו שבארנו במצות שלפני זאת וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף מכות וזו אין הנשים חייבות בה :

(קדושים תהיו · מדע הלכות ע"ז וחקות העכו"ם פי"ב)

מציה מה שהזהירנו מעשות שרט לנפש בבשרנו כאשר יעשו עובדי עכו"ם והוא אמרו יתעלה לא תתגודדו וכבר נכפלה האזהרה מזה באמרו ושרט לנפש לא תתנו וגומר וכבר התבאר בגמרת יבמות (דף י"ג ע"ב) כי גופיה דקרא לא תתגודדו לא תעשו חבורה ושם נאמר ג"כ לא תתגודדו מבעי לי' לגופי' דאמר רחמנא לא תעשו חבורי' על מת ובגמרא מכות (דף כ"א) אמרו שריטה וגדידה אחת היא ושם התבאר המתגודד על המת בין ביד בין בכלי חייב ועל ע"א בכלי חייב ביד פטור כמו שבא בפי' בנביאי' ויתגודדו כמשפטם בחרבות · והנה אמרו שבכלל זה האזהרי' מחלוק דתי העיר במנהגם וחלוק הקבוצים ואמר לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות אבל גופי'

דקרא

דקרא הנה הוא כמו שבארנו לא תעשו שבורה על מת וזהו כמו דרש וכן אמרו סנהדרין (דף ק"י) המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר לא יהיה כקרח וכעדתו היא גם כן על כל הדרש אמנם גופיה דקרא הוא להפחיד ולפי מה שבארו החכמים הנה הוא שגלה לא אזהרה כי הם בארו שענין זה המאמר הוא שהאל יתעלה מגיד כי מי שיחלוק ויעורר על הכהונה במה שבא מן הזמן לא יענש במה שנענש קרח ואמנם יהיה כאשר דבר ה' ביד משה לו ר"ל בצרעת באמרו למשה הבא נא ידך בחיקך וכמו שהתבאר בעזיהו המלך ואשוב אל כונת המצות ואומר כי התבארו משפטי מצוה זו בסוף מכות והעובר על לאו זה לוקה :

(ראה אנכי · מדע הלכות ע"ז וחוקות הגוים פרק י"ב) :

מצוה מו שהזהירנו משכון בארץ מצרים לעולם כדי שלא נלמוד ממעשיהם ולא נלך בדרכיהם המגונים והוא אמרו לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד וכבר נכפל אזהרה בזה ג' פעמים אמרו בגמרא בג' מקומות הזהיר הקב"ה את ישראל שלא לשוב למצרים ובג' פעמים חזרו ובהם נענשו אמנם הג' מקומות א' מהן אשר זכרנוהו והשני בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף לראותה והג' אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד אף על פי שזה ראה מהדברים שהוא ספור ולא הקבלה שהיא אזהרה וכבר התבאר בגמ' סוכה (דף נ"א ע"ב) כי אלכסנדריא הוא מן העיירות האם רוח נבכין ותחים האלכסנדריא ונדחה אירך ד' מתוה פרשה על ד' מצות פרשה והיא מכלל ארץ מצרים האסורה לשבת בה אבל מותר לבא בה בסחורה או לעבור לארץ אחרת ובגמ' ירושלמי (סנהדרין דף כ"ט ע"ב) ליה בי' אי אזה חוזר אבל אתה חוזר לפרקמטיא ולכבוש הארץ :

(שופטים ושוטרים · מלכים פ"ה) :

מצוה מז הזהירנו שלא לתור אחר לבבנו עד שנאמין דעות הפך הדעות שחייבתנו התורה אבל נקצר מחשבותינו ונשים לנו גבול נעמוד אצלו והוא מצות התורה ואזהרותיה והוא אמרו לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ולשון ספרי אחרי לבבכם זה מינות כענין שנאמר מוציא אני מר ממות את האשה וגו'. ואחרי עיניכם זה זנות כענין שנא' ויאמר שמשון לאביו אותה קח לי לאשה כי היא ישרה בעיני רוצה לומר המשך אחר התאוות הגשמיות והתעסק במחשבה בהן :

(שלח לך · מדע הלכות ע"ז וחוקות הגוים פרק ב') :

מצוה מח הזהירנו מכרות ברית עם הכופרים ולהבטיחם על כפירתם ר"ל על ז' עממין והוא אמרו יתעלה לא תכרות להם ברית וכבר בארנו במצות עשה קפ"ז שמלחמת ז' עממין וכל מה שבא בהם ראוי למנותו ושהוא לא ילך דרך מצוה שאין נוהגת לדורות :

(ואתחנן · מדע הלכות ע"ז וחוקות העכו"ם פ"י) :

מצוה מט הזהירנו שלא להחיות איש מז' עממין כדי שלא יתיסדו גם בני אדם ויפיתום לעבודה זרה והוא אמרו לא תחיה כל נשמה והריגתם מצות עשה כמו שבארנו במצות קפ"ז ומי שעבר ולא הרג מהם והיה אפשר לו להרגו עבר על מצות לא תעשה :

(שופטים ושוטרים מלכים פ"ה)

מצוה נ הזהירנו מהחמול כל על עובדי עבודה זרה ומליפות דבר מכל מה שמיוחד להם והוא אמרו לא תחנם ובאה הקבלה לא תתן להם חן עד שהאיש עובד ע"ז יפה הצורה אסור לנו לומר זה יפה תאר כמו שהתבאר בגמרא דילן (ע"ז כ') ובגמרא ירושלמי (עבודה זרה דף מ ע"א) אמר לא תתן להם חן בלא תעשה :

(ואתחנן מדע הלכות ע"ז וחקות העכו"ם פ"י) :

מצוה נא הזהירנו מהושיב עובדי ע"ז בארצנו כדי שלא נלמוד כפירותם באמרו לא ישבו בארצך פן יחטיאו וגו' מר יהלי רלה העכו"ם כעניד בארלני אינו מותר לנו עד שקבל עליו שלא יעבוד עכו"ם ואולם עובדי ע"ז לא ישכנו עמנו ולא נמכור להם נחלה ולא נשכור להם בית ובגמ' אמרו לנו אפי' לא תתן להם חנייה בקרקע :

(ואלה המשפטים · מדע הלכות ע"ז וחוקות העכו"ם פ"י)

מצוה נב הזהירנו מהתחתן בכופרים והוא אמרו יתעלה לא תתחתן בם ובאר התחתנות מהו בתך לא תתן לבנו ובגמ' אמרו דרך חתנות אסרה תורה והעובר על לאו זה יש בעונשו הפרש וזה שהבועל גויה כשבא עליה בפרהסיא כל מי שיהרגהו והוא דבק בעבירה הנה קיים העונש כמו שעשה פנחס לזמרי ואמרו (סנהדרין דף פ"א ע"ב) הבועל ארמית קנאין פוגעין בו אבל בתנאים שאמרנו והוא שיבא עליה בפרהסיא ובשעת מעשה וכמעשה שהיה ואם לא עשה זה בפרהסיא או שפירש ולא פגעו בו קנאין הנה הוא מחויב כרת אבל לא התבאר זה הכרת בתורה אמרו לא פגעו בו

קנאים

קנאים פוגעין בו והתבאר שהוא בכרת מאמרו כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מכלל שהיא בכרת וכשהתאמת על אדם שהוא בעל עבודת עכו"ם בעדים והתראה לוקה מדאורייתא ודע זה:

(ואתחנן קדושה הלכות איסורי ביאה פי"ב)

מצוה נג שהזהירנו מהתחתן בזכרי עמון ומואב לבד אפי' אחר שנכנסו בדת והוא אמרו יתע' לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' והעובר על לאו זה לוקה כלומר שגר עמוני ומואבי כשבא על ישראלית בנשואין לוקין שניהם מן התורה וכבר התבארו משפטי מצוה זו ביבמות:

(כי תצא למלחמה · קדושה הלכות איסורי ביאה)

מצוה נד שהזהירנו מהרחיק זרע עשו אחר שנכנסו בדת ר"ל שאנחנו מוזהרין מלהרחיק חתנות והוא אמרו יתעלה לא תתעב אדומי וגו':

(כי תצא למלחמה · קדושה הלכות איסורי ביאה):

מצוה נה שהזהירנו שלא להרחיק המצרים ולתעב את חתנותם אחר שנכנסו בדת והוא אמרו יתעלה לא תתעב מצרי וכבר התבארו משפטי מצוה זו ומצות אדומי בס' יבמות וסוף קדושין:

(כי תצא למלחמה . קדושה הלכות איסורי ביאה)

מצוה נו שהזהירנו מהשלים עם עמון ומואב לעולם וזה שהאל יתעלה כבר צונו כשנבא להלחם אל עיר שנשאל השלום קודם המלחמה ושנבקש מהם שישלימו עמנו ואם מסרו העיר בידינו אסור להרוג מהם ולהרגם כמו שבארנו במצות ק"ע ממצות עשה חוץ מעמון ומואב שלא נתנהג עמהם המנהג הזה אבל הזהירנו האל יתע' מדרוש להם בשלום ולבקש מהם השלום וזהו אמרו יתע' לא תדרוש שלומ' וטובתם ול' ספרי מכלל שנ' כי תקרב אל עיר לצור עליה יכול אף כאן ת"ל לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימיך לעולם:

(כי תצא למלחמה)

מצוה נז שהזהירנו מהשחית האילנות כשנצור על עיר כדי להצר לאנשיה ולהכאיב לבם והוא אמרו יתעלה לא תשחית את עצה וכן כל הפסד נכנס תחת לאו זה כגון מי ששורף בגד לריק או ישבור כלי ג"כ עובר משום לא תשחית ולוקה ולשון אזהרתה מהכתוב כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות וכבר נתבאר: משפטי מצוה זו בבבא קמא ובבא בתרא

(שופטים ושוטרים · מלכים פ"ו)

מצוה נח

מצוה נח שהזהירנו מלירא מהכופרים בעת המלחמה ושלא נברח מפניהם אבל חובה עלינו להתגבר ולעמו' ולהחזק כנגד העם האחר וכל מי שיסוג אחור ויבר' בב' עבר על לא תעשה והוא אמרו יתע' לא תערוץ מפניה' ונכפל' זאת האזהרה ואמר לא תיראום ונכפל הצווי בזה הענין ג"כ שלא יברחו ושלא ישובו אחור בעת המלחמה כי בענין זה אפשר לקיים אמונת האמת . והתבארו משפטי מצוה זו בה' מסוטה:

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שהיא אזהרה מליראה מהכופרים בעת המלחמה שאי אפשר שתהיה הבטחה כמו שאמר הרמב"ן דאכין לו לכהן להבטיחם שלא ייראו ולא יערצו מפניהם שמא כי יפלו ביד אויביהם · ואי אפשר לו' שהתורה צוה להבטיחם כן שהרי בכל מלחמה היו מעבירין הכרוז הזה ונפעמי' היו נופלים ביד אויביהם ואז מה מקום להבטחה הזאת · ולכן נאמר בודאי שהיא מצוה לבל ייראו מפניהם כי באופן זה יתגברו על אויביהם וינצחום ומה שהיו מוסיפי' השוטרים לכל הירא שיפרס' חטאו בחזרתו הי' כדי שלא יפול לב העם אח"כ במלחמה בראות רכות לבב קצתם:

הרמב"ן

כתב הרב והמצוה כ"ס שנמנענו מלפחד מהכופרי' בשעת מלחמה והוא אמרו לא תערוץ מפניהם וכפל המניעה לא תיראום ויכפלו שוטרי העם זה הענין וזו הבטחה לא מצוה ואם מניעה הוא לא יוסיפו השוטרי' ויאמרו מי האיש הירא ורך הלבב שעובר הלאו יפרסם חטאו ויחזר ·

מצוה נט הזהירנו משכוח מה שעשה לנו זרע עמלק והקדימו להזיק לנו וכבר בארנו במצות קפ"ט ממצות עשה לזכור מה שעשה לנו עמלק ולהדם שנאתו וכן אנחנו מוזהרין מהשליך זה מלבנו ומשכוח אותו והוא אמרו ית' לא תשכח ובספרי זכור בפה לא תשכח בלב כלומר לא תשליך שנאתו ולא תסירנה מנפשך:

(כי תצא למלחמה)

מצוה ס הזהירנו מנקוב השם הגדול ית' ממה שיאמרו המינים עלוי רב והוא ענין שיכנו אותו בברכת השם יתעלה אמנם העונש לעובר על לאו זה הנה הוא מבואר בתורה שיסקל והוא אמרו יתעלה ונוקב שם י"י מות יומת רגום ירגמוהו כל העדה ואמנם האזהרה הנה לא באה בכתוב בזה האזהרה מיוחדת בזה הענין לבדו אלא באה האזהרה כוללת ענין זה וזולתו והוא אמרו אלהים לא תקלל ובפי' אמרו על שם המיוחד במיתה ועל שאר כנויין באזהרה ובמכלתא אלהי' לא תקלל ניתן לא תעשה על ברכת י"י והתבארו משפטי מצוה זו בז' סנהדרין ודע שהיות המין הזה מהאזהרות כולל ב' דברים או ג' אינו מחייב שיהי' ממין לאו שבכללות דעביד שהכתוב באר העונש בכל ענין וידענו בהכרח שכל ענין מהם מוזהר ממנו שהוא מצות לא תעשה ובעבור היות העיקר בתורה לא ענש אלא א"כ הזהיר נמצא אחר האזהרה בהכרח ופעמים יבא בהקש ופעמים יהיה בכלל ד"א כמו שבארנו בהקדמות · ואמנם יהיה לאו שבכללות כשלא ימצא לנו בשום מקום ענין מהענינים שהזהיר ממנו אלא מן הלאו והוא כמו שבארנו בשורש הט' אמנם כשתקדים לנו הידיעה בהיותנו מוזהרין מן הדבר ההוא וזה כאמרו מי שעשה כך לא נקפיד אם היתה האזהר' בבאור או היתה באחד מב' דרכים אלו היתה בפרט או בכלל ודע זה.

(אמור אל הכהנים · מדע הלכות ע"א וחוקות עכו"ם)

מצוה סא שהזהירנו מעבור על שבועות בטוי והוא אמרו ית' לא תשבעו בשמי לשקר ושבועת בטוי הוא שנשבע על ענינים שאיפשר לנו לעשותן או שלא נעשה בלא מניעות התורה ונשבענו על דבר מהם שנעשהו או שלא נעשהו והנה חובה עלינו לקיים מה שנשבענו והוזהרנו שלא לעבור על השבועה והוא באמרו ולא תשבעו בשמי לשקר ובג' שבועות (דף כ"א) אמרו אי זוהי שבועת שקר נשבע להחליף ותקנו זאת ואמרו אימא נשבע והחליף ר"ל שהוא נשבע על דבר ועשה הפך מה שנשבע עליו ושם התבאר בג' בשבועות ובתמורה (דף ג') גם כן הוא שמשבועת שקר היא העברת שבועת בטוי והוא אמרם שבועי' שקר ה"ד כלו' איך תהי' שבועת שקר שאין בה מעשה שזה היתה כונת זה המאמר הקודמת שם אי נימא שלא אוכל ואכל התם מעשה עבד אלא דאמר אוכל ולא אכל ההוא בר לקי והא איתמר עלה וכו' והעובר על לאו זה אם הי' מזיד לוקה ואם הי' שוגג יקריב קרבן עולה ויורד כמו שבארנו במצו' ע"ב ממצות עשה והוא אמרו בגמ' משבועות (שם) זוהיא שבועת בטוי שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה קרבן עולה ויורד ושם התבארו משפטי מצוה זו ודע שאמרם בזאת המצו' שהמזיד בה חייב מלקות אין מאמרם זה ממה שיורה שיש עון יתחייב מלקות אע"פ שלא הי' בזדון אבל כשתשמע אותו שיורה שיאמר בשום עון שהוא חיוב מלקות בין מה שקדם בין מה שיבא דע שלא יתחייב בו זה אלא א"כ הי' מזיד בעדים והתראה כמו שהתבאר מתנאי העדים והתראה במ' סנהדרין אולם השוגג או האנוס אינו חייב בשום פנים לא מלקית ולא כרת וכ"ש מיתת ב"ד וזה מתחייב בכל המצות ודעהו: ואולם נבאר בקצת מצות ונאמר אם הי' מזיד חייב מלקות או מיתי' להיותו חייב קרבן אם הי' שוגג באותו ענין כי אין כל עון חייב בשגגה קרבן אבל כל מה שיתחייב מלקות או כרת או מיתת ב"ד לא יתחייב בו כי אם בעדים והתראה וידוע כי ההתראה היא להבחין בין שוגג למזיד ודע זה הפרש ולא תבקשנו לבטל זאת:

(קדושים תהיו : הפלאה הלכות שבועות פ"א)

מצוה סב שהזהירנו שלא לישבע שבועת שוא והוא אמרו ית' לא תשא את שם י"י אלהיך לשוא והוא שישבע על מחויב המציאות שהוא בחלוף מה שהוא בו כמצא או על דבר מהנמנעות שהם נמצאות או ישבע לבטל דבר מצוה וכן אם נשבע על דבר ידוע לא יכחיש אותו ולא יחלוק עליו שום חולק כגון שנשבע בי"י שכל מי שישתע ימות זה נשא ג"כ שם י"י לשוא ול' משנה (שבועות דף כ"ט) איזה שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע והעובר על לאו זה במזיד לוקה בשוגג פטור כשאר חייבי לאוין כמו שבארתי ושם אמרו (שם) בשבועות זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מלקות

יהיה

מצות לא תעשה

מלקות ועל שגגתה פטור ושם התבארו משפטי מצוה זו :

(וישמע יתרו · הפלאה הלכות שבועות פ"א)

מצוה סג שהזהירנו מחלול השם והוא הפך קדוש השם שנצטוינו בו שקדם באורו בתשיעי ממצות עשה והוא אמרו ית' ולא תחללו את שם קדשי והענין הזה יחלק לג' חלקים שנים כוללים והאחד מיוחד ואולם החלק האחד הכולל כל מי שבקשו ממנו לעבור על דבר ממצות בשעת השמד והי' האונס מתכוין להעביר בין מצות קלות בין חמורות או מי שיבוקש ממנו שיעבור על ע"ז וג"ע וש"ד ואפילו שלא בשעת השמד הנה הוא חייב להתיר נפשו ויהרג ואל יעבור כמו שבארנו בט' ממצות עשה ואם עבר ולא נהרג כבר חלל את השם ועבר על לאו זה ואם הי' העובר במקום הרבים כלומר בעשרה מישראל כבר חלל את השם ברבים ועובר על לאו ולא תחללו את שם קדשי וחטאו גדול מאד אבל איני לוקה בעבור שהוא אנוס כי אין לב"ד לקיים גדר מלקות או מיתה אלא במזיד ברצון ועדים והתראה ולשון ספרי בנותן מזרעו למולך ונתתי את פני באיש ההוא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה הנה כבר התבאר לך שעובד ע"א באונס אינו חייב כרת וכ"ש מיתות ב"ד אבל עבר על חלול השם והחלק הב' הכולל ג"כ כשיעשה האדם עבירה אין תאוה בה ולא הנאה אבל כוון בפעולתו המרד ופריקת עול מלכות שמים הנה זה מחלל ג"כ ולוקה ולפי' אמר לא תשבעו בשמי לשקר כי זה מכוין להכעיס בזה הענין ואין הנאה גשמית בזה והחלק המיוחד הוא שיעשה אדם ידוע במעלה ובטוב מעשה פעולה אחת נראה בעיני ההמון שהוא עבירה ואין ראוי לנכבד לעשות דמיון הפועל ההוא אע"פ שהפועל מותר הנה הוא חלל את השם והוא אמרם (יומא דף פ"ו) ה"ד חלול השם כגון אנא דשקילנא בשרא מבי טבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר רבי פלוני אמר כגון אנא דמסגינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין (מדפוס וניליא) (וכבר נכפל זה הלווי ואמר לא תחלל את שם יי') וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפסחים וסוכה ויומא :

(אמור אל הכהנים מדע הלכות יסודי התורה :

מצוה סד שהזהירנו שלא לנסות יעודין ויעוליו שיעדו אותנו בהם נביאינו על צד הספק שנספק בהם אחר שנדע אמתת נבואת הנביא שיספר בהם והוא אמרו יתעלה לא תנסו את יי' אלהיכם :

(ואתחנן · מדע הלכות יסודי התורה בסופו)

מצוה סה שהזהירנו מנתוץ ומאבד בתי עבודת האל ומאבד ספרי הנבואה שלא נמחוק את השמות הנכבדים והדומה לזה ולשון אזהרה בזה הענין הוא אמרו לא תעשון כן לי"י אלהיכם אחר שקדם הלווי לאבד ע"א ונמחות את שמה ולהרוס בתיה ומזבחותיה כלם ובאה האזהרה לא תעשון כן לי"י וכל מי שעבר על דבר זה כגון שהרס דבר מן ההיכל והמזבח והדומה לזה או שימחה שם משמות י"י לוקה ואזהרתיה מהכא ואבדתם את שמם וגומר לא תעשון כן לי"י וכבר התבארו משפטי מצוה זו בד' משבועות :

(ראה אנכי · מדע הלכות יסודי הת"ה פ"ז)

מצוה סו שהזהירנו מעזוב תלוי על עץ ללין כדי שלא יתקלקל מזה פרסום ברכת השם בהתבוננות כשנראה שאנחנו לא נתלה זולת מגדף ועובד ע"א כמו שבא את י"י הוא מגדף והאזהרה מלאו זה לא תלין נבלתו על העץ ולשון ספרי לא תלין נבלתו זו מצות לא תעשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בד' מסנהדרין:

(כי תצא למלחמה

מצוה סז שהזהירנו מהתעלל בשמירת המקדש ומלכת סביבו תמיד כל הלילה והוא אמרו יתעלה ושמרתם את משמרת הקודש וכבר התבאר במצות כ"ג ממצות עשה שמירת מקדש ולכת סביבו מצות עשה וכן נבאר הנה שבטול זה הוא מצות לא תעשה ולשון מכלתא ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש וכבר התבארו משפטי מצוה זו בראש תמיד ומדות :

(ויקח קרח · בית הבחירה פ"ח)

מצוה סח שהזהיר כ"ג מהכנס למקדש בכל עת מפני כבוד המקדש וגדולתו ויירא ויפחד מן השכינה והוא אמרו יתעלה ואל יבא בכל עת אל הקדש ובלאו זה דיינין שלוקין וזה כי כ"ג הוזהר מהכנס לבית קדשי הקדשים ואפי' ביום הכפורים אלא בעת הידוע מעבודה וכן כל כהן מוזהר מהכנס להיכל גם כן זולתי בשעת העבודה ויהי' פירו' ענין האזהרה שכל כהן לא יכנס במקום שאיפש' לו ליכנס אלא בשעת עבודה בין כ"ג בפנים בין כהן הדיוט בחוץ ומי שעבר על לאו זה ונכנס שלא בשעת עבודה אם נכנס לקדש הקדשים חייב מיתה ואם נכנס בהיכל חייב מלקות ולשון ספרי (מדפוס ויניליא) (ולא יבא בכל עת זה יה"כ) אל הקדש לרבות שאר ימות השנה מבית לפרכת להזהיר על כל הבית יכול במיתה ת"ל אל פני הכפורת וגו' הא כילד אל פני הכפורת במיתה אבל שאר הבית באזהרה

באזהרי' ובגמרא מנחות (דף כ"ז ע"ב) אמרו דפי' על ההיכל באדבעים :

(אמרי מות · הלכות ביאת המקדש פ"ו)

מצות לא תעשה

מצוה סט

שהזהיר כהן בעל מום מהכנס למקד' ר"ל (ס"א בין) המזבח ובין האולם והמזבח וההיכל והוא אמרו אך אל הפרכת לא יבא וכבר התבאר בסוף טהרות (כלים דף ז) שבין האולם והמזבח עם כל ההיכל נאסרה כניסתו על בעלי מומין ופרועי ראש וכבר התבאר גם כן בספרי ששני לאוין אלו הן אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש לא יספיק א' מהם בלתי האחר וששניהם יחד להשלמת הדין בענין א' והוא הגבלת המקום האסור עליהם ליכנס בו וכל זמן שיכנס אחר מהם לפנים מן המזבח שלא לעבוד לוקה :

(אמור אל הכהנים · ביאת המקדש פ"ו)

הרמב"ן

כתב הרב והמנוה ס"ט שנמנע הכהן בעל מום מהכנס בהיכל בכללו כלומר המזבח ובין האולם ולמזבח והאולם וההיכל והוא אמרו ית' אךאל הפרוכת לא יבוא ואל המזבח לא יגש וכבר נתבאר בפרק ראשון מטהרות שמבין האולם ולמזבח עם כל ההיכל הוא אסור להכנס בו כל בעלי מומין ופרועי ראש וכבר נתבאר עוד בספרי' ששני לאוין אלה שהם אל הפרוכת לא יבא ואל המזב' לא יגש לא יספיק אחד מהם בלתי האחר ושניהם יחד להשלים הדין בענין אחד . וכל זה איננו נכון שלא ימנה אל המזבח לא יגש אלא שלא יעבוד עבודה והוא אמרו ולא יחלל את מקדשי לומר שאם עבד חלל ומה טעם לא יגש משום לא יחלל וכן בכל מקום שכתוב גישת המזבח הוא לעבודה כענין או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לי"י (א) ואמרו ית' אך אל הפרכת לא יבוא אסר עליו הזאו' שעל הפרוכ' ואל המזבח לא יגש אסר העבודות כולן שעל המזבח ושנייהם הוצרכו כמתבאר בספרא וכן פרש"י ז"ל בפי' התורה (ב) ובביאור אמרו בספרי בפסוק ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת וגו' והזר הקרב יומת לעבודה אתה אומר לעבודה או אינו אלא לעבודה ושלא לעבודה אמרת ומה בעל מום שלא ענש בו מיתה לא ענש בו אלא עבודה זר שענש בו מיתה דין הוא שלא יענש בו אלא לעבודה הא מה

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שפסוק זה בא למנוע לבעל מוםאפי' הכניסה בלבד וראיה מפ' הנשרפין (דף פג ע"ב) דקאמר היולך והבולל וכו' ועד המפ' את הש"לחן המטיב את הנרות אין חיי' בין עליהן לא משו' זרות ולא משום טומאה ולא משום מחוסר בגדי' משום רחוץ ידי' ורגלי' ומדלא קאמר משום בעל מום נמי ש"מ בעל מום המטיב את הנרו' שהי' בהיכל חייב וזה משום שאסיר להכנס שם אפילו בלא עבודה · ומה שכתבו שם התוס' דאביאה ריקנית לא מחייב היינו בלא רחוץ ידים ורגלים כמו שמפורש שם מלשונם וגם בזה יש מחלוקת כמו שהביא מהתוספתא דכלים שמחייבת אף אותו אביאה ריקני' שאמר התם אמר שמעון הצנוע לפני ר' אליעזר אני נכנסתי בין האולם ולמזבח שלא רחוץ ידים אמר לי' העבודה אפי' כהן גדול פוצע את מוחו בגזירין אלא שלא מלאך בעל הפול ופרשו התו' בעל הפול כמו אין פולין אים שבהר הבית הממונה ובודק · ומה שפי' הרמב"ן (א) פסוק זה דאך אל הפרוכת לענין עבוד' ואמר כי בספרא הוצריכו שניהם . נ"ל כי ממאמר דספרא יש להבין שאין במשמע פסוק זה עבודה רק כניסה בלבד מדקאמר התם וז"ל אילו נאמר מזבח הייתי אומר אל המזבח שהוא כשר לעבוד' יהי' אסור אל הפרוכ' שאינו כשר לעבודה לא יהי' אסור וכו' ואילו היה האסור דוקא בעבודה הי' לו לומר אלו נאמר מזבח הייתי אומר לעבודה דוקא אבל לפרכת שאינו מקריב כי אם מזה וכו' ולא לומר מפני שהוא כשר לעבודה או אינו כשר לעבודה כי מה לנו בהכשר המקום מאחר שהדבר תלוי במעשה ממש · והראי' האמרת שהביא מהספרי (ב) שאומר ומה בעל מום שלא ענש בו מיתה לא ענש בו אלא עבודה נ"ל שהיא הפך כונתו שהרי לא אמר לא הזהיר בו אלא עבודה דהוה משמע שאין אסור רק בעבודה אבל אמר לא ענש בו דמשמע דעונש מיתה אין בו עד שיעבוד אבל לאו הכניסה

הכניסה בלבד קא עבר · ומה שאמר עוד (ג) כי אסיר הכניסה ששנינו בפ"ק דכלים הוי דרבנן אני אומר שהוא מן התורה ומה שהתירו להכנס שם בעל מום משום מצות עבודה הוא לפי שמצות עבודה במקדש היא הלכה למשה מסיני כדאיתא בגמ' ואם כן אתי עשה דעבודה ודחי לאו דבעל מום כדקי"ל דאתי עשה ודחי לא תעשה שאין בו כרת כדאיתא בריש פ"ק דיבמות (דף ה' ע"ב) · (ד) וגם מה שהיו נכנסים לתקון הבית הוא לפי שתקון הבית הוי מצות עשה מן התורה שהיא כבנות בית הבחירה שאם אין הבית מתוקן אין כאן בית רק חורבה (ה) ומה שלא אסרו להכנס עד כ"ד אמה סמוך להיכל נ"ל שזהו המקובל אצלם בכונת התורה והם מה שקבלו אסרו ולא יותר וראיתי שגם הסמ"ג מנאו בלאו ש"ז :

מה תלמוד לומר והזר הקרב יומת לעבודה והרי זה מבואר (ג) ומה ששנינו במס' כלים שאין נכנסין מבין האולם ולמזבח ולמעלה מדבריהם וכבר אמרו בגמ' סוכה (דף מ"ד) כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח כדי לצאת בערבה שהתירו להם אסיר כניסה של דבריהם משום מצות הערבה · (ד) וכן לתקון הבנין נכנסין לשם אפילו לוים וישראלים כמו שנתפרש בפרק בתרא של עירובין (דף ק"ה) ומה שאמרו בספרא יכול לא יכנס לעשות רקיעות תלמוד לומר אך בא להוציא כל כניסה שלא לעבודה ותפס לו המותרות שאלו נכנס אל הפרוכת שלא לצורך הי' חייב משום ביאה ריקנית שאסר מאל יבא בכל עת אל הקדש וכן נראה לי עוד מלשונם שלא אסרו עליו אלא המקום הנקראת בין האולם ולמזבח עשרים ושתי' אמה בעזרת הכהני' הוא בלשון ששנינו (מדות מ"ה) המזבח ל"ב בין האולם ולמזבח כ"ב (ה) ואלו היו מן הכתוב בזה היתה המניעה (ס"א מכנגד המזבח) עצמה כ"ד אמה לפני ההיכל א"א שהם מעלות וכל דלהדי מזבח כיון דאיכא מזבח אית ליה הכרה גם זו שלא כדברי הרב שאסר בכניסת המזבח ובין האולם ולמזבח וההיכל והנה נחסר הלאו הזה מן המנין שהוא בכלל בעל מום שעבד :

מצוה ע שהזהיר בעל מום קבוע שלא לעבוד והוא אמרו ית' איש מזרעך לדורותם אשר יהי' בו מום לא יגש להקריב ר"ל לא יקרב לעבודה וכל זמן שעבד בעל מום ילקה וכן הוא בספרא אין בעל מום במיתה אלא באזהרה : (שם)

מצוה עא

שהזהיר בעל מום עובר שלא לעבוד כל זמן שהמום בו כמו הגרב והילפת והדומה להם מהמומים העוברים והוא אמרו ית' כי כל איש אשר יהי' בו מום לא יקרב ולשון ספרי איש מזרעך לדורותם אשר יהי' בו אין לי אלא מום קבוע מום עובר מנין ת"ל כי כל איש אשר בו מום לא יקרב מי שעבר ועבד במום עובר לוקה וכבר התבארו משפטי מומים עוברין וקבועין בז' מבכורות :

(אמור אל הכהנים · ביאת מקדש פ"ו)

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שמנאם ב' וזה כי לאו הראשון שכתבנו הוא מניעה על הכניסה וזה הלאו הוא מניעה על העבודי' אמנם הרמב"ן הולך לשטתו שסובר כי הלאו הראשון שכתבנו הוא לאו על העבודה כי בכניס' בלבד לא יתחייב וכבר הכרעתי כדעת הרב:

הרמב"ן

כתב הרב והמצוה ע"א שנמנע בעל מום עובר מן העבודה כל זמן שהמום ההוא יהי' בו ול' סיפרא אין לי אלא מום קבוע מום עובר מנין ת"ל כל איש אשר בו מום לא יקרב · ואני אומר שהמניעה הזו עם הקודמת לה מצות לא תעשה אחת והוא שמנעו הכתובים כל בעל מום מן העבודה באמרו שכל המומים במניעה הזאת ושניהם יחד להשלים הדין בענין הזה כמאמר הרב בלאוין שאמר אך אל הפרוכת לא יבא ואל המזבח לא יקרב ואם בדעתו זאת ימנה עוד מניעות רבות כזה שכך אמרו עוד בספרא אשר יהי' בו מום אין לי אלא שהי' בו מום לאחר הדבר כזיבה ונגעים הי' בו מום לפני הדבר מנין ת"ל אשר בו מום אבל הכל להשלים הענין :

מצוה עב שהזהיר הלויים מהתעסק לכהנים והכהנים ג"כ מהתעסק בדבר מהעבודות בדבר מן העבודות המיוחדות המיוחדות ללוים וזה כי ב' אלו המשפחות לכל משפחה

משפט' מהם עבודה מיוחדת לה במקדש ובאה האזהרה ממנו ושניהם יחד שלא לעבוד א' מהם בעבודת האחר אלא כל כת מהם במה שנצטווה כמו שאמר איש איש אל עבודתו והלאו שבא בהם אמרו בלוים אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יגשו ואחרי כן שב ודבר אל הכהנים ואמר ולא ימותו גם הם גם אתם ר"ל שאתם כהם באזהר' כי כמו שהזהרתים מעשות עבודתכם והוא כלי המקדש והמזבח כן אתם מוזהרים מעשות עבודתם. ולשון ספרי אל כלי הקדש ואל המזבח לא יגשו אזהרה עונש מנין ת"ל ולא ימותו אין לי אלא ללוים שנענשים ומוזהרים על עבודת כהנים כהנים על עבודת לוים מנין ת"ל גם הם מעבודה לחברתה

מנין ת"ל גם אתם גם אתם בקש ר' יהושע לסייע את רבי יוחנן בהנעלת דלתות אמר לו חזור בך שאתה מתחייב בנפשך שאתה מן המשוררים ואני מן השוערים. הנה התבאר כי לוי שיעבד במקדש זולת עבודתו חייב מיתה בידי שמים וכן הכהני' לא יתעסקו בעבודת הלויים אבל אם עבדו אינם במיתה אלא במלקות ובמכלתא כלי הקדש יכול אם נגעו יהיו חייבין ת"ל על עבודתו משום עבודה הם חייבין ולא משום אין לי אלא הלוים ע"י הכהנים כהנים ע"י הלוים מנין ת"ל גם אתם ושם אמרו הכהנים על ידי הלוים במלקות והלוים על ידי הכהנים במיתה:

(במדבר סי"ח):

מצוה עג

שהזהירנו מהכנס למקדש או להורות באחד מדיני התורה בהיותינו שכורים והוא אמרו יתעלה יין ושכר אל תשת וגומר וסמיך ליה להורות את בני ישראל וגומ' ולשון התלמוד שתה רביעית יין אל יורה ויש חלוק בעונש לאו זה כי שתוי יין אי אפשר להכנס מבין האולם ולמזבח עם כל ההיכל ואם עבר ונכנס חייב מיתה בידי שמים ואם שתה מן המשקים המשכרין זולת יין ועבד חייב מלקו' לבד ולא מיתה וכל מי שיורה והוא שתוי יין בין כהן בין ישראל עובר על לאו בין שהיה שתוי יין או שאר משקין ולשון ספרי אל תשת אין לי אלא יין שאר משקין המשכרין מנין תלמוד לומר ושכר אם כן למה נאמר יין

הרמב"ן

כתב הרב והמלוה ע"ג שהמנענו מלהכנ' למקד' או לידון בדבר מדיני התורה ואנחנו שכורים והוא אמרו יתעלה יין ושכר אל תשת וגומר ולשון התלמוד שתה רביעית אל יורה ויש בעונש מניעה זו הפרש והוא שהשתויי יין במיתה ושאר המשכרים חייב מלקות לבד וכל מי שהוא שתוי עובר על לאו בין שהוא שתוי יין בהוראה' עובר לאו וא"כ יתחייב מלקות. ולאיתי לו בחבורו הגדול שלא מנה בכלל הלוקין אלא שתויי יין שנכנס למקדש וכן בכאן חייב על שאר המשכרי' בעבודה מלקות ועל ההוראה אמר עובר על לאו ולא הזכיר בו מלקות וקשה מזו שחייב ביין בעבודה מיתה ובשאר המשכרים מלקות והביא אותו מלשון סיפרא ובתלמוד נתברר שזה אינו הלכה אבל הם דברי יחיד שהוא רבי יהודה ועל הכלל המסור לנו מהם סתם סיפרא רבי יהודה וזה מפורש בגמר' כריתות (דף י"ג ע"ב) בפרק שני יין אל תשת יכול אפי' כל שהוא אפילו מגתו ת"ל שכר אין אסור אלא כדי לשכר וכמ' כדי לשכר רביעית יין בן מ' יום א"כ מה ת"ל יין לומר לך מה יין מוזהרין עליו כל שהוא ומוזהרין עליו מגתו. ר' יהודה אומר יין אין לי אלא יין שאר משכרין מנין תלמוד לומר ושכר אם כן מה תלמוד לומר יין על היין במיתה ועל שאר המשכרים באזהרה רבי אליעזר אומר יין אל תשת שלא תשתה כדרך שכרותו הא אם הפסיק בו או שנתן לתוכו מים כל שהוא פטור במאי קא מפלגי תנא קמא סבר גמרינן שכר שכר מנזיר ורבי אליעזר מאי שכר מידי דהוא משכר. הרי לדעת תנא קמא אינו חייב אלא על היין לא על שאר המשכרים כלל כמו הנזיר אבל על שיעור הראוי לשכר חייב אפילו שהוא מזוג ור' אליעזר סובר ג"כ שאינו חייב על שאר המשכרים כלל וגם לא על היין אלא כדרך השכרות אבל במזוג

מגלת אסתר

נראה לי שהכוון כדברי הרב במה שאמר שאפילו הכניסה בלבד הוזהר השתוי שכן כתוב יין ושכר אל תשת בבאכם וגו' אמנם במה שפסק כרבי יהודה שאומר שעל שאר המשכרים במלקות לא ידעתי טעמו שהרי בגמרא

יין על היין במיתה, על שאר משקין במלקות ושם נאמר מנין שאין מוזהרין אלא בשעת עבודה ת"ל אתה ובניך אתך בבאכם אל אוהל מועד ולא תמותו ושם אמרו יכול יהו ישראל חייבין מית' על ההורא' ת"ל אתה ובניך אתך ולא תמותו אבל ישראל אינם במית' וכבר התבארו משפטי מצו' זו בבית מזבחים:

(ויהי ביום השמיני ביאת מקדש פי"ו)

בגמרא פסקו כר"א כמו שכתב הרמב"ן (א) ומה שהקשה הרמב"ן (ב) שאם זה הלאו נאמ' אף על ביאה ריקנית אם כן יתחייב מיתה גם עליה · ואם אינו אמור אלא בביאה עם עבוד' ביאה שלא עבודה היכן היא אזהרת' נ"ל שבודאי זה הפסוק כלל שתיהם כי לשון בבאכם כולל מיני ביאה בין בעבודה בין בלי עבוד' ומשמעא יש לנו לומר שעל האסי' המאור שבשתיה' שהיא הביאה בעבודה ענש עונש מיתה ועל האסור הקל שהוא הביאה בלא עבודה ענש עונש מלקות או אזהרה בלבד · ומ"ש עוד (ג) שהרב תפש לו זה הדרך גם בפרועי ראש וקרועי בגדים לחייב אכניס' בלבד · נראה לי שגם זה הוא דעת הסמ"ג כמו שכתב בלאו ס' ובלאו ס"א וס"ב · ומה שאמר עוד (ד) כי מאגר דספרא שאין מחייב אלא בשעת עבודה לפי דברי הרב יהי' בעת הראוי לעבוד דהיינו ביום · אני אומר שלדעתי לא יתפרש באופן זה רק כדרך שאר מקומות שנזכרו בגמ' לשונות כאלה שפירושם בעת המעש' ממש כי מה שכתב שם בספרא אינו חייב אלא בשעת העבודה הכיוב הזה מחיוב מית' מדבר והוא ודאי אינו רק בעבודה ממש ומה שהביא עוד ראיה לדעתו (ה) מספרא שאימר רבי אומר נאמר כאן בבאכם כי' עד דאמר אינו חייב אלא בשעת עבודה גם זה הוא

במזוג או במפסיק לא (א) וכבר פסקו הלכה כרבי אליעזר ושבחו אותו על המאמר הזה ואמר רב הלכה כרבי אליעזר וקרי רב עליה דרבי אליעזר עוזיכא דחכימי ושם אמרו עוד כמאן אזלא הא דתניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש או חלב ונכנס למקדש ושמש לוקה את הארבעים כמאן כרי יהודה · וכן מה שאמר הרב ויש בעונש מניעה זו הפרש ששתויי יין אין להם להכנס מבין האולם ולמזבח עם כל ההיכל ואם נכנס חייב מלקות ואם עבד הוא שתוי הוא חייב מיתה בידי שמים גם זו האזהרה שהוא מזכיר לשתוי בלא עבודה אזהרה בלא מיתה לא ידעתי לה מקום שזה הכתוב יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד אם הוא אמור אפילו בביאה ריקנית ר"ל אפילו שלא יעבוד (ב) אם כן חייב הוא עליה מיתה שנאמר בו ולא תמותו ואם הוא בביאת עבודה לבד ביאה בלא עבודה מניין תלא לו האזהרה אבל רבי יהודה שחלק בין יין ושכ' לפי שהכתוב על שניהם ה"א אומר אל תשת ועל המאור שבהם ולא תמותו מדפירש רחמנא יין אבל ביאה ריקנית וביאת עבודה לא הוזכרו שתיהן (ג) והנה הרב תופס לו זו השטה גם בפרועי הראש וקרועי בגדים כתב במאמר הזה במלות קס"ג בענין פרועי ראש והעובר על מניעה זו במיתה כלו' ששמש והוא פרוע ראש ובכל אני שבמיתה פרועי ראש לפי אמרו ולא תמיתו אך כשיכנס במקדש והוא פרוע ראש ולא עבד באזהרה לא במיתה · וכן כתב בקרועי בגדים וגם שם לא נתבררו דבריו מנין לו אזהרה בכניס' בלא עבודה מאחר שכתוב ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו אינו בשעת עבוד' לאמרו יתעלה ולא תמותו כי הכתוב בכהן גדול את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום אומר הרב שהוא תוספת בו שאפילו שלא בשעת כניסה למקדש לא הותר לו שיקרע על מת שימות לו ובשביל זו ההוספת כפל מניעה זו בכהן גדול א"כ הכנים' בכהן הדיוט שלא בשעת עבוד' שתהא בלאו מנין · ראיתי בחבורו הגדול שהיא סברא עלתה בדעתו של הרב כתב יראה לי שכל כהן הכשר לעבודה אם נכנס מן המזבח ולפנים והוא שתוי יין או שאר המשכרים או פרוע ראש או קרוע בגדים כדרך שקורעי' על המתים אע"פ שלא עבד עבודה הרי זה לוקה הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס בשעת עבודה מנוול ככה והרי זה מוזהר שלא יכנס וגם זה לא פירש אזהרה זו מהיכן: (ד) והנה מדבריו מה שאמרו בספרא ומנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה תלמוד לומר אתה ובניך אתך רלו' בשעת עבודה ביום בשעה שהעבודי' כשרי' וחייב מלקו' קאמר ומן הדומה בעיני שכל זה טעו' אבל הלאוין בין בכ"ג בין בכהן הדיוט אינו אלא מניעות שלא יעשה עבודה שתויי יין ולא פרועי ראש וכלם במיתה שבכולם כתוב ולא תמותו וזהו מה ששנינו שם בסיפרא שאינו אלא בשעת העבודה כלומר אם עבד שתוי יין או פרוע ראש: (ה) ונראה לזה ששנו שם אומר נאמר כאן בבואכם אל אוהל מועד ונאמר

שם בבואם אל אהל מועד מה בבאם האמור להלן עשה את היציאה כביאה ואת המזבח כאהל מועד ואינו חייב אלא בשעת העבודה אף בבואם אל המועד האמור כאן עשה את היציאה כביאה ולמזבח כאהל מועד ולא יהא חייב אלא בשעת העבודה ופי' זה שהם למדו גזירה שוה מרחוץ ידים שאמרו בו יתבר' בביאה אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו וגם עשה את המזבח כאהל מועד שנא' בו או בגשתם אל המזבח וכן עשה גם יציאה כביאה שאם נגע בפנים בדבר שצריך אחריו רחיצת ידים או שישן מעט או הסיח דעתו צריך הוא לקדש שם מאמרו יתעלה פעם אחרת בלא הזכרת ביאה אחרי הזכירו בגשתם אל המזבח ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו ואף ביין אם שתה בפנים חייב מיתה כבחוץ ועוד למדו שאין שתויי יין חייב אלא בשעת עבודה כמו המצוה האמורה ברחיצת ידים והמצוה ההיא שירחץ ידיו ורגליו מן הכיור כשיעבוד לא על ביאה בלא עבודה כלל שנאמר או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה' וכן בענין מחוסר בגדים נאמר עוד בלשון הזה והיו על אהרן ועל בניו בבואם אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח לשרת בקודש ולא ישאו עון ומתו וגם זה דבר ברור הוא שאינו אלא בעובדו חסר בגדים ואין בביאה ריקנית שם בלא בגדים שום אזהרה מזה וא"כ כל מה שלמדו משם שהוא בשעת עבודה ילמד בו כשהוא עובד ואין ההקפדה בשעית אלא בעבודי' ממש ובכל מקום שהוזכר הלשון הזה בשעת העבודה הוא בשעה שעושה אותה ממש וכלא בזמן שלה כאמרם כלים דף ז' שאין כה"ג נכנס בבית קדשי קדשים אלא ביוה"כ בשעת העבודה ופורשים בין האולם ולמזבח בשעת הקטרה וכן חוץ בשעת שחיטה ורבות כך וכן מה שאמרו ומפתח אהל מועד לא תצאו ובא תמותו שאינו אלא בשעת עבודה גם כן לומר שאם הי' כהן מניח העבודה ויוצא ומבטל עבודתו חייב מיתה שכבר חלל העבודה · (ו) והלשון ששנו בספרא אתה ובניך אתך מה אתה כשר אף בניך כשרים יצאו חללים ובעלי מומין

הוא דוקא בחיוב מיתה שהוא בשעת העבודה · ומה שפירש עוד (ו) ההיא דספרא שאמר אתה ובניך אתך מה אתה כשר אף בניך כשרים וכו' יאמר דמשמע בעבודה ממש ומ"מ הם פטורים לפי שעבודתי' מחוללת היא · כ"ל שכל זה מדבר בחיוב מיתה שהוא בשעת העבודה · ומה שאמר עוד (ז) כי מה ששנו חלוק קדושת המקומות בפ"ק דכלים שכלם מעלות מדרבנן נראה לי שהם מדאורייתא שאם היו מדרבנן למה החמירו יותר בלא רחוץ ידים ורגלים אחר שלמדים בג"ש זה מזה · (ח) ומה שנחלקו ביומא אם המעלות דאורייתא או דרבנן לא נחלקו אלא לדעת אם מן התורה יש במקום מקודש מחברו אבל חומרת הנכנסים הללו לכ"ע הם מן התורה · וזהו שכשאמרו בגמ' התם מעלות דאורייתא לא הביא רש"י הנכנסים רק המקומות בלבד לפי שעליהם הוא המחלוקת שכתב וז"ל מעלות דאורייתא מעלות שמנו חכמים במשנה במסכת כלים בפ"ק דקאמר התם הר הבית מקודש מירושלים והחיל מהר הבית ועזרת נשים מן החיל ועזרת ישראל משל נשים ושל כהנים משל ישראל ובין האולם ולמזבח מן העזרה וההיכל מבין האולם ולמזבח דאורייתא נינהו הלכה למשה מסיני עכ"ל · ואין לומר שמה שהביא רש"י המקומות בלבד הוא לפי שסובר שבנכנסין אין בהם מחלוקת שהם מדרבנן כי ממה שכתב אחר כך רש"י שם אינו נראה כי שכתב וז"ל ואי ס"ד מעלות דקתני דרבנן נינהו אבל מדאורייתא בין האולם ולמזבח וכל העזרה חדא קדושה היא מ"ש וכו' עכ"ל ומדקאמר דמאן דסבר דמעלות דרבנן סבירא ליה דמדאורייתא קדושה אחת היא ש"מ שעל המקומות קאמר שאם על הנכנסין היאך אפשר שיקלו חכמים במקום א' מהבית להתיר לשלא רחוץ ידים ורגלים להכנס שם מאחר שמן התורה כל הבית קדושה אחת היא אלא בודאי הפי' הנכון בזה המאמר הוא כמו שכתבתי · ומה שאמר עוד (ט) שהרבה מעלות של

בא להוציא מכלל אזהרה זו חללי' ובעלי מומין שתויי יין שאין בהם חיוב מיתה מחמת היין מפני שעבודה מחוללת היא ועל העבודה מפני המום אינה במיתה וכל שכן חלל וראה הרב משנתנו בפ"א של כלים (דף ז) ששנינו בין האולם ולמזבח מקודש ממנו שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסין לשם ההיכל מקודש ממנו שאין נכנס לשם שלא רחץ ידים ורגלים (ז) ואינו אלא מעלות דרבנן תדע שהרי עשאום שהן מעלות ואלו לדין תורה שתויי יין ופרועי ראש ושלא רחוץ ידים ורגלים למדין הן בגזרה שוה זה מזה ובגמ' יומא (דף מד ע"ב) בפרק טרף בקלפי (ח) נחלקו בהם שאמרו מעלות דאורייתא והכי גמירי להו ומהם אומרים מעלות דרבנן לומר שהקדושות ששנו חכמים עזרה ובין האולם והיכל ובית קדשי הקדשים הלכה הם או מדבריהם דמן התורה כולן קדושה אחת אבל בחומר הנכנסין הללו לדברי הכל מעלה של דבריה' היא (ט) והרבה מעלות של דבריהם

כשנו

של דבריהם נשנו שם כ"ל שעל זה לא יקוייב שכל השנויים שם יהיו מדרבנן ועוד שהרי על כרחך יש מעלה שם גם כן דאוריתא והיא אותה שאמרו עליה חייב חטאת · ומה שאמר עוד (י) שגזרו על אנשי בית אב מלשתות יין שמא תכבד העבודה ולא אמרו משום שלא יכנסו שתויי יין כ"ל משום דעילתא דשכיחא הוא יותר שתכבד העבודה וילטרכו לסייע לעבוד מזה שיכנסו שתויי יין ונפרע כי אז לא הי' ממנם להקריב ומה שאמר עוד (יא) כי הם שתי מלות כ"ל שמאחר שבלאו א' נאמרו הוי לאו שבכללות ושתיהם נמנין אחת וגם כי העונש חלק ביניהם אין המלוקה הזאת מוליאו מהיות לאו שבכללות כמו שכתב בעל זוהר הרקיע בלאו שמ"ה וז"ל נראה שאין הרמב"ן ז"ל מחלק הלאוין לשנים אלא כשהם חלוקים בעונש בידי אדם זה במלקות וזה במיתה אבל אם חלוקים בכרת או במיתה בידי שמים איני מונה אותן שנים לפי שכלן הם במלקות עכ"ל · ונ"ל כי זה שאמר שכשהם בכרת או במיתה בידי שמים שהם במלקות פירושו הוא מה שמקובל אללנו שכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן · ומה שאמר עוד (יב) כי ולהורות את בני ישראל הוא עשה כ"ל שפשוטו הנכון הוא שיהא דבוק עם לאו דיין ושכר אל תשת וגם הוא יהיה לאו · ומה שהביא ראי' מספרא (יג) שאין לאו בהוראה ממה שלא אמרו בלשון המורגל להם ואין ישראל בהוראתם במיתה אלא באזהרה כ"ל שאין זו ראיה לפי שלשון החכמים משונה זה מזה וכמו שכתבו התוספות בריש פ"ק דכתובות (דף ב' ע"ב) גבי פריך רב אחאי ולכן יש לנו לומר שזה התנא דעתו הי' שאינם במיתה אלא באזהרה ולשון קלרה דבר :

נשנו שם דקתני חיל מקודש ממנו שאין עכו"ם וטמאי מתים נכנסין לשם ומן התורי נכנס אפילו למחנה לויה כמו שנתבאר בגמ' סוטה (דף ב' ע"ב) וקתני עזרת נשים מקודשת ממנו שאין טבול יום נכנס לשם ואין חייבין עליה חטאת והיא גזירה מדבריהם כמו שדרשו בגמרא יבמות (דף ז' ע"ב) החלר החדשה שחדשו בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס למחנה לויה וכן גזרו עוד מדבריהם שמא ילטרכו לעבוד (י) כמו ששנינו (תענית דף ט"ו ע"ב) אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות אבל לא בימים אנשי בית אב לא ביום ולא בלילה ומפני מה אמר ביום שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב ויבואו ויסייעו אותם לא מפני שמא יכנסו למקדש שאינן באזהרה בזה מן התורה והנלמוד מכל זה כי כהן הדיוט לא הוזהר לעולם אלא על הטומאה ברמוקים אבל על היין ועל פריעת הראש והפירום לא הוזהר אלא שלא יעבוד כן ויתחייב מיתה והוזהר גם כן במיתה שלא יניח העבודה וילא ובא בכהן גדול הכפל לתוספת שהוא לא יפרע ולא יפרום על המת לעולם ולא יטמא אפילו לקרובים ואמר בו ומן המקדש לא ילא ולא יחלל שלא יניח העבודה וילא בשעה שמת לו מת שהוא מותר לו לעבוד כשהוא אונן ואם יניח העבודה יתחייב מיתה בחיוב כל כהן המניח אותה וילא בחנם (יא) ועוד אני אומר כי המניעות האלו מן היין בעבודה ובהוראה לא ימנו מלוה אחת כדברי הרב אבל נמנות בחשבון המלות שהם שני ענינים חלוקים אין להם דמיון זה בזה ודין שניהם בעונשין אינו שוה ואולי ישוב הרב שהוא לאו שבכללות כאלו אמר יין ושכר אל תשת בבואכם אל אהל מועד ובהורות את בני ישראל ויהי' נמנין לו אחד מהסכמתו בלאוין שבכללות כמו שבא לו בעיקר התשיעי · אבל זה אינו כן שכבר נפסק הענין בעונש שכתב ולא תמותו שאינו בהוראה ובפסוק ולהבדיל בין הקדש וגומר (יב) ועל דעתי עוד חכמים בהוראתם אינם בלאו אלא בעשה שלוה הכתוב אחר אזהרתו מן היין בבואם אל אהל מועד להורות את בני ישראל את כל החוקים ולא בהיותם שכורים ולאו הבא מכלל עשה עשה הוא וכן להורות ביום הטמא וביום הטהור מלוה שיורו בימי הלרעת כפי התורה בהסגר ובהחלט והכתוב הקודם לזה ולהבדיל בין הקדש ובין החול ג"כ מלוה והבדילו בין הקודש ובין החיל בין עבודה קדושה למחוללת וכן להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת שוה עם והבדלתם בין הבהמה הטמאה לטהורה וכולם מלות לא מניעות (יג) וזהו מאמרם בספרא אתה ובניך במיתה ואין ישראל בהוראתם במיתה ולא אמרו בלשון המורגל להם ואין ישראל בהוראתי במיתה אלא באזהרה :

מציה עד שהזהיר איש זר מעבוד במקדש ר"ל כל איש אשר לא מזרע אהרן הוא והוא אמרו יתעלה וזר לא יקרב ואמר הכתוב שהעובר על לאו זה. חייב מיתה ביד שמים ושלא אמרו יתי' והזר הקרב יומת ולשון ספרי לעבודה עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל וזר

וזר לא יקרב וכבר נכפלה האזהרה והעונש בזה הענין והוא אמרו ולא יקרבו עוד בני ישראל לשאת חטא למות וכבר התבארו בגמרא יומא (דף כ"ד ע"ב) העבודות שיתחייב בהם הזר מיתה ואלו הן זריקה והקטרה ונסוך המים ונסוך היין ובזיכים ההוא ובפרק שני מזבחים התבארו משפטי מצוה זו :

(ויקח קרח · ביאת המקדש פ"ט)

מצוה עה שהזהיר כהן טמא מעבוד והוא אמרו יתע' לכהנים וינזרו מקדשי בני ישראל ובפ' מסנהדרין (דף פ"ג ע"ב) אמרו מנין לכהן טמא ששמש שהוא במיתה דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו ואמר במקום אחר ומתו בו כי יחללוהו וכמו שהחלול ההוא במיתה בידי שמים כן הוא אמרו ולא יחללו את שם קדשי ואם חלל ועבד בטומאה חייב מיתה בידי שמים :

(אמור אל הכהנים · ביאת המקדש פ"ד)

מצוה עו שהזהיר הכהן טבול יום מעבוד אע"פ שטהר עד שיעריב שמשו והוא אמרו בכהנים ולא יחללו שם אלהיהם והעובר על לאו זה חייב מיתה בידי שמים ולא בא בו כתוב מבואר בתורה אבל היא מקובל וכהן טבול יום ששמש חייב מיתה ובפ"ט בסנהדרין (שם) אמרו בפי' קדושי' יהיו לאלהיהם ולא יחללו אם אינו ענין לטמא בעבודה שכבר התבאר תנהו ענין לטבול יום ששמש יליף חלול חלול ומנו אותו בכלל מחוייבי מיתה :

ו (אמור · ביאת המקדש פ"ד)

מצוה עז שהזהיר כל טמא מהכנס במקדש וכל שדומה לו לדורו' כל העזרה ומשער ניקנור לפנים שהוא עזרת ישראל והוא אמרו יתעלה ולא יטמאו את מחניהם ר"ל מחנה שכינה ובגמ' מכות (דף י"ד ע"ב) אמרו הבא אל המקדש טמא כתוב עונש וכתוב אזהרה עונש כי את מקדש יי' טמא ונכרתה אזהרה ולא יטמאו את מחניהם ובמכלתא לו את בני ישראל וישלחו בעשה ומנין בלא תעשה אמרת ולא יטמאו עוד וכבר נכפלו האזהרה בזה הענין בלשון אחר והוא אמרו יתעלה ביולדת ואל המקדש לא תבא ובספרי אמרו לפי שנאמר והזרתם את בני ישראל שומע אני בין מלפניו בין מאחוריו והוא טמא יהי' חייב כרת תלמוד לומר ואל המקדש לא תבא ואם התבאר שדין יולדת ודין שאר טמאים שוים בזה ובספרי אמרו באמרו יתעלה ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ הא כילד על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כבוס בגדים בארבעים ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת קמב וקדשיו הזהיר וענש וכו' הנה התבאר

כי העובר על לאו זה אם הי' מזיד ענוש כרת ואם הי' שוגג מביא קרבן עולה ויורד כמו שבארנו במצות ע"ב ממצות עשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בריש שבועות ובהו יומ :

נשא את ראש · ביאת המקדש פ"ג):

מצוה עח שהזהיר לכל טמא להכנס תוך מחנה לויה שכמוהו לדורות הר הבית כמו שבארו בריש מסכת כלים (דף ז') ושם התבאר אסור ביאת טמאים להר הבית והכתוב הבא על לאו זה הוא אמרו איש אשר לא יהי' טהור מקרה לילה לא יבא אל תוך המחנה ובגמרא פסחים (דף ס"ח) ויצא אל מחוץ (מדפוס ויניציא) (למחנה זה מחנה שכינה כמו שביארנו בל"א ממצות עשה ולא יבא אל תוך) המחנה זה מחנה לויה מתקיף ליה רבינא ולימא אידי ואידי מחנה שכינה ולעבור עליו בעשה ולא תעשה א"כ ליכתיב קרא ולא יבא אל תוך כלומר שזה ירצה לומר ולא יבא אל תוכו המחנה למי לי ליתן לו מחנה אחר והוא מחנה לויה שהוא ג"כ לא יבא אל תוכו ולשון ספרי לא יבא אל תוך המחנה זהו מצות לא תעשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בב' ממדות :

(כי תצא)

מצוה עט שהזהירנו מבנות מזבח מאבנים שנגע בהן ברזל והוא אמרו יתעלה לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה ואם בנה מהן מזבח פסול ולא יקריבו עליו וכבר התבארו משפטי מצוה זו בג' ממדות :

(וישמע יתרו · הלכות בית הבחירה פ"א)

מצוה פ שהזהירנו מעלות על המזבח במעלות כדי שלא יפסיע פסיעי' גסה אבל ילך עקב בצד גודל והוא אמרו יתעלה ולא תעלה במעלות ולשון מכלתא מה ת"ל אשר לא תגלה ערותך עליו כשיעלה במזבח לא יהיה פוסע פסיעה גסה אלא מהלך עקב בצד גודל וכבר התבארו צורת הכבש ואיכות בנינו בג' ממדות וכל מי שמפסיע פסיעה גסה על המזבח עד שתגלה ערותו לוקה :

(וישמע יתרו)

מצוה פא שהזהירנו מלכבות אש מעל המזבח והוא אמרו יתעלה אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה ובספרי המכבה עובר בלא תעשה וכל העובר על לאו זה וכבה ואפילו גחלת א' מגחלי המזבח לוקה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי' מזבחים :

(צו את אהרן . תמידין ומוספין פ"ב)

מצוה פב שהזהירנו מהקריב שום דבר מהקרבנות במזבח הזהב שבהיכל והוא אמר יתעלה

יתעלה לא תעלו עליו קטרת זרה וכל מי שהקריב עליו או נסך עליו זולת מה שעבר לוקה :

(ואתה תלוה · כלי המקדש פ״ג)

מצוה פג שהזהירנו מעשות שמן כמו שמן המשחה והוא אמרו ית׳ ובמתכונתו לא תעשו כמוהו והעובר על לאו זה אם הי׳ מזיד חייב כרת ואם הי׳ שוגג חייב חטאת קבועה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״א מכריתות :

(כי תשא את ראש · כלי בית המקדש פ״ה)

מצוה פד הזהירנו מלסוך בשמן המשחה שעשה משה אל הכהנים הגדולים והמלכים והוא אמרו יתעלה על בשר אדם לא ייסך ומבואר היא שהנמשך בו אם הי׳ מזיד חייב כרת ובשוגג חייב חטאת קבועה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בריש כריתות ·

(כי תשא את ראש · כלי בית המקדש פ״ב)

מצוה פה הזהירנו מעשות עשון בתאר הקטרת כלומר שיהי׳ מן הסמנין ההם ועל יחס המשקולות ההם ויכוין שיתעשן בו והוא אמרו יתעלה במתכונתה לא תעשו לכם ומבואר שכל מי שיעבור ויעשה כמוה להריח בה חייב כרת אמר איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת אם היה מזיד ואם היה שוגג חייב חטאת קבועה :

(כי תשא את ראש · כלי בית המקדש פ״ב)

מצוה פו הזהירנו מהרפא בדי הארון מתוך הטבעות והוא אמרו בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו והעובר על לאו זה לוקה בסוף מכות (דף כ״ב) אמרו כשנזכרו מחוייבי מלקות והא איכא המסיר בדי הארון רוצה לומר שהוא לוקי׳ ואזהרתיי מהכא לא יסורו ממנו הנה התבאר לך שהוא מצות לא תעשה ולוקין עליו :

(ויקחו לי תרומה · כלי בית המקדש פ״ב)

מצוה פז הזהירנו מהסיר החשן מעל האפוד אבל יהיי החשן דבוק בו ובסוף מכות (שם) אמרו עם זכרון מחויבי מלקות הא איכא מזיח החשן הנה כבר התבאר שהמזיח לוקה :

(ואתה תלוה · כלי בית המקדש פ״ט)

מצוה פח הזהירנו מקרוע פי מעיל כהן גדול אבל יהיי ארוג כמו שהוגבל והוא אמרו יתע׳ כפי תחרא יהיי לו לא יקרע ומי שקרעו במספרים או הדומה להם לוקה :

(ואתה תלוה · כלי בית המקדש פ״ט)

מצוה פט הזהירנו שלא נקריב דבר מן הקרבנות בחוץ רוצה לומר חוץ לעזרה וזה קרא מעלה בחוץ והוא אמרו יתעלה השמר לך פן תעלה עולותיך ולשון ספרי אין לי אלא עולות שאר קדשים מנין תלמוד לומר ושם תעשה יכול לא יהיו אלא בעשה ת״ל ושם תעלה עולה בכלל היתה ולמה יצתה להקיש אליה ולומר לך מה עולה מיוחדת שהיא בעשה ולא תעשה כך כל שהוא בעשה הרי הוא בלא תעשה · ואני אבאר לך הענין וזה שבעולה בא לשון אזהרה מהקריב אותה בחוץ והוא אמרו פן תעלה ובא בפירוש בפסוק אחר בלווי להקריב העולה בפנים והוא אמרו יתעלה שם תעלה וזה מצות עשה שיקריב העולה במקום אשר יבחר י״י אולם שאר קדשים בא להם הלווי שיקריבו בפנים והוא אמרו ושם תעשה ללמוד שבחוץ לא תעשה והשרש אצלנו לאו הבא מכלל עשה עשה והוא אמרו הנה ועדין אני אומר שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה ר״ל שיהיו מי שיקריב קדשים בחוץ עובר בלאו הבא מכלל עשה לבד ולכן אמר ושם תעלה עולותיך כדי שיגיע ההקש ויהיו הקרבנות כעולה וכמו שהמקריב עולה בבא תעשה כך שאר הקרבנות והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת ושוגג חייב חטאת קביעה ולשון הכרת בפ׳ אחרי מות במעלה בחוץ כתיב אשר יעלי עולה או זבח ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת ובספרי ונכרת האיש מעמיו עונש שמענו אזהרה מנין ת״ל השמר לך פן תעלה עולותיך ולשון גמרת זבחים (דף ק״ו ע״ב) כתיב עונש וכתיב אזהרה עונש ונכרת אזהרה השמר לך פן תעלה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי״ג מזבחים :

(ראה אנכי · מעשה הקרבנות פי״ח)

מצוה צ שהזהיר מששוט דבר מהקדשים בחוץ וזה יקרא שוחט בחוץ וכשמנו בתחלת כריתות (דף ב׳) מחוייבי כרת כלם מנו השוחט והמעלה בחוץ (מדפוס וויניצייא) (בשתים ואמני׳ היות השוחט בחוץ) חייב כרת ואעפ״י שלא העלה אבל מעת ששחט כן לשון התורה והוא אמרו אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגומר והמנס האזהרה מזה ר״ל משחוטי חוץ איננה בבאור אבל היא נלמדת בדין שלא ענש אלא א״כ הזהיר כמו שמנו שרש בהקדמת שהקדמנו לאלו המצות · ולשון גמרת זבחים (דף ק״ו) השוחט והמעלה בחוץ חייב שתים בשלמא מעלה כתיב עונש וכתיב אזהרה עונש ונכרת אזהרה השמר לך פן תעלה וכדרבי אבין דאמר כל מקום שנאמר השמר פן לאו ואל אינו אלא לא תעשה אלא שחיט׳ בשלמ׳ עונש ונכרת מעתיו אזהרה מנין ואחר הדברים ילא המאמר על זה הלשון אמר שם תעל עולתיך ושם תעשה מקיש עשיה לעליה מה פניס

עליה ענש והזהיר אף עשיה ענש והזהיר למה שאמרו שם תעלה ושם תעשה על אמרו שם תעלה עולותיך וזה היא הקרבה ר"ל הקטר על האש אמר שם תעשה ככל אשר אני מצוך כולל זה ההקרב' והזביחה לפי שגם הוא צוה בזביחה ודע כי השוחט בחוץ בשגג חייב חטאת קבועה וצריך שתדעהו מי שהקריב קדשים בזמן הזה חוץ למקום העזרה חייב כרת ובבאור אמרו המעלה בחוץ בזמן הזה רבי יוחנן אמר חייב וכן הלכה כי הוא ראוי ליקרב והשרש האמתי אצלנו מקריבים אע"פ שאין בית וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי"ג מזבחים ·

(אחרי מות · מעשה הקרבנות פי"ט)

מצוה צא הזהירנו מהקדיש בעלי מומין לגבי מזבח והוא אמרו ית' כל אשר בו מום לא תקריבו ואמרו הרי הוא עובר משום בל תקדיש :

(אמור אל הכהנים · איסורי מזבח פ"א)

מצוה צב הזהירנו משחוט בעלי מומין והוא אמרו לא תקריבו את אלה :

(אמור אל הכהנים · איסורי מזבח פ"א)

מצוה צג שהזהירנו מזרוק דם בעלי מומין לגבי המזבח והוא אמרו ית' לא תקריבו לי"י ובאה הקבלה שזה הלאו יהי' מקבלת הדם שהרי אמרו בספרי לא תקריבו לי"י משום בל תקבל את הדם ובגמ' תמור' (דף ז') אמר לת"ק האי לא תקריבו ל"ל מבעי' לי' (מדפוס ויניצייא) (לזריקת דמים והא נפקא ליה) מעל המזבח ר"ל מאמרו ואשה לא תתנו יורה שכל מה שינתן ע"ג המזבח לא יהי' בו מום והשיב ארחיה דקרא הכי משתעי כלו' שזה הלאו שהוא ואשה לא תתנו מהם בא בהקטר אמורין ולא תקח ראי' דאמר המזבח כי לא יסודר הדבור אלא בו איך הי' אומר ואשה לא תתנו מהם לבד זה לא ישלם בו דבור הנה כבר התבאר שכל מה שקדם שאמר לא תקריבו לי"י אזהרה מזריקת הדם ·

(אמור אל הכהנים · איסורי מזבח פ"א)

מצוה צד הזהירנו מהקטיר בעלי מומין והוא אמרו יתעלה ואשה לא תתנו מהם ולשון ספרי ואשה לא תתנו אלו החלבים לא תתנו אין לי אלא כלם מנין אף מקצתן תלמוד לומר מהם אף מקצתן הנה התבאר לך שמי שיקריב בעל מום כבר עבר על ד' לאוין כשתמנה הקטר אמורין לאו א' אמנם כשתמנה אותו ב' לאוין כיון שמנאן זה התנא המדבר בכאן הנה יהי' עובר בה' לאוין שהוא ימנה קצת האמורין ענין א' וכלן ענין שני כמו שאמר מהם אף מקצתן אע"פ שהוא לאו א' שזה התנא סובר לוקין על לאו שבכללות לפיכך אמרו בספרי המקדיש בעל מום למזבח עובר משום ה' לאוין משום בל תקדיש ומשום בל תשחט ומשום בל תזרק הדם ובל תקטיר החלב ובל תקטיר מקצתו רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות מיתיבי המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח עובר משום ה' שמות אלמא לוקין על לאו שבכללות תיובתא דרבא הנה התבאר לך שזה שאומרו עובר בה' לאוין הוא עם סברתו שסובר שלוקים על לאו שבכללות ולכן ימנה הלאו שכולל כלם ומקצתם בשני שמות וזהו המפורסם מדעת אביי בכל מקום כמו שבארנו בשרש ט' בזה המאמר ולדעת רבא שאמר אין לוקין על לאו שבכללות אמנם יתחייב מלקות א' על הקטר כמו שהתבאר בגמ' סנהדרין לפי מה שהמשלנו בשרש ט' וכלן יהיו ד' לאוין לבד כמו שבאר הכתוב שמי שהקדיש והקריב בעל מום לוקה ד' מלקיות על אלו ד' לאוין כמו שבארנו ואלו הלאוין כלן בבעל מום קבוע כמו שהמשיל הכתוב ואמר שרוע וקלוט ומעוך וכתות ונתוק וכרות ואולי כולן מומין קבועין והתבארו משפטי מומי הבהמה כלם קבוע ועובר בששי מבכורות וכן התבארו משפטי אלו הד' לאוין בהקרבת בעל מום במקומות מפוזרים במסכת תמורה וזבחים :

(אמור אל הכהנים · איסורי מזבח פ"א)

הרמב"ן — מצות לא תעשה — מגלת אסתר

מצוה צה הזהירנו מהקריב בעל מום עובר והוא אמרו לא תזבח לי"י אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום וגו' והתבאר בספרי שבבעלי מום עובר הכתוב מדבר וזה גם כן ילקה עליו כשעבר והקריבו :

(שופטים ושוטרים · איסורי מזבח פ"א)

הרמב"ן

כתב הרב והמצוה ל"ה היא שמנענו מהקריב בעל מום שעובר והוא אמרו יתעלה במשנה תורה לא תזבח לי"י אלהיך שור ושה אשר יהי' בו מום כתבאר בספרי שבבעל מום

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שזאת היא מצוה בפני עצמה כי גם שאמרו ולמדו מפסוק שבשופטי' כל המומין הרי כבר למדו מפסוק שבאמור מום קבוע בלבד ואם כן

יהיו

יהי' כאן שתי לאוין אחד על מום קבוע ואחד על מום עובר וגם בלאו האחר נכלל גם מום קבוע על זה לא יגרע מהיות כאן שני לאוין · ומה שאמר הרמב"ן שיש לתמוה אחד לפי שהכל הוא תשלום אסור בעלי מומין · נ"ל דמאחר שהם מומין נחלקין ימנו שתים :

מום עובר הכתו' מדבר וגם בזה אני אומר שהמנ"ע' במום קבוע ועובר לאו אחד תמנה שהכתוב מרבה והולך עד שאמר כל מום בין קבוע בין עובר וגם מלאו הראשון נתרבו וכך אמר בספרא וישנו בו בגמרת תמורה אשר בו מום אין לי אלא מום קבוע מום עובר מנין ת"ל כל אשר בו מום בשניהם עובר בכל חמשה שמות הללו ונאמרו הכתובים להשלים האיסור ולא אמרו בספרי בפסוק לא תזבח לה' אלהיך שור או שה אשר יהיה בו מום שבא לבעל עובר בלבד אלא גם שם נתרבה הכל וזה מאמרם שם אין לי אלא תם ונעשה בעל מום ממעי אמו מנין ת"ל כל דבר רע מנין בעל גרב ובעל יבלת ובעל חזזית תלמוד לומר מום כל דבר רע מנין לזקן וחולה ומזוהם תלמוד לומר שור או שה כל דבר רע מנין לקדשים ששחטן חוץ לזמנן וחוץ למקומן שעיבר בלאו ת"ל דבר שתלוי בדבור מנין לרובע ונרבע ומוקצה שעובד תלמוד לומר תועבת ה' מנין לאתנן ומחיר כלאים וטריפה ויוצא דופן תלמוד לומר כי תועבת ע"כ :

מצוה צו הזהירנו מהקריב קרבנות עכו"ם כשהם בעלי מומין ולא נאמר אחר שהוא עכו"ם נקריב בעבורו בעל מום והוא אומר יתעלה ומיד בן נכר לא תקריבו ומי שעבר והקריב לוקה :

(אמור אל הכהנים · אסירי מזבח פ"א)

מצוה צז הזהירנו מתת מום בקדשים וזה יקרא מטיל מום בקדשים וכל מי שיטיל מום בקדשים לוקה ובתנאי שיהי' זה בזמן שבית המקדש קיים דחזי לקרבן ובאה האזהרה בזה כל מום לא יהי' בו ולשון ספרי לא יהי' בו מום לא תתן בו מום :

(אמור אל הכהנים · אסורי מזבח פ"א)

מצוה צח

הזהירנו מהקריב שאור או דבש

והוא אמרו כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו וכבר נכפלה האזהרה מזה הענין בלשון אחר ואמר כל מנחה אשר תקריבו ממנה וגומר וכבר בארנו בשרש ט' שמי שהקריב שאור ודבש לוקה א' ואינו לוקה ב' בעבור היותו לאו שבכללות כמו שבארנו שם שכבר נתאמת לנו שם שעל לאו שבכללות לוקין א' והמשל בזה מי שהקריב חמץ לוקה אחד וכן מי שהקריב דבש לוקה אחד וכן מי שהקריב כאחת שאור ודבש :

(ויקרא אל משה · אסורי מזבח פ"א)

נראה לי שהנכון כדברי הרב שהוא לאו שבכללות (א) כי גם יש לאו בפני עצמו על החמץ על זה לא נאמר שלאו זה על הדבש לבדו נאמר רק על שתיהם אזהרי' כמו שנראה מפשוטו של פסוק שאומ' כל שאור וכל דבש לא תקטירו · ומה שכתב לאו בפני עצמו על החמץ הי' להכפל בו לאוין רבים · ומה שאמר הרמב"ן (ב) שילקה שתים אפילו אם הוא לאו שבכללו' נ"ל שאינו לוקה אלא אחת וזהו על כל שאור וכל דבש לא תקטירו אמנם הלאו הבא לכפל ומה שאמר עוד (ג) שהרב כתב שעל לחם וקלי וכרמל חייב על כל אחד ואחד מפני שבא בו יתור קלי ואם כן כל שכן כאן · נראה לי שאין מכאן קשיא

כתב הרב והמצוה צ"ח שהמנענו מהקריב שאור או דבש לגבי המזבח והוא אמרו יתעלה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה וכבר נכפלה המניעה מזה בענין בלשון אחר ואמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ וכבר ביארנו בעיקר התשיעי כי כל מי שיקטיר שאור או דבש לוקה אחד ואינו לוקה שתי' בעבור היותו לאו שבכללות בשום פנים (א) שהרי החמץ יש בו לאו בפני עצמו אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ והרי · לוקין עליו אחת וא"כ השני שהוא לאו של דבש לאו מיוחד הוא שלא בא אלא לאסור דבש (ב) ואפי' תחשוב אותו לאו שבכללות לוקה הוא עליו אחת ואם כן כבר חייבנוהו שתים (ג) והנה הרב הביא מאמרם

מאמרם בפרק ראשון של כריתות (דף ה') איתא קלי דמייתר נחייב חדא אכלהון נתחייב חדא כלומר שילקה בלחם וקלי וכרמל שתים לא שלש כמו שאמרתם אם כן נכתוב רחמנא קלי לחם וכרמל אמאי כתביי לקלי מיבעי הכי קאמר לחם בקלי נחייב וכרמל נחייב וקלי · וביאור זה שהקלי המיוחד לוקה עליו בפני עצמו ואחר שהוא פרט לא נשאר בכאן כלל שהלחם והכרמל שאתה אומר שיהיו לאו שבכללות ולא ילקה עליהם אלא אחת כבר הפסיק בקלי שלוקה עליו בפני עצמו וכל שכן בכאן שכיון שלוקה על המנץ אחת שיש לו לאו בפני עצמו הדבש אינו לאו שבכללות ועל כל פנים לוקה עליו ונמלא מ"מ לוקה שתים · (ד) ומה שאמר בחמישי מנחות (דף נ"ח ע"ב) בענין המעלה מהשאור ומדבש רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות לא בא אלא לחלוק על מאמרו של אביי אבל על השאור ועל הדבש בפני עצמו לוקה הוא שתים לדברי הכל וזה דבר ברור לענין דין המלקות לא יחלוק בו כל מבין עם תלמוד · (ה) והנה הרב אמר במצות ק"ע בלאו הכתוב לא יהיי לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה שהוא מונע שלא יהיי להם חלק בביזה ונחלה בארץ ולמה לא יראה הרב כן בזה אבל מנין המצות לדעתנו כבר ביארנו שאין אנחנו תולין אותו במלקות כלל :

קשיא עליו שכבר הורה לנו בשורש הט' כי המין הג' של לאו שבכללות הוא כאשר יאמרו לנו החכמים שלוקה על כל אחד ואחד מה אסירים שנזכרו בלאו א' כמו בלחם וקלי וכרמל שכך קבלו שלוקה על כל אחד ואחד . אמנם בשאור ודבש לא בא לנו בקבלה להלקות על כל אחד וא' ולכן אינו לוקה שתים · (ד) ומאמר פי' ה' דמנחות אינו כפיי' הרמב"ן רק בא לחלוק על הלקיתו שתים בשאור ודבש שמן הדין אינו לוקה אלא אחת משום דהוי לאו שבכללות · (ה) ומה שהרב מנה שתי מצות מפסוק לא יהיה לכהנים הלוים וגומר גם כי בלאו א' כאמרו נ"ל דהיינו משום שחזר הפסוק ופרטם בשתי לאוין כל א' ואחד בפ"ע וכן כתב שם במצותו אבל כאן גם כי פרט הכתוב חמץ בפ"ע אחר שלא פרט ג"כ שאור בלאו אחד נכתב לאו שבכללות :

מצוה צט הזהירנו מהקריב קרבן מבני מלח והוא אמרו יתעלה ולא תשבית מלח ברית אלהיך שאחר שהזהיר מהשבית מלח תגיע שאינו מותר להקריב התפל שאין טעם לו ומי שהקריב התפל שאין טעם לו כלו' קרבן או מנחה חייב מלקות וכבר התבארו משפטי מצוה זה בגמ' פסחים :

(ויקרא אל משה אסורי מזבח פ"ה)

מצוה ק הזהירנו מהקריב אתנן זונה ומחיר כלב והוא אמרו לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית י"י וכבר התבארו משפטי מצוה זו בו' מתמורה ומי שהקריב שם דבר מהם עם היות הקרבן מהם פסול לוקה כדין בעל מום :

(כי תבא אסורי מזבח פ"ד)

מצה קא הזהירנו משחוט בהמה ובנה ביום א' בין בקדשים בין בחולין והוא אמרו אותו ואת בנו לא תשחטו ביום א' ומי שעבר ושחט לוקה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בה' מחולין :

(אמר קדושה הלכות שחיטה פי"ג)

מצוה קב הזהירנו מהשים שמן זית במנחת חוטא והוא אמרו יתב' לא ישים עליו שמן ואם שם לוקה :

(ויקרא אל משה מעשה הקרבנות פי"ב)

מצוה קג הזהירנו מהקריב במנחת חוטא לבונה והוא אמרו יתעלה ולא יתן עליה לבונה ואם שם לוקה ולשון המשנה (מנחות דף נ"ט ע"ב) חייב על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה לפי שהם שני לאוין בלא ספק וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחמישי ממנחות :

(ויקרא אל משה מעשה הקרבנות פי"ב)

מצוה קד הזהירנו מבלול מנחת סוטה והוא אמרו יתע' ולא יצוק עליה שמן ואם הקריבה בשמן לוקה :

(נשא נשים הלכות סוטה פ"ג)

מציה קה הזהירנו מהשים לבונה במנחת סוטה והוא אמרו ולא יתן עליה לבונה ולשון ספרי מגיד שאם נתן עובר בלא תעשה כמו שעובר על שמנו כך עובר על לבונתו לפי' מי שעבר על לאו זה לוקה ובמכלתא לא יצוק עליה שמן ולא יתן עליה לבונה מגיד שהן שתי אזהרות ·

(נשא נשים הלכות סוטה פ"ג)

מצוה קי הזהירנו מהמיר קדשים והוא אמרו לא יחליפנו ולא ימיר וכבר באה האזהרה מיוחדת במעשר והשנה מה שזכרו בספרי והוא אמרי' מעשר בכלל היה ולמה יצא להקיש אליו מה מעשר קדשי מזבח ואין תמו רתו

מצות לא תעשה

תמורתו מותרת אף כל קדשים אין תמורתן מותרת והוא אומרו ולא ימיר ואמרו לא יחליפנו אמנם הוא בקדשי מזבח לבד והממיר לוקה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בתמורה:

(אם בחקותי · הלכות תמורה פ"א)

מצוה קז הזהיר משנות קדשים מקרבן לקרבן כמו שאם היו שלמים לא נחזירנו חטאת כי זה והדומה לזה בלא תעשה והוא אמרו יתעלה לא יקדיש איש אותו ובאה הקבלה לא יקדיש הקדש מזבח ולשון ספרי אין לי אלא בכור מנין שכל הקדשים שאין משנין אותו מקדושה לקדושה תלמוד לומר בבהמה לא יקדיש אותו רמז אל אמרו אשר יבוכר לי"י בבהמה לא יקדיש כאלו אמר כל מה שיהיה לי"י בבהמה לא יקדשהו קדושה אחרת אבל יונח על ענינו והתבארו משפטי מצוה זו בחתימת תמורה:

(אם בחוקותי · הלכות תמורה פ"ד)

מצוה קח הזהירנו מפדות בכור בהמה טהורה והוא אמרו יתעלה אך בכור שור גומר לא תפדה אבל מותר למכרו כמו שהתבאר בבכורות (דף ל"ב ע"ב) ולשון ספרי בבכור נאמר לא תפדה אבל הוא נמכר:

(ויקח קרח · הלכות בכורות פ"א)

מצוה קט הזהירנו ממכור מעשר בהמה על איזה פנים שיהיה והוא אמרו יתעלה במעשר בהמה לא יגאל ולשון ספרי במעשר בהמה נאמר לא יגאל איננו נמכר בין חי בין שחוט לא תמים ולא בעל מום וכבר התבארו משפטי מצוה זו עם מצות שלפניה במסכת בכורות ובמעשר שני ובתמורה בתחלתו:

(אם בחקתי · הלכות בכורות פ"ו)

מצוה קי הזהירנו ממכור שדה שהחרימו אותו בעליו ואפילו לגזבר שהופקד על ההקדש והוא אמרו יתעלה כל חרם לא ימכר ולשון ספרי לא ימכר לגזבר וזה החרם הוא סתם חרמים:

(בחוקותי · ערכין פ"ו)

מצוה קיא הזהירנו מפדות סתם חרמי הארץ והוא אמרו לא ימכר ולא יגאל ולשון ספרי לא יגאל לבעלים מה יעשה לו כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו אי יכול אף על פי שפיו לשם תלמוד לומר הוא וכבר התבארו דיני מצוה זו כלומר שדה חרמי כהנים במסכת ערכין (דף כ"ח ע"ב) ושם נתבאר שסתם חרמים לכהנים (נדפוס ויניציא) (ושם נאמר חרמי כהנים) אין להם פדיון אלא נתנין לכהן כתרומה:

(אם בחקותי הלכות ערכין פ"ו)

מצוה קיב הזהירנו מהבדיל ראש חטאת העוף בשעת מליקה והוא אמרו יתעלה ומלק את ראשו ולא יבדיל ואם הבדיל פסל והתבארו משפטי מצוה זו במסכת זבחים

(ויקרא אל משה · מעשה קרבנות פ"ג)

מצוה קיג שהזהירנו מעשות עבודה בקדשים והוא אמרו יתעלה לא תעבוד בבכור שורך ולמדנו שאר קדשים מבכור שהם כלם אסורין בעבודה וכבר התבאר בסוף מכות (דף כ"א ע"ב) שמי שעבד בקדשים לוקה:

(ראה אנכי · הלכות מעילה פ"א)

מצוה קיד היזהרנו שלא לגוז צמרי קדשים והוא אמרו יתעלה ולא תגוז בכור צאנך ולמדנו שאר קדשים מבכור שהם כלם אסורין בגזה וכבר התבארו דיני מצוה זו ומצות עבודה בבכורות ומי שגזז דבר מן הקדשים לוקה:

(ראה אנכי · הלכות מעילה פ"א)

מצוה קטו הזהיר משחוט הפסח על חמץ והוא אמרו יתעלה לא תשחט על חמץ דם זבחי וכבר נכפלה אזהרה זו בזה הלשון בעצמו לא תשחט וענינו שבעת שחיטת הפסח והוא בין הערבים לא יהיה חמץ ברשותו לא אכל הזורק ולא אכל השוחט ולא אכל המקטיר ולא אכל אחד מבני החבורה וכל מי מהם שיהיה חמץ אצלו בעת ההיא לוקה ובמכלתא לא תשחט על חמץ לא תשחט את הפסח ועדין חמץ קיים כבר התבארו משפטי מצוה זו בה' מפסחים:

(ואלה המשפטים · קרבן פסח פ"א)

מצוה קיו הזהירנו מהניח אמורין של פסח שלא יקריבו עד שיפסלו בלינה (והוא נותר) וה"א אמרו לא ילין חלב חגי עד בקר וה"ה לשאר אמורין של פסח ולשון מכלתא לא ילין חלב חגי בא הכתוב ללמד על החלבים שהם נפסלין בלינה על גבי הרצפה וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר אמר לא ילין לבקר זבח חג הפסח:

(כי תשא את ראש · קרבן פסח פ"א: משפטים)

מצוה קיז שהזהירנו מהותר שום דבר מבשר הפסח למחרתו כלומר יום ט"ו והוא אמרו לא תותירו ממנו וכבר בארנו שזה הלאו הוא לאו שנתק לעשה שנאמר והנותר ממנו באש תשרופו ובמכלתא אמרו ונותר ממנו בא הכתוב ליתן עשה על לא תעשה לומר שאין לוקין עליו:

(בא אל פרעה קרבן פסח פ"י)

הזהירנו

מצוה קיח הזהירנו מהותיר דבר מבשר חגיגה שהקריב ביום י"ד ליום הג' אבל יאכל תוך ב' ימים והוא אמרו ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב כמו שהתבאר בשני מפסחים (דף ע"א) ובא הפי' המקובל ולא ילין מן הבשר בחגיגה הבאה עם הפסח הכתוב מדבר שתאכל (לב' ימים) יכול ליום אחד כשהוא אומר לבקר ליתן לו בקר שני ומזאת החגיגה אמר וזבחת פסח לי"י ומה שישאר ממנה של יום י"ד ליום ג' ישרף לפי שהוא בבל תותיר ולכן אין לוקין עליו וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלומר חגיגת יום י"ד ביחוד במקומות מחגיגה ומפסחים :

(ראה אנכי · קרבן פסח פ"י)

מצוה קיט הזהירנו מהשאיר דבר מבשר פסח שני עד בקר :

(בהעלותך · קרבן פסח פ"י)

מצוה קכ הזהירנו מהותיר דבר מבשר התודה עד הבקר והוא אמרו בקרבן תודה ולא תותירו ממנו עד בקר ומזה למדנו שאר קדשים כי כל מה שישאר מהם אחר זמן אכילתם שהוא נותר חייב לשרפו לפי שהוא נתק לעשה ושריפתו מ"ע כמו שבארנו בל"א ממצות עשה :

(אמור אל הכהנים · פסולי המוקדשים פי"ח) ·

מצוה קכא הזהירנו משבור עצם מעצמות קרבן הפסח והוא אמרו ועצם לא תשברו בו ומי ששבר בו עצם לוקה :

(בא אל פרעה · קרבן פסח פ"י) ·

מצוה קכב הזהירנו משבור עצם מעצמות פסח שני והוא אמרו ועצם לא תשברו בו ומי ששבר חייב מלקות ובגמרא פסחים (דף פ"ה) אמרו כשהוא אומר ועצם לא תשברו בו בפסח שני שאין ת"ל שהרי נאמר ככל חקת הפסח הוי אומר אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח וכבר התבארו משפטי שבירת העצם בפרק ז' מפסחים :

(בהעלותך · קרבן פסח פ"י) ·

מצוה קכג הזהירנו מהוציא כלום מבשר הפסח לחוץ ממקום החבורה לאכול והוא אמרו ולא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ובמכלתא חוצה חוץ למקום אכילתו ומה שהוציא אין מותר לאכלו שהוא במדרגת הטרפה והמוציאו מחבורה לחבורה אף על פי שהוא בלא תעשה אינו חייב עד שיניח והם כאמר המוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיניח כמו הוצאה הכתוב' בשבת ·

וכשיניחהו חייב מלקות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בט' מפסחים :

(בא אל פרעה · קרבן פסח פ"ט) :

מצוה קכד הזהירנו מאפות שירי מנחות חמץ והוא אמרו לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה כאלו יאמר שחלקם שהם שירי מנחות לא יאפה חמץ ומי שאפה אותה חמץ חייב מלקות כמו שבא לשון המשנה ואמרו (מנחות דף נ"ה) וחייבין על אפייתה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בה' ממנחות :

(צו את אהרן · מעשה קרבנות פי"ב) ·

מצוה קכה הזהירנו מאכול קרבן פסח מבושל או נא אלא צלי אש בלבד והוא אמרו יתעלה אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים וכבר בארתי בשרש ט' מזה המאמר שמי שעבר על לאו זה לוקה :

(בא אל פרעה · קרבן פסח פ"ח) :

מצוה קכו שהזהירנו מהאכיל פסח לגר תושב והוא אמרו תושב ושכיר לא יאכל בו :

(בא אל פרעה · קרבן פסח פ"ח) :

מצוה קכז שהזהירנו מהאכיל פסח לערל והוא אמר יתע' וכל ערל לא יאכל בו והערל שאכל לוקה :

(בא אל פרעה · קרבן פסח פ"ט)

מצוה קכח שהזהירנו מאכול הפסח ישראל שהמיר והוא אמרו יתעלה כל בן נכר לא יאכל בו אמר המתרגם כל בר ישראל דישתמד ולשון מכלתא כל בן נכר זה ישראל מומר לע"א :

(בא אל פרעה · קרבן פסח פ"ט) :

מצוה קכט שהזהירנו מאכול כל טמא קדשים והוא אמרו יתע' ביולדת בכל קדש לא תגע ולשון ספרי מה מקדש הנכנס בו בטומאה ענוש כרת אף קדש האוכלו בטומאה ענוש כרת ויורה זה באמרו לא תגע באים אשר יאכל קדש בטומאה בזדון כמו שנתבאר במכות והוא אמרו שם (דף י"ד ע"ב) טמא שאכל את הקדש בשלמא עונש דכתיב והנפש אשר תאכל בשר זבח השלמים אזהרה מנלן אתיא מבכל קדש לא תיגע שם אמרו אזהרה לאוכל או אינו אלא לנוגע ת"ל בכל קדש לא תיגע ואל המקדש לא תבא מקיש קדש למקדש מה מקדש יש בו נטילת נשמה אף קדש יש בו נטילת נשמה ואי לנגיע' מאי נטילת נשמה איכא אלא לאכילה ואפקיה רחמנא בלשון נגיעה למימרא דנגיעה כאכילה · ומזה הכתוב יתבאר לך שטמא שאכל את הקדש

חייב

חייב כרת אם היה מזיד ואם היה שוגג יקריב קרבן עולה ויורד כמו שזכרנו בע"ב ממצות עשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי"ג מזבחים:

(אשה כי תזריע):

מצוה קל שהזהירנו מאכול בשר קדשים שנטמא והוא אמרו יתע' והבשר אשר יגע בכל טמא וגו' ומי שעבר ואכל לוקה ובב' מגמ' פסחים (דף כ"ד ע"ב) אמרו טומאת הגוף בכרת טומאת בשר בלאו וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי"ג מזבחים:

(צו את אהרן · פסולי המוקדשים פי"ט):

מצוה קלא שהזהירנו מאכול נותר והוא מה שנשאר מבשר קדשי' אחר הזמן המוגבל לאכילתם ולא באה בתורה אזהרה בבאור והוא אמרו יתעלה בפרשת קדושים בזבח קרבן שלמים והנותר עד יום השלישי באש ישרף ואם האכל יאכל מבשר זבח השלמים ביום השלישי ונכרתה הנפש ההיא נתבאר שהוא בכרת אם היה מזיד ואם היה שוגג חייב קרבן חטאת קבועה וזה העונש כתוב ואולם האזהרה היא מאמרו במלואים לא יאכלו כי קדש הם זה הכנוי שהוא הם הוא גם כן כולל כל מה שנפסל שאין מותר לאכול כמו הנותר ובמעילה (דף י"ז ע"ב) אמרו על לשון המשנה הפיגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה מפני שהם ב' שמות אמרו לא שנו אלא לטומאת ידים דרבנן אבל לענין אכילה מצטרפין דתניא רבי אליעזר אומר לא יאכלו כי קדש הם כל שבקדש פסול ליתן לא תעשה על אכילתו והפגול והנותר הם מפסולי הקדש ולפי' כל אחד משניהם מוזהר מאכול אותו באמרו לא יאכלו כי קדש הם וכבר התבאר עונש הנותר שהוא בכרת:

(קדושים תהיו · פסולי המוקדשים פי"ח)

מצוה קלב שהזהירנו מאכול פגול והפגול הוא קרבן שהפסידתו המחשבה בשעת שחיטתו או בשעת הקרבתו וחשב האיש שהתעסק בהקרבתו שיאכל ממנו אחר זמנו וכמו שבארו באור שלם בב' מזבחי' (דף כ"ז) ואול' האזהר' מאכיל פגול הוא אמרו לא יאכל כי קדש הם כמו שבארנו במצוה שלפני זאת ואולם העונש למדנו אותו מאמרו בפגול בפ"ב (דף כ"ט) ואם האכול יאכל מבשר זבח השלמים ובאה הקבלה בזה הפסוק שהוא ידבר בקרבן שהפסידה אותו המחשבה בעת הקרבתו והוא יקרא פגול ושאמרו האכול (יאכל) אמנם רצה כשחשב עליו שיאכל ממנו ביום הג' אמר כוף אזניך לשמוע במחשב על זבחו שיאכל ממנו ביום הג' הכתוב מדבר שהוא יפסל בזאת המחשבה ומי שאכל ממנו אחר זאת המחשבה חייב כרת לאמרו והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ואמר בנותר ואוכליו עונו ישא · ובגמר' כריתות (דף ה') אמרו אל תהא גזרה שוה קלה בעיניך שהרי פגול מגופי תורה ולא למדנו הכתוב כי אם בגזרה שוה ויליף עון עון מנותר כתיב הכא עונה תשא וכתיב התם ואוכליו עונו ישא מה להלן כרת אף כאן כרת ומי שאכל גם כן פגול בשגגה יביא חטאת קבועה וכבר התבארו משפטי פגול ונותר במקומות רבים מסדר קדשים:

(ואתה תלוה):

מצוה קלג שהזהיר כל זר מאכול תרומה והוא אמרו כל זר לא יאכל קדש ורצה בקדש זה תרומה ובכורים שהם נקראו תרומה כמו שאבאר וזה רצה באמרו כל תרומה ואם אכל תרומה בזדון חייב מיתה בידי שמים ואינו חייב תוספת חומש אלא בשוגג כמו שהתבאר בתרומה בפרק ז' (דף כ"ה) ובסנהדרין (דף פ"ג) בפ' מחוייבי מיתה בידי שמים ובכללם זר שאכל תרומה ושמו ראיה זה ומתו בו כי יחללוהו ואחריו וכל זר לא יאכל בו ובב' מבכורים (דף פ"ג ע"ב) אמר התרומה והבכורים חייבין עליהן מיתה בידי שמים וחומש ואסור לזרים ורב חולק על אלו המשניות כלן ואמר זר שאכל תרומה לוקה וידוע כי רב תנא הוא ופליג וכבר בארנו בחבורנו בפי' המשנה שכל מחלוקת שלא יפסיק מחלוקת במעשה אלא בסברא לבד לא אפסיק בו הלכה ולא אומר הלכה כפלוני לפי' לא אומר הלכה כרב ולא הלכה כסתם משנה כי לדברי הכל לוקה כמו שבארנו שכל מחויב מיתה בידי שמים על אחד מהלאוין לוקה כמו שבארנו בהקדמות זה המאמר · וכן כל מועל בקדשים במזיד לוקה בלא ספק והוא אמרם על מופלא סמוך לאיש שהקדיש אמרו (נדה דף מ"ו ע"ב) הקדיש ואכלו אחרים רבי יוחנן ור"ל אמרי תרווייהו לוקין:

(אמור אל הכהנים · הלכות תרומה פ"ו)

מצוה קלד שהזהיר תושב כהן ושכירו מלאכול תרומה והוא אמרו תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש ואם אכל דינו כדין שאר זרים:

(אמור אל הכהנים · הלכות תרומה פ"ו)

מצוה קלה הזהיר מלאכול הערל תרומה וה"ה לשאר קדשים שערל מוזהר מאכילתם וזאת האכילה לא התבארה בכתוב אבל היא נלמדת בגזרה שוה · והמקבלים בארו עלב

זה

זה שזה האסור הוי מדאורייתא · ולשון יבמות (דף ע׳) מנין לערל שאינו אוכל תרומה נאמר תושב ושכיר בפסח ונכן בתרומה מה תושב ושכיר שנאי׳ בפסח הרל אסיר בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו וה״ה לשאר קדשים הנה כבר התבאר לך שערל אסור בתרומה מן התורה והמשוך אסור מדבריהם והבן זה ושם אמרו לריך שימול מדבריהם :

(הלכות תרומה פ״ז)

מצוה קלו הזהיר כהן טמא מלאכול בתרומה והוא אמרו איש מזרע אהרן והוא לרוע ובגמרא מכות (דף י״ד ע״ב) אזהרה לתרומה מנין מאיש איש וגומר איזהו דבר שהוא שוה בזרע אהרן הוי אומר זה תרומה רלה לומר שיאכלוהו הזרע כלו זכרים ונקבות וכבר נכפלה האזהרה גם כן בזה הענין באמרו יתעלה ושמרו את משמרתי והעובר לאו זה חייב מיתה בידי שמים ובסנהדרין (דף פ״ג) מנו מחוייבי מיתה ובכללם מי שאכל בטומאה תרומה טהורה והביאו ראיה מאמרו ושמרו את משמרתי :

(אמור אל הכהנים · הלכות תרומה פ״י)

מצוה קלז שהזהיר החללה מאכול את הקדש שהיא מותר לה לאכול תרומה והזה ושוק והוא אמרו יתעלה ובת כהן כי תהי׳ לאיש זר היא וגומר ובגמרא יבמות (דף פ״ח) אמרו לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה ואמרו היא בתרומת הקדשים במורם מן הקדשים לא תאכל רולה לומר חזה ושוק ושם נאמר לכתוב קרא היא בקדשים לא תאכל מאי תרומת הקדשים ש״מ תרתי כלומר כיון שנבעל׳ לפסול לה נפסלה בתרומה ושהיא כשהיא נשואה לזר ומת סוזרת לתרומה ואינה סוזרת לחזה ושוק ויהי׳ זה הלאו שהוא לא תאכל כולל ב׳ ענינים א׳ מהם אזהרה לחללה מאכילת קדשים והב׳ אזהרה לכהנת שנשאת לזר מאכילת חזה ושוק ואע״פ שמת בעלה או גרשה ואולם התיר אכילתה בתרומה והיא תחת הזר אינה מזה הכתוב ואמנם הביאו ראיה עליו מאמרו וכל זר לא יאכל קדש ואמרו מי שהיא תחת הזר הוי אימר היא כזר וכשעברה לאו זה גם כן היא לוקה :

(אמור אל הכהנים · תרומה פ״ו)

מציה קלח שהזהירנו מלאכול מנחת כהן והיא אמרו יתעלה וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל ונכפלה האזהרה בחביתי כהן גדול והיא מנחה גם כן והעובר על לאו זה לוקה ולשון ספרי כליל תהי׳ כל שהיא בכליל הרי הוא בלא תעשה על אכילתו :

(אמור אל הכהנים)

מצוה קלט שהזהיר הכהנים מאכול בשר חטאות הנעשות בפנים והוא אמרו יתעלה וכל חטאת אשר יובא מדמה אל הקדש וגו׳ ומי שאכל מהם לוקה ולשון ספרי לא תאכל באש תשרף כל שהוא טעון שריפה הרי היא בלא תעשה על אכילתו :

(לו את אהרן מעשה הקרבנות פי״א)

מצוה קמ שהזהירנו מלאכול פסולי המוקדשים שאין מותר לאכלן וזהו כשנעשה אנחנו המום בכונה כמו שהתבאר בבכורות (דף ל״ד) או שהי׳ אותו הקרבן נפסל אחר שהיעתו בדרך מדרכי ההפסד שימנעו אכילתו והוא אמרו יתעי׳ לא תאכל כל תועבה ולשון ספרי לא תאכל כל תועב׳ בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר ושם אמרו ר׳ אליעזר אומר מנין לגורם אוזן בבכור ואכל ממנו שעובר בלא תעשה תלמוד לומר לא תאכל כל תועבה ומי שאכל ממנו לוקה וכבר התבארו משפטי מלוה זו בבכורות :

(ראה אנכי . פסולי המוקדשים פי״ט)

מצוה קמא שהזהירנו מאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלי׳ והוא אמרו יתעלה לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ומי שאכל מעשר שני בלא פדיון לוקה אבל בתנאי שהתבאר במכות (דף י״ט ע״ב) והוא שאכלוהו בחוץ אחר שראה פני הבית כלומר שהגיע לפנים מחומת ירושלים והוא אמרו שם מאימתי חייבין משיראה פני הבית :

(ראה אנכי · מעשר שני פ״ב) :

מצוה קמב שהזהירנו מאכול מעשר שני של תירוש חוץ לירושלים והוא אמרו יתעלה לא תוכל לאכול מעשר דגנך תירושך ומי שאכלו בלא פדיון חייב מלקות ובתנאי הקודם במעשר דגן :

(ראה אנכי · מעשר שני פ״ב) :

מצוה קמג שהזהירנו מלאכול מעשר שני של יצהר חוץ לירושלים ומי שאכלו לוקה ובתנאי הקודם והוא אמרו יתעלה לא תוכל וגו׳ ויצהרך ואולי תרסיק למנות מעשר דגן ומעשר תירוש ומעשר יצהר שלש מלות עד שהוא כשיאכל שלשתן כאחד לוקה על כל אחד וא׳ לפי שזה הלאו שבזה הפסוק אינו לאו שבכללות שאין לוקין עליו ואמנם הוא נחלק ובבאור אמרו בגמרת כריתות (דף ד׳ ע״ב) אכל מעשר דגן תירוש ויצהר לוקה על כל אחד ואחד וכי לוקין על לאו שבכללות קרא יתירא כתיב מכדי כתיב ואכלת לפני יי׳ אלהיך מעשר דגנך וכו׳ למה לי למהדר ולמיכתבינהו כלהו ש״מ לחלק ובגמרת מכות (דף י״ח) אמרו מכדי כתיב ואכלת לפני יי׳ אלהיך לכתוב

רחמנא

רחמנא לא תוכל לאכול אותם להודיע למה לי לאפרד לפרושינהו לכלהו ש"מ לימודי לאו לכל אחד ואחד הוא דאתא הנה כבר התבאר שכל מה שהוזהר ממנו בזה הפסוק כל ענין וענין לאו בפני עצמו הוא ואחשוב להשלים שאר הלאוים שכולל זה הפסוק :

(ראה אנכי · מעשר שני פ"ג) :

מצוה קמד שהזהירנו מלאכול בכור חוץ לירושלים כשהוא תמים והוא אמרו יתעלה לא תוכל וגו' ובכורות בקרך וצאנך ולשון ספרי ובכורות זה הבכור לא בא הכתוב אלא לזר שאכל את הבכור בין לפני זריקת דם בין לאחר זריקת דם שעובר בלא תעשה הנה כבר התבאר לך שזה הלאו וכלל ב' ענינים אזהרת הזר מאכול תמי' ואזהרת הכהן מלאכלו חוץ לירושלים וב' הענינים דינם נתלה בבכור תמים ומי שעבר על זאת האזהרה לוקה :

(ראה אנכי · הלכות בכורות פ"א) :

מצוה קמה שהזהירנו מאכול חטאת ואשם חוץ לעזרה והיא אמרו יתעלה בזה הפסוק בקרך וצאנך כאלו אמר לא תוכל לאכול בשעריך וזה הפירוש בקרך וצאנך לא בא הכתוב אלא לאוכל חטאת ואשם חוץ לקלעים שהוא עובר בלא תעשה וזה לוקה וכן אוכל קדשים קלים חוץ לחומות גם כן לוקה כמו שכתוב בגמרת מכות (דף י"ז) שאכילת כל דבר חוץ למקום אכילתו לא תוכל קרינא ביה :

(ראה אנכי · מעשה קרבנות פי"א) :

מצוה קמו שהזהירנו מלאכול בשר העולה והוא אמרו יתע' לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ונדריך אשר תדור כאלו אמר לא תוכל לאכול בשעריך נדריך אשר תדור וזה פירו' ונדריך זה עולה לא בא הכתוב אלא ללמדך לאוכל עולה בין לפני זריקת דם בין לאחר זריקת דם בין לפנים מן הקלעים בין חוץ לקלעים הוא עובר בלא תעשה וזה הלאו אזהרה לכל מועל והעובר על לאו זה כלומר שאכל מבשר העולה או שיהנה משאר קדשים שחייבין עליהן מעילה כמו שהתבאר במעילה אם הי' מזיד לוקה ואם הי' שוגג מביא קרבן מעילה וישלם מה שיהנה ויוסיף חומש כמו שבארנו במסכת מעילה אמרם (פסחים דף ל"ג) הזיד במעילה רבי אומר במית' וחז"ל אומרים באזהרה והביאו ראי' ומתו בו .

(ראה אנכי מעשה הקרבנות פי"א)

מצוה קמז שהזהירנו מאכול קדשים קלים קודם זריקת דמים והוא אמרו יתעלה לא תוכל וגו' ונדבותיך כאלו אמר לא תוכל לאכול נדבותיך ובאה הקבלה לא בא הכתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת דמים שהוא עובר בלא תעשה והעובר על לאו זה לוקה :

(ראה אנכי · מעשה הקרבנות פי"א)

מצוה קמח שהזהירנו שלא לאכול זר מבשר קדשי הקדשים והוא אמרו יתעלה וזר לא יאכל כי קדש הם ואינו חייב מלקות עד שאכל בעזרה אחר זריקת דמים :

(ראה אנכי הלכות בכורים פי"א)

מצוה קמט שהזהיר הכהנים מאכול בכורים בחוץ והוא אמרו יתעלה לא תוכל וגומר ותרומת ידך אלו הבכורים שהוא לא הניח בזה הפסוק דבר שהיא טעון הבאת מקום שלא זכרו בבאור ואמר בכלל ותרומת ידך הוא בכורים בלא ספק שבאר בהם שטעונין הבאת מקום ואולם התרומה הוא ידוע שאינה טעונה הבאת מקום ואיך יזהיר מלאכול אותה בשעריך ולשון ספרי לא בא הכתוב אלא לאוכל בכורים שלא קרא עליהן שהוא עובר בלא תעשה וכבר התבאר בסוף מכות (דף י"ט) שאין חייבין עליהן אלא קודם שיכנסם בעזרה אבל משהכניסם בעזרה פטור עליהן אע"פ שלא קרא ובבכורים ג"כ התנאי שבמעשר שני ר"ל שאינו חייב עליהן כשאכלן בחוץ כל מי שאכלן בחוץ עד שיראו פני הבית וכשיאכל מהם כל מי שאכל אחר שראו פני הבית קודם הנחה בעזרה לוקה כבד אם הי' כהן אולם הישראל הוא מחויב מיתה בידי שמים כל זמן שיאכל בכורים אפילו אחר קריא' ובבאור אמרו (בכורים דף פ"ב ע"ב) התרומה והבכורים חייבין עליהן מיתה וחומש ואסורים לזרים ואם אכל אותם זר אם הי' מזיד חייב מיתה ובשוגג מוסיף חומש כדין התרומה בשוה כי מאחר שקראם הכתוב ותרומת ידך נתחייבו משפטי תרומ' וראוי לך שתבין הנה הבנה טובה עד שלא תתבלבל עליה וזה שהכהן שיאכל בכורים משראו פני הבית קודם הנחה בעזרה לוקה ואזהרתו מהכא לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ותרומת ידך כמו שהתבאר במכות (דף י"ז) כישראל במעשר שני שהוא לוקה על אכלו חוץ למקומו אף על פי שהוא שלו ואמנם הישראל כשאכלו בכורים אחר שראו פני הבית כל זמן שאכלם חייב מיתה ואזהרתו מוכל זר לא יאכל קדש כמו שבארנו במצות קל"ג מאלו המצות :

ואתה

(ואתה תצוה מעשה הקרבנות פי"א)

מצוה קנ הזהירנו מאכול מעשר שני בטומאה ואפי' בירושלים עד שיפדה

שהשרש אצלנו מעשר שנטמא פודין אותו אפי' בירושלים כמו שהתבאר במכות (דף י"ט ע"ב) והאזהרה ממנו לא בערתי ממנו בטמא ובאה הקבלה בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא ובשלישי ממכות (שם) התבאר ג"כ שהמעשר והבכורים אסור לבער מהן בטומאה והאוכלן בטומאת עצמו לוקה אבל בתנאי שיאכל זה המעשר בטומאה בירושלים בלא פדיון ואז ילקה כמו שזכרנו וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף מכות :

(והיה כי תבוא)

מצוה קנא שהזהיר מאכול מעשר שני באנינות והוא אמרו לא אכלתי באוני

ולשון המשנה (בכורים דף פ"ד) שהמעשר והבכורים טעונין הבאת מקום וטעונין וידוי ואסורין לאונן וכן כל אונן אסור בקדשים מזה הכתוב וכתוב בתורה ותקראנה אותי כאלה וגומר וכבר התבארו משפטי מצוה זו רוצה לומר אנינות בס' פסחים וב' זבחים וכל מי שאכל קדשים או מעשר באנינות לוקה :

(והיה כי תבוא)

מצוה קנב הזהירנו מהוציא דמי מעשר שני אלא באכילה ושתיה והוא אמרו

ולא נתתי ממנו למת ולשון ספרי ולא נתתי ממנו למת שלא לקחתי ממנו ארון ותכריכין וכל זמן שיוציא ממנו דבר יאכל כנגדו כמו שהתבאר במקומו ואמנם זכר המת לחזוק כאלו יאמר ואע"פ שהוא מצוה לא הוציא בה מעות מעשר שני אלא במזון לבד כמו שאמר ונתת הכסף וגו' שאם הוציאוהו בזולת המזון כאלו הוציאוהו למת שאין תועלת לו בזה :

(והיה כי תבוא)

מצוה קנג שהזהירנו מאכול טבל והוא הדבר שלא נטלה ממנו תרומה ומעשרות

והוא אומרו ולא תחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו והעובר על לאו זה שאכל טבל חייב מיתה בידי שמים והרמז על זה הנה אמרו ולא תחללו ואמר בתרומה את קדשי בני ישראל לא תחללו ויליף חלול מחלול מתרומה שהיא עון מיתה כמו שבארנו ולשון גמרא סנהדרין (דף פ"ג) מנין לאוכל טבל במיתה שנאמר ולא יחללו את קדשי בני ישראל בעתידין ליתרם לה' והוא את אשר ירימו ואמר זה הפסוק אמר והשיאו אותם עון אשמה ובגמרא מכות (דף י"ז ע"ב) אמר יכול לא יהיו חייבין אלא על הטבל שלא הורם ממנו כל עיקר נטלה ממנו תרומ' גדול' ולא נטלה ממנו תרומת מעשר תרומת מעשר ולא מעשר ראשון ולא מעשר שני ולא מעשר עני מנין תלמוד לומר לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך ושבעו · מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל אבל זה מלקות · ואולם עון מיתה אינו אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר שמי שאכל מעשר ראשון קודם שנטלה ממנו תרומת מעשר הוא חייב מיתה והוא אמרו ללוים כשלוה להוציא' מעשר מן המעשר ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו שזה אזהרה מאכול מעשר שבטבלו לפיכך חייבין עליהן מיתה כמו שהתבאר בדמאי והתבאר מזה רוצה לומר כל מי שאכל טבל קדם שיוציא ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר חייב מיתה ואזהרתו מאמרם ולא יחללו את קדשי בני ישראל כמו שבארתי במצוה הזאת ומי שאכל טבל אחר הוצאת התרומה קודם הוצאת כל המעשרות חייב מלקות ואזהרתיה מלא תוכל לאכול בשעריך ושמור זה ולא תטעה בו וכבר התבארו משפטי מצוה זו רוצה לומר טבל במקומות מדמאי ותרומות ·

(אמור אל הכהנים · קדושים הלכות מאכלות אסורות פ"י)

מצוה קנד הזהיר מהקדים חקי הזרע קצתם על קצתם אבל יוציאם כסדרן

ובאור זה הענין דרך משל כשזרוע היא טבל יוציא ממנה תחלה תרומה והיא חלק מנ' ואחר כך יוציא מהנשאר מעשר ראשון ואח"כ יוציא מעשר שני מהנשאר ותנתן תרומ' גדולה לכהן והמעשר ראשון ללוי ומעשר שני יאכל לבעלים בירושלים ועל זה הסדר ראוי שיעשה · ובאה האזהרה מהקדים מה שראוי לאחר ומלאחר מה שראוי להקדים מאמרו מלאתך ודמעך לא תאחר כאלו יאמר לא תאחר ממלאתך ודמעך מה שראוי להקדימו · ובמשנת תרומה (דף כ' ע"ב) המקדים תרומה לבכורים ומעשר ראשון לתרומ' ושני לראשון אף על פי שהוא עובר בלא תעשה שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר מה שעשה עשוי · ובמכלתא מלאתך אלו הבכורי' הנטלין מן המלאי ודמעך זה תרומה לא תאחר שלא תקדים שני לראשון ראשון לתרומה תרומה לבכורים ומעשר שני לראשון אף על פי שהוא עובר בלא תעשה מה שעשה עשוי וכבר התבאר בפרק ראשון מתרומה שהמקדים אינו לוקה ·

(ואלה המשפטים)

מצוה קנה הזהירנו מלאחר הנדרים והנדבות ושאר

שאר הקרבנות שהם חובה עליו והוא אמרו
תעלה כי תדור נדר לה' לא תאחר וגומר ובאה
הקבלה שהוא אינו עובר על לאו זה עד שיעברו
עליו ג' רגלים כסדרן וכבר התבארו משפטי
מצוה זו בפרק ראשון מראש השנה ·
(כי תצא)

מצוה קנו שהזהירנו מעלות לרגל מבלי קרבן
שיהי' עמנו ונקריבנו שם והוא אמרו יתעלה
ולא יראו פני ריקם ועכ"פ יהיו עולה ושלמים
וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת חגיגה
ומצוה זו אין נשים חייבות בה :
(כי תצא · חגיגה פ"א)

מצוה קנז שהזהירנו מעבור מה שחייבנו על
עצמנו בדבור אף על פי שהוא בלא
שבועה וזהו הנדרים כמו שיאמר אדם כשיהי'
כך או כשאעשה כך פירות העולם אסורין עלי
או פירות מדינה זו או מאכל ידוע כגון שיאסור
על היין או על הדגים או זולת זה וכן אם
יאמר הנאת אשתי אסורה עלי וכל מה שדומה
לאלו הנדרים שהתבארו דיניהם בנדרים הרי
הוא חייב לקיים אותו הנדר ובאה האזהרה
בעובר על הדבר הזה בפי' אמרו לא יחל
דברו ובא הפי' לא יעשה דבריו חולין כלומר
אם חייב על עצמו דבר שיקיים אותו ובגמרא
שבועות (דף כ' ע"ב) אמרו קונמות עובר
עליהן בלא תעשה משום לא יחל ובספרי
אמרו לא יחל מגיד שהוא עובר על בל יחל
ועל בל תאחר כלומר כשנדר קרבן ולא
הקריבו ועברו עליו ג' רגלים כסדרן הוא חייב
משום בל תאחר ומשום בל יחל וכן כל הדומ'
לקרבן כמו שידור לבדק הבית או לצדקה או
לבית הכנסת והדומה לו וכשעבר ועשה מה
שאסר על עצמו לעשות לוקה .
(ראשי המטות הפלא' הלכות נדרים פ"א)

מצוה קנח שהזהיר הכהן שלא יקח זונה
והוא אמרו אשה זונה וחללה לא
יקחו וכל זמן שיבא עליה חייב מלקות :
(אמיר אל הכהנים · קדושה הלכות אסורי ביאה
פ' י"ז י"ח י"ט) :

מצוה קנט שהזהיר הכהן שלא יקח חללה
והוא אמרו וחללה לא יקחו
וכל זמן שיבא עליה חייב מלקות :
(אמור אל הכהנים · קדושה הלכות אסורי
ביאה פי"ז י"ח י"ט)

מצוה קס שהזהיר הכהן שלא יקח גרושה
והוא אמרו ואשה גרושה מאישה
לא יקחו וכל זמן שיבא עליה חייב מלקות .
(אמור אל הכהנים · קדושה הלכות אסורי
ביאה פרק י"ז י"ח י"ט) :

מצוה קסא שהזהיר כהן גדול מליקח אלמנה
והוא אמרו אלמנה וגרושה וגומר
ואולם כפל האזהרה על כהן גדול בגרושה וחללה
זונה בעבור הענין הכתוב בקדושין (דף ע"ו)
והוא כי כשיקרה שתהיה אשה א' אלמנה גרושה
וחללה זונה ובא עליה כהן גדול לוקה ד' ואם
כהן הדיוט לוקה ג' ושם אמרו אלמנה וגרושה
וחללה זונה בזמן שהם כסדר חייב על כל אחד
ואחד ובארו שהוא באשה אחת וענין אמרו
כסדר שיהיו בה אלו הענינים על סדר הפסוק
שתהיה תחלה אלמנה ואחר כך גרושה עוד
תהיה אחר זה חללה ואחר כך זונה ואולם
הוצרכנו לזה בעבור היותה אשה אחת ובבעילה
אחת שנרצה שנחייבהו על ד' מלקיות · והשרש
אצלנו אין אסור חל על אסור אם שיהיה אסור
כולל אם שיהיה אסור מוסיף או אסור בת
אחת כמו שבארנו במקומות מכריתות בפירושנו
ובשיהיו על הסדר הזה יהיה בכלם אסור מוסיף
כמו שהתבאר שם · אבל כשיהיו נשים רבות
כגון שבא על אלמנה ועל אשה אחרת
חללה ועל אשה אחרת גרושה ועל אשה
אחרת זונה אין ספק שלוקה על כל אחד
ואחד · ואפשר שתקשה ותאמר אחר שהשרש
אצלנו שאין לוקין על לאו שבכללות לאיזה דרך
יהיה לוקה על כל אחד ואחד ובאה האזהרה
עמם בכלן בלשון אחד דע כי על זה הענין
נכפלה האזהרה על כהן גדול בגרושה זונה
חללה כדי שילמדנו שדינו בהן כדין כהן
הדיוט מלקות על כל אחת ואחת ואמנם נתחייב
כהן הדיוט מלקות על כל אחת ואחת בעבור
שנפרדה אחת מהן בלאו אחד והיו כלם לחלק
והוא אמרו ואשה גרושה מאישה לא יקחו
ואחר שנפרדה הגרושה בלאו הוא לוקה על
הגרושה בפני עצמה וזהו ענין אמרם בגמרא
קדושין (שם ע"ב) כשם שחלוקה גרושה מחללה
וזונה בכהן הדיוט כך חלוקה בכהן גדול ושם
התבאר כי בהיות הנשים גופין מוחלקין לוקה
על כל אחת ואחת בין שיהיה על הסדר בין
שלא יהיה על הסדר · הנה כבר התבאר לך
כי האזהרה מכל אחד מהן מצוה בפני עצמה
ולפי' לוקה על כל אחת ושם התבאר שכהן
הדיוט אינו חייב מלקות על אחת מהן עד
שיקח ויבעול והם אמרו בעל לוקה לא בעל
אינו לוקה מה טעם קאמר מ"ט לא יקח
משום לא יחלל וכבר התבארו משפטי מצוה זו
ר"ל ד' מצות אלו על השלמות ביבמות וקדושין :
(אמור אל הכהנים · קדושה הלכות אסורי ביאה
פרק י"ז י"ח י"ט :)

מציה קסב הזהיר כהן גדול שלא לבא על האלמנה אפי' בלא קדושין והוא אמרו ולא יחלל זרעו בעמיו ובאור זה שהכהן הדיוט נאסרו עליו הנשואין כמו שאמרנו לא יקחו והוא אסור הנשואין אבל איננו לוקה עד שיבעול כמו שקדם באורו אמנם אם בעל בלא קדושין אע"פ שזה אסור עליו ומוזהר ממנו ופסולה לכהונה איננו לוקה משום זה כי לא באה האזהרה מזה אמנם כהן גדול הנה באר בו ב' לאוין האחד הוא לא יקחו שהוא אסור הנשואין והשני ולא יחלל זרעו והוא אסור הבעילה אפילו בלא קדושין · ובגמרא קדושין (דף עח) אמרו בכהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קדש שלוקה מאי טעמא ולא יחלל אמר רחמנא והרי חלל ושם אמרו כהן גדול באלמנה לוקה שתים לוקה משום לא יקח ולוקה משום לא יחלל ואמנם נתיחד זה באלמנה מפני שהוא מיוחדת בלאו על כהן גדול והוא כשרה לכהונה ובזאת הבעילה נפסלה לכהונה ואולם גרושה זונה וחללה דינו בשלשתן כדין כהן הדיוט ר"ל שכל אחת ואחת פסולה לכהונה מתחלתה :

(אמור אל הכהנים · קדושה הלכות אסורי ביאה פי"ז י"ח י"ט)

הרמב"ן · מצות לא תעשה · מגלת אסתר

כתב הרב וסמלוה קס"ג שנמנעו הכהני' מהכנס למקדש מגודלי שער כמו שיעשו האבלים והוא אמרו ירע' ראשיכם אל תפרעו וכבר נכפלה מניעה בכהן גדול ואמר את ראשו לא יפרע והעובר על מניעה זו במיתה כלו' ששמש והוא פרוע ראש ובכלל ואלו שבמית' פרועי ראש לפי אמרו ולא תמותו אך כשיכנס במקדש והוא פרוע ראש באזהרה לא במיתה · וכתב הרב עוד והמצוה קס"ד שנמנע הכהנים מהכנס במקדש קרועי בגדים וכו' : אמר הכותב במאמר במקום הזה שבוש' כבר הזכרתי מהם שאזהרת הנכנס למקד' פרוע ראש או שתוי יין איננו מן התורה' אבל היא מעלה מדבריה' ובארתי זה במצות ע"ג עוד שיבא ראיה על זה מאזהרת כהן גדול שאמר בו את ראשו לא יפרע אמר שנכפל זה שלא נחשוב שאזהרת ראשיכם על תפרעו יהיה מלד המת לבדו וכשיעשו זה שלא על לד האבל יהיה מותר ונתבאר בכהן גדול שזה בשביל העבודה ושיהי' מסתפר (א) וזה מאמר סותר דברי עצמו שהרי

נראה לי שאיני לריך יותר להארי' בענין הכניסה למקדש פרוע ראש או שתוי יין שכבר השיבותי בזה למעלה במצות ע"ג די ספוקי · ומה שאמר עוד (א) הרמב"ן שדברי הרב סותרים זה את זה' כ"ל שגם בזה איני לריך להאריך לפי שהוא בעלמו

מצוה קסג

שהזהיר הכהנים מלהכנס במקדש מגודלי שער כמו שיעשו האבלים שלא יספרו שערם והוא אמרו ראשיכם אל תפרעו אמר תורה לא תרבו פרע ויחזקאל באר ואמר ופרע לא ישלחו וכן אמר במצורע וראשו יהיה פרוע ואמרינן בספרי יגדל פרע ולשון ספרא גם כן ראשיכם אל תפרעו אל תגדלו שער וכבר נכפלה אזהרה זאת בכהן גדול ואמר את ראשו לא יפרע ואמנם נכפלה כדי שלא תחשוב שאמרו לאלעזר ואיתמר ראשיכם אל תפרעו אמנם הוא בעבור (מדפוס ויניציא) (המת לבד אבל אם עשה זה שלא על דרך האבילות מותר ולכן באה בכ"ג שזה בעבור) העבודה והעובר על לאו זה במיתה כלומר ששמש והוא פרוע ראש ובכלל אלו שבמיתה פרועי ראש לפי אמרו ולא תמותו וכשנכנס למקדש והוא פרוע ראש ולא עבד הרי הוא באזהרה ולא במיתה :

(ויהי ביום השמיני · ביאת המקדש פ"א) :

מצוה קסד

שהזהיר הכהנים מלהכנס למקדש והם קרועי בגדים והוא אמרו יתעלה ובגדיכם לא תפרומו ולשון ספרי לא תפרומו

לא

לא תקרעו ונכפלה זאת האזהרה ג"כ באמרו בכ"ג ובגדיו לא יפרום ודע שכ"ג אסור אפי' שלא בשעת עבודה לקרוע על מתו שמת לו ובעבור התוספת הזאת נכפל זה הלאו ובספרי ראשו לא יפרע בגדיו לא יפרום על מתו כדרך שבני אדם קורעין ופורמין על מתיהן הא כיצד כ"ג פורם מלמטן וכהן הדיוט מלמעלן וכל מי שעבד ובגדיו קרועין הוא ג"כ חייב מיתה שדין פרועי ראש וקרועי בגדי' א' ואולם הכנס למקדש בדרך זה הוא בלאו וכ"ג לבד הוא אסור עליו תמיד שיפרע או שיפרום אפילו לא נכנס למקדש וזהו ההבדל שבינו ובין כהן הדיוט:

(ויהי ביום השמיני ביאת מקדש פ"א)

בעלמו הורה לנו במה בנה הרב סברתו ובעיני היא סברה נבחרת · ומה שאמר עוד: (ב) שאין להביא ראיה לפרועי ראש וקרועי בגדים מן הפסוקים שנאמרו על נדב ואביהוא הנה הסמ"ג גם הוא הביא ראיה מאלו הפסוקים · ומה שאמר כי

שהרי הרב הוא האומר שמניעת כהן גדול בכתוב הזה ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום היא על המת ואפי' לא יכנס למקדש כלל כמו שכתוב כאן שהכהן גדול ואפי' שלא בשעת העבודה לא הותר לו שיקרע על מת שימות לו והביא ראיי' ממאמרם בספרא בלשון הזה ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום על מתו כדרך שבני אדם פורעין ופורמין על מתיהם א"כ הכתוב בכהן גדול במניעת פריעה ופרימה בכהן הדיוט יהיו מצד המת לבדו ועוד הרב אמר כאן במנות הס"ה כי ג' לאוין האלו שהן ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום ומן המקדש לא יצא נכפלו בכהן גדול להאיר ענין כמו שנכפלה מניעתו מגרוש' וחללה זונה לבאר ענין מהעניני' ושהשלשה ענינים שנמנע מהם באנה השלשה לאוין הם בעצמם שנמנעו מהם באמרו ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ומפתח אהל מועד לא תצאו שמרע"ה הודיעם לאלעזר ואיתמר שלא בהתרגזכם לצרה הזאת הגדולה יותרו לכם הענינים הנמנעים מכם אבל אתם עומדין על היותכם נמנעין מפריעת הראש וקריעת בגדים ויציאה מן המקדש בשעת העבודה ועל שעת העבודה לבד חייבין מיתה והנה עתה היא חזר להשוות הכהנים כולם הגדול' וההדיוט בשלש מניעות הללו בהשוותו אותם במניעת גרושה וחללה זונה ושהכפל לבאר ענינים לבד ואם כן יהיו כולם בשעת העבודה במיתה ושלא בשעת העבודה מותרין · ועוד יהיה האיסור על המת בלבד שאף בכתוב בכהן גדול אמרו את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום על מתו ועל כל פנים אי אפשר אלא או יהיה הומר והאזהרה בכהן גדול יותר משאר הכהני' או לא ואם שוים הם יהיה כל כהן אסור לפרוע ולפרום על מתו לעולם כדינו בכהן גדול ואם אינם שוין ולא מלמדין זה על זה יהיה אמרו לאלעזר ואיתמר ראשיכם אל תפרעו מצד המת לבד וכשיעשו זה על זה האבל יהיו' מותר שהמניעה בכהן גדול מניעה אחרת מיוחדת בו וכל אלו דברים סותרין את עצמן · והנראה מעלת הרב שהוא בונה כל זה על הסברא הנפסדת שתופס לעצמו שני פנים בפסוק הזה והוא נגלה הכתוב והנדרש בו עוד שלא יצא בשעת העבודה ויתחייב מיתה ויחשוב כן בראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום שהנגלה ממנו שלא יפרע ולא יפרום על מתו והנסתר בו שלא יעבוד עבודה כן ויהיה במיתה ויחשוב עוד שהנגלה ממנו לא ילמד על כהן הדיוט לפי שהשי"ת חייב אותן להטמא על מתיהם וכל שכן שהם רשאין לנהוג אחר מיתתן ולפרוע ולפרום עליהם כדרך שבני אדם פורעין ופורמין על מתיהן וזהו הענין הנוסף בכהן גדול שממנו נכפלו המניעות הללו והנדרש בו שהוא שלא יעבוד פרוע ראש וקרוע בגדים ושלא יניח העבודה ויצא כל זה ילמד מכהן גדול להדיוט לפי שכבר בא מהן מניעה באלעזר ואיתמר שלא היו כהנים גדולים ראשיכם אל תפרעו וגו' וזאת באמת ממחשבתו של הרב שלא יסתור דברי עצמו · וכל אלה דברים רובי הסתירה והפסד ומכל מקום מאמרו שלא יכנס כהן למקדש פרוע ראש או קרוע בגדים שלא בשעת העבודה אפי' לפי ממחשבתו לא באה אזהרה בזה אלא בכהן גדול לא בכהן הדיוט בכל הכתובים האלה לא בפשטן ולא במדרשן והכלל שהמאמרים הללו דברי חלומות לא מעלים ולא מורידין: (ב) ועוד אני אומר שמאמרו של הרב בפרועי ראש וקרועי בגדים שמשמשו שהן במיתה לאמרו ראשיכם אל תפרעו

תפרעו ובגדיכם לא תפרומו בפרועי ראש וקרועי בגדים ששימשו אבל היא אצלנו מצות שעה אבל המתוקן בכל הענין הזה הוא שהכתוב הזה שנא' לאהרן ולבניו ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו לא מפני העבודה היא שיזהירם שלא ישמשו פרוע ראש וקרועי בגדים שהכנים ביום ההוא אינן עובדין שהיו אוננין ואינה מצוה לדורות ולא דרשו ממנו בתלמוד ולא בספרא ולא למדו בו דורות כלל אבל היתה הוראת שעה שלא יתאבלו

(ג) כי מנו' פרועי ראש היא הלכה למש' מסיני רק שיהא עונשו במית' כמו שמבואר בפ"ב דתענית (דף י"ז ע"ב) שאמרו כי גמירי הלכ' למית' אבל אזהרתה היא כתוב' בתור' והיא ראשיכם אל תפרעו' וגם מה שאמר (ד) כי קרועי בגדים לא בא בהם פסוק כל זה הוא לפי שיטתו שסובר שהפסוקים שנאמרו בנדב ואביהוא אין ללמד מהם אמנם דעת הרב וגם הסמ"ג אינו כן :

ולא יספדו להם ולא יבכו כלל דכתיב ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה לא אתם מפני שהיה להם י"ט ויום מועד ושמחה בימי המלואים וכן נמי שמר אותם מן הטומאה לאחיהם שנאמר ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן וגו' שאו את אחיכם ואם הי' בשאר הזמנים האחים הם החייבים להטמא שהם במצות עשה ולשון הספרא ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עוזיאל דד אהרן אמרו הכהנים אינם מטמאים למתים שהרי אלעזר ואיתמר לא נטמאו להם מי נטמא להם לוים שלא רצה יתעלה שיטמאו הכהנים ויצאו מן המקדש ביום הראשון לכהונתם וכן לא רצה בפריעת ראשם ובקריעת בגדיהם לא הורשו כלל בדבר מכל דברי האבלו' אלא באנינות שאין אנינות אלא בלב ולא יתבטל בו מצוה מן המלואים שכבר קרבו הקרבנות ובלילה יאכלו אותם והנה עשה הכתוב דין בני אהרן שנמשחו בשמן המשחה כדין משוח מלחמה לדורות שהוא אינו פורע ואינו פורם ולא מטמא לקרובים ואינו מקריב אונן אבל מפני שהחמיר בהן מיתה באמרו ולא תמותו והחמיר בהן עוד שאם יעשו כן יהי' עונש על כל העדה באמרו יתברך ויתעלה ועל כל העדה יקצוף נראה שזה דין מחודש בימי המלואים ואינו נוהג בהן בשאר הזמנין והכלל שהי' הכל הוראת שעה · ולשון ספרא עוד ויאמר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו מכאן אמרו הרוגי בית דין אין מתעסקין עמהם לכל דבר שמא תאמרו הרי אנו הולכים לבתינו מתאבלים אוננין ובוכין והלא כבר פקדנו המקום שלא תצאו מן המקדש לימד אותנו שהי' דבר לענין המאורע שדן בהן משה במיתת אחיהם בב"ד של מעלה כהרוגים בב"ד של מטה שאין מתאבלים עליהם אלא אוננין אם כן אינה מצוה לדורות כלל · אבל הכתוב שנא' ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו הוא אבל רבותינו מצוה מלמד לדורות כפי הבריתא השנויה בספרא שיכול אין לי אלא אהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה שאם יצאו בשעת העבודה חייבין מיתה מנין לכל הכהנים שבכלל הדורות וכו' והגירס להם זה ולפי שהמצוה היא כבר נאמרה להם קודם המקרא שנאמר ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת י"י ולא תמותו כי כן צויתי והוא שנאמר כאן פן תמותו כמוזהר בכם כבר והוא לשונם בספרא שמא תאמרו הרי אנו הולכין לבתינו מתאבלים אוננים ובוכים והלא כבר פקדנו המקום שלא תצאו מן המקדש והוא מה שאמר להם תחלה ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ולדורות אמר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל ולא למדו מכאן אלא חיוב המיתה לדורות מן הריבוי שמלאו בכי שמן משחת י"י עליכם אבל המצוה הנוהגת לדורות בפרועי ראש היא באמת שלא יעבדו עבודה ואם שמש כן חלל וחייב מיתה ממה ששנינו ואלו שבמיתה שתוי יין ופרועי ראש (ג) והיא הלכה למשה מסיני נסמך על קרא של יחזקאל ופרע לא ישלחו ויין לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר הפנימית ואמרו בבואם ילכו בו בעבדם כאמרו בתור' בבואם אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח לשרת איתקיש פרועי ראש לשתויי יין וזה הוא דינם מן התורה וגזרו מדבריהם שלא יכנסו בין האולם ולמזבח כלל וכן אמרו עוד (תענית דף י"ז) כהן הדיוט מסתפר משלשים יום לשלשים יום והיא גם כן גזרה מדבריהם שלא יהיו פרועי ראש כלל כדי שלא יעמדו מחוללים פסולים מן העבודה והתירו להם הכל שלא בזמן ביאה כלומר בזמן שאין בית המקדש קיים וקרועי בגדים גם כן מחללין עבודה וחייבין במיתה ולא בא בהם כתוב ולא נשנו בכלל ואלו שבמיתה אבל חיובם הוא שהבגדי' הקרועים הם כמי שאינן וה"ל מחוסר בגדים וכגמרת סנהדרין (דף פ"ג ע"ב) אמרו מחוסר בגדים מנ"ל אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן ומטו בה משמיה דר' אלעזר ברבי שמעון וחגרת אותם אבנט וחבשת להם מגבעות והיתה להם כהנה לחקת עולם בזמן שבגדיהם עליה' כהונתם עליהם אין בגדיהם עליה'

אין

הרמב"ן

אין כהונתם עליהם והוו להו זרים ואמר מר זר ששמש במיתה · ועוד השלימו ביאור הענין הזה בשני מזבחים (דף י"ח ע"ב) ושם אמרו בבאור שאם היו הבגדים מרושלין משוקין מסולקין ועבד עבודתו כשרה מטושטשין או מקורעין ועבד עבודתו פסולה והפסול הוא מדין מחוסר בגדים שאינו לבוש בהן במקום הקרע וכן פוסלו שם מסולקין עצמן דליתנהו מעיקר מן הטעם הזה בעצמו לפי שאין כל גופו לבש בהם וכן כתבו זה המפרשים וכהן גדול בא בו כתוב בפני עצמו את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום ומן המקדש לא יצא והיא אזהרה בו לעולם שלא יפרע ראשו על מתו ולא יקרע עליו אע"פ שלא יעבוד ולא יכנס במקום ואמרו (סנהדרין דף י"ח) שאינו יוצא אחר המטה שנאמר ומן המקדש לא יצא · ואומר אני שהיא מעלה מדבריהם ואסמכתא בכתוב כזה ועיקרו שלא יניח העבודה ויצא וכבר כתבתי זה והנה נסתלק מחשבון המצות המניעה הזאת שאמר הרב בקרועי הבגדי' אבל תמנה מצות מחוסר בגדים הכוללת שניהם והרב לא הביאה בחשבונו אבל בעל ה"ג מנה פרועי ראש ששימשו במיתה ומנה ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו בלאוין של מלקות ולא מנה את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום והאמת מעיד על עצמו :

מצוה קסה שהזהיר הכהני' מלצאת מהמקדש בשעת עבודה והוא אמרו יתעלה ומפתח אהל מועד וגומר ונכפלה אזהרה זאת גם כן בכ"ג ואמר ומן המקדש לא יצא ולשון ספרא ומפתח אהל מועד יכול שלא בשעת עבודה ת"ל ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה כי שמן משחת י"י אין לי אלא אהרן ובניו שאם יצאו בשעת עבודה חייבין במיתה מנין לכהנים שבכל הדורות ת"ל כי שמן משחת י"י עליהם · ודע שיש בכ"ג תוספת שהוא לא ילוה מתו וזה פשט הכתוב באמרו ומן המקדש לא יצא וכבר התבאר בשני מסנהדרין (דף י"ח) שאם מת לו מת אינו יוצא אחר המטה והביאו ראיה מאמרו ומן המקדש לא יצא כלומר זה שמותר לו לעבוד ביום שמת לו מת וכן פרשו ומן המקדש לא יצא הא אחר אם יצא מחלל ר"ל כהן הדיוט שאין העבודה מותרת לו והוא אונן אבל הוא מוזהר על זה ר"ל שלא יעבוד אונן וכבר התבאר בסוף הוריות (דף י"ב) השרש הזה והוא שכהן הדיוט אונן לא יעבוד וכ"ג עובד והוא אונן והנה יתבאר לך שאמרו ולא יחלל הוא שלילה לא אזהרי' כומר שלא תהי' עבודתו חולין ואע"פ שהוא אונן ופשט הכתוב כי אמרו לא יחלל טעם לאזהרה הקודמת שהוא לא יצא כי לא יחלל ולפי הענייני' האלו כמו שהתבאר לאו זה אין ראוי למנותו בפני עצמו כמו שהתבאר למי שמבין השרשים הקודמים בזה המאמר · וכבר התבאר שאלו הג' לאוין שהם ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום ומן המקדש לא יצא אמנם נכפלו בכ"ג לבאר ענינים כמו שנכפלה האזהרה להוציא מגרושה זונה וחללה לבאר ענין מה מהג' ענינים המוזהר מהם באלו הג' לאוין הם בעצמם המוזהר מהם באמרו ראשיכם אל תפרעו ואמר משה רבינו עליו השלום אמרם לאלעזר ואיתמר שלא בהתרגזכם על צרה גדולה הותרו לכם הענינים האסורי' לכם אבל אתם בקדושתכם על היותכם מוזהרים מפריעת ראש ומקריעת בגדים ויציאה מן המקדש בשעת עבודה ונכפלה אזהרה בכהן גדול עד שהתבאר לנו שאזהרה זו בשעת עבודה לבד חייבין מיתה כמו שתראה אותם הביאו ראי' לבאר ענין אמרו ומפתח אהל מועד וגומר מאמרו מן המקדש לא יצא ואף על פי שכל לאו מאלו הלאוין שהם נכפלין בכהן גדול ענין נוסף כמו שבארנו הנה אין בזה רבוי מנין המצות למי שיבין מה שהקדמנו לפי כי גופיה דקרא הוא שלא יעשה דבר מזה בשעת עבודה :

(ויהי ביום השמיני · ביאת מקדש פ"ג)

מצוה קסו שהזהיר כהן הדיוט מהטמא לשאר מתים כי אם לקרוביו המבוארים בכתוב והוא אמרו לנפש לא יטמא בעמיו ומי שעבר על לאו זה ונטמא לזולת ה' מתי מצוה חייב מלקות וזאת אזהרה אין הנשים חייבות בה ובאה הקבלה בני אהרן ולא בנות אהרן :

(אמור · הלכות אבל פרק ג')

מצוה קסז הזהיר כהן גדול מהכנס עם מת תחת תקרה ואפילו לקרוביו והוא אמרו ועל כל נפשות מת לא יבא וכל זמן שיטמא אפילו לאביו ולאמו לוקה :

(אמור · הלכות אבל פ"ג)

מצוה קסח שהזהיר כהן גדול מהטמא למת מן המתים במין ממיני הטומאה בין בנגיעה בין במשא והוא אמרו לאביו ולאמו לא יטמא ואפשר שחשב שזה ענין הקודם עצמו ושאמרו לאביו ולאמו תוספת באור · אין הדבר כן אבל הם ב' לאוין לא יבא ולא יטמא · ולשון ספרי

ספרי חייב בלא יבא וחייב בלא יטמא וכן חייבין בכהן הדיוט מכהן גדול כדין לגזרה שוה שאמרו כמו שכהן גדול שנאסרה עליו טומאת מת חייב בב' לאוין בלא יבא ובלא יטמא כן כהן הדיוט שנאסר עליו להטמא במת חייב בלא יבא אבל אנחנו לא מנינו אותו בעבור הטעם שהקדמנו בשרש הב' אולם מנינו אלו הב' לאוין להיותם ב' ענינים לא יבא ולא יטמא וענין ולא יבא זולת ענין לא יטמא כמו שבארו מקובלי הפירוש ואמרו חייב בלא יבא ובלא יטמא:

(אמור. הלכות אבל פי"ג)

מצוה קסט הזהיר שלא יקח כל שבט לוי חלק בארץ והוא אמרו לא יהי' לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם אחיו י"י הוא נחלתו:

(שופטים ושוטרים · הלכות שמיטה פי"ג)

מצוה קע היא האזהרה שהוזהר כל שבט לוי גם כן מלקחת חלק בבזה כשכבשו את הארץ והוא אמרו יתעלה לא יהיה לכהנים חלק ונחלה ולשון ספרי חלק בבזה ונחלה בארץ · ויש לך שתקשה ותאמר מפני מה מנית ענינים אלו שתי מצות והם אזהרה מקחת חלק בבזה ונחלה בארץ ושניהם בלאו אחד דע אתה המקשה שכבר נחלק זה הלאו באומרו לא יהיה לכהנים הלויים חלק והוא אזהרי' מקחת חלק משלל העיר והשני ונחלה לא יהיה לו והוא אזהרה מקחת חלק בארץ וכבר נכפלה האזהרה משני ענינים אלו בעצמן לכהנים והוא אמרו לאהרן בארצם לא תנחל בשעת חלוק הארץ וחלק לא יהי' לך בבזה · ואולי אתה תחשוב שאלו שני לאוין הנזכרים בתורת כהנים ב' מצות ולפי' ראוי למנותם · דע כשבא האזהר' על כל שבט לוי הנה כבר נכנסו הכהנים בכלל ואמנם נכפל בכהנים לחזוק וכל מה שדומה לזה מן הכללים והפרטים ואמנם יכפל לחזוק או להשלים הדין כשלא יהיה שלם מן האזהרי' אחת ואלו מנינו אמרו לאהרן בארצם לא תנחל תוספת על שאמר לא יהיה לכהנים הלוים הנה מתחייב גם כן לפי זה ההקש בעצמו שנמנה הגרושה וחללה והזונה על כהן גדול בג' לאוין חוץ מהג' לאוין שבאו בכלל כהן בין גדול בין הדיוט ואם יאמר אומר שגם כן היה ראוי שימנו הנה נאמ' לו בהכרח יהיה כהן גדול אסור בגרושה חייב שתים אחת משום כהן והגרושה אסורה לו ושנית משום כהן גדול והוא גם כן אסורה לו בלאו אחר וכבר התבאר בקדושין שאינו חייב אלא אחד הנה התאמת כי אזהרה שהיא בכלם לבד היא שתמנה ומה שיבא באותו הענין בעצמו אזהרה אחרת על היחוד אמנם היא לבד ללמד משפט מן המשפטים או להשלים הדין כמו שבארתי במצות קס"ה מאלו המצות ומזה המין בעצמו האזהרה שהזהיר הכהנים לא יקרחו קרחה בראשם ואלו ג' לאוין כבר קדמו כל ישראל בכלם ואמר לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשימו קרחה בין עיניכם ושרט לנפש ואולי נכפלו בכהנים להשלים הדין לבד כמו שהתבאר בסוף מכות (דף כ) כשבארו משפטי אלו הג' מצות ואלו היו לאוין מיוחדים לכהנים ולא יהיו להשלים הדין אבל מצות בעצמן היה כהן בכל מעשה מהן חייב ב' מלקיות מצד שהוא ישראל ומצד שהוא כהן ואין הענין כן אבל מלקות א' כשאר ישראל כמו שהתבאר במקומו והבן זה:

(שופטים ושוטרים · הלכות שמטה פי"ג)

מצוה קעא הזהירנו מעשות קרחה בראש על המתים כמו שיעשו הסכלי' והוא אמרו יתעלה ולא תשימו קרחה ונכפלה אזהרה זו בכהנים באמרו לא יקרחו קרחה וגומר להשלים הדין בזה כי מאמרו בין עיניכם היינו יכולין לומר כי הקורח מן הראש לבד יאסר ולכן באר ואמר בראשם לחייב על הראש כבין עיני' ואלו אמר גם כן לא יקרחו קרחה בראשם היינו אומר בין על המת בין שלא על המת וכבר באר שם למת וכל מי שיגלח שער ראשו בקרח' על מת לבד כגריס לוקה בין היה כהן או ישראל לוקה על כל קרחה וקרחה מלקות אחת וכן כפל בכהנים ופאת זקנם לא יגלחו וגומר אמנם בא להשלים דין מצוה זו כמו שהתבאר במכות (דף כ')

(ראה אנכי מדע הלכות ע"ז וחוקות הגוים פי"ב)

מצוה קעב הזהירנו מלאכול בהמה טמאה וחיה טמאה והוא אמרו יתעלה את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגומר ואולם שאר בהמה טמאה לא בא עליה לאו בבאור אבל מאמרו וכל בהמה מפרסת פרסה ומעלת גרה בבהמה אותו תאכלו הנה הודיע שכל מי שאין לו סימנין אלו יחד הוא מוזהר על אכילתו והאוכל חייב אבל הוא לאו הבא מכלל עשה שהתבאר שהוא עשה והשרש אמרנו לאו הבא מכלל עשה עשה ואין לוקין עליו ואמנם נאסר לנו שאר בהמה וחיה טמאה ואנו חייבין על אכילתן מלקות מקל וחומר שאנו אומרין כשהחזיר והגמל שבו סימן טהרה אי לוקין עליו ק"ו לשאר בהמה וחיה טמאה שאין להן סימן

טהרה ככל שלוקין עליו ולשון ספרי בכל זה אמר אותה תאכלו אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר את זה לא תאכלו אין לי אלא אלו בלבד שאר בהמה ושיה טמאה מנין ודין הוא מה אלו שיש בהן סימן טהרה הרי הן בלא תעשה על אכילתם שאר בהמה טמאה שאין בהן סימן טהרה כלל אינו דין שתהא בלא תעשה על אכילתן כגמל והארנבת והשפן והחזיר מן הכתוב ושאר בהמה טמאה מן הכתוב כמלאת מצות עשה שהן מן הכתוב ומצות לא תעשה מקל וחומר אבל הקל וחומר זה אמנם הוא לגלויי מילתא בעלמא כמו שזכרנו בכתו מאכולתו לפי מה שנתבאר במקומו ולפיכך מי שיאכל כזית מבשר בהמה טמאה או חיה טמאה מאי זה מין שיהיה מהן לוקה מדאורית׳ ודע זה :

(ויהי ביום השמיני קדושה הלכות מאכלות אסורות)

מצוה קעג הזהירנו מאכול דג טמא והוא אמרו יתעלה במיני דגים והם ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ומי שאכל כזית מהן לוקה :

(ויהי ביום השמיני קדושה הלכות מאכלות אסורות)

מצוה קעד הזהירנו מלאכול עוף טמא והוא אמרו יתעלה במינים ההם ואת אלה תשקצו מן העוף וגומר ומי שאכל מבשרם כזית לוקה וכבר השבארו משפטי מצוה זו עם השתים שלפניה בג׳ מחולין :

(ויהי ביום השמיני קדושה הלכות מאכלות אסורות פ״ב)

מצוה קעה הזהירנו מלאכול שרץ העוף והוא אמרו יתעלה במשנה תורה כל שרץ העוף וגומר ולשון ספרי כל שרץ העוף הוא מצות לא תעשה ומי שאכל מהם לוקה :

(ראה אנכי קדושה הלכות מאכלות אסורות)

מצוה קעו הזהירנו מלאכול שרץ הארץ כחולעים והחפושות והדומה להם וזהו הנקרא שרץ הארץ והוא אמרו וכל השרץ השורץ וגו׳ ומי שאכל לוקה :

(ויהי ביום השמיני קדושה הלכות מאכלות אסורות פ״ב)

מצוה קעז הזהירנו מאכיל׳ השרצים המתהוי׳ מהעפושים אע״פ שאינן מין ידוע ולא יתהוו הזכר ונקבה והוא אמרו ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ וגומר ולשון ספרא השרץ הרומש על הארץ הוא אף על פי שאינו פרה ורבה וזהו ההפרש בין אמרו השורץ על הארץ ובין הרומש על הארץ כי השרץ נקרא שיש בו כח המוליד בדומה והרומש נקרא המתהוה מן העפושים ומי שאכל ממנו לוקה :

(שם)

מצוה קעח הזהירנו מלאכול תולעים המתילדים בפירות ובזרעים ומעת שילכו ויצאו על שטח אותן הזרעים או איתן הפירות ובזרעים ואפילו מצאנו אותם אחר כן תוך הזרע או תוך הפרי אינו מותר לאכלם ומי שאכלם לוקה והוא אמרו לכל השרץ השורץ על הארץ ולשון ספרי להביא את שפרשו לארץ וחזרו :

(שם)

מצוה קעט הזהירנו מאכול אי זה שרץ שיהי׳ בלתי יחוד בין שרץ העוף בין שרץ המים בין שרץ הארץ והוא אמרו יתעלה אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ לאו זה בפני עצמו ולוקין עליו והוא דומה לאסור כולל לפיכך מי שאכל כלום משרץ הארץ לוקה שתים א׳ משום השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל ואחד משום אל תשקצו את נפשותיכם ומי שאכל שרץ העוף לוקה שתים אחד משום שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו ואחד משום אל תשקצו ואם אכל בעל חיים עף וילך על הארץ עד שיהי׳ שרץ העוף ושרץ הארץ חייב עליו ד׳ מלקיות ואם חוזר לזה שיהי׳ גם כן משרץ המים יהי׳ חייב עליהם ו׳ מלקיות הה׳ משום דג טמא שנאמר מבשרם לא תאכלו והששי משום אל תשקצו לפי שהוא כולל גם כן שרץ המים ואין אלו כתוב לאסור שרץ המים זולת אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ על האר ובאלו הסרלי׳ אמרו בגמר׳ מכו׳ (דף י״ו ע״ב) אכל פוטיתא לוקה ד׳ נמלה לוקה ה׳ צרעה לוקה ו׳ וזהו הפירוש שפירש כל מי ששמעתי אומר או ראיתי דבריו בפירוש אשר פירש בזה המאמר שהוא אכל פיטיתא וכו׳ והוא פירוש בלתי אמתי לא ימשך ולא ישלם אלא על סליק הסרסים האמתים שבא עליהם המופת בלשון התלמוד וזה כשתעיין במה שהקדמנו הנה תמצאם שחייבו ג׳ מלקיות מלאו אחד והוא אל תשקצו וכבר התבאר ביטול זה ושלא ילקה ב׳ מלקיות על לאו אחד בשום פנים כמו שהתבאר במולין וכבר הקדמנו אנחנו זה השורש ובארנוהו פעמים והנה אביא לך דמיונות במה שעתיד והנאמר האמתי אשר לא תמהה ממנו ולא תרסיקהו כי מי שאכל בעל חיים יהי׳ שרץ העוף ושרץ הארץ לוקה ב׳ מלקיות לבד אחד משום שרץ העוף שהתבאר בו לאו גם כן ואחד משום אל תשקצו שיאסיר

כל

כל שרץ ושרץ המים גם כן בכלל כל השרץ כאומרו בכל השרץ השורץ ואם אכל שרץ הארץ לבד לוקה אחד משום כל השורץ השורץ וכו' וכן על שרץ העוף א' משום שרץ העוף וכן על שרץ המים א' לבד משום אל תשקצו את נפשותיכם ואין בהיותו זה הלאו כולל שרץ הארץ לוקה על שרץ הארץ ב' כי אלו באו לכו אלף לאוין כלם מבוארין בשרץ הארץ אינו לוקה אלא א' לפי שכלם נכפלו בענין א' בעצמו ולפי' אמר שרץ הארץ לא תאכל שרץ הארץ לא תאכלו שרץ הארץ לא יאכלו אע"פ לא יתחייב עליו אלא מלקות א' התורה אלו שקבעו זה השורש הנפסד יסברו שתי שליבם שענש לוקה ב' בעבור שבאו בו ב' לאוין לא ראיתים מעולם יסברוהו זה אבל יגנו אותו אלו אמרו אדם אחר ולא יגנו עצמם באמרם ששרץ העוף או שרץ הארץ לוקה ב' א' בעבור הלאו המבואר בו ואחד משום אל תשקצו וזה מן הבאור בענין לא יעלה מהכעור השכל · ואשיב אל הכונה שהתחלתי לבארה ואומר כי כשיקרה שיתילד בעל חיים בזרע מן הזרעים או בפרי מהפירות ואחר כן יצא לאויר ואע"פ שהוא לא נגע בשטח הארץ הנה אם אכל א' חייב מלקות א' לפי שבא בו לאו בפני עצמו כמו שבארנו במלוא שלפני זאת ואם פירש על הארץ והלך בה חייב על אכילתו א' משום השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום וא' משום שקץ הוא לא יאכל ואם קרה עם זה שלא יהיה פרה ורבה חייב עליו ג' מלקיות הב' שקדם זכרם והג' לא תטמאו את נפשותיכם ואם נתחדש על אלו שהי' מעופף חייב עליו מלקות ד' משום שרץ העוף טמא הוא לא יאכל ואם יתחבר על זה שיהיה שט במים עם היותו מעופף כמו שנראה זה תמיד במינין רבים חייב עליהם מלקות הה' משום שרץ המים שכלל אותו לאו והוא אל תשקצו ואם יחובר אל זה שיהי' זה הבעל חיים מעצמו המתילד מן האוכל עוף ג"כ חייב עליו מלקות ו' משום את אלה תשקצו מן העוף לא תאכלו ולא תרחיק התילד עוף מעפוש והבריות רואים תמיד עופות יתילדו מן העפושים יותר גדולים מן האגוז הקטן ולא תרחיק היות מין אחד בעצמו והוא עוף טמא והו שרץ העו' שזה אינו רחוק כי הנ' יהי' לו ענייני העוף ופעולותיו ועניני שרץ העוף הלא תראה פי' הקדמונים כלם מנו לכל אלו ו' מלקיות דג' טמא ושרץ המים וזה ג"כ אמת לא תרחיקהו כי הנה יתכן שיהי' דג ושיהי' שרץ המים וכמו כן יהיה עוף ויהי' שרץ המי' וכמו כן יהיה עוף ושרץ העוף וזהו פוטיתא שהוא עוף ושרץ העוף ושרץ הארץ ושרץ המים ולפי' חייבין ד' מלקיות והנמלה לוקה עליה ה' וזאת הנמלה הנזכרת היא הנמלה הפורחת המתילדת מעפושי הפירות שאינה פרה ורבה וחייב עליה משום שרץ שפורש מן האוכל וא' משום שורץ על הארץ וא' משום רומש על הארץ וא' משום שרץ העוף וא' משום שרץ המים והנרע' המתילדת מן העפושים ג"כ נוספת על אלו היותה עוף ושרץ העוף ואינו נמנע התילד הנמלה או הנרעה וזולתם ממיני העופות והשרצים מן העפושים בתוך האוכל אלא אצל הסכלים שאין להם ידיעה בחכמת הטבע אלא יחשבו כי כל מין ומהמינים א"א שיתילד איש מאיש אלא מזכר ונקבה בעבור שהם רואים זה וכבר ביארתי לך הענינים שבהם תתבונן ותאמר זה הבעל חיים אדם חייב על אכילתו כך וכך מלקיות וזה אינו חייב אלא כך ומאלו הכתובים יתבאר לך כי מי שאכל בעל חיים כלו לא נבקש עליו שעיר ולא נאמר אם הי' בו כזית אבל אם אכל יתוש קטן לוקה ג' מלקיות משום שרץ השורץ על הארץ ומשום השרץ הרומש ומשום שרץ העוף והנה אמרו ג"כ (מכות דף י"ו ע"ב) המשהה נקביו עובר משום בל תשקצו ומאן דשתי מיא בקרנא דאומן והוא כלי המצילה עובר משום בל תשקצו את נפשותיכם והוא ההיקש שבאכילת הדברים הנמאסים ושתית הדברים המגונים שירחיקם האדם שיהי' מוזהר מהם אבל אינו חייב מלקות עליו בעבור כי פשטי' דקרא הוא בשרץ לבד אבל נכתב על זה מכות מרדות הנה כבר התבארו לך כל מה שהקדמנו שזה הכתוב שהוא אל תשקצו אמנם לקחנו ממנו אסור שרץ המים בלבד שלא בא בו אסור מיוחד זולת זה והבין זה :

(שם)

מצוה קס הזהיר מאכול המתה והוא אמרו לא תאכל כל נבלה ומי שאכל ממנה כזית לוקה :

(ראה אנכי · קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ד)

מצוה קסא הזהירנו מאכול טרפה והוא אמרו ובשר בשדה טריפה לא תאכלו אמנם פשט כתוב הוא כמו שנזכר במכלתא והוא אמרם דבר הכתוב בהוה מקום שרוב הבהמות מלויות להטרף · אבל בא בקבלה ג"כ לזה הפסוק באור והוא כך ובשר בשדה טרפה הוא ולפי' לא תאכל אותו ר"ל שכל בשר כיון שיצא ממסילתו נעשה טרפה כגון בשר קדשי הקדשים כשיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים כשיצאו חוץ לחומה או בשר הפסח כשיצא

כשילא חוץ למבורה או כשהוליא העובר את ידו כמו שהתבאר ברביעי מחולין (דף ס"ח) אלו מיני בשר יקראו כלם בשר בשדה טרפה לא תאכלו ומי שאכל מהם כזית לוקה מן התורה וכן בשר מן החי יקרא גם כן טרפה ומי שאכלו לוקה ובגמרא חולין (דף ק"ב ע"ב) אמרו ובשר בשדה טרפה זה אבר מן החי וכבר נכפלה האזהרה בזו ובמלות שלפניה בכהנים לבד שהתורה לותה אותי' לאכול חטאת העוף והי' במליקה והמליקה בלא ספק בחולין אינה שחיטה אבל נבלה והיה עולה במחשבותינו שהיה מותר גם כן להם בחולין אכילת המליקה וה"ה לכל שחיטה הנפסדת ולכן באר שהם נשארים בכלל ישראל ובאזהרה מאכול נבלה וטרפה וכן זכרו החכמים מחובר אל דין אמר העידו עליו מזה הכתוב אין מכונת מאמרנו זה זכרונו אבל הבהמה והיה שיתחדש בה אחד מן הטרפיות המקובלות הנה אכילת' אסורה ואפילו נשחטה כראוי ומי שמחט' שחיטה כשרה ואכל מבשרה לוקה מדרבנן וכבר התבארו הטרפיות בגמרא חולין ובסוף מכות התבארו משפטי אלו עם מלוה שלפני זאת המלוה :

(ואלה המשפטים · קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ד)

מצוה קפב הזהיר מאכול אבר מן החי והוא שמחתך ממנו אבר והוא חי ואכל אותו האבר כברייתו כזית אפי' הי' בה מן הבשר כל שהו' ומי שאכלו לוקה והאזהרה מזה אמרו לא תאכל הנפש עם הבשר ולשון ספרי הנפש עם הבשר זה אבר מן החי וכן נתבאר בג' מחולין (שם) ושם נאמר אכל אבר מן החי ובשר מן החי חייב ב' ובאור זה שהם שני לאוין הלאו א' לא תאכל הנפש שהוא אסור האבר והלאו הב' ובשר בשדה טרפה שהוא אסור בשר החי ג"כ כמו שבארנו וכבר נכפלה האזהרה בענין בלשון אחר באמרו לנח באבר מן החי אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו :

(ראה אנכי · קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ה)

מצוה קפג הזהיר מאכול גיד הנשה והוא אמר על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה ומי שאכלו כלו לוקה ואפילו הי' קטן מאוד או שאכל ממנו כזית וכבר התבארו משפטי מלוה זו בפ"ז מחולין :

(וישלח יעקב · קדושה הלכות מאכלות אסורו' פ"ו)

מצוה קפד הזהירנו מאכול דם והוא אמרו כל דם לא תאכלו וכבר נכפלה בו האזהרה פעמי' ובא בבאור הכתוב בו שהוא בכרת ואומר כל אוכליו יכרת אם הי' מזיד ובשוגג חייב חטאת קבועה וכבר התבארו משפטי מלוה זו בפ"ה מכריתות :

(צו את אהרן · קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ו)

מצוה קפה הזהירנו מאכול חלב בהמה טהורה והוא אמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו וכבר נכפלה האזהרי' בו ובא בו הכרת בבאור אם הי' מזיד ואם הי' שוגג חייב קרבן חטאת קבוע' וכבר התבארו משפטי מלוה זו בפ"ק מחולין :

(שם)

מציה קפו הזהירנו מלבשל בשר בחלב והוא אמרו לא תבשל גדי בחלב אמו ומי שבשלו לוקה אע"פ שלא אכל כמו שהתבאר במקומת מהתלמוד :

(משפטים · קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ט)

מציה קפז הזהירנו מאכול בשר בחלב והוא אמרו גם כן לא תבשל וגו' פעם שניה ר"ל אסיר אכילה ובחולין (דף קיד) אמרו בשר בחלב לוקה על בישולו ולוקה על אכילתו ובגמ' מכות (דף כ"א ע"ב) אמרו המבשל גיד הנשה בי"ט בחלב ואכלו לוקה ה' מלקיות לוקה משום אוכל ומבשל ומשום מבשל בשר וחלב ומשום הבערה ושם אמרו אפיק הבערה ועייל עלי הקדש ואזהרתיה מהכא ואשריהם תשרפון באש לא תעשון כן לי"י אלהיכם ובגמ' חולין (דף קי"ד) אמרו אפקיה רחמנא לאכילה בלשון בישול דכי היכי דלאי בשיל לקי אאכילה נמי לוקה ובני' מפסחים (דף כ"ה) אמרו להכי לא כתב רחמנא בבשר בחלב אכילה בהדיא לומר שלוקים עליו אפי' שלא כדרך הנאתו וזכור זה · ובכאן ראוי אי' שארמוז על שרש גדול שלא קדם לי זכרו וזה שאמרו לא תבשל גדי נכפל בתורה ג' פעמים ואמר מלמד שכל לאו מהם לענין אמרו א' לאכיל' וא' לבישול וא'להנא' ולמקש' שיקש' ויאמר לאיזה דבר מנית אסור אכילתו ובשולו ב' מלות לא תמנה אסיר הנאתו מלוה בפני עצמה ידע המקש' כי אסור הנא' אין ראוי למנותו מלוה בפני עצמו מפני שהיא ואכילה ענין א' כי האכילה מין ממיני הנאה ואמרו בדבר שהוא לא יאכל אמנם הוא דמיון מדמיוני הנאה והכוני' שהוא לא יהנה בו לא באכילה ולא בזולתו והוא אמרו כל מקום שנא' לא תאכלו לא יאכל א' אסור אכילה וא' אסור הנאה במשמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט

לך בגילה שבאר בה הכתוב התועלת בה והוא אמרו לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ולפי זה השרש אין ראוי למנות אסור אכיל' והנאה ב' מצות ואלו מלינו ב' מצות בבשר בחלב היה ראוי כ"כ בחמץ ובערלה ובכלאי הכרם שיהיה בכל א' מאלו ב' מצות אם אסור הנאה מצוה בפני עצמה ומלד שכסל מאלו ולא מנה זולת הלאו שבא באכילתי' לבד ובכלל זה אסור הנאה שהכחנו כמו כן יפול בבשר בחלב · ונשאר בכאן שאלה א' לבד והיא כי יש לאומר שיאמר אחר שאסור הנאה יגיע מאיסור אכילה לאיזה דבר היה לריך הכתיב אל לאו בבשר בחלב לאסור הנאתי כמו שבארנו · הנה תשובת זה שהוא הולרך אל זה מפני שלא כתב לא תאכל ממנו שמענו יאסרו האכיל' והההנאה לפיכך הולרך לאו א' לאסור הנא' וכבר זכרנו הסבה שבעבור' לא כתב אכילת בשר בחלב שכל מה שבז' אכילה אינו חייב עד שיהנה בגרונו אמנם אם פתח פיו ובלע מן האסור והוא חם עד שישרוף גרונו פטור חוץ מבשר בחלב שהוא חייב על אכילתו ואפי' לא יהנה כמו שזכרנו וכמו כן כלאי הכרי כמו שנבאר אחר זה והבין כל אלו השרשים וזכרי' וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ"ס תחולין:

(כי תשא · קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ט)

מצוה קפח הזהירנו מאכול בשר שור הנסקל ואפי' נשחטהו קודם שנסקל שהוא מעת שנגמר דינו נאסרה אכילתו אע"פ שנשחט שחיטה כשרה והוא אמרו לא יאכל את בשרו ולשון מכילתא שור שילא ליסקל וקדמו הבעלים ושחטוהו בשרו אסור באכילה לכך נאמר לא יאכל ומי שאכל ממנו כזית לוקה:

(ואלה המשפטי' · קדושה הלכות מאכלו' אסורו')

מצוה קפט הזהירנו מאכול הלחם העשוי מתבואה חדשה קודם שישלם ויום י"ו בניסן והוא אמרו ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ומי שאכל ממנו כזית לוקה:

(אמור אל הכהנים · קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"י)

מצוה קצ הזהירנו מאכיל קלי מתבואה חדשה קודם י"ו בניסן והוא אמרו וקלי לא תאכלו ומי שאכל ממנו כזית לוקה:

מצוה קצא הזהירנו מאכול כרמל מן החדש קודם כלות י"ו בניסן והוא אמרו יתעי' וכרמל לא תאכלו וכבר נקדם לנו אמרם (כריתות דף ה') אכל לחם וקלי וכרמל חייב על כל א' וא' וכבר התבארו משפטי החדש בפ"י ממנחות ובמקימות משביעית ומעשרו' וחלה:

(שם פ"י) :

מצוה קצב הזהירנו מאכיל ערלה והוא אמרו יתעלה יהיו לכם ערלים לא יאכל ומי שאכל ממנו כזית לוקה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכ' ערלה ואסור אכילת ערלה בח"ל הלכה למשה מסיני אמנם לשון התורה בא"י לבד:

(קדושי' תהיו ·קדושי הלכו' מאכלו' אסורו' פ"י)

מצוה קצג הזהירנו מאכול כלאי הכרם בלבד והוא אמרו פן תקדש המלאה ובאה הקבלי פן תקדש פן תוקד אש ר"ל שאיני מותר ליהנות ממנו וכבר קדם לך זה השרש כל מקום שנאמר פן ואל איני אלא לא תעשה ובשני מפסחים (דף כ"ד ע"ב) כשאמרו כל אסורין שבתורה אין לוקים עליהם אלא דרך הנאתן ר"ל שכל מה שנאסרה אכילתו הוא חייב באכילתו כשיהנה בו ואמר אחר כן הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתי מ"ט דלא כתיב בהו אכילה אלא פן תקדש פן תיקד אש וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כלאים ואין חייבין עליה מן התורה אלא בא"י:

(כי תצא למלחמה . קדושה הלכות מאכלות אסורות)

הרמב"ן מצוה לא תעשה מגלת אסתר

מצוה קצד

הזהירנו מלשתות יין נסך וזה לא בא בכתוב נגלה בבאור אבל אמרו בע"א ישתו יין נסיכם

כתב הרב והמלוי' ק"ד שנמנענו משתיי' יין נסך וזה לא בא בו כתוב גלוי בביאור אמנם אמרו בע"א אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור אף יין אסור ואתה ידעת שהוא אסור בהנאה ולוקין עליו כמו שנודע בכל התלמוד וכתב הרא"ה על היות יין נסך מאיסורי דאורייתא ושהוא ימנה מכלל

נראה לי שכן הוא כאשר הודה הרמב"ן בעצמו (א) שלא הבין דברי הרב כי ראיתו איננו על שיין נסך אוסר במשהו רק על אמרם כל אסורים שבתורה שמשמע שהוא מן התורה ואף אם נאמר שראיתו היא משום שהוא

לית אמרם בגמרא ע"א כל איסורין שבתור' בין במינם בין שלא במינם בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך דבמינן במשהו וזאת ראיה בתורה שיין נסך מאיסורין שבתורה (א) ולא

נסיכם מה זבח אסור אף יין אסור ואתה יודע שאסור הוא בהנאה ולוקין עליו כמו שהתפרסם בתלמוד והראיה על היות יין נסך אסור ואסורי אוריית' ושהוא ימנה ממצות לא תעשה אמרי' בע"ז (דף ע"ג ע"ב) רבי יוחנן ור"ל

שהוא במשהו גם זה יתכן שהרי לא מצינו איסורי' דרבנן במשהו (ב) ומה שאמרו ביין נסך בפ"ב דע"א כל דתקין רבנן כעין דאורייתא תקון איננו על שעור משהו רק הביאו זה כדי שנאסור כנים של חרס שנשתמש בהם יין נסך שנים שאינן יוצא מידי דופיו לעולם ומה שהביא מהתוספתא (ג) שאומר שהוא במשהו זהו ביין נסך ממש ומ"ש (ד) שהרי ג"כ כתב כן בחבורו הגדול · אני לא ראיתי לו זה הדעת שם אבל אדרבי' כתב בריש פ' י"א מהלכות מאכלות אסורות השותה מסתם יינם רביעית מכין אותו מכת מרדות הרי שלא כתב שסתם יינם במשהו . ומ"ש עוד (ה) שהמאמ' שהביא' הרב מספרי ומפ' חלק שאומר ועדיין לא נאסר להם יין של נכרים שהוא בסתם יינם נ"ל שביין נסך ממש הוא וראיה ממ"ש בזה המאמר ועדיין לא נאסר יין עמוני ולא סתם יינם ומה הי' צריך להזכיר יין עמוני והלא יין של כל הנכרים הי' בכלל סתם יינם אלא בודאי יין עמוני הי' יין נסך ממש ועוד אני אומר שאז כל יינם הי' יין נסך ממש שכן אמרו בפרקי ר"א פרק מ"ז בענין פנחס כשהחרים על שתיית יינם אמר שכל יינם של נכרים לע"א ולא עוד אלא שהן לוקחי' ראשי' תירושם לע"א ומה שהביא מהתנחומא (ו) שהנשים הללו היו מפתות אותם בדבר התר נ"ל שהמאכל בלבד הי' דבר מותר שהיה משלהם ואחרי שהתחילם בהתר היו נותנות להם דבר אסור והוא היין ומה שאמר (ז) שאם זה המאמר יתפרש ביין נסך ממש א"כ יהי' מדרבנן מאחר שנאסר אח"כ נ"ל כי גם שנאסר אח"כ על זה לא נאמר היותו דרבנן שמשה אסרו לנו מעצמו כי מה שאמרו כל התורה כלה נאמרו כללותי' ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אין פירושו שבסיני נתן למשה את התורה כלה שהרי לא נזכר כי שמענו שם רק י' הדברות אבל פי' המאמר הוא כי משה שמעה כלה בסיני ואח"כ כתבו לנו מעט מעט כל מצוה ומצוה עד כי בשנת ארבעי' השלים לצוות לנו את כל מצותי' ואף משה רבינו לא שמע כל התורה בפעם א' בסיני רק במשך כל הימי' שנה כדמשמע בגיטין (דף ס"א) בפי' הניזקין בענין פלוגתא אי תורה מגלה מגלה נתנה או

חתומה

הבנתי ברור הראי' הזו שהרי אפילו סתם יינם במה שהוא ומאמרם זה הוא מטבל ויין נסך יכלול אפי' סתם יינן אף ע"פ שאמרו בו בגילוי שהוא מדבריהם וכמה פעמים בגמרא קורין סתם יינן לבדו יין נסך כאמרם שאני יי"נ דאחמירו ביה רבנן (ב) ואמרי' (ע"ז דף ל"ד) וכי תימא חמץ דאורייתא יין נסך דרבנן כל דתקון רבנן כעין דאורי' תקון וברוב המקומות לשון יין נסך כולל המתנסך לע"א וסתם יינם ובכאן נמי שניהם בכלל מאמרם בזה (ג) וכן שנויה בתוספתא קדם בוניקו ונפלה ממנו טפה כל שהוא אסורה מפני שטפה של יין נסך אסורי' ואוסרת בכל שהוא (ד) וכ"כ הרב בעצמו בחבורו הגדול אולי חשב בכאן לומר שאם לא הי' ליין נסך עיקר מן התורה כלל לא גזרו בהם בחומ' הזה אבל מפני שהמתנסך לע"א הוא מן התורה החמירו בכולם · וגם זה איני שע"א ומשמשיה ותקרובת שלה כגון בשר של זבח ע"א כולם במינן במשהו ואיפשר שגזרו על היין משום תקרובת אחד דאורייתא ומשום לתא דכל שאר איסורי ע"א (ה) ומה שאמר הרב מן הלשון השנוי בספרי והוא בגמ' סנהדרין (דף ק"ו) בפרק חלק נרנ"ר מלא יין אללה מיין העמוני ועדיין לא נאסר יין של עכו"ם לישראל ומאמרם עדיין לא נאסר יין יש ראי' שאח"כ נאסר בלא ספק · זה ודאי טעות לפי שעל סתם יינן נאמרו הדברים שהיין המונח אצלם מיין העמוני סתם יינם הי' לא יין שנתנסך ממש לע"א ולפיכך קראוהו יין של עכו"ם ובתחלה לא היו מפתות בשתייה אלא בדברים המותרים והמורגלים להם שאין בהם שמץ ע"א ואיסור שלא הי' יודע לה עד שהי' היין בוער בהם ולוקח לבם לזנות ולפיכך הוצרכו לומר שעדיין לא נאסר (ו) ובמדרש ר' תנחומא בארו עוד זה ואמרו אין אתם רוצים לאכול מזבחותינו ומבשולנו הרי לכם עגלים ותרנגולין שחטו כמצותיכם ואכלו מיד משקהו היין ובוער בו השטן והי' נשמע אחריה (ז) ואלו יתפרש ביין נסך ממש יהי' הפך מדברי הרב ותהי' משם ראי' שאין איסורו מן התורה שכל התור' כלה כבר נאמרה למשה בסיני וכמו שאמרו כל התורה כולה נאמרו כללותי' ופרטיה

ודקדוקיה

ור״ל דאמרי׳ תרוייהו כל אסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך דבמינן במשהו ושלא במינן בנותן טעם וזו ראיה מבואר׳ שיין נסך מאיסורי תורה · ובספרי גם כן כשהתבאר תאר התפשט ישר׳ בשטים לזנות את בנות מואב אמרו והוא הי׳ נכנס והנוד מלא יין אצלה מיין העמונית ועדיין לא נאסר יינן של עכו״ם לישראל אמרה לו רצונך שתשתה וגו׳ הנה מאמר עדיין לא נאסר יין של עכו״ם יש ראיה כי אחר זה נאסר בלא ספק ואולם אמרו (שבת דף י״ז ע״ב) כי בכלל

ודקדוקיה מסיני · ואם יאמר מפני שהיקש ישתו יין נסיכם הוא אחרי כן גם רת האזינו זה דבר שאינו ראוי לשמעו ובראשון של שחיטת חולין (דף ד׳ ע״ב) אמרו כן על יהושפט שהי׳ נהנה מסעודת אחאב הכי השתא בשלמא שתיה סתם יינם הוא ועדיין לא נאסר סתם יינם של עכו״ם אבל אכילת מיתר לע״ז הוי מיונר לכלהסורי׳ (ח) וכך הזכירו בפרק ר״א הגדול שעל הימעש׳ הזה התחילו באיסור שתיינם ומאכלי׳ אמרי ר״א המודעי אומר עמד פנחס והחרים על ישראל בסוד שם המפורש ובכתב הכתב על הלוחות ובשיר ב״ד העליון ובחרם ב״ד התחתון שלא ישתה אדם מישראל מיינם של עכו״ם כי הם מרפא רגליהם אבל עם כל זה לא פשט איסורו בכל ישראל עד שבא דניאל וגזר ותלמידי שמאי והלל והשלימו איסור בשתייה ובהנאה כיין שנתנסך מנגע (ט) והתמה מדברי הרב שהוא ז״ל ביאר במלוה כ״ה שכל מה שהוא מע״א מגיף הע״א ומנתיה שהן משמשין של ע״א ומכל מה שיתייחס אליה שהוא תקרובת שלה הכל אסור בהנאה והוא בלאיין של ולא תביא תועבה אל ביתך ובלאו דלא ידבק בידך מאומה מן החרם וא״כ למה יבקש ביין נסך לאו אחרת מהיקשא. ובחבירו הגדול כי במלוה כ״ה שלא ליהנות בע״ז ובכל משמשיה ובתקרובת שלה וביין שנתנסך לה שנא׳ ולא תביא תועבה אל ביתך וחזר וכתב מלות קל״ה שלא לשתות יין שנאמר ישתו יין נסיכם · ואם חשב להלקות השותה יין נסך מלקות בפני עצמו כענין שהזכיר במבשל בעלי אשרה וכן היא מחייב בכל הנהנה מגיף ע״ז ומשמשיה ותקרובת שתי׳ ואולי ירצה לחייב בשותה יין נסך שלש והלא לא פרט בו הכתוב לאו אלא שהקישו לזבח אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם ועוד תימא גדול שהוא ז״ל טרח במאמר הזה ללמד על יין נסך שהוא אסיר בשתייה מן הכתוב והוי׳ אללו בכלל תקרובת ע״ז שאסור אפי׳ בהנאה מה״ת (יא) ועוד אלל

סתומה נתנה · (ח) ומה שאמר עוד שבפרק ר״א אומר שבמעשה הזה עמד פנחס וגזר שלא ישתו סתם יינם וא״כ זהו שנאסר להם אח״כ · הנה בפ׳ ר״א שלי אין כתוב סתם יינם רק יינם של נכרים והיינו יין נסך ממש כמו מפי׳ שם שכל יינם הוא לע״א ואף אם תמצא לומר שאין חילוק באלו הלשונות וסתם יינם לא הי׳ בכלל ע״א ועליו היתה גזרת פנחס מ״מ נ״ל שכשאמר ועדיין לא נאסר יין של נכרים לאו בגזרת פנחס קאי מיירי אלא באיסו׳ מן הרוב׳ כי גם שבמעשה הזה גזר פנחס זאת הגזר׳ נאמר שאז ג״כ לוה משה על היין נסך ממש׳ ועליו הוא שאמר ועד׳ לא נאסר יין של נכרים (ט) ומה שאמר לבקש לאו אחר ליין לע״ד כי התמה מהרב נסך שהרי היא בכלל תקרובי ע״א ובכלל בולא תביא תיעב׳ ובלא ידבק · נ״ל שכוונת הרב היא להלקותו שלש כמו שחייב ג״כ במבשל בעלי אשרה שתים בלאו כ״ה בסמ״ק שלו ומה שכתב בעל זוהר הרקיע בלאו ע״ד שאין כוונת הרב למנות לאו של יין נסך בפני עצמו שכבר כללו עם שאר אסורי ע״א אבל רצה לחזור להבי׳ לנו אסורות הלכו׳ מאכלות אסורות כי שם הוא ענינו · נ״ל שאינו אמת שהרי בסימני מלותיו כתבו לאו מיוסד בפני עצמו מלבד הלאוין שמנה בענין ע״א (י) ומה שאמר עוד שבפסו׳ ישתו יין נסיכם אין בו לאו אני אומר שכבר הקדים לנו הרב הקדמה בס״ק הי״ד שרשים כי כשיזכיר העונש אע״פ שלא יזכיר האזהרה יש לנו למנותו על העקר שאללנו לא ענש הכתוב אלא א״כ הזהיר ומה שאמר עוד (יא) שאלל הרב רבוי הלאוין לא ירבו מלקיות זהו כשאינו עובר רק אסיר אסר כמו אם יאכל דם לא ילקה כי אם אחת גם כי נאמרו בו לאוין רבים מפני שאינו עושה רק פועל אחד והוא האכילה אמנם בשתיית יין נסך שהוא עושה פעולות חלוקו׳ שעיבר על ישתו יין נסיכם ועל ולא תביא ועל ולא ידבק שכלם פעולת משונות זו מזו פשיט שלוקה

בכלל י"ח שגזרו שמכלל' יין וגם כן אמרו (ע"ז דף ס"ב) שאני יין נסך עצמו אולם יין נסך עצמו הנה הוא אסור מן התורה וכבר ידעת אמרם (שם דף ל' ע"ב) ג' יינות הם וכו' וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרקים אחרונים מע"א:
(האזינו השמים קדוש' הלכות מאכלות אסורות)

שלוקה בכלם וזהו הטעם ג"כ שחייב בחבורו הגדול בפי"ז מהלכות ע"א הזכיר מע"א לוקה שתים משום ולא תבוא ומשום ולא ידבק ומה שאמר (יב) היאך יכול הרב ללמד אסור יין נסך מפסוק ישתו יין נסיכם שהרי דבר הנלמד בהקש לא יבא במנין אלא הרב ז"ל שאין מכאן טענה עליו שכבר כתב לנו בשרש השני כי כשהדבר הנלמד בי"ג מדות אמרו החכמים היותו דאורייתא יבא במנין וזה כבר גלו לנו שהוא מן התורה באמרם על אסורים שבתורה וכו' כמו שהביא הרב במלותו. ומה שאמר עוד (יג) כי אסור יין נסך הוא מפסוק וקרא לך ואכלת מזבחו שנכלל בו כל הקרבו' ע"א אלא שמעת' ידעני' דבפר' אין מעמידין (דף כ"ט ע"ב) שאלו יין מנ"ל אמר רבא בר אבוהו אמר קרא אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה וכתבו שם התוס' וז"ל וא"ת ויין שנתנסך ל"ל קרא מי נפיק מכלל שאר זבח וי"ל דאין ה"נ דזביחה ונסוך שני ענינים הם ומרבה להו לקמן לאסור בפ' ר' ישמעאל (דף נ"א) מזבח כל כעין זביחה ומנסך זריקה במשתברת כגון שבר מקל לפניה עכ"ל הרי בבירור שיין נסך אינו בכלל פסוק ואכלת מזבחו. ומה שאמר עוד (יד) כי תשמישי ע"א הם בלאו לא תחמוד ולקחת לך נ"ל שנויי ע"א דוקא הם בכלל זה הלאו וכדמשמע מסוגיא דפ' ר' ישמעאל שהביא ומתני' דפ' כל הצלמים (דף מ"ה) ששנו הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרים ומה שעליהן אסורים שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם. ומה שאמר עוד (טו) שהתשמישים אינן בכלל ולא תביא תועבה שאלו היה כן לוקה עליהם שלש. נ"ל כי זהו לפי שטתו שסובר שלא תחמוד בא לתשמישין אמנם לפי דרכנו אי אפשר להלקותו ג' מאחר שלא תחמו' אמרנו שנדרש לנויי ע"א (טז) ומה שפי' ההיא דפי' ר' עקיבא שמיירי בע"א ובכל תשמישיה ועל זה ע"א הבי'

אלא הרב ריבוי הלאוין אינן מרבין מלקיות (יב) ואללו עוד ההיקש אינו נמנה מן התורה מן העיקר השני הבא בשעריו בתחלת המאמר הזה וכל אלה ענינים משתבשין: אבל ביאור הדבר הזה כך הוא שתקרובת ע"ז אסור הוא בהנאה מן התורה וזה נתבאר בגמ' בבא קמא (דף ע"א ע"ב) בפרק מרובה בסוגיית השוחט לע"ז משלם תשלומי ארבעה וחמשה ונתבאר עוד בשחיטת חולין (דף מ') בפ' השוחט בשבת בחוץ לעבודה זרה חייב שלש חטאות איכני צריך להאריך בביאור דבר זה כי ברור הוא לכל בקי בסוגיות ההן והכתוב שמורי' על זה האיסור דכתיב וזבחו לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחו ואיסורו בהנאה למדו אותו (ע"ז דף כ"ט ע"ב) מדכתיב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה אף תקרובת ע"ז אסורה בהנאה ואת גופיה מנא לן אתיא שם שם מעגלה ערופה וכן אמרו עיד בע"ז דף נ') אמר רב גידל א"ר חייא בר אבא אמר בו במנין לתקרובת ע"ז שאינה בטלה עולמית שנא' ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו בטלה עולמית אף תקרובת ע"ז אין לה בטלה עולמית (יג) ועיקר איסורו בהנאה מזה הכתוב והוא דברי תורה כמו שלמדו בעיקר השני או שהוא גלויי מילתא בעלמא לפסוק וקרי' לך ואכלת מזבחו שאיסורו אף להנאה (יד) אבל תשמישי ע"ז הם בלאו אחר דכתיב לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך וכמו שנתבאר ברביעי של ע"ז (דף נ"א ע"ב) עמהם דומיא דעליהם מה עליהם דבר של נוי אף כל שאינו של נוי מותר והנהנה מהם לוקה מזה הלאו. אבל ע"ז בעצמה יש לה לאו אחר לא ידבק בידך מאומ' מן החר' וכמו ששנינו (ד' מ"ב ע"ב) ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח אף היא נעשית זבל ונאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ולילקי נמי משום ולא תביא תועבה אל ביתך והנה היא לוקה שמונים מאלו השני לאוין (טו) אבל משמשין נראין הדברים שאינן בכלל ולא תביא תועבה אל ביתך שאלו היו כן ילקה עליהם שלש משום לא תחמוד כסף וזהב עליהם ומשום ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם ומשום לא ידבק בידך מאומה מן החרם אלא ע"ז בלבד היא שנקראת חרם דכתיב כי חרם הוא ולא משמשיה ותקרובת שלה (טז) ומה ששנו במשנה לענין שבת בשבת דף נ') ר' יהודה אומר אף המוציא משמשי ע"ז כל שהוא שנאמר לא ידבק בידך מאומה

מאומה מן החרם רלו משמשי עבודה זרה בכאן כל שמשמשין בעניינה והוא כל הנאסרין בה בהנאה גופה ותקרובת והנויין והמשמשין ׳ והביא ראי' ממה שנאמר באיסורה מאומה לומר דרשנא אחשבה מדכתיב מאומה שכל הנאסרין שוים בדין הזה ואין הכונה שיהיו המשמשים בכלל לאוין אלה יתחייב מכולן מלקיות וזה שלא כמשמ׳ הרב במנות כ״ה (יז) וכן המלקיות שהזכיר הרב ביין נסך ואמר אתה ידעת שהוא אסור בהנא׳ ולוקין עליו כמו שנודע בכל התלמוד אנכי לא ידעתי מקום המלקות הזה ולא ראיתיו על הנה בתלמוד בבלי או הירושלמי ׳ אבל יתכן שילקה מן הכתוב שהזכרתי וקרא לך ואכלת מזבחו שעניינו פן תכרות ברית ליושב הארץ וכו' וקרא לך ואכלת מזבחו והוא לשון מניעה ממה שמפורש השמר פן ואל לא תעשה והזבח והיין המתנסך לע״ז אחת הן כמו שאמר בכל מקום בתלמוד (סנהדרין דף ס' ע״ב) המזבח והמקטר והמנסך והמשתחוה זבח וקטר ונסך והשתחוה ושאלו וליחשוב נמי זורק ואמרו זורק היינו מנסך דכתיב בל אסיך נסכיהם מדם :

הבי' לאו דלא ידבק נראה לי שפסוק לא ידבק נאמר על כלן דאלת״ה מנ״ל שהתשמישים אסורים במשהו דילמא ע״א דוקא היא במשהו אלא על כרחך יש לנו לומר שפסוק לא ידבק כולל ע״א ותשמישיה ׳ ומה שאמר עוד (יז) שלא ראה בגמרא שלוקה על יין נסך ואם ילקה יהיה על וקרא לך ואכלת מזבחו כבר הוכחתי שאין זה הלאו של יין נסך רק הוא ישתו יין נסיכם כדברי הרב ׳

הרמב״ן

כתב הרב והמצוה קנ״ה שהמנענו מהרבות באכילה ובשתיה בימי הנערות ובתנאים הנזכרים בבן סורר ומורה והוא אמרו לא תאכלו על הדם וביאור זה שבן סורר ומור' מכלל מחוייבי מיתות בית דין א״כ אסר שדין זולל וסובא הוא בסקילה ידענו שמעשה זה נמנע ממנו על כל פנים ונשאל ונחקור על האזהרה כמו שהזכרנו בעקרנו לא ענש הכתוב אלא א״כ הזהיר ואע״פ שזה הלאו הוא לאו שבכללות כמו שביארנו בעיקר התשיעי איננו רחוק כי כשיהי' העונש מפורש איננו חושש על האזהרה אם היא מן הדין או מן לאו שבכללות וכבר בארנו זה פעמים והקדמתי ממנו משלי' אלו דברי הרב ׳ וכבר כתבתי בעיקר השני שההקדמ' שהקדים נשברת ונפסדת וגם בזו עוד הפסד לפי שאכילה ראשונה של בן סורר ומור' אין עונשה מיתה אלא מלקות כמו שאמרו מתרין בו בפני

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שלא מנה כי אם אזהרה אחת בבן סורר ומורה וזה לפי שפועל האכילה אחד היא ׳ ומה שמנה הרב חמץ ותערובתו לשתים הוא להיותם שני דברים חלוקים:

מצוה קצה הזהירנו מהיות זולל וסובא במאכל

ובמשתה בימי הנערו' ובתנאים מתוארים בדין סורר ומורה והוא אמרו לא תאכלו על הדם וביאור זה שבן סורר ומורה מכלל חייבי מיתת ב״ד ולשון התורה בו בסקילה וכבר התבאר בהקדמות זה המאמר שכל מי שחייב כרת או מיתת ב״ד הוא מצות לא תעשה זולת הפסח ומילה כמו שביארנו אם כן אחר שנדון בן זולל וסיבא על התנאים הנזכרי' בסקילה ידענו זה המעשה שהוא מוזהר ממנו בהכרח ונתבאר העונש אם כן צריך שנחקור על האזהרה לפי שלא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר ולשון גמרת סנהדרין (דף סג) אזהרה לבן סורר מורה מנין ת״ל לא תאכלו על הדם ר״ל לא תאכל אכילה שהיא מביאה לשפוך דם והוא אכילת סורר ומורה שחייב עליה מיתה וכשאכל האכיל' ההי' הראוי על הדרכי' ההם אשר לא טובי' כבר עבר על לאו אע״פ שזה הלאו שבכללות כמו שבארנו בשרש תשיעי כי זה אינו רחוק שאחר שהעונש מפורש אין לחוש על האזהרה אם היה מן הדין או מלאו שבכללות וכבר התבארו דיני מצוה זו בפרק ח' מסנהדרין ׳

(קדושים הסיו)

הרמב"ן

בפני שנים ומלקין אותו בפני שלשה חזר ונתקלקל נדון בעשרים ושלשה אבל נאמר שאף אזהרת אכילה ראשונה בכלל לא תאכלו על הדם שבשתי האכילות מביאות לשפוך דמו וגם בזו לא נשום על האזהרה שתהיה מן לאו שבכללות מפני שעונשה מפורש למלקיות מן ויסרו אותו כמו שאמרו (סנהדרין דף ע"א ע"ב) מלקות בבן סורר ומורה היכא כתיבא כדרבי אבהו דאמר ר' אבהו למדנו ויסרו מויסרו ויסרו מבן ובן מבן והיה אם בן הכות הרשע ויסי' זה על הרב שהיה בדבריו שילקו אותו מזו הגזירה שוה לפי מה שבא לו בעיקר השני והראוי להעלות מזו שהאכילה הראשונה כמנע' ועונשה מיתה וכן שתי מניעות בחשבון המצות ונכללו בלא תאכלו על הדם והוא מה שאמרו בפרק ארבע מיתות (דף ס"ג) אזהרה לבן סורר ומורה מנין ת"ל לא תאכלו והיא אזהרה לשתי אכילות שלו ואם יהיה זה לאו שבכללות כמאמר הרב אין לחוש שגם שני העונשים בשתי האכילות מן התורה אבל כיון שעונש זו מלקות ועונש זו מיתה יראה שהן שתי מניעות בחשבון וכן כתב הרב בחמץ ותערובתו :

מצוה קצו שהזהירנו מאכול ביום כפור ולא בא בתורה אזהרה לפעל הזה אבל זכר העונש וחייב כרת למי שאכל וידענו שהאכילה מוזהרת ממנו והוא אמרו כי כל הנפש אשר לא תעונה וגומר ובתחילת כריתות (דף ב') כשמנו מחוייבי כרת מנו בכללם עונש האוכל בי"ה ובארו שם שכל מה שחייבין עליו כרת הוא מצות לא תעשה חוץ מפסח ומילה הנה התאמת שהאכילה בי"ה מצות ל"ת ולפיכך חייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת קבועה כמו שבארנו בתחלת כריתות וכמו שהתבאר במס' הוריות (דף ח') שזה הדין לא יתחייב אלא במצות לא תעשה כאמרו במחויבי חטאת קבוע' אחת מכל מצות יי' אשר לא תעשינה · ולשון ספרי כי כל הנפש אשר לא תעונה ה"ז עונש ענוי אבל אזהרה וענוי עצמו לא שמענו כשהוא אומר עונש מלאכה שאין תלמוד לומר שק"ו הוא לה ענוי שאינו נוהג בי"ט ובשבתות הרי הוא עונש עליו מלאכה שהיא נוהגת בשבתות ובי"ט אינו דין שיהיה ענוש עליה א"כ למה נאמר עונש מלאכ' ללמוד ממנה אזהרה לענוי מה עונש מלאכ' לאחר אזהרה אף עונש ענוי לאח' אזהר' הנה התבאר מה שאמרנו וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת יומא :

(אמור אל הכהנים · זמנים הלכות שביתת עשור פ"א) :

מצוה קצז הזהירנו מאכול חמץ בפסח והוא אמרו לא יאכל חמץ ובאר שהוא בכרת ואמר כי כל אוכל חמץ ונכרתה אם הי' מזיד ואם הי' שוגג חייב חטאת קבועה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פסחים :

(בא אל פרעה זמנים הלכות חמץ ומצה)

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שהחמץ ע"י תערובת אפי' כזית בכדי אכילת פרס אין בו כרת והראיה שהביא הרמב"ן (א) ממאמרם שאמר כזית בכדי אכילת פרס דאוריתא הוא אין פירוש זה המאמר שיהי' חייב עליו כרת כאלו הי' חמץ גמור בעיניה רק שהוא במלקות שכן הוא הלכה למשה מסיני וכן משמע מפי'

מצוה קצח הזהירנו מאכול דברים שיש בהם תערובות חמץ ואף על פי שאינן לחם

הרמב"ן

כתב הרב והמצוה קצ"ח היא שמנענו מלאכול הדברים שיש בהן רים חמץ כגון כותח ימוריים ודומיהם והוא אמרו יתעלה כל מחמצת לא תאכלו ופי' לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי יכול יהיו חייבין עליהם כרת ת"ל חמץ ונתבאר בפסחים (דף מ"ד) שעם היותם אסורין ואכילתם נמנעת לא נתחייב באכילתן מלקות אלא כשיש בהן כזית בכדי אכילת פרס אבל פחות מזה השיעור אינו חייב על אכילתם מלקות · ודעתו לומר שכשיש בחמץ כזית בכדי אכילת פרס אסור מן התורה כתרבי' בלאו הזה למלקות ולא לכרת ובשאין בו כזית בכדי אכילת פרס אין בו מלקות שאינו אסור מן התורה אלא איסורו מדבריהם למכות מרדות וכך כתב בחבורו הגדול · והאמת בזה הענין כולו הוא ספק מדבריו שהחמץ כשיש בו כזית בכדי אכילת פרס חייבין עליו כרת כדברי הכל ואינו בא בריבוי הזה אבל הוא עיקר חמץ שבתורה למלקות ולכרת לפי שהוא כחמץ גמור בפני עצמו (א) ובביאור אמרו (שם) כזית בכדי אכילת פרס דאוריי' כלומר שאינו

שאינו בטל ומצטרף בין למלקות בין לקרבן אבל בשאין בו כזית בכדי אכילת פרס בזה הוא שאמרו (שם דף מ"ג) לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי ורבו אותן למלקות ולא לכרת (ב) ויש עוד דברי ר"א ואין הלכה כן שהוא האומר על חמץ דגן גמור ענוש כרת על ערובו בלאו והלאו הוא כל מחמצת לא תאכלו והלכה כדברי החכמים שהם אומרים על חמץ דגן ענוש כרת ועל ערובו בולא כלום והנה הוא פטור ואינו לוקה כלל מן התורה שהחכמים אין להם ריבוי לאו בתערובת חמץ כלל אלא או ענוש כרת או פטור ובפירוש הזכירו דרבנן לא דרשי כלל והלאו הזה לדבריהם (שם) כל מחמצת אין לי אלא שנתחמץ מאליו חמצו ע"י דבר אחר מנין ת"ל כל מחמצת

לחם כגון המוריים והכותח והשכר והדומה להם והוא אמרו כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי יכול יהיו חייבין עליהן כרת ת"ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה מה חמץ מיוחד שהוא מין חמץ גמור יצאו אלו שאינן חמץ גמור ולמה באו לעבור עליהן בלא תעשה וכבר התבאר בפסחים שענין היותם אסורי' ומוזהר מאכילתם לא נתחייב באכילתם מלקות אלא אם היו בהן כזית המין בכדי אכילת פרס אמנם אם היה בהן ערוב המין פחות מזה השעור אין חייבים על אכילתן מלקות :

(נא הל' פרעה זמנים הלכות חמץ ומצה)

מפי' רש"י התם בגמרא בזה המאמר והראי' שזהו פירושו מדקא בעי התם ואמר וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא היא ומשני אין והדר מקשי אי הכי אמאי פליגי רבנן עליה דר"א בכותח הבבלי · ואם בכזית בכדי אכילת פרס הוי בו חיוב כרת למה תמה יותר על רבנן שפטרוהו אפי' מלקות ולא תמה גם מר"א שלא חייבו רק מלקות ואין לומר דה"ה דהוה מצי לאקשויי גם על ר"א אלא שרוצה להקשות רק שיא הב ולי' שנשתייר' שהיא לרבנן איך פטריהו מכלום כי זה אינו דמדקאמר אמאי פליגי רבנן ע"ה דר"א משמע שסברת ר"א היא נכונה מכל הצדדים שאם לא כן בלשון אחר הי' לו לומר והוא אי הכי אמאי קא פטרי רבנן בכותח הבבלי בולא כלום ומה שאמר ע ד(ב) שאין הלכה כר"א בחמץ ע"י תערובת שיתחייב מלקות כשאין בו כזית · נ"ל שהלכה כמותו מאחר שהתם לן תנא כותי' ר"פ אלו עוברים (דף מ"ג) ומה שאמר (ג) כי דין כזית בכדי אכילת פרס נוהג בכל האסורים אף לענין כרת ממה שאמר בע"א כל שטעמו וממשו כו' נ"ל שמש' ממש ראיה שבכזית בכדי אכילת פרס אין בו חיוב כרת לעולם מדל' קאמר אלא אסור ולוקין עליו ולא אמר ג"כ וחייבים עליו כרת אלמא שאין שייך בו חיוב כרת · ומה שאמר (ד) שבשאר אסורים שלא בא בהם פסוק למעט הכרת כמו שבא בחמץ יתחייב כרת בכדי אכילת פרס נ"ל שאין צורך לשום פסוק שיבא למעט כרת בכדי אכילת פרס לפי שמן הדין הי' לו לפוטרו

(ג) וכן כזית בכדי אכילת פרס חייבין עליו בכל איסורי' שבתורה בין במלקות בין בכרת כמו שאמרו (ע"ז דף ס"ז) בכללן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס וכיון שהוא לוקה (ד) בשאר איסורין נלמד שהוא חייב כרת בכל חייבי כריתות לפי שאין באיסורין מדרש לרבות מלקות ולמעט כרת כמדרשו של ר"א בחמץ · וכבר נתבאר זה בהלכות גדולות ובשאלתות והנה יחסר זה הלאו ממנין המצות שהוא מן הלאוין הכרוכים שבאו בחמץ ובשאור להשלים איסורן וזה משלים איסור בחמץ עצמו בין שנתחמץ מאליו או שחמצו בדבר אחר ואינו במנין :

גם ממלקות שאין זה אכילה אלא שכן קבלנו ממשה בסיני שלוקה אבל ודאי כרת לא מחייב · והכלל א"כ שלא נפיק זה הלאו מן המנין כי לא בא להשלים דיני החמץ כדרשת רבנן רק בא לאסור לנו חמץ ע"י תערובת בהיות בו כזית כר"א דהתם לן תנא כותיה · וגם הסמ"ג דרך בזה דרך הרב בלאו ע"ט ובפ"א מהל' חמץ ומצה של הרב המגיד משנה השיג גם הוא ההשגה כזאת של הרמב"ן על הרב ולא הרלה . יברך ה' אשר פקח את עיני לדעת במופלא מרבותי ·

נראה לי שהנכון כדברי הרב לפסוק כרבי יהודה שאומר שלאו זה בא לאסור חמץ מו' שעות ולמעלה דהא קי"ל בערובין (דף מ"ו ע"ב) בפרק מי שהוציאוהו רבי יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה וגם שבפרק כל שעה (דף ל) פסק רבי בזה כרבי שמעון וזהו דוקא בחמץ לאחר זמנו שאינו בולא כלום אבל בלפני זמנו הלכה כרבי יהודה שהוא בלאו וכבר האריך בזה המגיד משנה בפ"א מהלכו' חמץ ומצה של הרב שכתב על מה שכתב שם הרב שהאוכל חמץ ביום י"ד מחצות היום ולמעלה שלוקה מן התורה שנאמר לא תאכל עליו חמץ כתב וז"ל ומה שכתב רבינו שיש בו מלקות הוא לדעת רבי יהודה דאמר בפרק כל שעה ומנייו לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ שעה שאסור באכילה אסור בהנאה וכן דעתו בלאחר זמנו כנז' שם ור"ש חולק בזה ואומר שחמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו וכבר כתבתי למעלה שהלכה כר' שמעון בלאחר זמנו ודעת רבי' שאין הלכה כמותו אלא לאחר זמנו דהתם מתניתין אתיא כותי' אבל לפני זמנו הדרינן לכללין דקיימא לן כרב' יהודה דר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה דשני מחלוקות הן ומתרי קראי נפקי לי' לרבי יהודה חד לפני זמנו וחד לאחר זמנו הילכך קי"ל כרבי שמעון בהדא דהיינו לאחר וכרבי יהודה בלפני וזהו שאמרו בפ"ק (דף ה') דכ"ע חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנ"ל ושקלו וטרו בהא ואמר רבא לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים ורבא גופיה הוא דפסק כרבי שמעון בפ' כל שעה וש"מ דהלכה כרבי שמעון דוקא בלאחר אבל בלפני הלכה כר"י וכדאמרן עכ"ל · ומה שאמר עוד הרמב"ן שהתמה בדברי הרב שהביא ראי' במאמר דכ"ע חמץ משש שעות ולמעלה דאורייתא גם בעיני יפלא שהרי על

המאמר

מצוה הקצט

הזהירנו מאכול חמץ אחר חצות ביום י"ד מניסן והוא אמרו לא תאכל עליו חמץ וכנוי עליו שב על כבש הפסח שאנו חייבין לשחוט בין הערבים יום י"ד בניסן ואמר מעת שיגיע זמן שחיטתו לא תאכל עליו חמץ ובגמרא פסחים מנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ ושם נאמר דכ"ע מיהא חמץ משש שעות ולמעלה דאורית' וכן מצאנו בכל הנוסחאות המדויקות שנקראו לפני זקני התלמוד ושם אמרו בטעם אסור אכילת חמץ בששי' עבדי' רבנן הרחקה יתירא כי היכי דלא ליגע באסורא דאוריית' ומי שעבר ואכל חמץ אחר חצות לוקה וכבר התבארו דיני מצוה זו בתחלת פסחים

(ראה אנכי זמנים הלכות חמץ ומצה פ"א)

כתב הרב והמצוה קצ"ט שהמנענו מלאכול חמץ אחר חצו' יום ארבעה עשר והוא אמרו ית' לא תאכל עליו חמץ מלת עליו היא שבה על כבש הפסח שהמצוה היא בזביחתו בין הערבים · וגם זה אינו כהלכה כי מה שאמרו בגמרת פסחים (דף כ"ח ע"ב) מנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהיא בלא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ הם דברי רבי יהודה ורבי שמעון חלק עליו שם אמר לו רבי שמעון וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות בשעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל עליו חמץ והלכה כרבי שמעון והוא שהחמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר בלא כלום ומלת עליו שב על כבש הפסח' היא על אכילתו כמו שאמר שבעת ימים תאכל עליו מצות ומפורש בירוש' שלדברי ר"י עליו על שחיטתו ולדברי ר"ש על אכילתו : והתמה מן הראיה שלקח ממה שמצאה בלשון הנסחאות המדויקות שנקראו על זקני התלמוד דכולי עלמא מיהת חמץ משש שעות ולמעלה דאוריתא שזה אינו אלא על הסכמתנו שמודים בתחלת שם שהוא חייב לבערו מן התורה ממצות תשביתו שאור מבתיכם והוא ודאי אסור באכילה מדקאי עלה במצות השבתה אבל אין בו לאו אחר ובפירוש אמרו דכולי עלמא מיהת חמץ משש שעות ולמעלה דאוריתא מנא לן אמר אביי תרי קראי כתיבי שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם הא כיצד לרבות י"ד לביעור הנה זה מבואר שמה שאמרו בחמץ משש שעות ולמעלה דאוריתא שאינו אלא במצות השבתה זו שהוציאו ממדרש פסוק זה אך ביום הראשון תשביתו שאור והלכה כן והכלל שההלכה מזה בחמץ קודם זמנו שאינו עובר עליו בלא כלום אלא שאין בו לאו שאין הלכה כר"י שנותן

לאו

לאו באכילתו כמו שהזכרנו ולא כדברי מי שנותן לאו בקיומו בלבד ודורש לא תשחט על חמץ דם זבחי שזה אינו אלא לשוחט את הפסח על החמץ וכבר ביאר הרב זה במצות ק"ט והנה גם זה יספר מחשבון הלאוין :

המאמר הזה שאלו מנ"ל והביאו פסוק תשביתו כמו שכתב הרמב"ן ולא לאו דלא תאכל עליו חמץ ואין מי שיחלוק לומר שלא יהא אסורו מן התורה בעשה : אמנם קשיא לי למה לא הביאו אסירו מלאו של לא תאכל עליו חמץ שהרי הוא דעת ר"י שהוא תנא וי"ל שמה שלא הביאו לא תאכל עליו חמץ הוא לפי שאינו דעת כולם שלאו זה יבא לאסור חמץ משש שעות ולמעלה שהרי ר"ש חולק עליו אבל תשביתו אתיא אפי' כר"ש שכן הוכיחו התוספות בפרק כל שעה (דף כ"ח ע"ב) גבי מחלוקת ר' יהודה ור"ש בחמץ בערב הפסח דאפי' ר"ש דאמר חמץ בין לפני זמנו ובין לאחר זמנו אינו עובר עליו בולא כלום מודה הוא דאסור באכילה מתשביתו ומזך חלק ונשוב לדברינו והאמר שזה הלאו יבא במנין משום שהלכה כר"י :

מצוה ר הזהירנו שלא יראה חמץ בכל גבולנו ז' ימים והוא אמרו ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבלך שבעה ימים ואין אלו שני לאוין בשני ענינין אבל הם בענין אחד ובבאור אמרו פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור לומר לך היינו חמץ היינו שאור כלומר אין הפרש בין חמץ ושאור ומי שעבר והניח חמץ ברשותו אינו חייב מלקות אלא אם כן לקח חמץ בפסח וקנאו שעשה בו מעשה ולשון התוספתא המשייר חמץ בפסח והמקיים כלאי הכרם אינו לוקה :

(בא אל פרעה · זמנים הלכות חמץ ומצה)

מצוה רא הזהירנו שלא ימצא חמץ ברשותינו ואפילו לא נראהו ואפילו הי' הפקדון והוא אמרו שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וזה גם כן לוקין עליו בתנאי שיהיה שם מעשה כמו שזכרנו לפי השרשים שהניחו במסכת שבועות (דף כ"א) ובבאור אמרו במקומות רבים עובר בבל יראה ובל ימצא ובריש מסכת פסחים (דף ה' ע"ב) התבארו משפטי ב' מצו' אלו ושם התבאר הענינ' שהזהיר מהם באמרו שאור לא ימצא בבתיכם ושם התבאר כי ילמד כל לאו מן האחר זולת ענין מה שהי' מורה עליו ושהמקיים חמץ בפסח עובר בב' לאוין על בל יראה וימצא :

(בא אל פרעה. זמנים הלכות חמץ ומצה)

מצוה רב הזהיר הנזיר משתות יין והשכר והיינו שנשרש עורבס מן הענבים והוא אמרו כל משרת ענבים לא ישתה וכבר הפליג באזהרה מזה ואפי' חומץ יין וחומץ שכר שבו נתערב היין אינו מותר לשתותו והוא אמרו חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה ואין הלאו מצוה בפני עצמה כי אלו אמר יין לא ישתה וחומץ לא ישתה היו ב' מצות ואמנם אמר וחומץ יין לא ישתה הרחקה מן היין והתבאר בגמרא נזירות (דף ל"ו) שאמרו משרת הוא לאסור טעם כעקר והראיה היותם מצוה א' כי כששתה יין והשכר אינו לוקה ב' כמו שיתבאר אחר זה וכל זמן שישתה נזיר רביעית יין או חומץ לוקה :

(נשא את ראש הפלאה הלכות נזירות פ"א)

מצוה רג הזהיר הנזיר מאכול ענבים וכשאכל ענבים כזית לוקה והוא אמרו וענבים לחים ויבשים לא יאכל :

(נשא את ראש · הפלאה הלכות נזירות פ"א)

מצוה רד הזהיר הנזיר מאכול צמוקים והוא אמרו ויבשים לא יאכל ואם אכל מהם לוקה :

(שם)

מצוה רה הזהיר הנזיר מאכול חרצנים והוא אמרו מחרצנים וגו' ואם אכל כזית מהם לוקה :

(נשא את ראש · הפלאה הלכות נזיר פ"א)

מצוה רו הזהיר הנזיר שלא יאכל קליפת הענבים והוא אמרו ועד זג וגו' ואם אכל מהם כזית לוקה · והראיה על היות אלו ה' מנין ר"ל יין וענבים וצמוקים וחרצנים וזג כל א' מהן מצוה בפני עצמה היותו לוקה על כל אחד ואחד מהם מלקות ולשון המשנה (נזיר דף ל"ד ע"ב) וחייב על היין בפני עצמו ועל הענבים בפ"ע וחרצן בפני עצמו וזגין בפני עצמן ובבאור אמרו בגמרא נזירות (דף ל"ח ע"ב) אכל ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגים וסחט אשכול של ענבים ושתה לוקה ה' וכשחשבו בו שיתקיים דבר התנא תנא ושייר ושיתחייב מפני שהוא נזיר יותר מה' מלקיות ואמר והא שייר לאו דלא יחל ולא אמרו והא שייר חומץ כי לא יתחייב על היין והחומץ ב' שהחומץ אמנם נאסר כי שרש אסורו לא יסתלק ממנו בהפסדו ומזה שראוי שתדעהו שאסורי נזיר אלו כלם מצטרפין לכזית ולוקה על כזית מכלן :

(שם)

מצוה רז הזהיר הנזיר מלהטמא למת והוא אמרו

המרו לאביו ולאמו לא יטמא וכשנטמא בין בטומאה שמגלח עליה בין שאינו מגלח עליה לוקה:

(נשא את ראש · הפלאה הלכות נזירות פ"א)

מצוה רח הזהיר מלהכנס באהל המת והוא אמרו על נפש מת לא יבא ובבאור אמרו בגמרא (נזיר דף מ"ב ע"ב) מקרא מלא דבר הכתוב לא יטמא כשהוא אומר לא יבא להזהיר על הטומאה ועל הביאה ושם אמרו כשנכנס באהל המת הפר שנטמא אינו לוקה אלא אחד והוא כשקנה לו טומאה וביאה כאחת חייב ב' כגון שנכנס על מולה בבית ויבא שם עד שמת אותו האיש שנמלא שנטמא ובא באהל המת כאחת אבל כשנכנס לאהל המת כבר קדמה הטומאה לביאה כמו שהתבאר שם לפי השרשים שנתאמת באהלות:

(נשא את ראש · הפלאה הלכות נזירות פ"א)

מצוה רט הזהיר הנזיר מלגלח והוא אמרו תער לא יעבור על ראשו ומי שגלח ג"כ ראש הנזיר לוקה כמתגלח ומעת שגילח שער א' לוקה וכבר כהבארו משפטי מצות נזיר כלם במסכת נזיר:

(נשא את ראש · הפלאה הלכות נזירות)

מצוה רי הזהיר שלא לקצור כל הזרע אבל ישאיר ממנו לעניים בקצה השדה והוא אמרו לא תכלה פאת שדך ולאו זה נתק לעשה שהוא כשעבר וקצר כל הזרע יתן לעניים שעיר הפאה מהדבר הנקצר והוא אמרו לעני ולגר תעזוב אותם כמו שבארנו במצות עשה והפאה נוהגת גם כן באילן כמו שנוהגת בשדה ומצוה זו נוהגת בארץ ישראל לבד מן התורה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת המיוחדת לזה:

(אמור אל הכהנים מתנות עניים פ"א)

מצוה ריא הזהיר שלא ללקט השבלים הנופלת בשדה בשעת קצירה אבל יעזוב אותם לעניים והוא אמרו ולקט קצירך לא תלקט וזה ג"כ נתק לעשה כמו שבארנו בפאה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה

(אמור אל הכהנים מתנות עניים פ"א)

מצוה ריב הזהירנו מבצור עוללות הכרם בשעת בצירתו והוא אמרו וכרמך לא תעולל אבל יניח העוללות לעניים ואין זה בשאר אילנות הדומים לכרם כי האזהרה באמרו לא תחבוט זיתך וגומר והוא שלא יקח השכחה מן הזית תדע ששאר אילנות בשכחה וזה גם כן נתק לעשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה:

(קדושים תהיו מתנות עניים פ"א)

מצוה ריג הזהיר שלא לקבץ הגרעינים פי פג
בכרם בשעת בצירה אבל יעזב ס
לעניים והוא אמרו ופרט כרמך לא תלקט ע
וגומר וזה גם כן נתק לעשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה:

(קדושים תהיו · מתנות עניים פ"א)

מצוה ריד הזהירנו מקחת עומר השכחה והוא אמרו ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו והשכחה נוהגת בין בתבואה בין באילן וזה נתק לעשה שאם עבר ולקחה חייב להשיבה לעניים והוא אמרו לגר ליתום ולאלמנה יהיה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה ודע כי השרש אצלנו שכל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה כשקיים עשה שבה אינו לוקה ואם לא יקיימהו לוקה דמיון זה הפאה אם קצר כולה אינו חייב מלקות מיד שקצר אבל יש לו להשיב השבלים וכן אם דש אותם וטחן החטים ולש הקמח יתן ונחלק מה שראוי עליו מן הפאה ואם קרה שנאבדה אותה החטה בכללה או נשרפה לוקה כי לא קיים עשה שבה וכ"ש כשבטלו בידים כגון שאכל את החטה כלה ולא תחשוב שאמרם בגמרא מכות (דף י"ז) אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת והתבאר שאותה האחרת היא הפאה יסייע עליה דין זה אמנם בפאה לבד אבל כי ענין האחרת כולה בו הפאה וכל מי שדינו דין פאה הפרט והשכחה והלקט והעוללות כל אחד מהם לאו שיש בו קום עשה ואפשר בו מה שאפשר בפאה מן קיימו ולא קיימו בטלו ולא בטלו כי הכתוב שממנו למדנו שהפאה יש בה קום עשה והוא אמרו יתעלה לעני ולגר תעזוב אותם וזה בא על הפאה והלקט והעוללות אמר לא תכלה פאת שדך ולקט קצירך וכרמך לא תעולל ופרט כרמך ואמרו גם כן בעומר השכחה לא תשוב לקחתה ואחר שמלאנו לשון בגמרא שהפאה הוא לאו הניתק לעשה והביאו ראיה על עשה שבה מאמרו לעני ולגר וכו' הוא ראיה שאלו הה' לאוים הן לאו הנתק לעשה וכל זמן שמקיים עשה שבה כמו שזכרנו אינו לוקה וכשהי' בלתי אפשר קיום עשה שבה לוקה וכל זמן שיהי' אפשר לקיימו ואף על פי שאינו מקיימו עדיין אינו לוקה אבל יליה אותו לקיימו לבד עד שנדע שכבר עבר האזהרה ולא השאיר לו דרך אפשרות לקיים עשה שבה ואז הוא לוקה ושמע זה הענין והבין אותו:

(כי תצא למלחמה)

מצוה רטו שהזהירנו מזרוע כלאים והוא אמרו יתעלה שדך לא תזרע כלאים וכלאי זרעים אלו לא נאסר זריעתם אלא בארץ ישראל ומי שזרעה שם חייב מלקות דאורייתא ובחוץ לארץ מותר וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כלאים :

(קדושים תהיו כלאים פ"א)

מצוה רטז שהזהירנו מזרוע תבואה בכרם וכן שאר ירקות וזה המין מן הכלאים יקרא כלאי הכרם והוא אמרו יתע' לא תזרע כרמך כלאים לשון ספרי לא תזרע כרמך מה אני צריך והלא כבר נאמר שדך לא תזרע וזה יכלול בלי ספק הכרם והזרעים אמרו מלמד שכל מקיים כלאים בכרם עובר בשני לאוין ודע שכלאי הכרם אינן אסורים מן התורה אלא בארץ לבד והוא לוקה מלקות דאורייתא בתנאי שיזרע חטה ושעורה והרצן במפולת יד אמנם הרכבת אילן לוקה עליו בכל מקום ואזהרה ממנה נכנסת תחת אמרו שדך לא תזרע כ.אים וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת כלאים :

(קדושים תהיו כלאים פ"א)

מצוה ריז שהזהירנו מהרבעת כלאי בהמה והוא אמרו יתע' בהמתך לא תרביע כלאים וכל זמן שירביע לוקה ותנאי שירכיב בידו אבר הזכר בנקבה כמכחול בשפופרת ובבאור אמרו (מציעא דף ל"א) בנאפים ובכלאים עד שיכנים כמכחול בשפופרת ואז ילקה וכבר התבארו מצוה זו בפ"ח מכלאים :

(קדושים תהיו כלאים פ"א)

מצוה ריח שהזהיר מעשות מלאכה בכלאי בהמה יחד והוא אמרו לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו וכל זמן שתעשה בהם מלאכ' כגון חרישה או דישה וימשוך שניהם יחד לוקה מאמרו יחדיו ר"ל שלא יחבר שניהם יחד במלאכה אחת מהמלאכות אמנם מן התורה אינו חייב מלקות אלא על שני מינין אחד בהמה טמאה ואחד טהורה כגון שור וחמור וכשהכה בהם או משכם יחד לוקה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במס' כלאים :

(כי תצא למלחמה)

מצוה ריט שהזהירנו ממנוע הבהמה מאכול מהדבר שתעבוד בו עבודתה כגון שתדוש בגורן או שתשא תבן על גבה ממקום למקום לא תמנע מאכול ממנו והוא אמרו יתעלה לא תחסום שור בדישו והתבאר שאחד השור ואחד כל בהמ' בלאו דחסימ' אלא שדבר הכתוב בהווה ושוהוא הדין או שאר המלאכות לא תמנע מאכול בשעת מלאכה מהדבר שתעבוד בו וכל מי שמנע בה לוקה ואפי' חסמה בקול וכבר התבארו משפטי מצוה זו בבבא מציעא :

(כי תצא למלחמה)

מצוה רכ הזהירנו מעבודת הארץ בשני שביעית והוא אמרו יתעל' שדך לא תזרע וכל מי שעבר על לאו זה לוקה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשביעית :

(בהר סיני הלכות שמיטה פ"א)

מצוה רכא שהזהירנו מעבודת אילן בשני שביעית והוא אמרו יתעלה וכרמך לא תזמור ומי שעבר על לאו זה ייב מלקות לשון ספרי הזרע והזמיר בכלל היו ולמה יצאו להקים אליהם. מה זרע וזמיר מיוחדים שהן עבודה בארץ ובאילן וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שביעית :

(בהר סיני · הלכות שמיטה פ"א)

מצוה רכב הזהיר מלקצור מה שהצמיחה הארץ מעצמה בשנה ז' כמו שנקצור בכל שנה ובאור זה שאנחנו הוזהרנו מעבודת הארץ ומעבודת האילנות בשנת השמיטה כמו שקדם זכרו מה שתצמיח הארץ ממה שזרע בה בשנה ששית והוא יקרא ספיח מותר לאכלו מן התורה בשנה שביעית אבל אינו מותר לקצרו אלא בשנוי מעניינו ידוע והוא אמרו את ספיח קצירך וגו' אינו רוצה שלא יקציר אותו כלל כי הוא כבר אמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ואולם רוצה בו שלא תקצור אותו כמו שתקצור אותו בכל שנה אלא כמו שנקצור אותן דבר שהוא הפקר ר"ל בלי הכנה ובלי תקון כמו שנבאר :

(בהר סיני · הלכות שמיטה פ"א)

מצוה רכג הזהיר מללקט מה שיצמחו האילנות מן הפירות בשנה ז' כמו שנאסוף פירותיהם בכל שנה אבל נעשה א תו בשנוי להודות כי הוא הפקר והוא אמרו ואת ענבי נזירך לא תבצור ובא הפי' לא תבצור כדרך הבוצרים מכאן אמרו חכמים תאנים של שביעית אין קוצרין אותן במקצה אבל קוצר אותן בחרבה ואין דורכין ענבים בגת אבל דורך אותן בעריבה ואין עושין זתים בבד ובקוטב אבל כותש הוא וכבר התבארו משפטי מצוה זו עם שלפניו במסכת שביעית :

(בהר סיני · שמטה פ"ד)

מצוה רכד הזהיר מעבוד הארץ בשנת היובל והוא אמרו לא תזרעו כמו שאמר בשמיטה שדך לא תזרע וכמו שהשמיטה אסור בה בין עבודת הארץ בין עבודת האילן כך היובל ולפיכך אמר לא תזרעו על הכלל כולל ארץ ואילן ומי שעבר על לאו זה לוקה :

(בהר סיני שמיטה פ"י)

מצוה רכה הזהירנו מקצור ספיח בשנת היובל והוא אמרו ית' לא תקצר את ספיחיה כמו שאסור בשנה הז' :

(בהר סיני שמיטה פ"י)

מצוה רכו הזהיר מלקבץ פירות האילנות בשנת היובל כמו שנקבץ בשאר שנים והוא אמרו לא תבצרו את נזיריה כמו שבארנו בשנה ז' ובספרי ג"כ אמרו לא תקצרו לא תבצרו כמו שני' בשביעית כך נאמרו ביובל ר"ל כי הדין בג' אלו הלאוין אחד ומשפטי מצות שמיטה ויובל אינן נוהגין אלא בא"י :

(בהר סיני שמיטה פ"י)

מצוה רכז הזהיר שלא למכור בארץ ישראל מכירה קיימת והוא אמרו והארץ לא תמכר לצמיתות והתבארו משפטי מצוה זו בערכין :

(בהר סיני · הלכות שמיטה פרק י"א)

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שלאו זה הוא מניעה על המוכר שלא יתנה בשעת מכירה למכרה לו לעולם אף כי אין בדבריו כלום · ומה שהקשה הרמב"ן (א) על זה הפי' ממה שלא הוזכר לאו זה בתמורה במחלוקת כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד וכו' נ"ל שאינן מן ההכרח להקשו' על איזה דעת מכל המקומות שבעולם · ומה שאמר עוד (ב) שראה לרב שכתוב שמתנין ביובל ע"מ שלא תחזירנו ביובל הנה אנכי לא מצאתיו כתוב בספרו ולפי דעתי כי הוא טעות נפל בספר אשר הגיע ליד הרמב"ן כי מאחר שכתב שלאו זה הוא מניעה שלא ימכור לצמיתות היאך אפשר שיחזור ויסתור דבריו באמרו שמתנין ביובל שלא תחזור אליו ביובל והרי קא עבר על לאו זה ומה שהביא עוד (ג) ראיה מהירושלמי שאמ' אין קנין לנכרי בארץ נ"ל שאין משם ראיה שהרי כשרצו להוכיח שאין קנין לנכרי בארץ הביאוהו מוהתנחלתם אותם וגו' ולא מוהארץ לא תמכר לצמיתות ומה שהביאו שם אח"כ פסוק זה נ"ל שלא הביאוהו רק לסמך וסיוע והכי פירושו דמדכתב רחמנא שלא תמכר הארץ לצמיתות גבי ישראל א"כ בודאי העכו"ם אין לו בה קנין

הרמב"ן

כתב הרב והמצוה רכ"ז שנמנענו מלמכור נחלתנו בארץ כנען מכירה גמורה והוא אמרו ית' והארץ לא תמכר לצמיתות ולא נתברר לי ענין המניעה הזאת שאין אדם חייב להזכיר בשעת ממכרו ולומר עד היובל אני מוכ' אבל כל הממכרי' נעשים בסתם שדי מכורה לך ביתי קנויה לך והיובל מחזיר הממכר לבעליו בין בסתם בין במפרש לעולם כמו שאמרו יובל אפקעתא דמלכא הוא וראיתי לרש"י בפירוש התורה שאמר שזה ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ביובל ולא יהי' הלוקח כובשה ואין משמעות זה באזהרה הזה לפי שהיא על המוכר לא על הלוקח ואולי נפרש בו והארץ לא תהי' נמכרת לך לצמיתות שתחזיק בה לעולם ואפשר עוד שנאמר שהיא מניעה שלא יאמרו בפירוש הריני מוכרה לך לעולם אפי' לאחר היובל ואע"פ שאין זה מועיל דקי"ל כל מילתא דאמר רחמנ' לא תעביד אי עביד לא מהני והיינו טעמא דלקי משום דעבר אהורמנא דרחמנא כמו שהוא מוזכר בראשון של תמורה (דף ד' ע"ב) וכן כתב בחבורו הגדול שאם מכר לצמיתות שניהם עוברים בל"ת ואין מעשיה' מועילין (א) אבל אין זה מתנהג יפה בסוגי' הביא שלא הוזכר זה במחלוקתם של אביי ורבא שם (ב) וראיתי לרב בחבורו הגדול שמתנין ביובל על מנת שלא תחזירנו ביובל כדרך שאמרו בשביעית ואם הי' על מוכר מניעה' שלא תמכ' לצמיתו' לא הי' יכול להתנו' זה בשו' ענין והמובן בלאו הזה מדברי בעל הלכות שאינו מניעה כלל אבל לוה ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ לפי שאין הארץ בזאת נמכרת לצמיתות מפני שאינה שלכם אבל אתם גרים ותושבים בה עמי ולכן לא כ' בעל הלכות גדולות זה הלאו לפי שהוא אלו שלילות לא מניעה ואינה כמו שחשב אותו הרב שלא בין ענין השלילות כלל (ג) ומצאתי בירושלמי במנין המחלוקת שסלקו במוכר שדהו לנכרי דר' מאיר

מאיר סבר אין קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר ורבי שמעון סבר יש קנין ופרשו שם טעמא דר"מ והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה הקיש אחוזה לעבדים מה עבדים אתם קונין מהם והם אינם קונים מכם אף אחוזה אתם קונים מהם ואין הם קונים מכם ואמר רבי אלעזר ברבי יוסי קימי' רבי יוסא ודא מסייעא לר' מאיר והארץ לא תמכר לצמיתות לחלוטין אמר גרמא אמר דהיא מסייעא לר' שמעון הא נמכרה חלוטה היא עד כאן לשונם בחמישי של מסכת דמאי (דף כ"ד ע"ב) וברביעי של גיטין (דף מ"ו ע"ב) והענין הזה בעצמו רמזו בגמ' שלנו ברביעי של גיטין (דף מ"ז) שחלקו שם מהם אמרו אין קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר שנאמר כי לי הארץ ומהם אמרו אין קנין לעכו"ם בארץ ישראל לחפור בה בורות שיחין ומערות שנא' כי לי הארץ (ד) והנראה מדבריהם אלו שהיא מניעה שלא נלמות הארץ ביד הגוים ולא נעזבנה להם בממכר מוחלט והענין כי כאשר נצטוינו בגופותינו הנמכרים לעכו"ם שאין להם קנין הגוף בנו כמו שדרשו ואין הם קונים מכם והזהרנו מעבודת פרך שאמר לא ירדנו בפרך לעיניך ושנוציא אותם מידו ביובל שנאמר ויצא ביובל הוא ובניו עמו ופירש טעם כל זה כי לי בני ישראל עבדים עבדי' הם אשר הוצאתי מארץ מצרים וכן הוזהרנו בגאולת הארץ אחרי צוותו חזרת הקרקעות ביובל שצוה על הלוקח להחזירם צוה עוד על המוכר שלא תמכר הארץ לצמיתות והוא כמי שיחזיק בה ולא ינהוג בה דין יובל עמנו הם העכו"ם אבל נשמר שתהיה מכירתנו בה שתחזור אלינו על כל פנים ולא נניח אותה בידם לעולם ונתן בה טעם כטעם הנזכר בגופות לפי שהארץ שלו יתעלה ואנחנו כולנו גרים ותושבים עמו ולא יחפוץ להושיב בה אחרים זולתנו רק בידינו תשאר ואלינו תחזור :

קנין להפקיעה מידי מעשר שאם הי' לו בה קנין להפקיע וכו' הנה תכף שמכרה לו הי' נקרא לצמיתות מאחר שמפקיע אפי' שעה אחת ממעשר שנראה כאילו הארץ איננה של ישראל רק של אחרים . ועוד שלפי פי' הרמב"ן בזה המאמר שאמר שכוונתם היא שאסור למכור לנכרי בהחלט א"כ לדברי האומר יש קנין לנכרי בארץ יסבור שמותר למכור לנכרי לצמיתות ותימה גדול הוא זה דלישראל אזהרה להושיבה לבעליה ביובל ולנכרי הותר למכרה בהחלט ועוד שלא באו שם בזה המחלוקת אם יכולין למכור לנכרי בהחלט או לא רק אם קנה הנכרי קרקע בארץ אם הלוקח מפירותיו חייב לעשר או לא ועל זה הביאו פסוק והארץ לא תמכר לצמיתות ופירושו כאשר כתבתי · וגם בגמ' שלנו לא הזכירו אם יש קנין לנכרי בארץ רק לענין הפקעת מעשר ומשמ' אפילו מכירה דיום אחד וכן אמר ג"כ בסוף פ"ק דע"א (דף כא) במתני' אין משכירין להם שדות ופירש בגמ' משום חניית קרקע ומשום דקא מפקע לה ממעשר · לכן נאמר שלאו זה הוא אזהרה לישראל שלא יתנה בשעת המכירה למכור לצמיתות אפי' לישראל אחר אי שמא הוא לאו על הלוקח שלא יכבוש הקרקע תחת ידו מלהשיבה לבעליו כדעת רש"י והכי איתא בתורת כהנים · ומה שהקשה הרמב"ן עליו (ד) שפסוק זה נאמר על המוכר ולא על הלוקח נ"ל שגם על הלוקח מתפרש יפה מאחר שלא כתב לא תמכור לנוכח רק לא תמכר שפירושו לא תעשה באופן שתהי' נמכרת לצמיתות וזה בכובשך הקרקע ותמאן להחזירה · וגם הסמ"ג מנאו בלאו ער"ה בענין הזה :

מצוה רכח הזהירנו משנות מגרשי הלוים והוא אמרו ושדה מגרש עריהם

ואתה יודע לשון התורה שיתן ללוים ערים ומגרשים כלו' אלף אמה מגרש ואלפים אמה מהם חוץ לשדות וכרמים כמו שהתבאר בסוטה (דף כ"ז ע"ב) ובאה האזהרה ללוים שלא לשנות אלו הגדרים שלא ישובו העיר מגרש ולא המגרש עיר ולא השדה מגרש ולא המגרש שדה והוא אמרו לא ימכר ובאה הקבלה שענינו לא ישנה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בערכין :

(בהר סיני · הלכות שמיטה פרק י"ג) :

מצוה רכט הזהירנו מעזוב הלוים והעלים מהם בנתינת חקיהם ושמחם ברגל והיא אמרו השמר לך פן תעזוב את הלוי לא תעשה :

(ראה אנכי נותן · הלכות חגיגה פ"ג) :

מצוה רל הזהירנו שלא לתבוע משאות בשנת השמיטה אבל ישמטו כלם ידיו: שנאמר שמוט כל בעל משה ידו ולא יגוש את רעהו וזה אין חייבין בו מן התורה אלא בארץ ישראל בעת שהיי' שם שמיטת קרקע ר"ל היובל מדרבנן יתחייב כן כל מקום ובכל זמן ואינו עובר לגוש המשאה שעברה עליה השביעית

השביעית אבל ישמט וכבר התבארו מ ע' מלוה זו בשביעית .

(ראה אנכי · שמיטה פ"ט) :

מצוה רלא הזהיר מהמנע להלוות אל קנתנו מפני השמטה כדי שלא ישמטו החוב והוא אמרו השמר לך פן יהיה דבר וגו' ולשון ספרי השמר בלא תעשה פן בלא תעשה כלומר שאלו ב' לאוין בזה הענין בזה אמ' זה לחזק :

(ראה אנכי שמיטה פ"ט) :

מצוה רלב הזהירנו שלא למנוע צדקה והרחבה מאחינו מהאביונים אחר כדע עניים ויכלתנו להחזיק להם והוא אמרו לא תאמץ את לבבך וזה אזהרה מלקנות מדת הכילות והאכזריות :

(ראה אנכי · מתנות עניים פ"ט) :

מצוה רלג הזהיר משלח עבד עברי ריקם כשיצא לחירות בסוף ו' שנים אבל נעניקהו דבר מהוכנו עכ"פ והוא אמרו וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם וכבר התבארו משפטי הענקה בפ"א מקדושין :

(ראה אנכי : הלכות עבדים פ"ג)

מצוה רלד הזהיר שלא לנגוש המלוה מן הלוה כשנדע שלא יכול לפרוע והוא אמרו לא תהי' לו כנושה ובגמ' מציעא (דף ע"ה ע"ב) מנין לנושה בחברו מנה ויודע שאין לו שאסור לעבור לפניו שנאמר לא תהיה לו כנושה ובמכלתא לא תהי' לו כנושה שלא תראה לו בכל זמן ודע שזאת האזהרה כוללת ג"כ מי שינקש חוב של רבית וכן אמרו שגם מלוה ברבית עובר על לא תהיה לו כנושה כמו שאבאר במה שאחר זה :

(ואלה המשפטים · מלוה ולוה פ"ד

מצוה רלה הזהיר מהלוות ברבית והוא אמרו יתעלה את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך וב' לאוין אלו אמנם הם בענין א' ובאו לחזוק וכדי שיהיה מי שילוה ברבית עובר בשני לאוין לא שהם ב' ענינים כי הנשך הוא הרבית והרבית הוא הנשך ובגמרא מציעא (דף ס' ע"ב) אמרו אי אתה מוצא נשך בלא תרבית ולא תרבית בלא נשך ולא חלקן הכתוב אלא לעבור עליו בב' לאוין וגם אמרו דאורייתא נשך ותרבית חדא מילתא היא וגם אמרו השתא דכתיב את כספך לא תתן לו בנשך קרי ביה הכי את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית ובנשך ומרבית לא תתן אכלך הנה יהי' כל מי שילוה ברבית או כסף או פירות כבר עבר בשני לאוין מחובר אל שאר לאוין שבאו ג"כ במלוה לחזוק ג"כ כי הנה נכפלה האזהרה זו בלשון אחר ואמר לא תקח מאתו נשך ותרבית שתבאר בגמרא מציעא (דף ס"א) שזה הלאו ג"כ למלוה הוא אבל אלו כלם לאוי יתירי כמו שבארנו בשרש ט' שהם כלם בענין א' נכפל והוא שיזהיר המלוה מהלוות ברבית וכבר התבארו משפטי מלוה זו בב"מ מציעא :

(בהר סיני · מלוה ולוה פ"ד)

מצוה רלו הזהיר הלוה שלא ללוות ברבית הוא הדקם שיהיה המלוה עובר כי הוא המוטה והלוה בלתי עובר כי הוא אינו רוצה בממונו ושיהי' דומה לאונאה שיעבור עושה האונאה לא מי שנעשית בו האונאה' ולכן באה האזהרה גם כן ללות ברבית והוא אמרו לא תשיך לאחיך ובא הפירו' לא תנשך ובבאור אמרו בגמרא מציעא (דף ע"ה ע"ב) לוה עובר משום לא תשיך ומש"ס ולפני עור לא תתן מכשול כמו שנבאר בזכרנו מלוה זו :

(כי תצא למלחמה) :

מצוה רלז הזהיר מהתעסק בהלואת רבית בין המלוה והלוה לא להיות ערב לא מהם ולא להיות עד עליהם ולא לכתוב ביניהם שטר במה שהסכימו עליהם מענין הרבית והוא אמרו לא תשימון עליו נשך ולשון גמרא מציעא (שם) ערב ועדים אינן עוברין אלא משום לא תשימון ושם התבאר שהסופר והעדים והערב גם כן עוברים ושם התבאר ג"כ שזה הלאו שהוא לא תשימון עם היותו בא על האמצעיים ר"ל המתעסקים בענין השוא הנה הוא כולל גם כן המלוה ולכן יהיה המלוה ברבית עובר בו' לאוין א' מהם לא תהיה לו כנושה והשני לא תתן לו בנשך והג' ובמרבית לא תתן אכלך והד' אל תקח מאתו הה' לא תשימון עליו נשך הו' ולפני עור לא תתן מכשול ושם אמרו ואלו העוברים בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים וחכמים אומרים אף הסופר על לא תתן לו ואל תקח ולא תהיה לו כנושה לא תשימון ולפני עור לא תתן בגמרא (שם) אמר אביי מלוה עובר בכלן לוה עובר בלא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול ערב ועדים אינן עוברין אלא משום לא תשימון והעובר על לאו זה אם הי' רבית קצוצה הנה כוליא איתה ממנו ונחזירה למי שנלקחה ממנו :

(ואלה המשפטים · הלכות מלוה ולוה פ"ד)

מצוה רלח הזהירנו שלא נרמות השכיר ושלא לאחר שכרו אצלנו והוא אמרו לא תלין פעולת שכיר וזה שאם הי' שכיר יום הוא גובה כל הלילה באמרו עד בקר ואם הי' שכיר לילה הנה זמן פריעתו כל הליל' וכל היום ולא תבא השמש קודם שיפרעהו והוא אמרו ביומו תתן שכרו וגו' ולשון המשנה (מציעא דף ק"י ע"ב) שכיר יום גובה כל הלילה ושכיר לילה גובה כל היום ואין זה ב' מצות אמנם היא מצוה א' ובאו בה ב' לאוין כדי להשלים דין המצוה וזה שאנחנו באלו ב' הלאוין ידענו זמן הפרעון מתי הוא וכבר התבארו משפטי מצוה זו בב' מציעא:

(קדושים תהיו * שכירות פרק י"א)

מצוה רלט הזהירנו מלמשכן הלווים בידינו אלא במצות הדיין ובידי שלוחו לא שנבא אנחנו בבית הב"ח ונמשכן אותו והיא אמרו לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו ולשון משנה (שם (דף קי"ג) המלוה את חברו לא ימשכנו אלא בב"ד ולא יכנס לביתו ליטול המשכן שנאמר בחוץ תעמוד והיא לאו הנתק לעשה והוא אמרו השב תשיב לו את העבוט וכן התבאר בסוף גמרת מכות (דף י"ו) ודע שאם לא השיבו ולא קיים עשה שבו חייב מלקות ומשלם דמי משכון כמו שהתבאר בסוףמכות וכבר התבאר משפטי מצוה זו בב' מציעא:

(כי תצא למלחמה)

מצוה רם הזהיר ממניע המשכון מבעליו בעת שהוא צריך אליו אבל נשיב לו כלי יום ביום וכלי לילה בלילה כמו שבא לשון המשנה (מציעא קי"ג) מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום והאזהרה בזה לא תשכב בעבוטו ולשון ספרי לא תשכב ועבוטו עמך אבל החזיר לו מה שאי אפשר לו לעבוט בלעדיו מפני עניותו והתבארו משפטי מצוה זו פ"ט ממציעא:

(כי תצא למלחמה):

מצוה רמא הזהיר שלא למשכן אלמנה בין עניה בין עשירה שנאמר לא תחבול בגד אלמנה והתבארו משפטי מצוה זו בט' ממציעא:

(כי תצא למלחמה):

מצוה רמב הזהירנו מחבול כלים שעושין בהם בני אדם הכנת מזונותיהם כגון כלי הטחינה והלישה והבישול וכלי שחיטת הבהמות וזולת זה מה שיקבצוהו שם דבר שעושין בו אוכל נפש שנאמר כי נפש הוא חובל ונשאר שנבאר לך אמרם (מציעא דף קט"ו) הנה וחייב משום ב' כלים שנאמר לא יחבול רחים ורכב כי זה יבא לחשוב שהן ב' מצות וכ"ש באמרם וחייב על הרחים בפני עצמן וענין זה המאמר כל מי שימשכן כלי שעושים בו אוכל נפש עובר על מצות לא תעשה כמו שהתבאר ומי שמשכן כלים רבים כל אחד מהן עושין בו אוכל נפש חייב על כל כלי וכלי כגון שימשכן כלי הטחינה וכלי הלישה כלי עשית הפת וזה מה שאין צריך לו באור שהוא כמו שחבל בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון שהוא עובר על כל בגד ובגד ואמנם השאלה במי שחבל שני כלים בשניהם יחד יעשה אוכל נפש גם נאמר אחר שהאוכל אמנם תשלם עשייתו בשניהם הנה שניהם כלי אחד ויהיה חייב משום כלי אחד או אחר שהם שני כלים יהי' חייב על כל אחד בפני עצמו ובארו לנו שהוא חייב עליהם משום שני כלים ואף על פי שנתקבץ שניהם מעשה המלאכה כענין רחים ורכב שלא תעשה הטחינה באחד לבדו ולשון משנה (מציעא דף קט"ו) לא יחבול רחים ורכב ולא אלו בלבד אמר אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש שנאמר כי נפש הוא חובל שחייב עליהם משום שני כלים לא שהן ב' מצות ולשון ספרי בזה הענין אמרו מה רחים ורכב מיוחדים שהן שני כלים ומשמשין למלאכה א' וחייבין על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו כך כל שני כלים שמשמשין למלאכה א' חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו פירוש המאמר אף על פי שמשמשין מלאכה א' חייב על זה בפני עצמו כשעבר ומשכן ולקח ממנו יוליאהו מידו ויושב לבעליו ואם עבר ונשרף קודם שישיבהו לוקה וכן הדין בבגד אלמנה וכבר התבארו משפטי מצ'ה זו בט' ממציעא:

(כי תצא למלחמה):

מצוה רמג הזהיר שלא לגנוב איש מישראל והוא אמרו בעשרת הדברות לא תגנוב ולשון מכלתא לא תגנוב אזהרה לגונב נפש

נפש ובגמרא סנהדרין (דף פ"ו) אמרו אזהרה לגונב נפשות מנין ר' יאשיה אומר מלא תגנוב רבי יוחנן אמר מלא ימכרו ממכרת עבד ולא פליגי מר קא חשיב לאו דמכירה וכו' שלא יקיימו עליו העונש עד שיגנוב וימכור וכשעבר על ב' לאוין אלו היה חייב חנק כאמרו יתעלה וגונב איש ומכרו וגומר וכבר התבארו משפטי מצוה זו בא' מסנהדרין :

(וישמע יתרו · הלכות גניבה פ"ט) :

מצוה רמד שהזהירנו שלא לגנוב ממון והוא אמרו יתעלה לא תגנובו ובמכילתא לא תגנובו הרי האזהרה לגונב ממון והעובר על לאו זה הוא חייב לשלם מה שזכר הכתוב אם תשלומי כפל או תשלומי ד' וה' או להשיב קרן לבד ובספרי לפי שנאמר בגניבי' שנים ישלם שמענו עונש אזהרה מנין ת"ל לא תגנוב על מנת למקט פי' לצער הבעלים ולהאבידן ואחר כך משיבהו לו לא תגנובו על מנת לשלם ד' וה' וכבר התבארו משפטי מצוה זו בב' מקמא :

(קדושים תהיו · גניבה פרק א') :

מצוה רמה שהזהירנו שלא לגזול מה שאין לנו בו זכות באונס והכרח והוא אמרו לא תגזול וכן באמרו בעלי הקבלה לא תגזול כענין ויגזול את החנית מיד המצרי והוא לאו הנתק לעשה והוא אמרו והשיב את הגזילה ואפילו בטל את העשה אינו לוקה לפי שהוא לאו נתק לעשה לתשלומין שאם שרף את הגזלה או השליכה בים יתן מה שהיתה שוה ואם כפר בה ונשבע לשקר מוסיף חומש ויקריב קרבן אשם כמו שיתבאר במקומו וכן התבאר בסוף מכות (דף י"ו) וכבר התבארו משפטי מצוה זו בב' מקמא :

(קדושים תהיו · גניבה פ"י)

מצוה רמו הזהירנו שלא לגנוב תחום הארץ והוא שנשנה תחום וגבול שיהיה בינינו ובין זולתינו עד שיהי' אפשר לומר שיאמר שקרקע זולתו הוא שלו והוא אמרו (ספרי) והלא כבר נאמר לא תגזול ומה תלמוד לא תסיג מלמד שכל העוקר תחומו של חבירו עובר בב' לאוין יכול אף בח"ל ת"ל בנחלתך אשר תנחל בארץ ללמד שבארץ עובר בב' לאוין ובח"ל אינו עובר אלא משום לא תגזול הנה התבאר שלאו זה מיוחד בא"י :

(שופטים ושוטרים · הלכות גניבה פ"י)

מצוה רמז הזהירנו במה שהוא אצלנו בעין שלא לעכב אותו ולא נתנהו לו והוא אמרו לא תעשוק וזה שהגנבה לקיחת מה שאצל אחר בהסתרה ובסתר והזהרנו מהפועל ההוא באמרו לא תגנובו כמו שבארנו והגזל הוא לקיחת מה שאצל אחר באונס ובהכרח ובמרידה כמו שיעשו הגזלנים בדרכים והזהרנו מזה הפועל באמרו לא תגזול והעושק הוא שיהי' לזולת דבר בעין ר"ל קבלת ממון מחזיק בו ולא נתנהו לו באונס או בלא אונס אבל ברמאי' והזהיר ג"כ מזה הפועל באמרו לא תעשוק ובספרי לא תעשוק עושק של ממון ואיזה זה הכובש שכר שכיר וכן כל מה שדומה לו ואמנם המשל בשכר שכיר בעבור שהוא חוב גמור עליך שהוא לא נתן לך מאליו ממון וגם הגיע לידך מאליו ממון עם כל זה אחר שבא לו אליך בתורת חוב ידוע חייב וכבר נכפלה האזהרה בו בענין זה ונקט דמיון זה הענין בעצמו ואמר לא תעשוק שכיר עני ואביון ירצה בו לא תעשוק השכיר כי הוא עני ואביון כמו שאמר כי לא תבא עליו השמש ולשון ספרי לא תעשוק שכר שכיר עני ואביון הלא כבר נאמר לא תגזול מלמד שכל הכובש שכר שכיר עובר בלא תעשוק ולא תגזול ולא תלין וגם משום ביומו תתן שכרו ושם אמרו בפי' עני ואביון ממהר אני לפרוע על ידי עני ואביון והעובר על העושק דינו ודין הגזלן שוה אמר וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו :

(ואתחנן · הלכות גזילה פ"א)

מצוה רמח הזהירנו שלא נכחש הטענות שנתחייבנו בהם והפקדונות אשר הופקדו אצלנו והוא אמרו לא תכחשו ונתבאר שבממון הכתוב מדבר · ולשון ספרי לפי שנאמר וכחש בה ונשבע על שקר עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל לא תכחשו וכבר ידעת שהכופר בפקדון פסול לעדות ואף על פי שלא נשבע לעברו על לאו לא תכחשו וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שבועות :

(קדושים תהיו · הפלאה הלכות שבועות פ"א)

מצוה רמט הזהירנו מהשבע על כפירת ממון המוטל עליו והוא אמרו ולא תשקרו איש בעמיתו המשל בזה כי כשכפר בפקדון עבר על לא תכחשו וכשנשבע לשקר על כפירתו עבר על לא תשקרו ובספרי לא תשקרו מה תלמוד לומר לפי שנאמר ונשבע על שקר למדנו עונש אזהרה מנין ת"ל ולא תשקרו וכבר התבארו משפטי מצוה זו בב' משבועות וגם התבאר שמי שנשבע לשקר על כפירת ממון עובר בב' לאוין משום לא תשבעו

תשבעו בשמי לשקר ומשום לא תשקרו :

(קדושים תהיו · הפלאה הלכות שבועות פ"א)

מצוה רנ הזהירנו מהונו' קצתנו את קצתנו בסחור' ובמקח ובממכר והוא אמרו וכי תמכרו ממכר וגומר אל תונו איש את אחיו · ובספרא אמרו באונאת ממון הכתוב מדבר וכבר התבארו משפטי מצוה זו בד' ממציעא :

(בהר סיני · מכירה פי"ד)

מצוה רנא הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו בדברים והוא שנא' לו מאמרי' יכעיסוהו ויבהילוהו ולא יוכל לעמוד מפני שיתביישו מהם כמו שתזכור פעולת נעוריו ועשה תשובה מהם ותאמר לו מי העתיקך מהדבר הפלוני אל זה הענין הטוב ובזה נאמר לא תונו זה אונאת דברים ולשון ספרי אמרו לא תונו הרי אונאת דברים אמור שאם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים וכו' לא יאמר לו בכמה חפץ זה וכו' ואמרו גדולה אונאת דברים מאונאת ממון שבאונאת ממון נאמר אל תונו ובאונאת דברים הוא אמרו ויראת מאלהיך וכבר נתבארו משפטי מצוה זו בב"מ ממציעא ·

(בהר סיני)

מצוה רנב הזהירנו מהונות הגר בדברים והיא אמרו וגר לא תונה ולשון מכלתא לא תונה בדברים ונכפלה האזהרה ואמר לא תונה אותו ובספרי שלא תאמר לו אמש היית עובד ע"א ועכשיו נכנס תחת כנפי השכינה :

(ואלה המשפטים · הלכות מכירה פי"ד)

מצוה רנג הזהירנו מהונות גר צדק ומהזיקו במקח וממכר והוא אמרו ולא תלחצנו ולשון מכלתא לא תלחצנו בממון וכבר התבאר בגמ' מציעא שהמאנה את הגר עובר משום לא תונו איש את אחיו ומשום גר לא תונו והלוחצו עובר משום לא תלחצנו מוסף על האזהרה שהוא נכלל עם ישראל ר"ל אונאת ממון :

(ואלה המשפטים · הלכות מכירה פי"ד) :

מצוה רנד הזהירנו מלהשיב עבד שברח מח"ל לא"י לאדוניו ואע"פ שאדוניו ישראל אחר שברח מח"ל לא יושב לו אבל ישחרר אותו ויכתוב עליו דמיו בשטר והוא אמרי יתעלה לא תסגיר עבד אל אדוניו והתבאר בגיטין (דף מ"ה) שבעבד שברח מח"ל הכתוב מדבר שיהי' הדין בו שיכתוב שטר חוב בדמיו עליו ויכתוב לו גט חרות ולא ישוב לעבדותו בשום פנים להשתתפו במקום טהור הנבחר בקבוץ הנכבד ושם התבארו משפטי מצוה זו :

(כי תצא)

מצוה רנה שהזהירנו ג"כ מאונאת העבד הבורח אליו והוא אמרו ית' עמך ישב בקרבך בטוב לו לא תוננו ולשון ספרי לא תוננו זו אונאת דברים כי כמו שהזהיר ית' לאו לאונאת הגר לחולשתו וגלותו הוסיף ג"כ לאו שלישי באונאת העבד שהוא יותר חלוש הנפש ושפל יותר מן הגר שלא תאמר זה העבד לא יתבייש מאונאת דברים ומבואר הוא שזה העבד שדבר בו הכתוב ודין הגר שהזהיר מאונתו אמנם הם קבלו התורה על עצמם והם גרי צדק :

(כי תצא)

הרמב"ן

כתב הרב והמליץ רנ"ו שנמנענו מהכביד על היתומים והאלמנות וכו' אמרו יתעלה כל אלמנ' ויתום לא תענון · ואני אומר שאפי' כא"ם לדעת הרב ונאמר שהלאו שבכללו' לא ימנו פרטיו אלא אחת אבל כאן נאמר שהו' לאו פרטי וימנו שתי' שהרי חלקן הכתוב באמרו אם ענה תענה אותו וזה מדרש חכמי' בכל מקום כיוצא בו :

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שאין למנותו כי אם לאו אחד וגם שאמר הרמב"ן דמאחר שחלקם יש למנות' שתים נ"ל שאם הי' כותב לאו בפני עצמו לכל אחד ואחד אז ימנו שתי' אבל כשיצא אחד מהם בלבד בלאו בפני עצמו עדיין לאו שבכללו' הוא ולא ימנה כי אם לאחד וכבר העירותיך על זה למעלה בלאו נ"ס :

מצוה רנו שהזהירנו מענות היתום והאלמנה שנא' כל אלמנה ויתום לא תענון והאזהרה הזאת כוללת שלא יענה אותו לא במאמר ולא במעשה אבל ידבר עמו דברים טובים ורכים ויתעסק עמם בעסק ויתנו לחם להיות בטוב שמחים ויכוין ההפלג' בזה כלו ומי שיקצר בדבר מזה הנה עבר על זה וכבר התבאר על לאו זה והוא אמרו ית' והרגתי אתכם :

(ואלה המשפטים מדע הלכות דיעות פ"ו)

מצוה רנז שהזהירנו מעבוד בעבד עברי בעבודה שיש בה ענוי גדול ושפלות כעבודת עבד כנעני והוא אמרו יתי' לא תעבוד בו עבודת עבד ובספרי שלא יטול אחריך בלינטי' ולא יטול לפניך כלים למרחץ ולינטי' היא מטלטלת קטנה שיושב עליה כשייגע ויקחה העבד וילך בה אחר אדוניו וכן כל מה שדומה לזה העבודות מוזהר להעבידם בעבד עברי אבל ינהג במה שילוה השכיר והאומן במה שהסכים עמו לעשות דבר מלאכה אחת אמרו יתי' כשכיר ותושב יהיה עמך :

(בהר סיני · הלכו : עבדים פ״א)

מצוה רנח שהזהירנו שלא למכור עבד עברי כמו שמכרו העבדים הכנעניים בשוק וזה שיעמידוהו במקום שימכרו שם העבדים ויכריזו עליו ויוסיפו בהן הקונים לא יעשה זה בשום פנים אלא בהצנע ובדרך נאה · ולשון ספרי לא ימכרו ממכרת עבד שלא יעשה שמטא ויעמידם על אבן הלקח וזאת האזהרי׳ כוללת בלא ספק אזהרה לגונב נפש מישראל שימכרהו שהוא ימכרהו בחזקה כמו שהוא עושה על עבד כנעני ויהיה עובר על אמרו יתברך לא ימכרו ממכרת עבד וכבר קדם לנו זכרון זה וכבר באר הכתו׳ שיהרג ומשפטי מצוה זו עם שלפניה מבוארים בגמ׳ קדושין ת״א :

(בהר סיני · הלכות עבדים פ״א)

מצוה רנט שהזהירנו מהעביד עבד עברי במה שאין לו צורך בו והיא הנקראת עבודת פרך והוא אמרו יתי' לא תרדה בו בפרך אבל נעבידהו בהכרח לעשית הפעולה ההיא שילוה עליה ולשון ספרי לא תרדי' בו בפרך שלא תאמר לו החם לי את הכוס והוא אינו צריך לו וכן כל מה שדומה לזה וי״מגם הביאו משל מן היותר קלה שבמלאכות והיותר נקלה מהם וגם כל זה אינה מותרת אלא בעת הצורך :

(בהר סיני הלכות עבדים פ״א)

מצוה רס שהזהירנו מהניח העכו״ם השוכן בארצנו להעביד עבד עברי שמכר עצמו בעבודת פרך והוא אמרו יתע' לא ירדנו בפרך לעיניך ולא נאמר אחר שזה העבד עברי עבר על נפשו ומכר את עצמו לעכו״ם יעזבהו ויגאל מה שיגאל ויעשה לו מה שיעשה אבל נגוה על העכו״ם הזה ונמנעהו מהעביד בו עבודת פרך :

(בהר סיני · הלכות עבדים פ״א)

מצוה רסא הזהיר שלא למכור אמה עבריה לזולתנו והתבארו משפטי מצוה זו בפ״א מקדושין :

מצוה רסב הזהיר ענות אמה עברי כשנקנה אותה אם נשאה ר״ל שנחסר ממנה מזונה כסותה ועונתה על דרך הענוי וההכאבה והוא אמרו שארה כסותה ועונתה לא יגרע וזאת האזהרה תכלול כל מי שישא בת ישראל שלא יענה אותה בדבר מאלו הדברים על צד ההכאבה והצער והוא אמרו באמה העבריה שהזהיר שלא למנוע ממנה שארה כסותה ועונתה כמשפט הבנית יעשה לה הנה הודיענו כי משפט הבנות הוא שלא ימנע מהם שאר כסות ועונה ואמרו במכלתא וכי מה למדנו במשפט הבנות מעתה אלא ה״ז בא ללמד ונמצא למד וגם אמרו שארה אלו מזונות כסותה כמשמעו ועונתה דרך ארץ :

(ואלה המשפטים · הלכות אישות פי״ד)

מציה רסג שהזהירנו שלא למכור אשת יפת תואר אחר שבא עליה פעם א׳ בבית אחר לקיחת העיר ואם מכרה לוקה כמו שהתבאר במקומו והוא אמרו והי׳ אם לא חפצתה בה ומכור לא תמכרנה בכסף :

(כי תצא)

מצוה רסד הזהירנו מהתעמר באשת יפת תואר אחר שבא עליה ר״ל שלא יעבידה ויניחה אצלו כשאר השפחות המשמשות כעבד והוא אמרו לא תתעמר בה תחת אשר עניתה ולשון ספרי לא תתעמר לא תשתמש הנה התבאר לך שאלו ב׳ לאוין יזהירו עני׳ עניינים חלוקים וזה שהוא מזהיר מלמכרה לזולתו ומהשאירה ג״כ אצלו על דרך העבדו׳ אבל יעשה כמו שצוה יתעלה ושלחתה לנפשה וכן באמרו (סנהדרין דף פ״ה ע״ב) בגונב נפש באמרו והתעמ׳ בו ומכרו ואמרו משיכניסהו ברשותו וישתמש בו והתבארו דיני אשת יפת תואר בראשון מקדושין :

(כי תצא)

מצוה רסה הזהירנו מהשים מחשבתנו לעשות תחבולה כדי לקנות מה שברשות זולתנו מאחינו והוא אמרו לא תחמוד בית רעך · ולשון מכלתא לא תחמוד יכול אפילו חומד בדבר תלמוד לומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה להלן עד שיעשה מעשה אף כאן עד שיעשה מעשה · הנה יתבאר לך כי זה הלאו מזהיר מהעריס עד שנקח לעצמנו הדבר שאנחנו חומדים אותו ממון אחינו ואפילו לקניתו ולתת בו דמים הנה זה כלו מי שיעשהו עובר על לא תחמוד :

(ויקרא יתרו גזילה ואבידה)

מצוה רסו הזהירנו מהשים מחשבתנו לחמוד מה שיש לאחינו ולהתאוות בו שזה

יהי׳

יהי' מצוה לעשות תחבולה לקנותו וזהו לשון המאזרי בזה הענין אמרו לא תתאוה בית רעך ואין שני לאוין אלו בענין אחד אבל הלאו הראשון והוא לא תחמוד מזהיר לקנות מה שיש לזולתנו ולאו שני מזהיר אפי' מהתאוות בלבנו לבד ולשון מכלתא נאמר כאן לא תחמוד ולהלן הוא אומר ולא תתאוה לחייב על התאוי' בפני עצמה ועל החמוד בפני עצמו וגם אמרו מנין שאם התאוה שסופו לחמוד שנאמר ולא תתאוה ולא תחמוד מנין שאם חמד שסופו לאנוס ולגזול תלמוד לומר וחמדו שדות וגזלו ובאור זה שאם ראה דבר יפה אצל אחד אם גברה מחשבתו עליו והתאוה בו עבר על לא תתאוה ואם התעסק אהבת הדבר ההוא עד שישתדל להגיעו אצלו ולא יפסיק משאלות פניו ולהכביד עליו שימכרהו לו או יחליף אותו אליו במה שהוא יותר טוב ממנו הנה כבר עבר על לא תחמוד גם כן אחר שקנה הדבר שהי' למכרו ולא הי' רצונו למכרו אבל הכביד עליו והעריס עד שלקחו ויהי' שלו כבר עבר שני לאוין לא תתאוה ולא תחמוד ואם נמנע האיש ההוא מלמכור או להחליפו באהבתו בדבר ההוא הנה הוא יקחהו באונס והכרח בחוזק אהבתו בדבר ההוא בנפשו עובר על לא תגזול הנה ההפרש בין לא תתאוה ולא תחמוד :

(ואתחנן הלכות גזילה פ"א)

מצוה רסז הזהיר השכיר מאכול בשעת עבודתו מן הדבר שיעב"ד בו כשיעבוד במחובר לקרקע והוא אמרו וחרמש לא תניף על קמת רעך אמרו וחרמש לרבות כל בעלי חרמש ובשעת חרמש כלומר בשעת הקציר לא תקצור לעצמך וכבר נודע כי זה הכתוב בא בשכיר ואמר כי תבא ירצה בו כשתכנס' שכיר כמו שאמר התרגום ארי תתגר וכן במציעא (דף פ"ז) אמרו אלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה וגם התבארו משפטי מצוה זו :

(כי תצא)

מצוה רסח שהזהיר השכיר שלא לקחת מהאוכל שיעבוד בו יותר מאכילתו והוא אמרו ואכלת ענבים כנפשך שבעך וגו' וכבר התבארו משפטי מצוה זו בז' ממציעא וגם התבאר מה מותר לו לאכול ומה שאין לו רשות שיאכל ואם יאכלנו יהי' עובר על ואל כליך לא תתן :

(כי תצא)

מצוה רסט הזה ירנו מהתעלם מן האבדה אבל נקחה ונחזירה לבעלים והוא אמרו לא תוכל להתעלם וכבר בארנו באמרם במכלתא בענין האבדה מצינו למדין שהוא עובר על עשה ולא תעשה ולשון הגמ' (מציעא דף כ"ג) השבת אבדה עשה ולא תעשה ובמשנה תורה כפל האזהרה מזה הענין ובא בו לאו והוא אמרו לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים ובספרי לא תראה זו מצות לא תעשה ולהלן הוא אומר כי תפגע השב תשיבם זו מצות עשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בב' ממציעא :

(כי תצא)

מצוה ער שהזהירנו מהניח הנכשל במשאו ולחוץ בדרך אבל נעזור אותו ונפרק ממנו עד שיתקן לשאת אותו ולהגביהו ונגביה עמו משאו אם על גבו אם על בהמתו כמו שהתבאר במשנה תורה והוא אמרו וחדלת מעזוב לו וכו' מכלתא וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב ומצינו למדין שהוא עובר על עשה ולא תעשה וכבר בא גם כן לאו נפרד בזה הענין באמרו לא תראה חמור שונאך ובספרי לא תראה מצות לא תעשה ולהלן הוא אומר כי תראה זו מצות עשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשני ממציעא :

(אלה המשפטים הלכות רוצח פי"ג)

מצוה רעא הזהיר מעשות עול במדת הארץ והמשקילות והיא אמרו לא תעשו עול במשפט ופירוש הפסוק לפי מה שבאה בו הקבלה לא תעשו עול במשפט זה המדה וגם אמרו בבאור ענין זה הלאו לא תעשו עול במשפט אם לדין הרי אמור אם כן למה נאמר במשפט מלמד שהמודד נקרא דיין וגם אמרו במדה זו מדת הארץ ר"ל מדידתה וחלוקת' שיעשה בה כפי מה שיחייבוהו מופתי התשבור' מצדק המדות וידיע' האופנים האמתיים בהם ולא יתעסק בזה במעשה דמיונים כי אין אמיתות להם כמו שיעשו רוב העם . במשקל כולל המשקולת והמאזנים :

(קדושים תהיו גניבה פ"ו)

מצוה רעב שהזהירנו מהיות המשקולות והמדות חסרות אצלנו בבתינו אעפ"י שלא יעשה בהם מקח וממכר והוא אמרו יתעלה לא יהי' בכיסך אבן ואבן גדול' וקטנה וכן איפה ואיפה ול' גמ' בתרי' (דף פ"ט ע"ב) אסור לאדם שישהה מדה חסרה או יתירה בתוך ביתו ואפילו הוא עבט של מימי רגלים ולא תחשוב שאמרו לא יהי' לך

איפה

איפה ואיפה ולא יהיה לך אבן ואבן שהן שני לאוין · אמנם בא להשלים דיני המאזנים עד שיפרשו מיני השעור והם המשקל והמדה כאלו יאמר לא יהיה אצלך שני שעורין לא במדידה ולא במשקל כמו שבארנו במצות עשה ואמרו לא יהיה לך אבן ואבן לא יהיה לך איפה ואיפה הוא כמו אמרו לא תשיך לאחיך נשך כסף נשך אוכל נשך כל דבר אשר ישך שהוא לאו אחד כולל מינים הרבה אשר בהם כולם ענין אחד בעצמו ולא בהכפל הלשונו' ירבו המצות כשיהיה ענין אחד כמו שהקדמנו בשרש התשיעי וכבר קדם לנו כגון זה במצות לא תעשה והוא אמרו לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור :

(כי תצא)

מצוה רעג שהזהירנו מעשות עול בדין והוא אמרו יתעלה לא תעשו עול במשפט וענין לאו זה שלא ישנו הגדרים שגדרה תורה לחייב בדבר או לפטור ממנו :

(קדושים תהיו · סנהדרין פ"ק)

מצוה רעד שהזהיר הדיין שלא לקחת שוחד מבעלי הריב ואפילו לדון אמת והוא אמרו יתעלה ושחד לא תקח וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין ובספרי לא תקח שוחד אפילו לזכות את הזכאי ולחייב החייב וכבר התבארו דיני מצוה זו במקומות מסנהדרין .

(ואלה המשפטים · הלכות סנהדרין פרק כ"ג)

מצוה ערה שהזהיר הדיין שלא לכבד אחד מבעלי הריב בענין הדין ואפילו היה גדול ונכבד ונשוא פנים לא יסביר לו פנים בדין כשיבא לפניו עם בעל דינו ולא ישאל בעניניו וסיפורו ואמר יתעלה לא תהדר פני גדול · ובספרי שלא תאמר עשיר הוא זה ובן גדולים הוא איך אביישנו לכך נאמר לא תהדר פני גדול וכבר התבארו משפטי מצוה זו במקומות מסנהדרין ושבועות :

(קדושים תהיו סנהדרין פכ"ג)

מצוה רעו שהזהיר הדיין שלא יירא מאדם מזיק גוזם ודובר עתק ולא יחתוך עליו הדין והאמת אבל הוא חייב לחתוך את הדין ולא ישים לב במה שיקרה עליו מן ההיזק מן האיש ההוא והוא אמרו יתעלה לא תגורו מפני איש ולשון ספרי לא תגורו שמא תאמר מתירא אני מאיש פלוני שמא יהרגני או שמא ידליק את גדושי או שמא יקצץ את נטיעותי תלמוד לומר לא תגורו מפני איש :

(אלה הדברים · סנהדרין פכ"ג)

מצוה רעז שהזהיר הדיין מחמול על עני בדין אבל ישוה בין עשיר לעני ויכריחו לפרוע מה שהוא חייב לפרוע והוא אמרו יתעלה ודל לא תהדר בריבו וכבר נכפלה זאת האזהרה בזה הענין בלשון אחר והוא אמרו ית' לא תשא פני דל ולשון אחר ספרי לא תשא פני דל שלא תאמר עני הוא והואיל ואני והעשיר חייבין לפרנסו אזכנו ונמצא מתפרנס בנקיות תלמוד לומר לא תשא פני דל :

(ואלה המשפטים · הלכות סנהדרין פ"ג)

מצוה רעח שהזהיר הדיין כשידע שהוא אדם רשע ובעל עבירות (מדפוס ויניציא) (והזהיר מהשים עצמו) להטות דינו והוא אמרו יתעלה לא תטה משפט אביונך בריבו ולשון מכילתא רשע וכשר עומדין בדין לפניך לא תאמר הואיל ורשע הוא אטה דינו ת"ל לא תטה משפט אביונך בריבו אביון הוא במצות כלומר אעפ"י שאביון הוא במצות לא תטה דינו :

(ואלה המשפטים · הלכות סנהדרין פ"ג)

מצוה רעט שהזהיר הדיין שלא לרחם על מי שהרג חברו או חסר בו אחד מאבריו ר"ל בפרעון קנסות שלא תאמר עני זה ומחך ידו או סימא עינו בלא כונה ארחם עליו ואעשה לו צדקה בעונש והוא אמרו יתעלה לא תחוס עינך ובערת הרע מקרבך ·

(שופטים ושוטרים · סנהדרין פ"ג)

מצוה רפ שהזהיר השופט מהטות משפט הגרים והיתומים והוא אמרו יתעלה לא תטה משפט גר יתום והנה כבר התבאר שמי שיטה משפט א' בישראל עובר בלאו אחד והוא אמרו לא תעשה עול במשפט ואם הטה משפט גר עובר בב' לאוין ואם היה גר יתום עובר בג' לאוין :

(כי תצא)

מצוה רפא הזהיר השופט שלא לשמוע אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דינו והוא אמרו לא תשא שמע שוא שנרוב יהיו בעלי דין שלא בפני בעל דינם והזהיר השופט משמוע אותם הדברים כדי שלא תכנס לנפשו צורת הדברים אין יושר להם ולא אמתות ולשון מכילתא לא תשא שמע שוא אזהרה לדיין שלא ישמע מבעל דין עד שיהיה בעל דינו בפניו והזהרה לבעל דין שלא ישמיע דבריו לדיין עד שיהיה חברו עמו ולהזהיר מזה הענין אמר מדבר שקר תרחק כמו שנתבאר בד' משבועות

(דף ל"א) ובכלל לאו זה ג"כ אמרו. אזהרה למספר לשון הרע והמקבלו ומעיד עדות שקר כמו שהתבאר במכות (דף כ"ג)

(ואלה המשפטים · הלכות סנהדרין פכ"א)

מצוה רפב הזהיר השופט שלא לנטות אחרי רבים כשתהיה התוספת איש אחד לבד ובאור זה כי כשתהיה השמועה באה דין שדיינין בנפשות ואמרו קצתם שהוא חייב מיתה וקצתם שהוא פטור והיו המחייבין יותר מהמזכין במנין איש אחד הנה אינו מותר להמית הנפש הזאת והזהיר האל את הדיין מהמית אותו עד שיהיו המחייבין יותר מן המזכין שנים והוא אמרו לא תהיה אחרי רבים לרעות ר"ל לא תמשך אחרי איזה רוב שקרה במשפט מות וזה ענין יסודו ברעות ובגמרו מכלתא י"א מזכין וי"ב מחייבין שומע אני יבא חייב תלמוד לומר לא תהיה אחרי רבים לרעות וגם אמרו הטייתך לטובה על פי אחד ונטייה על פי ב' וכבר התבארו משפטי מצוה זו בד' מסנהדרין:

(אלה המשפטים · הלכות סנהדרין פ"ט)

מצוה רפג הזהיר הדיין מהטות לרעות דין אחד על לא הנשען אליו בסיבת לחייב או זכות הזכאי מבלתי שיהיה סדרו מוכן אלינו לפי רקתו ושכלו מהקדמות התורה והנה אמרו לא תענה על ריב לנטות ולזה בזה לא תבקש בריב הנטיה והיא שתטה עם הרוב או עם הגדולים ושתשתיק במה שיש בנפשך בדין ההוא ולשון מכלתא לא תענה שלא תאמר בשעת מנין דיי בשאהיה כאיש פנוי אלא אמור מה שלפניך יכול את דיני ממונות כן ת"ל אחרי רבים להטות ומזה באו גם כן האזהרה למלמד זכות שלא יחזור וילמד חובה באמרו לא תענה על ריב וכן מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה וכן אין מתחילים מן הגדול כל אלו הדברים אמנם נלמדים מאמרו לא תענה על ריב כמו שהתבאר בפ"ד מסנהדרין (דף ל"ו) וגם התבארו משפטי מצוה זו:

(ואלה המשפטים · הלכות סנהדרין פ"י)

מצוה רפד הזהיר ב"ד הגדול וראשי ישיבה שלא למנות דיין אדם שאינו חכם בחכמת התורה בעבור מעלות אחרות שיהיו לו וימנו אותו בעבורי הנה היא מוזהר מזה אבל לא תדיע התורה במנוי זולת לקריבות באיש בחכמת התורה והיותו יודע לווים ואזהרתי' והנהגתו ואחזקתו במעשים טובים והגמונתי' לזה ואזהרה ממנות ממונה בעבור מעלות אחרות הוא אמרו לא תכירו פנים ולשון ספרי לא תכירו זה הממונה להושיב הדיינין ר"ל שזאת האזהרה אמנם לאיש שימנה הדיינים על ישראל שהוזהר שלא למנותם בעבור מה שהקדמנו שמא שאמר איש פלוני נאה אושיבנו דיין איש פלוני גבור או יודע בכל ל' אושיבנו דיין נמצא מזכה את החייב ומחייב את הזכאי לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו בקי לכך אמר לא תכירו:

(אלה הדברים · סנהדרין פרק י"ג)

מצוה רפה הזהיר מהעיד עדות שקר והוא אמרו לא תענה ברעך עד שקר ובכלל זה בתקוס אסר ונלשין אחר ובנא עד שוא והעובר על לאו זה כבר גזרה עליו התורה נאמר ועשיתם לו כאשר זמם ולשון מכלתא לא תענה ברעך אזהרה לעדים זוממין ובזה הלאו ג"כ מלקות כמו שהתבאר בריש מכות (דף ב' ע"ב):

(וישמע יתרו · הלכות עדות פי"ז)

מצוה רפו הזהיר הדיין שלא לקבל עדות בעל עבירה ומעשים רבה ע"פ עדותו והוא אמרו אל תשת ידך עם רשע ובא הפי' אל תשת חמס עד להוציא המסיכים והגזלנים שהם פסולים לעדות שנאמר לא יקום עד חמס באיש והתבארו משפטי מצוה זו בפ"ג מסנהדרין:

(ואלה המשפטים · הלכות עדות פ"י)

מצוה רפז הזהיר הדיין שלא לקבל עדות הקרובים קצתם על קצתם והוא אמרו לא יומתו אבות על בנים ובא הפירוש המקובל בספרי שלא יומתו אבות בעדות בנים ובנים בעדות אבות וה"ה לדיני ממונות ואמנם זכר לנו בדיני נפשות על צד הגזמה שלא נאמר אחר שזה אבד נפש לא נחוש הקרובה כי אבל נעשה בעדותו אחר שעדותו לאבד נפש קרובו הוא ואין זה מקום לחשדו ולפי זה ראוי לבטל אלו שהקרובים וגדול האהבה והוא הרבה אב לבן והבן לאב והנה יאמר אחר שאין מקבלים עדות אב על הבן ואפילו לחייבו מיתה לא ברים שאר הקרובים שלא יקובלו וזה גזרת הכתוב אין לה טעם בשום פנים והתבארו משפטי מצוה זו בפ"ג מסנהדרין:

(כי תצא)

מצוה רפח הזהיר הדיין שלא לגמור הדברים אחר לחייב מתוך בעדות עד אחד אפילו בי' בתכלית הכשרות והוא אמרו לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולחטאת (שבועות דף מ') לכל עון הוא דאינו קם אבל קם לשבועה והתבארו משפטי מצוה זו בפ"ט מסנהדרין:

(שופטים ושוטרים · הלכות עדות פ"ה)

מצוה רפט הזהיר הדיין שלא להרוג נקי וזכאי והוא אמרו לא תרצח:

(וישמע יתרו · הלכות רוצח פ"א)

מצוה רצ הזהיר הדיין שלא לחתוך הגדרי' באומד הדעת החזק ואפילו היה קרוב לאמת כגון שאדם ירדפהו שונאו להרגו ולהנצל ממנו יכנס בבית אחד והרודף יכנס אחריו ונכנסו אחריו ומצאו הנרדף נהרג והוא מפרפר ושונאו שהיה רודפו עומד עליו והסכין בידו ומטנף דם הרי זה הרודף לא יהרגוהו סנהדרין על צד חתוך הגדה אחר שאין עדים מעידין עליו שראו ההריגה ובאה האזהרה בתורה מהרוג זה והוא אמרו נקי וצדיק אל תהרוג ובמכלתא אמרו ראוהו רודף אחר חברו להרגו והתרו בו ואמרו ישראל הוא בן ברית הוא אם הרגת אותו תהרג והעלימו עיניהם ומצאוהו הרוג ומפרפר והסייף מנטף דם מיד ההורג שומע אני יהא חייב ת"ל ונקי וצדיק אל תהרג: ולא תרחיק זה ותפלא מזה הדין כי הדברים האפשריים מהם קרובי האפשרות ומהם רחוקי האפשרות ומהם אמצעיים בין זה לזה ולאפשר רחב גדול ואלו התירה תורה לחתוך דיני נפשות באפשר הקרוב מאד שאפשר שיהיה קרוב מהמציאות כגון זה שהמשלנו היינו חותכין הגדר במה שהוא רחוק מזה מעט ובמה שהוא רחוק מאד גם כן עד שיחתכו הגדרים וימותו האנשים במעט אומד לפי דמיון הדיין ומחשבתו ולכן סגר יתעלה את הפתח ואמר שלא יחתך גדר העונש אלא כשיהיו העדים מעידים שהם ידעו בודאי שזה עשה המעשה ההוא בלא ספק ובלא דמיון כלל וכאשר לא נחתוך הגדרים בדמיון חזק מאד הנה תכלית מה שיהיה שנפטור החוטא · וכאשר חתכנו הגדרים בדמיון ובאומד הנה פעמים נהרוג נקי וכן כשהעידו ב' עדים עליו בב' עברות בכל אחת מהן דין מיתה וכן א' משניהם לבדו ראה אותו עובר על אחת והא' ראה אותו עובר

על

נראה לי שהנכון כדברי הרב שאין למנות מפסוק זה כי אם מצוה א' כי עדות דראוהו רודף אחר חבירו להרגו וכו' ועדות אחד מעידו שעבד לחמה וכו' הכל ענין אחד ששניהם הם להורו' לנו שלא נהרוג את האדם כאשר נוכל לחשוב היותו נקי בצד מן הצדדי' ואף אם יהיו שני ענינים כבר ידענו שאין למנות כל האסורים הבאים בלאו א' רק למצוה אחת כאשר עשה ג"כ ביתום ואלמנה ושאור ודבש ואתנן ומחיר ואחרי' זולתם · ומה שאמר(א) כי בגמ' דרשו זה הפסוק בענין אחר והוא העיקר והביא דמכילת' אסמכת' בעלמ' היא · נ"ל אדרבה כי המדרש שדרשו בו בגמרא הוא אסמכתא ואינו פשט הפסוק כלל וזה לפי שחזרי' הנדון לזכות הוא מובאר בעצמו שנצטרך להחזירו שאם לא נחזירהו שמא הב"ד יעברו על לא תרצח מאחר שזה אומר שיש לו ללמד עליו זכות ומי יודע כי יש ממש בדבריו אבל מה שדרשו בו במכילתא הוא פשט הפסוק ממש · ומה שאמר עוד

כתב הרב והמצוה ר"צ שהמנענו מלקיים גבולי העונש באמתלאות חזקות · ובמכלתא אמרו באותו רודף אחר חבירו להרגו והתרו בו ואמרו ישראל הוא בן ברית הוא אם הרגת אותו תהרג והעלימו עיניהם ומצאוהו הרוג ומפרפר והסייף מנטף דם ביד ההורג שומע אני יהא חייב תלמוד לומר ונקי וצדיק אל תהרוג וכתב וכמו כן כשיעידו שני עדים עליו בשתי עבירות לא יהרג אמרו הי' א' מעידו עובד לחמה וא' מעידו עובד ללבנה שומע אני יצטרפו ת"ל ונקי וצדיק אל תהרוג · והנכון בזה שיהיו שתי מניעות שהם ענינים שונים אין להם דמיון זה עם זה כלל אבל הכמ'ירבו העדיות שאינן שוות מנקי שזה נקרא נקי לא נתקיים עליו עדות בעביר' והיא השנוי' תחלה במכילתא והזכיר ורבו האמתלאות מצדיק שזה צדיק בדין אע"פ שאינו נקי מן החטא · ואני תמה עוד שאין הכתוב נדרש כן בתלמוד (א) אבל ברביעי מסנהדרין (דף ל"ג ע"ב) שנינו

על אחרת הנה לא יהרג והמשל בזה כגון שהעיד עליו עד אחד שהוא עשה מלאכה בשבת והתרה בו והשני יעיד עליו שעבד ע"ז והתרה בו זה לא יסקל אמרו ז"ל (אחד מעידו עובד לחמה) ואחד מעידו עובד ללבנה שומע אני יצטרפו ת"ל ונקי וצדיק אל תהרוג:

(ואלה המשפטים · הלכות סנהדרין פ"כ)

שכינו דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה דיני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה ואמרו ת"ר מנין ליוצא מב"ד חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות מנין שמחזירין אותו ת"ל נקי אל תהרוג ומנין ליוצא מב"ד זכאי ואמר יש לי ללמד עליו חובה מנין שאין מחזירין אותו ת"ל צדיק אל תהרוג שאין מחזירין אותו לחובה אפי' השכינו כולם שטעו אלא א"כ טעו בדבר שהצדוקים מודין בו והמדרש שתפשו בו בעלי הגמרא הוא עיקר ובו הי' ראוי לתפוס וגם שם במכילתא הוא שנויה · (ב) ואומר אני שתחלת הברייתא השנייה במכילתא הי' אחד מעידו שהוא עבד לחמה וא' מעידו שהוא עבד ללבנה ואוהבו רודף אחר חבירו שהיכן באסמכתא בעלמא שסמכו אותם למקרא הזה שאפילו בדיני ממונות כגון חמה ולבנה אין מצטרפין שהיא הכחש' בחקירו' ואפי' נאמר בשהעידו שזבח וקטר להם שלא בפניהם עדות המכחשת זו את זו בבדיקות כגון זו פסולה דהוה ליה מנה שחור ומנה לבן בהכחשה אם נאמר בשאינן מכחישין אלו עדות היא וכבר יוצא לנו פטור מפסוק לא יומת על פי עד אחד בכיוצא העדים (מכות דף ו') אמרו לא יומת על פי עד אחד להביא שנים שרואין אותו אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ואין רואין זה את זה שאין מצטרפין ולא עוד אלא אפי' שנים בזה אחד זה מחלון אחד אין מצטרפין והעמידוה אפי' בבועל את הערוה דהאי קא חזי כוליה מעשה והאי קא חזי כולי מעשה כלומר שכל אחד רואה באותה בעילה מעשה המחייבו ואעפ"כ אינן מצטרפין והיא המניעה שנמנענו מלא יומת על פי עד אחד וכן נאמר אף בדיני ממונות הוא פסול דקיי"ל כרבנן דפליגי עלי' דר' אחא בגמל האוחר כמתבאר שם ברביעי של סנהדרין (דף ל"ז ע"ב) ולא בא הכתוב הזה ונקי וצדיק אל תהרוג אלא לפטור בדיני נפשות המחויבין בדין ממון וזה ראו בעלי הגמ' ותפשו להם סוף המתניתא השנויה במכילתא שהיא עיקר המדרש בכתוב הזה ומ"מ שתי מניעות הן:

עוד (ב) כי הדרשה של המכילתי היא אסמכתי שהרי כבר נודע אצלנו שחצי עדות אינו כלום ואפי' בדיני ממונות כ"ל שאם ידענו ענין עד אחד מעידו שעבד לחמה וכו' שאינו כלום מפני שהוא חצי עדות הנה לא ידענו ענין הרודף אחר חבירו להרגו וכו' לומר שאין הורגי' אותו מאומד והדרש' הזאת בודאי היא עיקר ולא אסמכתא מפני שלא ידענו אותה ממקום אחר וגם במה שדרשו בו אחד עבד לחמה וכו' נוכל לומר שהיא דרשה גמורה גם שזה הדין כבר נודע אצלנו אפילו בדיני ממונות על הכלל שאצלנו מלתי' דאתי' בק"ו טרח וכתב לה קרא והכלל שנמנה זה הפסוק ללאו אחד וכן מנאו ג"כ הסמ"ג בלאו ר' והוא כלל בו מדרש הגמרא והאי דמכילתא שגם הוא רמז בגמרא וכמו שהביא בספרו:

מצוה רצא שהזהיר העד מדבר בדין שהעיד עליו ואע"פ שהוא חכם

ויודע הוא לא יהי' עד ודיין וטוען אבל יעיד במה שראה וישתוק והדיינין ישפטו בעדותו כפי מה שיראה להם ובאה האזהרה שלא לדבר בדבר נוסף על העדות וזה בדיני נפשות לבד והוא אמרו יתעלה ועד אחד לא יענה בנפש למות וכפל האזהרה בזה ואמר לא יומת על פי עד אחד כלומר לא יומת בטענת העדים ובסנהדרין אמרו ועד אחד לא יענה בנפש בין לזכות בין לחובה ובארו טעם זה משום דהוי כנוגע בעדותו ובדיני נפשות לבד אסור ללמד לא זכות ולא חובה:

(אלה מסעי הלכות עדות פ"ה)

מצוה רצב שהזהירנו מהרוג מחוייבי מיתה כשנראה כבר עשה חטא שנתחייב

עליו הריגה קודם הגיעו לבית דין אבל נביאהו לבית דין בהכרח ונעיד עליו העדים לפניהם ונהיה אנחנו עדים לבית דין והם ישפטו עליו במה שיהי' חייב והאזהרה שבאה בזה הענין הוא אמרו לא יומת הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט ולשון מכלתא יהרגו

אותו מההרג או מהנלקח תלמוד לומר עד עמדו לפני העדה ואפילו הי' בית דין הגדול הם שראוהו הורג והם כלם עדים תצא העדות אל ב"ד אחר ואחר ידינוהו ובמכילתא הפי' עדה שראו בא' שהרג את הנפש יכול יהרגוהו עד שיעמוד אל ב"ד ת"ל עד עמדו לפני העדה:

(הלכה מסעי הלכות רוצח פ"א)

מצוה רצג שהזהירנו שלא נחוס על הרודף והענין זה כי מה שזכרנו במצוה שלפני זאת מהגיע הפושע שלא יהרגוהו העדים עד שידינו אותו בית דין (אמנם הוא כשעבר ועשה המעשה שיתחייב עליו מיתה) והשלים אותו אמנם בעת השתדלותו ובקשו לעשות אז יהרג רודף וחובה עלינו למנעו מעשותו גם שלנו מתאוה וכלל לו כדי למנעו מן העבירה ואם לא רצה לשמוע אלינו נלחם בו ואם יכולנו למנעו באבר אחד מאבריו כגון שנחתך ידו או רגלו או נסמא עינו יהיה זה הוא הקודם ואם אי אפשר למנעו אלא באבידת נפש הרודף יהרג כדי שלא יעשה מעשה הרעה ההיא ונאמר באזהרה שלא לחוס עליו מהמונע להרגו גופו אמרו וקצותה את כפה לא תחוס עינך ולשון ספרי וקצותה ונלמד שאתה חייב להצילה בכפה ומנין שאם לא היו יכולין להצילו בכפה שמצילין אותה בנפשו תלמוד לומר לא תחוס עינך וגם אמרו מה מבושיו מיוחד שיש בו סכנת נפשות והרי הוא בוקצותה אף כל דבר שיש בו סכנת נפשות הרי הוא בוקצותה וזה שאמרנו שיהרג הרודף אינו בכל מי שישתדל לעשות איזו עברה ואמנם הוא באחד הרודף אחר חבירו להרגו ואפילו היה קטן הוא הרודף אחר אחד מן העריות לגלות ערותה ובתנאי שיהי' בן ט' ויום אחד ומבואר הוא כי בזכור הוא בכלל העריות ואמרו צעקה הנערה ואין מושיע לה הא יש לה מושיע להושיעה בכל מה שיוכל והשוה הכתוב בין רודף אחריה ובין רודף אחר חברו להרגו ואמר כן כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש וגו' וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ"ח מסנהדרין:

(כי תצא)

מצוה רצד

הזהיר מענוש האנוס על חטאו אם עשאו אחר שהיה אנוס על המעשה והוא אמרו ולנערה לא תעשה דבר:

(כי תצא)

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שזה הלאו היא מניעה כי השלילות הוא אין לנערה חטא מות אבל ולנערה לא תעשה דבר אינו שלילה רק אזהרה (ובלתי הקנה (ועל בזותם אכ וסב ומה שאמר הרמב"ן כי מאמרם פטור הוא ראיה שאינה אזהרה׳ נ"ל שמאחר שהתורה פטרתו בודאי הוא גורם לנו לפטור שאם באנו לחייבו הנה סתרנו דעת התורה׳ א"כ מצוה היא עלינו לפטרו וכבר זכרתי גם הכי למעל׳ וגם הסמ"ג מנאו בלאו ר"א:

הרמב"ן

פתח הרב והמצוה רצ"ד שהזהירנו מלדון האנוס על חטא שיעשה והוא אמרו יתעלה ולנערה לא תעשה דבר ובסנהדרין אמרו אנוס רחמנא פטריה שנאמר ולנערה לא תעשה דבר ובנה ביארנו אנחנו שאין זה הלאו מניעה אלא שלילות לפטור הנערה האנוסה ואמרם שבגמ' מסנהד' אנוס רחמנא פטריה ראיה שהוא פטור לא אזהרה וכבר קדם לנו זכרון זה:

מצוה רצה הזהיר מקחת כופר מן ההורג בשוגג כדי שנפטור אותו מגלות אבל יגלה על כל פנים והוא אמרו לא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו והתבארו משפטי מצוה זו במכות:

(הלכה מסעי הלכות רוצח פ"א)

מצוה רצו הזהיר מקחת כופר מן ההורג במזיד אבל יהרג עכ"פ והוא אמרו לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות וכבר התבארו משפטי מצוה זו במכות:

(הלכה מסעי הלכות רוצח פ"א)

מצוה רצז הזהירנו מלהתרשל בהצלת נפש אחד מישראל כשנראהו בסכנת מות או הפסד ויהי' לנו יכולת להצילו כמו שהיה טובע בנהר ואנחנו נדע לשחות ונוכל להצילו או יהי' עכו"ם משתדל להורגו ונוכל לבטל מחשבתו או לדחות נזקו ובאה האזהרה באמרו לא תעמוד על דם רעך וכבר אמרו שמי שיכבוש עדות תכללהו ג"כ זאת האזהרה כי הוא רואה ממון חברו אבד והוא יכול להחזירו אליו באמרו האמת וכבר בא בזה הענין ג"כ אם לא יגיד ונשא עונו ולשון ספרי מנין שאם

אתה

אתה יודע לו עדות שאין אתה רשאי לשתוק תלמוד לומר לא תעמוד על דם רעך (ותמן שאם ראית אותו טובע בנהר או חיה או לסטים באין עליו שאתה חייב להצילו תלמוד לומר לא תעמוד על דם רעך ומשפטי מצוה זו) כבר התבארו בסנהדרין :

(קדושים תהיו · הלכות רוצח פ״א)

מצוה רצח הזהירנו מהניח המוקשים והמכשולות בארצנו ובבתינו כדי שלא ימותו בהם בני אדם והוא אמרו ולא תשים דמים בביתך ולשון ספרי ועשית מעקה זו מ״ע ולא תשים דמים זו מצות ל״ת וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ״ה [illegible] ובסדר נזיקין :

(כי תצא)

מצוה רצט הזהיר מהכשיל קצתנו והוא שאם ישאלך אדם עצה בדבר נפתה בו ונלאה. האזהרה מלרמותו ומהכשילו אבל יישירהו על הדבר שהחשוב שהוא טוב ויושר והוא אמרו ולפני עור לא תתן מכשול · ולשון ספרי לפני סומא בדבר ונוטל עצה ממך אל תתן לו עצה שאינה הוגנת וכן זה כולל ג״כ מי שיעזור על עבירה או יסבב אותה כי הוא יביא האיש ההוא לעון ובעזרתו הכשילו ומזה ענין ויפתהו ויעזרהו להשלים עבירתו או יכין לו סבת העבירה ואלו הפנים אמרו בתלמוד והוא ברבית שבשניהם יחד עוברים משום ולפני עור לא תתן מכשול כי כל אחד משניהם עזר את חברו והכין לו להשלים העבירה והדברים רבים מאד מזה המין ואמרו כהן עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול ופשטיה דקרא כמו שזכרנו תחלה :

(קדושים תהיו · הלכות רוצח פי״ב)

מצוה ש שהזהיר הדיין מהכות החוטא בהכאות גדולות ממיתות ויבאר זה שכל המחויב מלקות הנה תכלית מה שילקה מ׳ חסר אחת כמו שבא בקבלה שלא יכה אדם עד שישער ההכאה באדם המוכה לפי כחו ושניו ומזגו וצורת גופו אם יכול לסבול הכאת העונש כלו יוכה ואם לאו יוכה כפי שעור סבלו לא פחות משלש הכאות אמרו כדי רשעתו במספר ובאה האזהרה מהוסיף בהכאתו ואפי׳ הכאה א׳ נוספת על השערת הדיין שיוכל לסבול והוא אמרו כדי רשעתו במספר ארבעים יכנו לא יוסיף · ולשון ספרי אם הוסיף עובר בלא תעשה אין לי אלא שמוסיף על הת׳ מנין על כל אומד ואימד שאמדוהו ב״ד דין תלמוד לומר לא יוסיף פן יוסיף ומזאת האזהרה היא אזהרה מהכות כל איש מישראל אם החוטא אמרו מוזהרין שלא להכותו שאר כל אדם לא כ״ש וכבר הזהירנו מלהכות אפילו לא הכה אמרו (בסנהדרין דף נ״ח ע״ב) כל המגביה ידו על חברו נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך :

(כי תצא)

מצוה שא הזהיר מהיות רכיל והוא אמרו לא תלך רכיל בעמך אמרו (ספרא) לא תהא רך בדברים לזה וקשה לזה ד״א שלא תהא כרוכל מטעין דברים והולך ורוכל לאחר זה אזהרה מגולאת שם רע :

(קדושים תהיו · מדע הלכות דיעות) :

מצוה שב הזהיר משנוא קצתנו את קצתנו והוא אמרו לא תשנא את אחיך בלבבך ולשון ספרי לא אמרתי אלא שנאה שבלב אבל כשהראה לו השנאה והודיעו שהוא שונא אותו אינו עובר על זה הלאו אבל על בל תקום ובל תטור ועובר על עשה והוא אמרו ואהבת לרעך כמוך אבל שנאת הלב היא חטא חזק יותר מן הכל :

(קדושים תהיו · מדע הלכות דיעות) :

מצוה שג הזהיר שלא לביים קצתנו את קצתנו וזהו הנקרא מלבין פני חברו ואזהרו׳ שבאה בזה הוא אמרו הוכח תוכיח את עמיתך וגו׳ ובספרי מנין שאם הוכחתו ד׳ וה׳ פעמים שיחזור ויוכיח ת״ל הוכח תוכיח יכול אפי׳ אתה מוכיחו ופניו משתנו׳ ת״ל ולא תשא עליו חטא הנה הפשט הוא שהזהיר שלא תחשיב לו עון ותזכירהו :

(קדושים תהיו · מדע הלכות דיעות פ״ו) :

מצוה שד היא שהזהיר שלא לנקום קצתנו מקצתנו והוא שתעשה מעשה אחד וגם אתה תשיב מנקמת אחיך עד שתגמלהו כמעשהו הרע אשר יגיעהו כמו שהגיעך והזהיר מזה באמרו לא תקום ובספרי עד היכן היא כחה של נקימה אמר לו השאילני מגלך ולא השאילו ולמחר אמר לו השאילני קרדומך ואמר לו לא אשאילך כדרך שלא השאלתני מגלך לכך נאמר לא תקום ועל זה הדיין הפסק בכל הענינים :

(קדושים תהיו · מדע הלכות דיעות פ״ז) :

מצוה שה הזהירנו שלא לנטור ואעפ״י שלא נשלם לו גמול והוא שנזכר לו העון שחטא החוטא והוא אמרו לא תטור ולשון ספרי עד היכן היא כחה של נטירה אמר לו השאילני מגלך ולא השאילו ולמחר אמר לו השאילני קרדומך ואומר לו הילך איני כמותך לכך נאמר ולא תטור :

(קדושים תהיו · מדע הלכות דיעות פ״ז)

מצוה שו

מצות לא תעשה

מצוה שו שהזהירנו שלא נקח קן צפור בעת הלידה האם והבנים והוא אמרו לא תקח האם על הבנים וזה הלאו נתק לעשה והוא שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך וכל זמן שלא יהי' אפשר לשלח ולקיים עשה שבה כגון שמתה האם קודם שישלחנה לוקה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף חולין :
(כי תצא · קדושה הלכות שחיטה)

מגלת אסתר

נראה לי שהענין כדברי הרב למנותן שתים וזה כי על כרחך שני דברים הם חלוקים זה מזה שהנתק אינו צרעת והצרעת אינה נתק ומה שאמר הרמב"ן (א) שאם היו שתי מניעות היו להם לחכמים לאמר בתולש סימני טומאה מתוך הנתק שילקה שתים נ"ל כי אף שהם שתי מניעות אינו לוקה על נתק שתים מן הטעם שאמרתי שהאחד אינו בכלל חבירו · ומה שאמר עוד (ב) שבכלל לאו דנתק יש כל סימני טומאת נגעים נ"ל שזה אי אפשר משום דלא ראי זה כראי זה · ומה שאמר עוד (ג) פי' דלאו השני כלל כלם נ"ל שאין בכלל אלא נגעים מכל המינים שיהיו אבל נתק יצא מן הכלל ולכן ימנו שתים וגם הסמ"ג מנאם שתים דלאו שס"ב ולאו שס"ג :

מצוה שז הזהיר מלגלח שער הנתק והוא אמרו ואת הנתק לא יגלח ולשון ספרי מנין לתולש סימני טומאה שעובר בלא תעשה ת"ל ואת הנתק לא יגלח :

(אשה כי תזריע : טומאת צרעת פ"א)

הרמב"ן

כתב הרב והמצוה ש"ז שהמנענו מלגלח שער הנתק והוא אמרו יתברך ואת הנתק לא יגלח ולשון ספרא מנין לתולש סימני הטומאה מתוך נתקו שעובר בל"ת ת"ל ואת הנתק לא יגלח · והמצוה ש"ח שהמנענו מלקוץ סימני צרעת או לכסות' עד שתשתנה מראיה והוא אמרו ית' השמר בנגע צרעת בל"ת ולא ידעתי למה מנאן שתים שאלה השני לאוין מניעה מלקוץ סימני טומאה (א) ולא אמר בתולש סימני טומאה מתוך נתקו שיהא עובר בשני לאוין וילקה ב' (ב) אבל הראשון פרט בסימני טומאת הנתק בשער והוא הדין לשאר כל סימני טומא' הנגעים (ג) והשני בא וכלל נגעי הצרעת כולם וכמו שדרשו משם בסיפרי נגעי אדם ונגעי בגדים ונגעי בתים כלם עד שלא נזקק לטומאה ושנזקק לטומאה ואחר פטור מתוך הסגר ומתוך החלט וזה תשלום ענין ולא ימנה מצוה בפני עצמה וכמו שביאר הרב במצות רבות :

מצוה שח הזהירנו מלקוץ סימני צרעת או לכבותן עד שישתנו מראיהן והוא אמרו השמר בנגע הצרעת ולשון ספרי השמר לא תעשה ולשון המשנה התולש סימני טומא' והכוה את המחיה עובר בלא תעשה והוא לוקה כמו שבארנו :
(כי תצא)

מצוה שט הזהירנו מעבוד ומזרוע בנחל איתן שנערפה בו העגלה והוא אמרו אשר לא יעבד בו ולא יזרע והעובר על לאו זה לוקה ובמכות (דף כ"ב) כשזכרו מחוייבי מלקו' אמרו והא איכ' זורע נחל איתן ואזהרתי' מהכא אשר לא יעבד בו שנה כבר התבאר שהוא לאו א' ושהוא במלקות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף סוטה :
(שופטים ושוטרים · הלכות רוצח פ"י) :

מצוה שי שהזהירנו מהחיות המכשף והוא אמרו מכשפה לא תחיה וכשנחמול לו אנחנו עוברים על מצות לא תעשה שבטלנו בו מצות עשה לבד ויהיה כאלו מחלנו לא' ממחוייבי מיתות ב"ד :
(אלה המשפטים · הלכות סנהדרין פרק י"ד) :

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב : שאין למנות שני הלאוין באלה רק לא' שכן נר'

מצוה שיא הזהיר החתן מצאת מביתו שנה אחת כלה

הרמב"ן

כתב הרב והמצוה שי"א שהמנענו מלהוצי' חתן מביתו לא למלחמה ולא לזולתם

כלה לטורח מהטרחים לא לצאת בצבא ולא לזולתו אבל נסלק ממנו כל טורח וכל משא שיהיה חייב בהם לעזוב אותם כל השנה והוא אמרו ולא יעבור עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו ובגמרא סוטה לא יצא בצבא יכול בצבא הוא דלא יצא אבל יתקן כלי זיין ויספק מים ומזון ת"ל לא יעבור עליו אי אתה עובר אבל אתה מעביר לאחרים וכי מאחר דנפקא ליה מלא יעבור עליו לא יצא בצבא ל"ל לעבור בשני לאוין וכבר בארנו בשרש ט' שלא כל מה שיתחייבו עליו שני לאוין יהיו שתי מצוה. ודע כי החתן עצמו מוזהר לצאת מביתו בסחורה כל שנתו וכבר נתבארו משפטי מצוה זו בפ"ח מסוטה :

(כי תצא)

לזולתה ולשון גמ' סוטה (דף מ"ד) לא יצא בצבא יכול בצבא לא יצא אבל יתקן כלי זיין ויספיק מים ומזון ת"ל לא יעבור עליו לכל דבר עליו הוא דאין אתה מעביר (מדפיס ויניציאה) (אבל אתה מעביר) על אחרים כו' וכי מאחר דנפקא ליה מלא יעבור עליו לכל דבר לא יצא בצבא ל"ל לעבור עליו לכל בשני לאוין וכבר ביארנו בעיקר השרשים שאין כל מה שיתחייב עליו שני לאוין יתחייב שיהי' שתי מצות · ואני אומר שהן שתי מצות באמת לפי שהמוציא החתן למלאכה מן המלאכות עובר בלאו אחד מוסף על הראשון וכגון זה נמנים הם שתי מצות וכבר מנה הרב כן במצות אחרות אלא שטעה בכאן וחשב כי מאמרם לעבור עליו בשני לאוין היא שהלאו הכפל לעבור על כל הוצאה בשני לאוין וכגון זה לא ימנו שתים אבל אין הענין כן כי המספק כלי זיין ומים ומזון או מתקן הדרכים אינו עובר על לא יצא בצבא שזה הלאו אינו אלא על אנשי הצבא הבאים במלחמה והוא אינו מהם אבל הבא במערכה הוא שעובר עליו בשני לאוין השני מוסיף בזה על הראשון וכגון זה הרי הן שתי מניעות בלא ספק וכן מנאן בעל הלכות גדולות :

כו' ופשט הגמ' בסוט' שלעולם עובר בשני לאוין ואפילו אם יצא לספק מים ומזון שהרי בפי' אמרו לעבור עליו בשני לאוין ומשמע בכל אחד משני אלו הדברים שיעש' עובר בשני לאוין : ומה שאמר הרמב"ן שהמוציא החתן לספק מים או מזון אי אפשר שיעבור על לאו דצבא רק על לא יעבור לפי שזה אינו בכלל צבא נ"ל שגם זה הוא בכלל צבא שהרי מה שאסרו עליו לספק מים ומזון היינו דוקא כשהוא לצורך הצבא אבל כשאינו לצורך הצבא לא הוזהר עליו וכן משמע מלשון הסמ"ג בלאו ר"ל וגם הוא מנאו ללאו אחד :

מצוה שיב הזהירנו מחלוק על בעל הקבלה ולצאת ממצותיו וממעשה התורה והוא אמרו לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל ולשון ספרי לא תסור זו מצות לא תעש' והעובר על לאו זה זקן ממרא וחייב חנק ובתנאים המקובלים המבוארים בסוף סנהדרין :

(שופטים ושוטרים הלכות ממרים פ"א) :

מצוה שיג הזהירנו מהוסיף בתורה לא בכתוב ולא במקובל והוא אמרו לא תוסיף עליו ובגמרא אמרו במקומות רבים ועובר משום בל תוסיף עברת על בל תוסיף :

(ראה אנכי · הלכות ממרים פ"ב) ·

מצוה שיד הזהירנו מגרוע התורה לא מהכתוב ולא מהמקובל והוא אמרו ולא תגרע ממנו ובמקומות רבים אמרו עובר משום בל תגרע והלא עברת על בל תגרע :

(ראה אנכי · הלכות ממרים פ"ב) ·

מצוה שטו הזהירנו מלקלל הדיין והוא אמרו אלהים לא תקלל והעובר על לאו זה לוקה :

(ואלה המשפטים · סנהדרין פכ"ו) :

מצוה שטז הזהירנו מלקלל הנשיא והוא אמרו ונשיא בעמך לא תאור וזה השם ר"ל נשיא ישימהו הכתוב על המלך אשר לו הממשלה אמר אשר נשיא יחטא וחכמים ישימוהו במוחלט על ראש הישיבה של ע' זקנים ובכל התלמוד ובמשנה אמרו נשיאים ואבות ב"ד ובלשונם (סנהדרין דף י"ט ע"ב) נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול והמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ודע שזה הלאו היא כולל ג"כ הנשיא עם המלך כי ענין לאו זה שהוא מזהיר שלא לקלל כל מי שיש לו ממשלה כלומר והוא במעלה העליונה בין שהיתה שלטונית או תוריות והוא ראש הישיבה

פי' שבה וזהו כמובן מדיך מלמ' זו והעובר על
לאו זה לוקה:
(הלכה ה' מהלכות סנהדרין פרק כ"ו):
מצוה שי"ז היא שהזהירנו מלקלל איש אחד מבני
ישראל. והוא אמרו לא תקלל חרש. ובבן מוכו
ענין זה החרש מתו וזה כי כשהנפש תתנועע
לנקום מהמזיק לפי גודל ההיזק בקיימת בדמיון
הנה לא תנוח מתנועת ההתנועעות עד שתגמול
למזיק לפי גודל ההיזק כשיעור דמיונן ובאשר תגמול
לו בגמול תנוח אותה התנועה ונעדרה מהתנועעה
מן הדמיון. ופעמים ישלימו בגמול בקללה ובחרופין
לבד לאשר ידעתו בשעור מה שהגיע למזיק
היזק באיזן המאורים והמקרן ופעמים יהיה
בענין יותר קשה ולא תניח אותה התנועה עד
שתאבידהו ממיתו אז תנוח בדעתו שעור מה
שהגיע לו ונפשו לאבוד ממונו ופעמים יהיה
בענין יותר קשה ולא תנוח עד שתנקם ממנו
בגופו במיני ההפלאות והסבלון הגדולים ופעמים
יהיה הענין יותר קשה ולא תניח התנועה עד שתקח
נפש המזיק ואז הלקו מן הממיתות ויהיה התכלית
ובמעט' תביא התנועה בנפש קטנה לבקש עונש המזיק
אלא רק עלות עינם עד שתנוח התנועה בצעקות
וגזור עליו וקללו אדם אע"פ שלא ישמע אותו
ולא יהיה בזה בהוא והוא מפורסם מפעל
בעלי החמה וכעס שהניח לעתם בזה השעור
והמסתפקים שקלים ואע"פ שיהיה האוטת בלתי
יודע בכעסם ולא ישמע בחרופיהם ואולי

ואולי בדעתנו כי בתכלית מה שאפשר לנו קללת
איש איש לכל פשיטה שישמע אותו לאהי שיגנהו
מן הצער והבאה אבל קללת החרש אחר שלא
ישמע ולא יכאב בו שלא יהיה בזה חטא בפס
הודיענו שזה אסור והזהיר ממנו כי התורה לא
הקפידה בענין המקולל לבד אבל הקפידה גם
בענין המקלל לבד כשהזהיר שלא ירע ספשו
לנקום ולא ירגיל לכעוס וכן בעלי הקבלה הביאו
ראיה על אסור קללת כל איש מישראל מאמרו
לא תקלל חרש ולשון ספרי אין לי אלא חרש
מנין לרבות כל אדם תלמוד לומר ובנשיא בעמך
לא תאור א"כ למה נאמר חרש מה חרש מיוחד
בחיים אלא אמת שאינו בחיים ובתכלית לא תקלל
רק דבר שכתוב באמצלין שבאדם וכל מה שאמרנו
בתנאי שיקלל בשם וכן המקלל עצמו לוקה בשם
כבר התבאר שמי שקלל אחרו בשם עובר בלאו
אחד והוא לא תקלל חרש ומי שקלל הדיין עובר
בשני לאוין ולוקה ב' ומי שקלל נשיא לוקה ג' ולשון
מכילתא כשהוא אומר ונשיא בעמך לא תאור אי דיין
הוא ונשיא בשמע מה"ל אלהים לא תקלל לחייב ע"ז
בפ"ע וע"ז בפ"ע נמצא אמרו יש מדבר דבר אחד
וחייב עליו משום ארבעה דברים משום לא תקלל
חרש ומשום הבא ומשום דיין ומשום נשיא בעמך
מ"מ הנה התבאר מה שזכרנו והתבארו משפטי
מצוה זו בד' משבועות:
(קדושים תס"ו)

מצוה שי"ח הזהיר שלא לקלל אב ואם אמנם לשון התורה בעונש הוא מבואר באמרו ומקלל אביו ואמו מות יומת והוא מכלל הנסקלין ואפילו קלל אחד מהם בשם אחר מותו במזיד נסקל אולם האזהרה הנה לא התבארה בכתוב כי לא אמר לא תקלל אביך אבל קדם כבר כי באר האזהרה מקללת כל איש מישראל וזה כולל האב וזולתו ובמכלתא אמרו ומקלל אביו ואמו

מגלת אסתר

נראה לי שהכנון כדברי הרב למנות אזהרת קללת האבות והכאתם לאוין מיוחדים בפני עצמן כי גם שלא באה אזהרי מיוחדי עליהן מ"מ כבר קדם לנו לאו עכם הכתוב אלא א"כ הזהיר ואח"כ צריך להביא לו אזהרה ממקום אחר ולפי כל אלה מאזהרה שלאהרה בדבר אחר לא לקפוד בזה ולכן הך איתה אזהרה גם עליה (וכך פשה יג"כ דלהו דמלקים לא תקלל שאמר כי בא כהזהיר על ברפת הי' דעשאו להו צ"כ למקלל דיין וכבר הזכיר זה הרב בסוף שרשיו בהקדמה ולאחר א"כ שבדיין וי"ו המכלתי בבן נשיא ארבע גם כי לא

הרמב"ן

כתב הרב והמלוה ס"ק שנמנע כל איש ממנו מלקלל אביו ואמו ולהכותם ס"ט שנמנעו מלהכות האבות ואני אומר שאזהרת האבות בקללה ובהכאה לא באה אלינו אלא מפני שהם בכלל ישראל שהזהיר על כולם אע"פ שנגזר באלו עונש היכם מגיעית למכות בעלמן כי אין מספוקנו בעונשין א"א דבהאוין ודברי הרב אמר כן שאין בהכאת האבות וקללתן אלא הלאוין הכאמורים בכלל כל אדם שאין כוללין הקל ותולתו וא"כ היאך ימנו הלאוים ללאוד הקל ובאזהרת שיה לדבר כולל בכלל שלא הנכר בה כתוב לא רמז זולתי אזהרת פן

מות יומת עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר אלהים לא תקלל אם דיין הוא אביך הרי הוא בכלל אלהים ואם נשיא הרי הוא בכלל נשיא ואם בור הרי היא בכלל לא תקלל חרש הרי אתה דן בנין אב משלשתן עד הצד השוה שבהם שהן בעמך ואתה מוזהר על קללתם וכתיב בספרא איש איש כי יקלל את אביו ואת אמו עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל אלהים לא תקלל כמו לשון מכלתא בשוה והתבארו משפטי מצוה זו בז' מסנהדרין ‡

(והלכ' המשפטים · הלכות ממרים פ"ה) :

מצוה שיט הזהיר מהכות אב ואם ולא התבארה

גם כן אזהרה מבוארת מזה אבל זכר העונש ואמר ומכה אביו ואמו מות יומת ולמדנו אזהרה למכה אביו ע"ד שלמדנו אותה למקלל אביו וזה כי כבר התבאר במצוה ש' שאנו מוזהרין על כל איש מישראל שלא להכותו ואביו בכלל ולשון מכלתא ומכה אביו ואמו וגומר עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל ארבעים יכנו לא יוסיף והרי דברי' ק"ו מה אם מי שמצוה להכותו הרי הוא מוזהר שלא להכותו אביו ואמו שאינו מצווה להכותו אינו דין שיהא מוזהר שלא להכותו והעובר על לאו זה כלומר שיכה אביו או אמו במזיד ויוציא מהם דם הרי זה חייב הנק והתבארו דין מצוה זו בסוף סנהדרין ‡

(והלכ' המשפטים · ממרים פ"ה)

יום יו הכוללת כל אדם וכן הדבר בקללה לפי מדרשי התלמיד וכמו שכתב הרב בכאן אבל לשון המכילתא שהייב בבן נשיא ד' משום אב ומשום נשיא ומשום דיין ומשים בעמך מסתפק לו ולא ידעתי לו ענין היאך יתכן אולי הוא מביא כל אדם כמו שאמר מבעמך לא תאור ויש לו מדרש אחר לא ב בפני עצמו כמו כקאבל אנו בתלמוד אין לנו בו מקרא ולא מדרש בפני עצמו אלא שהוא בכלל ישראל וכיון שכןאינו חייב אלא משום אחד באב ואחד כו' וכן מה שכתב הרב שמי שיקלל א' מישראל עובר בלאו אחד וכו' לא תקלל חרש ומי שיקלל הדיין עובר בשני לאוין ולוקה שתים והנשיא לוקה שלש גם זה אינו אלא לפי מדרש מכילתא · שאמר אין לי אלא דין ונשיא שאר כל אדם מנין ת"ל בעמך לא תאור (א) אבל אנו שאין לנו לכל אדם מלקו' אלא בבן אב מן הלא ין שבנשיא ודיין וחרש אינו לוקה אלא משום נשיא ומשום דיין ובודאי בגמ' תמורה (דף ד') אמרו בשלמא מברך את חבירו בשם אזהרתיה דלא ליברוך נפקא לי' מלא תקלל חרש וכן בפרק שבועת העדות (דף ל"ו) שברו דכתיב לא תקלל חרש ומשם נדמה לרב שהוא לאו כילל כל אדם ואין פירושו כן (ב) אלא שמדרשו של אותו הלאו בא לנו האזהרה עם לאו הנשיא ומכולם נתרבו כל האנשים ולשון קללה הוא . וכן אמרו בפרק הזהב (דף מ"ב ע"ב

בא מיוחד לאביו · ומה שאמר עוד (א) הרמב"ן כי המקלל הנשיא אינו חייב רק שתים מפני שקללת כל אדם לא יצא לנו מלאו בפני עצמו רק מבנין אב כמו שנתבאר בסנהדרין נ"ל שזה לא נתבאר גם לא נרמז שם כלל רק על אביו אמרו שיבא משניהם ושמא כונתו לומר שכשם שמן הסוגיא דסנהדרין משמע שאי אפשר לרבות אביו רק משניהם כן יהיה בחבירו וזהו ג"כ דעת התוס' שם וגם זה אינו נכון בעיני כי דוקא אביו צריך לרבות אותו משניהם משום שלא בא בו אזהרה אמנם בחבירו שבא בו פסוק לא תקלל חרש אין להקשו' ולומר מה לחרש שהרי אמר בספרי אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם ת"ל ונשיא בעמך לא תאור · ומה שאמר עוד (ב) שכשהזכירו פסוק לא תקלל חרש בגמ' ואמרו שהוא אזהרה לכל אדם כונתם היא שעם פסוק ונשיא בעמך לא תאור יצא לנו אזהרה לכל אדם . נ"ל שהדברי' ככתבן ואין להוסיף בהם כלל ומאמר שלא הביאו פסוק אחר עם לא תקלל חרש א"כ בודאי משם בלבד יצא לנו האזהרה ומה שהזכירו בהזהב ונשיא בעמך לא תראו ולא פסוק ולא תקלל חרש י"ל שהאמורא ההוא סובר כדעת המכילתא דנפקי'לי' משם אבל לא שדעתו היא כי יצטרכו שני אלו הפסוקים לאזהרת כל אדם

אדם ומה שאמר עוד (ג) שהרב בעצמו כתב שאזהרת האב נלמד מבנין אב כל זה אמת ומכל מקום לוקה על לאו על הכלל שבידינו לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר כאשר כתבתי · ומה שאמר עוד (ד) שבגמרא לא עשו ונשיא בעמך לא תאור לאו כ"ל שמאחר שבגמ' לא אמרו בו שאינו לאו יוכל לסמוך על המכילתא שעשאו לאו וגם כי יש שם חולק הרב פסק כמאן דאמר שהוא לאו ולכן כתב שהמקלל הנשיא לוקה ג' ואחד מהם הוא משום ונשיא בעמך לא תאר · ומה שאמר עוד (ה) שפי' הברייתא שאמר שחייב ד' רוצה לומר כשהתרו בו למלקות כ"ל שהוא פי' נכון · אמנם הפי' השני שאמר (ו) שבעל הברייתא מנה האסורים ולא הלאוין אינו נראה בעיני לפי שגם באב יש לאו גם שהוציאוהו מבנין אב מאחר שענש עליו ושמא כי דעת הרב גם כן במה שכתב בפרק כ"ו מהלכות סנהדרין שהבן שקלל אביו נשיא חייב משום ד' שמות שלשה של כל אדם ואחד משום האב כוונתו היא כפירוש הראשון ומה שאמר עוד (ז) שהרב מנה כאן הלאוין כפי העונשים מה שלא עשה כן בשאר המקומות כבר השיב בזה בעל זוהר הרקיע בלאו שכ"א שכתב וז"ל במכה ומקלל אפשר למנותן כן ואיני דומה לנואף ונואפת ששם כללם המית' ואמר מות יומת הנואף והנואפת וכשפרט זו בסקילה וזו בשריפה וזו בחנק אין ראוי להכנים הפרטים ההם במספר שאינם אלא פי' הכלל ההוא וכלם גם במיתה ואין שנוי המיתה חלוק באזהרה אבל אם זה באזהרה וזה במיתה חלוקין גם לגמרי וראוי למנותן שתי אזהרות עכ"ל · נחזור לדברינו ונאמר שהכלל בזה שיש במקלל אביו נשיא ארבע לאוין כמו שמשמע מהמכילתא וגם הסמ"ג מנה לאו דמקלל ודמכה האבות לאוין בפני עצמן בלאו רי"ח ובלאו רי"ט:

ב' מילט לא נייטינן לי' דכתיב ונשיא בעמם לא תאור ואף שם הזכירו לשון קללה ותשניהם הוא בא וזה מתבאר בגמרא סנהדרין (דף ס"ו) בפ"ז (ג) והרב עצמו מזכירו כאן אם דיין הוא אביך הרי הוא בכלל אלהים לא תקלל ואם נשיא הרי הוא בכלל לא תקלל חרש לא דיין ולא נשיא ולא חרש הרי אתה דן בנין אב וכו' ודורשים בתלמוד בעמך בעושה מעשה עמך ואף שם במכילת' חולקין בכך ומוכין דברי ר' יהודה בן בתירא אי נשיא יכול כאחז וחביריו תלמוד לומר בעמך לא אמרתי אלא כל זמן שנוהגין כמנהג עמך (ד) ובלשון הגמ' ראוי לפסוק אם כן אין כאן לאוין מחולקין למלקיות באחד וכו' שכן בלאו שאפי' במכלתא לא מליכו אלא שהוא בכלל ישראל · ועדים לתמוה ומהו חיוב הזה שמונה בו ארבעה דברים והלא במקלל אביו אין בו מלקות (ה) ואולי בעל הברייתא הזו סובר שילקה כשהתרו בו למלקות ולא למיתה לע"פ שנתן לאזהרת מיתת ב"ד (ו) והנראה יותר דאיסורי בעלמא מני שיש בו ג' לאוין ועונש האב מוסיף עליהם דומה למה שאמרו (מכות דף י"ז ע"ב) האוכל עולה בלא זריקה לר"ש לוקה חמש חמשה איסורין הוי והכלל שעל דרכי הגמרא לא ימנה אלא שתי מניעות (ז) אבל הרב נהג בכאן כדעת בעל הלכות גדולות שמונה בלאו דלא תנאף נערה המאורסה ואשת איש ובת כהן מפני שינוי העונשין בהן והוא הלעיג עליו בעיקר הזה:

מצוה שכ הזהיר מעשות מלאכה בשבת והוא אמרו לא תעשה כל מלאכה והעובר על לאו זה באר בו הכתוב שהוא בכרת אם לא ידע בו הדיין ואם העידו עליו עדים חייב סקילה אם היה מזיד ואם הי' שוגג חייב חטאת קבועה וכבר התבארו משפטי מליה זו במסכת שבת :

(ויסמע יתרו · זמנים הלכות שבת פ"א)

מגלת אסתר

נראה לי שהכוון כדברי הרב שכתב בחבורו הגדול שי"ג מ"ל הוי דאורייתא שכן הוא

מצוה שכא חזהיר שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת והוא אמרו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי ובאה הקבלה שגבול ההליכה שהוא אסורה מה שנוסף על אלפים אמה חוץ מן המדינה ואפילו אמה אחת וללכת אלפים אמה לכל צד מותר ולשון מכלתא אל יצא איש ממקומו אלו אלפים

הרמב"ן

כתב הרב והמצוה שכ"א שהמנענו מלהלוך בשבת והוא אמרו יתעלה אל יצא

אלפים אמה ובמסכת עירובין (דף י"ז ע"ב) אמרו לוקין על אסורי תחומין דבר תורה ושם התבארו משפטי מצוה זו :

(ויהי בשלח · זמנים הלכות שבת פכ"ז)

יצא איש ממקומו ביום השביעי וביאר הקבלה שגבול הנסיע' הוא מה שנוסף על אלפים חוץ מן המדינה ואפי' ארבע אמות וללכת אלפים אמה לכל צד הוא מותר ולשון מכילתי' אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה ובגמרא עירובין (דף י"ז ע"ב) אמר לוקין על איסור תחומין דבר תורה וזה דבר טעות וקצור במאמר כזה שאלו הם דברי רבי עקיבא דאמר אלפים אמה דאורייתא ואין הלכה כמותו אבל בחבירו הגדול הורה שאלפים אמה מדברי סופרים אבל אמר בגבול הנסיעה מן התורה שלש פרסאות כנגד מחנה ישראל נמשך בו הוא וקצת הראשונים על הירושלמי שאמר ר"ש בר ביסנא בשם ר' אחא אין לך מחוור מכלם אלא תחום י"ב מיל כנגד מחנ' ישראל וגם זה אינו נכון שאינו כדרך התלמוד שלנו (א) ולא הוזכר השיעור הזה בתלמודנו כלל אלא אלפים אמה דאורייתא לר"ע ותחומין מדבריהם לרבנן וכפי' אמרו במקומו' מהלמודנו שיש לאו בתחומין אליבא דר"ע או בהבערה אליבא דר' יוסי הא לרבנן אין בשבת לאו גרידא אלא לאוין של מלאכה שיש בהן מיתת ב"ד ועוד לנו בזה ראיות לאמת הסברא הזאת (ב) וגם בירור' אינה עולה להם בסוף השמועה למי שמטיב בו העיון אלא שאנהגו נקצר בזה מפני שנתפרש כבר בדברי זולתנו :

הוא בירושלמי · ומה שאמר (א) הרמב"ן שבגמ' שלנו לא הוזכר זה השיעור כ"ל שמ"מ נוכל ללמד ממנו כי מה שאמר דהלכתא כגמרא דבבלית הוא בת' שיחלו' הירושלמי עליו אמנם בדבר שלא הוזכר בבבלי ואיתא בירושלמי בודאי נוכל ללמד ממנו ואל יקשה עליך מה שהזכירו בגמ' שלנו דתחומין דרבנן לומר שהרי לפי הגמרא שלנו כל תחומין הוי מדרבנן מדקאמר סתם תחומין דרבנן כי זה אינו לפי שבכל המקומות שהזכירו בגמרא תחומין דרבנן לא קא מיירי אלא באלפים אמה כהיא דפרק מי שהוציאוהו (דף מ"ו) א"ל אביי מכדי עירובין דרבנן והתם באלפים קא מיירי כדמשמע מתוך הסוגיא וכן בפ' כילד מעברין (דף נ"ט) והתחומין דרבנן אמנם קשיא לי אם אמת הוא זה שי"ב מיל הוא דאורייתא א"כ כשאמרו בפ' משילין (דף ל"ב) אין רוכבין ע"ג בהמה בשבת גזרה שמא יצא חוץ לתחום ומקשי ש"מ תחומין דאורייתא והדר ומשני אלא גזרה שמא יחתוך זמורה מלה לא השיב שמא יצא חוץ לי"ב מיל דהוי דאורייתא ומיהו יש לומר שרצה למצא בד לאסור הרכיבה בתוך אפי' התחום וכן כתב בהגהות של המרדכי דפ"ק דערובין · אכן עדיין קשיא לי ממה שאמר בפ' כלל גדול (דף ס"ט) כששואל הגמ' דידע ליה לשבת במאי ומשני דידע לי' בתחומין ואליב' דר"ע למה לא השיב דידע לי' בתחומין די"ב מיל שזהו ככולי עלמא · ואין דחוי השמ"ג שעשה בזאת הקושיא בלאו ס"ו מתישב בעיני שאמר שה"ה דהוה מלי לתרץ הכי שא"כ למה לא תירץ כך שהרי אין לומר בזה דעדיפא מינה קא משני שיותר טוב לתרץ תירוץ אחד שיהא ככולי עלמא ממה שיתרץ תירוץ שהוא דברי יחיד בלבד והנה גם הרא"ש מפני זאת הקושיא סבירא לי' שכל תחומין דרבנן וכן כתב בסוף פ"ק דערובין · ומה שאמר עוד הרמב"ן (ב) שגם הביא דירושלמי דמסקנא לא קאי הכי נראה לי באין שם גמגום בזה כלל והלכה ברורה היא לפי אותה השטה שי"ב מיל הוה דורייתא :

מצוה שכב הזהיר מעונש הגדרים על המוטל ולהעביר הדינין עליהם ביום השבת והוא אמרו לא תבערו אש וכו' ביום השבת · רצה בזה שלא ישרף מי שנתחייב שריפה והוא הדין לשאר מיתות ולשון מכלתא לא תבערו אש שריפה בכלל היתה ויצתה ללמד מה שריפה מיוחדת שהיא א' ממיתות ב"ד והיא דוחה את השבת אף כל שאר מיתות ב"ד לא ידחו את השבת והנה אמרו הבערה ללאו יצתה ואינה הלכה אבל לחלק יצתה והוא שחייב על כל מלאכה בפני עצמה כמו שהתבאר במקומו ובגמרא דבני מערבא בכל מושבותיכם רבי אלעאי בשם ר' ינאי אומר מכאן לבתי דינין שלא יהיו דנין בשבת :

(ויקהל · זמנים הלכות שבת פרק כ"ד) :

מצוה שכג הזהיר מעשות מלאכה ביום ראשון של פסח והוא אמרו כל מלאכה לא יעשה :

(בא אל פרעה · זמנים הלכות שביתת י"ט פ"א) :

מצוה שכד

מצוה שכד הזהיר מעשות מלאכה ביום ז' של פסח והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו :

(בא אל פרעה · זמנים הלכות שביתת י"ט פ"א) :

מצות שכה הזהיר מעשות מלאכה ביום עצרת והוא אמרו מלאכת עבודה לא תעשו :

(אמור אל הכהנים · זמנים הלכות שביתת י"ט פ"א) :

מצוה שכו הזהיר מעשות מלאכה ביום ר"ה והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו :

(שם)

מצוה שכז הזהיר מעשות מלאכ' ביום ראשון של חג והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו :

(שם)

מצוה שכח הזהיר מעשות מלאכה ביום שמיני של חג והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו ודע שאלו הו' ימים טובים כל מי שיעשה מלאכה אי זו שתהיי באי זה יום מהם לוקה אלא אם כן יהיי מלאכה ממה שיצטרך באוכל נפש כמו שבא בכתוב אחד מהם אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ה"ה לשאר י"ט וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת ביצה :

(שם)

מצוה שכט הזהיר מעשות מלאכה ביום הכיפורים והוא אמרו כל מלאכה לא תעשו והעובר על לאו זה בכרת כמו שבאר הכתוב ואם היי שוגג חייב חטאת קבועה והתבארו משפטי מצוה זו במסכת ביצה ובמגילה וזולתם :

(פנחס · זמנים הלכות שביתת יום טוב פ"א)

מצוה של הזהירנו מגלות ערות אם והוא אמרו ערות אמך לא תגלה והעובר על לאו זה בכרת וכשהעידו עליו עדים נסקל אם היי מזיד ואם היי שוגג יקריב קרבן חטאת קבועה :

(מכאן עד מצוה סי' שנ"ב תמצא כל העריות הללו באחרי מות קדושים הלכות אסורי ביאה בארבעה פרקי' הראשונים)

מצוה שלא הזהיר מגלות ערות אשת אב והוא אמרו ערות אשת אביך לא תגלה והעובר על לאו זה בכרת וכשהעידו בו עדים יסקל אם היי מזיד ואם היי שוגג מביא חטאת קבועה הנה התבאר לך שהבא על אמו חייב עליה משום אשת אב בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו כמו שהתבאר בסנהדרין :

מצוה שלב הזהיר מגלות ערות אחותו והוא אמרו ערות אחותך בת אביך לא תגלה ערות' והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת ובשוגג יקריב קרבן חטאת קבועה :

מצוה שלג הזהיר מלגלות ערות בת אשת אב כשתהיי אחותו והוא אמרו ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא לא תגלה ערותה וזה הלאו בא לשום בת אשת אב ערוה בפני עצמה להיות הבא על אחותו מאביו או מאמו חייב ב' משום אחותו ומשום (בת) אשת אביו כמו שבארנו · וזה לשונם בזה אמרו בב' יבמות (דף כ"ב ע"ב) תנו רבנן הבא על אחותו והיא בת אשת אביו חייב משום אחותו בלבד מאי טעמא דרבנן מכדי כתיב ערות אחותך בת אביך ערות בת אשת אביך מולדת אביך למה לי ש"מ לחייבן משום אחותו ומשום בת אשת אביו והעובר על זאת גם כן ר"ל האחות מהאב ומהאם בכרת כגד אם היה מזיד ובשוגג חייב חטאת קבועה .

מצוה שלד הזהירנו מגלות ערות בת הבן והוא אמרו ערות בת בנך לא תגלה :

מצוה שלה הזהירנו מגלות ערות בת הבת והוא אמרו ערות בת בתך לא תגלה ערותה וגו' :

מצוה שלו הזהירנו מגלות ערות הבת עצמה וזה לא התבאר בפי' בתורה ולא בא בכתוב ערות בתך לא תגלה ואמנם ממה שהזהיר בת הבן אי בת הבת תקח ממנו ראיה לבאור הדבר והגלותו כי הוא אסר בת הבן ובת הבת וכ"ש הבת ובגמ' דיבמו' (ד"ג) אמרו בתו עקר אסורה מדרשא אתיא דאמר רבה אמר ר' רב יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה ר"ל שהוא אמר בבת בנך ובבת בתך כי ערותך הנה ואמר באיסור אשה ובתה ובת בנה ובת בתה שארה הנה זימה היא כמו שבאסור אשה ובתה נאסרה בתה כן באסור בת בנו ובת בתו נאסרה בתו גם כן ואמר בעונש איש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו אותו ואתהן כמו כן אשה ובת בנה ובת בתה בשריפה בעבור שבא בהן זמה וגמרי' לה מגזרה שוה זמה זמה וה"ה לבתו ובת בנו ובת בתו לענין עונש דגמרי' להו מג"ש דהכא הנה הנה דגבי בת בנו ובת בתו כתיב הנה כמו שבא באשה ובתה ולשון גמרא דכריתות (דף ה')

אל

אל תהי ג"ש קלה בעיניך שהרי בתו אסר מגופי תורה ולא למדה הכתוב אלא מג"ש אתיא הנה הנה זימה זימה והבין אמרם לא למדה תורה ולא אמר לא למדוה כי אלו הדברים כלם קבלה מהנביא ע"ה פי' מקובל כמו שבארנו בפתיחת חבורנו הגדול בפי' המשנה ואמנם שתק הכתוב מלזכרה להיותה אפשר להתלמד בג"ש וזהו ענין אמרם לא למדה הכתוב אלא מג"ש והבין אמרם מגופי' תורה · הנה התבאר מכל מה שקדם שהעובר על לאו בתו ובת בנו ובת בתו הוא בשריפה ואם לא נחקרה העדות בכרת אם היה מזיד ואם הי' שוגג באחת מהן יקריב חטאת קבועה :

מצוה שלז הזהירנו מגלות ערות אשה ובתה והוא אמרו יתברך ערות אשה ובתה לא תגלה והעובר על לאו זה והוא שתהי' אחת מהן אשתו ויבעול האחרת חייב שריפה ואם לא נחקרה העדות בכרת אם הי' מזיד ואם הי' שוגג יקריב חטאת קבועה :

מצוה שלח הזהירנו מגלות ערות אשה ובת בנה והוא אמרו ית' את בת בנה וזאת גם היא שריפ' אם הי' מזיד ובשוגג יביא חטאת קבועה :

מצוה שלט הזהירנו מגלות ערות אשה ובת בתה והוא אמרו יתעלה ואת בת בתה והיא בכרת ובשריפה אם היה מזיד ובשוגג יביא חטאת קבועה :

מצוה שם הזהירנו מגלות ערות אחות האב והוא אמרו יתעלה ערות אחות אביך לא תגלה והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת ובשוגג יביא חטאת קבועה :

מצוה שמא הזהירנו מגלות ערות אחות האם והוא אמרו ערות אחות אמך לא תגלה והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת ובשוגג יקריב חטאת קבועה :

מצוה שמב הזהירנו מגלות ערות אשת אחי האב והוא אמרו אל אשתו לא תקרב דודתך היא והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת ובשוגג יביא חטאת קבועה :

מצוה שמג שהזהירנו מגלות ערות אשת הבן והוא אמרו יתעלה ערות כלתך לא תגלה והעובר על לאו זה בסקילה ואם לא נחקרה העדות או לא נודע הוא בכרת אם הוא מזיד ואם הי' שוגג יקריב חטאת קבועה ·

מצוה שמד שהזהירנו מגלות ערות אשת האח והוא אמרו יתעלה ערות אשת אחיך לא תגלה והעובר על לאו זה בכרת אם הי' מזיד ואם הי' שוגג יקריב חטאת קבועה :

מצוה שמה הזהירנו מגלות ערות אחות אשתו בחיי אשתו והוא אמרו ואשה אל אחותה לא תקח והעובר על לאו זה בכרת אם הוא מזיד ובשוגג יקריב קרבן חטאת קבועה :

מצוה שמו הזהירנו שלא לבא על הנדה בעת טומאתה ר"ל כל השבעה ימים והוא אמרו ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב כל זמן שלא תטבול אחר שבעה והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת ובשוגג יקריב קרבן חטאת קבועה :

מצוה שמז הזהירנו מגלות ערות אשת איש והוא אמרו יתעלה ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע ובעונשם העובר על לאו זה יש הפרש . וזה שאשת איש אשר היתה נערה מאורסה שניהם חייבים בסקילה כמו שבאר הכתוב · ואם היתה בת כהן דינה בשריפה והוא בחנק ר"ל הבועל ואם היתה בת ישראל ובעולה שניהם חייבין חנק וזה כשנחקרי' העדות ואם לאו הנה הוא בכרת וזה אם הי' מזיד ואם הי' שוגג מקריב חטאת קבועה · וכבר נכפלה האזהרה בזה והוא אמרו לא תנאף רוצה בו שלא לגלות ערות אשת איש ולשון מכלתא לא תנאף למה נאמר לפי שהוא אומר מות יומת הנואף והנואפת עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל לא תנאף אחד האיש ואחד האשה ולא כמו ואל אשת עמיתך כי היא האזהרה שאינה כוללת נואף ונואפת אבל היא האזהרה לנואף בלבד וכן בשאר העריות אי אפשר להם מבלתי שיוציאו לאשה ג"כ מאמרו לא תקרבו לגלות ערוה הרי כאן שנים להזהיר האיש ע"י האשה והאשה ע"י האיש ובגמרי' סנהדרין (דף כ"א ע"ב) אמרו הכל היו בכלל הנואף והנואפת הוציא הכתוב את בת כהן לשריפה ואת נערה המאורסה לסקילה · וכבר קדם לנו באור זה הענין בפתיחת המאמר :

מצוה שמח שהזהירנו שלא לשכב עם הבהמות זכריהן ונקבותיהן והיא אמרו יתעלה ובכל בהמה לא תתן שכבתך והעובר על לאו זה במזיד חייב סקילה ואם לא יסקל הנה הוא בכרת ואם ה' שוגג יביא קרבן חטאת קבועה :

מצוה שמט שהזהירנו מהביא הנשים הבהמות עליהן והוא אמרו ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל היא וזה גם כן מצוה בפני עצמו ואינה נכנסת במצוה שלפניה כי לא בהיות אסור על הזכרים לבא על הבהמות נאסר לאשה להביא הבהמה עלי'

לולא

לולא האזהרה בזה מיוחדת ובתחלת כריתות (דף ב') אמרו ל"ו כריתות יש בתורה ומנו אותם ומנו בכללי הבא על הבהמ' והאשה המביאה עלי' את הבהמה עם היות שם כולל ענינים מלות לא תעשה והעובר על לאו זה חייב סקילה ואם לא נחקרו העדות הרי היא בכרת אם היתה מזידה ואם היתה שוגגת תקריב קרבן חטאת קבועה:

מצוה שנב שהזהירנו שלא לבא על הזכר והוא אמרו יתעלה ואת זכר לא תשכב משכבי אשה וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בעצמו והוא אמרו לא יהי' קדש בבני ישראל וזה דרך האמת שזה הלאו הוא נכפל לחזוק לא שהוא אזהרה לשוכב ונשכב ושם אמרו לא תשכב נלמד האזהרה לשוכב ולנשכב ובגמ' סנהדרין (דף נ"ד ע"ב) התבאר דרבי ישמעאל הוא שיש לא יהי' קדש אזהר' לנשכב לפיכך הבא על הזכר והביא עליו זכר בהעלם אחד חייב שתים על דעת ר' ישמעאל ור' עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר ואת זכר לא תשכב קרי ביה לא תשכב לפיכך הבא על הזכר והביא זכר עליו בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת ואמרו בטעם זה לא תשכב ולא תשכב סלא היא ואמנם בא לפי דעתי לא יהי' קדש לחזוק כמו שאמר לא תנאף והיא אזהר' לאשת איש כמו שבארנו ואחר כן אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע וכגון זה הרבה כמו שבארנו בב"ש התשיעי והעובר על לאו זה חייב סקילה ואם לא יסקל הנה הוא בכרת אם הי' מזיד ואם הי' שוגג יקריב חטאת קבועה:

מצוה שנא הזהירנו שלא לבא על האב והוא אמרו ערות אביך לא תגלה והעובר על לאו זה חייב סקילה ג"כ עד שיהיי הבא על אביו חייב ב' משום שוכב עם זכר ומשום מגלה ערות אביו ובגמרי סנהדרין (שם ע"א) התבאר שאמרו ערות אביך לא תגלה אביך ממש והקשו שם הא' מואת זכר לא תשכב משכבי אשה נפקא והשיבו לחייבו שתים וכדרב יהודה אמר רב דאמר עכו"ם הבא על אביו חייב שתים ושם בארו ואמרו מסתברי מילתי' דרב יהודה בישראל ובשוגג ולקרבן והאי דאמר עכו"ם לישני' מעליא נקט כל שהוא שוגג באביו חייב שתי חטאות כמי ששגג בשתי עריות ואף גם כן זה מי ששגג בזכר דעלמו' אינו חייב אלא חטאת אחד:

מצוה שנב הזהיר שלא לבא על אחי האב והוא אמרו ית' ערות אחי אביך לא תגלה עד שיהי' ג"כ שוגג באחי אביו חייב ב' חטאות כמו שבארנו באביו ובגמרא סנהדרין (שם) אמרו הבא על אחי אביו חייב ב' לדברי הכל דכתיב ערות אחי אביך לא תגלה · ודע שאמרי' נחקרה העדות הוא שיהיו שם שני עדים כשרים מתרים בו או יותר ובב"ד כשר של עשרים ושלש ויעידו עדותן בהם ויהי' זה בזמן שדיני נפשות נוהגין ומבואר הוא שאלו העריות כלן שקדם זכרם בא בהן בבאור בתורה והוא אמרו אשר מנינם כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות וכן כל מה שזכרנו מהם שהוא חייב בהן מיתת ב"ד היא ג"כ כתוב בתורה ואמנם התחלף המיתות ואמרו בקצתם סקילה ובקצתם חנק ובקצתם שרפה הנה ממנו שהוא קבלה וממנו שהיא כתוב בתורה והתבאר דיני אלו העריות בכללן במסכת סנהדרין וכריתות וכבר התבאר בכריתות (דף כ"ד ע"ב) שכל מין שחייבין על זדונו כרת על שגגתו חטאת קבועה חייב על לא הידע שלו אשם תלוי וענין חטאת קבועה שתהיה מן הבהמה בלבד וכשתביט כל מלות עשה אחת אחת והתבוננת הענינים הנזכרים בכל מלוה ומלוה מהן תמצא כל עון שחייבין על זדוני כרת וי"ל שגגתו חטאת שהחטאת ההיא קבועה זולת ג' עונות שחייבין על זדון כל אחד מהתיכן כרת ועל שגגתן חטאת שאינה קבועה אבל היא עולה ויורד וג' העונות ההם הם טומאת מקדש וטומאת קדשיו ארלה באמרי טומאת מקדש טמא שנכנס לעזרה וטומאת קדשים טמא שאכל קדש וכן התבאר לך שכל מלות לא תעשה שחייבין בזדונה כרת חייבין על שגגתו' חטאת זולת עון א' והוא מגדף שזדונו כרת ואי' חייבין על שגגתו חטאת וכן התבאר לך שכל מי שנתחייב מיתה בב"ד אי זו מיתה שתהי' הנה האיש ההוא בכרת גם כן כשלא המיתוהו ב"ד או לא נודע לו מלבד עשרה אנשים שהם מחוייבי מיתת ב"ד ואין עליהן כרת והם מסית ומדיח נביא שקר ומתנבא בשם ע"ז וזקן ממרא ובן סורר ומורה וגונב נפש מישראל ורולח ומכה אביו ואמו ומקלל אביו ואמו וכל אחד מאלו כשנחקרה עליו העדות יהרג ואם לא יהרג שלא יוכלו ב"ד להרגו או לא נודע לו הנה הוא מתיר עצמו למיתה אבל אינו עומד בכרת ושמור אלו השרשים וזכור אותם ·

מלוה

כתב הרב וחלוק שכ"ג שנמנענו מהתעדן באשת מגלה העריות ואפי' בלא ביאה כגון חבוק ונשוק והדומי' להם מפעולות המתעניקים בזמה והוא אמרו יתע' במניעה הזאת אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלוי' ערוה ולשון ספרא אלו כאמר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה אין לי אלא שלא יגלה מנין שלא יקרב ת"ל לא תקרב אין לי אלא נדה · והנה הרב מלא הברית' בזו המפורסמת ותלה דבריו באילן גדול אבל כפי העיון בתלמוד אין הדבר כן שיהי' בקריבה שאין בה גלוי ערו' כגון חבוק, ונשוק לאו ומלקות שהרי בגמרת שבת (דף י"ג) שאלו בנדה אם מותר שישכב בעל עמה במטה אשה היא בבגדה והוא בבגדו והיו מהם מי שאסר והעלו ופליגא דרבי פדת דאמר רבי פדת לא אסרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה והנה אין לא תקרבו לדרו' להם לאו בפני עצמו בבריתא השנויה בספרא אבל ידרשוהו בקריבה של גלוי ערוה בלבד (א) ומן הידוע עוד ממנהגם בתלמוד שאם הי' הברייתא הזו אצלם אמת והיו דבריו של רבי פדת שנוקין בכך היו בעלי הגמרא מביאין אותה עליו לתיובתא ואומרים מתיבי' אלו נאמר ואל אשה וכו' ומעלי' ממנה תיובתא דר' פדת תיובתא וכיון שלא עשו כן נבין מהם כי

מצוה שנג הזהיר מהקריב אל א' מהעריות האלו

ואפילו בלא חבוק ונשיקה והדומה להם מן הפעולות הזרות והוא אמרו באזהרה מזה איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה כאלו יאמר לא תקריבו שום קרוב יבא לגלות ערוה · ולשון ספרי לא תקרבו לגלות ערוה אין לי אלא שלא יגלה מנין שלא יקרב ת"ל ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב אין לי אלא נדה שהוא בבל תקרב ובל תגלה מנין לכל העריות שהן בבל תקרבו ובל תגלו ת"ל לא תקרבו לגלות ושם אמרו ונכרתו הנפשות העושות מה ת"ל לפי שנאמר לא תקרבו יכול יהיו חייבים כרת על הקריבה ת"ל העושות ולא הקרבות וכבר נכפלה האזהרה באסור אלו הדמיונות ואמר לבלתי עשות מחקות התועבות אולם אמרו כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו הנה לא הזהיר בבי' אלו הלאוין מחקות התועבות בלבד אבל אמנם יזהיר בהם מהתועבות עצמן אשר באדם אחד זה וזה שהיא הביא ב' לאוין בכלל על כל העריות ובעבור שהזהיר שלא לעשות כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען וזה כולל מה שהיו עושין מן הזמה ובעבודת האדמה ומרעיית המקנה וישובי הארץ גם כן שם ובאר כי אלו הפעולות אשר הזהיר מהם הוא כך וכך עריות לא תגלה וכמו שבאר בסוף המאמ' ואמר כי כל התועבי' האל עשו אנשי הארץ

נראה לי שהכוון כדברי הרב שבקירוב לעריות בלבד הוא בלאו כדמשמע מההיא דספרא שהביא הרב · ומה שאמר הרמב"ן (א) שהדרשה דספרא היא אסמכתא בזה הפסוק שאם לא כן היו מקשין ממנה לר' פדת אני אומר שדרשה גמורה הוא מן התורה ואין מקום להקשות ממנה לרבי פדת שאינה סותר' כלל דעתו וזה שהם שאלו נדה מהו שתישן עם בעלה הוא בבגדו והיא בבגדה והשיבו שה"א אסו' משום דאתקש לאשת איש ועל זה אמרו ופליגא דרב פדת דהיינו שיהא אסור הוא בבגדו וכו' שהוא סובר שלא אסרה תורה רק קירוב של גלוי עריות דהיינו הקירוב שרגילים לעשות כאשר ירצו לגלות ערוה שהוא בקרוב בשר הרי א"כ שאין הברייתא חולקת עליו רק אדרבי' דעתם שוה והשתא אתיא שפיר כל אותה הסוגיא ותתישב למה לא הביאו אסור קרוב לנדה מפסוק לא תקרב האמור בה וזה כי הם היו שואלי' כשהוא בבגדו וכו' וזה הפסוק אינו מדבר אלא בקרוב בשר דוקי' · וגם דברי ר' פדת יתפרשו כפשוטם שאמר לא אסרה תורה אלא קריבה וכו' שפי' מן התורה אין אסור אלא בקרוב בשר אבל מדרבנן ודאי אסור

הארץ ולשון ספרי יכול לא יבנו בתים ולא יטעו כרמים כמותם ת"ל ובחוקותיהם לא תלכו לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולאבותיהם ושם אמרו מה היו עושים האיש נושא איש ואשה נושאת אשה ואשה לשני אנשים הנה דתבאר כי אלו הלאוין שהם כמעשה מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו הם אזהרה מבעילת כל העריות בכלל ואחר כן כפל האזהר' בפרט ערוה ערוה וכבר בארנו אנחנו משפטי אלו המצות בז' מסנהדרין ובחבורנו הגדול ובארנו שלוקים עליהן ומה שראוי שתדעהו הוא שכל אשה שחייבין כרת עליה שהנולד מהביאה ההיא שחייבין עליה כרת יקרא ממזר והוא שקראו האל יתעלה בין שהיתה אותה ביאה בזדון בין בשוגג הולד ממזר חוץ מן הנדה לבד שהולד הנולד ממנה אינו ממזר אמנם נקרא בן הנדה וכבר התבאר זה בד' ביבמות:

(אחרי מות: קדושה הלכות אסורי ביאה)

מגלת אסתר

אסור ומה שאמר עוד (ב) כי לשון קריבה אלא עריות נאמר על הביאה הנה קריבה זו נאמרה על הקירוב בלבד שמענו מן הברייתא דספרא · ומה שאמר עוד (ג) שגם כל החכמים החולקים על רבי פדת סוברים שאין בלאו זה של לא תקרבו אזהרה לקריבה בלבד מנה שלא הביאו אסור קריבה רק מהיקש דיחזקאל כבר אמרתי שהלאתם הם היתה כשהוא בבגדו וכו' וא"כ לא היו יכולין להביא אסורו מלא תקרבו לפי שלאו זה על קרוב בשר דוקא נאמר

הרמב"ן

כי אלא זה האיסור מדרבנן או יהיה מן התורה דכל דמתהני מאיסורא איסורא כענין בהלי שיעור אבל אין זה עיקר מדרש בלאו בזה אלא קרא אסמכתא בעלמא והרבה מאד כן בספרי ובספרי (ב) ודע כי הקריבה נאמרה בכתוב תאמר על הביאה כענין ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים וכתיב ואקרב אל הנביאה ותהר ותלד בן וכן היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה לא תמנעם רק מהביאה מפני שהפולטת שכבת זרע בג' טמאה כמו שביארו בגמ' שבת (דף פ"ו) וכן ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה אינו אלא קריבה של רביעה ואולי תקשה ותאמר לי כי זה החכם ר' פדת הוא הסובר כן אבל שאר החכמים שחלקו עליהם סוברים שהקריבה אע"פ שאינה של גלוי ערוה אסורי' מן התורה שלכך אמרו ופליגי' דרבי פדת · דע שאין מחלוקת בין רבי פדת וחביריו בזה אבל המאמר הי' על שאמרה בנדה אם מותרת לשכב עם בעלה במטה אחת היא בבגדה והוא בבגדו ואע"פ שיש ב' שנים במטה אחת קרבה ומשום זה בזה כענין אם ישכבו שנים ואם לאו וכל שישנים במטה אחת אי אפשר להם בלא נגיעה וכדאיתמר התם (ברכות דף כ"ד) והא איכא עגבות · ויש בהם עוד משם ביאה ובא רב יוסף לאסור מטעם משם הביאה כדרך שאסרו בעוף שלא יעלה עם הבשר (הגבינה) בשלחן אחד ואע"פ שאכילתו מדבריהם וכל שכן בזה ששכיבתן במטה אחת קריבה והנאה זו מזו · ואמרו במדרש שבכתוב ביחזקאל ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא קרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור כלומר שהדבר ידוע שבאשת רעהו אסור הוא לעשות כן שאפילו בהסתכלות בה אסור וקולה ערוה והכתוב מזהיר ממנה הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה שאפי' בלא ייחוד שאינן באין עתה לידי ביאה מנעו הכתובים מזה וא"כ אף נדה והעריות של שאר אסורות לגמרי מטעם הקריבה ואפילו לא יבאו לידי ביאה משום שינוי דעות ועל זה אמרו ופליגא דר' פדת שהוא סובר שאין איסור בעריות של שאר אלא בגלוי הערוה וא"כ לא הקשו לאשת איש שהכל מודים בה שהוא אסור שהרי שלמה נוה כן והזכירו (שבת דף י"ג) בעולא נמי שאין לו היקש הזה לפי שהי' מנשק באחיותיו בהפסק ושינוי אבי ידייהו שלא כדרך לחבה ואע"פ שהוא אסור באשת איש · (ג) והנה כולם אין להם המדרש הזה מלא תקרבו לגלות ערוה והאוסר מביא איתו מהיקש הכתוב שביחזקאל וכי פדת ועולא מתירין · ומה שאמר רבי פדת לא אסרה תורה ירבה בו שאינו אסור ככל כאמרם (ר"ה דף כ"ד) לא אסרה תורה אלא דמות ארבע פנים בהדי הדדי ואמרו עוד (ב"מ דף ס"ט ע"ב) כל כי האי ריביתא לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה והנה

(ד) והנה לדעתי הברייתא השנויה בספרא אינה לאסור השכיבה בקירוב בשר כשיהיו שניהם וקרא אסמכתא בעלמא משום קשה ביאה שהכל מודים בזה כדתנן (קידושין דף פ' ע"ב) הגדילו זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותו ואלו היה מחלוקת של רבי פדת בשל תורה במדרש הרב של לא תקריבו היאך אמרו מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף נדה כו' והלא ענין הקריבה בכל העריות כתיב אל כל שאר בשרו לא תקרבו ובנדה כתיב מפורש לא תקרב ואיננו כתוב באשת איש וכן הביאו שם (שבת דף י"ג) לאיסור מימרא דעולא שאמר כל קריבה אסור משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב א"כ כל הדברים אינן לאיסור מן הלאו הזה שלא תקרב ובגמ' ע"ז עוד (דף י"ז) כשהזכירו מדרש הכתוב הרחק מעליה דרכך זו המינות והרשות ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה וכמה אמר רב חסדא ד' אמות ואמרו על זה ופליגא דר' פדת וכו' כי הזונה אצלם הנבעלת ממי שאין קדושין תופסין לו בה כגון העריות ולא הוזהרנו עליהם לדעת ר' פדת בהרחקה זו · (ה) וכן מאמרם בשבת (דף י"ג) בתלמיד שאמרי' אשתו לאליהו שהי' ישן עמה בקירוב בשר ולא עלתה דעתו לדבר אחר ואמר לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים בתור' שהרי אמרה תורה ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב מפני שעבר על הגזירה של דבריהם

נאמר · ומה שאמר עוד (ד) שהברייתא דספרא היא אסמכתא כבר אמרתי שהיא דרשה גמורה · ומה שהביא עוד (ה) ראיה שאין בקירוב בשר לאו מן התורה ממה שאמר באותו תלמיד שלא נשא פנים לתורה אני אומר שמאמר זה לא קאי אל התלמיד רק להקב"ה שלא נשא פנים לתורתו של זה התלמיד והרגו כאשי' טעם שהם כפירוש הרמב"ן דקאי לתלמיד שלא עשה גדר לתורה לאסור בקרוב בשר מה זה שאומר שהרי אמרה תורה ואל אשה בנדת טומאתי' לא תקרב והלא זה הפסוק בגלוי ערוה ממש נאמר והיה לו לומר שלא גזר על מה שאמרה תורה ואל אשה בנדת וגו' (ו) והברייתא דאבות דרי נתן ראיה גמורה שהקירוב בבגד אסיר מן התורה שאמר עשה סייג לדבריך כדרך שעשה הקב"ה סייג לדבריו וכו' והיא דרשה גמורה · ומה שאמר עוד (ז) שבאותה ברייתא אמרו דברים רבים שלפי הגמרא שלנו הם מותרים שא"כ נראה שכל אלה אינם אלא חומרות מדרבנן גם בגמרא שלנו בפ' במה אשה (דף ס"ד ע"ב) יש מי שאוסר שכן אמרו שם והדוה בנדתה זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונים עד שבא רבי עקיבא ואמר א"כ אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה אלא מה ת"ל והדוה בנדתה תהא עד שתבא במים

נענש ופורץ גדר ישכנו נחש ואם היה עובר בלאו מן התורי' הי' אומר ברוך המקום שהרגו שעבר על דברי תורה ואין זה נקרא משוא פנים לתורה כי הוא הגדר והסייג הנענשין לדבריהם כאמרם (ברכות דף כ') ולא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת והם דקדקו על עצמן עד כזית ועד כביצה כלו' שהם נושאים פנים לתורה ואני אשא להם פנים והנה זה הי' ישן עם הנדה במטה בסינר לבדו מפסיק בינה והי' בהם קצת קרוב בשר וחיבוק ונשוק ולא מלאו באסורין אלא משוא פנים לתורה : וראיתי לרב בחבורו הגדול שכתב בספר המדע בלאו הזה שלא לקרב לעריות בדברים המביאים לידי גילוי ערוה כגון חבוק ונשוק ורמיזה וקפיצה שנאמר לא תקרבו לגלות ערוה מפי השמועה למדו שזו אזהרה לקריבה המביאה לידי גלוי ערוה הוסיף שם רמיזה וקפיצה שיהיו בכלל הלאו הזה ואם כן אף עליהם הוא לוקה · הגיעתהו ברייתא אחרת (ו) שהיא שנויה באבות דרבי נתן ועשו סייג לתורה עשה סייג לדבריך כדרך שעשה הקדוש ברוך הוא סייג לדבריו ואדם הראשון עשה סייג לדבריו ואף איוב ואף חכמים ונביאים עשו סייג לדבריהם וקתני איזה סייג שעשתה תורה לדבריה שנאמר ואל אשה בנדת טומאתי' יכול יחבקנ' וינשקנ' וידבר עמה דברים בטלים תלמוד לומר לא תקרב ומזה הוסיף הרב רמיזה וקפיצה והם באמת דברי' בטלים שיהי' במדבר עם אשתו נדה שיהא יחידה לאו ומלקות מן התורה (ז) ובאותה ברייתא שנו עוד יכול תישן עמו בבגדיה על המטה תלמוד לומר לא תקרב יכול תרחץ פניה ותכחול עיניה תלמוד לומר והדוה בנדתה כל ימים שבנדה תהא בנדוי מכאן אמרו כל המנוולת עצמה בימי נדתה רוח חכמים נוחה הימנה מעשה באדם אחד וכו' · וכל אלו אינן אלא אסמכתא והרחק מן העבירה והתלמוד כעלו שהוא מותר ושם שנו עוד נאמר כאן לא תקרב לדבר המביא

עבירה לא תקרב הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו שכך אמרו חכמים הרחק מחטא קל שמא יביאך לידי חטא חמור א"כ אינם אלא גדרים וסייגים ל' הרחק מן העבירות וסמכו אותם למקרא ושמא רצונם לומר בסייג שעשתה תורה לדבריה שתפשה לשון קריב' בעריות כדי שיהיו החכמים יכולים לעשות סייג בלשונה וישמעו הצדיקים הנושאים פנים לתורה כל קריבה שבעולם וזה דרך אגד' לא שיהי' עיקר הלאו (ח) ובגמרת קדושין (דף פ"א ע"ב) במעשה של רב חנן בר רבא שנשק בת בתו קטנה והודיעוהו שהיתה מקודשת לומר שזה איסור באשת איש ולא אסרו עליו משום ערוה של שאר ואח"כ אמרו לו שהוא עובר על דברי שמואל שאמר אין משתמשין באשה כלל ואמר אנא כאידך דשמואל סבירא לי דאמר הכל לשם שמים ואלו היתה בקריבה לאו גמור מן התורה לא הותרה לחסידים ולחכמים העושים מעשיהם לשם שמים אבל הכל גדר וסייג ומותר בקרובו' למי שמוחזק שאינו חשוד לעשות כיעור ונמנע משאר הנשים (ט) ובמסכת יבמות (דף נ"ו) בפרק הבא על יבמתו אמרו הערא' זו הכנסת העטרה גמר ביאה ממש מכאן ואילך אינה אלא נשיקה ופטור ואמרו פטור ראיה שאין בו מלקות מן הלאו של קריבה ושם הביאו הערא' בחייבי לאוין למלקות מן המדות הנדרשות ולא הביאו אותו משום קריבה ואפי' בפחות מכאן · ואם תאמר שלא אסרה תורה קריבה אלא בעריות של חייבי כריתות (י) והלא חייבי לאוין מהם נלמדים בגזירה שוה והעולה מכל זה שלא נמנה ענין הקריבה לאו בפני עצמו אלא קריב' של גילוי ערוה אסור הכתוב וכך אמרו עוד (יא) בגמרא בסנהדרין דבני מערבא כתב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה אמר ר' יוסי בר בון היא בל תקרב היא בל תגלה ·

במים · ומה שהביא עוד ראיה (ח) ממה שלא הקשו על אותו חכם שהיה מחבק את בתו הנשואה מלאו של לא תקרבו רק מאסור אשת איש נ"ל שלא הי' יכול להקשות עליו מזה הלאו כי זה הלאו משמע דוקא כשהוא עושה חבוק ונשוק דרך חיבת ביאה והוא לא היה עוש' כי אם דרך אהבת קורבה ודעת המקשה הוא שאף זה אסור באשת איש כמאמר הראשון דשמואל והוא השיב שכאידך דשמואל סבירא ליה שאמר הכל לשם שמים מותר · ומה שאמר שאלו היה בקריבה בלבד לאו לא הותר לחכמים לנשק בנותיו כבר השבתי שזה הלאו אינו רק בנשוק וחבוק בחבת ביאה · ומה שהביא עוד (ט) ראיה מההיא דיבמות שאמר מכאן ואילך אינה אלא נשיקה ופטור עליהם כבר השיב המגיד משנה בפ' כ"א מהלכות אסורי ביאה כי רצונם פטור מכרת או מיתות · ב"ד שאין זו ביאה אבל יש בו מלקות ובחייבי לאוין פטור גם ממלקות אבל יש בו אסור · ומה שאמר עוד (י) שבגמרא למדו הערא' בחייבי לאוין מחייבי כריתות וא"כ שוים הם אני אומר שהערא' למדו מהם אבל לא נשיקה ולכן נוכל לומר שבחייבי כריתות חייב מלקות ובחייבי לאוין פטור ממנו לפי שהקריבה שאסרה תורה אינה אלא בחייבי כריתות או מיתת ב"ד הכתובים בפרשה שהם נקראים עריות וכן כתב שם המגיד משנה שזהו דעת הרב : וי"ל להביא ראיה עוד לזה ממה שאמרו בפ"ד מיתות (דף ס"ו ע"ב) ומתו גם שניהם למעוטי מעשה חדודים משמע שדוקא ממיתה ממעטינהו ולא ממעטינהו ממלקות · ומה שהביא עוד (יא) מאמר הירושלמי שאומר היא בל תקרב היא בל תגלה אתה משמ' ממנו כי פי' אותם הסוגי' וזה כי שם שאלו למה נחלקו ר' ישמע' ור"ע בבהמה וזכור במחלוק' המוזכר שם יותר מכל שאר העריות והשיבו משום שבכל העריות כתוב בהן שאר בשר ובאלו אין כתוב בהן שאר בשר והקשו הרי נדה שאין כתוב בהן שאר בשר ונחלקו עליה והשיב רבי ירמיה מכיון דכתיב קריבה קרי כמי שכלהם כאן וכלהם כאן : ור' השיב באופן אחר ואמר כי מבלי זאת הג"ש יש בנדה לשון שאר בשר ממה שאמר ר' יוסי הוא בל תקרב היא בעל תגלה כלומר דמאסר שכתוב בה בל תקרב ה"ל כמי שכתוב בה בל תגלה שלשון קרוב הוא בקרוב בשר כמו בל תגלה ואחרי שהשלמתי בזה תשובותי על הרמב"ן אשיב ג"כ על בעל זוהר הרקיע שחזק סברת הרמב"ן שאין לאו בקריב' כראיה אחר לפי הנראה לי אין לה שחר · וזה שבלאו י' הביא ראייה ממה שאמר בסוטה בפרק ארוסה (דף כ"ו ע"ב פרש שקנא לה דרך אברים אמר ליה אביי פריצותא בעלמא היא ופריצותא מי אסר רחמנא ומכאן הוכיח שבקרוב בשר בלבד אין בו אסור מן התורה : ואנכי המדייק שם בלשון רש"י יראה שאין מכאן ראיה כלל שכתב וז"ל פריצותא מי קאסר רחמנא אשה על בעלה בהכי עכ"ל הרי מפורש שאסור זה על הבעל קאמר שאינה נאסרת עליה אבל לא שיהא מותר מן התורה לבא דרך אברים על אשת איש או שאר כל העריות כאמורו' והכלל שזה הלאו יבא במנין וגם הסמ"ג מנאו בלאו קכ"ו :

מצוה שנד הזהיר שלא יבא ממזר על בת ישראל והוא אמרו לא יבא ממזר בקהל ה' והעובר על לאו זה לוקה וכבר התבארו משפטי לאוין זו בס' יבמות וסוף קדושין :
(כי תצא · קדושה הלכות איסורי ביאה) :

הרמב"ן

כתב הרב והמצוה שנ"ה שהמנענו מלבעול בלא כתובה וקדושין הוא אמרו לא תהי' קדשה ושאר דברי הרב · והנה זה הלאו על כל פנים לאו שבמנין הוא וכבר השיב הרב בפשטו באל תחלל את בתך להזנותה · אבל דברו בכתובה וקדושין אינו אמת שהכתובה אינה מן התורה כלל והקדושין מצוה וקנין באשה אבל אנחנו התנינו בענין הלאו הזה שתהי' המניע' בביאה' אסורה שאין קדושין תופסין בהן שכבר נתבאר בדבריהם שאין זונה בכל מקום בתורה בכהן ואתנן אלא באיסורי הביאה שאין בהם קדושין וכן הזכירו בכל לשון זנות שבא בתור' א"כ אל תחלל את בתך להזנותה יזהיר מזה לפי שהאב זכאי בבתו בקדושיה בכסף בשטר ובביאה ולמכר' לשפחות וזוכה גם בקנס אונס והמפתה אבל אין עליו למכרה למי שאין קדושין שלו תופסין בה וכן לאו הקדשה כך הוא ואם הי' הלאו לנקב' הנבעלת ולזכר הבועל הי' אומר לא יהי' בכם קדש' וקדש ולכן דקדקו בספרי כפי משמעות הברייתא שהזכרנו בעיקר המצוה שהלאו הוא על אחרים שימנעו אותם על אבי הנערה בלאו דאל תחלל את בתך ועל ב"ד בלאו דלא תזנה הארץ

מגלת אסתר

נראה לי שהנכון כדברי הרב שהבועל בלא כתובה וקדושין לוקה שהרי בפ"ק דכתובות (דף י) אמר ר"ג שכתובת בתולה דאורייתא והלכה כמותו כאשר פסקו התוספ' שם · ומיהו ראיתי שהרב בחבורו הגדול בריש הלכות אישות לא כתב שם רק הבועל בלא קדושין לוקה משמע שבבעולה בלא כתובה אין בה מלקות לפי שהוא פוסק כמאן דאמר דכתובה דרבנן וכן כתב בפ' י' מהלכות אישות שחכמים הם שתקנו כתובה לאשה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציא · ומה שאמר עוד שאלו

מצוה שנה הזהיר שלא לבא על אשה בלא כתובה וקדושין והוא אמרו לא תהיה קדשה מבנות ישראל וכבר נכפלה האזהר' בזה הענין בלשון אחר והוא אמרו אל תחלל את בתך להזנותה ולשון ספרי אל תחלל את בתך להזנותה זה המוסר בתו פנוייה שלא לשום אישות (מדפוס ויניצייא) (וכן המוסרת עצמה שלא לשום אישות) ושמע ממני למה כפל לאו זה בזה הלשון ואין זה ענין נוסף בו וזה שכבר קדם שהבא על הבתולה בין שיהי' מפתה או אונס שאין חייב שום עונש מן העונשין אלא קנס ממון ולקחת אותה כמו שהתבאר בכתוב והי' עולה במחשבתנו שאחר שזה הדבר אין בו אלא קנס ממון שיהי' דינו כדין כל דבר שבממון וכמו שיש רשות לאדם לתת לחברו ממונו כמו שירצה ויפטרהו במה שיש לו אצלו שיהי' לו כמו כן מותר שיקח בתו הנערה ויתנני' לאיש שיבעול אותה ויפטרהו מזה אחר שזה זכות מזכיותיו ר"ל הנ' כסף שהם לאבי הנערה או ג"ב יתננה לו על תנאי שיקח ממנו כך וכך דינרים על כן הזהיר מזה ואמר אל תחלל את בתך להזנותה לפי שזה שדנתי לענשו ממון לבד אמנם הוא כשיקרי' שיפתנה איש או יאנוס אותה אבל כשיהיה הענין ברצון שניהם יחדו ובהסכמה אין דרך לזה והראיה בזה הטעם באמרו לא תזנ' הארץ ומלאה הארץ זמה לפי שהפתוי והאונס לא יקרה אלא מעט אבל כשהי' הענין בבחירה והסכמה ירבה זה ויתפשט בארץ וזה טעם יפה מאד ומשובח בזה הפסוק והוא נאות לכל מה שזכרוהו החכמים למה שהסמיכו

עליו

שאלו הלאוין משמעם דוקא באיתן שאין קדושין תופסין בהם · כבר השגתי על כל זה באריכות בשורש הה' והרוצה לעמוד על עקרן של דברים יעיין שם · וגם הסמ"ג מנאו בלאו פ"ה אבל אמת הוא שהוא פירש בלאו פי' לאו דלא תהיה קדשה כעבד שפחה שאין קדושין תופסין בהן :

הארץ והם עמם נכללים בו ובעל התרגום באמרו בני ישראל ובנות ישראל ייחד בזה שלא נתערב עם העבדים שהיא ג"כ ביאה שאין קדושין תופסין ואלו אמר לא יהי' בן קדש וקדשה היו העבדים נכנסין בו שהן חייבין במצות זולתי המקומות שפירש בהן כמו שאמר בגינב נפש מאחיו מבני ישראל ·

עלין הדינים התוריים וזה הלאו הפנויה לוקין והתבארו משפטי מצו' זו במקומות מיבמות :

(כי תלא נשים הלכות אישות)

מצוה שנו הזהיר האדם מהחזיר את גרושתו אחר שנשאת לזולתו והוא אמרו לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה והעובר על לאו זה לוקה והתבארו משפטי מצוה זו במקומות מיבמות :

(כי תלא · נשים הלכות גירושין) :

מצוה שנז הזהיר שאר האנשים שלא לבא על היבמה והוא אשת זיקת יבמה והוא אמרו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר והעובר על לאו זה לוקה והתבארו משפטי מצוה זו ביבמות :

(שם)

מצוה שנח הזהיר האונס שלא לגרש אנוסת והוא אמרו לא יוכל לשלחה כל ימיו וזה הלאו כבר קדמו עשה והוא אמרו ולו תהיה לאשה וכן באר בג' ממכות (דף ט"ו) שזה לאו קדמו עשה ושם אמרו האונס שגרש אנוסתו ומתה קודם שהחזירה או נשאת לזולתו לוקה שהוא לא קיים עשה שבה כמו שהוא הפרש אבל לא קיימו והתבארו משפטי מצוה זו בג' ובד' ממכות :

(כי תלא · נשים הלכות נערה בתולה) :

מצוה שנט הזהיר מוציא שם רע שלא לגרש את אשתו והוא אמרו לא יוכל לשלחה כל ימיו וזה הלאו ג"כ קדמו עשה והוא אמרו ולו תהיה לאשה ודינו בגרושין לענין המלקות כדין האונס כמו שהתבאר בסוף מכות ובג' וד' מכתובות :

(שם)

מצוה שס הזהיר מי שנפסדו ממנו כלי המשגל שאי אפשר לו שיוליד שלא לבא על בת ישראל והוא אמרו לא יבא פצוע דכא וכו' וכל זמן שבעל בת ישראל אחר קדושין לוקה והתבארו משפטי מצוה זו בפ' מיבמות :

(כי תלא · קדושה הלכות אסורי ביאה) :

מצוה שסא הזהיר מהפסיד כלי התשמיש מן הזכרים מאי זה מין שיהיה מבעלי חיים ושוה בזה האדם וזולתו והוא אמרו אחר שאמר ומעוך וכתות ונתיק וכרות וגו' ובארצכם לא תעשו ובא הפי' ג"כ ובכם לא תעשו והעובר על לאו זה לוקה ר"ל מי שיסרס איש מאיזה מין שיהי' ובפרק שמנה שרצים (דף קי"א) אמרו מנין לסרוס באדם שהוא אסיר ת"ל ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו ואפי' מסרס אחר מסרס חייב דאמר ר' חייא בר אבין אמר ר' יוחנן הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר לא תאפה חמץ ולא תעשה חמץ במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנא' ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כרות חייב על נתוק לא כ"ש אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב והתבארו משפטי מצוה זו במקומו' משבת ויבמות :

(אמור · קדושה הלכות אסורי ביאה פ"ט)

מצוה שסב הזהירנו שלא למנות עלינו מלך איש שלא יהי' מזרע ישראל אע"פ שיהי' גר צדק והוא אמרו לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא · ולשון ספרי לא תוכל לתת עליך איש נכרי זו מצות לא תעשה וכן שאר המנויין אינו מותר שנמנה עלינו בענין מהענינים לא מנוי תורה ולא מנוי מלכות איש שיהי' מקהל גרים עד שתהי' אמו מישראל באמרו שום תשים עליך מלך מקרב אחיך תשים עליך אמרו (קדושין דף ע"ו ע"ב) כל משימות שאתה משים לא יהיו אלא מקרב אחיך אמנם המלכות לבד כבר ידעת מספרי הנבואה שזכה בה דוד וכן זרעו אחריו עד סוף כל הדורות אין מלך למי שיאמין תורת משה אדון כל הנביאים אלא מזרע שלמה לבד וכל מי שהוא מזולת זה הזרע הנכבד לענין מלכות נכרי קרי' ביה כמו שכל זרע אחר בלתו זרע אהרן לענין עבודה זר קרינא ביה · וזה מבואר אין ספק בו וכבר התבארו משפטי מצוה זו במקומות מיבמות וסוטה וסנהדרין :

(שופטים · מלכים פ"א)

מצוה שסג

מצוה שמג הזהיר המלך מהרבות סוסים והוא אמרו לא ירבה לו סוסים ונדר זה שלא יהיה לו סוס רץ לפניו ואפילו סוס אחד לא יהי' אלא הבהמה שירכב עליה לבד או סוסים שישימם באורות כדי שיהיו מוכנים למלחמה ירכבו הפרשים עליהם אבל לעצמו לא יהי' לו אלא בהמה אחד לבד והתבארו משפטי מצוה זו בב' מסנהדרין :

(שם פ"ג)

מצוה שסד שהזהיר המלך מהרבות נשים והוא אמרו לא ירבה לו נשים וגבול זה שלא יוסיף על י"ח נשים בכתובה וקדושי' וכבר התבארו משפטי מצוה זו בב' מסנהדרין :

(שם)

מצוה שסה הזהיר המלך מהרבות ממון מיוחד לעצמו והוא אמרו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד וגבול זה שלא יהי' מן הגודל אלא בשעור מה שיהי' צריך למרכבתו ועבדים מיוחדים לו אבל שיקבץ לממון לתועלת כל ישראל הרי זה מותר. וכבר באר האל יתעלה בכתיב טעם שלש מצות אלו רצה לומר לא ירבה לו נשים ולא ירבה לו סוסים וכסף וזהב לא ירבה לו ובעבור שנודע טעמם ונתבאר הנגע בעבורם מהנטייה מכדת מה שכבר התפרס' מספור שלמה עליו השלום עם גודל מדרגתו בידיעה ובחכמה והיותו ידיד יה אמרו ז"ל שיש בזה רמז והערה לאנשים שאם אלו ידעו טעמי המצות כלם יקרה להם הנטיה אם זה השלם בחכמה וגדול במעלה כבר דמה וחשב שאין הפעולה זאת בהכרח סבה לעברה ההיא מה יהי' שכל ההמון עם קולשת דעתם הנה יחשבו בהם ויאמרו כלום הי' אסיר כך או צוה בכך אלא מפני כך אני אהי' נזהר מהדבר שבעבורו צוה במצוה ההיא ולא אשים לב עליה ואז יהי' נפסד יוסר הדת ולכן הסתיר האל יתעלה טעמם ואין מהם גם אחד שאין לה טעם ועלה וסבה אבל רוב הטעמים ההם הי' מן הצורך להסתירם שלא ישיגם שכל ההמון ולא יבינום והם כלם כמו שהעיד הנביא פקודי י"י ישרים משמחי לב מצות י"י ברה מאירת עינים ומאת האל אשאל עזר לקיים המצוה בו מהם ולהרחיק שמוזהר מהם :

(שם)

תמו מצות לא תעשה

מצות ששכח הרב במצות לא תעשה

הרמב"ן כפי דעת הרמב"ן מגלת אסתר

מצוה ראשונה שנמנענו שלא נשכח ממנו אמונת האלהות ועניין המניעה הזאת שנלטוינו מצוה ראשונה בקבלת מלכות שמים כלומר שנאמין שיש אלוה פועל כל הנמצאות מוציאן מאין מימלט אל היש שהם עליו והאל הוא שישפוץ בו בכל זמן מן הזמנים והוא שאמר יתברך ויתעי' אנכי י"י אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים שהיא מצוה באמונה כמו שכתוב ובארנו אנחנו אותו בראי' מדבריהם ז"ל צוה אותנו בזאת האמונה שהיא יסוד התורה וכפל לנו מניעה בכפירה ממנו שהיא בטול כל אמת והוא אמרו השמר לך פן תשכח את י"י אלקיך אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים ירצה בזה שלא נשכח עיקר האלהות ונכפור או נסתפק בו ונאמר שאין אלוה והעולם קדמון בעצמו או קדמון בסבה ועלה ולא ישתנה ונתן הראיה במצוה ובמניעה הנזכרים יציאת מצרים שנעשה באותות מחודשים משנים התולדת מורים על אלוה קדמון חפץ ויכול ומחדש בענין יציאת מצרים ליודעיו משתק כל כופר בחדוש ומקיים האמונה בידיעת האלוה והשגחתו ויכלתו בפרטים ובכללים כולם וכפל המניעה הזאת ואמר יתעלה השמר לך פן תשכח את י"י אלקיך לבלתי שמור מצותיו וזהו ג"כ מניעה מלשכוח האמונה באלהות ושיכפור מפני זה בתורה ובמצות אמר ורם לבבך ושכחת את י"י אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים ונתן ראיה עיד בזה מן האותות והמופתים הנעשים לנו במדבר שהם מאתו יתעלה אמר המוליכך במדבר וגו' כי מהם

נראה לי שמה שלא מנאה הרב הוא לפי שזה הפסוק הוא לווי כולל על כל התורה כולה כמו שבאר אח"כ בכתיב שאמר את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד שבא לפרש לנו פסוק זה של פן תשכח וגומר האמור למעלה וכבר השרים לנו הרב בשורש הרביעי שאין למנות הלווים הכוללים כל התורה כלה :

יתברר

יתברר לנו כי כל הטובות בארץ ובזולתה הם מאתו יתעלה לא בכחנו ועוצם ידינו · אבל ושי' אם שכח תשכח את ייי אלקיך והלכת אחרי אלהים אחרים התראה גם בע"א והנה נתבאר זה · וזאת המניעה מפסוק השמר לך פן תשכח את ייי זכרה בעל הלכות גדילות :

מגלת אסתר

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שגם זאת הוא מצוה כוללת כל התורה כלה והוא שלא נשכח את הדברים אשר ראו עינינו דהיינו ענין התורה כלה ושנלך בדרכיה ונקיים מצותיה · וכן משמע מפי' רש"י שם בזה הפסוק שכתב וז"ל השמר לך פן תשכח את הדברים אז כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמתת' תחשבו חכמים ונבונים ואם תעותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים עכ"ל · הנה שזה הלאו על קיום התורה כלה נאמרה · ומה שאמר עוד הרמב"ן כי מה שדרשו בקדושין והודעת להם על למוד הבנים פירושו לנתד להם המעמד ההוא כ"ל שאין זה במשמע מאמרם רק כונתם הוא כמו שנראה בברור מלשונם שפירשוהו על למוד התורה לבני בנים :

הרמב"ן

מצוה ב שנמנענו שלא נשכח מעמד הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו אבל יהיו' עינינו ולבנו שם כל הימים והוא אמרו יתעלה השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ייי אלקיך בחורב וגומר והכוונה בזאת גדולה מאד שאם היו דברי תורה באים אלינו מפי הנביא עליו השלום בלבד אף על פי שנתאמת אלינו ענין נבואתו באותות ומופתים אם יקום בקרבנו נביא או חולם חלום בזמן מן הזמנים ויצונו בהפך דבר מן התורה ויתן אלינו אות או מופת תהי' התורה נלוחה על יד השני או יכנס בלבנו ספק על זה · אבל כשהגיענו ביאור התורה מפי הגבורה לאזנינו ועינינו רואות אין שם אמצעי נכחיש כל חולק וכל מספק לא יועילהו אות ולא יצילהו מידינו

מופת · שאנחנו היודעים ועדים בשקרותו ובפחזותו זה הוא שנאמר במעמד ההוא וגם בך יאמינו לעולם והוא הענין הבא בפרשת כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום וגומר וכבר ביאר הרב זה בספר המדע והוא יסוד גדול בתורה והיא המניעה הבאה לנו בפסוק פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך והזהיר פן יסורו מן הלב מהודיעם לבנים ולבני בנים לדורות עולם ואל תטעה בזה מפני דרשם בפירקא קמא דקידושין (דף ל') לבניך ולבני בניך בלימוד התורה לבני בנים כי לימוד אמונת התורה הוא הלימוד בתורה אבל נתבונן ונקח ראיה מדבריהם כי היא מצוה עולמית ועם כל הדורות ידבר שלא ישכחו ענין המעמד ההיא שהיה לכל העם למראית עיניהם ושמיעת אזניהם ושיעתיקו זה מדור לדור לעולם · וזאת המצוה זכרה בעל הלכית גדולות ג"כ והרב שכחה :

נראה לי שמה שלא מנאה הרב הוא לפי כי דעתו הי' לפסוק כא' מאחר הדעות שהובאו שם במכילתא על זה הפסוק שכן אמרו שם ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו למה נאמר לפי שהוא אומר ושמת את השלחן וגו' אם שנה עובר בלא תעשה לכך נאמר ובכל אשר אמרתי וגומר ר' מאיר אומר לעשות ד"ת עליך חובה ר' אליעזר אומר לעשות מצות עשה ומצות לא תעשה רבי אליעזר בן יעקב אומר אין לי אלא שפרט הכתוב שאר דקדוקי פרשה מניין ת"ל ובכל אשר אמרתי אליכם · ד"א ובכל אשר אמרתי למה נאמר לפי שהוא אומר לא תעשה כל מלאכה אין לי אלא מלאכה דברים שהם

מצוה ג שנמנענו שלא לשנות סדר הנחת הכלים במקדש כשולחן והמנורה והמזבחות והוא אמרו יתעלה ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ובא הפי' המקובל שהיא אזהרה למה שלוה הענין סדור המקדש אמרו במכילתא ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו למה נאמר לפי שהוא אומר ושמת את השולחן אם שינן עובר בלא תעשה נאמר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו רבי מאיר אומר לעשות דברי תורה עליך חובה ובגמרא שבת (דף י"ח) דורשין אותו בית שמאי לשביתת כלים ובית הלל לית להו והלכה היא כתנא קמא דמכילתא ·

משום שבות מניין תלמוד לומר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו להביא דברים שהן משום שבות ד"א ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו להביא שביתת כלים עכ"ל המכילתא :

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שגם שבזה יהי' לאו ועשה אין למנותן מפני שאסור מחשבת פגול בקרבן הוא סלק

מצוה ד שנמנענו מלשחוט הקדשים על מנת לאכול בשרם או לזרוק דמם ולהקטיר חלבם חוץ למקומם וחוץ לזמנם וכן השוחט פסחא בדרום

בדרוש עובר בלאו והוא אמרו יתעלה ויתברך לא תזבח לי"י אלהיך שור או שה אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת י"י אלהיך הוא שפירושו לא תזבח לי"י אלהיך קרבן אשר יהיה בו מום או כל דבר רע והיא השוחט ואומר על מנת לאכול ולזרוק חוץ למקומו ולזמנו שזה דיבור רע הוא אבל התורה שכבר פסלה בו הקרבן וכבר נמנענו מזה בעשה ממה שדרשו בספרא ביום קרבנו יאכל אין לי אלא אכילתו ליום א' מנין אף תחילת זביחתו לא תהא אלא על מנת להאכל ביום אחד ת"ל וכי תזבחו זבח תודה לי"י לרצונכם תזבחוהו ביום ההוא יאכל שאין ת"ל אלא אם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לזביחה שאף תחלת זביחתו לא תהא אלא על מנת להאכל לשני ימים : והי' לרב ראוי למנות זה עשה לפי שטתו אבל אנו לא נמנה רק המניע' וכן נתרבו במניע' הזאת כל הפסולין בקרבנות כגון רובע ונרבע וכלאים וטרפה וכיוצא בהם ולשון סיפרי מנין לקדשים ששחטן חוץ למקומם וחוץ לזמנם שעובר בלאו ת"ל דבר שתלוי בדבור מנין לרובע ונרבע ומוקצ' ונעבד ת"ל תועבת מנין לאתנן ומחיר כלאים וטרפה ויוצא דופן ת"ל כי תועבת ושם אמרו חכמים אומרים אף השוחט שעאת בדרוש עובר בלאו וראוי לנו שנמנה מניעה אחת שלא לשחוט בעלי מומים והוא אמרו יתעלה לא תזבח לי"י אלהיך

חלק מחלקי המצוה של הקרבן כי לעשות הקרבנו על תקונו צריך שלא יערב בו מחשבה הפוסלתו וא"כ לא יבא במנין כאשר בארים לנו הרב בשורש י"ב וגם שבספרי ובזבחים אמרו שעובר בלא תעשה על זה לא יבא במנין שהרי כמה לאוין יש בתורה שלא יבאו במנין להיותם חלקים או פרטים מהמצות או להיותן לאוין מוכפלין וכן בעשיין וכמו שנודע מהשרשים · ומעתה איני צריך לטעם הסמ"ג שכתב בלאו ש"ה שלא ראה למנות זאת המניעה גם שבספ"ב דזבחים אמר שיש בו לאו והוא לא יחשב משום דרבא תופס עיקר כאידך דאמר בשם רבי ינאי שלא יחשב בא ללמד שלא יערב בו מחשבות אחרות ואני איני צריך לזאת התשובה שאף אם רבא לא הי' תופס עקר כרבי ינאי א"כ לא יבא במנין · ומה שאמר עוד הרמב"ן כי מה שלא מנאה הרב הוא מפני שאצלו הוא לאו שבכללות ולא יבא במנין כי אם הלאו והבעל מום שכתב בו הי' מפני שהוא פרט באותו פסוק נ"ל שאין זה טעמו שאם כן לא הי' לו להתחיל מלותו ולומר הזהירנו מהקריב בעל מום עובר שנראה שכונתו היא שזה הפסוק לא נאמר רק על בעל מום עובר אבל הי' לו לכתוב הלאו ולפרש בו כל האיסורים שהוצאנו ממנו כאשר עשה בשאר לאוי הכללות :

שור או שה אשר יהיה בו מום ומניעה אחרת שלא נשחוט שום קרבן פסול שנאמר לא תזבח כל דבר רע ושנו בתוספת' באחרון של מכות באלו הן הלוקין המקדיש בעל מום למזבח עובר משום ה' לאוין משום בל תקדיש בל תשחט בל תזרוק דמו ובל תקטיר חלבו ובל תקטיר מקצתו הקדישו ולא שחטו אינו חייב אלא אחת הקדישו ושחטו וזרק דמו חייב על כל אחת ואחת המקדיש רובע ונרבע מוקצה ונעבד עובר משום שמות הללו והרי הן כבעלי מומין שקדם מומין להקדשן ואין יוצאין לחולין אלא על מום קבוע בלבד · נלמוד מדבריהם שאלו כלן עובר עליהן בכל השמות שעובר על בעלי מומין אלא שאין נפדין כבעלי מומין להוצי' אותם לחולין ושם שני עוד הממיר במוקדשים והגוזז והעובד במוקדשין או ששחטן חוץ לזמנן או ששחטן חוץ למקומן עובר בלא תעשה לימדו אותנו שהן לוקין כמו שהזכרנו וכבר בא בזה מחלוקת שם שר' אליעזר מוציא המניעה הזאת ממקום אחר כמו שאמר בשני של זבחים (דף כ"ט ע"ב) ורבי אלעזר לא יחשב מאי עביד לי' מיבעי לי' לכדרבי ינאי דאמר רבי ינאי מנין למחשב בקדשים שלוקה שנאמר לא יחשב לא יחשוב ומכל מקום המניעות בהן ראויות להמנות · אבל אצל הרב יהי' זה לאו שבכללות לפי שכלל אלה הפסולין עם בעל מום לא ימנה הוא אלא הלאו במניעה אחת וכתב הבעל מום שהוא פרט בו :

מצוה החמישית שנמנענו מלאכול מן הקדשים ששחטן על מנת לאכלן או להקריבן חוץ למקומן כשם שנמנענו מלאכול נשחטין על מנת לאכלן חוץ לזמנם שנקרא פיגול בלשון חכמים ויש בהן הפרש שהנשחטין בתנאי חוץ לזמנם חייבים עליו כרת והנשחטין חוץ למקומן אין בו כרת אבל יש בו מלקות ולא בא מזאת המניעה בתורה דבר מפורש כשם שלא נתפרש

אני אומר בזה שאיני יודע טעם הרב למה לא מנה אלא מחשבת חוץ לזמנו בלאו קל"ב שהרי מחשבת חוץ לזמנם וחוץ למקומ' נראה' שהכל בכלל פגול וכמו שהביא הרמב"ן מפי' אלו הן הלוקין האוכל חלב ודם ונותר ופגול שכונתם היא על שתיהם · וגם הסמ"ג כלל שתיהם בשם זה בלאו של"ז אמנם לא עשם מהם שתי מצות כמו שנראה שהי' דעת הרמב"ן בכאן

בכאן · ומה שאמר עוד הרמב"ן שאזהרת חוץ למקומו איננה ממקום שהביאה הרב להיותו לאו שבכללות · אני אומר שכבר הורה לנו הרב בסוף שרשיו בהקדמה כי בהיות במצוה כרת או מיתת ב"ד נוכל להוציא האזהרה בכל הדרכים על היסוד שאמרנו לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר :

נתפרש בה גם כן הפגול דחוץ למקומו אין בו כרת אבל יש בו מלקות ולא בא מזאת המניעה בתורה דבר מפורש כשם שלא נתפרש בה גם כן הפיגול לחוץ לזמנו אבל באתנו הקבלה שזה שאמר ירצה ואם האכול יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה מדבר במחשב בשעת שחיטה לאכול או להקטיר חוץ לזמנו והנאמר עוד המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה הוא אזהרה לפסול המחשבה בחוץ למקומו והוא שקראו הכתוב כאן פגול ובאמרו והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ולא אמר האוכלת מהם לימד שלא תשא העונש הזה אלא הנפש האוכלת האחד משני אלו הנמנעים והיא חוץ לזמנו והוא נלמד מן הנותר שהעון הזה הוא בכרת ונתפרש כל זה בשני של זבחים (דף כ"ח ע"ב) אלא אמר רבא כולהו מקרא אריכא אתיין ואם האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח ביום השלישי זה חוץ לזמנו פגול זה חוץ למקומו מלמד שמצטרפין זה עם זה והנפש האוכלת ממנו א' ולא שנים ואיזה זה זה חוץ לזמנו דגמר עון עון מנותר דדמי לי' והכתוב הבא באכילת נותר הוא · בואר בכרת והוא שנאמר בפרשת קדושים תהיו ואוכליו עונו ישא כי את קדש י"י חלל ונכרתה זה כרת לאוכל נותר עצמו הוא ונלמד בגזירה שוה שבנותר הכתוב מדבר ממה שאמר יתעלם ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא וממנו תצא אזהרה לאכילה שלו למלקות אבל פיגול עצמו במחשבת חוץ לזמנו כרת ואזהרה באכילה תצא מגזירה שוה מן הנותר כי המדרש מכל שבקדש פסול ליתן לא תעשה על אכילתו אין לוקין עליו לפי שהוא לאו שבכללות כמו שהוזכר בפסחי' והוא מאותו המין שאין לוקין עליו כמו שביארנו בעיקר התשיעי : וכן שנו בראשון של פסחים (דף י"ו ע"ב) ונשא אהרן את עון הקדשים וכי איזה עון הוא נושא אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא ירצה ופי' פיגול בכאן הוא מחשבת חוץ למקומו שקראו הכתוב פיגול כפי המדרש ופי' נותר הוא הנותר במחשבה כלומר מחשב בחוץ לזמנו שבו נאמר לא ירצה שניהם בכתוב הזה לפסלן ושניהם הוקשו לענין איסור אכילתן אלא שמיעט הכתוב הכרת מן האחר באמרו ממנו והראיה על היות מחשבת חוץ למקומו מן המניעות שלוקין עליהם באכילתם כמו שלוקין על הנותר ועל הפיגול אמרם ז"ל שהוא לוקה בהקרבתם משום בל תשחט ובל תזרוק את דמו ובל תקטיר את חלבו כמו שביארנו במצות שהקדמנו לזאת הנה כבר עשו מחשבת חוץ למקומו כמחשבת חוץ לזמנו למלקות בהקרבה ועשו מדרש שניהם תורה ואם כן לוקין על אכילתו של זה כמו שלוקין על זה ששניהם הוקשו ושניהם קראם הכתוב פיגול ואמר יהי' שמצטרפין זה עם זה דין לפסול מחשבה דין למלקות באכילתן שלא מיעט הכתוב ממנו אחד ולא שנים אלא מן הכרת בלבד וכבר שנינו (מכות דף י"ג) באלו הן הלוקין האוכל חלב ודם ונותר ופיגול אע"פ שהם מדרשות ולא כספקופי הרב בעיקר השני ואומר אני שהפיגול שהזכירו כאן במשנה הזו כולל את שניהם שהרי קראן הכתוב פיגול ובלשון חכמים נמי שניהם פיגול שמן :

נראה לי כי מה שהרב לא מנאה הוא מן הטעם אשר כתב עליו הרמב"ן שאסור צפור שחיטה דמצורע באה לנו מלאו הכולל אסור עופות טמאים ואם כן הוי לאו שבכללות ולא ימנה כי אם אחת אמנם במה שלא מנאה בכלל הלוקין לא ידעתי טעם ומה שאמר עוד בעגלה ערופה ושער נזיר ופטר חמור שיבואו במנין נ"ל שמה שלא מנא' הרב הוא להיותם דין מדיני המצוה שאיסור הנאה מהעגלה ערופה הוא אחד מהדינים השייכין במצות עריפת עגלה וכן אסור הנאה בשער נזיר היא דין השייך בעלוי' גידול הנזיר פרע וכן איסו' הנאה בפטר חמור היא דין השייך במצות עריפת פטר חמור ואמר שכלם הן דיני המצוה לא יבאו במנין שכבר השרש לנו הרב בשורש ז' שאין למנות דקדוק המצוה :

מצוה ששית שנמנע מלאכול הצפור ששחטו אותה לטהרי' המצורע למדו זה בעלי הקבלה מדיבורי המקרא אמרו בפ' שלישי של קידושין (דף נ"ז) כל צפור טהורה תאכלו לרבות את המשולחת וזה אשר לא תאכלו מהם לרבות את השחוטה ואמנם איסורו מן התורה הוא ואוסרת הנאה שהוא כמו ששנינו באחרון של ע"ז (דף ע"ד) ואלו דברים אסורים ואיסורן בכל שהוא צפורי מצורע ושער נזיר ואם הי' איסורן מדבריהם לא היו אוסרות בכל שהן לפי שאין דבר מדברי סופרים אוסר בכל שהוא אלא בדבר שיש לו מתירין כמו שמפורש בראשון של ביצה (דף ג' ע"ב) חוץ מאיסורי ע"א שהחמירו בהן בכל ענין ויש להם עיקר

מן

מן התורה ומפורש בפרק בתרא של שחיטת חולין (דף ק"מ) שדורש כל צפור טהורה תאכלו מכלל דאיכא איסורא ומאי ניהו שחוטה דמצורע והקשינו מסופי' דקרא נפקא וזה אשר לא תאכלו מהם לרבות שחוטת מצורע ומתרץ לעבור עליה בעשה ולא תעשה וכו' ומכל הדברים נלמוד שהיא בלאו מן התורה וכן מוכיח עוד בפ"ק דבכורות (דף ט' ע"ב) אמרו בערלה וכלאי הכרם ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפור מצורע ושער נזיר ר"ש אומר כולן אינן מטמאין טומאת אוכלין לפי שאינו אוכל שראוי להאכילו לאחרים ואם הי' איסורו בין לעצמו לאחרים מדבריהם מטמא הוא טומאת אוכלין מן התורה ולא גזרו בדבר להקל עליו אלא להחמיר עליו · וכ"כ הרב בחבורו הגדול בפ' י"א מהלכות טומאת אוכלין כזית מן הצפור השחוטה עובר על עשה ועל לא תעשה שנאמר וזה אשר לא תאכלו מהם מפי השמועה למדו שזה לרבות הצפור השחוט' וא"כ ראוי לנו למנות המניעה בחשבון שס"ה לאוין · ואמנם הרב מפני שלא ימנה בלאו הכללות אלא א' לא זכרה בחשבונו במאמר הזה שהרי היא באה בלאו אחד עם עופות טמאים · וראיתי לו עוד שלא חייב באכילתה מלקות ולא זכרה בכלל הלוקין בהלכות סנהדרין ואפילו אם חשב אותו לאו שבכללות למה לא ילקה עליה בפני עצמה והוא ז"ל מחייב בכל לאו שבכללות אחת וכיון שהוא מודה במדרש' שהוא תורה ומפי השמועה למדו אותה הי' ראוי להלקות עליה כמו שנהג גם הוא במצות אחרות לחייב בהן מלקות וכרת מדין הגזירה שוה ושאר המדות כשבא בתלמוד שהוא מן התורה · ובזה המקום ראיתי לדבר עוד בעגלה ערופה ושער נזיר ופטר חמור שהם ג"כ מדרשים אלא שאינם באים בלשון לאו אמרו בעגלה ערופה כפרה כתיב בה כקדשים ובשער נזיר אמרו קדוש יהי' גדל פרע שער ראשו גידולו קדוש ובפטר חמור למדו גזירה שוה מעגלה ערופה ואלו אם נאמר שימנו בשס"ה מצות לא תעשה לא הוזכר בהן לאו ואם אינן באות ג"כ בחשבון רמ"ח מצות עשה היאך נוציא אותן מחשבון מה שנצטוינו והן מן התורה ועל כל פנים יכנסו בכלל תורה צוה לנו משה · אבל הנכון שנאמר בשער נזיר שימנה בכלל עשה שאמר יתעלה קדוש יהי' גדל פרע שער ראשו וכיון שבא הפירוש שיהי' גדולו קדוש לא נהנה בו אם כן הוא לאו מכלל עשה אבל עגלה ערופה שכתב בה כפרה כקדשים תהי' מניעה כמותם ופטר חמור הנלמד בגזירה שוה יהי' גם כן מניעה נמנית בעצמה כמו שנמנה ערל שאכל תרומה מן המניעות והוא נמנה מצות לא תעשה אחת ולוקה והיא באה מן הפסח בגזירה שוה כמו שהזכיר הרב במצות קל"ו ולא באה באוכל פגול לאו ולא כרת מבואר ונלמד בו בגזירה שוה ולוקין עליו :

מצות שביעית שנמנענו הלוים שירימו מן המעשר שנתן להם תרומת מעשר מן הרע שבו אבל ירימו ביפה או בשוה והוא אמרו יתעלה ולא תשאו עליו חטא בהרימכ' את חלבו ממנו וזו מניעה יזהיר השמרו לכם שלא תשאו חטא על המעשר ובמה לא תשאו עליו חטא כאשר תרימו חלבו ממנו וזה דומה למה שנאמר בכתוב אחר ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא שהוא מניעה לכהן טמא שישמר ולא יאכל תרומה טהורה כמו שבא בגמ' סנהדרין (דף פ"ג) ובארו הרב במצות קל"ז וכן הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא

נראה לי שאינו צריך יותר לתת טעם בזה לרב למה לא מנאה כי כבר גלה לנו דעתו בעשה קנ"ט שהוא שלילות ולא אזהרה וכמו שהביא הרמב"ן בשמו · ומה שהביא מפסוקים אחרים הדומים לזה שהם כלן לאוין אין משם הכרח שגם זה יהיה כאחד מהם · גם ראיית הספרי שהביא נ"ל שאינה קושיא על הרב ואדרבה משם יהיה סיוע לדבריו מדלא קאמר שאתם עוברים בלאו אלא שאתם נושאים עליו עון מכלל שאין בו לאו רק עון העשה שלא קיימו כהוגן:

מניעה להשמר בתוכחות שלא ישאו עליו חטא כאשר ביאר הרב במצות רל"ח וכבר ראינו מן המפרשים שיחשבו שהוא שלילות יאמר ולא תהיו נושאים עליו חטא אם תרימו חלבו והכוונה ללמד שאם לא תרימו החלב יהי' לכם חטא ואיננו לאו : וכן כתב הרב במצות עשה קכ"ט שהוא שלילות שהם כשיוציאוהו מן הרע יאשמו וזה ענינו כענין לאו הבא מכלל עשה שאינו נמנה עם הלאוין . ואני תמה שהלאו על כל פנים ראוי הוא להמנות לאו או עשה אחרי שנצטוינו להוציא מן היפה או נמנענו להוציא מן הרע · אבל הנכון הוא מה שאמרנו ילשון ספרי ולא תשאו עליו חטא מנין אתה אומר שאם הפרשתם אותו שלא מן המובחר שאתם נושאים עליו עון תלמוד לומר ולא תשאו עליו חטא אין לי אלא בן לוי בן ישראל שנטל רשות מלוי מנין ת"ל ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו למה נאמר לפי שהוא אומר והרמותם ממנו תרומת יי' מעשר מן המעשר אין לי אלא תרומה טהורה תרומה טמאה מנין תלמוד לומר בהרימכם את חלבו ממנו דרשו מזה הפסוק שיהי' חטא הלוים אם יפרשו מן

הרע על היפה ורבו ממנו אפילו בתרומה טמאה שאינה ראויה לכהן לפי שהי' מספיק שיאמר ולא תשאו עליו חטא בלבד כי הוא נקשר למה שהקדים מכל מתנותיכם תרימו את תרומת יי' מכל חלבו את מקדשו ממנו ואמרת אליהם בהרימכם את חלבו ממנו ונחשב ללוים כתבואת גורן וכתבואת יקב ולא תשאו עליו חטא כלומר ולא תגרמו לכם חטא על זה והזהיר בהרימכם את חלבו ללמד כי בכל המעשרות ואפי' בתרומת מעשר התבואה נמנענו מזה הנה בכאן הזהיר התור' תרומת מעשר מן הרע בלאו ובנשיאות חטא והזהיר מי שאינו תורם אותה כלל ואוכל מעשר ראשון הטבול ליה בלאו ומיתה והוא שאמר יתעלה ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו שהוא אזהרה לאוכל טבל הטבול לתרומת המעשר כמו שנאמר בטבל של תרומה גדולה גם כן ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו ליי' וכמו שמפורש בסנהדרין (דף פ"ג) וביאור הרב במצות קנ"ד :

נראה לי כי מה שהרב לא מנאה הוא לפי שאסור קבלת שקלים מן הנכרים הוא אחד מדקדוקי מצות נתינ' שקלי' ולא יבא במנין כמו שנודע משורש שביעי · וכן נראה בביאור שזהו דעתו ממה שבספר זמנים בהלכות שקלים פ"א במנותו מצוה זו של נתינ' מחצית השקל בכל שנה הכניס שם דין זה שאין מקבלים מן הנכרים מחצית השקל :

מצוה שמינית שנמנענו שלא לקבל שקלים מן העכו"ם ולא נצרף אותם עמנו בקרבנות הצבור כגון התמיד והמוספין וזולתם והוא אמרו יתעלה ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה כי משחתם בהם מום בם לא ירצו לכם ומקרא מסוייב הדרשא שהי' די באמרו ומיד בן נכר לא תקריבו אלה כי משחתם בהם מום בם לא ירצו לכם ולפיכך באנו הפירוש המקובל כי לחם אלהיכם רומז לתמיד שנאמר בו את קרבני לחמי יאמר ומיד בן נכר לא תקריבו לחם אלהיכם כלומר ולא תקריבו אלה כי משחתם בהם מום בם ואמר לכם ללמד שאם נקבל מהם שקלים יפסלו התמידין ולא ירצו לנו מפני שהלקח שקל את הכל ולשון ספרא מנין שאין מקבלים שקלים מן העכו"ם תלמוד לומר ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה אין לי אלא תמידין שהן קרויין לחם שנאמר את קרבני לחמי לאשי שאר כל קרבנות הצבור מנין תלמוד לומר מכל אלה וגם זו מניעה תמנה בכלל מצות לא תעשה :

נראה לי כי מה שהרב לא מנאה היא לפי שאסר קבלת עדות מיוסדת בדיני נפשות הוא א' מדקדוקי מצות שלא יקום דבר בעד א' · וכבר נודע משורש הז' שלא יבא במנין וכן נראה דעת הרב ממה שהכניסו בהלכו' עדו' בפ' רביעי :

מצוה תשיעית שנמנענו שלא לקבל עדות מיוסדת בדיני נפשות והוא שיהיו העדים רואין אותו אחד מחלון זה ואפי' מחלון אחר רחוק מן הראשון שאין העומדים בחלונות יכולין לראות זה את זה אבל כלם רואין בבעל העבירה והוא אמרו יתעלה על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד ואמרו בעלי הקבלה מאי לא יומת על פי עד אחד אילימא עד אחד ממש מרישא שמעינן לה על פי שנים עדים יומת המת אלא מאי אחד אחד אחד · תנ"ה לא יומת על פי עד אחד להביא שנים שרואין אותו זה מחלון זה וזה מחלון זה ואין רואין זה את זה שאינן מצטרפין וכבר נתבאר זה בפרק כיצד העדים (דף ו' ע"ב) :

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שחשב לאו זה לשלילה ולא למניעה כי כן נראה פשט הפסוק · ועוד אם היה הירא בלאו אם כן לא היה הולך שום ירא למלחמה ומה היה צריך הכהן להכריז שילך וישוב לביתו · ואם תאמר מפני עוברי עבירה שהלכו נ"ל שהשם שלא הקפידו על מצות התורה כן לא יקפידו בלאויו מאשר שלא היו כופין אותו לשוב:

נראה לי שהנכון למנות' כדעת הרמב"ן מאחר שכן נדרש בספרי וגם אין לנו מקום לומר שזה הלאו אינו אלא כפל ולא יבא במנין שלאו זה במחנה נתיסד ויהיה לעבור עליו בשני לאוין כלאו של משיג גבול כמו שכתב הרמב"ן :

מצוה עשירית שנמנע הירא ורך הלבב מבוא במלחמה שהוא לא יוכל בטבעו לעמוד בקשרי המלחמה ושבול המכות והחרב וינוס ויהי' תחלת מפלה לעם והוא אמרו יתעלה ולא ימס את לבב אחיו כלבבו וזה כתבו בעל הלכות גדולות ואם כן יהי' פעל קל יוצא · או שבא כדרך לא יאכל את בשרו:

מצוה יא שנמנענו בצאתינו מחנה על האויבי' מכל דבר רע כגון שפיכות דמים וזולתו מן העבירה שגורמת סילוק השכי' מן המחנה והוא אמרו יתעלה כי תצא מחנה על אויביך ונשמרת מכל דבר רע (אי ונשמרת) יכול בטומאות ובטהרות ובמעשרות הכתוב מדבר ת"ל

ערות

ערוה אין לי אלא ערוה מנין לעבודה זרה ושפיכות דמים תלמוד לומר ונשמרת מכל דבר רע אי ונשמרת יכול בטומאות וטהרות תלמוד לומר ערוה מה ערוה מיוחדת מעשה שגלו עליו כנענים ומסלק השכינה כשהוא אומר דבר אף על לשון הרע · וענין המצוה הזאת שנמנענו במחנה מן העבירות האלה הגורמות סילוק השכינה והזהירנו יתעלה בלאו הזה שלא יגרו' סילוק שכינתו מעלינו במחנה שיהיה העובר בכן מפיל ישראל בחרב ומחלל את י"י ומיקר עבודה זרה שלהם בעיני האויבים והוא אמרו יתעלה כי י"י אלהיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויביך בידיך והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר אזהרה שנשמר שלא יראה בנו ערות דבר הנה בכאן שני לאוין בענין אחד לחזוק ואם הוא טעם לומר ונשמרת מכל דבר רע לאו מונע אותנו מאלו העבירות במחנה · ואל תשתבש ותאמר כי מאמר שאין הלאו הזה מונע אותנו רק מעבירות מניעות אינו בא במנין שזה אינו לאו שיכפל בכל מקום לחזוק בלבד אבל נתיחד לו מקום לעבור עליו בשני לאוין במקום ההוא וזה כגון הנאמר במסיג גבול שהוא מונע מפועל אסור שהוא עובר בלא תגזול ונתייחד בגבולים בארץ לאו אחד לעבור בשני לאוין וכלם באים בחשבון המצות וכן זה שהזהירם יתברך להשמר במחנה מכל דבר רע הגורם סילוק השכינה מוסף על אזהרתינו בכל מקום באמת ראוי להמנות ואפשר שיכלול בו גם ההרהור שמא יבא לידי קרי ויטמא המחנה ויתפרד משם כמו שאומר בגמרא (ע"ז דף כ' ע"ב) ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה וברביעי של כתובות (דף מ"ו) כשהם חוקרים אזהרה למוציא שם רע על אשתו מנין אמרו רבי אלעזר אומר מלא תלך רכיל רבי נתן אומר מונשמרת מכל דבר רע ורבי אלעזר מאי טעמא לא אמר מהאי קרא ההוא מיבעי ליה שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה שזה אלהם אזהרה ומניעה אבל העיקר הוא שהאזהרה הזאת אף על פי שהם מזהירים בה בכל מקום לתוכחת לא נאמרה בתורה אלא במחנה שגם היא גורמת הפסד המחנה אבל בטומאות שרץ ומת ובמעשרות אמרו שאינן באזהרה הזאת לפי שאינן גורמות סלוק השכינה ובעל ההלכות נזכר במצוה הזו נמנה ולא יראה בך ערות דבר :

מצוה יב שנמנענו בהנחילנו הבנים מהעביר הבכורי' מן הבן הגדול אל יתר אחיו אבל ננחיל אותו פי שנים כמשפט הבכורה והוא אמרו יתעלה לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים ובגמ' יש נוחלין (דף ק"ל) אמרו לא יוכל לבכר את בן האהובה מה תלמוד לומר לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה יכול אף זה כן תלמוד לומר לא יוכל לבכר ולא תחשוב שלא יהיה זה מניעה אלא שהוא דין מדיני הנחלות שילמדנו הכתוב שאין האב יכול להעביר הירוש' ממנו ועל כרחו יירש פי שנים אבל באמת מניעה הוא שאם אמר האב במותו איש פלוני בני בכור לא יירש פי שנים או שאמר יקח הפשוט עם הבכור בשוה עבר על הלאו הזה ואפילו באו' יירש פלוני בני נכסי דן רבי יוחנן בבבא בתרא והלכה כמותו שיתקיימו דבריו במקום שאין בכור ויתבטלו במקום הבכור ומפני מניעתו שמנעתו התורה מעשות כן דנו בו כמתנה על מה שכתוב בתורה שלא יתקיימו דבריו ומכל מקום עבר אהרמנא דרחמנא ומכל שכן אם אמר עליו שאינו בכור בבניו להפסיד ממנו הבכורה והורשוהו אחריו כ"א מהם על פיו שכבר עבר על הלאו הזה ממחשבתו הרע ולשון ספרי לא יוכל לבכר מלמד שאינו רשאי לבכר יכול לא יבכר ואם בכר יהא מבוכר ת"ל לא יוכל לבכר הא אם בכר אינו מבוכר כי כשלא אמר הכתוב לא יבכר ואמר לא יוכל לבכר למד שאינו ראוי ושאינו יכול לדבר כן וכן כל המקומות שבא בהן בתורה לא יוכל לעשות כלם לשון מניעה ואיסור הן ואונקלוס תרגם בכולם לית לך רשו וכן בזה והוא לשון לא יעשה כן · והנראה שיש בזה עוד מצות עשה שאמר יתעלה כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים וגם זו מצוה שהוא חייב להכירו ולתת לו פי שנים · והנה המעביר בכורה מן הגדול עובר בעשה ולא תעשה ושתיהם שכחן הרב · ואמנם אמר בדין הנחלות שהיות הבכור יורש פי שנים הוא מכלל דין הנחלות ואם יש בו מצות עשה מיוחד לו ואיננו כן בשאר האחים ובודאי נמנה הוא לעצמו ולא תחשוב שיהיה זה לאו הבא מכלל עשה בלבד אבל הוא מצוה להנחיל לו וכן שיודיע אותנו מי הוא הבכור ויצוה עליו בבכורה ואמנם שתתקיים המצוה בשתקתו אם נודע בבכורה ונראה שבעל הלכות גדולות נזכר בזו המצוה שאמר בפרשיות המשלימות לו מצות עשה פרשת נחלות ופרשת משפט הבכורה :

נראה לי שמה שלא מנאה הרב הוא לפי שסובר שכל אלה הדברים הם דינים מדיני הנחלות כאשר כתב הרמב"ן בשמו וכן כתבו הרב בסמ"ק שלו במצות עשה רמ"ח :

נראה לי שהענין למניחה כדעת הרמב״ן וגם הסמ״ג מנאה בלאו ר״נ וטעם הרב לא ידעתי :

מצוה י״ג שנמנענו מלחמול על נפש הרוצח המזיד והוא אמרו יתעלה ונתנו אותו ביד גואל הדם ומת ולא תחוס עינך עליו ובערת דם הנקי מישראל וטוב לך וענין המצוה הזאת שנצטוינו בכל מחוייבי בית דין במצות עשה לקיים בכל אחת מהם את דינו ובמרבי התקלות הוזהרנו גם במצות לא תעשה לבלתי הקל בהם כמו הלאו הבא במכשפה מפני שהיא רבת המהומה יתפתו לה חסרי הדעת ויחמלו עליה מא״ד ובגמרא ג״כ בפרק הגדול בא מזה · ולשון ספרי שמא תאמרו הואיל ונהרג זה למה אנו באין לחייב בדמו של זה ת״ל ולא תחוס עינך עליו והנה ראוי לנו להביא זה בחשבון המצות כנאמר במסית ומדיח ובמחזקת גם כן לא תחוס עינך :

נראה לי כי מה שהרב לא מנאה הוא לפי שחשבה אחד מדיני מצות יבום או חליצה וכבר ידענו משרש השביעי שאין למנות דקדוקי המצוה :

מצוה יד שנמנע החולץ ליבמתו שלא ישא עליה ולא ישאנה אחרי הפרדה ממנו בחליצ׳ ואין הענין שיחזור עליה איסור אשת אח כיון שעברה מהם מצות היבום שאם כן יהי׳ מחוייב עליה כרת כחיוב אשת אח שלא במקום יבום אבל צוה יתעלה באשת אח שאין לו בנים מצות יבום או מצות חליצה וגזר בהם שאם יעשו החליצה לא יזדווגו עוד והיא מחייבי הלאוין והוא אמר ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ובא הפי׳ מבעלי הקבלה כיון שלא בנה שוב לא יבנה ובפי׳ אמרו בפ׳ רבן גמליאל (דף נ׳) נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין אבל חכמים אומרים יש אחר חליצה כלום למד שיבמה לאחר חליצה היא אלא חייבי לאוין וכבר נתבארו דיני מצוה זו שם בפ׳ הנזכר ובמקומות רבות ביבמות :

נראה לי שטעם הרמב״ן שנתן על הרב למה לא מנאה והיא לפי שדרכו הוא שלא למנות אלא אחת בלאו שבכללות וגם זה הוא לאו שבכללות שבלאו אחד נכללו שני אסורי׳ אינו נכון כלל וזה כי גם שהוא מדרך הרב שלא למנות בלאו שבכללות אלא אחת מכל מקום הוא מביא כל האסורים שנאמרו בפסוק ההוא במצותו כמו שעשה בשאור ודבש ואתנן ומחיר כלב וזולתם אבל בלאו זה שכתבו בלאו שנ״ו לא כתב אלא אסור המחזרת גרושתו ולא הזכיר בה על אשתו שזנתה וגם בזה איני יודע למה לא מנאה :

מצוה טו שנמנע האיש שזינתה אשתו תחתיו מלבוא עליה עוד והוא אמרו יתעלה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחת׳ אחרי אשר הוטמאה כי תועבה היא לפני יי׳ ואין האשה המגורשת נקראת הוטמאה בנישואיה לאחר רק למדונו מפי השמועה כי אחרי אשר הוטמאה הוא לרבות סוטה שנטמאת׳ שהענין הוא לומר שמנע יתעלה שלא יוכל הבעל המגרש אחרי היותה לאיש אחר לשוב לקחתה ולא אחרי אשר הוטמאת׳ בעודה אשתו בהיותה עמו שזינתה תחתיו כי תועבה היא לפניו יתברך ויתעלה׳ ובפ״ק מיבמות (דף י״א ע״ב) אמרו דתניא רבי יוסי בן כיפר אומר משום רבי אליעזר המחזיר גרושתו מן הנישואין אסורה מן האירוסין מותרת שנאמר אחרי אשר הוטמאה וחכמים אומרים אחת זו ואחת זו אסורה אלא מה אני מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה ופירשו מאי ונסתרה נבעלה ואמאי קרי לי׳ נסתרה לישנא מעלייא והקשו ושאלו נבעלה בהדיא כתיבה בה טומאה ונסתרה והיא נטמאה והשיבו לאיקש עלה בלאו וגמרא דבני מערבא אמרו דר״ע אמר הבא על סוטתו הולד ממזר המחזיר גרושתו הולד ממזר וזה ממה שידוע דלר״ע יש ממזר בחייבי לאוין ונתבאר שזה מן הלאוין הוא אבל הרב מדעתו בלאו שבכללות לא ימנה זה :

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שזה הוא דין מדיני מצות שלוח העבד לחפשי בשנה השביעית וכבר ידענו מהשורש השביעי שלא יבא במנין :

מצוה טז שנמנענו שלא יקר בעינינו בשלחנו העבדים חפשים בשנה השביעית ולא נחשוב שלוחם הפסד ומיעוטי בעשרנו וכבודנו ושלחנו אותם ע״פ ב״ד שכפו אותנו על זה או מעצמנו מפני דבר אחר לא ברצון נפשנו נעבור בלאו אבל יהי׳ לנו חפץ ורצון בענין לקיים מצות מי שגאל אותנו חפשים מיד אדונים קשים יתברך שמו ויתעלה ונחשוב זה רוח לנו שהוא יברכנו

בעבור

בעבור זה ויתן לנו עבדים ועושר ונכסים וכבוד והוא אמרו יתעלה לא יקשה בעיניך בשלחך אותו חפשי כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים וברכך י"י אלהיך בכל אשר תעשה וזה הלאו זכרו בעל הלכות גדולות :

מצוה יז שנמנענו גם כן שלא ישר לבבנו בתתנו צדקה לעניים ולא נתן אותה אליהם בעין רעה ונחשוב אותה מיעוט לנו אבל יהי' זה בעינינו שכר ותועלת ותוספת בממונינו כפי שהוא יתברך ישים לנו הכל בכמה כפלים והוא אמרו יתעלה נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך י"י אלהיך בכל מעשה ידיך ובכל משלח ידיך וזה גם כן זכרו בעל הלכות גדולות ׃

נראה לי כי מה שלא מנאה הרב ה"א לפי שזה הוא דין מדיני מל"ת הצדקה ולא יצא במנין כאשר בשורש השביעי הורה לנו רבינו :

וזה **אשר** ראינו לכתוב בענין השבון המצות אשר נתעוררו בו בעל ההלכות והרב וזולתם מגאוני הדורות וכתבנו במחלוקותיהן כפי הנראה אלינו במיעוט השכלי ורוב הטרדות ודוחק העתים ובאמת שחשבון המצות הוא דבר אשר אני חושד בו את כולנו ומכיר ביאור אמתתו במחשבתי למי שהכינו לו כל הספקות כאמר בו אנחנו החסרים מה שאמרו חכמים בכל חכמה אליהו עתיד לפרש פרשה זו ואף גם זאת אם יאריך השם ימינו ויגיעם שני זקונינו וירוה עקת זמננו נוסיף עוד ביאור כאשר השמנו פינו מהשתכל בביאורו :

ואתה אם תבין כל מה שכתבנו בדיני מצות עשה תראה שהלקנו מחשבונו של הרב מצות ה' פ"ה ומן ל"ה (עד) ק"ד י"ד דיני טומאות ומצות קמ"ב קמ"ט ק"נ קנ"א קנ"ב רכ"ז רכ"ט כונס כ"ו ויבואו במקומן שש עשרה מצות שכתבנו שהכחן הרב והעבר נזיר ועשית ארון וכפורת ונדרי גבוה ונדרי ביטוי הן שתים וקידוש החודש ועיבור שנה נעשה אותה שתים כדעת בעל ההלכות וכן תפיל' הן עבדו מצוה בפני עצמה ושני תמידין וקטרת בקר וערב וקריאת שמע נמנים שתים שהן מצות אינן מעכבות זו את זו ומנה של זו לא זמנה של זו מצות הבכור שיכירנו ויתן לו פי שנים כדברי בעל ההלכות והנה הם חמש ועשרים :

ויש לי ענין מצות מסתפק עלי והוא שירא' לי שמצוה על המלך או על השופט ומי שהעם ברשותו להוציא' לצבא במלחמת רשות או מצוה להיות שואל באורים ותומים ועל פיהם יתנהג בענין והוא אמרו יתעלה ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני י"י על פיו יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה ילוה ביהושע שהוא המושל הראשון אשר הוא פקיד על העדה שישאל באורים ותומים ועל פי משפטים יוציאם ויביאם וכן בכל השופטים והמלכים וכן אמרו בגמ' ברכ"ת (דף ג' ע"ב) ובסנהדרין (דף י"ו) כששיה דוד המלך מצוה לנו ופשוט ידיכם בגדוד שואלים באורים ותומים ומזה אמרו אין נשאלין אלא למלך או לבית דין ולמי שהציבור תלוי בו שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד וגו' הא זה מלך וכל בני ישראל זה משוח מלחמה מי שצריך הציבור תלוי בו וכל העדה אלו בית דין ומן הלשון הזה נראה שהיא לואה דורות ובשני של שבועות (דף י"ו) אמר ושתי בלעין היו בשר המשחה עליונ' לא קדשה קדושה גמורה אלא עולי גולה קדשוה שלא במלך ושלא באורים ותומים ולא היו אוכלין שם קדשים קלים ומעשר שני והנה הרב בעצמו כתב בהקדמתו למצות כלשון הזה וידוע שהמלחמות וכבוש הארצות לא יהי' אלא במלך ובעצת סנהדרין גדולה וכהן גדול כמו שאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד וזו באמת מצוה לא עלה בלבד והוא לדורות ובראשון של סנהדרין (דף י"ד) כשהיו חוקרים על מאמרם שאין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד אמרו וכל העדה אלו סנהדרין ודילמא לסנהדרי הוא דקאמר רחמנא דלישאלו באורים ותומים וגמר כן ואם כן הדבר הרי לנו עשרים ושש מ"ע להשלים מנינינו ואם אינו כן נביא במקום זאת מצות עשה דשתויים יין שאסירים בהוראה בלאו הבא מכלל עשה כאשר השבנו במצות ע"ג להשלי' השבו' ואולי יהי' חשבון רמ"ח מ"ע ובו נתפיס עד יצא ויורה צדק לנו : וכן אם תתן לבך למה שאמרנו במל"ת ל"ת תדע כי הלקנו מן החשבון שכ' הרב ג' מצות בענין ע"א ומצות כ"ח כ"ח פ"ש ע"א ל"ו קמ"ב קמ"ג ק"נ קנ"א קנ"ב קע"ז קע"ה קע"ט קל"א קל"ב קל"ה קל"ט רפ"ט ש"ג ש"ג

ס"ג ס"ד כולן ארבעה ועשרים והנה הרב חסר במאמר שבע מצות לא השלימן והנה לתשלו
שס"ה הלאוין אנחנו צריכין שלשים ואחת מניעות נביא בתשלומין י"ז מצות לא תעשה שכתבנו
משכחת הרב ונמנה הלאוין הבאים בעמוני ומואבי וביתום ואלמנה ונקי ולדיק שאור ודבש
אתנן ומחיר כא ומבושל כל אחד לשתי מניעות כמו שביארנו בעקר השמיני וכן נרבה בכן לא
יבואו לראות כבלע את הקדש ולא יעבוד עוד ולא תחטיא את הארץ ולא תזנה הארץ ולא
יחלל את מקדש אלהיו ולא תטמא את אדמתך ולא יהיה קרחה וכן נביא במנין המניעה
שנמנענו מליהנות בפטר חמור ובעגלה ערופה והנה כולן אחד ושלשים מניעות משלימות שס"ה
לא תעשה כפי העולה במחשבה הקרובה עם החסד שיש לנו בענין דלא פקיעינן במנין ואין
לנו בשכל הקנוי בזה קנין ולא כסתירת דברי הראשונים בעין :

נראה לי שהנכון כדברי הרב שכתב בהם שהם מצות שעה ומה שאמר הרמב"ן שהרי נאמר בהם לשון ירושה שמשמע לעולם נ"ל שבתחלה נתנה להם הב"ה לדורות עולם אמנם אחרי התנהג' עם ישראל דרך אכזריות שלא קדמום בלחם ובמים התיר לנו ארצם וגופם וכתב עליהם לא תדרש שלומם וטובתם כל ימיך לעולם והחמירה התורה עלינו לבלתי קרוא אותם לשלום בשעת מלחמה כמו שדרשו בספרי לא תדרוש שלומם מכלל שנאמר כי תקרב אל עיר וקראת אליה לשלום יכול אף כאן כן ת"ל לא תדרוש שלומם וגו' וטובתם מכלל שנא' בטוב לו לא תוננו יכול אף כאן כן ת"ל וטובתם מכאן נרא' שהותר לנו להכנס אתם ולרשת את ארצם שאינם מצות לדורות · ומה שסנהדרין ודוד לא טענו זאת הטענה לומר שלא היו מצות הנוהגות לדורות נראה לי דעדיפא מינה השיבו שאפילו היו מצות הנוהגות לדורות מכל מקום אחרי פרצם הגדר תחלה לא היו יותר חייבים להשמר לבלתי הרע להם ולבלתי רשת את ארצם ואף כי נאמרו בתורה בשתם פשיטא שדעת התורה אינה למנוע ממנו נקמת אויבנו שלא תקום ולא תטור בבני עמך נאמר · ומה שאמר עוד כי אפילו היי כתוב בהן זה התנאי מכל מקום צריך למנותם שהרי נוהג׳ כן עד שיפרצו את הגדר כבר אמרתי שמימי משה הותרו לו ונתבטלו אותן המצות · ומה שהביא עוד מהירושלמי שמצינו שדוד נענש על הלחמו באדום נ"ל דשאני אדום לפי שהם לא הזהירה התורה להתירם לנו אבל אדרבא צוה עלינו שלא לתעבו באמרו ית' לא תתעב אדומי כי אחיך הוא · ומ"מ גם הוא לא יבא במנין שהרי לעתיד לבא תהי' ארצם ירושה לישראל כמו שהביא הרמב"ן מפסוק וירשו הנגב את הר שעיר · ואני תמה על הרמב"ן שאמר להביא אלו השלש מניעות במנין מאחר שהוא סודר כי כלם הותרו למלך המשיח אם כן אינה נוהגת לדורות לפי שהן מוגבלות בזמן מן הזמנים והמצוה המוגבלות בזמן מן הזמנים אינה נקראת נוהגת לדורות כאשר כתב הרב

בשמ"ק

ועוד אי מעט היא מכמה ספיקות מניעות שבאו בעמון ומואב ושעיר אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה ובבני עמון אל תצורם ואל תתגר בם ובשעיר אל תתגרו בם כי לא אתן לך מארצם עד מדרך כף רגל הנה אלה שלש מניעות מפורשות בתורה לא הביאום בעלי חשבון המצות במספר : וראיתי לרב בעיקר השלישי שהן מצות לשעה ולא לדורות עד שעשאן על בעל הלכות תמה וקושיא אמר כשמנה לאוין שהיו לפי דעתו של הרב לשעה לא מנה אל תצר את מואב והמניעה שבאה בבני עמון אל תצורם ואל תתגר · ואני תמה על כולם שהרי כתוב אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה כי לא אתן לך מארצו ירושה כי לבני לוט נתתי את ער ירושה וכתיב כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר והדבר ידוע שלא תקרא ירושה אלא הדבר הניתן לדורות כמו שאמר בארצנו כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו · וכן הרב עצמו הביא מלשון מורשה קהלת יעקב שהוא לדורות ולשון חכמים וירושה אין לה הפסק וכך אמרו (מגילה דף י') מנוחה זו שילה ונחלה זו ירושלים לפי שהיא בית עולמים ודרשו לענין מעשר היקשו הכתוב לנחלה מה נחלה אין לה הפסק אף מעשר אין לה הפסק ומאחר שהוא יתעלה ביאר טעם המניע' שמנענו ממלחמות אלו האומות מפני שנתן להם הארץ ירושה א"כ המניעה ג"כ לדורות היא שלא נגזול נחלתן ואת אשר הוריש ה' אותם יירשו לעולם · וראיתי עוד אגדה בבראשית רבה וכן במדרש תהלים ובתנחומא שונין אותה אמרו בשעה ששלח דוד את יואב לארם נהרים ולארם צובה פגע באדומיי' ובקש לזנבן הוציאו לו איצטליות שלהן רב לכם סב את ההר הזה פגע במואבי' ובקש לזנבן הוציאו לו איצטליות שלהן אל תצר את מואב שלח יואב את המודע באותה שעה לא נהג עצמו כמלך אלא עמד והעביר פרפירין מעליו ועטרה מעל ראשו נתעטף והלך לו אצל סנהדרין אמר להם רבותי לא באתי בכאן ללמוד אלא ללמד ואם אתם נותנים לי רשות אני מלמד שלחתי את יואב לארם

נהרים

נהרים ולארם צובה פגע באדומיים ובקש לזכנו הוציאו לו אצטליות שלהן רב לכם סוב את ההר הזה והלא הם פרצו את הגדר תחלה ויאסוף אליו בני עמון ועמלק פגע במואביים ובקש לזכנן הוציאו לי אצטליות שלהן אל תצר את מואב ולא הם פרצו את הגדר תחל׳ שנאמר

בסמ״ק שלו במצות עשה קמ״ז וגם בעל זוהר הרקיע הקשה על הרמב״ן בלאו רכ״ב בזאת הסברא ולכן נאמר שלא יצאו במנין · ובזה משלם כונתו לפי עניות דעתנו בקיום מצות הרב שכלן מתאימות ושכולה אין בהן :

וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור ועתה לכה נא ארה לי עד כאן אגדה : והנה הסנהדרין ואדוננו דוד לא אמרו ליואב שאין המצות ההן לדורות אלא באו בטענות שהם פרצו את הגדר תחלה · ומ״מ צריך עיון אם נסכים שנאמרו לדורות היאך אבדו זכותם בשביל שפרצו הגדר והרי לא נאמרו בתורה בתנאי אלא מצות מוחלטות לדורות ואפילו אם יש בהם התנאי הזה על כל פנים ראויות הן להמנות שאינן מצות לשעה אלא לדורות היו נוהגת עד שיפרצו הם הגדר · והנראה אלי בטענה הזאת כי המניעה בתורה היתה לדורות שלא נערוך עמהם מלחמה לקחת מהם ארצם כי היא נתנה להם ירושה עד עולם אבל לזנב מהם הנחשלים לא נמנעו בתורה אבל הם הוציאו כתובים הללו שהם בידם לראיות ושטרות שיש להם זכות בם ואמרו ליואב הנה ארצנו אסורה לכם וגם מלחמתנו מניעה מכם ואדונינו המלך דוד ע״ה הורה ולימד שאין הכונה בתורה אלא לאסור לקחת ארצם מהם אלא שאמר יתעלה למשה רבינו עליו השלום שלא נערוך עמהם מלחמה שהארץ נתונה להם ירושה ואין משה וישראל לשטים באים לשחת העולם ולא לזנב אומה מן האומות אלא לרשת נחלה אשר נתן השם לאבותם ואולי דרשו מלשון אל תתגר בם שלא אסר אלא שלא יריבו עמהם חנם שהמתחיל במריבי׳ יקרא כן כמו יגרה מדון אבל אם יתגרו בנו מותר לנו להנצל מהם כפי הראוי לנקמת מה שעשו עמנו רעה רק ארצם נשאיר להם שהיא נחלת י״י להם והנה עתה שפרצו הם הגדר לא נמנענו לזנבן ונקמה נקמתנו מהם כמצוה הבאה במדין נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים ולא צוה כן במואבים לאמר שצוה אל תצר את מואב אמר נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים ולא צוה כן במואבים ועמונים מפני שתי פרידות טובות שאני עתיד להוציא מהן ובמדרש אגדה מזכירים כן תמיד אמרו במדרש אלה הדברים מי יובילני עיר מבצר מי נחני עד אדום רבנן אמרו לא ראשו של פסוק סופו ולא סופו ראשו מי יובילני מי נחני מי יובילנו מי יתן לי שאפרע ממנה א״ל הקב״ה דוד ידיך סדודות ומרוצצות הן ואני רוצה לרדות את עולמי בהן ד״א דוד אני צריך לה לדורות וכבר משה רבך בקש להזדווג בהן ואמרתי לו רב לכם רב יצוה לתלמידיו הנה גם דוד הוזהר שלא יכריתם ויקח ארצם מהם ולכן שם נציבים באדום וכי לא נמנענו רק מקחת מהם ירושה אשר נתן להם השם וכן בבני עמון הותר לזנבן לנקמתו שעשו אחרי כן רעה שנאמר ויאסף אליו בני עמון ועמלק ולא מצינו מלחמה לדוד עם מואב זולתי מה שאמר וימדדם בחבל ופירשו שעשו זה לנקמה שהם המיתו את אביו או שהותר מפני מלחמה שעשו עם ישר׳ כי בעגלון מלך מואב כתי׳ ויאסף אליו את בני עמון ועמלק וילך ויך את ישראל ושמואל אמר וימכור אותם ביד סיסרא וביד פלשתים וביד מלך מואב וילחמו בם ובאגדת בראשית רבה התירו מפני בלק ששלח לבלעם לקללם ועשה עמהם רעה להכשילם בבנות מואב אחרי אזהרת אל תצר את מואב כמו שהזכרנו אבל במדרש תילים מזכיר זה להתיר לדוד ארם נהרים מפני שהי׳ בלעם משם שנאמר מן ארם ינחני בלק מלך מואב ובירושלמי פ״ק דר״ה (דף כ״ו ע״ב) אמרו כתיב והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה בחברון מלך שבע שנים ובירושל׳ מלך שלשים ושלש שנה וכתוב בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים ובירושל׳ מלך שלשים ושלש שנה והשיבו בזה אמר רבי יודן ברבי שלום כתיב כי ששה חדשים ישב שם יואב וגומר אמר לו הקדוש ברוך הוא אני אמרתי אל תתגר בם ואתה התגרית בם חייך שאינן נתוכין לך : הנה עם כל ההיתר שלימד בסנהדרין מצד שפרצו הגדר תחלה עם כל זה נענש עליהם והקרוב מפני שעשה בהם נקימה יותר מדאי כי בהכריתו כל זכר מהם אבד שמם ובאלו נלקחה נחלתם מהם · והיוצא מכל מה שאמרנו שיהיו אלה הג׳ מניעות הבאות בשעיר ועמון ומואב מצוה לדורות ומכל מקום כיון שבא סנחריב ובלבל את העולם הותרה ארצם למלך המשיח כמו שאמרו בחלק (דף ל״ד ע״ב) מארצם עמון ומואב טיהרו בסיחון ועוד שיכריתם האל יתברך ויתעלה ותשאר ירושתם לנו ולכן כתוב וירשו הנגב את הר שעיר ואם כן הדבר כמו שחשבנו נתרבו לנו שלשה לאוין בחשבון שמ״ה · אבל נאמר כי הקדש בעלי מומין למזבח ושחיטתם וזריקת דמן והקטרתם כולם מצוה אחת אע״פ שלוקין על כל אחת לפי שהכונה בכולם

למנוע

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

למנוע עשיית הקרבן מבעלי המומין ולשון התורה כך הוא לא תקריבו ׃ וכבר אמרתי עוד שלשון התורה כמנה במצות ואפילו בענינים חלוקים המתנעין ביום אחד . והאל המיוחד אשר ממנו לבדו אפחד יקבצנו יחד אל העיר אשר נקרא שמה ה' שמה :

בריך רחמנא דסייען תם ונשלם :

נשלמו מנין המצות תהלה לאל רוכב ערבות להרמב"ן ז"ל :

הועתק מדפוס ויניצייא

הבדלים שיש בין הרמב"ם ז"ל ובין הר"ם מקוצי במספר המצות :

פרשת בא אל פרעה במצות פסח מצרים נא ומבושל הרמב"ם ז"ל מנאם מצוה א' והר"ם מקוצי' מנאם ב' מצות :

פרשת משפטים בפסוק מדבר שקר תרחק המיימון לא מנאו ולא זכרו והקוצי' עשה ממנו מצוה ׃ עוד בזאת הפרשה בפסוק לא תעבדם ולא תעשה כמעשיהם המיימון לא זכרו והקוצי' עשה ממנו מצוה :

פרשת ויקרא במצות שאור ודבש המיימון עשה משניהם מצוה אחד והקוצי' שתי מצות

פרשת שמיני השרץ השורץ לא תאכלו כי שקץ הם המיימון עשה מזה מצוה והקוצי' לא זכרו : עוד בזאת הפרשה בפסוק ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ הר"ם זכרו והקוצי' לא זכרו ׃

פרשת אמור אל הכהנים בפסוק ומן המקדש לא יצא הר"ם זכרו מצוה והקוצי' לא זכרו עוד בזאת הפרשה כל איש אשר בו מום לא יקרב ובפסוק אשר אשר יהי' בו מום לא יקרב הר"ם מנה שניהם ב' מצות והקוצי' מנאם מצוה א' :

פרשה בהר סיני בפסוק ופסל ומצבה לא תקימו לכם הר"ם לא מנה מאמר ופסל במנין המצות והקוצי' עשה ממנו מצוה :

פרשת בהעלותך בפסוק והרעותם בחצוצרות הר"ם זכרו במנין המצות והקוצי' לא זכרו :

פרשת ויקח קרח בפסוק ושמרתם את משמרת הקדש הר"ם מנאו עם מצות לא תעשה והקוצי' לא זכרו כלל לפי שהוא אללו נכלל בפסוק הנזכר לפני זה והוא אמרו ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות והוא מצות עשה :

פרשת אלה מסעי בפסוק ועד אחד לא יענה בנפש למות הר"מ זכרו מצוה והקוצי' לא זכרו מצוה :

פרשת ואתחנן בפסוק ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם הר"מ לא זכרו במנין המצות והר"מ קוצי' זכרו מצוה והכפלה זה המצוה לדעתו שהרי נשנית בפרשת ראה ׃ עוד יתחלפו בזאת הפרשה בפסוק ולא תתאוה בית רעיך הר"מ מנאו מצוה זולת מצות לא תחמוד והקוצי' עשה משניהם מצוה אחת לבד להיותם לדעתו ענין א' ׃ עוד בזאת הפרשה יתחלפו בפסוק השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך הר"מ לא זכרו מצוה והקוצי' מנאו מצוה והכפלה לדעתו בפרשת והי' עקב ׃ עוד בזאת הפרשה בפסוק לא תתחתן בם אעפ"י שכל א' מנאו מצוה הבדל יש ביניהם כי הר"ם מניח שזאת האזהרה כוללת שבע אומות וזולתם והר"ם מקוצי' מניח שלא יכלול אלא שבע אומות בלבד ׃

פרשת והי' עקב בפסוק וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו הר"ם לא זכרו מצוה והקוצי' עשאו מצוה :

פרשת ראה אנכי בפסוק לא תאכל כל תועבה הר"ם זכרו במנין המצות והקוצי' לא זכרו כלל ׃ עוד בזאת הפרשה בפסוק את הנכרי תגוש הר"מ זכרו מצוה והקוצי' לא זכרו כלל ׃ עוד בזאת הפרשה בפסוק שמור את חדש האביב וכבר נזכר זה החילוק בפרשת ואתחנן בפסוק ושמרתם ועשיתם :

פרשת שופטים בפסוק לא תזבח לה' אלהיך שור או שה אשר יהיה בו מום הר"מ זכרו במנין המצות והקוצי' לא זכרו כלל לפי שהוא נכלל אללו בפסוק לא תקריבו בפרשת אמור אל הכהנים :

פרשת כי תצא בפסוק לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה הר"ם זכרם מצוה א' והקוצי' עשה בו ב' מצות ׃ עוד בזאת הפרשה לא יבוא עמוני ומואבי הר"ם זכרם מצוה א' והקוצי' עשאם ב' מצות ׃ עוד בזאת הפרשה בפסוק ויתד תהי' לך על אזנך הר"ם עשאם ב' מצות והקוצי' עשאם מצוה אחת :

עוד בזאת הפרשה בפסוק לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב הר"מ עשה מהם מצוה אחת והקוצי' ב' מצות ׃ עוד בזאת הפרשה בפסוק לא תהי' קדשה ולא יהי' קדש אף על פי שכל אחד מנאם מצוה א' הבדל יש ביניה' והוא כי לדעת הר"מ ז"ל ענינם נכלל במצוה אל תחלל את בתך להזנותה הנזכר בפרשת קדושים ולדעת הר"מ מקוצי' ענינה המובן מתרגם אונקלוס עוד בזאת הפרשה בפסוק לנכרי תשיך הר"ם זכרו מצוה והקוצי' לא זכרו כלל : עוד בזאת הפרשה בפסוק לא תחבול רחים ורכב הרמב"ם ז"ל זכרו במצוה א' והר"מ ז"ל מקוצי' שתי מצות

עד כאן ההבדלים :

ת ו ש ל ב ע

114 - 9

<36636172720018
<36636172720018
Bayer. Staatsbibliothek

A. or. 1370 h

Maimonides

Maimonides, Moses,

Sefer-ha-Mizwoth Liber praeceptorum auctore R. Mose Maimonide, ex arabico hebraicum fecit Moses ibn Tibbon. Cum tribus commentariis

Berolini 1863

A.or. 1370 h
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10249604-3